

שבוע פרשת וארא

(07-13 January 2024)

כ"ו טבת - ג' שבט תשפ"ד

מפרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מליובאוויטש

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

סניף אה"ק כפר חב"ד

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

הי' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספות כמפורט בתוכן עניינים

סדר הנחת תפילין

אף על פי שיכולים להנחת תפילין במשך כל היום כולו (מנין החמה או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין הוא בזמן תפילת שחרית, כמנהג ישראל שמנחים תפילין ומתפללים בהם.

משיחת י"א שבט תשכ"ח

בְּכֹל לְבַבְכֶם וּבְכֹל נַפְשְׁכֶם: וְנָתַתִּי מִמֶּר אֲרֻצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרָה וּמִלְקוֹשׁ, וְאַסַּפְתָּ דָגָג וְתִירֶשֶׁד וְיִצְהַרְדָּךְ: וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשָׂדֶךָ לְבַהֲמֹתֶךָ, וְאֵכְלֹתָ וּשְׂבַעְתָּ: הַשְּׂמֵרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם, וְסַרְתֶּם וּעִבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם: וְהָרָה אִפֵּי יְיָ בְכֶם וְעָצַר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מִטָּר וְהִאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת־יְבוּלָהּ, וְאֵבַרְתֶּם מִהָרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטְּבָחָה אֲשֶׁר יְיָ נָתַן לָכֶם: וּשְׂמַתֶּם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהֵי עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וּקְשַׁרְתֶּם אֹתָם לְאוֹת עַל יְדֵיכֶם וְהָיוּ לְמוֹטֶפֶת בֵּין עֵינֵיכֶם: וּלְמַדְתֶּם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּכֶם בְּבֵיתְךָ, וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ, וּבְשֹׁכְבְךָ, וּבְקוּמְךָ: וּכְתַבְתֶּם עַל מְזוּזוֹת בֵּיתְךָ, וּבְשַׁעְרֶיךָ: לְמַעַן יִרְבּוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְיָ לְאַבְתָּיִכֶם לְתֵת לָהֶם, כִּימֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ:

וַיֹּאמֶר יְיָ אֵל מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם וַעֲשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל־כַּנְפֵי בְגָדֵיהֶם לְדַרְתָּם, וְנָתַנּוּ עַל־צִיצִית הַכַּנֵּף פִּתִּיל תְּכֵלֶת: וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית, וּרְאִיתֶם אֹתוֹ, וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יְיָ, וְעִשִּׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא תִתּוּרוּ אַחֲרַי לְבַבְכֶם וְאַחֲרַי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֹתָם זָנִים אַחֲרֵיהֶם: לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וְעִשִּׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתַי, וְהִייתֶם קְדָשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם: אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהִיוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים, אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם: אָמֵן:

נכון לומר קודם התפילה:

הָרִינִי מִקְבַּל עָלַי מִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבַת לְרַעַד בְּמִוֶּדֶ: מַעֲוָה לְהַתְּפַלֵּל בְּתַפִּילִין אֶת כָּל תְּפִילַת שַׁחֲרִית כּוֹלֵל שִׁיעוֹר תְּהִלִּים כְּפִי שְׂמֵתִי לִימֵי הַחֹדֶשׁ. יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְאַל תִּבְּרֵנוּ, שִׁיבְנֵה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֵלְקֵנוּ בְּתוֹרְתְךָ: אֵךְ צְדִיקִים יִדְּרוּ לְשִׁמְךָ, וְיִשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת־פָּנֶיךָ:

טוב להרגיל עצמו לומר . . . נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ מֶלֶךְ חַי וְקַיִם, שֶׁהַחֲזַרְתָּ בִּי נַשְׁמַתִּי בְּחַמְלָה. רַבָּה אֱמוּנָתְךָ:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף!

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוְּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִילִין:

הברכה השנייה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין של יד לשל ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש.

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוְּנוּ עַל מִצְוֹת תְּפִילִין:

ברכת התורה

צריך לזוהר בה מאוד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיכרך. **בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר פָּחַר בְּנוּ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, נוֹתֵן הַתּוֹרָה:**

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, יְיָ אֶחָד:

בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלֻכּוֹתָ לְעוֹלָם וָעֶד:

וְאַהֲבַת אֶת יְיָ אֱלֹהֶיךָ, בְּכֹל לְבַבְךָ, וּבְכֹל נַפְשְׁךָ, וּבְכֹל מְאֹדְךָ: וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם, עַל לְבַבְךָ: וְשָׁנַתָּם לְבִנְיָד וּדְבַרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ, וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ, וּבְשֹׁכְבְךָ, וּבְקוּמְךָ: וּקְשַׁרְתֶּם לְאוֹת עַל יָדְךָ, וְהָיוּ לְמוֹטֶפֶת בֵּין עֵינֶיךָ: וּכְתַבְתֶּם עַל מְזוּזוֹת בֵּיתְךָ, וּבְשַׁעְרֶיךָ:

וְהָיָה אִם שָׁמַעְתָּ שְׂמַעוּ אֵל מִצְוֹתַי אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֶת יְיָ אֱלֹהֵיכֶם וּלְעַבְדוֹ,

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חומש - חמישה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לבד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שקיבל כפרס . . . שכן יכול היה לקנות חיי נפשו, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשי תיבות "לה"ו)) בצירוף שמם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בהדרגה, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו יהפוך ל"חדר ובית של צדקה".

מזמורי תהלים

קכג

המשורר מקונן על זמן ארוך ורב שעברו כבר בגלות:

א שיר המעלות אֱלֹהִים נִשְׂאָתִי אֶת
עֵינַי הַיֹּשְׁבִי בַשָּׁמַיִם: ב הִנֵּה כְּעֵינֵי
עֲבָדִים אֶל יְד אֲדוֹנֵיהֶם כְּעֵינֵי
שֹׁפְתָה אֶל יְד גְּבֻרָתָהּ בֵּן עֵינֵינוּ אֶל
יְיָ אֱלֹהֵינוּ עַד שִׁיחַנְנוּ: ג חֲנֻנוּ יְיָ חֲנֻנוּ
כִּי רַב שְׁבַעְנוּ בּוֹ: ד רַב־תְּשַׁבְּעָה לָּהּ
נַפְשֵׁנוּ הַלְעַג הַשְּׂאֲנָנִים הַבּוֹז לְגֹאֲוֵי
יְוֹנִים:

קכב

מספר המשורר משבח ירושלים והניסים שנעשו בירושלים:

א שיר המעלות לְדָוִד שִׁמְחָתִי בְּאֲמָרִים לִי בַיּוֹם יְיָ נִלְךְ:
ב עַמְדוֹת הָיוּ רְגֵלֵינוּ בְּשַׁעְרֵיךָ יְרוּשָׁלַם: ג יְרוּשָׁלַם
הַבְּנוּיָה כְּעִיר שֶׁחִבְרָה־לָּהּ יַחְדָּו: ד שִׁשָּׁם עָלוּ שְׂבָטִים
שְׂבִטֵי־יְהוּדָה עֲדוֹת לְיִשְׂרָאֵל לְהַדוֹת לְשֵׁם יְיָ: ה כִּי שָׁמָּה
יֵשְׁבוּ כְּסָאוֹת לְמִשְׁפַּט כְּסָאוֹת, לְבַיִת דָּוִד: ו שְׂאֵלוֹ
שְׁלוֹם יְרוּשָׁלַם יִשְׁלֹו אֶהְבְּדֶךָ: ז יְהִי־שְׁלוֹם בְּחִילֶךָ
שְׁלוֹה בְּאַרְמְנוֹתֶיךָ: ח לְמַעַן אַחֲוִי וְרַעֲי אֲדַבְּרָה־נָּא
שְׁלוֹם בְּךָ: ט לְמַעַן בֵּית־יְיָ אֱלֹהֵינוּ אֲבַקֶּשֶׁה טוֹב לְךָ:

נקודות משיחות קודש - מזמור קכב מתוך "תהילות מנחם"

ג-ח - ירושלים הבנוי' כעיר שחוכרה לה יחדו . . שאלו שלום ירושלים ישלו אוהביןך. יהי שלום בחילך שלוה בארמנותיך. למען אחי ורעי אדברה נא שלום בך

ג. אך צריך להבין, כיצד יתכן שיהי' אחדות אמיתית בין "ראשיכם שבטיכם" ל"חוטב עצין", כאשר התורה בעצמה מעידה שהם שונים זה מזה ("ואין אחד מהן דומה לחברו"¹), ועד"ז בנדון דידן כיצד אפשר לאחד בין הדרגות השונות שיש ב"ירושלים של מעלה" ו"ירושלים של מטה"?

והביאור בזה, שזהו על דרך מ"ש² "ויחן שם ישראל" ואומרים חז"ל³ ש"ויחן" הוא לשון יחיד, מלמד שהיו ישראל כמעמד ומצב של אחדות, "כאיש אחד בלב אחד", ועל ידי זה נעשו ראויים לקבל את התורה. ונתבאר במ"א⁴ שהכח שפעל אחדות זו, הוא מ("ויחן שם ישראל) נגד ההר", מאחר שכולם ("ראשיכם שבטיכם" ו"חוטב עצין ושואב מימך") חנו "נגד ההר", שעליו "וירד הוי'".

ועל דרך זה מבואר⁵ במ"ש "אתם נצבים היום כולכם לפני הוי' אלקיכם", שהעמידה "לפני הוי' אלקיכם" פועלת על "כולכם" להיות "לאחדים כאחד".

ועל דרך זה בענינו, להיות שירושלים היא "עיר שעושה כל ישראל לחברים", מצד הגילוי שכינה שבבית המקדש, לכן היא פועלת "ששם עלו שבטים גוי' להודות לשם הוי'", "למען בית הוי' אלקינו אבקשה טוב לך".

(1) סנהדרין לז, א.

(2) יתרו יט, ב.

(3) רש"י שם מהמכילתא.

(4) ראה לקו"ש חכ"א ע' 104 ואילך. וראה גם לקו"ש ח"ב ע' 436 ש"לעשות רצונך" הוא היסוד של "ויעשו כולם אגודה אחת". עיי"ש.

(5) לקו"ת נצבים מד, א. וראה גם לקו"ש ח"ד ע' 1139 ואילך.

תוכן עניינים

מתורת רבותינו נשיאי הב"ד

אדמו"ר הזקן

- 246..... שולחן ערוך עם הערות וציונים
247..... שולחן ערוך לפי לוח 'רב יומי'
250..... תורה אור

אדמו"ר האמצעי

- 253..... תורת חיים.

אדמו"ר ה'צמח צדק'

- 254..... דרך מצוותיך.

אדמו"ר מוהר"ש

- 254..... תורת שמואל תרל"ג.

אדמו"ר מוהרש"ב

- 255..... ספר המאמרים - המשך תער"ב.

אדמו"ר מוהרי"צ

- 257..... ספר המאמרים - תרפ"ט.
258..... לקוטי דיבורים - בלה"ק.
259..... רשימת המאסר
261..... אגרות קודש - כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ.

הוספות

- 78..... ילקוט לוי יצחק על התורה
80..... נקודות משיחות קודש בעניני גאולה ומשיח.
208..... נביאים וכתובים.
217..... עין יעקב - מסכת ברכות
267..... נקודה משיחת קודש מעובדת.
268..... חומש לקריאה בציבור.
277..... קריאת התורה למנחה בשבת קודש.
278..... לוח זמנים
279..... סדר מצות הדלקת נרות לערב שבת קודש

מאמרי ושיחות הרבי

מאמר דא"ח

- ד"ה צדקת פזרונו בישראל ש"פ בשלח, י"א שבט ה'תשכ"ד . 5
ד"ה באתי לגני אחותי כלה,
מוצש"ק פ' בשלח, י"א שבט, ה'תשכ"ד . 12

התוועדות

- שיחת ש"פ וארא, ג' שבט, ה'תשל"ל . 36
ר"ד אור ליום ב', ה' שבט, ה'תשל"ג . 46
שיחת ש"פ בא, יו"ד שבט, ה'תשל"ג . 48

לקוטי שיחות

- פרשת וארא, כרך טז, ה . 58
פרשת וארא, כרך כא, א . 63
פרשת בא - יו"ד שבט, כרך טז . 71

שיעורים יומיים ע"פ תקנת רבותינו נשיאינו

- חומש יומי - פרשת וארא . 82
לוח לתהלים היומי . 104
תניא יומי . 105
לוח 'היום יום' . 118

רמב"ם

- הלכה יומית לעיון ברמב"ם . 121
שלושה פרקים ליום . 125
פרק אחד ליום . 184
ספר המצוות . 205

לימוד מהולק לפי ימים

- משניות עם ביאור קהתי - מסכת כתובות . 210
גמרא עם ביאור - מסכת בבא קמא . 218
שולחן ערוך הרב - לפי לוח 'רב יומי' . 247

דברי התורה שאנו מקבלים באדיבות המוציאים לאור,
שייכים אליהם ואסור בהחלט לעשות בהם שימוש מסחרי

מאמר דא"ח

ביאור בדרך אפשר

נאמר בשירת הדבורה, בספר שופטים:

1 צְדָקַת פְּרוֹנוֹ בְּיִשְׂרָאֵל¹ (וְלַעֲלֵל מִיַּיְנָהּ וּלְמַעַלָּה מִמֶּנּוּ, קוֹדֵם לְכֵן
2 כְּתִיב כְּתוּב מִקּוֹל מְחַצְצִים בֵּין מְשֻׁאָבִים גּוֹ' וּפִירֵשׁ בְּמַצּוֹת דָּוָד:
3 "רָצָה לִּזְמֹר תְּמוֹרֵת מֵה שְׁהִיָּה נִשְׁמַע קוֹל מוֹרִים חֲצִים אֲשֶׁר יוֹרוּ בֵּין הַהוֹלָכִים
4 לְשֹׁאֵב מַיִם, תְּמוֹרֵת הַקּוֹל הַזֶּה יִשְׁמַע
5 עֵתָה שֶׁם קוֹל מְסַפְרִים צְדָקוֹת ה' וְהֵם
6 הַצְדָּקוֹת שֶׁעָשָׂה לְהַעֲרִים הַפְּרוֹזִים
7 שְׁבִיִּשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הָיוּ שׁוֹמְמִים כִּי אִז
8 בְּהִיּוֹת הַתְּשׁוּעָה חָזְרוּ וַיִּרְדּוּ עִם ה'
9 לְעִרְהֵם הַפְּרוֹזִים"), וּמִכִּיָּא עַל זֶה
10 כְּבוֹד קְדָשְׁת מוֹרֵי וְחֲמֵי
11 אֲדַמְרוּר בְּעַל הַהִילוּלָא² הַרְבִּי
12 הַרְיִי'צ, נִסְתַּחֲלַק בְּיוֹם יוֹד' שְׁבַט
13 (בִּשְׁנַת תש"י) מֵה שְׁאֲמָרוּ רַנ"ל³
14 בְּנִמְרָא אָמַר רַבִּי אוֹשְׁעִינָא
15 [וְהֵשֵׁם 'אוֹשְׁעִינָא' הוּא מְלִשׁוֹן
16 'שׁוּעָה'⁴ שְׁעִיקְרָה וְהִישׁוּעָה
17 הַעִיקְרִית הִיא הַגְּאוּלָּה] מֵאֵי
18 דְּכְתִיב מֵהוּ שְׁכָתוּב צְדָקַת
19 פְּרוֹנוֹ בְּיִשְׂרָאֵל, צְדָקָה חֲסֵד
20 וְטוֹבָה עֲשָׂה הַקְּב"ה בְּיִשְׂרָאֵל
21 שְׁפִיזָרְוֹן לְבִין הָאוֹמוֹת בְּמִקּוֹמוֹת
22 שׁוֹנִים, וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל אִינֵם נִמְצְאִים
23 בְּמִקּוֹם אַחַד, וּפִירֵשׁ רַש"י
24 הַצְדָּקָה וְהַטּוֹבָה בְּכֵךְ הִיא שְׁאִין
25 וְכוּלִין הָאוֹמוֹת לְכַלּוֹתָם אֵת בְּנֵי
26 יִשְׂרָאֵל יַחַד כִּיֵּן שְׁבַנִּי יִשְׂרָאֵל
27 מִפְּזוּרִים בְּמִקּוֹמוֹת שׁוֹנִים.
28
29 הִנְהָה, עֵיקַר מְצִיאוֹתָם שֶׁל
30 יִשְׂרָאֵל הוּא הַחַיִּים הַרוֹחֲנִיִּים
31 שְׁלֵהֵם, הֵייוּ לִימוֹד הַתּוֹרָה
32 וְקִיּוּם הַמְּצִוּוֹת, וְעַד כִּי כֵךְ הֵם
33 הַחַיִּים הַרוֹחֲנִיִּים שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שְׁגָם
34 אֲפִילוּ עֲנִינֵי הַרְשׁוֹת שְׁלֵהֵם
35 הַעִיסוּקִים שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּדַבְרֵים

ביאור בדרך אפשר

36 הַמּוֹתֵרִים, דְּבָרֵי חוֹל, שְׁאִינֵם חוֹבָה כְּמוֹ לִימוֹד הַתּוֹרָה וְקִיּוּם הַמְּצִוּוֹת, גַּם הֵם
37 בְּאוֹפֶן שֶׁל בְּכָל דְּרָכֶיךָ דְּעָהוּ⁵ בְּכָל הַדְּבָרִים שְׁאֵתָה עוֹשָׂה, דַּע אֵת
38 הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, כְּלִשׁוֹן הַכְּתוּב בְּמִשְׁלִי. וְלִכְנֵן מֵאַחַר שֶׁעֵיקַר הַמְּצִיאוֹת שֶׁל
39 בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הֵם הַחַיִּים הַרוֹחֲנִיִּים מְבָאָר בְּעַל הַהִילוּלָא הַרְבִּי הַרְיִי'צ,
40 שְׁהַפְּנוּנָה בְּמָה שְׁאֲמָרוּ
41 שֶׁהַצְדָּקָה שֶׁעָשָׂה הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא עִם
42 יִשְׂרָאֵל שְׁפִיזָרְוֹן לְבִין הָאוֹמוֹת בָּאָה לְיַדִּי
43 בִּיטוּי בְּכֵךְ "שְׁאִין וְכוּלִין
44 לְכַלּוֹתָם" הִיא (בְּעֵיקָר)
45 בְּנוֹגַע לְתוֹרָה וּמְצִוּוֹת (שְׁזָהוּ
46 עֵיקַר מְצִיאוֹתָם שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל,
47 כְּפִזְרָה לְעֵיל). וְהִינְנוּ, שְׁעַל
48 יְדֵי זֶה שְׁיִשְׂרָאֵל מְפּוֹזְרִים
49 בְּכַמָּה מְדִינוֹת כּו', וְלֹא נִמְצְאִים
50 יַחַד בְּמִקּוֹם אַחַד, הִנְהָ גַם כְּאֲשֶׁר
51 בְּמְדִינָה אַחַת הָאוֹמוֹת דּוֹחֲקִים
52 וְלוֹחֲצִים אֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
53 וְאִינֵם נוֹתְנִים לָהֶם לְלִמּוֹד
54 תּוֹרָה וְלִקְיָיִם אֵת הַמְּצִוּוֹת
55 בְּחֹפְזִיּוֹת, הָרִי נוֹסֵף עַל זֶה
56 אֲשֶׁר בַּה בְּשַׁעַן שְׁבַנִּי יִשְׂרָאֵל בְּמִקּוֹם
57 אַחַד סוֹבְלִים מְדוּחָק וְלַחֲץ לְגַבִּי לִימוֹד
58 הַתּוֹרָה וְקִיּוּם הַמְּצִוּוֹת, הִנְהָ בְּנֵי
59 יִשְׂרָאֵל הַנְּמַצְאִים בְּשְׁאָר
60 הַמְּדִינוֹת עוֹסְקִים הֵם בְּתוֹרָה
61 וּמְצִוּוֹת לֹא דוֹחֵק וְלַחֲץ, הִנְהָ
62 בְּנוֹסֵף לְכֵךְ עַל יְדֵי הַעֲסָק
63 דְּתוֹרָה וּמְצִוּוֹת שְׁלֵהֵם שֶׁל בְּנֵי
64 יִשְׂרָאֵל בְּמְדִינוֹת שְׁבָהן אֵין דּוֹחֵק וְלַחֲץ
65 הֵם נוֹתְנִים כַּח וְעוֹז גַּם לְאֵלוּ
66 הַיּוֹשְׁבִים בְּגִזְרָה בְּמִקּוֹמוֹת
67 שְׁבָהם יֵשׁ גִּזְרֹת שְׁלֵהֵם לְעוֹסֵק בְּלִימוֹד
68 הַתּוֹרָה וְקִיּוּם הַמְּצִוּוֹת רַחֲמֵנָא

בס"ד, ש"פ בשלח, י"א שבט

(מאמר ב*) ה'תשכ"ד

(הנחה בלתי מוגה)

1 צְדָקַת פְּרוֹנוֹ בְּיִשְׂרָאֵל¹ (וְלַעֲלֵל מִיַּיְנָהּ כְּתִיב
2 מִקּוֹל מְחַצְצִים בֵּין מְשֻׁאָבִים גּוֹ'),
3 וּמִכִּיָּא עַל זֶה כְּבוֹד קְדָשְׁת מוֹרֵי וְחֲמֵי אֲדַמְרוּר
4 בְּעַל הַהִילוּלָא² מֵה שְׁאֲמָרוּ רַנ"ל³ אָמַר רַבִּי
5 אוֹשְׁעִינָא [מְלִשׁוֹן יְשׁוּעָה⁴ שְׁעִיקְרָה הִיא הַגְּאוּלָּה]
6 מֵאֵי דְּכְתִיב צְדָקַת פְּרוֹנוֹ בְּיִשְׂרָאֵל, צְדָקָה עֲשָׂה
7 הַקְּב"ה בְּיִשְׂרָאֵל שְׁפִיזָרְוֹן לְבִין הָאוֹמוֹת, וּפִירֵשׁ
8 רַש"י שְׁאִין וְכוּלִין לְכַלּוֹתָם יַחַד. וְהִנְהָ, עֵיקַר
9 מְצִיאוֹתָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל הוּא לִימוֹד הַתּוֹרָה וְקִיּוּם
10 הַמְּצִוּוֹת, וְעַד שְׁגָם עֲנִינֵי הַרְשׁוֹת שְׁלֵהֵם הֵם
11 בְּאוֹפֶן שֶׁל בְּכָל דְּרָכֶיךָ דְּעָהוּ⁵. וְלִכְנֵן מְבָאָר בְּעַל
12 הַהִילוּלָא, שְׁהַפְּנוּנָה בְּמָה שְׁאֲמָרוּ "שְׁאִין וְכוּלִין
13 לְכַלּוֹתָם" הִיא (בְּעֵיקָר) בְּנוֹגַע לְתוֹרָה וּמְצִוּוֹת
14 (שְׁזָהוּ עֵיקַר מְצִיאוֹתָם, כְּפִזְרָה לְעֵיל). וְהִינְנוּ,
15 שְׁעַל יְדֵי זֶה שְׁיִשְׂרָאֵל מְפּוֹזְרִים בְּכַמָּה מְדִינוֹת
16 כּו', הִנְהָ גַם כְּאֲשֶׁר בְּמְדִינָה אַחַת דּוֹחֲקִים
17 וְלוֹחֲצִים אֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאִינֵם נוֹתְנִים לָהֶם
18 לְלִמּוֹד וְלִקְיָיִם אֵת הַמְּצִוּוֹת, הָרִי נוֹסֵף עַל זֶה
19 אֲשֶׁר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַנְּמַצְאִים בְּשְׁאָר הַמְּדִינוֹת
20 עוֹסְקִים הֵם בְּתוֹרָה וּמְצִוּוֹת, הִנְהָ עַל יְדֵי הַעֲסָק
21 דְּתוֹרָה וּמְצִוּוֹת שְׁלֵהֵם הֵם נוֹתְנִים כַּח וְעוֹז גַּם לְאֵלוּ הַיּוֹשְׁבִים בְּגִזְרָה רַחֲמֵנָא

(* מאמר א' ד"ה באתי לגני, שנאמר בליל ש"ק – לא הגיע לידינו לע"ע. מאמר ג' ד"ה באתי לגני – נאמר בהתוועדות דמוצאי ש"ק. 1) שופטים ה, יא. 2) בד"ה צדקת פרונונו תרפ"ט (סה"מ קונטרסים ח"א לב, ב ואילך. סה"מ תרפ"ט ס"ע קס ואילך). 3) פסחים פז, ב. 4) ראה לקוטי לוי"צ אג"ק ע' שמו. וראה גם לקו"ש ח"י"ח ס"ע 343 ואילך. וש"נ. 5) משלי ג, ו. וראה רמב"ם הל' דיעות ספ"ג.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 לְצֶלֶן, שְׁלֵא לְהִתְפַּעֵל לֹא לְהִתְרַשֵּׁם מִכָּל הַמְּנִיעוֹת וְעִיכּוּבִים
2 שֶׁל הַהִפְרָעוֹת לְלִמּוּד תּוֹרָה וְקִיּוּם הַמִּצְוֹת וְלְלִמּוּד תּוֹרָה וְלִקְיָיִם
3 מִצְוֹת לְמִרְתַּת הַמְּנִיעוֹת וְהַעִיכּוּבִים וְהַגְּזִירוֹת בְּתוֹקֶף דְּמִסְרִיּוֹת נֶפֶשׁ.
4 וְעַל יְדֵי זֶה הָעִסוּק בְּתוֹרָה וּמִצְוֹת בְּמִסְרִיּוֹת נֶפֶשׁ הִנֵּה לֹא רַק
5 שֶׁהַגְּזִירוֹת דְּאִימּוֹת הָעוֹלָם
6 אֵינן יְכוּלִים לְכַלּוֹתָם אֶת בְּנֵי
7 יִשְׂרָאֵל חֵס וְשְׁלוֹם, אֲלֵא יִתְיַדָּה
8 מְזוֹ, שְׁקִיּוּם הַתּוֹרָה וּמִצְוֹת
9 שְׁלֵהֶם שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּאִרְצוֹת
10 שֶׁבָּהֶן יֵשׁ גְּזִירוֹת וְרִדְיּוֹת הוּא בִּיתָר
11 שְׂאֵת, וְעַד שֶׁהוּא בְּאוֹפֵן
12 שְׁלֹמְעֵלָה מִמְּדִידָה וְהַגְּבָלָה,
13 לְלֹא גְבוּלוֹת, בְּאוֹפֵן דְּיּוֹפְרָצְתָּה,⁶
14 כִּלְשׁוֹן הַכְּתוּב שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא
15 הַבְּטִיחַ לֵיעֻקֵּב אֲבִינוֹ יוֹפְרַצַּת יִמָּה
16 וְקִדְמָה וּצְפוּנָה וְגַבְהָה, הֵינִי יוֹצֵאת
17 וּפְרִיצָה מִכָּל הַגְּבוּלוֹת מִבְּיַן שֶׁהוּא
18 לְלִמּוּד הַתּוֹרָה וְקִיּוּם הַמִּצְוֹת בְּאוֹפֵן שֶׁל
19 'יּוֹפְרַצַּת' בְּאוֹפֵן דְּמִסְרִיּוֹת נֶפֶשׁ
20 שֶׁהוּא לְמַעַל מֵהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת
21 הַסֵּדֵר הַרְגִיל וְהַקְּבוּעַ שֶׁל 'הַשְׁתַּלְשְׁלוֹת'
22 כּוּחוֹת הַנֶּפֶשׁ שְׁבָאָדָם. וְכִידּוּעַ
23 שְׂרָאשִׁית הַהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת
24 הַתַּחֲחֵלָה שֶׁל 'סֹדֵר הַשְׁתַּלְשְׁלוֹת' (שֶׁל
25 כּוּחוֹת הַנֶּפֶשׁ שְׁבָאָדָם) הוּא כַּחַ
26 הַשֶּׁכֶּל, מֵה שְׂאֵין בֵּין הַרְצוֹן
27 הוּא לְמַעַל מֵהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת,
28 כְּמִבּוֹאֵר בְּחִסְדֵיּוֹת שְׂכוּחַ הַשֶּׁכֶל הוּא
29 כּוּחַ פְּרִטִי וְכוּחַ פְּנִימִי הַמְּלוּבֵשׁ בַּגּוֹף
30 בְּפִנְיִמִיּוֹת וְאֵילּוֹ כּוּחַ הַרְצוֹן הוּא כּוּחַ
31 כִּלְלִי וְכוּחַ מוֹקֵף שֶׁנִּמְצָא בְּכָל הַגּוֹף
32 בְּשׂוּחַ וְהָרִי עֲנִין הַמִּסְרִיּוֹת נֶפֶשׁ
33 שֶׁהָאָדָם מוֹסֵר אֶת עֲצָמוֹ מֵעַל וּמַעֲבֵר
34 לְמַתְחִיב וּמַתְבַּקֵּשׁ מִצַּד הַשֶּׁכֶל
35 וְהַהִיגִיוֹן הוּא מִצַּד תּוֹקֶף הַרְצוֹן
36 שְׁלֹמְעֵלָה מִהַשֶּׁכֶּל וְהַמִּסְרִיּוֹת
37 נֶפֶשׁ הִיא דוּקָא מִכּוּחַ הַרְצוֹן שֶׁהוּא
38 כּוּחַ נִעְלָה יוֹתֵר מִכּוּחַ הַשֶּׁכֶל וְהִיא דָּבָר
39 עַל-שִׁכְלִי.
40 וְזֶה גַּם מֵה שְׁמִסְיָיִם הַרְבִּי הַרִּי"צ בְּמֵאֲמָר⁷ הַנּוֹכַח, שֶׁעַל יְדֵי
41 הַמִּסְרִיּוֹת נֶפֶשׁ שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עַל תּוֹרָה "יּוֹמֵשֶׁף רַב טוֹב לְבַיִת

יִשְׂרָאֵל"⁸, טוֹב בְּמִלְאָפּוּם בְּנִיקוּד שׁוּרוּק, שֶׁהוּא לְמַעַל מֵטוֹב
בְּחוֹלָם, וְהוּא הַטּוֹבִיּוֹת הַנִּבְחָרָת מֵהַטּוֹב⁹ כְּמִבּוֹאֵר בְּלִקוּטֵי תּוֹרָה
לְאִדְמוֹר"ר הוֹקֵן עֲנִין הַמַּחֲדָשׁ בְּטוֹבוֹ כִּבְל כָּל יוֹם תְּמִיד מַעֲשֵׂה בְּרֵאשִׁית, "זֹלְפִי
מֵה שְׁכָתוּב בְּשִׁלְ"ה פִּרְשַׁת וְאַתְחַנֵּן, דְּטוֹב בְּמִלּוּפֵם הוּא הַטּוֹבוֹת הַתּוֹכוֹת
הַנִּבְחָרָת מֵהַטּוֹב כִּי עַכ"ל וְעִינן בּוֹהַר
תְּרוּמָה קִס"ה, יֵשׁ לּוֹמֵר דְּטוֹבוֹ הוּא
הַבְּחִינָה הָעֲלִיּוּנָה שֶׁבְּכָתוּב שֶׁעַל יְדֵי זֶה
מַחֲדָשׁ וּמְמַשְׁיָן הָאוֹר בְּרַב חֶסֶד דְּאִרְיָךְ
אַנְפִּיךָ", שֶׁהִיא בְּחִינָה בְּמִדְרִיגַת 'כְּתֵר'
(וְהוּא שׁוֹרֵשׁ הַטּוֹב), שְׂזוּהִי
בְּחִינָה שְׁלֹמְעֵלָה
מֵהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת [וּבִזְזָה גּוּפָא
עֲצָמוֹ — לֹא רַק טוֹב סַחֵם אֵלָא
בְּחִינַת רַב טוֹב]. וְהֵינִינּוּ,
דְּבִינן שְׁהַמִּסְרִיּוֹת נֶפֶשׁ הוּא
לְמַעַל מֵהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת
שְׁבָאָדָם, וְזֶה מְגִיעַ וְיֵשׁ לוֹ
'צִינְעָה' גַּם בְּבְחִינָה דְּלְמַעַלָּה
מֵהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת שְׁלֹמְעֵלָה כִּי
כֹּאשֶׁר עֲבוּדֵת הָאָדָם הִיא 'לְמַעַלָּה
מֵהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת' וּמִתּוֹךְ יוֹצֵאת מֵהַגְּדִירִים
וְהַהִגְבְּלוֹת שֶׁל הַמִּצְוִיּוֹת בְּאִדָם עֲצָמוֹ,
הִיא 'מְגִיעָה' לְדִרּוֹגַת שְׁלֹמְעֵלָה מִסֵּדֵר
הַשְׁתַּלְשְׁלוֹת' בְּאִלּוּקוֹת, לְכֹן, עַל
יְדֵי הַמִּסְרִיּוֹת נֶפֶשׁ עַל תּוֹרָה
יּוֹמֵשֶׁף רַב טוֹב לְבַיִת יִשְׂרָאֵל,
לְמִטָּה מַעֲשָׂרָה טְפָחִים, בְּתוֹךְ
הַמִּצְוִיּוֹת הַתַּחֲחִינָה בְּטוֹב הַנִּרְאָה
וְהַנִּגְלָה, וְהָרַב טוֹב יּוֹמֵשֶׁף בְּגִלּוּי
בְּרוּחַנִיּוֹת וּבְגִשְׁמִיּוֹת.
(ב) וְזֶהוּ הַמְּבוֹאֵר לְעִיל אֹדוֹת מַעֲלַת
לְלִמּוּד הַתּוֹרָה וְקִיּוּם הַמִּצְוֹת בְּמִסְרִיּוֹת
נֶפֶשׁ הוּא גַּם הַבִּיאוֹר הַפְּנִימִי עַל מֵה
שְׁכָתוּב בְּפִסְקוֹ הַפּוֹתַח אֶת הַמַּאֲמָר
צְדָקָת פְּזוּרָנוּ בְּיִשְׂרָאֵל,
דְּלְכָאוּרָה, לְפִי פִירוּשׁ חַז"ל
הַנּוֹכַח לְעִיל צְדָקָה כּוֹי' שְׁפִיזָרָן
כוֹי', שְׂכוּנוֹת הַכְּתוּב הִיא לְצַדִּיקָה
שֶׁעֲשָׂה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עִם בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל בְּכֹן שְׁפִיזוֹן בֵּין הָאוֹמוֹת הַנֵּה לִיָּה לְמִימְרָה הִיא לוֹ (לְפִסְקוֹ) לּוֹמֵר
צְדָקָת פְּזוּרָנוּ וְלִמָּה נֶאֱמָר 'פְּזוּרָנוּ', אֲךָ הָעֲנִין הוּא, שֶׁהַצְּדָקָה

(6) ויצא כח, יד. (7) סה"מ קונטרסים ח"א לח, סע"א. סה"מ תרפ"ט ע' קעו. (8) ישעי' ז, ט. (9) של"ה מסכת שבועות (קצ, ב). וראה של"ה ואתחנן שסח, ב. לקו"ת שה"ש יו"ד, ד. ביאורה"ז להצ"צ ח"א ע' קלא. סה"מ תרצ"ו ע' 23. תשי"ג ע' 70.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 שְׁעֵשָׂה הַקֶּבֶ"ה בְּיִשְׂרָאֵל עַל יְדֵי שְׁפִיזָרְן כו' (פְּרוּזוֹנוֹ) הנה
 2 צדקה זו הוא הַעֲנִינְךָ דְּפְרוּזוֹנוֹ, כמובן של 'פרוות', ללא גבולות כמו
 3 ערים פרוות שאין סביבן חומה, הַיֵּינוּ הַעֲבוּדָה דְּמִסִּירוֹת נֶפֶשׁ שהיא
 4 עבודה שְׁלֹמְעֵלָה מְמִידָה וְהַגְבְּלָה, שְׁעַל יְדֵי זֶה שבני ישראל
 5 עובדים את ה' ללא גבולות נִמְשָׁךְ
 6 גַם מְלֻמְעֵלָה בְּחֵינֵת רַב טוֹב 1 הַעֲנִינְךָ הוא, שְׁהַצְדָּקָה שְׁעֵשָׂה הַקֶּבֶ"ה בְּיִשְׂרָאֵל
 7 שְׁלֹמְעֵלָה מְמִידָה וְהַגְבְּלָה, 2 עַל יְדֵי שְׁפִיזָרְן כו' (פְּרוּזוֹנוֹ) הוא הַעֲנִינְךָ דְּפְרוּזוֹנוֹ,
 8 כאמור לעיל, וְעַל דְּרָךְ מָה 3 הַיֵּינוּ הַעֲבוּדָה דְּמִסִּירוֹת נֶפֶשׁ שְׁלֹמְעֵלָה מְמִידָה
 9 שְׁנֶאֱמַר¹⁰ כנבואת זכריה על לעתיד 4 וְהַגְבְּלָה, שְׁעַל יְדֵי זֶה נִמְשָׁךְ גַם מְלֻמְעֵלָה בְּחֵינֵת
 10 לבוא פְּרוּזוֹת תִּשָּׁב יְרוּשָׁלַיִם, 5 רַב טוֹב שְׁלֹמְעֵלָה מְמִידָה וְהַגְבְּלָה, וְעַל דְּרָךְ
 11 וּפְיִרְשׁ רִשְׁיִי שְׁלֹא יִהְיֶה לָהּ 6 מָה שְׁנֶאֱמַר¹⁰ פְּרוּזוֹת תִּשָּׁב יְרוּשָׁלַיִם, וּפְיִרְשׁ
 12 לירושלים קָצֵב קִיבְּהָ, הַגְבֵּלָה 7 רִשְׁיִי שְׁלֹא יִהְיֶה לָהּ קָצֵב וְשִׁיעוּר. וְהַעֲנִינְךָ
 13 וְשִׁיעוּר מוּגְבֵל, אֵלָּא יְרוּשָׁלַיִם 8 הוּא¹¹, דְּהֵנָּה יְדוּעַ שְׁיְרוּשָׁלַיִם הִיא נְרָא שְׁלֹם¹²,
 14 תּחַפְּשֵׁט לֵאלֹא גְבוּלוֹת, וּכְפִי שִׁמְשִׁיךְ 9 הַיֵּינוּ שְׁלִימוֹת הַיְרָאָה¹³, הַיֵּינוּ נְקוּדַת הַיְרָאָת
 15 וּמְבָאָר. 10 שְׁמִים אֲתַרְמִיזוּ לֹא בְּשׁוּם אוֹת וְלֹא בְּשׁוּם קוּץ¹⁵.
 16 וְהַעֲנִינְךָ הוּא¹¹, דְּהֵנָּה יְדוּעַ 11 שְׁמִים שְׁלֹמְעֵלָה מִהַשְׁכָּל, בְּחֵינֵת אוּצָר שֶׁל יְרָאָת
 17 שְׁיְרוּשָׁלַיִם הִיא אוֹתוּיָת יְרָא 12 דְּלֹא אֲתַרְמִיזוּ לֹא בְּשׁוּם אוֹת וְלֹא בְּשׁוּם קוּץ¹⁵.
 18 שְׁלֹם¹², הַיֵּינוּ שְׁלִימוֹת 13 דְּהֵנָּה יְדוּעַ¹⁶ שְׁבִינְרָאָה יֵשׁ כְּמָה מְדִיגוֹת. יְרָאָת
 19 הַיְרָאָה¹³, שְׁלִימוֹת בִּירָאָת ה' 14 הַעוֹנֵשׁ, יְרָאָת חֲטָא, יְרָאָת הַרוּמְמוֹת כו', וְכֵן
 20 הַיֵּינוּ נְקוּדַת הַיְרָאָת שְׁמִים 15 יְרָאָת אֱלֹקִים וְיְרָאָת הַנְּוִי. וּבִיְרָאָת הַנְּוִי גּוּפָא יֵשׁ
 21 שְׁלֹמְעֵלָה מִהַשְׁכָּל, מַעַל וּמַעְבָּר 16 כְּמָה בְּחֵינֹת שְׁהֵם כְּנִגְדַּת אַרְבַּע הָאוֹתוּיָת דְּשֵׁם
 22 ליראת שמים במידה המתחייבת מצד 17 הַנְּוִי, עַד לְהִירָאָה שְׁמַצַּד בְּחֵינֵת קוּצוֹ שֶׁל יו"ד.
 23 הַשְׁכָּל בְּחֵינֵת אוּצָר שֶׁל יְרָאָת 18 וְכָל בְּחֵינֹת אֱלוֹי יֵשׁ בְּהֵם אֵיזָה צִיּוּר וּמְדִידָה.
 24 שְׁמִים¹⁴ כדברי הגמרא "אין לוֹ 19 אֲמָנָם נְקוּדַת הַיְרָאָת שְׁמִים שְׁלֹמְעֵלָה מִהַשְׁכָּל
 25 להקדוש ברוך הוא בבית גנוזי אלא 20 הִיא מַצַּד עֲצָמוֹתוֹ יִתְבַּרְךָ דְּלֹא אֲתַרְמִיזוּ בְּשׁוּם
 26 אוצר של יראת שמים שנאמר יראת ה' 21 קוּץ. וְגִילּוּי בְּחֵינָה זֶה הִיא עַל יְדֵי הַמְּנַגֵּד דְּנֹקָא.
 27 הִיא אוצרו". וְיְרָאָה זֶה שְׁהִיא דְּרַגָּה 22 וּכְמָאֱמַר רַז"ל¹⁷ וְהַנְּצִיחַ זֶה בְּנִינְךָ יְרוּשָׁלַיִם, שְׁדוּקָא
 28 נעלית ביראת ה' הנקראת 'אוצר של 23 כְּפֹאֶשֶׁר יֵשׁ מְנִיעוֹת וְעִיפּוּבֵיִם עַל תּוֹרָה וּמְצוּוֹת,
 29 יראת שמים' הִיא יְרָאָה מַצַּד 24 הֵנָּה אֲזַ מִתְעוֹרֵר הַתּוֹקֵף דְּמִסִּירוֹת נֶפֶשׁ שְׁלֹמְעֵלָה
 30 עֲצָמוֹתוֹ יִתְבַּרְךָ עֲצָמוֹת וּמַהוֹת 25 מִהַשְׁכָּל, בְּחֵינֵת אוּצָר שֶׁל יְרָאָת שְׁמִים. וְזֶהוּ מָה
 31 האלוקות דְּלֹא אֲתַרְמִיזוּ לֹא 26 שְׁנֶאֱמַר צְדָקַת פְּרוּזוֹנוֹ בְּיִשְׂרָאֵל (וְלֹא פְּרוּזוֹנוֹ), כִּי
 32 בְּשׁוּם אוֹת וְלֹא בְּשׁוּם קוּץ¹⁵ 27 הֵנָּה יְדוּעַ¹⁶ בְּתוֹרַת הַחֲסִידוֹת שְׁבִינְרָאָה יֵשׁ כְּמָה מְדִיגוֹת
 33 שלא נרמז בשום אות ובשום תג, 28 מִלְּמַטָּה לְמַעְלָה. יְרָאָת הַעוֹנֵשׁ שְׁהָאֵדָם יְרָא שְׁאֵם עֵבּוּר עַל רִצּוֹן ה'
 34 כדברי הוזהר (וכמבואר בלקוטי תורה, 29 וְזֶהוּ הַתּוֹכֵן הַפְּנִימִי שֶׁל מָה שְׁנֶאֱמַר צְדָקַת פְּרוּזוֹנוֹ בְּיִשְׂרָאֵל
 35 'דבחינת אנכי מי שאנכי הוא למעלה 30 (והכתוב מדִּיִק וְאוֹמֵר 'פרונו' וְלֹא פְּרוּזוֹנוֹ), כִּי הַצְדָּקָה שְׁעֵשָׂה
 36 מעלה משם הוי' כי הוא בחינה דלא 31 אֲתַפֵּס בְּשֵׁם וְלֹא אֲתַרְמִיז בְּשׁוּם אוֹת וּקְוָצָא כְּלָלִי").
 37 32 דְּהֵנָּה יְדוּעַ¹⁶ בְּתוֹרַת הַחֲסִידוֹת שְׁבִינְרָאָה יֵשׁ כְּמָה מְדִיגוֹת
 38 מִלְּמַטָּה לְמַעְלָה. יְרָאָת הַעוֹנֵשׁ שְׁהָאֵדָם יְרָא שְׁאֵם עֵבּוּר עַל רִצּוֹן ה' 33 (והכתוב מדִּיִק וְאוֹמֵר 'פרונו' וְלֹא פְּרוּזוֹנוֹ), כִּי הַצְדָּקָה שְׁעֵשָׂה

(10) זכריה ב', ת. 11) בכל הבא לקמן – ראה ד"ה צדקת פרזונו שם פ"ה ואילך (סה"מ קונטרסים ח"א לה, א ואילך. סה"מ תרפ"ט ע' קסז ואילך). (12) ב"ר פנ"ו, י"ד. תוד"ה הר – תענית טז, א. (13) לקו"ת דרושי ר"ה ס, ב. שה"ש ו, ג. ובכ"מ. (14) ברכות לג, ב. (15) לקו"ת פינחס פ, ב. וראה זח"ג רנו, ב. (16) ראה דרך חיים בהקדמה. שם יג, ג ואילך. ועוד. (17) ברכות נח, סע"א.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 הקב"ה בישראל על ידי שפיזון לבין האומות הוא לא רק
2 עצם הפיזון, שאם-כן היה ראוי לומר 'פורונו' אלא הצדקה היא הענין
3 דפורונו שלמעלה ממדידה והגבלה, בחינת פרוזות תשב
4 ירושלים, 'פרוזות' ללא חומה, ללא הגבלות. והיינו, שעל ידי
5 המניעות ועיפובים כו'
6 שבזמן הגלות [שאז] בזמן 1 הצדקה שעשה הקב"ה בישראל על ידי שפיזון
7 הגלות ישנו הענין דפיזון 2 לבין האומות הוא הענין דפורונו שלמעלה
8 הקדוש ברוך הוא את בני ישראל 3 ממדידה והגבלה, בחינת פרוזות תשב ירושלים.
9 לבין האומות לצורך עבודת 4 והינו, שעל ידי המניעות ועיפובים כו' שבזמן
10 הבריורים, הפרדת ניצוצות 5 הגלות [שאז] ישנו הענין דפיזון לבין האומות
11 הקדושה שבעולם מתוך הגשמיות 6 לצורך עבודת הבריורים, והינו לפי שביור
12 והחומריות והעלאתם לקדושה והינו 7 הניצוצות אינו יכול להיות כפי שהיה בזמן
13 לפי שביור הניצוצות בזמן 8 שלמה, שאז נכללו הניצוצות בדרך ממילא פנר
14 הגלות אינו יכול להיות כפי 9 בפני האבוקה¹⁸, מה שאין פן בזמן הגלות
15 שהיה בזמן שלמה המלך, שאז 10 צריכים בני ישראל לילך למקומות שבהם
16 נכללו הניצוצות במקורן בקדושה 11 נמצאים הניצוצים ולבררם במקומם, על ידי זה
17 בדרך ממילא פנר בפני 12 דוקא מתעורר ומתגלה בחינת (ירושלים, היינו)
18 האבוקה¹⁸ כמו נר קטן שכאשר 13 האוצר של יראת שמים שבכל אחד מישאל
19 מקריבים אותו לאש גדולה הרי הוא 14 מצד עצם הנשמה שלמעלה ממדידה והגבלה,
20 נכלל בה, וכך היה בירור הניצוצות 15 ועל ידי זה נמשך גם מלמעלה מבחינת אוצרו
21 בימי שלמה, בדרך ממילא, ללא צורך 16 הטוב שלמעלה מהשתלשלות, כמו שכתוב¹⁹
22 בהתעסקות עם הגשמיות והחומריות, 17 יפתח הוי' לך את אוצרו הטוב, שיומשך בחינת
23 ובעוד ששלמה המלך יושב במקומו, 18 ורב טוב לבית ישראל.
24 מבלי צורך ללכת למקומות אחרים, 19 (ג) והענין הוא, כמו שנתבאר במאמר²⁰ על פי
25 מה שאין פן בזמן הגלות 20 מה שאנו רואים במלך בשר ודם
26 צריכים בני ישראל לילך 21 שיש לו אוצרות יקרים שאינו משתמש בהם גם
27 למקומות שונים שבהם 22 לצורך היותר גדול, ועד שהם פמוסים מעין כל
28 נמצאים הניצוצים במדינות 23 רואה, ומכל מקום, פאשר ישנה מלחמה, אזי
29 שונות בעולם ולבררם 24 מבזבז המלך את כל אוצרותיו בכדי לנצח את
30 במקומם, על ידי זה המניעות 25 אויביו ומנגדיו. והדוגמא מזה למעלה מאור וגילוי
31 והעיפובים דוקא מתעורר 26 אוצר העליון הוא בחינה שלמעלה מאור וגילוי
32 ומתגלה בחינת (ירושלים, 27 (אוצר הפמוס, היינו למעלה מבחינת גילוי),
33 היינו) האוצר של יראת 28 ועל דרך זה הוא גם בנשמה, שבחינת האוצר
34 שמים שבכל אחד מישאל 29 של יראת שמים שבנשמה הוא בחינת נקודת
35 שקיים בכל אחד ואחד מבני ישראל, 30 היראת שמים שבתעלומות לב שמצד עצם
36 מבלי הברל מה מעמדו ומצבו הרוחני
37 בפועל, מצד עצם הנשמה
38 שלמעלה ממדידה והגבלה,
39 ועל ידי זה גילוי האוצר של יראת
40 שמים שבאדם, שלמעלה מהגבלה,
41 נמשך גם מלמעלה מהאלוקות

(18) ראה תו"א בראשית ו, א. לקו"ת במדבר ד, א. ובכ"מ. (19) תבוא כח, יב. (20) פ"ו ואילך (סה"מ קונטרסים ח"א לו, ב. סה"מ תרפ"ט ע' קעא).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 עֶצֶם הַנֶּשְׁמָה, שְׁלֹמֶעֱלָה מִבְּחִינַת הַגִּילויִים כמבואר בחסידות
 2 שהעצם לא מתגלה ומה שמתגלה, 'גילויים', הוא הארה והתפשטות של העצם
 3 אך לא העצמות עצמה. וְהֵינּוּ, ומשמעות הרברים שיראה זו היא מצד
 4 הנשמה היא דְּבַחֲיַיִת נְקוּדַת הַיְרָאָת שְׁמַיִם היא לא רק לְמַעְלָה
 5 מִהַשְּׁכָל (שהשכל הוא רֵאשִׁית
 6 והתחלת הַפְּחוּת פְּנִימִיִּים
 7 המלוכשים בגוף בהתלבשות פנימית),
 8 כִּי אִם, שְׁהִיא נְקוּדַת הִירָאָת שְׁמַיִם
 9 לְמַעְלָה גַּם אִפִּילוּ מִקְלָלוֹת
 10 בְּחִינַת הַגִּילויִים דְּנִשְׁמָה, גַּם
 11 אִפִּילוּ מִבְּחִינַת הַמְקִיפִים חַיָּה
 12 וְיַחֲדָה כמבואר בחסידות שבנשמה
 13 יש חמש בחינות נפש-רוח-נשמה
 14 השייכות לכוחות הפנימיים (הפריטים)
 15 וזוהי-יחידה השייכות לכוחות
 16 המקיפים (הכלליים), הנעלים יותר,
 17 ונקודת היראת שמים קשורה עם עצם
 18 הנשמה שלמעלה אפילו מבחינת
 19 יחידה, כפי שמשיך ומבאר.
 20 דְּהֵנָּה, גַּם אִפִּילוּ יַחֲדָה היא
 21 רַק בְּחִינַת שָׁם (וגילוי)
 22 בְּלִבְד, ולא העצם ממש, וּכְמֵאֲמֹר
 23 רַ"ל²¹ במדרש חֲמֵשֶׁה שְׁמוֹת
 24 נִקְרְאוּ לָהּ לנשמה האלוקית שיש
 25 לכל יהודי נֶפֶשׁ רוּחַ נִשְׁמָה חַיָּה
 26 יַחֲדָה, שְׁגַם אִפִּילוּ בְּחִינַת
 27 יַחֲדָה שהיא הדרגה הכי נעלית, הכי
 28 עמוקה והכי פנימית של הנשמה היא
 29 רַק שָׁם (וגילוי) בְּלִבְד וְלֹא
 30 עֶצֶם הַנֶּשְׁמָה²², וְעֵנִן נְקוּדַת
 31 הַיְרָאָת שְׁמַיִם שִׁמְבִיאָה לִירָאָת
 32 שְׁמַיִם עַל-שְׁכִלִית ולמסירות נפש הוא
 33 מִצַּד עֶצֶם הַנֶּשְׁמָה. וְזֵהוּ
 34 הַעֲבוּדָה שִׂירָאָה זו נמשכת מעצם
 35 הנשמה, היא גם הסיבה על מַה
 36 שְׁיִרָאָה זו היא מַגְעַת
 37 בְּעֶצְמוֹתוֹ יַתְבַּרְךָ, וְכַנּוּכָר
 38 לְעֵיל (סַעֲיָף ב) שְׁיִרָאָה זו
 39 היא מִצַּד עֶצְמוֹתוֹ יַתְבַּרְךָ
 40 דְּלֹא אֲתַרְמִיזוּ שֶׁאֵינוֹ נִרְמֵז לֹא

בְּשׁוּם אוֹת וְלֹא בְּשׁוּם קוֹץ וְאִין לוֹ שֵׁם, כְּנוֹכַח לְעֵיל, דְּכִינּוּן
 שְׁיִרָאָה זוּ היא מִצַּד עֶצֶם הַנֶּשְׁמָה שְׁלֹמֶעֱלָה מִהַחֲמִשָּׁה
 שְׁמוֹת נֶפֶשׁ רוּחַ נִשְׁמָה חַיָּה יַחֲדָה שהם 'שמות' ולכן הן מדריוגת
 של 'גילויים' ולא העצם, לְכַן היא יִרָאָה זוּ שהיא מִצַּד הַעֲצָמוֹת של
 האלוקות מַגְעַת לְמַעְלָה
 מִהַאֲרִבַּע אוֹתוֹת דְּשָׁם הַיְיָ
 וּבְחִינַת קוֹצוֹ שֶׁל יו"ד, לְמַעֲלָה
 גַּם מֵאַרְבַּע הָאוֹתוֹת, וְלַמַּעֲלָה גַּם
 מִקוֹצוֹ שֶׁל יו"ד שֶׁנַּעֲלָה מִהָאוֹתוֹת
 הֵינּוּ שְׁמַגְעַת בְּעֶצְמוֹתוֹ
 יַתְבַּרְךָ.
 וְגִילוּי בְּחִינָה זוּ של עצם הנשמה
 היא בְּשִׁבְלֵי הַנִּצְחוֹן, שְׁזֵהוּ
 עֵנִן הַעֲבוּדָה דְּמִסִּירוֹת נֶפֶשׁ
 בְּפוּעַל, שְׁעַל יְדֵי זֶה דְּנִקְאָ
 מְנַצְחִים אֵת הַמְלַחְמָה
 וּמִתְגַּבְּרִים עַל כָּל הַמְּנִיעוֹת וְעִיכוּבִים
 שֶׁמִּפְרִיעִים לְלִימּוֹד הַתּוֹרָה וְקִיּוֹם
 הַמְּצוּוֹת.
 וְזֵהוּ הַקֶּשֶׁר שֶׁל עֶצֶם הַנֶּשְׁמָה עִם
 עֲצָמוֹת הָאוֹלוֹקוֹת הַנְּתִיבָת פְּתָה
 מִלְּמַעֲלָה לְכָל אֶחָד וְאֶחָד
 מִיִּשְׂרָאֵל לְהַתְּגַבֵּר עַל הַמְּנִיעוֹת
 וְהַעִיכוּבִים, וּכְמֵאֲמֹר רַ"ל²³
 בְּנִמְרָא שְׁהַקְבָּה עוֹזְרוֹ לְכָל
 יְהוּדֵי הַתְּגַבֵּר עַל הַיֵּצֵר, שְׁעַל יְדֵי
 זֶה בְּאַמְצָעוֹת הַנְּתִיבָת כּוּחַ מִלְּמַעֲלָה
 יוֹכֵל לְנַצֵּחַ בְּמִלְחָמָה
 בְּעַבְדוּתוֹ בְּכָל יוֹם (לֹא רַק
 בְּיוֹם הַשַּׁבָּת, שְׁהוּא זְמַן מִסּוּגֵל
 מִצַּד עֲצָמוֹ וְאֲדַרְבָּה, יוֹם הַשַּׁבָּת
 אֵינוֹ זְמַן שֶׁל מִלְחָמָה כּו'²⁴),
 וְהֵינּוּ עַל יְדֵי פֶת הַמְּסִירוֹת
 נֶפֶשׁ שְׁלֹמֶעֱלָה מִמְּדִידָה
 וְהַגְּבָלָה, שְׁלֹכֵן הַרִי זֶה
 לְמַעְלָה מִחֻשְׁבֹּנוֹת כּו',
 וְהַמְּסִירוֹת נֶפֶשׁ היא לא על פי חישובים
 שֶׁל כְּדָאוֹת וְתוּעֵלֹת אֲלֵא לְמַעֲלָה
 מִהַשְּׁכָל וְכִמוֹ בְּעֵנִן בְּזָבוּז
 הָאוֹצְרוֹת, שְׁמִצַּד עֵנִן הַמְּסִירוֹת נֶפֶשׁ לֹא שְׁיִיף

(21) ראה בר" פ"ד, ט. דבר" פ"ב, לו. בכמה מקומות ודפוסים בשינוי סדר – אבל כ"ה בעץ חיים שער מב (שער דרושי אבי"ע) פ"א. שער הגלגולים בתחילתו. ובכ"מ. (22) ראה סה"מ תרצ"ו ס"ע 56. וש"י. (23) סוכה נב, ב. וראה תניא רפי"ג. (24) ראה סה"מ תרל"ב ח"א ע' נח. תו"מ סה"מ אב ע' שז.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 ניצחון המלחמה שִׁמְצַד עֲנָנִי הַמְסִירוֹת נֶפֶשׁ לֹא שִׁיף שִׁינְעָשָׂה
2 חֲשׁוֹן אִם כְּדֹא לְכַזֵּב הָאוֹצְרוֹת עֲבוֹר עֲנָנִי פְלוֹנִי כֹּוֹ אֵלָא
3 בּוֹבוּר הָאוֹצְרוֹת הוּא מְבִלִי לְהַחֲשֵׁב בְּשׁוּם שִׁקּוּלִים.
4 וּמִבְּאֵר הַרְבִּי הַרִיִיִצ״צ בְּמֵאֲמָר, דְּכָשֶׁם שֶׁעֲנָנִי כִּיבוֹשׁ הַמְלַחְמָה
5 בְּגִשְׁמִיּוֹת הַרִי יִשָּׁנֵם חֲכָמִים
6 גְּדוֹלִים הַשּׁוֹקְדִים בְּחֻמְרוֹת 1 שִׁינְעָשָׂה חֲשׁוֹן אִם לְכַזֵּב הָאוֹצְרוֹת עֲבוֹר עֲנָנִי
7 שֶׁל טַכְסִיסֵי הַמְלַחְמָה וְהֵם 2 פְלוֹנִי כֹּוֹ. וּמִבְּאֵר בְּמֵאֲמָר, דְּכָשֶׁם שֶׁעֲנָנִי
8 מִפְקְדֵי הַצָּבָא וּמִנְהִלֵי הַמְלַחְמָה 3 כִּיבוֹשׁ הַמְלַחְמָה בְּגִשְׁמִיּוֹת הַרִי יִשָּׁנֵם חֲכָמִים
9 וְיִשָּׁנֵם אֲנָשֵׁי חֵיל חִיילִים פְּשׁוּטִים 4 גְּדוֹלִים הַשּׁוֹקְדִים בְּחֻמְרוֹת שֶׁל טַכְסִיסֵי
10 שְׂאֵינֵם יוֹדְעִים כָּלֵל עֲמָקֵי 5 הַמְלַחְמָה וְיִשָּׁנֵם אֲנָשֵׁי חֵיל שְׂאֵינֵם יוֹדְעִים כָּלֵל
11 הַחֻמְרוֹת שֶׁל טַכְסִיסֵי 6 הַמְלַחְמָה, אֲלֵא הֵם עוֹבְדִים
12 בְּאֲמוּנָה וּבְמִסִּירוֹת נֶפֶשׁ עַל- 7 עוֹבְדִים בְּאֲמוּנָה וּבְמִסִּירוֹת נֶפֶשׁ, וְעִיקָר כִּיבוֹשׁ
13 שְׂכִלִית, וְעִיקָר כִּיבוֹשׁ הַמְלַחְמָה 8 הַמְלַחְמָה הוּא עַל יְדֵי הָאֲנָשֵׁי חֵיל הַלּוֹחֲמִים
14 בְּפוֹעַל הוּא עַל יְדֵי הָאֲנָשֵׁי חֵיל 9 בְּמִסִּירוֹת נֶפֶשׁ, שֶׁהֵן הַמָּה הַמְנַצְּחִים, עַל דֶּרֶךְ זֶה
15 הַלּוֹחֲמִים בְּמִסִּירוֹת נֶפֶשׁ, 10 הוּא גַם בְּמִלְחָמָה הַרוּחָנִית, שֶׁהַמְנַצְּחִים אֵת
16 שֶׁהֵן הַמָּה הַמְנַצְּחִים אֵת הָאוֹיֵב 11 הַמְלַחְמָה הֵן הַמָּה הַחֵיל אֲשֶׁר יִרְאֵת ה' נִגְהָ
17 בְּפוֹעַל, עַל דֶּרֶךְ זֶה הוּא גַם 12 בְּלִבָּם²⁵, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר שֶׁם בְּאֲרִיכוּת. וְהִנֵּה, מֵה
18 בְּמִלְחָמָה הַרוּחָנִית, 13 שְׂאוּמֵר שֶׁנִּצְחָוֹן הַמְלַחְמָה הוּא עַל יְדֵי הָאֲנָשֵׁי
19 שֶׁהַמְנַצְּחִים אֵת הַמְלַחְמָה 14 חֵיל דְּוָקָא, אֵין הַפּוֹנֵה לְשִׁלוֹל חֵס וְשִׁלוֹם אֵת
20 הַפְּקִידִים הַגְּבוּהִים הַעוֹסְקִים בְּטַכְסִיסֵי 15 הַמְלַחְמָה, כִּי אִם, שֶׁגַם עֲבוֹדָתָם שֶׁל הַפְּקִידִים
21 כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר שֶׁם בְּמֵאֲמָר 16 הַמְלַחְמָה, לְהִיּוֹת (לֹא מִצַּד הַשֶּׁכֶּל, וְגַם לֹא
22 בְּאֲרִיכוּת. 17 מִצַּד בְּחִינַת הַגִּילּוּיִים שֶׁלְמַעַלָּה מִהַשֶּׁכֶּל, כִּי אִם)
23 בְּמֵאֲמָר שֶׁנִּצְחָוֹן הַמְלַחְמָה הוּא 18 בְּאוֹפֵן דְּמִסִּירוֹת נֶפֶשׁ, כְּמוֹ חִיילִים פְּשׁוּטִים,
19 שֶׁעַל יְדֵי זֶה גַם הַעֲבוּדָה שֶׁלָּהֶם הִיא מִצַּד עֲצָם 20 הַנְּשִׂמָה שֶׁלְמַעַלָּה מִבְּחִינַת הַגִּילּוּיִים, שְׂאֵז
21 נְכֻלִּים גַם הֵם בְּכֻלֵּל ״הַחֵיל אֲשֶׁר יִרְאֵת ה' נִגְהָ 22 בְּלִבָּם״. וְמֵה שֶׁמִּדְּבִירֵי נִגְהָ בְּלִבָּם, הֵיִינוּ לְפִי
23 שֶׁבְּחִינַת עֲצָם הַנְּשִׂמָה שֶׁלְמַעַלָּה מִבְּחִינַת 24 הַגִּילּוּיִים הִיא דְּוָקָא בְּלֵב וְלֹא בְּמוֹת. וְהִנֵּה, כְּשֶׁם
25 שֶׁבְּמִלְכוּתָא דְּאַרְעָא, בְּכַדִּי לְנִצָּחַת אֵת הַמְלַחְמָה 26 מְבֻזָּב הַמְּלָךְ אוֹצְרוֹתָיו וְנוֹתֵן אוֹתָם לְאֲנָשֵׁי
27 הַחֵיל, עַל דֶּרֶךְ זֶה הוּא גַם בְּמִלְכוּתָא דְּרִיקְעָא, 28 שֶׁבְּכַדִּי לְנִצָּחַת אֵת הַמְלַחְמָה פּוֹתְחִים אֵת הָאוֹצֵר
29 גִּילּוּי וְנוֹתְנִים אוֹתוֹ לְיִשְׂרָאֵל שֶׁעַל יְדֵי זֶה מִתְגַּלֶּה הָאוֹצֵר שֶׁל יִרְאֵת שְׂמִים
30 שְׂבָהֶם. וְכֵן הוּא גַם לְאִדְךָ גִּיסָא (מְלֻמְטָה לְמַעַלָּה), שֶׁעַל יְדֵי שִׁשְׂרָאֵל 31 עוֹמְדִים בְּמִסִּירוֹת נֶפֶשׁ וּמַעוֹרְרִים אֵת הָאוֹצֵר שֶׁל יִרְאֵת שְׂמִים שְׂבָהֶם, אֲזִי רוּחַ
32 עוֹמְדִים בְּמִסִּירוֹת נֶפֶשׁ וּמַעוֹרְרִים אֵת הָאוֹצֵר שֶׁל יִרְאֵת שְׂמִים שְׂבָהֶם, אֲזִי רוּחַ

(25) ראה סה"מ תרפ"ט ע' קעד ובהנסמן שם הערה 120.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

13 וְעַד שָׁזָה נִמְשָׁךְ גַּם בְּגִשְׁמֵיּוֹת, שְׁנִמְשָׁךְ רַב 14 טוֹב לְבַיִת יִשְׂרָאֵל לְמִטָּה מְעַשְׂרָה טְפָחִים בְּחוּךְ הַמְצִיאֹת 15 הַתַּחְתּוֹנָה בְּטוֹב הַנְּרָאָה 16 וְהַנְּגִלָּה. 17 וַיִּיבֹן זֶה בְּפָרְטֵיּוֹת יוֹתֵר, 18 בְּהִקְדָּיִם הַמְּבֹאֵר בְּמֶאֱמָר 19 שְׁנִיתָן לְיוֹם הַהִילּוּלָא, בְּאִתִּי 20 לְגַנְי אַחוּתִי כְּלָה²⁷...	1 כּוֹ'²⁶, כְּלִשׁוֹן הַזֹּהָר 'דְּרוּחַ אִיִּיתִי רוּחַ וְאִמְשִׁין רוּחַ, כְּלוּמֵר, רוּחַ מְבִיאָה 2 רוּחַ וּמְמַשִּׁכָּה רוּחַ, כְּלוּמֵר, כְּאִשֶּׁר יִשְׁנָה רוּחַ שֶׁל הַתְּעוֹרְרוֹת מִלְּמִטָּה, מִצַּד 3 הָאָדָם, הִרִי הִיא מְבִיאָה וּמְמַשִּׁכָּה רוּחַ 4 וְאוּר גְּדוֹל מִלְּמַעְלָה, מִצַּד הָאֵלּוּקוֹת, 1 5 וְכַךְ בְּעִנְיָנֵנוּ, עֲבוּדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל 2 6 בְּמִסִּירוֹת נֶפֶשׁ, הַמְּעוֹרְרַת אֶת ה'אוֹצֵר 3 7 שֶׁל יִרְאֵת שְׁמַיִם' שְׁבִנְשַׁמְתָּם פּוֹעֵלַת 4 8 וְעַד שָׁזָה נִמְשָׁךְ גַּם בְּגִשְׁמֵיּוֹת, שְׁנִמְשָׁךְ רַב טוֹב 5 9 לְבַיִת יִשְׂרָאֵל לְמִטָּה מְעַשְׂרָה טְפָחִים בְּטוֹב 6 10 הַנְּרָאָה וְהַנְּגִלָּה. 7 11 מְסִייעַ אוֹתָם בְּעִבּוּדָתָם 8 12 לְכַבּוֹשׁ וּלְנַצַּח אֶת הַמְּלַחְמָה, 9

(26 ראה זח"ב קסב, ב. 27) ראה לקמן במאמר ד"ה באתי לגני.

אגרות קודש

בי"ה, שלישי בטבת, תשט"ו
ברוקלין.

הרה"ג והרה"ח אי"א נוי"נ עוסק בצ"צ
מוה"ר אפרים אליעזר שי' הכהן

שלום וברכה!

נתקבל מכתבו - ועי"פ המובא באיזהו מקומן (שער ישכר כסלו ס"ק קמ"ב) אשר חנוכה
שייך לענין גימטריאות וחשבונות - מנר השלישי, שהוא יום המשולש שלש פעמים (ג' כלול מג',
שכ"א כלול מג') בחדש השלישי מראשית השנה (באור חוזר - לקו"ת - להאריז"ל פי ויצא).

עם המוסגר בו: א) המחאה מרב - כהנא ע"ס שלש פעמים ה (שממתיהו כהנא תיקן ספירה
החמישית - הוד. חנוכה בהוד. ועיין שמן ששון סוף ח"ג ישוב הסתירות בזה). ב) המחאה ממקדש
(מעט - אלו בתכני"ס) - טהור ע"ס שלש פעמים כה (שבזה חנו - בחנוכה).

וחמרא למרא וטיבותא לשקי', ובפרט כאשר השקי' הוא ג"כ מרא, שבטח כן הוא בנדון
דידן.

ומה שהעיר בלשון הזח"א (קג, ב) - הובא גם בהקדמת התניא - לפום מה דמשער בלבי -
הנה פירושו שם בצדו "לפום שיעורא דילי" מלשון השערה ושיעור. מובן שאין זה שולל הרמזים
שיש בענין זה, ומהם גם מה שמסיים במכתבו, שהוא ע"י שיערי בינה הממשיכים מן המוח אל הלב.
עיי"ש בזהר.

בכבוד ובברכה לבשו"ט.

ביאור בדרך אפשר

1 נאמר ב'שיר השירים', ש'דוד', הקדוש ברוך הוא, אומר ל'כלה', בני ישראל:
 2 **בַּאתִּי¹ לְגַנִּי אֶחֻתִי כְלָה², וּמָבָאָר פַּעַל הַהִילוּלָא** הרבי הרי"צ
 3 שנסתלק ביום יו"ד שבט, בשנת תש"י **בְּהַמְשָׁךְ** קבוצת מאמרי חסידות
 4 הבאים בהמשך זה לזה **שָׁנְתָן** מסר לפרסום בדפוס **לְיוֹם הַהִילוּלָא** ליום
 5 יו"ד שבט תש"י (בקשר ליום
 6 היארציטי של סבתו הרבנית רבקה
 7 ביו"ד שבט, ושל אמו הרבנית שטערנא
 8 שרה ביום יו"ג שבט) **דְּאִיתָא** מובא
 9 **בְּמִדְרָשׁ³ לְגַנִּי לְגַנּוּנִי**, מקום
 10 ההתייחדות שלי, ו'באתי לגני' פירושו
 11 באתי, היינו חזרתי **לְמָקוֹם שְׁהִיָּה**
 12 **עֵיקָרִי בַתְּחִילָה**, בתחילת
 13 הבריאה, **דְּעֵיקָר** **שְׂכִינָה**
 14 **בַּתְּחִילתוֹנִים הִיְתָה** בתחילת
 15 הבריאה, עיקר גילוי והשראת השכינה
 16 היה דוקא בעולם הזה, העולם הנחות
 17 והתחתון ביותר, **דְּבַתְּחִילָה**
 18 **קוֹרְם הַחַטָּא** לפני החטא
 19 הראשון, חטא עץ הדעת) **הִיְתָה**
 20 **הַשְּׂכִינָה** שורה בעיקר **לְמַטָּה**,
 21 **בְּגֵן עֵדֶן, וְאַחַר כֵּן הִנֵּה עַל**
 22 **יְדֵי חַטָּא עֵץ הַדַּעַת וְהַחַטָּאִים**
 23 **שְׁלֹאֲחָרָיו סִילְקוּ אֶת הַשְּׂכִינָה**
 24 וגרמו לשכינה לעלות **מִלְמַטָּה**
 25 **לְמַעְלָה** בחטא הראשון מהארץ
 26 לרקיע הראשון, בחטא הבא, מהרקיע
 27 הראשון לשני **עַד** שעל ידי החטאים
 28 התרחקה השכינה יותר ויותר עד שעלתה **לְרָקִיעַ הַשְּׂבִיעִי. וְאַחַר כֵּן**
 29 **בָּאוּ הַצְּדִיקִים וְהַמְּשִׁיכוּ וְהוֹרִידוּ אֶת הַשְּׂכִינָה מִלְמַעְלָה**
 30 **לְמַטָּה, כֹּל אֶחָד עַל יְדֵי עֲבוֹדָתוֹ,** אברהם אבינו הוריד את השכינה
 31 מהרקיע השביעי לשישי והצדיקים שאחריו המשיכו והורידו את השכינה עוד

ביאור בדרך אפשר

32 מלמעלה למטה **עַד שָׂפָא מְשָׁה רַבִּינוּ, שְׁהוּא הַשְּׂבִיעִי** לאברהם
 33 אבינו (אברהם יצחק יעקב לוי יקותיה - עמרם - משה), **וְכָל הַשְּׂבִיעִין**
 34 **חִבִּיבִין⁴** (כדברי המדרש על הכתוב בתורה לגבי ראש השנה 'בחודש
 35 השביעי באחד לחודש': כל השביעין חביבין לעולם, למעלה השביעי חביב,
 36 שמים ושמי השמים ורקיע ושחקים
 37 זבול ומעון וערבות וכתוב "סולו לרוכב
 38 בערבות ביה שמו", בארצות שביעית
 39 חביבה, ארץ אדמה ארקא גיא ציה
 40 נשיה תבל וכתוב "והוא ישפוט תבל
 41 בצדק ידין לאומים במישרים", ברורות
 42 שביעית חביב, אדם שת אנוש קינן
 43 מהלאל ירד חנוך וכתוב "ויתהלך
 44 חנוך את האלקים", באבות שביעי
 45 חביב, אברהם יצחק ויעקב לוי קהת
 46 עמרם משה וכתוב "ומשה עלה אל
 47 האלקים", בבנים השביעי חביב,
 48 שנאמר "דוד (הוא) השביעי", במלכים
 49 השביעי חביב, שאול איש בושת דוד
 50 שלמה רחבעם אביה אסא וכתוב
 51 "ויקרא אסא אל ה'", בשנים שביעי
 52 חביב שנאמר "והשביעית תשמטנה
 53 ונטשתה", בשמיטין שביעי חביב
 54 שנאמר (ויקרא כה, י) "וקדשתם את
 55 שנת התמישים", בימים שביעי חביב
 56 שנאמר "ויברך אלקים את יום
 57 השביעי", בחדשים שביעי חביב
 58 שנאמר "בחודש השביעי באחד
 59 לחדש", **וְהַמְּשִׁיכָה** ומשה רבינו הוריד והמשיך את השכינה **מִרְקִיעַ**
 60 **(הָרָאשׁוֹן) לְאָרֶץ, שְׁזָהוּ** המשכת השכינה למטה בארץ **עֵיקָר** הכוונה
 61 והמטרה של **הַעֲבוּדָה** עבודת ה', להמשיך את השכינה למטה בארץ. **וְזָהוּ**
 62 התוכן הפנימי של **מָה שְׁנֹאֲמָר⁵** בתהלים **צְדִיקִים יִירְשׁוּ אֶרֶץ**

בס"ד. מוצש"ק פ' בשלח, ו"א
שבט (מאמר ג*), ה'תשכ"ד
(הנחה בלתי מוגה)

1 **בַּאתִּי¹ לְגַנִּי אֶחֻתִי כְלָה², וּמָבָאָר** **פַּעַל**
 2 **הַהִילוּלָא** **בְּהַמְשָׁךְ** **שָׁנְתָן** **לְיוֹם**
 3 **הַהִילוּלָא, דְּאִיתָא בְּמִדְרָשׁ³ לְגַנִּי לְגַנּוּנִי, לְמָקוֹם**
 4 **שְׁהִיָּה עֵיקָרִי בַתְּחִילָה, דְּעֵיקָר שְׂכִינָה בַּתְּחִילתוֹנִים**
 5 **הִיְתָה, דְּבַתְּחִילָה (קוֹרְם הַחַטָּא) הִיְתָה הַשְּׂכִינָה**
 6 **לְמַטָּה, בְּגֵן עֵדֶן, וְאַחַר כֵּן הִנֵּה עַל יְדֵי חַטָּא**
 7 **עֵץ הַדַּעַת וְהַחַטָּאִים שְׁלֹאֲחָרָיו סִילְקוּ אֶת**
 8 **הַשְּׂכִינָה מִלְמַטָּה לְמַעְלָה עַד לְרָקִיעַ הַשְּׂבִיעִי.**
 9 **וְאַחַר כֵּן בָּאוּ הַצְּדִיקִים וְהַמְּשִׁיכוּ וְהוֹרִידוּ אֶת**
 10 **הַשְּׂכִינָה מִלְמַעְלָה לְמַטָּה, כֹּל אֶחָד עַל יְדֵי**
 11 **עֲבוֹדָתוֹ, עַד שָׂפָא מְשָׁה רַבִּינוּ, שְׁהוּא הַשְּׂבִיעִי,**
 12 **וְכָל הַשְּׂבִיעִין חִבִּיבִין⁴, וְהַמְּשִׁיכָה מִרְקִיעַ**
 13 **(הָרָאשׁוֹן) לְאָרֶץ, שְׁזָהוּ עֵיקָר הַעֲבוּדָה. וְזָהוּ מָה**
 14 **שְׁנֹאֲמָר⁵ צְדִיקִים יִירְשׁוּ אֶרֶץ וְיִשְׁכְּנוּ לְעַד עָלְיָה,**

(* ב' המאמרים שלפנ"ז – ד"ה באתי לגני דליל ש"ק, וד"ה צדקת פרוזנו דיום ש"ק – לא הגיעו ללידנו*, מלבד הענינים שבהם היו שינויים בין מאמר הא' למאמר הב', ושולבו במאמר זה ובשוה"ג (בהערות ע"ס הא"ב).
 (1) מאמר זה מיוסד בעיקרו על פרק הארבעה עשר** מהמשך באתי לגני ה'ש"ת. (2) שה"ש ה, א. (3) שהש"ר עה"פ.
 (4) ויק"ר פכ"ט, יא. (5) תהלים לז, כט.

(* מלבד התחלת המאמר ד"ה צדקת פרוזנו (עד לביאור הענין דבאתי לגני), שנדפס לעיל.
 (** הפרק השייך לשנה זו – ראה תורת מנחם – ספר המאמרים באתי לגני ח"א ע' vi. וש"נ.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 וַיִּשְׁכְּנוּ לְעַד עֲלֵיהָ, הַיְיִנוּ, שְׁצַדִּיקִים^א מִמְּשִׁיכִים מלמעלה
 2 למטה בְּחֵינֵת האלוקות במדריגת שׁוֹכֵן עַד מְרוֹם וְקָדוֹשׁ⁷, שְׁיֵהִיָּה
 3 בְּגִילּוֹי לְמִטָּה בעולם הזה. וְהוּא עַל יְדֵי עֲבוֹדָתָם של בני ישראל
 4 בְּאִתְּהַפְּכֵיָא כפיית היצר והתגברות על התאוות, וּמֵאֲתַפְּכֵיָא בְּאִים
 5 לְאִתְּהַפְּכֵיָא הפיכת הרע לטוב,
 6 שְׁעַל יְדֵי זֶה העבודה של 'אתכפאי'^א הַיְיִנוּ, שְׁצַדִּיקִים^א מִמְּשִׁיכִים בְּחֵינֵת שׁוֹכֵן עַד
 7 רֵאתהפכא, כדברי הוהוה, אֲסַתְּלַק² מְרוֹם וְקָדוֹשׁ⁷, שְׁיֵהִיָּה לְמִטָּה. וְהוּא עַל
 8 יְקָרָא דְקָדְשָׁא בְּרִיף הוּא יְדֵי עֲבוֹדָתָם בְּאִתְּהַפְּכֵיָא, וּמֵאֲתַפְּכֵיָא בְּאִים
 9 בְּכוּלְהוּ עֲלָמִין⁸, מתעלה כבודו
 10 של הקדוש ברוך הוא בכל העולמות
 11 אֲסַתְּלַק דְיִיקָא, והוהוה מדייק
 12 וקורא להמשכה וגילוי זה 'אתלק',
 13 לטון עליה, שְׁהוּא עֲנִין שֶׁל
 14 גִילּוֹי נַעֲלָה בְּיֹתֵר⁹.
 15 וְזֶהוּ עֲנִין זה של השראת השכינה
 16 למטה הוא כְּלָלוֹת הָעֲנִין הַתּוֹכֵן
 17 הפנימי הכללי דְיִשְׁכְּנָתִי
 18 בְּתוֹכָם¹⁰, שְׁיֵישׁ בְּזָה בִּישְׁכְּנֵי
 19 בתוכם' שְׁנִי עֲנִינִים
 20 (פִּירוּשִׁים), פִּירוּשׁ אַחַד
 21 וְשְׁכְּנָתִי, הַיְיִנוּ, הַמְּשָׁפָן
 22 וּמְקַדְּשׁ, שְׁשָׁם בַּמִּשְׁכָּן וּבְבֵית
 23 הַמְּקַדֵּשׁ הִיָּתָה עֵיקָר גִּילּוֹי הַשְּׂרָאָת
 24 שְׁכִינָה בְּתַחְתּוֹנִים בעולם הזה
 25 הגשמי הַתַּחְתּוֹן לְאֲחֵרֵי בְּנֵן
 26 הַמְּשָׁפָן וְהַמְּקַדְּשׁ, והפירוש השני
 27 וּבְתוֹכָם (כפי שדרשו על הפסוק
 28 יְעֹשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ וּשְׁכְּנֵי בְּתוֹכָם, כי
 29 לְכַאוּרָה כִּיּוֹן שִׁמְקַדְּשׁ' הוא לשון יחיד,
 30 הִיָּה צִירִף לּוֹמֵר וּשְׁכְּנֵי בְּתוֹכָם, ובכל
 31 זֹאת בְּתוֹכּוֹ לֹא נֶאֱמַר אֲלָא לשון
 32 הַכְּתוּב הוּא וּשְׁכְּנֵי בְּתוֹכָם והכוונה
 33 הִיא שֶׁהַשְּׂרָאָת הַשְּׁכִינָה תִּהְיֶה 'בְּתוֹכָם',
 34 הַיְיִנוּ), בְּתוֹף כָּל אֶחָד וְאֶחָד¹¹ מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל, שְׁעַל יְדֵי עֲבוֹדָתוֹ

(א) נוסף על הצדיקים שְׁבִדוֹרוֹת הַנּוֹזְכִּים לְעֵיל, גַּם הַצַּדִּיקִים שְׁבִכָּל דוֹר, וְעַד – עֲמֹף כָּלֵם צַדִּיקִים⁶.

(6) ישעי' ס, כא. וראה סנהדרין ר"פ חלק (צ, א). (7) ע"פ נוסח התפלה – שחרית דשבת ויו"ט. ובשהש"ר שם: שוכן עד וקדוש שמו (ישעי' נו, טו). (8) בתניא פכ"ז (לד, א) ובלקו"ת ר"פ פקודי מציינ לזהר ח"ב קכת, ב (ובלקו"ת שם מציינ גם לזהר שם סז, ב. וראה גם שם קפד, א). וראה גם תו"א ויקהל פט, ד. לקו"ת חוקת סה, ג. (9) ראה תו"א ויקהל שם. (10) תרומה כה, ת. (11) הובא בשם רז"ל בלקו"ת ר"פ נשא כ, סע"ב. ובכ"מ. וראה ראשית חכמה שער האהבה פ"ו קרוב לתחילתו (ד"ה ושני פסוקים). אלשיך עה"פ תרומה שם ("שמעתי לומדים"). של"ה סט, א. רא, א. חלק תושב"כ תרומה שכה, ב. שכו, ב. וראה לקו"ש חכ"ו ע' 173 הערה 45. (12) ויקרא א, ט. (13) ח"ג ה, רע"א (הובא בשל"ה ריא, ב). ספר הבהיר סי' מו (קט). (הובא ברקנטי בראשית ד, ג. תצוה כח, יח. של"ה שם). (14) פרק ג. (15) תרומה כו, טו.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 עשה האלקים", כמאמר רז"ל¹⁶ בגמרא אין אדם עובר עבירה
 2 אלא אם כן נכנס בו רוח שטות, והעבודה הרוחנית המוטלת על
 3 האדם היא להפוך את השטות של היפך הקדושה ולעשות מזה
 4 קרשים של עצי שטים דקדושה למשכן. וזהו גם הדיוק בתיבת
 5 קרשים שכך נקראים בתורה עצי
 6 השיטים של המשכן, דקדוש הוא זה, כמאמר רז"ל¹⁶ אין אדם עובר עבירה אלא
 7 אותיות זהות כמו אותיות המילה אם כן נכנס בו רוח שטות, והעבודה היא
 8 שקר, שזהו השקר של העולם הזה להפוך ולעשות מזה קרשים למשכן. וזהו גם
 9 הוא ההיפך דאמת הוי' הדיוק בתיבת קרשים, דקדוש הוא אותיות שקר,
 10 לעולם¹⁷, כלשון הכתוב בתהילים, שזהו ההיפך דאמת הוי' לעולם¹⁷, היינו, שצריך
 11 היינו, שצריך להפוך את שקר העולם את שקר
 12 העולם הזה המעלים ומסתיר על להפוך את שקר העולם ולעשות מזה קרש
 13 האור האלוהי ולעשות מזהו משקר למשכן ומקדש (משכן דאיקרי מקדש ומקדש
 14 העולם קדש למשכן ומקדש דאיקרי משכן¹⁸), ועל ידי זה נעשה משכן לו
 15 (משכן דאיקרי מקדש ומקדש דאיקרי משכן¹⁸), ועל ידי זה נעשה משכן לו
 16 דאיקרי משכן¹⁸ כמבואר בגמרא, יתברך שבו תהיה השראת השכינה (ושכנתיה).
 17 מצינו שהמקדש נקרא משכן כמו והנה, כיון שהעבודה היא לתקן את השטות
 18 שכתוב בתורה 'ונתתי משכני בתוככם' שלמטה מן השכל, והעבודה צריכה להיות
 19 והכוונה לבית המקדש, וכן מצינו באופן המתאים להענין שצריכים לתקן, הרי
 20 שהמשכן נקרא מקדש, ככתוב כאן מוכן שלא מספיק עבודה על פי שכל, אלא
 21 בציווי על עשיית המשכן 'ועשו לי צריך להיות עבודה שלמעלה מטעם ודעת.
 22 מקדש ושכנתי בתוכם', ועל ידי וברוגמת מה שכתב הרמב"ם בהלכות דעות¹⁹
 23 זה שהופכים את 'שקר' העולם ל'קדש' שאף שהדרך הישרה היא מדה בינונית, מפל
 24 למשכן נעשה משכן לו יתברך מקום, אם היה רחוק לקצה האחד, לא מספיק
 25 שבו במשכן תהיה השראת וגילוי שילף בדרך המיצוע, אלא צריך להרחיק עצמו
 26 השכינה (ושכנתיה). והנה, לקצה השני. ועל אחת פמה וכמה שפן הוא
 27 כיון שהעבודה של כל אחד ואחד בנגוע לשטות דלעומת זה, שקר העולם, שפדי
 28 מירואל היא לתקן את השטות לעשות מזה משכן לו יתברך, הרי זה דוקא על
 29 דלעומת זה 'שלמטה מן השכל', די העבודה של התיוקן צריכה
 30 להיות באופן המתאים למעלה מטעם ודעת, למעלה די העבודה שלמעלה מטעם ודעת, אפילו משכל וטעם ודעת דקדושה, שעל זה
 31 להענין שצריכים לתקן, הרי איתא בגמרא במסכת פתובות²⁰ אהני ליה
 32 מוכן שלא מספיק עבודה שטותיה לסבא. ומזה מוכן גם שאלו שיכולים
 33 שהאדם עובר את ה' על פי שכל, לפעול עבודה זו הם אלו הנקראים בשם
 34 עד כמה שהשכל וההיגיון מחייבים צבאות²¹ הוי', שענינם של אנשי החיל
 35 אלא צריך להיות עבודה והלמעה מטעם ודעת עבודת
 36 ה' על-שכלית, מעל ומעבר למתבקש ומתחייב על פי השכל. ולהמשיך את השכינה למטה הם
 37 וברוגמת מה שכתב הרמב"ם בהלכות דעות¹⁹ שאף וזהו שבו תהיה השראת השכינה
 38 איתא בגמרא במסכת פתובות²⁰ אהני ליה שטותיה לסבא. ומזה מוכן גם שאלו שיכולים
 39 וברוגמת מה שכתב הרמב"ם בהלכות דעות¹⁹ שאף

(ב) שבשם זה נקראו ביציאת מצרים, שזוהי ההכנה למתן תורה, שבו נתנו ההוראות בנגוע לכל עניני העבודה, שכללותם הוא ענין עשיית המשכן.

(16) סוטה ג, א. (17) תהלים קיז, ב. (18) עירובין ב, א. (19) פ"ב ה"ב. (20) יז, א. (21) בא יב, מא.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 שֶׁל אֲנִישֵׁי הַחֵיל הַחַיִּילִים הַלְּחֻמִּים שֶׁבְּצִבְאָה הוּא שְׁהוֹלְכִים
2 בְּמִסִּירַת נַפְשׁ וּמוֹסְרִים אֶת חַיֵּיהֶם כַּפְּשׁוּטוֹ (עֲבוּדָה שְׁלֹמֶעֱלָה
3 מִטַּעַם וְדַעַת) כְּדֵי לְנַצַּח בַּמִּלְחָמָה, וְהֵינּוּ, שְׁבֹאוֹפֶן אַחַר
4 כֹּאשֶׁר נִלְחָמִים עַל פִּי הַשְּׂכָל וְהַמִּסִּירוֹת מוֹגְבֵּלַת עַד כַּמָּה שֶׁהִשְׁכַּל מַחִיב אֵי
5 אֶפְשֶׁר לְהִיֹּת לֹא יִתְכַן עֲנִיָּן
6 הַנְּצַחוֹן עַל הָאֵרִיב, אֲלֵא אִם כֵּן 1 שֶׁבְּצִבְאָה הוּא שְׁהוֹלְכִים בְּמִסִּירַת נַפְשׁ (עֲבוּדָה
7 הוֹלְכִים בַּמִּלְחָמָה עַל מְנַת 2 שְׁלֹמֶעֱלָה מִטַּעַם וְדַעַת) כְּדֵי לְנַצַּח בַּמִּלְחָמָה,
8 לְמִסּוֹר נַפְשׁוֹ בְּהַתְּמָסְרוֹת מוֹחַלְטַת, 3 וְהֵינּוּ, שְׁבֹאוֹפֶן אַחַר אֵי אֶפְשֶׁר לְהִיֹּת עֲנִיָּן
9 עַל מְנַת שֶׁאִם יִהְיֶה צוֹרֵךְ בְּכֵן, יִקְרִיב 4 הַנְּצַחוֹן, אֲלֵא אִם כֵּן הוֹלְכִים בַּמִּלְחָמָה עַל מְנַת
10 אֶת חַיָּו לְמַעַן הַנִּיצַחוֹן. וְזֶהוּ עֲבוּרַת 5 לְמִסּוֹר נַפְשׁוֹ. וְזֶהוּ עֲנִיָּנוּ שֶׁל כָּל אֶחָד וְאֶחָד
11 ה' לְמַעֲלָה מִטַּעַם וְדַעַת שֶׁנִּמְשָׁלָה 6 מִיִּשְׂרָאֵל, שְׁלֹכֶן נִקְרָאִים בְּשֵׁם צְבָאוֹת הַנִּי',
12 הַחַיִּילִים לְחֻמִּים שֶׁנִּלְחָמִים בְּמִסִּירוֹת 7 כְּדֵי אֶחָד וְאֶחָד 22 שְׁאֶפִּילוֹ קָל שֶׁבְּקָלִים מוֹכֵן
13 נַפֶּשׁ עֲנִיָּנוּ שֶׁל כָּל אֶחָד וְאֶחָד 8 מִיִּשְׂרָאֵל, שְׁלֹכֶן כָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
14 מִיִּשְׂרָאֵל, שְׁלֹכֶן כָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל 9 וּמִמִּשְׁיָף לְבֵאֵר 24, שֶׁבְּשִׁבִיל נִצְחוֹן הַמִּלְחָמָה
15 נִקְרָאִים בְּתוֹרָה בְּשֵׁם צְבָאוֹת 10 יִשְׁנוּ עֲנִיָּן הָאוֹצֵר שְׁנוֹתָנִים מְלֻמְעֵלָה.
16 הַנִּי', כְּדֵי אֶתָּא כַּפִּי שְׁמוּבָא 11 וּבְדוּגְמַת עֲנִיָּן הַמִּלְחָמָה אֲצֵל מְלֶךְ בְּשׂוֹר וְדָם,
17 בְּתַנְיָא 22 שְׁאֶפִּילוֹ קָל 12 שְׁאֶפִּילוֹ הָאוֹצֵר שְׁנוֹתָנִים מְלֻמְעֵלָה
18 שֶׁבְּקָלִים 13 בְּשִׁמְרַת הַתּוֹרָה וְהַמְצוּת 14 אֲבוֹתָיו, שֶׁהֵם יִקְרִים אֲצֵלוֹ כָּל כֶּף עַד שְׁאֶפִּילוֹ
19 מוֹכֵן לְמִסּוֹר נַפְשׁוֹ עַל קְדוּשַׁת 15 אֵינוֹ מִרְאָה אוֹתָם, הִנֵּה בְּשִׁבִיל נִיצוּחַ
20 הַשֵּׁם (זֶה לְשׁוֹנוֹ: "אֶפִּילוֹ קָל 16 הַמִּלְחָמָה, הִרִי הוּא מְעַמִּיד חַיִּי נַפְשׁוֹ, וּמְכַבְּזוֹ
21 שְׁבָקִים וּפּוֹשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל מוֹסְרִים נַפְשָׁם 17 כָּל הָאוֹצֵרוֹת שְׁלוֹ וְהָאוֹצֵרוֹת שְׁאֶצְרוּ אֲבוֹתָיו,
22 עַל קְדוּשַׁת ה' עַל הָרֹב וְסוֹבָלִים 18 וְעַל יְדֵי גְדוּלַת ה'. וְגַם בְּמַעַט שִׁירְדֵּים
23 עֲנִיָּוִים קָשִׁים שֶׁלֹּא לְכַפּוֹר בֵּה' אַחַד 19 הַנְּצַחוֹן הוּא מְצַד מְדַת הַנְּצַחַת, שְׁמַגְעַת בְּעוֹמֶק
24 וְאֵף אִם הֵם בּוֹרִים וְעַמִּי הָאֵרֶץ וְאֵין 20 הַנְּפֶשׁ בְּיֹתֵר. וְלָכֵן, הִנֵּה כָּכָל שְׁתַּגְדֵּל מַעְלַת
25 יוֹדֵעִים גְּדוּלַת ה'. וְגַם בְּמַעַט שִׁירְדֵּים 21 הָאֲדָם יִהְיֶה אֲצֵלוֹ מְדַת הַנְּצַחוֹן בְּעוֹמֶק יֹתֵר,
26 אֵין מַתְּבַנְנִים כָּלל וְאֵין מוֹסְרִים נַפְשָׁם 22 וְעַל דֶּרֶךְ שְׁאֶמְרוּ רַז"ל 25 כָּל תִּלְמִיד חָכָם שְׂאֵינוֹ
27 מַחְמַת דַּעַת וְהַתְּבַנְנוֹת בֵּה' כָּלל. אֵלֹא 23 נוֹקֵם וְנוֹטֵר כְּחֵם שְׂאֵינוֹ
28 כְּלִי שׁוֹם דַּעַת וְהַתְּבַנְנוֹת רַק כְּאֵילוֹ הוּא 24 הַמַּעְלָה שֶׁבְּעֲנֵן הַנְּצַחוֹן (אֲלֵא שֶׁהִנְקִימָה
29 דְּבַר שְׂאֵי אֶפְשֶׁר כָּלל לְכַפּוֹר בֵּה' אַחַד 25 וְהַנְּטִירָה צְרִיכָה לְהִיֹּת לְפִי הַתְּנָאִים שְׁנוֹתָבְאָרוֹ
30 כְּלִי שׁוֹם טַעַם וְטַעֲנָה וְעַנְנָה כְּלל"). 26 בְּגִמְרָא וּבְפּוֹסְקִים 26). וְעַל אַחַת פְּמָה וְכַמָּה
31 וּמִמִּשְׁיָף הַרְבִּי הַרִי"צ בִּמְאֻמָּר 27 הַנוֹכֵר לְבֵאֵר 24, שֶׁבְּשִׁבִיל
32 נִצְחוֹן הַמִּלְחָמָה יִשְׁנוּ עֲנִיָּן 28 כְּלִי שׁוֹם דַּעַת וְהַתְּבַנְנוֹת רַק כְּאֵילוֹ הוּא
33 הָאוֹצֵר שְׁנוֹתָנִים לְכָל אֶחָד וְאֶחָד 29 דְּבַר שְׂאֵי אֶפְשֶׁר כָּלל לְכַפּוֹר בֵּה' אַחַד
34 מִיִּשְׂרָאֵל מְלֻמְעֵלָה וְהוּא הָאוֹצֵר 30 כְּלִי שׁוֹם טַעַם וְטַעֲנָה וְעַנְנָה כְּלל").
35 שֶׁל יִרְאֵת שְׁמִים, כַּמְּבֹאֵר בִּמְאֻמָּר 31 וּמִמִּשְׁיָף הַרְבִּי הַרִי"צ בִּמְאֻמָּר
36 שֶׁל יִרְאֵת שְׁמִים, כַּמְּבֹאֵר בִּמְאֻמָּר

ג) כָּכָל שְׁלֵשֶׁת הַפִּירוּשִׁים שֶׁבְּצִבְאָה.

ד) שֶׁזֶהוּ תְּכִלִּית כְּפִי הַנְּצַחוֹן הַמְּלֶךְ, וְעֲנִיָּן זֶה נּוֹגַע לְמַעְלָה יֹתֵר מִשְׁכָּלוֹ, שְׁלֹכֶן עוֹשֶׂה דְּבָרִים שְׂאֵינֵם עַל פִּי שְׂקָל – לְכַבְּזוֹ הָאוֹצֵרוֹת כּו'.

22) רָאָה בַּהַמְשָׁךְ פֶּרֶק י'. 23) פֶּרֶק יח. 24) פֶּרֶק יא. 25) יוֹמָא כב, סע"ב. 26) רָאָה יוֹמָא שֶׁם. רַמְבַּ"ם ה' ת"ת בְּסוּפֵן, וּבְכַסֵּי מ' וְלח"מ שֶׁם.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 הרמב"ם בהלכות תלמוד תורה: "דרך חסידים הראשונים שומעים חרפתם
2 ואינן משיבין, ולא עוד אלא שמוחלים למחרף וסולחים לו, וחכמים גדולים
3 היו משתבחים במעשיהם הנאים ואומרים שמעולם לא נידו אדם ולא
4 החרימוהו לכבודן וזו היא דרכם של תלמידי חכמים שראוי לילך בה, במה
5 דברים אמורים כשביזהו או חרפהו
6 בסתר אבל תלמיד חכם שביזהו או
7 חרפו אדם בפרהסיא אסור לו למחול
8 על כבודו ואם מחל נעש שזה ביוון
9 תורה אלא נוקם ונוטר הדבר כנחש עד
10 שיבקש ממנו מחילה ויסלח לו".
11 ועל אחת כמה וכמה בנגוע
12 למלך, שענינו הוא שמשכמו
13 ומעלה גבה מכל העם²⁷,
14 כלשון הכתוב בספר שמואל, לגבי
15 שאול המלך, כולל גם השרים,
16 והמלך נעלה לא רק מפשוטי העם אלא
17 גם מהשרים הנעלים והחשובים, הרי
18 מדת הנצחון אצלו אצל המלך,
19 מפני מעלתו היא בתוקף גדול
20 במיוחד. ומצד מדת הנצחון,
21 הגה אפילו האוצרות שלא
22 תשרים שלא תראה אותם עין
23 אדם, לא זו בלבד שפותח
24 אותם ונותנם לצורך הניצחון
25 במלחמה, אלא עוד זאת,
26 שמתבזז אותם, ומחלק אותם
27 על ידי שרי הפקידים שהם
28 פקידיו החיל, מפקדי הצבא,
29 והמבונה בזה והמטרה והתכלית
30 של חלוקת האוצרות על ידי המפקדים
31 הם אנשי החיל, החילים
32 הלוחמים בפועל שהם דקא עושים את הנצחון, והיינו, שאף
33 שפקידיו החיל המפקדים של החילים הם אלו שמונחים שקועים
34 בדבר ויודעים כל החקמות שבתכסיסי המלחמה, מכל
35 מקום, אלו שפועלים את הנצחון למעשה בפועל הם אנשי
36 החיל שמוסרים נפשם בפועל (כפי שמבאר הרבי הרי"צ גם

בסיום המלחמה, דעיקר ענין המלחמה הוא הניצח, ובשביל לנצח את המנגד או
פוחחים גם האוצרות הכמוסים, וכל הון יקר שבהאוצרות ניתן לאנשי החיל
שהם הם המנצחים. הגם שמסירת האוצר הוא ע"י שרים ופקידים דוקא, אבל
הכוונה פנימית הם האנשי חיל אשר
בהם ועל ידם בא הניצח בפועל".
וממשיך שכן הוא בנמשל: "וזהו גם
נצח ישראל שהנצח הוא בשביל
ישראל, וגם גוף הנצחון הוא נצחון של
ישראל, דלהיות שהם נקראים צבאות
הוי', לכן הנה לפניהם פוחחים אוצרות
שלמעלה בכדי לנצח את המנגד,
ולהיות דנצח ישראל, דבישראל יש
בחינת הנצח, לכן הם נקראים צבאות
הוי'".
ומזה מהמשל האמור לעיל של נתינת
ובכזו האוצרות לצורך ניצחון
המלחמה מוכן שפקדי שפני
ישאל יוכלו לנצח במלחמה
של הקדושה מול היפך הקדושה
(ה'לעומת זה) להפוך את שקר
העולם הזה המעלים ומסתיר על
האלוקות ולעשות ממונו משקר
העולם קרשים למשכן שבו
יהיה הענין ד'שכנתי, גילוי
אלוקות והשראת השכינה, נותנים
להם לבני ישראל מלמעלה לא
רק הענינים שהם בגדר
גילוי, אור אלוקי שמצד מהותו יורד
ונמשך בגלוי אלא נותנים לבני
ישראל גם ענינים כאלו באלוקות
שדוגמתם המשל להם למטה הוא ענין האוצר, שהוא כמוס
מוסתר וחתום מעין כל רואה מלבד המלך עצמו, והיינו,
שזהו ענין כל כך נעלה שלמעלה מכל ענין של גילוי, נעלה
מכדי לבוא לידי גילוי אפילו גילוי בדרגה היותר עליונה ומכל
מקום, בשביל ניצחון המלחמה המלך מגלה גם את האוצר הזה.

ה) והסדר בזה הוא שתחילת ההמשכה היא באופן של נקודה, שהוא ענין המסירת נפש, ואחר כך נמשך
באופן של צדקת פרזונו²⁹, שהוא ענין דפרזות (פנזר לעיל³⁰), באופן דפרצת ימה וקדמה וצפונה ונגבה³¹.
ו) ומזה מוכן, שגם כאשר העבודה בכל הגילויים שבנפשו היא עד אין קץ ואין תכלית, אין זה מספיק
עדיין, שהרי כל זה הוא ענין של אור וגילוי, וכיון שלמעלה נמשך ענין נעלה יותר מאור וגילוי, צריך

(27) שמואל-א ט, ב. ונתבאר באוה"ת וירא כרך ד תשסד, ב. שה"ש כרך ב ע' תיד ואילך. (28) פרק יט. (29) ספר שופטים
ה, יא. (30) ד"ה צדקת פרזונו דיום ש"ק (נדפס לעיל). (31) ויצא כח, יד.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 וְהִנֵּה הַדְּרָגָא הַכִּי עֲלִיּוֹנָה בְּעֵנְנֵי הַגִּילּוּי הַאֹרֵךְ הַאֲלוּקִי שְׁמַאֲרִי
 2 וּמִתְגַּלָּה (בְּשׁוֹנָה מֵהָאֹרֵךְ שֶׁנֶּעְלָה מִכְדֵי לַהֲתַגְלוֹת) הוּא הַגִּילּוּי שְׁאֵין לוֹ
 3 סוּף וְאֵין לוֹ תַּכְלִית סוּם. וְזֶהוּ שְׁמַכְבִּיא הַרְבִּי הַרִי"צ
 4 בְּהַמְאָמְרִי³⁷ מֵהַ שְׁפָתוֹב בְּתִיקוּנֵי זֶהר³⁸ שְׁאֹר אֵין סוּף הוּא
 5 לְמַעְלָה נֶעֱלַם וּמִתְגַּלָּה עַד אֵין
 6 קֶץ וּלְמַטָּה נִמְשָׁךְ וּמִתְגַּלָּה עַד
 7 אֵין תַּכְלִית. וְהֵינּוּ, שְׁמֹזָה
 8 שְׁנֶקְרָא הַאֹרֵךְ הַאֲלוּקִי הָאֵין סוּף
 9 בְּשֵׁם אֹר, מוּכָן, שְׁזָהוּ עֵנְנֵן
 10 שֶׁל גִּילּוּי וְלֹא הֶעֱלַם, שְׁהָרִי גְדָר
 11 הַהַגְדָּרָה שֶׁל מֵהוּת הָאֹר הוּא
 12 גִּילּוּי הָאֵרָה וְהַמְשַׁכָּה, אֲבָל אֵין
 13 זֶה אֹר (גִּילּוּי) סָתָם הָאֵרָה
 14 וְהַתְּגַלּוֹת רַגִּילָה, אֲלֵא אֹר שְׁנֶקְרָא
 15 בְּשֵׁם אֵין סוּף, שְׁהוּא לְמַעְלָה
 16 עַד אֵין קֶץ וּלְמַטָּה עַד אֵין
 17 תַּכְלִית וְאֵין סוּף וְאֵין גְּבוּל לַהֲאֵרָה
 18 שְׁלוֹ.
 19 וּמִסְבִּיר הַרְבִּי הַרִי"צ בְּמֵאמְרוֹ גּוֹדֵל
 20 הָעֵנְנֵן שְׁבֹזָה, עֵנִין הַבְּלִי-גְּבוּל
 21 שְׁבֵאוֹר הַאֲלוּקִי הָאֵין סוּף הַחֵל
 22 מֵהַבִּיאֹר בְּהַעֲנֵן דְּלְמַטָּה עַד

11 בְּהַעֲנֵן דְּלְמַטָּה עַד אֵין תַּכְלִית, דְּהֵינּוּ עַד מְדְרִיגָה הַיּוֹתֵר מִטָּה מִטָּה שְׁבִסְדָּר

12 הַשְּׁתַּלְשְׁלוֹת, בְּעוֹלָם הַזֶּה הַתְּחַתּוֹן שְׁהוּא עוֹלָם הָעֲשִׂיָה, וּבְעוֹלָם הָעֲשִׂיָה גּוֹפָא
 13 לֹא רַק עֵנְנֵי קְדוּשָׁה וְעֵנְנֵי רְשׁוּת שְׁבוּ, אֲלֵא גַם עֵנִין הַקְּלִיפּוֹת, שְׁגַם הֵם
 14 קְשׁוּרִים עִם עוֹלָם הָעֲשִׂיָה. וַיִּתְרָה מְזָה, אֲפִילוּ עֵנְנֵי שְׁהֵם לְמַטָּה מֵהַקְּלִיפָה,

לְהִיּוֹת כֵּן גַם לְמַטָּה, שְׁהָרִי צְדִיקִים דּוּמִים לְבוֹרְאָם³². וְהָעֵנִין בְּזָה, שְׁגַם בְּמְדְרִיגַת צְדִיקִים, הַזֶּה כְּאֶשֶׁר
 הָעֵבֹדָה הִיא עַל פִּי טַעַם וְדַעַת, הָרִי זֶה בְּצִיּוֹר הַמְּצִיאֹת שְׁלוֹ, שְׁזָהוּ עֵנִין הָאֹר, וְלִכֵּן, לֹא מִסְפִּיק הָעֵבֹדָה
 דְּכָל לְכַבֵּד וּבְכָל נִפְשָׁד³³, אֲלֵא צְרִיף לְהִיּוֹת הָעֵבֹדָה דְּכָל מְאֻדָּד³³ (שְׁעֵבֹדָה זֹו דְּנִקָּא נִקְרָאת עוֹשִׁין
 רְצוּנוֹ שֶׁל מְקוּם³⁴), שְׁהוּא עֵנִין הַמְּסִירַת נִפְשׁ. וְעוֹד זֹאת, שְׁעֵנִין זֶה הוּא לֹא רַק בְּבַחֲנֵינַת מְהֻדָּרִין מִן
 הַמְּהֻדָּרִין, אֲלֵא שְׁנוֹגַע וְדְרוֹשׁ בְּשִׁבִיל נְצַחוֹן הַמְּלַחְמָה נֶגֶד הַלְעַמֵּת זֶה, שְׁהָרִי לִילֵי זֹאת, יָכוֹל לְהִיּוֹת עֵנִין
 שֶׁל לְעַמֵּת זֶה כְּסוּג הַיּוֹתֵר תְּחַתּוֹן, כְּפִי שְׁמַכְבֵּאר בְּהַמְאָמְרִי (בְּפָרָק י"ג) שְׁאֶפְשֵׁר תְּלִילָה שְׁבַכְתָּ הַתּוֹרָה אוֹמֵר
 דְּבַר הַלְכָה שְׁהוּא הַיִּסְפָּךְ הַתּוֹרָה (הַיִּסְפָּךְ הָעֵנִין דְּקוֹל מְחַצְצִים²⁹, אֵלוּ הָאוֹמְרִים עַל טְמֵא טְמֵא וְעַל טְהוֹר
 טְהוֹר³⁵, אֲשֶׁר, הַבְּחִינָה עַל זֶה הוּא הָעֵנִין דְּבִין מְשֻׁאָבִים³⁶, שְׁשׁוּאָבִים לְאַחֲרֵים), דְּכִינֵן שְׁהַלִּימּוֹד הוּא אֲצִלוֹ
 עֵנִין שְׁכִלֵי בְּלָבָד, יָכוֹל לְדַיִק בְּשִׁכְלוֹ הַיִּסְפָּךְ הַתּוֹרָה. וְהַנְּצַחוֹן עַל זֶה הוּא רַק עַל יְדֵי הָעֵבֹדָה שְׁלִמְעָלָה
 מֵהַשְּׁכָל, שְׁהוּא עֵנִין הַמְּסִירַת נִפְשׁ.

ז) וְהֵינּוּ, דָּאף שְׁלִשׁוֹן מְאָמְרֵי הַזֶּה לְמַעְלָה עַד אֵין קֶץ (וְאַחַר כֵּן) וּלְמַטָּה עַד אֵין תַּכְלִית, מְכָל מְקוּם,
 מְקָדִים לְכֵּאֵר הָעֵנִין דְּלְמַטָּה עַד אֵין תַּכְלִית, מִשׁוּם שְׁעֵנִין זֶה נוֹגַע יוֹתֵר לְעֵבֹדָה. וּמִבִּיאֹר הָעִילּוּי דְּמַטָּה
 עַד אֵין תַּכְלִית, יוֹבֵן יוֹתֵר הָעִילּוּי דְּמַעְלָה עַד אֵין קֶץ, וּמְזָה יוֹבֵן – בְּמִכְלָ שְׁפָן – גּוֹדֵל מְעַלַּת הָאוֹצָר
 שְׁהוּא לְמַעְלָה מֵעֵנִין הַגִּילּוּי דְּאֹר אֵין סוּף.

(32) ב"ר פס"ז, ח. במדב"ר פ"י, ה. (33) ואתחנן ו, ה. (34) ראה חדא"ג מהרש"א ברכות לה, ב. אור תורה להרב המגיד סימן קסו. לקו"ת שלח מב, ג. (35) תדבא"ר פ"י. וראה ד"ה א"ר אושעיא כו' צדקת פרזונו תרפ"ט פ"ג (סה"מ תרפ"ט ט"ע קסג ואילך). (36) תדבא"ר שם. (37) פרק יב. (38) סוף תיקון נז. זהר חדש יתרו לד, סע"ג. וראה גם תיקוני זהר תיקון יט.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 לְמִטָּה מִהַקְּלִיפָה, כַּמְבוֹאֵר בַּתְּנִיָּא³⁹ שֶׁהָאֲדָם הַחוּטָא וְעוֹבֵר
 2 עַל רְצוֹנוֹ יִתְבָּרַךְ הוּא גְרוּעַ וּפְחוּת הַרְבֵּה מְאֹד מִהַסְטָרָא
 3 אַחְרָא וְהַקְּלִיפָה, וּכְמַאֲמַר הגמרא יְתוּשׁ קְדָמָךְ⁴⁰ (וזה לשון
 4 הגמרא: "תנו רבנן, אדם נברא בערב שבת, ומפני מה... שאם תזוה דעתו עליו
 5 אומר לו יתוש קדמך במעשה בראשית"), כִּינּוּן שֶׁהַקְּלִיפָה
 6 לְמִרוֹת שֶׁהִיא 'סְטָרָא אַחְרָא' וְהִיפֵךְ
 7 הַקְּדוּשָׁה מְמַלְאֵת אֶת הַתְּפִקִיד
 8 שְׁלֹכָךְ נִבְרָאָה, וְהֵינּוּ, וְהַכּוּוּנָה
 9 בְּאִמּוֹר כֹּאן עַל הַקְּלִיפָה הֵינּוּ לֹא
 10 רַק עֲנֵן הַקְּלִיפָה שֶׁהִיא
 11 שׁוֹמֵרֶת לְהַפְרִיֵא⁴¹ וּמַגִּינָה עֲלָיו,
 12 אֲלֵא גַם עֲנֵן הַקְּלִיפָה כְּפִי
 13 שְׁמִסִּית וּמַפְתָּה אֶת הָאֲדָם
 14 לְעֹבֹר עַל רְצוֹנוֹ יִתְבָּרַךְ,
 15 בְּדוּגְמַת הַזּוּנָה שֶׁשְׂכָרָה הַמְּלֵךְ כְּדִי לְפַתּוֹת אֶת
 16 הַמְּלֵךְ כְּדִי לְפַתּוֹת אֶת כֹּן
 17 הַמְּלֵךְ⁴² לְחֹטָא, שְׂבִינָה שֶׁהִיא
 18 מְנַסָּה לְפַתּוֹת וּלְחַטִּיא אֶת בֶּן הַמֶּלֶךְ
 19 הִיא מְמַלְאֵת אֶת צִיּוּי הַמְּלֵךְ
 20 שֶׁשָׂכַר אוֹתָהּ לִכְן, מֵה שְׂאִין כֹּן
 21 הָאֲדָם הַחוּטָא וְעוֹבֵר עַל רְצוֹנוֹ
 22 יִתְבָּרַךְ, הֲרִי הוּא לְמִטָּה מְזָה
 23 (וזה לשונו בתניא שם: "אפילו עבירה
 24 קלה הרי העוברה עובר על רצון
 25 העליון ברוך-הוא, והוא בתכלית
 26 הפירווד מיחודו ואחדותו יתברך יותר
 27 מִסְטָרָא אַחְרָא וְקִלִּיפָה הַנִּקְרָאֵת אֱלֹהִים
 28 אַחֲרָיִם וְעַבְדוּתָהּ זוּרָה מִמֶּשׁ, וְיִתְרָה מִכֹּל
 29 הַדְּבָרִים הַנִּשְׁפָּעִים מִמֶּנָּה בְּעוֹלָם הַזֶּה
 30 שֶׁהֵם בְּהִמּוֹת טְמֵאוֹת וְחַיּוֹת וְעוֹפוֹת
 31 טְמֵאִים וְשִׁקְצִים וְרִמְשִׁים וְכַמְאֲמַר יְתוּשׁ
 32 קְדָמָךְ, פִּירוּשׁ דַּאֲךָ יְתוּשׁ שְׂמַכְנִים וְאִינוּ
 33 מוּצִיא שֶׁהִיא קִלִּיפָה הַיּוֹתֵר תַּחְתּוּנָה
 34 וְרוֹחוּקָה מִבְּחִינַת הַקְּדוּשָׁה הַמִּשְׁפָּעֵת בְּתַכְלִית הַרִיחּוֹק קוֹדֶמֶת לְאִישׁ הַחוּטָא
 35 בְּהַשְׁתַּלְשׁוּת וְיִרְדַּת הַחַיּוֹת מִרְצוֹן הָעֲלִיּוֹן בְּרוּךְ-הוּא וְכֹל-שֶׁכֵּן שָׂאֵר בְּעֵלְיָ

ח) עַל דֶּרֶךְ הָעֲנֵן דְּצֵלָם בְּהִיכָל.

ט) וְלִהְיֶיר, שְׁמִסְפֹּר י"ד שְׁיִיד כְּכַר לְהַעֲלִיּוֹ דְקִיָּמָא סִיְהָרָא בְּאַשְׁלֹמוֹתָא⁴⁴, שֶׁהֲרִי חוֹדֵשׁ הַלְבָנָה אֵינּוּ ל' יוֹם
 שְׁלָמִים, אֲלֵא כ"ט יוֹם י"ב שְׁעוֹת תִּשְׁעִי"ג חֲלָקִים⁴⁵, וְנִמְצָא שְׁמִילּוּי וְשְׁלִימוֹת הַלְבָנָה הוּא בֵּין י"ד לְט"ו.

(39) פכ"ד. (40) סנהדרין לח, א. (41) של"ה יט, ב. הובא באוה"ת נ"ך כרך ב ס"ע תתלד ואילך. סה"מ תרנ"ט ע' קעו. תש"ד ע' 139 ואילך. ועוד. (42) זח"ב קסג, א. תניא ספ"ט. ספכ"ט. (43) פרק יג. (44) ראה זח"א קנ, א. רכה, ב. (45) ב"י או"ח סתכ"ו. (46) נחמי' ט, ו.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 וְלַחֲתִיּוֹת אֵת כָּל הַנְּבָרָאִים גַּם הַנְּחֻתִים בְּיֹתֵר מֵאִין לִישׁ, 2 וְכִדְאִיתָא כְּפִי שְׂמוּבָא בְּאַגְרָת הַקֶּדֶשׁ שְׂבַסְפֵּר הַתְּנִיָּא סִימֵן ׀ 3 דְּהֶאֱרָה דְּהֶאֱרָה דְּהֶאֱרָה, הֵינֵנו לְכַל־הַפְּחוֹת הָאֵרָה מוֹעֲטָה וּמְצוּמְצֻמָּה 4 מֵהָאֹר הָאֶלּוּקִי הָאִין סוּף הוּא נִמְשַׁכְתָּ וְנִמְצָאֵת בְּכָל הַנְּבָרָאִים 5 וְנוֹצְרִים וְנַעֲשִׂים כּוּ׃ בְּכָל 6 הַרְגוּת, גַּם בְּנִבְרָאִים הַנְּחֻתִים בְּיֹתֵר, 7 שְׁהוּא וְהָאֵרָה זֹו הוּא הָאֹר 8 וְהַחֲתִיּוֹת אֶלְקִי שְׁנַמְשֵׁף בְּכָל 9 הַנְּבָרָאִים לְהוֹת אוֹתָם וְלַחֲתִיּוֹת 10 אוֹתָם, וְכִמְאַמְרֵי 47 הַגְּמָרָא שֶׁהִקְדוּשׁ 11 בְּיוֹן הוּא הֵזֵן וּמְפָרְגֵס מְקַרְגִי 12 רְאָמִים שֶׁהֵם חִיָּה גְדוּלָּה עַד בִּיעִי 13 כְּנִים שֶׁהֵם דְּבַר קֶטַן, דְּהֶאֱרָר 14 וְהַחֲתִיּוֹת הָאֶלּוּקִיִּים מֵאִיר וְנִמְשֵׁף 15 וְיֹוֹרֵד לְמִטָּה גַּם בְּמִדְרֵיגַת הַיִּתְרָה 16 תַּחְתּוֹנִים וְהַיִּתְרָה שְׁפָלִים, 17 וְכִמּוֹ שְׁפָתוֹב 48 בְּחַתִּילִים אֵם 18 אֶסְק אַעֲלֵה שְׁמִים שֶׁם אֶתָּה 19 וְאַצִּיעָה אַעֲשֵׂה לִי מִשְׁכַּב שְׁאוּל 20 הִנֵּךְ (עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ שֶׁל הַמְּאֹר 21 בְּפֶרֶק י״ד). וְהֵינֵנו, דָּאֵף עַל פִּי 22 שְׁיִשְׁנֵם הַעֲנִינִים שֶׁהֵם לְמִטָּה 23 מִטָּה, נְחֻתִים בְּיֹתֵר, כְּמוֹ 24 שְׁנַתְּבָאָר לְעִיל בְּאַרְוֶפָה כְּמָה 25 דְּרָגוֹת בְּזָה עַד לְמִטָּה מִטָּה, 26 אֶפִּילוֹ דְּבִרִים שֶׁהֵם הִיפֵךְ הַרְצוֹן 27 הָעֵלְיוֹן, כְּמִבּוּאָר לְעִיל, מִכָּל מְקוֹם, 28 גַּם עֲנִינִים נְחֻתִים אֵלּוֹ הֵם 29 בְּכָל מָה שְׁנַאָמְרֵי וְאַתָּה 30 מְחִיָּה אֵת כָּלָם, כָּלָם דִּיִּיקָא, 31 הַכְּתוּב מִדִּיק וְאוּמַר ׀ כּוֹלִם׃ לְהוֹרוֹת 32 שְׁפּוֹלֵל גַּם הַעֲנִינִים שֶׁהֵם 33 לְמִטָּה מִטָּה בְּיֹתֵר, אֶפִּילוֹ 34 קְלִיפּוֹת, וְאַפִּילוֹ הַעֲנִינִים 35 שְׁלִמְטָה מְקַלִּיפּוֹת, שְׁזָהוּ 36 הַעֹבֵר עַל רְצוֹנוֹ יִתְבָּרַךְ שֶׁנֶּם 37 שֶׁם נִמְשַׁךְ וְיֹוֹרֵד הָאֹר הָאֶלּוּקִי 38 (כְּדִלְקֵמֵן סְעִיפִים דִּיה). 39 ג) וְהַעֲנִין בְּזָה יִרִיד הָאֹר 40 הָאֶלּוּקִי לְהוֹת נִמְשַׁךְ לְמִטָּה בְּיֹתֵר, 41 דְּהֵנָּה, מָה שְׁפָתוֹב וְאַתָּה

(47) ראה ע"ז ג, ב. (48) תהלים קלט, ח. (49) פ"ב. (50) לקו"ת פינחס פ, ב. (51) ספרי – הובא בפרדס שער לב (שער הכוונה) פ"ב.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 אבל שְׁקִמְיָה יִתְבַרֵךְ לִפְנֵי יִתְבָרֵךְ. לִגְבֵי עֲצֻמוֹת הָאֱלֹקוֹת, אֹכֶם כַּה
 2 וחשוך הוא⁵². וְזָהוּ מָה שֶׁכָּתַב רַבֵּינוּ הִזְקֵן שְׁתִּיבַת הַמִּלְה
 3 וְאַתָּה קָאֵי מְכוּנַת עַל הָאוֹתִיּוֹת כּו', דְּהֵינּוּ שֶׁהִמְשַׁכְתָּ הַחַיִּוֹת
 4 הָאֱלֹקִית בְּכָל הַנְּבָרָאִים הִיא עַל יְדֵי הַתְּלַבְּשׁוֹת הַעֲצֻמוֹת
 5 לְהַעֲלִים וְלְהַסְתִּיר אֶת עֲצָמוֹ
 6 עַל יְדֵי הָאוֹתִיּוֹת וְאֵין עֲצֻמוֹת
 7 הָאֱלֹקוֹת מֵאִירָה בְּנִבְרָאִים כִּפִּי שֶׁהִיא, 2
 8 לְלֹא עֲצָמוֹס.
 9 וּמוֹסִיף בְּהַמְאָמֵר: "דְּהֵאָרַת
 10 אוֹר אֱלֹקֵי הָרִי נִמְשָׁף לְהוֹת
 11 וְלִהְיִיתָ אֶת כָּל הַנְּבָרָאִים
 12 מֵאֲזֵין לִישׁ". וְהֵינּוּ, וְכוּנְתוּ
 13 בְּרִיּוֹק הַלְשׁוֹן 'לְהוֹת וּלְהַחִיּוֹת' הִיא 7
 14 דְּעַם הַיּוֹת שֶׁבְּפִסּוֹק נֶאֱמַר
 15 וְאַתָּה מִחִיָּה אֶת כָּלָם וְלֹא
 16 מִפְּרוֹשׁ בְּכַתּוּב 'מֵהוֹרָה', הָרִי זֶה
 17 כְּמוֹ שֶׁכָּתַב רַבֵּינוּ הִזְקֵן בְּשַׁעַר
 18 הַיַּחֲדוּד וְהֵאֱמִינָה⁴⁹ אֶל תִּקְרִי
 19 מִחִיָּה אֶלֶּא מִהֵנָּה⁵⁴ דְּהֵינּוּ
 20 בְּרִיאַת וְהַתְּהוּוֹת לִישׁ מֵאֲזֵין, וְכִפִּי
 21 שֶׁמִּבְּיָא רַבֵּינוּ הִזְקֵן בְּשַׁעַר הַיַּחֲדוּד
 22 וְהֵאֱמִינָה לִפְנֵי זֶה⁵⁵ פִּירוּשׁ
 23 הַבַּעַל שֵׁם טוֹב בְּמָה
 24 שֶׁנֶּאֱמַר⁵⁶ בְּהַלִּים לְעוֹלָם הָרִי
 25 דְּרָבֵךְ נֶצֶב בְּשָׁמַיִם, הֵינּוּ,
 26 שְׁאוֹתִיּוֹת הַדִּיבּוּר מֵאֲל"ף
 27 וְעַד תִּי"ו שֶׁבַעֲשָׂרֵה מֵאֲמָרוֹת
 28 שְׁבַחֵם נִבְרָא עוֹלָם (יְהִי אוֹר, יְהִי
 29 רִקִיעַ) עוֹמְדִים בְּנִבְרָאִים
 30 בְּתַמִּידוּת, בְּאֹפֶן דְּנֶצֶב הֵינּוּ
 31 בְּעִמּוּדָה חֻזָּק וְתַקִּיפָה (כְּמוֹ בְּכַתּוּב
 32 בְּתוֹרָה אֲתֶם נֶצֶבִים⁵⁷, מְלִשׁוֹן
 33 נֶצֶב מְלִיץ⁵⁸ כְּלִשׁוֹן הַכְּתוּב בְּסִפּוֹר
 34 מַלְכִים), שְׁמוֹרָה הַלְשׁוֹן נֶצֶב
 35 (בְּכַתּוּב יְדוּבֵן נֶצֶב בְּשָׁמַיִם) עַל

הָעֵדֶר הַשִּׁינּוּי, הֵינּוּ שֶׁהָאוֹר הָאֱלֹקִי הַנִּמְשָׁף עַל יְדֵי עֲשֵׂרֵת הַמֵּאֲמוֹרוֹת,
 נִמְצָא בְּכָל הַנְּבָרָאִים לְהוֹתָם וְלִקְיָיָם תְּמִיד, לְלֹא שִׁנּוּי וְלֹא
 הַפְסָק. וְזָהוּ שֶׁמוֹסִיף בְּהַמְאָמֵר, שֶׁהָאוֹר הָאֱלֹקִי נִמְשָׁף תְּחִלָּה
 לְהוֹת אֶת הַנְּבָרָאִים מֵאֲזֵין לִישׁ וְאַחַר כֵּן אַחֲרֵי שֶׁכָּבַד נִבְרָאוּ מֵאֲזֵין לִישׁ
 הָרִי הוּא נִמְשָׁךְ גַּם לְהַחִיּוֹת אֶת
 כָּל הַנְּבָרָאִים, כִּפִּי שֶׁמִּמְשִׁיךְ
 וּמִבְּאֵר אֶת הַהִבְדֵּל בֵּין 'לְהוֹת'
 לְלִהְיִיתָ.
 וְהֵעֲנִין בְּזֶה, דְּהֵנָּה, בְּעֵנִין
 הַהֲתֵהוּוֹת שֶׁל הַנְּבָרָאִים מֵאֲזֵין לִישׁ
 וְעֵנִין הַחַיִּוֹת⁵⁴ הַנִּמְשַׁכְתָּ בְּהֵם
 תְּמִיד יֵשׁ חִילּוֹק הַבְּדֵל בְּהִגְיָלוּי
 שֶׁבְּדָבָר שֶׁבְּעֵנִין הַהֲתֵהוּוֹת, הָאוֹר
 הָאֱלֹקִי נִמְצָא בְּהַעֲלֵם וּבְעֵנִין הַחַיִּוֹת
 הָרִי הוּא בְּגִילּוּי, כְּמִבּוֹאֵר בְּמָקוֹם
 אַחֵר⁵⁹ בְּתוֹרַת הַחֲסִידוֹת בְּאֵרוֹכָה,
 שֶׁבְּנוֹגַע לְהַתְּהוּוֹת הַנְּבָרָאִים
 רָצָה הַקְּב"ה שֶׁעֵנִין הַהֲתֵהוּוֹת
 שֶׁל הַנְּבָרָאִים מֵאֲזֵין לִישׁ יְהִיָּה
 בְּאֹפֶן שֶׁהִמְהוּוֶה הַבוֹרָא
 מְעֲלִים אֶת עֲצָמוֹ מִהִמְתְּהוּוֶה
 הַנְּבָרָא, וְלֹא אַחַר שֶׁנִּבְרָא מִתְּהוּוֶה אֵין
 הַבוֹרָא הַמְהוּוֶה נִיכָר בּוֹ בְּגִלוּי עַד
 כְּדֵי כֵּן שֶׁהִרְגִּישׁוּ שֶׁל הַיֵּשׁ
 הַנְּבָרָא הִיא כְּאִילוֹ שֶׁאֵין לוֹ
 עֵלְיָה וְסִיבָה שֶׁקְדָמָה לוֹ,
 אֶלֶּא לְמֵרוֹת שֶׁהֵאֱמַת הִיא שִׁישׁ בּוֹרָא
 שְׁבָרָא אוֹתוֹ מֵאֲזֵין לִישׁ וְהוּא הַמְקוֹר
 וְהַסִּיבָה לְהַתְּהוּוֹת הַנְּבָרָא, לְפִי
 הַהֲרַגְשָׁה שֶׁל הַנְּבָרָא הוּא יֵשׁ
 הַיֵּשׁ הַנְּבָרָא הִיא שֶׁאֵין לוֹ עֵלְיָה וְסִיבָה שֶׁקְדָמָה לוֹ, אֶלֶּא הוּא יֵשׁ אֲמִיתִי, כִּפִּי

(י) וְעַל פִּי זֶה מוֹכֵן מָה שֶׁצָּרִיף לְהַכִּיָּא רְאִיָּה מִמָּה שֶׁכָּתוּב וְאַתָּה מִחִיָּה אֶת כָּלָם, אִף שֶׁזֶה דְּבָר פְּשוט שֶׁאֵין
 עוֹד מְלַבְּדוֹ⁵³, כִּי, הַפְּנוּנָה הִיא עַל עֵנִין הָאוֹר (הָאָרַת אוֹר אֱלֹקִי) שֶׁנִּמְשָׁף לְמַטָּה עַד אֵין תְּכֵלִית כּו'.
 (א) וּבְסִגְנוֹן אַחֵר: מֵהוֹת הַדְּבָר, דְּהֵינּוּ עֲצָם הַיּוֹתוֹ, שֶׁהוּא מִצַּד עֵנִין הַהֲתֵהוּוֹת, וּמִצִּיָּאוֹת הַדְּבָר, דְּהֵינּוּ
 טְבַעוֹ וְתִכּוּנְתּוֹ כּו', שֶׁהִיא מִצַּד עֵנִין הַחַיִּוֹת.

(52) ראה תקו"ז תיקון ע קרוב לסופו (קלה, ב). (53) ואתחנן ד, לה. (54) ראה פרדס שעו ו (שער סדר עמידתן) פ"ח.
 (55) שעוהו"א פ"א. (56) תהלים קיט, פט. (57) ר"פ נצבים. (58) מלכים-א כב, מח. אוה"ת נצבים ע' א"רא ואילך. (59) ראה
 סה"ש תורת שלום ע' 121 ואילך.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 אַמִּיתִי, כְּפִי שֶׁנֶרְאָה גַם לְעֵינַי הַזּוֹלָת מְבִיט בְּנִבְרָא שְׂאִינוּ רוּאָה
 2 בו את המהווה. מֵה שְׂאִין כֵּן בְּנוֹגַע לְעֵינַי הַחַיִּית, הָרִי בְּשִׁעָה
 3 שְׁמֵתְבוֹנֵן הַנִּבְרָא כִּי־עַד וְאֵיךְ הוּא חִי, אֲזִי בָּא לְיַדִּי הַבְּנָה וְעַד
 4 שֶׁנֶּרְגַשׁ אֲצִלּוֹ בְּהִכְרָה שְׁלוֹ שֶׁלֹּשְׁנוֹ מְקוֹר שְׁמֵתְחָה אוֹתוֹ (אף על
 5 פִּי שֶׁהַבְּנָה וְהַהֲרָגֶשׁ הֵם
 6 בְּמִיעוּט וְצִמְצוּם שֶׁהָרִי אֵין
 7 לְנִבְרָא הַשְּׂגָה שְׁלִימָה חַיִּית הַאֲלוּקִית
 8 שֶׁמַּחִיה אוֹתוֹ, מִכֹּל־מְקוֹם עֵצֵם הַעֲנִין
 9 שִׁישׁ לוֹ חַיִּית אֲלוּקִית מוֹבֵן וְנִרְגַשׁ
 10 אֲצִלּוֹ). וְכִמּוֹ לְדוֹגְמָא בְּמֶאֱמַר
 11 תְּדַשָּׂא הָאֲרָץ דְּשָׂא⁶⁰, שֶׁהוּא
 12 מֵעֶשְׂרֵה מֵאֵמֵרוֹת שֶׁבָּהֶם נִבְרָא הָעוֹלָם
 13 שֶׁיֵּשׁ בָּזֶה שְׁנֵי עֲנִינִים, עֲנִין אֶחָד
 14 הַתְּהוֹוֹת מְצִיאוֹת הַדְּשָׂא מֵאֵין
 15 לִישׁ, וְעֲנִין שְׁנֵי וּפְרָטֵי הָאוֹפְנִים
 16 הַשּׁוֹנִים דְּקִיּוּם וְחַיִּית מִינֵי
 17 הַדְּשָׂא הַשּׁוֹנִים, שֶׁיֵּשׁ מֵהֶם
 18 הַדְּרוֹשִׁים רִיבּוּי גְּשָׁמִים כְּדִי
 19 לְצַמּוֹת וְיֵשׁ מֵהֶם הַדְּרוֹשִׁים
 20 מְעַט גְּשָׁמִים, וְעַל דְּרָף זֶה יֵשׁ חִילּוּקִים בְּמַדַּת
 21 חִילּוּקִים הַבְּרִילִים בְּמַדַּת הַחוּם
 22 הַדְּרוֹשָׁה לְכָל אֶחָד מֵהֶם וְגַם
 23 בְּעֵינַי זֶה לֹא כֹל הַצִּמְחִים שׁוּוּים.
 24 וְכֹאשֶׁר הָאֲדָם מֵתְבוֹנֵן בָּזֶה,
 25 בְּהַבְּרִילִים בֵּין הַדְּשָׂאִים הַשּׁוֹנִים בְּאוֹפֵן
 26 חַיִּית שְׁלֵהֶם אֲזִי בָּא לְיַדִּיעָה
 27 וְהַבְּנָה וְלַהֲכַרָּה שֶׁיֵּשְׁנוֹ מִי
 28 שְׁמֵשְׁגִיחַ בְּהַשְּׁגָחָה פְּרָטִית
 29 שֶׁיִּהְיֶה כָּל הָעֲנִינִים הַדְּרוֹשִׁים
 30 כְּמוֹ כְּמוֹת הַגֶּשֶׁם וְכְּמוֹת הַחוּם בְּאוֹפֵן
 31 הַמֵּתְאִים לְכָל עֵשֶׁב וְדְשָׂא
 32 שִׁיּוּכָל לְהֵיחֹת חִי. אֲמַנְם, עַל
 33 יְדֵי הַיְדִיעָה וְהַבְּנָה בְּהַעֲנִין
 34 דְּמֵתְחָה שְׂבוּחַ הָאוֹר הַאֲלוּקִי הוּא
 35 בְּגִלּוֹ, הָרִי הוּא הָאֲדָם הַמֵּתְבוֹנֵן
 36 בָּא אַחֵר כֶּף לְיַדִּי הַבְּנָה
 37 שְׁבִהֲכֵרְח לְהֵיחֹת גַּם מִי
 38 שְׁמֵהֵנָה אֶת הַדְּבָר, וְיֵשׁ מְקוֹר שֶׁל
 39 בּוֹרָא שֶׁהוּא הַמְהוּוֹה אֶת הַנִּבְרָאִים
 40 מֵאֵין לִישׁ שֶׁהָרִי לְאִמִּיתוֹ שֶׁל דְּבַר
 41 אֵין הִישׁ עוֹשֶׂה אֶת עֲצָמוֹ
 42 וְהַהֲרָגֶשׁה שֶׁל הִישׁ כְּאִילוֹ אֵין לוֹ מְקוֹר

(60) בראשית א, יא. 61) הליכות אלי ס"ג. לקו"ש חכ"א ע' 24 הערה 27. וש"נ.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 רק ריבוו פכולו, ולא פולו ממש⁶² והיה מקום לומר שגם כאן
 2 'כולם' אינו כולל את כל הנבראים (ממש), אלא לאמיתו של דבר כולל
 3 גם אפילו את ענין הקליפות שהם היפך הקדושה ולמטה מדברי
 4 הרשות המתורים, שהרי בנוגע לכל מציאות שיש בעולם (לא
 5 רק ריבוו פכולו אלא כולו ממש),
 6 כולל גם מציאות הקליפה, ריבוו פכולו, ולא פולו ממש⁶², אלא כולל גם
 7 ישנו הפלל שאין היש עושה את ענין הקליפות, שהרי בנוגע לכל מציאות
 8 את עצמו, ועל פרחן בהכרח שיש בעולם (לא רק ריבוו פכולו), כולל גם
 9 צריך לומר שגם מציאות זו מציאות הקליפה נכללת במה
 10 של הקליפה נכללת במה את עצמו, ועל פרחן צריך לומר שגם מציאות
 11 שנגאמר ואתה מחיה את פלם זו נכללת במה שנגאמר ואתה מחיה את פלם.
 12 וגם הקליפה קיימת רק משום שהקדוש
 13 ברוך הוא מהווה ומחיה אותה. ועל
 14 זה מביא הרבי הרי"צ בהמאמר מה שאמרו ר"ל שהקב"ה
 15 קב"ה. דהנה, קרני ראמים היינו הבריאה הדין קטנה,
 16 קטנה, שכן הוא בגשמיות, וימפרנס מקרני ראמים עד
 17 קטנה, שכן הוא בגשמיות, וימפרנס מקרני ראמים עד
 18 קטנה, שכן הוא בגשמיות, וימפרנס מקרני ראמים עד
 19 קטנה, שכן הוא בגשמיות, וימפרנס מקרני ראמים עד
 20 קטנה, שכן הוא בגשמיות, וימפרנס מקרני ראמים עד
 21 קטנה, שכן הוא בגשמיות, וימפרנס מקרני ראמים עד
 22 קטנה, שכן הוא בגשמיות, וימפרנס מקרני ראמים עד
 23 קטנה, שכן הוא בגשמיות, וימפרנס מקרני ראמים עד
 24 קטנה, שכן הוא בגשמיות, וימפרנס מקרני ראמים עד
 25 קטנה, שכן הוא בגשמיות, וימפרנס מקרני ראמים עד
 26 קטנה, שכן הוא בגשמיות, וימפרנס מקרני ראמים עד
 27 קטנה, שכן הוא בגשמיות, וימפרנס מקרני ראמים עד
 28 קטנה, שכן הוא בגשמיות, וימפרנס מקרני ראמים עד
 29 קטנה, שכן הוא בגשמיות, וימפרנס מקרני ראמים עד
 30 קטנה, שכן הוא בגשמיות, וימפרנס מקרני ראמים עד
 31 קטנה, שכן הוא בגשמיות, וימפרנס מקרני ראמים עד
 32 קטנה, שכן הוא בגשמיות, וימפרנס מקרני ראמים עד
 33 קטנה, שכן הוא בגשמיות, וימפרנס מקרני ראמים עד
 34 קטנה, שכן הוא בגשמיות, וימפרנס מקרני ראמים עד
 35 קטנה, שכן הוא בגשמיות, וימפרנס מקרני ראמים עד
 36 קטנה, שכן הוא בגשמיות, וימפרנס מקרני ראמים עד
 37 קטנה, שכן הוא בגשמיות, וימפרנס מקרני ראמים עד
 38 קטנה, שכן הוא בגשמיות, וימפרנס מקרני ראמים עד
 39 קטנה, שכן הוא בגשמיות, וימפרנס מקרני ראמים עד

(62) ראה ט"ז אור"ח סתקפ"ב סק"ג. (63) בהבא לקמן – ראה אוה"ת חיי שרה קכד, סע"ב ואילך. כרך ב תמד, א ואילך.
 (64) סו"ס תרנב. (65) שער חג המצות פ"ז. (66) פרדס שער יב (שער הנתיבות) פ"ב. ר"ח שער התשובה פ"ו ד"ה והמרגיל
 (קכא, ב). של"ה פט, א. קפט, א. שח, ב. שו"ת חכם צבי סי"ח. תניא שעוהו"א רפ"ו. לקו"ת פ' ראה כב, ריש ע"ג.
 (67) תהלים פד, יב. וראה תניא שעוהו"א פ"ד. אוה"ת (יהל אור) לתהלים עה"פ. (68) שרש קסב.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 לו עסק עמהם, דאף על גב שכתב בסמ"ק דנהגו לכתוב המכונה כששם השני
 2 בלשון לע"ז היינו דוקא כשהשם בא מחמת כינוי כגון משולם המכונה דורנט"ט
 3 או יחיאל המכונה בונין וכיוצא בהם שאין השם דומה כל כך ללשון העברי
 4 דאז ודאי הוי כינוי אבל היכא שהשם יוצא ממשמעות העברי כיוצא בנדון
 5 הזה שהרי הורגלו הכל ליהודה לאורן
 6 או לאונאיש על שם גור אריה יהודה
 7 פשיטא שכל הכתוב בזה וכיוצא בזה
 8 המכונה אינו אלא טועה, שהרי בכל
 9 התלמוד לשון כינוי משמע שאין השם
 10 כלל..."), וכפירוש הרב
 11 המגיד⁶⁹ ממעוררש בענין דברי
 12 המשנה בפרקי אבות נגד שמא
 13 אבד שממה⁷⁰, לפי פשוטו כוונת
 14 המשנה היא שמי שנמשך שמו
 15 והתפרסם למרחק מתוך שררה, יאבד
 16 את שמו והרב המגיד פירש על פי
 17 חסידות שפדרי להיות נגד
 18 שמא, כדי שיתגלה ויתפרסם ויומשך
 19 שמו של הקדוש ברוך הוא כמאמר
 20 רז"ל⁷¹ במדרש הלך הקב"ה
 21 מהלך חמש מאות שנה
 22 (הכוונה היא למרחק גדול, היינו
 23 ירידת האור האלוקי עד למטה
 24 מטה בעולמות התחתונים)
 25 לקנות לו שם, הרי זה על ידי
 26 אבד שממה, היינו, שגאבד
 27 השם שם הוי נעלם והסתתר
 28 ונשאך רק כינוי שם אלוקים
 29 שהוא מגן וכסוי על שם הוי.
 30 ונמצא, ש(ביצי) כנים מלשון
 31 כינוי והסתר מורה על ענין
 32 הקליפות"ב שמכסת ומסתירות על האור האלוקי, שגם שאפילו שם

נמשך האור והחיות האלקי. ועל דרך מאמר רז"ל⁷³ בגמרא
 אין עוד מלבדו⁵³, אלא הכל בטל לאלוקות ואפילו כשפים שהם
 מציאות מצד הקליפות, כפירוש רש"י "ואפילו כשפים - אינן מלבדו, כלומר
 שלא מדעתו [של הקדוש ברוך הוא] שאם אין גזירה מלפניו אין מריעין לו
 לאדם".
 (ה) והנה נתבאר לעיל
 שההמשכה של האור האלוקי
 למטה מטה כוללת גם
 הענינים שהם למטה נחותים
 אפילו יותר מהקליפות, דהיינו
 מי שעובר על רצון הבורא.
 וזהו מה שממשיך בהמאמר:
 "וכמו שכתוב בתהלים אם
 אסק שמים שם אתה ואציעה
 שאול הנגד", שהרי ענין
 השאול הוא העונש לעוברי
 רצונו⁷⁴, ועל זה נאמר
 ואציעה שאול גם כאשר האדם
 'שוכב' על מצע של 'שאול', בכל זאת
 הנגד, שגם שם ישנו אור אין
 סוף, כפי שממשיך ומבאר.
 והענין בזה, כפי שמבאר
 אדמו"ר האמצעי בשער
 הציצית⁷⁹ בספרו 'אמרי בינה' מה
 שכתוב אם אסק שמים
 ואציעה שאול שניהם יחד,
 ומשמעות הדבר שהכתוב משווה בין
 'אסק שמים' לאציעה שאול' היא
 ששם שאם אסק אעלה אל
 שמים שם אתה הקדוש ברוך הוא
 נמצא, כמו כן גם אם אציעה
 שאול הנגד גם שם, אתה נמצא בשמים⁷⁷.

(ב) ולכן במצרים הנה מפת כנים, פי, מינייה וביה אבא ליזיל ביה נרנא⁷², ועל ידי זה הנה יכול להיות
 יציאת מצרים, שהוא ענין היציאה ממצרים וגבולים.
 (ג) ולכן נבא השאול ביום שני, שבו נבראת מחלוקת⁷⁴, מה שאין בן ביום ראשון שנקרא יום אחר⁷⁵,
 לפי שהנה הקב"ה יחיד בעולמו⁷⁶. וזהו גם ענינו של יום הכפורים, כמאמר רז"ל⁷⁷ יום אחר זה יום
 הכפורים, והיינו, לפי שביום הכפורים אין השטן שולט⁷⁸.
 (ד) והיינו, דכשם שאור אין סוף הוא למעלה עד אין קץ ולמטה עד אין תכלית, כמו כן גם בעבודת

(69) לקוטי אמרים סימן רב. אור תורה סימן שצ. (70) אבות פ"א מ"ג. (71) קה"ר פ"ז, א (ב). (72) סנהדרין לט, ב. הובא
 בתניא פל"א. (73) חולין ז, ב. (74) ב"ר פ"ד, ו. (75) בראשית א, ה. (76) פרש"י עה"פ (מב"ר פ"ג, ח). (77) ב"ר שם. (78) יומא
 כ, א. (79) פכ"ב-כג.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 וּכְפִי שִׁמְכָאֵר אדמו"ר האמצעי בַּאֲרוּכָה, שְׁזָה לְעַמַּת זֶה הַקְּרוּשָׁה
 2 מוֹל הִיפֿךְ הַקְּרוּשָׁה עֲשֵׂה הָאֱלֹקִים⁸⁰, כִּלְשׁוֹן הַכְּתוּב בַּקְּהֵלֶת וְלִכְן
 3 כָּשֶׁם שֶׁבְּתַכְלִית בְּשֵׂא הָעֵלְיוֹי דְקְרוּשָׁה (שְׁזָהוּ עֲנִין קַרְנֵי
 4 רְאָמִים חִיה גְבוּהָה בְּרוּחָנִיּוֹת) יִשְׁנוּ עֲנִין שְׁעָרוֹת הַזְּקָן
 5 דְלִמְעַלָּה⁸¹, כִּפִי שֶׁהוּא לְמַעַלָּה
 6 בְּאִלּוּקוֹת כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב⁸² בְּדִנְיָאֵל
 7 וְעַתִּיק יוֹמִין הַקְּרוּשׁ בִּירוֹךְ הוּא
 8 יְתִיב, לְבוּשִׂיהָ כְּתִלְגַּ חָזֵר
 9 יוֹשֵׁב, לְבוּשׁוֹ כְּשֶׁלַּג לְבוֹ וְיִשְׁעָר
 10 רִישִׁיהָ כְּעֵמֶר נִקְא וְשַׁעֲרֵי רֵאשׁוֹ
 11 כְּצֵמֶר נָקִי (שֶׁהוּא עֲנִין הַטְּלִית
 12 וְחוּטֵי הַצִּיצִית⁸³ הַעֲשׂוּיִים צִמְרֵ),
 13 שְׁזָה עֲנִין הַשְּׁעָרוֹת בְּכַחֲנִיהָ זֹו מוֹרָה
 14 עַל גּוֹדֵל וְעֵלְיוֹי הָאוֹר
 15 שֶׁלִּמְעַלָּה (שְׁזָהוּ עוֹמֵק רוּם
 16 הַעוֹמֵק וְהַפְּנִימִיּוֹת שֶׁל הַגּוּבָה
 17 וְהַעֲלִיּוֹ), שֶׁמֶצַד עוֹצֵם מַעְלָתוֹ
 18 שֶׁבִּלְלוֹ מַעְלָתוֹ הַעֲצוּמָה אֵין בְּכַח
 19 הַעוֹלָמוֹת וְהַנְּבִרָאִים לְקַבְּלוֹ אֱלֹא
 20 עַל יְדֵי צִמְצוּמִים הַמְּעַטִּים אֵת
 21 גִּלְיוֹי הָאוֹר, שְׁזָהוּ הַצִּמְצוּם שֶׁעַל
 22 יְדֵי הַפֶּסֶק הַגּוֹלְגוֹלֶת הַמְּבַדִּילָה
 23 בֵּין הַמוֹחַ וְהַפְּנִימִיּוֹת לַשְּׁעָרוֹת
 24 שֶׁלֹּאֲחֲרֵי זֶה לְאַחַר הַפֶּסֶק שֶׁעֲנִינוּ
 25 צִמְצוּם נַעֲשִׂית צִמְיַחַת
 26 הַשְּׁעָרוֹת, הִנֵּה כְּמוֹ כֵּן גַּם
 27 בְּלַעַמַּת זֶה, הִיפֿךְ הַקְּרוּשָׁה
 28 שֶׁבִּשְׁעָרָהָ אֲחִידִין⁸⁴, כִּלְשׁוֹן
 29 הוֹזֵהָ, שֶׁהַקְּלִיפּוֹת נֹאחֲזוֹת (וִיוֹנוֹת
 30 חֵיווֹת) מֵהַשְּׁעָרוֹת וְהִינֵנוּ, שֶׁבְּמִקּוֹם
 31 שֶׁהַמְּשַׁכֵּת אֱלֹקוֹת הִיא
 32 מַלְכַחְחִילָה בְּצִמְצוּם, הִנֵּה
 33 כְּאֲשֶׁר יִשְׁנוּ צִמְצוּם נוֹסֵף

שֶׁהוּא עֲנִין הַשְּׁעָרוֹת, כָּשֶׁם שֶׁבִּשְׁעָרוֹת הָאֵדָם יֵשׁ חֵיוֹת מוֹעֲטֵת בְּלִבָּהּ,³⁴
 וְלִכְן בְּגוֹיּוֹת הַשְּׁעָרוֹת אֵין כָּאֵב, אֲזִי יֵשׁ אֲחִיזָה וְתַפְסָא וְיִנְיָקָה³⁵
 לְלַעַמַּת זֶה וּבְרִיבּוֹי הַצִּמְצוּמִים נִמְשַׁכַּת חֵיוֹת לְקִלְיפּוֹת. וְזָהוּ שֶׁמֶצַּיִנוּ³⁶
 שֶׁשְׁעָרָה מְגוּלָה בְּאִשָּׁה עֲרוּהָ⁸⁵, שֶׁהוּא עֲנִין הַשְּׁעָרוֹת כִּפִי שֶׁהוּא
 בְּקִלְיפּוֹת מֵהָ שְׂאִין כֵּן בְּנִזִּיר
 כְּתִיב⁸⁶ קְרוּשׁ יִהְיֶה גְדֵל פְּרַע
 שְׁעָרָה רֵאשׁוֹ, וְהוּא עֲנִין הַשְּׁעָרוֹת
 כִּפִי שֶׁהוּא בְּקְרוּשָׁה, וְהִינֵנוּ, לְפִי
 שֶׁשְׁעָרוֹת דְנִזִּיר שְׂקִיבֵל עַל עֲצָמוֹ
 תּוֹסַפַּת קְרוּשָׁה הֵם מְבַחֲנִינָה
 שְׁעָרוֹת דְקְרוּשָׁה, מֵהָ שְׂאִין
 כֵּן כְּאֲשֶׁר הַשְּׁעָרוֹת הֵם
 בְּמִקּוֹם שִׁישׁ צִמְצוּמִים
 וְדִינֵים, אֲזִי נִמְשָׁךְ מֵהֶם
 יְנִיקָה וְתוֹסַפַּת חֵיוֹת לְלַעַמַּת זֶה
 הִיפֿךְ הַקְּרוּשָׁה (שְׁזָהוּ עוֹמֵק
 תַּחַת, הַעֲנִין הַנְּחוּת בִּיחֻדוֹ, שְׂאוּל).
 אֲךָ עַל זֶה עַל יִרְדַּת הָאוֹר הָאֱלוּקִי
 גַם לְעֲנִינֵים הַנְּחוּתִים בִּיחֻדוֹ הַנְּקִרָאִים
 'שְׂאוּל' נֶאֱמָר וְאֲצִיעָה שְׂאוּל
 הַנֶּהָ, וְכִפִי שְׂאֵמֶר יוֹנָה הַנְּבִיא
 כִּשְׁתַּפְּלֵל מִמַּעַי הַדָּג שֶׁבִּלְעַ אֹתוֹ
 מִבְּטֵן שְׂאוּל שְׁנִיעִית⁸⁷, הִינֵנוּ,
 שְׁגָם מִתּוֹךְ הַשְּׂאוּל מְפִיר
 (דַּעֲרָה עֲרֵר עַר יֵשׁ לוֹ הַכְּרָה
 וְהַרְגָּשָׁה בְּעִינָי) אֱלֹקוֹתֵינוּ,⁵⁹
 וְיִתִּירָה מְזָה, וְלֹא זֹו בְּלִבָּהּ שְׁגָם
 בְּשְׂאוּל מְכִירִים בְּאִלּוּקוֹת אֱלֹא יִתִּירָה
 זֹו כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב⁸⁹ בְּשִׁירַת דָּוִד
 בְּסַפֵּר שְׂמוּאֵל שֶׁהַקְּרוּשׁ בִּירוֹךְ הוּא
 מוֹרִיד שְׂאוּל וַיַּעַל, כְּמִבּוֹאֵר
 מוֹרִיד שְׂאוּל וַיַּעַל,⁸⁹ כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב⁸⁹

הָאֵדָם, יֵשׁ מִצָּב דָּאֵם אֶסְק שְׂמִים שֶׁם אָתָּה (עַל דְרָךְ לְמַעְלָה עַד אֵין קִין), וַיֵּשׁ מִצָּב דְּאֲצִיעָה שְׂאוּל הַנֶּהָ (עַל דְרָךְ לְמַטָּה עַד אֵין תַּכְלִית).

10) אֱלֹא, שֶׁעֲנִין הַשְּׂאוּל אֲצֵל יוֹנָה לֹא הִיָּה עֲנִין בְּלִתֵּי רְצוּי שֶׁנַּעֲשֵׂה עַל יְדוֹ, וְאֲדַרְבָּה, עֲנִין זֶה הִיָּה מִצָּד צִיוּי ה' לְהַדְגַּ שֶׁיִּבְלַעֲנוּ כְּדֵי שְׂלֵא יִטְבַּע בְּמֵי הַיָּם⁸⁸, וְלִכְן אֵין זֶה חִידוּשׁ כֹּל כֵּן שְׁגָם מִתּוֹךְ הַשְּׂאוּל הָרִי הוּא מְפִיר אֱלֹקוֹת. וְעִיקַר הַחִידוּשׁ הוּא שְׁגָם כְּאֲשֶׁר אֲצִיעָה שְׂאוּל, הִינֵנוּ, שֶׁהָאֵדָם מִצָּד עֲצָמוֹ יוֹרֵד לְשְׂאוּל עַל יְדֵי הַחֲטָא כּו', מְפָל מְקוּם, הַנֶּהָ.

(80) קהלת ז, יד. (81) ראה לקו"ת אמור לא, ד ואילך. סהמ"צ להצ"צ קד, סע"ב ואילך. ובכ"מ. (82) דניאל ז, ט. (83) ראה גם לקו"ת ר"פ קרח. (84) זח"ג ס, ב. (85) ברכות כד, א. (86) נשא ו, ה. (87) יונה ב, ג. (88) מצו"ד שם, א. (89) שמואל-א ב, ו.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 שם שְׁרִידָה זו שהיא אכן ירידה גדולה ביותר, 'לשאול' היא לצורך
 2 עֲלֵיהָ, וְהֵעֲלֶיהָ (וַיַּעַל) היא לפי עֲרָף הַיְרִידָה (מוֹרִיד),
 3 וְהֵינְנוּ, שְׁמַהֲעוֹנָשׁ דְּמוֹרִיד שְׂאוֹל גּוֹפָא עצמו (כמובא לעיל
 4 מהמאמר של הרבי הרי"צ ש'שאוֹל' הוא עונש לעוברי רצונו) מוֹבָן
 5 תַּכְלִית הָעֵילוֹי שְׁנַעֲשֶׂה עַל
 6 יְדוֹ על ידי עונש זה, שְׁהָרִי 1 כמבואר שם שְׁרִידָה זו היא לצורך עֲלֵיהָ,
 7 יְדוּעֵ 90 בתורת החסידות שְׁעוֹנָשִׁי 2 וְהֵעֲלֶיהָ (וַיַּעַל) היא לפי עֲרָף הַיְרִידָה (מוֹרִיד),
 8 הַתּוֹרָה העונשים האמורים בתורה 3
 9 על עבירות אֵינָם לְשֵׁם עוֹנָשׁ 4
 10 בְּעֵלְמָא כדי להרע לחוטא חס 5
 11 וְשְׁלוֹם, שְׁהָרִי הַתּוֹרָה היא 6
 12 תּוֹרַת חֶסֶד, וְאִם בְּנֵן, גַּם 7
 13 הַעוֹנָשׁ שֶׁבַתּוֹרָה הוא עֲנָן 8
 14 שֶׁל חֶסֶד, שֶׁתַּכְלִיתוֹ ומטרתו של 9
 15 הַעוֹנָשׁ הוא שְׁיִתְפַּקֵּן וַיַּחְזוֹר 10
 16 הָאָדָם לְמוֹטָב, וְעַד כְּדֵי כֶּף 11
 17 הוא הָעֵילוֹי הַבָּא מֵהִירִידָה, 12
 18 שֶׁבְּשִׁבִיל זֶה לְצוּרֵן עֵילוֹי כֵּל כֵּךְ 13
 19 נַעֲלָה כְּדָאִי אֲפִילוֹ הַעֲנָן 14
 20 דְּמוֹרִיד שְׂאוֹל (שְׁזָהוּ לְמַטָּה 15
 21 יוֹתֵר מֵעֲנָן הַקְּלִיפָה, פְּנֹזָר 16
 22 לְעֵיל), כְּמֵאֲמַר רַז"ל⁹¹ בַּגְּמָרָא 17
 23 מוֹטָב דְּלִידִיגִיָּה וְלִיתִי 18
 24 לְעֵלְמָא דְּאֲתִי, מְסוּפֵר בַּגְּמָרָא 19
 25 שְׂכָאֲשֵׁר מֵת 'אָחָר' (אֵלִישֶׁע בֶּן אֲבוּיָה) 20
 26 אֲמָרוּ (בְּבֵית דִּין שֶׁל מַעֲלָה) שֶׁלֹּא יִדּוּנוּ 21
 27 (לֹא יַעֲנִישׁוּ) וְשֶׁלֹּא יִבּוֹא לְעוֹלָם הַבָּא, 22
 28 שֶׁלֹּא יִדּוּנוּ אוֹתוֹ (כְּרָאוֹ לוֹ) מִשׁוּם 23
 29 שֶׁעֵסֵק בְּתוֹרָה (וּזְכוּת הַתּוֹרָה מְגִינָה 24
 30 עֵילוֹי), וְשֶׁלֹּא יִבּוֹא לְעוֹלָם הַבָּא (מִשׁוּם 25
 31 חֲטָא). אֲמַר ר' מֵאִיר: מוֹטָב שִׁידוּנוֹ 26
 32 אוֹתוֹ כְּרָאוֹ וְשִׁיבּוֹא לְעוֹלָם הַבָּא, 27
 33 וְכִינֵן שְׁזָהוּ דִּין קָשָׁה בְּיִתְרָה, 28
 34 הָרִי מוֹבָן מַעֲלַת הַתַּעֲנֹג 29
 35 וְהַטּוֹבָה שְׁמַגִּיעִים אֲלֵיהֶם 30
 36 בְּעֵלְיָה שֶׁאֲחָרֵי הִירִידָה הַגְּדוּלָה. 31
 37 וּמִכָּל זֶה מוֹבָן שְׂאֵפִילוֹ בִּירִידָה 32
 38 הַגְּדוּלָה בְּיִתְרָה לְמַטָּה מַטָּה 33
 39 בְּיִתְרָה, עַד לְאָדָם הַפּוֹשֵׁעַ, 34
 40 וּפּוֹשֵׁעַ בְּתַכְלִית, שְׂפַכְחָה 35
 41 הַתּוֹרָה אוֹמֵר דְּבַר הַלְכָה 36
 42 שְׁהוּא הִיפָךְ הַתּוֹרָה (הֵינְנוּ 37

שְׂעַל יְדֵי עֲנִינֵי קְדוּשָׁה גּוֹפָא עצמם מוֹסִיפִים כַּח בְּלַעוּמַת
 זֶה הִיפָךְ הַקּוֹדֶשׁ), הִנֵּה גַם אֲפִילוֹ שֵׁם יִשְׁנֵנוּ הַמְשַׁכַּת אֹרֶךְ אֵין
 סוֹף, שְׁנַמְשָׁף הָאוֹר הָאֱלוֹקִי לְמַטָּה עַד אֵין תַּכְלִית.
 (ו) וּמְמַשִּׁיף בְּהַמְאָמַר: וְכָל זֶה שֶׁהָאוֹר הָאֱלוֹקִי נִמְשָׁךְ וְיוֹרֵד לְמַטָּה
 עַד אֵין תַּכְלִית' הוּא לְפִי שְׁהָאוֹר
 הוּא אֵין סוֹף בְּעֵצָם מֵהוֹתוֹ, עַל
 בֵּן אֵין סוֹף גַּם בֵּן
 לְהַתְּפַשְׁטוֹתוֹ עַד הֵיכֵן הוּא נִמְשָׁךְ
 וּמִתְּפַשֵּׁט, בִּירִידָה בְּרִיבּוּי
 הַמְּדַרְיָגוֹת וְהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת עַד
 לְמַטָּה מַטָּה מִמֶּשׁ כּוֹי, וּבְכָל
 מְקוֹם שֶׁהוּא הָאוֹר הָאֱלוֹקִי הָאֵין
 סוֹף נִמְשָׁף וּמִתְּפַשֵּׁט אֵינוֹ
 בְּהַתְּפַעְלוֹת וְהַשְׁתַּנּוּת כָּלְלִי,
 הִירִידָה אֵינָה מִשְׁפִּיעָה עָלָיו כֵּלל וְאֵינוֹ
 מִתְּפַעֵל וְאֵינוֹ מִשְׁתַּנֵּה מֵהִירִידָה דְּאֵינוֹ
 כְּדָמִיוֹן הַנְּשַׁמָּה וְהַגּוֹף,
 דְּהַנְּשַׁמָּה שְׁמִלּוּבֶשֶׁת בַּגּוֹף
 בְּהַתְּלַבְּשׁוֹת פְּנִימִית הָרִי מִתְּפַעֲלָת
 מִמְקָרֵי הַגּוֹף, אֲכָל הָאוֹר
 הָאֱלֹקִי הַמְּחִיָּה וּמְהַנֵּה אֵינוֹ
 מִתְּפַעֵל וְאֵינוֹ מִשְׁתַּנֵּה כָּלְלִי
 (וּכְמִבּוֹאֵר בְּלִיקוּטֵי תוֹרָה פֶּרֶשֶׁת אֲמוֹר:
 "אֵין אֵין הָרִי לֹא שְׁנִיתִי שֶׁאֵין שׁוּם שְׁנִינֵי
 אֲצִלוֹ יִתְבַרֵךְ בֵּין קוֹדֶם בְּרִיאַת הָעוֹלָם
 לְאַחַר שִׁנְבֵרָא וְכִמְאֲמַר אַתָּה הוּא קוֹדֶם
 שִׁנְבֵרָא הָעוֹלָם וְאַתָּה הוּא לְאַחַר
 שִׁנְבֵרָא כּוֹי, וְרַצָּה לֹמַר שֶׁאֵין שׁוּם
 שְׁנִינֵי וְהַתְּפַעְלוֹת חֲסִדוֹשְׁלוֹם אֲצִלוֹ
 יִתְבַרֵךְ מִבְּרִיאַת הָעוֹלָם... וְהֵינְנוּ לְפִי
 שֶׁהוּא יִתְבַרֵךְ מוֹבְדֵל מִכֵּל הָעוֹלָמוֹת
 דֵּהֵינְנוּ שֶׁהִיוֹתוּ מְחִיָּה וּמֵהוּהָ הָעוֹלָמוֹת
 אֵינוֹ כְּמוֹ שֶׁהִנְפֵּשׁ מְחִיָּה אֶת הַגּוֹף
 שִׁמְהוֹת הַנֶּפֶשׁ מִמֶּשׁ מִתְּלַבֶּשֶׁת בְּתוֹךְ
 הַגּוֹף לְהַחְיּוֹתוֹ, וְהָרִי נִתְפַּסֵּת מִמֶּשׁ
 בְּתוֹךְ הַגּוֹף..."). וְמָה שְׁיִכּוֹל
 לְהִיּוֹת שְׁנִינֵי בְּהָאוֹר הָאֱלוֹקִי
 עַל יְדֵי הַהִתְלַבְּשׁוֹת בְּנִבְרָאִים,
 וְהֵינְנוּ מָה שֶׁהַהִתְלַבְּשׁוֹת
 פּוֹעֵל אֵינָה שְׁנִינֵי, הוּא רַק
 בְּהִסְתֵּינֵי שְׂבַכְחִינַת כַּח, וְיָדוּעַ
 דְּחִיּוֹת שֶׁהוּא בְּכַחֲחִינַת כַּח

(90) ראה לקו"ש חכ"ב ע' 71. ובכ"מ. 91) חגיגה טו, ב.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 הוא בא ונמשך מהפלים של הספירות שענין הכלים הוא להגדיר ולהגביל
 2 את האורות דבריאָה יצירה ועשייה העולמות שבהם יש מציאות של
 3 נבראים, דכלים דבריאָה יצירה ועשייה הרי הם בבחינת
 4 מציאות, וכדאיתא באגרת הקדש שכתביא הנזכרת לעיל
 5 דראשית היש התחלת מושג
 6 המציאות של נבראים עם מציאות 1
 7 מוגדרת הן פלים דבריאָה 2
 8 יצירה ועשייה, ומשום זה 3
 9 מאחר שהם 'בחינת מציאות' שייך 4
 10 בהם השינוי וההתפעלות 5
 11 כתוצאה מההתלבשות בנבראים, אכל 6
 12 באור המחיה האור עצמו, בשונה 7
 13 מהכלים אין בו שום שינוי 8
 14 והתפעלות פלל וכו' (עד פאן 9
 15 לשונו של מאמר הרבי הריי"צ).
 16 והענין בזה, כפי שמבאר 10
 17 הצמח צדק בארוכה בדרוש 11
 18 מאמר חסידות בנושא של 12
 19 שיטות⁹² בקבלה בענין הציור
 20 וה'פישות' של האורות והכלים של
 21 הספירות (בשיטה השגויה),
 22 שאפילו בכלים דאצילות
 23 הנעלים יותר מהכלים שבעולמות
 24 בריאה יצירה עשייה, הנה אף
 25 שנקראים בשם פלים, וגם
 26 ענינם הוא להגדיר ולהגביל את האור,
 27 מכל-מקום לא שייך בהם ענין
 28 של שינוי אלא השינוי הוא רק
 29 בכלים של הספירות כפי שהם
 30 בעולמות בריאה יצירה עשייה.
 31 ומבאר זה⁹³ אדמו"ר הצמח צדק
 32 על יסוד ביאור אדמו"ר
 33 האמצעי⁹⁴ במאמר הזהר
 34 פרשת ויצא⁹⁵ שהקב"ה
 35 אומר לרוח המלך אפילו
 36 במאנין דילי לא אשתמש
 37 אלא במאנין דילך, אפילו בכלים
 38 שלי לא אשתמש אלא בכלים שלך
 39 דמאנין הם בבחינת הפלים,
 40 בפירוש מאנין דילי כלים שלי
 41 הם בבחינת הפלים דאצילות,
- שנקראים מאנין דילי כלים שלי, של הקדוש ברוך הוא משום
 דאיהו וחייהו ונגרמוהי חד⁹⁶, כי בעולם האצילות הוא וחייהו הם
 האורות של הספירות ואגרמוהי הם הכלים של הספירות, הכל אחד, כי בעולם
 האצילות גם הכלים בטלים לאלוקות לגמרי, ומאנין דילך כלים שלך הם
 פלים דבריאָה יצירה ועשייה.
 וממשיך היצמח צדק לְבָאָר שָׁם
 ב'דרוש שלש שיטות' הנזכר (ובן
 הוא גם בביאור המאמר על
 הכתוב וְשָׁבְתָה משנת תקס"ב⁹⁷
 (בהפיכל כרך כתבי יד בכתב יד
 קדש אדמו"ר האמצעי עם
 הגהות היצמח צדק)). שְׁעָנִין
 הפלי הוא בבחינת גבול
 וצמצום להגביל ולצמצם את
 האור, אָמְנָם, לְמַעַלָּה
 באצילות לא יתכן לומר
 שהפלי יגביל ממש את
 האור, שְׁהָרִי הַכֹּל שָׁם
 בבחינת אלקות, גם הכלים, וְאִם
 כֵּן אֵי אֶפְשָׁר לומר שהפלים
 עצמם הם בבחינת גבול,
 דחס־ושלום לומר כֵּן
 באלקות והרי באצילות הכל
 אלוקות, ולכן ודאי ענין ההגבלה
 שבכלים דאצילות הוא באופן אחר
 מכפי שהוא בכלים דבריאה יצירה
 עשייה, כפי שממשיך ומבאר.
 אף הענין הוא, שְׁכָרֵי שְׂיֻכָּל
 להיות ענין ההגבלה להגביל
 ולצמצם ענין אחר, ומבחינת
 לעולם האצילות, כדי שיומשך
 מעולם האצילות לעולמות שלמטה
 מאצילות אור מוגבל הרי זה נפֶעֶל
 על ידי (פללות הענין דעֶשֶׂר
 ספירות דאצילות שאמנם
 בהיותם ספירות דאצילות אינם מציאות
 נפרדת אלא בטלים לאלוקות לגמרי
 אבל עם זאת יש בהן הגדרה מסוימת
 של 'חכמה' או 'חסד' וכד',
 ובפרטיות יותר ההגבלה היא על
 ידי) הפלים דאצילות

(92) נדפס באוה"ת ענינים ע' רנח ואילך. (93) פ"י ואילך (ע' רעג ואילך). (94) ביאורו"ז קלד, ד ואילך. (95) קמת, ב. (96) תקו"ז בהקדמה (ג, סע"ב). (97) מאמרי אדה"ז תקס"ב ח"א ע' קפח ואילך.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 (שְׁנִקְרָאִים בּוֹהַר בְּשֵׁם מְאֵנִין כְּנוֹכַר לְעִיל), אֶבֶל הַפְּלִים
 2 דְּאֶצִּילוֹת עֲצָמָם הֵם בְּלִי גְבוּל וְעֵנִין הַמְצִיאֹת הַמּוֹגֵדֹת מִתְחִיל רַק
 3 בְּכֻלָּם שֶׁל בְּרִיאַה־יִצִּירָה־עֵשִׂיָה שֶׁלֹּמֶטָה מֵאֲצִילוֹת. וְהַדּוֹגְמָא לְזָה בְּאֶדָם
 4 הַתְּחַתּוֹן (שְׁהוּא אֶדְמָה לְעִלְיוֹן⁹⁸ כִּלְשׁוֹן הַכְּתוּב בִּישְׁעִיָה, וְלֹכֵן
 5 אִפְשֵׁר לְהִבְיָא מִשֶׁל מֵהָאֲדָם לְעֵנִינִי
 6 אֶלְקוֹת עֵלְיוֹנִים), שְׁפִאֲשֵׁר פִּתְּ
 7 הַפְּתִיבָה שְׁבִיד נִמְשָׁךְ עַל יְדֵי
 8 הַתְּחִלְקוֹת הָאֶצְבָּעוֹת לְכַתּוּב
 9 אוֹת אַחַת מוֹגֵדֹת וּמְסוּיֹמֶת, הָרִי
 10 פִּתְּ הַפְּתִיבָה גּוֹפֵא עֲצֵמוֹ, הִנֵּה
 11 גַּם בְּשֵׁעָה שְׁכוּתָב אוֹת אַחַת
 12 בְּלִבֵּד לִישׁ בְּכַחוֹ בְּאוֹתָהּ עֵשֶׂה עֲצֵמָה
 13 לְכַתּוּב פְּמָה וְכְמָה עַד לְרִיבּוּי
 14 אוֹתִיּוֹת, אֶלְא שְׁמַגְבִּיל הָאֲדָם
 15 אֵת עֲצֵמוֹ שְׁמָה שְׁיִבּוֹא עִתָּה
 16 בְּדִיו עַל הַקְּלָף יִהְיֶה רַק אוֹת
 17 אַחַת בְּלִבֵּד. וּמְבָאָר, שְׁלֵא
 18 רְחוֹק לוֹמֵר פֶּן בְּעוֹלָם
 19 הָאֶצִּילוֹת (אֶף שְׁלִכְאוּרָה אֵיךְ
 20 שְׁיִיךְ בְּאֶצִּילוֹת עֵנִין שֶׁל
 21 גְּבוּל, אֶפִּילוֹ לְהַגְבִּיל מֵהַ
 22 שְׁחוּץ הֵימְנוֹ כִּי בְּאֶצִּילוֹת הַכֹּל
 23 אֶלּוֹקוֹת וְאִין סוּף), בְּמִפְּל שְׁפֶן
 24 מְדַעַת הַרְמַב"ם⁹⁹ שְׁהוּא
 25 הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא וְחֻקְמָתוֹ אֶחָד
 26 וְחַכְמָתוֹ אֵינְהָ דְבַר נִפְרָד מִמֶּנּוּ, הוּא
 27 הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא הַיּוֹדֵעַ אֵת הַחֻכְמָה
 28 וְהוּא הַיּוֹדֵעַ וְהוּא הַדַּעַה
 29 עֲצֵמָה הַכֹּל אֶחָד, וְאֵם
 30 הַרְמַב"ם אוֹמֵר זֹאת בְּנוֹגֵעַ
 31 לְעֵצֵם הַבּוֹרָא, הָרִי לְפַחֹת
 32 שְׁיִיךְ לוֹמֵר פֶּן בְּעֵשֶׂר סְפִירוֹת
 33 דְּאֶצִּילוֹת שְׁגַם כֹּאשֶׁר הַכֹּלִים
 34 דְּאֶצִּילוֹת פּוֹעֲלִים הַגְּבֻלָּה, הַסְּפִירוֹת
 35 דְּאֶצִּילוֹת נִשְׁאֲרוֹת בְּלִי גְבוּל.

אֶף עֲדִינִין אֶף שֶׁנִּתְבָּאָר שֶׁלֹּמֶטָה פְּעוּלַת הַהַגְּבֻלָּה, הַסְּפִירוֹת דְּאֶצִּילוֹת
 נִשְׁאֲרוֹת בְּלִי גְבוּל צְרִיף לְהַבִּין אֵיךְ נַעֲשֶׂה עֵנִין הַהַגְּבֻלָּה בְּמֵאֵנִין
 דִּילִי, כֻּלָּם שְׁלִי, שֶׁל הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, דְּבִשְׁלֵמָא בְּשׁוּלָם, הֵינּוּ הַדְּבַר
 מוּבֵן וּמִתְקַבֵּל בְּאֶדָם, הִנֵּה אֶף עַל פִּי שְׁעֵצֵם הַנֶּפֶשׁ הִיא
 לְמַעְלָה מִפְּל הַגְּבֻלָּה וּמַצֵּד עֲצֵם
 הַנֶּפֶשׁ הָאֲדָם יִכּוֹל לְכַתּוּב רִיבּוּי לֹא
 מוּגְבַל שֶׁל אוֹתִיּוֹת, מִפְּל מְקוּם
 יְכוּלָה לְהִיּוֹת הַגְּבֻלָּה בְּכַח
 הַפְּתִיבָה, פִּיּוֹן שְׁעוּבַר הַכּוּחַ
 שְׁבֵא מֵעֵצֵם הַנֶּפֶשׁ עוּבַר וְנִמְשָׁךְ עַל
 יְדֵי הַיָּד וְאֶצְבָּעוֹת הַיָּד, אֶבֶל
 לְמַעְלָה בְּאֶצִּילוֹת לֹא שְׁיִיךְ
 לוֹמֵר פֶּן, שְׁהָרִי אֵינֵן לוֹ
 לְהַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא גּוֹף וְלֹא דְמוּת
 הַגּוֹף¹⁰⁰ וְעִדְיִין הַשְּׂאֵלָה בְּמִקּוּמָה
 עוֹמֵדִת אֵיךְ נִפְעֵלַת הַגְּבֻלָּה עַל יְדֵי
 הַכֹּלִים דְּאֶצִּילוֹת.
 אֶף הַבִּיאוּר בְּזָה, פִּי הוּא
 הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא וְתַבְרַף כֹּל
 יְכוּל, וּמַצֵּד זֶה שְׁהוּא כֹל יִכּוֹל
 וְאֵין שׁוּם הַגְּבֻלָּה בִּיכּוּלָתוֹ לִישׁ בּוֹ גַּם
 פִּתְּ הַגְּבוּלִיט¹⁰¹, הַכּוּחַ לְהַגְבִּיל וְלִכְנֹן
 יְכוּל לְפַעוּל עֵנִין הַהַגְּבֻלָּה
 בְּאֲמַצְעוֹת הַכֹּלִים דְּאֶצִּילוֹת, לְמִרוֹת
 שְׁאִין בְּהֵם הַגְּבֻלָּה מִמֶּשׁ כְּמוֹ בְּעוֹלְמוֹת
 בְּרִיאַה־יִצִּירָה־עֵשִׂיָה גַּם לֹא
 הַפְּלִים שְׁמַחוּץ לְאֶצִּילוֹת.
 וְעַל פִּי זֶה מְבָאָר אֶדְמוּר
 מֵהַר"ש¹⁰² עֵנִין הַתְּהוּוֹת
 מְצִיאוֹת הָרַע, כְּמוֹ שְׁפַתּוּב¹⁰³
 בִּישְׁעִיָה וּבּוֹרָא רַע, אֶף עַל פִּי

טז) וְכִמוֹ שְׁכַתּוּב בְּעִבּוּדַת הַקּוֹדֶשׁ¹⁰¹ שְׁאֵם תֹּאמַר שְׁיִשׁ לוֹ פִּתְּ בְּכַלְתִּי בְּעַל גְּבוּל וְאֵין לוֹ פִּתְּ בְּגְבוּל, אַתָּה מְחַסֵּר שְׁלִימוֹתוֹ.

98) לשון הכתוב – ישעי' יד, יד. ספר עשרה מאמרות מאמר אם כל חי ח"ב פל"ג. של"ה ג, א, כ. ב. ועוד. 99) הלי' יסודי התורה פ"ב ה"י. הלי' תשובה פ"ה ה"ה. סוף שמונה פרקים להרמב"ם. 100) פיוט יגדל – ע"פ פיה"מ להרמב"ם סנהדרין פרק חלק – היסוד השלישי. 101) ח"א רפ"ח. 102) המשך חייב אדם לברך תרל"ח פ"ל-לא (סה"מ תרל"ח ע' קסז ואילך). 103) ישעי' מה, ז. 104) תהלים ה, ה. לקו"ת במדבר ג, ג ואילך.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 שְׁבָאֲצִילוֹת כְּתִיב¹⁰⁴ בַּתְּחִלִּים לֹא יִגְרַף רָע, וּלְכַאוּרָה, אִם בִּאֲצִילוֹת
 2 אֵין מְקוֹם לְמַצִּיאוֹת שֶׁל רָע, אֵין הָרַע מִתְּהוּוֹה, וְהַבִּיאוֹר הוּא דְכִינּוֹן שֶׁהוּא
 3 יִתְבַרֵךְ עִם הַיְיִוֹתוֹ אֵין סוֹף וּבִלִי גְבוּל אֲמִיתִי, הֵנָּה בִּיחָד עִם זֶה וְיֵשׁ
 4 בּוֹ גַם כֵּן הַכֹּחַ לְהֵאִיר וְלְהַשְׁפִּיעַ בְּכַחֲנֵת גְּבוּל בְּמִידָה מוֹגְבֵּלֵת
 5 וּמְצוּמְצוּמָת, אִם כֵּן מְזָה מִכּוֹחַ
 6 לַהֲגַבִּיל וּלְצַמְצֵם נִמְשָׁף גַם כֵּן
 7 בְּחִינַת וּבּוֹרָא רָע, וְהַיְיִנוּ הָרֵי, 2 גַם כֵּן הַכֹּחַ לְהֵאִיר וְלְהַשְׁפִּיעַ בְּכַחֲנֵת גְּבוּל, אִם
 8 עֵנִין הַהֲגַבְלָה וּבְרִיאַת הָרַע הֵם דָּבָר
 9 אַחַד כִּי הַמְקוֹר לְרָע הוּא מֵצֵד
 10 מְדִידָה וְהַגְּבֻלָה וְצִמְצוּם.
 11 וּמְכַל זֶה מוֹבֵן שְׁאֲפִילוֹ
 12 בְּכֻלָּם דְּאֲצִילוֹת עִם הַיְיִוֹת כֻּלָּם
 13 לֹא שְׂיִף שִׁינוּי וְהַתְּפַעְלוֹת
 14 מִכֵּךְ שֶׁהֵם מִשְׁפִּיעִים לְעוֹלָמוֹת וּפּוֹעֵלִים
 15 הַגְּבֻלָה, שְׂהָרֵי הֵם הַכֻּלִּים דֹּאֲצִילוֹת
 16 מְאִנִּין דִּילִי כֻלִּים שְׁלִי, כֻּלִּים
 17 דֹּאֲצִילוֹת הַשּׁוֹנִים בְּמִהוּתָם מִכֻּלִּים
 18 דְּבְרִיאָה יִצְרֵה־עֲשֵׂיהָ וְהֵם לְמַעְלָה
 19 מִהַגְּבֻלָה, אֲלֹא שְׂהוּוֹ הַכֹּחַ
 20 לְהַגְּבִיל מַחוּץ לְאֲצִילוֹת הַבֵּא
 21 מִכֵּךְ שֶׁבּוֹרָא כֹל יִכּוֹל וְיֵשׁ לוֹ כּוֹחַ גַּם
 22 לַהֲגַבִּיל.
 23 ז) וַיֵּשׁ לְהוֹסִיף, שְׁעֲנִין זֶה שְׁבָאֲצִילוֹת לֹא שְׂיִף
 24 שְׁבָאֲצִילוֹת לֹא שְׂיִף שִׁינוּי
 25 וְהַתְּפַעְלוֹת כְּתוּצָא מִהַמְשַׁכָּה
 26 וְהַבְּרִיאָה לְבַחֲנֵינֵי שְׁלֵמֻטָה מֵאֲצִילוֹת,
 27 מְצִינוּ גַם כֵּן בְּנִגְעַת לְהַנְהִיגָה
 28 בְּפּוֹעֵל כְּפִי שְׁמִמְשִׁיךְ וּמְבֹאֵר.
 29 דְּהִנְהָ, יָדוּעַ בְּתוֹרַת הַחֲסִידוֹת
 30 הַחִילוּק שְׁבִין יוֹסֵף
 31 לְהַשְׁבָּטִים¹⁰⁵, שְׁבִיּוֹסֵף
 32 כְּתוּב בְּתוֹרָה וַיִּבֹא
 33 הַבְּנִיָה לְבֵית פּוֹטִיפַר שֶׁהִפְקִיד אוֹתוֹ
 34 עַל בֵּיתוֹ לְעֲשׂוֹת מְלֹאכְתּוֹ, וְתִרְגַּם
 35 אוֹנְקְלוֹס לְמִיבְדֵק בְּכַתְּבֵי
 36 חוּשְׁבָּנִיָה¹⁰⁷, לְבִרְוֹק בְּכַתְּבֵי
 37 הַחֲשׁוּבוֹת, וְאַחַר כֵּן נְעֲשָׂה יוֹסֵף
 38 מִשְׁנָה לְמִלְךָ¹⁰⁸ מִצְרַיִם, וְעַד
 39 שְׁבַלְעַדִּיף בְּלַעֲדֵי הַסְכַּמְתּוֹ שֶׁל יוֹסֵף

105) ראה מאמרי אדה"ז תקס"ה ח"א ע' קצב ואילך. תו"ח ויחי רמג, ב ואילך. אוה"ת מקץ כרך ו תשבש, א ואילך. סה"מ תרל"ג ח"א ע' סג ואילך. עזרת"ע ע' קג ואילך. תרפ"ח ע' כג ואילך. 106) וישב לט, יא. 107) תרגום אונקלוס עה"פ. 108) ראה מקץ מא, מ. שם, מג. פרקי דר"א פי"א. 109) מקץ שם, מד. 110) שם מב, ח. 111) ויגש מז, ג. 112) מקץ מב, ט. שם, יב. וראה קה"ר פ"א, ד (בסופו). 113) קג, סע"א ואילך. 114) ויחי נ, יט.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 דְּעוֹלָמוֹת בְּרִיאָה יְצִירָה וְעֲשִׂיָּה, וְלֹא תַחַת שָׁם אֱלֹקִים כְּמוֹ
 2 אֲתָם שֶׁאַתֶּם כַּמְדוּרִיגָה שֶׁל עוֹלָם הַבְּרִיאָה שֶׁלֹּמְטָה מִמַּלְכוּת דְּאֲצִילוּת. וְכִינּוּן
 3 שְׂיוֹסָף הִיא מִבְּחִינַת הָאֲצִילוּת, לְכֵן לֹא הִיְתָה הַמַּחְשָׁבָה
 4 מִדְּבַר הָעוֹלָם מְבַלְבֵּלָת אוֹתוֹ כְּלָל וְלֹא הִפְרִיעָה לוֹ כִּלְל מִדְּבִיקוֹתוֹ
 5 בְּאִלּוּקוֹת, כְּפִי שְׂמֵכָאָר אֲדַמוּ"ר
 6 מִהֲרַ"ש¹¹⁵.
- 7 וּבְזָה מְבָאָר¹¹⁶ אֲדַמוּ"ר מִהֲרַ"ש
 8 גַּם לְשׁוֹן רַז"ל¹¹⁷ בִּנְגַמְרָא גְלוֹי
 9 וְיָדוּעַ לִפְנֵי מִי שְׂאָמַר וְהִיָּה
 10 הָעוֹלָם, יָדוּעַ דְּיִיקָא, וְדִיוּק
 11 הַלְשׁוֹן 'ידוע' מִלְמַד שְׂדוּעַ לִפְנֵי
 12 מִמֵּילָא וְאִינוּ בְּבַחֲנִית
 13 הַתְּלַבְּשׁוֹת בְּבַחֲנִית הַמַּחְשָׁבָה.
 14 וּמְבָאָר שְׂזָהוּ מַה שְׂכַתְּב
 15 הַרְמַב"ם⁹⁹ שֶׁהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא
 16 הוּא הַיּוֹדֵעַ וְהוּא הַיּוֹדֵעַ,
 17 דְּהַגָּה, יֵשׁ שְׁתֵּי בַחֲנִינֹת עֲנֵנּוּן
 18 הַדַּעַת שְׁלֹמְעֵלָה, דַּעַת תַּחְתּוֹן
 19 דְּרַגְגָּה נְמוּכָה יוֹתֵר בַּעֲנֵן הַדַּעַת וְדַעַת
 20 עֲלִיוֹן דְּרַגְגָּה גְבוּהָה יוֹתֵר בַּעֲנֵן
 21 הַדַּעַת. דַּעַת תַּחְתּוֹן הוּא בְּאוֹפֶן
 22 שֶׁהוּא הַיּוֹדֵעַ, שֶׁהוּא בְּאוֹפֶן
 23 שֶׁל הַתְּלַבְּשׁוֹת כְּפִכּוֹל כְּדַבְּר
 24 אֲשֶׁר הוּא יוֹדֵעַ, וּמַצִּיד זֶה יֵשׁ
 25 שְׂיָנוּי בֵּינָן שְׁלוֹשֶׁת הַמַּצְבִּים שֶׁל
 26 קוֹדֶם הַיּוֹדֵעַ לִפְנֵי הַתְּלַבְּשׁוֹת
 27 בְּשַׁעַת הַיּוֹדֵעַ וְלֹאֲחֵרִי
 28 הַיּוֹדֵעַ שְׁכַל אֶחָד מֵהֶם הוּא מַצֵּב
 29 שׁוֹנֵה. וְדַעַת עֲלִיוֹן הוּא בְּאוֹפֶן
 30 שֶׁהוּא הַיּוֹדֵעַ, הֵינְנוּ שְׂדוּעַ
 31 לִפְנֵי מִמֵּילָא, לֹא בְּבַחֲנִית
 32 הַתְּלַבְּשׁוֹת וְלִכֵּן כַּדְּרַגְגָּה זֶה אֵין
 33 הַיּוֹדֵעַ פּוֹעֵלֶת שׁוּם שְׂיָנוּי. אֵף גַּם
 34 בְּבַחֲנִית דַּעַת עֲלִיוֹן יָדוּעַ
 35 לִפְנֵי הַכֹּל בְּפִרְטִיּוֹת, וְלִמְרוֹת
 36 שְׂאֵין זֶה בְּדֶרֶךְ הַתְּלַבְּשׁוֹת, אֵין זֶה יָדִיעָה
 37 כִּלְלִית בְּלִבָּד אֵלֶּא הַכֹּל יָדוּעַ לִפְנֵי
 38 בְּפִרְטִיּוֹת וּכְמֵאָמַר רַז"ל¹¹⁸
 39 בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה כֹּל בְּאֵי הָעוֹלָם
 40 עוֹבְרִין לִפְנֵי הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ
 41 הוּא כְּפִי מְרוֹן כְּמוֹ חֲיִילִים
- 1 דְּעוֹלָמוֹת בְּרִיאָה יְצִירָה וְעֲשִׂיָּה, וְלֹא תַחַת שָׁם
 2 אֱלֹקִים כְּמוֹ אֲתָם. וְכִינּוּן שְׂיוֹסָף הִיא מִבְּחִינַת
 3 הָאֲצִילוּת, לְכֵן לֹא הִיְתָה הַמַּחְשָׁבָה מִדְּבַר
 4 הָעוֹלָם מְבַלְבֵּלָת אוֹתוֹ כְּלָל, כְּפִי שְׂמֵכָאָר
 5 אֲדַמוּ"ר מִהֲרַ"ש¹¹⁵.
- 6 וּבְזָה מְבָאָר¹¹⁶ גַּם לְשׁוֹן רַז"ל¹¹⁷ גְלוֹי וְיָדוּעַ
 7 לִפְנֵי מִי שְׂאָמַר וְהִיָּה הָעוֹלָם, יָדוּעַ
 8 דְּיִיקָא, שְׂדוּעַ לִפְנֵי מִמֵּילָא וְאִינוּ בְּבַחֲנִית
 9 הַתְּלַבְּשׁוֹת בְּבַחֲנִית הַמַּחְשָׁבָה. וּמְבָאָר שְׂזָהוּ מַה
 10 שְׂכַתְּב הַרְמַב"ם⁹⁹ הוּא הַיּוֹדֵעַ וְהוּא הַיּוֹדֵעַ,
 11 דְּהַגָּה, יֵשׁ שְׁתֵּי בַחֲנִינֹת עֲנֵנּוּן הַדַּעַת שְׁלֹמְעֵלָה,
 12 דַּעַת תַּחְתּוֹן וְדַעַת עֲלִיוֹן. דַּעַת תַּחְתּוֹן הוּא
 13 בְּאוֹפֶן שֶׁהוּא הַיּוֹדֵעַ, שֶׁהוּא בְּאוֹפֶן שֶׁל
 14 הַתְּלַבְּשׁוֹת כְּפִכּוֹל, וּמַצִּיד זֶה יֵשׁ שְׂיָנוּי בֵּין קוֹדֶם
 15 הַיּוֹדֵעַ בְּשַׁעַת הַיּוֹדֵעַ וְלֹאֲחֵרִי הַיּוֹדֵעַ. וְדַעַת
 16 עֲלִיוֹן הוּא בְּאוֹפֶן שֶׁהוּא הַיּוֹדֵעַ, הֵינְנוּ שְׂדוּעַ
 17 לִפְנֵי מִמֵּילָא, לֹא בְּבַחֲנִית הַתְּלַבְּשׁוֹת. אֵף גַּם
 18 בְּבַחֲנִית דַּעַת עֲלִיוֹן יָדוּעַ לִפְנֵי הַכֹּל בְּפִרְטִיּוֹת,
 19 וּכְמֵאָמַר רַז"ל¹¹⁸ בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה כֹּל בְּאֵי הָעוֹלָם
 20 עוֹבְרִין לִפְנֵי כְּפִי מְרוֹן (שְׂנַמְנִים אֶחָד אֶחָד),
 21 וְכוֹלֵן נִסְקָרִין בְּסִקְרָה אַחַת (וְאָף עַל פִּי
 22 שְׂעוֹבְרִין זֶה אַחַר זֶה¹¹⁹), שְׂזָהוּ הָעֲנֵן דְּהַשְׁגָּחָה
 23 פִּרְטִית עַל כָּל פֶּרֶט וּפֶרֶט שְׂנַמְצָא לְמַטָּה, וְעַד
 24 שְׂאָמְרוּ רַז"ל¹²⁰ עַד שְׂלֹא נּוֹצְרָה הַמַּחְשָׁבָה בְּלִבּוֹ
 25 שֶׁל אָדָם גְלוֹי וְיָדוּעַ לִפְנֵי יִתְבַּרֵךְ, אֵלֶּא שְׂזָהוּ
 26 בְּדֶרֶךְ גְלוֹי וְיָדוּעַ לִפְנֵי, שְׂאִינוּ מִתְּלַבֵּשׁ כְּלָל
 27 בְּיָדִיעָה זֶה, רַק שֶׁהוּא יָדוּעַ מֵאֲלִיּוֹ מִמֵּילָא. וּבְזָה
 28 מְתַרְץ רַבִּינוּ הַזְּקֵן¹²¹ מַה שְׂלַכְאֹרְהָ הַיּוֹדֵעַ
 29 שְׂמַבִּין מַחְשָׁבָת כֹּל הַנְּבָרָאִים הוּא לְמַעְלָה כְּמוֹ
 30 מַחְשָׁבוֹת זְרוֹת וְדְבָרֵי הַבְּאִי, בֵּינּוּן שְׂאֵין זֶה בְּחִינַת
 31 הַתְּלַבְּשׁוֹת הַמַּחְשָׁבָה כְּלָל, כִּי אִם שֶׁהוּא בְּדֶרֶךְ גְלוֹי וְיָדוּעַ, בְּדֶרֶךְ מִמֵּילָא, כְּמוֹ

(115) סה"מ תרכ"ז (הוצאת תש"ס) ע' שכג. (116) שם ע' שכב. (117) עירובין יג, ב. (118) ר"ה יח, א. (119) פרש"י שם. (120) ב"ר פ"ט, ג. (121) מאמרי אדה"ז תקס"ה שבעה ע"ה. 105. וראה גם תו"ח, אוה"ת וסה"מ שם.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 שנתפס בכל פרט ולא יחשב מחשבה זו הפרטית כדבר מחשבה זרה באדם
 2 חס-ישראל, כי ממך הכל כתיב ואין לך דבר חוץ ממנו, ואס-כן גם מחשבה
 3 שמשגיח בפרטי פרטיות בכל חי ומחשבתו העצמית כאחד שעל כן אמר כי
 4 לא מחשבותי כו' דלא כמחשבת אדם שהוא חושב דבר חוץ ממנו ונחשב
 5 כזר אצלו ולא כן מחשבותי כו'
 6 שמיחדים בעצמותו כי ממנו הכל
 7 בכלל ובפרט, ועם כל זה אינו נתפס
 8 במחשבה הכללית ופרטית...") קמו'
 9 שלגבי יוסף לא היו
 10 מבלבלים המחשבות מדברי
 11 העולם כי עסק בהם מבלי
 12 התלבשות.
 13 ומוסיף רבנו הזקן שם, שפצינו
 14 בן הנהגה דומה להנהגת יוסף אצל
 15 נשיאי ישראל גם בדורות
 16 שלאחריו זה, שזהו שפעל
 17 הפעל שם טוב ז"ל שאף
 18 שהיה למטה בעולם הזה
 19 הגשמי, לא יהיה לו שום
 20 סתירה כלל להיות באותה ענה
 21 עצמה גם בן בעולמות
 22 העליונים. וכפי שמבאר
 23 אדמו"ר האמצעי¹²² מה
 24 שהפעל שם טוב התפלל
 25 כמה תפלות שיוכל להשיב
 26 לשואלו דבר בעת עליית
 27 נשמתו לעולמות עליונים כו',
 28 והיינו, דעם היות שפדי
 29 להשיב לשואלו בעניני עולם
 30 הזה צריך להשיב לפי פרטי
 31 השאלה והשואל וכדי להתייחס
 32 לפרטים צריך להיות קשור בעניני
 33 העולם הזה, מכל מקום, בשעת
 34 מעשה עומד הוא בעבודתו
 35 ובמדרגתו כמו בעולם
 36 העליון ואין הרבים סוברים כי
 37 השיכות לעניני העולם לא מפריעה
 38 ולא מפחיתה מהעליה לעולמות
 39 עליונים. ומסיים שם, שבליל
 40 שבת קדש היה הפעל שם
 41 טוב מתעלה לעולמות עליונים באופן
 42 שהיה שני שלישי למעלה

ושליש אחד למטה, ובשאר ימי החול היתה ההתעלות בהיפוך
 (שליש אחד למעלה ושני שלישי למטה). והיינו, שעילוי
 זה שעניני החול לא בילבלו אותו מעבודתו, אינו מצד
 מעלת השבת, אלא מצד עניניו הוא, מצד הבעל שם טוב עצמו
 שלכן מסיים במאמר שעל דרך
 זה היה גם בשאר ימות
 החול, כמו שלגבי יוסף לא
 היו מבלבלים המחשבות
 מדברי העולם וגם כשהיה טרוד
 בעניני מצרים, נשאר דבוק באלוקות,
 והיינו, לפי שהוא על דרך
 הענין דגלוי וידוע, ידיעה בדרך
 ממילא ללא התלבשות ועל דרך
 זה בצדיקים שדומים
 לבוראם³², שלכן גם כאשר
 הצדיק משיב לפי פרטי הענין
 והשואל, אינו מתפעל ואינו
 משתנה כו' כי ידיעתו ועיסוקו
 בעניני העולם היא בדרך ממילא, ללא
 התלבשות.
 (ח) וממשיך הרבי הרי"צ
 בהמאמר 'באתי לגני', שהטעם
 לכך שהאור האלוקי המחיה את
 העולמות והנבראים אין בו שום
 שינוי והתפעלות כלל (בשונה
 מהנשמה המתפעלת ממקרי הגוף,
 כמובא לעיל), הוא, "לפי שאינו
 מתערב", כי האור האלוקי המחיה
 אינו 'מתערב' בנבראים, כפי שממשיך
 ומבאר. והענין בזה, דהנה,
 ריחוק הערך והשייכות בין
 האור אין סוף להמטה מטה,
 העובדה שהאור האלוקי האין-סוף,
 והענינים הנחותים שגם אותם הוא
 מחיה ורוקים זה מזה במרחק שאין לו
 שיעור, ללא כל יחס והשוואה, אינו
 טעם מספיק שלא יתפעל
 האור מכך שהוא מחיה אותם ולא
 ישתנה, וראיה לדבר שריחוק
 שלא יתפעל ולא ישתנה,

ושלגבי יוסף לא היו
 מדברי העולם.
 ומוסיף שם, שפצינו בן אצל נשיאי ישראל
 גם בדורות שלאחריו זה, שזהו שפעל
 הפעל שם טוב ז"ל שאף שהיה למטה בעולם
 להיות גם בן בעולמות העליונים. וכפי שמבאר
 אדמו"ר האמצעי¹²² מה שהפעל שם טוב
 התפלל כמה תפלות שיוכל להשיב לשואלו
 דבר בעת עליית נשמתו כו', והיינו, דעם היות
 שפדי להשיב לשואלו בעניני עולם הזה צריך
 להשיב לפי פרטי השאלה והשואל, מכל מקום,
 בשעת מעשה עומד הוא בעבודתו ובמדרגתו
 כמו בעולם העליון. ומסיים שם, שבליל שבת
 קדש היה הפעל שם טוב שלישי למעלה
 ושליש אחד למטה, ובשאר ימי החול בהיפוך
 (שליש אחד למעלה ושני שלישי למטה). והיינו,
 שעילוי זה שעניני החול לא בילבלו אותו
 מעבודתו, אינו מצד מעלת השבת, אלא מצד
 עניניו הוא, שלכן מסיים שעל דרך זה היה גם
 בשאר ימות החול, כמו שלגבי יוסף לא היו
 מבלבלים המחשבות מדברי העולם, לפי
 שהוא על דרך הענין דגלוי וידוע, ועל דרך זה
 בצדיקים שדומים לבוראם³², שלכן גם כאשר
 משיב לפי פרטי הענין והשואל, אינו מתפעל
 ואינו משתנה כו'.

(ח) וממשיך בהמאמר, שהטעם לכך שהאור
 המחיה אין בו שום שינוי
 והתפעלות כלל, הוא, "לפי שאינו מתערב".
 והענין בזה, דהנה, ריחוק הערך והשייכות בין
 האור אין סוף להמטה מטה, אינו טעם מספיק

(122) תו"ח שם רמט, ג. וראה גם מאמרי אדה"ז, אוה"ת וסה"מ שם.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 הערך אינו סיבה מספקת שלא לגרום התפעלות ושינוי מהתלבשות
 2 הנשמה בגוף, שלמרות ריחוק הערך שביניהם בין הנשמה
 3 והגוף להיותם הפכים במהותם שהגוף גשמי והנשמה רוחנית,
 4 והתקשרותם והתחברות הנשמה והגוף אינה אלא כחם הקדוש ברוך
 5 הוא המפליא לעשות (כמו)
 6 שכתב הרמ"א בשלחן 1 וראיה לדבר מהתלבשות הנשמה בגוף,
 7 ערוך¹²³ בביאור נוסח ברכת אשר 2 שלמרות ריחוק הערך שביניהם להיותם הפכים,
 8 יצר 'רופא כל בשר ומפליא לעשות': 3 והתקשרותם אינה אלא כח המפליא לעשות
 9 "שמפליא לעשות כמה ששומר רוח 4 (כמו שכתב הרמ"א בשלחן ערוך¹²³), הרי
 10 האדם בקרבו וקושר דבר רוחני בדבר 5 לאחרי ההתלבשות מתפעלת הנשמה ממקרי
 11 גשמי והכל הוא על ידי שהוא רופא כל 6 הגוף, ואילו האור האלקי המהנה ומחיה אינו
 12 בשר כי אז האדם בקו הבריאות 7 מתפעל ואינו משתנה, והיינו לפי שאינו
 13 ונשמחו משתמרת בקרבו", הרי 8 מתערב. וכפי שממשיך בהמאמר: וכמו
 14 לאחרי ההתלבשות מתפעלת 9 שכתוב¹²⁴ אין קדוש כהני, ואיתא בזהר¹²⁵ כמה
 15 הנשמה ממקרי הגוף, למרות 10 קדישין אינון ולית קדוש כהני, דקדוש הני'
 16 ריחוק הערך בין הנשמה לגוף, ואילו 11 אינו כמו קדישין דסדר השתלשלות,
 17 האור האלקי המהנה ומחיה 12 דקדישין שבסדר השתלשלות הוא דקדוש
 18 אינו מתפעל ואינו משתנה, 13 ומובדל וקדושתם הוא שאינם באים
 19 והיינו לפי שאינו מתערב כי 14 בהתלבשות, אכל פאשר מתלבשים הרי הם
 20 הגם שמהרה ומחיה אינו 'מתערב' עם 15 בבחינת תפיסא, ותפיסא פועל שינוי, מה שאין
 21 הנבראים ולכן אינו מתפעל מהם ואינו 16 פן קדוש הני' שהוא בחינת האור, אינו דומה
 22 משתנה על ידי כך. וכפי שממשיך 17 להקדישין דסדר השתלשלות, והוא מה דאינו
 23 בהמאמר: וכמו שכתוב¹²⁴ 18 מתלבש, וכאשר בא בהתלבשות הרי אינו
 24 בתפילת חנה בספר שמואל אין 19 בבחינת תפיסא, לפי שאינו מתערב, והוא
 25 קדוש כהני, ואין קדוש כה' דקדוש 20 כדוגמת האור למטה שמאיר, ומכל מקום אינו
 26 בזהר¹²⁵ כמה קדושים הם ולית קדוש 21 מתערב, וכמו על דרך משל האור שמאיר דרך
 27 קדושים אחרים דסדר 22 הזכוכית, ויש זכוכית אדומה ירוקה ולבנה וילבנה
 28 כהני, ואין קדוש כה' דקדוש 23 [ומה¹²⁶ שתפס אדומה ירוקה ולבנה, יש לומר
 29 הני' אינו כמו כמה קדישין 24 מפני שהם בשלשת הקוין (שזהו כללות סדר
 30 קדושים אחרים דסדר 25 ההשתלשלות), אדומה (דין) קו השמאל, ירוקה
 31 השתלשלות של ירדת והמשכת 26 קו האמצעי, ולבנה קו החסד, ויש חילוקים
 32 האור האלוקי מלמעלה למטה, 27 במראות אלו, אכל האור הרי הוא פשוט ובלתי
 33 דקדישין שבסדר השתלשלות 28 יש בו שום מראה כלל ממראות הזכוכית, לפי
 34 הוא דקדוש ומובדל 29 שהוא רק מה שמאיר על ידם, וגם אם מאיר על
 35 וקדושתם הוא שאינם באים 30 ידם בהתלבשות [שהרי לאחרי שהאור עובר
 36 בהתלבשות בדרגות הנמוכות 31 דרך הזכוכית אינו נראה אור פשוט, אלא אדום
 37 שאליהן אורות קדושים אלו יורדים 32 או ירוק כו', והיינו, שהאור בא באופן שיש לו
 38 אלא נשאים קדושים ונבדלים, אכל
 39 פאשר אותם 'קדושים' שבסדר
 40 השתלשלות מתלבשים בנבראים
 41 הרי הם בבחינת תפיסא
 42 בנבראים שבהם הם מתלבשים,

(123) אור"ח ס"ו ס"א. (124) שמואל-א ב, ב. (125) ח"ג מד, א. (126) ראה הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א בהמאמר (פרק יד).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

41 מהדברים שבהם השכל עוסק. וְזֶהוּ גַם הַטַּעַם הַפְּנִימִי לַכֶּךָ שֶׁבַשְׂכָּל יֵשׁ
 42 חִילּוּקֵי דְרָגוֹת רְבוֹת וְשׁוֹנוֹת, שֵׁשׁ שְׂכָל פְּנִימִי וְשְׂכָל חִיצוֹנִי,
 43 שְׂכָל עֲמוּק וְשְׂכָל שְׂטָחִי, וְעִנְיָן זֶה שֶׁל הַבְּרָלִים וְרֵמוֹת שׁוֹנוֹת
 44 וְאוֹפְנִים שׁוֹנִים בִּשְׂכָל הוּא לֹא רַק מִצַּד הַשֵּׁינוּי וְהַהֲבָרִלִים בְּבִירוּר
 45 וְחִיקוֹן וְזִיכּוּף כְּלֵי הַמּוֹחַ
 46 שֶׁל הָאָדָם הַמְּשָׁפִיל, שְׂמִי
 47 שְׂפָלִי מִזְחוּ מְבוֹרְרִים
 48 וּמְזוֹפְכִים וְעֵדֵינִים וְדִקִּים יוֹתֵר,
 49 יְכוּל לְקַבֵּל לְקִלוֹט וְלַהֲכִיל שְׂכָל
 50 עֲמוּק, וְאִם כְּלֵי מִזְחוּ
 51 אֵינֶם מְזוֹכְכִים כֹּל כֵּךְ יְכוּל לְקַבֵּל
 52 רַק שְׂכָל חִיצוֹנִי אוֹ שְׂכָל
 53 שְׂטָחִי, כִּי, אִם נֹאמֵר שְׁזָהוּ
 54 הַהֲבָרִלִים בְּרֵמוֹת הַשְּׂכָל רַק מִצַּד
 55 בִּירוּר וְזִיכּוּף כְּלֵי הַמּוֹחַ, לֹא
 56 הָיָה אֲפָשֶׁר לְהִיְתוֹת מְצִיאוֹת
 57 שֶׁהָאָדָם יִשְׁיֵג תְּחִילָה שְׂכָל
 58 פְּנִימִי שְׁהוּא שְׂכָל עֲמוּק שְׂדוּרֵשׁ מוֹחַ
 59 מְזוֹכֵךְ וְאַחֵר כֶּךָ שְׂכָל חִיצוֹנִי,
 60 שְׁהָיָה מִצַּד בִּירוּר וְזִיכּוּף כְּלֵי
 61 הַמּוֹחַ, הַסֵּדֵר הוּא שְׂפָכֵל
 62 שֶׁהָאָדָם עוֹבֵד יוֹתֵר עִם כְּלֵי
 63 הַמּוֹחַ וּמְשָׁפִיל יוֹתֵר, וּמִשְׁתַּמֵּשׁ
 64 יוֹתֵר בְּכוּחַ הַשְּׂכָל וּמִנְצֵל אוֹתוֹ יוֹתֵר
 65 צָרִיף לְקַבֵּל יוֹתֵר אוֹר,
 66 וּבְמִילָא לֹא יִתְכַן סֵדֵר הַפּוֹף,
 67 שֵׁשִׁיג תְּחִילָה שְׂכָל פְּנִימִי
 68 עֲמוּק וְעֵלָה, וְאַחֵר כֶּךָ יִשְׁיֵג
 69 שְׂכָל שְׂטָחִי וְחִיצוֹנִי פְּחוֹת
 70 עֲמוּק. וְאִין לֹאמֵר שֶׁהִסִּיבָה
 71 לְכֶךָ שֶׁמְשִׁיג תְּחִילָה שְׂכָל
 72 פְּנִימִי וְאַחֵר כֶּךָ שְׂכָל חִיצוֹנִי,
 73 הִיא, לְפִי שֶׁעָתָה בִּשְׁעָה זוֹ קָאִי

1 הַזְּכוּכִית, וּבִנְמִשָּׁל הוּא עִנְיָן הַתְּלַבְּשׁוֹת הָאוֹר הָאלוּקִי לְהִיְוֹת
 2 וְלְהִתְחַיֵּת דְּבַר הַמּוֹרָה עַל יַחַס מְסִיִּם בֵּין הָאוֹר וְהַנְּבִרָאִים], הִנֵּה אָף עַל
 3 פִּי שְׂמַתְלַבֵּשׁ מִקְּל מְקוֹם אֵין הָאוֹר נִתְפָּס בְּזוּכּוּכִית וּבְצַבֵּעַ שְׁלֵה, וְלֹא
 4 נִפְעַל כּוּ שִׁינוּי מִהוּתִי לְפִי שְׂאֵינִי מִתְעַרֵּב עִם הַזְּכוּכִית הַצְּבַעוּנִית.
 5 וַיְכַמוּ כֵן יוֹכֵן דְּרָף דְּוִגְמָא גַם
 6 בְּנִמְשָׁל בְּהָאוֹר וְחִיּוֹת אֱלֹקֵי
 7 הַמְּחִיָּה אֵת הַנְּבִרָאִים, שְׂאֵינִי
 8 מִשְׁתַּנֶּה כָּלֵל עַל יְדֵי פְּעוּלְתוֹ
 9 בְּנִבְרָאִים, וְאִין בּוֹ שׁוּם שִׁינוּי
 10 וְהַתְּפַעְלוּת עַל יְדֵי כֵן, וְכָל זֶה
 11 הוּא לְפִי שֶׁהָאוֹר הוּא אֵין
 12 סוֹף בְּעֵצֶם מִהוּתוֹ וְעֵינֵי, עַל כֵּן
 13 הִגִּיה גַם הַתְּפַשְׁטוֹתוֹ הוּא
 14 בְּבַחֲיַנְתָּ אֵין סוֹף וְאִין גְּבוּל עַד
 15 כִּמֵּה וְעַד הִיכֵן הוּא יוֹרֵד וּמִתְפַּשֵּׁט,
 16 שֶׁנִּמְשָׁף בְּכָל הַמְּדַרְיָגוֹת עַד
 17 הַמְּדַרְיָגוֹת הַיּוֹתֵר אַחֲרוֹנוֹת
 18 בְּסֵדֵר הַשְּׂתַלְשׁלוֹת וְהִיְתוֹת
 19 תְּחִתּוֹנוֹת וְאִפְלוּ עֵינֵינִים שֶׁהֵם הִיפֵךְ
 20 הַרְצוֹן הַעֲלִיּוֹן, כְּמִבּוֹאֵר לְעִיל, וּבְכָל
 21 מְקוֹם שֶׁהוּא נִמְשָׁף אִפְלוּ
 22 מִמְּקוֹם (הַעֲנִין) הַנְּחוּת בְּיוֹתֵר אֵינוֹ
 23 מִתְּפַעֵל וְאֵינוֹ מִשְׁתַּנֶּה, אֲלֹא
 24 הוּא נִשְׂאֵר בְּבַחֲיַנְתָּ פְּשִׁיטוֹת
 25 לְלֹא כֹל 'צִיּוּר' וְלֹא כֹל הַגְּדוּרָה
 26 בְּעֵצֶם (עַד כֵּן לְשׁוֹנוֹ שֶׁל הַרְבִּי
 27 הַרִי"צ בְּמֵאמֵר הַנּוֹכַח).
 28 וְהַעֲנִין בְּזֵה, כְּפִי שֶׁמְבָאֵר
 29 אֲדָמוֹר (מִהוֹרְש"ב) נִשְׁמַתוֹ
 30 עֲדָן בְּאַרְוֶכָה¹²⁷ הַחִילּוּק
 31 שְׁבִין אוֹר לְכַח, דְּהַנֶּה, גַם
 32 הַעֲנִין הַכִּי עֲלִיּוֹן הַכּוּחַ הַנְּעֵלָה
 33 בְּיוֹתֵר מִבֵּין כּוּחוֹת הַנֶּפֶשׁ שֶׁבְּאֲדָם,
 34 עִנְיָן הַשְּׂכָל, שֶׁהוּא רֵאשִׁית
 35 הַגִּילּוּי הַתְּחִלַּת הַהֲתַגְלוֹת שֶׁל
 36 הַכּוּחוֹת מִעֵצֶם הַנֶּפֶשׁ, אֵינוֹ
 37 בְּאֲוֶפֶן שֶׁל אוֹר פְּשׁוּט לֹא מוֹגֵד
 38 וְלֹא 'מְצוּר', אֲלֹא הוּא בְּאֲוֶפֶן
 39 שֶׁל כַּח, שֶׁעֲנֵנֵנוּ הוּא שֶׁשִּׁיף
 40 בּוֹ שִׁינוּי וְהַתְּפַעְלוּת כְּתוּצָא

(יז) וְלִהְיֵיר מִהֶמְשָׁף תְּרַס"ו¹²⁷: וְאִם פִּי אֲפָשֶׁר לֹאמֵר כֶּךָ, אֲבָל אֵין הָאָמֶת כֵּן כּוּ'.

(127) ד"ה אֵין עוֹמְדִין תְּרַס"ז (הַמְשָׁךְ תְּרַס"ו ע' תַּעֲזוּ וְאִילֵךְ).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 נמצא ועומד **בהאי מסכת** במסכת זו, בענין כזה **שאליה שייף**
 2 **השכל פנימי**, ואינו עוסק במסכת אחריתא אחרת **שאליה**
 3 **שייף השכל החיצוני**, שהרי אנו רואים לפעמים שגם
 4 באותו ענין **שכלי** עצמו (לא בנושא אחר ושונה לגמרי) **ישיג תחילה**
 5 **את הפרטים הפנימיים**
 6 העמוקים יותר **שבשכל ורק אחר**
 7 **כף ישיג את הפרטים**
 8 **החיצוניים** הפחות עמוקים
 9 **שבשכל זה גופא** עצמו. ואם
 10 **כן, בהכרח לומר שהשינוי**
 11 **בקבלת יכולת הקליטה והתפיסה של**
 12 **השכל אינו רק מצד בירור**
 13 **וזיכוף כלי המוח, אלא שיש**
 14 **גם שינויים בהשכל עצמו,**
 15 **שלבן נקרא** האפשרות של הנפש
 16 להבחין ולהשכיל **כח השכל ולא**
 17 **אור השכל** כי זו מהותו של כוח
 18 שיש בו שינויים והבדלים. מה
 19 **שאינו כן בענין האור, הנה**
 20 **אף שיש שינוי בין אור**
 21 **השמש אור הלבנה ואור היר**
 22 **והאבוקה,** והם אורות רמות שונות
 23 ורחוקות זו מזו **אין זה כמו**
 24 **השינוי דשכל פנימי ושכל**
 25 **חיצוני, כיון שהשינוי אינו**
 26 **בהאור גופא** עצמו, והאור עצמו
 27 הוא אותו ענין כי אם ההבדלים
 28 והשינויים הם **מפני שאור זה**
 29 **שייף למאור הגדול זה**
 30 **השמש, ואור זה שייף**
 31 **למאור הקטן זו הלבנה, ואור**
 32 **זה שייף לגר ולאבוקה,**
 33 **ובגלל זה חלוקים הם**
 34 **ומשתנים זה מזה** במידת האור
 35 ובאופן האור, **אבל אין זה שינוי**
 36 **בהאור גופא** עצמו. וממשוף
 37 הרבי הרש"ב במאמר **שם**, בכיור
- ההבדל בין אור וכות, **שמה שלמטה** במרחק רב מהשמש **אין אור**
השמש מאיר כל כף כף בתוקף כמו למעלה קרוב לשמש, **הרי זה**
לפי שהשמש הוא גם כן נברא ובעל גוף יחיד ולכן יש גבול
להתפשטות אור השמש. אבל כאן בענין האור האלוקי **מדובר אודות**
אור שהוא אין סוף בעצם,
ולכן, גם אפילו פאשר נמשך
למטה מטה הרי הוא באופן
דאין תכלית, שאינו מתערב
בדברים שבהם הוא מאיר להוותם
ולהחיותם, אינו מתפעל ואינו
משתנה.
(ט) וסיום הפרק פרק י"ד במאמר
 'באתי לגני' הנוכח **הוא: וזהו**
למטה מטה עד אין תכלית,
שהוא האור האלוקי אין-סוף מאיר
בהתפשטות ובגילוי עד גם
במדרגות היותר שפלים
בתכלית. ובפרקים שלאחרי
זה מסיים הרבי הרש"ב ביאור
הענין דאור אין סוף למעלה
עד אין קץ, שגם שם בעליית
האור אין-סוף למעלה הוא באופן
כזה, שבכל מקום שנמצא
הרי הוא באופן דאין קץ ואין
לו גבול. אמנם, שני ענינים
אלו (עליית האור למעלה עד
אין קץ וירידת האור ולמטה עד
אין תכלית) נקראים בשם

יח) ועוד זאת, שמה שאינו מאיר כל כף למטה, אין זה מצד האור, כי אם מצד העכרוּרית שבהאור שיש למטה, וכידוע¹²⁸ דמצד גשם הנמצאים שלמטה נעשה עפרורית ועכרוּרית בהאור, ומשום זה אין בו האור כל כף.

(128) ראה סה"מ תרצ"ג ע' תקב ואל"ך.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 אור, שְׁעָנֵינוּ גִילוּי, עִם הַיּוֹתוֹ בְּאוֹפֵן שְׁלֹמְעֵלָה מֵהַנְּבָרָאִים, 1
 2 שְׁלֹכֵן גַּם בְּהִמְשָׁכְתוֹ לְמִטָּה מִטָּה אֵינוֹ מִתְעַרֵּב, אֵינוֹ 2
 3 מִתְפַּעֵל וְאֵינוֹ מִשְׁתַּנָּה כַּמְבוּאָר לְעֵל בְּאִיכוֹת. וְעֵדִינֵן אֵין זֶה 3
 4 עֲנֵן הָאוֹצֵר, שֶׁהוּא עֲנֵן הַסְּתוּם, וְלֹא עֲנֵן שֶׁל גִּילוּי כָּלֵל 4
 5 כַּמְבוּאָר לְעֵל בַּמִּשְׁלָח שֶׁהוּא עֲנֵן הָאוֹצֵר הוּא 5
 6 דְּבַר גִּנוּז וְחִתוּם בַּגִּנוּז הַמֶּלֶךְ. 6
 7 וְהִנֵּה אוֹצֵר זֶה אוֹצֵר שֶׁל יִרְאֵת 7
 8 שְׁמִים שֶׁמִּצַּד עֲצָמוֹ הוּא גִנוּז, לְמַעַל 8
 9 מִגִּילוּי, נוֹתְנִים לַיהוּדִי, בְּגִלְל 9
 10 הַיּוֹתוֹ צְבָאוֹת הַיְיָ, כְּדִי שְׁיִלָּךְ 10
 11 לְמַלְחָמָה בְּעוֹלָם, הַחֵל 11
 12 מֵהַמְּלַחְמָה עִם הָאֵל זֶר אֲשֶׁר 12
 13 בְּקִרְבֶּךָ זֶה יֵצֵר הָרַע¹²⁹, כְּדַבְּרִי 13
 14 בַּגְּמֵרָא, וּבְאוֹפֵן דְּהִנְצַח זֶה 14
 15 (בְּגִנְז) יְרוּשָׁלַיִם (כְּדִאִיתָא 15
 16 בְּגִמְרָא¹³⁰ וְזֶה לִשְׁוֹן הַגְּמֵרָא: "לֵךְ 16
 17 ה' הַגְּדוּלוֹת זֶה קִרְעַת יָם סוּף, וְהַגְּבוּרָה 17
 18 זֶה מַכַּת כְּבוֹרוֹת, וְהַתְּפָאֶרֶת זֶה מִתֵּן 18
 19 תּוֹרָה, וְהַנְּצַח זֶה יְרוּשָׁלַיִם, וְהַהוֹד זֶה בֵּית 19
 20 הַמִּקְדָּשׁ"), הַיְיָנוּ, לְבָנוֹת אֶת 20
 21 הַיְיָרוּשָׁלַיִם שָׁבוּ, כֹּכָל אַחַד וְאַחַד 21
 22 מִיִּשְׂרָאֵל, וְעֵנִינָה שֶׁל 'ירושלים' הוּא 22
 23 יְרָאָה שְׁלָם¹³¹ (כְּדַבְּרִי הַמְּדַרְשׁ: 23
 24 'ה' יִרְאֵה, אַבְרָהָם קָרָא אוֹתוֹ יִרְאֵה, 24
 25 שְׁנֵאמַר וַיִּקְרָא אַבְרָהָם שֵׁם הַמָּקוֹם 25
 26 הַהוּא ה' יִרְאֵה, שֶׁם קָרָא אוֹתוֹ שְׁלָם, 26
 27 שְׁנֵאמַר וּמְלִכֵי צַדִּיק מֶלֶךְ שְׁלָם. אָמַר 27
 28 הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, אִם קוֹרָא אֵין אוֹתוֹ 28
 29 יִרְאֵה, כִּשְׁם שֶׁקָּרָא אוֹתוֹ אַבְרָהָם, שֶׁם 29
 30 אָדָם צַדִּיק מִתְרַעֵם. וְאִם קוֹרָא אֵין אוֹתוֹ 30
 31 שְׁלָם, אַבְרָהָם אָדָם צַדִּיק מִתְרַעֵם, אֵלֹא 31
 32 הַרְיֵינִי קוֹרָא אוֹתוֹ יְרוּשָׁלַיִם, כְּמוֹ שֶׁקָּרָא 32
 33 שְׁנֵימָה, יִרְאֵה שְׁלָם יְרוּשָׁלַיִם", וְעֲנֵן 33

יט) וַיֵּשׁ לְהוֹסִיף, שְׁבַע עֵנֵן הָאוֹצְרוֹת דְּלִמְעַלָּה נִכְלָל גַּם כְּלָלוֹת הָעֲנֵן דְּהַתְּגַלּוֹת אֱלֹקוֹת עַל יְדֵי צְדִיקִים¹³⁵,
 וּבִפְרָט עַל יְדֵי נְשִׂיא הַדּוֹר, אֲשֶׁר, בְּתַר רִישָׁא גּוֹפָא אֲזִיל¹³⁶, וְגַם כְּאֲשֶׁר מִתְעַלָּה בְּעִילוּי אַחַר עִילוּי עַד
 לְעִילוּי שְׁבָאִין עָרוּף, מִכָּל מְקוֹם, לֹא יַעֲזֹב צֶאֱן מְרַעֲיוֹתוֹ¹³⁷, וּמָה לְהֵלֵן עוֹמֵד וּמִשְׁמַשׁ אֶף כָּאֵן עוֹמֵד
 וּמִשְׁמַשׁ¹³⁸, וּמִמְשִׁיף כָּל הָעֲנֵנִים בְּגִילוּי, בְּטוֹב הַנְּרָאָה וְהַנְּגִלָּה (וּפְשִׁיטָא לְלֹא צַעַר וְיִסּוּרִים), וְעַד שְׁרוּאִים
 בְּמוֹחַשׁ גִּילוּי אִזְרֵן אֵין סוּף בְּאוֹפֵן דּוֹשְׁכְּנָתִי, כְּמוֹ שְׁכַתּוּב¹³⁹ וְנִגְלָה כְּבוֹד הַיְיָ וְרָאוּ כָּל בְּשָׂר גּוֹי.

(129) שבת קה, ב. (130) ברכות נח, א. (131) ראה ב"ר פנ"ו, י. לקו"ת פקודי ד, א. (132) ראה ברכות לג, ב. (133) תניא רפ"ב.
 (134) ראה לקו"ת פ' ראה כה, א. סה"מ תרצ"ו ע' 57. וש"נ. (135) תניא שעהיוה"א פ"ה. (136) עירובין מא, א. (137) ראה
 אג"ק אדמו"ר מהור"י צ"ח ע' קמא. (138) סוטה יג, ב. (139) ישעי' מ, ה. (140) איכ"ר פ"ג, ח.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 אחד אמר, אני אקח לי את הדוכסין וְחַד אָמַר אָנָּא נָסִיב אִיפְרָכִין
 2 לְגַבֵּי כּוּי', אחד אמר אני אקח לי את האיפרכין הִיָּה שֵׁם פְּקַח אָחֵד
 3 אָמַר אָנָּא נָסִיב מְלָכָא אֵי לוקח את המלך. כי מפני פקחותו הבין את
 4 מעלת המלך. וְכַפֵּי שְׂמָצִינוּ בְּעֹבְדוֹתוֹ שֶׁל רַבֵּינוּ הִזְקֵן, שְׁאָמַר,
 5 מתוך דביקותו באלוקות, מִי לִי
 6 בְּשָׂמַיִם וְעַמָּךְ לֹא חִפְצָתִי 1
 7 בְּאַרְצִי¹⁴¹, זַע אֵיךְ ווִיל נִיט
 8 דִּיין גֵּן עֵדֶן הַתְּחִתּוֹן, אֵיךְ
 9 ווִיל נִיט דִּיין גֵּן עֵדֶן הָעֲלִיּוֹן,
 10 אֵיךְ ווִיל מְעַר נִיט אַז דִּיךְ
 11 אֲלִיין אֵינִי רוצה את הגן עדן
 12 הַתְּחִתּוֹן שֶׁלךְ, אֵינִי רוצה את הגן עדן
 13 הָעֲלִיּוֹן שֶׁלךְ, אֵינִי רוצה אלא אותך
 14 בְּעַצְמֶךָ (כְּמוֹ שְׁאָמַר הַצִּמְחָה
 15 צֶדֶק, וְנִתְפָּרֵס גַּם
 16 בְּדַפּוּס)¹⁴². וְעַנָּן זֶה נִדְרָשׁ
 17 מִכָּל אָחֵד וְאָחֵד, שִׁיְהִיָּה תָּאֵב
 18 לְמַלְכָּא, שְׂתַהִיָּה לוֹ תְּשׁוּקָה
 19 לְדַבִּיקוֹת בְּמֶלֶךְ עֲצֻמוֹ הַיְיָנוּ,
 20 שִׁירְצָה הַעֲצָמוֹת שֶׁל הָאֱלֹהוֹת
 21 בְּלִבָּד, שְׁלַמְעֵלָה גַּם
 22 מִהַבְּחִינָה דְּאוּר אֵין סוּף
 23 שְׁלַמְעֵלָה עַד אֵין קֶץ וְלִמְטָה
 24 עַד אֵין תְּכִלִּית שְׁהֵרִי הַעֲצֵם הוּא

למעלה מהאור הנמשך ומתגלה ממנו. וְעַנָּן זֶה פּוֹעֵל יְהוּדֵי
 בְּעֹבְדוֹתוֹ שְׂאִינוּ מִתְּפַעֵל מִשְׁקַר הָעוֹלָם, וְאֲדַרְבָּה, עַל יְדֵי
 עֹבְדוֹתוֹ בְּמִסִּירַת נַפְשׁ, שְׁטוֹת דְּקְדוּשָׁה עֹבְדוֹת ה' למעלה מטעם
 ודעת, מְהַפְּכוֹ מִהַפְּכוֹ אֶת הַשְּׁקַר לְהִיּוֹת מִמְּנוֹ קֶרֶשׁ לְהַמְשִׁיךְ לוֹ
 יְתַבְרֵךְ, שְׁעַל יְדֵי זֶה פּוֹעֵל
 הָעַנָּן דְּוִשְׁכְּנָתִי בְּתוֹכְכֶם, דִּיְרָה
 לוֹ יְתַבְרֵךְ בְּתַחְתּוֹנִים, שְׂהַעֲלוֹם
 הוּזָה הַגִּשְׁמִי שְׂהוּא הָעוֹלָם הַתְּחִתּוֹן
 בִּיּוֹתֵר יִהְיֶה מְקוּם רֹאוּי לְגִילּוּי אֱלֹהוֹת
 וְהַשְּׂרָאָת הַשְּׂכִינָה שְׁעַנָּן הַדִּיְרָה
 הוּא¹⁴³ שְׂבָה נִמְצָא עֲצָמוֹת
 הַמְּלָךְ כְּמוֹ שְׂהוּא, וְנִמְצָא
 שֵׁם בְּגִילּוּי לֹלָא הַעֲלָמוֹת וְהַסְתָּרִים,
 וְעַנָּן זֶה נִפְעֵל עַל יְדֵי
 וְשְׂכְּנָתִי בְּתוֹכְכֶם, הַשְּׂרָאָת הַשְּׂכִינָה
 בְּתוֹךְ כָּל אָחֵד וְאָחֵד מִיִּשְׂרָאֵל.

(141) תהלים עג, כה. (142) סהמ"צ להצ"צ שרש מצות התפלה פ"מ (דרמ"צ קלה, סע"א). נעתק ב"היום יום" יח כסלו.
 (143) ראה מאמרי אדה"ז תקס"ח ח"א ע' תפט (ועם הגהות – אוה"ת שה"ש כרך ב ע' תרעט ואילך). אוה"ת בלק ע' תתקצו. תרל"ה ח"ב ריש ע' שנג. המשך תרס"ו ס"ע ג.

אגרות קודש

בי"ה, י"ב טבת, תשס"ו
 ברוקלין.

הרה"ח הוו"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ מוה"ר פרץ שי

שלום וברכה!

במענה על מכתבו, והפ"נ מצום העשירי, יהפך במהרה לשון ולשמחה.

הנה נהנית ממי"ש אודות ההתועדות, ואשר מדברים על ענינים של פועל, ובודאי גם על
 להבא יעשה כזה, וזוהי גם המענה לשאלתו שאינו יודע מה לעשות עוד בהנוגע לאלו שלא שמעו
 עד עתה ועומדים בעקשנות, שהעצה לזה הוא ריבוי אור, אלא שלאחרי עפטערסבורג נתלבש האור
 בכלים ואותיות ובמילא כשידברו עוד כ"פ הרי סו"ס הריבוי אור ידחה רוב החשך, ויתן השי"ת
 שיהי זה בחסד וברחמים ובקרוב ממש.

בברכה.

התוועדויות

בס"ד. שיחת ש"פ וארא, ג' שבט, ה'תש"ל.

בלתי מוגה

- 1 א. לכל לראש יש להבהיר ענין של איפכא מסתברא¹ :
- 2 בדרך כלל מכריזים ביום הש"ק אודות ה"מלוה מלכה" במוצאי שבת,
- 3 – כידוע גודל הענין דמלוה מלכה, כמובא בשו"ע של רבינו הזקן² שיש "ללוות את השבת אחר
- 4 שיצא כדרך שמלוין את המלך" (וכמדובר פעם בארוכה³ אודות דיוק הלשון "שמלוין את המלך", ולא
- 5 כהלשון הרגיל ומובא בכ"מ בנוגע לשבת: "שבת המלכה"⁴) –
- 6 והרי ענין ההכרזה הוא כדי שיהי' הדבר בפירסום ובגילויי במעמד עשרה מישראל, ובפרט כשהכרזה
- 7 היא במקום קדוש – בית-הכנסת או בית-המדרש, שנקראים בשם "מקדש מעט"⁵, ועאכו"כ כשישנם ב'
- 8 המעלות ביחד, בית-כנסת ובית-מדרש, "שערים המצויינים בהלכה"⁶, כך, שההכרזה היא נתינת כח על
- 9 הענין.
- 10 ואם הדברים אמורים בנוגע לכל שבת, הרי בודאי שכך צריך להיות בשבת שיש בו מעלה מיוחדת
- 11 (שהרי נוסף על הנקודה המשותפת שבכל השבתות, יש שבתות שיש בהם מעלה מיוחדת), כמובן
- 12 בפשטות שככל שתגדל מעלת השבת, צ"ל גם הענין דמלוה מלכה באופן גדול יותר, כשם שככל שתגדל
- 13 מעלת המלך, צ"ל הליווי שלו באופן גדול יותר.
- 14 וכל זה – בכל שבת שיש בו מעלה איזו שיהי', ומכ"ש בשבת שיש בו מעלה בענין עיקרי הנוגע
- 15 אלינו, כמו בשבת הבע"ל, שבו חל יו"ד שבט, יום היאצרייט-הילולא של נשיא הדור, שבו נעשית אצלו
- 16 עלי' שלא בערך [שהרי אצל צדיקים יש עלי' תמידית (לא רק ביום היאצרייט)], כדברי הגמרא⁷ "תלמידי
- 17 חכמים אין להם מנוחה כו' שנאמר⁸ ילכו מחיל אל חיל", אלא שביום היאצרייט, ועאכו"כ ביום ההילולא,
- 18 העלי' היא שלא בערך], ובמילא נעשית עלי' גם אצל כל הדור, שהרי "בחר רישא גופא אזיל"⁹, כיון
- 19 שהראש מנהיג את הגוף וכל האברים.
- 20 וכיון שכן, הרי בודאי היתה צריכה להיות הכרזה בנוגע למלוה מלכה – הכרזה בדיבור דוקא, ולא
- 21 די במחשבה, שאינה בגלוי, ואין אדם יודע מה שחבירו חושב¹⁰, ורק ע"י הדיבור הרי זה בגלוי, ובפרט
- 22 ע"פ המבואר בתניא גודל מעלת הדיבור, ומשמעות הדברים, שזהו החידוש של כללות סדר ההשתלשלות,
- 23 "כי¹¹ הנשמה עצמה אינה צריכה תיקון כלל כו' ולא הוצרכה להתלבש בעוה"ז וכו' רק כדי להמשיך
- 24 אור לתקנם כו'" – את נה"ב והגוף, ובגלל זה יש צורך בענין הדיבור – "כי¹² אי אפשר לנפש האלקית
- 25 לבטא בשפתיים ופה (שכולל חך וגרון¹³) ולשון ושיניים (ה' מוצאות הפה) הגשמיים כי אם ע"י נפש
- 26 החיונית הבהמית המלובשת באברי הגוף", משא"כ מצד מחשבה, הרי עיקר העילוי הוא אצל הנשמה
- 27 למעלה, כמארז"ל¹⁴ "ישראל עלו במחשבה".

(7) ברכות ומו"ק בסופן.
 (8) תהלים פד, ת.
 (9) עירובין מא, א. וראה סוטה מה, ב.
 (10) ראה פסחים נד, ריש ע"ב.
 (11) פל"ז (מח, ב).
 (12) שם מז, א.
 (13) ראה "מ"מ, הגהות והערות קצרות לסש"ב" שם (ע' רל).
 (14) ב"ר פ"א, ד.

(1) כיון שלאחרי התפלה לא הכריזו (כבכל שבת) אודות המלוה מלכה במוצש"ק הבע"ל, יו"ד שבט, כיון שאז נערכת ההתוועדות של יו"ד שבט (תמו"ז).
 (2) או"ח ס"ש ס"ב. וש"נ.
 (3) ראה שיחת מוצש"ק פ' בא, יו"ד שבט בתחלתה (תורת מנחם – התוועדויות חנ"ט ע' 90). וש"נ.
 (4) שבת קיט, רע"א. שו"ע אדה"ז שם סרס"ב ס"ד.
 (5) יחזקאל יא, טז. וראה מגילה כט, א.
 (6) ברכות ח, א.

- 1 והכרזה זו צריכה להיות בשבת שלפנ"ז, ש"מיני' מתברכין כולוהו יומין"15 – כולל גם יום השבת,
 2 שגם הוא מתברך מהשבת שלפניו.
- 3 ולא כמו אלו שרוצים לומר ש"מיני' מתברכין כולוהו יומין" קאי רק על ימות החול, ולא על יום
 4 השבת שלאחריהם, שעפ"ז נמצא שימות החול יש להם ברכה, ואילו יום השבת אין לו ברכה – והרי
 5 איפכא מסתברא!
- 6 ואין לומר שיום השבת אינו זקוק לברכה, כיון ששבת "מיקדשא וקיימא"16 – כי, מהענינים העיקריים
 7 דיום השבת הוא "לנשות את השבת"17, היינו, שבנ"י פועלים את ענין השבת, ומצד ענין זה זקוק גם
 8 יום השבת לענין הברכה. ומזה מובן, ש"מיני' מתברכין כולוהו יומין" קאי (לא רק על ימות החול, אלא)
 9 גם על יום השבת.
- 10 ולא זו בלבד שהברכה שנמשכה לששת ימי החול ישנה גם בשבת, בגלל ש"מי שטרח בערב שבת
 11 יאכל בשבת"18, אלא נוסף על ברכה זו, יש ליום השבת ברכה בפני עצמה.
- 12 וענין זה מובן גם מההלכה ש"מותר לפקח על עסקי רבים בשבת"19 – לא רק צרכי ציבור של ימות
 13 החול, אלא גם צרכי ציבור של השבת שלאח"ז. וזהו גם מה שמכריזים אודות המלוה מלכה של השבת
 14 שלאח"ז.
- 15 וכאמור לעיל – היתה צריכה להיות ההכרזה אודות המלוה מלכה דשבת הבע"ל ביתר שאת ויתר
 16 עוז.
- 17 וכיון שלכל לראש יש לתקן את העבר, כפתגם כ"ק מו"ח אדמו"ר20 שיש להשלים תחילה את
 18 ההתחייבויות הקודמות ורק אח"כ להמשיך הלאה – הנה זה שזוכה להכריז תמיד אודות המלוה מלכה,
 19 יעמוד ויכריז עתה אודות המלוה מלכה בשבת הבע"ל21.
- 20 [ואמר כ"ק אדמו"ר שליט"א, שינגנו ניגון שמח, ואז תהי' גם ההכרזה בשמחה].

* * *

- 22 ב. כבר מפורסם בהמכתב אודות ר"ח שבט22, שזהו יום שיחודו נתפרש בתורה שבכתב23 (כפי שצויין
 23 במכתב) – "בעשתי עשר חודש באחד לחודש . . הואיל משה באר את התורה גו"24, היינו, לא רק ביאור
 24 של מצוה פרטית או ענין פרטי, אלא ביאור כללות התורה ומצוותיה".
- 25 ומפרש רש"י: "בשבועים לשון פירשה להם", וכמובא גם בספרים25 שהגימטריא ד"היטב" (בחשבון
 26 הקודמי) – ה', הי' (ט"ו), היט' (כ"ד), היטב' (כ"ו) – היא שבעים. והכוונה בזה היא – שעניני התורה
 27 יומשכו לא רק בנוגע לבנ"י וחלקם בעולם (עניני קדושה), אלא גם בכללות העולם.
- 28 ובהקדם – הקושיא הידועה בזה:
- 29 בנ"י עמדו אז לכבוש את ארץ ישראל בכח וביד חזקה, ע"י מלחמה עם ל"א המלכים – לא כמו
 30 בהיותם במדבר, שאז פעלו כל הענינים ע"י התורה, כמ"ש26 "ויהי בנסוע הארון . . (ועי"ז) ויפוצו אויבך
 31 וינוסו משנאיך מפניך", אלא ע"י מלחמה כפשוטה.

הכריז שה"מלוה מלכה" של השבת הבע"ל, יו"ד שבט, תערך
 בעת ההתועדות של כ"ק אדמו"ר שליט"א.
 (22) מכתב ר"ח שבט שנה זו (אג"ק חכ"ו ע' רעז ואילך).
 (23) ראה גם שיחת ש"פ וארא, ר"ח שבט תשכ"ב הערה 117
 (תורת מנחם – התוועדות חל"ב ע' 388). וש"נ.
 (24) דברים א, ג"ה.
 (25) ראה רא"ם וגו"א, באר היטב עה"פ.
 (26) בהעלותך יו"ד, לה.

(15) זח"ב סג, ב. פח, א.
 (16) ביצה יז, א.
 (17) תשא לא, טז.
 (18) ע"ז ג, סע"א.
 (19) שו"ע אדה"ז או"ח סש"ו ס"ב. וש"נ.
 (20) ראה גם תורת מנחם – התוועדות חני"ב ע' 192 הערה
 83. וש"נ.
 (21) הרב משה הכהן דובינסקי (מארגן ה"מלוה מלכה")

1 ורק בעת כיבוש יריחו, "מנעולה של ארץ ישראל"²⁷, הקיפו את החומה עם "ארון ברית ה'" במשך
 2 שבעה ימים (וביום השביעי) שבע פעמים (כמסופר בהתחלת ספר יהושע²⁸), אבל גם אז היתה התורה
 3 חתומה ב"ארון ברית ה'", ולא באופן שהכיבוש הי' ע"י התורה כפי שהיא בגלוי. ועד"ז בנוגע לשבע
 4 שכבשו ושבע שחלקו, שאף שבודאי למדו תורה, מ"מ, לא היתה אז הצטיינות מיוחדת בלימוד התורה
 5 (פלפולא דאורייתא), כמו במדבר, ש"לא ניתנה התורה לידרש אלא לאוכלי המן"²⁹.

6 וא"כ, מהו הטעם שקודם הכניסה לארץ ישראל "הואיל משה באר את התורה" – בה בשעה שבארץ
 7 ישראל לא היתה עיקר העבודה בלימוד התורה?

8 והביאור בזה – שלפני שממשיכים ענין מסויים בעולם, יש לפעול זאת בשרשו ומקורו ברוחניות,
 9 ולכן, לפני שהלכו לכבוש שבעה עמים, שהם השורש של כל שבעים האומות, הוצרכו לפעול ענין זה
 10 בתורה – לבאר את התורה בשבעים לשון, כדי לכבוש שבעים לשון.

11 וענין זה נפעל בר"ח שבט, כי, אע"פ שאז היתה רק התחלת ביאור התורה, ונמשך בימים שלאח"ז
 12 עד ז' אדר, הרי "סוף מעשה עלה במחשבה תחילה"³⁰, ובפרט בשעה שהמחשבה באה כבר לידי פועל,
 13 וכמובן בפשטות שכאשר משה התחיל "באר את התורה", היו כבר מוחלטים אצלו כל הענינים עד
 14 ל"גמרה של תורה", כך, שהכל כלול כבר בהתחלת הענין בר"ח שבט.

15 ג. ועוד ענין שישנו בכל ר"ח:

16 בנוסח תפלת מוסף דר"ח – שנתקן ע"י אנשי כנסת הגדולה, ומבטא את ענינו של ר"ח – אומרים:
 17 (א) "זמן כפרה לכל תולדותם", (ב) "זכרון לכולם יהי", (ג) "ותשועת נפשם מיד שונא".

18 כלומר: הסיבה לכך שישנו מציאות של "שונא" היא – בגלל ש"מפני חטאינו גלינו מארצנו"³¹, וכדי
 19 לבטל את "חטאינו", צריך להמשיך מדרגא שלמעלה מענין החטא [וכפי שנתבאר בשבוע שעבר³², שזהו
 20 ענין התשובה שקשור עם "י"ג מדות הרחמים הנמשכות מרצון העליון ב"ה הנרמז בקוצו של יו"ד
 21 שלמעלה מעלה מבחי' ההשפעה שנשפעת מאותיות שם הוי"ו"³³], אלא כיון שבדרגא זו יכול להיות הענין
 22 ד"אם צדקת מה תתן לו"³⁴, לכן "זכרון לכולם יהי", היינו, ש"יעלה ויבוא ויגיע . . ויפקד ויזכר זכרונו
 23 ופקדונו וזכרון אבותינו וזכרון משיח בן דוד עבדך" – כדי שיומשך להיות "זמן כפרה לכל תולדותם"
 24 (לכל אחד מישראל בפרט, כיון שהזכרון הוא על כל אחד מישראל בפרט), ועי"ז נעשית "תשועת נפשם
 25 מיד שונא".

26 וצריך להבין³⁵:

27 קרבן (שעירי) ר"ח – מכפר על טומאת מקדש וקדשיו, שאין בה ידיעה לא בתחלה ולא בסוף (כדברי
 28 המשנה במסכת שבועות³⁶, וכפס"ד הרמב"ם³⁷), שזהו חטא פרטי שנדיר ביותר, ושייך בירושלים
 29 ובביהמ"ק דוקא, ואילו בזמן הגלות שאין מקריבים קדשים, אינו שייך כלל [ואפילו "טומאת מקדש"
 30 שמבואר באחרונים³⁸ ששייכת גם בזמן הזה – הרי יש בזה כמה הגבלות כו', כך, שענין זה שייך רק
 31 ע"י השתדלות יתירה לעבור ח"ו על רצון ה']³⁹, וא"כ, מהו הפירוש שר"ח הוא "זמן כפרה" גם עתה?

32 וכמודגש בנוסח התפלה דשבת ר"ח: "שבתות למנוחה וראשי חדשים לכפרה" – שכשם שהענין

(27) ראה תנחומא בעלותך יו"ד. במדבר"ר פט"ו, ו. ועוד.
 (28) ו, ג ואילך.
 (29) מכילתא ר"פ בשלח. שם טז, ד.
 (30) ע"פ פיוט "לכה דודי".
 (31) נוסח תפלת מוסף דיו"ט.
 (32) שיחת ש"פ שמות ס"י ואילך (תורת מנחם – התועדויות חנ"ט ע' 18 ואילך).
 (33) תניא אגה"ת פ"ח.
 (34) איוב לה, ז.
 (35) ראה גם אמרי אמת – ליקוטים (אה"ק תשמ"ח) עניני ר"ח (ע' קיד).
 (36) פ"א מ"ד. הובא בפרשי" עה"ת פינחס כח, טו.
 (37) ה' שגגות פי"א ה"ט.
 (38) ראה אנציק' תלמודית (כרך ג) ערך ביהמ"ק ע' רלד. וש"נ.
 (39) ראה תנחומא בעלותך יו"ד. במדבר"ר פט"ו, ו. ועוד.

1 ד"שבתות למנוחה" הוא גם עתה בזמן הגלות [דאף שבזמן הבית היתה המנוחה דשבת באופן אחר
2 לגמרי, שהיתה קשורה עם ענין הקרבנות, מ"מ, גם בזמן הגלות ישנו ענין המנוחה דשבת, ש"אין עצב
3 בה³⁹], כך גם הענין ד"ראשי חדשים לכפרה" ישנו גם עתה בזמן הגלות, אף שלכאורה לא שייך עתה
4 כל הענין דטומאת מקדש וקדשיו.

5 [ואין לומר שר"ח מכפר על טומאת מקדש וקדשיו שהיתה בעבר, שהרי החטאים שהיו בעבר נתכפרו
6 כבר בר"ח שלפנ"ז].

7 ובשלמא בנוגע לתפלת מוסף כשלעצמה – הרי כיון ש"תפלות כנגד קרבנות תקנום"⁴⁰, לכן מתפללים
8 תפלת מוסף בר"ח, כנגד שעירי ר"ח; אבל מהו ענין הכפרה שישנו בר"ח?

9 ועכצ"ל, שהכפרה על טומאת מקדש וקדשיו ע"י שעירי ר"ח היא בהוספה על כללות ענין הכפרה על
10 כל הענינים שישנו מצד עצם הזמן דר"ח (כמו הכפרה שמצד עצם הזמן דיוהכ"פ).

11 ועפ"ז מובן המשך הענינים בתפלת מוסף דר"ח, שלאחרי "זמן כפרה לכל תולדותם", מסיימים "מזבח
12 חדש בציון תכין ועולת ר"ח נעלה עליו" – דלכאורה אינו מובן: חורבן ביהמ"ק לא הי' בגלל החטא
13 דטומאת מקדש וקדשיו, אלא בגלל ענינים אחרים, כמבואר בגמרא במסכת יומא⁴¹ בנוגע לבית ראשון
14 ובית שני. וא"כ, מהו המשך הענינים שבגלל שר"ח הוא "זמן כפרה" (שקאי בפשטות על טומאת מקדש
15 וקדשיו) לכן "מזבח חדש בציון תכין"? – אך הענין הוא, כאמור לעיל, שמלבד הכפרה על טומאת
16 מקדש וקדשיו ע"י שעירי ר"ח, ישנה הכפרה על כל הענינים מצד עצם הזמן של ר"ח, שלכן הרי זה
17 שייך גם עתה בזמן הגלות, ועי"ז – "מזבח חדש בציון תכין".

18 וזהו גם הענין ד"תשועת נפשם מיד שונא", כפירוש האבודרהם (שצויין במכתב²², בכדי שיעיינו
19 בפנים...), "דהיינו יצר הרע כו'", כדאיתא בגמרא במסכת סוכה⁴² שאחד מה"שבעה שמות (ש)יש לו
20 ליצה"ר" הוא "שונא", ולכן שייך ענין זה גם עכשיו (שהרי בנוגע ל"שונא" כפשוטו, לא שייך עכשיו
21 ענין המלחמה, כיון שישנה השבועה "שלא יעלו ישראל בחומה"⁴³, ועכצ"ל שקאי אלעתיד לבוא).

22 ומר"ח נמשך על כל ימי החודש – שזהו הפירוש ד"כל תולדותם", כל ימי החודש שהם ה"תולדות"
23 של ר"ח, וגם על כל המאורעות של החודש – "תולדות" גם מלשון מאורעות, כפירוש רש"י על הפסוק⁴⁴
24 "אלה תולדות יעקב יוסף", שקאי על המאורעות שאירעו ליעקב וליוסף ("כל מה שאירע ליעקב אירע
25 ליוסף").

26 וכללות הענין בזה – שנעשה הזכרון דכל בניי ("זכרון לכולם יהי") באופן ש"יעלה ויבוא .. ויפקד
27 ויזכר זכרונו ופקדונו וזכרון אבותינו וזכרון משיח בן דוד עבדך", ועל ידו – "מזבח חדש בציון תכין",
28 כפס"ד הרמב"ם⁴⁵ בנוגע למשיח, שכאשר "בנה מקדש במקומו" אזי יודעים שזהו "משיח בודאי".

29 ד. וכיון שר"ח הוא זמן כפרה, לכן נתבאר בהמכתב שזהו זמן של חשבון הנפש (ובכללות הרי זה
30 ענינו של ערב ר"ח, שזהו הזמן לעריכת חשבון נפש כו'⁴⁶), ועי"ז באים לענין הכפרה של ר"ח.

31 וענין זה הוא בכל ר"ח, ובפרט בר"ח שבט שהוא ר"ח כללי, כיון שבו "הואיל משה באר את התורה
32 הזאת".

33 ובנוגע לענינו – בשייכות ליום ההילולא דעשירי בשבט, שנת העשרים להסתלקות – צריך להיות
34 החשבון בנוגע לכל הענינים שבעל ההילולא של חודש זה רצה ותבע (וכיון שתבע זאת, בודאי היו
35 הכחות למלא זאת, מבלי לבקש כחות נוספים), אם אכן מילאו זאת.

(39) ראה ירושלמי ברכות פ"ב סה"ז. הובא בתור"ה מ"ד –

(43) כתובות קיא, א.

(44) וישב לו, ב.

(45) הל' מלכים ספ"א.

(46) ראה גם תורת מנחם – התועדויות חמ"ד ע' 269. וש"נ.

(40) ברכות כו, א"ב.

(41) ט, ב.

(42) נב, א.

1 וענין זה צריך להיות באופן של "חשבון צדק" – כידוע פתגם אדמו"ר מהר"ש⁴⁷: את הקב"ה –
 2 בודאי לא מרמים ח"ו, ואת העולם גם לא מרמים; אפשר לרמות רק את עצמו, אך מהו ה"קונץ" לרמות
 3 טיפש? ...! וכיון שסיפרו לנו פתגם זה, הרי זו נתינת כח להתנהג בהתאם לכך.

4 ו"לא בשמים היא גו' ולא מעבר לים היא"⁴⁸, וכפי שמפרש רש"י, "שאלו היתה בשמים היית צריך
 5 לעלות אחרי' וללמדה", וכן אילו היתה "מעבר לים" היית צריך לעבור את הים... אלא בחסדי ה' "לא
 6 בשמים היא גו' ולא מעבר לים היא .. (אלא) קרוב אליך הדבר מאד בפיך ובלבבך (והעיקר) לעשותו"⁴⁹
 7 (כי "המעשה הוא העיקר"⁵⁰).

8 וכיון שנשארו שבעה ימים עד יום ההילולא – הנה ע"ד שמצינו בנוגע לימים שבין ר"ה ליוהכ"פ
 9 שהם במספר שבע דוקא, לא פחות ולא יותר, כדי לכפר על כל שבעת ימי השבוע שבכל השנה⁵¹, הנה
 10 גם בנדו"ד, מהיושר ונכון וראוי וענין גדול מאד מאד, שבמשך שבעה ימים יערכו חשבון על כל ימי
 11 השבוע (ביום ראשון – על כל ימי ראשון, ביום שני על כל ימי שני, ועד"ז בכל ימי השבוע) של כל
 12 העשרים שנה.

13 ועי"ז תהי' "תשועת נפשם" – היציאה מהגלות בשלימותה, כמו יצי"מ שהיתה "בנערינו ובזקנינו"⁵²,
 14 ובאופן ד'ונצלתם את מצרים"⁵³ (עם כל ניצוצות הקדושה⁵⁴), בביאת משיח צדקנו.

* * *

15
 16 ה. דובר לעיל (ס"ב) שכל ענין שנמשך בעולם צ"ל תחילה בתורה, ואח"כ נמשך בעולם, כפי שמצינו
 17 אצל משה רבינו, שלפני שבנ"י הלכו לכבוש את ל"א המלכים שבארץ ישראל, "הואיל משה באר את
 18 התורה" "בשבעים לשון", כדי שלאח"ז יומשך ענין זה גם בעולם.

19 והנהגה זו של משה רבינו – רעיא מהימנא, רועה נאמן – היא הוראה עבור כל נשיאי ישראל, שלכל
 20 לראש יש לפעול את הענין בתורה, ואח"כ הרי זה נמשך בעולם.

21 וזהו הביאור בפשטות בנוגע לציווי של כ"ק מו"ח אדמו"ר לכתוב ספר תורה לקבל פני משיח
 22 צדקנו⁵⁵:

23 ציווי זה הו"ע של חידוש – שהרי מצינו כו"כ קיצים שנאמרו ע"י גדולי ישראל [כמו הקץ שנתפרש
 24 בזהר⁵⁶, וכן הקץ שבפירושו רש"י לתנ"ך⁵⁷, ועד"ז אצל שאר גדולי ישראל⁵⁸, ועד להקץ הידוע של רבינו
 25 הזקן (כמובא במאמרים בכמה ביכלאך⁵⁹), וכהסיפור הידוע עם הצ"צ⁶⁰], ואעפ"כ לא מצינו מעולם שציוו
 26 לכתוב ס"ת בשנה שלפנ"ז; ואילו כ"ק מו"ח אדמו"ר צוה לכתוב ס"ת, וקרא שמה: "ספר תורה לקבלת
 27 פני משיח".

28 ובכן: הגיע הזמן לסיים את כתיבת הספר תורה!

29 ו. ולהעיר, שההצעה וההתעוררות על זה באה מארץ הקודש.

30 ואף שלכאורה היתה צריכה לבוא מכאן, שהרי זהו המקום שבו נמצאת הס"ת, ד' אמות של "סעווען

(55) ראה "סקירה קצרה ע"ד ספר התורה לקבלת פני משיח צדקנו" – תורת מנחם – התוועדויות חנ"ט ע' 58 ואילך. וש"נ.
 (56) ח"א קלט, ב (במהנ"ע).
 (57) דניאל ח, יד.

(58) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות ח"א ע' 161. וש"נ.
 (59) נדפס לאח"ז במאמרי אדה"ז – פרשיות ח"א ע' תיש ואילך.
 (60) ראה תורת מנחם – רשימת היומן ריש ע' רלד. וש"נ.

(47) ראה תורת מנחם – התוועדויות חמ"ז ע' 173. וש"נ.
 (48) נצבים ל, יב"ג.
 (49) שם, יד.
 (50) אבות פ"א מי"ז.
 (51) ראה תורת מנחם – התוועדויות חנ"ד ע' 69. וש"נ.
 (52) בא יו"ד, ט.
 (53) שמות ג, כב.
 (54) ראה לקו"ש חכ"א ע' 80. וש"נ.

1 סעווענטיי", ובפרט שדורשי גימטריאות אומרים ש"סעווען סעווענטיי" (770) בגימטריא (ו) "פרצת" 61 —
 2 הרי זו קושיא כמו כל הקושיות, ואין לי ביאור על זה!
 3 ישנו אמנם מאמר העולם 62: "ארום 63 ים איז טרוקן". אבל... וגם ה"יובש" הוא שלא בערך!...
 4 יתכן שהסיבה לכך היא בגלל מעלתם של אלו שדרים בארץ הקודש. ובכל אופן, בנוגע לאלו
 5 שנמצאים כאן, הרי זה בבחי' "פנו אלי עורף ולא פנים" 64 — כמבואר בכמה מאמרי חסידות 65, שיכול
 6 אדם לעמוד בסמיכות לאוצר גדול, באמצע היום, כשהשמש מאירה בתקפה, ולמרות שעניו פתוחות, לא
 7 יראה את האוצר, כיון שמביט לכיוון אחר!... ובנדו"ד: אין לך אוצר גדול יותר מאשר הצפי' של כל
 8 הדורות להביא את משיח, ו"אוצר" זה נמצא בגלוי, ובעצם היום, כאשר השמש מאירה בכל תקפה,
 9 ואעפ"כ לא רואים זאת, כיון שפונים לכיוון אחר, ועסוקים (ובלשון המדינה: "ביזי") בענינים אחרים.
 10 אמנם, יום השבת אינו הזמן לאמירת מוסר, כי אם ללמד זכות כו', ולכן אין זה ענין לעורר קושיא
 11 מדוע לא הגיעה ההתעוררות מכאן.
 12 ובכל אופן, הגיעה מארץ ישראל ההתעוררות בכל ה"שטורעם": היתכן שלא מסיימים את כתיבת
 13 הס"ת. וכאשר יש התעוררות כו' ("אז מ'שטופט"), אזי כביכול אין ברירה!... ואולי יפעל הדבר לדחוף
 14 את אלו הנמצאים כאן, שיחדלו להיות עסוקים בטרדות שונות [אמנם בענינים נעלים, עניני קדושה, אבל
 15 בינתיים לא מביטים לכיוון הנכון], וגם הם יתחילו להביט ולראות!...
 16 ז. ובהתאם לכך, יש לפרסם לכל בני" ע"ד סיום כתיבת ס"ת הנ"ל, ולהודיע שכולם יכולים להשתתף
 17 בסיום כתיבת הס"ת, כפי שהי' בשעת התחלת הכתיבה ע"י כ"ק מו"ח אדמו"ר, באמרו 66, שיש בכחו
 18 לממן בעצמו את כתיבת הס"ת, אבל רצונו של כל בני" יהי' חלק בזה, כיון שזהו ענין ששייך לכל בני",
 19 ובפרט הדור דעקבתא דמשיחא, שכן, באמרו שזהו ס"ת לקבלת פני משיח, בודאי כיוון לכל הדור
 20 דעקבתא דמשיחא, באופן ש"טוב עין הוא יבורך כי נתן מלחמו לדל" 67, בהתאם לכך ש"יוסף הוא גו'
 21 המשביר לכל עם הארץ" 68.
 22 ומוכן, שאלו שכבר קנו אות בס"ת בשעתו, אין ענין שיקנו עוד הפעם [מעולם לא ראיתי ולא שמעתי
 23 ע"ד הנהגה כזו, לא מכ"ק מו"ח אדמו"ר ולא מאחרים, ולכאורה הרי זה רק בבחי' "חזו דאתאי"... כך,
 24 שאין זה ענין חיובי, ובודאי אין לזה מקום כלל בנוגע לס"ת זה], אלא רק אלו שלא קנו בשעתו מאיזה
 25 סיבה שתהי', או אלו שנולדו לאח"ז (ובמשך הזמן נולדו להם בנים ובני בנים), יכולים להשתתף עתה
 26 ע"י נתינת פרוטה (שבה יכול לקנות חיי נפשו 69) עבור הוצאות הס"ת.
 27 ולהעיר: בהתחלת כתיבת הס"ת היתה ההשתתפות ע"י קניית אותיות בס"ת באופן שהודיעו לכל אחד
 28 שהאות שלו היא בפסוק זה, בפרשה זו ובספר זה; אבל עתה אין אפשרות לכך, כיון שנשארו שורות
 29 ספורות בלבד, ולכן תהי' ההשתתפות של כל אחד ע"י רישום השם, ואילו חלוקת האותיות לכל אחד
 30 תיעשה ע"י המלאכים...
 31 ובנוגע לפועל:
 32 כיון שישנו ה"ועד" של כתיבת הס"ת שמינה כ"ק מו"ח אדמו"ר 70 — יש לפנות אליהם, ובודאי יפעלו
 33 בזריזות (כמבואר באגה"ק סימן כ"א, "אך טוב לישראל" 71, גדול מעלת הזריזות), שההשתתפות בזה
 34 תהי' בימים הקרובים, קודם סיום כתיבת הס"ת.

מנחם — התוועדויות חי"ד ע' 181. וש"נ.

67) משלי כב, ט. וראה נדרים לח, א. זח"ג קל, ב.

68) מקץ מב, ו.

69) ראה תניא פל"ז (מח, ב).

70) ראה תורת מנחם — התוועדויות חנ"ט ע' 59 הערה 5.

71) תהלים עג, א. וראה גם תורת מנחם — התוועדויות חנ"ה

ע' 194.

61) ויצא כח, יד.

62) ראה "מבוא" לקונטרס ומעין ע' 25. סה"ש תש"ב ע'

110. וראה גם תורת מנחם — התוועדויות חנ"ד ע' 148. וש"נ.

63) = מסביב לים שורר יובש.

64) ירמ' ב, כז.

65) ראה לקו"ת אחרי כו, ד. ובכ"מ.

66) ראה אג"ק שלו ח"ו ע' רעה. ח"ז ע' צו. וראה גם תורת

1 אמנם, גם אלו שתתקבל ידיעה מהם (או שישמעו על ענין זה) רק לאחר סיום כתיבת הס"ת, יוכלו
2 גם הם להשתתף וליטול חלק בזה – כפי שמצינו בנוגע למחצית השקל ש"תורמין . . על הגבוי ועל
3 העתיד לגבות⁷²; אבל אעפ"כ, אלו שנמצאים כאן מוטב שיעשו זאת קודם הסיום, כמו במחצית השקל,
4 שאף ש"תורמין . . על העתיד לגבות", רצה רבן גמליאל להיות מהראשונים⁷³.

5 ח. ויהי רצון שההמשך וסיום כתיבת הס"ת יהיו בשעה טובה ומוצלחת בכל, בגשמיות וברוחניות
6 גם יחד,

7 ויקויים מ"ש⁷⁴ "בראשית ברא אלקים גו'" – שיהי' נראה שהקב"ה "מחדש בכל יום תמיד מעשה
8 בראשית"⁷⁵ באופן גלוי, לא רק באופן של שמיעה, אלא באופן של ראי', "לעיני כל ישראל"⁷⁶,

9 ואז יהי' הענין ד"ה' אחר⁷⁷ – כאשר נצא לקבל פני משיח צדקנו, ובאופן ד"ויהי בשלח פרעה את
10 העם"⁷⁸, "ביד חזקה"⁷⁹, ו"ביד רמה"⁸⁰, בביאת משיח צדקנו בקרוב ממש.

11 *

12 [ואח"כ אמר:]

13 ע"פ האמור לעיל (ס"א) אודות מעלת ההכרזה בדיבור, שעי"ז בא הדבר בגלוי ובפירסום – הנה כיון
14 שישנו כאן ה"ועד" של כתיבת הס"ת, יכריזו מסתמא אודות הזמן והמקום של מכירת האותיות, ובודאי
15 יהי' המקום בבנין זה, שבו הי' לימודו ועבודתו וכל העמל אשר עמלה נפשו של בעל ההילולא בחיים
16 חיותו בעלמא דין, ובאופן שיגיעו הדברים לכל בני', וכנ"ל שיוכלו להשתתף בזה גם אלו שתגיע אליהם
17 הידיעה לאחר סיום כתיבת הס"ת, כיון שתורמין על הגבוי ועל העתיד לגבות.

18 [כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה להרה"ח וכו' ר' אלי' ייאכיל סימפסאן שיכריז שיהי' זה בבנין של "770",
19 בגימטריא (ו)"פרצת", וצוה שיתחיל ניגון שמח].

20 * * *

21 ט. מאמר (כעין שיחה) ד"ה הוא אהרן ומשה גו' הוא משה ואהרן גו'.

22 * * *

23 י. בנוגע להמנהג לבאר ענין בפירוש רש"י – נתעכב עתה על כמה ענינים שלא נתבארו עדיין בהשיחה
24 שנדפסה זה עתה בלקוטי שיחות השבועי⁸¹ (וכן יש להשלים כמה ענינים בנוגע להמדובר בשבוע שעבר
25 בפירוש רש"י בפ' שמות, וכן לתרץ כמה קושיות בענינים שלפנ"ז).

26 על הפסוק "ומטר לא נתך ארצה" בסיום פרשתנו⁸², מפרש רש"י: "לא נתך", "לא הגיע . . ודומה לו
27 ותתך עלינו האלה והשבועה דעזרא (שפירושו) ותגיע עלינו. ומנחם בן סרוק⁸³ חברו בחלק (ביסוד

(81) נדפס לאח"ז בלקו"ש ח"ו ע' 46 ואילך (משיחת ש"פ וארא תשכ"ה).

(82) ט, ל.ג.

(83) הטעם שרש"י מזכיר את השם "מנחם בן סרוק", אף שבדרך כלל אינו מזכיר שמות – מובן בפשטות, כי, רק בנוגע לענינים שמביא רש"י ממדרשי רז"ל, אין צורך להזכיר שמות, משא"כ בנוגע לענין של דקדוק, שאינו מדברי רז"ל, צריך רש"י להבהיר שענין זה נאמר ע"י בר"סמכא – "מנחם בן סרוק", שהי' ראש המדקדים בימיו.

(72) כתובות קח, א. וש"נ.

(73) ראה שקלים פ"ג ה"ג.

(74) בראשית א, א.

(75) נוסח "ברכת יוצר".

(76) ס"פ ברכה.

(77) ואתחנן ו, ד ובפרש"י. זכרי' יד, ט. וראה פסחים נ,

סע"א. וש"נ.

(78) ר"פ בשלח.

(79) ס"פ שמות.

(80) בשלח יד, ח.

1 ובשורש⁸⁴) כהתוך כסף⁸⁵, לשון יציקת מתכת (היינו, שמדבר מוצק, גוש, נעשה נוזל) .. כתרגומו ויצק⁸⁶
2 ואתיך, לצקת⁸⁷ לאתכא, אף זה לא נתך לארץ, לא הוצק לארץ".

3 וצריך להבין:

4 (א) הפסוק "ותתך עלינו גוי" הוא בדניאל⁸⁸, ואינו מובן, מדוע אומר רש"י "ותתך עלינו האלה
5 והשבועה דעזרא"?

6 יש שרוצים לתרץ זאת בדרך הכי קלה ופשוטה – שזוהי טעות! ... ואכן צ"ל "דדניאל".

7 אבל, נוסף לכך שגם אם נאמר שזוהי טעות, עדיין אינו מובן מדוע צריך רש"י לציין מקומו של
8 הפסוק: "ותתך .. דדניאל", וכדרכו של רש"י שמביא כו"כ פסוקים ללא ציון מקורם, וכמו בהמשך
9 פירושו בפסוק זה, שמביא הפסוק "כהתוך כסף", שזהו פסוק ביחזקאל⁸⁵, ורש"י אינו כותב "כהתוך כסף
10 דיחזקאל" – אינו מובן: כיצד נופלת טעות כזו – שבמקום "דדניאל", יכתוב המעתיק "דעזרא"?!

11 וכמובן שכדי שתפול טעות, צריך להיות נתינת מקום לדבר. וכפי שמצינו בשרש ומקור של כל
12 הטעויות – מארז"ל על הפסוק⁸⁹ "נעשה אדם", "כתוב (נעשה" לשון רבים), והרוצה לטעות יטעה"⁹⁰,
13 והיינו, שאילו הי' כתוב בלשון יחיד, אזי לא הי' מקום לטעות, ורק בגלל שנאמר "נעשה" לשון רבים,
14 יש אפשרות ש"הרוצה לטעות יטעה" (וכמשנת⁹¹ כיצד אירעה הטעות שנפלה בפירוש רש"י על
15 הפסוק⁹² "ויעש להם בתים", שהמעתיק כתב "ויבן" במקום תיבת "הבתים" שנכתבה בקיצור: "הב")..
16 ועד"ז בנדוד"ד, אם זוהי טעות, צריך ביאור איך נפלה טעות כזו: "דעזרא" במקום "דדניאל"?

17 (כ"ק אדמו"ר שליט"א הוסיף בבת שחוק): מדובר כאן אמנם אודות הנס שאירע במכת ברד, אבל
18 לא נס כזה שישתנה מ"דדניאל" ל"דעזרא"! ...

19 (ב) מדוע מעתיק רש"י גם תיבת "והשבועה", שאינה נוגעת לכאורה לפירוש ד"ותתך"? והרי גם
20 בלאה"כ אי אפשר לטעות שהכוונה לפסוק אחר, כיון ש"ותתך עלינו" נאמר רק במקום א' בתנ"ך, ובפרט
21 לאחרי שרש"י מעתיק גם תיבת "האלה", הרי בודאי אינו צריך להוסיף ולהעתיק גם תיבת "והשבועה"?!

22 (ג) כאשר רש"י מביא ראי' למנחם בן סרוק ש"חברו בחלק כהתוך כסף, לשון יציקת מתכת" – הי'
23 לו להביא את הפסוק הראשון שבו נאמר לשון יציקה: "ויצקת" (שתרגומו "ותתך") שנאמר גבי טבעות
24 הזהב⁹³, ולמה מביא את הפסוק "ויצק" שנאמר לאח"ז?

25 יא. והביאור בזה:

26 בפירושו מדגיש רש"י את גודל הנס באופן של שינוי ממהות למהות, והיינו, שאע"פ שכבר היתה מציאות
27 של "מטר" (לאחרי שנהפך ה"אד" למטר נוזל, כמ"ש⁹⁴ "ואד יעלה מן הארץ והשקה את כל פני
28 האדמה"⁹⁵), מ"מ, "לא נתך", "לא הגיע" לארץ, כיון שנסתנית מהותו – שחדל להיות (ואיבד את התכונה
29 של) נוזל.

(92) שמות א, כא.

(93) תרומה כה, יב.

(94) בראשית ב, ו.

(95) שזה גופא הי' דבר חידוש במצרים, כפי שפירש רש"י

לפנ"י (ויגש מזו, יר"ד) "אין ארץ מצרים שותה מי גשמים, אלא

נילוס עולה ומשקה" (ואף שלכאורה היתה יכולה להיות עליית

ה"אד" מהנילוס – הנה מאינו סיבה שתהי' לא נעשה מזה מי

גשמים).

(84) פי' שפ"ח.

(85) יחזקאל כב, כב.

(86) ויקהל לו, לו. ועוד.

(87) פקודי לח, כז.

(88) ט, יא.

(89) בראשית א, כו.

(90) ב"ר פ"ח, ת.

(91) שיחת ש"פ שמות ס"ט (תורת מנחם – התוועדויות חנ"ט

ע' 17) – נדפסה בלקו"ש חכ"א ע' 3 הערה 29.

- 1 ועל זה מביא רש"י ראי' מהפסוק "ותתך עלינו האלה והשבועה":
- 2 בתיבת "אלה" יש ב' פירושים⁹⁶: (א) היפך הברכה, כמ"ש⁹⁷ "ורבצה בו כל האלה", (ב) שבועה,
- 3 כמ"ש⁹⁸ "תהי נא אלה בינותינו".
- 4 ובנוגע לענינו: ענין השינוי מודגש (לא בענין היפך הברכה, אלא) רק בענין השבועה, כי, ענין
- 5 השבועה קשור עם כריתת ברית בין שני אנשים שמתחייבים להתנהג באופן מסויים (כפי שמצינו
- 6 באברהם⁹⁹), ועד"ז בנדוד, בנוגע לשבועת בני"ה להקב"ה שיתנהגו כפי רצונו – שכאשר נעשה שינוי
- 7 בשבועה, שלא מקיימים אותה, אזי נעשה שינוי המהות – שתמורת השפעת הטובה מקבלים ההיפך כו'.
- 8 ולכן, כשרש"י מביא ראי' מהפסוק "ותתך עלינו", מוכרח להוסיף גם תיבת "והשבועה" [שיש לפרשה
- 9 כענין בפני עצמו מ"האלה", או שבאה לפרש תיבת "האלה"] – כדי להדגיש את ענין השינוי ממהות
- 10 למהות שישנו בזה ש"מטר לא נתך ארצה".
- 11 יב. ורש"י מוסיף ("ותתך עלינו האלה והשבועה) דעזרא", כי:
- 12 בפסוק הנ"ל נאמר "ותתך עלינו האלה והשבועה אשר כתובה בתורת משה עבד האלקים".
- 13 וכיון שבחומש לא נתפרשה תיבת "שבועה" בנוגע לכריתת ברית בין הקב"ה לבני"ה, לכן מוכרח רש"י
- 14 להוסיף "דעזרא", כיון שעזרא השביע את בני"ה "באלה ובשבועה ללכת בתורת האלקים אשר נתנה ביד
- 15 משה עבד האלקים"¹⁰⁰.
- 16 יג. ובנוגע לראי' שמביא רש"י מהפסוק "ויצק", ולא מהפסוק "ויצקת" שלפנ"ז – יש לומר בפשטות:
- 17 ע"ד שנתבאר בשבוע שעבר בנוגע לתיבת "הבתיים", שרש"י כתב "הב", והמעתיק שינה ל"ויבן"
- 18 (כנ"ל ס"י) – יש לומר שגם כאן הי' כתוב ברש"י "ויצק" (עם מקף), היינו, שרש"י התכוין לפסוק
- 19 "ויצקת"⁹³, אלא שבמקום האות תי"ו הוסיף רש"י "מקף". אך המעתיק, שלא הבין מהו הצורך ב"מקף",
- 20 חיפש ומצא שיש גם פסוק שבו נאמר "ויצק", ולכן השמיט את המקף.
- 21 ועד"ז בנוגע לתרגומו: בפירוש רש"י הי' כתוב "ותתיך", שזהו התרגום של "ויצקת". אך המעתיק
- 22 טעה ושינה את הת' לא' (שהרי בכתב רש"י האותיות ת' א' דומות זל"ז – אפילו בדפוס, וכ"ש בכתב-יד),
- 23 וכתב "ואתיך", שזהו התרגום של "ויצק".
- 24 יד. המשך הביאור בפירוש רש"י על הפסוק "ויעש להם בתיים" – נכלל בשיחת ש"פ שמות ס"ט¹⁰¹.
- 25 טו. הביאור במשנ"ת בלקוטי שיחות השבועי דפ' ויצא¹⁰², שאברהם לא קיים מצות מילה קודם
- 26 שנצטווה (אף שקיים כל התורה עד שלא ניתנה), כי לא הי' יכול לעבור על האיסור של שפיכות דמים¹⁰³
- 27 – (א) בנוגע למילת אנשי שכם, כי, בכדי להיות "לעם אחד"¹⁰⁴ עם משפחת ובית אברהם יצחק ויעקב,
- 28 הוצרכו להיות נימולים, (ב) ובנוגע למילת המצריים ע"י יוסף¹⁰⁵, כיון שהיו בגדר מקנת כספו – נכלל
- 29 בשיחה שהוגהה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפסה¹⁰⁶ בלקו"ש ח"י ע' 138 ואילך.
- 30 טז. הביאור באגרת התשובה פ"ח, "לשוב עד הוי" ב"ה ממש, ולעלות מעלה מעלה למקורה ולדבקה
- 31 בו ית' ביחוד נפלא"¹⁰⁷ – שתחילה באה נקודת התשובה שלמעלה מסדר והדרגה ומדריגות

(103) ראה גם מענה כ"ק אדמו"ר שליט"א מד' שבט שנה זו
(אג"ק חכ"ו ע' רפא"ב).
(104) וישלח לך, כב.
(105) פרש"י מקץ מא, נה.
(106) בשילוב שיחת ש"פ מקץ תשל"א (ובטעות נשמט שם
הציון לשיחה זו).
(107) נתבאר גם ההלשון "נפלא" שייך לומר רק על ענין

(96) כפי שיועד בן חמש למקרא שמבין לשון הקודש.
(97) נצבים כט, יט.
(98) תולדות כו, כח.
(99) וירא כא, כג ואילך.
(100) נחמי' יו"ד, ל.
(101) תורת מנחם – התוועדיות ח"ט ע' 17. וש"נ.
(102) לקו"ש ח"ה ע' 146 (משיחת ש"פ מקץ תשכ"ח).

1 פרטיות¹⁰⁸, "לשוב עד הוי' ב"ה ממש", לעצמותו ומהותו ית', ולאח"ז באה עבודת התשובה באופן
 2 מסודר, באופן של עלי' מדרגא לדרגא –
 3 הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפס¹⁰⁹ בלקו"ש חל"ט ע' 84 ואילך.
 4 יז. בסיום ההתוועדות, בהמשך לביאור ב"יינה של תורה" שבפירוש רש"י בענין "בתי כהונה לוי'
 5 ומלכות" (הנ"ל סי"ד), אמר כ"ק אדמו"ר שליט"א:
 6 ועי"ז שפועלים אצל בני"י "בתי כהונה לוי' ומלכות", פועלים גם שבירת קליפת פרעה, שזהו הענין
 7 ד"בא אל פרעה"¹¹⁰, כמבואר בזהר¹¹¹ (כפי שצויין גם בהמכתב¹¹²), ועד שיוציאים מהגלות ע"י מלכא
 8 משיחא, בקרוב ממש.
 9 [לאחרי תפלת מנחה התחיל כ"ק אדמו"ר שליט"א לנגן הניגון "הושיעה את עמך"].

נשמחו כו", ש"ככה רבי ואמר .. יש קונה עולמו בשעה אחת" (ע"ז יז, א) – שזמה מוכן שזהו תכלית העילוי בתשובה שלמעלה אפילו מדרגת צדיק גמור, וכל זה נפעל בשעה אחת (שהרי מיד לאח"ז "צתה נשמתו").
 109) בשילוב שיחת ש"פ וזארא תשל"א.
 110) ר"פ בא.
 111) ח"ב לד, א.

שאינו מתיישב בשכל האדם (כפי שזכר גם בלקו"ש השבועי*), אבל על עצמותו ית' שהוא למעלה מכל הענינים, לא שייך אפילו לומר הלשון "נפלא". ולכן לא נאמר הענין ד"יחוד) נפלא" בנוגע "לשוב עד הוי' ב"ה ממש", שהר"ע העלי' לעצמותו ית'; ורק בנוגע "לעלות למעלה מעלה" – שקאי על סדר התשובה, כפי שנמשך אח"כ בעבודת הנשמה למטה בגוף – נאמר "ולדבקה בו ית' ביחוד נפלא".
 108) וע"ד שמצינו בנוגע לראב"ד ש"געה בככי' עד שיצתה

(* נדפס לאח"ז בלקו"ש ח"ז ע' 52 (בנוגע למ"ש במכות מצרים "הפליתי" – פרשתנו ח, יח).

המשך ביאור למסכת בבא קמא ליום שלישי עמ' א

24 אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא, מִפְּנֵי מַה אָמְרָה תּוֹרָה שְׁאֵם גִּבּוֹר שׁוֹר אוֹ שֶׁה וּמִכָּח
 25 וּמְכַר אֹתוֹם, מִשְׁלֵם אַרְבַּעָה וְחַמְשָׁה, מִפְּנֵי שֶׁנִּשְׁתַּרְשׁ בְּחֲטָא עַל יַדִּי
 26 שֶׁהוּצִיאָו מִרְשׁוֹת בְּעִלְיוֹ לַגְּמֵרֵי בְּטִיחָה אוֹ בְּמִכִּירָה. וְיֵשׁ לְבַרְרֵי,
 27 אֵימָת – אֵימָתִי מְכָרָם, אֵילִימָא לְפָנֵי יְאוּשׁ, מִי אֵיבָא /נִשְׁתַּרְשׁ בְּחֲטָא/
 28 הֲלֵא אֵין הַמְכִּירָה מוֹעִילָה כֻּלָּל, אֱלָא לְאוּ לְאַחַר יְאוּשׁ הוּא שְׂמִכְרוּ,
 29 שְׂאוּ הוֹעִילוּ מַעֲשֵׂיו שְׁקֵנָה הַלּוֹקָח וְיִצְאָה מִרְשׁוֹת הַבְּעִלִּים. דּוּחָה
 30 הַגְּמָרָא, אָמַר רַבָּא, אֵין כּוּוֹנָת הַבְּרִייתָא לּוֹמַר 'מִפְּנֵי שֶׁנִּשְׁתַּרְשׁ
 31 בְּחֲטָא' אֵלֵא 'מִפְּנֵי שֶׁשְׁנָה בְּחֲטָא', שְׂאֵחַר שֶׁגִּבּוֹר הוֹסִיף וְטַבַּח וּמְכַר,
 32 וְאִף אִם לֹא תִצָּא הַגְּנִיבָה מִרְשׁוֹת בְּעִלִּים בְּמִכִּירָה זוּ, גַּם כֵּן יִתְחַיֵּב
 33 עֲלֶיהָ.
 34 רַאִיָּה נּוֹסֶפֶת: תָּא שְׁמַע, נֹאמַר בְּתוֹרָה (שְׁמוֹת כֹּא לז) 'וּמִכָּח וּמְכָרוּ',
 35 וְיֵשׁ לְלַמּוּד זֶה מוֹזֵה וְלוֹמַר מַה מְבִיחָה שְׂאֵינָה הוֹזְרֵת הַבְּהֵמָה לְכַפֵּי
 36 שְׁהִיתָה קוֹדֵם, אִף מְבִיחָה שְׂאֵינָה הוֹזְרֵת עוֹד לְבְעִלִּים. וְיֵשׁ לְבַרְרֵי,
 37 אֵימָת – אֵימָתִי הִיתָה מְכִירָה זוּ, אֵילִימָא לְפָנֵי יְאוּשׁ בְּעִלִּים, אִמְרֵי
 38 אֵינָה הוֹזְרֵת לְבְעִלִּים, הֲלֵא אֵינָה מוֹעִילָה כֻּלָּל, אֱלָא לְאַחַר יְאוּשׁ,
 39 וְשְׂמַע מִינָה שְׁחִיבָא שֶׁל מְכִירָה לְאַחַר יְאוּשׁ הוּא. דּוּחָה הַגְּמָרָא:
 40 תְּרַנְּמָה רַב נְחֻמַּן שֶׁהַבְּרִייתָא בֹּאָה לְמַעַט פֶּרֶשׁ לְאוּפֵן שֶׁהִקְנָה הַגִּבּוֹר
 41 אֶת הַגְּנִיבָה לְשָׁלִישִׁי יוֹם, שְׂכִינָן שְׂלֵאחַר מִכָּן הִיא חוֹזֶרֶת אֵלָיו, אֵין
 42 זוּ מְכִירָה אֵלֵא שְׂכִירוֹת בְּעֵלְמָא.
 43 הַגְּמָרָא מְבִיאָה דְּעָה נּוֹסֶפֶת כְּרַב שֶׁשֶׁת:
 44 וְאִף רַבִּי אֱלֵעָזָר כְּבֵר שְׁחִיבָה שֶׁל מְכִירָה, לְאַחַר יְאוּשׁ הוּא דוּקָא,
 45 דְּאָמַר רַבִּי אֱלֵעָזָר,

1 שמשלמים שניהם, גם נָבֵב רֵאשׁוֹן וְגַם נָבֵב שְׁנִי, אֵת הַקְּנֻסוֹת שֶׁל
 2 כֻּפַל וְאַרְבַּעָה וְחַמְשָׁה, אֱלָא בְּהַכֵּי – בֹּאֵוֹפֵן זֶה שֶׁהִיָּה יְאוּשׁ אֵצֶל
 3 הַקּוֹנֵה וְלֹא אֵצֶל הַגִּבּוֹר הַרֵאשׁוֹן, שְׂבֹאֵוֹפֵן שְׂכֵבֵר הִיָּה יְאוּשׁ אֵצֶל
 4 הַגִּבּוֹר הַרֵאשׁוֹן אִי אִפְשָׁר לְחִיבּוֹ אַרְבַּעָה וְחַמְשָׁה עַל הַמְכִּירָה,
 5 וְאֵילוֹ בֹּאֵוֹפֵן זֶה הַרֵאשׁוֹן חֵיבֵב אַרְבַּעָה וְחַמְשָׁה וְהַשְׁנִי חֵיבֵב כֻּפַל,
 6 וּמְכִינָן שֶׁהַבְּרִייתָא רְצָתָה לְהַבִּיא אוּפֵן כּוֹז דּוּקָא, שְׁשִׁנִּיהֶם
 7 מְשַׁלְּמִים אֵת הַקְּנֻסוֹת, עַל כֵּן הַעֲמִידָה שֶׁהִיאֹשׁ הִיָּה רַק אֵצֶל
 8 הַקּוֹנֵה, וְכִינָן שֶׁאֵת הַמְצִיעֵתָא מוֹכְרִים לְהַעֲמִיד שֶׁלֹּא הִיָּה הִיאֹשׁ
 9 אֵצֶל הַגִּבּוֹר, מַעֲתָה בְּדוּמָה לְכַךְ מְדוּבָר בְּרִישָׁא שֶׁלֹּא הִיָּה הִיאֹשׁ
 10 אֵצֶל הַגִּבּוֹר, וְלִכֵּן אִי אִפְשָׁר שֶׁם לְחֵיבֵב אֵת הַשְׁנִי כֻּפַל לְגִבּוֹר הַרֵאשׁוֹן
 11 כִּינָן שְׂעִדִּין לֹא נִתְיָאֵשׁוּ בְּעִלִּים אֵצֶל:
 12 הַגְּמָרָא מְבִיאָה מַחְלוּקַת בְּעִנֵּן הָאֵמֹר: אֵרְמַר, הַמּוֹכֵר שׁוֹר אוֹ שֶׁה
 13 שִׁנְגַב, לְפָנֵי יְאוּשׁ בְּעִלִּים, רַב נְחֻמַּן אָמַר, חֵיבֵב בֹּאֵרְבַּעָה וְחַמְשָׁה, וְרַב
 14 שְׁשֵׁת אָמַר, פְּטוּר. מְבֹאֵרֶת הַגְּמָרָא: רַב נְחֻמַּן אָמַר חֵיבֵב, מִשּׁוּם שֶׁאוּ
 15 מְכָרוּ' אָמַר רַחֲמָנָא, וְהָא וְגִבְנִי – וְהֲלֵא מְכַר, לֹא שְׂנָא לְפָנֵי יְאוּשׁ לֹא
 16 שְׂנָא לְאַחַר יְאוּשׁ, וְאִף שֶׁלְפָנֵי יְאוּשׁ אֵין הַמְכִּירָה מוֹעִילָה. וְרַב שְׁשֵׁת
 17 אָמַר פְּטוּר, חֵיבּוּבָה לְאַחַר יְאוּשׁ הוּא, מִשּׁוּם דְּרַק כֵּךְ אֲהֵנּוּ – הוֹעִילוּ
 18 מַעֲשֵׂיו לְהוּצִיאָה מִהַבְּעִלִּים, אֱכָל לְפָנֵי יְאוּשׁ, דְּלֵא אֲהֵנּוּ – שֶׁלֹּא
 19 הוֹעִילוּ מַעֲשֵׂיו לְהוּצִיאָה מִהֶם, לֹא מִתְחִיבֵי, מִפְּנֵי שְׂדוּמִיא דְּמְבִיחָה
 20 בְּעִנֵּן – אֲנּוּ מְדַמִּים מְכִירָה לְטִבִּיחָה שְׁנֹאמְרָה עֵמָה, וּבְטִיחָה וְדֵאֵי
 21 דְּאֲהֵנּוּ – שֶׁהוֹעִילוּ מַעֲשֵׂיו, וּמְכִירָה מוֹעִילָה לְהוּצִיאָה מִהַבְּעִלִּים
 22 הִיא רַק לְאַחַר יְאוּשׁ שְׂאוּ קִנְיָה הַלּוֹקָח עִם שִׁנּוּי הַרְשׁוֹת.
 23 אָמַר רַב שְׁשֵׁת, מָנָא אֲמִינָא לָהּ – מַהִיכֵן מוֹכִיחַ אֲנִי אֶת דְּבַרִּי, דְּתַנָּא,

בס"ד. ר"ד אור ליום ב', ה' שבט, ה'תשל"ג

– בעת ביקור מו"ה שניאור זלמן שי' שז"ר –

רשימה פרטית בלתי מוגה

- 1 א. [כ"ק אדמו"ר שליט"א יצא מפתח 770 לקבל את פניו, ובחזרתם לפתח, כיבדו להכנס תחילה].
- 2 מר שז"ר הביע מורת-רוח ממוזג האויר בניו-יורק (לעומת מזג האויר בארץ ישראל) – קור וכפור נורא
- 3 כו', ואמר כ"ק אדמו"ר שליט"א (בכת-שחוק): בתור "אסירי ציון" ברוסיה – מכירים אנו זאת מכבר...
- 4 (והוסיף): אך זוהי מטרת שליחותו של יהודי – לבטל מכל וכל את הכפור ("אויס פראַסט") כו'.
- 5 ב. מר שז"ר סיפר, שבזמן האחרון יש עלי' גדולה (עשרות אלפי יהודים) מרוסיה לארץ ישראל,
- 6 וגודל ההצלחה בקליטתם באופן פלאי, והדגיש שלמרות ריחוקם וגודל ה"עם-הארצות" שלהם, נהנים
- 7 לראות אצלם גודל הגעגועים והכיסופים ליהדות כו'. ואמר כ"ק אדמו"ר שליט"א:
- 8 במקום הביטוי "עם הארץ", "עם-הארצות" – הי' כ"ק מו"ח אדמו"ר נוהג להשתמש בביטוי "איש
- 9 פשוט", "אנשים פשוטים", תוך כדי הדגשת מעלת הפשיטות של יהודי, שעל ידה מתקשרים עם הפשיטות
- 10 של הקב"ה¹.
- 11 ובנוגע לענין הגעגועים² כו' – הרי ידוע מאמר הבעש"ט³: "במקום שרצונו של אדם – שם הוא
- 12 נמצא",
- 13 – (והוסיף): הפסיכולוגים בימינו חושבים שזוהי המצאה שלהם, אבל זהו מאמר מפורש של
- 14 הבעש"ט –
- 15 אלא שאין להסתפק בכך, שהרי דבר טוב, אין לו שיעור... ויש להתעסק עמהם כדי להשיבם אל
- 16 המקור כו', ולקוות שיהפכו לכח פעיל, ועל ידם יתוסף ענין חדש – חיות חדש, מתוך רעש ("שטורעם")
- 17 גדול יותר – בארץ ישראל.
- 18 אבל היסוד לכל זה הוא – הרצון שישנו אצלם כו', ולאח"כ באים כל שאר הענינים בדרך ממילא.
- 19 ובנוגע לפלא שבקליטתם בארץ ישראל – יש סוגיא שלימה בגמרא במסכת כתובות⁴ אודות מעלת
- 20 ארץ ישראל, ושם: "מאי דכתיב⁵ ואתן לך ארץ חמדה נחלת צבי, למה ארץ ישראל נמשלה לצבי, לומר
- 21 לך, מה צבי זה אין עורו מחזיק בשרו וכו'", "אף ארץ ישראל, בזמן שיושבין עלי' רווחא"⁶.
- 22 [ואמר מר שז"ר: תמיד – למדנו זאת, אבל כיום – רואים זאת באופן הבולט לעינים פשוטות!].
- 23 ג. מר שז"ר נתן לכ"ק אדמו"ר שליט"א – כדרכו⁷ – ב' כתבי-יד קודש (שלא נדפסו עדיין): מאדמו"ר
- 24 האמצעי ומהצ"צ – מה ששמעו מרבינו הזקן. והוסיף (בקורת-רוח): כמדומני שכבר "רוקנתי" את אוצר
- 25 הכתי"ק... אך אמשיך ואשתדל, עד כמה שידי מגעת, להוסיף ולחפש כו'.

(4) קיב, א.
 (5) ירמ' ג, יט.
 (6) גיטין נז, א.
 (7) ראה גם אנ"ק חכ"ד ע' קצ. תורת מנחם – התועדויות
 חכ"ז ע' 434 ובהערה 99. ועוד.

(1) ראה כש"ט בהוספות סקנה ואילך. וש"נ.
 (2) כ"ק אדמו"ר שליט"א אמר, שענין הגעגועים קשור עם
 ענין של יסורים כו', ולכן, אע"פ שזהו אמנם דבר טוב, הרי זה
 יכול להיות ללא "הידורים" ("אָן אַ הידור – מאַכט אויך ניט
 אויס!")...!
 (3) ראה שם סמ"ח. וש"נ.

1 [כ"ק אדמו"ר שליט"א הודה על הכתי"ק, ונתן לו ב' ספרים שנדפסו לאחרונה מחדש: כתר שם טוב,
 2 ומגיד דבריו ליעקב. ואח"כ אמר:]
 3 תקוותי שכתוצאה מריקון האוצר – יתמלאו בתי בני, כיון שמן הסתם ידפיסו את הכתבים, כפי שעשו
 4 עד עתה, ועי"ז יתוסף בענין ד"יפוצו מעיינותיך חוצה".
 5 והוסיף: אלא שעדיין צריך להבהיר ולעורר אודות לימוד הכתבים לאחר שנדפסו בספרים, כפי
 6 שכותב אדמו"ר האמצעי בהקדמתו לא' מספריו⁸, ש"טבע אנ"ש שבדברים שבכתב .. לא יחוש על כל
 7 הוצאה רבה להשיגם, וכאשר יבואו אותן הדברים בעצמן בדפוס, לא יחושו לקנות כו", ולכן יש להשתדל
 8 שה"יוקר" של הכת"י ישאר גם לאחר ההדפסה, שגם אז יהי באופן של יקר המציאות.
 9 מר שז"ר התאונן על חוסר המודעות בנוגע להפצת הספרים, וסיפר אודות פגישתו עם ר' יאָשע בער⁹
 10 – שתמיד מדבר בהתלהבות אודות תורת חב"ד, החל מלימודו בילדותו בכאסלאוויטש אצל מלמד
 11 חב"דניק, ועד היום יונק ממעיינות אלה, ומרבה לצטט בדרשותיו מדברי רבינו הזקן בלקוטי תורה ותורה
 12 אור, והביע תמיהתו על כך שר' יאָשע בער לא ראה מעולם את ספרי מאמרי אדמו"ר הזקן "אתהלך –
 13 לאזניא", הנחות הר"פ ותקס"ב, שנדפסו מכת"ק מכבר.
 14 ואמר כ"ק אדמו"ר שליט"א: זהו דבר פלא אצלי, שהרי בעיר בוסטון יש קבוצה גדולה מאנ"ש
 15 שפוגשים אותו ומתוועדים עמו, ומביאים לו עניני דפוס וכו'¹⁰. וסיים בכת"שחוק: הנני שמח לשמוע
 16 "דברי מוסר" כאלו! ...
 17 (ואח"כ אמר:) עוד תראו שבקרוב יצטרכו להדפיס הוצאה שני', שזו תהי' הראי' הטובה ביותר על
 18 רכישת ולימוד הספרים.
 19 ובכל אופן, אין זה נוגע להמשך ההשתדלות בחקירה ודרישה למצוא כת"י נוספים, כיון שמדובר
 20 אודות שני ענינים שונים: יש ענין ששייך למדפיס, ויש ענין ששייך לחוקר כו'.

*

22 כ"ק אדמו"ר שליט"א אמר, שלפני שיצאו פמליית המלווים (כדי שיוכלו לדבר ענינים כאלו שהדיבור
 23 אודותם צ"ל לאו דוקא בפני ששים ריבוא...), ברצונו שיציגו בפני מר שז"ר כמה מבאי-כח חב"ד מעבר
 24 לים שנמצאים כאן עתה (לקראת יו"ד שבט), והרב חדקוב הציגם¹¹.
 25 בנוגע לבאי-כח בארץ ישראל, אמר הרב חדקוב למר שז"ר, שבודאי אין צורך להציגם, ומר שז"ר
 26 אישר, ואמר שהם ביקרוהו קודם נסיעתו, ומסרו ד"ש לבבי במיוחד מכפר חב"ד. ואמר כ"ק אדמו"ר
 27 שליט"א:
 28 ביקשתי מהם במיוחד לבקר אתכם, ולמסור לכם בשם חותני, כ"ק אדמו"ר – בהיותי על הציון שלו
 29 בערב ר"ח – שאמר, ש"הכל בסדר"¹².
 30 [לאחרי שיצאו המלווים, נשאר מר שז"ר ב"יחידות" עם כ"ק אדמו"ר שליט"א במשך חמש שעות.
 31 בצאתו מן הקודש, יצא כ"ק אדמו"ר שליט"א ללוותו עד המכונית, ונפרד ממנו לשלום].

(11) הרה"ח ר' בנימין אליהו גורודצקי – בא"כ באירופא, והרה"ח ר' בן-ציון שם-טוב – בא"כ בלונדון (כ"ק אדמו"ר שליט"א העיר, שהוא מייצג גם את אלו שנמצאים בסיביר). – כמו"כ נתכבדו כמה מאנ"ש מרחבי תבל בנתינת שלום.
 (12) בא' היומנים, שמר שז"ר התרגש ביותר למשמע דברים מופלאים אלו, ומרוב התפעלות, לחץ בחיבה את ידי כ"ק אדמו"ר שליט"א (המו"ק).

(8) דרך חיים.
 (9) הרה"ג יוסף דוב הלוי סולוביצ'יק. – מר שז"ר הזכיר שבפגישה השתתף גם חתנו הרב יצחק אשר טווערסקי, ואמר כ"ק אדמו"ר שליט"א: כבר סיפרתם לי פעם אודות השתתפותו ב"חוג" ללימוד החסידות שמתקיים אצלכם.
 (10) ראה גם אג"ק חל"ב ע' קמט ואילך. מענות קיץ תשכ"ט (אג"ק מילואים).

בס"ד. שיחת ש"פ בא, יו"ד שבט, ה'תשל"ג.

בלתי מוגה

- 1 כ"ק אדמו"ר שליט"א קידש על היין.
- 2 א. דובר כמ"פ¹ בנוגע לשנה זו, שנה השביעית, שיש לה שייכות מיוחדת לענין השבת, כלשון
- 3 הכתוב²: "ושבתה הארץ שבת לה", וכפירוש רש"י: "לשם ה' כשם שנאמר בשבת בראשית".
- 4 ונוסף על ענין השבת שבכל שנה שביעית, ניתוסף במיוחד בקביעות שנה זו, שראש השנה חל בשבת,
- 5 וע"פ הידוע³ בדיוק הלשון "ראש השנה", ולא תחלת השנה, שזהו בדוגמת ה"ראש" שכולל את החיות
- 6 של כל אברי הגוף ומנהיגם גם כשנמצאים במקומם, וכך גם ר"ה הוא ה"ראש" של כל השנה, ויש לו
- 7 השפעה על כל השנה כולה [כמו בנוגע להחלטות שנתקבלו בר"ה בנוגע לענין ד"תמליכוני עליכם"⁴,
- 8 "מלכותו ברצון קבלו עליהם"⁵] – הרי מובן שהקביעות דר"ה בשבת פועלת על כל השנה כולה, שמלבד
- 9 היותה "שבת לה", ניתוסף בה עוד פרט בענין השבת.
- 10 וכיון שכל עניני העולם נלקחים מהתורה, שהיא כמו "דיפתראות ופינקסאות" שעל ידם ברא הקב"ה
- 11 את העולם⁶, ובתורה גופא יש חיזוניות ופנימיות, כמו גוף ונשמה: גופא דאורייתא – נגלה תורה,
- 12 ונשמתא דאורייתא – פנימיות התורה (תורת החסידות)⁷, הנה נוסף על השייכות לשבת מצד הקביעות
- 13 של ר"ה בשבת, ר"ה כפשוטו, בנגלה תורה, ניתוסף בזה גם מצד פנימיות התורה, שגם י"ט כסלו, שהוא
- 14 ר"ה לתורת החסידות ודרכי החסידות (כמ"ש במכתב כ"ק אדנ"ע⁸, ונתבאר בארוכה ע"י בעל ההילולא⁹,
- 15 כמדובר כמ"פ בארוכה וכבר נדפסו הדברים), חל בשבת¹⁰.
- 16 וכזה ניתוסף בקביעות שנה זו גם בנוגע ליום ההילולא דעשירי בשבט (שבו מתעלים כל עניניו של
- 17 בעל ההילולא, כמבואר באגה"ק¹¹), שגם הוא חל בשבת.
- 18 וכיון שמדובר אודות יום ההילולא של כ"ק מו"ח אדמו"ר, שהוא הנשיא בדור זה, ו"הנשיא הוא
- 19 הכל"¹², הרי זה שייך לכל אחד מאנשי הדור, שכן, בין אם הוא יודע ורוצה זאת בין אם לאו, אין לו
- 20 ברירה, כיון שזוהי המציאות, וכמו בנוגע לראש, שבין אם האברים רוצים להיות תחת הנהגת הראש ובין
- 21 אם לאו, אין להם ברירה אלא להיות תחת הנהגת הראש, שהוא חיותם.
- 22 ובהתאם לכך, יש לבאר כללות ההוראה מענין השבת שמודגשת ביותר בקביעות שנה זו.
- 23 ב. ובהקדמה – שענין השבת לא ניכר ונרגש במציאות העולם, שהרי לא רואים חילוק בעולם בין
- 24 שבת לימי החול, וכדאיתא בגמרא¹³: "שאל טורנוסורפוס את רבי עקיבא .. ומה יום מיומיים" (למה
- 25 תחשב יום שבת יותר משאר ימים). ואף שזוהי רק שאלה וקס"ד של גוי, הנה נוסף לכך שזהו קס"ד
- 26 שהובא בתורה, כך, שגם זה תורה¹⁴, הרי מזה גופא שגוי שואל בנוגע ליום השבת "מה יום מיומיים",
- 27 מוכח, שבעולם מצד עצמו לא רואים חילוק בין שבת לימות החול, שלכן, גם לאחרי שעברו ריבוי שנים

1) ראה גם תורת מנחם – התועדויות ח"ע ע' 244 ואילך.

9) לקו"ד ח"ד תשנ"ט, ב [ע' א'תצ] ואילך.

10) ראה גם תורת מנחם – התועדויות שם ע' 248. וש"נ.

11) סז"ך-כת.

12) פרש"י חוקת כא, כא.

13) סנהדרין סה, ב (ובפרש"י).

14) ראה אג"ק אדמו"ר מוהרי"צ ח"ג ריש ע' קלג. סה"ש

תש"ב ריש ע' 125. וראה גם שיחת יו"ד שבט דאשתקד סי"ב

(תורת מנחם – התועדויות חס"ז ע' 126). שם חס"ח ע' 56.

וש"נ.

2) בהר כה, ב.

3) ראה לקו"ת דרושי ר"ה נח, א ואילך. ובכ"מ.

4) ר"ה טז, סע"א. וש"נ.

5) נוסח תפלת ערבית.

6) ב"ר בתחלתו.

7) זח"ג קנב, א.

8) אג"ק שלו ח"א ע' רנט. וש"נ (נעתק ב"היום יום"

בתחלתו).

מבריאת העולם, ויודעים מ"ש¹⁵ "ששת ימים תעבוד וביום השביעי תשבות", יש עדיין מקום לשאלה
 "מה יום מיומיים".

וגם בנוגע לצרכי האדם לא רואים חילוק בין שבת לימות החול, שהרי גם בשבת יש צורך באכילה
 ושת' (ולא כמו יוהכ"פ שאסור באכילה), ואדרבה: בשבת יש להוסיף באכילה ושת' יותר מאשר בימות
 החול, שהרי מצוה לענגו בעונג אכילה ושת', בשר שמן ויין ישן (כמ"ש הרמב"ם¹⁶).

וא"כ, מהי ההוראה המיוחדת שלמדים מענינו של יום השבת?

ג. אך ענינו של יום השבת מובן מיום השבת הראשון כפי שהי' אצל הקב"ה, ומזה יובן גם בנוגע
 לבניי – "עמך כולם צדיקים"¹⁷, ש"צדיקים דומין לבוראם"¹⁸:

כתיב¹⁹ "כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ (שלכן נצטווה יהודי "ששת ימים תעבוד"²⁰)
 וביום השביעי שבת וינפש", אך גם ביום השבת לא נתבטל העולם ממציאותו, אלא שנתעלה למעמד
 ומצב של שבת – "א שבת דיקע וועלט", והיינו, שעד אז הי' העולם באופן שקשור עם ענין המלאכה,
 ואילו ביום השבת היתה שביטה ממלאכה.

וע"פ המבואר בקבלה – הנה ביום השבת מתעלה העולם לבחי' המחשבה²¹:

מחשבה – היא לעצמו, ללא שייכות למציאות הזולת (כי גם כשחושב אודות מציאות נוספת, הרי זה
 באופן שמציאות זו קשורה ונעשית חלק מהאדם החושב), ולא כמו דיבור ששייך רק אל הזולת שמחוץ
 הימנו, וכ"ש מעשה שהוא כבר בדרגה פחותה ממנו.

ודוגמתו למעלה, שבששת ימי המעשה הי' העולם בבחי' דיבור – כאילו שהעולם שומע מהקב"ה
 את העשרה מאמרות²², כך, שיש מציאות נוספת, ומציאות זו שומעת מאלקות; משא"כ בשבת שהעולם
 מתעלה לבחי' המחשבה – הרי זה כפי שהעולם קשור ונעשה מציאות אחת עם אלקות, וכמ"ש²³ "ויכולו
 גו", מלשון כליון²⁴.

ומזה מובן גם בנוגע לצרכי האדם, כמו אכילה ושת' – שאף שישנם ביום השבת כמו בימות החול,
 הרי הם בבחי' המחשבה, והיינו, שאינם מציאות לעצמם, אלא הם קשורים ומאוחדים עם אלקות, כיון
 שנעשים ענין של מצוה – מלשון צוותא²⁵ וחיבור עם הקב"ה,

– שלכן, בימות החול יש להזהר מריבוי אכו"ש שלא יהי' באופן של זולל וסובא, משא"כ בשבת
 יש להרבות באכו"ש יותר מאשר בימות החול, ואעפ"כ, "פרש שבתכם לא קאמר"²⁶, שלא יכול לבוא
 מזה ענין הפכי כו' –

והיינו, שההתקשרות עם אלקות היא לא רק ע"י תורה ותפלה, אלא גם ע"י אכילה ושת' גשמיים,
 ובאופן שהתענוג שבזה הוא רק בגלל ציווי הקב"ה.

וזהו גם הענין שביום השבת צריך להיות במעמד ומצב ש"כל מלאכתך עשוי"²⁷ – דכיון שגם צרכי
 האדם אינם ענין של חול, אלא ענין אלקי, נמצא, שכל הענינים באים מלמעלה (ללא מלאכת האדם,
 שהיא עשוי), ויש רק צורך באיזה ענין של הכנה, כי "מי שטרח בערב שבת יאכל בשבת"²⁸, אבל ההכנה
 היא רק בכדי שע"ז יומשכו כל הענינים מלמעלה.

(22) אבות רפ"ה.

(23) בראשית ב, א.

(24) ראה אוה"ת עה"פ (כרך א – מב, ב ואילך, כרך ג –
 תקח, א ואילך). ועוד.

(25) ראה לקו"ת בחוקותי מה, ג. מז, ב. ובכ"מ.

(26) זח"ב פח, ב. וראה תו"א ר"פ חיי שרה. ובכ"מ.

(27) ראה שו"ע אדה"ז או"ח סש"ו סכ"א. וש"נ.

(28) ע"ז ג, סע"א.

(15) תשא לד, כא.

(16) הל' שבת פ"ל ה"ז.

(17) ישע"י ס, כא. וראה סנהדרין ר"פ חלק.

(18) ב"ר פס"ז, ח. רות רבה פ"ד, ג. ועוד.

(19) תשא לא, יז.

(20) יתרו כ, ט. ועוד. וראה לקו"ש ח"ז ע' 245 הערה 20.

וש"נ.

(21) ראה לקו"ת דרושי ש"ש סו, ג. ובכ"מ.

- 1 ד. עפ"ז יש לבאר ההוראה מכללות ענין השבת,
- 2 — ובפרט שבת שבו חל יום ההילולא, שהו"ע של זכרון, שיביא לידי התעוררות בנוגע לפועל, ומה
- 3 גם שמקשרים זאת עם ענין של התוועדות, שתכליתה להביא לידי פועל (ולא באופן שישאר בדיבור
- 4 בלבד ח"ו) —
- 5 שצ"ל באופן ש"מיני" מתברכין כולהו יומין²⁹, היינו, שיש להמשיך את התנועה שבה עומדים ביום
- 6 השבת גם בימות החול (ועד"ז בנוגע ליום הילולא, שהו"ע הקשור עם קדושה, שהתכלית בזה היא
- 7 שיומשך גם בעולם) — שגם בצאתו לעולם יהי נרגש אצלו שהעולם קשור עם אלקות, והיינו, שאע"פ
- 8 שסיבת העסק בעניני העולם היא לפי שהשפע בעוה"ז נמשך דרך לבוש הטבע שמעלים ומסתיר כו' (כפי
- 9 שמבאר הצ"צ בדרך מצוותיך³⁰), מ"מ, אין להתייחס ל"לבוש" בתור מציאות בפני עצמו, אלא כפי שהוא
- 10 בטל וטפל ל"דבר ה'" שבו, שב"לבוש" גופא רואים את האלקות שבו.
- 11 ואז, הנה גם כשבא לידי נסיון, שיש אפשרות להתייחס אליו בב' אופנים: (א) לא להתפעל מהנסיון
- 12 שהוא בסתירה לאלקות, אלא להתגבר עליו ולבטלו, (ב) להתייחס לנסיון מלכתחילה כדבר שמביא לידי
- 13 עילוי בעבודתו עי"ז שמתגבר עליו ומבטלו — הנה מצד ענין השבת נרגש אצלו מלכתחילה שהעולם
- 14 מצד עצמו הוא אלקות, ובמילא גם ענין הנסיון קשור עם אלקות, והיינו, שאין כאן מציאות אחרת שעל
- 15 ידה מתקרב יותר לאלקות, אלא הנסיון מצד עצמו הוא אלקות (כפי שבא בלבוש של נסיון).
- 16 וע"ד שמצינו אצל בעל ההילולא שאמר בנוגע ל"ב תמוז, שכל המאורע הי' כדי שע"ז יתוסף עוד
- 17 יו"ט³¹.
- 18 ובקביעות שנה זו יש נתינת כח מיוחדת לפעול על כל השנה כולה שתהי' בבחי' שבת — א"י
- 19 שבת'דיקע יאָר", כך, שכל עניני העבודה נעשים ללא קשיים, ואדרבה: מתוך תענוג, שמחה וטוב לבב,
- 20 וכפתגם אדמו"ר מהר"ש שצריך לילך "מלכתחילה אריבער"³², שהנהגה זו בכללותה קשורה עם ענין
- 21 השבת, ועד שע"ז באים לפרשת הגאולה, ועד לגאולה בפועל, ע"י משיח צדקנו, בקרוב ממש.
- 22 * * *
- 23 ה. האמור לעיל הוא בנוגע לכל השבתות שבשנה זו; ונוסף לזה ישנו ענין מיוחד בכל שבת שבו
- 24 חלוק הוא משאר השבתות, ועל זה נאמר³³ שצריך לחיות עם הזמן — עם פרשת השבוע, ובנדו"ד: פרשת
- 25 בא. ובהתאם לכך יש לבאר את ההוראה המיוחדת מיום הש"ק פרשת בא.
- 26 ולכל לראש — ההוראה משם הפרשה: "בא", כפי שנקראת מכונ"כ שנים ע"פ מנהג ישראל ש"תורה
- 27 הוא"³⁴ (ובפרט שכמה שמות פרשיות התורה הובאו כבר בס' הרס"ג³⁵), וכיון שזהו השם של כל הפרשה
- 28 (כולל גם ההפטרה שקורין לאחרי הפרשה), שע"י השם נמשכת חיות הדבר, כידוע³⁶ תורת הבעש"ט
- 29 והמגיד בפירוש מ"ש³⁷ "נפש חי' הוא שמו", הרי מובן שבשם זה נכלל התוכן של הפרשה, ובודאי
- 30 יכולים ללמוד ממנו הוראה.

ברמ"א יו"ד ששע"ו ס"ד. מנהגים ישנים מדורא ע' 153. שו"ע
אדה"ז או"ח סוסק"פ. סת"ב ס"א. סתנ"ב ס"ד. סתצ"ד ס"טז.

ועוד.

(35) בקריאת התורה.

(36) כש"ט סק"ד. או"ת עה"פ (סי"ד), ד, סע"ב [ע' טז]

ואילך).

(37) בראשית ב, יט.

(29) זח"ב סג, ב. פח, א.

(30) קז, ב.

(31) ראה גם תורת מנחם — התוועדויות חנ"ט ע' 242. וש"נ.

(32) ראה אג"ק אדמו"ר מוהרי"צ ח"א ע' תריז. וראה גם
לקו"ש חכ"ז ע' 166. וש"נ.

(33) סה"ש תש"ב ע' 29 ואילך (נעתק ב"היום יום" ב חשוון).

(34) ראה תוד"ה נפסל — מנחות כ, ב. מהר"ל — הובא

1 ו. לכאורה: איזו הוראה יכולים ללמוד מהשם "בא" – תיבה אחת בלבד, ותיבה שכבר נאמרה בתורה
2 כמ"פ לפני"ז?!

3 ויובן ע"פ שאלת רשב"י בזהר³⁸: "מה כתיב³⁹ בא אל פרעה, לך אל פרעה מבעי לי, מאי בא וכו'".
4 והענין בזה:

5 החילוק בין "לך" ל"בא" – ש"לך" פירושו ללכת לענין שהוא מציאות אחרת ממנו, ואילו "בא"
6 פירושו שצריך לבוא ולהכנס לגמרי בענין זה ולהתאחד עמו. וכמו בפשטות – ע"פ נגלה – שבכל מקום
7 שצ"ל ענין של ביאה, הנה "ביאה במקצת לא שמה ביאה"⁴⁰, והיינו, שלא זו בלבד שאין כאן ביאת כולו,
8 אלא אפילו המקצת שנכנס אינו נחשב לביאה, כיון שביאה פירושה ביאת כולו ("אריינגיין אינגאנצן").
9 וזוהי ההוראה מפרשת "בא" – על יסוד תורת הבעש"ט⁴¹ שכל דבר שיהודי רואה או שומע, צריך
10 לנצל כדי ללמוד הוראה בעבודתו – שהשייכות עם הדבר שראה או שמע צריכה להיות (לא באופן צדדי,
11 אלא) באופן של "בא", היינו, להיכנס כולו לתוך הדבר, להתבונן בו ולראות באיזו מדה יכול לנצל
12 ללימוד ההוראה שנוגעת אליו.

13 ז. ובפרטיות יותר:

14 ידועה תורת הבעש"ט⁴² על הפסוק⁴³ "בא גו' אל התיבה", ש"תיבה" קאי על אותיות ותיבות התורה
15 והתפלה, ו"בא אל התבה" היינו שצריך להכנס כולו בתוך אותיות ותיבות התורה והתפלה,

16 – כמו בנוגע לתיבת נח, שלא הי' די בכך שנח ידע איך לבנות תיבה או שצוה לאחרים לבנותה,
17 אלא הוא בעצמו בנה אותה, ונכנס בתוכה, ודוקא עי"ז ניצל מהמבול –

18 והיינו, שצריך לקשר את עצמו ולהתאחד עם אותיות ותיבות התורה והתפלה, עד כדי כך, שאין
19 מציאות אחרת מלבדם; רק הוא עם התורה והתפלה.

20 ולאידך גיסא, ישנו גם הענין ד"בא אל פרעה":

21 מבואר בזהר³⁸ שמשם רבינו התיירא לילך לפרעה, מצד תוקף הלעו"ז דקליפת פרעה, "התנים הגדול
22 הרובץ בתוך יאוריו אשר אמר לי יאורי ואני עשיתיני"⁴⁴ – שזוהי דרגא הכי תחתונה שבקליפה, למטה
23 יותר מבלעם, שאמר "לא אוכל לעבור את פי ה'"⁴⁵, ואילו פרעה אמר "לא ידעתי את ה'"⁴⁶ (היינו, לא
24 זו בלבד שלא שומע בקולו, אלא שמלכתחילה אינו יודע שיש מציאות כזו).

25 ועל זה אמר לו הקב"ה "בא אל פרעה" – שיבוא ויכנס לכל ההיכלות כו' עד לבחי' אריך דקליפה⁴⁷
26 (שזוהי דרגת פרעה), ולהודיע לפרעה אודות מציאותו של הקב"ה, ושהוא מוכרח לשמוע בקולו, ועי"ז
27 פעל שבירה כללית בקליפת פרעה, ועד שבא ומבקש כו'.

28 ח. וכללות ההוראה מפרשת בא – שנקראת "בא" סתם, ולא "בא אל פרעה" – שההתעסקות בכל
29 ענין, הן עניני קדושה, והן עניני הרשות (כמו משא ומתן), ואפילו ענינים הקשורים עם מציאות של
30 מנגד, צ"ל באופן שבאים ונכנסים בתוך הענין, ובאופן פנימי – כדרישת תורת החסידות שצריך להיות
31 פנימי⁴⁸, שכל דבר שעושה אינו כדי לצאת י"ח, אלא באופן שמכניס בזה את כל מציאותו כו'.

32 ועד"ז בנוגע לפעולה על הזולת – שלא די לצאת לרחוב ולדבר אודות עשיית דירה לו ית'

(43) נח ז, א.

(44) יחזקאל כט, ג.

(45) בלק כב, יח. כד, יג.

(46) שמות ה, ב.

(47) נצו"א לזהר שם.

(48) ראה סה"ש תורת שלום ע' 39 ואילך.

(38) ה"ב לד, א.

(39) ריש פרשתנו.

(40) חולין לג, ב. וראה לקו"ש ח"ט ע' 245. וש"נ.

(41) ראה כש"ט בהוספות סרכ"ג ואילך. וש"נ (נעתק ב"היום

יום" ט אייר).

(42) ראה שם ס"ח ואילך. וש"נ.

1 בתחתונים⁴⁹, אלא הדיבור צ"ל בדברים היוצאים מן הלב, שנכנסים אל לב השומע⁵⁰, ולבא פליג לכל
2 שייפין⁵¹, לפעול פעולתם,

3 — כולל גם בנוגע להתוועדות זו שנערכת בש"פ בא, שאין להסתפק רק בהדיבור אודות ענין זה,
4 "חזרה" על הדברים הנאמרים וכתובתם, אלא צריך להביא את כל הענינים לידי פועל —

5 לברר את כל ניצוצות הקדושה, כמ"ש⁵² "ונצלתם את מצרים" (כפי שהי' ביצי"מ⁵³, והרי הענין
6 דיצי"מ צ"ל בכל יום, כמ"ש רבינו הזקן בתניא⁵⁴), ועד לגמר הבירורים לעתיד לבוא, שתלוי (כמו כל
7 הענינים דלעת"ל) במעשינו ועבודתינו כל זמן משך הגלות⁵⁵.

8 ועי"ז שכל אחד פועל הענין דיצי"מ בנוגע לעצמו וגם בנוגע ליהודי נוסף, הנה "ברכנו אבינו כולנו
9 כאחד"⁵⁶, שמהגאולה הפרטית — שהיא באופן שמכריע את עצמו ואת העולם כולו לכף זכות⁵⁷ — באים
10 לגאולה הכללית, בביאת משיח צדקנו, באופן ש"בני ישראל יוצאים ביד רמה"⁵⁸.

11 * * *

12 ט. צוה לנגן ואמר מאמר ד"ה באתי לגני אחותי כלה.

13 * * *

14 י. כרגיל ללמוד פסוק בפרשת השבוע עם פירוש רש"י, כולל גם להתעכב על ענין מוקשה שרש"י
15 אינו מבאר, כמדובר כמ"פ אודות גודל הדיוק בפירוש רש"י באופן שלא חסר ולא יתיר (וכמובא
16 בספרים⁵⁹ שלצורך כתיבת פירושו התענה רש"י תרי"ג תעניות כו', וכדאיתא בשל"ה⁶⁰ שבפירוש רש"י
17 ישנם ענינים מופלאים שבתורה), כך, שגם כאשר רש"י אינו מבאר ענין מסויים הרי זה מדוייק, ויכול
18 להיות בב' אופנים: רש"י סבור שהבן חמש למקרא יבין זאת מעצמו, ולכן אינו צריך לפרש, או שרש"י
19 הבהיר זאת כבר לפני^ז, ולכן אינו צריך לחזור ולפרש.

20 ובכ"ן⁶¹, בפרשתנו קאפיטל י"א פסוק י' נאמר: "ויחזק ה' את לב פרעה". ולכאורה אינו מובן: הרי
21 ענין זה נאמר כבר לפני^ז כמה פעמים, ולמה הוצרך הכתוב לחזור ולכפול זאת עוד הפעם? — ולכאורה
22 לא מצינו שרש"י יבהיר זאת.

23 ואין לומר שרש"י אינו מבאר זאת, בגלל שאין זו שאלה בפשוטו של מקרא, כיון שסדר הכתוב הוא
24 לחזור אותו ענין כמה פעמים — שהרי בפסוק זה עצמו מתרץ רש"י שאלה כזו:

25 על חלקו הראשון של הפסוק — "ומשה ואהרן עשו את כל המופתים האלה לפני פרעה" — מפרש
26 רש"י: "כבר כתב לנו זאת בכל המופתים, ולא שנאה כאן אלא בשביל לסמכה לפרשה של אחרי" —
27 "ויאמר ה' אל משה ואל אהרן"⁶², "בשביל⁶³ שאהרן עשה וטרח במופתים כמשה, חלק לו כבוד זה
28 במצוה ראשונה ("החודש הזה לכם וגו'"⁶⁴), שכללו עם משה בדבור".

49 ראה תנחומא בחוקותי ג. נשא טז. ב"ר ספ"ג. במדב"ר פ"ג, ו. תניא רפ"ו. ובכ"מ.

58 בשלח יד, ח. 59 ראה שה"ג (להחיד"א) בערכו. וראה גם תורת מנחם — התוועדויות חמ"ז 316. ורש"י.

50 ראה ס' הישר לר"ת שי"ג. הובא בשל"ה סט, א. 51 ראה זהר ח"ב קנג, א. ח"ג קסא, ריש ע"ב. רכא, ב. רלב, א.

60 במס' שבועות שלו (קפא, א). 61 לחביבותא דמילתא — מועתק בזה מ"ש כ"ק אדמו"ר שליט"א אודות פירוש רש"י שיתבאר בהתוועדות דיום הש"ק:

52 שמות ג, כב. 53 ראה לקו"ש חל"א ע' 50. ורש"י. 54 רפמ"ז.

"בל"ג, למה אינו מפרש טעם יתור חצי השני של פסוק (יא, י) לכאורה" (המו"ז).

55 שם רפ"ז.

62 פרשתנו יב, א. 63 פרש"י עה"פ.

56 נוסח ברכת "שים שלום" בתפלת העמידה. וראה תניא פל"ב.

64 שם, ב.

57 קידושין מ, סע"א ואילך. רמב"ם הל' תשובה פ"ג ה"ד.

ומזה מוכח שבפשוטו של מקרא יש מקום לשאלה "כבר כתב לנו זאת כו", וא"כ, למה לא מבאר
 רש"י ענין זה בנוגע לחלקו השני של הפסוק – "ויחזק ה' את לב פרעה", אע"פ ש"כבר כתב לנו זאת
 בכל המופתים"?
 יש מפרשים⁶⁵, ש"חזר הכתוב ואמר ויחזק ה', בעבור התראת מכת בכורות ל"דה" (שהיתה "שקולה
 כנגד כל המכות"⁶⁶).
 אבל קשה לפרש כן בפשוטו של מקרא, כי, אם "ויחזק גו" קאי על מכת בכורות, ה' הכתוב צריך
 לאמרו בסמיכות יותר להתראת מכת בכורות – לפני "ומשה ואהרן עשו וגו".
 ועד"ז בנוגע לדברי המפרשים⁶⁷ ש"בלי זה (כלי הפסוק "ויחזק גו") ה' מקום לומר שאין מגיע כ"כ
 שכן לאהרן על שטרח, כי לא ה' הדבר כ"כ טורח, אלא לכבוד גדול ה' לו שהוא שליח מן הקב"ה
 כו', לכך אמר הכתוב ויחזק ה' את לב פרעה, וכיון שכן, נמצא שהיו משה ואהרן בכל פעם שהלכו לפני
 פרעה בשליחותם בסכנה גדולה שלא יהרוג אותם פרעה כו', אלא שמשה ואהרן מסרו את נפשותיהם
 בכל פעם בשביל הצלת ישראל, ולכך שפיר זכה (אהרן) עי"ז שנתייחד אליו הדיבור במצוה ראשונה –
 שגם עפ"ז ה' הכתוב צריך לומר "ויחזק ה' את לב פרעה" לפני "ומשה ואהרן עשו וגו".
 ואדרבה: דוקא ע"פ פירוש רש"י "ומשה ואהרן עשו וגו" נאמר כאן "בשביל לסמכה לפרשה של
 אחרי", קשה יותר לפרש שמ"ש לאח"ז "ויחזק ה' את לב פרעה", בא בהמשך למ"ש לפני"ז – אם בנוגע
 למכת בכורות, או בנוגע לכללות המס"נ של אהרן בלכתו לפני פרעה!
 ובמילא הדרא קושיא לדוכתה: מדוע נאמר כאן "ויחזק ה' את לב פרעה", ומהו ההמשך למ"ש לפני"ז
 "ומשה ואהרן עשו וגו"?
 וכמדובר כמ"פ שכיון שזהו ענין הקשור עם פירוש רש"י, הרי זה צריך להיות מוכרח בפשטות
 הכתובים, וכפי שיבאר לקמן.
 יא. בנוגע להערות אאמו"ר על הזהר דפרשת השבוע, הנה בהערה הראשונה מתעכב אאמו"ר על
 מאמר הזהר בנוגע לענין השמירה שע"י המזוזה – בשייכות למ"ש בפרשת השבוע⁶⁸ "ולקחו מן הדם
 ונתנו על שתי המזוזות ועל המשקוף", ועי"ז "לא יהי" בכס נגף גו"⁶⁹ – "עבד בר נש ביתא וקוב"ה
 אמר לי' כתוב שמי ושוי לפתחך וכו"⁷⁰, וז"ל⁷¹:
 "עיין בנצוצי אורות או"ק א' (שמפרש ש"כתוב שמי" קאי על כללות המזוזה שעולה שם אדני").
 ולכאורה יותר קרוב לפרש ששמי קאי על השם שדי' שבחוף המזוזה שהוא השומר ר"ת שומר דלתות
 ישראל⁷² (משא"כ לפירושו ששמי קאי על מזוזה גימט' אד', הרי תיבת מזוזה וכן שם אד' אין נכתב
 במזוזה, ואיך אמר כתוב שמי) וכו' (ומסיים: שוב מצאתי כן ברמ"ד" (כנראה בגלל שבשעת כתיבת
 ההערה לא היו עמו ספרים, והוסיף זאת לאחר זמן).
 וצריך להבין:

כיון שהפירוש שהובא בנצו"א מקורו בספרי קבלה (כדלקמן), הנה גם אם בא להקשות על פירוש
 זה (כי "לא הביישן למד"⁷³), ולכן מפרש באופן אחר, ה' צריך לכתוב בסגנון "לא זכיתי להבין כו",
 ולא בלשון שמדגיש שחולק על דבריו: "ולכאורה יותר קרוב לפרש כו", ואפילו לא "וי"ל בדא"פ"?

(70) זח"ב לו, רע"א.

(71) לקוטי לוי"צ הערות לזח"ב ע' נט.

(72) סידור האריז"ל (כוונת מזוזה). משנת חסידים מס' מזוזה

פ"ג מ"ט. ובכל בו הל' מזוזה (הובא בד"מ יו"ד סרפ"ח): שומר

דירת ישראל. וראה לקו"ש ח"ט ע' 123 הערה 22.

(73) אבות פ"ב מ"ה.

(65) פי' הרא"ם כאן.

(66) פרש"י וראה ט, יד (לפי גירסת ופי' הגו"א, כלי יקר

ואוה"ח שם). וראה גם רש"י שמות ד, כג.

(67) פי' ילקוט עני כאן.

(68) שם, ז.

(69) שם, יג.

- 1 ויתירה מזה: ברמ"ז (שמזכיר אאמו"ר) הובאו שני הפירושים; תחילה הובא הפירוש שקאי על כללות
 2 המזוזה שעולה אד' (כפירוש הנצו"א), ואח"כ הובא הפירוש שקאי על שם שד"י שבחוץ המזוזה (כפירוש
 3 אאמו"ר). וא"כ, איך כותב אאמו"ר שהפירוש שקאי על שם שד"י הוא "יותר קרוב" – בה בשעה שברמ"ז
 4 הובא רק בתור פירוש שני, ואילו הפירוש שעליו הקשה אאמו"ר הוא הפירוש הראשון?
 5 וכפי שיתבאר לקמן מה שיש לומר בזה – לא בוודאות, כי הבנתנו אינה בערך להבנת אאמו"ר, כי
 6 אם בדרך אפשר.
- 7 יב. והנה, כשמדובר אודות דיוק לשון וכיו"ב, יש מקום לשקו"ט כו'; אבל כשמדובר אודות ענין
 8 הקשור עם הלכה, אין מקום לשאלות, אלא צריך להתנהג באופן של הקדמת נעשה לנשמע, וגם אם אינו
 9 מבין, ה"ה מחוייב להתנהג ע"פ דרישת ההלכה.
- 10 אך בפועל רואים שיש כאלו שלא מתחשבים בהלכה, ומבלי הבט על כך שהאמת היא שהתורה לא
 11 תהא מוחלפת⁷⁴, כיון שקשורה עם "אני הוי" לא שנית⁷⁵, וגם אם יתאספו כל מלכי מזרח ומערב לא
 12 יוכלו לשנות אפילו אות אחת בתורה – הנה מצד ענינים של שוחד, ש"יעור עיני חכמים ויסלף דברי
 13 צדיקים"⁷⁶ (כמבואר חומר הענין בש"ס בבלי⁷⁷ וירושלמי⁷⁸, ברמב"ם⁷⁹ וכו'), הרי הם "מוכרים" את
 14 התורה בהתאם לרצונם.
- 15 כל אלו שמרוצים מהפסק⁸⁰, הם יותר מאלו שאינם שייכים לתורה וליהדות, שהרי אלו ששייכים
 16 לתורה והלכה – יצאו נגד זה, עד לקריאה שיצאה לאחרונה מ"אגודת הרבנים" שתוכנה עד כמה הענין
 17 אינו מבוסס ("נישט אויסגעהאלטן"), וכפי שרואים בבירור – כשמעיינים ב"חיבור" שיצא לאחרונה לבאר
 18 את הפסק – על מה נבנה כל הענין!
- 19 ועד כמה יכול ה"שוחד" להתעות – רואים במעשה נורא שאירע בשווייץ, שבכלל היא מדינה שקטה,
 20 שבמשך שנים ארוכות לא היתה מעורבת במלחמה, וכל מי שמחפש מקום רגוע נוסע לשווייץ, אך
 21 לאחרונה אירע בה מעשה נורא:
- 22 ישנו רב זקן שדיבר אודות ענין זה, באמרו, היתכן ש"מוכרים" את התורה בהתאם לרצונם. ובעקבות
 23 דבריו, יצאו כו"כ צעירים וניפצו את החלונות בבית-הכנסת של הרב הנ"ל!
- 24 מדובר אודות רב זקן, שיש לו תלמידים שמשמשים ברבנות, ובגלל שיצא בטענה על כך שמעוותים
 25 את התורה, ניפצו אצלו חלונות במקום קדוש!
- 26 וצרה גדולה יותר – שעד היום הזה לא ראיתי אפילו עיתון אחד שיכתוב על זה!
- 27 בנוגע למאורע עם 3-4 הבחורים, שעד היום לא יודעים בדיוק מה אירע שם – כתבו בכל העיתונים,
 28 ואילו מאורע נורא זה – אין אפילו עיתון אחד שכתב אודותיו; כנראה שעשו כולם יד אחת שלא לכתוב
 29 על זה.
- 30 ועכ"פ – רואים כאן עד היכן יכול השוחד להוליך שולל!
- 31 אמנם, כיון "שאיין לך דבר שעומד בפני התשובה"⁸¹ – הנה אולי יערה עליהם רוח ממרום ויתעוררו
 32 לשוב בתשובה⁸².

(78) ביכורים פ"א ה"ג.

(79) הל' סנהדרין פ"ג ה"ח-ט.

(80) להתיר את האח והאחות לבוא בקהל (ראה גם תורת
 מנחם – התועדויות ח"ע"א ע' 41 ואילך. וש"נ).

(81) רמב"ם הל' תשובה ספ"ג.

(82) חסר הסיום (המו"ל).

(74) עיקר הט' מ"ג העיקרים. וראה רמב"ם הל' יסוה"ת
 רפ"ט. הל' מלכים פ"א סה"ג. פיה"מ סנהדרין פ' חלק יסוד
 התשיעי.

(75) מלאכי ג, ו.

(76) פ' שופטים טז, יט.

(77) סנהדרין ז, ב.

1 [כ"ק אדמו"ר שליט"א נתן משקה לאורחים שיחיו שהגיעו מכמה מדינות].

2 * * *

3 יג. הביאור בפירוש רש"י – בקיצור עכ"פ:

4 רש"י פירש כבר בנוגע למ"ש בפרשת וירא⁸³ "וה' אמר המכסה אני מאברהם אשר אני עושה (ומוסיף
5 במאמר המוסגר בנוגע לאברהם) ואברהם היו יהי' וגו'": "מדרש אגדה, זכר צדיק לברכה⁸⁴, הואיל
6 והזכירו ברכו".

7 ואילו לאח"ז בפסוק⁸⁵ "ואנשי העיר אנשי סדום גו'", מפרש רש"י: "ופשוטו של מקרא, ואנשי העיר
8 אנשי רשע . . ועל שם שהיו רשעים נקראים אנשי סדום, כמו שאמר הכתוב⁸⁶ ואנשי סדום רעים וחטאים"⁸⁷.
9 ומזה מובן, שענין של ברכה בהזכרת צדיק הוא רק ע"פ "מדרש אגדה", ולא ע"פ פשוטו של מקרא;
10 ואילו הזכרת רשעותו של רשע ("שם רשעים ירקב"⁸⁴) מובנת ע"פ פשוטו של מקרא.

11 ועפ"ז מובן, שכאשר הפסוק מזכיר את פרעה – "ומשה ואהרן עשו את כל המופתים האלה לפני
12 פרעה" – צריך להזכיר את רשעותו: "ויחזק ה' את לב פרעה ולא שלח את בני ישראל מארצו", כך,
13 שאין זה בהמשך למ"ש לפני"ז או בתור הקדמה למ"ש לאח"ז, אלא זהו ענין בפני עצמו – בתור מאמר
14 המוסגר – להזכיר רשעותו של פרעה.

15 וזהו הטעם שענין זה נאמר כאן דוקא (ולא לפני"ז, מיד לאחרי האזהרה על מכת בכורות), כי המקום
16 הטוב ביותר להזכיר רשעותו של רשע היא היכן שמודגש היותו בתכלית השפלות, בדיוטא האחרונה,
17 ולכן, לאחרי שנאמר ש"משה ואהרן עשו את כל המופתים האלה לפני פרעה", מוסיף הכתוב ומדגיש
18 את גודל רשעותו, שאעפ"כ לא התפעל מזה: "ויחזק ה' את לב פרעה ולא שלח את בני ישראל מארצו".

19 יד. הביאור בנוגע להערות אדמו"ר על הזהר:

20 לכל לראש יש לבאר כיצד אפשר לפרש ש"כתוב שמי" קאי על כללות המזווה שעולה אד', בה בשעה
21 שתיבת מזווה וכן שם אד' לא נכתב במזווה – ע"פ הידוע שכל התורה היא שמותיו של הקב"ה (כמובא
22 בזהר ובכ"מ⁸⁸), וכיון שבמזווה כתובות אותיות התורה, שייך לומר על זה "כתוב שמי".

23 אבל אעפ"כ, יותר קרוב לפרש לשון הזהר "כתוב שמי" על השם שד"י, שזהו שם ממש, ולא סתם
24 אותיות התורה, שכולה שמותיו של הקב"ה.

25 אך עפ"ז אינו מובן לאידך גיסא – מדוע מביא הרמ"ז פירוש זה (ש"כתוב שמי" קאי על שם שד"י)
26 בתור פירוש שני?

27 ויש לומר הביאור בזה:

28 הענין ד"כתוב שמי" במזווה הובא בזהר בקשר לנתינת הדם על המשקוף ועל שתי המזוזות. ולפי
29 הפירוש ש"כתוב שמי" קאי על שם שד"י, הרי יש בזה רק ענין אחד, ואין זה דומה לענין שתי המזוזות
30 והמשקוף שהם ג' ענינים.

31 ולכן מוטב לפרש שקאי על כללות המזווה, שיש בה ג' ענינים שהם בדוגמת ג' הענינים דשתי
32 המזוזות ומשקוף: שתי המזוזות הם חסד וגבורה, והמשקוף הו"ע התפארת⁸⁹. ועד"ז בכללות המזווה:
33 פרשה ראשונה – בחי' החסד, ופרשה שני' – בחי' הגבורה, וענין התורה שנזכר בשתייהם – בחי'
34 התפארת.

87) ראה גם לקו"ש ח"ה ע' 42.

88) זח"ב פז, א. רמב"ן בהקדמתו עה"ת. יונת אלם פכ"ט.

89) ראה אוה"ת פרשתנו ע' שי ואילך. וש"ג.

83) יח, יזי"ח.

84) משלי יו"ד, ז.

85) יט, ד.

86) לך לך יג, יג.

- 1 אמנם, גם להפירוש שקאי על שם שד"י יש לבאר השייכות לג' הענינים דשתי המזוזות ומשקוף –
 2 כי:
- 3 ידוע ששם שד"י הוא בספירת היסוד⁹⁰, והרי ספירת היסוד נקראת בשם "כל"⁹¹, לפי שכוללת כל ה'
 4 הספירות (כפי שכל א' כלולה מעשר – הגימטריא ד"כל"), כך, שיש בזה כל ג' הקוין דחסד גבורה (שתי
 5 המזוזות) ותפארת (המשקוף).
- 6 ויש להוסיף בביאור השייכות דשם שד"י גם לב' הענינים דחסד וגבורה – ע"פ המבואר במדרשי
 7 חז"ל בפירוש שם שד"י⁹²: (א) "שאמרתי לעולמי די"⁹³, שזהו ענין של גבורה, (ב) ש"די באלקותי לכל
 8 ברי"⁹⁴, שזהו ענין של חסד.
- 9 וכללות החילוק בין הפירושים הנ"ל – שהעדפת הפירוש שקאי על כללות המזוזה (כברמ"ז) היא
 10 בגלל שעפ"ז מובן יותר המשך ושייכות הענינים (מזוזה ונתינת הדם על שתי המזוזות והמשקוף) זל"ז,
 11 ואילו העדפת הפירוש שקאי על שם שד"י (כבהערות אאמו"ר) היא שבגלל שעפ"ז מובן יותר פשטות
 12 הלשון "כתוב שמי".
- 13 טו. בנוגע לפירוש רש"י – שיש בו גם ענינים מופלאים – יש ללמוד הוראה מאהרן:
- 14 ובהקדים כללות החילוק שבין אהרן למשה – כדאיתא במדרש⁹⁵ על הפסוק⁹⁶ "וילך ויפגשוהו . . וישק
 15 לו", "הה"ד⁹⁷ חסד ואמת נפגשו . . חסד זה אהרן . . ואמת זה משה". וזהו גם שענינו של משה הי'
 16 תורה, המשכה מלמעלה למטה, ואילו ענינו של אהרן הי' לפעול הענין ד"בהעלותך את הנרות"⁹⁸, העלאה
 17 מלמטה למעלה⁹⁹.
- 18 ובנוגע לענינו:
- 19 משה רבינו – כיון שענינו הוא אמת, אין זה פלא שלא התפעל מפרעה ומילא את שליחותו של
 20 הקב"ה; אבל אהרן, שענינו הי' חסד, ולכן הי' "אוהב את הבריות"¹⁰⁰, וכיון שמדובר קודם מ"ת, היתה
 21 האהבה שלו לא רק לבני, אלא גם לאינם יהודים, כולל גם פרעה – הרי זה חידוש שאעפ"כ לא התפעל
 22 מפרעה.
- 23 ולכן, בתור הקדמה לפרשה "ויאמר ה' אל משה ואל אהרן גו'", ש"חלק לו כבוד (לאהרן) . . שכללו
 24 עם משה בדבור" – נאמר: "ומשה ואהרן עשו את כל המופתים האלה לפני פרעה", שבזה מודגשת
 25 מעלתו של אהרן שעשה וטרח במופתים כמשה, מבלי להתפעל מפרעה, אף שהי' אז מעמד ומצב ד"ויחזק
 26 ה' את לב פרעה ולא שלח את בני ישראל מארצו".
- 27 טז. ומזה יש ללמוד הוראה:
- 28 עבודתו של יהודי צריכה להיות באופן שלא להתחשב כלל עם טבע נפשו הבהמית. – כיון שדורשים
 29 ממנו לעבוד עבודתו, עליו לעשות זאת מבלי להתפעל מזה שטבע נפשו מחייב הנהגה הפכית.
- 30 וע"ד שמצינו באברהם אבינו שלאחרי העקידה אמר לו הקב"ה "עתה ידעתי כי ירא אלקים אתה"¹⁰¹
 31 – כיון שאברהם מטבעו הי' בקו החסד, ולכן, דוקא לאחרי מעשה העקידה, שהי' ענין של גבורה, אמר
 32 לו הקב"ה "עתה ידעתי כי ירא אלקים עתה", כיון שעבודתו אינה רק מצד טבע החסד¹⁰².

90 ראה לקוטי לוי"צ הערות לזח"א ע' מא. ע' קלד. ע' קנא.
 ע' רלט. ועוד.
 91 ראה סה"מ תש"י ריש ע' 121. סה"ל (דא"ח להצ"צ) ערך
 כל (ע' קבו ואילך). וש"נ.
 92 ראה גם תורת מנחם – סה"מ טבת ע' רמג ואילך. וש"נ.
 93 חגיגה יב, א. זח"ג רנא, ב.
 94 פרש"י לך לך יז, א. וראה ב"ר פמ"ו, ג.
 95 שמו"ר פ"ה, יו"ד.
 96 שמות ד, כז.
 97 תהלים פה, יא.
 98 ר"פ בהעלותך.
 99 ראה גם לקו"ש חכ"ד ס"ע 257 ואילך. וש"נ.
 100 אבות פ"א מ"ב.
 101 וירא כב, יב.
 102 ראה תניא אגה"ק סי"ג (ק"ט, ב). ובכ"מ.

- 1 וכך צריך להיות אצל כל אחד מישראל – שכאשר דורשים ממנו לעשות ענין מסויים, אין לו להתחשב
 2 עם טבעו, אם הוא מסוגל לעשות זאת מצד טבעו או לא, אלא לעשות מה שדורשים ממנו¹⁰³.
- 3 ועד שבאים למעמד ומצב "שהם עתידים להתחדש כמותה"¹⁰⁴, שענין זה קשור עם "דוד¹⁰⁵ מלך
 4 ישראל חי וקיים"⁸².
- 5 [לאחרי תפלת מנחה התחיל כ"ק אדמו"ר שליט"א לנגן הניגון "בני היכלא"].

103 (105) שם כה, א.

104 חסר קצת (המו"2).
 104 נוסח קידוש לבנה (סנהדרין מב, א).

אגרות קודש

ב"ה, ה' טבת, תשט"ו
 ברוקלין.
 שלום וברכה!

...נהניתי ממה שדבר עם הרה"ח... שישתדל להפגש אתם, וחזקה לתעמולה שאינה חוזרת
 ריקם, כי הרי לב ישראל - אמרו רז"ל אני ישנה בגלותא ולבי ער להקב"ה, (ובמילא במשך הזמן
 גם) לתורתו ומצותיו.

מה שכותב אודות השייכות (אליו, שכל אחד ואחד שייך) לעבודה שבלב, הנה מובן שאין
 כל סתירה לזה ממה שאומרים לו שצריך להרבות בידיעות בתורת החסידות וכו', כיון שבכל דבר
 יש על האדם להלך מדרגא לדרגא, וכל דבר שבקדושה צריך הכנה ויגיעה. וההכנה לעבודה שבלב
 הוא כמ"ש דע את אלקי אביך (ואח"כ יכול להיות כדבעי) ועבדהו בלבב שלם. ובכלל בענינים
 כאלו, יש לסמוך על המשפיע והר"מ והר"י, כיון שלהם יש נסיון בדבר, ויכולים לדון על הענינים
 מבלי השוחד דאהבת עצמו, שלפעמים מגזמת בצד הלא טוב שבאדם ולפעמים מגזמת חלק הטוב
 שבאדם. וכפסק תורתנו שאין אדם מעיד על עצמו לשים עצמו צדיק וכן לשים עצמו רשע.

נהניתי ממה שכותב שקירב אברכים ללימוד התורה ולקיום מצותי. ובטח ישתדל ג"כ
 לקרבם לפנימיות התורה נשמתא דאורייתא, ומדתו של הקב"ה מדה כנגד מדה, אלא שכמה
 פעמים ככה, להרבות בהסייעתא דשמיא בלימוד התורה וקיום המצות ובעבודה שבלב - של
 המשתדל בזה.

ובהנוגע לשאלתו שמציעים לו להתעסק בעבודת החינוך בקביעות, לע"ע לא נראה לי דבר
 זה. ובלבד שישקוד בלימוד תורת הנגלה ותורת החסידות ככל יכולתו. ואז בטח גם הנהלת הישיבה
 וגם הנהלת הרשת תפסור אותו מענין הנ"ל. ומובן שאין בזה סתירה שלעת מן העתים יעסוק איזה
 ימים או שבוע בכגון דא, בזמן ומקום של הכרח, אבל לא בקביעות. והשי"ת יצליחו לבשר טוב
 תכה"י.

בברכה,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א
 מזכיר: א. קווינט

לקוטי שיחות

פרשת וארא

כרך טז שיחה ה

מתורגם ללשון הקודש

- 21 מצרים. מזה מובנים כמה פרטים לגבי העובדה הנ"ל,
22 שהמכות חדרו אל פנימיות הדברים המוכים:
- 23 (א) לפי שתי הדעות, לא היו המכות רק בחפץ הנראה
24 בגלוי, אלא גם בעצמיותו ומהותו של החפץ, ב"העלם"
25 שבו; (ב) שתי הדעות הנ"ל, אם המכה חדרה (גם) לחומר
26 ההיולי או רק לצורת החומר, להרכבו מארבעת היסודות,
27 תלויות בהשקפתן על העומק שאליו חדרה⁵ טומאת
28 מצרים, שהרי המכות באו לבטל את טומאת מצרים לפי
29 עומק זה של חדירתה.

ג.

**איסור חמץ – הוכחה להחידת טומאת מצרים למהות
העצמית של המציאות**

- 30 כשם שכל עניני האגדה ופנימיות התורה מתגלים גם
31 בתורת הנגלה ובהלכה, כך מתגלה ענין זה, של חדירת
32 טומאת מצרים עד למהות העצמית של הדברים והמחלוקת
33 על כך, שהובאה לעיל, בתוכנו ואופנו של איסור חמץ
34 (שהוא תוצאה מטומאת מצרים):
- 35 חמץ אסור לא רק באכילה ובהנאה, אלא גם ב"בל
36 יראה ובל ימצא" (המביאים למצוות ביעור חמץ).
37 ההבדל בין שלושת הענינים הללו (איסור אכילה,
38 איסור הנאה, ו"בל יראה ובל ימצא") הוא:
- 39 אכילה, ואיסור אכילה, קשורים לצורתו המוגמרת של
40 הדבר הנאכל, כפי שהוא ראוי לאכילה, ולא ל"חומר" בפני
41 עצמו. כלומר, אכילה קשורה לעצם מציאותו של דבר-

א.

המחלוקת בקשר למכות מצרים, ומשמעותה

- 1 בקשר למכות שהביא הקב"ה על המצרים, קיימת
2 מחלוקת¹ בין רבי אליעזר ורבי עקיבא²: "רבי אליעזר
3 אומר... כל מכה... היתה של ארבע מכות... רבי עקיבא
4 אומר... של חמש מכות..."
- 5 מהי מהותן של שתי הדעות "של ארבע" ו"של
6 חמש"?
- 7 ב"כלבו"³ מוסבר בשם "בעל המלמד", שהמחלוקת
8 היא כדלהלן:
- 9 רבי אליעזר סובר שהמכות חדרו לארבעת היסודות של
10 כל דבר³, שבו היתה המכה. כלומר, המכה לא שרתה רק
11 בדבר המורכב מארבעת היסודות, אלא חדרה לעומק,
12 והגיעה גם אל עצמיותו של כל יסוד, ולפיכך היתה כל
13 מכה "של ארבע".
- 14 לדוגמא, במכת דם לא הוכו רק המים בתור מציאות
15 של "מים", אלא גם האש, הרוח והעפר שבמים.
- 16 רבי עקיבא מוסיף, שהמכה היתה גם ב"חומר
17 ההיולי"⁴ של הדבר, המופשט מארבעת היסודות. יוצא
18 אפוא, שכל מכה היתה "של חמש": ארבעת היסודות
19 ו"החומר ההיולי".

ב.

המחלוקת תלויה בעומק שאליו חדרה טומאת מצרים

- 20 כוונת המכות היתה, כשמן, להכות ולהכניע את

וברשב"ץ: היסוד החמישי הוא הגלגל השתיית היסודות. [ולהעיר מד"ה
החודש הש"ת פ"ב, דבהמכות כו' ה' שינוי לא רק בהיש כ"א בהכח
האלקי, עיי"ש].

בעקידה שם פליג על שיטה זו (כי "ההיולי הוא משותף ושוה אצל
כל הצורות כו"), ומפרש שר"ע חושב גם "טבע המורכב וצורתו" (וראה
גם אברבנאל (בוכח פסח)) – משא"כ לשאר הדעות צ"ע למה לא חשיב
מכה בהדבר בגמרו – בהרכבו וצורתו.

(5) וע"ד שמסביר הגאון הרג"צו"י שיש איסורים שהם רק בצורת
(תואר) דבר הנאסר ויש – שהם גם בהחומר שלו (ראה מפצ"פ פ"א) וראה
לקמן בפנים.

(1) הגדה של פסח. ממכילתא בשלח יד, לא. מדרש תהלים מזמור
עח. ובשמור"ר (פכ"ג, ט) הובאה רק דעת רבי אליעזר.

(2) בנוגע לדעת רבי יוסי הגלילי שהובאה שם לפניו – ראה לקמן
בפנים ס"ה ובהערה 21.

(3) בפירוש ההגדה. הובא ג"כ באורחות חיים (פירוש הגדה),
אבודרהם (סדר ההגדה ופירושה), ועוד. וכ"ה בריטב"א להגש"פ (והובא
בעקידה פ' בשלח שער מ'). רשב"ץ (מאמר חמץ. פירוש ההגדה). ועוד.
וראה הערה 4.

(3*) ראה רמב"ם הל' יסוה"ת רפ"ד. מו"נ ח"א פ"ב ובכ"מ שם.

(4) כ"ה בריטב"א שם ("מכת ההיולי הוא יסוד הכולל"). ובא"ח
וכלבו (ועד"ז באבודרהם) שם "יסוד הגלגלים שהוא יסוד החמישי".

30 מובן, שסוג ההשבתה תלוי בעומק שאליו חודר איסור
 31 החמץ בתוך הדבר האסור: אם האיסור מגיע עד לעצם
 32 מציאותו של החמץ, צריכה להיות השבתה כזאת, שתבטל
 33 את עצם מציאותו של החמץ, ואם האיסור קשור רק
 34 לצורתו ותוארו של החמץ – די בהשבתת האפשרות
 35 לאכילת החמץ ולהנאה ממנו, ואין צורך בהשבתת עצם
 36 החמץ, שהרי בו אין שום איסור¹⁰.
 37 ויש לומר, ששתי דעות אלו מתאימות לדעות רבי
 38 אליעזר ורבי עקיבא בענין המכות:
 39 דעתו של רבי אליעזר, האומר ש"כל מכה... של ארבע
 40 מכות", כלומר, שהמכות היו רק בצורתו של הדבר, כפי
 41 שהוא מורכב מארבעת היסודות, מתאימה לשיטתם של
 42 חכמים "אף מפרר וזורה לרוח...", הסוברים שיש לבער
 43 את צורתו ותוארו של החמץ, דהיינו את האפשרויות
 44 לאכילה ולהנאה.
 45 ואילו דעתו של רבי עקיבא, האומר ש"כל מכה... של
 46 חמץ מכות", שהמכות חדרו גם את החומר ההיולי, נובעת
 47 מהתאמת סברתו¹¹ לשיטתו של רבי יהודה, ש"אין ביעור
 48 חמץ אלא שריפה".

ה.

באיסור הנאה עצמו, קיימים שני סוגים

49 כפי שקיימות שתי שיטות בביעור חמץ, החלוקות
 50 ביניהן בשאלה אם התורה אסרה גם את עצם מציאותו של
 51 החמץ, המופשט מכל צורה שהיא, או רק את המציאות
 52 הקשורה בצורה ו"תוארו", בעובדה שהחמץ ראוי להנאה
 53 וכו', קיימות שתי דרכים, בדומה לכך, גם באיסור ההנאה
 54 עצמו, השונות ביניהן בהסתכלות על חדירת הרע לעומק,
 55 יותר מצורת הדבר, והן?

56 (א) הנאה ש"מביא לידי שום אכילה"¹², כי "סתם
 57 הנאות לידי אכילה הם באות שלוקח בדמים דבר
 58 מאכל"¹². במבט רחב יותר כולל סוג זה של הנאות, כל

1 המאכל. הנאה, ואיסור הנאה, קשורים ב"חומר" ממנו
 2 עשוי המאכל.
 3 [וזהו אחד ההסברים⁶ לעובדה שאפשרי דבר האסור
 4 באכילה ומותר בהנאה. שהרי, לכאורה, לא מובן: אם דבר
 5 מסוים מכיל רע או איסור, כיצד אפשר ליהנות ממנו?
 6 אלא, התשובה לכך היא: באיסור אכילה, הכוונה היא
 7 שהרע קיים רק בצורתו של הדבר הנאכל, בחיצוניות
 8 ההופכת אותו לראוי לאכילה, ולפיכך הוא מותר בהנאה,
 9 כיוון שב"חומר" של המאכל, שאליו קשורה ההנאה אין
 10 שום רע].
 11 אך גם הנאה (ואיסורה) קשורים בשימוש בדבר,
 12 כשהוא בצורה מסוימת, וזוהי הוכחה לכך שהנאה
 13 קשורה בדבר כאשר יש לו כבר צורה.
 14 לגבי חמץ נוסף גם האיסור להימצאותו ברשות יהודי
 15 אפילו ללא שימוש כל-שהוא. כלומר, האיסור חל על
 16 עצמיותו של הדבר, כפי שהוא "מופשט" (עירום) מכל
 17 צורה שהיא, וגם אז אסור ה"ימצא", אסורה⁷ עצם
 18 המצאותו של החמץ ברשותו של יהודי.

ד.

המחלוקת בקשר למצות ביעור חמץ, ומשמעותה

19 לגבי מצות ביעור חמץ, קיימת מחלוקת⁸ בין רבי
 20 יהודה לחכמים: רבי יהודה אומר, שאין ביעור חמץ אלא
 21 שריפה, וחכמים אומרים שניתן לבער חמץ גם על-ידי
 22 פירור וזריה לרוח, או הטלה לים.
 23 ה"רוגוצ'ובי"⁹ מסביר את הסיבה למחלוקת. לפי רבי
 24 יהודה יש להשבית את עצם המציאות של החמץ, ולכן יש
 25 לשרפו, כי על-ידי פירור וזריה לרוח וכדו' עדיין נשארת
 26 עצם מציאותו של החמץ. לא כך היא דעתם של חכמים,
 27 הסוברים, שדי בכיטול והשבתת צורתו ותוארו של החמץ,
 28 די בכיטול האפשרות לאכילת החמץ, או להנאת האדם
 29 ממנו, וזה נעשה גם ע"י פירור וזריה לרוח וכדו'.

(9) צפע"נ עה"ת בחקותי כו, ו. מפענת צפונות שם ס"ט, וש"נ. וראה לקו"ש [המתורגם] ח"ז ע' 199. לקמן ע' 144 ואילך.

(10) וראה מפצ"פ שם, שזהו ג"כ הביאור בפלוגתת ר"י ור"ש (פסחים כח, סע"א ואילך) בחמץ שעבר עליו הפסח.

(11) פסחים ה, ריש ע"ב.

(12) לשון רש"י – פסחים כא, ב ד"ה לא יאכל [בדעת חזק] (שיליף איסור הנאה בחמץ מ"א יאכל חמץ לא יחא בו היתר אכילה"). וראה שד"ח (כללים מערכת כ"ף כלל קיט ד"ה ואנא בסופו) שגם לרב אבהו (ד"לא יאכל לא תאכל לא תאכלו, אחד איסור אכילה ואחד איסור הנאה במשמע"), גיד ההנאה שאסרה תורה הוא "שלא יחא בו היתר

(6) ראה עוד ביאור (באופן אחר) – שיחת ש"פ אחרי תשל"ו. לקו"ש ח"ז ע' 299.

(7) להעיר מהצד השווה דחמץ וע"ז, דשניהם מצוה לבערם. אסורים במשהו ועוד (ומאן דאכל חמץ בפסח כמאן דפלא לעכורם – זח"ב קפב, א) – ראה תו"ש ח"ט מילואים סימן כ', וש"נ.

וראה שו"ת הרדב"ז (ח"ג ס" תתקעז). הובא בשמחת הרגל להחיד"א "לימוד א'", שהטעם שהחמירה תורה בחמץ יותר משאר כל איסורים (גם ע"ז) הוא מפני שחמץ בפסח רמו ליעצה"ד, ע"י"ש (ובשמחת הרגל שם), ובטעמה"צ שלו מצוה קז.

(8) משנה פסחים רפ"ב. וש"נ.

במכילתא²⁰, לפני דעותיהם של רבי אליעזר ורבי עקיבא,²¹
 ש"מנין... שלקו המצרים במצרים (רק²¹) עשר מכות ועל²²
 הים לקו חמישים מכות וכו",²³ נובעת משיטתן²², שחמץ²³
 מותר בהנאה²³. דעה זו מראה שאיסור חמץ הוא רק²⁴
 בצורתו של הדבר²⁴, ולגבי טומאת מצרים מראה הדעה,²⁵
 שהטומאה הגיעה רק אל חיצוניות הדברים, ולפיכך היתה²⁶
 כל מכה רק במציאותם של הדברים, כפי שהם כבר²⁷
 מורכבים מארבעת היסודות].²⁸

ו.

המחלוקת לגבי החשבת מצרים כאחת מארבע גלויות, קשורה בשתי היעות הנ"ל

לפי האמור לעיל (סעיף ב') שהמחלוקת בין רבי²⁹
 אליעזר ורבי עקיבא תלויה בעומק חדירת טומאת מצרים³⁰
 אל תוך ארץ מצרים ואל אשר בה, ניתן להסביר הטעם³¹
 למדרשות חלוקות בנוגע לארבע גלויות:³²
 ברוב המקומות²⁵ אין גלות מצרים מנויה בין ארבע³³
 המלכיות והגלויות, והסיבה הכתובה על כך²⁶ היא, כיון³⁴
 שמצרים "שקול ככולם ויותר מהם... ולכן לא הוזכר³⁵
 בכללם כי הוא בחינה גדולה מכולם". אך מצד שני,³⁶
 קיימים מספר מקומות²⁷ שבהם מנויה מצרים בין ארבע³⁷
 המלכיות והגלויות, והיא הראשונה שבהם.³⁸

הנאה הנותנת לאדם רווחים¹³, וכתוצאה מכך נגרם¹
 ש"מביא לידי שום אכילה... שלוקח בדמים דבר מאכל"¹².²
 (ב) שימוש שאינו נותן לאדם שום רווחים. לדוגמא:³
 האכלת דבר האיסור לכלבי הפקר, שעליה אין לומר שזוהי⁴
 הנאה המביאה לידי אכילה.⁵

בירושלמי¹⁴ קיימת מחלוקת בקשר להאכלת חמץ⁶
 לכלבי הפקר. שיטה אחת סוברת שמוותר¹⁵ לעשות זאת,⁷
 ושיטה אחרת סוברת שהפסוק¹⁶ "ולא יאכל חמץ" אוסר⁸
 גם את השימוש בחמץ על-ידי האכלתו לכלבי הפקר.⁹
 ניתן לומר, שמחלוקת זו קשורה לשאלה בדבר חדירתו¹⁰
 של איסור חמץ¹⁷ אל עצמיות של הדבר¹⁸:

אם האיסור שורה רק על צורתו ותוארו של הדבר, הרי¹²
 איסור ההנאה, הקשור לעצמיותו של הדבר, כפי שהוסבר¹³
 לעיל, מוגבל רק להנאות שיש להן קשר לאיסור אכילה¹⁴
 ("מביא לידי שום אכילה")¹⁵;

אך אם האיסור שורה גם על עצמיותו של הדבר, ללא¹⁶
 קשר עם צורה ותואר, הרי אז איסור ההנאה הוא איסור¹⁷
 בפני עצמו, שכולל איסור בשימוש כל-שהוא בחמץ, גם¹⁸
 שימוש שאינו "מביא לידי שום אכילה".¹⁹

[לפי זה יש לומר, שדעת רבי יוסי הגלילי, המובאת²⁰

אכילה". אבל להעיר משהמ"צ להרמב"ם מל"ת קפו. חינוך מצוה קיג. ואכ"מ].

(13) ראה מהר"ם חלואה לפסחים כא, ב.

(14) פסחים רפ"ב.

(15) וכבר האריכו (נ"כ הירושלמי שם, ועוד) בדעת רש"י (פסחים ה,
 ריש ע"ב ד"ה ש"מ): יאכילנו לכלבים. ובגליוני הש"ס (להר"י ענגל)
 פסחים (כא, א) מביא מספר הפרנס ס' נב: ואם מצא .. מיני איסורי חמץ
 .. ואסור בהנאה ולכלב תשליכון אותו. וראה פרמ"ג (אשל אברהם) או"ח
 תתמ"ח סק"ט.

(16) בא ג, ג.

(17) ראה מקור חיים או"ח שם סק"י – דאיסור זה הוא רק בחמץ ולא
 בשאר איסורי הנאה (וראה גם ביאורי הגר"א או"ח שם. פרמ"ג הנ"ל).

אבל רוב הפוסקים ס"ל דאיסור זה הוא גם בשאר איסורי הנאה (ראה
 שד"ח כללים מערכת אל"ף כלל רכג. פאת השדה כללים שם כלל לה.
 וש"נ וכ"ה בשו"ע אדה"ז שם תתמ"ז קו"א סק"ב). ולהעיר, שלדעת כמה
 הטעם הוא רק משום דבעי קבורה (ולא מצד עצם איסור הנאה) – ראה
 שד"ח שם.

(18) אבל מובן שיש לחלק בין פלוגתא זו לפלוגתא בביעור חמץ –
 כי כללות איסור הנאה אינו בעצם מציאות הדבר כמו ב"י וב"ב וביעור,
 וכנ"ל בפנים.

וראה שו"ע או"ח ר"ס תמה (ושו"ע אדה"ז שם סעיף ד, ז) שהלכה

(* שלכן צריך לימוד מיוחד לאיסור האכילת חמץ לכלבי הפקר. כדלקמן בפנים.

(** כמה דוגמאות לזה – ראה לקח טוב (להר"י ענגל) כלל ז. ח. שד"ח כללים מערכת אל"ף כלל קכא. פאת השדה כללים שם כלל לו.

(*** בירוש' תענית (פ"א טה"א) מקדים בבל לעלים (ומוסיף יון) וראה דק"ס מגילה שם.

כחכמים דמפרר וזורה לרוח כו', ובס"י תמה ס"ו (ושו"ע אדה"ז תתמ"ג
 ס"ג. תמה ס"ה. תמה בסופו) נפסקה ההלכה דאסור להאכיל חמץ
 לבהמות של הפקר.

(19) ואף שחמץ אסור כב"י וב"י (שמורה שהאיסור הוא בעצם
 המציאות כנ"ל) – יש לומר, שלדיעה זו האיסור דב"י וב"י הוא רק סייג
 (מה"ח**) שלא יבא לאכלו, כמ"ש הר"ן ריש פסחים. פרמ"ג פתיחה
 לה' פסח ח"א פ"א אות ט'.

(20) נסמן לעיל הערה 1. וכ"ה בשאר מקומות שבהערה הנ"ל.
 (21) ע"פ המבואר בפנים יומתק הלשון "רבי אליעזר אומר כו"
 (דמשמע שחולק על ריה"ג) – אף שאינו מוכרח (ראה זבח פסח. הגש"פ
 עם לקוטי טעמים ומנהגים (קה"ת תשל"ג ושלא"ח ז' ע' כז).

(22) פסחים כג, א. וש"נ.

(23) אבל להעיר, שבשמו"ר (ציון לעיל הערה 1) גרים 'ר' יהושע,
 ודעת ר' יהושע היא דחמץ אסור בהנאה (ראה מלא הרועים ע' חמץ
 בהנאה אות כא).

(24) ואיסור ב"י כו' – ראה לעיל הערה 19.

(25) ראה לדוגמא: ב"ר פ"ב, ד. פט"ז, ד. פמ"ד, טו. שם, יז. ויק"ר
 ס"פ שמיני.

(26) ל"ת להאריז"ל ר"פ תצא. ס' הליקוטים שם.

(27) מגילה (כט, א – בעין יעקב. וראה דק"ס שם): גלו למצרים כו'
 לעילם כו' לבבל*** כו' לאדום.

29 מצרים" (השתחררות מהגבלות) רק בעשרת כוחות הנפש,
30 הנחלקים לארבעת הסוגים הבאים (כנגד ארבע אותיות שם
31 ה-ר-י-ה³³)

32 – (א) עבודה בפועל במחשבה, בדיבור ובמעשה
33 ("מלכות"). (ב) עבודה במידות – ("ז"א"), (ג) הכוחות
34 השכליים ("בינה"), (ד) כח מסירות הנפש ("חכמה").
35 או שיש צורך בעבודה מסוג של "יציאת מצרים" גם
36 בדרגת ה"יחידה" שבנפש – עצמיותה ומהותה של הנפש,
37 המקבילה לחומר ההיולי בבריאה²⁹.

במחלוקת שהובאה לעיל סובר רבי אליעזר ש"כל
מכה... של ארבע מכות", על סוג העבודה של "יציאת
מצרים" להתבצע בכל ארבעת הסוגים של כוחות הנפש,
יש להשתחרר מן ההגבלות בכל אחד מהם, כדלהלן:
בדרגה הנמוכה ביותר קיימות הגבלות במלחמתו
ביצרו, דבר הגורם, ר"ל, ליהודי לעבור על התורה בפועל,
במעשה (ובדיבור ומחשבה³⁴), ולפחות על איסורים
הדרושים מלחמה גדולה יותר³⁵.

דרך עדינה יותר של "מיצרים" (=הגבלות) היא,
שלמרות שהוא נזהר מלעשות דברים אסורים, בכל זאת
התנהגותו בעניינים המותרים מותאמת ל"הנחות העולם"
(למוסכמות הציבור), בכל פעולותיו תופסת מקום
המחשבה אודות "מה יאמרו הבריות" – וזאת עקב היותו
מוגבל ב"מדות" (מדותיו – רגשותיו, מרגישות את
הסביבה ומתחשבות בה³⁶ בכל פעולה).

לאחר שהיהודי כבר משתחרר מהגבלות אלה, הגבלות
הסביבה, עדיין ייתכן שהוא יישאר קשור בהגבלותיו
העצמיות – הוא יעבוד רק לפי השכל, עבודה שלפי "טעם
ודעת", עבודה מתוך קרירותו של השכל.

כאשר הוא משתחרר גם מהגבלה זו, והוא עובד
בעבודה ש"למעלה מטעם ודעת" עבודה של מסירות נפש

1 ויש לומר, שגם שתי שיטות אלו לגבי מניית מצרים
2 כאחת מארבע גלויות קשורות במחלוקת זו, המחלוקת על
3 עומק חדירת טומאת מצרים אל תוך ארץ מצרים.

4 והביאור בזה:
5 הסיבה לכך שמצרים איננה מנויה (ברוב המקומות)
6 בין ארבע המלכיות והגלויות, היא, שארבע המלכיות
7 והגלויות הן "נגד ארבע אותיות שם ה-ר-י-ה" ואילו גלות
8 מצרים היא "נגד קוצו של יו"ד"²⁶, והרי ידוע שארבע
9 היסודות "הם ארבע אותיות ה-ר-י-ה"²⁸, ואילו קוצו של
10 יו"ד" היא "דוגמת החומר הקדום הנקרא היולי"²⁹, יוצא
11 איפוא, לפי כל האמור, שארבע הגלויות הם כנגד ארבעת
12 היסודות³⁰, וגלות מצרים חדרה והגיעה גם לחומר ההיולי.
13 במקומות בדברי חז"ל, שבהם מנויה מצרים בין ארבע
14 המלכיות, הכוונה היא, שמצרים היא כנגד בחינת
15 "חכמה"³¹. ולמרות שגם לפי דעה זו, מצרים היא השורש
16 לכל הגלויות³², הרי זהו שורש הכולל את כל הגלויות³³.
17 לפי דעה זו נגעה טומאת מצרים רק בחומר שיש לו צורה,
18 רק בארבעת היסודות.

ז.

המחלוקת בין רבי אליעזר ורבי עקיבא היא לגבי אופן העבודה הרוחנית

19 הענין של גלות ויציאת מצרים קיים גם בעבודתו
20 הרוחנית של היהודי: מצרים – מלשון מיצרים וגבולות.
21 "גלות מצרים" היא עבודתו המוגבלת של יהודי, עבודה
22 במדידה והגבלה, ואילו "יציאת מצרים" היא ההשתחררות
23 מן ההגבלות בעבודה (אף מהגבלותיה של הנפש
24 האלקית).

25 וכך תובן המשמעות הרוחנית של המחלוקת בין רבי
26 אליעזר ורבי עקיבא לגבי המכות – אם הם חדרו רק
27 לארבעת היסודות, או גם לחומר ההיולי: המחלוקת
28 ביניהם היא: האם דרושה עבודה מסוג של "יציאת

ולהעיר מאוה"ת שם "שר של מצרים ושל בבל", וכן באוה"ת בראשית
(כרך ג' – תקס, ב) "ברבות בראשית פט"ז פי' ג"כ ענין ד' נהרות על
מצרים בבל כו". וראה ש' המצות הארז"ל פ' ראה. זהר הרקיע לזח"ב
רנח, א.

33 להעיר מב' הביאורים בר"ה קול דודי תש"ט בענין כל המלכיות
נק' ע"ש מצרים.

* 33א אגה"ת פ"ד, ובכ"מ.

34 כי המהרהר ברצון נק' רשע באותה שעה כו' (תניא ספי"ב).

35 ראה תניא פ"ל.

36 ראה סה"מ תש"ח (ע' 273) ובכ"מ – בהפרש בין מוחין ומדות.

וראה זח"א (פא, ב, קכה, סע"א) (במדרש הנעלם). וראה רש"י
בראשית ב, יא) דנהר הראשון מד' נהרות "פישון" (בראשית שם) שייך
למצרים. וראה לקו"ת ס"פ צו. אוה"ת פרשתנו ע' ב'תרו (גלו ישראל
לשם ד' גלויות והראשון ה' גלות מצרים כו"). ועוד.

28 ע"ח שער דרושי אבי"ע בתחילתו. מאו"א אות ד' סכ"ד. הובאו
בלקו"ת במדבר ה, רע"ב.

29 ע"ח שם (בהמשך הפרק).

30 ראה אוה"ת שם: ובוהר נו' שהם ד' יסודות ארמ"ע והכל ענין
אחד.

31 ראה מדרש הנעלם ולקו"ת שצויינו בהערה 27.

32 שלכן כל המלכיות נק' ע"ש מצרים (כו"ר פט"ז, ד).

16 רבי אליעזר – על שם "אלקי אבי בעזרי" 38 – היה בן
 17 הורקנוס³⁹, ובן אברהם יצחק ויעקב⁴⁰, והיה לו סיוע ועזרה
 18 של "אלקי אבי". לפיכך היתה קיימת אצלו ההנחה ששום
 19 דבר איננו יכול לפגוע ב"עצם הנפש" של יהודי, שהרי
 20 אפילו בשעת חטא "היתה באמנה אתו"⁴¹.
 21 לעומת זאת, רבי עקיבא הוא בן גרים⁴², ולכן הוא דאג
 22 לאלה שצריך להביאם תחילה תחת כנפי השכינה, עבודה
 23 של "מכפירים יחידתי"⁴³, עבודה לתיקון "עצם הנפש"⁴⁴.
 24 מעניין זה נובע יתרון: דוקא על-ידי-זה נגרמת "יצואת
 25 מצרים" גם מדרגה זו, השתחררות מן ההגבלות של "עצם
 26 הנפש" – על-ידי חדירה אל עצמיותה של הנפש
 27 האלקית⁴⁵, שאין לה שום הגבלות⁴⁶.
 28 עבודה זו מביאה ל"יצאת מצרים" בכל הדרגות,
 29 ולהשלמתה, ל"יצאת מצרים" בגשמיות, יציאה מן הגלות
 30 האחרונה הזו, "כימי צאתך מארץ מצרים אראנו
 31 נפלאות"⁴⁷.

(משיחת ליל ב' דפסח תשי"ד,
 אחש"פ תשח"י)

1 ("חכמה שבנפש"), הרי גם אז יש להבטיח לדעת רבי
 2 אליעזר, דרגה גבוהה יותר של עבודת "יצאת מצרים" –
 3 השתחררות מהגבלות.
 4 כפי שסיפר הרבי על יהודי שהאריך במילה "אחד"
 5 בקריאת שמע, והתעמק במשמעותה, ומאוחר יותר הוא
 6 אמר שהתעמקות זו נמשכה "כמעט דקה אחת". כלומר,
 7 הוא העמיק מחשבותיו במשמעותה של המילה "אחד",
 8 שענינה הוא מסירות נפש, ובה בשעה יכול היה להבטיח
 9 בשעון ולחשב את משך הזמן שבו היה שרוי בדרגת
 10 מסירות נפש.
 11 או בצורה עדינה יותר: עדיין קיימת אצלו הרגשה
 12 שהוא מבצע מסירות נפש, דבר המוכיח שהוא עדיין לא
 13 השתחרר לחלוטין מן ההגבלות של מציאותו³⁷.

ה.

רבי עקיבא – בן גרים, ועבודתו היא תיקון "עצם הנפש"
 14 על השתחררות מהגבלות אלו הוסיף רבי עקיבא ש"כל
 15 מכה... של חמש מכות".

43 נתבאר בלקו"ת ראה כה, א ואילך.
 44 להעיר מהידוע בענין מאמר ריב"ז (ברכות כח, ב) איני יודע
 באיזה דרך מוליכין אותי, שזהו מפני שלא ידע אם עובד ה' גם מצד עצם
 נפשו כו'.
 45 להעיר מהידוע (שע"ת חינוך פמ"ח) במעלת "בכל מאדך"
 דבע"ת לגבי צדיקים.
 46 להעיר מר"ה אור ל"ד ה"ש"ת רפ"ו. דבהתקשרות עצמי דנפ"ה א'
 א"צ בדיקה כו', ע"ש.
 47 מיכה ז, טו.

37 ראה המשך תער"ב פרק ריד.
 38 יתרו יח, ד. וראה פסיקתא פ' פרה ובבמדב"ר פ' חוקת (פי"ט,
 ז) * שאמר הק' למשה חייך שיצא מחלצין, שנאמר ושם האחד אליעזר.
 והאריך בזה בכבוד הרד"ל לפדר"א.
 39 שהוא סתם ר"א – ראה סה"ד בערכו, ובמבוא הרד"ל לפדר"א
 אם ה' כהן, לוי כו'.
 40 ראה בכורים פ"א מ"ד. תשובות הרמב"ם (ירושלים תש"כ) כרך
 ב' ס' רצג.
 41 תניא ספכ"ד (לא, א).
 42 ראה סה"ד בערכו.

(* וכ"ה בפסיקתא דר"כ שם ובתנחומא חוקת זו.

המשך ביאור למסכת בבא קמא ליום שני עמ' 1

11 כאשר התנמנם רב ושכב לישון אמר דברים אלו, כלומר שלא
 12 דדקדק בדבריו, שאינם נכונים, הַתְּנִיאוּ, אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא, מִפְּנֵי מָה
 13 אָמְרָה תוֹרָה שאם גנב שור או שה וּמָכַר וּמָכַר אותם, מִשְׁלֵם תְּשֻׁלְמֵי
 14 אֲרִבְעָה וְחֲמִשָּׁה, מִפְּנֵי שֶׁנִּשְׁתַּרְשׁ – הבה שורשים ונתחזק והעמיק
 15 בְּהִמָּא על ידי שהועיל להוציאו מרשות בעליו לגמרי בטביחה או
 16 במכירה. ויש לברר כיצד הוציא את הגניבה מרשותם, שהתינוח
 17 בטביחה, יצאה הגניבה מרשותם על ידי שיש שינוי מעשה, אבל
 18 במכירה שמכר את השור או השה, אִימַת – אימתי מכרם שעל ידי
 19 כך יצאו מרשותם, אִילְיָמָא שמכרם לְפָנֵי יְאוּשׁ בעליו ממנו,

1 שנינו במשנה, אִין הַגִּנְבָא אַחַר הַגִּנְבָא מִשְׁלֵם תְּשֻׁלְמֵי כְּפָל:
 2 מבואר במשנה שכשגנב מהגנב חפץ שגנב מאחרים אין משלם
 3 כפל אלא את הקרן, דהיינו את הגניבה בלבד. הגמרא מבארת את
 4 המשנה: אָמַר רַב, לֹא שָׁנוּ אֱלָא שֶׁהַגִּנְבָא הַשְּׁנִי גִנַּב אֶת הַחֲפֵץ לְפָנֵי
 5 יְאוּשׁ בַּעֲלִיו מִמֶּנּוּ, שאז עדיין הוא של בעליו הראשון, ועל כן אין
 6 משלם כפל לגנב שממנו גנב, אֲבָל אם גנבו לְאַחַר יְאוּשׁ בַּעֲלִיו מִמֶּנּוּ,
 7 כיון שיאוש קונה, יצא החפץ מרשות בעליו וקָנָאוּ נִגְבַּ רְאוּשׁוֹן והוא
 8 שלו, וְנִגְבַּ שְׁנֵי מִשְׁלֵם תְּשֻׁלְמֵי כְּפָל לְנִגְבַּ רְאוּשׁוֹן, שאין זה גונב מן
 9 הגנב אלא גונב מהבעלים. הגמרא מביאה מזה שהקשו על כך: אָמַר
 10 רַב שֶׁשֶׁת, אִמְיָנָא – אומר אני, כִּי נִימִי וְשָׂכִיב רַב אָמַר לְהָא שְׁמַעְתָּא –

לקוטי שיחות

פרשת וארא

כך כא, שיחה א

מתורגם ללשון הקודש

25 כי אין הוא "מתיישב אחר המקרא" – והרי רש"י קובע
26 במקומות רבים¹¹ את הכלל "אני לא באתי אלא לפשוטו
27 של מקרא" והוא מביא רק "אגדה המיישבת דברי המקרא
28 דבר דבור על אופניו"¹².

29 (ב) מצד שני מבהיר רש"י, שאין הכוונה לומר,
30 שלפירוש המדרש אין מקום בכלל בין פירושי התורה, כי
31 אם הוא אומר "והדרשה תדרש", משום שדברי תורה
32 מתחלקים לאופני לימוד שונים – "כפטיש יפוצץ סלע" –
33 ולפי דרך הדרוש, הרי אדרבה – ה"דרשה תדרש".

ג.

"והדרשה תדרש"

34 אך לפי זה תמוה:
35 (א) אין זו דרכו הרגילה של רש"י להביא פירושים
36 ולשלול אותם לאחר מכן, אלא הוא אומר מלכתחילה את
37 הפירוש המתאים לפשט המקרא. ואילו כאן מצטט רש"י,
38 ובהרחבה, את הפירוש של רבותינו, ומיד לאחר מכן הוא
39 שולל זאת, כי פירוש זה איננו "מתיישב אחר המקרא"?

40 (ב) אם כוונת רש"י היא להבהיר, שגם כאשר אי אפשר
41 לקבל בדרך הפשט פירוש של המדרש, בכל זאת זהו
42 פירוש אמיתי בתורה, כי דברי תורה הם "כפטיש יפוצץ
43 סלע" – צריך היה רש"י לומר זאת במקום ששם הוא
44 מציין לראשונה שאין הוא מביא בפירושו אגדות שאינן
45 מיישבות את דברי המקרא, וזאת בפרשת בראשית¹³?

46 [ובמיוחד כאשר שם מבאר רש"י מספר פרטים בקשר
47 למדרשים: "יש מדרשי אגדה רבים וכבר סדרום רבותינו
48 על מכונם בבראשית רבה ובשאר מדרשות, ואני לא באתי

א.

"וארא אל אברהם..."

1 על הפסוקים¹ שבתחילת הפרשה – "וארא אל
2 אברהם... וגם הקימותי את בריתי אתם..." – מביא רש"י²
3 שני פירושים:

4 (א) שתונם של פסוקים אלו מהווה הקדמה³ לפסוקים
5 הבאים⁴ "וגם אני שמעתי את נאקת בני ישראל... לכן
6 אמור לבני ישראל... והוצאתי אתכם..." : כיון שהקב"ה
7 הבטיח לאבות וכתת עמם ברית "לתת להם את ארץ
8 כנען"⁵, והוא עדיין לא קיים זאת, לכן אומר הקב"ה "וגם
9 אני שמעתי... ואזכור את בריתי. לכן אמור..." , שעתה הוא
10 יקיים את ההבטחה.

11 (ב) "ורבותינו דרשוהו לענין של מעלה שאמר משה⁶
12 למה הרעותה⁷, שפסוקים אלו קשורים לענין הקודם
13 ומהווים תשובה לדברי משה "למה הרעותה"³ – הם
14 מבטאים את מעלת האבות: "לא אמרו לי מה שמך... ולא
15 הרהרו אחר מדותי", לעומת משה – "ואתה אמרת מה
16 שמו... למה הרעותה".

17 ולאחר הפירוש השני, ממשיך רש"י ואומר: "ואין
18 המדרש מתיישב אחר המקרא מפני כמה דברים... (והוא
19 שואל על כך שתי שאלות⁸, ולאחר מכן הוא מסיים) לכן
20 אני אומר יתיישב המקרא על פשוטו, דבר דבור על
21 אופניו⁹, והדרשה תדרש, שנאמר:¹⁰ הלא כה דברי כאש
22 נאם ה' וכפטיש יפוצץ סלע, מתחלק לכמה ניצוצות".

23 בפשטות נראה שכוונת רש"י היא:

24 (א) שכדרך הפשט אי אפשר לקבל את פירוש המדרש,

בלא ה"א. וכן בכ"מ! וראה מסורה בנוגע להרעותה. – וראה בחיי ומגלה
עמוקות עה"ת כאן. דמרוזת על מדת הדין.

(8) ובמושב זקנים עה"ת עה"פ – שג' קושיות יש כאן. ע"ש.

(9) ע"פ משלי כה, יא.

(10) ירמ" כג, כט.

(11) רש"י בראשית ג, ח. שם, כד. ועד"ז בכר"כ מקומות.

(12) ל' רש"י בראשית ג, ח. ועד"ז בעוד מקומות.

(13) ג, ח.

(1) ו, ג"ד.

(2) עה"פ ובפסוק ט שם.

(3) ראה רא"ם ריש פרשתנו (ד"ה על שהקשה). גו"א וצידה לדרך
שם. דברי דוד (להט"ו) ו, ט. באר יצחק שם (וריש פרשתנו). ועוד. ויש
שפירשו באו"א. ואכ"מ.

(4) שם, ה"ו.

(5) שם, ד.

(6) שמות ה, כב.

(7) בה"א לבסוף! שלא כרגיל כלל – ראה פסוק שלאחריו "הצלת"

32 לפיכך מביא רש"י את הפירוש של "רבותינו", שלפיו
33 מהווים הפסוקים "וארא... וגם הקמותי..." המשך ל"וידבר
34 אלקים אל משה" – אלה הם דברי המשפט שאמר הקב"ה
35 למשה "על שהקשה לדבר ולומר למה הרעותה".

ד.

רש"י מצטט את המדרש, אך אינו מקבלו כפשט

36 אך לכשנדייק נראה שאין לבאר כך. כיון שרש"י אומר
37 בבהירות "ואין המדרש מתיישב אחר המקרא מפני כמה
38 דברים". כלומר, שהקשיים בפירוש זה הם רבים וגדולים
39 כל כך, עד כדי כך שאי אפשר כלל לקבלו בדרך הפשט,
40 למרות שהוא מתרץ שאלה, או מספר שאלות, המתעוררות
41 על הפסוק.

42 ואם כך, שבה הקושיה ומתעוררות – מדוע בכל זאת
43 מצטט רש"י, ובהרחבה, את הפירוש של "רבותינו", בעוד
44 שאין הוא מקבלו?

45 כי אף במקומות שבהם רוצה רש"י לציין שבמדרש יש
46 פירוש המתרץ קושיה המתעוררת על פשוטו של מקרא,
47 אך רש"י אינו מקבל פירוש זה בדרך הפשט – הרי דרכו
48 של רש"י לומר בקצרה "יש מדרשי אגדה רבים"¹²
49 וכדומה, כפי שמוצאים בפירוש רש"י במקומות רבים¹⁷.
50 אך הוא איננו מצטט את המדרש.

ה.

"מתחלק לכמה ניצוצות"

51 דברי רש"י בסיום פירושו שהובא לעיל – "והדרשה
52 תדרש, שנאמר הלא כה דברי כאש נאם ה' וכפטיש יפוצץ
53 סלע, מתחלק לכמה ניצוצות" – דורשים הסבר:

54 על המילים "מתחלק לכמה ניצוצות" יש דיון בין
55 המפרשים, מהו הדבר אשר "מתחלק":

56 לפי פירוש אחד¹⁸, אמורים הדברים לגבי הסלע:
57 "כפטיש יפוצץ סלע", הסלע מתנפץ על ידי הפטיש. וכך
58 מבאר רש"י בפירושו על הגמרא במסכת שבת¹⁹: מה פטיש
59 – מתחלק הסלע על ידו לכמה ניצוצות.

1 אלא לפשוטו של מקרא לאגדה המיישבת דברי המקרא
2 דבר דבור על אופניו" (בדומה לדברי רש"י כאן) – ואם
3 כך, צריך היה רש"י לבאר את דבריו מיד שם ולסיים
4 במילים "והדרשה תדרש שנאמר הלא כה דברי כאש...
5 מתחלק לכמה ניצוצות".

ג.

הפסוק "וידבר..." – נחלק לשניים?

6 בפשטות מסבירים, שרש"י מביא את הפירוש של
7 "רבותינו" משום שלפי פירוש זה מתורצות מספר שאלות
8 המתעוררות על הפירוש הראשון, לפי פשוטו:

9 על המילים "וידבר אלקים אל משה" שמופיעות
10 בתחילת הפרשה, מפרש רש"י: "דבר אתו משפט על
11 שהקשה לדבר ולומר למה הרעותה לעם הזה". וכיון שעל
12 פירוש זה אין רש"י מציין "ורבותינו דרשו" וכדומה, הרי
13 מובן, שזהו פשוטו של מקרא¹⁴.

14 לפי זה יוצא, שלפי הפירוש הראשון שמביא רש"י
15 כדלעיל, שהאמירה "ויאמר אליו... וארא..." אינה מהווה
16 המשך ל"למה הרעותה", אלא הקדמה ל"וגם אני
17 שמעתי... לכן אמור..." – הרי המילים "וידבר אלקים אל
18 משה" הן ענין נפרד, המופיע כהמשך למילים "למה
19 הרעותה" אשר בפרשה הקודמת.

20 אך הסבר זה כלל אינו ברור, כי

21 [בנוסף לכך, שלפי זה נחלק הפסוק "וידבר..." לשני
22 חלקים: תחילת הפסוק "וידבר אלקים אל משה" מהווה
23 המשך לפרשה הקודמת, ואילו מחצית השניה של הפסוק,
24 המילים "ויאמר אליו אני ה'" פותחות ענין חדש ומהות
25 התחלה של האמירה המופיעה לאחר מכן "וארא..." –
26 הרין]

27 מיד לאחר שאלת משה "למה הרעותה..." כתובה
28 תשובתו של הקדוש-ברוך-הוא "אתה תראה..."¹⁵. מדוע,
29 אפוא, תפריד התורה רק ארבע מילים – "וידבר אלקים
30 אל משה" – מהתשובה הקודמת, ותכתוב אותן בפרשה
31 (ופרטיה) נפרדת?¹⁶

ביריעות שלמה פי' שכונת רש"י היא "דכל מה שדיבר אח"כ עמו
הי' דרך קשות" (ועד"ז פי' בנו"א). אבל מסתימת ל' רש"י לא משמע כן.
וראה לקמן הערה 54.

17 לדוגמא, כפי בראשית בלבד: ג, כב. ג, כד. ד, ח. ה, א. ו, ג.
18 ס' זכרון (אבל מסיים: לא נראה פי' זה לאחרונים כר). שפ"ח.
ועוד. וראה גם נחלת יעקב.

19 פת, ב. – ועד"ז היא הגירסא בדפוס ראשון דרש"י (עה"ת) כאן:

14 ראה רא"ם ריש פרשתנו (סד"ה על שהקשה) מה שהקשה על
המפרשים דפרש"י זה הוא על פי המדרש שהביא רש"י בסיום הענין.

15 שמות ו, א. וראה פרש"י שם (ולקמן הערה 53).
16 כקושיית ביריעות שלמה (מהרש"ל) על פי' הרא"ם (ועוד)
שהכוונה ב"דבר אתו משפט" היא להעניש הנוכח למעלה במאמר עתה
תראה ולא בל"א מלכים. ועד"ז קשה כפי' הבאר יצחק (כפי' הב')
שהכוונה שהקב"ה דבר אתו עוד דברי משפט אלא שהכתוב לא פירטם.

16 ששאלתו הנ"ל של הרא"ם קיימת גם על פירוש זה³⁰ :
 17 (א) זהו ההיפך מן הפשט לבאר שמשמעות המילים
 18 "כפטיש יפוצץ סלע" היא שהפשט מתפוצץ על ידי
 19 הסלע³¹, ובמיוחד לפי גירסתינו³² בפירוש רש"י, שאין
 20 מופיעות בה המילים "מה פטיש זה (מתחלק...)". הרי
 21 בודאי אין מקום לומר שרש"י, ה"מחפש בכל מקום דוקא
 22 את הפשט ואת הבהירות - יאמר בפירושו עצמו: (א)
 23 "כפטיש יפוצץ סלע מתחלק לכמה ניצוצות" באופן שתמו
 24 (ב) ויתכוון להיפך מן הפשט - לפשט, ולא לסלע.
 25 (ב) רש"י צריך היה לבאר שמדובר כאן על סלע קשה
 26 שבאמצעותו מתפץ הפטיש³³, שלא כסלע רגיל, אשר,
 27 להיפך, הפטיש מפוצץ אותו.
 28 גם הפירוש השלישי אינו מובן, כי, בנוסף לאמור
 29 לעיל, שלפי הפשט אי אפשר לומר שהמילה "יפוצץ"
 30 מוסבת כאן על הסלע³³, הרי: המשמעות הפשוטה של

1 הפירוש השני הוא²⁰, שהכוונה היא לפטיש (ויש
 2 מפרשים²¹ שאף סוברים כך בהבנת דברי רש"י עצמו,
 3 כלשון הגמרא²² - "מה פטיש זה מתחלק...") - מדובר כאן
 4 על סלע קשה מאד אשר שובר ומנפץ את הפטיש²³.
 5 והפירוש השלישי הוא²⁴, שאמנם מדובר כאן על
 6 הפטיש, אך אין הכוונה לכך שהפטיש עצמו נחלק לחלקים
 7 רבים²⁵, אלא שבאמצעות הכאת הפטיש על הסלע²⁶,
 8 יוצאים מן הפטיש²⁷ ניצוצות אש.
 9 בכל אחד מן הפירושים הללו קיים, לכאורה, קושי
 10 מסויים:
 11 בפירוש הראשון אין מובן, כשאלת הרא"ם: אם
 12 הכוונה היא לכך שהסלע "מתחלק", מדוע משתמש רש"י
 13 בביטוי "ניצוצות", המתאים יותר²⁸ ל"דבר המאיר", ומדוע
 14 אין הוא מתבטא בביטוי - "מתחלק לכמה חלקים"²⁹ ?
 15 הפירוש השני אינו מובן כלל לפי הפשט, בנוסף לכך

מה הסלע הזה מיתפוצץ לכמה ניצוצות כך דברי תורה מתחלקין לכמה
 ניצוצות. ובא' מכת"י רש"י (שתח"י): מה פטיש זה מתחלק הסלע על
 ידו לכמה ניצוצות אף דברי תורה מתחלקים לכמה טעמים.
 (20) באר מים חיים (לאחי המהר"ל) כאן (וכמעט שמשמע שדעת
 רש"י כו"). וראה הערה 30.
 (21) כן משמע מהרא"ם, גוי"א, דברי דוד ועוד - דגרסי כן ברש"י.
 ובס' הזכרון: כך היא הגירסא הנכונה, וכן הוא בכת"י רש"י אחדים
 שתח"י (ובא' מהם נתוספו חיבות אלו על הגליון). אבל ראה נחלת יעקב
 ש"יבגי' שלנו אין אלו שלש מלות מה הפטיש הזה (ועד"ז ליתא ברפוס
 שני. כו"כ כת"י רש"י שתח"י, וברפוס רש"י שלפנינו).
 (22) שבת שם. וכן בסנהדרין לד, א.
 (23) כפירוש ר"ת בתוס' שבת וסנהדרין שם. וכן בתוס' סוכה נב, א.
 קידושין ל, ב. - הובא בכוכ"כ מפרשי רש"י כאן.
 (24) רע"ב, גוי"א, דברי דוד ונמוקי שמואל. וראה חדא"ג מהר"ל
 קידושין ל, ב. זח"ג (אד"ז) רצב, ב.
 (25) ראה לקמן הערה 35.
 (26) והרא"ם פירש: "כזה הפטיש המפוצץ הסלע שהוא עב מאד
 ומרוב עביו כשמוציאין אותו מן האש מתחלק לכמה ניצוצות מרוב חומו
 .. ופי' הפסוק הנה כה דברי כאש וכפטיש יחד מה הפטיש שבאש כו".
 וכבר הקשו עליו בכוכ"כ מפרשים (ראה נחלת יעקב, יפה מראה
 לירושלמי נדרים (פ"ג ה"ב - הועתק ביריעות שלמה ומלאכת הקודש
 (על פרש"י) כאן). נמוקי שמואל. ועוד). ואכ"מ.
 (27) ובנחלת יעקב כאן, שהסלע* מתחלק לכמה ניצוצות של אש. וכן
 מפורש במאמרי אדה"ז - תקס"ה כרך ב' תתמו (תרי"ח שמות תג, ב):
 ומבואר בזוהר (ראה זח"ג רצב, ב) וע"ח (ראה ש' רפ"ח ניצוצים פ"ה) ..
 דכמו שהפטיש הזה בהכאתו על הסלע הקשה יזרוק ניצוצו' אש הרבה
 מן הסלע כו"י** (וכ"ה לקמן שם ע' תתמו (תרי"ח שם)). וראה לקמן הערה
 34, 35.

(28) ברא"ם כתב: "שלא מצינו שם ניצוץ אלא בדבר המאיר", אבל
 ראה יפה מראה ונמוקי שמואל שבהערה 26 שמצינו הלשון ניצוצות גם
 בדבר שאינו מאיר.
 אבל מ"מ קשה ככפנים: מדוע לא נקט רש"י לשון ברוך, כמו
 "חלקים"? ובפרט שפירושו על התורה** נכתב גם בשביל בן חמש
 למקרא.
 ובבאר מים חיים: לשון ניצוצות אינו נופל שפיר על חלקי שברי
 הסלע המתפוצצים ומתפוררים (אבל ראה הערה 30).
 (29) בא' מכת"י רש"י שתח"י אי' "חלקים וניצוצות". אבל בדפוס
 ראשון, שני, שאר כת"י רש"י שתח"י וברפוס רש"י שלפנינו - הוא
 ככפנים.
 (30) כמפורש ברא"ם, וצ"ע בבאר מים חיים שם, שמקשה כן על
 הפירוש דקאי על הסלע, וממשיך בעצמו "שמשמע דעת רש"י ..
 שהפטיש יפוצץ מן הסלע .. לכמה שברים וחלקים".
 (31) ראה השקו"ט בתוס' שנשמנו בהערה 23 (ומה שכתבו שהוא כמו
 "יפוצצו סלע" - אם היתה כוונת רש"י כן, הו"ל לפרש כן בהדיא, ולא
 לסתום).
 (32) ראה הערה 21.
 (33) מכש"כ מזה שתוס' הוצרכו לפרש זה, ולהביא רא' ע"ז ממדרש.
 (33*) לכאורה אפשר לתרץ, שלהמפרשים הנ"ל, מ"ש רש"י "מתחלק
 לכמה ניצוצות" אינו פירוש של התיבות (שבכתוב) "וכפטיש יפוצץ
 סלע", כי אם דבר נוסף: כאשר "פטיש יפוצץ" (מכה על) סלע, אזי
 "מתחלק (הפטיש) לכמה ניצוצות" (ניתזין ממנו ניצוצות).
 אבל [נוסף לזה שבגוי"א שם מפורש "שהסלע מופוצץ הפטיש שיוצאים
 ניצוצות מן הפטיש כו"י - הרי"ן לפ"ז אינו מובן כלל: למה שבק רש"י
 "התחלקות" (התפוצצות) הסלע לכמה חלקים המפורשת בקרא, ונקט
 ומחדש התחלקות של הניצוצות אש הניתזין מן הפטיש (ומה שפי' בגוי"א
 צ"ע, כדלקמן הערה 35).

(* ובפי' הא' מפרש "סלע מלשון סלעים ודינרים", ע"ש. ולהעיר מחדא"ג מהרש"א סנה' שם.

** וראה נוסחא שני' שם: שמכה בפטיש על הברז המלוברן .. מוצא הניצוצין הניכלין בברזל המלוברן כו'.

*** משא"כ בפרש"י ל"ש"ס (שבת שם) שמפורש "מתחלק הסלע על ידו לכמה ניצוצות". אבל ראה נחלת יעקב שבהערה הקודמת.

24 במסכת שבת לומדים מכך ש"כל דבור ודבור שיצא
25 מפי הקדוש-ברוך-הוא נחלק לשבעים לשונות", ובמסכת
26 סנהדרין לומדים ש"מקרא אחד יוצא לכמה טעמים".
27 ובשני המקומות אכן אין מביאים את תחילתו של
28 הפסוק – הלא "כה דברי כאש נאם ה'" – אלא רק את
29 המילים "כפטיש יפוצץ סלע"⁴⁰.
30 אמנם במסכת סוכה⁴¹ ובמסכת קידושין⁴² מובא תחילת
31 הפסוק במאמר חז"ל "אם פגע בכך מנוול זה משכהו לבית
32 המדרש .. אם ברזל הוא מתפוצץ דכתיב הלא דברי כאש
33 נאם ה' וכפטיש יפוצץ סלע".
34 אך במקומות אלו מובן מדוע מביאה הגמרא גם את
35 תחלת הפסוק⁴³, כי הסיבה לכך ש"משכהו לבית המדרש"
36 מביאה לידי "אם ברזל הוא מתפוצץ" היא, כפי שרש"י
37 מפרש שם, "שהתורה⁴⁴ כאש נמשלה המפעפע את הברזל",
38 ולכן חשוב והכרחי לדעת שם שדברי התורה מושווים
39 לאש – "הלא כה דברי כאש".
40 אך בענייננו, לכאורה, אין חשיבות כלל לתחילת
41 הפסוק.

ז.

רש"י על "ויקרא לו..."

42 התמיהות שהוזכרו לעיל (בסעיפים ה"ו) נעשות אף
43 קשות יותר, כאשר משווים פירוש רש"י זה עם פירוש
44 קודם שלו, בפרשת וישלח⁴⁵:
45 על הפסוק "ויקרא לו אֶל־אלקי ישראל" מביא רש"י
46 שני פירושים – האחד בדרך הפשט, ופירוש נוסף אשר

1 הביטוי "מתחלק לכמה ניצוצות" היא, שהדבר עצמו
2 נחלק³⁴, ולא שיוצאים ממנו ניצוצות באופן של
3 "מתחלק"³⁵.
4 ומכל זה מגיעים לתמיהה הקשה ביותר בענין זה: כיון
5 שרש"י כתב את פירושו בניסוח ברור, שיהא מובן (אף)
6 ל"בן חמש למקרא" – מדוע הוא כותב את פירושו בענייננו
7 בניסוח סתום כל כך המאפשר דיונים ופירושים רבים
8 באשר לכוונתו?
9 והתמיהה אף מתחזקת: אם בפירושו על הגמרא³⁶
10 מפרש רש"י בבחירות את הסברו לדברי חז"ל אלו,
11 שהכוונה היא, כדלעיל, ש"מתחלק הסלע"³⁷ – הרי בודאי
12 ובודאי שהוא היה צריך לנהוג כך בפירושו על התורה!

ו.

לשם מה מצוטט "הלא כה דברי...?"

13 דיוק נוסף בדברי רש"י אלו:
14 כאשר רש"י מצטט את המילים "וכפטיש יפוצץ סלע"
15 הוא מצטט גם את תחילת הפסוק – "הלא כה דברי כאש
16 נאם ה'", ואין מובן: מהו הקשר של (הקדמת) מילים אלו,
17 לכוונתו של רש"י בפירושו, שבפסוק אחד יכולים להיות
18 פירושים רבים? לכאורה, חשוכות לענין זה רק המילים
19 שבסוף הפסוק "וכפטיש יפוצץ סלע"³⁸.
20 התמיהה אף קשה יותר: ענין זה – שמפסוק זה
21 לומדים "מה פטיש זה מתחלק לכמה ניצוצות", כך כל
22 ענין בתורה מתחלק לחלקים רבים – מובא בגמרא במסכת
23 שבת³⁶ ובמסכת סנהדרין³⁹.

לפירוש הרא"ם (הנ"ל הערה 26) כוונת רש"י היא גם להתחלת הכתוב ("כאש וכפטיש יחד"), אבל ראה יפ"מ ונמוקי שמואל (שצויינו בהערה הנ"ל), דלפירושו לא הו"ל להפסיק ב"נאם ה'" בין כאש לכפטיש. (39) לד, א.

(40) וכן דייק גם במלאכת הקודש כאן [אבל מה שהקשה עפ"ז על פי הרא"ם בפרש"י – צ"ע, שהרי ברש"י הובאה גם התחלת הכתוב]. אבל להעיר שבירושלמי נדרים (פ"ג ה"ב) הובאה – לענין "שניהם בדבור אחד נאמרו" – גם התחלת הכתוב "הלא כה דברי כאש נאם ה'". וראה הערה 56.

(41) נב, ב.

(42) ל, ב.

(43) כן דייק גם במלאכת הקודש שם. וראה חדא"ג מהרש"א סנהדרין שם.

(44) ל' רש"י בקידושין שם, ועד"ז פי' בסוכה שם. וראה רע"מ בהעלותך קנב, סע"ב. ולהעיר מגירסת (ופי') הירט"ב בקידושין שם.

(45) לג, כ.

(34) וקושיא זו היא גם על הגחלת יעקב שפי' שהניצוצות אש נתזין מן הסלע.

(35) בנו"א כאן: "וכמו שהמקרא שהוא דבר ה' אינו מתחלק בעצמו רק הטעמים היוצאים ממנו, וה"נ אין הפטיש בעצמו מתחלק רק הניצוצות היוצאים ממנו". אבל צ"ע, שהרי פשטות הלשון "מתחלק" (ול' יחיד) מורה שהדבר עצמו מתחלק.

בנמוקי שמואל "כי הפטיש עצמו הוא הוא המתחלק לכמה ניצוצות של אש כי הקליפות הנקלפים מהפטיש מחוץ הסלע מתהווים הקליפות והשברים ההם לניצוצות של אש ממש". אבל אין רמז מכ"ז בפי' רש"י, כי פשטות הלשון "כפטיש יפוצץ סלע" מורה על התפוצצות לכמה שברים וחלקים.

(36) שבת שם.

(37) אף ששם מונרח רש"י לפרש שהכוונה על הסלע, כי לשון הגמרא הוא "מה פטיש זה מתחלק כו".

(38) גם את"ל שצריך להביא התיבות "הלא כה דברי" להוכיח שהפסוק איירי בדי' (אבל ראה פרש"י וישלח שהובא לקמן ס"ו) – הול"ל "הלא כה דברי גו" (ולא להעתיק "כאש נאם ה'").

32 בפרשת וישלח, ששם הוא משתמש במשל "כפטיש יפוצץ
33 סלע" כשלעצמו, כדלעיל - היא משום שכאן יש חידוש
34 לגבי אופן הקשר והיחס שבין "מדרשו" לבין "פשוטו",
35 שהמשל המתאים לכך הוא דוקא הפרדות האש לניצוצות,
36 כדלהלן.

ט.

לפי הפשט יש צורך בדרשה

37 משמעות דברי רש"י "לכך אני אומר יתיישב המקרא
38 על פשוטו... והדרשה תדרש" אינה כפי שנראה במבט
39 שטחי, שרש"י מתכוון לומר שהדרש הוא ביאור אמיתי
40 לתורה (- לפי דרך הדרש) - שאם כך, מהו החידוש?! - !
41 אלא משמעות דבריו היא: "פשוטו" של מקרא כאן מחייב
42 את "והדרשה תדרש".

43 כלומר, בדומה לדברי רש"י במספר מקומות⁵⁰ ש"אין
44 המקרא הזה אומר אלא דרשני", אך בהבדל חשוב:
45 במקומות הללו, אי אפשר כלל ליישב את המקרא לפי דרך
46 הפשט, ולכן "אין המקרא הזה אומר אלא דרשני": הפירוש
47 העיקרי⁵¹ של המקרא הוא לפי הדרש.

48 אבל בפסוקנו מחדש רש"י אופן חדש של פירוש
49 המקרא, שלא היה עד כה, שלמרות שיש למקרא פירוש
50 בדרך הפשט, ויותר מכך - פירוש זה הוא העיקרי
51 והראשון, כיון שדוקא הוא מיישב את "המקרא דבר דבור
52 על אופניו", בכל זאת מחייב הפשט עצמו ש"והדרשה
53 תדרש" - הכרחי לפרש גם לפי הדרש. כלומר, שהפשט
54 עצמו מחייב שהפסוק כולל בתוכו הן את הפירוש הפשוט
55 והן את הפירוש של "והדרשה תדרש".

56 ומסיבה זו מצטט רש"י את המדרש, למרות ש"אין
57 המדרש מתיישב אחר המקרא". כי במקרה זה נשאר רש"י
58 גם לפי המסקנה עם המדרש, וכאמור לעיל - "והדרשה
59 תדרש".

י.

דברי המשפט - צורך הפשט

60 ההסבר לכך הוא:

(49) להעיר מעצמות יוסף לקידושין שם (בפי' מחז"ל "אם ברזל הוא מתפוצץ") שפי' התיבות "כפטיש יפוצץ סלע" ג"כ בדרך זו, שהן משל על אופן פעולת ה"דברי כאש". ע"ש.
(50) מתחיל מבראשית א, א.
(51) אלא מכיון ש"אני לא באתי אלא לפשוטו", משתדל רש"י גם בזה (בבראשית וכו') לפרשו (גם) כפשוטו ("ואם באת לפרשו כפשוטו כר").

1 "רבותינו דרשו" - ומסיים: ודברי תורה כפטיש יפוצץ
2 סלע מתחלקים לכמה טעמים ואני ליישב פשוטו של מקרא
3 באתי.

4 כאן מדייק רש"י ואומר את הענין בצורה ברורה
5 ופשוטה: (א) הוא מסיים ואומר "מתחלקים לכמה
6 טעמים"⁴⁶, לגבי "דברי תורה". מכך לומדים, שהמשמעות
7 של המשל "כפטיש יפוצץ סלע" היא כפשוטו, שהפטיש
8 מנפץ את הסלע לחלקים רבים, ולכן אין רש"י צריך לפרש
9 זאת. (ב) רש"י אינו מצטט את תחילת הפסוק "הלא כה
10 דברי כאש נאם ה'", אלא רק את המילים "כפטיש יפוצץ
11 סלע".

12 ולפי זה תמוה עוד יותר לגבי פירוש רש"י בפרשתנו
13 - מדוע משנה רש"י מפירושו בפי' וישלח: (א) הוא אומר
14 "מתחלק לכמה ניצוצות", כלומר, רש"י עדיין ממשיך
15 לעסוק במשל⁴⁷, ולפי ניסוח זה לא ברור מהו הדבר
16 המתחלק. (ב) הוא מוסיף את תחילת הפסוק "הלא כה דברי
17 כאש נאם ה'".

ה.

התורה - כאש הנחלקת לניצוצות

18 ההסבר לכך הוא: ששינוי אחד מתרץ את זולתו:
19 על ידי שני השינויים בפירושו כאן לעומת פירושו
20 בפרשת וישלח - (א) הוספת תחילת הפסוק "הלא כה דברי
21 כאש", (וב) הדיוק "מתחלק לכמה ניצוצות" - מבהיר רש"י
22 את כוונתו, שהמילה "מתחלק" מוסבת לפי פירוש רש"י זה
23 על המילה "אש"⁴⁸ שבתחילת הפסוק, אשר בדרך הפשט
24 מובן שרק אש - ולא פטיש או סלע - נחלקת לניצוצות.
25 פירוש הדברים הוא, כמשמעות הפשוטה של לשון
26 רש"י: "הלא כה דברי כאש [דברי תורה מושווים לאש]
27 נאם ה' וכפטיש (מושווה לפטיש אשר) יפוצץ סלע (וכשם
28 שהפטיש מנפץ את הסלע לרסיסים רבים, כך ה"אש"
29 שמדובר עליה כאן - דברי התורה) מתחלק לכמה
30 ניצוצות"⁴⁹.

31 והסיבה לכך שרש"י משנה כאן מדבריו בפירושו

(46) והוא ע"ד לשון הגמרא בסנהדרין שם.
(47) ולגירסתנו לא סיים רש"י בכלל הנמשל. וראה הגירסא בדפוס ראשון וכת"י רש"י שנעתקה לעיל הערה 19. ועד"ז הוא בעוד כת"י רש"י שתח"י. ובדפוס שני יש "וגו" בסיום הפירוש. וכן בס' הזכרון מוסיף "וכו'".
(48) ראה פרש"י לעיל (וישלח לב, ט) ש"אש" משמש גם בלשון זכר. ובפרט בלשון חז"ל (ראה לדוגמא - עה"פ "הלא כה דברי כאש" - ברכות כב, א).

34 מסופר שעל דברי משה "למה הרעותה" ענה הקדוש-
 35 ברוך-הוא "עתה תראה..."⁵⁴, שאלה הם דברי משפט, כפי
 36 שמפרש שם רש"י. ואם כך, מדוע לא תפרט התורה גם
 37 דברי משפט אלו?⁵⁵ (חבל על דאבדין...) ובמיוחד, שזוהי
 38 טענה עצומה ביותר גם לפי הפשט.

39 לפיכך ממשיך רש"י ואומר "לכך אני אומר יתישב
 40 המקרא... והדרשה תדרש": כיון שלפי תוכן הפסוקים יש
 41 הכרח, ולפי לשון הפסוקים יש רמז לדברי משפט אלו.
 42 חבל על דאבדין... – הרי זה מחייב ש"והדרש תדרש":
 43 הפשט של הסיפור קובע שצריך גם לדרוש את הפסוקים.
 44 כלומר: לפי פשוטו של מקרא מסופר כאן בפסוק על
 45 שני דיבורים של הקדוש-ברוך-הוא למשה⁵⁴: (א) הדיבורים
 46 המפורטים במפורש בפסוק, לפי פשטות הלשון. (ב) דברי
 47 המשפט הנרמזים לפי הדרש באותן המילים.

יא.

כל הניצוצות שווים

48 בדרך-כלל ברור לאיזה חלק בתורה שייך כל פירוש:
 49 הפירושים שבדרך הפשט (כולל האגדות המיישבות דברי
 50 המקרא דבר דבור על אופניו, שמהוות חלק מפשוטו של
 51 מקרא) כתובים בחלק הפשט שבתורה, ואילו הפירושים
 52 שבדרך הדרש – כתובים בחלק הדרש שבתורה, במדריש
 53 האגדה.

54 אך כאן מחדש רש"י אופן חדש של באור המקרא –
 55 כאן יש פירוש שהוא "ארכי אתרי רכשי" (=כרוכב
 56 על שני סוסים)⁵⁵: מצד אחד פירוש זה הוא הכרחי מצד
 57 פשט המקרא, אך מצד שני – מקומו איננו בחלק הפשט
 58 שבתורה, אלא בחלק הדרש שבו, אשר איננו "מתיישב
 59 אחר המקרא"!

60 ולפיכך צריך רש"י להביא הוכחה לאפשרות כזאת של
 61 באור המקרא – "שנאמר הלא כה דברי כאש נאם ה'
 62 וכפטיש יפוצץ סלע מתחלק לכמה ניצוצות", כשהכוונה
 63 היא (כדלעיל סעיף ח), שהאש "מתחלק לכמה ניצוצות":
 64 ההבדל הפשוט בין האופן שבו נחלק הסלע למספר

1 במקומות האחרים שבהם אומר רש"י "יש מדרשי
 2 אגדה רבים" וכדומה – שבכך מתכוון רש"י לרמזו,
 3 כדלעיל, שלפי פשוטו של מקרא נותר קושי המתורץ לפי
 4 המדרש והדרש – הרי מלבד הקושי הזה, בלשון המקרא,
 5 אין שום הוכחה והכרח מן הפסוק לדרש זה.

6 וכיון שזהו מדרש שכלל איננו מיישב "דברי המקרא
 7 דבר דבור על אופניו", והוא מתרץ רק את הקושי המסויים
 8 בלשון המקרא, אין רש"י מקבל את המדרש כפשוטו של
 9 מקרא.

10 אך בענייננו, הרי בנוסף לכך שפירוש של רבותינו
 11 מבאר שאלות בלשון המקרא שאינן מתורצות לפי התירוצי
 12 הראשון, כדלעיל, הרי תוכן פירוש המדרש הכרחי בלאו
 13 הכי, מצד עצמו, לפי תוכן הפסוקים:

14 כאשר בן החמש למקרא לומד על דברי משה "למה
 15 הרעותה", ושהקדוש-ברוך-הוא דיבר אתו על כך דברי
 16 משפט – והוא זוכר את אשר למד על האבות, שלמרות
 17 צרותיהם הרבות הם לא באו בטענות כלפי הקדוש-ברוך-
 18 הוא וכו' – מובן אצלו בפשטות, שבודאי אמר הקדוש-
 19 ברוך-הוא למשה את הענין של "חבל על דאבדין ולא
 20 משתכחין...".

21 ואדרבה: אילולא אמר זאת הקדוש-ברוך-הוא למשה,
 22 היתה מתעוררת אצל בן החמש למקרא תמיהה עצומה:
 23 כיצד ייתכן שהקדוש-ברוך-הוא לא אמר לו זאת?

24 ולפיכך, לאחר שרש"י מבאר כיצד אין הפירוש של
 25 רבותינו "מתיישב אחר המקרא", ופשט המקרא צריך
 26 להיות מוסבר לפי הפירוש הראשון – עדיין נותר הקושי:
 27 כיון שלפי פשט הפסוקים מחייב הענין שהקדוש-ברוך-הוא
 28 יאמר דברי משפט אלו (חבל על דאבדין...), מדוע אין הם
 29 מופיעים בפסוק?

30 אמנם, לא כל דברי ה' אל משה מפורטים בתורה
 31 שבכתב – אך כאן נאמר "וידבר אלקים אל משה, דבר
 32 אתו משפט", ובנוסף לכך מפרט הפסוק מספר ענינים
 33 שהקדוש-ברוך-הוא אמר לו למשה. וכן: בפרשת שמות⁵²

(52) ו, א.

(53) ואין לומר שהם הם הדברי משפט שבפרש"י שמות שם, כי ברש"י
 שם מביא רק "לא נאברהם כו'", ומכיון שמצינו אצל כל האבות שלא
 רהרו אחרי מדותיו, מסתבר, שהקב"ה הוכיח את משה מכלום. וראה
 בארוכה לקו"ש [המתורגם] חט"ז (ע' 49 ואילך) שכוונת רש"י ב'פ' שמות
 היא רק בנוגע ל"רהורו" של משה באמירת "למה הרעותה", שלכן
 הדוגמא המתאימה לזה היא רק (א) מאברהם (ב) בנוגע להעקידה.

משא"כ בפרש"י בפרשתנו הכוונה ב"נדרש לענין של מעלה" היא לכללות
 תוכן דברי משה שהיו באופן של "רהורו", ולכן מביא מכל האבות. ע"ש
 באורך.

(54) ועפ"ז מתורצת בפשטות השקו"ט במפרש"י רש"י מה הם הדברי
 משפט (ראה לעיל הערה 16) – כי לכן כ' רש"י "והדרשה תדרש", שהם
 הם הדברי משפט גם לפי פשוטו. ולהעיר גם מבאר יצחק כאן.
 (55) ע"ד כתובות נה, ב. ועוד.

יב.

שלימות התורה

מכל האמור לעיל רואים ביתר שאת וביתר עז שכל
 התורה כולה היא תורה אחת.
 המשמעות של "תורה אחת" היא שלא זו בלבד
 שאופני הלימוד השונים נכללים באותו פסוק ומאמר, ואף
 "משתלשלים" זה מזה – כידוע⁵⁷, שארבעת אופני הלימוד,
 פרד"ס, הם כנגד ארבעת העולמות אצילות בריאה יצירה
 עשיה, ש"משתלשלים" זה מזה – אשר משום כך מוכרחים
 כל חלקי התורה להתאים זה לזה, ולא זו בלבד שכל חלקי
 התורה מרכיבים ביחד "קומה שלימה" אחת, כשם שכל
 אברי האדם, הן אברי גופו, והן אברי נפשו מרכיבים יחדיו
 את ה"אדם" כולו⁵⁸.
 אלא אף יותר מכך: גם כאשר כל חלק מחלקי התורה
 נמצא ב"מקום" המסויים שנקבע לו, והלימוד בחלק זה
 של התורה הוא דוקא בהתאם לכללי הלימוד המתאימים
 לחלק זה⁵⁹ – שהרי לכל חלק בתורה יש כללי לימוד משלו
 – הרי מפני היותו חלק מתורת ה', אשר היא "דברי כאש"
 – מעל להתחלקות, כשם שהאש היא פשוטה – לכן נשאר
 חלק זה דבר אחד במהותו עם כל שאר חלקי התורה, עד
 כדי כך שפירוש שהוא הכרחי לפי דרך הפשט של המקרא
 יכול להופיע בחלק הדרש.

יג.

הנגלה והנסתר – מציאות אחת

מכך נלמדת הוראה גם לגבי פנימיות התורה, נשמתא
 דאורייתא⁶⁰, שיש לדעת שהיא מאוחדת עם הנגלה
 שבתורה, גופא דאורייתא⁶⁰.
 עד כדי כך שרואים במספר מקומות, ש"אין הענין
 בנגלה אומר אלא דרשני בפנימיות התורה" – הנגלה
 שבתורה עצמו מחייב⁶¹ פירוש של נשמתא דאורייתא⁶².
 ובמיוחד – כללות הענין של תארי ה' בנגלה שבתורה,

1 חלקים לבין האופן שבו נחלקת האש למספר ניצוצות
 2 הוא:

3 כאשר הסלע מתנפץ לחלקים רבים, הרי כל חלק שונה
 4 ממשנהו – בגדלו, בצורתו וכדומה.

5 ואילו הניצוצות היוצאים מן האש נראים כולם שוים,
 6 הן בכמות והן באיכות. אין נראה הבדל בין ניצוץ אחד
 7 למשנהו. ההבדל היחיד ביניהם הוא שכל ניצוץ ניתז
 8 לכיוון ולמקום אחר: האחד פונה לצד מערב, והאחר –
 9 לצד דרום וכו'.

10 דומה לכך הוא ההבדל לגבי דברי התורה:

11 יש אופן, כפי שרש"י אומר בפרשת וישלח – "ודברי
 12 תורה כפטיש יפוצץ סלע מתחלקים לכמה טעמים"⁶⁶ –
 13 דברי התורה נחלקים לאופני לימוד שונים. וכשם
 14 שבדוגמא של "כפטיש יפוצץ סלע" יש הבדל בין חלקי
 15 הסלע גם בצורתם ובגודלם ולא רק במקום הימצאם, כך
 16 גם בין הפירושים השונים יש גם הבדל שקשור בתוכן
 17 וב"טעם": לפירוש אחד יש "טעם" של פשט, לאחר –
 18 "טעם" של דרש וכדומה.

19 כשני הפירושים שרש"י מביא שם על המילים "ויקרא
 20 לו אֵל־אֱלֹקֵי יִשְׂרָאֵל": הפירוש הראשון, שבמילה "לו"
 21 הכוונה למזבח – "קרא שם המזבח על שם הנס" – הוא
 22 פשט, ואילו הפירוש השני – "שהקדוש־ברוך־הוא קראו
 23 ליעקב אֵל־יְשׁוּעָה" של דרש.

24 אך כאן בפרשתנו מחדש רש"י ענין חדש לגבי
 25 "דברי", שדברי התורה דומים לאופן שבו נחלקת האש
 26 לניצוצות: לשני הפירושים יש אותו "טעם" – תוכן והכרח
 27 של דרך הפשט (כשם שכל הניצוצות שוים בכמות
 28 ובאיכות). ההבדל ביניהם הוא במקום בלבד: פירוש אחד
 29 – ה"ניצוץ" של הפשט – נמצא במקום אחד במשמעות
 30 הפשוטה של הפסוקים, והפירוש השני – ה"ניצוץ" של
 31 הדרשה – נמצא במקום אחר – במדרשו של המקרא.

בקונטרס עה"ח (הוספה הא') ע' 62 ואילך). רמ"ז לזח"א ד, סע"ב.
 (58) ראה לקו"ת ר"פ נצבים. ובכ"מ.

(59) שלכן "אין למדין הלכה מאגדות" (נסמן בשדי חמד כללים
 מערכת אין למדין כו'. אנציק' תלמודית ע' אגדה בסופו) וראה לדוגמא
 השקו"ט אם כללי פסקי ההלכה (הלכה פלוני כו') נאמרו במילי דאגדה
 (שד"ח כללים מערכת ה' כלל לב. אנציק' תלמודית ע' הלכה עמ' רמב"ג).
 (60) זח"ג קנב, א.

(61) ראה שו"ת הרמ"ע מפאנו סי' עג כפי' מחז"ל דרברה תורה דברי
 הבאי וגוזמא (חולין צ, ב. ועוד).

(62) לדוגמא – מ"ש (תצא כב, ח) גבי מעקה "בית חדש", אף שחיוב

(56) וכן בסנהדרין שם ("מתחלקים לכמה טעמים"). ועד"ז בשבת שם
 – "שבעים לשון".

ועפמשנת בלקו"ש חט"ז [המתורגם] (ע' 254) בנוגע להענינים
 שנאמרו בדיבור אחד, שזה מורה שהם ענין ותוכן אחד (ע"ש) – יש
 לומר, שכירושלמי נדרים שם, שהובאה גם התחלת הכתוב (כנ"ל הערה
 40), הכוונה להתחלקות האש לכמה ניצוצות (שככולם יש אותה האיכות).
 כדלקמן בפנים בפרש"י פרשתנו.

(57) ראה ע"ח (הובא בנגיד ומצוה בתחילתו. נהר שלום בהקדמת
 רחובות הנהר בסופה). מ"ח (מס' חיוב הנשמות פ"א מ"ב) – הובאו
 ונתבארו בלקו"ד ח"ד תשעא, א. הקדמת הרח"ו לשער ההקדמות (נעתקה

- 1 "רגליו, אצבע" וכדומה⁶³.
- 2 וכן מצד שני, ובפשטות כפי שמוצאים ברבים מכתבי
- 3 האריז"ל פירושים וענינים בדרך הפשט.
- 4 ועל ידי הלימוד של כל חלקי התורה באופן של תורה
- 5 אחת, נזכה במהרה ללימוד⁶⁴ תורתו של משיח⁶⁵, שילמד
- 6 תורה את כל העם כולו⁶⁶, ובמהרה בימינו ממש.
- (משיחות ש"פ ורא, ש"פ בא
וחמשה עשר בשבט תשמ"א)

הדבר כולו, בכללותו ובכל פרטיו (ראה ש' האמונה שם פנ"ט. ס' הליקוטים (ממאמרי וכו' דהצי"צ) מע' ראי'. וש"נ. סה"מ תרס"ח ע' ריא). (65 יחידה של כל בני" (ראה ד"ה וידבר אלקים שם בשם הרמ"ז. וראה ל"ת להאריז"ל בראשית עה"פ ויתהלך חנוך. ועוד). (66 לקו"ת צו שם, א. ש' האמונה פנ"ז ואילך. ועוד.

מעקה הוא גם אם אינו חדש*, אלא שענין המעקה בעבודה רוחנית שייך (בעיקר) כשבונים בית חדש (ראה בארוכה לקו"ש חי"ט [המתורגם] ע' 225 ואילך). (63 ראה רמב"ם הל' יסוה"ת פ"א ה"ט. ורבו הספרים המדברים בזה. (64 שיהי' באופן של ראי' (לקו"ת צו יז, א"ב. ש' האמונה פ"ס. סד"ה וידבר אלקים (השני) תרצ"ט. ועוד), שבראי' רואה בבת אחת את כל

(* בספרי עה"פ משנת חדשתו נעשה לו מעקה (והיטו). שהחייב חזל לא רק כשנכנס לדור בו (כמזוה), כ"א תיכף כשנבנה (או נקנה לו)). אבל עדיין אין זה מתרץ לשון הכתוב "כי תבנה בית חדש", דמשמע מזה שהחייב הוא דוקא כשבונים בית חדש.

אגרות קודש

ב"ה, ד' טבת, ה'תשט"ו
ברוקלין, נ.י.

הו"ח אי"א נו"מ עוסק בצ"צ בעל מדות
תרומיות ענף עץ עבות וכו' מהרש"ז שי

שלום וברכה!

זה עתה קבלתי הידיעה המבהילה אשר אחד הי"ד מבחירי התלמידים של ישיבתנו בלוד נמצא הרוג בפרדס על יד ספריא, והנני מחכה לקבל פרטי האסון ר"ל. ומה שהמריצני לכתוב לכו' מיד הוא שהנני חושש לרושם המבהיל שיעשה האסון הנורא הזה, ובפרט על הנשים, ויבליט ביותר מגרעות הכלכליים והדחקות וכו' של הכפר, אשר עלול להביא לידי תוצאות שליליות וכו'. ומן הצורך לעשות כל האפשר בכדי להרגיע הרוחות, ומקווני אשר במדה ידועה אפשר הי' לפעול זה על ידי התקרבות מיוחדת מהמשרדים המתאימים, הגם שאינני יודע באיזה אופן תתבטא, מאחר שאין לי כל הידיעות בזה, וכי הנמצא על אתר בטח ידע כיצד לכלכל דבר.

מה שנראה לי מהאמצעים לכיוון זה הוא הגדלת מספר המתיישבים בכפר.

...והנני חש להדגיש הענין עה"פ בעת הזאת, כי לדעתי אם יקבלו בני הכפר ידיעה שהתחילו בפעולה נמרצה להגדיל מספר המתיישבים, יהי' בזה כדי להביא מרגוע, עכ"פ במקצת, ברוחות הסוערות. ולמותר להוסיף כי אכיר לכו' תודה רבה אם יודיעני בשורות טובות בזה.

בכבוד וברכה רבה.

מכתבי הקודמים בטח נתקבלו בזמנם, ובטח יכבדני במענה גם עליהם.

לקוטי שיחות

פרשת בא - יו"ד שבט

כרך טז

מתורגם ללשון הקודש

18 בעיני כ"ק אדמו"ר (מוהרש"ב) נ"ע והוא סירב לאכלן
 19 – והן אכן היו יקרות, כי ניתנו על-ידי ה"צמח-צדק"
 20 – מדוע עמד ה"צמח-צדק" על כך שהוא יאכלן לפני
 21 פסח, ולא איפשר לו להמשיך ולשמרן על-ידי מכירתן?
 22 יחד עם כל החמץ?
 23 ובמיוחד, שנוהג זה נמצא אצל גדולי ישראל בקשר
 24 לשייריים שקבלו מצדיק, שכאשר היה דבר חמץ, הם
 25 מכרוהו במכירת חמץ?
 26 כיון שלא כך הורה לו ה"צמח-צדק" לעשות, ניתן
 27 היה, לכאורה, לדייק ולומר, שהוא סבר שבמקרה זה:
 28 א) אסור לעשות כך, מפני שהוא מעוניין לקבל זאת
 29 בחזרה לאחר הפסח, והוא רוצה בקיומו של החמץ⁸,
 30 ב) המכירה לגוי אינה מועילה, כי מכירת חמץ מותרת
 31 למרות שהיא בהערמה (ולמעשה מתכוונים לקבל
 32 לאחר הפסח בחזרה את החמץ המכור, ומותר
 33 מלכתחילה למכור "לנכרי המכירו ומידעו... אף-על-
 34 פי שהוא יודע בהנכרי שלא יגע בחמצו כלל אלא
 35 ישמרנו לו עד לאחר הפסח ואז יחזירנו לו"⁹) כי זה
 36 מדרבנן¹⁰, אבל בענינו המכירה היא הערמה ניכרת¹¹,
 37 ובמקרה כזה לא התירו חכמים את המכירה¹².
 38 אך אי-אפשר לומר כך, כי: א) אדמו"ר הזקן אינו
 39 מזכיר ב"שולחן ערוך"¹³ את האיסור "רוצה בקיומו"

א.

הסוכריות שנשלחו על-ידי מלאך מיכאל

1 כ"ק מורי וחמי אדמו"ר, בעל ההילולא (של שבוע
 2 זה)¹, סיפר², שכאשר אביו כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב)
 3 נ"ע התחיל ללכת ל"חדר", עדיין היה הרבי ה"צמח-
 4 צדק" בחיים, וכשהולכיכהו לחדר זרק אליו סוכריות,
 5 ואמר לו שמלאך מיכאל זרקן אליו. דברים אלו נתקבלו
 6 אצלו מאד והוא סירב לאכול את הסוכריות, כי יקרו
 7 בעיניו. בערב פסח, כאשר נהגו³ לבדוק את כיסי
 8 הילדים הקטנים, קרא ה"צמח-צדק" לאבי ושאלו היכן
 9 הסוכריות, ואז הוא הוכרח לאכלן.
 10 מסיפור זה – כמו מכל הסיפורים של רבותינו
 11 נשיאינו, ובמיוחד מסיפורים שהתרחשו אצלם עצמם –
 12 ניתן ללמוד מספר הוראות, ולא רק בענין החינוך (כפי
 13 שהרבי סיים בעצמו ש"חינוך כזה אנו צריכים"),
 14 המודגש בפרשתנו – לגבי פסח – "והגדת לבנך..."⁴,
 15 "והיה כי ישאלך בנך..."⁵, אלא אף ענינים הלכתיים
 16 לגבי איסור חמץ ועוד, שגם על כך לומדים בפרשתנו⁶.

ב.

מדוע לא איפשר ה"צמח-צדק" את מכירת הסוכריות בחמץ?

17 לכאורה, יש להביין: אם הסוכריות יקרו כל-כך

(9) שו"ע אדה"ז סי' תמח ס"ו משו"ע שם ס"ג. וראה שם ס"ד ואדה"ז (סי"ז). ט"ז שם סק"ו (ואדה"ז סכ"ג) "ונראה שכל אדם יאמר כן לעכו"ם בפירוש ויועיל בזה ששום אדם לא יכול לקנות מהעכו"ם".
 (10) ראה בכור שור לפסחים כא, א. הובא במק"ח סי' תמ סק"ג. וראה שו"ת צ"צ או"ח סמ"ח (נדפס בהוספות לשו"ע אדה"ז ע' 42 [1348]), דלדעת אדה"ז וכו' אי"ז הערמה האסורה וכו', אבל הכא שזהו דרך מקח וממכר אין הערמה ניכרת. וראה פס"ד להצ"צ או"ח לסי' תמח (לב, ב. נדפס בהוספות שם ע' 44 [1350]) דאף שכ' המ"א דבדיעבד מהני אפי' לא מסר לו המפתח מ"מ "כשהוא בעירו ואינו מוסר לו המפתח גרע טפי דהוה הערמה ניכרת". ובפס"ד (לב, ד. נדפס בהוספות שם כג, א [תרע"ו]) דהמכירה היא רק לצורך הפקעת איסור ב"י וכו'. ולהעיר משו"ע אדה"ז סי' תמח סוס"ח.
 (11) עד"ז פירש דברי הערוה"ב בשו"ת אבני זכרון ח"ג סכ"ה (אות ד').
 (12) ראה בכור שור ושאר המקומות שנשמנו בהערה 10.
 (13) בס"י תנ"ס בהדין ד"אסור להשכיר לגוי כלי שמבשלין בו ע"ג

(1) שבת פ' בא, יו"ד שבט, ה'ש"ת. ולהעיר שהקביעות בשנה זו (תשל"ז) היא כבשנת ההסתלקות.
 (2) סה"ש תש"א ע' 30.
 (3) ראה שו"ע אדמוה"ז סי' תג סמ"ב.
 (4) שם, ח. וראה מכילתא ופרשי" שם.
 (5) שם, יג. מכילתא ופרשי" שם. וראה לקו"ש ח"ו ע' 268 ואילך.
 (6) יב, טו. יט, כ. יג, ג ואילך.
 (7) "רבינו הקדוש מראה טיין זי"ע הי' מוכר פ"א גלוסקא יפהפי' מלחם הפנים של הה"ק מה"ר יצחק אייזיק מזידיטשוב זי"ע. וכן שמעתי כמה מהחסידים כשיש להם שירי מנחות מ"ב חלות של צדיק כו' מוכרין אותו עד אחר פסח כו'" (הובא בטעמי המנהגים עניני פסח עד ריו בקו"א).
 (8) ראה טור או"ח סו"ס תנ. וראה מנח"י כלל פה סקט"ו. אסר מטעם זה בשו"ת ערוגת הבושם או"ח סי' קיב בשאלה הנ"ל ("אחת מ"י"ב חלות שהי' מונח על שלחן הטהור של כ"ק אדמו"ר הרה"ק ר"י מבעלזא זי"ע וניתן לו והוא חביב בעיניו וכו' אם רשאי למכרו עם החמץ בשטר מכירה כו'").

15 אפשר להפקיר את החמץ לא רק בלב, אלא
16 להוציאו מרשותו ולהניחו ברשות הרבים במקום של
17 הפקר ממש, במקום שאין מצויים בו אנשים, ולקחתו
18 שוב לאחר הפסח –

19 ולכאורה, בכך מבטיחים את שני הטעמים שבגללם
20 תקנו חכמים שאין די בביטול ובהפקר בלבד: (א)
21 ביטול והפקר "תלוי במחשבתו של האדם", וחוששים
22 שהוא לא יפקיר "בלב שלם"¹⁷, ולכן הוא צריך
23 להוציאו מרשותו¹⁸, (ב) בגלל הטעם ש"האדם רגיל
24 בכל השנה בחמץ ומחמת רגילותו קרוב הוא לשכחה
25 שישכח את איסורו ויאכל ממנו" (אם הוא יהיה
26 "בגבולו"¹⁹).

27 ומוציאים במפורש שאפשר לעשות כך מלכתחילה:
28 להוציא את החמץ מרשותו ולהפקירו במקום הפקר,
29 ולזכות בו לאחר הפסח²⁰ (וכמדומה שמסופר בסיפורי
30 חיי כמה חסידים הנוהגים בקבלת שיריים, שנהגו כן).

1 לגבי חמץ בפסח, (ב) לדעת רוב הפוסקים, ובמיוחד
2 לדעת אדמו"ר הזקן, מכירת החמץ היא מכירה גמורה
3 באופן שהיא מונעת גם מעבירה של "בל יראה ובל
4 ימצא" שמדאורייתא (שהרי החמץ הנמכר איננו בכלל
5 ביטול והפקר)¹⁴.

ג.

שלילת האפשרות של הפקרת החמץ

6 לכאורה, ניתן היה במקרה המסופר למצוא פתרון
7 אחר לשמירת החמץ בשלמותו ללא הזדקקות למכירת
8 חמץ לגוי: הפקרת החמץ לפני זמן איסורו.

9 אמנם ביטול והפקר החמץ מועילים רק מן התורה
10 כדי למנוע מעבירה של "בל יראה ובל ימצא", כפי
11 שלומדים מ"ולא יראה לך" – "שלך אי אתה רואה
12 אבל אתה רואה של אחרים ושל הפקר"¹⁵, אבל חכמים
13 גזרו שאין די בהפקר ויש לבער את החמץ¹⁶ במעשה
14 ממש, אך בכל זאת יש לכך פתרון:

17 ר"ן ריש פסחים ד"ה אלא כך. שו"ע אדה"ז שם ס"ד.
18 לשון אדה"ז שם "עד שיוציא את החמץ מכל גבולו", ולא כתב
"לבערו" (ע"ד ל' הר"ן "הוצרכוהו בדיקה וביעור"), ובפשטות כיון שאין
כאן מקומו וציון במוסגר "עיינין ס' תמה" דשם מבואר בס"א דקודם שעה
ששית די לו במה שמבערו מרשותו והיינו שימכרו לנוכרי כו' או
להפקירו ולהניחו במקום הפקר.
19 ל' אדה"ז שם, והוא טעם החוס' ריש פסחים. ר"ן שם. הובא גם
בטור שם. ומסיים אדה"ז "לפיכך הצירכו לחפש אחריו ולבודק ולהוציא
מכל גבולו", ועד"ז בטור "להוציא מן הבית", אבל בתוס' לבודק ולבערו.
וראה הערה שלפניו.

20 אר"ז בתשובה (סוף ח"א) ס' תשמח. ח"ב – הלכות פסחים
סרמ"ו** (הובא בהג"א פסחים פ"ב ס"ד). מהר"ם ריקאנטי ס' קנו הובא
בערו"ש ס"ו טמו (ובאו"ז ובריקאנטי דמותו אף באכילה. ובערו"ש שם
"ונראה דהאי הפקר אין צריך לא לפני ב"ד ולא לפני שלשה כו").
ובשו"ת פניי ח"א ס"ד קרוב לסופו, דהרקאנטי איירי "שמפקירו לגמרי
מכל אדם ומוציאו לשוק.. וזה ממש כמו מכירה שלנו לגוי המכירו ויודע
שישמור לו חמצו עד אחר החג ויהזור לו". שירי כנה"ג הובא בפר"ח
סתמ"ח סק"ה (ולדעתו בהפקיר חמצו לפני עדים דוקא ואז מותר גם
באכילה). ברכי יוסף סתמ"ח סק"ה בשם מגלת ספר (יכול להפקירו בפני
ג'). ומדבריהם (שכנה"ג וברכ"י) מבואר שדי להפקירו אבל אי"צ
להוציאו מרשותו***. וראה פמ"ג (א"א) סתמ"ח סק"ח דכשהוציא
החמץ מרשותו ואומר בכיון כפה שמפקיר הפקר גמור הוא אע"פ שבלב
חושב להיפוך בחר פיו אזלינן. ועוד.

ולפי כל הנ"ל הפי' בירושלמי (פסחים פ"ב ה"ב) הבקיר חמצו ב"ג
לאחר הפסח מהו ר"י אמר אסור כו' חשש להענומה, שיערים לומר
שהפקירו אע"פ שלא הפקירו, וכמ"ש ברא"ש פ"ב דפסחים ס"ד. טור ס'
תמה.

האור" (שו"ע) כתב הטור הא דרוצה בקיומו (כנ"ל הערה 8)), כ"א כ' שם
"יגיע לישראל הנאה מהחמץ" (אף שכן פי' במג"א שם (סקי"א) דברי
הטור "רוצה בקיומו", אבל עכ"פ מוכח מדברי אדה"ז שהאיסור הוא מצד
ההנאה*). וכן דעת כמה פוסקים דלא אסרינן חמץ בפסח משום רוצה
בקיומו – ראה פר"ח ס' ת"נ סק"ז. משא"כ דעת המנח"י "הנ"ל בהערה
8) וישו"ע הובא בשו"ת ערוה"ב שם. וראה שו"ת חת"ס או"ח סק"טז
בסופו. ס' קיט בתחלתו. מקור"ח ס' תנ סק"ז. וראה שו"ת אבני זכרון
שם אות ב' ואילך. שו"ת מערכת חו"מ ס"ח אות כה (א' קיד, א ואילך).
14 ראה הלכות מכירת חמץ (בסוף הל' פסח) לאדה"ז. וראה לשון
אדה"ז בשו"ע סתמ"ח ס"כג. ובסכ"ה "שהרי כבר נמכר לו לחלוטין".
ובסכ"ג כ' "אין שום אדם יכול לקנותו מן הנכרי", ולא הביא מ"ש המג"א
שם סוסק"ד "שאם קנה ישראל אחר החמץ מן העכו"ם.. צריך להחזיר
לבעלים" ועד"ז בט"ז שם. ובח"י סק"יד: ואם לקח צריך לחזור ולמכור
לבעלים ראשונים. (וראה מחה"ש שם). ואכ"מ (וראה מק"ח סתמ"ח
סקי"א). ובשו"ת צ"צ שם בסופו: ועו"ל ועיקר דאחר שאזמור"ר.. הצריך
יהודי ערב קבלן.. אין זה הענומה.

וראה שד"ח מערכת חו"מ ס' ט' אות טו (כרך ה' אקנב) דמשמע
ההפוסקים דהוי מכירה גמורה ולא הערמה ואשר כן ס"ל גם להתבו"ש.
15) כן הוא בשו"ע אדה"ז סתל"א סוס"ב. ובמ"מ על הגליון "ספרי
תוס' שם ועיין ברא"ש פ"ק ס"ד", בספרי לפנינו (ראה טז, ד) אין מפורש
"הפקר". וברמב"ן ריש פסחים "שוב מצאתי בספרי.. לא יראה לך שאור
אתה רואה בפלטאי" (ולפניו ברמב"ן שם הביא מירושלמי (פסחים פ"ב
ה"ב) אבל אתה רואה בפלטאי), וכ"ה במהר"ם ח"א פסחים ו, ב. –
ר"ב בפלטאי" הרי תוכנו שהפקירו. וכתב"ו (ד, ב סד"ה מדאורייתא) "מאחר
שביטלו הוי הפקר ויצא מרשותו ומותר מדקאמרין אבל אתה רואה של
אחרים ושל גבוה כו".
16) משנה ריש פסחים ובגמרא ד, ב.

(* וראה בקו"א סתמ"ו סק"ב מה שמבאר לדעת המנח"ז.

(** בד"מ ס' תמה סק"א כ' "שאף הא"ז בעצמו כ' לבסוף ו"ל ומותבין כו". אבל בהג"א (שבפנים ההערה) "זהא"ז כתב שמותר כו". וכ"ה בפס"ד להצ"צ (לב, ד)
"זהא"ז מתיר".

(***) וראה ד"מ שם "ומשמע שם (מדברי האר"ז). יכול להפקירו בפני אוהביו שבטוח בהן שלא יטלו כו' או שיפקירו ויניחו בשוק בזמן שאין ב"א שם".

ד.

הטעמים לשלילת ההפקרה אינם מתאימים לענינו

15 אך קשה לומר שזוהי הסיבה בענינו: ראשית, 15
 מדובר כאן על סוכריות שבכלל לא ברור אם יש בהן 16
 חמץ, ואף אם יש, הרי זו רק תערובת חמץ שמלפני 17
 הפסח, שבה החמץ בטל ברוב (או בששים)²⁵, ואין חל 18
 עליו כל יראה ובל ימצא, לפחות מדאורייתא²⁶. 19
 ועוד: הפקר כזה אינו מועיל מפני שכל אדם יעשה 20
 כך כדי להנות מן החמץ לאחר הפסח²⁷. אבל בענינו, 21
 אין בכוונתו כלל להנות מן הסוכריות בכל צורה שהיא, 22
 אפילו לא על-ידי מכירה, והוא רצה רק לשמרן 23
 בשלמותן²⁸. ולכן, בנוסף לכך שזהו רק ספק דרבנן, 24
 כדלעיל, אם תערובת חמץ זו זקוקה בכלל להפקר 25
 וביעור²⁹, ובמיוחד שזהו ענין שאינו שכיח – ייתכן, 26

1 הטעם הפשוט לכך שה"צמח-צדק" לא הורה
 2 לעשות כך הוא: אמנם, לפי מספר דעות²⁰ מותר
 3 להפקיר את החמץ לפני זמן איסורו במחשבה לזכות
 4 בו לאחר הפסח, אבל מ"שאר הפוסקים"²¹ מובן שאין
 5 הדבר מועיל²². וכך פוסק אדמו"ר הזקן²³ "אפילו
 6 הניחו במקום המופקר לכל, צריך שיפקירנו לגמרי
 7 בפיו ובלבו ולא יהיה בדעתו בשעת ההפקר לחזור
 8 ולזכות בו לאחר הפסח אם לא יקדמנו אחר, שאם יש
 9 בדעתו כן אינו הפקר גמור, והרי הוא כשלו ממש".
 10 יתור מכך: "אפילו חמץ שנמצא מושלך במקום
 11 הפקר שהשליכו שם ישראל קודם שעה ששית בערב
 12 פסח כדי שלא יעבור עליו בבל יראה ובבל ימצא
 13 בפסח... שמותר לעשות כן לכתחילה, מכל-מקום,
 14 לאחר הפסח אסור לכל אדם מישראל להנות ממנו"²⁴.

ולזכות בו אחר הפסח** ובמקו"ח שם סק"ט ד"ה לכן. שו"ת תו"ח
 או"ח סכ"ב בתחלתו. וראה נוב"י מהר"ק או"ח סי"ח. שו"ת חת"ס או"ח
 סק"י"ד (ומסיים "והמעין בתשו' רשב"א.. יראה להדיא שנתכוון לכל מה
 שכתבתי"). וראה שו"ת תו"ח שם (וס"ט ואילך). שד"ח שם. ואכ"מ.

25 וראה שו"ע אדה"ז סתמ"ז סי"ח.
 26 להעיר מדין חמץ נוקשה כיון שלא עבר עליו בבי" וב"י מה"ת
 אפילו באכילה שרי (שו"ע סו"ס תמו ובמג"א שם). ועי' מה שהביא
 במג"א שם מהר"ן. וראה שד"ח שם סימן ח' אות יוד. ומ"ש בפר"ח
 סת"ז סק"ט ובקו"א סי' תלו (שהובא לעיל הערה 24) אף שלא עבר
 אפילו מדי"ס אסור בהנאה – ראה לקמן בפנים.

27 בנוגע לחמץ לאחר הפסח וכמפורש בשו"ע אדה"ז סתמ"ח סכ"ט
 "שאם יהא מותר בהנאה יש לחוש שמא יניח כו' כדי שנתיר לו להנות
 ממנו***" (וראה שו"ת חת"ס או"ח סק"י"ד, אלא ששם מבאר זה לענין
 ביטול כשנשאר ברשותו). אבל כצ"ל לענין לכתחלה בהפקר לפני הפסח
 המבואר בסי' תמה***. וכן משמע מל' אדה"ז סתל"ו סי"ח בדין
 דשו"ת הרשב"א "אבל חטים הללו כו' ה' בדעתו לחזור ולזכות בהם
 לאחר הפסח כשיפנה את האוצר (אם היינו מתירין לו להנות מהן לאחר
 הפסח) והרי זה דומה למבער את החמץ ומכוין לחזור ולזכות.. שאין זה
 ביעור גמור כמו שית' בסי' תמה לפיכך אסור חכמים להנות מהן לאחר
 הפסח". וראה קו"א שם סק"ט. ובפרט עפ"י מ"ש בהל' מכירת חמץ
 בתחילתו (נתק לעיל הערה 24).

28 משא"כ בנדון הפר"ח סי' תסו שם "שנחניס נדראות ידי אומן".
 29 ולפ"ז י"ל שזהו בדוגמת הנידון ברשב"א שם, שכ' דגם לכתחלה
 ב"ביטול בעלמא סגי.. מפני שאין נודע ממש שיש שם חטים שנתבקעו..
 ושמא אין שם כלל ואם נתבקעו שמא נפסדו לגמרי כו' והו"ל ספק ספיקא
 (ואילו ה' ברור שיש שם חטים מבוקעות ונתיר אותו בביטול לכשיפנה
 אפשר שה' צריך לבער כו' דהרי זה כמבטל ומתכוין לחזור ולמכרו

ובמק"ח שם בחידושים סק"ד, ואם הפקיר חמצו והניח במקום
 הפסד מותר אח"פ, אבל אם העמידו במקום מוצנע ברה"ר אסור (וראה
 ביאורים שם סק"ט).

21 ראה ד"מ שם "מדלא כתבו שאר הפוסקים".
 22 אף שס"ל שמותר לכתחלה להפקירו ולהניחו במקום הפקר קודם
 זמן איסורו (שלא ע"מ לזכות בו) – ראה מ"א סתמ"ה ס"ו. שו"ע אדה"ז
 שם ס"א (וראה שם סתל"ו סוס"ב). ובשו"ע אדה"ז סתמ"ח סכ"ט
 "שמותר לעשות כן לכתחלה".

23 סי' תמה ס"ב. וראה המקורות וכו' בקו"א שם. ושם, לדעת
 הרא"ם "עובר עליו בבי" מן התורה".

וראה בארוכה בכהנ"ל ובפי' דברי הירושלמי בשד"ח מערכת חו"מ
 ס"ח אות יז (ע' 2098 ואילך).

24 שו"ע אדה"ז סתמ"ח סכ"ט. ובקו"א סתל"ו סק"ו מ"שהניח
 חמצו ברה"ר והפקירו קודם הפסח שהוא אסור בהנאה לאחר הפסח
 כדאייתא בירושלמי פ"ב ה"ב לפי פירוש האמיתי של המ"א והפר"ח וכמו
 שנת' בסי' תמח". וגם מדבריו משמע (וכן ממ"ש בסי' תמה שם "שאם
 יהא מותר בהנאה יש לחוש שמא יניח כל אדם חמצו עד לאחר הפסח
 ויאמר שהפקירו קודם הפסח כדי שנתיר לו להנות ממנו") שבירושלמי
 מדובר בחמץ שנמצא אחר הפסח* והערמה שבירושלמי אינו שיפקיר
 ע"מ לזכות בו, המבואר בסי' תמה ס"ב, כ"א "הפר"ח הוציא זה
 מתשובות הרשב"א (סי' ע') כו' וכ"כ בעל ח"י בספר תורת השלמים כו"
 – קו"א סתמ"ה שם. ולהלן בקו"א שם מפרש כן ע"פ הבהלני נדרים
 ומפרשים שם. ומשמע שזהו מדיני וגדרי הפקר.

וצ"ע מ"ש בהל' מכירת חמץ בתחילתו "חמץ הנמכר אינו בכלל
 ביטול והפקר מאחר שדעתו עליו לחזור ולזכות בו אחר הפסח כמבואר
 בתשובת הרשב"א בנש וירושלמי (פ"ב ה"ב)". וכ"כ מפורש בשו"ת פנ"י
 שם בהרשב"א מפרש הערמה בירושלמי (דלא כהטור כו') שיכוין לחזור

* גם ברה"ר והפקירו בפני עדים כמו"ש בסי' תמח שם. משא"כ בטור ושו"ע ס"ה הלשון "חמץ שנמצא בבית ישראל כו". ולפי"ו כשנמצא ברה"ר לכאורה מותר. וכ"מ
 בשו"ת פנ"י שם (ומקו"ח שם) דגם לפי הרשב"א בירושלמי במניחו במקום הפקר כו' מותר כנ"ל הערה 20. וכ"כ בביאורי הגר"א סי' תלג ס"ו (וכ' דאף באכילה מותר).
 ** וכ"מ במאירי פסחים ט. א. מגן אבות (להמאירי) ענין רי"ח ד"ה "וכן מה שהקשה בשמינית כו".

*** ועד"ז הוא ברמב"ם הל' חו"מ פ"א ה"ד. ובשו"ת פנ"י סי"ג (ועוד) כ' שמקורו מהירושלמי ת"י. וראה נו"כ שם. ואכ"מ.

**** וכמ"ש בקו"א שם ד"גורי חכמים לענין מעשר שבת וחמץ. במקום שיכול לזכות בהנאה. אף "שגורו עליו חכמים אף במטלטלין דליכא הפקעת מעשר כו".
 הרי בנדו"ד הוא מילתא דלא שכיחא כדלקמן בפנים.

26 את השיריים שלו וכדומה (ובמיוחד כאשר הרבי נתנם
27 לחסיד), ולמוסרו או למוכרו לאינו יהודי.

28 יותר מכך, כאשר המאכל או המשקה נמכרים
29 ועוברים לרשותו של אינו יהודי, צריך לעיין: האם
30 כאשר היהודי קונה אותם בחזרה נשארה בהם הקדושה
31 של הצדיק שהיתה בהם?

ו.

איסור חמץ – על עצם הדבר או על ה"תואר"

32 לכאורה, יש לומר, שהתשובה לשאלה זו תלויה
33 בבירור הענין של מהות איסור חמץ בפסח. וכלשונו
34 של הראגוצ'ובי³⁷: האם איסור חמץ הוא לגבי
35 ה"תואר", כלומר, אסור לאכול את המאכל החמצי
36 וכדומה, או שהאיסור "חל על העצם". כפי שהוא
37 מסביר שבירור זה כרוך במחלוקת של רבי יהודה ורבי
38 שמעון³⁸ לגבי חלות איסור הנאה מן החמץ לאחר
39 הפסח "דמאן דסבירא-ליה אסור, סבירא-ליה דהאיסור
40 (=מי שסובר שאסור, סובר שהאיסור) חל על העצם.
41 ומאן דסבירא-ליה מותר סבירא-ליה דלא הוי רק תואר,
42 וכשהלך הזמן בטל התואר".

43 זה קשור גם למחלוקת של רבי יהודה עם
44 חכמים³⁹: "רבי יהודה אומר אין ביעור חמץ אלא
45 שריפה, וחכמים אומרים אף מפרר וזורר לרוח או
46 מטיל לים": החכמים סוברים שאיסור החמץ חל על
47 ה"תואר" של הדבר, ולכן די אם "מפרר וזורר לרוח
48 או מטיל לים", שאז בטל "תואר" החמץ, ולכן אין חל
49 עליו איסור אכילה והנאה, למרות שעצם החמץ נשאר.
50 לעומת זאת סובר רבי יהודה שאיסור חמץ "חל על
51 העצם", ולכן צריך דוקא לשרוף את החמץ, כדי שעצם

1 שבמקרה זה לא גזרו חכמים מלכתחילה³⁰ שההפקר
2 אינו מספיק³¹.

3 [ואין לשאול על כל הדיון הנ"ל, שכל ענין המכירה
4 וההפקר אינם שייכים לענינו, כי מדובר על חפץ של
5 קטן שיכול רק לקנות – בדעת אחרת – אך לא להקנות
6 למישהו אחר³² או להפקירו³³ – כי לגבי קטן "הסומך
7 על שולחן אביו" הדין הוא שמציאה שמצא או מתנה
8 שקיבל היא "של אביו"³⁴, וממילא חלה על האב
9 החובה למכור זאת לגוי או להפקירו.

10 מסיבה זו מובן שמסיפור זה א"א ללמוד שלפי
11 דעת ה"צמח-צדק" מוזהר גם קטן באיסור בל יראה
12 ובל ימצא, וחמץ של קטן שעבר עליו הפסח אסור
13 בהנאה³⁵, כי, בנוסף לכך שלא היה כאן חמץ ודאי,
14 ההלכה היא שהסוכריות שייכות לאביו – לגדול].

15 ובכלל, "צריך עיון" אם אפשר מתוכן הסיפור
16 דלעיל ללמוד הלכות בענין איסור חמץ לגבי כל אדם
17 – כי מדובר כאן על חמץ דרבנן, וייתכן – רק ספק
18 חמץ, וכן זהו ענין מיוחד שאינו שכיח, ובית שהידרו
19 בו ביותר וכו'.

ה.

חסידים נהגו לאכול שיריים וכו' לפני הפסח

20 כדי להבין זאת יש להקדים ולומר – לפי השמועה
21 מחסידים³⁶ – שחסידיהם של רבותינו נשיאינו נהגו
22 בדומה לאמור לעיל: כאשר היה בידם מאכל או משקה
23 שקיבלו מהרבי ולא יכלו להחזיקו בפסח, הם לא
24 מכרוהו בחמץ, אלא אכלוהו או שתוהו לפני פסח.
25 הטעם הפשוט לכך הוא: אין זה כבוד לרבי לקחת

34 רמ"א חו"מ סע"ר ס"ב. שו"ע אדה"ז הל' הפקר ס"ט. הל' שבת
ס" שסו ס"ג.

35 ראה פרמ"ג פתיחה כוללת ח"ב אות ב. שד"ח שם ס"ח אות מג
(ע' איקבה ואילך). אות עז (א'קל). שו"ת חלקת יואב או"ח ס"י יט.
ובשו"ע אדה"ז (ס"י שמג ס"ב) דאביו מחויב מד"ס לגעור בהם
ולהפרישם מלעבור על ל"ת ואפילו על איסור של ד"ס. ובס"ג שם
"החינוך בל"ת כו' הוא בכל תינוק שהוא בר הבנה כו'". ולהעיר ממ"ש
בהל' שבת סרס"ט ס"ג "שלא אסרו להאכילו איסור בידים אלא
כשהמאכל אסור מצד עצמו כגון טריפה וכיוצא בה אבל כשהמאכל מותר
מחמת עצמו אלא שהוא זמן האסור באכילה מותר וכו' שהרי מאכלים
הקטנים ביה"כ כו' (ושם ס"י קו ס"ג. ס"י תעא ס"י).

36 מכ"ק מו"ח אדמו"ר – לא שמעתי בכ"ז.

37 קונטרס השלמה ע' 65.

38 פסחים כח, סע"א ואילך.

39 פסחים רפ"ב.

לאחר הפסח כו'). וע"ש להלן "אלא שאפשר להתיר מן הצד שאמרתי
כו'". וראה פר"ח שם שצידד להקל בנידון החיטה כיון שהוא ספק דרבנן.
ובשו"ע אדה"ז סת"לו ס"י ט, ומסיים "וכל ספק חמץ שעבר עליו הפסח
מותר בהנאה" (אלא שבהנ"ל מדובר לאחר הפסח).

30 ראה פסקי דינים להצ"צ ח"א לב, ד: עיקר דינו שכל שדעתו
לחזור ולזכות בו אינו ביטול נראה שהוא רק מדרבנן. וראה מתנה אפרים
הלכות זכ"י מהפקר ס"י ח', דלדעת הרא"ש בסוגיא דנדרים דכל הפקר
דעלמא תקנו שיוכל לחזור בו תוך ג' (ימים) כו' הא דשרי במודר הנאה
דהוי מילתא דלא שכיח לא תקנו ב"י רבנן כו'.

31 וגם הרי אפשר להפקירו בפני ג'. וראה פסקי דינים להצ"צ (כ,
ג) שלפי המסקנא בנדרים בפני ג' הוי הפקר מיד (ושם "מ"ש רבנו דלפי
הרא"ם למסקנא אפי' מדאורייתא לא הוי הפקר צ"ע דו"א אלא לר"י
כו').

32 ראה שו"ע חו"מ סרמ"ג ס"ט. ובנו"כ.

33 ראה ב"מ כב, ב. ובפרש"י שם ד"ה יתמי.

ז.

במכירת חמץ נמכר עצם הדבר

22 אך לאמיתו של דבר אי אפשר לומר כך, כי אמנם
23 המכירה נעשית כדי לא לעבור על איסור בל יראה ובל
24 ימצא, אך דעת רוב הפוסקים היא שזוהי מכירה גמורה,
25 כדלעיל. כלומר, עצם החמץ נמכר לגוי ושייך לו בקנין
26 מוחלט מדאורייתא⁵⁰ – ובמיוחד לפי תקנת אדמו"ר
27 הזקן שיש למנות "ערב קבלן" – ער-כדי-כך, שהנכרי
28 יכול למכרו לאחר הפסח למישהו אחר⁵¹. כלומר, לא
29 רק זכות השימוש, או ה"תואר" של החמץ נמכרו לגוי,
30 אלא עצם הדבר שייך לו⁵².

31 לפי זה מובן מדוע לא רצו חסידים למכור לגוי
32 מאכל מהרבי, כי לא זו בלבד שזהו היפך מכבוד רבו,
33 כאשר מוסרים את השיריים שקיבלו מן הצדיק לרשותו
34 של אינו יהודי, המקבל חיותו משלוש קליפות
35 הטמאות⁵³, אלא שעל-ידי-זה גם מפקיעים ח"ו את
36 בעלות הקדושה שהיתה על החמץ קודם לכן⁵⁴.

ה.

שתי המשמעויות להפקר

37 לפי זה אפשר להסביר מדוע לא נהגו להפקיר
38 שיריים וכו' של צדיק:

1 מציאותו תבטל⁴⁰, ולא רק ה"תואר" והאפשרויות
2 לאכילה והנאה⁴¹.

3 לפי זה יש לומר, שהשאלה הנ"ל קשורה לכך: אם
4 סוברים שהאיסור "חל על העצם", וכאשר מוכרים את
5 החמץ לגוי הכרח לכלול במכירה גם את עצם מהותו
6 של החמץ, ובמילא אין נשארת בחפץ שום מציאות של
7 קדושה שיכולה לחול בו.

8 אך אם סוברים שאיסור החמץ "הוא רק תואר"
9 שהוא דבר שמחוץ לעצם מציאות החמץ⁴², הרי אז
10 אפשר לומר שבמכירת החמץ (הנעשית כדי לא לעבור
11 על בל יראה ובל ימצא⁴³) נמכר רק הדבר שמחוץ
12 לעצם, ה"תואר"⁴⁴, ובמילא נשארת בחפץ הקדושה
13 הקודמת, בעלותו של הנותן על העצם⁴⁵, הנוגעת לעצם
14 הדבר.

15 לפי זה, כיון שההלכה היא כרבי שמעון⁴⁶ שהחמץ
16 לאחר הפסח מותר בהנאה, והאיסור נקבע כקנס בלבד,
17 וכך גם לגבי ביעור חמץ שרק "המנהג לשורפו"⁴⁷, אבל
18 ההלכה היא כחכמים⁴⁸ שדי אם "מפרר וזורר לרוח או
19 מטיל לים", ולכן יוצא שאפשר למכור שיריים של
20 צדיק וכדומה לאינו יהודי, כי גם לאחר מכן יכולה
21 להישאר בו קדושת הצדיק⁴⁹.

לא, ב (הובא במפענ"צ פ"א ס"ט).
45 מעין דוגמא לדבר: קודם ברכה לה' הארץ ומלוואה, לאחר ברכה
והארץ נתן לבניא (ברכות לה, ס"ע) – אף שגם אז הוא לה', אבל
כחילוק דקדשים וחולין.
46 רמב"ם פ"א מהל' חו"מ ה"ד. שו"ע אדה"ז רסתמ"ח.
47 רמ"א סתמ"ה ס"א. שו"ע אדה"ז שם ס"ז.
48 רמב"ם שם פ"ג ה"א. שו"ע אדה"ז שם.
49 להעיר מגדרי חלות הדין דבאו בה פריצים וחללוה (ע"ז נב, ב
ומלחמות שם). נדרים סב, א. וראה צפע"צ עה"ת הפטורת פ' בהר (ע'
רמז), דין כלי המקדש (בהיותם אצל אחשוורוש – ראה מגילה יא, ב).
אבל ביאת פריצים וכו' אסורה, משא"כ בנדו"ד. ואכ"מ.
50 ראה לעיל הערה 14.

51 ראה לעיל (בהערה הנ"ל) שאדה"ז כ' ששום אדם.. לא יוכל
לקנות.. אחר הפסח, ולא כלי המג"א והח"י. וראה ט"ז שם "וא"ל דלא
מכר לעכו"ם רק כדי להפקיע איסור חמץ ולא להפקיענו מרשותו ד"א
דא"כ הו"ל חמץ של ישראל".
52 ולהעיר מהדיעות שלא ימכרו הכלים להנכרי שלא יצטרכו טבילה
כשיצאו מרשות העכו"ם (שו"ת שיבת ציון סי"א. שו"ת חת"ס או"ח
סק"ט. הובא בשד"ח שם ס"ט אות כז). ומה שלא כתבו אדה"ז – ראה
לקו"ש ח"יח ע' 368 ואילך ודלא כבשד"ח שם.
53 להעיר מלקו"ד תשג, א דכללות הענין שכתב יד קדשו של רבינו
הזקן ימצא אצל אינו יהודי היא אחת מפליאות תמים דעים יתברך
ותעלה.
54 וצ"ע אם י"ל שבנדון הנ"ל הערה 7 שאני.

40 בשו"ת צפע"צ ווארשא סי' ג (הובא בצפע"צ עה"ת ר"פ בחוקתי.
לקו"ש [המתורגם] ח"ז ע' 199) מבאר המחלוקת בפי' תיבת תשבתו.
אבל מובן מדבריו שזה שייך להשאלה במהות האיסור. וראה מכתבי
תורה מכתב קט. כולם הובאו במפענ"צ פ"א ס"ט. וראה לעיל ע' 94
ואילך.
41 לכאורה י"ל שזהו גם המחלוקת אם ביטול ענינו השבתה בלב
שיחשוב אותו כעפר כו' (ראה פרשי' פסחים ד, ב. רמב"ם פ"ב מהל'
חו"מ ה"ב. וראה רמב"ן פסחים שם) או שהוא מחמת הפקר (תוס' שם.
ר"ן ריש פסחים): ביטל הדבר בלבו ומחשבתו כו' מתאים בהתואר (ראה
רמב"ן שם: "שהביטול מועיל להוציא מתורת חמץ ולהחשיבו כעפר
שאינו ראוי לאכילה". וראה צפע"צ (השלמה שם. ושם ע' 46 בתחילתו.
ועוד. הובא במפענ"צ שם ס"ח) לענין ביטול ע"ז), משא"כ כשמפקירו
הרי עצם הדבר יצא מרשותו. ודעת אדה"ז דענינו הפקר – ראה סת"א
ס"ב. וכן בס"ג-ד מדייק "ביטול והפקר" ולא יפקירנו כו' (וראה סת"א
ס"ו-ח). וראה צפע"צ הל' חו"מ פ"ב ה"ב. ובהשמטות שם פ"ג ה"י –
ולהעיר מחיוב שריפת קדשים (האם תלוי בהנ"ל או שזהו דין נוסף). ובכל
אופן אינו שייך לעונש מיתת שריפה שהרי אופנו – הדגוף קיים (סנה'
נב, א). משא"כ בשריפה דעיר הנדחת שהיא כליל. ואכ"מ.
42 ולהעיר מב' הדיעות בשו"ע אדה"ז סתמ"ז סמ"ה, סתנ"א סי"ג
ובהגהה שם. ובס"ת תמו שם ה"י שמו חמץ ועכשיו שמו חמץ אלא שעד
עכשיו לא אסרו הכתוב ועכשיו הוא כחזינת נבילה".
43 ראה פסקי דינים להצ"צ ושו"ע אדה"ז שבסוף הערה 10. וראה
44 ומצינו ער"ז בכמה עניני קנינים ובעלות. ולהעיר מצפע"צ מהד"ת

28 האנשים⁵⁹, מובן בפשטות, מדוע לא רצו להפקיר את
29 השיריים של הצדיק – מאותה הסיבה כבמכירת חמץ
30 לגוי – כי אז יהא הדבר שייך לכל הגויים שבעולם.
31 ובמיוחד כיון שיהודים, שאינם מעוניינים בחמץ בפסח,
32 מסירים מעצמם, בפשטות, את האפשרות לזכות בחמץ
33 זה⁶⁰, וזהו היפך כבוד רבו, כדלעיל.

34 ובפרט אחד חמורה ההפקרה יותר מן המכירה
35 לגוי: כאשר היהודי מוכר לגוי הוא יכול לחפש גוי
36 שהוא מחסידי אומות העולם שלגביהם פוסק
37 הרמב"ם⁶¹, שיש להם חלק לעולם הבא⁶² ובמיוחד
38 כאשר גוי זה מציל את היהודי מלעבור על איסור חמץ
39 בפסח. ואילו כאשר הדבר נהיה "הפקר לכל" – הוא
40 שייך לכל הגויים, גם לאלה שאינם מחסידי אומות
41 העולם, וזוהי סתירה גדולה יותר לכבוד רבו.

.

להפקיר דבר שקיבל מרבו היא הבעה של זלזול

42 גם לפי הדעה שדבר-ההפקר אינו שייך לכל, הרי
43 מובן, שלקחת דבר יקר, דבר שבקדושה שהאדם קיבל
44 מרבו, וביטולו בלב שלם והשאתו במקום הפקר, זהו
45 ענין של היפך הכבוד, וזו הבעה של זלזול וההיפך
46 מחשיבות⁶³.

47 מסיבה זו השתדל ה"צמח-צדק" שנכדו (כ"ק)
48 אדמו"ר מוהרש"ב) יאכל את הסוכריות והן תיהפכנה
49 לדם ובשר כבשרו⁶⁴, במקום שתשתייכנה לגוי.

.יא

חשיבות החינוך לגבי כל פרט

50 מכל האמור לעיל נלמדת בהפלאה יתירה ההוראה
51 על חשיבות ההשתדלות ואופן החינוך:
52 כיון שהסוכריות היו יקרות כל-כך אצל הרבי

1 את משמעות ההפקר, אומר הראגוצ'ובי⁵⁵, אפשר
2 להסביר בשני אופנים: או שמשמעותו היא שבעל-
3 הבית מסלק את בעלותו מן החפץ המופקר, והוא אינו
4 שייך לאף-אחד, או שעל-ידי ההפקרה "מקבלים" כל
5 האנשים זכות וקנין בחפץ המופקר.

6 ובכך מבאר הראגוצ'ובי את מחלוקת האמוראים
7 דלהלן⁵⁶:

8 כאשר אדם שאב מים ביום-טוב מבור של הפקר⁵⁷
9 למען חברו – אומר רב נחמן שהתחום נחשב "כרגלי-
10 מי שנתמלאו לו". כלומר, אלפיים-האמה (תחום
11 השביתה בשבת) נחשבים מן המקום שבו נמצא האדם
12 שבשכילו נשאבו המים. רב ששת אומר שמחשבים
13 זאת "כרגלי הממלא". ונאמר בגמרא "במאי קא
14 מיפלגי – מר סבר בירא דהפקירא הוא, ומר סבר בירא
15 דשותפי הוא". ומסביר הראגוצ'ובי, ששניהם סוברים
16 שמדובר בכור של הפקר, אלא: רב נחמן סובר,
17 שמשמעות ההפקר היא שלכולם יש זכות וחלק בדבר,
18 גם למי שעבורו נשאבו המים, ולכן חל על-כך הדין
19 של "בירא דשותפי הוא". רב ששת סובר, שהדבר
20 המופקר אינו שייך לאף-אחד, ולכן יכול הממלא לקחת
21 את הדבר לרשות עצמו (עייין שם) אבל אין הוא יכול
22 להקנות את המים למישהו אחר, ולכן אי-אפשר לחשב
23 את אלפיים-האמה לפי המקבל, אלא "כרגלי
24 הממלא"⁵⁸.

25 ולפי שתי סברות אלו בענין ההפקר, אפשר להסביר
26 את ענינו, כדלקמן.

.ט

גם ההפקרה – ההיפך מכבוד רבו

27 לפי הדעה שההפקר גורם לכך שהדבר שייך לכל

60) ובלא"ה אינו ברשותו של אדם ורק שעשאו הכתוב כאילו ברשותו (פסחים ו, ס"ב): וראה ר"ן (פסחים בתחלתו) דמה"ט מהני גילוי דעת' בעלמא דלא ניהא ל' ליהוי זכותא בגוי' כלל סגי. וראה שו"ע אדה"ז סת"ד ס"ו.

61) הלכות מלכים ספ"ח. וראה ירושלמי מגילה פ"ג ה"ב.
62) ובלקוטי ביאורים (מו, ד – להרה"צ כו' ר"ה מפאריטש) שחסידי אור"ה הם מק"ג, ומציין שם לשער חהמ"צ בסידור.

63) דא"א לארכבי' אתרי רכשי (ע"ד כתובות נה, ב) דכל הטעם שמפקירו כיון שרוצה שיתקיים אצלו גם לאחר הפסח דהרי ביטול והפקר צ"ל בלב שלם כו'.

64) בשו"ת ערוגת הכושם שם דאידי דחביבא הואיל והי' מונח על השלחן גבוה של מרן ז"ל נכון לקיים בו מצות שריפת חמץ כהאי דאמרין בכרכות לט, ב... כי הוי מתרמי להו ריפתא דערובא.. הואיל ואתעביד ב' מצוה חדא נעביד ב' מצוה אחרייתא. אבל ראה שו"ת אבני

55) הלכות נדרים פ"ב הי"ד (י, ד). הלכות מתנות עניים פ"ב (לא, ג) ופ"ד (נט, ג).

56) גיצה לט, א.

57) בגמרא קאי פלוגתי' בבורות של עולי בבל, אבל בצפ"ע נדרים שם ובמת"ע (לא, ג) גבי "מעיינות הנובעין", ואולי כ' כן של עולי בבל לא שייך עתה, משא"כ מעיינות הנובעין גם כשהם של יחיד ה"ה כמו בור של הפקר כבגמרא שם לפני"ז. וראה השגת הראב"ד הל' יו"ט פ"ה ה"י (בסופה).

58) אבל להעיר שבגמרא שם (לט, ב) מסיים דפלוגתי' הוא לא אם בירא דשותפא אלא דכולא עלמא בירא דהפקירא היא אלא הכא במגבי מציאה לחברי' כו' וכפה"ז בזה בפרש"י תוס' וכו'. וכן הוא להלכה במג"א אור"ח סק"ז ושו"ע אדה"ז שם ס"ח.

59) ולהעיר מל' אדה"ז סת"ל"ז ס"א "שהרי יש לכל העולם הילוך בו כו' והגויים אינן מוחליין". ובהל' גזילה וגניבה סוסי"ז.

14 כאשר הדבר כרוך בפעולה שביחס למחונך היא מסירות
 15 נפש (מסירות הרצון). כפי שאכן מוצאים כמה סיפורים
 16 גם בנוגע לחינוך של כ"ק מו"ח אדמו"ר בעצמו.
 17 וכך מרגילים את הילד לשנות לא רק את "מדותיו
 18 הטבעיים", אלא גם את "טבעיות מדותיו"⁶⁶.
 19 ואם כי זוהי דרך בחינוך, שמספרים עליה לגבי
 20 יחידי סגולה – נשיאי ישראל, אך כיון שגילו זאת לכל
 21 אחד, הרי זוהי הוראה לכל אחד, כפי שמסיים בשיחה
 22 "לחינוך כזה אנו זקוקים" –
 23 והכוח לכך ניתן מרבתינו נשיאינו, ש"בתר רישא
 24 גופא אזיל"⁶⁷ (=אחר הראש הולך הגוף), ללכת
 25 באורחותיהם ובדרכיהם אשר הורונו נצח סלה ועד.
 (משיחת ש"פ בלק תשל"ג)

1 (מהורש"ב) נ"ע, שעקב כך הוא שמרן ברשותו
 2 בשלמות, ואפילו ויתר על הפיכתן לדם ובשר כבשרו,
 3 וכיון שאין איסור להפקירן או למוכרן וכדומה, טוב
 4 יותר היה להנות אותו ולאפשר לו להתזקקן אצלו
 5 תמיד, גם לאחר הפסח, כדי שיוכל להיזכר בקדושה,
 6 בכניסתו לחדר וכו'. ואם בפנימיות נעקרה הקדושה
 7 זמנית כאשר הדבר היה ברשות הגוי וכו', הרי הוא היה
 8 ילד בן שלוש⁶⁵ ואינו יודע זאת? !
 9 אלא, כאן רואים את ההשתדלות הגדולה בענין
 10 החינוך, לא רק בענינים של דאורייתא ודרבנן, או
 11 אפילו בהידור מצוה, אלא גם במנהגים וענינים של
 12 חסידים – ושכל דבר יהיה כפי אמיתותו.
 13 וכך צריך לעשות לא רק כאשר קל לנהוג כך, אלא גם

65 ראה חנוך לנער ע' 8.
 66 לקו"ד ח"א נו, א.
 67 עירובין מא, א.

זכרון שם אות ה' דלא מצינו ענין בשריפת חמץ הואיל ואתעביד בה מצוה
 חדא כו' רק בהושענא דלא מידי דאכילה הוא (וראה לקמן ע' 195
 ואילך).

ללומדים ע"פ מחזור הלימוד השבועי,
 השיחה שייכת לשבוע הבא

אגרות קודש

ב"ה, ב' שבט, תשט"ו
 ברוקלין.
 שלום וברכה!

במענה על מכתבו מיום ההילולא של רבנו הזקן, במה שכותב שלפעמים מיוחד הוא וגם
 נדמה לו שיש לו מיחוש הלב. ולדעתי שני הענינים הם ענינים של דמיון ובמילא עליו לבדוק
 התפילין שלו, המזוזות בדירתו או בחדרו עכ"פ וכן לבדוק בכל יום את הטלית קטן, וחזק יהי
 בבטחונו בהשי"ת המשגיח על כאו"א בהשגחה פרטית שהוא נצב עליו וכו' ומה טוב שילמוד בע"פ
 מהתחלת פרק מ"א בתניא קדישא עכ"פ עד התיבות לפני המלך - נ"ו ע"ב -.

בודאי שומר שלשת השיעורים השוים לכל נפש מתקנת כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה
 נבג"מ זי"ע בחומש תהלים ותניא הידועים, ונוטל חלק בפעולות צעירי אגודת חב"ד ובהתועדות
 חסידיות, אשר כל זה מבטל העלמות שישנם במציאות וענינים כהנ"ל שאינם במציאות.

בברכה לבשו"ט בכל הנ"ל.

ילקוט לוי יצחק על התורה

מימין ומשמאל כמו שיש בתפילין של ראש דז"א.
הנה י"ל שיני"ן אין בו, אך⁴ המלוי דאות ש' יש בה,
שהמלוי הוא י"ן⁵, כי הנוקבא הוא המילוי⁶ דדכורא, (כמו
שחז"ה⁷ הוא המלוי דאד"ם, מ"ה הוי' דאלפי"ן).
וי"ל עוד, הב' שינין בתפילין של ראש דדכורא, הם

4) מבאר כאן ב' טעמים למה אין אותיות שיני"ן בתפילין של יד.
א) תפילין של יד הוא בחי' מלכות – נוקבא, ונוקבא הוא ה"מילוי"
דדכורא – ע"ד חו"ה הוא מילוי ד"אדם" (ראה הערה 7), וכמו"כ
תפילין של יד מרומזו באותיות י"ן ה"מילוי" דאותיות שי"ן מתפילין
של ראש. והיינו שכבר כלול בהאותיות "ש" בתפילין של ראש.

ב) בתפילין של ראש הוא כנגד הת"ר אותיות דצירופי "אלקים",
הנחלק לשנים אותיות ש – ש, משא"כ תפילין של יד הוא כנגד הק"כ
צירופים עצמם דשם "אלקים", ואינו נחלק, רק הכל בצירוף, ולכן אין
אותיות מימין ומשמאל.

5) ראה בפנים בתורת לוי יצחק, הביאור בפרשיות, למה בתפילין של
ראש יש האותיות "ש", ובתפילין של יד מרומזו בהאותיות המילוי "אין"
דוקא.

6) נוקבא הוא המילוי דדכורא: ראה גם לקמן סי' קכה.

7) פירושו: אד"ם בגי' מ"ה, והוא שם מ"ה במילוי אלפי"ן כזה: יו"ד ה"א
ואו"ו ה"א (45), וכשחושבין רק אותיות ה"מילוי" (י) וד (ה) א (ו) א (ה)
א = יט, כמספר חוה.

ראה לקמן סי' ס – חודש כסלו (ד) הערה 8. סידור עם דא"ח קטו, ב
זו"ל: כידוע דאדם בגי' מ"ה, והגי' דמ"ה הוא בד' אותיות דשם הוי"ה
עם המילוי שלו דוקא, כי גי' דהוי"ה כ"ו, והמילוי שלו יו"ד הא ואו הא,
הוא גי' י"ט והוא גי' דחוה כידוע, ואין מספר מ"ה רק בצירוף המילוי
דשם הוי"ה שהוא מספר י"ט בגי' דחוה אשת אדם, והוא בחי' המלכות
שנק' אם כל חי בחי' כח הפועל בנפעל והוא בחי' אלקים ואדני כידוע
דזו"נ הן בחי' אדם וחוה כמ"ש בזהר בפ' ויעש ה' לאדם ולאשתו
כתנות עור.

וא"כ הרי מובן מכל זה דעיקר בחי' אדם שם מ"ה אינו אלא בחי' הנק'
שלו שהוא בחינת המילוי דשם הוי"ה ואם לאו לא נק' אדם בגי' מ"ה
ולא עוד אלא שהמ"ל יותר עיקר שהרי נעשית בחי' עטרת לבעלה
מטעם הנ"ל...

וכך יובן למעלה בבחי' המלכות שהוא בחי' המלוי דשם הוי' בגי' חוה
כי היא היתה אם כל חי (בבחינת העלם ועיבור תחלה באותיות דהוי"ה
עצמו) שהוא בחי' גילוי ההעלם דהוי"ה להאיר למטה והוא בחי' דבור
העליון ב"י מאמרות להיות אם כל חי מאין ליש כידוע, ע"ש כל הביאור.
וראה ילקוט לוי יצחק עה"ת חלק ב' סי' קכה. קנא. קסח."

מוז – והיה לאות על ידכה ולטוטפת בין עיניך כי
בחזק יד הוציאנו ה' ממצרים

קיד

טעם וביאור דיש אותיות "ש – ש" בהבית התפילין של
ראש, משא"כ בתפילין של יד

בפרי עין חיים שער התפילין פרק ב' מבואר, דהב'
שיני"ן בתפילין של ראש, שהם מבחוץ להבתיים הם בחי'
שם אלקים, שבמלוי יודי"ן² הוא גי' ש' עי"ש.

והנה בתפילין של יד, בחי' מלכות³, אין שיני"ן כלל

1) זו"ל: ונבאר ענין השיני"ן שיש בתפילין של ראש, והוא, כי הנה
המוחין של קטנות, כאשר באין אלו המוחין גדלות, הם נעשים
אליהם בחי' בתיים אל המוחין גדלות, שהם הפרשיות התפילין, ולכן
הם רמוזים בבחי' עור לבד, ולכן צריך שיהיו שחורים, כי הקטנות הם
דינין. והנה הקטנות הוא שם אלהי"ם, והנה אלהי"ם במילוי יודין הוא
ש'.

וגם המוחין גדלות, שהם היות, כאשר תחליף שם הוי"ה בשם
מצפ"ן בא"ת ב"ש, הוא גימטריא ש'.

וזהו ענין [דברים כח-י] וראו כל עמי הארץ כי שם "הו"ה נקרא עליך,
כי ר"ת הוא שי"ן, כי מאלו המוחין דקטנות שהוא שם אלהי"ם, שהוא
גימטריא שי"ן, ונרשם בתפילין כנ"ל, ע"כ ויראו ממך, כי כל היראה
משם אלהי"ם הוא. עי"ש.

2) שם אלקים במלוי יודי"ן: היינו, אל"ף (בגל' 111) + למ"ד (74) + ה"י
(15) + יו"ד (20) + מ"ם (80) = 300, אות ש'.

3) ראה אור התורה ואתחנן ע' שמה זו"ל: תש"י שהם מוחי' דמל'
הם נק' החב"ד שיש בזה לעולמות כו' ותש"ר הם המשכות חכמתו
כו' להעולמות... ההפרש בין ד' מוחי' דתש"י שהם בבחי' מל' לד'
מוחי' דתש"ר שהם בבחי' ז"א כי בחי' מל' היא מקור דבי"ע דהיינו
שהיא בחי' מומכ"ע כנ"ל והחב"ד הוא ענין כמ"ש כולם בחכ' עשית
ומזה נמשך ג"כ חכ' בכל נפש המשכלת, והנה בחי' זו שהוא ית' מומכ"ע
מורגש בשכל אנושי כנ"ל רק שהציווי הראת לדעת היינו להתבונן בזה
וזהו"ע ד' מוחי' דתש"י שהוא הדעת איך הוא ית' מומכ"ע שברא כל
העולמות מאין ליש ואתה מחי' את כולם ולפי שדבר זה נרגש ונודע
ולכן נק' המל' עלמא דאתגליא ע"כ נק' בחי' מוחי' אלו החב"ד שיש
בוה העולם וכן שרשן למעלה הם חב"ד הנמשך ומתפשט ממנו ית'
להעולמות היינו בחי' מלכותך כו' ונק' חכ' תתאה אבל תש"ר הם
המשכות כחב"ד ממנו ית' להעולמות שיהי' להם ידיעה בבחי' סוכ"ע
שלמעלה מבחי' מל' וזהו"ע מוחי' דז"א והוא מבחי' ח"ע. עי"ש.

בתפילין של ראש דדכורא, יש על כל פרשה בית בפנ"ע¹³, ובתפילין של יד (שהוא תפילין של ראש) דנוקבא בית אחד¹⁴ על כל הפרשיות, עד"ז הוא בנדו"ד לענין האותיות והתיבות.

מתורת לוי יצחק, חידושים וביאורים בש"ס עמוד תלו

לנגד הת"ר⁸ אותיות דק"כ⁹ צרופי אלפים, והב' פעמים י"ן¹⁰ בתפילין של יד (שהוא תפילין של ראש¹¹ דרחל) שביחד הם ק"כ, הם לנגד הק"כ צירופים.

(ו"ל מה שחסר במוחין דתפילין של יד (נוקבא) לגבי תפילין של ראש (דכורא) הוא בחי' דעו"ת¹², הסר מספר דעו"ת ממספר ת"ר ישאר ק"כ).

ובדכורא חושבין כל אות בפנ"ע, ובנוקבא אין חושבין כל אות בפנ"ע, רק כל הצירוף, הוא ע"ד כמו בהבתים

13 ראה ספר המאמרים – בשעה שהקדימו ה'תער"ב חלק ג' ע' א'שם ו"ל: דתש"י שהן בבית א' היינו הידיעה בדרך כללית עדיין כו' ובתש"ר הן ד' בתים הוא הידיעה בבחי' פרטית כו', וכמ"ש בזהר וארא דכ"ה ע"א שמתחלה צ"ל הידיעה באלקות בדרך כלל. דאיהו שליט על כולא וברא עלמין כו', ואח"כ צ"ל הידיעה בדרך פרט להבין והשיג הענין האלקי כו', והוא ע"ד עיגולים ויושר שמבין בלק"ת פ' שלח [לו, ג] בד"ה טובה הארץ, כמו בקבלת איזה שכל בתחלה מקבל את השכל בדרך כללות ואינו מבין את הענין לעמוד על כל חלקי השכל והסברות כו', ואח"כ מתבונן בהשכל ויורד לעומקו של הענין ומשיגו היטיב כו', וכמ"כ תש"י שהן מוחין דנוק' הוא הידיעה בבחי' כללות עדיין שאין זה ידיעה והשגה ממש כו', ותש"ר הן מוחין דז"א והוא הידיעה בפרטיות בבחי' השגה ממש כו' (ועמ"ש במ"א דעיגולים הוא עד"מ דיורים אלמים כו').

ובמ"א (בדרוש התפילין) מבין דתש"י הוא השכל וההשגה שבעולם והיינו בחי' ד"ת כו' ובד"כ ההשגה בבחי' האלקות המתלבש בעולם והוא בחי' ממכ"ע כו', ותש"ר הוא באלקות שלמעלה מהעולמות ובחי' ד"ע כו' ע"ש.

14 גם בתפילין של יד יש רצועה אחת, משא"כ בתש"ר הוא ב' רצועות מימין ומשמאל" (תורת לוי יצחק כאן).

8 פירוש: דיש חמשה אותיות בשם "אלקים", ויכולים לעשות מחמשה אותיות קכ צירופים שונים הלוך וחזור של חמשה חמשה אותיות, ומספר "קכ" פעמים חמשה (5 × 120) = 600 ת"ר, שהוא פעמיים אות ש (2 × 300 = 600), זהו הב' שיני"ן של התפילין של ראש.

9 ראה גם לקמן סי' קטו.

10 פירוש: דיש שני פעמים "שין" בשני צידי התפילין של ראש. ואותיות "ש-ש" בגי' ת"ר הוא כנגד הת"ר אותיות כנ"ל, והאותיות הנשאר המילוי "ין+ין" (60 + 60) = ק"כ, נגד הק"כ צירופים עצמם.

11 ראה לעיל סי' צו. צו. לקמן סי' קטו. קכה.

12 ראה הביאור בהערה 13, דעיקר בחי' ה"דעת" בפרטיות הוא בתפילין של ראש, והב' שיני"ן דתפילין של ראש הוא כנגד ה"תר" (600) אותיות דצירופי שם אלפים, נמצא דבתפילין של יד דחסר בחי' "דעות" ("דעות" לשון רבים כנגד חסד וגבורה). היינו ת"ר חסר מספר דעו"ת (600 – 480) = ק"כ, כנגד הק"כ צירופים עצמם.

אגרות קודש

ב"ה, ב' שבט, תשט"ו
ברוקלין.

לכבוד הו"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ וכו'
מוה"ר יוסף שיי המכונה דר. בורג

שלום וברכה!

בעתו קבלתי מכתבו בצירוף העתק החוות דעת בהנוגע להבאנדס, והחשש דרבית, ובדואר לדכותי' למותר לבאר עד כמה רעוע היתר שבחוות דעת זו, ובפרט כשהוא בגדר שיש לו מתירין בפשיטות על ידי הוספה של שתי מילים: בהיתר עיסקא. ומובן שאינני חושד אותו כלל, שמכיון שיש כמה רבנים הרוצים לעשות כקולא דב"ש וכקולא דב"ה.

נקודות משיחות קודש בעניני גאולה ומשיח

למה להודיע שיהיה גרוע בעקבתא דמשיחא?

במסכת סוטה (מט, א) נכתב: "בעקבות משיחא . . . בכל יום ויום - מרבה קללתו משל חברו".

מהי התועלת בזה שהתורה מודיעה שלאחרי רבוי שנים יהיה מעמד ומצב כזה?

אלא - אם התורה לא הייתה מודיעה אודות מעמד ומצב זה, היו בני ישראל נופלים ברוחם חס ושלום, כי לא היו מבינים כיצד יתכן מעמד ומצב כזה. לכן מודיעה התורה שבסוף זמן הגלות יהיה מעמד ומצב זה, ועל ידי זה לא יפלו ברוחם, אלא יתחזקו בעבודתם ביתר שאת.

(ט"ט טבת תשמ"ב. מתוך "לקראת שבת")

להתעורר מהחלום

מכיון שפגולות ענין הגלות הוא "חלום" שענינו חבור הפכים - הרי ברגע אחד יכול המצב להתהפך מן הקצה אל הקצה, הינו שיוצאים מ"חלום" הגלות ובאים למציאות האמתית - גאולה בפעל ממש!

אמנם, הרמב"ם מבאר שישנו סדר בדבר, "יכף כל ישראל כו' וילחם מלחמות ה' וכו'" - אבל כל זה פאשר הגאולה באה על דרך הרגיל, מה שאין כן פאשר "זכו", ועל אחת כמה וכמה לאחרי שפבר "כלו כל הקצין", לא רק באפן ד"אחישנה", אלא גם באפן ד"בעתה" - אזי באה הגאולה תכף ומיד ממש, למעלה מפל סדר והגבלה כו'!

(תורת מנחם - התוועדות תשר"מ ח"ד ע' 2211)

עמדו הכן פלכם

ידועים דברי כבוד קדשת מורי וחמי אדמו"ר נשיא דורנו, שכבר סימו את כל עניני העבודה וצריכים רק "לצחצח את הכפתורים".

ובינתים [פעבר שנים] סימו גם את "צחצוח הכפתורים", ובמילא [פעת] "עמדו הכן פלכם" לגאולה. הנה יכולים תכף ומיד להכניס את האל"ף (אלופו של עולם) בגלות, שעל ידי זה נעשה מ[התבה] "גולה" - "גאולה".

(התוועדות תשר"ב ח"א ע' 440. מתוך "לקראת שבת")

"שמרו משפט ועשו צדקה"

הנביא ישעיהו אומר לעם ישראל "כה אמר ה' שמרו משפט ועשו צדקה כי קרובה ישועתי לבוא".

דבריו אלה מתאימים במיוחד לדורנו זה, הדור האחרון לגלות: שמעו יהודים! מכריו הנביא בשם הקדוש ברוך הוא. מכיון ש"קרובה ישועתי" - שהרי תכף ומיד בא משיח צדקנו - לכן, "שמרו משפט ועשו צדקה". חטפו וקיימו עוד מצוות עשה אחת ("עשו צדקה"), והשמרו מלעבר על עוד מצוות לא תעשה אחת ("שמרו משפט"); שהלא יתכן כי מצוה אחת ואחרונה זו היא היא שתכריע את העולם כלו לכף זכות ותביא את "ישועתי" - ישועת ה' בגאולה האמתית והשלמה.

(ש"פ פרשת בלק תשמ"ח. מתוך "לקראת שבת")

נתינת מטבעות אחדות לצדקה!

המצוה שיש בה סגולה מיחדת לקרב את הגאולה, היא מצוות הצדקה "גדולה צדקה שמקרבת את הגאולה". ומזה מובן שיש להוסיף עוד יותר... ומה טוב תכף ומיד.. ובפרט שכיון ש"אין גו' אתנו יודע עד מה" הרי יתכן שהדבר שחסר להבאת הגאולה אינו אלא נתינת מטבעות אחדות לצדקה!

ובלשון הרמב"ם, פסק דין להלכה, "צריך כל אדם שיראה עצמו.. וכן כל העולם חציו זכאי.. עשה מצוה אחת הכריע כל העולם.. וגרם לו ולהם תשועה והצלה".

(משיח נר א' דחנוכה תשנ"ב. מתוך "לקראת שבת")

לבנה על לבנה

אין להתפעל מכך שראים שמאומול ושלשום נעשו כמה וכמה פעולות בעניני התורה ומצוותיה ועדין לא נושענו...

הגאולה העתידה נפעלת בצורף כל עניני העבודה שנעשו בכל הדורות, כך שכל פעלה ופעלה מהנה "לבנה נוספת" בענין הגאולה, וכאשר מצטרפת לבנה ללבנה ונדבך מצטרף לנדבך כו' - זוכים לגאולה האמתית והשלמה.

(ש"פ בשלח תשר"מ; התוועדות תשר"מ ח"ב ע' 872. מתוך "לקראת שבת")

מִיד - פְּרוֹשׁוֹ כְּפִשׁוּטוֹ

יִשְׁנוּ פֶּסֶק דִּין בְּרוּר בְּרַמְבַּ"ם: הַבְּטִיחָה תוֹרָה שְׁסוֹף
 יִשְׂרָאֵל לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה בְּסוֹף גְּלוּתוֹן וּמִיד הֵן נִגְאָלִין.
 וְכַמְדָּבָר כַּמָּה פְּעָמִים שֶׁהַמְּשַׁג ד' "מִיד" בְּהַלְכָּה הוּא -
 כְּפִשׁוּטוֹ, תִּכְרַף וּמִיד מְמוֹשׁ!

(תורת מנחם - התועדויות תשר"מ ח"א ע' 65)

מבאר באחרונים שכל ההגבלות שמצינו בענין משיח
 צדקנו, שאינו בא בערבי שבתות וכיצא בזה - הרי זה
 רק כאשר מדבר אודות גאלה "בעתה", אבל לאחרי
 ש"כלו כל הקצין ואין הדבר תלוי אלא בתשובה" - אזי

אגרות קודש

ב"ה, ב' שבט, תשט"ו

ברוקלין.

שלום וברכה!

מ"ש בהנוגע לארגון נשי ובנות חב"ד. הנה סו"ס צריך היי שתסדרנה תכנית מפורטת על
 משך איזה חדשים הן בעניני לימוד והן בעניני עבודה, והרי יש הרבה חומר ממה לבחור בשני
 הסוגים, אלא שצריך שאחדות מהן תתמסרנה ותעבודנה בזה במרץ המתאים, וכן כל אלו שיש
 להם השפעה על הנשים ובנות לעשות בזה ככל יכולתם ובודאי יראו פרי טוב בעמלם...

מ"ש שבאו אליו בטענה על מה שייט כסלו נקרא ר"ה לחסידות, הנה יעיין עדי"ז בארוכה
 במבוא לקונטרס ומעין ששם הובא ג"כ מה שאמרו ראשי המתנגד[ים] בדור שלפנינו, אשר אלו
 שבדור זה לא הגיעו לקרסולם.

כן מה שבאו אליו בטענה על מה שקוראים לרבנו הזקן אבינו הראשון, לא הבינותי כלל
 מהו הקושיא בזה, והרי מובא בכ"מ בדרז"ל אשר התלמיד קורא לרבו בשם אבי, וכתוב **מפורש**
 הוא אבי אבי רכב ישראל ופרשיו, אף שלא הי' אביו בגשמי, ובמילא מובן ג"כ שהראשון בלימוד
 הזה צריך לקרותו בשם אבינו הראשון, ובפרט כשהמדובר בנשיא בישראל אשר בכל העולם כולו
 מקבלים את השו"ע של רבנו הזקן לפוסק, ונשיא ישראל נקרא אב לדורות וכמרוז"ל בשילהי נדרים
 פרק ה' בירושלמי, ואם המקשה אינו יודע ע"ד הירושלמי, הרי אין לו להקשות על רבותינו נשיאנו
 הק'.

מ"ש אודות נסיעה. הנה אין הזמן גרמא לזה כלל בשעה שבאה"ק ת"י ישנה עבודה רבה
 כ"כ והתחילו בזה רק במקצת מן המקצת וכל יום שעובר היא אבדה שאינה חוזרת, ובפרט בענין
 הפצת ספרי חסידות והעיקר הפצת הדרכותי ומנהגי' שבענין האחרון כנראה לא התחילו עדיין
 כדבעי...

בודאי עכ"פ מיום ההילולא ולהבא תומשך בכל אחד ואחד מאנשי התעוררות מיוחדת
 וימשיכוה על הימים השבועות והחדשים הבע"ל.

בברכה.

חומש יומי

פרשת וארא

~ יום ראשון כ"ו טבת ~

ו (ב) וַיְדַבֵּר אֱלֹהִים אֶל־מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֲנִי יְהוָה: ב ומליל יי עם משה ואמר לה אנה יי:

שהוא נדרש בכמה מקומות, "אני ה'" נאמן להפריע, כשהוא אומר אצל עגש, כגון: "וחללת את שם אלהיך, אני ה'". וכשהוא אומר אצל קיום מצוות, כגון: "ושמרתם מצותי, ועשיתם אותם, אני ה'", נאמן לתן שכר.

ג ואתגלית לאברהם ליצחק וליעקב באל שדי ושמי יי לא הודעת להון:

אלא "לא נודעתי" – לא נפרתי להם במדה אמתית שלי, שעליה נקרא שמי ה' – נאמן לאמת דברי, שהרי הבטחתים ולא קימתים.

ד ואף אקימת ית קנמי עמהון למתן להון ית ארעא דכנען ית ארעא תותבותהון דאתותבו בה:

ה "כי לך ולזרעך אתן את כל הארצות האל והקימתי את השבועה אשר נשבעתי לאברהם", ואותה שבועה שנשבעתי לאברהם – ב"אל שדי" אמרתי. ליצקב: (בראשית לה) "אני אל שדי, פרה ורבה וגו' ואת הארץ אשר וגו'", הרי שנודתי להם, ולא קימתי.

זש"א וידבר אלהים אל משה • דבר אתו משפט על שהקשה לדבר ולומר: "למה הרעתה לעם הזה?". ויאמר אליו אני ה' • נאמן לשלם שכר טוב למתהלכים לפני. ולא לחנם שלחתיך, כִּי־אם לקיים דברי שדברתי לאבות הראשונים. ובלשון הזה מצינו

א) וַאֲרָא אֶל־אַבְרָהָם אֶל־יִצְחָק וְאֶל־יַעֲקֹב בְּאֵל שְׁדֵי וְשְׁמִי יְהוָה לֹא נֹדַעְתִּי לָהֶם:

זש"א וַאֲרָא • אל האבות. באל שדי • הבטחתים הבטחות, ובכלן אמרתי להם: אני אל שדי. ושמי ה' לא נודעתי להם • "לא הודעתי" אין פתיב כאן,

ו) וְגַם הִקְמַתִּי אֶת־בְּרִיתִי אִתְּם לְתַת לָהֶם אֶת־ אֶרֶץ כְּנָעַן אֶת אֶרֶץ מִגְרִיהֶם אֲשֶׁר־גָּרוּ בָּהּ:

זש"א וְגַם הִקְמַתִּי אֶת בְּרִיתִי וְגו' • וְגַם כְּשֶׁנֶּרְאִיתִי לָהֶם בְּ"אֵל שְׁדֵי", הִצַּבְתִּי וְהַעֲמַדְתִּי בְּרִיתִי בֵּינִי וּבֵינֵיהֶם. לְתַת לָהֶם אֶת אֶרֶץ כְּנָעַן • לְאַבְרָהָם, בְּפִרְשַׁת מִלֵּה נֹאמֶר: (בראשית יז) "אֲנִי אֵל שְׁדֵי וְגו' וְנִתְּתִי לָךְ וְלִזְרַעְךָ אֶת־אֶרֶץ מִגְרִיךָ". לִיִּצְחָק: (בראשית

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

שמעתי דהכי פירושו, ואם תאמר הא דכתוב לא נודעתי כמו לא שאלו לי, אי אפשר, שהרי מתחילה נגלה וכו', ומכלל הודיעם שפך שמו, ואם כן לא היה תוקף על הראשונים לפי מדרש אגדה אלא לפי שלא שאלו לשמו, וזה שאל, ואם כן הדרא קושיא לדוכתא שהיה לו לכתוב לא שאלו לי: תורה ד

גם לך: תורה ג
(ג) ושמי ה'. על שפירש רש"י (פסוק ט) שהקדוש-ברוך-הוא מתאונן על הראשונים שנגלה עליהם ולא שאלו בשמו, ואתה כבר שאלת מה שמו מה אומר אליהם. ומקשה רש"י שלפי זה היה לו לכתוב לא שאלו לי, ואם תאמר לא הודיעם שפך שמו הרי תחילה נגלה וכו'. ועל זה תמיהין העולם מה פירש. ומפי הרב בנימין

(ב) וַאֲרָא. וַיְדַבֵּר. פִּירֵשׁ רִש"י דִּיבַר אִתּוּ מִשְׁפָּט. וְגַם בְּכָל מְקוֹם שֶׁנֶּרְצָה לוֹמַר [דְּבָרִין] תּוֹכַחַת (ד) לֹא כְּתִיב וַיֹּאמֶר אֶלָּא וַיְדַבֵּר. וְאֵב לְכֹלֶם, דְּבַר הָאִישׁ אֲדִנֵי הָאֶרֶץ אֲתָנוּ קִשׁוֹת (בראשית מב ז): וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֲנִי ה'. מֵהוּ אֲנִי ה', כְּלוּמַר אֵף עַל פִּי שְׁאִמְרִיתִי לָךְ (להלן ז א) רָאָה נִתְּתִיךָ אֱלֹהִים לְפָרְעָה, לֹא אֲתָה אֵלוֹת כִּי־אִם לְפָרְעָה, אֵף אֲנִי ה'

(ה) וגם אני שמעתי את-נאקת בני ישראל אשר מצרים מעבדים אתם ואזכר את-בריתי:

ואזכר • אותו הברית, פי בברית בין הבתרים אמרתי לו: "וגם את הגוי אשר יעבדו דן אנכי".

כ"ו • וגם אני • כמו שהצבתי והעמדתי הברית, יש עלי לקים. לפיכך, "שמעתי את נאקת בני ישראל" הנואקים. אשר מצרים מעבדים אתם,

ובכן אמר לבני ישראל אנא יי ואפיק יתכון מגו דחוק פלחן מצראי ואשיוב יתכון מפלחנהון ואפרוק יתכון בדרעא מרמא וידינין רברבין:

(ו) לכן אמר לבני-ישראל אני יהוה והוצאתי אתכם מתחת סבלת מצרים והצילתי אתכם מעבדתם וגאלתי אתכם בזרוע נטויה ובשפטים גדלים:

אתכם • פי כן הבטחתיו, "ואחרי-כן יצאו ברכוש סבלת מצרים • טרח משא מצרים • גדול".

כ"ו • לכן • על-פי אותה השבועה. אמר לבני ישראל אני ה' • הנאמן בהבטחתי. והוצאתי

ואקריב יתכון גדמי לעמא ואהוי לכון לאלה ותדעון ארי אנא יי אלהכון דאפיק יתכון מגו דחוק פלחן מצרים:

(ז) ולקחתי אתכם לי לעם והייתי לכם לאלהים וידעתם פי אני יהוה אלהיכם המוציא אתכם מתחת סבלות מצרים:

ואעיל יתכון לארעא די קימית במימרי למפן יתה לאברהם ליצחק וליעקב ואמתן יתה לכון יתמא אנא יי:

(ח) והבאתי אתכם אלה-ארץ אשר נשאתי את-ידי לתת אתה לאברהם ליצחק וליעקב ונתתי אתה לכם מורשה אני יהוה:

כ"ו • נשאתי את ידי • הרימותיה להשבע בכסאי.

ט ומליל משה פן לבני ישראל ולא קבילו מן משה ממעניק רוחא ומפלחנא דהנה קשאי עליהון:

(ט) וידבר משה בן אל-בני ישראל ולא שמעו אל-משה מקוצר רוח ומעבדה קשה: פ

"מה שמך", ואתה אמרת: "מה שמו, מה אמר אליהם"? וגם הקימותי וגו' • וכשבקש אברהם לקבר את שרה, לא מצא קרקע עד שקנה בדמים מרבים, וכן ביצחק – ערערו עליו על הבארות אשר חפר, וכן ביעקב: (בראשית לב) "ויקן את חלקת השדה" לנטות אהלו, ולא הרהרו אחר מדותי, ואתה אמרת: "למה הרעתה"? ואין המדרש מתנישב אחר המקרא מפני כמה דברים: אחת, שלא נאמר: ושמי ה' לא שאלו לי. ואם תאמר לא הודיעם שפך שמו, הרי תחלה, כשנגלה לאברהם בין הבתרים, נאמר: "אני ה' אשר הוצאתיך מאור בשדים". ועוד, היאך הסמיכה נמשכת בדברים שהוא סומך לכאן: "וגם אני שמעתי וגו'", "לכן אמר לבני ישראל". לכן אני

כ"ו • ולא שמעו אל משה • לא קבלו תנחומין. מקוצר רוח • כל מי שהוא מצר – רוחו ונשימתו קצרה, ואינו יכול להאריך בנשימתו. קרוב לעגן זה, שמעתי בפרשה זו מרבי ברוך בן רבי אליעזר, והביא לי ראיה ממקרא זה: (ירמיה טז) "בפעם הזאת אודיעם את ידי ואת גבנותי וידעו פי שמי ה'", למדנו, כשהקדוש-ברוך-הוא מאמן את דבריו, אפלו לפרענות, מודיע ששמו ה', וכל-שכן האמנה לטובה. ורבותינו דרשוהו (שמות רבה. סנהדרין קיא) לעגן של מעלה, שאמר משה: (לעיל ה) "למה הרעתה?" אמר לו הקדוש-ברוך-הוא: חבל על דאבדין ולא משתפחין! יש לי להתאונן על מיתת האבות, הרבה פעמים נגליתי עליהם ב"אל שדי", ולא אמרו לי:

דְּבָרֵי כְּאֵשׁ נֶאֱמַר ה', וּכְפֹטִישׁ יְפוּצֵץ סַלְעַ", - מִתְחַלֵּק לְכַמָּה נִיצוּצוֹת.

אומר: תישוב המקרא על פשוטו, "דבר דבור על אפניו", והדרשה תדרש, שגאמר: (ירמיה כג) "הלא זה

~ נקודות משיחות קודש ~

ברור וזכור כמו פור הפרזל, ולקף לא נתנה תורה עדין בימי אברהם, כי בימי אברהם עדין לא נתפרר ונדפף תמריית העולם להיות המשכת אור אין-סוף על-ידי קיום התורה ומצות, עד אחר יציאת מצרים, שהוא כור הפרזל שזכר את ישראל על-ידי קשי השעבוד בחמר ובלבנים להיות נפרד הרע מן הטוב כו', וכאשר נודפכו ישראל נדפף גם-כן העולם ושמיותו ותמרייתו.

וצריך להבין, מהו הטעם שהצריך להיות קשי השעבוד בעבודת פרך עד כדי כך שלא היו יכולים לשמע אפילו את בשורת הגאולה. דלקאורה, אף שנגזר בקרית בין הבתרים "ועבדום וענו אותם" גו', מפל-מקום אינו מוכן מדיע הצריך להיות קשי השעבוד בעבודת פרך כל-כך. אף הענין הוא, כפי שמבאר בעל ההילולא [אדמור הנקן] (דכ"ד טבת) ב'תורה אור', שעל-ידי שעבוד מצרים בחמר ובלבנים זכו למתן-תורה, בין ששעבוד מצרים הוא ענין של

(ש"פ וארא, כ"ה טבת, מבנה"ח שבט, ה'תשכ"ז)

י ומליל יי עם משה למימר:

(י) וידבר יהוה אל-משה לאמר:

יא עול מליל לנת פרעה מלכא דמצרים יישלח ית בני ישראל מארעה:

(יא) בא דבר אל-פרעה מלך מצרים וישלח את בני-ישראל מארצו:

יב ומליל משה קדם יי למימר הא בני ישראל לא קבילו מני ואבדין וקבל מני פרעה ואנא קירי ממלל:

(יב) וידבר משה לפני יהוה לאמר הן בני-ישראל לא-שמעו אלי ואיך ישמעני פרעה ואני ערל שפתיים: פ

אתה והערל – והאטם משכרות כוס הקללה, "ערלת בשר" – שהגיד אטום ומכסה בזה, (ויקרא יט) "וערלתם ערלתו" – עשו לו אטם וכסוי אסור, שיכדיל בפני אכילתו, (שם) "שלוש שנים יהיה לכם ערלים" – אטום ומכסה ומבדל מלאכלו.

כש"י ואיך ישמעני פרעה • זה אחד מעשרה קל- וחמר שבתורה (בראשית רבה פ' לב) • ערל שפתיים • אטום שפתיים. וכן כל לשון ערלה, אני אומר שהוא אטום (ירמיה ו') "ערלה אונם" – אטומה משמע. (שם ט) "ערלי-לב" – אטומים מהבין, (חבקוק ב) "שתה גם

יג ומליל יי עם משה ועם אהרן ופקדוין לנת בני ישראל ולנת פרעה מלכא דמצרים לאפקא ית בני ישראל מארעה דמצרים:

(יג) וידבר יהוה אל-משה ואל-אהרן ויצום אל-בני ישראל ואל-פרעה מלך מצרים להוציא את-בני ישראל מארץ מצרים: ס

כג בני ישראל • (שמות רבה) צנה עליהם להנהיגם בנחת ולסבל אותם. ואל פרעה מלך מצרים • צום עליו לחלק לו כבוד בדבריהם, זה מדרשו. ופשוטו: צום

כש"י וידבר ה' אל משה ואל אהרן • לפי שאמר משה: "ואני ערל שפתיים", צרף לו הקדוש-ברוך הוא את אהרן להיות לו לפה ולמליץ. ויצום אל

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

אדם לפדותו הוא יוצא ושמח לקראתו ושומע לקולו, והם לא הטו אונם לשמוע אלי, כל-שכן שפרעה שאני בא להפקיע שיעבודו שלא ישמע אלי: תורה יג

מלישבונ"ה שהיה מפרש הקל-וחומר שפירש רש"י, כלומר הן בני ישראל וגו' אף מקצר רוח שעליהם ואני אומר להם שאני בא מאת הקדוש-ברוך הוא לפדותכם מן השעבוד, ואדם שהוא בכית הסהר ושומע שבא

(יב) הן בני ישראל. לפי הפשט לא שמעו אלי, ואם תאמר כי הניחו מלשמוע מקצר רוח וגו', לקף היוצרף לומר ואני ערל שפתיים. אי נמי, שמא משה לא היה יודע מה שאמר הכתוב מקצר רוח וגו'. ושמעתי מהר"י

שיעור יומי ליום שני כ"ז טבת ושנים מקרא ואחד תרגום - ו - פרשת וארא
 על דבר ישראל ועל שליחותו אל פרעה, ודבר הצווי מהו? מפרש בפרשה שניה, לאחר סדר היחס, אלא מתוך שהזכיר משה ואהרן, הפסיק הענין ב"אלה

~ יום שני כ"ז טבת ~

(יד) אֵלֶּה רֵאשֵׁי בֵּית-אֲבוֹתֶם בְּנֵי רְאוּבֵן בְּכֹר יִשְׂרָאֵל חֲנֹךְ וּפְלוּא חֲצֹרֶן וְכַרְמֵי אֵלֶּה מִשְׁפַּחַת רְאוּבֵן:

כ"ט אֵלֶּה רֵאשֵׁי בֵּית אֲבוֹתֶם • מתוך שהזקק ליחס שבטו של לוי עד משה ואהרן בשביל משה ואהרן, התחיל ליחסם דרך תולדותם מראובן. (ובפסיקתא גדולה ראיתי: לפי שקנטרם יעקב אביהם לשלשה שבטים הללו בשעת מותו, חזר הכתוב ויחסם כאן לבדם, לומר שחשובים הם).

(טו) וּבְנֵי שִׁמְעוֹן יְמוּאֵל וַיְמִין וְאַהֲרָה וַיְכִין וְצַחֲרָה וְשָׂאוּל בְּנֵי-הַכְּנַעֲנִית אֵלֶּה מִשְׁפַּחַת שִׁמְעוֹן:

טו ובני שמעון ימואל וימין ואהר ויכין וצחר ושאוול בן כנעניתא אליו ורענת שמעון:

(טז) וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי-לֵוִי לְתַלְדֹתָם גִּרְשׁוֹן וְקַהַת וּמְרָרִי וְשִׁנִּי חֵיִי לֵוִי שִׁבְעַת וְשְׁלֹשִׁים וּמֵאֵת שָׁנָה:

טז ואליו שמות בני לוי לתולדתהון גרשון וקהת ומררי ושני חיי לוי מאה ותלתין ושבע שנים:

כ"ט אֵלֶּה רֵאשֵׁי חֵיִי לֵוִי וְגו' • למה נמנו שנותיו של לוי? להודיע כמה ימי השעבוד, שכל זמן שאחד מן השבטים קים, לא היה שעבוד, שנאמר: (לעיל א)

(יז) בְּנֵי גִרְשׁוֹן לְבִנָּי וְשִׁמְעִי לְמִשְׁפַּחַתָּם:

יז בני גרשון לבני ושמי ורענתהון:

(יח) וּבְנֵי קַהַת עֲמֶרָם וַיְצַחֲרֹן וְעִזִּיאֵל וְשִׁנִּי חֵיִי קַהַת שְׁלֹשׁ וְשְׁלֹשִׁים וּמֵאֵת שָׁנָה:

יח ובני קהת עמרם ויצחרון ועזיאל ושני חיי קהת מאה ותלתין ושנים:

כ"ט אֵלֶּה רֵאשֵׁי חֵיִי קַהַת וְשִׁנִּי חֵיִי עֲמֶרָם וְגו' • מחשבון זה אנו למדים על מושב בני ישראל ארבע מאות שנה שאמר הכתוב, שלא בארץ מצרים לבדה היו, אלא מיום שנולד יצחק, שהרי קהת מיורדי מצרים

היה. חשב כל שנותיו ושנות עמרם ושמונים של משה, לא תמצאם ארבע מאות שנה. והרבה שנים נבלעים לבנים בשני האבות.

(יט) וּבְנֵי מְרָרִי מַחְלִי וּמוּשִׁי אֵלֶּה מִשְׁפַּחַת הַלְוִי לְתַלְדֹתָם:

יט ובני מררי מחלי ומושי אליו ורענת לוי לתולדתהון:

(כ) וַיִּקַּח עֲמֶרָם אֶת-יוֹכָבֵד בַּת-לֵוִי לְאִשָּׁה וַתֵּלֶד לּוֹ אֶת-אַהֲרֹן וְאֶת-מֹשֶׁה וְשִׁנִּי חֵיִי עֲמֶרָם שִׁבְעַת וְשְׁלֹשִׁים וּמֵאֵת שָׁנָה:

כ ונסיב עמרם את יוכבד בת לוי וילד לה את אהרן ואת משה ושני חיי עמרם מאה ותלתין ושבע שנים:

כ"ט יוֹכָבֵד בַּת-לֵוִי • אמת אבויהי, בת לוי, אחות קהת.

דעת זקנים מבלי התוספות - עז והדר

(כ) ויקח עמרם. מדרש. לפי שנולד משה מאחות אב, לכך לא נכתב פרת בערות דודתו מפני כבודו. וזהו שייסד

(כא) ובני יצהר קרח ונפג וזכרי:

כא ובני יצהר קרח ונפג וזכרי:

(כב) ובני עזיאל מישאל ואלצפן וסתרי:

כב ובני עזיאל מישאל ואלצפן וסתרי:

(כג) ויקח אהרן את אלישבע בת עמינדב אחות נחשון לו לאשה ותלד לו את נדב ואת אביהוא את אלעזר ואת איתמר:

כג ונסיב אהרן ית אלישבע בת עמינדב אחתה דנחשון לה לאנתו וילידת לה ית נדב וית אביהוא ית אלעזר וית איתמר:

כ"ג - אחות נחשון • (בבא בתרא קי. שמות רבה) מכאן למדנו: הנושא אשה, צריך לבדק באחיה.

~ נקודות משיחות קודש ~

ועוד: 'דודתו' מדגיש את הקשר לעמרם (על ידי אביו), לא לאחיה של יוכבד. אף כאן אין פגנת הפתויב ליחס את בני אהרן, ומסתבר ש'אחות נחשון' בא ללמדנו דבר הקשור לנשואין ('ויקח אהרן').

מכאן למדנו שהנושא אשה צריך לבדק באחיה (רש"י ו, כג) מכאן - ולא מפה שנאמר 'ויקח עמרם את יוכבד דודתו' (בת לוי אחות קהת, רש"י). דהנה, פרשתנו באה ללמד "היאף נולדו משה ואהרן ובני נתיבות", ומסתבר אפוא, ש'דודתו' בא ליחס את משה ואהרן גם מצד אמם, שהיתה בת לוי ואחות קהת, ולא ללמדנו דבר הקשור לנשואין ('ויקח עמרם'). זאת

(לקוטי שיחות, כרך ו עמ' 44)

(כד) ובני קרח אפיר ואלקנה ואביאסף אלה משפחת הקרחי:

כד ובני קרח אפיר ואלקנה ואביאסף אליו ורעית קרח:

(כה) ואלעזר בן אהרן לקח לו מבנות פוטיאל לו לאשה ותלד לו את פניחס אלה ראשי אבות הלויים למשפחתם:

כה ואלעזר בר אהרן נסיב לה מבנת פוטיאל לה לאנתו וילידת לה ית פניחס אליו וישו אבבת לינאי וזרעיתהו:

כ"ה - מבנות פוטיאל • מזרע יתרו, שפטם עגלים לעבודת כוכבים, ומזרע יוסף שפטפט ביצרו (בי"ב טז).

(כו) הוא אהרן ומשה אשר אמר יהוה להם הוציאו את בני ישראל מארץ מצרים על צבאתם:

כו הוא אהרן ומשה די אמר יי להון אפיקו ית בני ישראל מארעא דמצרים על חיליהון:

ששקולין פאחד. על צבאותם • בצבאותם, כל צבאם לשכטיהם. יש "על" שאינו אלא במקום אות אחת: "ועל חרבך תחיה", כמו בחרבך. (יחזקאל לג) "עמדתם על חרבכם", כמו בחרבכם.

כ"ו - הוא אהרן ומשה • אלו שהזכרו למעלה, שילדה יוכבד לעמרם, "הוא אהרן ומשה אשר אמר ה'" (שמות רבה פ"א). יש מקומות שמקדים אהרן למשה, ויש מקומות שמקדים משה לאהרן, לומר דף

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

לדבר ממונו לקמן, ובני עזיאל מישאל ואלצפן, אבל לא מבני האחרים שלא דבר בהן בשום מקום לכוף לא האריך בהם כאן להזכיר בנייהם. אי נמי שלא היו לו בני: תורה כב

של קהת, ולא בני בני של גרשון ומררי, ולא חשיב נמי בני בני של חברון כמו שאר בני בני. ויש לומר דחשיב בני עמרם מפני משה ואהרן, ובני יצהר מפני קרח מפני שעתיד

הפייט באזהרות (לרבי אליהו זקן, אי"ב חמשי), 'חוקה אחות אב על כל נעלם, תכסוף בושח ונכרת לעולם': תורה כא (כא) ובני יצהר. למה חשב בני עמרם ובני יצהר ובני עזיאל שהם בני בני

הם המדברים אל-פרעה מלך-מצרים להוציא את-בני-ישראל ממצרים הוא משה ואהרן:

כ"ט - הם המדברים וגו' . הם שנצטוו, הם שקימו. הוא משה ואהרן . הם בשליחותם ובצדקתם מתחלה ועד סוף.

ויהי ביום דבר יהוה אל-משה בארץ מצרים: מחבר למקרא שלאחריו.

~ יום שלישי כ"ח טבת ~

כ"ט ויהי ביום דבר יהוה אל-משה לאמר אני יהוה דבר אל-פרעה מלך מצרים את כל-אשר אני דבר אליו:

כ"ט - וידבר ה' . הוא הדבור עצמו האמור למעלה: "בא דבר אל פרעה מלך מצרים", אלא מתוך שהפסיק הענין כדי ליחס, חזר הענין עליו להתחיל

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לִפְנֵי יְהוָה הֵן אֲנִי עֶרְלָ שִׁפְתַּי וְאִיךָ יִשְׁמַע אֵלַי פְּרַעֲהַ: פ

כ"ט - ויאמר משה לפני ה' . היא האמירה שאמר למעלה: "הן בני ישראל לא שמעו אלי", ושנה

וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה רְאֵה נְתַתִּיךָ אֱלֹהִים לְפַרְעֹה וְאַהֲרֹן אַחִיךָ יִהְיֶה נְבִיאֲךָ:

כ"ט - נתתיך אלהים לפרעה . שופט ורודה לרדותו במכות ויסורין. יהיה נביאך . פתרגומו: ?הי מתרגמןך. וכן כל לשון נבואה, אדם המכריז ומשמיע

אַתָּה תְּדַבֵּר אֶת כָּל-אֲשֶׁר אֶצְוֶךָ וְאַהֲרֹן אַחִיךָ יְדַבֵּר אֶל-פְּרַעֲהַ וְשַׁלַּח אֶת-בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל מֵאֶרְצוֹ:

כ"ט - אתה תדבר . פעם אחת כל שליחות ושליחות כפי ששמעת מפי, ואהרן אחיך ימליצנו ויטעימנו באזני פרעה.

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

(א) ראה נתייך אלהים. לפי שעשה עצמו אלוה, שגאמר (יחזקאל כט א) לי יארי, אמר הקדוש-ברוך-הוא אתה לו לאלהים (שמרח ב: תורה ב)

(ג) וַאֲנִי אֶקְשֶׁה אֶת־לֵב פְּרַעֲה וְהִרְבִּיתִי אֶת־אֲתֵתִי וְאֶת־מוֹפְתֵי בְּאֵרֶץ מִצְרַיִם:

ג וַאֲנִי אֶקְשֶׁה ית לב פְּרַעֲה וְאֶסְגִּיתִי ית אֲתֵתִי וְיֵת מוֹפְתֵי בְּאֵרֶץ מִצְרַיִם:

“אֲמַרְתִּי אֶף תִּירָאֵי אוֹתִי תִקְחֵי מוֹסֵר”, וְאֶף־עַל־פִּי־ כֵן בְּחֻמֶשׁ מִכּוֹת הָרֵאשׁוֹנוֹת לֹא נֶאֱמַר: “וַיִּחְזַק ה' אֶת לֵב פְּרַעֲה”, אֲלָא “וַיִּחְזַק לֵב פְּרַעֲה”. (וַעֲיִן בְּרֵאשׁוֹם שְׂגוֹרֶס כֶּאֱן דְּבוּר־הַמִּתְחִיל: “בְּלִכְתָּךְ לְשׁוֹב” עַד “שְׁמַתִּי בְיָדְךָ”, וְכַדְלַעִיל פְּרִשְׁת שְׁמוֹת בְּפֶסוּק: “בְּלִכְתָּךְ לְשׁוֹב”, עֵינ שָׁם).

כ"י - וַאֲנִי אֶקְשֶׁה • מאחר שהרשיע והתריס כנגדי, וּגְלוֹי לְפָנַי שְׂאִין נַחַת רוּחַ בְּאֵמוֹת עוֹבְדֵי־כּוֹכָבִים לָתֵת לֵב שְׁלֵם לְשׁוֹב, טוֹב לִי שְׂיִתְקַשֶּׁה לְבוֹ לְמַעַן הַרְבוֹת בּוֹ אוֹתוֹתֵי וְתַפְרִירוּ אֶת גְּבוּרָתִי. וְכֵן מִדְּתוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ־הוּא: מְבִיא פְּרַעְנוֹת עַל הָאוֹמוֹת עוֹבְדֵי־כּוֹכָבִים, כְּדִי שְׂיִשְׁמְעוּ יִשְׂרָאֵל וַיִּירָאוּ, שְׂנַאֲמַר: (צפניה א) “הַכְרַתִּי גוֹיִם נְשֻׁמוּ פְּנוֹתָם וְגו'”.

~ נקודות משיחות קודש ~

גם ענש האמות היא 'בשביל ישראל'

כֵּן הוּא בְּכָל הַמְּאֻרְעוֹת שֶׁבְּעוֹלָם, שְׂמַטְרָתָם הִיא שְׂתַּגִּיעַ מִזֶּה תוֹעֲלַת לְיִשְׂרָאֵל וְהַתּוֹרָה. וְאֶפִּילוּ כְּאֶשֶׁר נִרְאָה שֶׁיֵּשׁ סִיבָה אַחֶרֶת לְמֵאוּרֶע מִסִּיָּם, הִנֵּה בְּאֵמַת הַסִּיבָה הָאֵמִיתִית וְהַפְּנִימִית לְהֵמְאוּרֶע הִיא הַתּוֹעֲלַת שְׂתַּגִּיעַ מִזֶּה לְיִשְׂרָאֵל. וְזֶהוּ שְׂגַם הַפְּרַעְנוֹת עַל אֲמוֹת הָעוֹלָם הִיא “כְּדִי שְׂיִשְׁמְעוּ יִשְׂרָאֵל וַיִּירָאוּ”, כִּי אֶף שֶׁבְּחִיצוֹנִיּוֹת נִרְאָה שֶׁהַפְּרַעְנוֹת עַל אֲמוֹת הָעוֹלָם הִיא רַק בְּשִׁבְלֵם, שֶׁהִרִי מִזֶּה נוֹגֵעַ לְיִשְׂרָאֵל מִזֶּה שְׂגוֹי חֲטָא וְהַקְּב"ה מַעֲנִישׁוֹ, הִנֵּה הָאֵמַת הִיא שְׂגַם מְאֻרְעוֹת אֵלוֹ הֵם בְּשִׁבְלֵי יִשְׂרָאֵל, כִּי הַשְּׂעַם הָאֵמִיתִית לְהַבָּאָה הַפְּרַעְנוֹת עַל אֲמוֹת הָעוֹלָם הִיא “כְּדִי שְׂיִשְׁמְעוּ יִשְׂרָאֵל וַיִּירָאוּ”.

(על-פי 'לקוטי שיחות' כרך לו, עמוד 43 ואילך - מתוך 'לקראת שבת')

עַל הַפֶּסוּק בְּפֶרֶשְׁתָּנוּ “וַאֲנִי אֶקְשֶׁה אֶת לֵב פְּרַעֲה” (ז, ג) פֶּרֶשׁ רַש"י “טוֹב לִי שְׂיִתְקַשֶּׁה לְבוֹ, לְמַעַן הַרְבוֹת אֶת אוֹתוֹתֵי וְתַפְרִירוּ אֶת גְּבוּרָתִי, וְכֵן מִדְּתוֹ שֶׁל הַקְּב"ה, מְבִיא פְּרַעְנוֹת עַל אֲמוֹת עוֹבְדֵי אֱלִילִים, כְּדִי שְׂיִשְׁמְעוּ יִשְׂרָאֵל וַיִּירָאוּ”. וְלְכַאוּרָה תְּמוּהָ, הִרִי כְּאֶשֶׁר הָאֵמוֹת מִתְּנַהֲגִים כְּאֶפֶן הַרְאוּי לְעִנְשׁ, הִרִי זֶה כְּכֹר טַעַם מִסְפִּיק שְׂיִבִיא הַקְּב"ה פְּרַעְנוֹת עֲלֵיהֶם, וְאִם־כֵּן מִהוּ זֶה שֶׁמִּדְּתוֹ שֶׁל הַקְּב"ה הִיא שֶׁמְבִיא פְּרַעְנוֹת עַל אֲמוֹת עוֹבְדֵי אֱלִילִים” לֹא מַצַּד מַעֲשֵׂיהֶם אֲלָא “כְּדִי שְׂיִשְׁמְעוּ יִשְׂרָאֵל וַיִּירָאוּ”? וַיֵּשׁ לְכַאוּר זֶה בְּהַקְּדִים מִזֶּה שְׂאֲמָרוּ חֲכָמֵינוּ ז"ל שֶׁהָעוֹלָם נִבְרָא בְּשִׁבְלֵי יִשְׂרָאֵל וּבְשִׁבְלֵי הַתּוֹרָה (רש"י ר"פ בראשית). וְכֵשֶׁם שֶׁהוּא בְּעֵצֶם הַבְּרִיאָה, שֶׁפִּלְאָה נִבְרָאָה בְּשִׁבְלֵי יִשְׂרָאֵל וְהַתּוֹרָה,

ד וְלֹא יִקְבַּל מִנְּכוּן פְּרַעֲה וְאֶתֵן ית מַחַת גְּבֻרָתִי בְּמִצְרַיִם וְאֶפִּיק ית חִילִי ית עֲמִי כְּנִי יִשְׂרָאֵל מֵאֲרַעַת דְּמִצְרַיִם כְּדִינִין וְכַרְבִּינִין:

(ד) וְלֹא־יִשְׁמַע אֲלֵכֶם פְּרַעֲה וְנִתְתִּי אֶת־יָדִי בְּמִצְרַיִם וְהוֹצֵאתִי אֶת־צְבָאוֹתַי אֶת־עַמִּי בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מֵאֲרֶץ מִצְרַיִם בְּשַׁפְטִים גְּדֹלִים:

ה וַיִּדְעוּן מִצְרַיִם אֲרִי אֲנִי יי כִּד אֲרִים ית מַחַת גְּבֻרָתִי עַל מִצְרַיִם וְאֶפִּיק ית כְּנִי יִשְׂרָאֵל מִבְּנֵינְהוּן:

(ה) וַיִּדְעוּ מִצְרַיִם כִּי־אֲנִי יְהוָה בְּנַמְתִּי אֶת־יָדִי עַל־ מִצְרַיִם וְהוֹצֵאתִי אֶת־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מִתּוֹכָם:

כ"י - אֶת יָדִי • יָד מְמַשׁ, לְהַכּוֹת בָּהֶם.

ו וַיַּעֲבַד מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן כְּמֵא דְּפִקִּיד יי יְתַהוּן כֵּן עֲבָדוּ:

(ו) וַיַּעֲשׂ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן כְּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֹתָם כֵּן עָשׂוּ:

ז וּמֹשֶׁה בַּר תַּמְנָן שְׁנַיִן וְאַהֲרֹן בַּר תַּמְנָן וַתֵּלֵת שְׁנַיִן בְּמַלְלוֹתְהוּן עִם פְּרַעֲה:

(ז) וּמֹשֶׁה בְּנֵי־שְׁמֹנִים שָׁנָה וְאַהֲרֹן בְּנֵי־שְׁלֹשׁ וּשְׁמֹנִים שָׁנָה בְּדַבְרָם אֶל־פְּרַעֲה: פ

~ יום רביעי כ"ט טבת ~

ח וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן לְמִימָר:

(ח) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן לֵאמֹר:

ט אֲרִי יִמְלַל לְתוֹכֶיךָ פְּרַעַה לְמִימָר הֵבִי לְכוּן
אֶתָּא וְתִימָר לְאַהֲרֹן סֵב יַת חוּטְרֶיךָ וּרְמִי קְדָם
פְּרַעַה יְהִי לְתַנּוּן:

(ט) כִּי יִדְבֹר אֲלֵכֶם פְּרַעַה לֵאמֹר תִּנּוּ לָכֶם מִזֶּפֶת
וְאָמַרְתֶּם אֶל־אַהֲרֹן קַח אֶת־מַטְּיָךְ וְהִשְׁלַךְ לִפְנֵי־פְרַעַה
יְהִי לְתַנּוּן:

כ"ט • מִזֶּפֶת • אוֹת לְהוֹדִיעַ שֶׁיֵּשׁ צָרָךְ (צְרוּךְ) בְּמִי שֶׁשׁוֹלַח אֶתְכֶם.

י וְעַל מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן לֹת פְּרַעַה וְעַבְדוֹ כִּן כָּמָא
דְּפִקִּיד יְיָ וּרְמָא אַהֲרֹן יַת חוּטְרֵיהּ קְדָם פְּרַעַה
וְקָדָם עַבְדוֹהִי וְהוּא לְתַנּוּן:

(י) וַיִּבֹא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן אֶל־פְּרַעַה וַיַּעֲשׂוּ כִּן כַּאֲשֶׁר
צִוָּה יְהוָה וַיִּשְׁלַךְ אַהֲרֹן אֶת־מַטְּהוּ לִפְנֵי פְרַעַה
וּלְפָנָי עַבְדָּיו וַיְהִי לְתַנּוּן:

כ"ט • לְתַנּוּן • נְחֹשׁ.

יא וַיִּקְרָא אִף פְּרַעַה לְחַכְמֵיָא וּלְחַרְשֵׁיָא
וְעַבְדוֹ אִף אַנּוּן חַרְשֵׁי מַצְרַיִם בְּלַחְשֵׁיהוֹן
כִּן:

(יא) וַיִּקְרָא גַם־פְּרַעַה לְחַכְמָיִם וְלַמְכַשְׁפִּים וַיַּעֲשׂוּ
גַם־הֵם חַרְטָמַי מַצְרַיִם בְּלַחְטֵיהֶם כִּן:

כ"ט • בְּלַחְטֵיהֶם • "בְּלַחְשֵׁיהוֹן", וְאִין לוֹ דְמִיּוֹן בְּמִקְרָא, וַיֵּשׁ לְדַמּוּת לוֹ: (בְּרַאשֵׁית א) "לְהַט הַחֶרֶב הַמְתַּהַפֶּכֶת",
דוֹמָה שֶׁהִיא מְתַהַפֶּכֶת עַל־יַד־לַחֶשׁ.

יב וּרְמִי גְבַר חוּטְרֵיהּ וְהוּוּ לְתַנּוּיָא וּבְלַע
חַטְרָא דְאַהֲרֹן יַת חַטְרֵיהוֹן:

(יב) וַיִּשְׁלִיכוּ אִישׁ מַטְּהוּ וַיְהִיו לְתַנּוּנָם וַיִּבְלַע מַטְּהוּ
אַהֲרֹן אֶת־מַטְּתָם:

כ"ט • וַיִּבְלַע מַטְּהוּ אַהֲרֹן • (שַׁבַּת צז) מֵאֲחַר שְׁחֹזַר וְנַעֲשָׂה מַטְּהוּ, בְּלַע אֶת בְּלָן.

יג וַיַּחֲזֹק לֵב פְּרַעַה וְלֹא שָׁמַע אֲלֵהֶם כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר
יְיָ כְּמָא דְמַלְלִיל יְיָ:

(יג) וַיַּחֲזֹק לֵב פְּרַעַה וְלֹא שָׁמַע אֲלֵהֶם כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר
יְהוָה: ם

יד וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה אֲתִיבָר (לְפָרֵשׁ יִקְרִיר)
לְבָא דְפְרַעַה סְרִיב לְשַׁלְחָא עִמָּא:

(יד) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה כְּבֹד לֵב פְּרַעַה מֵאֵן
לְשַׁלַּח הָעָם:

כ"ט • כְּבֹד • תְּרַגְמוּ "יִקְרִיר", וְלֹא "אֲתִיבָר", מִפְּנֵי שֶׁהוּא שֵׁם דְּבַר, כְּמוֹ: (שְׁמוֹת יח) "כִּי כְבֹד מִמֶּךָ הַדְּבָר".

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

מִפְּרַעַה הָרֵאשׁוֹן שֶׁנִּתְּנָעַע עַל שְׁעָבֵב
שָׂרָה וְצַעַר אֲבָרְהָם: תוֹרַה י

וְהוֹלֵךְ, אִף פְּרַעַה (שְׁמוֹרֵד ט גֵּד). וְעוֹד
הִבִּיא עֲלָיו נִגַּע אֶחָד וּגְוִי (לְהַלֵּן יא א),
לִזְמַר לוֹ: רָשַׁע, הִזָּה לָךְ לְהַבִּין

(ט) יְהִי לְתַנּוּן. עַל שֶׁנִּתְּנָאָה וְנִקְרָא
(יחזקאל כט א) הַתַּנּוּן הַגָּדוֹל, נַעֲשָׂה לוֹ
אוֹת מִתַּנּוּן. וְלִזְמַר, מַה נִּחַשׁ מִתְּעַקֵּם

טו אזיל לות פרעה בצפרא הא נפיק למינא ותתעמד לקדמותה על כיה נהרא וחוטרא דאתהפיך להויא תסב בידך:

(טו) לך אל־פרעה בפקר הנה יצא המימה ונצבת לקראתו על־שפת היאר והמיטה אשר־נהפך לנחש תקח בידך:

כ"ט - הנה יצא המימה • לנגכיו, שהיה עושה עצמו אלוה ואומר שאינו צריך לנגכיו, ומשפים ויצא לנילוס ועושה שם צרכיו (שמות רבה).

טז ותימר לה יי אלהא דיהודאי שלחני לנתך למימר שלח ית עמי ויפלוחון קדמי במדברא והא לא קבלתא עד כען:

(טז) ואמרת אליו יהוה אלהי העברים שלחני אליך לאמר שלח את־עמי ויעבדני במדבר והנה לא שמעת ערבה:

כ"י - עד פה • עד הנה, ומדרשו: עד שתשמע ממני מפת בכורות שאפתח בה ב"כה": "כה אמר ה' כחצות הלילה".

יז כדן אמר יי ברא תדע ארי אנא יי הא אנא מחי בחטרא די בידי על מיא די כנהרא ויתפסכון לדמא:

(יז) כה אמר יהוה בואת תדע כי אני יהוה הנה אנכי מכה במטה אשר־בידי על־המים אשר ביאר ונהפכו לדם:

כ"כ - ונהפכו לדם • לפי שאין גשמים יורדים במצרים, ונילוס עולה ומשקה את הארץ, ומצרים עובדים לנילוס, לפיכך הלקה את יראתם, ואחר־כך הלקה אותם.

יח ויגוי די כנהרא תמות וסרי נהרא וילאון מצראי למשתי מיא מן נהרא:

(יח) והדגה אשר־ביאר תמות ובאש היאר ונלאו מצרים לשמות מים מן־היאר: ם

כ"ג - ונלאו מצרים • לבקש רפואה למי היאר, שהיו ראויין לשמות.

יט ואמר יי למשה אמר לאהרן טול הטף ובארים ידך על מיא דמצרים על נהריהון על ארתיהון ועל אגמיהון ועל כל בית כנישות מימיהון ויהון דמא ויהי דמא בכל ארעא דמצרים ובמני אעא ובמני אבנא:

(יט) ויאמר יהוה אל־משה אמר אל־אהרן קח מטה ונמה ידך על־מימי מצרים על־נהרתם על־יאריהם ועל־אגמיהם ועל כל־מקוה מימיהם ויהיו דם ויהי דם בכל־ארץ מצרים ובעצים ובאבנים:

ומשקה השדות. אגמיהם • קבוצת מים שאינן נובעין ואינן מושכין, אלא עומדין במקום אחד וקורין לו אשטנ"ק. בכל ארץ מצרים • אף במרחצאות ובאמבטאות שבבתיים. ובעצים ובאבנים • מים שבכלי עץ ובכלי אבן.

כ"ד - אמר אל אהרן • לפי שהגן היאר על משה כשנשלה לתוכו, לפיכך לא לקה על־ידו, לא בדם ולא בצפרדעים, ולקה על־ידי אהרן. נהרתם • הם נהרות המושכים כעין נהרות שלנו. יאריהם • הם ברכות ונגרים העשויות בידי אדם משפת הנהר לשדות, ונילוס מימיו מתברכים, ועולה דרך היארים

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

(יח) ובאש. לפי שאילו לא היה נבאש לא היו נמנעין מלשתות הימנו, כי אף־על־פי שמראיתו דם, טעמו היה מים. [או] שפא היו שותין כמו שאומות העולם אוכלין עתה, לפיכך הדגה תמות כדי שיבאש היאור. וכן

משמע פדכתיב לקמן. וקשה לי, אם כן למה נקראת המכה על שם הדם ולא על שם ההבאשה, נראה לי לפי

כז ועבדו כן משה ואהרן קמא דפקיד יי וארים בחטרא ומחא ית מיא די בנהרא לעיני פרעה ולעיני עבדוהי ואתהפכו כל מיא די בנהרא לדמא :

כא וננני די בנהרא מיתו וסרי נהרא ולא יכילו מצראי למשתי מיא מן נהרא והנה דמא בכל ארעא דמצרים :

כב ועבדו כן חרשי מצרים בלחשיון ואספק לבא דפרעה ולא קביל מנהון קמא דמליל יי :

על ידי מכשפות אתם עושים כן, (מנחות פה) תבן אתם מכניסין לעפרים, עיר שפלה תבן? אף אתם מביאים מכשפות למצרים שכלה כשפים.

כג ואתפני פרעה ועל לביתה ולא שוי לבה אף לדא :

(ב) ויעשו כן משה ואהרן כאשר צוה יהוה וירם במטה ויך את המים אשר ביאר לעיני פרעה ולעיני עבדיו ויהפכו כל המים אשר ביאר לדם :

(כא) והדגה אשר ביאר מתה ויבאש היאר ולא יכלו מצרים לשות מים מן היאר והי הדים בכל ארץ מצרים :

(כב) ויעשו כן חרטמי מצרים בלטיהם ויחזק לב פרעה ולא שמע אליהם כאשר דבר יהוה :

כ"ט - בלטיהם • לחש שאומרין אותו בלט ובחשאי. ורבותינו אמרו: (סנהדרין טו) בלטיהם, מעשה שדים. בלטיהם, מעשה כשפים. ויחזק לב פרעה • לומר:

(כג) ויפן פרעה ויבא אל ביתו ולא שת לבו גם לזאת :

כ"ט - גם לזאת • למופת המטה שנהפך לתנין, ולא לזה של דם.

(כד) ויחפרו כל מצרים סביבת היאר מים לשותות כי לא יכלו לשות ממימי היאר :

(כה) וימלא שבעת ימים אחרי הבות יהוה את היאר : פ

כד ויחפרו כל מצראי סחרנות נהרא מיא למשתי ארי לא יכילו למשתי ממיא דנהרא :

כה ואשלים שבעת יומין בטר דמחא יי ית נהרא :

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

(יהושע) [היודה] הִיָּה נֹתֵן בָּהֶם סִימָנִים דְּצִ"ף עַד"ש בְּאֵח"ב. וְשׂוֹאֲלִין הָעַם מֵאֵי נִפְקָא מִיָּנָה מִסִּימָן זֶה. וּמְפָרֵשׁ הָרַב רַבִּי יִצְחָק בְּרַבִּי אֲשֶׁר שְׁנוּלַד בְּיוֹם שְׁנַפְטָר רַבִּינוּ יִצְחָק בְּרַ אֲשֶׁר ו"ל וְקָרְאוּהוּ עַל שְׁמוֹ, וְקָרְאוּ עָלָיו (קהלת א ה) וְזָרַח הַשָּׁמֶשׁ וַיָּבֵא הַשָּׁמֶשׁ, שְׁלֹכְךָ זֶה הַסִּימָן, שֶׁכָּאֲשֶׁר תִּשִּׂים דְּצִ"ף עַד"ש בְּאֵח"ב זֶה עַל זֶה תִּמְצָא בְּכָל עֵגֶן בְּתַחֲלִילָה בְּאֲמֻצָּע וּבִסּוּף חֲשֹׁף שְׁחִין כְּנִים, לֹוֹמֵר שֶׁלְשָׁתָן מְשַׁמְשִׁין כְּאֶחָד, וְלֹא אֲתַפְרֵשׁ כִּי צִד, וְגַם נִמְצָא שֶׁיְהֵא חוֹשֶׁף לְהִיפּוֹ, וְהִיָּה אוֹמֵר שֶׁחֹשֶׁף מְשַׁמֵּשׁ עִם כְּלָן. וְגַם כְּשֶׁתִּשִּׂים חֲשֹׁף שְׁחִין כְּנִים,

ומפתים בתוככי מצרים, שהיה יכול לכתוב 'בתוף', הרי ק"ף יו"ד ותיירין שעולין שלשים, הרי חודש שלם. ומיהו קשיא לי שהרי לפי הפירוש משמע שלא היתה כ"אם עשרים ושמונה יום, וגיש לומר שלאחר יום המפה היה ממתינ עד (כ"ח) [ראש חודש]. ומיהו קשיא שהרי חשף לא שימש כ"אם ששת ימים דכתיב (להלן יב) שלשת ימים, ועוד שלשה אחרים שלא קמו איש מתחתיו (שם פסוק כג). וגיש לומר בחושף שהיה על ים סוף דכתיב (להלן יד ב) ויהי הענן והחשף, אותו חושף השלים מגין שבועה (שמורר ד יא: a) ואיתמר בהגדה של פסח, רבי

שההבאשה אינה ניפרת והדם ניפר: תורה יט (כב) ויעשו כן. מהיכן לקחו המים, ממקום אחר הביאו, אי נמי מפנים שחפרו. ומיהו קשיא לי שהרי (חפרו) ויחפרו כתיב אחר כן, ובחד פרשה לא שייך למימר אין מוקדם ומאוחר בתורה, אם לא מכח דבר אחר כדפרישית לעיל: תורה כג (כה) וימלא פירש רש"י שפן היה דרך כל המפות, שכל אחת היתה משמשת רביע חדש, והשלושה חלקים היה מתרה בו. נמצאת המפה עם ההתראה היתה חודש שלם, מדכתיב (תהלים קלח ט) שלח אותה

כ"ט • וַיִּמְלֵא • מִנֵּי־שֶׁבַעַת יָמִים שָׁבַ שְׁבַע יָמִים שָׁבַ הַיָּאֵר לְקַדְמוֹתוֹ, שְׁהִיְתָה הַמַּפְּה מִשְׁמֶשֶׁת רְבִיעַ חֲדָשׁ, וְשִׁלְשָׁה חֲלָקִים הָיָה מְעִיד וּמִתְרָה בָּהֶם (בשמות רבה) •

~ נקודות משיחות קודש ~

שְׁמֵשֶׁה מְדַבֵּר דְּבָרִים בְּאֵלֶה לִפְנֵי פְרַעֲה מִלֶּךְ מִצְרַיִם. יְסוּרִים אֵלֶּה גְדוֹלִים יוֹתֵר כְּפֶשֶׁר הֵם בָּאִים מִיַּד לְאַחַר הַמַּפְּה, וְכָךְ נִשְׁבֵּר פְּרַעֲה וְנִכְנַע לְבוֹ עוֹד יוֹתֵר. מִכָּאֵן הוֹרָאָה בְּעִבּוֹדַת ה': יֵשׁ לְשִׁבְר וּלְהַכְנִיעַ, עַד כִּדֵּי נִצְחוֹן מִחֶלְט, אֵת הַהֲתַנַּגְדוֹת לְקַדְשָׁה. לְמַעַן הַנְּצַחוֹן פּוֹתֵחַ הַמֶּלֶךְ וּמִכְנָזוֹ גַּם אוֹצְרוֹת כְּמוֹסִים (כְּמִסְכָּר בְּמִאֲמָרֵי 'בְּאֵתִי לִגְנִי' בְּהַמְשָׁךְ יו"ד שְׁבֹט', שְׁשֵׁבַת פְּרִשֶׁת "וְאָרָא" הִיא כְּרַב הַשְּׂנִיִּים שֶׁבֶת מְכַרְכִּים הַחֲדָשׁ שְׁבֹט), וּלְצַרְךָ נִצְחוֹן זֶה נִתְּנָה הַאוֹצְרוֹת הַלְלוּ לְדִידוֹ שֶׁל כָּל יְהוּדֵי, גַּם בְּתַקּוּפַה הַחֲשׂוּכָה שֶׁל עַקְבָּתָא דְּמִשְׁחָא, כִּדֵּי לְהִבְיָא אֵת הַנְּצַחוֹן הַמְּחַלְט בְּגֵאֲלָה הַשְּׁלֵמָה. (לקוטי שיעוח, כרך לא, עמוד 39 - מתוך 'התקשרות')

וַיִּמְלֵא שְׁבַעַת יָמִים אַחֲרֵי הַכּוֹת ה' אֵת הַיָּאֵר (ז, כה) וַיִּמְלֵא מִנֵּי־שֶׁבַעַת יָמִים, שָׁלַא שָׁב הַיָּאֵר לְקַדְמוֹתוֹ, שְׁהִיְתָה הַמַּפְּה מִשְׁמֶשֶׁת רְבִיעַ חֲדָשׁ, וְשִׁלְשָׁה חֲלָקִים הָיָה מְעִיד וּמִתְרָה בָּהֶם (רש"י) לְכָל מִפְּה הַקָּצֵב חֲדָשׁ, כִּךְ שְׁנִקְבַע מְרֵאשׁ שְׁכָרְבַע הַרְאִשׁוֹן שֶׁל הַחֲדָשׁ תְּהִיָּה הַמַּפְּה, וּבִשְׁלִשֶׁת רְבִיעֵי הַחֲדָשׁ הָאֲחֵרוֹנִים תְּהִיָּה הַהֲתַרְאָה. וְגַם לְתַמָּה: הָרִי הַהֲתַרְאָה הִיא הַקְּדָמָה וְאִזְהִרָה לְקִרְאָת הַמַּפְּה הַבָּאָה, וּמִדּוּעַ הַזְּמַן שְׁנִקְבַע מְרֵאשׁ הוּא בְּאֵפֶן שְׁקִדְם תְּבוּא הַמַּפְּה וְרַק לְאַחֲרֵי־מִכֵּן הַהֲתַרְאָה? וְהַבְּאוּר: הַהֲתַרְאוֹת לֹא הָיוּ לְשֵׁם אִזְהִרָה וְאִיִּם בְּלִבְד עַל פְּרַעֲה, אֲלֵא הֵן עֲצָמָן נוֹעֲדוּ לְצַעְרוֹ וּלְיִסּוּרוֹ, בְּעֲצָם הַדְּבָר

כו וַאֲמַר יי לְמִשָּׁה עוֹל לְזוֹת פְּרַעֲה וְתִימַר לָהּ פִּדְנָן אֲמַר יי שְׁלַח יָת עַמִּי וַיִּפְלְחוּן קַדְמֵי:

(כו) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה בֹּא אֶל־פְּרַעֲה וְאָמַרְתָּ: אֵלֹהֵי בְּה אָמַר יְהוָה שְׁלַח אֶת־עַמִּי וַיַּעֲבֹדְנִי:

כו וְאִם סְרִיב אֵת לְשַׁלְחָא הָא אֲנָא מַחֵי יָת כָּל תְּחוּמָךְ בְּעַרְדְּעִנְיָא:

(כו) וְאִם־מָאֵן אַתָּה לְשַׁלַּח הִנֵּה אֲנֹכִי נִגְיָא אֶת־כָּל־גְּבוּלְךָ בְּצַפְרֵדְעִים:

אֲלֵא לְשׁוֹן מַכָּה, וְכֵן: (שמות כא) "וְנִגְפּוּ אִשָּׁה הָרָה", אִינוּ לְשׁוֹן מִיתָה, וְכֵן: (ירמיה יג) "וּבְכַטְרֵם יִתְנַגְפוּ רְגְלֵיכֶם", (תהלים צא) "פֶּן תִּגְיָא בְּאֲבָן רְגְלְךָ", (ישעיה ח) "וּלְאֲבָן נִגְיָא".

כ"ט • וַאֲם מָאֵן אַתָּה • וְאִם סָרְבַן אַתָּה. "מָאֵן" כְּמוֹ מְמָאֵן, מְסַרְב, אֲלֵא פִינָה הָאָדָם עַל שֵׁם הַמַּפְּעֵל, כְּמוֹ: שְׁלוֹ וְשִׁקְט, סַר וְזַעַף (מלכים א כ). נִגְיָא אֵת כָּל גְּבוּלְךָ • מַכָּה, וְכֵן כָּל לְשׁוֹן 'מַגְפָּה' אִינוּ לְשׁוֹן מִיתָה

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

שְׁכִינָה הוֹלְכַת עִמּוֹ. וְעוֹד שְׁמַצָּאתִי בְּהַתְרַאֵת מַכַּת כְּרַד שְׁכַתְב (להלן ט יא) הַשְּׁכַם וְלֹא כְּתִיב הִנֵּה יוֹצֵא הַמִּיָּמָה. וְנִרְאָה לִי שֶׁהַדְּבָר תְּלוּי בְּהַתְרַאָה חֲדָשָׁה, שְׁכָל הַתְרַאוֹת חֲדָשׁוֹת הָיוּ בְּהַשְּׁכָמָה, וְדוּק וְתִשְׁכַּח בְּנֵן. שְׁהָרִי בְּדָם תִּמְצָא כְּתוּב (פסוק טו) לָךְ אֵל פְּרַעֲה בְּבִקְרָה, שְׁהִיְתָה רֵאשׁוּנָה, וְכֵן בְּהַתְרַאֵת (דבר) [עָרוּב] שְׁהִיְתָה חֲדָשָׁה, דְּבַמַּכָּה שְׁלִפְנֵיָה אֵין בְּהַתְרַאָה, וְאִם בְּנֵן [עָרוּב] שְׁאֲחֲרֵיָה הַתְרַאָה חֲדָשָׁה הִיא דְּכְתִיב בְּהַ (להלן ח טו) הַשְּׁכַם, וְכֵן בְּכַרְד (להלן ט יא) שְׁהִיְתָה הַתְרַאָה חֲדָשָׁה, דְּבִשְׁחִינֵי שְׁלִפְנֵיָה אֵין בְּהַתְרַאָה: תורה כו

אֲמַר הַקְּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא אָפָה אֲלֵהִיו לְפָנָיו וְאַחַר עִמּוֹ, וְכֵן מִשְׁל 'מַחֵי אֲלֵהִיא וְיִתְבַּהֲלוּן כּוּמְרֵא' (שמד"ר ט ט): תורה כו (כו) בֹּא. תִּימָה, מֵאִי שְׁנָא דְּבַמְקוֹם אַחַד כְּתִיב בֹּא וּבַמְקוֹם אַחַר כְּתִיב (להלן ח טו) הַשְּׁכַם. וְשְׁמַעְתִּי מִהֲרַב יִצְחָק וְ"ל, דְּבֹא מִשְׁמַע בֹּא עַמִּי, וְאֵלְךָ עָמָךְ, וּבַמְקוֹם אַחַר שְׁכַתְב הַשְּׁכַם, כְּתִיב הִנֵּה יוֹצֵא הַמִּיָּמָה, פִּירוּשׁ לְעִשׂוֹת צָרְכֵינוּ, וְאֵין זֶה דְּרָךְ כְּבוֹד שְׁתַּלְךָ שֵׁם שְׁכִינָה. וְקִשְׁיָא לִי, דְּאִפִּילוּ תְּפִלָּה קִלָּה לֹא הִיָּה רוֹצֵה מִשָּׁה לְעִשׂוֹת בְּמַצְרִים לְפִי שְׁהִיְתָה מְלֵאָה גִילּוּלִים, כָּל־שְׁכַן שְׁלַא הִיְתָה

תִּמְצָא כְּכָל בְּתַחֲלִיָּה, וּבְסוּף חֲשׁוֹף שְׁחִינֵי כְּנִים, לוֹמַר שְׁשִׁלְשֶׁתֵּן מִשְׁמִשְׁיָן בְּעַרְבוּבֵיבָא עִם הָאֲחֵרִים, וְלֹא אֲתַפְרֵשׁ פִּיִּצְד. וְעַדִּין יֵשׁ לוֹמַר שְׁלִקְךָ הִיָּה נוֹתֵן בָּהֶם סִימְנִים, לְהוֹדִיעַ שְׁבַפְסָדֵר הִיָּה שְׁמִשׁוֹ, לֹא כְּסָדֵר הַכְּתוּב כְּסָפֵר תְּהִלִּים (ע"ה מִגִּבְיָא). אִי נִמְי לִידַע בְּאֵי זוֹ הִיָּה מִתְרָה וּבְאֵי זוֹ אִינוּ מִתְרָה, שְׁלַעוֹלָם כְּכָל מַכָּה שְׁלִישִׁית לֹא הִיָּה מִתְרָה, כְּדָאֲמַרִּינֵן (סנהדרין פא) מִי שְׁלַקָּה וְשָׁנָה כּוֹנְסִין אוֹתוֹ לְכִיפָה וּמֵאֲכִילִין אוֹתוֹ שְׁעוּרִים עַד שְׁפָרִיסוֹ נִבְקַעַת: אַחֲרֵי הַכּוֹת ה' אֵת הַיָּאֵר. לְפִיכָךְ הַיָּאֵר תְּחִילָה, לְפִי שְׁהַמְצָרִים הָיוּ עוֹבְדִין לְיָאֵר מִפְּנֵי שְׁמִימִיו מִתְבָּרְכִין,

כח וירבי נהרא ערדעניא ויסקון ויעלון
בביתך ובאדרון בית משכבך ועל ערסך
ובבית עבדיך ובעמך ובתנורך ובאצנותך:
ובתנורך ובמשארותיך:

כט"ו ◀ ועלו • מן היאר • בביתך • ואחר-כך בבית עבדיך. הוא התחיל בעצה תחלה: "ויאמר אל עמו",
וממנו התחילה הפרענות (סוטה יא. ושמות רבה).

כט"ו ◀ ובכה ובעמך ובכל-עבדיך ועלו הצפרדעים:
כט"ו ◀ ובכה ובעמך • (סנהדרין פ) בתוך מעיהם נכנסין ומקררין.

ח (א) ויאמר יהוה אל-משה אמר אל-אהרן נטה
את-ידך במטה על-הנהרות על-היארים ועל-
האנמים והעל את-הצפרדעים על-ארץ מצרים:

~ נקודות משיחות קודש ~

"דם" ו"צפרדע" בעבודת האדם

במקום הקרירות. ומפה זו היא הראשונה, שכן מהקרירות
לעניני קדשה יכולים לבוא אחר-כך כל הדברים הפגועים
לקדשה.
לאחר מכן באה מפת צפרדע, וענינה בעבודת ה' להכניס
קרירות בעניני גשמיות וקמריית, שכן צפרדע היא בריאת
המים (שמו"ר פ"ג, ג) והיא נכנסה בבתי המצריים, ועד שונכנסה
"בתנורך" והניו להכניס קרירות בתוך החם בגשמיות
וקמריית.
וב' ענינים אלו הם תחלת העבודה שעל-ידם יצא האדם
מהמיצרים וגבולים שלו.
(על-פי לקוטי משיחות כרך א עמ' 119 - מהוך 'לקראת שבת')

הנה אמרו תו"ל "בכל דור ודור תיב אדם לראות את עצמו
כאלו הוא יצא ממצרים", ומבאר בזה בתניא (פ"ז) "והיא
יצאת נפש האלוהית ממאסר הגוף משכא דחויא ליכלל ביהוד
אור א"ס ב"ה על ידי עסק התורה והמצוות בכלל . . . וכמו
שהציאה ממצרים התחילה על ידי עשר מכות, כמו-כן הוא
בעבודת האדם, שתחלת היציאה ממאסר הגוף הוא על ידי
העבודה דעשר מכות, וראשיתם מפת דם ומפת צפרדע.
מפת דם: ענין המפה היה הפאת מי היאור שנהפכו לדם,
וענינו בעבודת האדם הוא; טבע המים הוא קר ולח, והניו
הקרירות בעבודת ה', ודם מונה על חיות, שכן "הדם הוא
הנפש". וזהו העבודה דמפת דם להכניס חיות בעבודת ה'

(ב) ויט אהרן את-ידו על מימי מצרים ותעל
הצפרדע ותכם את-ארץ מצרים:

כט"ו ◀ ותעל הצפרדע • (שמות רבה) צפרדע אחת הייתה,
והיו מפין אותה והיא מתנת נחילים נחילים, והו
מדדשו. ופשוטו יש לומר: שיריץ הצפרדעים קורא

(ג) ויעשו-כן החרטמים בלטיהם ויעלו את-
הצפרדעים על-ארץ מצרים:

(ד) ויקרא פרעה למשה ולאהרן ויאמר העתירו
אל-יהוה ויסר הצפרדעים ממני ומעמי ואשלחה
את-העם ויזבחו ליהוה:

ה ואמר משה לפרעה שאל לך גבורא הב לי זמן לאמתי אצלי עלך ועל עבדיך ועל עמך לשיצאה ערדעניא מנף ומבתיך לחוד בנהרא תשתארן :

(ה) ויאמר משה לפרעה התפאר עלי למתי אעתיך לך ולעבדיך ולעמך להכרית הצפרדעים ממך ומבתיך רק ביאר תשארנה:

שנאמר: "למתי", משמע: אני היום אתפלל עליך שיכרתו הצפרדעים לזמן שתקבע לי, אומר לאיזה יום תרצה שיכרתו. "אעתיך", "העתירו" ו"העמתתי", ולא נאמר: אעתיך, עתרו ועתרתתי, מפני שכל לשון עתו, הרבות פלל הוא, וכאשר נאמר: הרבו, ארבה והרביתי, לשון הפעיל, כך נאמר: אעתיך, העתירו והעמתתי דברים, ואב לכלם: (יחזקאל

כ"ט) התפאר עלי • כמו (ישעיה ט) "התפאר הגרזן על החוצב בו"? משתבח לומר: אני גדול ממך, וניט"ר בלע"ז, וכן: "התפאר עלי" – השתבח להתחכם ולשאל דבר גדול ולומר שלא אוכל לעשותו. למתי אעתיך לך • את אשר אעתיך לך היום על הכרת הצפרדעים, למתי תרצה שיכרתו, ותראה אם אשלים דברי למועד שתקבע לי. אלו נאמר: "מתי אעתיך", היה משמע מתי אתפלל, עכשו

וואמר למחר ואמר פסתגמך בדיל דתדע ארי לית פניי אלהנא :

(ו) ויאמר למחר ויאמר בך בך למען תדע פיאין ביהוה אלהינו:

כ"ט) ויאמר למחר • התפלל היום שיכרתו למחר.

~ יום חמישי א' שבט ~

ויעידו ערדעניא מנף ומבתיך ומעבדיך ומעמך לחוד בנהרא תשתארן :

(ז) וסרו הצפרדעים ממך ומבתיך ומעבדיך ומעמך רק ביאר תשארנה:

ח ונפק משה ואהרן מלוח פרעה וצלי משה קדם יי על עסק ערדעניא די שוי לפרעה:

(ח) ויצא משה ואהרן מעם פרעה ויצעק משה אליהוה על דבר הצפרדעים אשר שם לפרעה:

כ"ט) ויצא ויצעק • מיד, שיכרתו למחר.

ט ועבד יי פסתגמא דמשה ומיתו ערדעניא מן פתיא מן דרמא ומן חקלמא :

(ט) ויעש יהוה כדבר משה וימתו הצפרדעים מן הבתים מן החצרות ומן השדות:

י וכנשו יתהון דגורין דגורין וסריאו על ארעא :

(י) ויצברו אתם חמרים חמרים ותבאש הארץ:

כ"ט) חמרים חמרים • צבורים צבורים, פתגומו: דגורין, דגורין, גלין.

יא וחזא פרעה ארי הות רוחמא ויתקור ית לבה ולא קביל מנהון קמא דמליל יי :

(יא) וירא פרעה כי היתה הרוחה והכבד את לבו ולא שמע אליהם כאשר דבר יהוה: ס

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

(ט) מן הבתים. אבל אותם שבתגורים לא מתו, לפי שבטחו בהקדוש ברוך הוא ונכנסו בתגור חס בציווי השם (ילקוט רמז קכב) : תורה י

שיעור יומי ליום חמישי א' שבט ושנים מקרא ואחד תרגום - ח - פרשת וארא
 ז"ש" וְהִכְבַּד אֶת-לְבָבוֹ • לְשׁוֹן פֶּעַל הוּא, כְּמוֹ: "הִלּוּךְ" | "וְשָׂאוֹל לוֹ בְּאֱלֹהִים", (מלכים א כ) "הִכָּה וּפְצַע". כְּאֲשֶׁר
 וְנִסּוּעַ", וְכֵן: (מלכים ב ג) "וְהִכּוֹת אֶת מוֹאָב", (שמואל א כב) דְּבַר ה' • וְהִיכֵן דְּבַר? "וְלֹא יִשְׁמַע אֲלֵיכֶם פְּרֻעָה".

יב וַיֹּאמֶר יי לְמֹשֶׁה אָמַר לְאַהֲרֹן אָרִים יָת
 חֲטָרְף וּמָחָא יָת עֲפָרָא דְאַרְעָא וְיִהְיֶה
 לְקַלְמָתָא בְּכָל אַרְעָא דְמִצְרַיִם:
 יג וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה אָמַר לְאַהֲרֹן נָטָה
 אֶת-מַטְּוֶהְךָ וְהָיָה אֶת-עַפְרַר הָאָרֶץ וְהָיָה לְכֹנֶם בְּכָל-
 אֶרֶץ מִצְרַיִם:

ז"ש" אָמַר אֶל אַהֲרֹן • לֹא הָיָה הָעֶפֶר כְּדָאִי לְלִקּוֹת עַל-יַדֵי מֹשֶׁה, לְפִי שֶׁהִגֵּן עָלָיו כְּשֶׁהֲרִג אֶת הַמִּצְרַיִ
 "וַיִּטְמְנֵהוּ בַחֹל", וְלָקַח עַל-יַדֵי אַהֲרֹן.

יג וַיַּעֲשׂוּ-כֵן וַיִּטְּ אַהֲרֹן אֶת-יָדָיו כְּמַטְוֵהוּ וַיַּךְ אֶת-
 עַפְרַר הָאָרֶץ וְתִהְיֶה הַכֹּנֶם בְּאָדָם וּבַבְּהֵמָה כָּל-עַפְרַר
 הָאָרֶץ הָיָה כֹנֶם בְּכָל-אֶרֶץ מִצְרַיִם:
 ז"ש" וְתִהְיֶה הַכֹּנֶם • הִרְחִישָׁה, פְּדוּלִיר"א בְּלַע"ז.

יד וַיַּעֲשׂוּ-כֵן הַחֲרָטְמִים בְּלִטְיָהֶם לְהוֹצִיא אֶת-
 הַכֹּנֶם וְלֹא יָכְלוּ וְתִהְיֶה הַכֹּנֶם בְּאָדָם וּבַבְּהֵמָה:
 ז"ש" לְהוֹצִיא אֶת הַכֹּנֶם • לְכֹרְאָתָם, (נִסְחָה אַחֲרָת: וְלְהוֹצִיאָם) מִמְּקוֹם אַחֵר. וְלֹא יָכְלוּ • שְׂאִין הַשָּׂד
 שׁוֹלֵט עַל בְּרִיָּה פְּחוּתָה מְכַשְׁעוֹרָה.

טו וַיֹּאמְרוּ חֲרָטְמֵי לְפְרֻעָה הָאֵצְבַּע אֱלֹהִים הוּא
 יי הִיא וְאַתְּמַקָּף לְבָא דְפְרֻעָה וְלֹא קָבִיל
 מְנַהוֹן כְּמָא דְמַלְיִל יי:
 טז וַיֹּאמֶר יי לְמֹשֶׁה אָקְדָם בְּצַפְרָא וְאַתְעַמַּד
 קְדָם פְּרֻעָה הָאֵצְבַּע לְמִיָּא וְתִימַר לָהּ כְּדָנָן
 אָמַר יי שְׁלַח עַמִּי וַיִּפְלְחוּן קְדָמִי:

ז"ש" אָצְבַּע אֱלֹהִים הִיא • מִכָּה זֶה אֵינָה עַל-יַדֵי כְּשָׁפִים, מֵאֵת הַמְּקוֹם הַיָּא. כְּאֲשֶׁר דְּבַר ה' • "וְלֹא יִשְׁמַע
 אֲלֵיכֶם פְּרֻעָה".

יז וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה הִשָּׁפֶם בְּבִקְרָךְ וְהִתְיַצַּב
 לִפְנֵי פְרֻעָה הַנַּה וְיֹצֵא הַמִּימָה וְאָמַרְתָּ אֵלָיו כֹּה
 אָמַר יְהוָה שְׁלַח עַמִּי וַיַּעֲבַדְנִי:

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר
 דְּשִׁמְעוֹן בֶּן שִׁשְׁתַּי שֶׁהַבְּחֹרִים הִגְבִּיהוּ
 הַכְּשָׁפִים מִן הַקְּרָקַע (ירושלמי חגיגה פ"ב
 ח"ג). וְשִׁלְשָׁה מִן הַמְּכּוֹת כָּאוּ עַל יַד
 אַהֲרֹן, דְּצ"ף לְקוֹ בְּאַרְצָא, בְּא"ח עַל יַדֵי
 מֹשֶׁה שֶׁהָיוּ מִן הַשָּׁמַיִם שֶׁהָיָה שְׁלִיט
 בְּשָׁמַיִם וּבְאַרְצָא, וְשִׁלְשָׁה עַל יַדֵי
 הַקְּדוּשָׁה-בְּרוּךְ-הוּא, וְשָׁחִין כָּאֵל עַל יַדֵי
 שְׁלִשְׁתָּן (שמו"ר יב ח): תורה טו
 יד) לְהוֹצִיא אֶת הַכֹּנֶם. מְדַרְשׁ, לְפִי
 שֶׁהַכֹּנֶם מְפַסְקִין בֵּין רַגְלֵי
 הַחֲרָטְמוֹת וּבֵין הַקְּרָקַע, וְאֵין
 מְכַשְׁפּוֹת מוֹעִיל אֲלֵא כְּשֶׁרַגְלֵי הַמְּכַשֵּׁף
 מְגִיעַ לְאַרְצָא, כְּדָאִיתָא בְּמַעֲשָׂה

(י) **כִּי אִם־אֵינֶנְךָ מְשַׁלַּח אֶת־עַמִּי הַנְּנִי מְשַׁלֵּיחַ בְּךָ וּבַעֲבָדֶיךָ וּבַעֲמָלְךָ וּבְכַתְּיָךְ אֶת־הָעָרֹב וּמְלֹאוֹ בְּתֵי מִצְרַיִם אֶת־הָעָרֹב וְגַם הָאֲדָמָה אֲשֶׁר־הֵם עָלֶיהָ:**

בְּטַכְסִיּוֹת מְלַחְמוֹת מְלָכִים בָּא עֲלֵיהֶם, בְּסֹדֵר מְלָכוֹת כְּשֶׁצָּרָה עַל עִיר: בְּתַחֲלָה מְקַלְקֵל מְעִינֹתֶיהָ, וְאַחֲרֵי־כֵן תּוֹקְעִין עֲלֵיהֶם וּמְרִיעִין בְּשׁוֹפְרוֹת לִירָאָם וּלְבַהֲלָם, וְכֵן הַצִּפְרָדְעִים, מְקַרְקְרִים וְהוֹמִים וְכוּ', כְּדֹאֵתָא בְּמִדְרַשׁ רַבִּי תַנְחוּמָא.

לש"י ◀ מְשַׁלֵּיחַ בְּךָ • מְגִרָה בְּךָ, וְכֵן: (דברים לב) "וְשֹׁן־בְּהֵמַת אֲשַׁלַּח בָּם", לְשׁוֹן שְׁפוּי, אֵינִיצִיט"ר בְּלַע"ז. אֶת הָעָרֹב • כֵּל מִינֵי חַיּוֹת רְעוֹת וּנְחָשִׁים וְעַקְרָבִים בְּעָרְבוּבָא, וְהָיוּ מְשַׁחֲתִים בָּהֶם. וְיֵשׁ טַעַם בְּדָבָר בְּאִגְדָּה' בְּכָל מַכָּה וּמַכָּה: לָמָּה זֶה וְלָמָּה זֶה?

יח וְאַפְרָשׁ בְּיוֹמָא הַהוּא יָת אַרְעָא דְגִשָׁן דְּעַמִּי קָאִים עֲלָהּ בְּדִיל דְּלֵא לְמַהוּי תַמְוֵן עָרוּבָא בְּדִיל דְּתַדַּע אַרְי אָנָא יְיָ שְׁלִיט בְּגוֹ אַרְעָא:

(יח) וְהַפְּלִיתִי בְּיוֹם הַהוּא אֶת־אֶרֶץ גִּשָׁן אֲשֶׁר עַמִּי עֹמֵד עָלֶיהָ לְבַלְתִּי הִיֹּת־שָׁם עָרֹב לְמַעַן תִּדַּע כִּי אֲנִי יְהוָה בְּקִרְבֵי הָאָרֶץ:

הָאָרֶץ • אַף־עַל־פִּי שְׁשַׁכְּנִיתִי בַשָּׁמַיִם, גִּזְרֹתִי מִתְקַיְמָת בְּתַחְתּוֹנִים.

לש"י ◀ וְהַפְּלִיתִי • וְהַפְּרַשְׁתִּי, וְכֵן: (לקמן ט) "וְהַפְּלָה ה'", וְכֵן: (דברים ל) "לֹא נִפְלְאָת הִיא מִמֶּךָ" – לֹא מְבֻדָּלֶת וּמִפְרָשֶׁת הִיא מִמֶּךָ. לְמַעַן תִּדַּע כִּי אֲנִי ה' בְּקִרְבֵי

~ נקודות משיחות קודש ~

האם היו ג' מכות הראשונות גם בארץ גשן

יְרֵאָתָם" (רש"י שם). וְאִם־כֵּן אִם לֹא הָיָה הַקֶּבֶ"ה מַכָּה גַם אֶת חֶלֶק הַיָּאוֹר אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ גִּשָׁן, הָיָה פְרֻעָה חוֹשֵׁב שְׁחֵלֶק הַעֲבוּדָה־נְרָה שְׁנִמְצָא שָׁם אִין בְּ"כַלַּת ה'" לְשֵׁלֵט עָלָיו ח"ו, וְכֹנֵנַת הַקֶּבֶ"ה שְׂדַע פְּרֻעָה "כִּי אֲנִי ה'" לֹא הִתְהַוּ מִתְמַלְאָת. וְעַל־דִּרְבֹּה־זֶה בְּמַפְתַּת כְּנִיָּים, מִכִּינּוֹן שְׁהַפְּנִיָּה הִתְהַוּ לְהִרְאוֹת שְׁהַמְפָּה מְגִיעָה מִהַקֶּבֶ"ה – "אֲצַבֵּעַ אֱלֹקִים הִיא" (פִּרְשֵׁתָנוּ ח, טו), הִתְהַוּ הַמְפָּה צְרִיכָה לְהִיֹּת בְּכָל אֶרֶץ מִצְרַיִם. כִּי אִם הִתְהַוּ הַמְפָּה רַק עַל חֶלֶק מִסְּטָם, הָיָה הַחֲרֻטוּמִים חוֹשְׁבִים דָּאִף שְׁלֹא יָכֻלוּ הֵם לְהַעֲלוֹת הַכְּנִיָּים כָּלֵל, אִף מְנָה שְׁמֻשָׁה וְאַחֲרָיִן הָיוּ יְכוֹלִים לְהַעֲלוֹתָם רַק עַל חֶלֶק מִסְּטָם, הָרִי זֶה רָאִיָה שְׁגַם הֵם מְגַבְלִים, וְאִין זֶה "אֲצַבֵּעַ אֱלֹקִים".

וְהַפְּלִיתִי בְּיוֹם הַהוּא אֶת־אֶרֶץ גִּשָׁן אֲשֶׁר עַמִּי עֹמֵד עָלֶיהָ לְבַלְתִּי הִיֹּת־שָׁם עָרֹב (ח, יח) נִחְלְקוּ הָרֵאשׁוֹנִים הָאֵם גַּם ג' הַמְּכוֹת הָרֵאשׁוֹנוֹת לֹא הָיוּ בְּאֶרֶץ גִּשָׁן, אִף שְׁלֹא נִאֲמְרָה בָּהֶם בְּפִרְוֵשׁ "וְהַפְּלִיתִי גו'". הָאֲבָרְז־עֲוָרָא כְּתֹב (ו, כד. וראה שם, כט) "מִפְתַּת הַדָּם וְהַצִּפְרָדְעִים וְהַכְּנִיָּים הִתְהַוּ כּוֹלְלַת הַמִּצְרַיִים וְהַעֲבָרִים". אִף בְּשׁוֹ"ת הַרְבֵּב"ז (ח"א ס"ו תתיג) חֵלֶק עָלָיו וְהַקְּשָׁה ד' אִם הַמְפָּה הִתְהַוּ גַם לְיִשְׂרָאֵל, מַה רָאִיָה יֵשׁ בָּהּ לְפְרֻעָה שְׁיִשְׁלַח אֶת יִשְׂרָאֵל" (וְכֵן הוּא לְדַעַת הַרְבֵּב רֵאשׁוֹנִים, הוֹבָאוּ בְתוֹ"שׁ וְאֵרָא ז', יז, ח, יג).

וְהִנֵּה מְנָה שְׁרַשׁ"י בְּפִרְוֵשׁוֹ עַל הַתּוֹרָה לֹא כְּתוּב כְּלוּם, מִשְׁמַע שְׁלִדְעָתוֹ הָיוּ הַדְּבָרִים כְּפִי שְׁנִרְאָה מִפְּשׁוּטִים שְׁל כְּתוּבִים, שָׂרָק מִפְתַּת עָרוֹב שְׁבָה נִאָּמַר "וְהַפְּלִיתִי גו'" לֹא הִתְהַוּ בְּאֶרֶץ גִּשָׁן, מַה־שְׁאִין־כֵּן ג' הַמְּכוֹת הָרֵאשׁוֹנוֹת הָיוּ גַם בְּאֶרֶץ גִּשָׁן, וְצָרִיךְ בִּיאור לָמָּה לֹא חֵשׁ רַשׁ"י לְקַשְׁיַת הַרְבֵּב"ז?

וְיֵשׁ לוֹמַר, שְׁלִפִי פְּשׁוּטִים שְׁל כְּתוּבִים, הַצִּנְכוּ ג' מְכוֹת הָרֵאשׁוֹנוֹת לְהִיֹּת גַם בְּאֶרֶץ גִּשָׁן, בְּכַדִּי לְפַעַל פְּעֻלָּתָם. דְּהִנֵּה כְּב' מְכוֹת הָרֵאשׁוֹנוֹת שְׁהָיוּ קְשׁוּרוֹת לְיָאוֹר הִתְהַוּ הַפְּנִיָּה שְׁעַל־יָדָן יַדַּע פְּרֻעָה "כִּי אֲנִי ה'" (פִּרְשֵׁתָנוּ שם, יז), שְׁ"הַלְקָה אֶת

(על-פי לקוטי-שיחות כרך יא עמ' 45 ואילך - מתוך 'לקראת שבת')

~ יום שישי ב' שבט ~

יט ואשוי פורקן לעמי ועל עמך אתי מקח למחר זהא אתא הדין:

(יט) וְשִׁמְתִי פֶדֶת בֵּין עַמִּי וּבֵין עַמְּךָ לְמָחָר יִהְיֶה הָאֵת הַזֶּה:

כט"א וְשִׁמְתִי פֶדֶת • שִׁבְדִּיל בֵּין עַמִּי וּבֵין עַמְּךָ •

כז ועבד יי פן ואתא ערוכא תקיף לבית פרעה ולבית עבדוהי ובכל ארעא דמצרים אתחבלת ארעא מן קדם ערוכא:

(כז) וַיַּעַשׂ יְהוָה כִּן וַיָּבֵא עֶרְב כָּבֵד בֵּיתָה פְּרַעֲה וּבֵית עֲבָדָיו וּבְכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם תִּשְׁחַת הָאָרֶץ מִפְּנֵי הָעֶרְב:

כט"ב תִּשְׁחַת הָאָרֶץ • נִשְׁחַתָּה הָאָרֶץ, "אֶתְחַבֵּלֶת אֶרְעָא" •

כא וקרא פרעה למשה ולאהרן ואמר אזילו דבחו קדם אלהכון בארעא:

(כא) וַיִּקְרָא פְּרַעֲה אֶל־מֹשֶׁה וְלֵאחֶרֶן וַיֹּאמֶר לָכוּ זַבְחוּ לֵאלֹהֵיכֶם בְּאֶרֶץ:

כט"ג זַבְחוּ לֵאלֹהֵיכֶם בְּאֶרֶץ • בְּמִקְוֵמְכֶם, וְלֹא תִלְכוּ בַמִּדְבָּר •

כב ואמר משה לא תקן למעבד פן ארי בעירא דמצראי דחלין לה מנה אנחנא נסבין לדבחה קדם יי אלהנא הא נדבח ית בעירא דמצראי דחלין לה ואנון יהון סזון הלא ימרזון למרגמנא:

(כב) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לֹא נִכּוֹן לַעֲשׂוֹת כִּן פִּי תוֹעֵבֶת מִצְרַיִם נִזְבַּח לַיהוָה אֱלֹהֵינוּ הֵן נִזְבַּח אֶת־תוֹעֵבֶת מִצְרַיִם לַעֲבֹדָתָם וְלֹא יִסְקָלְנוּ:

כט"ד תוֹעֵבֶת מִצְרַיִם • יִרְאֵת מִצְרַיִם, כְּמוֹ (מלכים ב כג) "וְלִמְלַכְם תוֹעֵבֶת בְּנֵי עַמּוּז", וְאַצֵּל יִשְׂרָאֵל קוֹרֵא אוֹתָם תוֹעֵבָה. וְעוֹד יֵשׁ לוֹמַר בְּלִשׁוֹן אַחֵר: "תוֹעֵבֶת

מצרים", דבך שנאוי הוא למצרים זביחה שאנו זוכחים, שהרי יראתם אנו זוכחים. ולא יסקלנו • בתמיהה.

כג מהלך תלמא יומין גיזיל במדברא ונדבח קדם יי אלהנא כמא דיימר לנא:

(כג) דַּרְדָּךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים גֵּלְךָ בַמִּדְבָּר וּזְבַחְנוּ לַיהוָה אֱלֹהֵינוּ כַּאֲשֶׁר יֹאמַר אֱלֹהֵינוּ:

כד ואמר פרעה אנא אשלח אתכם וזבחתם ליהוה אלהיכם במדברא לחוד ארסקא לא תרסקון למיזל צלו אף עלי:

(כד) וַיֹּאמֶר פְּרַעֲה אֲנֹכִי אֲשַׁלַּח אֶתְכֶם וּזְבַחְתֶּם לַיהוָה אֱלֹהֵיכֶם בַּמִּדְבָּר רַק הֲרַחֵק לֹא־תִרְחִיקוּ לְלִבַת הַעֲתִירוֹ בְּעָדַי:

כה ואמר משה הא אנא נפק מעמד ואצלי קדם יי ויעדי ערוכא מפרעה מעבדוהי ומעמה מקר לחוד לא יוסף פרעה לשקרא בדיל דלא לשלחא ית עמא לדבחה קדם יי:

(כה) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה הִנֵּה אֲנֹכִי יוֹצֵא מֵעַמְּךָ וְהַעֲתִירְתִּי אֶל־יְהוָה וְסַר הָעֶרְב מִפְּרַעֲה מֵעַבְדָּיו וּמֵעַמּוֹ מִחֵר רַק אֲלֵי־סֹף פְּרַעֲה הִתַּל לְבַלְתִּי שַׁלַּח אֶת־הָעָם לִזְבַּח לַיהוָה:

כט"ה הִתַּל • כְּמוֹ לְהַתַּל •

(כו) וַיֵּצֵא מֹשֶׁה מֵעַם פְּרַעֲהוּ וַיַּעֲתָר אֶל־יְהוָה: כו ונפק משה מן קדם פרעה וצלי קדם יי:

כז"י < וַיַּעֲתָר אֶל ה' > נתאמץ בתפלה, וכן אם בא לומר ויעתיר, היה יכול לומר, ומשמע וירבה בתפלה.

(כז) וַיַּעַשׂ יְהוָה כְּדִבְרֵי מֹשֶׁה וַיִּסַּר הָעָרֹב מִפְּרַעֲהוּ מֵעַבְדָּיו וּמֵעַמּוֹ לֹא נִשְׂאָר אֶחָד: כז ועבד יי פפתגמא דמשה ואעדי ערובא מפרעה מעבדוהי ומעמיה לא אשתאר חד:

כט"י < וַיִּסַּר הָעָרֹב > ולא מתו כמו שמתו הצפרדעים, שאם מתו, יהיה להם הנאה בעורותם.

(כח) וַיִּכְבַּד פְּרַעֲהוּ אֶת־לְבָוֹ גַּם בַּפַּעַם הַזֹּאת וְלֹא שָׁלַח אֶת־הָעָם: פ כח ונקר פרעה נת לבה אף בזמנא דדא ולא שלח את עמא:

כט"י < גַּם בַּפַּעַם הַזֹּאת > אף-על-פי שאמר: "אנכי אשלח אתכם", לא קיים הבטחתו.

ט (א) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה בֹּא אֶל־פְּרַעֲהוּ וְדַבַּרְתָּ אֵלָיו כֹּה־אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי הָעִבְרִים שְׁלַח אֶת־עַמִּי וַיַּעֲבֹדֵנִי: ט ואמר יי למשה עול לנת פרעה ותמלל עמה כדנן אמר יי אלהא דיהודאי שלח נת עמי ויפלהון קדמי:

(ב) כִּי אִם־מָאֵן אַתָּה לְשַׁלַּח וְעוֹדֶךָ מַחְזִיק בָּם: כ"י < מַחְזִיק בָּם > אוחז בם, כמו (דברים כח) "וְהַחֲזִיקָה בְּמִבְשָׁיו".

(ג) הִנֵּה יַד־יְהוָה הוֹיָה בְּמִקְנֶךָ אֲשֶׁר בַּשָּׂדֶה בַּסּוּסִים בַּחֲמֹרִים בַּגְּמָלִים בַּבָּקָר וּבַצֹּאן דָּבָר כָּבֵד מְאֹד: ג הא מן קמא יי הויא בכעירך דבחקלא בסוסותא בחמרי בגמלי בתורי ובענא מותא תקיף לחדא:

כט"י < הִנֵּה יַד ה' הוֹיָה > לשון הנה, כי בן יאמר בלשון נקבה על שעבר היתה, ועל העתיד תהיה, ועל העומד היתה, כמו: עושה, רוצה, רועה.

(ד) וְהַפְּלָה יְהוָה בֵּין מִקְנֵה יִשְׂרָאֵל וּבֵין מִקְנֵה מִצְרַיִם וְלֹא יָמוּת מִכָּל־לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל דָּבָר: ד"י < וְהַפְּלָה > והבדיל.

(ה) וַיִּשָּׂם יְהוָה מוֹעֵד לֵאמֹר מָחָר יַעֲשֶׂה יְהוָה הַדָּבָר הַזֶּה בְּאֶרֶץ: ה"י וישוי יי זמנא למימר מחר יעבד יי פתגמא דדין בארעא:

(ו) וַיַּעַשׂ יְהוָה אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה מִמַּחֲרֹת וַיָּמָת כָּל מִקְנֵה מִצְרַיִם וּמִמִּקְנֵה בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל לֹא־מָת אֶחָד: ו"י ועבד יי נת פתגמא דדין ביומא דבתרוהי ומית כל בעירא דמצרים ומבעירא דבני ישראל לא מית חד:

(ז) וַיִּשְׁלַח פְּרַעֲהוּ וְהִנֵּה לֹא־מָת מִמִּקְנֵה יִשְׂרָאֵל עַד־אֶחָד וַיִּכְבַּד לֵב פְּרַעֲהוּ וְלֹא שָׁלַח אֶת־הָעָם: ז"י וישלח פרעה והא לא מית מבעירא דישראל עד חד ואתימר לבא דפרעה ולא שלח את עמא:

ח ואמר יי למשה ולאהרן סיבו לכוון מלי
הפניכוון פתחא דאתוונא ויזרקנה משה לצית
שמאי לעיני פרעה:

ח) ויאמר יהוה אל־משה ואל־אהרן קחו לכם
מלא חפניכם פתח כבשן וזרקו משה השמימה
לעיני פרעה:

בכת, אינו נזרק אלא ביד אחת. הרי נסים הרבה:
אחד, שהחזיק קמצו של משה מלא חפנים שלו
ושל אהרן. ואחד, שהלך האבק על כל ארץ מצרים.

כ"ט - מלא חפניכם • ילויניי"ש בלע"ז. פתח
כבשן • דבר הנפח מן הגחלים צמומות הנשרפות
בכבשן, ובלע"ז אולב"ש. פתח, לשון הפתח, שהרוח
מפיתח ומפריחן. וזרקו משה • וכל דבר הנזרק

ט ויהי לאבקא על כל ארעא דמצרים ויהי
על אנשא ועל בעירא לשיחנא סגי
אבעבעין בכל ארעא דמצרים:

ט) והיה לאבק על כל־ארץ מצרים והיה על־
האדם ועל־הבהמה לשחין פרח אבעבעת בכל־
ארץ מצרים:

לשון חמימות. והרבה יש בלשון משנה, "שנה
שחונה".

כ"ט - לשחין פרח אבעבעת • כתרגומו: "לשיחנא
סגי אבעבעין", שעל־ידו צומחין בוועות. שחין •

~ נקודות משיחות קודש ~

ואהרן החזיקו פתח זה בידם, מכרח שלא היה "חם שורף".
לכן נראה לפרש בדיעת רש"י, שגם גוף המכה (החמימות) היה
בדרג גס.
(לקוטי שיחות, כרך לו עמ' 28)

לשון חמימות (רש"י ט. ט) כתב הרמב"ן, שהאבק היה "חם
שורף". וכן משמע לכאורה מלשון רש"י. ולפי זה, גוף המכה,
השחין (החמימות) והאבעבעות, היה באופן טבעי, והגס היה
רק בתליכת ופזויר האבק בכל מצרים. אמנם, מזה שמשה

י ונסיבו ית פתחא דאתוונא וקמו קדם פרעה
ויזרק יתה משה לצית שמאי והוה לשיחנא
אבעבעין סגי באנשא ובבעירא:

י) ויקחו את־פתח הכבשן ויעמדו לפני פרעה ויזרק
אתו משה השמימה ויהי שחין אבעבעת פרח
באדם ובבהמה:

והיך את דבר ה' הנני את מקנהו אל הבתים". וכן
שנויה ב'מכילתא' אצל: "ויקח שש־מאות רכב
בחור" (לקמן יד).

כ"ט - באדם ובבהמה • ואם תאמר: מאין היו להם
הבהמות, והלא כבר נאמר: "וימת כל מקנה
מצרים"? אלא לא נגזרה גזרה אלא על אותן
שבשדות בלבד, שנאמר: "במקנה אשר בשדה,

יא ולא יכילו חרשאי למיקם קדם משה מן
קדם שיחנא ארי הוה שיחנא בחרשאי
ובכל מצראי:

יא) ולא יכילו חרשמים לעמד לפני משה מפני
השחין כיהיה השחין בחרטום ובכל־מצרים:

יב ותקוף יי ית לבא דפרעה ולא קביל
מנהון קמא דמליל יי עם משה:

יב) ויחוק יהוה את־לב פרעה ולא שמע אליהם
כאשר דבר יהוה אל־משה: ם

יג ואמר יי למשה אקדם בצפרא ואתעמד
קדם פרעה ותימר ליה פדנן אמר יי אלהא
דיהודאי שלח ית עמי ויפלחון קדמי:

יג) ויאמר יהוה אל־משה השכם בפקר והתניב
לפני פרעה ואמרת אליו כה־אמר יהוה אליהי
העברים שלח את־עמי ויעבדני:

(יד) כִּי בַּפֶּעַם הַזֹּאת אָנִי שֹׁלַח אֶת־כָּל־מַגְפָּתִי
 אֶל־לִבְךָ וּבַעֲבֹדֶיךָ וּבַעֲמֻךָ בַּעֲבוּר תִּדְעֵ כִּי אִין
 פִּמְנִי בְּכָל־הָאָרֶץ:

כ"ט - את כל מגפתי • למדנו מפאן שמפכת בכורות שקולה כנגד כל המכות.

(טו) כִּי עָתָה שֹׁלַחְתִּי אֶת־יָדֵי וְאֶף אוֹתְךָ וְאֶת־עַמְּךָ
 בַּדָּבָר וּתְפַחַד מִן־הָאָרֶץ:

כ"ט - כי עתה שלחתי את ידי וגו' • כי אלו רצייתי
 כשהיתה ידי במקנך שהפיתים בדבר, שלחתיקה
 והפיתי אותך ואת עמך עם הבהמות. ותפחד מן
 הארץ • אבל "בעבור זאת העמדתך" וגו'.

(טז) וְאוֹלָם בַּעֲבוּר זֹאת הַעֲמֻדָתֶיךָ בַּעֲבוּר הַרְאֵתְךָ
 אֶת־בְּחִי וְלִמְעַן סִפֵּר שְׁמִי בְּכָל־הָאָרֶץ:

טז וברם בדיל דא קממתך בדיל לאחזייתך
 נת חילי ובדיל דיהוץ משמען גבורת שמי
 ככל ארעא:

~ שבת קודש ג' שבט ~

(יז) עוֹדֶךָ מִסְתַּלֵּל בְּעַמִּי לְבַלְתִּי שֹׁלַחִם:

כ"ט - עודך מסתולל בעמי • כתיבתו: כבישת בה
 בעמי, והוא מגזרת מסלה, דמתרגמינן ארח כבישא,
 ובלע"ז קלקי"ר. וכבר פרשתי בסוף "ויחי מקץ":
 כל תיבה שתחלת יסודה סמ"ך והיא באה לדבר
 בלשון מתפעל, נותן התי"ו של שמוש באמצע
 אותיות של עקר, כגון זו וכגון: (קהלת יב) "ויסתבל
 הקגב" מגזרת סבל, (במדבר טז) "כי תשתרר עלינו"
 מגזרת שר ונגיד, וכן: (דניאל ז ח) "משתפל הוית".

(יח) הִנְנִי מִמְטִיר פֶּעַת מֶחֶר בְּרַד כְּבֵד מֵאֵד אֲשֶׁר
 לֹא־הָיָה כְּמֹהוּ בְּמִצְרַיִם לְמִן־הַיּוֹם הַזֶּה וְעַד־
 עָתָה:

כ"ט - פעת מחר • פעת הזאת למחר. שרט לו שריטה
 בכחל: למחר, כשתגיע חמה לכאן, ירד הברד.
 הגזרה • שנתסדה, וכל תיבה שתחלת יסודה יו"ד,
 יח הא אנא מחית מטרא בעדנא הדין מחר
 ברדא תסיף לחדא די לא הוה דכונה
 במצרים למן יומא דאשתכללת ועד קען:

(יט) וְעָתָה שֹׁלַח הָעֵז אֶת־מִקְנֶךָ וְאֶת כָּל־אֲשֶׁר לְךָ
 בַּשָּׂדֶה כָּל־הָאֵדָם וְהַבְּהֵמָה אֲשֶׁר־יִמְצֵא בַּשָּׂדֶה
 וְלֹא יֵאָסֵף הַבִּיָּתָה וְיֵרַד עֲלֵהֶם הַבָּרַד וּמָתוּ:

כ"ט - שלח העז • כתיבתו: "שלח כנוש", וכן: (ישעיה ט) "ושבי הגבים העיזו", (ירמיה ה) "העזו בני בנימין".
 ולא יאסף הבייתה • לשון הכנסה הוא.

כ) הִירָא אֶת־דְּבַר יְהוָה מֵעַבְדֵי פְרַעֲה הַנִּים אֶת־ עַבְדָּיו וְאֶת־מִקְנֵהוּ אֶל־הַפְּתִים:

כ"י • הננים • הכרית, לשון "וינס".

כא) וְאִשֶׁר לֹא־שָׁם לְבוֹ אֶל־דְּבַר יְהוָה וַיַּעֲזֹב אֶת־עַבְדָּיו וְאֶת־מִקְנֵהוּ בַשָּׂדֶה: פ

כב) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה נִטָּה אֶת־יְדֶךָ עַל־הַשָּׁמַיִם וַיְהִי כִרְד בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם עַל־הָאָדָם וְעַל־הַבְּהֵמָה וְעַל כָּל־עֶשֶׂב הַשָּׂדֶה בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם:

כ"י • על השמים • לצד השמים, ומדרש אגדה: הגביהו הקדוש ברוך הוא למשה למעלה מן השמים.

כג) וַיֵּט מֹשֶׁה אֶת־מַטְּהוֹ עַל־הַשָּׁמַיִם וַיְהִי נֹתֵן קֶלֶת וּבָרָד וַתִּהְלֶךְ־אֵשׁ אַרְצָה וַיִּמָּטֵר יְהוָה בָּרָד עַל־אֶרֶץ מִצְרַיִם:

כד) וַיְהִי בָרָד וְאֵשׁ מִתְּלַקַּחַת בְּתוֹךְ הַבָּרָד כַּבֵּד מְאֹד אֲשֶׁר לֹא־הָיָה כְמוֹהוּ בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם מֵאִזֹּ הָיְתָה לְגוֹי:

כ"י • מתלקחת בתוך הברד • גם בתוך גס: האש והברד מעורבין. והברד, מים הוא, ולעשות רצון קונם, עשו שלום ביניהם (שמות רבה).

~ נקודות משיחות קודש ~

"חם" לעצמו ו"קר" לגבי חוץ

יכולים היו לחשוב, שהטעם להנהיגה זו הוא משום שטבע הפעל-גאונה הוא להיות בקרירות לגבי כל דבר, אך האמת היא להפך, שקרירות זו סבתה היא חמימות. דמפנין שמרגיש ואוהב את עצמו מאד ורקיע בזה לגמרי, לכן הרי הוא מתנהג עם חברו בקרירות.

וזהו ענין מפת ברד, שהיתה מדה כנגד מדה, שהקב"ה הלך את המצריים שהיו בעלי גאונה כפ"ל, עם ברד ואש מערבין זה בזה, קרירות וחמימות ביחד.

(על-פי רשימת "וארא תש"ב", רשימות חוברת כז - מתוך 'לקראת שבת')

ויהי ברד ואש מתלקחת בתוך הברד
גם בתוך גס, האש והברד מעורבין (ט. כד. ובפרש"י)
יש לעין לאיזה טעם הלך הקב"ה את המצריים באפן בזה, שהאש והברד יהיו מערבין זה בזה, דבר שאינו רגיל כלל? ויש לבאר זה בדרך התסידות:

קליפת פרעה והמצריים היתה ענין הגאונה, כמו שכתוב בהפטרת פרשתנו על פרעה "אשר אמר לי יאורי ואני עשיתני" (יחזקאל כט, ג).

והנה דרך הפעל-גאונה הוא שחושב רק על עצמו, ולזולתו הרי הוא מתנהג בקרירות ובלי רגש.

כה) וּמִחָא בְרָדָא בְּכָל אַרְעָא דְּמִצְרַיִם יָת כָּל דִּי בַחֲקָלָא מֵאֲנָשָׁא וְעַד בְּעִירָא וַיִּת כָּל עֶסְבָּא דַּחֲקָלָא מִחָא בְרָדָא וַיִּת כָּל אֵילָן דִּבְחֲקָלָא תִּבְר:

כה) וַיִּךְ הַבָּרָד בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם אֶת כָּל־אֲשֶׁר בַּשָּׂדֶה מֵאָדָם וְעַד־בְּהֵמָה וְאֶת כָּל־עֶשֶׂב הַשָּׂדֶה הִכָּה הַבָּרָד וְאֶת־כָּל־עֵץ הַשָּׂדֶה שָׁבַר:

(כו) רַק בְּאַרְץ גִּשְׁן אֲשֶׁר־שָׂם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא הָיָה בְּרֵד:

כו לחוד בארץ גשן די תמן בני ישראל לא הוא ברד:

(כז) וַיִּשְׁלַח פִּרְעוֹה וַיִּקְרָא לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים חָטְאתִי הַפַּעַם יְהוָה הַצְּדִיק וַאֲנִי וְעַמִּי הַרְשָׁעִים:

כז ושלח פרעה וקרא למשה ולאהרן ואמר להון חבית זמנא דא זי זכאה ואנא ועמי תיבין:

(כח) הֶעֱתִירוּ אֶל־יְהוָה וְרַב מַהִּית קָלַת אֱלֹהִים וּבְרַד וַאֲשַׁלַּח אֶתְכֶם וְלֹא תִסְפוּן לַעֲמֹד:

כח צלו קדם זי וסגי קדמוהי רוח דלא יהון עלנא קלין דלוט קאלין מן קדם זי וברדא ואשלח תכון ולא תוספון לאתעכבא:

כט"א ורב. די לו במה שהוריד כפר.

(כט) וַיֹּאמֶר אֵלָיו מֹשֶׁה כִּצְאתִי אֶת־הָעִיר אֶפְרַיִם אֶת־כַּפִּי אֶל־יְהוָה הַקָּלוֹת יַחְדָּלוּן וְהַבְּרַד לֹא יִהְיֶה־עוֹד לְמַעַן תֵּדַע כִּי לַיהוָה הָאָרֶץ:

כט ואמר לה משה במסקי מן קרתא אפרוש זי בצלו קדם זי קליא תמנעון וברדא לא יהי עוד בדיל דתדע ארי זי ארעא:

כט"ב וצאתי את העיר. מן העיר, אבל בתוך העיר לא התפלל, לפי שהיתה מלאה גלולים (שמות רבה).

(ל) וְאַתָּה וְעַבְדֶּיךָ יִדְעוּ כִּי טָרַם תִּירְאוּן מִפְּנֵי יְהוָה אֱלֹהִים:

ל ואת ועבדיך ידענא ארי עד פען לא אתתנעתון מן קדם זי אלהים:

יצמח" — עד לא צמח, אף זה כן הוא: ידעתי כי עדין אינכם יראים, ומשתהיה הרוחה תעמדו בקולקולכם.

כט"ג טרם תיראון. עדין לא תיראון, וכן כל "טרם" שבמקרא — עדין לא, הוא. ואינו לשון קדם. כמו: (בראשית יט) "טרם ישכבו" — עד לא שכיבו, (שם ב) "טרם

(לא) וְהַפְּשָׁתָה וְהַשְׁעָרָה נִפְתָּה כִּי הַשְׁעָרָה אָבִיב וְהַפְּשָׁתָה גִבְעָל:

לא וכתנא וסערי לקו ארי סערנא אביבין וכתנא גבעולין:

השערה אביב. כבר בפרה ועומדת בקשיה ונשתברו ונפלו, וכן הפשטה גדלה כבר והקשה לעמד בגבעוליה. השערה אביב. עמדה באביה, לשון (שיר השירים ו) "באבי הנחל".

כט"ד והפשטה והשערה נפתה. נשברה, לשון: "פרעה נכה", נכאים, וכן "לא נכו". ולא יתכן לפרשו לשון הפאה, שאין נו"ן במקום ה"א לפרש "נפתה" כמו הקתה, "נכו" כמו הכו, אלא הנו"ן שרש בתיבה, והרי הוא מגזרת (איוב לג) "ושפו עצמותיו". כי

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

הקרא וגו', ונתמלאה כל העיר באותה שעה גילולים ממצרים שהיו עובדים לבהמות, ולכך יצא מן העיר. אמנם צריך לומר שגם לשאר תפלות הנה יוצא מן העיר, ומנה אנו למדין לכל השאר: תורה ל חסלת פרשת וארא

האמינו בהקדוש-ברוך-הוא (שמור יב ח): תורה כח (כט) פצאתי את העיר. לכך הוצרך לצאת מן העיר כשהוצרך להתפלל על מפת הברד יתבר משאר מכות, לפי שעל מפת הברד כתיב (פסוק ב)

(כז) ה' הצדיק. ולכך אמר דבר זה על הברד יותר מכל שאר המכות, לפי שאמר לו הקדוש-ברוך-הוא (פסוק ט) שלח העז, ומי שלא נאספו בבית מתו, לפיכך אמר לו ה' הצדיק שהנהיגני היטב, ואני ועמי הרשעים, כי ברשע הניחו בהמותם בשדות ולא

(לב) וְהִחֲטָה וְהִכְסֶמֶת לֹא נָפוּ כִּי אֶפִילַת הַנָּה: לִב וְחִטָּאָה וְכִנְתִּיא לֹא לָקוּ אַרְי אֶפִילָתָא אַנְוִן:

בְּכַרְד. וּמְדַרְשׁ רַבִּי תַנְחֻמָא, יֵשׁ מְרֻבּוּתֵינוּ שְׁנַחֲלָקוּ עַל זֹאת וְדָרְשׁוּ: "כִּי אֶפִילַת" – פְּלֵאֵי פְּלֵאוֹת נַעֲשׂוּ לָהֶם שְׁלֵא לָקוּ:

כ"ט◀ כִּי אֶפִילַת הַנָּה • מְאֻחְרוֹת, וְעַדִּין הָיוּ רַכּוֹת וְיֻכּוּלוֹת לַעֲמֹד בְּפָנֵי קִשָּׁה. וְאָף-עַל-פִּי שְׁנֶאֱמַר: "וְאֵת כָּל עֹשֵׁב הַשָּׂדֶה הִכָּה הַכָּרְד", יֵשׁ לְפָרֵשׁ פְּשוּטוֹ שֶׁל מְקָרָא, בְּעֵשְׂבִים הַעוֹמְדִים בְּקֻלְחָם הָרְאוּיִים לְלָקוֹת

לג וּנְפַק מִשָּׁה מְלֻת פְּרֻעָה יֵת קְרָתָא וּפְרֻשׁ יְדוּהֵי בְּצֵלוֹ קְדָם יְיָ וְאֶתְמַנְעוּ קְלִיא וּבִרְדָא וּמְטָרָא דְהוּהּ נְחִית לֹא מְטָא עַל אַרְעָא:

(לג) וַיֵּצֵא מֹשֶׁה מֵעַם פְּרֻעָה אֶת־הָעִיר וַיִּפְרֹשׂ בְּפִיו אֶל־יְהוָה וַיַּחֲדִלוּ הַקְּלוֹת וְהַכָּרְד וּמְטָר לֹא־נִתְּדָ אַרְצָה:

יְצִיקַת מְתַקָּת, וְרוּאָה אַנְי אֶת דְּכָרְיוֹ, כְּתַרְגוּמוֹ: "וַיִּצְק" (שְׁמוֹת לו) וְאֶתְרִי, "לְצַקָּת" (שְׁמוֹת לח) לְאֶתְקָא, אָף זֶה: "לֹא נִתְּדָ לְאַרְצִי" – לֹא הִצַּק אַרְצָה.

כ"ט◀ לֹא נִתְּדָ • לֹא הִגִּיעַ, וְאָף אוֹתָן שֶׁהָיוּ בְּאִוִיר, לֹא הִגִּיעוּ לְאַרְצִי, וְדוּמָה לוֹ: (דְּנִיאל ט) "וְנִתְּדָ עֲלֵינוּ הָאֵלָה וְהַשְּׂבוּעָה" דְּעֶזְרָא, "וְתִגִּיעַ עֲלֵינוּ". וּמִנַּחֵם בֶּן סְרוּק חִבְרוֹ בְּחֵלֶק (יחזקאל כב) "בְּהִתְדָף בְּסָף" לְשׁוֹן

לד וַיִּזְזָא פְּרֻעָה אַרְי אֶתְמַנְעַע מְטָרָא וּבִרְדָא וְקִלְיָא וְאוּסָף לְמַחֲטִי וַיִּקְרָה לְלִבָּהּ הוּא וְעֵבְדוּהֵי:

(לד) וַיִּרָא פְּרֻעָה כִּי־חָדַל הַמְּטָר וְהַכָּרְד וְהַקְּלוֹת וַיִּסַּף לְחִטָּא וַיִּכְבַּד לְבוֹ הוּא וְעֵבְדָיו:

לה וְאֶתְמַנְעַף לְבָא דְפְרֻעָה וְלֹא שִׁלַּח יֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כְּמָא דִּי מְלִיל יְיָ בִּידָא דְמִשָּׁה: פ פ פ

(לה) וַיִּחְזַק לֵב פְּרֻעָה וְלֹא שִׁלַּח אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּאִשֶּׁר דִּבֶּר יְהוָה בְּיַד־מֹשֶׁה: פפפ

קכ"א פסוקים, גיבעו"ל סימן. יעא"ל סימן. חסלת פרשת וארא

ההפטרה לציבור ולשמו"ת לקמן עמודים רעג - רעו

המשך ביאור למסכת בבא קמא ליום ראשון עמ' ב

10 וְקוּרְהוּ, וְהִשְׁתָּא הוּא קְרוֹי 'שְׁלֵלָא' וּגְגוּ. וְאִם כֵּן לְדַעַת רַב יוֹסֵף יֵשׁ לוֹ
11 לְגוֹלָן זֶה לְקִנּוֹת אֵת הַמְרִישׁ מִשׁוּם שִׁינּוּי הַשֶּׁם. וְהָרִי תִנֵּן בְּמִסְכַּת
12 עֲדִיּוֹת (פ"ז מ"ט), הַעִיד רַבִּי נְחוּנְיָא בֶן גּוּדְגָא עַל הַפְּרִישׁ הַגּוֹל
13 שְׁבָנָא הַגּוֹלָן בְּבִירָה וּבֵית גְּדוּלוֹ, שֶׁתְּקַנּוּ חֲכָמִים שִׁיחִיהִי הַנְּגוּל נֹזֵל
14 מִן הַגּוֹלָן אֵת דְּמִיּוֹ שֶׁל הַמְרִישׁ בְּלִבָּד וְלֹא אוֹתוֹ עֲצָמוּ, מִפְּנֵי תִקְנַת
15 הַשְּׂבִיבִים, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִצְטָרְכוּ גוֹלְנֵי הַמְרִישׁ לְסַתֵּר אֵת בְּתִיהֶם כְּדֵי
16 לְהַחֲזִיר אֵת הַקּוּרָה, וּמִתּוֹךְ כֵּךְ יִמְנַעוּ לְחוּזֵר בְּתוּבָה.
17 מִסִּימַת הַגְּמָרָא אֵת קוּשִׁיתָהּ, הֲלֵא מְעַמָּא שֶׁל דִּין זֶה הוּא רַק מִפְּנֵי
18 תִקְנַת הַשְּׂבִיבִים,

1 סַתֵּם וְהִשְׁתָּא הֵם כְּלָיִם, וְאִינֵם כַּעֵין שְׂגוּל. אִם כֵּן גִּזִּילָה שֶׁהִשְׁתַּנְּתָה
2 בְּשִׁינּוּי הַשֶּׁם וּבְכוּן עוֹר שֶׁנַּעֲשָׂה עֵיצָבָא, נִמְי אֵינָה כַּעֵין שְׂגוּל, שֶׁהָרִי
3 מְעִיקָרָא בְּשַׁעַת הַגּוֹזִילָה, קְרוֹי לִיה מְשָׁבָא – קְרָאוּ לוֹ 'עוֹר', וְהִשְׁתָּא
4 הוּא קְרוֹי 'אֶפְרַיִם' (עֵיצָבָא). לְפִיכֵךְ אֵין לְהוֹכִיחַ מִמְּחֻלוֹקֵת חֲכָמִים
5 וְרַבִּי שִׁמְעוֹן שִׁאוּשׁ לְבָדוֹ קוּנָה, שֶׁכֵּן הַקִּנִּין אֵינוֹ עַל יַדִּי הַיְאוּשׁ
6 לְבָדוֹ, אֲלֵא עַל יַדִּי שִׁינּוּי שֶׁם זֶה בְּצִירּוֹף עִם הַיְאוּשׁ.
7 מִקְשָׁה הַגְּמָרָא עַל רַב יוֹסֵף הַסוּבֵר שִׁינּוּי הַשֶּׁם קוּנָה: וְהָרִי מְרִישׁ
8 (קוּרְהוּ) גּוֹל שֶׁקִּבְעוּ הַגּוֹלָן בְּבֵית כְּדֵי לְסַמּוֹךְ עֲלָיו אֵת הַתְּקָרָה,
9 דְּאִיכָּא בַּהּ שִׁינּוּי הַשֶּׁם, דְּהָרִי מְעִיקָרָא בְּשַׁעַת הַגּוֹזִילָה שִׁמּוֹ 'בְּשִׁרְיָא'

המשך ביאור למסכת בבא קמא ליום שישי עמ' א

7 לעִיל הַתְּבַאֵר, שֶׁהַבְּרִייתָא הַפּוֹטְרַת מִתְּשֻׁלוּמֵי ד' וְה' בַּגִּבּוֹ וְטַבַּח
8 בְּשַׁבַּת אוֹ לְעַבּוּדָה זְרָה, אוֹ גַב שׁוֹר הַנְּסַקֵּל וְטַבַּחוּ, הִיא כְּשִׁיטַת
9 רַבִּי שִׁמְעוֹן, שֶׁשְׁחִיטָה שֶׁאֵינָה רְאוּיָה לְאִכִּילָה אֵינָה נַחֲשַׁבַּת
10 שְׁחִיטָה. שׁוֹאֵלֵת הַגְּמָרָא: בְּשִׁלְמָא לְמָאן דְּאָמַר שִׁמְעוּשָׁה שַׁבַּת אֲסוּר
11 מִדְּאִוְרִיתָא, אָמַטוּ

1 אָמַר שִׁמְעוּשָׁה שַׁבַּת אֲסוּר מִדְּאִוְרִיתָא, וְהָד אָמַר שִׁמְעוּשָׁה שַׁבַּת
2 אֲסוּר מִדְּרַבְּנָן. מִבְּאֵרֵת הַגְּמָרָא טַעֲמָם: מָאן דְּאָמַר שִׁמְעוּשָׁה שַׁבַּת
3 אֲסוּר מִדְּאִוְרִיתָא, סַבֵּר בְּרַבָּמְרִין לְעִיל, שֶׁלְּמִדִּים זֹאת מִהַפְּסוּק
4 'וְשִׁמְרָתֶם' וּגו'. וּמָאן דְּאָמַר שֶׁאֲסוּר מִדְּרַבְּנָן, סַבֵּר שֶׁאָמַר קְרָא (שֶׁם)
5 'קִדְשׁ הוּא', לְמַעַט שֶׁרַק 'הוּא' – הַשַּׁבַּת עֲצָמוֹ קִדְשׁ וְאֲסוּר
6 בְּמִלְאכָה, וְאֵין מְעִשְׂוֵי קִדְשׁ לְהַיֵּאֵסֵר בְּאִכִּילָה.

לוח תהלים

יום ראשון, כ"ו טבת < פרק קיט מפסוק צז עד סוף הפרק

יום שני, כ"ז טבת < מפרק קכ עד פרק קלד

יום שלישי, כ"ח טבת < מפרק קלה עד סוף פרק קלט

יום רביעי, כ"ט טבת < מפרק קמ עד סוף פרק קנ

יום חמישי, א' שבט < פרק כ. מפרק א עד סוף פרק ט

יום שישי, ב' שבט < מפרק י עד סוף פרק יז

שבת קודש, ג' שבט < פרק כ. מפרק יח עד סוף פרק כב

ממכתבי כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ

שמעתי מזקני ארץ שבימיהם
היה המנהג שכל אחד היה
אומר בכל יום את הקאפיטל
[פרק] תהילים לפי שנות חייו.
למשל אם מלאו לו כ' שנה ונכנס
לשנת הכ"א היה אומר פרק
כ"א בתהילים וכן היו אומרים
גם את התהילים לפי שנות בניו
ובנותיו שזוהי סגולה שלא ייצאו
לתרבות רעה....

(תמוז תרס"ו)

...בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה
לכללות אנ"ש שי' אשר יקבעו, שבבתי-
הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין
מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו
שנחלק לימי החודש), ולאמר אחר זה קדיש
כנהוג. ובקשתי זאת בתקפה עומדת, לזכות
הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת,
כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו
בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות
בכל מיילי דמיטב מנפש ועד בשר...

(ט"ו סיון, תרפ"ח)

~ יום ראשון כ"ו טבת ~

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 38, פרק יד והנה מרת... עד עמ' 38, לכפור האמת.

שציוה הקב"ה, שְׁפָהָם – במעשה, דיבור ומחשבה, שלא כמו בדברים המסורים ללב, הַפְחִירָה וְהִיכִלְתָּ וְהִרְשִׁוּתָּ נְתוּנָה לְכָל אָדָם לַעֲשׂוֹת וּלְדַבֵּר וּלְחַשֵּׁב גַּם מִה שֶׁהוּא נֶגְדַת אַתָּה לְבוֹ וְהִפְכָה מִמֶּשׁ, כִּי גַם בְּשַׁעָה שֶׁהֵלֵב חוֹמֵד וּמְתַאֲוֶה אִיזוּ תַאֲוֶה גְשְׁמִיית

בְּהִתֵּר – לדבר מותר

שיש לעשותו לשם שמים,

אלא שהוא חומד בו כדי

למלא את תאוותו, או

בְּאִסּוּר חֲסִדֵּי שְׁלֹם –

יָכוֹל לְהִתְנַפֵּר – על

התאוה, וְלִחְסִיחַ דַּעְתּוֹ

מִמֶּנָּה לְגַמְרֵי, – כיצד

ביכלתו לעשות זאת? –

בְּאִמְרוֹ לְלִבּוֹ: – על-ידי

שהוא מסביר ומוכיח

לעצמו: אֲיֵנִי רוֹצֶה

לְהִיֵּת רָשָׁע אֲפִלּוּ שַׁעָה

אַחַת, – כלומר, אינני

רוצה למלא אחרי תאוותי

ולעשות את האסור,

ולחייקרא משום כך

"רשע". מדוע אין אני

רוצה בכך? – כִּי אֲיֵנִי רוֹצֶה לְהִיֵּת מְבָדֵל וּנְפֹרֵד

חֲסִדֵּי שְׁלֹם מִה' אַחַד בְּשׁוֹם אֲפִן, בְּדַבְרֵיכֶם

מְבַדְּלִים וְגו', – בין יהודי לבין הקב"ה. הרי, שעל-ידי

עבירה, נעשה היהודי נפרד ומובדל מה'. ועל-ידי התעמקותו

בדברים אלה, ובואו להכרה, שאין הוא רוצה להיות "רשע",

מפני שאינו רוצה להיות נפרד חלילה מהקב"ה – יש בכוחו,

גם כשהלב מתאוה לתאוה, להיות "סור מרע" ולהימנע

מעשיית עבירה בפועל. ואילו, כדי שיהא זהיר ב"עשה טוב",

לעשות את מה שצריך לעשות, עליו להתבונן: רַק אֲנִי רוֹצֶה

לְדַבֵּקָה בּוֹ – בהקב"ה, נִפְשִׁי רוּחִי וְנִשְׁמָתִי, בְּהִתְלַבֵּשׁ

בְּשִׁלְשָׁה לְבוּשֵׁי יִתְבַרְךָ, – כלומר, כפי שה"תניא" אומר

מיד, במחשבה, דיבור ומעשה של תורה ומצוות, שהן רצונו

וחכמתו שהם דבר אחד עם הקב"ה בעצמו – ולכן הם נקראים

"שלושה לבושי יתברך", שְׁהֵם: מַעֲשֵׂה דְבוּר וּמְחַשְׁבָה, בַּח'

וְתוֹרָתוֹ וּמְצוּתָיו, – ומיכן נובע רצוני זה, לרצות באמת

להיות דבוק ומאוחד עם הקב"ה? – הרי זה: מֵאֲהָבָה מִסְתַּתֵּר

פְּרָק יד. בפרקים הקודמים הסביר רבנו הזקן, שהתואר "בינוני" חל על יהודי הנזהר שלא להיכשל, במחשבה, דיבור ומעשה, בדבר של איסור; כל מחשבותיו, דיבוריו ומעשיו הם בתורה ובמצוות בלבד. הרע שבנפשו הבהמית אמנם עדיין די

חזק להעלות בלבו תאוה

לעניני העולם-הזה, אך

אין תאוה זו באה לידי

ביטוי באחד משלושת

הלבושים האמורים.

הנפש האלקית –

ב"עזרת" הקב"ה – אינה

נותנת ל"רע" להתפשט

בגוף. רבנו הזקן ממשיך

בפרק הבא: וְהִנֵּה, מֵדַת

הַבִּינּוּנִי הִיא מֵדַת פֶּל

אַדָּם, – מותאמת לכל

אדם, וְאַחֲרֶיהָ פֶּל אָדָּם

יִמְשֵׁךְ, – כל מי שעדיין

לא הגיע למדרגה זו,

עליו להשתדל, על-ידי

עבודה ויגיעה, להגיע

למדת ה"בינוני" – שרק

לא יחשוב שזהו למעלה

מכוחותיו, שְׁפָל אָדָּם יָכוֹל לְהִיֵּת בִּינּוּנִי בְּכָל עֵת וּבְכָל

שַׁעָה. – יש ביכולתו תמיד להגיע לדרגת ה"בינוני", כִּי

הַבִּינּוּנִי אִינוּ מוֹאֵס בְּרַע, – עד כדי כך שירגיש שגאה

ומשטמה לתאוות גשמיות, שְׁזָהוּ – המיאוס ב"רע", דְּבַר

הַמְּסוּר לְלֵב, – כפי שכבר למדנו, אין ה"בינוני" שולט עדיין

ב"רע" שבלב, ממילא אין הוא מואס ברע; וְלֹא פֶל הַעֲתִים

שְׁוֹת, – לפעמים, כשלבו פתוח, כמו בשעת התפלה, כשלבו

מתמלא אהבה גלויה להקב"ה – יכול להתעורר בו רגש של

שגאה ל"רע"; ולפעמים הלב "אטום" ואין בכוחו של

ה"בינוני" לעורר בלבו רגש של תיעוב ל"רע". וא"כ מובן,

שהמיאוס ברע הוא לא ה"מבחן" של ה"בינוני", שהיא

מדרגתו התמידית, אֲלֵא – ענינו של ה"בינוני" הוא: "סור

מרע ועשה טוב", דְּהֵינּוּ פּוֹעֵל מִמֶּשׁ, בְּמַעֲשֵׂה דְבוּר

וּמְחַשְׁבָה, – ה"סור מרע ועשה טוב" מתבטא ב"בינוני"

בפועל ממש, בצורה פרקטית: שלא לחשוב, שלא לדבר ושלא

לעשות מה שאסור, ולעומת זאת לחשוב, לדבר ולעשות מה

שבקלים" היה חש ומרגיש שאכן באותה עבירה הוא נפרד מהקב"ה – לא היה חוטא בשום פנים. אלא שאותה "רוח שטות" מדיחה אותו לחשוב, שאין הוא נפרד מהקב"ה גם בשעה שהוא חוטא. מדוע אין הוא מקיים מצוות, למרות שאהבתו מכתובה לו שעליו לקיימן? – הרי זה מפני: **וְגַם שׁוֹכֵחַ אֶהְבֶּתוּ לַה' הַמְסַתֶּרֶת בְּלִבּוֹ,** – ולכן אין הוא מקיים מצוות. אילו היתה אהבתו לה' בהכרתו המלאה, היה עושה ככל אשר ביכלתו,

כדי להתאחד, באמצעותן, עם הקב"ה. כל האמור הוא ביחס ל"קל שבקלים", ואילו אותו יהודי ממשיך בחשבון נפשו: **אָבֵל אֲנִי אֲיַנְנִי רוּצָה לְהֵיזוֹת שׁוֹטֵה כְּמֹהוּ לְכַפֵּר הָאֲמֵת.** – וה"אמת" היא הרי, שעל-ידי עבירה אכן נעשה האדם נפרד מהקב"ה, והרי ה"אמת" היא שקיימת ביהודי "אהבה מסותרת" להקב"ה, המכתיבה לו לקיים מצוות – ומשום כך, אין אני רוצה, לכפור את ה"אמת". "חשבון הנפש" האמור מתייחס לזהירות ממשית, שלא להיכשל במחשבה, דיבור ומעשה. באמצעות "חשבון" זה מסוגל כל יהודי להתגבר על יצרו הרע, גם ב"סור מרע", שלא להיכשל בעבירות, וגם ב"ועשה טוב" – להשתדל לקיים מצוות – וכך ביכלתו להגיע למדרגת "בינוני".

ולמרות שאין אני חש באותה אהבה, היא בודאי טמונה ומוסתרת בלבי, **כְּמוֹ בְּלִבְ בְּלָלוֹת יִשְׂרָאֵל שֶׁנִּקְרָאוּ "אוֹהְבֵי שְׁמַךְ"**, – שכן, לכל יהודי אהבה מסותרת בלבו להקב"ה, גם כשאין הוא חש בה בצורה גלויה. **וְאִפְלוּ קַל שֶׁבְּקָלִים יִכּוֹל לְמַסֹּר נַפְשׁוֹ עַל קִדְשֵׁי הַשֵּׁם,** – באם יכריחו אותו לכפור בהקב"ה. דבר זה נובע, כפי שיוסבר בפרקים הבאים, מאהבתו המסותרת להקב"ה, המתעוררת ומתגלה באותו רגע

שהוא מרגיש שרוצים חלילה לנתק אותו מהקב"ה, הריהו מוסר נפשו כדי שלא להיעשות נפרד חלילה מהקב"ה. הרי, שגם "קל שבקלים" ישנה בו אותה אהבה מסותרת אל הקב"ה, **וְלֹא נִזְפַּל אֲנֹכִי מִמֶּנּוּ בְּיָדַי,** – מאותו "קל שבקלים". אלא ששאלת השאלה: אם אכן קיימת בו אהבה להקב"ה, מדוע הוא "קל שבקלים"? – **אֵלֶּיךָ שֶׁנִּבְּנָם בְּרוּחַ שְׁטוּת,** – כמו שאומרים חכמינו ז"ל: "אין אדם עובר עבירה אלא-אם-כן נכנסה בו רוח שטות", **וְנִדְמָה לוֹ שֶׁבִּעֲבָרָה זֶה עֹרְדֵנוּ בְּיַהֲדוּתוֹ** – שאין עבירה זו מזיקה ופוגמת ב"יהדותו", **וְאִין נִשְׁמָתוֹ מִבְּדִלְתֵי מַאֲלֵהוּ יִשְׂרָאֵל,** – ואילו האמת היא, כפי שיסביר בפרק כ"ד, שבשעה שיהודי נכשל בעבירה, הוא נפרד חלילה, בשעת מעשה, מהקב"ה; ואם גם ה"קל

ליקוטי אמרים

ישראל שנקראו אוהבי שמך ואפי' קל שבקלים יכול למסור נפשו על קדושת ה' ולא נופל אנכי ממנו בודאי אלא שנכנס בו רוח שטות ונדמה לו שבעביר' זו עודנו ביהדותו ואין נשמתו מובדלת מאלהי ישראל וגם שוכח אהבתו לה' המסותרת בלבו אני אינני רוצה להיות שוטה כמוהו לכפור האמת.

~ יום שני כ"ז טבת ~

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 38, משא"כ בדבר... עד עמ' כ, צדיקים בו' ע"ש:

ומתענגות מאלקות. אהבה זו להקב"ה, המכילה תענוג מאלקות – יוצרת שנאה ל"רע", לתאוות ולתענוגים גופניים, כפי שהדבר הוסבר בפרקים הקודמים. ועל זה – על עבודה זו של "אהבה בתענוגים", **אָמְרוּ רַבֵּי לֵאמֹר: "עוֹלָמְךָ תִּרְאֶה בְּחַיִּיךָ בּוֹ";** – מי שהגיע לעבודה זו, "רואה" בחייו חלק מהעולם-הבא, **וְאִין כָּל אָדָם זוֹכֵה לְזוֹת, בִּי זְהוּ** – מדרגת אהבה כזו בעבודת ה', היא פִּעִין קָבוֹל שְׂכָר, – ו"שכר" אין אדם נוטל בעצמו, הוא מקבל אותו מלמעלה.

מה-שאינ-כן בְּדָבָר הַמְּסוּר לְלֵב, דְּהֵינּוּ שִׁיחָא הֲרַע – תאוות ותענוגות גשמיים, **מָאוּם מִמֶּשׁ בְּלִבְ וְשִׁנְאוֹי בְּתַבְלִית שְׁנָאָה,** – כפי שהדבר ב"צדיק גמור", **אוּ אִפְלוּ שְׁלֹא בְּתַבְלִית שְׁנָאָה** – כפי שהדבר ב"צדיק שאינו גמור", **הִנֵּה זֶה אִי אֲפֻשֶׁר שִׁיחָה בְּאֲמֵת לְאֲמֵתוֹ אֵלֶּיךָ עַל-יְדֵי נִדְל וְתַקָּה הָאֶהְבָּה לַה', בְּבַחֲנֵית "אֶהְבָּה בְּתַעֲנוּגִים", לְהַתְעַנֵּג עַל ה' מִעֵין עוֹלָם-תְּבָא,** – שכן, בעולם-הבא, "נהנין – הנשמות – מזיו השכינה", הן נהנות

ליקוטי אמרים

משא"כ בדבר המסור ללב דהיינו שיהא הרע מאום ממש בלב ושנאו בתכלית שנאה או אפי' שלא בתכלית שנאה הנה זה אי אפשר שיהיה באמת לאמיתו אלא ע"י גודל ותוקף האהבה לה' בבחי' אהבה בתענוגים להתענג על ה' מעין עוה"ב. ועל זה אמרו רז"ל עולמך תראה בחיך בו' ואין כל אדם זוכה לזה כי זהו כעין קבול שכר

2. תהלים ה, יב. 3. סוטה ג, א. 4. ברכות יז, א.

מסור לבחירתו של האדם. אם-כן איך אומר אומר איוב "בראת צדיקים", שהקב"ה ברא צדיקים? אלא, בהתאם לאמור – הדבר מוסבר, כי לא כל אדם זוכה למדרגת "צדיק" והיא מתנה מלמעלה, וזו היתה טענתו של איוב

"בראת צדיקים", שהקב"ה ברא נשמות שיהיה בידן לזכות לאותה מדרגה נעלה של "צדיק". וכך אומר רבנו הזקן: **וְלִבְּנֵי אֱמֶר אִיּוֹב: "כִּי בָרָאתָ צְדִיקִים כֹּחַ";** – נשמות כאלו שיוכלו

לזכות למדרגה זו של "צדיק", אכן ברא הקב"ה מלכתחילה (את הקושיא בקשר ל"בראת רשעים" – יתרץ רבנו הזקן להלן בפרק כ"ז). **וְכִדְרֵי אֱתָא בְּתַקְוָנִים,** – ב'תיקוני זוהר', **שֵׁשׁ בְּנֵשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל כְּמָה מִינֵי מַדְרָגוֹת וּבְחִינּוֹת: חֲסִידִים, גְּבוּרִים, הַמְתַּנְבְּרִים עַל יִצְרָם, מְאֵרֵי תוֹרָה, – "בעלי תורה", נְבִיאִים כו', צְדִיקִים כו', עֲנֵי שָׁם: –** הרי שמבחינת הנשמות עצמן, ישנן כאלו שהן במדרגת "צדיקים".

וְכִדְרֵי תִיב: "עֲבוּדַת מִתְנָה אֶתְּנֶן אֶת כְּהֻנְתְּכֶם וְגו'", – אעשה את כהונתכם כמתנת-שכר לכם. במובן רוחני מוכרת מדרגת "אהבה בתענוגים" (בכל מי שנמצא באותה דרגה, לא רק כהנים) בתואר "כהונה". ועל כך אומר הכתוב,

שעבודת ה"כהונה" היא מתנה מלמעלה, כְּמֹו שְׁנֵתְפָאָר בְּמִקּוֹם אַחֵר. – הרי, שמדרגת "צדיק", שהיא עבודה שבלב, במיאוסו של ה"רע", הנוכעת מ"אהבה בתענוגים" שהיא מתנה

מלמעלה – אי אפשר לומר שכל אחד שייך לעבודה זו. ואילו למדרגת ה"בינוני" יכול כל אחד להגיע בעבודתו העצמית. בכך יתרץ רבנו הזקן את הקושיא על מאמר הגמרא (על דברי איוב להקב"ה): "ריבוננו של עולם, בראת צדיקים, בראת רשעים" – שאל על כך רבנו הזקן בפרק א: "והא צדיק ורשע לא קאמר?" – כשקובעים למעלה צורתו והרכבו של האדם העומד להיוולד, דנים אם יהיה חכם או טיפש וכו' ואילו ביחס לצדיק או רשע, לא נאמר שם דבר, שכן הדבר

ליקוטי אמרים

וכדרכיב עבודת מתנה אתן את כהונתכם וגו' כמ"ש במ"א. ולכן אמר איוב בראת צדיקים כו' וכדאיתא בתיקונים שיש בנשמות ישראל כמה מיני מדרגות וכו'. חסידים גבורים המתגברים על יצרם מארי תורה נביאים כו' צדיקים כו' ע"ש:

~ יום שלישי כ"ח טבת ~

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' כ, ובוה יובנ.. עד עמ' 40, תהי צדיק:

בְּאֵמַת, – הרי, שלא לכל אחד ישנה הבחירה המלאה והאפשרות להיות "צדיק" – **וְלִבְּנֵי מְשֻׁבְּעִים שְׁנִית "אל תהי רשע" על-פל-פנים,** – על-כל-פנים שלא יהיה רשע. כלומר, גם כשלא זוכה למדרגת "צדיק", אבל לפחות אל תהיה "רשע", כי-אם – "בינוני". **שְׁפֹחָה** – שלא יהיה "רשע", **מְשֻׁבְּעֵי הַבְּחִירָה,** והרשות נתונה לכל אדם למשל ברוח תאותו שבלבו ולכבש יצרו, שלא יהיה רשע אפלו שעה אחת כל ימיו, בין בבחינת "סור מרע" –

וּבֹזָה יוֹבֵן כְּפַל לְשׁוֹן הַשְּׁבוּעָה: – בכך יוסבר כפל לשון השבועה, שהוזכר בפרק א'. במאמר הגמרא, משיבועין את האדם: **"תהי צדיק, ואל תהי רשע"; דלכאורה תמוה, כי מאחר שמשביעים אותו "תהי צדיק", –** ודאי הדבר שלא יהיה רשע, ואם כך למה צריכים להשביעו עוד שלא יהיה רשע? **אלא משום שאין כל אדם זוכה להיות צדיק, ואין לאדם משפט הבחירה בזה כל כך, להתענג על ה' באמת ושיהיה הרע מאוס ממש באמת ולכן משביעים שנית אל תהי רשע עכ"פ שבוה משפט הבחירה והרשות נתונה לכל אדם למשול ברוח תאותו שבלבו ולכבוש יצרו שלא יהיה רשע אפי' שעה אחת כל ימיו**

ליקוטי אמרים

ובזה יובן כפל לשון השבועה תהי צדיק ואל תהי רשע דלכאורה תמוה כי מאחר שמשביעים אותו תהי צדיק למה צריכים להשביעו עוד שלא יהיה רשע. אלא משום שאין כל אדם זוכה להיות צדיק ואין לאדם משפט הבחירה בזה כל כך להתענג על ה' באמת ושיהיה הרע מאוס ממש באמת ולכן משביעים שנית אל תהי רשע עכ"פ שבוה משפט הבחירה והרשות נתונה לכל אדם למשול ברוח תאותו שבלבו ולכבוש יצרו שלא יהיה רשע אפי' שעה אחת כל ימיו

5. במדבר יח, ז. 6. תקוני זהר בהקדמה א, ב. 7. כך נראים לכאורה פירושים של דברים. כ"ק אדמו"ר שליט"א, אבל, העיר על כך. "צריך עיון". יכול להיות, שנדרש עיון יסודי אם אכן כך כיוון רבנו הזקן להסביר את ה"תיקוני זוהר" – שכל הסוגים המנויים כאן נבראו ממש מלכתחילה להיות כמו שהם – מאחר שביניהם הוא מונה, למשל, הסוג של "גבורים, המתגברים על יצרם", שבכך אין הם דומים לצדיקים, והם גוברים על היצר-הרע על-ידי עבודה, כלומר, אפשר ללמוד: "גבורים" הם נשמות שבשורשם יש להם שייכות למדת ה"גבורה", כשם שיש לחסידים שייכות ל"חסד", ול"מארי תורה" – ל"תפארת" – ולכן עבודתם היא באותו קו.

וְלִהְיוֹת רַמָּה וְאַשְׁפָּה. – על-ידי התבוננותו בדברים אלה, יתרגל לשנוא תאוות ותענוגים גשמיים, וְהִתְפַּקֵּחַ, – עליו להשתדל להתרגל, לְהִתְעַנֵּג וְלִשְׁמַח בַּה', עַל-יְדֵי הַתְּבוּנָנוֹת בְּגִדְלַת אֵינִי-סוּף בְּרוּךְ-הוּא כְּפִי וְכִלְתּוֹ. – להשיג גדלותו של הקב"ה היוצרת בו

תענוג באלקות, אָפָּה שְׂיֹדֵעַ בְּנַפְשׁוֹ שְׁלֵא יִנְיַע לְמִדְרָגָה זוּ בְּאַמְתּוֹ לְאַמְתּוֹ – לשנוא את ה"רע" ולהתענג באלקות, כִּי-אֵם בְּדִמְיוֹנוֹת – שידמה לו שהוא אכן באמת שונא את ה"רע" ומתענג מאלקות – ומ"דמיונות" יש הרי מאד להיזהר וְלִהְיוֹת בְּעִבּוּדַת ה'. אֶתְּ-עַל-פִּי כֵן הוּא יַעֲשֶׂה אֶת שְׁלֹו, לְקַיֵּם אֶת הַשְּׂבוּעָה שְׂמִשְׁבִּיעִים "תְּהִי צִדִּיק", וְה' יַעֲשֶׂה הַטּוֹב בְּעֵינָיו. – אם תלת לו במתנה את מדרגת ה"צדיק", או לא. וְעוֹד, – דבר נוסף שהוא יכול

להגיע אליו על-ידי שיתרגל בעבודותיו של "צדיק", למאוס ב"רע" ולהתענג באלקות: שְׂהִתְרַגַּל עַל כָּל דְּבָר – שְׁלֵמוֹן, וְנַעֲשֶׂה טַבַּע שְׁנִי, וְכִשְׂרִיגִיל לְמֵאִם אֶת הָרַע – יְהִיָּה נְמֵאִם קֶצֶת בְּאַמְתּוֹ, – שבמשך הזמן אכן יתחיל לשנוא את ה"רע". וְכִשְׂרִיגִיל – את עצמו, לְשִׂמְחָה נַפְשׁוֹ בַּה' עַל-יְדֵי הַתְּבוּנָנוֹת בְּגִדְלַת ה'. – הִרִי בְּאַתְּעֵרוֹתָא דְלִתְתָא אֶתְּעֵרוֹתָא דְלְעִילָא, – על-ידי התעוררות האדם למטה, נוצרת התעוררות מלמעלה, וְכִלְי הָאֵי וְאֹלִי – אחרי כל זאת, יַעֲרָה עָלָיו רוּחַ מְמָרוֹם, וְיִזְכֶּה לְבְּחִינַת רוּחַ מְשַׁרְשׁ אֵיזָה צִדִּיק שְׂתִתְעַבֵּר בּוֹ, – באופן של "עיבור"¹⁰. כפי שמואב ב"קבלה", שכשם שישנו הענין של "גלגול", שנשמה מגולגלת בגוף או בדבר אחר, כך ישנו הענין של "עיבור", שנשמתו של "צדיק" "מתעברת" בנשמתו של "בינוני", וזאת כדי שה"בינוני" יוכל לעבוד את השי"ת לפי מדרגתו של "צדיק". וזהו – לְעֵבֶד ה' בְּשִׂמְחָה אֶמְתִּיתָ, בְּדִכְתִּיבֵי: "שְׂמַחוּ צִדִּיקִים בַּה'", – בכך גם מודגש שבשעה שפגשות יחד נשמתו של "צדיק" המוכתר כ"צדיק עליון" עם נשמתו של "בינוני", המוכתר כ"צדיק תחתון" – מתבצע אז "שמחו

שלא לעבור על מצוות-לא-תעשה, בֵּין בְּבְחִינַת "וְעֵשָׂה טוֹב", – לקיים מצוות-עשה, וְ"אֵין טוֹב אֶלָּא תוֹרָה", – כמאמר חכמינו ז"ל⁶: "אין טוב אלא תורה", וכשהוא אומר כאן שעל האדם להיות זהיר ב"ועשה טוב" – זה כולל גם

תורה, דְּהֵינּוּ "תְּלִמּוּד תוֹרָה" ש"בְּגִיד בְּלִי". – שיהיה זהיר אף מלעבור על מצוות-עשה כזו, שקשה להישמר מכך, כעוון ביטול תורה. שכן, בהיותו בעל בחירה מלאה, אפשר לו להישמר גם מביטול תורה. לשם כך משביעים אותו שנית, שלא יהיה "רשע". שכן, גם אם אין לו את הזכות והאפשרות להגיע למדרגת "צדיק", אבל יש לו לפחות האפשרות שלא להיות "רשע". ודבר זה תלוי בו עצמו ובבחינתו. ברם, למרות שיתכן הדבר, שאף פעם לא יוכל אותו יהודי להגיע למדרגת "צדיק"

– אומר רבנו הזקן להלן, שגם יהודי כזה צריך להתאמץ ולעסוק באותן עבודות המותאמות למדרגת "צדיק" – כמו: להשתדל להתרגל למאוס בתאוות ובתענוגים גשמיים, ולעומת זאת – להשתדל לעורר בלבו אהבה של תענוג להקב"ה, על-ידי התבוננות עמוקה בגדולת השי"ת – וכך להשתדל לקיים (ובמדה מסויימת אולי יצליח גם להביא את הדבר למעשה בפועל) את השבועה שמשביעים אותו "תְּהִי צִדִּיק". וכך אומר רבנו הזקן: אָדָּה, אֶתְּ-עַל-פִּי-כֵן – למרות, שכפי האמור, לא כל אדם יכול להיות "מואס ברע" ובעל "אהבה בתענוגים" – שהיא מדרגתו של ה"צדיק", ואילו כאן הרי מדובר ב"בינוני", צִדִּיק לְקַבֵּעַ לוֹ עֵתִים נְסִיחָה לְשִׂית עֲצוֹת בְּנַפְשׁוֹ לְהִיֹּת מוֹאִס בְּרַע, – לעורר רגש של מיאוס ותיעוב התאוות ולתענוגים גשמיים, כְּגוֹן בְּעֲצַת חֲכָמֵינוּ ז"ל⁷: – כיצד למאוס בתאוות נשים, על-ידי שיסביר לעצמו: "אַשְׁפָּה חֶמֶת מְלֵאָה צוֹאָה כּוֹ", וְכִהָאֵי גִּנְאָ – וכדומה. ולמאוס בתאוות האכילה, על-ידי התבוננותו: וְכֵן כָּל מִינֵי מְטַעְמִים וּמְעַדְנִים נַעֲשִׂים כְּדִ: חֶמֶת מְלֵאָה כּוֹ; וְכֵן כָּל תְּעַנּוּגֵי עוֹלָם הֵזָה, הֶחֱכֵם רוּחָה הַנּוֹלֵד מֵהֵן, שְׂסוּפֵן לְרַקֵּב

8. אבות ו, ג. ברכות ה, א. 9. שבת קנב, א. 10. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ולא שנשמתו עצמה תתהפך – ולכן ל"ק ממש"א בראת צדיקים". 11. תהלים צז, יב.

"ורב תבואות בכח שור" – הנפש הבהמית הנקראת "שור" יש בה תוקף וחוזק – ויש להשתמש בכוח וחוזק זה בקדושה. וזהו "איזהו גבור הכובש את יצרו" – גבור הוא מי ש"כובש" את כוחותיו של היצר הרע ומשתמש בהם לקדושה.

ביחס למה שלמדנו בפרק זה, אודות המיאוס בתענוגים גשמיים על-ידי החשבון שהאדם עושה, שמתענוגים אלה

מתהווים לבסוף תולעים וצואה, ואילו ענינים רוחניים עומדים לנצח – נזכיר בזה אימרתו של הרבי מוהרי"צ נשמתו-עדן מליובאוויטש, שמסר בשם אביו, הרבי מוהרש"ב נשמתו-עדן: דברו פעם על חוסר כל יחס והשוואה של דברים גשמיים לגבי ענינים רוחניים, אמר הרבי מוהרש"ב: – אדם שיהיה לו במשך שבעים שנה, בני חיי ומזוני רויחי עם ארמונות והיכלות, אין לדבר כל ערך לגבי הזכות שיש לו בנשיקה אחת בספר תורה.

צדיקים – לשון רבים – בה", וְתִתְקַיֵּם בּוֹ פְּאֻמַּת הַשְּׁבוּעָה שְׁמִשְׁבֵּיעִים: "תְּהִי צְדִיק": – לא זו בלבד, שיקיים את השבועה על-ידי השתדלות להיות "צדיק", אלא שהוא יביא אכן את הדבר לידי פועל ממש, ולהגיע באמת למדריגת

"צדיק", וזאת תודות ל"עיבור" של נשמת "צדיק". בהקשר למה שהובא בפרק זה, שישנן נשמות הנקראות

"גבורים" המתגברים על היצר הרע, ושכל אחד יש בכוחו "לכבוש" את יצרו הרע – כדאי להוסיף אימרתו היסודית של הבעל-שם-טוב, שהרבי מוהרי"צ נשמתו-עדן מליובאוויטש, הביא באחת משיחותיו: על המשנה: "איזהו גבור הכובש את יצרו" – אמר הבעל שם טוב: "השובר" את יצרו – לא נאמר, כי בשבירתו של היצר הרע אין משום גבורה. הגבורה היא "לכבוש" את היצר הרע, כלומר, להשתמש בכוחותיו ובמעלותיו של היצר הרע, בענינים של קדושה. והרי נאמר:

ליקוטי אמרים

בה' ותתקיים בו באמת השבועה שמשביעים תהי צדיק:

~ יום רביעי כ"ט טבת ~

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 40, פרק טו ובוה... עד עמ' 40, ולבו הלל בקרבו.

גמורים) ואינו דומה שונה פרקו מאה פעמים לשונה פרקו מאה פעמים ואחד. כלומר: "לא עבדו" אין הכוונה ל"רשע", אלא ל"צדיק", והפסוק קורא לו "אשר לא עבדו" מפני שהוא חוזר על לימודו מאה פעמים בלבד, ואילו "עובד אלקים" הוא "צדיק" החוזר על לימודו מאה פעמים ואחד. בכך מתרצת, לכאורה, הגמרא רק את הקושיא "היינו רשע, היינו לא עבדו". ואילו הקושיא "היינו צדיק, היינו עובד אלקים" לא תורצה כלל, שהרי שניהם "צדיקים", ועוד

נוסף שלישי ("לא עבדו") שגם הוא "צדיק" לפי פירוש הגמרא. ברם, לפי מה שלמדנו על ההבדל בין "צדיק" ל"בינוני" – יובן גם ההבדל שבין "צדיק" ל"עובד אלקים", וכדלהלן: שְׁתֵּהפֶרֶשׁ בֵּין "עוֹבֵד אֱלֹהִים" ל"צְדִיק" הוּא, ש"עוֹבֵד" הוּא לְשׁוֹן הוּא, – הוּא עוֹבֵד עֲשִׂיו אֶת הַקְּב"ה, שְׁהוּא פְּאֻמַּצֵּעַ תְּעוֹבְדָה, שְׁהוּא הַמְּלַחֵמָה עִם הַיֵּצֶר הָרַע, לְהַתְּגַבֵּר עָלָיו וּלְגַרְשׁוֹ מִן הָעִיר קְמֻנָה, – מֵהַגּוֹף הַנִּקְרָא "עִיר קְטָנָה", שֶׁעַל הַשְּׁלִיטָה עֲלֶיהָ, נֹאבְקִים הַיֵּצֶר הַטּוֹב וְהַיֵּצֶר הָרַע, שֶׁלֹּא יִתְלַבֵּשׁ בְּאֲבָרֵי הַגּוֹף, – שִׁיעֲרֵהֶרַע לֹא יִתְלַבֵּשׁ

פְּרָק טו. בפרקים הקודמים הסביר רבנו הזקן את ההבדל שבין "צדיק" ל"בינוני". ל"צדיק" אין כבר יצר הרע, אין "רע" בנפשו, ולכן, אי אפשר שתהיה לו תאוה ל"רע". ואילו ב"בינוני" יש עדיין "רע" בנפשו. ולכן, יתכן שתעלה בלבו נטיה לדברי תאוה. אלא שהנפש האלקית ב"בינוני" לוחמת ב"רע" של הנפש הבהמית, ואינה נותנת ל"רע" להתפשט, ולתאוה להתממש, במחשבה, דיבור או במעשה.

זְכָּה – במה שלמדנו על ההבדל שבין "צדיק" ל"בינוני", יוֹבֵן מָה שְׁכָתוּב: "וְשָׂתֵתֶם וּרְאִיתֶם בֵּין צְדִיק לְרָשָׁע, בֵּין עוֹבֵד אֱלֹהִים לְאִשֵּׁר לֹא עֲבָדוּ", – הגמרא שואלת על פסוק זה: היינו "צדיק" היינו "עובד אלקים", היינו "רשע" היינו "לא עבדו", כלומר, הרי צדיק ו"עובד אלקים" הם דבר אחד, וכן "רשע" ו"אשר לא עבדו" הם דבר אחד, ומהי כפילות הלשון, כאילו ישנם כאן שני הבדלים, בין "צדיק" ל"רשע" ובין "עובד אלקים" ל"אשר לא עבדו"? והגמרא מתרצת: "עובד אלקים" ו"אשר לא עבדו" תרומיהו צדיקי גמורי נינהו (שניהם הם צדיקים

1. מלאכי ג, יח. 2. חגיגה ט, ב.

בעבודתו – הוא נמצא כעת באמצע עבודתו, ואילו "עבד" הוא: **כְּמוֹ שֶׁשֶׁם חֶכֶם אוֹ מַלְאָךְ, שֶׁכָּבֵד נַעֲשֶׂה חֶכֶם אוֹ מַלְאָךְ, כִּי זֶה – ה"צדיק" שנקרא "עבד ה'", כִּבְרָ עֲבָד וְנֹמֵר לְגַמְרֵי עֲבוֹדַת הַמַּלְחָמָה עִם הָרַע, עַד כִּי וַיִּגְרָשְׁהוּ וַיִּלְךְ לוֹ, וְלָבוּ חָלַל בְּקִרְבוֹ.**

– מקומו של היצר-הרע בלבו – ריק, אחרי שפינה את ה"רע" משם, ולכן הוא נקרא בשם התואר "עבד ה'", כי הוא סיים כבר את המלחמה ב"רע". הרי, ש"עובד אלקים"

אינו אותה מדרגה כמו "צדיק": "עובד אלקים" הכוונה למדרגת ה"בינוני" (כך מוסברת הכפילות בפסוק "ושבתם... בין צדיק לרשע, בין עובד אלקים..."). להלן, יוסבר ההבדל בין "עובד אלקים" ל"לא עבדו", שגם על "לא עבדו" אומרת הגמרא שאין הוא רשע:

באברי הגוף, כלומר, שלא יעשה, שלא ידבר ושלא יחשוב משהו רע. "עבודה" זו מבוססת על המאבק של הנפש האלקית והיצר-טוב ביצר-הרע, **שְׁהוּא בְּאֵמַת עֲבוֹדָה וְעִמָּל גְּדוֹל לְהַלְחֵם בּוֹ תְּמִיד, וְהֵינּוּ הַבִּינוּנִי; – על ה"בינוני" ללחום תמיד ביצר-הרע.**

ליקוני אמרים

עבודה ועמל גדול להלחם בו תמיד והיינו הבינוני. אבל הצדיק נקרא עבד ה' בשם התואר כמו שם חכם או מלך שכבר נעשה חכם או מלך כך זה כבר עבד וגמר לגמרי עבודת המלחמה עם הרע עד כי ויגרשהו וילך לו ולבו חלל בקרבו.

במחשבה. משום כך נקרא ה"בינוני" – "עובד אלקים" – הוא עסוק עתה בתהליך של עבודת ה'. הוא עומד כל העת בעיצומו של המאבק ביצר-הרע. **אֲבָל הַצְּדִיק נִקְרָא "עֲבָד ה'" – "עבד" ולא "עובד", בְּשֵׁם הַתְּאֵר, – המציין את האדם עצמו. "עובד" הוא שם הפעולה המציין את האדם**

שכן, בו עלול היצר-הרע לעורר תאוה לתענוגי העולם-הזהה, וה"בינוני" צריך ללחום ביצר-הרע ולהשתלט על התאוה, שלא תמומש, לא במעשה, לא בדיבור ולא

~ יום חמישי א' שבט ~

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 40, ובבינוני יש... עד עמ' כא, יותר מרגילותו.

על נפשו האלקית הנמצאת במוח "השליט על הלב". ואילו הוא, אינו זקוק למלחמה עם היצר-הרע כדי להיות "בינוני". וכל כך למה? **מִפְּנֵי שְׂאִין יִצְרוֹ עוֹמְדֵי לְגַנְדוֹ כִּלְל לְבַטְלוֹ מִתּוֹרָתוֹ וְעֲבוֹדָתוֹ, וְאִין צְרִיךְ לְלַחֵם עִמּוֹ – עם היצר-הרע,**

כִּלְל, כְּגוֹן שְׁהוּא מִתְמִיד בְּלְמוּדוֹ בְּטַבְעוֹ מִתּוֹלְדוֹ עַל-יְדֵי הַתְּגַבְרַת ה' מְרָה שְׁחָרָה",

– כידוע, כש"המרה הלבנה" שולטת באדם, אין הוא נוטה מטבעו להיות "מתמיד", ואילו אם ה"מרה השחורה", שולטת באדם – יש בו הנטייה הטבעית להתמדה. וממילא אין הוא צריך להזדקק למלחמה ביצר-הרע, כדי ללמוד בזמן

האפשרי לו. **וְכֵן אִין לוֹ מְלַחְמָה מִתְאוֹת נְשִׁים מִפְּנֵי שְׁהוּא מִצְנֵן בְּטַבְעוֹ, – וממילא אין הוא זקוק להילחם בהרהורי עבירה, הנובעים מאותה תאוה, וְכֵן בְּשֵׂאֵר תְּעֻנּוּנֵי עוֹלָם הָיָה – אין הוא צריך לעמול כדי להשתלט עליהם, כי הוא מְחַסֵּר**

וּבִינּוּנֵי יֵשׁ גַּם-בֵּן שְׁתֵּי מְדֻרְגוֹת: "עוֹבֵד אֱלֹהִים", וְ"אֲשֶׁר לֹא עֲבָדוּ" – אין הוא עמל ויגע בעבודת ה'. וְאִתְּ-עַל-פִּיכֵן – זה "אשר לא עבדו", אִינוֹ רָשָׁע, – למרות שנעדר ממנו המאבק עם היצר-הרע, כִּי לֹא עֲבַר מִיָּמִיו שׁוֹם עֲבָרָה קְלָה,

ליקוני אמרים

ובבינוני יש ג"כ שתי מדרגות עובד אלהים ואשר לא עבדו ואעפ"כ אינו רשע כי לא עבר מימיו שום עבירה קלה וגם קיים כל המצוות שאפשר לו לקיימן ותלמוד תורה כנגד כולם ולא פסיק פומיה מגרסא אלא שאינו עושה שום מלחמה עם היצר לנצחו ע"י אור ה' המאיר על נפש האלהית שבמוח השליט על הלב כנ"ל מפני שאין יצרו עומד לנגדו כלל לבטלו מתורתו ועבודתו ואין צריך ללחום עמו כלל כגון שהוא מתמיד בלמודו בטבעו מתולדתו על ידי תגבורת המרה שחורה וכן אין לו מלחמה מתאות נשים מפני שהוא מצונן בטבעו וכך בשאר תענוגי עוה"ו

– וודאי הדבר שלא עבר מימיו שום עבירה חמורה. – זהו ביחס למצוות-לא-תעשה; וְגַם קִנְיָם כָּל הַמִּצְוֹת שֶׁאֲפָשֶׁר לוֹ לְקַיֵּמן, – מצוות-עשה, וְתִלְמוּד תּוֹרָה כְּגַנְדֵי כָלָם, – אף שעוון ביטול תורה הוא אחד העוונות שקשה מאד להינצל ממנו, וְלֹא פָּסִיק פּוּמִיָּה מְגַרְסָא. – לא פסק פיו מללמוד תורה. אך, מדוע, אם כך, הוא נקרא "לא עבדו"? אֵלָּא שְׂאִינוֹ עוֹשֶׂה שׁוֹם מְלַחְמָה עִם הַיִּצְרֵי לְנַצְחוֹ, עַל-יְדֵי אֹרֵי ה' הַמְּאִיר עַל נֶפֶשׁ הָאֱלֹהִית שֶׁבְּמֹחַ, הַשְּׁלִיט עַל הַלֵּב כְּנֹכַח לְעֵיל, – שזו דרכו של ה"בינוני", ללחום ביצר-הרע שלו ולנצחו באור האלקי המאיר

מספיקה בשבילו, יחד עם תכונותיו הטבעיות המתאימות, אהבתו המסותרת, שבטבע כל אחד מישראל. ברם, אין כל זה בא לו מתוך עבודה עצמית. וְלֹכֵן אֵינוֹ נִקְרָא "עוֹבֵד" כִּלְלֵל, – אינו נקרא "עובד אלקים", כִּי אֲהַבָה זוֹ הַמְסֻתֶרֶת –

על-ידיה הוא מקיים תורה

ומצוות, אֵינָה פְּעֻלָּתוֹ

וְעִבְדוּתוֹ כִּלְלֵל, – אינה

נובעת מעבודתו העצמית,

אֲלָא הִיא – האהבה

המסותרת, יִרְשָׁתוֹ

מֵאֲבוֹתָיו לְכִלְלֵל

יִשְׂרָאֵל, וְכִמוֹ שִׁתְּכָאֵר

לְקַמְּוֵי. – כיצד אהבה זו

היא ירושה לנו מאבותינו.

על-כּל-פנים, מאחר שלא

הוא – מתוך עבודתו –

יצר אהבה זו, וקיומו את

התורה והמצוות, אינו

קשור אצלו ב"עבודה" – הוא נקרא "לא עבדו". הרי,

שב"בינוני" עצמו, ישנן שתי מדריגות: "עובד אלקים" ו"לא

עבדו". כל האמור הוא ביחס למי שבטבעו הוא מתמיד

בלימודו ואינו זקוק להילחם עם יצרו הרע. וְכֵן אֵף מִי שְׂאִינוֹ

מִתְמִיד כְּלִמּוּדוֹ כְּמִבְעוֹ, רַק שֶׁהֲרֵגִיל עֲצֻמוֹ לְלַמֵּד

בְּהַתְמַדָּה גְּדוּלָה, וְנַעֲשֶׂה הַהֲרֵגִיל לוֹ טִבֵּעַ שְׁנֵי – כפי

שנוכר בפרק הקודם, ש"הרגל נעשה טבע שני" – ואחרי

שהרגיל עצמו בכך, הרי זה דבר טבעי אצלו לשבת וללמוד

בהתמדה, דִּי לוֹ – כעת, פֶּאֱהָבָה מְסֻתֶרֶת זוֹ, אֲלָא אִם-כֵּן

רוֹצֵה לְלַמֵּד יוֹתֵר מֵרְגִילוֹתוֹ. – שאז, עליו לעורר אהבה

מוחשית בלבו, כדי להתחזק, לפרוץ את גדר הטבע, וללמוד

יותר מכפי רגילותו. ברם, כדי ללמוד רק כפי רגילותו, אין הוא

זקוק לשום "עבודה".

הֲרֵגֵשׁ הַנָּאָה כְּמִבְעוֹ. וְלֹכֵן אֵין צְרִיךְ לְהַתְּבוּנָה כְּלִיכָד
בְּגִדְלוֹת ה', – כדי, לְהוֹלִיד מִבִּינָתוֹ רוּחַ דַּעַת וִירָאָת ה'
בְּמוֹחוֹ, – ועל-ידיה, לְהַשְׁמֵר שְׁלֵא לְעַבֵּר עַל מִצְוֹת
לֹא-תַעֲשֶׂה, – כך, שמחמת פחדו מהקב"ה ישמר מלעשות

דבר שנאסר על-ידי

הקב"ה. ואילו הוא אינו

צריך להזדקק לכך. כן אין

הוא זקוק להתבונן

בגדולת ה' כדי לעורר

וְאֲהַבָה ה' כְּלִבּוֹ, –

וכתוצאה מאהבה זו,

לְרַבְּקָה בּוֹ בְּקִיּוּם

הַמִּצְוֹת, וְתִלְמּוּד תּוֹרָה

כְּגִיד כְּלֵן, – ועל-ידי

לימוד תורה שהוא כנגד

כולן, אין הוא צריך

להתייגע במוחו כדי

לעורר בלבו אהבה גלויה

אל הקב"ה. אֲלָא דִּי לוֹ – כדי להיות שלם בתורה ומצוות,

בְּאֲהַבָה מְסֻתֶרֶת אֲשֶׁר כְּלִבּ כְּלָלוֹת יִשְׂרָאֵל, שְׁנִקְרָאוּ

"אוֹהֲבֵי שְׁמוֹ". – שכן, לכל יהודי אהבה מסותרת בלבו

הקב"ה, ואהבה מסותרת זו מספיקה לו כדי ללמוד תורה

ולקיים מצוות. מי שצריך להילחם ביצרו-הרע כדי לשמור תורה

ומצוות, עליו להתבונן בגדולת השי"ת, כדי לעורר בתוכו רגש

הפחד מהקב"ה, להימנע מלעבור על מצוות-לא-תעשה; וכן

לעורר בתוכו אהבה מורגשת הקב"ה – כדי להתאחד עם

הקב"ה. רגש-אהבה זה מביא אותו לקיים מצוות וללמוד

תורה, מאחר שעל-ידו הוא מתאחד עם הקב"ה. ואילו זה

שאוודתו מדובר כאן, אינו צריך להילחם כלל עם היצרו-הרע,

בגלל הסיבות האמורות, וממילא אינו צריך להיזדקק לאותו

סוג של יראה ואהבה הנובעות מהתבוננות בגדולת ה'.

ליקוטי אמרים

הוא מחוסר הרגש הנאה בטבעו ולכן אין צריך להתבונן כל כך בגדולת ה' להוליד מבינתו רוח דעת ויראת ה' במוחו להשמר שלא לעבור על מצוות ל"ת ואהבת ה' בלבו לדבקה בו בקיום המצוות ות"ת כנגד כולן אלא די לו באהבה מסותרת אשר בלב כללות ישראל שנקראו אוהבי שמו ולכן אינו נקרא עובד כלל כי אהבה זו המסותרת אינה פעולתו ועבודתו כלל אלא היא ירושתו מאבותינו לכלל ישראל וכמו"ש לקמן. וכן אף מי שאינו מתמיד בלמודו בטבעו רק שהרגיל עצמו ללמוד בהתמדה גדולה ונעשה ההרגל לו טבע שני די לו באהבה מסותרת זו אא"כ רוצה ללמוד יותר מרגילותו

קשור אצלו ב"עבודה" – הוא נקרא "לא עבדו". הרי, שב"בינוני" עצמו, ישנן שתי מדריגות: "עובד אלקים" ו"לא עבדו". כל האמור הוא ביחס למי שבטבעו הוא מתמיד בלימודו ואינו זקוק להילחם עם יצרו הרע. וְכֵן אֵף מִי שְׂאִינוֹ מִתְמִיד כְּלִמּוּדוֹ כְּמִבְעוֹ, רַק שֶׁהֲרֵגִיל עֲצֻמוֹ לְלַמֵּד בְּהַתְמַדָּה גְּדוּלָה, וְנַעֲשֶׂה הַהֲרֵגִיל לוֹ טִבֵּעַ שְׁנֵי – כפי שנוכר בפרק הקודם, ש"הרגל נעשה טבע שני" – ואחרי שהרגיל עצמו בכך, הרי זה דבר טבעי אצלו לשבת וללמוד בהתמדה, דִּי לוֹ – כעת, פֶּאֱהָבָה מְסֻתֶרֶת זוֹ, אֲלָא אִם-כֵּן רוֹצֵה לְלַמֵּד יוֹתֵר מֵרְגִילוֹתוֹ. – שאז, עליו לעורר אהבה מוחשית בלבו, כדי להתחזק, לפרוץ את גדר הטבע, וללמוד יותר מכפי רגילותו. ברם, כדי ללמוד רק כפי רגילותו, אין הוא זקוק לשום "עבודה".

~ יום שישי ב' שבט ~

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' כא, ובוה יובן... עד עמ' 42, עבודתו כלל:

המאה פעמים – שאם הוא לומד מאה פעמים בלבד, אין הוא נקרא "עובד אלקים", ובגלל הפעם האחת הנוספת על המאה

– הוא כבר נקרא "עובד

אלקים"? אלא – כפי

שהוסבר, שכדי ללמוד

יותר מרגילותו, זקוק

האדם "לעבודה"

וְכֵן יוֹכֵן מִה שְׁכַתּוֹב בְּגִמְרָא, ד'עוֹבֵד אֱלֹהִים" הֵינּוּ מִי שְׁשׁוֹנָה פְּרָקוֹ מֵאֵה פְּעָמִים וְאֶחָד, ו'לֹא עֲבָדוֹ" – הֵינּוּ

מִי שְׁשׁוֹנָה פְּרָקוֹ מֵאֵה

פְּעָמִים לְבַד. –

שלא כמורה: מדוע יש

בפעם המאה ואחת

להכריע כל כך, כנגד

ליקוטי אמרים

וְכֵן יוֹכֵן מ'ש בגמרא העובד אלהים היינו מי ששונה פרקו מאה פעמים ואחד ולא עבדו היינו מי ששונה פרקו מאה פעמים לבד והיינו משום שבימיהם היה

4. תהלים סט, לו. 5. פרק יח, יט ומד. 6. חגיגה ט, ב.

מכתיבה לו; ולמרות שגם לימוד כזה, אי אפשר שיהיה לו קיום תמידי, לולא האהבה המסותרת (שכן, בלי האהבה המסותרת לכל הפחות, לא היתה עומדת לו התמדתו הטבעית, משום שאחרי ככלות הכל, הוא אוהב יותר את גופו ואת נוחיותו). ברם, מאחר

שאין אהבה זו באה לו מתוך יגיעה אין אהבה זו מצד עצמה נקראת עבודתו כלל: – וממילא הוא נקרא "לא עבדו". כדי שייקרא "עובד אלקים", עליו לעבוד ולהילחם עם יצרו הרע, או על-ידי אהבה הנגרמת כתוצאה מהתבוננות, או, על-כל-פנים, על-ידי הבאת האהבה המסותרת שלו לידי גילוי.

בהקשר למה שלמדנו ש"בינוני" נקרא "עובד אלקים", מפני שעליו להתייגע קשות ולהילחם

בנפשו הבהמית – מן הראוי להוסיף את הנאמר במאמרו של הרבי מוהרי"צ נשמת-עדן מליובאוויטש, שהמלה "עבודה" היא מלשון "עורות עבודים". כדי ליצור מעור עבה של בהמה, קלף לכתוב עליו ספר תורה – יש צורך בעיבוד רב וממושך. כך גם בעבודתו של יהודי, דרושה הרבה יגיעה, כדי להזדקך. מספרים על הרבי מהר"ש, שפעם אחת נכנס אליו חסיד אחד, וביקש את ברכתו ל"עבודה", בבקשתו התבטא: רבי, מה היא "עבודה" – אין אני יודע, אלא מהעובדה שאין אני רוצה בה – אני מבין שזהו דבר טוב... תורת החסידות נתנה משקל רב לכך, שעניני תורה ויראת שמים יבאו כתוצאה מ"עבודה", מיגיעה רבה עם עצמו. אך, יחד עם כך, מלמדת אותנו חסידות, ש"עבודה" אין הכוונה להקים רעש והמולה. הרבי מוהרש"ב נשמת-עדן מליובאוויטש שמע פעם בשם רבנו הזקן: – ה"עולם" חושב ש"עבודה" צריכה להיות ברעש ובהמולה, הדבר פשוט לגמרי: צריך להיות: "עלה בכבש" – כשמתעלים במקצת ("כבש" היא כעין מדריגה על-ידה עולים למעלה), "ופנה לסורב" – והאדם מתבונן בנעשה סביבו, "ובא לו לקרן דרומית" – נהיה לו חם יותר (צד דרום רומז על חמימות, בארצות הדרומיות חם יותר), "מזרחית" – נהיה אור יותר (מלשון זריחת השמש), "מזרחית צפונית" – על-ידיה מאירים גם את היצירה הרע הנקרא "צפוני", עד שהוא מגיע ל, "צפונית מערבית" – עושים מהיצירה הרע – טוב וקדושה, מהפכים אותו "ממיריו למתקא", ממר למתוק, שזהו משמעות המלה "מערבית" – מלשון עריכות ומתיקות.

ולמלחמה עם היצירה הרע, יוכן הדבר היטב, וכפי שה"תניא" ממשך: וְהִינֵנּוּ, מְשֻׁם שְׂפִימֵיהֶם – בימי חכמי התלמוד והגמרא, הִיָּה הַרְגִּילוֹת לְשָׁנוֹת כָּל פֶּרֶק מֵאַה פְּעָמִים, – ולכן, לא נזקקו לשם כך ל"עבודה", כיון שהיה זה דבר

שבהרגל. ואילו, כדי ללמוד פעם אחת נוספת, על המאה הקודמות, שזהו יותר מרגילות, היו צריכים ל"עבודה" – ובגלל פעם יחידה זו, הוא נקרא "עובד אלקים".

בְּרֵאשִׁיתָא הָתָם בְּנִמְרָא – כמו שאנו מוצאים שם בגמרא: מְשַׁל מְשֻׁק שֶׁל חֲמִירִים שֶׁנִּשְׁפָּרִים לְעֶשֶׂר פְּרָסֵי בְּזוּזָא – המשכירים את עצמם בשכר של זוז אחד עבור מרחק של עשר פרסאות, וְלֵאחַד עֶשֶׂר פְּרָסֵי בְּתָרֵי זוּזֵי, – בשני זוזים, מִפְּנֵי שְׁהוּא – שהפרסא

הנוספת, יוֹתֵר מְרְגִילוֹתָם, – לכן הם לוקחים עבור הפרסא האחת הנוספת – זוז נוסף. אותו דבר גם במי שלומד מאה פעמים ואחת – שכן, זהו יותר מכפי רגילותו, וְלִבְנֵי זֵאת הַפְּעַם הַמֵּאָה וְאַחַת, – פעם אחת ויחידה זו, הִתְרַחַץ עַל הַרְגִּילוֹת שֶׁהִרְגִּיל מִנְעוּרָיו – שְׁקוּלָה בְּנִגְדָּה כָּלֵי, וְעוֹלָה עַל גְּבִיהֶן – במעלתה, בִּיתֵר שֵׁאת וְיֵתֵר עֵז, לְהִיּוֹת נִקְרָא "עוֹבֵד אֱלֹהִים"; – וכל כך למה? מִפְּנֵי שְׂפָרֵי לְשָׁנוֹת טַבַּע הַרְגִּילוֹת, צָרִיךְ לְעוֹרֵר אֶת הָאֱהָבָה לַה', עַל-יְדֵי שְׂמֵתבּוֹנֵן בְּגִדְלַת ה' בְּמוֹחַ, – והתבוננות זו מביאה אותו לְשֵׁלֵט עַל הַטַּבַּע שֶׁבְּחֻלָּל הַשְּׂמָאֵלִי – שבלב, מקומה של הנפש הבהמית והיצירה הרע, הַמְּלֵא דָם הַנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמִית שֶׁמְהַקְלִיפָהּ, שֶׁמִּמֶּנָּה הוּא הַטַּבַּע – ובכוח אהבה זו, יש בידו להתגבר על הטבע. הרי, שהתגברותו על הטבע נגרמת כתוצאה מאהבה הבאה מההתבוננות בגדולת הקב"ה. וְזוּ – ההתגברות על הנפש הבהמית הנגרמת כתוצאה מאהבה הבאה על-ידי ההתבוננות, הִיא עֲבוּדָה תְּמָה – עבודה מלאה ושלימה, לְבִינּוּנִי. או – דרך נוספת בעבודתו של ה"בינוני": לְעוֹרֵר אֶת הָאֱהָבָה הַמְּסֻתֶרֶת שֶׁבְּלִבּוֹ, – שלא תישאר מסותרת בלבו, אלא לעוררה ולגלותה, לְמִשְׁלַע עַל-יְדֵיהָ עַל הַטַּבַּע שֶׁבְּחֻלָּל הַשְּׂמָאֵלִי, – שבלב, שְׁזוּ נִקְרָא גְּסִיפֵן עֲבוּדָה, לְהִלָּחֵם עִם הַטַּבַּע וְהַיֵּצֵר, עַל-יְדֵי שְׂמֵעוֹרֵר הָאֱהָבָה הַמְּסֻתֶרֶת כָּלְבוּ. – אין זו עדיין עבודה תמה, ברם, יש כבר בכך משום "עבודה". מֵה־שְׂאִינֵי בְּכֶשֶׁאִין לֹ מִלְחָמָה כָּלֵל – גם לא מלחמה ועבודה לעורר את האהבה המסותרת, כי הוא לומד רק עד כמה שהתמדתו הטבעית

~ שבת קודש ג' שבט ~

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 42, פרק טז וזה כלל... עד עמ' 44, לקמן באריכות:

הקודמים, לכן מניעה אותו האהבה לקיים מצוות וללמוד תורה. כשאדם ייצר בלבו אהבה רגשית להקב"ה (והיא מביאה אותו לקיום מצוות), ויראה גלויה מהקב"ה במוחו (המונעת אותו מלעבור עבירות) – הרי יש לו, כפי שהוסבר בפרק הרביעי, אותן אהבה ויראה, המביאות אותו לקיום אמיתי, ולזהירות בתרי"ג המצוות, והן השורש וה"פנימיות" של קיום מצוות-העשה ושל שמירת מצוות הלא-תעשה. ברם, יתכן הדבר, שאדם מתעמק ומתבונן בגדלות הוי' ואף-על-פי כן אין הוא יכול ליצור בתוכו אהבה ויראה גלויות ורגשיות להקב"ה. הן נשארות מוסתרות במוחו ובלבו – על כך אומר רבנו הזקן להלן, שגם במקרה זה, מתלבשות האהבה והיראה – רבנו הזקן קורא להן "תבונה" – במעשה המצוות, כאילו קיים אותן על-ידי אהבה ויראה גלויות ורגשיות. וְיָתֵר עַל כֵּן, צָרִיף לַיֵּדַע כָּלֵל גְּדוּלַת בְּעִבּוּדָה לְפִינּוּנִים, שָׁנָם אִם אֵין יָד – אֵין כּוּחַ, שִׁכְלוּ וְרוּחַ בִּינָתוֹ מִשְׁנָתוֹ – עַד לַיֵּדִי כֵךְ, שִׁיכּוֹל לְהוֹלִיד אֶהְבֵּת ה' כְּהַתְגַּלּוּת לָבוֹ, שִׁיְהִיָּה לָבוֹ בּוֹעֵר כְּרִשְׁפֵי אִשׁ וְחַפְצֵי כְּחַפְצֵיָהּ וְחַשְׁיָקָה וְחַשְׁיָקָה מְרַגְשֵׁת כָּלֵב – שֶׁהֵלֵב יִרְגִישׁ אֵת אֶהְבֵּת וְהַתְשׁוּקָה, לְרִבְקָה בּוֹ, – בְּהַקְב"ה. כֵךְ אִכֵן צָרִיף לְהִיּוֹת, שֶׁהֵלֵב בְּאֶהְבֵּת הַקְב"ה. וְאֵילוֹ אֲצֵלוֹ – אֵין הַדְבָר כֵךְ, אֵלֵא: רֵק הָאֶהְבֵּת – הַנוֹצֵרֵת מֵהַתְּבוֹנְנוֹתוֹ, מְסַתְרֵת בְּמִחוֹ וְתַעֲלוּמוֹת לָבוֹ, – הַסִּיבָה לָכֵךְ, שְׁאֵין אֶהְבֵּת בְּאֵצֵלוֹ כְּהַתְגַּלּוּת בָּלָב, אֵינָה מְפִינֵי שַׁחֲסַר מִשְׁהוֹ בְּהַתְּבוֹנְנוֹתוֹ, אֵלֵא, כִּפִי שֶׁרַבְּנוֹ הַזְקֵן אֹמֵר בְּהַגְהָה, הַסִּיבָה לָכֵךְ תְּלוּיָה בְּשׁוֹרֵשׁ נִשְׁמָתוֹ: *וְהַסִּבָּה לָזֶה הִיא, מְפִינֵי הִיּוֹת הַמְחִיין שְׁלוֹ וְנִפְשֵׁרְדוֹתֵי-נִשְׁמָתָה שְׁלוֹ מִכְּחִינַת עִבּוּר וְהַעֲלָם תּוֹף הַתְּבוֹנָה, וְלֵא מִכְּחִינַת לֵידָה וְהַתְגַּלּוּת, פִּידוּעַ לִיּוֹדְעֵי-חַן): – לִיּוֹדְעֵי תוֹרַת הַקְבֵּלָה. בְּסֵדֵר הַתְּהוּוֹתָן שֶׁל הַ"מֵדוֹת" מֵהַ"שְׁכֵל" בְּאָדָם – לְמַשֵּׁל: עַל-יֵדֵי הַבְּנֵתוֹ גְּדוּלוֹת הַקְב"ה, "נולדת" בתוכו מדת האהבה להקב"ה – יש שהמדות כבר "נולדות" ומתגלות בלב, ויש שהמדות נמצאות עדיין ב"שכל".

פְּרָק טז. בפרק הקודם הסביר רבנו הזקן, ששני אופנים ישנם, בשינוי הרגל-הטבע של הנפש הבהמית, על-ידי עבודה: – התעוררות והתגלות האהבה להקב"ה על-ידי ההתבוננות בגדולת הקב"ה – וזו נקראת "עבודה תמה", עבודה שלמה; – התעוררות האהבה המסותרת שבלב כל אחד מישראל להקב"ה – אהבה זו אין האדם יוצר בעבודתו, אלא היא ירושה לנו מאבותינו, ועבודתו של האדם בכך מתבטאת בהתעוררות האהבה בלבד. בתחילת הפרק הבא, אותו אנו עומדים ללמוד, יסביר רבנו הזקן: בעבודתם של ה"בינונים" ישנו "כלל גדול", והוא – לשלוט ולמשול על הטבע של הנפש הבהמית.

ליקוטי אמרים

פְּרָק טז וזה כלל גדול בעבודת ה' לבינונים העיקר הוא למשול ולשלוט על הטבע שבחלל השמאלי ע"י אור ה' המאיר לנפש האלהית שבמוחו לשלוט על הלב כשמתבונן במוחו בגדולת א"ם ב"ה להוליד מבינתו רוח דעת ויראת ה' במוחו להיות סוד מרע דאורייתא ודרבנן ואפילו איסור קל של דבריהם ח"ו ואהבת ה' בלבו בחלל הימני בחשיקה וחפיצה לרבקה בו בקיום המצוות דאורייתא ודרבנן ות"ת שכנגד כולן. ויתר על כן צריך לידע כלל גדול בעבודה לבינונים שגם אם אין יד שכלו ורוח בינתו משגת להוליד אהבת ה' בהתגלו' לבו שיהיה לבו בוער כרשפי אש וחפץ בחפיצה וחשיקה ותשוקה מורגשת בלב לרבקה בו רק האהבה מסותרת במוחו ותעלומות לבו* דחינו שהלב מבין ברוח חכמה ובינ' שבמוחו גדולת א"ם ב"ה דכולא קמיה כלא חשיב ממש אשר על כן יאתה לו יתב' שתכלה אליו נפש כל חי

הנהגה

(והסיבה לזה היא מפני היות המוחין שלו ונר"ג שלו מבחי' עיבור והעלם תוך התבונה ולא מבחי' לידה והתגלות כידוע ל"ח):

וזה כלל גדול בעבודת ה' לבינונים: העיקר הוא למשול ולשלוט על הטבע שבחלל השמאלי, – שבלב, היינו הטבע של הנפש הבהמית שמקומה בחלל השמאלי שבלב, על-ידי אור ה' המאיר לנפש האלהית שבמח' – ועל-ידי-כך, ולשלוט על הלב, – כדי שה"בינוני" יוכל לשלוט בתאוות הנפש הבהמית, הוא זקוק בכחינות מסויימות, להשתמש, נוסף לענין "מוח שליט על הלב", גם באור האלקי שהנפש האלקית מאירה – וגם עזרה זו מבחינת אור הוי', יכולה להיות, על-ידי התעמקותו בגדולת הקב"ה, כְּשִׁמְתָּבוֹנֵן בְּמִחוֹ בְּגְדוּלַת אֵין סוּף כְּרוּחֵ-הוּא, לְהוֹלִיד מְבִינָתוֹ – מֵהַבְּנֵתוֹ בְּגְדוּלוֹת הַקְב"ה, רוּחַ דְּעַת וְיִרְאָת ה' בְּמִחוֹ, – יִרְאֵה זֹו מִשְׁפִּיעָה עֵלָיו, לְהִיּוֹת "סוּר מְרַע" – מֵאִיסוּרֵי דְאֹרִיתָא וְדְרַבְנָן, וְאִפְּלוֹ אִיסוּר קַל שֶׁל דְּבְרִיהֶם חֲסִדִּים וְשְׁלוֹם, – מִכֵּל סוּגֵי אִיסוּרִים אֵמּוּרִים, מְצִילָה אוֹתוֹ, אוֹתָהּ יִרְאֵת ה' שֶׁהוּא מְעוֹרֵר בְּמוּחוֹ; וְגַם יְעוֹרֵר עַל-יֵדֵי הַתְּבוֹנְנוֹתוֹ בְּגְדוּלוֹת הַקְב"ה: וְאֶהְבֵּת ה' בְּלָבוֹ בְּחָלָל הַיְמָנִי – מִקוּמָה שֶׁל אֶהְבֵּת שֶׁל הַנֶּפֶשׁ הָאֱלֵקִית, בְּחַשְׁיָקָה וְחַפְצֵיָהּ לְרִבְקָה בּוֹ בְּקִיּוּם – עַל-יֵדֵי קִיּוּם, הַמְּצִוֵּת דְאֹרִיתָא וְדְרַבְנָן, וְ"תְלִמּוּד תּוֹרָה" שֶׁ"בְּנִגְדַת בְּלִין". – שִׁכְנַגְד כֵּל הַמְּצוּוֹת, שֶׁהָרִי עַל-יֵדֵי קִיּוּם הַמְּצוּוֹת וְלִמּוּד תּוֹרָה, מֵתְדַבֵּק יְהוּדִי עִם הַקְב"ה, כִּפִי שֶׁהוּסְבֵר בְּפִרְקִים

(בהיותן בגוף) אינה יכולה להשיג את הקב"ה, **כִּי־אִם פֶּאֶשֶׁר** – מחשבתן, **תְּפִיסָא וּמְתַלְבְּשַׁת בְּתוֹרָה וּבְמִצְוֹתֶיהָ**, – כשיהידי לומד תורה ומקיים מצוות, הוא "תופס" ומשיג את רצונו ותכמתו של הקב"ה, שהן דבר אחד עם הקב"ה עצמו.

כְּמִשַׁל הַמַּחְבֵּק אֶת

הַמֶּלֶךְ הַנּוֹכַח לְעֵיל; –

אף שהמלך לבוש

בלבושיו, אין זה ממעט

בחישיבות הנעלה של

חיבוק המלך; כך גם

בעניינינו: אף שהתורה

והמצוות מלוכשות

בעניינים גשמיים, אך יש

בכך משום רצונו והכמתו

של הקב"ה, הרי זה

כאילו "תופס" בהקב"ה

עצמו כביכול. את כל

האמור, הוא מבין במוחו,

ומהמוח נקלטת הבנה זו

בלב – וזה יוצר בו את

ההחלטה: **וְאִי לִיאֵת**, –

ולכן, **יֵאָתֶה לְהֵן** – ראוי

לנפשו ולרוחו, **לְחַבְקוּ** –

את הקב"ה, **כְּכֹל לֵב**

וְנַפְשׁ וּמְאֵד, – בשלשת

הבחינות של "בכל לבבך

ובכל נפשך ובכל מאדך".

דְּהֵינּוּ קִיּוּם הַתְּרִי"ג מִצּוֹת בְּמַעֲשֵׂה וּבְדַבְּרוֹ וּבְמַחְשַׁבָּה, שְׁהִיא – "ובמחשבה", **הַשְּׁנֵית וַיְדִיעַת הַתּוֹרָה** – את ההבנה בתורה מקבלים בלבוש המחשבה, **בְּנוֹכַח לְעֵיל**. – בפרקים הקודמים, שעל-ידי לימוד תורה וקיום מצוות "לוקחים" כביכול, את הקב"ה עצמו. הרי, שמהתבוננות בגדולת הקב"ה, המשפיעה על הנפש לרצות להתדבק בהקב"ה – ושאי-אפשר להגיע לכך אלא על-ידי קיום מצוות ולימוד תורה – נוצרת אצלו ההחלטה להתדבק בהקב"ה על-ידי קיום התורה והמצוות. **הֵנָּה, בְּשִׁמְעֵמִיק בְּעֵינֵי זֶה בְּתַעְלוּמוֹת תְּבוֹנוֹת לְבֹ וּמַחוּ, וּפְּיּוֹ וְלִבּוֹ שְׁוִין**, – ההחלטה הנוצרת בלבו, באה לידי ביטוי, במלוא העוצמה, בדיבור, **שְׁמַקְמִים בֵּן כְּפִיּוֹ כְּפִי אֲשֶׁר נִגְמַר – הוּחַלַּט, בְּתַבּוּנַת לְבֹ וּמַחוּ, דְּהֵינּוּ לְהִיּוֹת בְּתוֹרַת ה' חֲפִצּוֹ וַיְהִינָּה בֵּה יוֹמָם וְלַיְלָה כְּפִי מַה שְּׁנִגְמַר בְּתַבּוּנַת לְבֹ וּמַחוּ – הֵנָּה, כִּשְׁהוּא מְבַעֵר הַחֲלָטָה זֶה, הֲרִי תְּבוּנָה זֶה – כְּלוּמַר, הָאֵהָבָה וְהִירָאָה הַשְּׁכֵלִיּוֹת, שְׁאִי־אֶפְשֶׁר לְקוֹרְאָן בְּשֵׁם אֵהָבָה וִירָאָה – כִּי־אִם "תבונה",**

כלומר, לעת עתה קיימת בשכל בלבד נטיה לדבר המובן – במגמה של אהבה או של יראה. כך גם למעלה, בספירות, ישנן מדות שהן כבר בהתגלות, וישנן מדות שהן עדיין מוסתרות ב"בינה", ומאחר שהנשמות באות מהמדות

שלמעלה – ישנן נשמות

שהן ממדת החסד,

ונשמות שהן ממדת

הגבורה, ישנם גם בזה

שני אופנים: נשמות

ששורשן במדות כפי

שכבר התגלו – ולכן

יכולים בעלי נשמות אלו,

ליצור בלבם אהבה גלויה

להקב"ה; ונשמות

ששורשן במדות כפי שהן

עדיין בהעלם ב"בינה" –

בעלי נשמות אלו אינם

יכולים ליצור בלבם

אהבה גלויה להקב"ה,

אלא היא נשארת בהעלם

– כמו שהדבר בשורש

נשמתם. על-כל-פנים הרי

מובן, שישנם כאלה

שאהבתם היא בהעלם

במוחם ומוסתרת בלבם,

דְּהֵינּוּ שְׁהֵלֵב מְבִין

בְּרוּחַ חֲכָמָה וּבִינָה

שְׁבִמְחוּ – צריך אמנם להיות, שהלב ירגיש ויחדר

בהתפעלות של אהבה; אלא שאצלו המצב הוא ש"הלב

מבין", שגם בלבו נקלטת ההבנה בלבד **בְּגִדְלַת אֵיזֶם־סוּף**

בְּרוּח־הוּא, דְּכֹלָא קָמִיָּה כְּלָא חָשִׁיב מְמַשׁ, – כלפי

הקב"ה נחשב הכל – לכלום ממש. **אֲשֶׁר עַל כֵּן יֵאָתֶה לוֹ**

יְתַרְךָ שְׁתַּכְלֶה אֵלָיו נַפְשׁ כֹּל חַי לְדַבֵּק וְלַחְפֹּל בְּאֹרֹז;

וְגַם נַפְשׁוֹ וְרוּחוֹ; אֲשֶׁר בְּקִרְבּוֹ כִּדְ יֵאָתֶה לְהֵן – ראוי להן,

לְהִיּוֹת בְּלוֹת אֵלָיו – להקב"ה, **בְּחִשְׁיָקָה וְחִפְיָצָה, לְצֵאת**

מִנְרֵתָן, הוּא הַגּוֹף, – הגוף הוא כמו נרתיק המחזיק בתוכו

את הנשמה, **לְדַבְּקָה בּוֹ**, – כך הוא מבין, שעל הנפש להיות

בתשוקה להקב"ה עד ל"כלות הנפש", **רַק שְׁבַעֲל־כֶּרֶן**

חַיּוֹת הֵנָּה בְּתוֹךְ הַגּוֹף וְצִרּוּרוֹת בּוֹ כְּפֶאֱלֻמְנוֹת חַיּוֹת; –

שאין להן היתר להינשא, מפני שבעליהן שעזבו אותן, חיים

עדיין. כלומר, בעצם היה מן הראוי לנשמה שתהיה בה

השאיפה לרצות לצאת מהגוף כדי להתאחד עם הקב"ה,

וההישארות בגוף תהיה אצלה כדבר כפוי; **וְלִיֵּית מַחְשַׁבָּה**

דִּילְהוֹן תְּפִיסָא בֵּיה כְּלָל, – המחשבה של נפשם ורוחם

ליקוטי אמרים

הנהגה

(והסוכה לוח היא מפני היות המוחין שלו ונר"ג שלו מבחי' עיבור והעלם תוך התבונה ולא מבחי' לידה והתגלות כידוע ל"ה):

לידבק ולהכלל באורו. וגם נפשו ורוחו אשר בקרבו כך יאתה להן להיות כלות אליו בחשיקה וחפיצה לצאת מנרתקן הוא הגוף לדבקה בו רק שבע"כ חיות הנה בתוך הגוף וצירורות בו כאלמנות חיות ולית מחשבה דילהון תפיסא ביה כלל כי אם כאשר תפיסא ומתלבשת בתורה ובמצותי' כמשל המחבק את המלך הנ"ל. ואי לזאת יאתה להן לחבקו בכל לב ונפש ומאד דהיינו קיום התרי"ג מצות במעשה ובדבור ובמחשבה שהיא השגת וידיעת התורה כנ"ל הנה כשמעמיק בענין זה בתעלומות תבונות לבו ומוחו ופיו ולבו שוין שמקיים כן בפיו כפי אשר נגמר בתבונת לבו ומוחו דהיינו להיות בתורת ה' חפצו ויהנה בה יומם ולילה בפיו וכן הידים ושאר אברים מקיימים המצות כפי מה שנגמר בתבונת לבו ומוחו הרי תבונה זו מתלבשת

1. מדריגת נשמה אינה נזכרת כאן, כי מדריגה עליונה זו, כבר צויינה לעיל – במלים: "האהבה מסותרת במוחו ותעלומות לבו".

אודות זה שעובד כפי הדרוש. ואף עוסק ב"עבודה תמה" שגם מי שהוא בטבעו מתמיד בלימודו, צריך ל"תבונה" לשם עבודתו? אלא, בפרק הקודם דובר במי שאינו מעורר את האהבה כלל, ומה שטבע ההתמדה שלו מתגבר על הטבע של

אהבת גופו – הרי זה

מהאבה המסותרת

בלבד, שאין היא נמצאת

בו בגלל עבודתו, הרי

שאינן כאן שום עבודה

כלל. ואילו בעניינינו

שהתגברות טבע

ההתמדה שלו על אהבת

גופו באה כתוצאה

מה"תבונה" – אהבה

המתעוררת בו על-ידי

התבוננות – הרי הדבר

נקרא "עבודה", ואפילו

"עבודה תמה". וזה – מה

שאנו אומרים,

שה"תבונה" מתלבשת

בתורה ובמצוות ומעלה

אותן למעלה, כאילו עסק

בהן באהבה שבהתגלות הלב,

רְמוֹז רַחֲמֵי הַבְּרָאָה:

"מַחְשַׁבָּה מְרֻבָּה הַקְּדוּשָׁה בְּרֻבְּהָ הוּא מְצַרְפָּה לְמַעֲשֵׂהָ," –

לפי הפירוש הפשוט בלבד, שהדברים אמורים לגבי מי שחשב

לעשות מצוה, ובגלל סיבה, שאינה תלויה בו, נמנע ממנו

לעשותה, בכל זאת מחשיב הקב"ה כאילו עשה את המצוה –

הרי, וְהוּא לִיָּה לְמִימְרֵי: – היה עליהם לומר: "מַעֲלָה עָלָיו

הַכְּתוּב בְּאֵלֵי עֲשָׂאָה". – דברים מפורשים, שהתורה רואה

אותו כאילו ביצע מחשבתו בפועל. מדוע, איפוא, השתמשו

רבתינו ז"ל בביטוי "מצרפה למעשה"? ביטוי שמשמעותו

שה"מעשה" קיים, אלא שאין לו שייכות ל"מחשבה", והקב"ה

מצרף את שני אלה, המחשבה והמעשה? אֵלֵי הָעֵינָן, –

שאכן מתכוונים בכך לרמוז על מה שדברנו, בִּי דְחִילוֹ

וְרַחֲמֵינוּ – יראה ואהבה, שֶׁבְּהַתְגַּלּוּת לָבוֹ, הֵם הַמַּתְלַבְּשִׁים

בְּמַעֲשֵׂה הַמִּצְוֹת לְחַיּוּתָם לְפָרְחָא לְעֵילָא, – להכניס חיות

במעשה המצוות, שתעלינה למעלה. וכל כך למה? – בִּי הַלֵּב

הוּא גַם־בְּן חַמְרֵי, כְּשֶׁאֵר אַכְרִים שְׁהֵם כְּלֵי הַמַּעֲשֵׂה, –

לכן, כשיש לו אהבה מורגשת בלב, – כלומר, הגילוי של

הנפש המתבטא ברגש של אהבה, בא לידי הגשמה במדה כזו,

שהוא מורגש ב"חומר" הלב – יכול כבר גילוי נפשי זה,

האהבה, להתקבל גם בשאר האברים הגשמיים, ולהכניס בהם

חיות, כשהם עושים מה שהלב רוצה. שכן, הלב הוא

ה"פנימיות" והחיות של כל שאר האברים, כפי שה"תניא"

אומר להלן: אֵלֵי שְׁהוּא – הלב, פְּנִימֵי וְחַיּוּת לָהֶם, –

מַתְלַבְּשֵׁת בְּמַעֲשֵׂה דְבוּר וּמַחְשַׁבֵּת הַתּוֹרָה וּמְצוּתֶיהָ, לְחַיּוּת לָהֶם בְּחַיּוּת מַחֲזִין וְחַיּוּת – שה"תבונה" תשמש להם כמחזין וחיות, וְגַדְפִין לְפָרְחָא לְעֵילָא, – כנפיים לתורה ולמצוות, לפרוח בהן למעלה, שהרי כך נאמר ב"זוהר"²,

ש"אורייתא בלא דחילו

ורחימו לא פרחא לעילא"

– תורה בלי יראה

ואהבה, אינה עולה

למעלה; הרי שהאהבה

והיראה הן כמו "כנפיים"

לתורה ולמצוות, אף

שאינן ה"תבונה" מייצגת

אהבה ויראה לבכיות

אמיתיות, כְּאֵלֵי עֵסֶק

בְּהֵם – בתורה ובמצוות,

בְּדְחִילוֹ וְרַחֲמֵינוּ –

ביראה ואהבה, מִמַּשׁ

אֲשֶׁר בְּהַתְגַּלּוּת לָבוֹ

[בְּחַפְצֵיהָ וְחֻשְׁקֶיהָ

וְתַשׁוּקָה מְרֻבָּה בְּלָבוֹ

וְנַפְשׁוֹ הַצְּמָאָה לָהּ,

מִפְּנֵי רִשְׁפֵי אֵשׁ אֲהַבְתּוֹ

שְׁבָלָבוֹ, בְּנִזְכָּר לְעֵילָא], –

כל האמור היה נכון כשהאהבה והיראה היו בהתגלות בלב, ולכן היו הן נעשות ל"חיות"

ול"כנפיים" להעלות בהן את התורה והמצוות למעלה; ורבנו הזקן מחדש, שגם בנידון דידן הדבר כך: תבונה זו, אף שאין

היא מורגשת בלב, גם היא נעשית ל"חיות" ול"כנפיים" לתורה ולמצוות. וכל כך למה? הוּאֵל וְתַבּוּנָה זֶה שְׁבִמְחוֹ

וְתַעֲלוּמוֹת לָבוֹ הִיא הַמְבִיאֵתוֹ לְעֵסֶק בְּהֵם, – בתורה ובמצוות, וְלֹאֵל שְׁתֵּיהֶם מְתַבּוֹנֵן בְּתַבּוּנָה זֶה לֹא הֵיָה עֹסֶק

בְּהֵם כְּלָל, אֵלֵא – היה עסוק בְּצַרְכֵי גּוֹפּוֹ לְבַד – כפי טבעו הכללי של האדם להתעסק בצרכיו הוא, וה"תבונה" היא

זו שמנתקת אותו מלהתעסק בצרכי גופו, ובמקומן להתעסק בענייני תורה ומצוות. לכן נעשית ה"תבונה" – ה"חיות"

וה"כנפיים" לתורה ולמצוות. שאת קיומן הביאה "תבונה" זו. [וְגַם אִם הוּא מְתַמֵּד בְּלִמּוּדוֹ בְּמַכְעוֹ, – ולכאורה היה

לומד תורה גם בלי ה"תבונה", אֶף־עַל־פִּירְכֵן אוֹהֵב אֵת גּוֹפּוֹ יוֹתֵר בְּמַכְעוֹ]. – מאשר את לימוד התורה, וכתוצאה

מכך היה מתעסק בעניינים אחרים המביאים תענוג לגופו. האהבה להקב"ה – בעניינינו, "במחו וּתַעֲלוּמוֹת לָבוֹ" –

משפיעה עליו, להגביר את טבע ההתמדה שלו על אהבתו הטבעית הגופנית. ולכן אהבה זו היא ה"חיות" של התורה

והמצוות שלו. אם כי בפרק הקודם דובר, שמי שבטבעו הוא מתמיד בלימודו, נקרא: "לא עבדו", כי אין הוא זקוק לשם

כך ל"עבודה" כלל, אִם־כֵּן כִּיצַד אוֹמְרִים בְּפָרֶק זֶה (בו מדובר

ליקוטי אמרים

במעשה דבור ומחשבת התורה ומצותיה להיות להם בחי' מוחין וחיות וגדפין לפרחא לעילא כאלו עסק בהם בדחילו ורחימו ממש אשר בהתגלות לבו [בחפיצה וחשיקה ותשוקה מורגשת בלבו ונפשו הצמאה לה' מפני רשפי אש אהבתו שבלבו כנ"ל] הואיל ותבונה זו שבמחו ותעלומות לבו היא המביאתו לעסוק בהם ולולי שהיה מתבונן בתבונה זו לא היה עוסק בהם כלל אלא בצרכי גופו לבד [וגם אם הוא מתמיד בלימודו בטבעו אעפ"כ אוהב את גופו יותר בטבעו] וזה רמזו רז"ל באמרו מחשבה טובה הקב"ה מצרפה למעשה והוה ליה למימר מעלה עליו הכתוב כאלו עשאה. אלא הענין כי דחילו ורחימו שבהתגלות לבו הם המתלבשים במעשה המצות להחיותם לפרחא לעילא כי הלב הוא ג"כ חומרי כשאר אברים שהם כלי המעשה אלא שהוא פנימי וחיות להם ולכן יכול

2. תיקוני זהר תיקון יו"ד. 3. קדושין מ, ב.

יש רק לצרף את המחשבה למעשה. כאן באה ב"תניא" הגהה, המציינת, שבתורת הקבלה מדובר על ענין זה כמו שהוא למעלה, בספירות – ומשם מבינים אותו גם למטה בעבודת האדם: * (וּכְמוֹ שֶׁכְּתוּב בְּזוֹרַר וְעֵץ חַיִּים, ד' תְּבוּנָה" אוֹתוֹת "בֵּן וְבַת", שְׁהֵן – "בֵּן" ו"בַת" בעבודה,

הם: דְּחִילוֹ וְרַחֲמֵי. – יראה ואהבה. וְלַפְעָמִים הַתְּבוּנָה יוֹרְדַת לְחַיּוֹת מַחִין בְּנוֹקְבָא ד' זְעִיר אֲנִפִּין", שְׁהֵן אוֹתוֹת הַתּוֹרָה וְהַמְצִיאוֹת. – ב'עבודה" זה רומז לאותיות התורה והמצוות. לפי הסדר הרגיל, צריך מ"תבונה" להימשך ל"זעיר אנפין" (המושג הקבלי ל"מדות") – כמו שבאדם נמשך הכל מהשכל למדות – ולאחר מכן זה יכול להימשך ל"מלכות". אך, "לפעמים" הסדר הוא,

שמ"בינה" נמשך ישר ל"מלכות" (בלי אמצעות ההעברה דרך "זעיר אנפין"), משמעות הדבר ביחס לעבודתו של האדם, היא: הסדר הנכון צריך להיות באופן כללי, שמהתבוננות תימשך ההבנה ב"מדות", לעורר אהבה ויראה, ומהאהבה והיראה באה ההשפעה לקיום תורה ומצוות. אך, לפעמים הסדר הוא בצורה אחרת, שמ"תבונה" נמשך באופן ישיר ללימוד וקיום התורה והמצוות. וְהַמְשָׁכִיל (ב'ין): – ה"גהה" שזורה במושגים קבליים, ובהמשך הלימוד ב"תניא" יוסברו ביתר בהירות. להלן מסביר רבנו הזקן, שהחידוש במה שהקב"ה מצרף את המחשבה הטובה שמן ה"תבונה" למעשה המצוות, כדי שמעשי המצוות יוכלו לעלות לעולם הבריאה – הוא עולם ההשגה – בו עולות התורה והמצוות הנובעות מאהבה ויראה, הנוצרות מהתבוננות והשגה בגדולת הקב"ה. ברם, גם בלי צירוף זה, עולות התורה והמצוות לעולם היצירה – על-ידי האהבה והיראה הטבעיות להקב"ה, המסותרות בלבו של כל אחד מישראל. אֵךְ צָרוּף זֶה – שלמדנו שהקב"ה מצרף את המחשבה הטובה שמן ה"תבונה" למעשה המצוות, כדי שיעלו למעלה, מְצָרֵף הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ-הוּא, בְּדִי לְהַעֲלוֹת מַעֲשֵׂה הַמְצִיאוֹת וְעַסְק הַתּוֹרָה הַנְעֻשִׂים עַל-יְדֵי מְחַשְׁבָה מוֹבְחָה" הַנּוֹבַעַת מִן ה"תבונה", עַד עוֹלָם הַבְּרִיאָה, מְקוֹם עֲלִיַת הַתּוֹרָה וְהַמְצִיאוֹת הַנְעֻשִׂים עַל-יְדֵי דְחִילוֹ וְרַחֲמֵי – יראה ואהבה, שְׁכָלָיִים אֲשֶׁר בְּהַתְגַּלּוֹת לְבוֹ מִמֶּשׁ. אֲבָל פְּלֹאוֹ-הֵבִי – בלעדי זאת, נְמִי – גם כן, עוֹלָיִם – התורה והמצוות, לְעוֹלָם

לשאר האברים, וְלִבֵּן יִכּוֹל לְהַתְלַבֵּשׁ בָּהֶם – מחמת שהלב הוא בעצם קרוב לשאר האברים, ויחד עם זה הוא ה"חיות" שלהם, יכולה אהבת-הלב להתלבש במעשים שהאברים עושים, לְחַיּוֹת לָהֶם גְּדִפִין – כנפיים, לְהַעֲלוֹתָם. – להעלות

את מעשה המצוות למעלה, כמו שאנו רואים במוחש, שבשעה שאדם עושה דבר מתוך אהבה, פועלות אז הידים ב"חיות" שונה ומיוחדת. שכן, כאמור, כשגילוי הנפש בא לידי הגשמה בצורה כזו שהוא מורגש בלב, הוא יכול להיות אז מורגש גם בכל שאר האברים, ולהכניס "חיות" באברים כשהם עושים את המעשה. אֵךְ דְּחִילוֹ וְרַחֲמֵי – היראה והאהבה, שְׁפָתַי לְבוֹ מַחֵן וְתַעֲלוּמוֹת לְבוֹ הַנּוֹבְרִים-לְעֵיל – גְּבַהוּ דְרַבְרָהּ לְמַעַלָה מַעַלָה מִבְּחִינַת הַמַּעֲשֵׂה, וְאִי אֲפָשֶׁר לָהֶם – לאהבה ויראה ה"שכליות", לְהַתְלַבֵּשׁ בְּבְחִינַת מַעֲשֵׂה הַמְצִיאוֹת לְחַיּוֹת לָהֶם – למצוות, בְּחִינַת מַחִין וְחַיּוֹת לְהַעֲלוֹתָן לְפָרְחָא לְעֵילָא, – להעלותן ("לפרוח") למעלה. שכן, העובדה שהאהבה באה לידי ביטוי במוח בלבד – והמוח עדין יותר משאר אברים אחרים – משמעותה, שגילוי הנפש המתגלה במוח, לא התגשם עדיין כל כך, שיוכל להתפשט גם בשאר האברים שאינם עדינים כמו חומר המוח. כמו שאנו רואים במוחש, כשאין לאדם חשק בלב לעשות דבר מסוים, הוא אמנם עושה את הדבר, אלא שזהו מחמת שהוא מכין במוחו שעליו לעשות את המעשה – חסרה או "חיות" במעשה זה. כך גם ביחס לאהבה ויראה שהן בבחינת "תבונה" בלבד, אין ביכולתן להחדיר ולתת את ה"חיות" הראויה במעשה המצוות, ועל-ידי-זה להעלות את המצוות, אִם לֹא שְׁתִּקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא מְצָרֵפֵן וּמְחַבְרֵן לְבְּחִינַת הַמַּעֲשֵׂה; – וכך יכולות הן לשמש כ"כנפיים" למעשה; וְהֵן – אותן אהבה ויראה שבמות, גְּקָרְאוֹת פֶּשֶׁם "מְחַשְׁבָה מוֹבְחָה" – הן רק "מחשבה טובה", כִּי אֵינֵן דְּחִילוֹ וְרַחֲמֵי – יראה ואהבה, מִמֶּשׁ בְּהַתְגַּלּוֹת לְבוֹ, כִּי אִם בְּתַבּוּנַת מַחֵן וְתַעֲלוּמוֹת לְבוֹ בְּנוֹבְרִים-לְעֵיל. – ומפני שהן מתבטאות במוח, הן נקראות "מחשבה טובה" (מחשבה היא הרי במוח), שהקב"ה "מצרפה למעשה" – למעשה המצוות שהאדם עושה באמצעות מחשבה טובה זו, שיוכלו לעלות למעלה. בכך יוסבר לנו הביטוי: "מצרפה למעשה" – שכן, "מעשה" ישנו כאן ו"מחשבה" ישנה כאן,

ליקוטי אמרים

להתלבש בהם לחיות להם גרפין להעלותם. אך הדחילו ורחימו שבתבונות מוחו ותעלומות לכו הנ"ל גבהו דרכיהם למעלה מעלה מבחי' המעשה ואי אפשר להם להתלבש בבחי' מעשה המצוות להיות להם בחי' מוחין וחיות להעלותן לפרחא לעילא אם לא שהקב"ה מצרפן ומחברן לבחי' המעשה והן נקראות בשם מחשבה טובה כי אינן דחילו ורחימו ממש בהתגלות לכו כי אם בתבונת מוחו ותעלומות לכו כנ"ל * אך צירוף זה מצרף הקב"ה כדי להעלות מעשה המצוות ועסק התורה הנעשים על ידי מחשבה טובה הנ"ל עד עולם הבריאה מקום עליית התורה והמצוות הנעשים ע"י דחילו ורחימו שכליים אשר בהתגלו' לכו ממש אבל בלא"ה נמי עולים לעולם היציר'

הנהגה

(וכמו"ש בזור וע"ח דתבונה אוֹתוֹת "בֵּן וְבַת" שְׁהֵן דְּחִילוֹ וְרַחֲמֵי וְלַפְעָמִים הַתְּבוּנָה יוֹרְדַת לְחַיּוֹת מַחִין בְּנוֹקְבָא ד' זְעִיר אֲנִפִּין שְׁהֵן אוֹתוֹת הַתּוֹרָה וְהַמְצִיאוֹת וְהַמְשָׁכִיל (ב'ין):

הנובעות מאהבה ויראה שבהתגלות הלב. בהקשר למה שלמדנו על אהבת ה' המזרימה "חיות" ומעלה את התורה והמצוות לעולם נעלה יותר, מן הראוי להוסיף: חסידי רבנו הזקן התווכחו ביניהם, מה נעלה יותר, אהבת ה' או אהבת ישראל? נכנסו אל רבנו הזקן ושאלוהו על כך, והוא אמר להם:

ההוכחה לאהבה אמיתית למישהו היא, שאוהבים גם את מי שהאהוב אוהב.

הרי הקב"ה אוהב את בני ישראל, ככתוב: "אהבתי אתכם אמר ה'", וכשאוהבים יהודים, שהם אוהביו של הקב"ה, זה מוכיח שהאהבה להקב"ה היא אמיתית. ורבנו הזקן סיים: – "ואהבת לרעך כמוך" היא כלי ל"ואהבת את ה' אלקיך".

הַיְצִירָהּ, עַל־יְדֵי הַחֵילוֹ וְרַחֲמוֹ מְבַעֵיִם – אהבה ויראה טבעיות, הַמְסַתְרִים בְּלֵב כָּל יִשְׂרָאֵל פְּתוּלְדוֹתָם, – לכל יהודי יש בטבעו אהבה ויראה מוסתרות להקב"ה, ובאמצעות אהבה ויראה אלו, עולות המצוות לעולם היצירה, כְּמוֹ

שִׁיתְּבָאָר לְקַמֵּן בְּאֵרִיכוֹת: – כמו

שיוסבר בפרקים הבאים באריכות, מדוע מעלות האהבה והיראה הטבעיות,

את המצוות לעולם היצירה. על-כּל-פּנים, מובן שגם מי שאינו יכול ליצור בתוכו אהבה ויראה בהתגלות הלב, אלא בכחינת ה"תבונה", מספיק לו הדבר, להיות שלם, על-ידן, בתורה ובמצוות, שגם הן תעלינה למעלה, כמו התורה והמצוות

ליקוטי אמרים

ע"י רחילו ורחימו טבעיים המסתרים בלב כל ישראל בתולדותם כמ"ש לקמן באריכות:

אגרות קודש

ב"ה, ד' טבת, תשט"ו
ברוקלין.

הרה"ח ווי"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ
מוהר"א חנוך שי

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתביו וכן שני הספרים, באר החסידות, וכתבי ר' נחמן מברצלב מהדו"ת וכן קטעי העתונים. ת"ח על העבר ובקשה על להבא ודבר גדול עושה מה שמדפיס בכל עת מצוא במכ"ע בהנגוע לעניני חסידות תורתה הדרכותי ומנהגי, שתועלת הדבר מי ישרונו.

ראיתי באחד הקטעים ממכ"ע הדפסת אחת השיחות שלי, וחבל אשר לא נרשם שזהו העתקה מאידית ואינה מוגה על ידי, ומכאן ולהבא הנה יש לשים לב לזה, שאינו דומה דברים הנאמרים והאופן שבאים אח"כ בכתב, שבכתב ועאכו"כ בדפוס יש להשמיט כפילת הענינים (אף שבע"פ כופלים אותם לחזק הענין או שבאים פנים חדשות וכיו"ב) ואם נדפס - שבדואי נקראים גם מאנשים שאין להם כל ידיעה בתורת החסידות, הרי יש להוסיף ביאור עכ"פ בחצאי עיגול ולסדר הדברים בדרך מן הקל אל הכבד, וכיון שמכאן ולהבא יכתבו בכגון דא שזהו מרשימת השומעים - והעתקה מלשון אחרת, הרי אין אחריות אם לא ידקדקו כ"כ בהעתקה, ומה טוב שקודם שידפיסו תקרא הרשימה ע"י מי שאינו בקי כ"כ בתורת החסידות, וישאלוהו אם מבין כשורה או שנוקס לביאור נוסף. - מובן מעצמו שלמרות כל הנ"ל נכון הדבר שמדפיסים, שבזה נסלל דרך וכו'.

לפלא שלע"ע לא נתקבלו ידיעות מפורטות אודות ההתועדות בכפר חב"ד וכנראה הסיבה לזה שזהו ענין דבי שותפי, ועכ"פ בקבלת מכתבי זה ימלא אודות זה וכל המפרט ה"ז משובח.

בברכה.

לוח היום יום ...

ה'תש"ג	כו טבת	יום ראשון	יום ראשון
<p>שיעורים. חומש: וארא, פרשה ראשונה עם פירש"י. תהלים: קיט, מה . . . לא שכחתי. תניא: פרק יד. והנה . . . 38 לכפור האמת.</p>			
<p>בברכת "ולמלשינים" מפסיקים קצת בין "ותמגר" לתבת "ותכניע", מתאים להכונה, אשר "תעקר ותשבר ותמגר" הם נגד ג' קלפות שצריכים העברה לגמרי, "ותכניע" - לנגד קלפת נגה שצריכה הכנעה ויש בה ברור.</p>			

ה'תש"ג	כז טבת	יום שני	יום שני
<p>שיעורים. חומש: וארא, שני עם פירש"י. תהלים: קכ"קלד. תניא: משא"כ . . . צדיקים כו' ע"ש.</p>			
<p>רבינו הזקן אמר: אידישע גשמיות איז רוחניות, דער אויבערשטער גיט אונז גשמיות, מיר זאלען דערפון מאכען רוחניות. אמאל אז עס איז לרגע ניט אזוי, דארפען געבען דעם אויבערשטען אפילו מנחת עני גיט ער א פולע.</p>			
<p>תרגום</p>			
<p>רבינו הזקן אמר: גשמיות של יהודים היא רוחניות. הקדוש-ברוך-הוא נותן לנו גשמיות, כדי שנצור ממנה רוחניות. לעתים, כאשר לרגע אין הדבר פן, יש לתת לקדוש-ברוך-הוא ולו מנחת עני, והוא נותן בשפע.</p>			

ה'תש"ג	כח טבת	יום שלישי	יום שלישי
<p>שיעורים. חומש: וארא, שלישי עם פירש"י. תהלים: קלה"קלט. תניא: ובזה יובן . . . תהי צדיק.</p>			
<p>בספר החקירה (דרך אמונה) לה"צמח צדק" הנדפס - חסרים הרבה הגהות. ה"צמח צדק" חברו ביחס עם נסיעותיו לפטרבורג, ששם היה צריך לענות על כמה שאלות בענינים אלו.</p>			

ה'תש"ג	כט טבת	יום רביעי	יום רביעי
<p>שיעורים. חומש: וארא, רביעי עם פירש"י. תהלים: קמ"קנ. תניא: פרק טו, ובזה . . . 40 חלל בקרבו.</p>			
<p>אנן פועלי דיממא אנן. יום הוא אור, עבודתנו היא עבודת האור, מאכען ליכטיג די וועלט באור תורה. ומלבד כי צריכים לעמוד במעמד ומצב טוב בעז"ה בעצמו - אליין דארף מען זיין ווי עס דארף צו זיין - הנה כל העבודה</p>			

היא לזכות להעמיד תלמידים גרונטיקע מענשען, אשר יהיו מסורים בלבם ודעתם אל הכוונה הפנימית. שאינו מספיק למוד תורה הנגלית וחיוב הקודש בשמירת המצות, כי אם צריכים גם עבודה שבלב.

תרגום

אָנן פּוֹעֲלֵי דִימָמָא אָנן [=אָנוּ, פּוֹעֲלֵי יוֹם אָנוּ]. יוֹם הוּא אור, עֲבוֹדָתְנוּ הִיא עֲבוֹדַת הָאור, לְהָאִיר אֶת הָעוֹלָם בְּאור תּוֹרָה. וּמְלַבֵּד פִּי צְרִיכִים לְעַמֵּד בְּמַעֲמַד וּמִצְבָּב טוֹב, בְּעִזְרַת ה', בְּעִצְמוֹ - לְהִיֹּת בְּעִצְמוֹ כְּפִי שְׁצָרִיךְ - הִנֵּה כָּל הָעֲבוֹדָה הִיא לְזוֹכוֹת לְהַעֲמִיד תְּלָמִידִים אָנְשִׁים יְסוּדִיִּים, אֲשֶׁר יִהְיוּ מְסוּרִים בְּלִבָּם וְדַעְתָּם אֶל הַכּוּנָה הַפְּנִימִית. שְׁאִינוּ מְסַפִּיק לְמוֹד תּוֹרָה הַנְּגַלִּית וְחִיּוּב הַקּוֹדֵשׁ בְּשִׁמְרַת הַמִּצְוֹת, פִּי אִם צְרִיכִים גַּם עֲבוֹדָה שְׁבֻלֵב.

ה'תש"ג

א שבט, ר"ח

יום חמישי

יום חמישי

שיעורים. חומש: וארא, חמישי עם פירש"י.
תהלים: א"ט.
תניא: ובבינוני . . . כא מרגילותו.

אֲמִירַת תְּהִלִּים הָאֲמוּר (בְּכָל יוֹם אַחַר הַתְּפִלָּה) אֵין בְּזֶה שׁוּם הַפְּרֵשׁ בֵּין בְּתֵי כְּנִסְיוֹת שֶׁל אַנְ"שׁ [אַנְשֵׁי שְׁלוֹמְנוּ, חֲסִידֵי חַב"ד] שְׁיַחֲיוּ, אוּ מִתְּפִלָּלֵי נְסַח אֲשַׁכְּנוּ אוּ נְסַח פּוֹלִין, ה' עֲלֵיהֶם יַחֲיוּ. וּמִצַּד אֶהְבֵּת יִשְׂרָאֵל... וּבִפְרָט לְגַדֵּל הָעֲנָן שֶׁל אֲמִירַת תְּהִלִּים בְּצַבּוֹר וְכוּנָתָהּ הַפְּנִימִית, הַנוֹגֵעַ לְכָלל יִשְׂרָאֵל מִמֶּשׁ בְּגִשְׁמִיּוֹת, בְּבָנֵי חַיִּי וּמוֹזוֹנָא, וּבְרוּחָנִיּוֹת... עֲלֵינוּ לְהִשְׁתַּדֵּל בְּכָל מִינֵי הַשְּׁתַדְלוֹת אֲשֶׁר יִקְבַּע בְּכָל בְּתֵי הַכְּנֶסֶת מֵאִיזָה נְסַח שְׁיִהִיה.

ה'תש"ג

ב שבט

יום ששי

יום ששי

שיעורים. חומש: וארא, ששי עם פירש"י.
תהלים: י"ז.
תניא: ובזה יובן . . . עבודתו כלל.

אֲאֲמוּ"ר סִפֵּר: הַדְּרוֹשׁ וְאֲרָא גו' וְשָׁמִי ד' גו' הַמְדַבֵּר בְּעֵינֵן כִּי לֹא יִדַּח מִמְּנוּ נִדַּח (אֵינוּ הַנְּדַפֵּס בְּתו"א), קָנָה לוֹ שֵׁם "דְּעַר פְּרוּמְעַר וְאֲרָא", וְהִי רְגִיל רַבִּינוּ הַזִּקֵּן לְחֹזֵר אוֹתוֹ אַחַת לְשָׁלֹשׁ שָׁנִים, וּבְכָל פַּעַם וּפַעַם כְּמַעֲט שֶׁהִי אוֹמֵר אוֹתוֹ כְּלוּנוּ. וְאֵמֵר הַצ"צ: יַעֲדֵעַר מְאָל אֵיזוֹ גְּעוּוֹעֵן אֵ אֹר חֲדָשׁ. הָאֵט דְּעַר טְאָטַע גְּעוּזָאָט: אֵ אֹר אֵיזוֹ אֵלַע מְאָל גְּלִיךְ, אָבְעַר מְאוּר אֵיזוֹ אֵלַע מְאָל וּוִי אֵ דְבַר חֲדָשׁ.

תרגום

אֲדַנִּי אָבִי מוֹרֵי וְרַבִּי [הַרְש"ב] סִפֵּר: הַדְּרוֹשׁ "וְאֲרָא גו' וְשָׁמִי ה'" גו', הַמְדַבֵּר בְּעֵינֵן "כִּי לֹא יִדַּח מִמְּנוּ נִדַּח" (אֵינוּ הַנְּדַפֵּס בְּ"תוֹרָה אֹר"), קָנָה לוֹ שֵׁם "דְּעַר פְּרוּמְעַר וְאֲרָא", [= "וְאֲרָא" ה'רָא שְׁמִים]. וְהִיא רְגִיל רַבְּנֵנוּ הַזִּקֵּן לְחֹזֵר אוֹתוֹ אַחַת לְשָׁלֹשׁ שָׁנִים, וּבְכָל פַּעַם וּפַעַם כְּמַעֲט שְׁהִיא אוֹמֵר אוֹתוֹ כְּלוּנוּ. וְאֵמֵר ה'צַמַּח צְדָק": בְּכָל פַּעַם הִיא זֶה אֹר חֲדָשׁ. הַגִּיב אָבָא: 'אֹר' הוּא תְּמִיד וְהִיא, אָךְ 'מְאוּר' הוּא בְּכָל פַּעַם כְּדָבַר חֲדָשׁ.

שבת
קודש

שבת

ג שבט

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: וארא, שביעי עם פירש"י.
תהלים: יח"ב.
תנאי: פרק טז. וזה . . . באריכות.

"תורה אור" נדפס לראשונה בשנת תקצ"ז בקאפוסט (בלי ההוספות). ה"צמח צדק" במכתבו מיום ג שבט תקצ"ז כותב: ספר "תורה אור" הנדפס עתה... בו מאמרים רב הדרושים שמשנת תקנ"ו עד סוף תקע"ב, אשר הרבה מהם שם רבנו ו"ל בעצמו עין עיונו עליהם והגיהם, והסכימה דעתו הקדושה להביאם לבית הדפוס. והספר כולל שני חלקים, חלק הראשון על שני חמשי התורה וחנפה ופורים, גם כמה דרושים לחג השבועות זמן מתן תורתנו בפרשת יתרו, וקצת לפסח בפרשת ויקהל. וחלק השני אם ירצה ה' על ג' חמשי התורה ושיר השירים ומועדים וראש השנה ויום כפור... ושם המחבר נאה לו: שניאור, כמו "ואהבת" בגימטריא ב' פעמים אור. עד כאן לשונו -

לא הספיקו להדפיס רק חלק הראשון, כי על ידי מלשינות סגרה הממשלה כמה מבתי הדפוס העבריים ברוסיה, וביניהם גם בית הדפוס בקאפוסט אשר שם הדפיסו ה"תורה אור". בשנת תר"ח נדפס חלק ב' בזיטאמיר ובשנוי השם "לקוטי תורה".

אגרות קודש

ב"ה, ד' טבת, תשט"ו

ברוקלין.

שלום וברכה!

שמחתי בקבלת הידיעה אשר ברשיון הרופא חזר הביתה. ויהי רצון מהשם יתברך שילך הלוח ומצבו הלוח טוב.

בודאי למותר לעוררו, אשר התורה נתנה רשות לרופא לרפאות, ובמילא זהו ענין דאורייתא, ולא כאלו הטועים לאמר, שירא שמים צריך לא להשמע להרופא אלא וכו', ונהפוך הוא. והרי ידוע פתגם כ"ק אדמו"ר (מוהרש"ב) שאמר לבנו כ"ק מו"ח אדמו"ר, בהראותו על ידו הקי"זע ווי טייער דאס איז, אז אויף דעם האט מען אויסגעגאסען אזויפיל תורה ומצות, ופתגם רבנו הזקן "מי האט גאר קיין השגה ניט ווי טייער עס איז בא השם יתברך א גוף פון א אידען". והשי"ת יצליחו וימהר חזרתו לאיתנו על ידי הנהגה כפי הוראת הרופא, שלוחו של הרופא כל בשר ומפליא לעשות. וכן אותן הימים ישולם לו כמה פעמים ככה - על ידי הצלחה נוספת, לאחרי שיחזור לאיתנו, בלימוד התורה וקיום המצות.

בברכה לרפואה קרובה ולרפואה שלימה,

מ. שניאורסאהן

הלכה יומית לעיון ברמב"ם

~ יום ראשון כ"ו טבת ~

עיר המקלט מעניקה חיים

חוץ לתחומה בודון, הרי זה התיר עצמו למיתה, ורשות לגואל הדם להורגו. ויש לדייק: מה כוונתו במילים 'התיר עצמו למיתה' ומה החידוש בכך על הנאמר בהמשך ש'רשות לגואל הדם להורגו'?

אלא נראה ששתי הלכות נפרדות נאמרו כאן: א. בעצם יציאתו מחוץ לעיר המקלט התיר הגולה את עצמו למיתה (ולא בגלל ההיתר לגואל הדם להורגו), כי מדין תורה הרי הוא 'גברא קטילא' ורק בעיר המקלט יש לו זכות קיום (כנאמר 'ונס אל אחת מן הערים האל וחי', היינו שמחמת שהרג נפש אין לו חיות, ורק בעיר המקלט התחדש בו דין של 'וחי'). ב. רשות ביד גואל הדם להורגו.

ולפי זה, יציאתו מערי המקלט איננה פסק סכנה שמה יהרגו גואל הדם אלא ברגע שיוצא מערי המקלט הרי הוא נחשב כ'גברא קטילא' ודאי, ולענין זה מאסרו של גואל הדם שלא יוכל לפגוע בו אינו מועיל מאומה, ולכן אין עליו חיוב לצאת כדי להציל אחרים.

(לקוטי שיחות ל"ז עמ' 127)

הלכות רוצח ושמירת נפש פרק ז, הלכה ח: הגולה אינו יוצא מעיר מקלטו לעולם... ואפלו להציל נפש... אפלו כל ישראל צריכין לתשועתו.

ולכאורה תמוה: הרי פיקוח נפש דוחה את כל התורה, ומדוע אין מצות הישיבה בעיר המקלט נדחית מפני פיקוח נפש?

יש אומרים: מאחר שכאשר הרוצח יוצא מעיר מקלטו מותר לגואל הדם להורגו, נמצא שביציאתו הוא מסכן את עצמו ואינו חייב להסתכן להצלת אחרים (אור שמח).

אך דבר זה שנוי במחלוקת, כי לדעת הרבה פוסקים אדם חייב להכניס עצמו לספק סכנה כדי להציל את חברו, ובפרט כשמדובר בהצלת כלל ישראל. ועוד: לצורך הצלת כלל ישראל ניתן לאסור את גואל הדם למשך זמן שהותו של הרוצח מחוץ לעיר המקלט, כך שלא יוכל לפגוע בו!

ויש לומר:

לעיל (פ"ה ה"י) כתב הרמב"ם: "נכנס לערי מקלטו ויצא

~ יום שני כ"ז טבת ~

האם עבר הירדן נחשב כארץ ישראל?

הירדן, הרי שעבר הירדן אינו בכלל ארץ ישראל ולכן צריך להוסיף שדין עגלה ערופה נוהג גם בו (ראה ברכי יוסף א"ח סי' תפט). ויש שביארו זאת על פי שיטת הרמב"ם (הל' בית הבחירה פ"ו ה"ט) ש'קדושה ראשונה קדשה לשעתה ולא לעתיד לבוא'. ולכן קדושה שחלה בשעת הכיבוש על ידי משה רבינו פקעה עם החורבן, ורק המקומות שחזרו ונכבשו על ידי עולי בבל שבו והתקדשו.

ולפי זה, אף עבר הירדן אינו קדוש בזמן הזה משום שעולי בבל לא החזיקו בו, ואין נוהגות בו המצוות התלויות בקדושת הארץ. ומכל-מקום לגבי דין עגלה ערופה דינו כארץ ישראל כי מצוה זו אינה תלויה בקדושת הארץ אלא בעצם היותה 'ארץ ישראל', וגם אם הקדושה בטלה, שם ארץ ישראל שחל מכות בחירתו של הקב"ה בארץ, אינו בטל לעולם. וזהו שכתב הרמב"ם שדין עגלה ערופה נוהג בארץ ישראל 'וכן בעבר הירדן', שאע"פ שאינו קדוש בקדושת הארץ, דינו כארץ ישראל לענין זה (שיעורי הרב (סולובייצ'יק) – חלה, עמ' קכו).

הלכות רוצח ושמירת נפש פרק י, הלכה א: אין דין עגלה ערופה נוהג אלא בארץ ישראל, וכן בעבר הירדן.

הפוסקים דנו במעמדו של 'עבר הירדן' (חבל הארץ שבצדו המזרחי של הירדן, שבו התיישבו שבט גד ושבט ראובן) – האם דינו כארץ ישראל או לא?

והנה, כתב הרמב"ם בהל' תרומות (פ"א ה"ב): "ארץ ישראל האמורה בכל מקום, היא בארצות שכיבשן מלך ישראל או נביא מדעת רוב ישראל", והן החייבות בתרומות ומעשרות מן התורה. ולפי זה, אף עבר הירדן הוא בכלל ארץ ישראל שהרי נכבש על ידי משה רבינו, וחייבים בו בתרומות ומעשרות מן התורה (רדב"ז הל' תרומות ט).

ובהתאם לכך מתפרשים דברי הרמב"ם כאן שאף בעבר הירדן נוהג דין עגלה ערופה כמו בארץ ישראל, שהרי הוא חלק מארץ ישראל.

מאידך, ממקורות אחרים נראה כי עבר הירדן אינו נחשב כחלק מארץ ישראל, ויש מדייקים כן מלשון הרמב"ם כאן: "אין דין עגלה ערופה נוהג אלא בארץ ישראל, וכן בעבר

~ יום שלישי כ"ח טבת ~

'לפני עיור לא תתן מכשול'

אך לדעת ה'פרי יצחק' (שם) איסור 'לפני עיור' הוא רק כשנעשה הכשלון, ואם למעשה לא היה כשלון – אף שהניח את המכשול (ויש אפשרות שהעיור יכשל בו), אינו עובר על האיסור. ואת הראיה מהמסופר שנהגו נידוי באדם שהיכה את בנו הגדול, יש לדרוחת כי אף שאינו עובר מיד על 'לפני עיור' שהרי ספק אם הבן יכשל ויכה את אביו – מכל מקום נידוהו, כי לכתחילה וודאי אסור לו להכות את בנו שמא הבן יכה אותו (ויכשילו בעבירה), ככל ספק מדאורייתא שהוא לחומרא. וכן דייק הגר"ם פ (בביאורו לסהמ"צ להס"ג, ל"ח נג) מלשון הרמב"ם כאן: "כל המנשיל עיור בדבר ... הרי זה עובר בלא תעשה", ומשמע שהאיסור הוא רק בהכשילו את העיור, ובהנחת המכשול כשלעצמה אינו עובר. וה'שדי חמד' (כללים מערכת ו כלל כו) כתב שזו גם דעת הרמב"ם בפירושו המשנה (תרומות פ"ו מ"ג) שכתב כי המתעה את חברו או מכשילו "עובר על הכתוב שאמר 'ולפני עור לא תתן מכשול' – אם היה הוא סיבה לעבור העבירה", ומשמע שאם לא נעשתה העבירה אין המתעה עובר.

הלכות רוצח ושמירת נפש פרק יב, הלכה יד: פל' המכשיל עור בדרך, והשיאו עצה שאינה הוגנת, או שחוק יד עוקרי עברה, שהוא עור ואינו רוצח דרך האמת... הרי זה עובר בלא תעשה, שנאמר: "ולפני עור, לא תתן מכשול". הסתפקו אחרונים (יד מלאכי אות שסו. פרי יצחק ח"ב סי' מט) האם המכשיל (בעצה שאינה הוגנת או בדבר אסור) עובר על איסור 'לפני עיור' רק כאשר חברו נכשל, אך אם לא נגרם כשלון אינו עובר, או שהאיסור הוא בהנחת המכשול, וגם אם למעשה חברו לא נכשל, המכשיל עבר על האיסור? והביא היד מלאכי ראייה שהאיסור הוא להניח את המכשול, גם אם חברו לא נכשל, מהמסופר בגמרא (מ"ק יז, א) שאדם היכה את בנו הגדול ואמרו שיש לנהוג בו נידוי משום שעבר על 'לפני עיור לא תתן מכשול', כי יש לחשוש שמרוב כעס, הבן יכה את אביו ויעבור על איסור 'מכה אביו ואמו' (רש"י שם ד"ה דקא עבר) ואף שאין וודאות שהבן יכשל ויכה את אביו, האב המכה עובר על 'לפני עיור' כי האיסור הוא בעצם המכשול.

~ יום רביעי כ"ט טבת ~

מתי רכיבה מהווה קניין?

הגמרא שהרוכב צריך להיות "מנהיג ברגליו", היינו "שבועט בה ברגליו והולכת מחמתו כדרך רוכבי הסוסים" (רש"י שם ד"ה היינו מנהיג) – לדעת הרמב"ם אין צורך שיהיה 'מנהיג ברגליו', והליכת הבהמה אף ללא פעולה מצידו קונה. ואמנם ה'תוספות יו"ט' (ב"מ פ"א מ"ב) הביא את דברי הרמב"ם בפירושו המשניות, שהרוכב קונה בתנאי "שינענע רגליו על הבהמה כדי שתלך", אך ה'נחלת דוד' (ב"מ ט, א, ד"ה ולענין הלכה) מוכיח שלהלכה דעת הרמב"ם אינה כן: בהלכות כלאים (פ"ט ה"ט) הביא הרמב"ם שהיושב בעגלה שרתומים לה שני מיני בהמה, לוקה משום איסור כלאים. והגמרא (ב"מ שם) מדמה את הרוכב על הבהמה לענין קנין משיכה, ליושב בעגלה שיש בה איסור כלאים, ובכלאים דברי הרמב"ם (שם) ברורים, שהיושב בעגלה כזו לוקה "אף על פי שלא הנהיג", כי הרוכב אינו צריך להיות "מנהיג ברגליו" כדי לקנות את הבהמה, אלא די אם היא הולכת מכוח הרגשת הכובד של הרוכב, ללא כל פעולה מצידו.

הלכות מכירה פרק ב, הלכה ו: פיצר קנין את ההקמה במשיכה?... אם משיכה והלקה או שרכב עליה והלקה בו. למסקנת הגמרא (בבא מציעא ח, ב) רוכב על הבהמה אינו קונה אותה, ומדוע אם כן פסק הרמב"ם שברכיבה קונה את הבהמה? מבאר ה'נתיבות המשפט' (ס' קצו סק"א): הרמב"ם מפרש את סוגיית הגמרא כשיטת הריצב"ש (שיטה מקובצת ב"מ שם) שהרוכב אינו קונה את הבהמה כאשר אינה הולכת, אבל אם הלכה מחמת רכיבתו עליה הרי הוא קונה אותה, כי הליכת הבהמה מחמת הרוכב נחשבת כמשיכה. ואף שלא עשה פעולה מיוחדת להולכת הבהמה – כיון שהליכתה נגרמה מהרגשת הכובד של האדם הרוכב עליה, הרי הפעולה מתייחסת אליו ונחשבת כפעולה שלו. וכך כתב גם ה'מגיד משנה' (הל' גולה ואבירה פ"ו ה"ז) שאף שלמסקנת הגמרא (שם) הרוכב אינו קונה את הבהמה שרכב עליה אלא אם כן עשה פעולה שתגרום להליכתה, וכלשון

~ יום חמישי א' שבט ~

בעסקים לא צריך ליהנות

עלינו לומר שלא הרי קידושין כהרי מכירה:
קידושי אשה חלים רק כאשר האשה נהנית מדבר שהאיש
נותן, ובכך היא מסכימה להקנות לו את עצמה. לכן מי
שמקדש אשה ב'מתנה על מנת להחזיר' – אין היא מקודשת,
כי לא נהנית מכלום (הל' אישות פ"ה הכ"ד), ואדרבה, זה גנאי
עבורה להתקדש בחינם.

זו הסיבה שאם קידש אשה בהלוואה – הקידושין לא
חלים, שכן ההנאה שהיתה בעת קבלת ההלוואה, חלפה כבר
ועברה לה.

לא כן מכירה. כאן אין צורך בהנאה דווקא, שהרי אפילו
'מתנה על מנת להחזיר' מועילה בתור קנין כסף. מובן אפוא
שגם מחילת הקונה על חובו, כמוה כתשלום כסף.

(אבני מלואים, סי' כח, סי"ק טז)

הלכות מכירה פרק ה, הלכה ד: הוּי לֹו יוֹן אֹו פְּתָה...
וְהָיָה רוּצָה לְמַכְרָן, וְאָמַר לוֹ רְאוּבֵן: 'מָכַר אוֹתָן לִי פְּתָמָשִׁים וְזוֹ
שֵׁשׁ לִי בְּיַדְךָ דְּמֵי הַמָּכָר, וְאָמַר לוֹ: 'מִי' – קָנָה רְאוּבֵן.

מדובר במקרה ששמעון חייב כסף לראובן כתוצאה מקניה
שעשה אצלו, ועתה בא ראובן ורוצה לקנות משמעון
ממטלטליו, תמורת וויתור על החוב ששמעון חייב לו. ואם
שמעון הסכים לכך – קנה ראובן.

זאת אומרת: קנין מלוה – שהקונה מוותר על חוב
שהמוכר חייב לו – דינו כקנין כסף.

לפי זה מתעוררת תמיהה: בהלכות אישות (פ"ה ה"ג) נפסק
שהמקדש אשה בהלוואה – שמוותר לה על חוב כספי
שחייבת לו – אינה מקודשת, בנימוק ש"המלוה להוצאה
ניתנה, ואין כאן שום דבר קיים להנות בר". ואם ויתור על
חוב כמוהו כתשלום כסף, מדוע הקידושין לא חלים?

~ יום שישי ב' שבט ~

מכירת חמץ ב'ערב קבלן'

י, שהרמב"ם לא הביא אפשרות זו של זקיפת היתרה
בהלוואה כי דעתו כדעת הר"ף שאפשרות זו מועילה רק מצד
קנין שטר. ואם כן, אין בדברי הגמרא דין חדש הנוגע למקרה
זה דווקא, שהרי לעולם קרקע נקנית בשטר (לעיל פ"א ה"ג), אלא
שהגמרא באה ללמד עצה טובה כיצד לקיים את המקח גם
במקרה כזה, 'והרמב"ם לא נחית לאשמועינן עצות מרחוק,
אלא מאי דנפקא מינה לענין דינא".

ובזה הוא מבאר את חידושו של אדמו"ר הזקן בעניין
מכירת החמץ (סדר מכירת חמץ, שו"ע אדמו"ר הזקן בסוף הל' פסח) כי
"אין תקנה אחרת למכור בהקפה, אלא להיות יד ישראל אחר
באמצע", בתור 'ערב קבלן'. שכן במכירת החמץ לגוי אין
המוכר הישראל מקבל את כל דמי החמץ מן הגוי אלא רק
דמי קדימה, כאשר יתרת הסכום נשארת בתור חוב והמוכר
הוא במצב של 'עייל ונפיק אזווי'. ובמכירת קרקע אכן יכולה
להועיל העצה שיכתוב את היתרה בשטר חוב, כי אז המקח
נקנה בשטר (כדעת הר"ף והרמב"ם). אולם בנוגע לחמץ, שהוא
מטלטלין שאינן נקנין בשטר, לא תועיל עצה זו. ולכן הצריך
אדמו"ר הזקן שיהיה ערב קבלן בעד הגוי שישלם את יתרת
החוב, וכך המוכר, בעל החמץ, אינו דחוק על מעותיו
והמכירה תקפה.

(שארית יהודה, סימן י)

הלכות מכירה פרק ח, הלכה א: הַמוֹכֵר שָׂדֶה לְחֵבְרוֹ
בְּאֵלֶּף זוּ, וְנָתַן לוֹ מִקְצַת הַרְמִים, וְהָיָה יוֹצֵא וְנִכְנֵס וְתוֹבֵעַ שְׂאֵר
הַרְמִים – אֶפְלוּ לֹא נִשְׁאָר לוֹ אֶלָּא זוֹ אֶחָד – לֹא קָנָה תְלוּמַת
אֵת בְּלָהּ, אֵף עַל פִּי שִׁכְתָב אֵת הַשְּׂטָר אוֹ הַחֲזִיק.

מבואר בגמרא (ב"מ ע"ב) כי כאשר המוכר 'עייל ונפיק
אזווי', היינו שמחזר אחר הלקוח כיון שדחוק לכסף, אין
השדה נקנית ללוקח עד שישלם את כל הסכום וכך פסק
הרמב"ם כאן. אולם גם במקרה כזה יש אפשרות שהשדה
תיקנה ללוקח והיא שאת יתרת הסכום שעוד לא שילם יזקוף
כהלוואה, ו'כיון שעשאם עליו מלוה, הוה כאילו נטלם
והלוום, וקרקע נקנית בכסף" (שם רש"י ד"ה והרי).

אמנם לדעת הר"ף (הובא בשיטה מקובצת ב"מ שם) במקרה זה
לא יועיל קנין כסף, כי כיון שהמוכר 'עייל ונפיק אזווי' הרי
זה מוכיח "שלא גמר להקנתו לו בעת שקיבל אותו המקצת",
וכדי לקנות בכסף חייב הקונה לשלם את מלוה הסכום, ומה
שמוכר בגמרא שיש דרך לקנות את השדה כאשר יכתבו את
יתרת החוב בשטר, הכוונה היא שאז נקנית השדה (לא בקנין
כסף, אלא) בקנין שטר: "הואיל ונסתלק הכסף להיתור מלוה,
הוצרכנו אל השטר שיהיה תמורת הכסף הניתן לגמור
המקח".

לפי זה, מבאר ה'שארית יהודה' (לאחיו של אדמו"ר הזקן, סימן

~ שבת קודש ג' שבט ~

מתי מתבטל מקח שנעשה בכפיה?

איסור – המקח בטל!

וביאר ה'חדושי הרי"מ' (ח"מ סי' לד סקט"ו):

כאשר הקונה מפציר ומכריח למכור לו את החפץ, אין כל איסור במעשה הקנין והאיסור 'לא תחמוד' הוא רק על האדם שחמד חפץ שביד חברו, ולכן לא שייך לומר על הקנין 'אי עביד לא מהני', אך כאשר המוכר לא הסכים ולא אמר 'רוצה אני' והמכירה נעשתה בכפיה, מעשה הקנין עצמו אסור ולכן מתבטל המקח.

וה'מנחת חינוך' (מצוה לח) תירץ:

המפציר ומכריח למכור לו, היות וחמד בחפץ של חברו אכן עובר על 'לא תחמוד', אך כיון שרק הקונה עבר על הלאו – המכירה קיימת שהרי המוכר הסכים למקח ולא עבר על איסור, ואין לקנוס את המוכר ולבטל את המקח משום שהקונה עבר על איסור. מה שאין כן ב'חמסן' שהכריח למכור והמוכר לא הסכים למכירה – ביטול המקח אינו קנס על המוכר.

הלכות מכירה פרק י, הלכה א: מי שאִנְסוּהוּ עַד שְׁמַכְרָה וְלָקַח אֶת דְּמֵי הַמִּקְחַת, אִפְלוּ תְלוּהוּ עַד שְׁמַכְרָה – מִמְכְּרוּ מִמְכְּרָה, בֵּין מִמְכְּרָה לֵבֵין בֵּין בְּקַרְקָעוֹת; שְׁמַפְגֵי אִנְסוּ נָמֵר וּמְקַנְהָ.

וכתב ה'בית יוסף' (ח"מ ס"ו רה, וכ"כ ה'בית והדרישה שם) על פי מסקנת הגמרא (ב"ק סב, א) כי במכירה שנעשתה באונס, המכר קיים רק אם המוכר אמר 'רוצה אני'. וגם אם לא אמר בפירוש 'רוצה אני' אלא עשה מעשה המוכיח שהסכים, כגון "ששתק וקבל הדמים – אומר 'רוצה אני' קרינן ביה".

והנה, כתב ה'מגיד משנה' (הל' גולה ואבדה פ"א ה"ט) כי במכירה שנעשתה באונס, שהקונה "הפציר בו עד שלקחו ממנו... הרי זה עובר בלא-תעשה שנאמר לא תחמוד", ואף שהעובר על איסור מעשיו בטלים, כי כל מילתא דאמר רחמנא לא תעביד, אי עביד לא מהני – מכל-מקום המקח קיים.

הקשה עליו ה'לחם משנה' (כאן), הרי משמעות הגמרא (בבא קמא סב, א) היא ש'חמסן' המכריח למכור לו ועובר על

אגרות קודש

ב"ה, ד' טבת, תשס"ו

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על מכתביו מי"ד כ"ב וכ"ח כסלו. נהניתי מ[ה]התועדות שעשו ביום הבהיר י"ט כסלו ומה שהסבירו להתלמידות פרשת החג, ומהנכון הי' שבמקרים כמו אלה הרי ינאמו ג"כ אחדות מהתלמידות בכדי להמשיך אותם - אריינציהען זיי - יותר בהעניינים.

ואף שע"פ הרוב מסייעים להם בעריכת הנאומים, הרי ישנה ג"כ השתתפות מצדם וגם עצם הדבר שהן נואמות ערך רב לו.

מ"ש אודות מצב בריאותו ושנפל ברוחו מזה, הנה בודאי ידוע לו שזה היפך תורתנו בכלל, ותורת החסידות בפרט, והתורה נתנה רשות לרופא לרפאות, אבל בבת אחת עם זה על האדם לזכור ולדעת ברור, שהשי"ת הוא הרופא כל בשר ומפליא לעשות, ובמילא עליו לעבדו ית' בשמחה ובטוב לבב, ובטוח השי"ת למלאות הבטחתו בהמצטרך להעובד, וכמבואר הענין בכ"מ בדא"ח, ואין להתעמק כלל וכלל במצב הבריאות, און צוהערען זיך ווי מען פילט זיך, כי זהו מעניניו של הרופא ולא מעניניו של האדם, והאריכות בדבר הפשוט אך למותר, וזכות התעסקותו בקירוב לבן של בני ישראל לאבינו שבשמים תעמוד לו לבשר טוב בכל הני"ל.

בברכת הצלחה בעבודתו בקדש המחכה לבשו"ט.

שיעורי רמב"ם - ג' פרקים ליום

התורה שלא לקחת כופר מהורג בשגגה ולפטרו מגלות, וראה רש"י בפירושו על התורה, שהמשך הכתוב "לשוב לשבת" מוכיח שהמדובר בשוגג, אולם לקמן בהלכה זו נתבאר שגם המזיד בורח בתחילה לערי מקלט ולכן אפשר לומר בו "לשוב לשבת". וראה רמב"ן שם].

ב. אין הרוצח בשגגה גולה אלא אם כן מת הנהרג מיד; ⁹ ואבל אם חבל בו בשגגה, אף על פי שאמדוהו למיתה, וחלה ומת - אינו גולה¹⁰; שמא הוא קרב את מיתת עצמו¹¹, או הרוח נכנסה¹² בחבורה והרגתהו. אפלו שחט בו כל שני הסימנים¹³ ועמד מעט¹⁴ - אינו גולה על ידו. לפיכך¹⁵, אם לא פרס פלל¹⁶, או ששחטו¹⁷ במקום שאין הרוח מנשבת בו, פגון בית סתום¹⁸ של שיש - הרי זה גולה¹⁹. וכן כל פיוצא בזה.

9) שעשה הרוצח את המיתה כולה, ככתוב בהורג בשוגג (במדבר לה, ג): "ויפל עליו וימות" (גיטין ע: וראה שם תוספות דיבור המתחיל אלא מעתה). (10) הדין שאוסרים את המכה בבית הסוהר וממתינים אם ימות המוכה (ראה למעלה פרק ד הלכה ג), אינו אלא במכה במזיד ולעניין מיתה, אבל לא בעונש גלות, גיטין שם. (11) על ידי שפירס, ונמצא שהחובל לא עשה את המיתה כולה, שם ע: (12) והיא סייעה בידי החובל וקירבה מיתתו, שם. (13) שוודאי סופו למות תוך שעה קלה, שם. (14) ולא מת מיד. (15) מפני ששני הטעמים שאמרנו הם הפוטרים אותו מגלות. (16) אפילו עמד בחיים ולא מת מיד. (17) לשונו של רבינו כאן מלמדינו, שרק שני הנימוקים יחד פוטרים מן הגלות, אבל בגמרא שם משמע שנימוק אחד מספיק, ולכן נראה שטעות סופר כאן וצריך לומר ושחטו, ועיין שם תוספות דיבור המתחיל בביתא. (18) בלי חלון. (19) כי החובל עשה את המיתה כולה.

ג. ישראל שהרג בשגגה את העבד²⁰ (או את גר תושב²¹) - גולה²². וכן העבד שהרג בשגגה²³ את ישראל או את גר תושב²⁴, וכן גר תושב שהרג את גר תושב או את העבד בשגגה - גולה. שנאמר: לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְלַגֵּר וְלַתּוֹשֵׁב בְּתוֹכָם²⁵.

(20) עבד כנעני החייב בכל המצוות שאשה חייבת בהן (ברייתא מכות ח:). (21) גוי היושב בארץ ישראל וקיבל עליו שבע מצוות שאף בן-גנח נצטווה עליהן (דינין = "חייבים להושיב דיינים ושופטים בכל פלך ופלך, לדון בשש מצוות אלו") (פרק ט מהלכות מלכים הלכה יד): ברכת השם - איסור קללת השם; עבודה זרה; גילוי עריות; שפיכות דמים; גזל ואיסור אכילת אבר מן החי, ולא מל וטבל לשם גירות ממש, ראה למעלה פרק ב הלכה יא. (22) [המשנה (מכות ח:): אומרת "הכול גולים על ידי ישראל ... חוץ מגר תושב" זוהי הגירסה שהייתה לעיני רבינו,

~ יום ראשון כ"ו טבת ~

הלכות רוצח ושמירת נפש

פרק המישוי

1) יבאר כל ההורג בשגגה שגולה, וכיצד יהרוג ואת מי, ויתחייב גלות. האב שהרג בנו בשעת למודו או הרב המכה את תלמידו ומת מחמת הכאה. ודין הנכנס לעיר מקלט ויצא חוץ לתחומו, והמזבח אם קולט.

א. כל ההורג בשגגה² - גולה ממדינה³ שהרג בה לערי מקלט. ומצות עשה⁴ להגלותו, שנאמר: וישב בה עד מות הכהן הגדל. והזהרו בית דין שלא יקחו כפר⁵ מן הרוצח בשגגה⁶ כדי לישב בעירו⁷, שנאמר: ולא תקחו כפר לנוס אל עיר מקלטו⁸.

~ נקודות משיחות קודש ~

"לנוס אל עיר מקלטו"

באיסור לקחת כופר לרוצח בשגגה, הביא את הפסוק (במדבר לה, לב) "ולא תקחו כופר לנוס אל עיר מקלטו ... כו" אבל לא ציטט את המשך הפסוק "לשוב לשבת בארץ ... כו". כי הרמב"ם לשיטתו שמצות הל"ת שלא לקחת כופר לרוצח נפש בשגגה, כוללת שני חיובים, האחד לפני שגלה והשני לאחר שישב בעיר המקלט, ואם היה מצטט את המשך הפסוק "לשוב לשבת בארץ" היה משמע שהל"ת הוא רק לאחר שגלה, שאז אין לאפשר לו לשוב לשבת בארץ.

אבל מפירוש רש"י שם (ד"ה ולא תקחו כופר לנוס אל עיר מקלטו), משמע שמצוות לא-תעשה שלא ליקח כופר לנפש רוצח, מדברת רק לאחר שגלה. (אבל קודם שגלה יש מצוות-עשה להגלותו).

(על פי לקו"ש חלק י"ג עמוד 298

מתוך רמב"ם "פרדס המלך")

(2) בלא כוונה. (3) מן העיר. (4) אפילו כשאינן הרוצח בשגגה מבקש מקלט, מצוה על בית הדין להגלותו. (5) ממון, לכפר על החטא. (6) המחייב גלות, ראה לקמן פרק ו הלכה ב ואילך. (7) קודם שימות הכהן הגדול. (8) והמשך הפסוק - "לשוב לשבת בארץ". ובלשון הגמרא (כתובות לז:): "לא תשקול ממונא ותפטריה מן גלות" (אל תיקח ממון ותפטרהו מן הגלות). [פשוטו של המקרא משמע שהמדובר בהורג במזיד, שלא נקבל כופר ונחייבו גלות ויפטור ממיתה, אבל כבר נאמר בפסוק הקודם: "ולא תקח כופר לנפש רוצח", ולפיכך דרשו (שם) שכאן מזהירה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

המלקה ארבעים לחייב מלקות, הראב"ד כאן מפרש: "שליח בית דין שהוא מלקה יותר ממה שאמדוהו בית דין ומת תחת ידו", רבינו לא פירש כפירוש ראשון, שהרי מובן מאליו שהוא פטור, מפני שהוא אנוס, ולא כהראב"ד, שהרי שנינו במשנה (שם כב:) "הוסיף לו (שליח בית דין) עוד רצועה אחת ומת, הרי זה גולה על ידו". (40) נאמר בהורג בשגגה שחייב גלות, ודרשו חכמים: "מה חטיבת עציים רשות אף כל דבר רשות", אבל אם הרג בשגגה מתוך עשיית מצוה אינו גולה. (ספרי שופטים קפב; מכות ח.).

ז. בפתחלה⁴¹ אַחַד שׁוֹגֵג⁴² וְאֶחָד מְזִיד⁴³ מְקַדְמִין⁴⁴ לְעַרְי מְקַלֵּט. וּבֵית דִּין שֶׁל אוֹתָהּ הָעִיר שֶׁהָרַג פֶּה שׁוֹלְחִין וּמְבִיאִין אוֹתוֹ מִשֵּׁם וְדָנִין, שְׁנֵאמַר: וְשִׁלְחוּ זְקֵנֵי עִירוֹ וְלָקְחוּ אוֹתוֹ מִשֵּׁם. מִי שֶׁנִּתְחַיֵּב מִיָּתֵהּ - מִמֵּיתִין אוֹתוֹ, שְׁנֵאמַר: וְנָתַנוּ אוֹתוֹ פֶּיַד גֹּאֵל הַדָּם⁴⁵; מִי שֶׁנִּפְטָר⁴⁶ - פּוֹטְרִים אוֹתוֹ, שְׁנֵאמַר: וְהִצִּילוּ הָעֵדָה אֶת הָרֹצֵחַ מִיַּד גֹּאֵל הַדָּם; מִי שֶׁנִּתְחַיֵּב גְּלוֹת - מִחֲזִירִין אוֹתוֹ לְמִקְוָמוֹ, שְׁנֵאמַר: וְהִשְׁבִּיבוּ⁴⁷ אוֹתוֹ הָעֵדָה אֶל עִיר מְקַלְטוֹ.

(41) מיד לאחר שהרג, לפני בירור הדין, מכות ט: י: (42) בין ההורג בשוגג שחייב גלות. (43) ובין ההורג במזיד שחייב מיתה, שכן כתוב "וכי יהיה איש שונא לרעהו וארב לו וקם עליו והיכהו נפש ונפש ומת, ונס אל אחת הערים האל" (דברים יט, יא) ראה ספרי שופטים קפז. (44) בורחים (שם) תיכף אחרי הרציחה לפני שבית הדין מתחיל לפעול (שם ט:). (45) שימיתו, ואם אין גואל הדם הורג אותו, בית דין ממיתים אותו (ראה למעלה פרק א הלכה ב). (46) ממיתה ומגלות, ראה לקמן פרק ו הלכות ג-ד. (47) משמע שכבר היה שם.

ח. כְּשֶׁמְשִׁיבִין⁴⁸ אוֹתוֹ, מוֹסְרִין לוֹ שְׁנֵי תַלְמִידֵי חֲכָמִים⁴⁹, שְׁמָא יִהְרַגְנוּ גוֹאֵל הַדָּם בְּדֶרֶךְ⁵⁰. וְאוֹמְרֵי⁵¹ לָהֶם⁵²: אֵל תִּנְהַגוּ בּוֹ מִנְהַג שׁוֹפְכֵי דָמִים, בְּשׁוֹגֵג בְּאֵ מַעֲשֵׂה לִידוֹ.

(48) בית דין לעיר מקלט, ששלחו והביאוהו משם (שם י:). (49) שידעו לפייס את גואל הדם, אם יבוא להרוג את הרוצח, שם ט: (50) שהרי גואל הדם, שהרג את הרוצח חוץ לתחום עיר המקלט אינו נהרג עליו (ראה הלכה ט). (51) [צריך להיות "ואומרים", כי המלווים אומרים. אמנם דעת רבי מאיר במשנה שם שהרוצח אומר (רבינו אינו גורס בדברי רבי מאיר את המלה "אף"), אבל רבינו בפירוש המשנה כתב: אין הלכה כרבי מאיר]. (52) לגואלי הדם, לשכך חמתם.

ט. רוצח בשגגה שהרגו גואל הדם חוץ לתחום⁵³ עיר מקלט⁵⁴ - פטור; שְׁנֵאמַר: וְלוֹ אֵין מִשְׁפָּט מוֹת⁵⁵.

(53) גבול העיר, והוא אלפיים אמה סביב לעיר. וכשם שהעיר קולטת, כך תחומה קולט (משנה שם יא:).

וביאר בפירושו על המשנה, שגר תושב שהרג את ישראל אינו גולה אלא נהרג, אבל ישראל שהרג גר תושב, גולה]. (23) גולה כדין ישראל שהורג בשגגה ולא כדין גוי, שאפילו הרג בשגגה נהרג (מכות שם), ראה לקמן הלכה ד. (24) "וגר תושב גולה על ידי גר תושב" (שם), כלומר, גר תושב ההורג גר תושב בשגגה גולה. (25) והמשך הכתוב: תהיינה שש הערים האלה למקלט, מכאן שאף גר תושב שהרג בשוגג גולה, ופירשו חכמינו את הכתוב בגר תושב שהרג גר תושב (שם ט.).

ד. גַּר תּוֹשֵׁב שֶׁהָרַג אֶת יִשְׂרָאֵל בְּשִׁגְגָה, אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא שִׁגְגָה²⁶ - הֲרִי זֶה נִהְרַג²⁷. אָדָם מוּעָד לְעוֹלָם²⁸. וְכֵן גַּר תּוֹשֵׁב שֶׁהָרַג גַּר תּוֹשֵׁב מִפְּנֵי שֶׁעָלָה עַל דַּעְתּוֹ שֶׁמְתֵר לְהַרְגוֹ - הֲרִי זֶה קָרוֹב לְמִזִּיד²⁹ וְנִהְרַג³⁰ עָלָיו, הוֹאֵיל וְנִתְפַּוֵּן לְהַרְגוֹ. וְעוֹבֵד כּוֹכָבִים שֶׁהָרַג אֶת הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים בְּשִׁגְגָה - אֵין עָרֵי מְקַלֵּט קוֹלְטוֹת³¹ אוֹתוֹ; שְׁנֵאמַר: לְבִנֵי יִשְׂרָאֵל.

(26) ואמרנו בהלכה הקודמת, שאף גר תושב גולה. (27) שהרי בן-נח הוא, ובן-נח אינו צריך התראה (סנהדרין נז). בשבע המצוות שנצטווה, שכלל בדינו "אזהרתם זוהי מיתתם". ספרי, מובא בכסף משנה כאן, וראה רש"י מכות ט. (28) ולפיכך אף על פי ששגג - נהרג. (29) שהיה לו ללמוד ולא למד (שם ט:). (30) אף על פי שלא התורה, ואינו גולה אלא בהרג גר תושב בשגגה. (31) אין מגינות עליו מפני עונש מיתה.

ה. הַבֵּן שֶׁהָרַג³² אֶת אָבִיו בְּשִׁגְגָה - גוֹלָה. וְכֵן הָאֵב שֶׁהָרַג אֶת בְּנוֹ - גוֹלָה עַל יָדוֹ. בְּמָה דְּכָרִים אֲמוּרִים³³? כְּשֶׁהָרַגוּ שְׁלֵא בְּשַׁעַת לְמוּד, אוֹ שֶׁהָיָה מְלַמְדוֹ אֲמָנוֹת אַחֲרֵת שְׁאִינוֹ צָרִיף לָהֶם³⁴; אֲכָל אִם יִסֵּר בְּנוֹ כְּדִי לְלַמְדוֹ תוֹרָה אוֹ חֲכָמָה³⁵ אוֹ אֲמָנוֹת³⁶, וְמָת - פְּטוּר³⁷.

(32) פרט לעושה חבורה באביו בשוגג שאינו גולה, אף על פי שהחובל באביו במזיד נהרג, שאין חיוב גלות אלא ברציחה בלבד, אבל לא בעבירות אחרות שחייבין עליהן מיתת בית דין (שם), וראה לקמן פרק ז הלכה טו. (33) שהאב גולה. (34) שיש לו כבר אומנות המפרנסת אותו. (35) ועושה בזה מצוה. (36) שיוכל הבן להתפרנס ממנה, והאב מצווה ללמד בנו אומנות (קידושין ל.). (37) והטעם ראה בהלכה ו.

ו. וְכֵן הָרַב הַמְּפָה אֶת תַּלְמִידוֹ³⁸, אוֹ שְׁלִיחַ בֵּית דִּין שֶׁהָיָה אֶת פְּעַל דִּין הַנִּמְנָע מְלֻבֵּא לְדִין³⁹, וְהִמִּיתוּ בְּשִׁגְגָה - פְּטוּר מִגְּלוֹת. שְׁנֵאמַר: לְחַטָּב עֲצִים⁴⁰ - לְדַבְּרֵי הָרְשׁוּת. יֵצֵא הָאֵב הַמְּפָה אֶת בְּנוֹ, וְהָרַב הָרוֹדֵה אֶת תַּלְמִידוֹ, וְשְׁלִיחַ בֵּית דִּין, שֶׁהָרִי שְׁגָגוּ וְהָרַגוּ בְּשַׁעַת עֲשׂוֹת הַמִּצְוֹת.

(38) כדי ללמדו. (39) במשנה שם כתוב: "ושליח בית דין" כמובא בסוף הלכה זו. רש"י פירש: "ושליח בית דין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

64) בגמרא שם נאמר: "בשווג גולה" ופירש רבינו: ההורג בשווג את הרוצח שיצא בשווג מחוץ לתחום עיר מקלטו גולה [ומובן, שאם הרגו במזיד הרי הוא נהרג ככל אדם (מנחת חינוך מצוה תי). 65) [המדובר גם ברוצח שהקדים וברח למקלט לפני שעמד בדין (למעלה הלכה ז)]. 66) שאם לא כן אין תועלת בברירתו לעיר מקלט לפני שעמד בדין (כסף משנה). [והמדובר כשהרגו במזיד, אבל בשווג - גולה. בבבא ראשונה כתב רבינו דין שווג וממנו אתה למד דין מזיד, ובבבא שנייה הוא כותב דין מזיד וממנו אתה למד דין שווג (מנחת חינוך שם). והרי סיכום דיני גואל הדם לשיטת רבינו, מהם נאמרו בפירוש בפרק זה ובפרק ו, ומהם למדנו מדיוק לשונו: א. ברוצח שווג: 1. אחרי שנגמר דינו לגלות ובית דין מחזירים אותו לעיר מקלטו (כאן הלכה ז) אסור לגואל הדם להרגו בדרך ואם הרגו - פטור. וכן הדין כשהרגו לפני שנגמר דינו (הלכה ט"ו). 2. אם הרגו בתחום עיר מקלטו נהרג (הלכה יא). 3. יצא בשווג אסור לגואל הדם להרגו. 4. יצא בשווג אסור לגואל הדם להרגו ואם הרגו במזיד נהרג, בשווג - גולה. וכן הדין אם הרגו אדם אחר (הלכות י"א). 5. שווג קרוב לאונס, כגון שמקרה בלתי מצוי גרם למיתתו של הנרצח פטור מן הגלות ואם הרגו גואל הדם - נהרג ככל אדם (פרק ו הלכה ג). 6. שווג קרוב לזדון, כגון שזרק לרשות הרבים אבן שיש בה כדי להמית והמיתה אדם, אינו גולה כי אין לו כפרה בגלות, ואין דינו כמזיד ממש, שהרי לא נתכוון להרוג, ואם הרגו גואל הדם אינו נהרג עליו, אבל לכתחילה אסור לו להרגו (הלכה ד). 7. וכן הדין אם יש עד אחד בלבד שהרג או שני עדים ובלתי התראה (שם הלכה ה). ב. ברוצח מזיד: 8. אחרי שנגמר דינו למיתה מצוה על גואל הדם לבצע את גזר הדין (למעלה פרק א הלכה ב). 9. אם הרגו בתוך תחום עיר מקלט לפני שנגמר דינו, - הרי הוא נהרג, אף-על-פי שהוברר אחר כך שהרוצח הזיד (וראה קצות החושן חושן המשפט סימן ב סעיף קטן א)].

יב. המזבח קולט⁶⁷. שְׁנֵאמַר בְּהוֹרֵג בְּדוֹן⁶⁸: מַעַם מִזְבְּחֵי⁶⁹ תִּקְהַנּוּ לְמוֹת, מִכָּלֵל שֶׁהוֹרֵג בְּשִׁגְגָה אֵינוֹ נִהְרָג בְּמִזְבְּחֵי. לְפִיכֹה, הַהוֹרֵג בְּשִׁגְגָה וְקָלְטוּ מִזְבְּחֵי, וְהָרֵגוּ שָׁם גּוֹאֵל הַדָּם - הָרֵי זֶה נִהְרָג עָלָיו, כְּמִי שֶׁהָרֵגוּ בְּתוֹף עִיר מִקְלָט.

67) יש לו דין עיר המקלט (מכות יב). 68) "וכי יזיד איש על רעהו להרגו בערמה". 69) אפילו כהן הוא, ועומד ומשמש על גבי המזבח, ראה שם תרגום יונתן בן עוזיאל ותרגום ירושלמי. וזה לשון המכילתא (משפטים פרשה ד): מעם מזבחי ... מגיד שמבטלים העבודה מידו ויוצא ליהרג, ולא כרבי עקיבא (יומא פה). שדרש: מעם מזבחי ולא מעל מזבחי. וכן משמעות הלשון "רציחה דוחה את העבודה" שנהדרין לה: וראה משנה למלך כאן.

יג. אין קולט⁷⁰ אלא גגו של מזבח בית העולמים⁷¹ בלבד, ואין קולט אלא פהן ועבודה פידו; אבל זר, או פהן שאינו עובד בשעה שנהרג⁷², או שניה

54) [כאן אין המדובר ביוצא מעיר מקלט אחרי שבית הדין הגלוהו, אלא כשהוא בדרך, כשהקדים וברח לפני שעמד בדין או כשבית דין מחזירים אותו, כמו שמבאר רבינו בתחילת הלכה י שהיא סיום הלכה ט, אבל היוצא מעיר מקלטו אחרי שהגלוהו בית דין נתבאר דינו לקמן בהלכה י בסיפא ובהלכה יא ברישא. ויוצא מזה, שלפני שעמד בדין גם כן אסור לגואל הדם להרגו, ואם הרגו פטור, וכן כתב בקצות החושן סימן ב סעיף קטן א בדעת רבינו. ומתוך כך עלינו לומר שהמלה "בשגגה" כאן כוללת רוצח שלא נקבע זדונו. ומסתבר, שרק בית הדין כוחו יפה לקבוע אם הזיד או שגג. ומבואר, שרבינו מפרש דברי רב הונא (מכות י): "רוצח שגלה ומצאו גואל הדם והרגו - פטור", בהרגו בדרך כשהקדים או כשהחזירוהו ולפיכך סתם רב הונא ואמר "שהרגו" ולא הוסיף "בשגגה", לומר לך שגם אם הקדים וברח לעיר מקלט לפני שקבעו בית דין זדונו או שגגתו. 55) והכתוב בגואל הדם מדבר "פן ירדוף גואל הדם אחרי הרוצח ... והיכהו נפש" והסיפא מסבירה את הרישא, מדוע יכהו נפש? משום שאין לו משפט מוות, ואינו מפחד מפני בית דין. [רבינו דייק וכתב כאן "פטור" ולקמן בהלכה י ביצא מעיר מקלטו כתב: "ורשות ביד גואל הדם להרגו", ללמדך שלפני שעמד בדין אסור לגואל הדם להרגו ואם הרגו פטור. וכן בדרך כשמחזירים את המחוייב גלות לעיר מקלט, אבל כשיצא בזדון מותר לגואל הדם להרגו].

י. אַחַד⁵⁶ הַהוֹרֵג בְּדֶרֶךְ קֵדָם שְׁיִפְנֵס⁵⁷ לְעִיר מִקְלָט, או שְׁהָרֵגוּ בְּחִזְרֵתוֹ⁵⁸ עִם הַשְּׁנֵימֵי שְׁשׂוּמְרִין אוֹתוֹ⁵⁹. נִכְנָס⁶⁰ לְעִיר מִקְלָטוֹ וְיָצָא חוּץ לְתַחוּמָה בְּדוֹן - הָרֵי זֶה הַתִּיר עֲצָמוֹ לְמִיתָה⁶¹, וְרִשׁוֹת גּוֹאֵל הַדָּם לְהָרֵגוֹ. וְאִם הָרֵגוּ פֶּלֶא אָדָם - אֵין חִיבִין עָלָיו⁶²; שְׁנֵאמַר: אֵין לוֹ דָּם⁶³.

56) בין. בדפוסים מתחילה כאן הלכה י, אבל בעצם זה שייך להלכה ט. 57) לפני שעמד בדין (ראה למעלה הלכה ז). 58) לאחר שעמד בדין ונתחייב גלות. שם. 59) לא שיהיו מתרים בגואל הדם. שאם יהרוג ייהרג, שהרי נאמר בהלכה ט שאם הרג פטור, אלא שפייסו אותו שלא יהרוג את הרוצח בשגגה, ולשם כך דרושים תלמידי חכמים היודעים לפייס ודבריהם נשמעים, אבל אם הרגו הריהו פטור, ראה למעלה הלכה ח. 60) כאן מתחילה כנראה הלכה י. 61) הואיל ופשע ועבר על מצוות התורה "כי בעיר מקלטו ישב ..." (במדבר לה, כח) וראה לקמן פרק ז הלכה ח. 62) אבל לכתחילה אסור להרגו. 63) "ואם יצא הרוצח את גבול עיר מקלטו אשר ינוס שמה ומצא אותו גואל הדם מחוץ לגבול עיר מקלטו, ורוצח גואל הדם את הרוצח אין לו דם", ורש"י לתורה מפרש "הרי הוא כהורג את המת, שאין לו דם" ומשום כך הרגו כל אדם, אינו חייב עליו (ספרי מסעי, קס).

יא. יָצָא חוּץ לְתַחוּם עִיר מִקְלָטוֹ בְּשִׁגְגָה - פֶּלֶא הַהוֹרֵגוֹ, בֵּין גּוֹאֵל הַדָּם בֵּין שְׂאָר אָדָם, גּוֹלָה⁶⁴ עַל יְדוֹ. הָרֵגוּ בְּתוֹף תַּחוּם⁶⁵ עִיר מִקְלָטוֹ, אֶפְלוּ גּוֹאֵל הַדָּם - הָרֵי זֶה נִהְרָג עָלָיו⁶⁶.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

8) ראה לקמן סוף הלכה ז, וסוף הלכות ח-יד. 9) מקרה נדיר. 10) לא חייבה התורה גלות אלא במקרה מצוי, וראה סוף הלכה יד. 11) רק ברוצח, שחייב לשבת בעיר מקלט, ניתנה רשות לגואל הים להרוג אותו מחוץ לעיר מקלטו (במדבר לה, כ"כט; דברים יט, ו). וכן רוצח קרוב לזדון, שאין ערי מקלט קולטות אותו, מפני שעונו חמור, מה שאין-כן ההורג באונס או קרוב לאונס - שפטור מלשבת בעיר מקלט.

ד. ויש הורג בשגגה ותהיה השגגה קרובה לזדון¹². והוא: שיהיה בדבר כמו פשיעה¹³, או שהיה לו להזהר ולא נזהר. ודינו: שאינו גולה. מפני שעונו חמור, אין גלות מכפרת לו¹⁴. ואין ערי מקלט קולטות אותו¹⁵, שאינן קולטות אלא המחייב גלות בלבד¹⁶. לפיכך, אם מצאו גואל הדם בכל מקום¹⁷ והרגו - פטור.

12) אף-על-פי שלא התכוון להרוג. 13) ראה להלן הלכה ו, דוגמה. 14) כלפי שמים. 15) אינן משמשות לו מקלט מפני גואל הדם. 16) ולא זה שאין לו כפרה בגלות. 17) אפילו בעיר מקלט.

ה. ומה יעשה זה?¹⁸ לשב וישמר עצמו מגואל הדם. וכן כל הרצחנים¹⁹ שהרגו²⁰ בעד אחר²¹ או בלא התראה²² וכיזא בהן²³, אם הרגו²⁴ גואל הדם - אין להם דמים. לא יהיו אלו חמורים מההורג בלא פונה.

18) שלא יהרג. 19) ראה למעלה פרק ד הלכה ח. 20) בכוונה. 21) שני עדים והתראה דרושים למיתת בית דין בלבד, אבל למלך מותר להרוג אף את ההורג בפני עד אחד ואת ההורג בלי התראה, ואף גואל הדם שהרגו פטור, ראה הלכות מלכים פרק ג הלכה י, ו'אור שמח' שם; וראה 'מורה נבוכים' חלק שלישי סוף פרק מ. וראה השגת הראב"ד כאן. 22) בפני שני עדים. 23) כגון שהוכחו העדים בבדיקות ולא הוכחו בחקירות, למעלה שם. 24) בדיעבד, אבל לכתחילה אסור להרגם.

ו. פיצד²⁵ הזורק²⁶ אבן לרשות הרבים והרגה, או הסותר פתלו לרשות הרבים, ונפלה אבן והמיתה, בין שסותרו ביום²⁷ בין שסותרו בלילה - הרי זה קרוב למזיד²⁸, ואינו נקלט; מפני שזו פשיעת היא, שהרי היה לו לעיין²⁹ ואחר כך יזרק או יסתר.

25) שגגה קרובה לזדון או קרובה לאונס. 26) ולא התכוון להרוג (מכות ח). 27) שפשיעתו גדולה, שבעיון קל יכול היה לראות את העובר בדרך. 28) ולא מזיד ממש, שהרי לא התכוון להרוג. 29) אם ישנם עוברי דרכים, שם.

ז. סתרו לאשפה³⁰ בלילה: אם הרבים מצויין בה³¹ - הרי זה קרוב למזיד³², ואינו נקלט; ואם אין הרבים מצויין בה בלילה - הרי זה קרוב לאנס, ופטור מן הגלות.

עובד ולא היה על גגו של מזבח אלא סמוך לו או אוחז בקרנותיו⁷³ - אינו נקלט.

70) את ההורג בשגגה. 71) בית המקדש בירושלים ולא מזבח של כמה בשילה או בגבעון, כי כתוב "מעם מזבחי" כלומר, המיוחד לי (שם). 72) על ידי גואל הדם. 73) כיואב שברח מפני שלמה (מלכים א ב, כח).

יד. וכן מי שקלטו המזבח - אין מניחין אותו שם, אלא מוסרין [לו] שומרין ומגלין אותו לעיר מקלטו⁷⁴. במה דברים אמורים⁷⁵? במחייב גלות⁷⁶; אבל מי שפחד מן המלך שלא יהרגנו בדין המלכות⁷⁷, או מבית דין שלא יהרגוהו בהוראת שעה, וברח למזבח ונסמך לו⁷⁸, ואפלו היה זר - הרי זה נצל⁷⁹, ואין לוקחין אותו מעם המזבח למות לעולם. אלא אם פן נתחייב מיתת בית דין⁸⁰ בעדות גמורה והתראה, כשאר כל הרוגי בית דין תמיד.

74) לעיר מקלט הקרובה לו ביותר. 75) שאין קולט אלא גגו של מזבח, ואין קולט אלא כהן ועבודה בידו. 76) שנתחייב בבית דין על פי דין התורה. 77) כגון המורד במלך או המבוזה אותו (הלכות מלכים פרק ג, הלכה ח). 78) שהמלך רשאי להרוג אפילו מי שאינו חייב מיתה לפי דין התורה. ראה למעלה פרק ב הלכה ד. 78) ולא דווקא על גג המזבח. 79) ראה כסף משנה מה שהקשה ממעשה יואב. 80) כי הכתוב "מעם מזבחי תיקחנו למות" לבית דין נאמר, ובית דין אינם יכולים לדון אדם למות אלא בעדות גמורה ובהתראה.

פרק ששי

1) יבאר ששלשה הם ההורגים בלא כוונה, ומה בין זה לזה. ודין השונא שהרג בשגגה אם נקלט, ואיזהו שונא. ודין הנכנס לחצר בעל הבית או לחנות הנגר שלא ברשות ונהרג בשוגג כו'.

א. שלשה² הם ההורגים בלא פונה.

2) את הפרק הקודם פתח רבינו בהורג בשגגה שחייב גלות, וכאן הוא בא לפרט את סוגי השוגג.

ב. יש הורג בשגגה והעלמה גמורה³. וזהו שנאמר בו: ואשר לא צדה⁴. ודינו: שיהגלה⁵ לערי מקלט וינצל⁶, כמו שבארנו⁷.

3) ללא שום כוונה. 4) לא התכוון, ראה שם אונקלוס ורש"י. 5) חייב הוא גלות בדין, לשם כפרה. ראה למעלה פרק ה הלכה א. 6) נוסף על כך, משמש המקלט מקום מנוס מיד גואל הדם, ככתוב בסוף הפסוק: "ושמתי לך מקום אשר ינוס שמה". 7) בפרק חמישי.

ג. ויש הורג ותהיה השגגה קרוב לאנס⁸. והוא: שיארע במיתת זה מארע פלא⁹, שאינו מצוי ברוב מארעות בני אדם. ודינו: שהוא פטור מן הגלות¹⁰, ואם הרגו גואל הדם - נהרג עליו¹¹.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בַּעַל הַבַּיִת בְּשִׁגְגָה - פֶּטוּר מִן הַגְּלוּת; שְׁנֵאמַר⁵⁵:
וְאִשָּׁר יָבֵא אֶת רֵעֵהוּ בִיעֵר⁵⁶ - מֵה יַעַר שְׁיֵשׁ רֵשׁוֹת
לְנִהְרֵג⁵⁷ לְהַכְנִס לְשָׁם, אִף כֹּל פִּיּוּצָא בּוֹ. לְפִיכָךְ,
הַנְּכַנְס לְחַנוּת הַנְּהַרֵג⁵⁸ שְׁלֵא בְרֵשׁוֹת⁵⁹, וְנִתְּזָה בְּקַעַת
וְטַפְחָה לּוֹ עַל פְּנֵי וָמֵת - פֶּטוּר מִגְּלוּת; וְאִם נְכַנְס
בְּרֵשׁוֹת - הָרִי זֶה גּוֹלָה⁶⁰.

(54) מכות ח. (55) בהורג בשגגה שחייב גלות.
(56) לחטוב עצים. (57) ומשום כך חייב ההורג גלות, שהיה צריך להעלות על דעתו שמישהו נמצא ביער, אבל אם נכנס שלא ברשות פטרה התורה את ההורגו בשוגג מפני שזה קרוב לאונס. (58) בבא-קמא לב: (59) הנגר נתן לו רשות להכנס. (60) כלשון ראשון בפירוש דברי ר' יוסי בר' חנינא שם. וראה בהלכות חובל ומזיק פרק א הלכה יז בהערות.

יב. מִי שֶׁהָיָה דוֹלָה⁶¹ אֶת הַחֲבִית לְהַעֲלוֹתָהּ לַגַּג,
וְנִפְסַק הַחֲבֵל, וְנִפְלָה עַל חֲבֵרוֹ וְהִרְגָתָהּ; אוֹ שֶׁהָיָה
עוֹלָה בְּסֵלֶם, וְנִפְלַל עַל חֲבֵרוֹ וְהִרְגוֹ - פֶּטוּר מִן
הַגְּלוּת. שְׁזָה כְּמוֹ אֲנוֹס הוּא⁶²; שְׁאִין זֶה דָּבָר הַקְּרוֹב
לְהָיִוֹת בְּרֵב הַעֲתִים, אֲלֵא כְּמוֹ פְּלֵא⁶³ הוּא. אָבֵל אִם
הָיָה מְשֻׁלָּשׁ אֶת הַחֲבִית⁶⁴, וְנִפְלָה עַל חֲבֵרוֹ
וְהִרְגָתָהּ; הָיָה יוֹרֵד בְּסֵלֶם, וְנִפְלַל עַל חֲבֵרוֹ⁶⁵; הָיָה
מַעֲגֵל בְּמַעְגֵּלָה⁶⁶, וְנִפְלָה עַל חֲבֵרוֹ וְהִרְגָתָהּ -
גּוֹלָה; שְׁנֵאמַר: וְנִפְלַל עֲלָיו וָמֵת - שְׁיִפֹּל דֶּרֶךְ נְפִילָה.
שְׁהָרִי דֶּרֶךְ נְפִילָה מְצִיּוֹ בְּרֵב הַעֲתִים לְהַזִּיק, וְדָבָר
קְרוֹב הוּא לְהָיִוֹת, שְׁהָרִי טָבַע הַכָּבֵד לִיָּרֵד לְמַטָּה
בְּמַהֲרָה⁶⁷; וְהוֹאִיל וְלֹא זָרַז עֲצָמוֹ וְחָקַן מַעֲשָׂיו יִפֶּה
בְּשַׁעַת יְרִידָה - יִגְלָה. וְכֵן כֹּל פִּיּוּצָא בְּזָה.

(61) מן הבור (מכות ז.). (62) קרוב לאונס, ראה מכות ט.
'תוספות' דיבור-המתחיל אמר ליה. (63) נדיר, שהרי עם העלאתו את החבית או עם עלייתו על הסולם גוברת ההתנגדות לכובד החבית או של האדם המושך כלפי מטה. (64) מורידה מלמעלה למטה, ואף-על-פי שנוזהר מלשברה. (65) והרגו, אף-על-פי שבוודאי נוזהר שלא יפול וישבור מפרקתו. (66) מגלגל כמין מכבש, כדי להחליק את הטיח שבגג, ומוליך אותו לצד השיפוע, שמשם יורדים המים. (67) ומשום כך בירידה עליו לנקוט באמצעי זהירות מיוחדים.

יג. קָצֵב⁶⁸ שֶׁהָיָה מְקַצֵּב⁶⁹, וְהַגְּבִיּה יָדוּ בְּקוֹפִיץ⁷⁰
לְאַחוּרָיו, וְהַחֲזִירוֹ לְשִׁבְרֵי הָעֵצִים, פְּדָרָךְ שְׁעוֹשִׂין
הַקְּצָבִים: כֹּל שְׂיָמוֹת בְּהוֹלְכָה, שֶׁהָיָה הַהַגְּבִיּה
מִלְּפָנָיו⁷¹ וִירִידָה מֵאַחֲרָיו⁷² - אֵינּוּ גּוֹלָה עֲלָיו; וְכֹל
שְׂיָמוֹת בְּחִזְרָה, שֶׁהָיָה עֲלֶיהָ מֵאַחֲרָיו⁷³ וִירִידָה
מִלְּפָנָיו - גּוֹלָה. זֶה הַכֶּלֶל⁷⁴: כֹּל שְׁבִדְרָךְ יְרִידָתוֹ⁷⁵ -
גּוֹלָה; שְׁלֵא בְּדָרָךְ יְרִידָתוֹ⁷⁶ - אֵינּוּ גּוֹלָה. וְאִפְלוּ
בִּירִידָה שֶׁהָיָה צָרָךְ עֲלֶיהָ - אֵינּוּ גּוֹלָה⁷⁷.

(68) מוכר בשר, מכות ז: (69) קוצץ בשר. (70) סכין

(30) שברשות הרבים, שתושבי העיר משליכים שם זבל ולפעמים גם עושים שם צרכיהם. (31) לעשות צרכיהם. (32) שהיה לו להעלות על הדעת שיש שם אדם והאבן תפגע בו, והיה עליו לעיין היטב.

ח. הָיָתָה הָאֲשָׁפָה עֲשׂוּיָה לְהַפְנוֹת בָּהּ³³ בְּלִילָה,
וְאֵינָה עֲשׂוּיָה לְהַפְנוֹת בָּהּ בַּיּוֹם, וְנִקְרָה אָדָם³⁴ וְיִשָּׁב
שָׁם, וְנִפְלָה עֲלָיו אָבֵן בְּשַׁעַת סְתִירָה, וָמֵת - הָרִי זֶה
גּוֹלָה³⁵. וְאִם אַחַר שְׁנִפְלָה הָאָבֵן³⁶ בָּא זֶה וְיִשָּׁב,
וְנִפְלָה עֲלָיו וָמֵת - הָרִי זֶה פֶּטוּר³⁷ מִן הַגְּלוּת.

(33) בני אדם לעשיית צרכיהם. (34) ביום. (35) מאחר שאינה עשויה להפנות בה ביום, אין זה קרוב למזיד. אבל גם אונס איננו, הואיל והיא עשויה להפנות בה בלילה, קורה לפעמים שמישהו נפנה שם גם ביום, רב פפא שם. וראה 'תוספות' שם דיבור-המתחיל באשפה. (36) מן הקיר, וקודם שהגיעה ארצה. (37) הטעם בהלכה ט.

ט. וְכֵן הַזֹּרֵק³⁸ אֶת הָאָבֵן, וְאַחַר שִׁנְצָאת מִיָּדוֹ
הוֹצִיָא הֵלָה אֶת רֵאשׁוֹ³⁹ וְקִבְּלָהּ - פֶּטוּר מִגְּלוּת;
שְׁנֵאמַר: וּמִצָּא אֶת רֵעֵהוּ⁴⁰ - פָּרַט לְמַמְצִיא עֲצָמוֹ.

(38) שם. (39) מן החלון. (40) בחוטב עצים ביער ונשל הברזל מן העץ ומצא את רעהו - הכתוב מדבר, ומשמע שרעהו כבר נמצא שם, ולא שהמציא עצמו אחר-כך.

י. הַשּׁוֹנֵא⁴¹ שֶׁהָרַג בְּשִׁגְגָה - אֵינּוּ נִקְלָט; שְׁנֵאמַר⁴²:
וְהוּא לֹא אוֹיֵב לוֹ⁴³. חֲזַקְתּוֹ⁴⁴ שֶׁהוּא קְרוֹב לְמִזִּיד⁴⁵.
וְאִי זֶהוּ שׁוֹנֵא? זֶה שְׁלֵא דָבָר עִמּוֹ שְׁלֵשָׁה יָמִים⁴⁶
מִפְּנֵי הָאֵיבָה. וְכֵן אִם נְכַנְס לְקֶרֶן זְוִית⁴⁷ וְהָמִיתוֹ שָׁם
בְּשִׁגְגָה, אוֹ שֶׁדָּחַפוּ בְּגוּפוֹ⁴⁸, אוֹ נִתְּפוֹן לְזִרְקָה⁴⁹
שְׁתֵּי־יָמִים⁵⁰ וְזָרַק אֶרְבֶּעַ, אוֹ שֶׁעָלָה עַל דַּעְתּוֹ שְׁמִתָּהּ
לְהַרְגוֹ⁵¹, אוֹ שֶׁנִּתְּפוֹן לְהַרְגַּ זֶה⁵² וְהָרַג אֶת זֶה, אִפְלוּ
נִתְּפוֹן לְהַרְגַּ עוֹבֵד פּוֹכְבִים⁵³ אוֹ בְּהֵמָה וְנִמְצָא יִשְׂרָאֵל
- הָרִי כֹּל אֵלּוּ קְרוֹבִין לְמִזִּיד, וְאֵינֶן נִקְלָטִין.

(41) מכות ט: (42) בהורג וחייב גלות. (43) לחייבו מיתה אי אתה יכול, שמה שוגג הרגו. לחייבו גלות אי אתה יכול, שמה מזיד הרגו ('ספרי' מסעי, קס). (44) חזקה עליו. (45) ומשום כך אינו נהרג ואינו גולה. (46) סנהדרין כז: (47) וסכין בידו ופגע באיש שבא לקראתו, הרי זה קרוב למזיד, שהיה צריך להעלות על דעתו ולהזהר (שם ז:). (48) שהיה לו להזהר. בגמרא שם נאמר: "הדפו - שדחפו בגופו", ומשמע שגולה. ונראה, שרבינו מפרש שהמלה "פרט" שנאמרה שם ברישא של הברייתא נמשכת גם על בבא זו, וכאילו נאמר: "פרט" שדחפו בגופו (כסף-משנה). ראה לקמן הערה עו. (49) אבן, ויש כאן כוונה חלקית, ואין זו "העלמה גמורה". (50) מרחק שתי אמות. (51) "האומר מותר - קרוב למזיד הוא", שם. (52) ישראל, ומשום כך אין זה שוגג. (53) שאין מיתה על הריגתו, ראה למעלה פרק ב הלכה יא.

יא. הַנְּכַנְס⁵⁴ לְחִצְרֵי בַּעַל הַבַּיִת שְׁלֵא בְּרֵשׁוֹת, וְהָרַגוֹ

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אָבְיָן⁹³ לְתַמְרָה לְהַפִּיל תְּמָרִים, וְנָפְלוּ מִן הַתְּמָרִים עַל
תֵּינוּק וְהִרְגוּהוּ - פֶּטוּר; מִפְּנֵי שֶׁנָּפְלוּ מִכַּחַח פְּחוּ⁹⁴.
וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזֶה מִשְׁאָר הַסְּבוּת.

87) בבא־קמא שם. 88) ואף־על־פי שבאוכל חלב בשוגג אין צורך בידיעה בתחילה, בהורג בשוגג צריך לידיעה בתחילה, משום שכתוב "אשר יבוא את רעהו ביער", שהוא ידיעה בתחילה. משום כך אין שגגה זו כשאר שגגות, ראה בית הבחירה בבבא־קמא עמ' 79, ו'תוספות' דיבור־המתחיל בשגגה. 89) משנה מכות ז: מחלוקת רבי ורבנן, ופסק כרבנן. 90) נשמת הברזל מן הקת בשעה שהיה בתוך העץ שהוא כורתו, וניתו למרחוק והרג. כך מפרש רבינו מה שנאמר במשנה "מן העץ המתבקע", ואולם רש"י פירש שניתו קיסם ופגע והרג. ורבינו חננאל שם מביא את שני הפירושים. 91) המכה בעץ היא כוחו, וניתו הברזל מן העץ כוח כוחו הוא, שם ח. 92) כי הברזל נשמת כתוצאה מן המכה בעץ, אף־על־פי שהיה מהודק היטב בקת. 93) רב פפא, שם ח. 94) האבן היא כוח ראשון, ונפילת התמרים היא כוח שני.

פֶּרֶק שְׁבִיעִי

1) יבאר תלמיד שגלה שמגלים רבו עמו, ועבד או אשה שגלתה, אם רבו ובעלה חייבים לזונם. ודין רוצח שנגמר דינו להגלותו ומת. ורוצח שהרג בשגגה בעיר מקלטו. ודין עיר מקלט שרובה רצחנים אם קולטת, והגולה אם יוצא מעיר מקלטו לעולם. ודין אחד מארבעה כהנים מחזיר את הרוצח כו'.

א. תְּלַמֵּיד שֶׁגָּלָה לְעִיר מִקְלָט - מְגַלֵּין רְבוּ עִמּוֹ;
שְׁנָאֵמַר: וְחֵי - עֵשָׂה לוֹ כְּדֵי שְׂפִיחָה, וְחֵי בְּעַלֵּי
חֻמְמָה³ וּמְבַקְשִׁיהָ⁴ בְּלֹא תְלַמּוּד תּוֹרָה קְמִיתָה
חֲשׁוּבִין⁵. וְכֵן הָרַב שֶׁגָּלָה - מְגַלֵּין יְשִׁיבָתוֹ עִמּוֹ⁶.

- נקודות משיחות קודש -

תְּלַמֵּיד שֶׁגָּלָה לְעִיר מִקְלָט - מְגַלֵּין רְבוּ עִמּוֹ כו"ל

וי"ל שמוסיף "וחיי בעלי חכמה ומבקשיה בלא תלמוד תורה, כמיתה חשובין" כהסבר מדוע מכינים לרוצח בשגגה את כל צרכיו על חשבון יהודי אחר ובפרט רבו, כי עניין זה הוא שאלה של חיים או היפך החיים, ומקורו בדברי הכתוב "החכמה תחיה בעלי".

וקשה לכאורה: מהרמב"ם משמע שמדובר בתלמיד הנמצא בדרגה כזו שכל חייו הם תלמוד תורה, עד שבלעדיה חייו כמיתה חשובין, אבל בגמרא (מכות ב, ב.) לא מצינו חילוק זה ואדרבא כהמשך לדין "מגלין רבו עמו" הביאה הגמ' "מכאן שלא ישנה אדם לתלמיד שאינו הגון" ופירש רש"י שם "שלא יביאוהו עונותיו לידי הריגה בשוגג ויגלה ... שאינו מצוי אלא ברשעים" וא"כ איך מכנים הרמב"ם תלמיד כזה בתוך הסוג של "בעלי חכמה ומבקשיה". וגם צריך להבין מהו מקורו

גדולה. 71) עליה היא ופטור. 72) המשך וסיום ההגבהה היא, ומשום כך דינה כעליה ופטור. 73) תחילת הירידה מלפניו היא וחייב. במכה לפניו: בכיוון למטה ירידה היא וחייב; בכיוון למעלה עליה היא ופטור. במכה לאחוריו, המצב הפוך: הכיוון למעלה הוא כיוון לירידה לפניו וחייב; הכיוון למטה הוא סיום העליה מלפניו ואינו גולה (ירושלמי מכות פרק ב הלכה ד), [בבבלי שם ישנן כמה גירסאות, וקשה ליישבן לפי שיטת רבינו. ראה כסף־משנה כאן, ו'מראה הפנים' בירושלמי שם]. 74) משנה, שם. 75) והעליה מאחוריו בדרך ירידתו היא. 76) וירידה מאחוריו אינה בדרך ירידתו אלא בהמשך דרך הגבהתו. 77) [בבבלי שם נאמר: "או השליך עליו" (במדבר לה, כ) להביא ירידה שהיא צורך עליה, ופירש"י להביא - לחיוב. אולם רבינו מפרש לפטור, ונראה שלדעת רבינו המלה "פרט" שברישא של הברייתא נמשכת גם על בבא זו. וראה למעלה בהלכה י בדין דחפו בגופו. ונדחק רבינו לפירוש זה מפני שבסוף הסוגיא בדין נשטמה שליבה, אמרו "דכולי עלמא עליה היא" (לדעת הכל ירידה שהיא צורך עליה - עליה היא), ולאחר מכן נאמר: הא והא לניזקין (אבל פטור מגלות, לדעת הכל), ראה מגיד־משנה בהלכות חובל ומזיק פ"ו ה"ד, ובגר"א מכות שם].

יד. פִּיצַד ? הִיָּה עוֹלָה בְּסֻלָּם⁷⁸, וְנִשְׁמְטָה שְׁלִיבָה⁷⁹
מִתַּחַת רִגְלָיו וְנָפְלָה⁸⁰ וְהִמִּיתָה - פֶּטוּר⁸¹ מִן הַגְּלוּת.
וְכֵן הַמְתַּכֵּן לְזֶרֶק בְּצַד זֶה, וְהִלְכָה לָהּ לְצַד אַחֵר⁸²;
או שְׂהִיתָה לוֹ אֶבֶן מִצַּחַת⁸³ בְּחִיקוֹ, וְלֹא הִפִּיר בָּהּ
מְעוֹלָם⁸⁴, וְעַמֵּד, וְנִפְלָה⁸⁵ וְהִמִּיתָה; וְכֵן הַסּוּמָא⁸⁶
שֶׁהִרְגַּ בְּשִׁגְגָה - כָּל אֵלוֹ פֶּטוּרִין מִן הַגְּלוּת, מִפְּנֵי
שֶׁהֵן קְרוּבִין לְאַנָּס.

78) שם. 79) מדריגה. 80) שזוהי ירידה ממש. 81) כדעת התלמוד שם "דכולי עלמא עליה הוא" (דעת הכל, עליה היא), דעה שעומדת בעינה בכל התשובות הניתנות, שם, לפי גירסת רבינו בגמרא "הא והא לניזקין" במקום גירסתנו "הא והא לגלות", ראה שם הגהות הגר"א, וראה למעלה הלכות חובל ומזיק פרק ו הלכה ד, ובמגיד־משנה שם. 82) כתוב בתורה, בהורג בשגגה שחייב גלות, שהרג "בלא צדיה" (במדבר לה, כב) ופירשו חז"ל מלשון צידוד, שלא נתכוון לצדד לצד שני, מכות ז: 83) בבא־קמא כו: 84) כגון שהניחה אדם אחר בחיקו בעוד שהיה ישן. 85) על אדם. 86) כתוב בתורה בהורג בשגגה "בלא ראות" (במדבר לה, כג), ומכאן למדו סוּמָא שהרג בשגגה פטור מגלות. שמשמע כאן לא ראה, אבל רואה במקום אחר. ואילו סוּמָא אינו רואה בשום מקום, 'ספרי' מסעי קס, ומכות ט: מחלוקת רבי מאיר ורבי יהודה.

טו. הִיָּתָה אֶבֶן בְּחִיקוֹ⁸⁷, וְהִפִּיר בָּהּ וְשִׁבְחָה, וְעַמֵּד,
וְנָפְלָה וְהִמִּיתָה - גוֹלָה; שְׁנָאֵמַר: בְּשִׁגְגָה - מִקְלָל
שְׂהִיתָה לוֹ יְדִיעָה⁸⁸. נִשְׁמְטָה⁸⁹ הַבְּרָזֶל מִן הָעֵץ
הַמְתַּבְּקֵעַ⁹⁰ - אֵינּוּ גוֹלָה; מִפְּנֵי שֶׁאֵין זֶה בָּא מִכַּחַח
אֶלָּא מִכַּחַח פְּחוּ⁹¹, וְנִמְצָא כְּמוֹ אֲנָס⁹². וְכֵן הַזֶּרֶק

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ראשון כ"ו טבת - ספר נזיקין - הל' רוצח ושמירת נפש קלא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לה, ו, יא, יט), ודרשו רבותינו: "שם תהא דירתו, שם תהא מיתתו, שם תהא קבורתו", 'ספרי' שופטים, קפא; ומכילתא דרשב"י משפטים כא; מכות שם. 19) לפי הכתוב "ואחרי מות הכהן הגדול ישוב הרוצח אל ארץ אחוזתו" (שם, כח), "איזהו ישיבה שהיא בארץ אחוזתו (בתוך הקרקע), הוי אומר זו קבורה", שם.

ד. שְׂאֵר הַלְוִיִּים²⁰ הַשְּׂוֹכְנִים²¹ בְּעִיר מִקְלָט²², בְּשִׁמּוֹת אֶחָד מֵהֶן - אִינוּ נִקְבָּר בְּעִיר וְלֹא בְּתוֹךְ הַתְּחֻמִּים²³; שְׂנֵאמֶר: וּמִגְרָשֵׁיהֶם יִהְיוּ לְבַהֲמֹתָם וְלְרֹכְשָׁם וְלִכְלֵל חֵיטָא²⁴ - לְחַיִּים נִתְּנוּ וְלֹא לְקַבְרָה²⁵.

20) מכות יב. 21) ולא אלו שהוגלו לשם כרוצחים בשגגה. 22) שהן של הלוויים, ככתוב: "ואת הערים אשר נתנו ללוויים, את שש ערי המקלט" (שם, ו). 23) אלא נותנים להם בתי קבורות חוץ לתחום. 24) ולכ צרכי חייהם. ואין לפרש "חיה" ממש, שהרי כתוב "לבהמתם", וחיה בכלל בהמה היא (גדרים פא.). 25) ואע"פ שהרוצח נקבר שם, אין זו אלא קבורת עראי עד מות הכהן הגדול, ועוד שברוצח הדגישה התורה במפורש "שמה", שם תהא קבורתו (מכות שם).

ה. רוצח²⁶ שֶׁהֵרַג בְּשִׁגְגָה בְּעִיר מִקְלָט²⁷ - גּוֹלָה בְּהַ מִשְׁכּוֹנָה לְשִׁכּוֹנָה²⁸, וְאִינוּ יוֹצֵא²⁹ מִן הָעִיר. וְכֵן לְוִיִּים³⁰ שֶׁהֵרַג³¹ בְּמִדְיַתָּה³² - גּוֹלָה לְמִדְיַתָּה אַחֲרַיִךְ³³ מֵעִיר הַלְוִיִּים; לְפִי שֶׁפֶלֶן קוּלְטוֹת, כְּמוֹ שִׁתְּבָאֲר³⁴. וְאִם הֵרַג חוּץ מֵעִיר הַלְוִיִּים, וּבְרַח לְעִירוֹ - הָרִי זֶה קוּלְטוֹ³⁵.

26) שם יב: 27) שגלה לעיר המקלט, וחזר והרג באותה עיר בשוגג. 28) בתוך העיר. 29) אינו רשאי לצאת בגלל הרצח הראשון. 30) צריך לומר "ובן לוי", כלשון המשנה, שם. 31) בשוגג. 32) בעירו שדר בה, באחת מארבעים ושמונה הערים שנתנו ללוויים, במדבר לה. 33) שהרי לא גלה ע"פ בית דין לעיר שיושב בה, ורשאי לצאת ממנה. 34) להלן פרק ח הלכה ט. 35) אע"פ שאין זו גלות אלא מקום דירתו הקבוע מלפני הרצח. בגמרא שם למדו דין זה מהכתוב "כי בעיר מלקטו ישב" (במדבר לה, כח) - עיר שקלטתו כבר.

ו. עִיר מִקְלָט שֶׁרַבָּה רְצָחִים³⁶ - אֵינָה קוּלְטָה; שְׂנֵאמֶר³⁷: וְדָבָר בְּאֲזִי זִקְנֵי הָעִיר הֵיא אֵת דְּבָרֵינוּ³⁸ - וְלֹא שִׁשּׁוּיִן דְּבָרֵיהֶם לְדְבָרֵינוּ. וְכֵן עִיר שְׂאִין בְּהַ זִקְנִים³⁹ - אֵינָה קוּלְטָה⁴⁰; שְׂנֵאמֶר: זִקְנֵי הָעִיר הֵיא⁴¹.

36) מכות י: 37) ברוצח בשגגה שנמלט לעיר המקלט. 38) שרצח בשגגה. 39) דיינים. 40) ומשום כך משתדלים להעמיד בה דיינים. 41) שלשם נמלט, בה בעיר צריך שיהיו זקנים.

ז. רוצח שֶׁגָּלָה לְעִיר מִקְלָט וְרָצוּ אֲנָשֵׁי הָעִיר לְכַבְּדוֹ⁴² - יֵאמֶר לָהֶם: רוצח אָנִי⁴³. אָמְרוּ לוֹ: אָף עַל פִּי כֵן⁴⁴ - יִקְבַּל מִהֶן⁴⁵.

בלשון "בעלי החכמה ומבקשיה" והלא כתוב "החכמה תחי' בעליה" ומינין הוסיף גם מבקשי.

והביאור: בעלי החכמה הם אלה הלומדים תורה באופן ש"תורתו דילי" הוא" (קידושין ל"ב) עד שנעשים הבעלים על דברי התורה שלמדו - נקראת על שמו, "ומבקשיה" הם אלו שאינם עדיין בדרגה זו אבל מחפשים להיות בעלי החכמה, וכיון שהבטיחה תורה "יגעת ומצאת תאמין" הרי שבי'כח" הם כבעלי החכמה, ולכן "מגלין רבו עמו" כדי לעורר עניין זה מהכח אל הפועל.

(על פי לקו"ש חכ"ט ע' 33 מתוך רמב"ם "פרס המלך")

2) מכות י. 3) הרב. 4) התלמידים. 5) שכתוב בתורה ובמצוותיה "וחי בהם" (ויקרא יח, ה), וכתוב "החכמה תחיה בעליה" (קהלת ז, יב). 6) שאין לו חיים בלא ישיבה (מכות שם).

ב. עֶבֶד⁷ שֶׁגָּלָה⁸ לְעִיר מִקְלָט - אֵין רַבּוֹ חַיִּב לְזוּנוֹ⁹, וּמַעֲשֵׂה יָדָיו לְרַבּוֹ¹⁰. אֲבָל אִשָּׁה שֶׁגָּלְתָה לְעִיר מִקְלָט - בְּעֵלָה חַיִּב לְזוּנָהּ. וְאִינוּ יְכוּלִּים¹¹ לֹאמַר לָהּ: צְאִי מַעֲשֵׂה יָדֶיךָ לְמִזְנוֹתֶיךָ¹², אֲלֵא אִם כֵּן הָיוּ מְסַפְּקִין¹³ לָהּ.

7) כנעני. 8) שהרג את ישראל בשגגה. ראה למעלה פרק ה הלכה ג. 9) לספק לו מזונות, אע"פ שכתוב "הוא ינוס אל אחת הערים האלה וחי", ואמרנו בהלכה הקודמת "עשה לו כדי שיחיה", אין חובה זו מוטלת על רבו. והטעם, מפני ש"יכול הרב לומר לעבד: עשה עמי ואיני זנך אלא חזור על הפתחים", שמצווים ישראל להחיות העבדים שביניהם, גיטין יב. הלכות עבדים פרק ה הלכה ג. 10) לספק לו מזונות אע"פ שכתוב "ונס אל אחת מן הערים האל בכתובה שנתן לה בשעת הנישואין. 11) משום שחובתו לספק לה מזונות אינה מותנית במעשה ידיה. 12) אני מוחל לך על מעשה ידיך ששייכים לי, ואת תמחלי לי על מזונותיך שאני חייב לך. 13) אבל במספיקים לה, יכול הוא לומר לה "צאי מעשה ידיך למזונותיך", ואינו חייב לזון אותה, אע"פ שזה מכביד עליה, שאין דרכה לחפש עבודה בעיר מקלט, שאין מכירים אותה (שם).

ג. רוצח¹⁴ שְׂנֵאמֶר דִּינֵנו¹⁵ לְהַגְלוֹתוֹ, וּמַת קָדָם שִׁגְלָה - מוֹלִיכִין עֲצָמוֹתָיו לְשֵׁם¹⁶. וְרוֹצֵחַ שֶׁמַּת בְּעִיר מִקְלָט¹⁷ - קוֹבְרִין אוֹתוֹ שָׁם¹⁸. וּבְעֵת שִׁמּוֹת הַפֶּהֶן הַגְּדוֹל, מוֹלִיכִין עֲצָמוֹת הָרוֹצֵחַ מִשֵׁם לְקַבְּרֵי אַבּוֹתֵינוּ¹⁹.

14) מכות יא: 15) בבית-דין. 16) לעיר המקלט. אע"פ שהטעם "פן ירדוף גואל הדם אחרי הרוצח" (דברים יט, ו) שוב אינו קיים. 17) אע"פ שכבר קיבל עונש גלות, עדיין לא נתכפר לו עד שימות הכהן הגדול. 18) כתוב בהורג בשוגג, שנס לעיר המקלט, שלוש פעמים "שמה" (במדבר

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

גדול אחר - הרי אלו גולין, ואינו יוצאין מעיר מקלט לעולם⁷⁰.

(65 שם. 66) כגון שמת הכהן הגדול לפני שנגמר דינו של זה, ועדיין לא מינו אחר תחתיו. ואם מת הכהן הגדול אחרי שנגמר דינו, הרוצח פטור מגלות (לקמן הלכה יא). (67) וכן ההורג בשוגג. (68) בשעת גמר דינו. ראה 'בית הבחירה' למכות כאן. (69) אחד משלשה האחרים שזכרו בהלכה הקודמת. (70) אפילו אם מינו אחר-כך כהן גדול אחר, ומת לאחר זמן. בגמרא שם למדו מהכתוב, שרק מותו של מי שהיה כהן גדול בשעת גמר דינו של הרוצח, מחזיר את הגולה.

יא. נגמר דינו⁷¹ לגלות, ואחר כך מת הפה הגדול קדם שגילה הרוצח - הרי זה פטור מן הגלות⁷². ואם עד שלא נגמר⁷³ דינו מת הפה הגדול, ומנו פה אחר תחתיו, ואחר כך נגמר דינו - הרי זה חוזר במיתתו של שגילה⁷⁴ שנגמר דינו בפניו⁷⁵.

(71) מכות שם. (72) אחר שנגמר דינו, הרי הוא כמי שגלה, אע"פ שעונש הגלות עדיין לא יצא לפועל, ומשום כך עם מיתת הכהן הגדול שהיא עיקר הכפרה, נפטר מגלות, כדין כל רוצח שגלה אפילו יום אחד ומת הכהן הגדול. ראה רבינו עובדיה מברטנורא, ו'תוספות יום טוב' כאן. (73) קודם שנגמר. (74) מפני שנגמר דינו בימיו, ואע"פ שלא הרג בימיו. (75) ו"היה לו (לאותו כהן גדול) לבקש רחמים שיגמור דינו לזכות ולא ביקש" (שם), ולכן נענש שהחזרתו של הרוצח תלוי במיתתו.

יב. נגמר דינו⁷⁶ ונמצא⁷⁷ הפה הגדול בן גרושה⁷⁸ או בן חלוצה⁷⁹ - בטלה כהונה⁸⁰, וכאלו נגמר דינו בלא פה גדול, ואינו יוצא משם לעולם⁸¹.

(76) לגלות (שם). (77) נודע. (78) ופסול לכהונה, שהרי נולד מאיסורי כהונה. (79) אשה, שמת בעלה ולא השאיר ילדים, וחלץ לה יבמה ונישאה לכהן באיסור, וילדה לו בן ולא ידעו שהוא פסול, ומינהו כהן גדול. (80) למפרע, שהרי הוברר בדבר שלא היה כהן גדול בשעה שנגמר דינו של זה לגלות. [ראה בפ"י מהלכות ביאת מקדש, שהקרבנות שהקריב לפני שנודע הפסול כשרים, ולא בטלה כהונה למפרע, שם גזירת הכתוב היא, ולמדוה מן הפסוק (דברים לג, יא) "ברך ה' חילו ופועל ידיו תרצה", אפילו חללים שבו, פועל ידיו תרצה (בגמרא שם יב.)]. (81) ראה למעלה הלכה י.

יג. רוצח ששם לעירו אחר מות הפה הגדול⁸² - הרי הוא פשאר כל אדם. ואם הרגו גואל הדם - נהרג עליו⁸³; שפכר נתפטר לו בגלותו⁸⁴.

(82) ככתוב: "ואחרי מות הכהן הגדול ישוב הרוצח אל ארץ אחוזתו" (במדבר לה, כח). (83) בבית-דין או על-ידי גואל הדם של הרוצח ששב לעירו. (84) שנמשכה עד מות הכהן. ראה מכות ב:

(42) כגון שהיה איש חשוב. משנה, מכות יב: (43) שצריך להודיע ולפרסם את חטאו, שבאה תקלה על-ידו. (44) אנו רוצים לכבדך. (45) שנאמר "וזה דבר הרוצח (דברים יט, ד) אין לך אלא דיבור הראשון", ואינו צריך לכפול דברו. תוספתא מכות פרק ב.

ח. הגולה⁴⁶ אינו יוצא מעיר מקלטו לעולם⁴⁷. ואפלו לדבר מצוה⁴⁸ או לעדות, בין עדות ממון בין עדות נפשות⁴⁹. ואפלו להציל נפש⁵⁰ בעדותו, או להציל מיד העובד פוככים או מיד הנהר או מיד הדלקה ומן המפלת. אפלו כל ישראל צריכין⁵¹ להשועתו פיואב בן צרויה⁵² - אינו יוצא משם לעולם, עד מות הפה הגדול. ואם יצא - התיר עצמו למיתה⁵³. כמו שפארנו⁵⁴.

(46) משנה, שם יא: (47) ואפילו לצורך דחוף, אינו יוצא עד שימות הכהן הגדול. (48) כגון עדות החודש (שם) או למול את הבן (ילקוט שמעוני מסעי, סד). (49) להעיד על אדם שעבר עבירה, שחייבים עליה מיתה. (50) כגון שמעידים על אדם שרצח, והוא בא להכחיש או להזים את העדות ולהציל את הנאשם, ואע"פ שפיקוח נפש דוחה כמעט את כל המצוות שבתורה. (51) וזהו פיקוח נפש של רבים. (52) שר צבא ישראל בימי המלך דוד. (53) ורשות לגואל הדם להרוג אותו. ומשום כך לא יצא, שאינו חייב לסכן חייו, כדי להציל חיי אחרים. (54) למעלה פרק ה הלכה י.

ט. אהד⁵⁵ פה גדול המשיח בשמן המשחה⁵⁶ ואהד המרבה בכגדים⁵⁷, ואהד הפה הגדול העובד⁵⁸ ואהד הפה שעבר⁵⁹, כל אהד מארבעתן שמת⁶⁰ - מחזיר⁶¹ את הרוצח⁶². אבל משוח מלחמה⁶³ אינו מחזיר, מפני שהוא פכה הדיוט⁶⁴.

(55) בין... ובין (מכות יא). (56) הכהנים הגדולים מימות משה עד שנגנו שמן המשחה בימי המלך יאשיהו (יומא נב:). (57) הכהנים הגדולים ששימשו מיאשיהו ואילך. והיה הכהן הגדול מתחנך בריבוי בגדים, היינו בלבישת שמונה בגדים במקום ארבעה שלבש קודם לכן (הוריות יב:). (58) משמש אז ככהונה גדולה. (59) שנטמא כהן גדול או חלה, ומינו אחר תחתיו זמנית, וכשנתרפא הכהן וחזר לעבודתו, העבירו את האחר מתפקידו, ונקרא "כהן שעבר". (60) אפילו הכהן שעבר, שכל עבודתו לשעה היתה, ואע"פ שהכהן הקבוע העובד עדיין חי, מכות יא: (61) במיתתו. (62) מעיר מקלטו לעירו. (63) הנואם בפני העם לפני המלחמה (דברים כ, ב). (64) ככהן פשוט, ובחייבי גלות כתוב "עד מות הכהן הגדול" (במדבר לה, כח).

י. רוצח שנגמר דינו⁶⁵ לגלות, ולא היה שם פה גדול⁶⁶; ויהורג⁶⁷ פה גדול, ולא היה⁶⁸ שם פה גדול אחר⁶⁹; וכהן גדול שהרג, ולא היה שם פה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לראובני, ואת ראמות בגלעד לגדי, ואת גולן בבשן למנשי" (דברים ד, מא-מג). (10) המזרחי, בארץ סיחון ועוג, כאשר ציווה אותו ה': "את שלוש הערים תתנו מעבר לירדן" (במדבר לה, יד). (11) "ויקדשו את קדש בגליל בהר נפתלי ואת שכם בהר אפרים ואת קריית ארבע היא חברון בהר יהודה" (יהושע כ, ז). (12) כאשר ציווה ה' את משה: "ואת שלוש הערים תתנו בארץ כנען, ערי מקלט תהיינה" (במדבר שם). [בתוספתא מכות פרק ב שינוי, יהושע הפרישן מיד כשבאו לארץ, אבל לא היו קולטות עד ארבע עשרה שנה של כיבוש וחלוקה, וכן בספרי שופטים קפה, ובירושלמי מכות פרק ב הלכה ו, אבל רש"י במשנה ט: כותב שהובדלו אחרי כיבוש וחלוקה].

ג. אין אחת¹³ מערי מקלט קולטת עד שיבדלו פלן, שגאמר: שש ערי מקלט¹⁴ תהיינה לכם. והודיענו משה רבנו, שאין שלש שבועבר הירדן קולטות עד שיבדלו שלש שבארץ פנען. ולמה הבדילן?¹⁵ אמר: הואיל ובאה מצוה לדי אקומנה.

13) אפילו אלה שכבר הופרשו (מכות ט:). (14) "עד שיהו ששת קולטות כאחת" (שם וספרי מסעי קס). (15) הרי ידע שלא יקלטו בחייו.

ד. בימי המלך המשיח¹⁶ מוסיפין שלש אחרות על אלו השש¹⁷, שגאמר: ויספת לה עוד שלש ערים על השלש האלה. והיכן מוסיפין אותן? בערי הקיני והקנזי והקדמוני, שנקרת לאברהם אבינו ברית עליהן¹⁸ ועדין לא נכבשו. ועליהן נאמר בתורה: ואם ירחיב ה' אלקיך את גבולך¹⁹.

~ נקודות משיחות קודש ~

"בימי המלך המשיח מוסיפין שלש אחרות על אלו השש".

ובהלכות מלכים ריש פ"א מביא חיוב הוספת שלוש הערים לעתיד-לבוא כהוכחה שלישית לביאת המשיח מהתורה, אחרי "ושב ה' אלקיך את שבותך ורחמך ... כו" ובפרשת בלעם שניבא בשני המשיחים, שכל מי שאינו מאמין בו כו' כופר בתורה ובמשה רבנו.

וצריך להבין מדוע לא הסתפק בשתי הראיות הראשונות מהפסוקים שבתורה, ונזקק להוכחה שלישית מדין ערי מקלט לעתיד-לבוא.

ויש לומר שבראיה זו ישנה מעלה שאין בשתי הראשונות שהן הבטחות התורה, ובתנאים מסוימים עלול להיות שינוי בהבטחה, כגון שבהבטחה ש"בין הקב"ה לנביא" אפשר שלא תתקיים אם "יגרום החטא" (הקדמת הרמב"ם לפירוש המשניות) ומזה מובן שאף אם ברור שתתקיים הבטחת הנביא, אין זה מפני שהבטחת הנביא אינה ניתנת לשינוי אלא שלפועל אין שינוי בהבטחות אלו.

יד. אף על פי שנתפפר - אינו חוזר⁸⁵ בה לשקר⁸⁶ שהיה בה' לעולם; אלא הרי הוא מורד מגדלתו כל ימיו, הואיל ובאה תקלה זו הגדולה⁸⁸ על ידו.

85) לאחר ששב לעירו, אחר מות הכהן הגדול. 86) "ואחרי מות הכהן הגדול ישוב הרוצח אל ארץ אחוזתו - ולא לשררותו, דברי רבי יהודה. רבי מאיר אומר, ישוב לשררותו" (מכות יג. וספרי מסעי קס). ופסק רבינו כדעת רבי יהודה, לפי הכלל רבי מאיר ורבי יהודה - הלכה כרבי יהודה. (87) אבל שורה אחרת, ירודה יותר, רשאי לקבל. 88) שפיכות דמים, שהיא חמורה משאר עבירות. ראה למעלה פרק ד הלכה ט.

טו. אף על פי שהחובל⁸⁹ באביו בדרך חוב מיתת בית דין⁹⁰ כמו ההורג⁹¹ שאר אדם, אם חבל באביו או באמו בשגגה - אינו חוב גלות⁹²; שלא חיבה תורה גלות אלא [להורג]⁹³ נפש אדם בשגגה בלבד, כמו שבארנו⁹⁴.

89) עושה חבורה. (90) ככתוב: ומכה אביו ואמו מות יומת (שמות כא, טו). (91) במזיד. (92) ואין דינו כהורג אדם בשוגג (מכות ח:). (93) ככתוב: ונס שמה רוצח מכה נפש בשגגה (במדבר לה, יא). וראה 'ספרי' שם קנט. 94) למעלה פרק ה.

~ יום שני כ"ז טבת ~

פרק שמיני

1) יבאר שמצות-עשה להפריש ערי מקלט וכמה יהיו ודין בחמשה עשר באדר מתקנים הדרכים של ערי מקלט בכל שנה. ודין כל ערי הלויים קולטות ומה בין לערי מקלט.

א. מצות עשה² להפריש³ ערי מקלט⁴, שגאמר: שלוש⁵ ערים תבדיל לה. ואין ערי מקלט⁶ נהגות אלא בארץ ישראל.

2) על הציבור בכלל ועל ראשי העם בפרט. (3) לייחד. (4) להציל את ההורג שוגג מיד גואל הדם. (5) ותחילת הפסוק "מצווח לאמר", "להזהיר בית דין על כך" (ספרי שופטים, קפג). (6) ואין מצוות הפרשת ערי מקלט. (7) ככתוב: "שלוש ערים תבדיל לך בתוך ארצך, אשר ה' אלוקיך נותן לך לרשתה", "יכול כיוון שבאו לארץ יהיו חייבים למנות ערי מקלט (ש)בחוצה לארץ, אמרת: לא אמרתי אלא 'אשר אני נותן לכם', כאשר ניתן לכם, אתם חייבים למנות ערי מקלט, ולא בחוצה לארץ" (ספרי זוטא מובא בילקוט שמעוני מסעי לה, פסקה "כי אתם").

ב. ושש ערים⁸ היו. שלש הבדיל משה רבנו⁹ בעבר הירדן¹⁰, ושלוש הבדיל יהושע¹¹ בארץ פנען¹².

8) ככתוב: "והערים אשר תתנו, שש ערי מקלט תהיינה לכם" (במדבר לה, יג). (9) "אז יבדיל (=הבדיל) משה שלוש ערים בעבר הירדן ... את בצר במדבר בארץ המישור

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

31) מודדים במשיחה (=חבל). והראב"ד גרס "משווין".
 32) על ידי משה בעבר הירדן המזרחי ועל ידי יהושע בארץ ישראל המערבית. 33) מרחקים שווים בין שלוש ערי מקלט ואליהן. חברון בדרום וקדש בצפון ושכם באמצע, וכנגדן בעבר הירדן: בצר, רמות בגלעד וגולן בבשן. והיה מתחילת הגבול בדרום הארץ לחברון כמחברון לשכם, ומחברון לשכם כמשכם לקדש, ומשכם לקדש כמקדש לגבול בצפון הארץ. יושבי דרום הולכים לחברון, יושבי צפון - לקדש, והיושבים בין חברון לשכם: הסמוכים לחברון נמלטים לחברון, והסמוכים לשכם - לשכם, וכן משכם לקדש, מכות ט: 34) והמשכו "ושילשת את גבול ארצך".

ח. ערי מקלט אין עושין אותן לא עירות³⁵ גדולות, ולא כפרים³⁶ גדולים, ולא קטנים³⁷, אלא עירות בינוניות. ואין מושיבין אותן אלא במקום שקיים³⁸ ובמקום המים. ואם אין שם מים³⁹ - מכניסין⁴⁰ לתוך מים. ואין מושיבין אותן אלא במקום אכלוסין⁴¹. נתמעטו אכלוסיהן - מוסיפין עליהן. נתמעטו דיוריהן⁴² - מכניסין לתוך פתחים לויים וישראלים. ואין פורשין בתוך מצודות⁴³, ואין מפשילין בתוך חבלים⁴⁴, כדי שלא תהיה רגל גואל הדם מצויה שם⁴⁵.

35) אינן מוקפות חומה. 36) מוקפים חומה, ששיירות ממקום אחר רגילות לבוא לשם, ויכול גואל הדם להסתנן העירה עם השיירות בלי שירגישו בו, ויהרוג את הרוצח ששגג. 37) כברייאת שם כתוב: "לא טירין קטנים", פירוש ערים קטנות מוקפות חומה. ברפוס רומי (ר"מ) חסרות המלים: "ולא קטנים". 38) שיהיו מזונותיהם מצויים לקנות. 39) בשעת חלוקת הארץ בימי יהושע, או שהיו ונתייבשו. 40) בתעלות מן הנהרות הרחוקים. 41) כפרים וישוב סמוכים להן, שלא יתנפלו עליה גואלי הדם מזויינים (רש"י שם). 42) תושבי העיר. 43) לצוד חיות, שציידיים מלומדי חרב הם, ועיר שמצויות בה מצודות, אף כלי זיין מצויים בה, ושמה ייכנס גואל הדם לתוך העיר, ויקנה שם נשק ויהרוג את הרוצח (שם) יביא נשק ממקומו, ירגישו בו). 44) למצודות, מטעם זה שהזכרנו. 45) טעם זה נזכר בגמרא שם.

ט. כל ערי הלויים⁴⁶ קולטות, וכל אחת מהן עיר מקלט היא. שגאמר: ועליהם⁴⁷ תתנו ארבעים ושתים עיר, כל הערים אשר תתנו ללויים ארבעים ושמנה עיר - הקישין⁴⁸ הפתוח בלן⁴⁹ זו לזו לקלט⁵⁰.

46) ולא דווקא שש ערי המקלט, שנתייחדו לכך (מכות שם). 47) על שש ערי המקלט הנזכרות בתחילת הכתוב. 48) השווה אותן. 49) על ידי שכלל כולן ביחד בסוף הכתוב. 50) אף על פי שבארבעים ושתים הערים הנוספות לא נאמר במפורש בתורה שהן קולטות.

י. ומה הפרש יש בין ערי מקלט שהבדלו למקלט⁵¹

אבל בנוגע לצייוי התורה ו"דבר ברור ומפורש בתורה שהיא מצוה עומדת לעולם ולעולמי עולמים, אין לה לא שינוי ולא גרעון ותוספת" ולכן כשהגאולה היא פרט במצות ערי המקלט אי אפשר שיהיה שינוי ח"ו בהבטחה זו.

(על פי לקו"ש חלק ל"ד ע' 115)
 מתוך רמב"ם "פרדס המלך")

16) ונרמז בפסוק "ואם ירחיב ה' אלוקיך את גבולך כאשר נשבע לאבותיך" (דברים יט, ח). 17) שנצטוו באותה פרשה להפריש בארץ כנען, לאחר שכבר הבדיל משה שלוש ערים בעבר הירדן המזרחי (דברים ד, מא). 18) "ביום ההוא כרת ה' את אברם ברית לאמר לזרעך נתתי את הארץ הזאת ... את הקיני ואת הקניזי ואת הקדמוני" (בראשית טו, יח"ט). 19) והמשך הפסוק "כאשר נשבע לאבותיך" (ולא כתוב "כאשר נשבע לתת לך").

ה. ותיבין בית דין לכוון הדרכים²⁰ לערי מקלט, לתקנם ולהרחיבן²¹. ומסירין מהן כל מכשול וכל תקלה. ואין מניחין בדרך לא תל²² ולא גיא²³ ולא נהר, אלא עושין עליו גשר, כדי שלא לעכב²⁴ את הבורח לשם. שגאמר: תכין לך הדרך²⁵. ורחב דרך ערי מקלט אין פחות משלשים ושתים אמות. ו'מקלט' 'מקלט' היה פתוח על פרשת דרכים²⁶, כדי שיפירו הרצחנים²⁷ ויפנו לשם.

20) לעשות דרכים ישרות בלא עיקול וסיבוב (מכות ט:).
 21) כל זה נכלל בחובת בית דין "לכוון הדרכים".
 22) גבעה. 23) בקעה. 24) וישיגו גואל הדם ויהרגהו.
 25) שתהיה דרך כבושה, ישרה ומוכנה לנמלטים לערי מקלט, מכות שם. ועיין פירוש המשניות לרבינו, שקלים פרק א משנה א. 26) בכל מקום שהיו שתי דרכים לכיוונים שונים, ואחת מהן פונה לעיר המקלט, היה עץ תקוע באותה דרך וכתוב בה: "מקלט" (רש"י שם).
 27) ולא יטעו.

ו. בחמשה עשר באדר בכל שנה בית דין מוציאין שלוחים לתקן הדרכים²⁸, וכל מקום שמצאוהו שנתקלקל - מתקנים אותו. ובית דין שנתרשלו²⁹ בדבר זה - מעלה עליהן הפתוח פאלו שפכו דמים³⁰.

28) שנתקלקלו בימות הגשמים, "כדי שאם ינוס מכה נפש בשגגה, לא ימצא מניעה שתמנע אותו מלנוס ..." (פירוש המשניות שם). 29) ולא עשו את כל התיקונים הדרושים. 30) שנאמר "ולא ישפך דם נקי ... והיה עליך דמים" (דברים יט, י), מועד קטן ה.

ז. וכן מושיחין³¹ בין כל עיר ועיר מערי מקלט בתחלת הפרשתן³², עד שהיו משלשות בשנה³³; שגאמר: תכין לך הדרך³⁴.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

צף על פני המים, ראה לקמן הלכה יא. (4) על-מנת לקברו שם לאחר מכן, ראה לקמן הלכה ב. (5) למקום שנמצא בו ההרוג. (6) כדעת רבי יהודה (סוטה מד:). ופסק רבינו כרבי יהודה, אף-על-פי שסתם משנה שם כרבי שמעון שיוצאים שלושה, משום שרבי הסכים לדעת רבי יהודה, ואמר: "נראים דברי רבי יהודה בעריפה" (ירושלמי סוטה פרק ט הלכה א), וראה יונתן בן עוזיאל לדברים שם. ובכסף-משנה מנמק דברי רבינו, מפני שהמחלוקת של רבי שמעון ורבי יהודה נמצאת בסנהדרין יד. וכלל בדינו, שסתם משנה ואחר-כך מחלוקת - אין הלכה כסתם. ואף שבשתי מסכתות אין סדר למשנה, זה רק כששתיהן בסדר אחד, משא"כ בשני סדרים. (7) מסנהדרין הגדולה. (8) ולא כתוב זקני העיר, משמע המיוחדים שבזקניך, אלו סנהדרין גדולה (סוטה שם). (9) מן ההרוג. (10) לדעת איזו עיר הקרובה ביותר, "ולא מן הערים אל החלל" (ספרי' שופטים, רה). (11) ההרוג. (12) סוטה מה. (13) והמדידה מיותרת. (14) ככתוב "ומדדו" (שם).

ב. אחר שמוֹדֵדִין וְנוֹדְעָה הָעִיר הַקְּרוֹבָה, קוֹבְרִין אֶת הַנְּהַרֵּג בַּמְּקוֹמוֹ¹⁵, וְחוֹזְרִין זְקֵי יְרוּשָׁלַיִם לְמְקוֹמָן¹⁶. וּבֵית דִּין שֶׁל אוֹתָהּ הָעִיר¹⁷ מְבִיאִין עֲגֻלַת בָּקָר¹⁸ מִשָּׁל אֲנָשֵׁי אוֹתָהּ הָעִיר¹⁹, וּמוֹרִידִים אוֹתָהּ אֶל נַחַל²⁰ שְׁשׁוּטָף בְּחֻזְקָה²¹. וְהוּוּ 'אֵיתָן'²² הָאָמור בַּתּוֹרָה²³.

(15) במקום שמצאו אותו שם, שזהו "מקומו", שמת מצוה קונה מקומו, שם מה: וראה לקמן הלכה ט. (16) שאין תפקידם אלא למדוד, ככתוב: ויצאו זקניך ושופטיך ומדדו, שם. (17) "ולקחו זקני העיר ההיא - ולא זקני ירושלים" (ספרי' שופטים ו, וסוטה שם). (18) עד שנתיים (ספרי' שם, ופרה פרק א משנה א). ואע"פ שבכל מקום עגל משמע בן שנה, עגלת בקר היא עד שנתיים (רבינו בפייה"ש ור"ש שם). ראה ברטנורא. (19) ראה לקמן ה"ח. (20) נהר העובר בעמק. (21) שמימי זורמים במהירות. וכן גם בפירושו על המשנה (סוטה פ"ט). (22) ורש"י על התורה מפרש: "נחל איתן", קרקע קשה שלא נעבד מעולם, וכן ביונתן: "חקל ביירא". (23) המלה "איתן" באה ד' פעמים בתורה כולה: בעגלה ערופה, ובעוד ג' מקומות. א. "ותשב באיתן קשתו" (בראשית מט, כד), ב. "וישב הים לפנות בוקר לאיתנו" (שמות יד, כז), ג. "איתן מושבך" (במדבר כד, כא). ובמכילתא בשלח פ"ו: "וישב הים לפנות בוקר לאיתנו, אין איתנו אלא תקפו, שנאמר: איתן מושבך". וכן פירשו שם אונקלוס, יונתן בן עוזיאל, רש"י ואבן-עזרא. רבינו מדגיש "האמור בתורה", שהרי מבניאים יש ל"איתן" גם מוכן אחר. ראה סוטה מו:

ג. וְעוֹרְפִין²⁴ אוֹתָהּ שָׁם בְּקוֹפֵיין²⁵ מֵאֲחֵרֶיהָ²⁶. וּבֵית דִּין שֶׁל אוֹתָהּ הָעִיר עִם פֶּל זְקָנֶיהָ²⁷, אֶפְלוּ הֵם מֵאָה²⁸, בְּלִן רוֹחֲצִין²⁹ אֶת יְדֵיהֶן שָׁם בַּמְּקוֹם עֲרִיפְתָּהּ³⁰. וְאוֹמְרִים שָׁם בְּתוֹף הַנַּחַל³¹ בְּלִשׁוֹן הַקֶּדְשׁ³²: יְדִינוּ לֹא שָׁפְכוּ אֶת הַדָּם הַזֶּה וְעִינֵינוּ לֹא רָאוּ. בְּלוֹמְרֵי³³, שְׁלֹא בָּא לְיַדֵּינוּ הַנְּהַרֵּג הַזֶּה וּפְטַרְנוּהוּ³⁴ בְּלֹא מְזוֹנוֹת³⁵, וְלֹא רָאִינוּהוּ וּפְטַרְנוּהוּ

וּבֵין שְׂאָר עָרֵי הַלְוִיִּם? שְׁעָרֵי מְקַלְט קוֹלְטוֹת בֵּין לְדַעַת⁵² בֵּין שְׁלֹא לְדַעַת⁵³, הוֹאִיל וְנִכְנַס בָּהֶן - נִקְלָט; וּשְׂאָר עָרֵי הַלְוִיִּם אֵינָן קוֹלְטוֹת אֲלָא לְדַעַת. וְרוֹצֵחַ הַדֵּר בְּעָרֵי מְקַלְט - אֵינוּ נוֹתֵן שְׂכָר בֵּיתוֹ⁵⁴; וְהַדֵּר בְּשְׂאָר עָרֵי הַלְוִיִּים - נוֹתֵן שְׂכָר⁵⁵ לְבַעַל הַבַּיִת.

(51) שש הערים. (52) שברח לשם לשם קליטה (מכות שם). (53) שנכנס שם במקרה, ולא ידע שהיא קולטת. (54) לבעל הבית, משום שבשש ערי המקלט כתוב "והיו לכם - לרוצחים - הערים" (במדבר לה, יב), ודרשו חכמינו: "לכם לכל צרכיכם" (מכות יג). (55) כי הכתוב "ועליהם תתנו ארבעים ושתיים עיר" (שם, ו) אינו בא להשוות ערים אלה לשש ערי המקלט אלא לעניין קליטה בלבד. זו היא דעתו של רבי יהודה במשנה, לפי פירושו הגמרא שם.

יא. פֶּל עִיר הַקּוֹלְטוֹת - תַּחֲמוּמָה⁵⁶ קוֹלְט פְּמוֹהָ⁵⁷. אֵילָן שְׁעוֹמֵד בְּתוֹף תַּחֲוֵם עָרֵי מְקַלְט, וְנוֹפוֹ⁵⁸ נוֹטָה חוּץ לַתַּחֲוֵם - מְשִׁיגֵיעַ⁵⁹ תַּחַת הַנוֹף נִקְלָט⁶⁰. הֵיא עוֹמֵד חוּץ לַתַּחֲוֵם, וְנוֹפוֹ נוֹטָה לְתוֹף הַתַּחֲוֵם - מְשִׁיגֵיעַ לְעִקְרוֹ⁶¹ נִקְלָט⁶², וְהַחוּרְגוֹ שָׁם⁶³ - נִהָרֵג עָלָיו. וְאֵף עַל פִּי שֶׁהַתַּחֲוֵם קוֹלְט - אֵין הָרוֹצֵחַ דֵּר בּוֹ⁶⁴; שְׁנֹאֵמַר: וַיֵּשֶׁב בָּהֶם⁶⁵ - וְלֹא בַתְּחוּמָה.

(56) אלפיים אמה סביבה (שם, ה), ראה סוטה כז: (57) ואסור לגואל הדם להרגו שם, מכות יא: (58) ענפיו. (59) הרוצח בשוגג. (60) כי בכל מקום בתלמוד הולך הנוף אחר העיקר, ודין הנוף כאילו היה בתוך התחום (שם יב). פסק כרב אשי שפירש כוונת המשנה: "אף אחרי הנוף" וכל שכן שהולכים אחרי העיקר אם הוא בפנים והנוף בחוץ. (61) לגזע העץ. (62) כאילו היה העיקר במקום הנוף בתוך התחום. דין זה, שלפעמים הולך העיקר אחר הנוף, הוא בעניין מקלט בלבד, כדי להציל את הרוצח בשוגג. (63) את הרוצח בשוגג שנמלט. (64) אם יש בו מערה, אבל בית דירה אין שם שהרי אסור לבנות בתים בתחום ערי מקלט (שם). (65) מיותר הוא, שהרי כתוב באותה פרשה "כי בעיר מקלטו ישב", ולהדגשה בא, דווקא "בה", בתוך העיר ולא בתחומה (שם).

פֶּרֶק הַשִּׁיעִי

(1) יבאר הרוג שנמצא נופל לארץ ולא נודע מי הכהו. ודין מצות עגלה ערופה. וכיצד מורדים ולא ידע עיר מורדים כו'. ודין אם פסול בעבירה או נשים ראו את ההורג אם עורפין. א. הרוג שגִּמְצָא נוֹפֵל² לְאֶרֶץ³, וְלֹא נוֹדַע מִי הִפְּהוּ - מְבִיחִין אוֹתוֹ בַּמְּקוֹמוֹ⁴. וְיוֹצֵאִין⁵ תַּמְשָׁה⁶ זְקָנִים מִבֵּית דִּין הַגָּדוֹל⁷ שְׁפִירוֹשָׁלַיִם, שְׁנֹאֵמַר: וַיֵּצְאוּ זְקָנֶיהָ⁸ וְשִׁפְטִיךָ. וּמוֹדְדִין מְמוֹנָו⁹ אֶל הָעָרִים¹⁰ שֶׁסְּבִיבוֹת הִחְלָלוּ¹¹. אֶפְלוּ נִמְצָא¹² בְּצַד עִיר זו, שֶׁהַדָּבָר יָדוּעַ פְּדוּא¹³ שְׁהִיא הַקְּרוֹבָה - מִצְוָה לְמַדְדָּה¹⁴.

(2) מושלך. רבינו נקט לשון הכתוב (דברים כא, א). (3) ולא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הנה כבר התבאר, שתועלת עגלה ערופה היא לפרסם ההורג... ובדומה לכך, כתבו ב'דעת זקנים מבעלי התוספות' בשם הר' יוסף בכור שור, בפרשת עגלה ערופה.

ד. כְּשֶׁמוֹדֵדִין⁴¹ מִן הַחֶלֶל - מִדְּקָדְקִין⁴² בְּמִדָּה, וְאִין מְקַדְרִין⁴³ בָּהּ. וְאִין מוֹדְדִין אֶלָּא לְעִיר שְׁיֵשׁ בָּהּ בֵּית דִּין⁴⁴ שֶׁל עֲשָׂרִים וּשְׁלֹשָׁה⁴⁵. וְאִין מוֹדְדִין לִירוּשָׁלַיִם; שְׁיִרוּשָׁלַיִם אִין מְבִיאָה⁴⁶ עֲגֵלָה עֲרוּפָה, לְפִי שְׁלֹא נִתְחַלְקָה⁴⁷ לְשִׁבְטִים, וְנֶאֱמַר: בְּאֲדָמָה אֲשֶׁר ה' אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ לְרִשְׁתָּהּ⁴⁸.

(41) ראה למעלה הלכה א. (42) מפני שהמדידה מצוות התורה היא. (43) אין מודדים באומד ובקירוב, כשמגיעים להר או לגיא (עירובין לה: ונח:), ראה פירוש המשניות לרבינו, עירובין פרק ה משנה ד. (44) שכתוב "זקני העיר" ('ספרי' שם, רה. וסוטה מד: מה). (45) היינו סנהדרין קטנה. ראה הלכות סנהדרין פרק א. (46) אפילו כשהיא קרובה ביותר אל החלל משאר העיירות. (47) סוטה מה: (48) וירושלים אינה נחלת תושביה אלא נחלת העם כולו (שם).

ה. נִמְצָא קָרוֹב לִירוּשָׁלַיִם אוּ לְעִיר שְׁאִין בָּהּ בֵּית דִּין⁴⁹ - מְנַיְחֵין אוֹתָהּ⁵⁰ וּמוֹדְדִין אֶל שְׁאָר הָעִירוֹת⁵¹ הַסְּמוּכוֹת לוֹ. נִמְצָא סְמוּךְ לְסָפֵר⁵² אוּ לְעִיר שְׁיֵשׁ בָּהּ עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים⁵³ - אִין מוֹדְדִין כָּל עֲקָרָה⁵⁴; שְׁהָרֵי זֶה בְּחֻקְתָּ⁵⁵ שְׁהִרְגוּהָ עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים.

(49) שם מד: (50) אין מודדים לה. (51) אף-על-פי שהחלל קרוב לעיר שאין בה בית-דין, אין אומרים הרי קרוב לוודאי שהרוצח בא משם ולא יביאו בכלל עגלה ערופה, אלא מודדים לעיירות שיש בהן בית-דין, והקרובה שבהן - מביאה. (52) לגבול הארץ, ובצידו יושבים גויים. (53) אפילו יש בה בית-דין, ואפילו בארץ ישראל. בגירסאות שבידינו כתוב: לעיר שרובה גויים, ורבינו כתב "שיש בה גויים", מכאן שכך גרס במשנה. וגירסא זו היא בכת"י קמברייג' ובכת"י מינכן, וכן במשנה שבירושלמי. (54) אף לשאר העיירות ('ספרי' שם, רה). ואין מביאים עגלה ערופה כלל. (55) "כי ימצא, פרט למצוי" (שם מה:). "כי ימצא" מציין דבר בלתי מצוי, ואילו בספר או בעיר שיש בה גויים, הרי הרוג בידי גויים תופעה מצויה ותדירה.

ו. אִין הָעִיר⁵⁶ הַקְּרוּבָה מְבִיאָה אֶלָּא בְּזִמְן שְׁמַנִּין הָרֵב שְׁבָהּ כְּמוֹ מִנְן הָעִיר הַרְחֹקָה מִמֶּנָּה; אֲבָל אִם הָיוּ אֵלֶּי שְׁבָרְחֹקָה מְרַבִּין עַל אֲנָשֵׁי הַקְּרוּבָה מִמֶּנָּה - הוֹלְכִין אַחַר הָרֵב, וְהִמְרַבִּין מְבִיאִין⁵⁷ הָעֲגֵלָה.

(56) בבא-בבא-בבא-בבא: כג. (57) כי לפי האומדן, מתקבל יותר על הדעת שהרוצח בא מהם.

ז. אֶף עַל פִּי⁵⁸ שְׁהוֹלְכִין אַחַר הָרֵב מִן הַתּוֹרָה⁵⁹, וְהוֹלְכִין אַחַר הַקְּרוּב⁶⁰ - הָרֵב עֲדִיף⁶¹.

(58) שם. (59) אחרי רבים להטות (שמות כג, יב).

בְּלֹא לִוְיָהּ³⁶. וְהַפְּהָנִים³⁷ אוֹמְרִים בְּלִשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ: פֶּפֶר לְעַמְךָ יִשְׂרָאֵל³⁸. וְהוֹלְכִין לָהֶן. וְהַקֹּדֶשׁ בְּרוּף הוּא³⁹ מִכֶּפֶר עַל הַדָּם, שְׁנֶאֱמַר: וְנִפְפֵּר לָהֶם הַדָּם⁴⁰.

(24) וקוצץ את הראש מצד העורף (שם מה:). (25) סכין גדולה ורחבה שקוצצים בה בשר ועצמות ('ספרי' שופטים רז, וסוטה שם). (26) בצד העורף (סוטה מה: מו: . (27) ככתוב: וכל זקני העיר ההיא (דברים כא, ו). (28) 'ספרי' שם רט, ולא חמשה כבהלכה א, ששם כתוב "זקניך" ולא "כל זקניך". (29) ככתוב בתורה בפרשת עגלה ערופה. (30) כתוב: ורצו . . . על העגלה הערופה, והמילה "הערופה" מיותרת, ולמדנו באה, על מקום עריפתה של עגלה, ולא להניחה במקום אחר ולרחוץ שם ('ספרי' שם, וסוטה מו:). (31) "יכול יעלו מן הנחל ויאמרו, תלמוד-לומר בנחל, שתהא אמירתם וענייתם בנחל" ('ספרי' שם), כתוב: ורצו ידיהם על העגלה הערופה בנחל, ומיד אחר-כך כתוב "וענו ואמרו", ומכיון שהרחיצה בנחל למדנו כבר מן המילה "הערופה", נדרשת המילה "בנחל" להמשך הכתוב "לוענו ואמרו", שזה צריך להיות בנחל. [מלשונו של רבינו משמע, שהרחיצה צריכה להיות במקום העריפה ממש, אבל האמירה בכל מקום בנחל. וכן מוכח גם מה'ספרי': יכול יעלו מן הנחל, ת"ל בנחל]. (32) "וענו ואמרו - בלשון הקודש", שם רי. ובבבלי (סוטה מד:): לומדים מן הכתוב "וענו הלויים ואמרו" (דברים כז, יד), שכל מקום שכתוב לשון 'ענייה' בלשון הקודש היא, וראה 'ספרי' דברים, רצא, שא. (33) שהרי אין להבין את הכתוב כלשונו. "וכי על דעתנו עלתה שזקני בית-דין שופכי דמים הם? אלא שלא בא לדינו ופטרנוהו בלא זמון, ולא ראינוהו והנחנוהו בלא לוייה" ('ספרי' שם רי, וסוטה מה: מו:). (34) ושלחנו אותו. (35) וגרמנו למותו. (36) והלך יחידי בלא ליווי, ומשום כך נהרג, ש"אמר רב יהודה בשם רב: כל המלווה את חבירו ארבע אמות בעיר, אינו ניוזק". שם מו: (37) ככתוב: "ונגשו הכהנים בני לוי", ותפקידם לכפר על כלל ישראל לאחר שזקני העיר ניקו את עירם מאשמת רצח (שם). (38) וממשיכים ואומרים: "אשר פדית ה', ואל תתן דם נקי בקרב ישראל". (39) 'ספרי' שם, וסוטה מו. (40) סוף הפסוק, ואין אלה דברי הכהנים אלא דברי ה' (שם). וטעם מצוות עגלה ערופה, לפי רבינו הוא לפרסם את הדבר, שיוודע ברבים ועל-ידי-זה להוודע מי הוא הרוצח. וכה דבריו ב'מורה נבוכים' חלק ג סוף פרק מ: "עגלה ערופה תועלתה מבוארת, כי המביא אותה היא העיר הקרובה אל החלל, ועל הרוב ההורג הוא ממנה, וזקני העיר ההיא מעיד עליהם האלוה, שהם לא התרשלו בתיוקן הדרכים ובשמירתם ולתייר כל שואל דרך, כמו שבא הפירוש בדברי חז"ל, ולא נהרג זה מפני ששכחנו התיקונים הכוללים, ואנחנו לא נדע מי הרגו. ואי אפשר על הרוב עם החקירה ויציאת הזקנים והעומדים ולקחת העגלה, שלא ירבו דברי בני אדם, ואולי בפרסום הענין יודע מי ההורג. . . ואחר שיוודע הגיעה התועלת, שאם לא יהרגוהו בית-דין, המלך יהרגוהו, שיש לו להרוג באמתלאות ובדדמי (אפילו בלא עדים), ואם לא יהרגוהו המלך, גואל הדם יהרגוהו. . .

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

יא. נֶאמַר: כִּי יִמְצָא חָלֵל - לֹא חֲנוּקִי⁸¹ וְלֹא מִפְּרָפֶר, שְׂאִין זֶה נִקְרָא חָלֵל. בְּאֲדָמָה - לֹא טְמוֹן בְּגִל⁸². נִפְלֵי⁸³ - לֹא תְלוּי בְּאֵילָן. בְּשָׂדֶה - לֹא⁸⁴ צֶף עַל פְּנֵי הַמַּיִם. לֹא נֹדַע מִי הִפְּהוּ - הֵא אִם נֹדַע⁸⁵, לֹא הָיוּ עוֹרְפִין.

(81) לשון "חלל" נופל על נהרג ע"י פציעה בכלי, כגון חרב ('ספרי' שופטים רה, וגמרא שם). (82) משנה, שם מד: בגל אבנים וכיוצא בו. המילה "באדמה" מיותרת. וללמדנו באה, שהחלל נמצא בשטח הגלוי באדמה ולא טמון. לו היתה כוונת התורה לכל חלל אפילו טמון, לא היתה כותבת אלא "כי ימצא חלל" בלבד. (83) מילה מיותרת היא ולהדגיש באה, דווקא נופל (=מוטל) ולא תלוי. (84) אף זה מיותר, ולהדגיש בא - ולא צף על פני המים, וראה יונתן בן עוזיאל דברים כא, א. (85) 'ספרי' שם, וגמרא שם מז: וראה הלכה יב.

יב. אֶפְלוּ רְאֵה הַהוֹרֵג⁸⁶ עַד אֶחָד⁸⁷, אֶפְלוּ עֶבֶד⁸⁸ או אִשָּׁה או פֶּסוּל לְעֵדוּת בְּעֵבְרָה⁸⁹ - לֹא הָיוּ עוֹרְפִין⁹⁰. לְפִיָּהּ, מְשֻׁרְבוּ הֶרְצָחִים⁹¹ בְּגִלּוּי⁹² - בְּטִלָּה עֲגָלָה עוֹרְפָה⁹³.

(86) את ההורג, שם. (87) שם. (88) כנעני שפסול לעדות. (89) כגון גזלן וכיוצא בו. (90) בתורה כתוב "לא נודע מי הכהו", ובכל המקרים הללו "נודע מי הכהו". (91) כמה עשרות שנים קודם חורבן הבית, סוטה מז. מז: (92) ומכירים את הרוצח. (93) וב'ספרי' שם לומדים דין זה מן הכתוב "כי ימצא", "ולא בשעה שמצויה, מכאן אמרו משרבו הרצחנים בטלה עגלה ערופה". וזו לשון התוספתא (סוטה פ"ד): "רבן יוחנן בן זכאי אומר: משרבו הרצחנים בטלה עגלה ערופה, לפי שאין עגלה ערופה באה אלא על הספק, ועכשיו בגלוי הם רוצחים".

יג. עַד אֶחָד⁹⁴ אוֹמֵר: רְאִיתִי אֶת הַהוֹרֵג, וְעַד אֶחָד הַכְּחִישׁוּ⁹⁵ וְאָמַר לוֹ: לֹא רְאִיתִי - הָיוּ עוֹרְפִין⁹⁶. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁבָאוּ שְׂגִיָּהּ כְּאֶחָת⁹⁷; אֲבָל אִם אָמַר אֶחָד: אֲנִי רְאִיתִי אֶת הַהוֹרֵג - הָרִי זֶה נֶאֱמַן כְּשֶׁנִּים⁹⁸ לְעִנְיָן זֶה⁹⁹, וְאִם בָּא אַחֵר כְּפִי¹⁰⁰ עַד אֶחָד וְהַכְּחִישׁוּ וְאָמַר לוֹ: לֹא רְאִיתִי - אֵין מְשֻׁגְחִין¹⁰¹ עַל דְּבָרֵי הָאֲחֵרוֹן, וְאֵין עוֹרְפִין.

(94) סוטה מז. (95) כגון שאמר לו: באותו יום ובאותה שעה היה ההורג או הנהרג עמי במקום אחר. (96) ולא מתחשבים בדברי העד, אע"פ שאחד בלבד מכחישו. (97) והעידו שניהם בתוך כדי דיבור, שלא האמינה התורה לזה יותר מלזה. (98) "כל מקום שהאמינה תורה עד אחד, הרי כאן שנים" (הריהו כשנים), שם מז: (99) של עגלה ערופה. (100) אחר שנתקבלה עדותו של הראשון. (101) אין שמים לב לדברי העד השני, "שאינ דבריו של אחד במקום (שיש) שנים", שם. ופסק רבינו כרבי חייא, שגדול הדור היה. ראה הלכות סוטה פרק א הלכה טז (כספ-משנה שם).

(60) והיה העיר הקרובה (דברים כא, ג). (61) כאשר יש קרוב וגם רוב, והתוצאות של שניהם שונות זו מזו, אנו מעדיפים את הרוב.

ח. נִמְצָא הַהֹרֵג מְכוּן⁶² בֵּין שְׁתֵּי עִירוֹת, וְאִנְשֵׁי זו כְּאִנְשֵׁי זו בְּשָׂדֶה - יָבִיאוּ עֲגָלָה אֶחָת בְּשִׁתְּפוּת⁶³, וְיִתְּנוּ⁶⁴ וְיֹאמְרוּ: אִם זֶה הִיא הַקְּרוֹבָה⁶⁵ - הָרִי הִיא שְׂלָהֵן⁶⁶, וְאֵלוּ יִתְּנוּ לָהֶם חֲלָקִים מִתְּנָה; וְאִם אֵלוּ הֵם הַקְּרוֹבִים - הָרִי הִיא שְׂלָהֵן, וְאֵלוּ יִתְּנוּ לָהֶן חֲלָקִים מִתְּנָה⁶⁷. לְפִי שְׂאִי אֶפְשֵׁר לְצַמְצֵם⁶⁸, וְאֶפְלוּ בִיּוֹדֵי אָדָם⁶⁹.

(62) ששתיהן קרובות לו בשורה (סוטה מה:). (63) כדעת החכמים, בכורות יח: (64) תנאי. (65) ביותר, החכמים סוברים שאי אפשר לכוון בדיוק, ואנו מניחים שאחת מהן קרובה יותר, ואין אנו יודעים איזו מהן. (66) ותכפר עליהם. (67) כדי שהעגלה תהיה כולה משל אנשי העיר הקרובה. ראה למעלה הלכה ב. (68) לכוון את המידה בדיוק. (69) שמתכוונים לצמצם את המידה ולדייק בה, וכל-שכן שאי אפשר לצמצם בדבר שבא מידי שמים, כגון בשני וולדות שיצאו שני ראשיהם כאחת, שם.

ט. מֵהֵיכָן מוֹדְדִין⁷⁰ מִחֶטְמוֹ⁷¹. נִמְצָא גּוֹפּוֹ⁷² בְּמִקּוֹם אֶחָד וְרֹאשׁוֹ בְּמִקּוֹם אַחֵר - מוֹלִיכִין הַגּוֹף אֶצֶל הָרֹאשׁ וְקוֹבְרִים אוֹתוֹ בְּמִקּוֹמוֹ⁷³. וְכֵן כָּל מֵת מְצוּה⁷⁴ - מוֹלִיכִין גּוֹפּוֹ אֶצֶל רֹאשׁוֹ וְנִקְבֵר בְּמִקּוֹמוֹ⁷⁵.

(70) סוטה מה: (71) של החלל, מקום שבו עיקר חיותו, ככתוב "אשר נשמת רוח חיים באפיו" (בראשית ז, כב), ופסק רבינו כרבי עקיבא, שהלכה כמותו מחבירו, אפילו לגבי רבי אליעזר בן יעקב, שמשנתנו קב ונקי, החולק עליו שם. (72) שם. (73) של הראש, שהוא עיקר, כדעת רבי עקיבא. (74) שאין לו מי שיטפל בקבורתו. (75) שמת מצוה קונה מקומו, וזה אחד מעשרה תנאים שהתנה יהושע עם ישראל כשנכנסו לארץ (בבא-קמא פא.). רבינו נקט את הסדר כפי שהובא בירושלמי. בבבלי, הדין של נמצא גופו במקום אחד וכו' הוא קודם, ואחר-כך מהיכן מודדים.

י. נִמְצָאוּ מֵתִים רַבִּים זֶה בְּצַד זֶה - מוֹדְדִין מִחֶטְמוֹ שֶׁל כָּל אֶחָד וְאֶחָד מֵהֶן⁷⁶. וְאִם הֵיטָה עִיר אֶחָת⁷⁷ קְרוֹבָה לְכֻלָּם - מְבִיָּאה עֲגָלָה אֶחָת עַל כָּלָן. נִמְצָאוּ זֶה עַל גְּבֵי זֶה⁷⁸ - מוֹדְדִין מִן הַעֲלִיּוֹן⁷⁹ כְּמוֹת שְׁהֵן מְנַחֲיִין⁸⁰.

(76) וכל עיר הקרובה לאחד מהם מביאה עגלה ערופה, ואין אומרים שכולם נהרגו על-ידי רוצח אחד, ועיר אחת בלבד זקוקה לכפרה. (77) ואין זקני העיר מחוייבים להביא עגלה ערופה לכל חלל וחלל. (78) וחוטמו של זה לא כנגד חוטמו של זה, סוטה מה. (79) שהתחתון טמון מתחת לעליון ואינו גלוי לעין, ועל טמון אין מביאים עגלה ערופה, ראה לקמן הלכה יא, ומסקנת הגמרא שם ומה: (80) ואין דנים אותם כמונחים זה בצד זה.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מאמינים להם יותר מאשר לזה ועורפים. ומה שאמרו: כל מקום שהאמינה תורה עד אחד הריהו כשנים, המדובר בעד כשר. וראה סוטה לב. רש"י ד"ה כי פלגא.

יז. שלש נשים או שלשה פסולים אומרים: ראינו ההורג, וארבע נשים או ארבעה פסולים אומרים: לא ראיתם - עורפין. זה הפלל¹¹⁹: בפסולין¹²⁰ [הלך] אחר רב המניין¹²¹ בכל מקום.

(119) שם. (120) כששתי העדויות הן מפי פסולים. אבל כשיש עד אחד כשר, ובא אחר שנתקבלה עדותם של כמה פסולים, דינם כאחד נגד אחד ואין כאן עדות כלל. (121) ומשום כך, בין שבאו כאחת ובין שבאו בזה אחר זה, סומכים על ארבעת הפסולים ועורפים, וכן אם באו שלוש נשים או שלושה פסולים ואומרים לא ראיתם, אע"פ שאין רוב מניין, גם כן עורפים מטעם ספק, ששלושה פסולים המכחישים שלושה פסולים, דינם כאשה אחת המכחישה את חברתה, ואמרנו למעלה (הלכה יד) שעורפים.

פֶּרֶק עֲשִׂירִי

1) יבאר היכן נוהגת מצות עגלה ערופה. ובת כמה שנים כשרה. והדברים הפוסלים בה. ודין אם היא אסורה בהנאה, ואם נמצא ההורג עד שלא תערף או אחר כך. ודין הנחל שנתערפה בו העגלה אם מותר בזריעה.

א. אין דין עגלה ערופה נוהג אלא בארץ ישׂראל², וכן בעבר הירדן³.

2) שכתוב (דברים כא, א): "באדמה אשר ה' אלקיך נותן לך לרשתה", (ירושלמי סוטה פרק ט, א). 3) "אשר ה' אלקיך נותן לך, לרבות עבר הירדן" ('ספרי' שופטים רה). וב'ספרא' אמור פרשה י', בהר סיני פרשה א, דורשים את הכתוב "כי תבואו אל הארץ אשר אני נותן לכם" למעט עבר הירדן, משום ששם כתוב "הארץ", ופירשו ארץ המיוחדת, מה שאין-כן כאן לא הזכיר לשון "ארץ" אלא "באדמה", וזה כולל כל אדמה שהיא נתונה להם מה'. [ונראה שבארץ ישראל כשהיא מיושבת על-ידי ישראל נוהגת מצות עגלה ערופה אפילו כשאין בית-המקדש קיים, ובזמן שיש שם סנהדרין].

ב. עגלה ערופה - בת שתי שנים⁴ או פחות⁵; אבל אם היתה בת שתי שנים ויום אחד⁶ - פסולה. ואין המומין פוסלים⁷. ואף על פי כן⁸, אם היתה טרפה⁹ - פסולה¹⁰; כפרה נאמר בה¹¹ פקדשים¹².

4) כדעת החכמים החולקים על רבי אליעזר, שאמר בת שנה, פרה פרק א, משנה א. ודין זה נאמר רק בעגלה ערופה מפני שנאמר בה עגלת בקר, ובקר משמע גדולה. אבל בכל מקום אחר, מודים חכמים שעגל פירושו בן שנה. (רבינו בפירוש המשנה שם, וכן כתב גם הר"ש והברטנורא). 5) שאין החכמים באים למעט בת שנה, אלא להוסיף שאף בת שנתיים כשרה, שעד גיל זה "עגלת בקר" שמה. 6) יום אחד בשנה חשוב שנה, ראש השנה י'. 7) שלא נאמר בה "אשר אין בה מום", כמו שנאמר בפרה אדומה (במדבר יט,

יד. בא¹⁰² שנים אחר שהעיד האחד והכחישוהו ואמרו לו: לא ראית - הרי הן פשתי עדויות¹⁰³ המכחישות¹⁰⁴ זו את זו, ועורפין¹⁰⁵. אשה¹⁰⁶ אומרת: ראיתי את ההורג, ואשה אחרת מכחשת אותה ואומרת: לא ראית - הרי עורפין¹⁰⁷, בין שפאו שתיהן פאחת בין שפאו זו אחר זו¹⁰⁸. שנים אומרים: ראינו¹⁰⁹, ואחד אומר להן: לא ראיתם - אין עורפין. אחד אומר: ראיתי, ושנים אומרים לו: לא ראית - הרי עורפין.

(102) שם. (103) של שתי כתות עדים, שאין אנו מאמינים לשתיהן ועדותן בטילה. (104) ואין אנו מקבלים עדותן, מפני שאחת מהן בוודאי משקרת. (105) כאילו לא באו עדים כלל. (106) אע"פ שאינה כשרה לעדות, נאמנת לענין עגלה ערופה, ראה למעלה הלכה יב. (107) שכשם שמקבלים - לענין עגלה ערופה - עדות אשה על הראיה, כך מקבלים עדות אשה בהכחשה, ואין אנו מאמינים לזו יותר מלזו. (108) וזהו ההבדל בין עד אחד הכשר לעדות ובין אשה שפסולה לעדות. אלא עד כשר, שבא תחילה ונתקבלה עדותו, הריהו כשנים, ואנו סומכים על עדותו. ואם בא אחר-כך עד אחד המכחשו, הוא כאחד נגד שנים. ואילו אשה, אפילו קיבלו עדותה, אינה אלא אחת. ומשום כך, כשבאה אשה המכחישה אותה אפילו בזו אחר זו, הרי זה אחת נגד אחת, ואין מאמינים לזו יותר מאשר לזו - ועורפים, סוטה מז: כדעת ה"ש אומרים" שם. (109) את ההורג, משנה שם.

טו. במה דברים אומרים?¹¹⁰ פשהו שלשתן פשרים או פסולים¹¹¹; אבל אם אמר עד אחד: ראיתי¹¹² ההורג, ושתי נשים או שני פסולים¹¹³ אומרים לו: לא ראית - אין עורפין¹¹⁴.

(110) שהולכים אחר רוב דעות המעידים. (111) ואז הולכים אחר רוב דעות בין לחומרא ובין לקולא, לחייב הבאת עגלה ערופה או לא, לפי מסקנת הגמרא שם. (112) ונתקבלה עדותו, והריהו כשנים. (113) כשיש כשר ופסולים, אין הולכים אחר רוב דעות של המעידים. (114) מכיון שהאחד הכשר שהאמינה התורה בא תחילה, הריהו כמו שנים, ושתי הנשים כעד אחד הן, ואין דבריו של אחד במקום שנים, ומשום כך אין עורפים. אבל אם באו בבת אחת, הרי זה כאחד ואחד ועורפים. ראה הלכה טו.

טז. שתי נשים או שני פסולים אומרים: ראינו¹¹⁵ ההורג, ועד אחד¹¹⁶ מכחישם ואומר: לא ראיתם - עורפים; שאפלו מאה נשים או מאה פסולים¹¹⁷, ועד אחד מכחיש את פלן - הרי אלו פאיש אחד¹¹⁸ ועד אחד.

(115) וקיבלנו עדותם. (116) אפילו בא אחר קבלת העדות. (117) אין הולכים אחר המרובים. (118) אף לאחר קבלת עדותם, ומשום כך יכול עד אחד להכחישם, ואין אנו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

28) משנה, עבודה זרה עד. והטעם שאסורה בהנאה, לפי שנאמר בה כפרה כקדשים (שם כ"ט):. (29) שכתוב "וערפו שם", והמילה "שם" מיותרת, לומר ששם היתה קבורתה. [דרשה זו "שם היתה קבורתה" אינה בשום מקום בגיטאות שלפנינו, אבל ב'תוספות' עבודה זרה כ"ט: וקידושין נז. ד"ה כפרה, מביאים דרשה זו מגמרא כריתות ו. ונראה שגם לפני רש"י היתה גירסא זו. ראה רש"י זבחים מו.]. (30) "ירידתה לנחל איתן אוסרתה", כריתות כה. פסק כרב המנונא נגד רבא, ואף-על-פי שרבא הוא בתראה, מפני שרבי ינאי וחבריו (שם), סוברים כרב המנונא. (31) מפני שנאסרה מחיים ואינה חוזרת להתירה, ואין אנו אומרים שלו ידעו בית-דין שתמות לא היו מקדישים אותה, והרי זה הקדש טעות. ראה 'תוספות' חולין פב. דיבור-המתחיל והתנן. וראה לקמן הלכה ח בהערות.

ז. נמצאו העדים זוממין - הרי זו מתרת בהנאה³². כיצד? כגון שאמר עד אחד³³: אני ראיתי את ההורג, וכאן שנים והכחישוהו³⁴ ואמרו לו: לא ראית, והפרישו את העגלה והורידוה לנחל³⁵ לערפה על פניהם³⁶, ואחר כך הוזמו³⁷ השנים - הרי זו מתרת בהנאה³⁸.

32) "עגלה ערופה, נמצאו עדיה זוממים - מותרת בהנאה", תוספתא כריתות פרק ד (תוספתא זו לא היתה לפני עיני של בעל הכסף-משנה, והביא מקור אחר). (33) ולא היו עורפים, ראה למעלה פרק ט, הלכה יב. (34) שאמרו: ההורג או הנהרג היה עמנו באותו יום ובאותה שעה במקום אחר. (35) ונאסרה בהנאה. (36) שאין דבריו של אחד במקום שנים. (37) שבאו עדים ואמרו להם: עמנו הייתם באותו יום ובאותה שעה במקום אחר. (38) כי התורה האמינה לעדים המזימים, והעדים שהוזמו עדי שקר הם. [ובית-דין העלו בדעתם אפשרות הזמת העדים, ולפיכך לא הקדישוה למקרה שכזה. בכריתות נד. נאמרה סברא זו גבי אשם תלוי על-פי עדים]].

ח. נמצא ההורג³⁹ עד שלא תערף העגלה - תצא ותרעה בעדר⁴⁰. נמצא אחר שנערפה - תקבר במקומה⁴¹; שעל הספק⁴² באה מתחלתה⁴³, כפרה ספקה⁴⁴ והלכה לה. ואף על פי שנמצא הרוצח אחר עריפתה⁴⁵ - הרי זה יהרג; שנאמר⁴⁶: ואתה תבער הדם הנקי.

39) סוטה מז. (40) כשאר חולין, ואף-על-פי שכבר הורידו אותה לנחל, לא נאסרה בהנאה. והטעם, שמלכתחילה הורידו אותה לנחל לעריפה משום שלא נמצא ההורג, ומפני ששכיח הדבר שיימצא ההורג, חשבו בית-דין על אפשרות זו ולא גמרו בדעתם להקדישה במקרה שכזה. וראה למעלה פ"ט הערה לט, שהבאנו ממו"נ ח"ג פ"ח, שמצוות עגלה ערופה על כל הכנותיה אינה אלא אמצעי לפרסם את הדבר שיוודע ברבים, ועל-ידי-זה ההודע מי הוא הרוצח, וזה מוכיח שבית-דין נותנים את דעתם על אפשרות כזו (כסף-משנה הלכה ז). (41) במקום עריפתה בנחל איתן כדין

ב), משנה סוטה מה: . ובגמרא שם דרשו את הכתוב כפרה אדומה: "אשר אין בה מום" - בה, ולא בעגלה ערופה. (8) שלענין מומים, אין דינה כקרובן. (9) "כל שאין כמוה חיה - טריפה" (חולין מב.). כל סוגי הטריפות, נמנו ונתבארו בהלכות מאכלות אסורות פרק ד, ובהלכות שחיטה פרקים הי. (10) כדין קרבן. (11) "כפר לעמן ישראל" (דברים כא, ח). (12) המכפרים על בעליהם. וכשם שטריפה פסול לקדשים, כך עגלה ערופה טריפה - פסולה, חולין יא.

ג. כל העבודות¹³ פוסלות את העגלה כמו שפוסלין בפרה אדמה¹⁴, שנאמר: אשר לא עבד בה. ולמה נאמר 'על'י¹⁵ אחר שנאמר 'אשר לא עבד בה', שהוא פולל העל עם שאר עבודות? שהעל פוסל בין בשעת מלאכה בין שלא בשעת מלאכה, בין שמשכה בעל טפח נפסלה, אף על פי שלא חרש בה ולא עשה בה מלאכה¹⁶; ושאר עבודות אין פוסלין אלא עד שעת מלאכה¹⁷.

13) סוטה מו. (14) סוטה שם. (15) "אשר לא משכה בעול", שם. (16) שבעול הקפידה התורה אפילו על משיכתו בלבד. (17) בשעה שהוא עושה בה עבודה לצורך עצמו, ראה פרה פרק ב משניות ג"ד, ולהלן הלכה ד.

ד. כל מלאכה שהיא לערפה, כגון פירוש טליתו עליה מפני הזבובים¹⁸ - אינו פוסלה; וכל שהיא שלא לערפה, כגון שפרש טליתו עליה לנשואה - פסולה¹⁹. וכן כל פיוצא בזה, כמו שבארנו בהלכות פרה אדמה²⁰.

18) שם משנה ג בדיני פרה אדומה, ועגלה ערופה נלמדה מפרה אדומה. (19) אבל אם במקרה הניח עליה טלית, ולא התכוון שתשא אותה, אינה פסולה, סוטה מו. (20) פרק א, הלכה ז.

ה. אין עורפיין את העגלה אלא ביום²¹, לפי שנאמר בה פפרה²² כקדשים²³, וכל היום כשר²⁴ לעריפתה. ואין עורפיין²⁵ שתי עגלות²⁶ כאחת, שאין עושין מצות חבילות חבילות²⁷.

21) מגילה כ: (22) ראה למעלה הערה י. (23) בהקרבת קרבנות שאינה אלא ביום, ככתוב (ויקרא ז, לח): "ביום צוותו את בני ישראל להקריב את קרבניהם". (24) אף-על-פי שזריזים מקדימים למצוות, שנאמר: "וישכם אברהם בבוקר", זאת היא מידה טובה, אבל כל היום כשר. (25) סוטה ח. (26) שנמצאו שני הרוגים. (27) הרבה בבת אחת, מפני שנראה כמי שהמצוות עליו למשא, וממהר לפרק משאו.

ו. עגלה ערופה אסורה בהנאה²⁸, ונקברת במקום עריפתה²⁹. ומשתרד לנחל³⁰ תאסר בהנאה, אף על פי שעדיין לא נערפה. ואם מתה או נשחטה אחר ירידתה - הרי זו אסורה בהנאה³¹, ותקבר.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

א. מצוות עשה לעשות אדם מעקה לגגו, שנאמר: ועשית מעקה לגגך. והוא, שיהיה בית דירה³; אכל בית האצרות⁴ ובית הבקר וכיוצא בהן - אינו זקוק לו⁵. וכל בית שאין בו ארבע אמות על ארבע אמות - פטור מן המעקה⁶.

(2 גדר. 3) בית שדרים בו, ואדם משתמש בגגו, ויש סכנה שייפול ממנו. מצוות מעקה לגג ב"בית" כתובה, וסתם בית, בית דירה משמע. (4) המשמש כמחסן לייץ, שמן ותבואה. (5) מפני שאינם בית דירה. רבינו למד דין זה ממזווה, שנינו בספרי ואתחנן פיסקה לו: "שומע אני ... ובית הבקר ובית האוצרות ... במשמע, תלמוד לומר ביתך, מה ביתך בית דירה אף כל ביתך". וכן פסק רבינו בהלכות מזווה פרק ו הלכה ז. וסובר רבינו שגם "בית" הנאמר כאן ממעט את כל אלה, ראה יומא יא. וראה כסף משנה כאן. (6) שאינו ראוי לדירה, ספרי תצא, רכט; סוכה ג:

ב. בית של שני שתפין - חיבין⁷ במעקה; שנאמר: כי יפל הנפל ממנו - לא תלה אלא בנופל⁸. אם פן, למה נאמר 'גגך'? למעט פתי פנסיות⁹ ובתי מדרשות¹⁰, לפי שאינן עשויים לדירה¹¹. היתה רשות הרבים גבוהה מגג¹² - אינו זקוק¹³ למעקה; שנאמר: כי יפל הנפל ממנו¹⁴ - ולא לתוכו¹⁵.

(7) אף על פי שכתוב: ועשית מעקה לגגך, ומשמע שלך, וזה אינו שלו אלא של שותפות. (8) אם יכול ליפול ממנו חייב. מכאן שאין הבדל בין בית של אחד ובין בית של שותפים. ואף על פי שרבי אלעי חולק שם ופטר בית שותפים ממעקה (לפי פירושו של רש"י שם), סובר רבינו שלעניין מעקה אין הלכה כרבי אלעי. ועוד ייתכן שלדעת רבינו חולק רבי אלעי על קצת דברים שם, אבל במעקה הוא מודה שחייב (כסף משנה). (9) מיועדים לתפילה. (10) מיועדים ללימוד תורה. (11) וממילא אין משתמשים בגג. (12) ויש לחשוש שיפלו מרשות הרבים על הגג. (13) ואין אומרים שיעשה מעקה על גגו מלמטה למעלה גבוה מרשות הרבים, כדי שלא יפלו העוברים ברשות הרבים על גגו. (14) לרשות הרבים. (15) מרשות הרבים לתוך הגג, שם.

ג. גבה המעקה אין פחות מעשרה טפחים¹⁶, כדי שלא יפל ממנו הנופל. וצריך להיות המחיצה חזקה כדי שישמען אדם עליה ולא תפל. וכל המניח גגו בלא מעקה - בטל מצוות עשה, ועבר על לא תעשה¹⁷, שנאמר: ולא תשים דמים בביתך¹⁸. ואין לזקין¹⁹ על לאו זה, מפני שאין בו מעשה²⁰.

(16) מן הגג למעלה מכל הצדדים. ראה כסף משנה. (17) "ועשית מעקה לגגך - מצוות עשה, ולא תשים דמים בביתך - מצוות לא תעשה", ספרי שם. (18) אשמת שפיכות דמים בביתך. (19) כדין עובר על לא תעשה שבתורה. (20) עובר על הלאו בזה שלא עשה מעקה, וכל לאו שאין בו מעשה אין לוקים עליו. רבינו בהלכות סנהדרין פרק יח הלכה א.

עגלה ערופה, ואסורה בהנאה. (42) ככתוב: "לא נודע מי הכהו". (43) עגלה ערופה בעיקרה באה לכפר על החטא כשאין יודעים מי הרוצח. (44) ומילאה את תפקידה, שהרי בשעת עריפתה לא ידעו מי הרוצח (משנה סוטה מז. וכריתות כג:). (45) אין אומרים שעל-ידי העריפה כבר כופר החטא, ואין צורך להרוג את הרוצח, כתובות לז: וסוטה מז: (46) בסוף פרשת עגלה ערופה לאחר עריפתה. בכרייתא שם מובא הפסוק: "ולארץ לא יכופר וגו' כי אם בדם שופכו". וידועה דרכו של רבינו להביא פסוק שנראה לו יותר מתאים ללמוד ממנו את הדין, מאשר הפסוק שהובא בגמרא (ראה יד מלאכי כלל ד מכללי הרמב"ם).

ט. הנחל ששענרפה בו העגלה אסור בזריעה⁴⁷ ועבודה לעולם, שנאמר: אשר לא יעבד בו ולא יזרע⁴⁸. וכל העובד שם עבודה בגופה של קרקע, כגון שחרש או חפר או זרע או נטע וכיוצא באלו - הרי זה לוקה⁴⁹. ומתור⁵⁰ לסרק שם פשתן ולגרו⁵¹ שם אבנים, שזה כמי שארג שם בגד או תפורו, שאינה מלאכה בגוף הקרקע. לכה נאמר⁵²: לא יעבד ולא יזרע - מה זריעה בגופה של קרקע, אף כל העבודה שנאסרה שם אינה אלא בגופה של קרקע.

(47) משנה סוטה מה: וברייתא מו: (48) ואין מובנו לשעבר, כלומר אין הכתוב מוסר תיאור נחל איתן, שזהו נחל שלא עבדו בו ולא זרעו אותו, אלא זוהי אזהרה לעתיד, שם מו: (49) שעבר על הלאו, "לא יעבד בו ולא יזרע", מכות כב. (50) שם. (51) לסתת. ששתי עבודות אלו נעשות אמנם על הקרקע, אבל לא בגופה של קרקע, ואינן דומות לחרישה וזריעה. (52) "ולא יזרע", אף-על-פי שזה נכלל ב"לא יעבד", להקיש עבודה לזריעה, 'ספרי' שופטים רז: סוטה שם.

י. אנשי עיר קרוכה שנתאחרו ולא הביאו עגלה ערופה - כופין אותן ומביאין, ונאפלו לאחר פמה שנים⁵³; שחיבי עגלה ערופה שעבר עליה יום הפפורים - חיבים להביא אחר יום הפפורים.

(53) שאין יום הכיפורים מכפר, אף-על-פי שזהו חטא שאין מכיר בו אלא הקדוש-ברוך-הוא, ו"חטא שאין מכיר בו אלא המקום (=הקדוש-ברוך-הוא) יום הכיפורים מכפר". ולומדים דין זה מן הכתוב בעגלה ערופה: "כפר לעמך ישראל אשר פדית" (מארץ מצרים), "ואויה כפרה זו לכפר על יוצאי מצרים", אם נמצא חלל ביניהם, ואף-על-פי שעברו מאז הרבה שנים, כריתות כו: 'ספרי' שופטים רי.

~ יום שלישי כ"ח טבת ~

פֶּרֶק אֶחָד עֶשְׂרִי

(1) יבאר שמצוות-עשה לעשות מעקה ולהסיר כל מכשול שיש בו סכנה כו'. דברים שאסרום חכמים מפני הסכנה ומה הם.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ד. אָחַד הִגָּג וְאָחַד²¹ פֶּל דְּבָר²² שֵׁישׁ בּוֹ סִפְנָה וְרֵאֵוִי שֵׁיכְשֵׁל בְּהָ אָדָם וְיָמוּת²³. כְּגוֹן שֶׁהִיתָה לוֹ בָּאָר אוֹ בּוֹר בְּחֻצְרוֹ, בֵּין שֵׁישׁ בּוֹ מִים בֵּין שֵׁאִין בּוֹ מִים²⁴ - חָיֵב לַעֲשׂוֹת חֲלִיאָא²⁵ גְבוּהָה עֲשָׂרָה טַפְחִים²⁶, אוֹ לַעֲשׂוֹת לָהּ כִּסּוּי²⁷, פְּדֵי שְׂלֵא יִפֵּל בְּהָ אָדָם²⁸ וְיָמוּת. וְכֵן פֶּל מְכַשׁוּל²⁹ שֵׁישׁ בּוֹ סִכְנַת נִפְשׁוֹת - מְצוּת עֲשֵׂה לְהַסִּירוֹ³⁰ וְלְהַשְׁמֵר מִמָּנּוּ³¹ וְלְהַזְהֵר בְּדָבָר³² יָפָה יָפָה; שְׁנֵאמַר: הַשְׁמֵר לָךְ וְשִׁמְרֵם נִפְשֵׁיךְ. וְאִם לֹא הִסִּיר, וְהִנִּיחַ³³ הַמְכַשׁוּלוֹת הַמְבִיאִין לְיָדֵי סִכְנָה - בְּטַל מְצוּת עֲשֵׂה, וְעֵבֶר בְּלֹא תְשִׁים דְּמַיִם.

(42) שני חלקים מים ואחד יין, עבודה זרה ל. (43) יש חשש ששתי ממונו בעל ארס ואסור (שם). אבל לאחר שהחמיץ הרבה אינו אסור משום גילוי, שם לב. וכן חומץ ממש אינו אסור משום גילוי שאין הנחש שותה ממנו. חולין מט: (44) מיץ בשר, דגים או פירות. שם.

ח. הַשּׁוֹם שְׁנַתְרַסֵּק⁴⁵, וְאַבְטִיחַ⁴⁶ שְׁנַחְתֵּף, וְנִתְגַּלָּה - אָסוּר. וְכֵן פֶּל פִּיּוּצָא בְּהֵן. יֵינן מְבַשֵּׁל וְיֵינן תּוֹסֵס⁴⁷ - אֵינן בְּהֵן מְשׁוּם גְלוּי. וְתוֹסֵס הוּא הֵינן מְשַׁעַת דְּרִיכְתוֹ⁴⁸ עַד שְׁלֹשָׁה יָמִים. וְיֵינן אוֹ מִים אוֹ חֶלֶב שֶׁהָיוּ חֲמִין, כָּל זְמַן שֶׁהִבֵּל עוֹלָה⁴⁹ מִהֵן; וְכֵן מְשַׁקֵּין שֶׁהָיוּ הַמְשַׁקָּה יוֹרֵד מִלְמַעְלָה לְתוֹכָן⁵⁰ טָפָה אַחַר טָפָה, וְהוּא שֶׁהָיָה טוֹרֵד וְיוֹרֵד⁵¹ - כָּל אֵלוֹ אֵינן בְּהֵן מְשׁוּם גְלוּי; שְׁזוֹחְלֵי עֶפֶר מִתִּירָאִים מְבַעֲבוּעַ הַמְשַׁקָּה⁵² וְיֵמֵן הַהֵבֵל וְאֵינן שׁוֹתִין מִמָּנּוּ.

(45) והוא מגולה, ביצה ז: ירושלמי תרומות פרק ח, הלכה ג. (46) "וכן אבטיח שנתגלה", עבודה זרה ל: וראה להלן הלכה יד. (47) יין חדש מגיתו, שם ל: (48) בגת. (49) "חמין כל זמן שמעלים הבל, הרי אלו מותרים", ירושלמי תרומות שם. (50) כגון כלי שתחת חבית שמקבל יין הנוטף מן החבית. (51) שמטפף תדיר והטיפות רודפות זו את זו. (52) ושומעים קול הבעבוע ובורחים (שם).

ט. מִי כְּבָשִׁין⁵³ וְמִי שְׁלֻקוֹת⁵⁴ וְמִי תוֹרְמוֹסִין⁵⁵ - אֵינן בְּהֵן מְשׁוּם גְלוּי. מִים שֶׁשָּׂרָה בְּהֵן כְּבָשִׁין וְשְׁלֻקוֹת וְתוֹרְמוֹסִין: אִם נִשְׁתַּנָּה טַעְמָן⁵⁷ - אֵינן בְּהֵן מְשׁוּם גְלוּי, וְאִם אֵינן בְּהֵן נוֹתֵן טַעַם - אָסוּרִין⁵⁸. וְכֵן מִים שֶׁהִדִּיחַ בְּהֵן פְּרִישִׁים⁵⁹ וְדְרִמוֹסִין⁶⁰ לְחוֹלָה⁶¹ - אָסוּרִין מְשׁוּם גְלוּי.

(53) מים שכבשו בהם זיתים וכדומה, תוספתא תרומות פרק ז. וראה ירושלמי תרומות פרק ח הלכה ג. (54) ירקות או פירות ששפכו עליהם מים ורתחים. (55) מין צמח שגרעניו דומים לפולים והם מרים. (56) שאין הנחש שותה מהם. (57) דינם כמי כבשין וכמי שלקות וכמי תורמוסים, ומותרים. (58) כדן מים שאסורים משום גילוי. (59) חבושים, מין פרי עץ, ראה כלאיים א, ד. (60) פרי הבא מדמשק, ירושלמי שבת ד, א. (61) ומסתמא ממהר ואין שוהים במים כדי שישתנה טעמם, ומשום כך אסורים משום גילוי.

י. יֵינן שְׁנַתְחַבֵּר בּוֹ⁶² דְּבָרִים חֲדִין⁶³ כְּפִלְפִלִין, אוֹ דְּבָרִים מְרִים כְּאֶפְסַנְתִּין⁶⁴, עַד שֶׁנִּשְׁתַּנָּה טַעְמָם - אֵינן בּוֹ מְשׁוּם גְלוּי⁶⁵. וְהוּא הִדִּין בְּשָׂר הַמְשַׁקֵּין.

(62) שנתנו לתוכו. (63) חריפים. (64) כלענה (מלה יוונית). (65) שאין הנחש שותה מהם.

(21) בין ובין. (22) "אין לי אלא גג, מניין לרבות בורות, שיחים, מערות ונעיצים? תלמוד לומר: לא תשים דמים בביתך". ספרי שם. וכתבה תורה "גג", מפני שדיבר הכתוב בהווה (=שכיח). (23) מצוות מעקה אינה אלא במקום שיש חשש למיתה ולא חשש לנוק, שכתוב: ולא תשים דמים בביתך. (24) ראה הלכות נזקי ממון פרק יב הלכה י. (25) תל עפר. (26) "עשה לו חוליייה כראוי, גבוהה עשרה טפחים ... פטור", תוספתא בבא קמא פרק ו. (27) "וכיסה כראוי", שם. (28) כיסוי חזק שיעמוד בפני כובד האדם, כמו שאמרנו במעקה בהלכה הקודמת. (29) "שלא יגדל אדם כלב רע בתוך ביתו, ואל יעמיד סולם רעוע בתוך ביתו", בבא קמא טו: (30) שאף זה בכלל מצוות עשה "ועשית מעקה לגגך", שמטרתה הרחקת סכנת נפשות. (31) מצוה זו מוטלת על כל אדם, שיתרחק ממקום הסכנה, שלא כהסרת המכשול המוטלת על בעל המכשול. (32) במקרה ואינו יכול להימלט ממקום הסכנה. (33) והשאר.

ה. הִרְבָּה דְּבָרִים אָסוּרוֹ³⁴ חֲכָמִים מְפָנִי שֵׁישׁ בְּהֵם סִכְנַת נִפְשׁוֹת³⁵. וְכָל הַעוֹבֵר עֲלֵיהֶן וְאוֹמֵר: הֲרִינִי מִסִּכְן פְּעֻצְמִי, וְמֵה לְאַחֲרִים עֲלֵי בִכְךָ, אוֹ אֵינִי מְקַפֵּיד בְּכֶךָ³⁶ - מְפָנִין אוֹתוֹ מִכַּת מְרִדוֹת³⁷.

(34) על כל אחד לעשות. (35) להעושה. (36) איני מדקדק בכך, שאיני חושש. (37) דרבנן, כדן העובר על שאר מצוות דרבנן.

ו. וְאֵלוֹ הֵן: לֹא יִנִּיחַ אָדָם פִּיּוֹ עַל הַסְּלוֹן³⁸ הַמְקַלָּח וְיִשְׁתָּה. וְלֹא יִשְׁתָּה בְּלִילָה מִן הַנְּהָרוֹת וּמִן הָאֲגָנִים³⁹, שְׁמָא יִבְלַע עֲלוֹקָה⁴⁰ וְהוּא אֵינּוּ רֵוָּאָה. וְלֹא יִשְׁתָּה מִים מְגֻלִּים, שְׁמָא שְׁתָּה מִהֵן נִחְשׁ⁴¹ וְכִיּוּצָא בּוֹ מְזוּחְלֵי עֶפֶר וְיָמוּת.

(38) צינור מחובר למים שבקרקע - והאיסור הוא משום סכנה, שמא יבלע עלוקה, עבודה זרה יב. (39) מקווה מים עומדים. (40) המוצצת דם, ויבוא לידי סכנה. (41) והטיל בהם ארס.

ז. וְאֵלוֹ הֵן הַמְשַׁקֵּין הָאָסוּרִין מְשׁוּם גְלוּי: הַמַּיִם, וְהַיֵּין, וְאֶפְלוֹ מְזוּגָא⁴², וְאֶפְלוֹ הַתַּחִּיל טַעְמוֹ לְהַשְׁתַּנוֹת לְחִמְצוּן⁴³, וְהַחֶלֶב, וְהַדְּבַשׁ, וְהַצִּיר⁴⁴. אֲבָל שָׂר פֶּל

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

89) "שלושת מיני ארס הם: של (נחש) בחור - שוקע (לפי שחזק הוא וכבד, ושוקע בתוך המשקה לקרקעיתו של כלי); של בינוני - מפעפע (באמצע המשקה), ושל זקן - צף" (שארסו קלוש), עבודה זרה שם. 90) על פי דברים לב, כד. ופירושו - רעל נחשים. 91) כי אין יודעים גילו של הנחש שהטיל שם ארסו. 92) אסור, שהארס מהול במים ועובר דרך המסנת. 93) שהאבטיח רך הוא, והארס שוקע בו.

טו. מים שנתגלו - לא ישפכם לרשות הרבים⁹⁴, ולא ירביץ⁹⁵ בהם את הבית, ולא יגבל⁹⁶ בהן את הטיט, ולא ירחץ בהן פניו ידיו ורגליו, ולא ישקה מהן לא בהמתו ולא בהמת חברו; אבל משקה אותן לתתול⁹⁷.

94) שמא יעבור שם אדם יחף ויינזק. 95) לא ישפוך על קרקע הבית להשכיב את האבק שלא יעלה. 96) ולא ילוש, שלא ייכנס הרעל בין קשרי אצבעותיו. 97) שאין הארס מזיק לו, ואף על פי שמרזה אותו, הוא חוזר ומבריא.

טז. עפה שגלושה במים מגליו, אפלו היא של תרומה - תשרף⁹⁸. ואפלו נאפית הפת - אסורה⁹⁹.

98) אף על פי שאסור לשרוף תרומה טהורה, משום סכנה התירו. 99) שלא כרבי נחמיה האומר: "אפאה הרי זו מותרת. מפני שארס של נחש כלה באור" (באש), שם.

פרק שנים עשר

1) יבאר בהמה חיה ועוף שנשכם נחש שאסורים משום סכנה כו'. שלא להתיחד עם הגוי ושלא ליקח רפואתו. ודין אם מותר להסתפר ממנו. ואם אסור למכור להם כלי מלחמה. ודין אם אסור למכור לישראל ליסטים ולהשיא עצה טובה לגוי.

א. בהמה חיה או עוף שששקן הנחש² וכיוצא בו³, או שאכלו סם הממית האדם⁴, קדם שישתנה⁵ בגופו - הרי אלו אסורים⁶ משום סכנת נפשות. לפיכך, בהמה חיה ועוף שנמצאו תתוכי רגלים⁸, אף על פי שהן מתרין משום טרפה - הרי אלו אסורין משום סכנה, שמא אחד מזוחלי עפר נשכן, עד שיבדקו. כיצד בודקן? צולה אותן בתנור, אם לא נתחתד⁹ הבשר ולא נשתנה¹⁰ משאר הצלי - הרי אלו מתרין.

2) חולין נח: 3) זחל ארסי. 4) אבל אכלה סם הממית בהמה ושחטה כשרה, שדינה כשאר מסוכנת, שם. 5) אבל אם שהה עד שנשתנה הארס בגופו של השותה, שוב אינו מזיק. 6) באכילה אם שחטם, מפני שהארס מחלחל בכל הגוף. 7) אבל מותרת משום טריפה, והאסור משום סכנת נפשות חמור מאיסור טריפה, חולין י. ויומא פג. 8) חולין נט. 9) נתפרק לחתיכות. 10) אבל אם נשתנה, אפילו לא נתפרק אסור.

ב. וכן נקורין¹¹ תאנים וענבים, והקשואים והדלועין והאבטיחין והמלפפונות, אפלו היו גדולים ביותר¹²,

יא. כל המשקין האסורין משום גלוי שנתגלו, בין ביום⁶⁶ בין בלילה - אסורין. ואפלו היה בצדן אדם ישן - אין אימת ישן על הזוחליו. וכמה ישהו⁶⁷ ונאסרו? כדי שיצא הרחש⁶⁸ מתחת אזן פלוי⁶⁹ וישתה ויחזור למקומו.

66) ואין אומרים אימת אדם על הנחש, עבודה זרה ל. 67) כמה יעמדו מגולים, תרומות פרק ח משנה ד. 68) הרמש (תרגום "רמש" - רחש, פירוש המשניות לרבינו, שם). 69) מחורו שתחת אוזן הכלי, ואף על פי שאין נראה שם חור, שיש נחש דק כשערה, חולין י. וירושלמי תרומות פרק ח, הלכה ג.

יב. שעור המים שניאסרו אם נתגלו: כדי שיהיה הסם נפר⁷⁰ בהן ומזיק. אבל אם היו המים מרביץ כדי שתאבד בהן המרה⁷¹ - הרי אלו מתרין, בין בכלים בין בקרקעות⁷². וכן הדין בשאר המשקין.

70) מורגש כוחו המרעיל. 71) שיתבטל הארס בהם. 72) כגון מקווה מים.

יג. מעזן המושף⁷³ כל שהוא - אין בו משום גלוי. לגיין⁷⁴ מגלה שהניחו בשדה⁷⁵ תבה⁷⁶ ומגדל⁷⁷ או בתיק⁷⁸ שלו, או בכור אפלו עמק מאה אמה⁷⁹, או במגדל גבוה מאה אמה, או בטרקלין⁸⁰ מיפה ומסוד⁸¹ - הרי זה אסור⁸². בדיק את התבה או את המגדל ואחר כך הניחו - הרי זה מתר⁸⁴. ואם היה בהן⁸⁵ נקב - אסור⁸⁶. כמה יהא נקב? כדי שתכנס אצבע קטנה⁸⁷ של קטן⁸⁸.

73) וזוחלי עפר מתייראים ממנו. 74) כד יין, תוספתא שם; ירושלמי שם. 75) בתיבה, שיש בה מגרות אחדות, כלים יח, ג. 76) ארגו. 77) ארון גבוה לשמירת חפצים. 78) בנרתיק. 79) לשון התוספתא שם. 80) באולם. 81) שאין דרך הנחשים להיות שם. 82) שמא היה שם נחש קודם שהניחו שם. 83) וראה שאין שם כלום. 84) ואין חוששים שמא בא נחש אחר שהניח שם את הלגין ושתה וחזר ויצא משם. 85) בתיבה או בארון. 86) אפילו בדיק קודם, שמא נכנס לחורים ולסדקים ולא ראה אותו. 87) שיש מין נחש קטן שיכול להיכנס דרך חור קטן. 88) ירושלמי שם; תוספתא שם. ואף על פי שהרחש דק כשערה, מתיירא הוא להיכנס לנקב קטן משיעור זה, ירושלמי שם.

יד. חבית שנתגלתה, אף על פי ששתו ממנה תשעה ולא מתו - לא ישתה עשירי. מעשה היה ואמריו ששתה עשירי ומת, מפני שארס הנחש שקע למטה⁸⁹. ויש סם חמת זוחלי עפר⁹⁰ שעולה וצף למעלה, ויש סם שהיא נתלית באמצע המשקה, לפיכך הפל אסור⁹¹. ואפלו סנוני⁹² במסנת. וכן אבטיח שנתגלה, אף על פי שאכלו ממנו תשעה ולא מתו - לא יאכל עשירי⁹³.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הטעמים שהתלמוד נותן הוא "מפני המפולת", שחומת החורבה רעועה, ושמה תיפול עליו, ברכות ג.

ז. וכן אסור ליהודי להתניח³⁹ עם העובד פוכבים, מפני שהן חשודים על שפיוכות דמים. ולא יתלזה עמהן בדרך. ⁴⁰ פגע⁴¹ עובד פוכבים בדרך - מחזירו לימינו⁴². היו עולין במעלה⁴³ או יורדים בירידה - לא יהיה ישראל למטה ועובד פוכבים למעלה, אלא ישראל למעלה⁴⁴ ועובד פוכבים למטה, שמה יפלו עליו להמיתו. ואל ישח⁴⁵ לפניו, שמה ירין⁴⁶ את גלגלתו.

(39) להשאר יחידי עמו. עבודה זרה כב. (40) אף-על-פי שעוברים שם אנשים. (41) נפגש. שם כה: (42) של יהודי. כי נוח יותר להתגונן ביד ימנית מאשר בשמאלית. (43) כגון בהר או בסלע. (44) בעלייה ילך היהודי לפני הגוי, ובירידה יוליך את הגוי לפניו. (45) ולא יתכופף לפני הגוי, כדי ליטול משהו, ואפילו במישור. (46) ירוצץ.

ח. אם שאלו⁴⁷: לאן אתה הולך? - ירחיב לו את הדרך⁴⁸, בדרך שהרחיב יעקב לעשו; שונאמר: עד אשר אבא אל אדני שעיריה⁴⁹.

(47) הגוי. (48) אם היה צריך ללכת מרחק קילומטר אחד, יאמר לו שני קילומטרים אני צריך ללכת, אולי ימתין הגוי מלרצחו עד הקילומטר השני, והיהודי יפרוש ממנו קודם לכן וינצל, עבודה זרה שם. (49) וכתוב: "ויעקב נסע סכותה", ולא הלך עד שעיר.

ט. אסור לקח רפואה מן העובד פוכבים, אלא אם כן⁵⁰ נתיאשו ממנו שיהיה⁵¹. ואסור להתרפאת מן האפיקורוס⁵², ואף על פי שנתיאשו ממנו⁵³, שמה ימשכו אחריו⁵⁴. ומתן לקח רפואה מן העובד פוכבים לבהמה⁵⁵ או למכה שבגוף מבחוץ⁵⁶, כגון מלוגמא⁵⁷ ורטתיה⁵⁸. ואם היתה מכה של סכנה⁵⁹ - אסור לקח⁶⁰ ממנו. וכל מכה שמחליין עליה⁶¹ את השבת - אין מתרפאין מהם.

(50) שמה יתן לו סם ממית, שם כז: (51) ואם לא ירפאו ימות, מותר להתרפאות ממנו, שהרי אין לו מה להפסיד, ושמה ירפאו הגוי. ומדובר כשאין רופא יהודי. ואף-על-פי שהחולה יוכל עוד לחיות יום או יומיים, והגוי עלול להקדים מותו, בכל זאת מותר להתרפאות ממנו, שאין חוששים לחיי שעה, הואיל וסופו למות, שם. (52) ראה למעלה פרק ד, הלכה י. (53) מן החולה שיחיה. (54) אחרי דעותיו, וייעשו מינים. (55) שאין כאן אלא חשש להפסד ממון בלבד, שם כז. (56) שאין בו סכנה. (57) תחבושת לחה. (58) תחבושת משוחה סממנים. (59) אפילו בגוף מבחוץ. (60) שלא כדעת המתירים במכה בחוץ, הואיל ואם יראה החולה שהסם מזיק, יוכל להרחיקו, שם. (61) כל מכה של חלל (בחלל הגוף) מחללים עליה

בין תלושין בין מחברין¹³, ואפלו היו בתוך הפלי¹⁴, כל שיש בו לחה¹⁵ ונמצא נשוח - אסור, שמה נחש וכיוצא בו נשכו¹⁶. ואפלו ראה צפור¹⁷ או עקב יושב ומנקר¹⁸ - הרי אלו אסורין, שמה במקום נקב¹⁹ נקב²⁰.

(11) נקבים, תרומות פרק ה, משנה ו. (12) והניקור מצד אחד, לא יאכל אפילו מצד אחר. (13) לעץ או לקרקע. (14) ראה 'תוספות יום טוב', שם. (15) רטיבות, מיץ הארס מתערב בליחה ומחלחל בכולו, אבל בדבר יבש חותך את מקום הניקור ואוכל את השאר. (16) כתבו 'תוספות': עכשיו במדינות אלו אין אנו נזהרים בגלוי, לפי שאין חמת זוחלי עפר מצויה בינינו כלל. (17) חולין ט. (18) במקור ובפה. (19) של נחש. (20) הציפור או העכבר.

ג. תאנה²¹ או ענב שנטל העקץ²² שלהן - אין בהם משום גלוי²³. לפיכך אוכל אדם תאנים וענבים בלילה ואינו חושש²⁴. תאנה נקורה שנקשה ונעשית גורגרת²⁵, ותמרה נקורה שנקשה - שתיהן מותרות²⁶.

(21) ע"ז ל: (22) ונעשה פה קטן במקום העוקץ. (23) אם השארים גלויים מותרים, אף-על-פי שיש בהם לחלוחית. (24) שמה אכל מהם נחש והטיל בהם ארס. ואין זה דומה לניקורי תאנים שבהלכה ב. מפני שהנקב מעורר חשש שמה אכל נחש. (25) תאנה יבשה. (26) ירושלמי תרומות פרק ח, הלכה ג.

ד. אסור²⁷ לאדם לתן מעות²⁸ או דינרים²⁹ לתוך פיו, שמה יש עליהן רק רבש של מפי שחין או מצרעין³⁰ או זעה; שפלו זעת אדם - סם המות, חוץ מזעת הפנים.

(27) שם. (28) פרוטות. ושל נחשת הן. (29) של כסף. (30) ושחין וצרעת מחלות עור מדבקות הן.

ה. וכן לא יתן אדם פס ידו³¹ תחת שחיו³², שמה נגע בידו במצרע או בסם רע; שהידיים עסקניות³³. ולא יתן התבשיל תחת המטה, אף על פי שהוא עוסק בסעדה³⁴, שמה יפלו בו דבר המזיק והוא אינו רואהו.

(31) כף ידו, ירושלמי שם. (32) בין הזרוע והצלעות מול השכם. (33) ונוגעות בכל דבר, סוכה כז: (34) והוא מיסב על המיטה, ובדעתו לאכלו מיד. ירושלמי שם.

ו. וכן³⁵ לא ינעץ הספין בתוך האתרוג או בתוך הצנון³⁶, שמה יפלו אדם על חדה וימות. וכן אסור לאדם לעבר תחת קיר נטוי³⁷, או על גשר רעוע, או לנגס לחובה³⁸. וכן כל פיוצא באלו משאר הסכנות - אסור לעבר במקומן.

(35) שם. (36) וכיוצא בהם, ואתרוג וצנון דוגמאות הן. (37) ליפול, כלומר רעוע, ראש השנה טז: (38) ואחד

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

יד. פל שְׁאָסוּר לְמַפְר לְעוֹבְד פּוֹכְבִּים אָסוּר לְמַפְר לְיִשְׂרָאֵל שֶׁהוּא לְסֻטִים⁸¹, מִפְּנֵי שֶׁנִּמְצָא מַחְזִיק יָד⁸² עוֹבְרֵי עֲבֵרָה וּמְכַשְׁלִים⁸³. וְכֵן כָּל הַמְּכַשִּׁיל עֲוֹן בְּדַבָּר⁸⁴ וְהַשְׂאִיב עֲצָה⁸⁵ שְׂאִינָה הוֹגֵנָה⁸⁶, או שְׂחִזַק יָדֵי עוֹבְרֵי עֲבֵרָה, שֶׁהוּא עֲוֹן וְאִינוּ רוֹאֶה דְרָף הַאֲמַת⁸⁷ מִפְּנֵי תַּאֲוֹת לְבוֹי⁸⁸ - הֲרִי זֶה עוֹבֵר פְּלֵא תַעֲשֶׂה, שְׂנַאֲמַר: וְלִפְנֵי עֲוֹן לֹא תִתֵּן מְכַשִּׁיל; הֲבֵא⁸⁹ לְטַל מִמָּךְ עֲצָה, תֵּן לוֹ עֲצָה הוֹגֵנָת לּוֹ.

(81 שודד, שם. 82) מסייע בידו. אפילו אין הליסטים חשוד בשפיכות דמים, בכל זאת אסור למכור לו נשק, שעוזר לו בזה לבצע מעשי שוד ולהמלט. (83) בעבירה, שלולא הנשק יתכן ולא היה מעיז ללסטם את הבריות. (84) שאינו בקי בו. כתוב בתורה: "ולפני עור לא תתן מכשול ויראת מאלקיך" (ויקרא יט, יד), ורבותינו דרשו זה המכשיל את חבריו שהוא "עוזר בדבר", ונותן לו עצה רעה, 'ספרא' קדושים פרק ג, פרשה ב. (85) ונתן לו עצה. (86) שהוא בעצמו יודע שאינה נכונה. "היה נוטל ממך עצה, אל תתן לו עצה שאינה הוגנת לו. אל תאמר לו צא בהשכמה - שיקפחוהו ליסטים. צא בצהריים - בשביל שישתרב. אל תאמר לו - מכור את שדך וקח לך חמור, ואתה עוקף ונטלו ממנו", שם. (87) שהיא דרך התורה ומצוותיה. (88) כגון המושיט כוס יין לנזיר, או המלוה ברבית והלוה ברבית, ששניהם עוברים משום "ולפני עור לא תתן מכשול", לפי שכל אחד מהם עוזר לחבריו לעשות עבירה. ראה עבודה זרה ו: בבא מציעא עה: וראה ספר המצוות לרבינו, מצוות לא-תעשה רצט. (89) בספרים שלנו זהו סוף הלכה יד, אבל בדפוס רומי ר"מ מתחלת כאן הלכה טו.

טו. וְאָסוּר⁹⁰ לְהַשְׂאִיב עֲצָה טוֹבָה לְעוֹבְד פּוֹכְבִּים אוּ לְעַבְד רָשָׁע⁹¹. וְאִפְלוּ לְהַשְׂאִיב עֲצָה שֶׁיַעֲשֶׂה דָבָר מִצְוָה⁹², וְהוּא עוֹמֵד בְּרָשָׁע⁹³ - אָסוּר. וְלֹא נִתְּנָה⁹⁴ דְּנִיָּאל אֱלֵא עַל שֶׁהַשְׂאִיב עֲצָה לְנִבְכַדְנֶצַּר לִתֵּן צְדָקָה, שְׂנַאֲמַר: לֵהֵן מְלָכָא מְלָכֵי יִשְׂפַר עֲלֵךְ⁹⁵.

~ נקודות משיחות קודש ~

"ואסור להשיא עצה טובה לעובד פוֹכְבִּים ... ולא נתנה דניאל אלא על שהשיא עצה לנבוכדנצר לתן צדקה".

וממה שהביא בהלכות מלכים (פ"י ה"י) הדוגמא של נתנית צדקה בכך נח, מוכח שסבר להלכה שבני נח אינם מחויבים בצדקה. ועפ"ז יש לומר שמה שכתב כאן "שיעשה דבר מצוה ליתן צדקה" הכוונה למצוה שאינו מצווה ועושה, מה שאין-כן בשבע מצוות בני נח.

(על פי לקו"ש חלק ה' ע' 158 הע' 58 מתוך רמב"ם "פרס המלך")

(90) בבא-בבא ד. (91) אף-על-פי שהוא חייב במצוות. (92) כעצת דניאל לנבוכדנצר שיעשה צדקה, שם. (93) אבל

את השבת, וגב היד וגב הרגל הרי הם כמכה של חלל, ומחללים עליהם את השבת, שם כה.

י. ומתיר לשאל⁶² לרופא עובד פוֹכְבִּים, ויאמר לו: סם פְּלוֹנֵי יָפֵה לָךְ, וְכָף וְכָף תַעֲשֶׂה; אֲבָל לֹא יִקַּח מִמֶּנּוּ.

(62) שם כז. והטעם הוא, שאם היהודי אינו מתרפא ממנו אלא שואלו בלבד, יבין הגוי שאין היהודי סומך עליו, ובוודאי ישאל ברופא אחר. ולפיכך לא יאמר לו הגוי תרופה מזיקה, כדי שלא לקלקל שמו כרופא מומחה.

יא. וְאָסוּר לְהִסְתַּפֵּר מִהֵן בְּרִשׁוֹת הַיְחִיד⁶³, שְׂמָא יִהְיֶה גִנְוֵי⁶⁴. אִם הִיָּה אָדָם חָשׁוּב - מִתֵּר, מִפְּנֵי שְׂמִתְיָרָא לְהִרְגוֹ. וְאִם דְּמָה⁶⁵ לְעוֹבְד פּוֹכְבִּים שֶׁהוּא אָדָם חָשׁוּב⁶⁶ כְּדֵי שִׁפְחָד מִמֶּנּוּ וְלֹא יִהְיֶה גִנְוֵי - הֲרִי זֶה מִתֵּר לְהִסְתַּפֵּר מִמֶּנּוּ.

(63) אבל ברשות הרבים מותר, מפני שהגוי מפרד להרגו, עבודה זרה כז. (64) במספריים או בתער שבידו. (65) התראה לפני הגוי. (66) כגון שהסתכל במראה לראות אם התספורת נאה, וחושב הגוי שאיש חשוב הוא, המקפיד על תספורתו, שם כט.

יב. אָסוּר⁶⁷ לְמַפְר לְעוֹבְדֵי פּוֹכְבִּים כָּל פְּלֵי הַמְּלַחְמָה⁶⁸. וְאִין מְשַׁחֲזִין לָהֶם אֶת הַזִּיז⁶⁹. וְאִין מוֹכְרִין לָהֶן לֹא סְכִינ⁷⁰, וְלֹא קוֹלְרִין⁷¹, וְלֹא כְּבָלִים⁷² [שֶׁל בְּרִזְלוֹ]. וְלֹא שְׁלִשְׁלֹאֹת שֶׁל בְּרִזְל הַנְּדוּאָה⁷³, וְלֹא דְבִים⁷⁴ וְאֶרְיוֹת, וְלֹא כָּל דָּבָר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ נִזְק לְרַבִּים. אֲבָל מוֹכְרִין לָהֶן תְּרִיסִין⁷⁵, שְׂאִינֵן אֱלֵא לְהִגְן⁷⁶.

(67) שם טו: (68) שמא ישתמשו בהם להרע ליהודים. (69) כגון סייף ורומח. (70) ובגמרא שלנו הגירסא "סדן", ופירש רש"י: "לשום בו רגלי איש", הכוונה לאסיר בבית הסוהר. אבל רבינו חננאל גרס שם "סכין", וגירסת רבינו כגירסת רבינו חננאל. (71) שרשרת של ברזל שעל צוואר השבוי. (72) שרשרת שכובלים בה רגלי אסירים "ענו בכבל רגלו", תהלים קה, יח. בדפוס רומי ר"מ: ולא שלשלאות. . . ולא עששיות של ברזל. (73) מהודו. ברזל זה מיוחד לעשות ממנו כלי זיין, שם טז. (74) משנה, שם. הגויים משתמשים בהם למאבק עם שבויים. (75) מגנינים. (76) ולא כדעת האוסרים שם, החוששים שישתמשו בתריסים כבנשק התקפה לאחר שיאזלו כלי זיינם.

יג. וְכַשֵּׁם שְׂאָסְרוּ לְמַפְר לְעוֹבְד פּוֹכְבִּים, כֵּן אָסְרוּ לְמַפְר לְיִשְׂרָאֵל שְׂמוֹכֵר לְעוֹבְד פּוֹכְבִּים⁷⁷. וּמִתֵּר⁷⁸ לְמַפְר פְּלֵי זֵין לְחִיל⁷⁹ שֶׁל בְּנֵי הַמְּדִינָה, מִפְּנֵי שֶׁהֵן מְגִינֵין עַל יִשְׂרָאֵל⁸⁰.

(77) שם טו: (78) שם טז. (79) לצבא. (80) שגרים באותה מדינה.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי כ"ח טבת - ספר נזיקין - הל' רוצח ושמירת נפש קמה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אם חזר בתשובה, מותר. (94) שהשליכו אותו לגוב אריות. (95) עצתי תיטב בעיניך.

פָּרָק שְׁלֹשָׁה עָשָׂר

ד. זֶה הַפְּלִל¹⁷: כָּל שְׂאֵלוֹ הֵיחָה שְׁלוֹ הֵיחָה טוֹעֵן וּפּוֹרֵק¹⁸ - הַרִי זֶה חַיִּב לְטַעַן וְלִפְרֹק בְּשֵׁל חֲבֵרוֹ. וְאִם הֵיחָה חָסִיד וְעוֹשֶׂה לְפָנִים מְשׁוֹרֵת הַדִּין¹⁹, אֲפִלוּ הֵיחָה הַנְּשִׂיא הַגְּדוּל²⁰ וְרָאָה בְּהִמַּת חֲבֵרוֹ רֹבְצָת תַּחַת מִשְׁאָה שֶׁל תַּבָּן אוֹ קָנִים²¹ וְכִיּוֹצֵא בְּהֵן - פּוֹרֵק וְטוֹעֵן עִמּוֹ²².

17) שם. (18) מפני שחס על ממונו, לא היה חושש לכבודו. (19) עושה אפילו מה שאין הדין מחייב אותו, וזהו פירוש ל"חסיד". (20) של בית-הדין הגדול (הסנהדרין הגדולה), ראה הלכות סנהדרין פרק א, הלכה ג. (21) ואין זה לפי כבודו לטפל בהם. (22) כמו רבי ישמעאל ברבי יוסי, שהיה זקן ואינה לפי כבודו, ונהג לפניו משורת הדין, בבא-מציעא ל:

ה. פָּרָק וְטַעַן, וְחֲזָרָה וְנִפְלָה - חַיִּב לְטַעַן וְלִפְרֹק פְּעַם אַחֲרָת, אֲפִלוּ מֵאָה פְּעָמִים²³; שְׁנֹאֲמַר: עֹזֵב תַּעֲזֹב, הֵקֵם תִּקֵּים עִמּוֹ²⁴. לְפִיכֶן צְרִיךְ לְהַדְדוּת²⁵ עִמּוֹ עַד פְּרֻסָּה²⁶, אֲלֵא אִם כֵּן אוֹמֵר לוֹ בְּעַל הַמִּשְׁאָה: אֵינִי צְרִיךְ לָךְ.

(23) 'ספרי' כִּי-תִצָּא רַכָּה; בבא-מציעא לא. לב. (24) ו"עוזב" מורה על פעולה מתמדת, היינו הרבה פעמים, וכן "הקם", שם לא. וראה פירוש המשניות לרבינו בבא-מציעא פרק ב, משנה ט. (25) להתנהל לאטו לאחר שהטעינו, ראה ישעיה לח, טו: תהלים מב, ה. (26) ארבעה מילים, שמא תחזור ותיפול (שם לג.), וראה לקמן הלכה ז.

ו. מֵאִמְתִּי יִתְחַיֵּב לְפָרָק וְלְטַעַן עִמּוֹ? מִשִּׁירְאָהוּ רְאִיָּה²⁷ שְׁהִיא פְּגִיעָה²⁸; שְׁהִרִי נֹאמֵר 'כִּי תִרְאֶה'²⁹, וְנֹאמֵר 'כִּי תִפְגַּע'³⁰. וְכִמָּה? שְׁעָרוֹ חֲכָמִים, מִשִּׁירְאָהוּ בִּינְיָהִם³¹ מֵאֲתִים וְשָׁשִׁים וְשֵׁשׁ אָמָה³² וְשָׁנֵי שְׁלִישֵׁי אָמָה, שְׁהוּא אֶחָד מִשְׁבְּעָה וּמִחְצָה בְּמִיל³³. הֵיחָה רְחוּק מִמֶּנּוּ יִתֵּר מִזֶּה - אֵינִי זָקִיק לָךְ³⁴.

(27) מרחוק. (28) פנים בפנים, מכילתא משפטים פרשה כ; 'ספרי' שם רכב; בבא-מציעא לג. (29) ומשמעו אפילו מרחוק. (30) ומשמעו פנים בפנים. (31) בין הרואה ובין בעל המשא. (32) בערך 56 סנטימטר. (33) אלפיים אמה. היינו לחלק אלפיים אמה בשבעה ומחצה, שם. (34) ופסטר.

ז. מִצְּוָה³⁵ מִן הַתּוֹרָה לְפָרָק עִמּוֹ בְּחָנָם; אֲכָל לְטַעַן עָלָיו - הַרִי זֶה מִצְּוָה, וְנוֹטֵל שְׂכָרוֹ³⁶. וְכֵן בְּשִׁעָה שְׁמֻדָּה עִמּוֹ עַד פְּרֻסָּה - יֵשׁ לוֹ שְׂכָר³⁷.

(35) בבא-מציעא לב. (36) מבעל הבהמה כמו בעד כל עבודה אחרת, ואף-על-פי שהוא נוטל שכרו, קיים מצוה. (37) אף-על-פי שהוא הולך ומדדה לצורך פריקה שהיא

1) יבאר שמצות-עשה לפרוק המשא ולטעון עם הבעלים. מאימתי יתחייב לפרוק ולטעון עמו. ואם היא בהמת גוי ומשא של ישראל. ודין מי שראה לבדו ישראל עובר עבירה אם מותר לשונוא כו.

א. מִי שְׁפָגַע² בְּחֲבֵרוֹ בְּדַרְךְ, וּבִהֲמָתוֹ רֹבְצָת תַּחַת מִשְׁאָה³, בֵּין שְׁהִיחָה עָלָיָה מִשְׁאָה הָרְאוּי לָהּ⁴ בֵּין שְׁהִיחָה עָלָיָה יוֹתֵר מִמִּשְׁאָה⁵ - הַרִי זֶה מִצְּוָה לְפָרָק מִעָלָיָה⁶. וְזוֹ מִצְּוָת עֲשֵׂה, שְׁנֹאֲמַר: עֹזֵב תַּעֲזֹב עִמּוֹ⁷.

(2) שפגש. (3) ואין בכוחה להמשיך בדרכה. (4) לשאת לפי כוחותיה. (5) שהטעין עליה יותר ממה שהיא יכולה לשאת. (6) כדעת האומר (בבא מציעא לב.) שביותר ממשאה פסור. (6) את המשא. (7) עזור לו, ופירשו חכמינו שלפריקה נאמר, שהרי כתוב "רובץ תחת משאו". וראה מכילתא משפטים פרשה כ; 'ספרי' כִּי-תִצָּא רַכָּב, וּבבא-מציעא שם.

ב. וְלֹא יִפְרֹק וְיִנְיַחְנוּ נִבְהַל⁸ וְגַלְךְ, אֲלֵא יָקִים עִמּוֹ, וְיִחְזֹר וְיִטַּעַן מִשְׁאָה עָלָיָה⁹; שְׁנֹאֲמַר: הֵקֵם תִּקֵּים עִמּוֹ. זֶה מִצְּוָת עֲשֵׂה אַחֲרָת¹⁰. וְאִם הֵנִיחוֹ נִבְהַל וְלֹא פָּרָק וְלֹא טַעַן¹¹ - בְּטַל מִצְּוָת עֲשֵׂה, וְעֹבֵר עַל מִצְּוָת לֹא תַעֲשֵׂה, שְׁנֹאֲמַר: לֹא תִרְאֶה¹² אֶת תְּמוֹרֶיךָ אַחֲרֶיךָ.

(8) נפחד ודואג. (9) במקומו הנכון. (10) מצוות טעינה, שהרי כתוב שם "חמור אחיך או שורו נופלים בדרך", ומשמע שהבהמה ומשאה מוטלים על הקרקע וצריך לטעון. ולא כדעת רבי יאשיה האומר, ששני הכתובים "עוזב תעזוב עמו" ו"הקם תקים עמו" בפריקה מדברים. מכילתא שם. (11) אפילו פרק, אבל לא טען. (12) "לא תראה זה מצות לא-תעשה, ולהלן הוא אומר "כי תראה" (כי תראה... רובץ תחת משאו, שמת כג, ה) מצות-עשה", 'ספרי' שם רכה. וראה ספר המצוות לרבינו, מצוות לא-תעשה רע.

ג. הֵיחָה בְּהֵן, וְהִבְהִמָּה רֹבְצָת בְּבֵית הַקְּבֻרוֹת - אֵינִי מִטְּמֵא¹³ לָהּ, כְּשֵׁם שְׁאֵינִי מִטְּמֵא לְהַשִּׁיב אֲבֵדָה¹⁴. וְכֵן אִם הֵיחָה זָקֵן¹⁵ שְׁאֵינִי דְרָכּוֹ לְטַעַן וְלִפְרֹק - הוּאִיל וְאֵינִי לְפִי כְּבוֹדוֹ, פְּטוֹר¹⁶.

(13) שאמרה תורה: "לנפש לא יטמא בעמיו". ובמכילתא למדו דין זה מן הכתוב: "וחדלת מעוזבו לו - פעמים שאתה חדל, ופעמים שאתה עוזב. היה (החמור) בין הקברות אל יטמא", שם. (14) "ואם היתה בבית הקברות לא יטמא לה", 'ספרי' שם, בבא-מציעא שם. רבינו מדמה דין כהן בפריקה וטעינה בבית הקברות לדין כהן והאבידה בבית הקברות, הואיל וטעם אחד לשניהם. לאבידה אינו מתטמא משום שמצות-עשה של השבת אבידה אין בכוחה לדחות מצות לא-תעשה "לנפש לא יטמא בעמיו" ומצות-עשה "קדושים יהיו" של כהן (שם ל.). וטעם זה קיים אף בפריקה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

המוכחים שצער בעלי חיים דאורייתא, ומצא יישוב לדברי רבינו כאן, אבל הסתירה מהלכות שבת במקומה עומדת.

י. חמרים⁵³ שרגליו של אחד מהן⁵⁴ רעועות⁵⁵ - אינן רשאים חביריו⁵⁶ להקדים⁵⁷ ולעבר מעליו⁵⁸. נפל⁵⁹ - רשאים לעבר מעליו⁶⁰.

(53) תוספתא בבא-קמא פרק ב. (54) כלומר, של חמור אחד מהם. (55) ואינו יכול ללכת באותה מהירות כמו יתר החמורים שבשירה. (56) בעלי החמורים. (57) ללכת קדימה. (58) ולהשאירו עם חמורו לבדו בדרך. (59) ואינו יכול ללכת כלל. (60) ואינם חייבים להתעכב בשבילו.

יא. היה⁶¹ אחד טעון⁶² ואחד רוכב⁶³, ודחקן הדרך⁶⁴ - מעבירין את הרוכב מפני הטעון⁶⁵. אחד טעון ואחד ריקן - מעבירין את הריקן מפני הטעון⁶⁶. אחד רכוב ואחד ריקן - מעבירין את הריקן מפני הרכוב⁶⁷. שניהן טעונין, שניהן רוכבין, שניהן ריקנין - עושין פשרה ביניהן.

(61) תוספתא שם. (62) משא. (63) ובתוספתא: "ואחד רכוב". (64) והדרך צרה, ואינם יכולים ללכת זה בצד זה. (65) מקדימים את הטעון לרכוב, שלרכוב יותר קל לחכות מאשר לטעון. (66) מקדימים את הטעון לריקן, ואין אומרים שהריקן יעבור תחילה מפני שהוא קל ויעבור במהירות, אלא הטעון קודם. (67) מקדימים את הרכוב. זה הכלל: הטעון קודם לריקן, והיותר טעון קודם לטעון פחות. [בדפוס רומי ("מ") חסרה הבבא האחרונה. גם בתוספתא יש גירסאות שונות סותרות זו את זו, והגירסא שלפנינו כאן מתקבלת ביותר על הדעת, וכן היא בדפוס אמסטרדם תס"ב, וכנראה זו גירסתו של רבינו בתוספתא].

יב. וכן שתי ספינות⁶⁸ העוברות ופוגעות זו בזו, אם עוברות שתייהן בבת אחת - טובעות⁶⁹, ואם בזו אחר זו - עוברות; וכן שני גמלים העולים במעלה גבוהה ופגעו זה בזה⁷⁰, אם עוברין שניהם בבת אחת - נופלין⁷¹, ואם בזה אחר זה⁷² - עולין; פיצד הן עושין? טעונה ושאניה טעונה - תדחה שאניה טעונה מפני הטעונה. קרובה⁷³ ורחוקה⁷⁴ - תדחה קרובה⁷⁵ מפני שאניה קרובה. שתייהן רחוקות או קרובות או טעונות - הואיל וכלן בדחק אחד⁷⁶, הטל פשרה⁷⁷ ביניהן, והן מעלות שבר⁷⁸ זו לזו. ובה וביוצא בו⁷⁹ נאמר: בצדק תשפט עמיתך.

(68) תוספתא שם, סנהדרין לב: (69) שתדחוף זו את זו. (70) כגון זה עולה מצד זה וזה עולה מצד זה, ופגעו בראש חודו של הר. (71) לתוך הבקעה שבצידי הדרך. (72) אם אחד יחזור אחרונת ויפנה מקום לחבירו. (73) לנמל שיצאה ממנו. (74) לנמל שיצאה ממנו. (75) משום שלספינה הבאה ממרחקים יותר קשה להתעכב ולחכות. (76) בצרה שוה לכולם, ואין מן הדין לכפות על האחת לפנות מקום לחברתה. (77) אם אינם יכולים להתפשר

בחינם, בכל זאת מותר לו ליטול שכר, שם לג. ראה 'תוספות' שם דיבור-המתחיל ונוטל.

ח. מצא בהמת חבירו רבוצה, אף על פי שאין הבעלים³⁸ עמה - מצוה לפרק מעליה³⁹ ולטען עליה; שנאמר: עזב תעזבו⁴⁰, הקם תקים - מפל מקום⁴¹. אם פן, למה נאמר 'עמו'?⁴² שאם היה בעל הבהמה שם, והלך וישב לו⁴³, ואמר לזה שפגע בו: הואיל ועליך מצוה, אם רצית לפרק לבדך פרק - הרי זה פטור, שנאמר: עמו. ואם היה בעל הבהמה זקן או חולה⁴⁴ - תיב לטען ולפרק לבדו⁴⁵.

(38) שיעזרו לו. (39) כמו בזקן או חולה, בסוף הלכה זו. (40) ולשון יתירה היא. (41) בכל תנאים שהם אתה חייב, אפילו אין הבעלים עמה. לשון הגמרא שם לא. (42) משמע, שהחויב הוא לעזור לבעל הבהמה, אבל לא לפרוק ולטעון לבדו. (43) 'ספרי' שם רכה. משנה, שם לב. (44) ואינו יכול לפרוק ולטעון. (45) כמו באין הבעלים עמה, 'ספרי' שם. משנה, שם.

ט. בהמת העובד פוכבים והמשא של ישראל: אם היה העובד פוכבים מחמר⁴⁶ אחר בהמתו - אינו זקוק לה⁴⁷; ואם לאו⁴⁸ - תיב לפרק ולטען⁴⁹, משום צער ישראל. וכן אם היתה הבהמה של ישראל והמשוי של עובד פוכבים - תיב לפרק ולטען, משום צער ישראל⁵⁰. אבל בהמת העובד פוכבים ומשאו - אינו תיב⁵¹ להטפל בו, אלא משום איבה⁵².

(46) הולך אחר בהמתו. (47) [שנאמר "חמור אחיך", ומה שנאמר (שמות כג, ה) "חמור שונאך" הכוונה לישראל (ראה הלכה יד). והמדובר בטעינה, אבל בפריקה חייב משום צער בעלי חיים שהוא דאורייתא (כסף-משנה ו'דרישה ופרישה' חושן-משפט סי' ערב). (48) שאין הגוי מחמר אחר בהמתו, אלא הישראל בעל המשא. (49) מפני שבפריקה חייב גם כשהגוי מחמר, כתב רבינו כאן בפירושו: "חייב לפרוק ולטעון", ולא כתב סתם חייב (כסף-משנה). (50) והישראל מחמר אחר בהמתו, כדרך העולם, שבעל החמור הוא המחמר (בבא-מציעא שם). (51) בטעינה, אבל בפריקה חייב, כמו שהבאנו למעלה באות מו. (52) שלא תהיה איבת הגוי על הישראל, אבל בדין הראשון בחמור של גוי ומשאוי של ישראל - אין חשש לאיבה, שהרי הגוי רואה שגם על ממונו של ישראל אינו חס ('דרישה ופרישה' שם). כל האמור כאן בהערות מה עד מה, הוא לפי פירושו של הכסף-משנה ו'דרישה ופרישה' הנ"ל. אולם הגר"א בחושן-משפט סימן ערב ס"ק טז, מגדיר פירושה כדוחק גדול ואומר, שרבינו פוסק כאן צער בעלי חיים לאו דאורייתא, ומתוך כך מתפרשים דברי רבינו כפשוטם, היינו אינו זקוק לה כלל, לא בטעינה ולא בפריקה, וגם הלכה יד תתפרש כפשוטה, עיין שם. הגר"א עצמו מעיר על פסקי רבינו למעלה בהלכה א ובהלכות שבת פרק כא הלכה יד,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

נגמר ספר אחד עשר, והוא ספר נזיקין. הלכותיו חמשה, ופרקיו שנים וששים: הלכות נזקי ממון - ארבעה עשר פרקים. הלכות גנבה - תשעה פרקים. הלכות גזלה ואבדה - שמונה עשר פרקים. הלכות חובל ומזיק - שמונה פרקים. הלכות רוצח ושמירת נפש - שלשה עשר פרקים.

~ יום רביעי כ"ט טבת ~

ראשית חכמה קנה חכמה, ובכל קנינו קנה בינה

ספר שנים עשר

והוא ספר קנין

הלכותיו חמש. וזהו סדרן: א. הלכות מכירה. ב. הלכות זביחה ומתנה. ג. הלכות שכנים. ד. הלכות שלוחין ושתפין. ה. הלכות עבדים. והמצוות הנכללות בהן מפרשות בשמותן במקומן.

הלכות מכירה

יש בכללן חמש מצוות. אחת מצוות עשה, וארבע מצוות לא תעשה, וזה הוא פרטן: א) דין מקח וממכר. ב) שלא יונה במקח וממכר. ג) שלא יונה בדברים. ד) שלא יונה גר צדק בממונו. ה) שלא יונה בדברים. ו) יונה בדברים.

ובאור מצוות אלו בפרקים אלו:

~ נקודות משיחות קודש ~

"ראשית חכמה קנה חכמה, ובכל קנינו קנה בינה."

הקשר שבין הפסוק שבחר הרמב"ם ככותרת לספר קנין אינו מובן, כי לא רק שאין שייכות לכאורה בין חכמה ובינה לקנין, אלא שגם מצינו כמה וכמה ניגודים ביניהם, כי קניין החכמה בא ביגיעה דווקא ואילו בקניינים ארציים אין צורך ביגיעה מיוחדת ואפשר לקנות בשווה פרוטה או בשטר הכתוב על גבי נייר, חסר, עלה וכו' גם אם הם פחות משה פרוטה. גם בקניין חזקה לא מצינו יגיעה מיוחדת עד שאפשר לקנות עשר שדות בעשר מדינות על ידי שיחזיק באחת מהן. בנוסף, הלא נאמר "ראשית חכמה יראת ה'" ומובן שגם ראשית החכמה שבפסוק זה קשורה ליראת ה' ומה הקשר בינה ובין ספר קנין.

בספר המצוות ל"צמח צדק" מבואר שמשמעות הקניין בעבודה רוחנית הוא מה שהקב"ה קונה מהאדם על ידי משיכה וכסף, שמושך החפץ מרשות הרבים שהם

מעצמם. (78) כפיצוי להשהייתה. (79) כגון בריא וחולה - ידחה הבריא מפני החולה; שניהם בריאים - הטל פשרה, והם מעלים שכר זה לזה.

יג. הפוגע⁸⁰ בשנים⁸¹, אחד רובץ תחת משאו, ואחד פרק מעליו ולא מצא מי שיטען עמו - מצוה לפרק בתחלה, משום צער בעלי חיים, ואחר כך טוען. במה דברים אמורים? פשהו שניהם שונאים או אוהבים; אבל אם היה אחד שונא ואחד אוהב - מצוה לטען עם השונא תחלה, כדי לכף את יצרו הרע.⁸²

(80) הפוגש. (81) בבא-מציעא לב: (82) המצווה "לכוף את יצרו" עדיפה ממצוות צער בעלי חיים, שם.

יד. השונא שונאמר בתורה⁸³ - לא מאמות העולם הוא⁸⁴, אלא מישראל. והיאך יהיה לישראל שונא מישראל, והכתוב אומר⁸⁵ 'לא תשנא את אחיך בלבבך?' אמרו חכמים⁸⁶: כגון שראהו לבדו⁸⁷ שעבר עברה, והתרה בו ולא חזר - הרי זה מצוה לשנאו⁸⁸, עד שיעשה תשובה וישוב מרשעו. ואף על פי שעדיין לא עשה תשובה, אם מצאו נבהל במשאו - מצוה לטעון⁸⁹ ולפרק עמו, ולא יניחנו נוטה למות, שמא ישהה בשביל ממונו ויבוא לידי סכנה. והתורה הקפידה על נפשות ישראל⁹⁰, בין רשעים בין צדיקים, מאחר שהם נלזים אל ה' ומאמינים בעקר הדת; שונאמר: אמר אליהם חי אני נאם ה' אליהם אם אחפץ פמות הרשע פי אם בשוב רשע מדרכו וחייה.

(83) כי תראה חמור שונאך רובץ תחת משאו, שמות כג, ה. (84) [מצות פריקה לא נאמרה אלא בבהמת ישראל בלבד, והיא מחייבת את הישראל לפרוק בחינם ולא לדרוש שכר, אבל בבהמת גוי לא נאמרה מצות פריקה, אלא משום צער בעלי חיים חייבים לפרוק, ולפיכך רשאי הישראל לדרוש שכר (כסף-משנה ע"פ 'תוספות' בבא-מציעא לב: ד"ה מה לי). ואין לפרש דברי רבינו כפשוטם, שאין כלל חיוב לפרוק בהמת הגוי, שהרי הוא סובר שצער בעלי חיים דאורייתא (ראה למעלה הלכה ט בהערות) ופסוק זה מדבר בפריקה]. (85) ואין להניח שהכתוב ידבר באדם העובר על לא-תעשה שבתורה, פסחים ק"ג: (86) רב נחמן בב יצחק, שם. (87) ומכיון שאין עד אחד נאמן, ככתוב: "לא יקום עד אחד באיש" (דברים יט, טו), אסור לו להעיד בבית-דין, כי יעבור על לאו "לא תלך רכיל בעמך" (ויקרא יט, טו). (88) שנאמר (תהלים קלט, כא): "משנאיך ה' אשנא", ואומר (משלי ח, יב): "יראת ה' שנאת רע". (89) אף-על-פי שהכתוב "כי תראה חמור שונאך" בפריקה מדבר, הוא-הדין לטעינה. (90) חסה עליהן ורוצה בקיומן.

סליקו להו הלכות רוצח ושמירת נפש בסיפתא דשמאי

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

עֲדִים. פִּיצֵד? פִּית זֶה אֲנִי מוֹכֵר לָךְ, יִנֵּן זֶה אֲנִי מוֹכֵר לָךְ, 'עֲבֵד זֶה אֲנִי מוֹכֵר לָךְ; וּפְסָקוּ הַדְּמִים, וְרָצָה הַלּוֹקֵחַ וְאָמַר 'קִנִּיתִי, וְרָצָה הַמוֹכֵר וְאָמַר 'מְכַרְתִּי, וְאָמְרוּ לְעֲדִים: 'הוּוּ עֲלֵינוּ עֲדִים שְׁמֹכֵר זֶה וְשִׁלְקָח זֶה' - הָרִי זֶה אֵינוּ כְּלוּם⁴, וְכֹאֵלוּ לֹא הָיוּ בִּינֵיהֶם דְּבָרִים מְעוֹלָם⁵. וְכֵן בְּנוֹתָן מִתְּנָה⁶ וּמְקַבְּלָהּ.

(2) בלי פעולת קניין. (3) בית, יין, עבד, שלוש דוגמאות משלושה תחומים: קרקע, מטלטלין, עבדים. (4) בבא מציעא מח. מהתוספתא: "והנושא והנותן בדברים לא קנה". (5) וכל זה מבחינה הלכתית ודינית, ברם מגונה הדבר מבחינה מוסרית, ועל זה אמרו: "דברים יש בהם משום מחוסרי אמנה" (שם מט.). כלומר, אי־קיום של הדיבור, אף הנטול פעולת קניין, יש בו משום חוסר כנות, ואינו רצוי לחכמים כמו שאמרו (שם): "והחוזר בו אין רוח חכמים נוחה הימנו" וכן כתב רבינו להלן פרק ז הלכה ח (מגיד משנה). (6) בבא מציעא שם: "האומר לחבירו מתנה אני נותן לך יכול לחזור בו". וראה להלן פרק ז הלכה ט בדברי רבינו.

ב. אָבֵל אִם נִקְנָה הַמְּקַח בְּאֶחָד מֵהַדְּבָרִים⁷ שֶׁהוּא נִקְנָה בָּהֶם - קִנְיָה הַלּוֹקֵחַ; וְאִינוּ צְרִיכִין לְעֲדִים פְּלִלָּה⁸, וְאִין אֶחָד מֵהֶן יְכוֹל לְחַזֵּר בּוֹ.

(7) כלומר, כל דבר בהתאם לדרכי הקניין השייכים אליו, כגון: קרקע בכסף ובשטר ובחזקה, מטלטלין במשיכה וכדומה. (8) כלומר, אין צורך בעדים לעצם קיום מעשה המקח, תפקידם רק לאשר את המציאות ולמסור את העובדות, במקרה של סכסוך בין הצדדים, בהתאם לכלל הידוע: "לא איברי סהדי אלא לשקרי" (קידושין סה:). - העדים באים רק לאמת את העניין ולהכחיש את השקרנים.

ג. וּבִמָּה יִקְנָה הַמְּקַח? הַקְּרָעוֹת - בְּאֶחָד מִשְׁלֹשָׁה דְּבָרִים: בְּכֶסֶף, אוּ בְשֵׁטֶר, אוּ בְחֻזְקָה.

ד. פִּיצֵד בְּכֶסֶף? מְכַר לוֹ פִּית, מְכַר לוֹ שְׂדֵה, וְנָתַן לוֹ הַדְּמִים⁹ - קִנְיָה. בְּמָה דְּבָרִים אֲמורִים? בְּמִקוֹם שְׂאִין פּוֹתְבִין אֶת הַשֵּׁטֶר; אָבֵל בְּמִקוֹם שְׂדֵרְפֵן לְכַתֵּב שֵׁטֶר מְכָר¹⁰ - לֹא קִנְיָה עַד שִׁכְתַּב אֶת הַשֵּׁטֶר¹¹. וְאִין קְרָע נִקְנִית בְּפַחוֹת מְשׁוּה פְּרוּטָה.

(9) בעניין קידושין כתב הרמב"ם: "האשה מתקדשת, אם בכסף הוא מקדש, אין פחות מפרוטה כסף" (פרק ג מהלכות אישות, הלכה א) וכאן הדגיש: "ונתן לו את הדמים" כלומר מחיר החפץ. הרמב"ם מבדיל כנראה בין קניין כסף של קידושין שקובעת בו רק נתינת הכסף, ואינה כמחיר האשה ושוויה, ובין זה של מקח, שהוא משום שווי המקח (עניין סמ"ע, ש"ע ח"מ קצ, ס"א. ועיין אבן האזל). (10) מלשון זה נראה שהמדובר בשטר קניין דווקא, כי אז מעדיף הלווקח את קניין השטר היותר יציב על זה של קניין הכסף (אבן האזל). ויש אומרים שדין זה שייך גם בשטר ראייה (כסף משנה). (11) והטעם, כי במקום שיש נוהג כזה, אין אצל

הקליפות, לרשות היחיד יחידו של עולם "ואחר המשיכה נותן כסף ... בחינת אהבה רבה.. וממשיך שם, שלכן נקראה ארץ ישראל ארץ כנען כי כנען מלשון סוחר כמו שכתוב (הושע יב, ח). "כנען בידו מאזני מרמה" שהוא ב'לעומת זה'. אבל בקדושה הוא מאזני צדק, כי רוב המצוות תלויות בארץ וכולם עניינם העלאת רפ"ח ניצוצין שנפלו בשבירת הכלים, וכל זה הוא בארץ כנען ששם הוא עיקר ה"מסחר" הזה לפי ששם עיקר הניצוצין.

בקניין בכלל, מצינו שני סוגים; מטלטלין, וקרקע. מטלטלין נקנים בשני דברים - כסף ומשיכה, וקרקע נקנית בשלושה דברים בכסף בשטר או בחזקה. וההבדל בין מטלטלין וקרקע הוא ההבדל בין עולם התווה לעולם התיקון. עולם התווה הוא בשני קווין על-דרך חסד וגבורה, וכשאדם נמצא באחד משני הקווין או בחסד בלבד או בגבורה בלבד אינו יכול ליצור הנהגת קבע הפועלת בעולם באמת, ועבודתו היא בבחינת מטלטלין. תכלית ושלמות העבודה היא בשלושה קווין ובהתכללות של שני הקווין המביאה עניין שלישי וסוג חדש של קניין שאז עבודתו היא בעולם התיקון ובאופן קבוע - בחינת קרקע - וזוהי שלימות העבודה שבה ועל ידה קונה הקב"ה עניינים שהיו ברה"ר טורי דפירודא ומעבירים לרה"י - יחידו של עולם.

משום כך "ראשית חכמה יראת ה'" ו"ראשית חכמה קנה חכמה כו'" עולים בקנה אחד, כי ראשית חכמה יראת ה' היינו הבנת עניין הקניין ברוחניות שהוא דבר הנוגע לכל ענייני עבודת ה', ולכן "ראשית חכמה קנה חכמה ובכל קניינך בינה" כי רק על ידי מוחין (חכמה ובינה) אפשר ל"השתלט" על המידות, לפעול בהן התכללות ופעולה באופן דתיקון וקבע.

(על פי שיחת ש"פ ויגש תשמ"ו מתוך רמב"ם "פרדס המלך")

(1) כלומר, אין כאן מצוה לפעולה מסוימת, אלא דינים איך יתיקיים המקח והממכר. (2) "הזהירנו מהונות קצתנו את קצתנו (האחד את השני) בסחורה ובמקח ובממכר, והוא אמרו: אל תונו ... ובספרא אמרו באונאת ממון הכתוב מדבר" (ספר המצוות מצות לא-תעשה רג). (3) "הזהירנו מהונות קצתנו את קצתנו (האחד את השני) בדברים, והוא שיאמר לו מאמרים יכעיסוהו ויבהילוהו" (שם רנא). (4) "הזהירנו מהונות גר צדק ... ולשון המכילתא לא תלחצנו בממון" (שם רנג). (5) הזהירנו מהונות גר צדק בדברים" (שם רנב).

פֶּרֶק רֵאשׁוֹן

(1) נתבארו בו דיני קניית קרקעות שהן נקנין בכסף, בשטר ובחזקה, ומה שנמשך לזה.

א. הַמְּקַח אֵינוּ נִקְנָה בְּדְבָרִים², וְאֶפְלוּ הַעֲדוּ עֲלֵיהֶם

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הלוקח החלטה גמורה לסיים את המקח בלעדי השטר (מדברי רש"י שם).
ה. התנה הלוקח ואמר: אם רציתי אקנה בכסף או אקנה בשטר¹², ונתן הכסף על תנאי זה - הרי זה קנס; ואין המוכר יכול לחזור בו מפני התנאי, והלוקח יכול לחזור בו עד שיכתב את השטר. וכן אם התנה המוכר¹³ פנה.

12) לכאורה, ביטוי מיותר, שהרי במקום שכותבין שטר אין צורך להתנות על זה. ואולי זה בא לציין תנאי נוסף, שאם הלוקח יתחרט אחרי נתינת הכסף, לא יהיה בו אף "מי שפרע" (ראה להלן פרק ז הלכה א"ב) - אור שמה. 13) מסקנה שהוציא הרמב"ם מהדין הראשון, שהרי "מה לי התנה לוקח ומה לי התנה מוכר" (מגיד משנה).

ו. האומר לחברו: תן מנה לפלוני ויקנה ביתי לך - פיון שנתן קנה הבית מדין ערב¹⁴. 14) כלומר, כשם שהערב מתחייב לשלם את החוב ללא תמורה ובלי שיקבל משהו, כך המוכר מוסר ללוקח את החפץ בלי שהוא עצמו יקבל משהו תמורתו, ורק אדם אחר מקבל במקומו את הדמים (קידושין ז).

ז. פיצד בשטר? כתב לו על הנגר או על החרס¹⁵ או על העלה: 'שדי נתונה לך'¹⁶, 'שדי מכורה לך' - פיון שהגיע השטר לידו¹⁷ קנה. אף על פי שאין שם עדים קלל, ואף על פי שאין השטר שונה פלום¹⁸. במה דברים אמורים¹⁹? במוכר שדה מפני רעתה²⁰; אבל בשאר קרקעות - אף על פי שהגיע שטר של מוכר לידו, ואפלו היו בו עדים - לא קנה²¹ עד שיתן את הדמים.

15) ה"חרס" וה"עלה" שניהם אפשר לזייף את הכתב שעליהם, מבלי שיהיה ניכר הזיוף, ומתוך כך אין כותבים עליהם שטר ראייה ושטרי חוב, שצריכים, למטרתם, להתקיים זמן רב. לעומת זה, שטר מכר שאינו זקוק לקיום ממושך, כי אם לשעת המכר, לא איכפת לנו, אם ישנו את הכתב שעליו ויזייפו אותו, אחרי שתפקידו נגמר עם המכר (סמ"ע קצא, סעיף א). 16) במתנה. 17) של הקונה או מקבל המתנה. 18) כלומר, אין הנייר שווה פרוטה (קידושין שם). 19) שקונה בשטר לבד. 20) שאז מעוניין המוכר להיפטר מן המקח, ומסתפק בכל מעשה-קניין שהוא (קידושין שם). 21) וברור שגם כאן מועיל תנאי מפורש של אחד הצדדים בבחירת הקניין (מגיד משנה).

ז. פיצד המחזיק בנעילה קנה? פגון שמכר בית או חצר, והיה הפתח פתוח, ונעל²² הלוקח את הפתח וחזר ופתחו³⁰ - הרי זה החזיק וקנה; שהרי נשתמש בה שמוש המועיל³¹.

י. פיצד המחזיק בגדירה³² כל שהוא קנה? פגון שהיה שם גדר, והיו עולין בנחת³³, והוסיף עליו כל שהוא והשלימו לעשרה³⁴, ונמצא שאין עולין אלא בדחק³⁵ - הרי זה הועיל וקנה. וכן אם היתה שם פרצה, והיו נכנסים בה בדחק, והרחיב הוא בה כל שהוא עד שנמצא נכנס ברוח - הרי הועיל וקנה.

22) נעילת דלת גרידא. וראייה מהעובדה במסכת גיטין (עו.) שהתירו לאשת חולה לקבל את הגט בשבת על ידי קניית המקום שהגט היה מונח שם, על ידי נעילת דלת, ושם ברור שזה היה רק סגירת הדלת ולא עשיית המנעול, שהרי היא מלאכה גמורה (הגהות מיימוניות). ודלא כדעת רשב"ם (בבא בתרא שם) ש"נעל" היינו קביעת מנעול. 30) מקור דבר זה בגמרא בגיטין שם שאמרו: "ותיחוד ותפתח" כלומר, תנעל ותחזור ותפתח (מגיד משנה), שאם אינו פותחו מיד אין הדבר מוכיח שנעל לשם כוונת קניין, אלא לשמור מה שבתוך הבית (כסף משנה). 31) רבינו הולך כאן בשיטתו להלן הלכה טו, שכל השתמשות של הקונה בקרקע הרי היא קניין, ועיין שם במגיד משנה.

ח. פיצד בפתוקה²²? מכר לו בית, מכר לו שדה, או שנתן אותה במתנה - פיון שנעל או גדר או פרץ כל שהוא, והוא שיועיל²³ במעשיו, הרי זה קנה. במה דברים אמורים? בשהחזיק בפני המוכר²⁴ או הנותן²⁵; אבל שלא בפני המוכר או הנותן - צריך

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

רגליים. (44) זמורות ענבים. (45) יעביר את החבילה מצד אחד של גופו לצד שני.

טו. הִיתָהּ⁴⁶ הַקֶּרֶקַע צְחִיחַ⁴⁷ סְלַע, שְׁאִין בָּהּ לֹא גָדַר וְלֹא פָרְצָה, וְאֵינָה בַת זְרִיעָה⁴⁸ - הָרִי הַחֲזָקָה שְׁקוּנָה אוֹתָהּ, שְׁטִיחַת פִּירוֹת אוֹ הַעֲמֵדָת בְּהִמָּה שֶׁם וְכִיּוֹצֵא בָּזֶה מִשְׁאֵר הַתְּשֻׁמִּישׁ⁴⁹.

(46) בבא בתרא כט: "צונמא (=ארץ טרשים) במה יקנה? - באוקומי בה חיותא (=בהעמדת בהמות בתוכה) ומשטחא בה פירי (ושטיחת פירות בה)" ובניגוד למפרשים אחרים שכאן מדובר בחזקת ראייה, כלומר חזקת שלוש שנים המשמשת ראייה שמכר לו את הקרקע - מפרש רבינו שכאן מדובר בחזקת קניין. (47) יבש. (48) שהרי גדר הוא חזקה, וכמו כן הרחבת פרצה (למעלה הלכה יא), וגם זריעה היא חזקת קניין (להלן הלכה טז). (49) שיטת רבינו היא שאף אכילת פירות, כלומר, הנאת הלוקח מהשדה, היא קניין חזקה, שכשם שהנועל את החצר קנהו מפני שעשה בו מעשה בעלים, כמו כן המשתמש בחצר להנאתו שנהג בו כמנהג בעלים - קנהו (מגיד משנה). ובפרק ב' מהלכות זכיה הלכה ב' מפרש רבינו שאין אכילת פירות קניין אלא בקונה קרקע מחבירו אבל הזוכה בה מן ההפקר אינו קונה על ידי אכילת פירות, ומקורו מהגמרא בבא בתרא נז. לפי פירושו. ויש אומרים שאכילת פירות אינה קניין אף בקונה קרקע מחבירו (ראב"ד ועוד).

טז. הַמּוֹכֵר שְׂדֵה לַחֲבֵרוֹ, וְנִכְנַס בָּהּ הַלּוֹקֵחַ וְזִרְעָה אוֹ נָרַה⁵⁰, אוֹ שְׁאָסַף פִּירוֹת הָאֵילָן אוֹ זָמְרוֹ⁵¹, וְכָל פִּיּוּצָא בְּדָבָרִים אֵלּוּ - הָרִי זֶה קָנָה, שְׁהָרִי הַחֲזוּק, וְאֵין אָחַד מֵהֵן יָכוֹל לַחְזוֹר בּוֹ. וְכֵן אִם אָסַף⁵² הַמּוֹכֵר סָל שָׁל פִּירוֹת וְנָתַן לַלּוֹקֵחַ - קָנָה לּוֹקֵחַ מִיָּד בַּחֲזָקָה; שְׁהָרִי גֵלָה דַעְתּוֹ שֶׁהִקְנָה לוֹ שְׂדֵה זוֹ קִנְיָן גָּמוּר וְנִעְשׂוּ פִירוֹתָיָהּ שָׁלוֹ.

(50) חרש אותה. (51) כרת ענפים מסויימים לחזק את הנשארים. (52) בבא בתרא לה: בעניין חזקת ג' שנים (והובא ברמב"ם פרק י"א מהלכות טוען ונטען הלכה ט), וסובר רבינו שהוא הדין לחזקת קניין.

יז. הַעֲפוּ"ם⁵³ אֵינּוּ קוֹנֵה בַּחֲזָקָה⁵⁴, אֲלָא בַשְּׂטָר הוּא שְׁקוּנָה עִם נִתְיַת הַפֶּסֶף. וְיִשְׂרָאֵל הַבָּא מִחֻמַּת הַעֲפוּ"ם⁵⁵ - הָרִי הוּא עֲפוּ"ם, וְאֵינּוּ קוֹנֵה אֲלָא בַשְּׂטָר⁵⁶.

(53) שם. ולדעת רבינו גם שם מדובר בין בחזקת שלוש שנים ובין בחזקת קניין (ראה בפרק י"ד מהלכות טוען ונטען הלכה ה). (54) שהגויים הם בעלי זרוע, ואם יוכלו לקנות בחזקה בלי שטר, שמא יעשו זאת מתוך אלימות, אבל להכריח הקונה לכתוב לו שטר, כולי האי לא שכיח (מגיד משנה). (55) כלומר, הקונה מן הגוי. (56) מפני שסתם גוי הוא אנס, וכל זמן שלא כתב בוודאי יערער על המקח ואם כן הלוקח אינו סומך דעתו עד שיכתוב לו שטר (כסף משנה).

(32) עשיית גדר. (33) בהרחבה. (34) לשון המירא שם. הטור מפרש בדברי רבינו שתנאי זה הוא הכרחי, היינו, שישלים את הגדר עד לעשרה טפחים, והכסף-משנה מפרש שרגיל הוא שאם משלים עד עשרה, שאין עולים אלא בדוחק, והוא הדין אם בפחות מעשרה אין עולים אלא בדוחק - שקנה. (35) וזהו ה"כל שהוא" שהרי השינוי הוא קטן, שגם עכשיו עוד יכולים לעלות, אם כי בקושי, והתועלת היא מעטה, ובכל זאת זה מספיק לקניין חזקה.

יב. נָתַן צָרוֹר וְהוֹעִיל, כְּגוֹן שְׁחָבַר בּוֹ הַמִּים לְשָׂדֶה³⁶, אוֹ נָטַל צָרוֹר וְהוֹעִיל, כְּגוֹן שֶׁפָּתַח בְּנִטְיָלוֹת³⁷ הַמִּים לְשָׂדֶה - הָרִי זֶה קָנָה. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזֶה³⁸.

(36) שעל ידי זה נשארו המים בשדה. (37) שעל ידי נטילה זו נכנסים המים לשדה. (38) כיוצא בזה דווקא, שמביא המים המועילים לשדה, אבל אם נתן צרוֹר או נטל צרוֹר למנוע שטיפת השדה במים, שאין כאן הבאת תועלת לשדה אלא מניעת הפסד - לא קנה (מגיד משנה).

יג. הַמּוֹכֵר³⁹ שְׂדֵה לַחֲבֵרוֹ בְּצַד שְׂדֵהוּ, אוֹ שֶׁנָּתַנָּה לוֹ בְּמַתָּנָה - פִּיּוֹן שְׂדֵשׁ⁴⁰ אֶת הַמְּצַר שֶׁבֵּין שְׁתֵּי הַשְּׂדוֹת וְנִעְשׂוּ שְׁתֵּיהֶן כְּשְׂדֵה אַחַת קָנָה. אֲבָל אִם הִלֵּךְ בָּהּ לְאַרְבָּה וּלְרַחֲבָה - אֵין הַלּוֹךְ זֶה מוֹעִיל כְּלוּם. וְאִם שָׁבִיל שָׁל כְּרָמִים מְכַר לוֹ - הוֹאִיל וְנִעְשׂוּ לְהַלּוֹךְ קָנָה בְּהַלּוֹךְ.

(39) בבא קמא ט. "מאימת הוואי חזקה מכי דייש אמצרי" וכפירוש הר"ף שם. (40) כלומר, הפך ברגבי אדמה, עד שהשווה את השטח של המצר, הוא הגבול אשר בין השדות, עם זה של השדות, ומתוך כך הפכו שני השדות שדה אחד.

יד. וְכִמָּה שְׁעוֹר רַחֵב הַדֶּרֶךְ שֶׁיִּקְנָה בְּהַלּוֹכוֹ⁴¹? אִם הָיָה מְסִים בְּמַחֲצוֹת⁴² - קָנָה כְּדִי שֶׁיִּגְבִּיחַ רִגְלֵ וְיִנְיַח רִגְלֵ בְּצִדָּה⁴³; וְאִם אֵין שֶׁם מַחֲצוֹת - קָנָה בְּרַחֵב כְּדִי שֶׁתִּהְיֶה עַל רֹאשׁוֹ חֲבִילָה שָׁל שְׂרִיגִים⁴⁴ וְיִסַּב בָּהּ⁴⁵.

(41) יש מפרשים שהמדובר במוכר שביל במידת רוחב מסויימת, והשאלה היא בנוגע לתקפו של קניין ההילוך, שלעומת חזקה אחרת שבמעשה כל שהוא קונה הוא כל השדה (למעלה הלכה ח), וגם שדות אחרות המרוחקות ממנה (להלן הלכה י"ט) - הילוך שהוא קניין קלוש, שהרי אינו מועיל בשדה אלא בשביל (בסמוך הלכה י"ג), אינו מועיל אלא בתוך המחיצות ולא מחוצה להן (מגיד משנה בפירוש השני, כסף משנה ולחם משנה). ויש מפרשים שמדובר במוכר שביל סתם ולא פירש כמה רחבו, והשאלה אינה בתקפו של הקניין, אלא מה הייתה דעתם של המוכר והקונה בנוגע לרחבו של השביל (מגיד משנה בפירוש הראשון). (42) לפי הפירוש הראשון, המחיצות מהוות הפסק וגבול לקניין ההילוך, ולפי הפירוש השני, אם יש מחיצות הרי ראה אותן הלוקח והסכים לשטח שבין המחיצות (מגיד משנה). (43) היינו אורך שתי פרסות

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שכירות הוא אחרי השימוש (כסף משנה). (64 כלומר, בין במכורה בין בשכורה (מגיד משנה בלשון התוספתא). (65 ודווקא אם נתן דמי הקרקעות שהם במכר.

פָּרָק שְׁנַיִם

1) נתבאר בו דיני קניית העבדים שהוקשו לקרקעות בדינם, ודיני קניית הבהמה שהיא דומה לעבדים שיש להם תנועה רצונית.

א. עֶבֶד פְּנֵעֵנִי - הָרִי הוּא פְּקָרְקַע² לְקִנְיָהּ³, וְנִקְנָהּ בְּכֶסֶף⁴ וּבִשְׂטֵר אוֹ⁵ בְּחִזְקָה⁶.

2) קידושין כב: ממה שנאמר בעבדים (ויקרא כה, מו) "והתנחלתם אותם - לרשת אחוזה", הקישם הכתוב לשדה אחוזה הנקנית בכסף ובשטר ובחזקה, ואף עבדים כן. (כלומר, לרבות לו קנינים כמו בקרקע, אבל לא למעט ממנו קניני המטלטלין. ראה להלן). (4 משנה, שם. (5 הכסף-משנה מדייק ממלת "או", הבאה לפני "בחזקה" בלבד, שחזקה קונה לחוד, בו בזמן ששאר הקנינים: כסף ושטר קונים רק יחד, במקום שקיים נוהג של כתיבת שטר, וכמו שכתבנו למעלה בפ"א ה"ח בקנין קרקע. (6) [חרץ משלשת הקנינים האלה, שבהם דומה העבד לקרקע, ישנם עוד שני קנינים שגם המטלטלין נקנים בהם, והם: קנין סודר (=חליפין), להלן פ"ה ה"ה, וקנין משיכה, להלן ה"ג וה"ד. ובפ"ה מהלכות עבדים ה"ה כותב הרמב"ם מפורש: "עבד כנעני נקנה בחמשה דברים. . . נקנה בכסף או בשטר. או בחזקה, או בחליפין, או במשיכה". וראה ב'נתיבות המשפט' סימן קצו, וביאבן האזל' כאן].

ב. ומה היא החזקה? בְּקִנְיָן עֲבָדִים? שִׁישְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן כְּדָרְךָ שִׁמְשַׁתְּמִשִּׁין בְּעֲבָדִים בְּפָנָי רַבּוֹ. מֵיֵצֵד? הַתִּיר לּוֹ⁸ מִנְעָלוֹ אוֹ שֶׁהִנְעִיל לוֹ מִנְעָלוֹ, אוֹ שֶׁהוֹלִיךְ פְּלִי לְבֵית הַמְּרֻחֵץ, אוֹ שֶׁהִפְשִׁיטוֹ⁹, אוֹ סָכּוֹ¹⁰ אוֹ גָרְדוֹ¹¹ אוֹ הִלְבִּישׁוֹ, אוֹ הִגְבִּיחַ אֶת רַבּוֹ - קְנָה¹². וְכֵן אִם הִגְבִּיחַ הָרַב אֶת הָעֶבֶד - קְנָה¹³.

7) ברייתא בקידושין כב. אף-על-פי שדעת הרמב"ם שאכילת פירות קונה כקרקע (למעלה פ"א ה"טו' וה"טז') - הדגיש כאן "כדרך שמשתמשין בעבדים", שאם לא כן, אין שום היכר שהוא עבדו, שהרי גם שכיר ופועל עושים מלאכתו, מה-שאי-כן בקנין קרקע כשנוטל כל פירותיה, ניכר הדבר שהוא הבעלים (כסף-משנה). (8) רופף את שרוכי נעלו. (9) הסייר את בגדיו ממנו. (10) בשמן. (11) במגדת. (12) כל אלה מטעם חזקה והשתמשות. (13) מטעם הגבהה. קידושין שם. כרבי שמעון שאמר: "לא תהא חזקה גדולה מהגבהה, שהגבהה קונה בכל מקום". ויש אומרים: שלא נחלקו חכמים על רבי שמעון בזה (הראב"ד לדעת הרמב"ם, שגרס שם "הגביהו רבו לו, אמר ר' שמעון כו", ולא כנוסחת הספרים שלפנינו: "הגביהו רבו לו לא קנאו, אמר רבי שמעון כו" שלפי"ז חולקים עליו חכמים על רבי שמעון).

ג. תְּקַפּוּ¹⁴ וְהִבִּיאוּ אֲצֵלוֹ - קְנָה; שֶׁהָעֲבָדִים נִקְנִין

יז. פֶּלַח הַמְּחַבֵּר לְקָרְקַע - הָרִי הוּא פְּקָרְקַע, וְנִקְנָה אוֹ בְּכֶסֶף אוֹ בִשְׂטֵר אוֹ בְּחִזְקָה. וְאִם אֵינּוּ צָרִיף לְקָרְקַע, כְּגוֹן עֲנָבִים הַעוֹמְדוֹת לְבָצֵר⁵⁷ - הָרִי זֶה כְּמִטְלָטְלִין לְקִנְיָן, וְיֵשׁ לָהֶן אוֹנָאָה.

57) בדיני שומרים (פרק ב מהלכות שכירות הלכה ב) אין רבינו מבדיל בין צריך לקרקע או לא צריך, ואומר סתם: "אפילו ענבים העומדים להיבצר הם כקרקע" וחילוק גדול יש ביניהם, שהלוקח קונה את הפירות על מנת לבצור, וכיוון שהם עומדים לבצירה הרי הם כאילו כבר בצורים, ובהתאם לכלל הידוע: "כל העומד לתלוש כתלוש דמי", אבל השומר שתפקידו הוא לשמור ולא לבצור את הפירות, - אם אינם עומדים לבצירה בידי השומר, אינם נחשבים כבצורים כבר (כסף משנה בשם ר"י הלוי מגאש רבו של רבינו).

יח. כִּשְׁמֵ שֶׁהִקְרַע נִקְנָה בְּכֶסֶף בִּשְׂטֵר וּבְחִזְקָה, כְּפִי שְׁכִירוֹת הַקְרַע נִקְנָה בְּכֶסֶף לְבַדּוֹ⁵⁸ אוֹ בִשְׂטֵר לְבַדּוֹ אוֹ בְּחִזְקָה, וְאִין אֶחָד מֵהֶן יְכוֹל לְחַזֵּר בּוֹ.

58) בשכירות מספיק כל קניין לבדו ואין צורך להרכיב את שניהם, מפני שאינה אלא לזמן מוגבל וסמכה דעתם של השוכר והמשכיר באיזה קניין שהוא (ראה בית יוסף סימן קצה דיבור המתחיל וכשם).

יט. הַמוֹכֵר לְחַבְרוֹ עֶשֶׂר שָׁדוֹת בְּעֶשֶׂר מְדִינוֹת - פִּיּוֹן שֶׁהִחְזִיק בְּאַחַת מֵהֶן קְנָה בְּלֹין⁵⁹. וְאִפְלוּ הִיתָה אַחַת מֵהֶן הָרַ גְּבוּהַ וְהַשְּׁנֵית מְצוּלָה⁶⁰, שֶׁהָרִי תִשְׁמִישׁ שָׁל זֶה אוֹ אֵינָה תִשְׁמִישׁ שָׁל זֶה, אָף עַל פִּי כֵן פִּיּוֹן שֶׁהִחְזִיק בְּאַחַת מֵהֶן קְנָה הַשְּׂאָר.

59) קידושין כז, מפני "שסדנא דארעא חד הוא" (שם:), כלומר חיבור הקרקע אחד הוא. (60) עמק.

כ. בְּמָה דְּכָרִים אֲמוּרִים? שְׁנֵתָן דְּמֵי בְּלִין⁶¹; אֲבָל אִם לֹא נָתַן דְּמֵי בְּלִין - לֹא קְנָה אֲלָא כְּנִגְדַּ מְעוֹתֵי⁶². לְפִיכָף, אִם הָיוּ הַפֶּל בְּמִתְנָה - קְנָה בְּלִין. וְכֵן בְּשִׁכְרוֹת⁶³, פִּיּוֹן שֶׁהִחְזִיק בְּאַחַת מֵהֶן קְנָה בְּלִין כֹּל זְמַן הַשְּׁכִירוֹת. הָיוּ מְקַצֵּת הַקְרַקְעוֹת בְּמִכָּר וּמְקַצֵּתָן בְּשִׁכְרוֹת - פִּיּוֹן שֶׁהִחְזִיק בֵּין בְּמִכְרָה בֵּין בְּשִׁכְרוֹת⁶⁴ קְנָה הַפֶּל⁶⁵.

61) ומדובר במקום שכותבים את השטר, שאז אין קונים בכסף בלבד, והחזקה באה כאן במקום השטר, ואף על פי שאמרנו למעלה (הלכה ח'): שחזקה מועילה בלי כסף ובלי שטר, - מכיוון שאינו עושה חזקה בכל השדות אלא באחת מהן בלבד, אינה מועילה אלא אם נתן דמי כל השדות. (62) והמדובר כשאינו יוצא ונכנס ותובע מעותיו, שאם תובע מעותיו, אינו קונה אפילו כנגד מעותיו (להלן פרק ח הלכה א) וראה במגיד משנה כאן]. (63) תוספתא פרק ב דבבא בתרא. וכנראה אף בלי נתינת מעות, והטעם מפני ששכירות אינה משתלמת אלא לבסוף, כלומר, חיוב דמי

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

כתב להלן בסוף הפרק: "הרי זה קונה בכריכה, והוא שתהליך בו". ובפ"ז מהלכות גזילה ה"ז כתב בסתם (עיי"ש בכ"מ הלכה ח). אבל אם לא הלכה כלל, אין זה קנין. כסף-משנה שם, ולח"מ כאן ע"פ הסוגיא בבבא-מציעא (ח: ט). (28) הכה אותה. (29) כלומר, ואין צורך שתלך מלא קומתה, וכדעת תנא-קמא של ר' אחא (קדושין כב:). ואף-על-פי שבספינה אינו קונה אלא במשיכת כולה (להלן פרק ג ה"ג) - בבבלי חיים שדרכם ללכת, כיון שעקרה יד ורגל הרי היא כמהלכת כולה (בבא-בתרא עה:). (30) כל זה בבביתא שם. (31) בבא-קמא נב. וראה למעלה ה"ג, ופ"א ה"ח.

ז. המוכר³² עדר לחברו או שנתן לו במתנה - פיון שפסור לו משפוכית³³ - היא הפהמה המהלכת בראש העדר³⁴ והפל נמשכים אחריה - אין צריך לומר לו 'משך וקנה'; שמשירת פהמה זו פמי שאמר לו 'לך משך וקנה'. ופיון שמשך לו העדר קנה³⁵, ואף על פי שמשך שלא בפניו.

(32) שם. (33) מכאן מציין הראב"ה שדרכי הקנין תלויים בנוהג הקיים בחיי הכלכלה באותו המקום. (34) כדעת רבי יעקב שם. אבל במשיכת המשוכית לחוד אינו קונה (סמ"ע קצו, סק"ט).

ח. האומר לחברו 'משך ותקנה'³⁶ או 'חזק ותקנה', וכיוצא בדברים אלו, והלך ומשך או שהחזיק - לא קנה; שמשמע תקנה להבא³⁷, ועדין לא הקנה לו. אלא צריך המוכר או הנותן לומר לו 'לך חזק וקנה' או 'משך וקנה', וכיוצא בדברים אלו, שמשמעון שיקנה עתה בעת שימשך או יחזיק.

(36) לשון עתיד. (37) אסמכתא לדברי רבינו, ממה שאמרו בגמרא (בבא מציעא ט:): "בעי רבי אלעזר, האומר לחבירו: משוך בהמה זו לקנות כלים שעליה, מהו. לקנות, מי אמר ליה קני?" הרי שצריך לומר לו דוקא "קני", ו"לקנות" לא מועיל (ועיין ברש"י שם). והוא-הדין ש"ותקנה" לא מועיל מאותו הטעם (מגדל עז ומ"מ) והראב"ד השיג על רבינו בזה, ועיין לחם-משנה.

ט. האומר לחברו 'משך פרה זו ולא תקנה אלא לאחר שלשים יום', ומשך - לא קנה³⁸. ואם אמר לו 'קנה מעכשיו ולאחר שלשים יום' - קנה³⁹, ואפלו היתה עומדת באגם⁴⁰ ביום שלשים⁴¹. שנה פמי שהקנה אותו מעתה על תנאי⁴². נעשה התנאי - נתקיים הקנין. וכל האומר⁴³ 'על מנת' - פאומר 'מעכשיו' דמי.

(38) כתובות פב. מימרת רבין בשם ר' יוחנן. לפי שפעולת הקנין היתה מיד, ואז הרי לא היה רצונו של המוכר שיקנה הלוקח. ובעת תחולת הקנין, דהיינו אחרי שלשים, לא היתה פעולת קנין. וכל זה אינו אלא במשיכה, שהיא מתבטלת, אבל הנותן כסף לאשה ומקדשה לאחר שלשים יום, - אע"פ

במשכה פז⁴⁴. אבל אם קרא לעבד ובא אצלו, או שאמר לו רבו הראשון 'לך אצל הלוקח', והלך אצלו - לא קנה⁴⁶, עד שימשכנו בתקיפה או שישתמש בו, כמו שבארנו. ואם החזיק⁴⁷ בו שלא בפני הרב - צריך שיאמר לו 'לך חזק וקנה'⁴⁸.

(14) מימרא של שמואל, קידושין שם. (15) שהיא בתקיפה, בעל-כרחו של עבד. (16) מפני שהעבד הוא בן דעת, והולך ביוזמתו-הוא. (17) רבינו התחיל הלכה זו גם במשיכה וגם בחזקה, וכאן הזכיר רק החזיק, וצריך עיון. וראה באבן האזל. (18) וראה למעלה פ"א ה"ח, ולהלן ה"ו.

ד. עבד קטן - הרי הוא כבהמה⁴⁹, וקונין אותו בדברים שקונין בהן הבהמה ובדברים שקונין בהן העבדים²⁰. לפיכך נקנה במשיכה אף על פי שלא תקפו.

(19) לפי שאין בו דעת. (20) כלומר בחזקה. דין זה יוצא מתוך העובדה המובאת בגמרא (קידושין שם), שמר זוטרא ביקר אצל גר חולה אחד, ורגע לפני מותו של הגר הקדים לקנות את עבדו בקנין חזקה, ולדעה אחת בגמרא - היה זה עבד קטן (מגיד-משנה).

ה. הבהמה, בין דקה בין גסה, נקנית במשיכה²¹. אף על פי שאפשר להגביה אותה, לא הצריכוהו להגביה²², מפני שמתחפט²³ בארץ. ואם הגביה - קנה. וההגביה קונה בכל מקום²⁴. אבל המשיכה אין קונין בה אלא בסמטא²⁵ או בחצר של שניהם, ואין קונין בה ברשות הרבים ולא בחצר שאינה של שניהם²⁶.

(21) כדעת חכמים בבביתא (קידושין כה:). אבל במסירה, אינן נקנות, מפני שמשיכה היא קנין עדיף ממסירה, וכשאפשר במשיכה אין קונים במסירה (כסף-משנה). (22) והכלל הוא, שבמקום שאפשר בהגבהה - לא קונים במשיכה (בבא-בתרא פו:). (23) זה פירוש המילה: "דסרכא" (שם:). (24) קידושין כב: והטעם: שהוא מגביה בידו, ומה שהוא ביד האדם, אפילו שהוא עומד בר"ה, נקרא ברשותו (סמ"ע קצו, ס"ק ג). (25) קרן זוית על יד רשות הרבים (מגיד-משנה בפ"ז מהלכות גזילה ואבידה ה"ט בשם רש"י). (26) בבא-בתרא פד:

ו. פיצד קונין את הבהמה במשיכה? אין צריך לומר אם משכה והלכה, או שרכב עליה והלכה בו²⁷, שקנה; אלא אפלו קרא לה ובאה, או שהפיש²⁸ במקל ורצה בפניו - פיון שעקרה²⁹ יד ורגל קנה³⁰. והוא שימשך בפני הבעלים; אבל אם משך שלא בפני הבעלים - צריך שיאמר לו קדם שימשך 'לך משך וקנה'³¹.

(27) על-ידי עצם הרכיבה, מבלי שידרבן אותה ברגליו. וכן

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

א. אָחַד הַפְּהֵמָה² וְאָחַד הַמְטַלְטְלִין נִקְנִין בְּמַעוֹת דִּין תּוֹרָה, וּמִשְׁנֵתָן אֵת הַמַּעוֹת קָנָה, וְאִין אָחַד מֵהֶן יוּכַל לַחְזֹר בּוֹ. אָבָל חֻכְמִים תִּקְנוּ³ שְׁלֹא יִקְנוּ הַמְטַלְטְלִין אֶלָּא בְּהִגָּבָה, אוּ בְּמִשְׁכַּת דְּבָר שְׁאִין דְּרָפוּ לְהִגָּבִיהָ.⁴

2) בבא-מציעא מז: כרבי יוחנן. [ולמדים דבר זה מקל- וחומר: אם גופו קונה במעות, כעבד עברי (קידושין יד:) - ממונו לא כל-שכן (רבינו חננאל ורי"ף, וראה ברמב"ן ורשב"א ונ"י בב"מ שם. ומקור קל-וחומר זה בכורות יג. בדין קניית ישראל מגוי). ואין לדחות הקל-וחומר ולומר: אם כן, אפילו בשטר יקנה ממונו, כשם שקונה גופו (קידושין שם), שהרי מטלטלין אינם בני שטר - בבא-קמא ט: (וצריך לומר שמה שהקשו בכורות יג. על ק"ו מעין זה "אם כן אפילו שטר וחזקה" - שעיקר הקושיא מחזקה (ולא משטר, שהרי מטלטלין אינם בני שטר כנ"ל), וכאן ב"ישראל מישאל" לא שייך להקשות כן, שהרי עבד עברי אינו נקנה בחזקה). וגם אין לדחות ולומר: ישראל מגוי יוכיה, שקונה גופו של גוי בכסף כעבד כנעני (קידושין כב:) וממונו אינו קונה אלא במשיכה, לדעת רבי יוחנן (בכורות יג:), שהרי דעת הרמב"ם שישראל מגוי קונה גם במשיכה וגם במעות (פרק א מהלכות זכיה ומתנה הלכה יד, ועיין שם במגיד-משנה). ורש"י (בבא-מציעא מו:) נתן מקור אחר לדעת רבי יוחנן שמעות קונות דבר תורה, ועיין 'תוספות' בכורות יג: ד"ה דבר]. 3) הטעם - ראה להלן הלכה ה. 4) כי הגבחה עדיפה ממשיכה, וכל דבר שדרכו להגביה אינו נקנה אלא בהגבחה כדלהלן.

ב. בַּיֵּצֵד? ⁵ הַמְקַבֵּץ עֲצִים אוּ פִּשְׁתָּן וְכִיּוֹצֵא בָהֶן, וְעֵשָׂה מֵהֶן טַעוֹן⁶ גְּדוֹל שְׁאִי אֶפְשָׁר לְהִגָּבִיהוּ - אִינוּ נִקְנָה בְּמִשְׁכָּה; שְׁהָרִי אֶפְשָׁר לְהַתִּיר הָאֲגָד וְלְהִגָּבִיהוּ עֵץ עֵץ.⁷ וְכֵן פֶּלִיאוֹצֵא בָּזָה. אָבָל אִם הָיָה טַעוֹן שֶׁל אֲגוּזִים אוּ שֶׁל פִּלְפְּלִין אוּ שֶׁל שְׁקָדִים וְכִיּוֹצֵא בָהֶן, וְהָיָה גְּדוֹל שְׁאִין אָחַד יוּכַל לְהִגָּבִיהוּ - הָרִי זֶה נִקְנָה בְּמִשְׁכָּה⁸; שְׁאֵם יַתִּירוֹ - יִתְפָּרֵד, וְיִהְיֶה לוֹ בּוֹ טֵרַח גְּדוֹל. וְכֵן פֶּלִיאוֹצֵא בָּזָה.

5) בבא-בתרא פו. 6) משא, חבילה. 7) שם: "הלוקח פשתן מחבירו לא קנה עד שיתלטלנו ממקום זה למקום אחר". ואמרו שם: שהמדובר אפילו בשליפי ורובי (=במשאות גדולות) משום "דשאני פשתן דמשתמיט". כלומר, אפשר דמשתמינהו חדא חדא (=אפשר להוציאם אחד אחד) ומגביהנו (=ומגביהים אותם) [והרי הם] מדברים שדרכם להגביה" (רבינו יוסף הלוי אבן-מיגש, רבו של רבינו בפירושו שם). 8) בבא-בתרא שם: "המוכר פירות לחבירו, משך ולא מדד קני (=קונה)". והמדובר בשליפי ורובי.

ג. הַסְּפִינָה, הוֹאִיל וְאִי אֶפְשָׁר לְהִגָּבִיהָ⁹, וַיֵּשׁ בְּמִשְׁכַּתָּהּ טֵרַח גְּדוֹל, וְאִינָה נִמְשַׁכַּת אֶלָּא לְרַבִּים¹⁰ - לֹא הִצְרִיכָהּ מִשְׁכָּה¹¹, אֶלָּא נִקְנִית בְּמִסְרָה¹². וְכֵן

שנתאכלו המעות, הרי היא מקודשת לאחר שלשים יום (פ"ז מהלכות אישות ה"י) - שהרי אם לא התקדש חייבת היא להחזיר לו את הכסף, והרי זה דומה כאילו הכסף בעין (תוס' לכתובות שם ד"ה הא), ועיין רב"ד ומ"מ. 39) כתובות שם, מימרת רב דימי בשם רבי יוחנן, וכפירוש הגמרא שם. 40) מקום מרעה, והוא רשות שאינה של הלוקח. וכתב המגיד-משנה ש"אגם" הוא לאו דוקא, ויכול להיות גם רשות הרבים, שהרי דעת רבינו ש"מעכשיו" הוא תנאי, והיא קנויה מעכשיו לכשיעברו השלשים. ועיין כסף-משנה ולחם-משנה ומשנה-למלך. 41) נכון היה להגיה "ביום ל"א" שהרי זהו "לאחר ל", וכן הגירסא בהשגת הרשב"ד. 42) אף-על-פי שכאן, בידי מכירה, פסק רבינו שביטוי זה "מעכשיו ולאחר שלשים" הוא תנאי, - בידי קידושין (פ"ז מהלכות אישות ה"ב), פסק שהוא ספק תנאי ספק חזרה, מחמת חומר שיש באשת איש (לחם-משנה). 43) כלל ידוע, ומובא בכמה מקומות במס' גיטין וקידושין.

י. הַמוֹכֵר בְּהֵמָה לַחֲבֵירוֹ⁴⁴ אוּ נִתְּנָה לוֹ בְּמַתְנָה, וְאָמַר 'קָנָה אוֹתָהּ'⁴⁵ פְּדָרָךְ שִׁבְגֵי אָדָם קוֹנִין: אִם מִשָּׁךְ אוּ הִגָּבִיהָ - קָנָה⁴⁶; אָבָל אִם רָכַב עָלֶיהָ: אִם בְּשָׂדָה - קָנָה, וְאִם בְּעִיר - לֹא קָנָה; לְפִי שְׁאִין דְּרָךְ בְּגֵי אָדָם לְרַכֵּב בְּעִיר. לְפִיכָךְ, אִם הָיָה אָדָם חָשׁוּב, שֶׁדָּרְכוּ לְרַכֵּב בְּעִיר, אוּ אָדָם מְזֻלְזָל⁴⁷ בִּיתְרוֹ, שְׁאִינוֹ מְקַפֵּיד עַל הַלּוֹכוֹ בְּעִיר רוֹכֵב, כְּגוֹן הַמְטַפְּלִין בְּגְדוֹל הַבְּהֵמוֹת אוּ הַעֲבָדִים, אוּ שֶׁהִיתָה אִשָּׁה⁴⁸, אוּ שֶׁהִיתָה בְּרִשׁוֹת הַרְבִּים שֶׁהַרְבִּים דוֹרְסִין שָׁם⁴⁹ - הָרִי זֶה קוֹנָה בְּרִכִּיבָה. וְהוּא שֶׁתְּהַלֵּךְ בּוֹ⁵⁰.

44) בבא-מציעא ט. 45) ודוקא שהתנה תנאי מפורש, אבל בסתם - אין הפרש בדרכי קנין הרכיבה. מסקנת הגמרא שם. 46) שזהו דרך בני אדם. 47) אדם פחות ערך, שדרכו לרכב לעיני כל, אף בלא דוחק "לפי שאינו צנוע" (רש"י שם). 48) "שאין בה כח לאחוז בהמה, פן תנתק ממנה" (רש"י), כלומר והיא מעדיפה להחזיקה על-ידי רכיבה [ובמקום שהנשים רוכבות - היא רוכבת (לבוש), וראה בפסחים ג. וג:]. 49) "דדרך לרכוב שם ולא להנהיג, פן יפסקו עוברי דרכים בינו לבין בהמתו" (רש"י שם). ומה שאמרו משיכה אינה קונה ברשות הרבים (להלן פ"ד ה"ג) - זה אינו אלא במטען של פירות וכיוצא בזה, שלא ניתנה רשות הרבים אלא להליכת בני אדם, ולא לגרירת משאות. אבל יש רשות לעבור בה ברכיבה על הבהמה, כשם שעוברים בה ברגל, ולפיכך קונה אותה על-ידי רכיבה זו, וראה ב'קצות החושן' סימן קצו, ס"ק ב. 50) לא מספיקה הרכיבה לבדה, אלא-אם-כן הולכת על-ידו, ראה למעלה הלכה ו.

פֶּרֶק שְׁלִישִׁי

1) נתבארו בו מיני קניית המטלטלין לבדן וקנייתן עם הקרקע וקניית העבדים והקרקע כאחד וקניית הבהמה והמטלטלין כאחד וקניית המחובר לקרקע מה דינו.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אלא במשיכה. (25) שאין אדם מוכן לעשות מאמצים יתירים להציל ממון חברו. ואין צורך לומר, שהמדובר פה באנשים בלתי מהוגנים "שינחו פירות חבריהם לשרוף" (שם וראה ב'תוספות' ד"ה אי אמרת). (26) ועכשיו שתיקנו שמעות אינן קונות, אין מקום לחשש שמא ישרף הכסף שקיבל המוכר והוא יתצל שנשרף באונס, שהרי אף אז שנשרף הכסף באונס חייב המוכר, שאפילו אם דינו כשומר חנם ולא כשומר שכר, הרי זו פשיעה, כי כלל ידוע הוא: כספים אין להם שמירה אלא בקרקע (הגהות מיימוניות). (27) כן כתב הר"ף שם. אבל דעת רש"י (שם) אינה כן. ועיין שם ב'תוספות' ד"ה אי אמרת.

ו. נמצאת אומר²⁸, שאם נתן דמי המזקח ונאנס קדם שיקחנו, ואמר לו הלוקח: תן לי מקחי או החזר לי את מעותי! ואף על פי שיש עדים שאבד באנס, ולא היה במוכר פח להצילו, ולא נתרשל בדבר - הרי זה מחזיר את הדמים; שהרי תקנו חכמים משיכה. לפיכך, אם היה ביתא²⁹ של לוקח שיש בו החפץ שנמכר משפך למוכר - לא תקנו לו חכמים משיכה, שהרי המזקח פרשות הלוקח; ומשנתן את הדמים נקנה המזקח³⁰, ואין אחד מהן יכול לחזר בו.

(28) יוצא מתוך האמור, וכן כתב הר"ף שם. (29) שם מט: (30) בקנין כסף. [אבל קנין חצר אין כאן, שהרי הבית מושכר למוכר. ואע"פ שדעת רבינו (פ"ו מהלכות שכירות הלכה ה) שחצר המושכרת קונה למשכיר וזל הנופל בחצר - יש לחלק בין חפץ המונח בבית שהושכר, שזכות החזקת חפצים היא על השוכר, לבין חצר שנפלו בה זבל של אחרים שלא לכך הושכרה לשוכר. ועיין מגיד-משנה ולחם-משנה. וראה להלן פכ"ג הלכה י והערה סה].

ז. וכן³¹ השוכר³² המקום שאותן המטלטלין הנמכרין מנחין בו - קנה³³, ואין אחד מהן יכול לחזר בו, ואף על פי שלא הגביה ולא משף ולא נמסרו לו; שהרי נעשה פרשותו. וקבר בארנו³⁴, ששכירות קרקע נקנה בכסף או בשטר או בחזקה.

(31) כלומר: בדומה למה שכתבנו בהלכה הקודמת שאף-על-פי שלא משך קנה, יש אופן נוסף שקונה בלי משיכה, אם שכר מקומו (ש"ך סימן קצח, ס"ק ה). (32) הלכה מוסכמת, שרשות מושכרת קונה מטעם חצר, והיא יוצאת בעיקר מתוך הסיפור הידוע על התנאים המפורסמים, ר"ג וחבריו, שנסעו יחד בספינה, ור"ג ששכח להפריש או למסור את מעשרותיו למי שצריך למסור, קיים זאת בספינה על-ידי שהשכיר לחבריו את המקומות שבהם היו המעשרות מונחים (בבא-מציעא יא:). (33) ודוקא בחצר המשתמרת, או אפילו אם אינה משתמרת - באופן שעומד בצדה (מגיד-משנה. וראה להלן פ"ד מהלכות זכיה ומתנה הלכה ט). (34) פרק א' הל' יח.

ח. המזקנה קרקע ומטלטלין³⁵ פאחד - פינן שקנה

כל פיוצא פזה¹³. ואם אמר לו המוכר לך משף וקנה' - אינו קונה הספינה עד שימשכנה¹⁴ פלה¹⁵ ויוציאנה מפל המקום שהיתה בו¹⁶; שהרי הקפיד¹⁷ המוכר שלא יקנה זה אלא במשיכה.

(9) בגלל כוברה. (10) רק על-ידי אנשים רבים (כסף-משנה). (11) כלומר, לא הצריכה להוציאה מרשות הרבים ולהכניסה לסימטא במקום שהמשיכה קונה (להלן פ"ד ה"ג). כי משיכה עדיפה ממסירה, בנגוד לשיטת ר"ת, הסובר שמסירה עדיפה ממשיכה (עיין 'תוספות' בבא-בתרא עו. ד"ה ספינה). (12) שם. ומסירה זו מה היא? נחלקו בה רבותינו הראשונים: יש אומרים: שצריך שימסור לו המוכר מיד ליד (תוס' שם עה: ד"ה אחזה בשם ריב"א), ויש אומרים: שאם אחז הבהמה או הספינה במצות המוכר, הרי זו מסירה (שם ב'תוספות'). (13) כגון כלים כבדים ותיבות גדולות. (14) לסימטא, כנ"ל. (15) כשמואל, ולא כרב (שם עה:). וראה למעלה פ"ב ה"ו שבבעלי-חיים מספיק אם עקרה יד ורגל, והרי היא כנעקרה כולה, עיין שם. (16) כלומר, שימשוך אותה מלוא אורכה, באופן שיגיע סוף הספינה למקום שהיה ראשה בתחילה. (17) כחכמים דרבי (שם עו:). וכן אם הלוקח, בלי שהמוכר יצווה על זה, אלא מיוזמתו-הוא, התחיל במשיכת הספינה, על אף היותה בר"ה, ששם מספיקה מסירה, אינו קונה אלא במשיכה, שהרי גילה דעתו שהוא רוצה רק בקנין זה (ר"י אבן-מיגש).

ד. נמצאת למד¹⁸, שהלוקח מטלטלין, אף על פי שנתן כל הדמים, יכול לחזר בו¹⁹. וכן המוכר²⁰ יכול לחזר בו עד שגביה²¹, או ימשף דבר שאין בו הגבחה, או ימסר המוכר ללוקח דבר שאין דרכו להמשיף. ומשהגביה, או משף דבר שאין דרכו להגביה, או נמסר לו דבר שאין דרכו להמשיף - קנה, ואין אחד משניהם יכול לחזר בו, וכופין את הלוקח לתן את הדמים²².

(18) סכום הדברים הקודמים. (19) אבל חייב לקבל "מי שפרע", וראה להלן פ"ז ה"א-ב. (20) כחכמים ולא כר"ש, הסובר שרק המוכר שהכסף בידו יכול לחזור בו, ולא הלוקח (בבא-מציעא מד:). (21) ההדרגה הידועה בדרכי הקנין: הגבהה, משיכה, מסירה. (22) [כדין פריעת חוב שכופין את הלוח לפרוע למלוה (כתובות פו.)], וראה להלן פ"ז ה"ו].

ה. ולמה תקנו חכמים²³ דבר זה במטלטלין²⁴ גזרה שמא יתן הלוקח דמי החפץ, וקדם שיקחנו יאבד באנס, וכגון שנפלה דלקה ונשרף, או באו לסטים ונטלוהו; אם יהיה פרשות הלוקח, יתמהמה המוכר²⁵ ולא יצילה²⁶. לפיכך העמידוהו חכמים פרשות המוכר, כדי שישתדל ויציל החפץ; שאם אבד - חייב לשלם²⁷.

(23) בבא-מציעא מז: לרבי יוחנן. (24) שלא יקנו במעות

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

45) [מכיון שאין צורך בצבורים, אין 'קנין' אגב' גרוע ממוכר עשר שדות בעשר מדינות, שאם החזיק באחת מהן קנה כולן, למעלה פ"א הי"ט]. 46) פאה פ"ג מ"ו.

י. הקנה השדה לאחד⁴⁷ והמטלטלין לאחר, אף על פי שאמר לו 'קנה המטלטלין על גבי קרקע', והחזיק האחד בקרקע - לא קנה⁴⁸ השני המטלטלין. ואם תפשו⁴⁹ אחר שחזר בו המקנה - אין מוציאין מידו; שפיר תפשו⁵⁰ אחר שקנה חברו הקרקע שנקנו אלו על גבו.

47) בעיא בגמרא (קידושין כז.). ורצו ללמוד מהעובדא שרבן גמליאל (כשבא באניה) הקנה מעשר עני לרבי עקיבא אגב השכרת המקום, הרי שרבי עקיבא קנה המקום, והעניים זכו במעשרות ב'קנין' אגב'. אך דחו את זה: "שאני רבי עקיבא דיד עניים הוא". כלומר, רבי עקיבא היה גבאי צדקה, והוא נציגם של העניים, ולכן ידו כידם. וכך נשאהר הבעיא ללא פתרון. 48) מכיון שההלכה נשאהר תלויה בגמרא, ועל כן הדבר הוא ספק משפטי, אין לשנות את המצב הסטטי, בהתאם לכלל הידוע: "המוציא מחבירו עליו הראיה". 49) עמדה עקרונית של הרמב"ם, אשר במקרים של ספק, - אף ספק משפטי, שהספק הוא מתוך העדר הכרעה הלכתית, - יש תוקף לתפיסה, ואין מוציאין מיד התופס את החפץ הנמצא בריון. הרשב"א חולק על גישה זו, וסובר שיש להוציא מיד התופס, כי "העמד ממון על חזקתו", היינו, שיש לקיים את המצב הראשוני, ולא לתת לשנות אותו בשום אופן. דעה אחרונה זו מביא הרמ"א בשם: "ויש חולקין" (חו"מ סימן רב, סעיף ג).

יא. המקנה עבדים וקרקעות פאחד, החזיק בעבדים - לא קנה הקרקעות⁵⁰; החזיק בקרקעות - לא קנה עבדים⁵¹, עד שיהיו עומדין בתוך הקרקע⁵². ואף על פי שאמר לו 'קנה עבדים על גבי קרקע'⁵³ - לא קנה עד שיהיו בתוכה⁵⁴; שהעבד מהלך לדעת עצמו⁵⁵.

50) ברייתא (בבא קמא יב.) ושם בגמרא ביארו בזה: אם העבדים הם כמטלטלין - אין קרקע נקנית אגב מטלטלין, ואם עבדים הם כקרקע, אין קרקע נקנית אגב קרקע, ואין להשוות את זה לקונה עשר שדות והחזיק באחת מהן, קנה את כולם (למעלה פ"א הי"ט) ששם יש טעם מיוחד, והוא: סדן הארץ חד הוא. ואין כן עבדים, שאף שמבחינה חוקית הם כקרקע, אבל אין להם כל מצע משותף עם הקרקע המציאותית. 51) ברייתא (שם). 52) מסקנת הגמרא (שם), ובוזה התאימו את שתי הברייתות הסותרות, שבאחת נאמר "קנה", ובאחת "לא קנה", שבראשונה מדובר שהם עומדים בתוך הקרקע, ובשנייה שאינם עומדים בתוכה. 53) שלענין קונה קרקע ומטלטלין, קונה המטלטלין אע"פ שאינם בתוך הקרקע (למעלה הלכה ט). 54) אם דין עבדים כמטלטלין - שונים הם בזה שהם "מטלטלין דנייד" (=שהם נעים ונודים). ואם הם כקרקע - הרי הם "מקרקעי דנייד", ואינם דומים לעשר שדות בעשר מדינות (למעלה

קרקע בכסף³⁶ או בשטר³⁷ או בחזקה³⁸ נקנו המטלטלין עמהם³⁹. בין שהיו שניהם במקרה⁴⁰ או במתנה⁴¹, בין שמכר מטלטלין ונתן קרקע⁴², בין שמכר הקרקע ונתן המטלטלין⁴³ - פיון שקנה קרקע קנה מטלטלין.

35) קידושין כו. משנה וגמרא. 36) במקום שאין כותבין את השטר (למעלה פ"א ה"ד). 37) באופן ששטר לבד מועיל, כגון במוכר שדה מפני רעתה (למעלה פ"א ה"ז). 38) ראה למעלה פ"א ה"ח, שחזקה לבדה מועילה בלי כסף ובלי שטר. ואף-על-פי ששלושת הקנינים האלו אינם מועילים במטלטלין לבדם - מועילים הם במטלטלין אגב קרקע. 39) וזה נקרא קנין "אגב", כלומר, שאם הלוקח קונה קרקע כדינו, הוא קונה אגב קרקע זו, גם מטלטלין, בקנייה אחת, ללא צורך בקנין מיוחד למטלטלין. בגמרא (קידושין שם) למדו זאת מהנאמר אצל יהושפט (דברי הימים ב כא, ג): "ויתן להם אביהם מתנות רבות, לכסף ולזהב ולמגדנות עם ערי מצורות ביהודה", כלומר, שעל-ידי קנין שעשו בערים, קנו "דרך אגב" גם את המטלטלין [וראה להלן פ"ו ה"ד ובהערה שם, שלדעת רבינו 'קנין' אגב' אינו אלא מדרבנן, ואם כן על-כרחו שפסוק זה אינו אלא אסמכתא]. 40) ואף-על-פי שלא נתן דמי המטלטלין, נקנים הם אגב הקרקע, ומה שאמרו בקידושין כז. שצריך ליתן הדמים - לגירסת הר"ף זה לא מוסב על 'קנין אגב', אלא על קונה עשר שדות בעשר מדינות (כסף-משנה, וכן כתבו הר"ן והמאירי). 41) נלמד מהפסוק ב'דברי הימים' הנ"ל. 42) נלמד מהא דבסמוך "מכר הקרקע ונתן המטלטלין", שכשם שנתינה במטלטלין מועילה אגב מכירת קרקע, כמו כן להיפך, מכירת מטלטלין מועילה אגב מתנת קרקע (בית-יוסף חו"מ סימן רב). 43) נלמד (קידושין כז.) ממצעה של רבן גמליאל וקנים שהיו באים בספינה, והקנה להם המעשרות במתנה, אגב שכירות מקום המעשרות.

ט. במה דברים אמורים? פשהו אותן המטלטלין צבורין באותה קרקע⁴⁴; אבל אם היו במקום אחר - צריך שיאמר לו 'קנה מטלטלין אגב קרקע'. אפלו היו המטלטלין במדינה אחרת⁴⁵, ואמר לו 'קנה אותם על גבי קרקע פלונית' - פיון שקנה הקרקע נקנו המטלטלין, אף על פי שאינן צבורין בתוכה. ואם לא אמר 'קנה אגב קרקע' - לא קנה. וקרקע כל שהיא⁴⁶ קונין על גבה כל מטלטלין שרצה.

44) מרוכזים ומונחין באותו השרה, ורוצה לומר שאז קנה המטלטלין אף-על-פי שלא אמר לו: "קנה אגב קרקע" שמכיון שהם צבורים בתוך הקרקע "הענין עצמו מוכיח שאגב החצר הוא מקנה אותן מטלטלין" (כסף-משנה). ומקור דברי רבינו בקידושין כז. "והלכתא, צבורים לא בעינן (=לא צריך שיהיו צבורים). אגב וקני בעינן", ומכאן שרק אם לא היו צבורים צריך לומר "אגב וקני", אבל אם היו צבורים אין צריך לומר "אגב וקני" (כסף-משנה ותוס' המיוחס לר"י הזקן בקידושין שם, ועיין ראב"ד).

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שעל-פי הרוב נקנית היא במשיכה, בדרך הלוכה לא מועילה משיכתה לגבי כלים (סמ"ע שם, ס"ק כח).

טו. הִיָּה⁶⁴ עֵצִיץ⁶⁵ נָקוּב⁶⁶ לְאָחַד, וְהָיוּ הַזְּרָעִים שָׂבוּ לְאַחֵר: הַקְּנָה הָעֵצִיץ לְבַעַל הַזְּרָעִים - פִּיּוֹן שְׁמִשְׁךָ⁶⁷ קָנָה; הַקְּנָה הַזְּרָעִים לְבַעַל הָעֵצִיץ - לֹא קָנָה⁶⁸, עַד שְׁיַחְזִיק⁶⁹ בַּזְּרָעִים עֲצָמָן.

(64 גיטין כב. 65) כלי חרס שממלאים אותו עפר, וזורעים בו זרעים. (66) דוקא נקוב, שאז יונקים הזרעים מהקרקע ונחשבים מחוברים לקרקע. אבל בעציץ בלתי נקוב, אינם נקראים מחוברים לקרקע, שהשוליים של חרס מפסיקים ביניהם. (67) שלעציץ עצמו יש דין של מטלטלין. (68) לזרעים דין קרקע, ואין קרקע נקנית במשיכה, וראה למעלה פ"ב ה"א לענין עבדים. (69) וכן שאר קנינים המיוחדים בקרקע, אבל לא במשיכה השייכת רק במטלטלין.

טז. הִיָּה הָעֵצִיץ⁷⁰ וְהַזְּרָעִים שָׂבוּ לְאָחַד, וְהַקְּנָה הַכֹּל לְאַחֵר, וְהַחְזִיק בְּעֵצִיץ⁷¹ לְקִנּוּת הַזְּרָעִים - אִף הָעֵצִיץ לֹא קָנָה⁷²; הַחְזִיק בַּזְּרָעִים - קָנָה הָעֵצִיץ⁷³. וְזֵהוּ שְׁשֻׁנִינּוּ⁷⁴: נִכְסִים שְׂאִין לְהֵן אַחֲרֵי⁷⁵ נִקְנִים עִם נִכְסִים⁷⁶ שִׁישׁ לְהֵן אַחֲרֵי⁷⁷. שֶׁהַזְּרָעִים שֶׁבְּעֵצִיץ נָקוּב זְרָעִים הֵם בְּאֶרֶץ, וְכֹל הַמְחַבֵּר לְקַרְקַע הָרִי הוּא בְּקַרְקַע, כְּמוֹ שֶׁבְּאֶרְנוּ.

(70) שם. (71) עשה מלאכה בתוך העציץ. (72) שהמטלטלין אינם נקנים בחזקה. (73) שהעציץ שהוא מטלטלין נקנה אגב הזרעים שהם קרקע. (74) נוסח הגמרא (שם). (75) מונח מיוחד למטלטלין, בניגוד לקרקעות הנקראים "נכסים שיש להם אחריות"; המילה "אחריות" היא מלשון חזרה "שחזור המלוה עליהם" (ברטנורא קידושין פ"ו, מ"ה) ולכן קרקע נקראת "נכסים שיש להם אחריות" מפני שהם קיימים ועומדים "והמלוה סומך עליהם", שיכול לחזור אחרי הנכסים האלו, לגבות את חובו מהם. אבל מטלטלין אפשר להעלים אותם, ואין המלוה סומך עליהם שיחזור אחריהם לשם גביית חובו, ולכן נקראים "נכסים שאין להם אחריות". (76) כלומר, ב'קנין אגב'.

יז. כָּבֵר בְּאֶרְנוּ⁷⁷, שֶׁכֹּל הָעוֹמֵד לְבָצֵר כְּבָצוּר דְּמִי, וְאִינוּ נִקְנָה אֲלָא בְּהַגְבָּהָה אוּ בְּשִׂאָר דְּכָרִים שְׁנִקְנִים בְּהֵן הַמְטַלְטְלִים.

(77) פ"א הלכה יז.

יח. פִּשְׁתָּן⁷⁸ כְּשֶׁהוּא מְחַבֵּר לְקַרְקַע⁷⁹, וַיִּבֶשׂ שְׂאִינוֹ צְרִיף לְקַרְקַע, וְאָמַר לִי⁸⁰: נִפְה לִי⁸¹ קְרָקַע כֹּל שֶׁהוּא וְקָנָה כֹּל מֵה שְׁעָלֶיהָ⁸² - פִּיּוֹן שְׁתַּלְשֵׁל⁸³ כֹּל שֶׁהוּא קָנָה הַכֹּל⁸⁴ מִפְּנֵי הַתְּנַאי הַזֶּה. אָבָל אִם הַקְּנָה לִי⁸⁵ הַפִּשְׁתָּן הַזֶּה⁸⁶ בְּמִכָּר אוּ בְּמִתְנָה - לֹא קָנָה אֲלָא מֵה שְׁתַּלְשֵׁל⁸⁷, שֶׁהָרִי הַגְּבִיחוֹ. וְכֵן כֹּל פְּיוּצָא בְּזֵה.

(78) משנה בבא-בבא פד: (79) שאז דינו כתלוש, כנ"ל. (80) מסקנת הגמרא שם פז. (81) כלומר, תקן לי את

פ"א ה"ט) - גמרא בב"ק שם. אולם, אז אין צריך לומר אגב וקני (סמ"ע בחושן-משפט סימן רב, ס"ק טז). (55) זה פירוש המלה "נייד", שבגמרא (שם) הסבירו בה את השוני בין העבדים, שצריך שיהיו עומדים בתוך השדות, ובין שאר המטלטלין שלא צריך צבורים בשדה. ונראה שהרמב"ם סובר בדעת ה'תוספות' (שם) שהכוונה רק לעבדים שיש להם דעת אבל לא לבהמות. ולפי"ז אין סתירה ממה שאמרו בקידושין כו: שבבהמה אין צורך שתהא בתוך השדה. ועיין ראב"ד.

יב. הַמְקָנָה עֲבָדִים וּמְטַלְטְלִין פְּאָחַד, מְשֻׁף הַמְטַלְטְלִין - לֹא קָנָה הָעֲבָדִים⁵⁶; הַחְזִיק בְּעֲבָדִים - לֹא קָנָה הַמְטַלְטְלִין⁵⁷, אֲלָא אִם פִּן הָיוּ הַמְטַלְטְלִין עַל גַּב הָעֲבָדִים⁵⁸. וְהוּא שִׁיָּהִי כְּפֹתוֹ⁵⁹, שֶׁהָרִי אִינוּ יָכוֹל לְהַלְךָ⁶⁰.

(56) ברייתא (שם). והטעם ברור: בין אם העבדים הם קרקע בין אם הם מטלטלין, אינם נקנים אגב מטלטלין. (57) (שם) אף אם נאמר שעבדים הם כקרקע, אין קונים מטלטלין על-ידם באגב, כמו שאמרו בגמרא, שהם קרקע ניידת, ואינם דומים ל"ערי מצורות ביהודה" שמהם נלמד דין קנין אגב. (58) שאז נחשב העבד כחצר, וקונים את המטלטלין שעליו מדין "חצר". (59) קשור. שאם לא כן, הרי הוא חצר מהלכת, שאינה קונה (להלן הלכה יג). (60) יש ראשונים (הרי"ף) המוסיפים כאן: "וישן", וה'תוספות' (שם, ד"ה והלכתא בכפות) מסבירים את זה: "כפות" בא להוציא "מהלכת", ו"ישן" כדי שיחשב כחצר משתמרת לדעת הבעלים, הרמב"ם לא הזכיר את הפרט הזה של ו"ישן" לא כאן ולא בהלכות גיטין (מגיד-משנה). ועיין פ"ה מהלכות גירושין הלכה יז ובהערות שם.

יג. הַמְקָנָה⁶¹ בְּהֵמָה וְכָלִים שְׁעַל גְּבֵה פְּאָחַד, אִף עַל פִּי שְׁמִשְׁף הַבְּהֵמָה וְהַנְּאָה - לֹא קָנָה הַכָּלִים שְׁעָלֶיהָ, עַד שֶׁיִּגְבִּיָּה אוּ יִמְשֻׁף הַכָּלִים עֲצָמָן, אִם אִין דְּרַבָּן לְהַגְבִּיָּהוּ; שֶׁהַבְּהֵמָה כְּחָצֵר הַמִּתְחַלֶּכֶת הִיא, וְאִין מֵה שְׁפֹתוֹכָה קְנוֹי לְבַעַלָּהּ. לְפִיכָף, אִם הִיָּתָה הַבְּהֵמָה כְּפֹתָה - קָנָה אִף כָּלִים שְׁעָלֶיהָ.

(61) יוצא מתוך השקלא-וטריא בגמרא (בבא מציעא ט:).

יד. אָמַר לוֹ הַמְקָנָה⁶²: מְשֻׁף בְּהֵמָה וְקָנָה כָּלִים שְׁעָלֶיהָ, הוֹאִיל וְלֹא הַקְּנָה לוֹ גּוֹף הַבְּהֵמָה, אִף עַל פִּי שְׁמִשְׁבָּה וְהִיא כְּפֹתָה - לֹא קָנָה כָּלִים שְׁעָלֶיהָ, עַד שֶׁיִּמְשֻׁף הַכָּלִים עֲצָמָן⁶³.

(62) בעיא בגמרא (שם) ולא נפשטה. (63) שמיכה בכלים של מוכר אינה מועילה (להלן פ"ד ה"ה). ויש אומרים: שאע"פ שמיכה בכליו של מוכר מועילה, - בבהמה וכלים אינה מועילה, מפני שיש שינוי בין משיכת הבהמה, שהיא על-פי הרוב בהליכה, לבין משיכת הכלים שהיא בגרירה (סמ"ע בחושן-משפט סימן רב, ס"ק כה). ואף אם הבהמה כפותה, שאז אף משיכתה, כמיכת כלים, בגרירה - כיון

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אינו יכול לחזור בו (ראה בפרק י"ז מהלכות גזילה ואבידה הלכה ח. 7) מימרא של רב ושמואל (שם פה).
 8) מסקנת הגמרא שם. והטעם: שאין צורך בבעלות הלוקח על המקום, אלא ברשות להניח שם כלים, כמו שכתבנו למעלה הלכה א, ומכיוון שנראה שאינו מקפיד על הנחת כליו שם בחצירו, הרי הוא קונה לו (ועיין מגיד משנה).
 9) בדפוס רומי: שמפני שהנאת, וצריך לומר "שמפני הנאת".
 10) בבבא בתרא פה: על מה ששינונו: "זרקו לה [הגט] לתוך - קלתה [הסל שלה] הרי זו מגורשת" שאלו: והרי קלתה ברשות הבעל והרי זה "כלי של לוקח ברשות מוכר"? ותירצו בזה: "כגון שהיה בעלה מוכר קלתות" ופירש ר"י מגאש שמכיוון שקנתה ממנו את הסל ונהנה ממנה - אינו מקפיד עליה על שהיא מניחה את הסל ברשותו, והרי זה כאילו השאיל לה את מקום הסל. וזוהי דעת רבינו (מגיד משנה).

הקרקע. וביפוי ותיקון זה שהוא מין חזקה, קונה את הקרקע הפשתן שעליו. (82) ב'קנין אגב'. (83) תלישה זו היא היא התיקון והיפוי. (84) גם את הקרקע וגם את אשר עליה. (85) [בדפוס רומי: "אבל אם לו הקנה לי", וצ"ל "אבל אם (=אמר) לו הקנה לי", כלומר שהקונה אמר למוכר "הקנה לי"]. (86) כלומר, רק הפשתן ולא הקרקע. (87) זה שתלש הוא קונה בהגבהה, ואת שאר הפשתן אין לו במה שיקנה, שהרי אף אם ייפה את הקרקע בתלישה זו, הרי לא אמר לו לקנות את הקרקע בחזקה זו.

~ יום חמישי א' שבט ~

פָּרָק רְבִיעִי

1) נתבאר בו איכות הרשויות (הקנויות) [שקניות] המטלטלין נעשות בהן ומשפטיהן וחילוקיהן והנמשך אחריהן.

ב. פֶּשֶׁם שְׂאִין פְּלִיז שֶׁל לֹקֵחַ קוֹנֵה לֹו בְּרִשׁוֹת מוֹכֵר, כִּי אֵין פְּלִיז שֶׁל מוֹכֵר קוֹנֵה לְלֹקֵחַ, אִף עַל פִּי שְׂהוּא בְּרִשׁוֹת הַלֹּקֵחַ.¹¹

א. פְּלִיז שֶׁל אָדָם, כָּל מְקוֹם² שֵׁישׁ לֹו רִשׁוֹת לְהַנִּיחַ³ קִנְיָה לֹו. בִּינּוֹן שֶׁנִּכְנְסוּ הַמְטַלְטְלִין⁴ בְּתוֹךְ הַכְּלִי אֵין אֶחָד מֵהֶן יָכוֹל לְחַזֵּר בּוֹ. וְהָיָה זֶה כְּמוֹ שֶׁהִגְבִּיהוּ⁵ אוֹ כְּמוֹ שֶׁהִנְחוּ בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ.⁶ לְפִיכָף, אֵין פְּלִיז שֶׁל אָדָם קוֹנֵה לֹו בְּרִשׁוֹת הַרְבִּים⁷ וְלֹא בְּרִשׁוֹת הַמוֹכֵר, אֲלָא אִם אָמַר לֹו הַמְקַנֵּה 'לִף וְקִנְיָה בְּכִלֵּי זֶה'. וְכֵן אִם קִנְיָה הַכְּלִי תַחְלָה וְהִגְבִּיהוּ, וְאַחַר כֵּן הִנִּיחוּ שָׁם בְּרִשׁוֹת הַמוֹכֵר, וְחִזַּר וְקִנְיָה מִמֶּנּוּ הַפְּרוֹת⁸ - בִּינּוֹן שֶׁנִּכְנְסוּ בְּתוֹךְ פְּלִיז זֶה קִנְיָה אוֹתָם. מִפְּנֵי שֶׁהִנְאָת⁹ הַמוֹכֵר בְּמַכִּירַת הַכְּלִי, אֵינוֹ מְקַפֵּיד עַל מְקוֹמוֹ¹⁰.

11) שלעולם אינו קונה אלא אם כן היו שניהם, גם הכלי וגם הרשות, של הלוקח. ומה שאמרו שם: שכליו של מוכר ברשות לוקח לא קנה - לכל הדיעות אמרו כן ואין בזה פלוגתא כלל (רמב"ן במלחמות שם - לחם משנה, ועיין מגיד משנה וכסף משנה).

ג. מְסִירָה אֵינָה קוֹנֵה אֲלָא בְּרִשׁוֹת הַרְבִּים וּבְחֶצֶר שְׂאֵינָה שֶׁל שְׂגִיָּה¹². וְהַמְשִׁיכָה אֵינָה קוֹנֵה אֲלָא בְּסִמְטָא אוֹ בְּחֶצֶר שֶׁל שְׂגִיָּה. וְהִגְבִּיהָ קוֹנֵה בְּכָל מְקוֹם.

~ נקודות משיחות קודש ~

"פְּלִיז שֶׁל אָדָם, כָּל מְקוֹם שֵׁישׁ לֹו רִשׁוֹת לְהַנִּיחַ קִנְיָה לֹו".

בפנימיות העניינים: כליו של 'אדם העליון' זה הקב"ה, הם ישראל שהקב"ה הניחם בעולם כדי שיקנו עבורו את כל ענייני העולם, לעשות מהם "דירה בתחתונים". ולכן צריך לתת להם כל המצטרך להם כדי שיוכלו לקנות עבורו בשלימות ע"ז שעבודתם תהיה מתוך מנוחה, שמחה וטוב לבב.

12) וכלי קבלת רשות מבעל החצר, שלא מועיל כאן שום קניין אחר ולפיכך תיקנו קניין מסירה, אבל אם קיבל רשות הרי הוא כברשות המופקדין אצלו, שיש תקנה לשכור מקומו כדלהלן הלכה ו. ומסירה אינה מועילה כאן (מגיד משנה לפי ביאורו של הט"ז חושן משפט סימן קצח סעיף ט).

ד. דְּבַר הַנְּקָנָה בְּמְשִׁיכָה, אִם הָיָה בְּרִשׁוֹת הַרְבִּים וּמְשָׁכוֹ הַלֹּקֵחַ לְרִשׁוֹתוֹ אוֹ לְסִמְטָא - בִּינּוֹן שֶׁהוֹצִיא מְקַצֵּת הַחֶפְצִין מְרִשׁוֹת הַרְבִּים קִנְיָה¹³.

ומה שכליו של אדם אינם קונים ברשות הרבים (עלמא דפרודא) יכול הקב"ה להפוך את רשות הרבים לרשות היחיד - יחידו של עולם ולקנות גם משם.

(על פי סה"ש תשמ"ח ח"א ע' 62 הע' 92

מתוך רמב"ם "פרדס המלך")

13) [כתב הראב"ד: נראה לי שאין זה הדין בחפץ, דהא קיימא לן בספינה כשמואל דאמר: עד שימשוך את כולה (למעלה פרק ג הלכה ג). אבל בבהמה וודאי סגי לה (=בוודאי מספיק לה) ביד וברגל כתנא קמא (למעלה פרק ב הלכה ו: "כיוון שעקרה יד ורגל קנאה"). וייתכן כי הראב"ד לא בא לחלוק על דברי רבינו אלא לפרש דבריו במשיכת בהמה. ומשמיע לנו רבינו בזה שלא רק אם הבהמה עומדת בסימטה, מקום שהמשיכה קונה בו, מספיקה משיכה חלקית כזו, אלא אפילו אם עמדה ברשות הרבים, מקום שאין המשיכה קונה בו - גם שם אם הוציא מקצתה, כגון שעקרה יד ורגל, קנה אותה. ומקור לזה מה

2) מימרא של רבי יוחנן בבבא בתרא פה. 3) אף הסמטה בכלל זה (שם), ולא נתמעטה אלא רשות הרבים כמו שכתב רבינו בסמוך, כי הדגש הוא על "רשות להניח", אבל אין הכרח, שיהיה מקום ההנחה קנוי ללוקח (תוספות שם: דיבור המתחיל כגון, והגהות מיימוניות להלן הלכה ו). 4) שאותם הוא עומד לקנות. 5) שאינו יכול לחזור בו. (למעלה פרק ג הלכה א). 6) שקונה מטעם חצר, ובוודאי

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

21) שם. ואם לוקח מודד, כבר אמר לעיל, שקנה מטעם הגבהה. 22) למעלה הלכה א. 23) שחצרו קונה לו. וכן הוא שם פו. "פרקן והכניסן לתוך ביתו, פסק עד שלא מדר אין שניהם יכולים לחזור". 24) אבל פסק את הדמים, כנ"ל (כסף משנה). וראה להלן הלכה י"ג. 25) ברשות אדם, שהמוכר הפקיד בידו, מקודם את הפירות. 26) כלומר, ובקניין. 27) כגון במשיכה או בהגבהה (נימוקי יוסף).

ז. היו הפרות²⁸ בסמטא או בחצר של שניהם²⁹, ונאפלו היו ברשות לוקח, והיו בתוך פליו של מוכר³⁰, וקבל עליו המוכר למכור, והתחיל המוכר למדד בתוך פליו של מוכר: אם אמר לו: פור בשלשים סלע אני מוכר לך - זכול לחזור בו אפלו בסאה אחרונה; הואיל ועדין הפרות בפליו ולא גמר כל המדה, ופליו של מוכר אינו קונה ללוקח אף על פי שהוא ברשות הלוקח. ואם אמר לו: פור בשלשים, סאה בסלע - ראשון ראשון קנה; שפיון שפסקו הדמים על כל סאה וסאה, כל סאה שגביה המוכר ויערה אותה נגמרה מכירתה, הואיל ואין הפרות ברשות המוכר³¹ ולא ברשות הלוקח³². ואלו לא היה הפרות בפליו של מוכר, פיון שהן ברשות לוקח קנה משפסק, אף על פי שלא מדד, כמו שבארנו.

28) מימרת רב ושמואל (שם פו): "כור בשלושים - יכול לחזור - כור בשלושים סאה בסלע - ראשון ראשון קנה" וכמו שכתב הרי"ף: "משכחת לה בסמטא [ובכליו של לוקח - ב"ח]. אי נמי ברשות לוקח והוא דאיתנהו בכליו דמוכר. דאי ברשות הרבים, הא קיימא לן דאין כליו של לוקח קונה ברשות הרבים. [למעלה הלכה א] ואי ברשות מוכר הא קיימא לן נמי דכליו של לוקח ברשות מוכר לא קנה לוקח [למעלה שם] ואי ברשות לוקח ולייתנהו בכליו דמוכר [אלא מונחים על הארץ] הא קאמר ברשות לוקח כיוון שקיבל עליו מוכר קנה לוקח ואף על פי שלא מדד [למעלה הלכה ו], הילכך לא משכחת לה אלא כדאמרינן". 29) והיו הפירות בכליו של לוקח (ב"ח שם וסמ"ע סימן ר, סעיף קטן טו). 30) שאם לא כן קנה מיד כנ"ל ואף על פי שכליו של מוכר אינם קונים ללוקח אף ברשותו של לוקח (למעלה הלכה ב) - כיוון שמדד לו המוכר הרי זה כאילו הקנה לו כליו, ועיין ראב"ד וסוף משנה. 31) שאם הם ברשותו הלא קיימא לן שאין כליו של לוקח קונים לו ברשות המוכר (למעלה הלכה ב). וכלשון הרי"ף שהובא למעלה. 32) שאם היו ברשותו ואינם בכליו של מוכר - קנה מיד כשפסק אף על פי שלא מדד כמו שמבאר רבינו בהמשך דבריו וכלשון הרי"ף שם.

ח. וכן המוכר יין³³ או שמן לחברו בסמטא או בחצר של שניהם או ברשות לוקח, והיתה המדה של סרסור: עד שלא נתמלאת המדה³⁴ - הרי הן של

שאמרו במסכת שבת צא: שהמושך מקצת כיס שיש בו מעות מרשות היחיד לצידי רשות הרבים (שהוא כסימטה לעניין קניין משיכה) - קנה אותן המעות הנמצאות בצידי רשות הרבים אף על פי שרוב הכיס עודנו ברשות היחיד, וכמו כן בבהמה כנ"ל. ועיין במגיד משנה שפירש דברי רבינו גם בספינה, "שכיוון שכבר משכה כולה, אלא שהייתה ברשות שאין המשיכה מועילה בו, כיוון שהכניס מקצתה ברשות שהמשיכה קונה בו, די בכך". וראייה לדבריו מהא דכתובות פה. שתפסו ספינה של בעל חוב שמת והניח יורשים, ואמרו שם: "מחריפותא דנהרא תפיסנא" (=מאמצע הנהר תפסנו) והוא רשות הרבים (שם). והקשה המאירי שם, הרי אין משיכה קונה ברשות הרבים (עיין שם), ועל כרחנו שהכניסו הספינה לשפת הנהר שהוא כסימטה (רש"י שם), ואם לא קנה אותה עד שיכניסנה כולה לסימטה, הרי היא ברשות היתומים ו"מטלטלי דיתמי לא משתעבדי לבעל חוב" - אלא על כורחך שקנו אותה מאז הכניס מקצתה לסימטה, שעדיין לא הייתה ברשות היתומים].

ה. טעון של פרות שהיה מנח ברשות הרבים¹⁴, ומשכו לוקח לרשותו¹⁵ או לסמטא¹⁶ אחר שפסק הדמים¹⁷ - קנה, אף על פי שעדיין לא מדד¹⁸. וכן אם מדדן הלוקח¹⁹ ברשות הרבים - קנה ראשון ראשון²⁰ בהגבהה.

14) כלומר, משא שמונח על הארץ ממש בלי שיימצא בכליו של מוכר. וראה להלן. 15) קונה מטעם משיכה ומטעם חצר. 16) מטעם משיכה. ולפי זה דעת רבינו שאפילו משיכה לא מועילה בכליו של מוכר (מגיד משנה. וראה למעלה פרק ג הלכה י"ד). ואין כן דעת הרי"ף מיגאש (בבא בתרא פה:) וראה בשולחן ערוך חושן משפט סימן ד, סעיף ו. 17) קביעת המחיר, כי בלעדי זה אין עדיין סמיכות דעת גמורה, לא של מוכר ולא של הלוקח, כי כל אחד עדיין מהסס, שמה לא יוכלו להשתוות, ולכן הקניין רופף הוא. 18) כי המדידה באה רק לגלות את כמות הסחורה לצרכי קביעת התשלום. אבל אינה מהווה חלק מהקניין. ומקור הדברים במשנה (בבא בתרא פד:). 19) שהרי עם המדידה הוא ממילא גם מגביה את הפירות. 20) ייתכן שכאן מדובר, שמכר לו את הטעון ללא קביעת כמותו. ולפיכך קונה ראשון ראשון, או שיאמר לו "כור בשלושים, סאה בסלע" שקנה ראשון ראשון, להלן הלכה ז, ועיין באבן האזל.

ו. היה מוכר מודד²¹ לתוך פליו של לוקח - לא קנה; שאין פליו של לוקח קונה לו ברשות הרבים²². היו הפרות ברשות הלוקח - פיון שקבל עליו המוכר למכור קנה לוקח²³, ואף על פי שעדיין לא מדד²⁴. היו ברשות המוכר או ברשות המפקדין אפילו²⁵ - לא קנה הלוקח עד שיגביה הפרות, או עד שיציאם מרשותו בשכירות מקומן²⁶ וכיוצא בו²⁷, כמו שבארנו.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

המידה, לשליש המידה, לרביע המידה וכיוצא בזה: ליטרא, חצי ליטרא, רביע ליטרא וכו'. (43) "ואפילו בסימטא" (ראב"ד). וכן הוא בכבא בתרא פה: פו: (44) ובניגוד לזה, אם היא של סרסור, אינו מקנה ללוקח אלא אם נתמלאה המידה (למעלה הלכה ח).

יא. זֶה פָּלֵל גְּדוּלָּה⁴⁵ יִהְיֶה בְּיָדָךְ: הַקּוֹנֶה אֶת הַמְּטֻלְטֵלִין, אִם פָּסַק הַדְּמִים⁴⁶ וְאַחֵר כִּף הַגְּבִיּה - קָנָה; וְאִם הַגְּבִיּה תִּתְחַלֵּה וְהַנִּיחַ⁴⁷ וְאַחֵר כִּף פָּסַק הַדְּמִים - לֹא קָנָה⁴⁸ בְּאוֹתָהּ הַגְּבִיּה⁴⁹, עַד שְׂנִיגְבִיּה אַחֵר שֶׁפָּסַק, אוּ יִמְשֹׁף דְּבַר שְׂאִין דְּרָכּוֹ לְהַגְבִּיּה.

(45) שם פה: פו. כברייאתא. והטעם בגמרא (שם) "פסק, סמכא דעתיה. לא פסק, לא סמכא דעתיה". (46) קבע את מחיר החפץ. (47) נגמרה ההגבהה. (48) מכיוון שלפני קביעת המחיר, אין אצל שניהם סמיכות דעת גמורה ביחס לקנין, כי שמא לא יוכלו להשתוות במחיר. (49) שהייתה לפני פסיקת הדמים, אם הלוקח הניח או הפסיק אותה, אבל אם לא הניח והוא אוהז המטלטלין בידו גם אחר פסיקת הדמים, נראה מכאן, שקנה.

יב. הִיָּה דְּבַר הַנִּמְכָּר⁵⁰ דְּמִי קְצוּבִין וְיִדְוְעִין⁵¹ וְהַגְּבִיּוֹ - קָנָה⁵², אִף עַל פִּי שֶׁפָּסַק אַחֵר שֶׁהַגְּבִיּה. וְהוּא הַדִּין בְּשֶׁאֵר דְּבָרִים⁵³ שֶׁקּוֹנִין בָּהֶם אֶת הַמְּטֻלְטֵלִין⁵⁴, שֶׁצָּרִיף לְקִנּוֹת בָּהֶם אַחֵר שֶׁיִּפְּסַק הַדְּמִים, אֲלֵא אִם בֵּן דְּמִי קְצוּבִין, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ.

(50) יוצא מתוך העובדה הבאה (מובאה שם פח.): אחד הביא ירקות העירה על מנת למכור, באו אנשים וחטפו ממנו את הירקות - מתוך כוונה לקנות, ולא לגזול - ומכיוון שהמוכר לא ידע ממי לתבוע את כספו, הקדיש את כל מטען הירקות לשמים, בכדי למנוע את הבריות ליהנות מהם, אחרי שאין בידו להוציא מהן את תשלומם. כשהביאו את העניין לפני רב כהנא, החליט שאין הקדשו הקדש, מכיוון שהקונים קנו אותם מכבר על ידי הגבתם או משיכתם, וסיימו שם בגמרא: "דווקא דקייצו דמי" (=דווקא שפסוק הוא המחיר של הירקות); ומוכח כן גם מתוך ההלכה להלן בהלכה יד. וכן כתב הר"י מיגאש. (51) היינו, שמחיר החפץ קבוע ועומד בשוק, אבל אין צורך שהמוכר עצמו יקבע את המחיר, וזהו בניגוד לשיטת כמה ראשונים (הרי"ף, הרמב"ן והרשב"א, שהביא המגיד משנה), הסבורים, שצריך שדמי המחיר יהיו קבועים על ידי המוכר עצמו כלומר שיקצוץ דמים פעם אחת לכל מי שיבוא לקנות ממנו. (52) יש לציין, כי רבינו לא הזכיר כאן, מה שהזכיר להלן הלכה יד, שצריך שיהיה החפץ חביב על הלוקח, וראה מה שכתבנו שם. (53) אף על פי שבמקור של הלכה זו (בריייתא שם פו.) לא נזכרה אלא הגבהה - הוא הדין לקניינים אחרים, שהרי הטעם שווה בכלום, שכל זמן שלא פסקו דמים, אין דעתם סומכת. (54) כגון משיכה ומסירה.

יג. לְפִיכָף⁵⁵, הַמּוֹשֵׁף תְּמָרִים⁵⁶ וּפּוֹעֲלִים וְהַכְּנִיסָן לְתוֹךְ בֵּיתוֹ⁵⁷, אִם מָדַד עַד שְׂלֵא פָּסַק הַדְּמִים, אֶפְלוּ

מוֹכְרִ; מְשַׁנְתְּמִלְאֵת הַמְּדָה³⁵ - הָרִי הֵן בְּרִשּׁוֹת לִזְקָח, וְאִין אֶחָד מֵהֵן יָכוֹל לְחַזֵּר בּוֹ.

(33) משנה בכבא בתרא פז. ולפי מסקנת הגמרא שהמדובר במידה של סרסור ולפי מה שפירשו הר"י מיגאש והרי"ף שהמדובר בסימטא וכו' וכן כתב רבינו בפירוש המשנה שם. (34) מפני שזה הנוהג בין הסרסורים, שהוא, הסרסור, דרכו להשאיל את המידה למוכר וללוקח; לראשון - לזמן המדידה, ולשני - אחרי המדידה, עד שישים את המקח במקומו, ויוצא, מתוך כך, עד שנתמלאה הסאה המידה היא של המוכר ונחשבת כ"כליו של מוכר", ואחרי שנתמלאה, היא כ"כליו של לוקח". ודווקא כשהשאילה לשניהם (ט"ז) חושן משפט סימן ר סעיף ט). (35) ודווקא שנתמלאה כל המידה, אבל לא מספיק אם נתמלאה רק עד הרישומים שבתוכה (כמו בהלכה י), מפני שכאן הדבר תלוי בהסכמת הסרסור, וזה דרכו להשאיל למוכר עד שתתמלא כל המידה (סמ"ע שם סעיף קטן כז).

ט. וְכֵן פְּרוֹת שֶׁהָיוּ צְבוּרִין³⁶ בְּסִמְטָא³⁷ אוּ פְּחָצֵר שֶׁל שְׂנִיגְבִיּוֹ, וְהַמְּדָה אֵינָה שֶׁל אֶחָד מֵהֵן³⁸, וְהִיא הַמּוֹכֵר מוֹדֵד³⁹: עַד שְׂלֵא נִתְמַלְאֵת הַמְּדָה - הָרִי הִיא בְּרִשּׁוֹת הַמּוֹכֵר; וּמְשַׁנְתְּמִלְאֵת הַמְּדָה - הָרִי הִיא בְּרִשּׁוֹת לִזְקָח.

(36) נלמד ממה שנאמר למעלה בהלכה ח. והמגיד משנה ציין: "בריייתא שם". (37) כאן לא הזכיר "ברשות לוקח" (כמו שהזכיר למעלה בהלכה ח גבי יין) - שמכיוון שהם מונחים על הקרקע, קנויים הם לו מייד, בתורת חצר. (38) כלומר, אלא של סרסור. (39) אבל אם הלוקח מודד, הרי הוא ממילא מגביה אותם במדידה זו, וקונה בהגבהה זו (פירוש המשניות ל"מ).

י. הִיָּתָה הַמְּדָה⁴⁰ שֶׁל אֶחָד מֵהֵן⁴¹, וְהָיוּ בָּהּ רִשְׁמִין לְיַדַּע חֲצִינָה⁴², שְׁלִישָׁה וּרְבִיעִיָּה, וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן - גִּיּוֹן שֶׁהִגִּיעַ לְרִשָּׁם מִן הָרִשְׁמִים קָנָה רִאשׁוֹן רִאשׁוֹן⁴³, וְאִף עַל פִּי שְׂלֵא נִתְמַלְאֵת הַמְּדָה; שֶׁכָּל רִשָּׁם מֵהֶם כְּמִדָּה בְּפָנֵי עֲצָמָה, שֶׁהָרִי שֶׁל אֶחָד מֵהֵן הִיא הַמְּדָה, וְהוּא סוּמָף עַל הָרִשְׁמִים שֶׁבָּהּ⁴⁴.

(40) בריייתא שם, לפי מה שפירשו בגמרא (שם פו:) לדעת רב ושמואל, שאם אמר לו: כור בשלושים יכול לחזור בו אפילו בסאה האחרונה (למעלה הלכה ז), שכאן מדובר, שיש "שנתיות" (=רשמים) בתוך המידה לחלקי המידה, שכל ציון וציון נחשב ככלי מיוחד. [ונכנראה מדברי רבינו והרי"ף, שמכיוון שהיו רשמים במידה - אף על פי שלא אמר לו כלום הרי זה כאומר לו: "היין בשניים עשר סלעים, לוג בסלע" (ראה למעלה הלכה ז בדין "כור בשלושים, סאה בסלע"). וכן פירש רבינו גרשום שם. וראה בדקדוקי סופרים בשם דפוס פזרון]. (41) של לוקח או של מוכר, והטעם הוא, שמכיוון שמדד המוכר בעצמו, הרי זה כאילו הקנה לו את הכלי. והראב"ד חולק על זה וכתב שהמידה של לוקח. ועיין מגיד משנה. (42) שיש ציונים בתוך המידה: לחצי

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ולא הזכיר שהמכר חביב על הלוקח - לפי ששם הגביה לקנות בלי תנאי (לחם משנה).

טו. אָחַד הַמוֹשֵׁף אוּ הַמַּגְבִּייה אוּ הַמַּחְזִיק בְּעַצְמוֹ, אוּ שְׂאֵמֵר לְאַחַר לְהַגְבִּייה אוּ לְמֹשֵׁף לוֹ אוּ לְהַחְזִיק לוֹ - הָרִי זֶה זָכָה לוֹ⁷⁰. וְכֵן בְּשֵׂאֵר דְּרָכֵי הַקְּנִייה.

70) שהרי אף שלא מדעתו של אדם זכין לו, כמו ששנינו: "זכין לו לאדם שלא בפניו" (משנה בגיטין יא: ופסקה רבינו להלן בפרק ד מהלכות זכייה ומתנה הלכה ב) ועל אחת כמה וכמה אם אמר לו להגביה עבורו - שהוא שלוחו לקנות ו"שלוחו של אדם כמותו" (קידושין מא.). אלא שיש הבדל בין זכייה שלא מדעתו לבין זכייה על ידי שליחות, שבזכייה שלא מדעתו, אף על פי שהנותן אינו יכול לחזור בו - המקבל יכול לחזור בו (שם הלכה ג), ואילו בזכייה על ידי שליחות גם המקבל אינו יכול לחזור בו אחר שזכה לו שלוחו.

פֶּרֶק הַחֲמִישִׁי

1) נתבאר בו דיני חילופי המטלטלין זה בזה ודיני קניין סודר לקנות הקרקעות והבהמות והעבדים והמטלטלין, ואי זה דבר אין צריך קניין (ובאיזי) [ובאיזה] דבר אינו מועיל.

א. כָּל הַמַּטְלָטְלִין קוֹנִין זֶה אֶת זֶה⁷¹. פִּיּוּד? הַחֲלִיפִי? פָּרָה בַחֲמוֹר אוּ יֵין בְּשִׂמְוִי, אָף עַל פִּי שְׂמֻקָּפִידִין עַל הַדָּמִים, וְשִׁעְרוֹ פָּמָה שְׁוֹה זֶה וְכַמָּה שְׁוֹה זֶה וְאַחַר כֵּן הַחֲלִיפִי⁷² - בֵּינָן שְׂמֻשֵׁף הָאֶחָד אוּ הַגְּבִייהוּ קִנְיֵה הַשְּׁנִי הַמַּטְלָטְלִין הָאֲחֵרִים כָּל מְקוֹם שֶׁהֵם, וְנִעֲשֶׂה בְּרִשׁוֹתוֹ⁷³, וְאָף עַל פִּי שְׂעִדִין לֹא מְשַׁכָּן.

2) "בחליפין", משנה בבבא מציעא מד. כלשון רבינו. ומבואר בתוך הסוגיא שם מו: שהמדובר בקנין חליפין (הגרא"ח חו"מ סימן רנ סק"א). 3) קנין חליפין אנו לומדים מבוועז (רות ד, ז): "וזאת לפנים בישראל, על הגאולה ועל התמורה לקיים כל דבר: שלף איש נעלו ונתן לרעהו." "לפנים בישראל" - קנין חליפין הוא קנין עתיק; "על הגאולה" - זו מכירה; "ועל התמורה" - זו חליפין, וכן הוא אומר: לא יחליפנו ולא ימיר (בבא מציעא מז.). 4) להלן (הלכה ו) כתב רבינו מפורש: "אין קונין אלא בכלים - ולא בפירות" - הרי שפירות אינם נעשים חליפין, וכאן כתב "יין בשמן" - הרי שפירות נעשים חליפין? - שני מיני חליפין הם: האחד, כשהחפץ הנמסר למוכר בתורת חליפין, אינו שוה כמחירו של החפץ הנקנה, וזה הוא "קנין סודר" היסודי אשר מתנאיו העיקריים, שה"סודר" - נושא החליפין - צריך להיות כלי דוקא ולא פירי. והשני, כשהחפץ הנ"ל שווה בערכו לחפץ השני הנקנה, בזה קונים אף בפירות (מגיד משנה לפי שיטת רבינו-תם ב'תוספות' שם מו: ד"ה ופירי). 5) אין אנו אומרים שזהו קנין כסף ואינו קונה עד שימשוך החפץ השני, אלא קנין חליפין הוא וקנה הלוקח את החפץ שביד המוכר (שם מז.). 6) שאם נתקלקל החפץ, או שנשבר, או שחל שינוי במחיר החפץ, הכל על חשבון זה שקנהו בחליפין.

הָיָה הַלּוֹקֵחַ הוּא הַמּוֹדֵד⁵⁸, אוּ שְׂפִסֵּק הַדָּמִים וְאַחַר כֵּן מְדַד הַמוֹכֵר⁵⁹ - שְׁנִיָּהִם יְכוּלִין לְחַזֵּר בְּהֵן⁶⁰. פֶּרֶקֶן הַלּוֹקֵחַ וְהַקְּנִיָּין לְתוֹךְ בֵּיתוֹ⁶¹: אם פִּסֵּק הַדָּמִים וְאַחַר כֵּן מְדַד הַמוֹכֵר⁶² - אֵין שְׁנִיָּהִם יְכוּלִין לְחַזֵּר בְּהֵן, שְׁהָרִי סְמָכָה דַּעְתּוֹ לְמַכּוֹר; וְאִם מְדַד עַד שְׂלֹא פִּסֵּק - שְׁנִיָּהִם יְכוּלִין לְחַזֵּר בְּהֵם, שְׁהָרִי לֹא סְמָכָה דַּעְתּוֹ עַדִּין לְמַכּוֹר. וְאַפְלוּ מְדַד הַלּוֹקֵחַ.

55) כלומר, הואיל ופיסוק הדמים הוא תנאי קודם לכל קניין. 56) מוליכי החמורים. ואינם חמרים של הלוקח. והוא הדין ל"פועלים" דלהלן, שאינם פועלים של הלוקח, שאם כן למה אין הלוקח קונה במשיכת פועליו-שלוחיו ולמה צריך דווקא "פרקם הלוקח"? וראה בתוספות שם דיבור המתחיל משך. 57) ואף על פי כן אינו קונה מטעם חצר, מכיוון שהמשא עדיין על החמורים, ועל הפועלים. וגם קניין משיכה אין כאן, כיוון שלא משך את המטלטלים עצמם אלא את הפועלים, וכמו כן בחמרים - החמרים הם שמשכו את החמורים. וראה למעלה פרק ג הלכה יד שאפילו אם משך הלוקח בעצמו את החמור אינו קונה את החפצים שעליו. 58) ונמצא שעשה הגבחה. 59) על החמורים או על הפועלים, ראה בחושן המשפט סימן ר סעיף ח. 60) ואף על פי שאמרנו למעלה (הלכה ז): שאם מדד המוכר בכליו של מוכר קנה, שזהו גילוי דעת שמקנה את כליו ללוקח - זה לא שייך כאן: לא בפועלים, שאינם כלים, וגם לא בחמורים, מפני שחצר מהלכת אינה קונה (למעלה פרק ג הלכה ג). 61) והפירות נמצאים על גבי הקרקע ברשות הלוקח. 62) יש מפרשים שאפילו לא מדד לבסוף קנה הלוקח, מטעם חצר (מגיד משנה).

יד. הַנוֹטֵל פְּלִים מִן הָאֶמְוִן⁶³ עַל מְנַת לְבַקְרֵן⁶⁴, אִם הָיָה דָּמִיו קְצוּבִין וְנִאֲנַס פִּדְוִי⁶⁵ - חֵיב פְּדִימוֹ; הוּאִיל וְדָמִיו קְצוּבִין, מַעַת שְׁהַגְּבִייהוּ נִעֲשֶׂה בְּרִשׁוֹתוֹ⁶⁶. וְהוּא שְׁנִיָּהִיהֵנוּ פְּדִי לְקִנְיֵת אֶת כָּלֹ⁶⁷, וְיִהְיֶה אֹתוֹ חֶפֶץ הַנִּמְכָּר חָבִיב עַל הַלּוֹקֵחַ; אֲבָל חֶפֶץ שְׁהַמוֹכֵר קִין בּוֹ⁶⁸, וְהוּא מְבַקֵּשׁ וְרוֹדֵף לְמַכְרוֹ - הָרִי הוּא בְּרִשׁוֹת הַמוֹכֵר, עַד שְׂפִסֵּק הַדָּמִים⁶⁹ וְיִגְבִּייהֵנוּ הַלּוֹקֵחַ אַחַר שְׂפִסֵּק.

63) בעל המלאכה העושה את הכלים. 64) לבדוק אותם, ואם ייטב בעיניו יקנה אותם. 65) שנפל מידו באונס ונשבר. 66) כמו שכתב למעלה (הלכה יב): "היה הדבר הנמכר דמיו קצובין וידועין והגביהו - קנהו" וכדעת רש"י (שהביאו התוספות שם פז: דיבור המתחיל הלוקח כלי) שיש לנוטל זה דין של לוקח. ואין המוכר יכול לחזור בו, אבל הלוקח יכול לחזור בו כיוון שלקחו על תנאי (עייין מגיד משנה בשם ר"י מיגאש). 67) כלומר, אם ימצא חן בעיניו (לחם משנה) - יקנהו בסך דמים כדי קצבתו ושווי (סמ"ע סימן ר סעיף קטן כט). 68) ולא הזכיר רבינו מהו הדין של דבר אמצעי, שאינו חביב על הלוקח במיוחד, וגם אינו שנוא על המוכר, וראה לחם משנה. 69) ומה שכתב למעלה (הלכה יב) שאם דמיו קצובין, הרי זה כאילו פסק,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שהובאה בתלמוד לפירוש המשנה - הלכה קבועה היא, שהרי כלל הוא בדינו בכל מקום: דבר שאינו מצוי לא גזרו בו חכמים (תוספות המיוחסים לר"י הזקן בקידושין כח:). ורב האי גאון כתב שאין הלכה כן (הגהות מיימוניות).
 (18) [=עבד כנעני. וצריך להבין, שהרי עבד כנעני דינו כקרקע ונקנה בכסף (למעלה פ"ב ה"א), וברור שלא גזרו בו חכמים כבמטלטלין, שמה יאמר לו: נשרפו חטיף בעליה (ראה להלן פרק ו הלכה יג, ובהערה כב שם), ואם כן למה כתב רבינו "עבד", שהרי כל החידוש כאן הוא, שבמלוה הבאה מחמת מכר, שאין זה דבר מצוי, לא תיקנו בו חכמים משיכה כבמטלטלין?]. (19) המפרשים התלבטו כאן מאוד: הטעם שנתן הרמב"ם אינו מספיק אלא למה קונים כאן בדמים ללא משיכה, אבל עדיין יש להבין הרי אמרו (קידושין מז:): "המקדש במלוה אינה מקודשת כי מלוה להוצאה ניתנה", כלומר, כסף המלוה אינו נחשב כבעין, והוא-הדין שאין קונים בו (שם)? ומסקנת המפרשים שלדעת רבינו אין לסמוך על אותה סוגיא בקידושין אלא על סוגיא זו בבבא-מציעא שלפיה יש קנין במלוה לענין מכר, וכן פסק להלן פ"ג ה"ד (ראה בתוספות המיוחסים לר"י הזקן בקידושין שם, ובכסף-משנה). ויש מסבירים: שיש הבדל בין קידושין למכר, שבקידושין אין האשה מסכימה להתקדש כיון שאינה מקבלת עתה בשעת הקידושין, שום דבר ממשי. אבל לענין מכר לא איכפת לו למוכר אם אינו מקבל דבר בעין, ולפיכך נחשבת מחילת המלוה "כמי שנתן הדמים עתה" (לשון רבינו להלן פ"ג ה"ד). באופן שמלוה עדיף מכסף בעין - שהרי כסף בעין אינו קונה בלי משיכה, ואילו מלוה מחמת מכר, קונה בלי משיכה. (20) שאף-על-פי שמלוה הרי הוא ככסף בעין לענין מכירה, כנ"ל - הרי גם כסף אינו קונה עד שימשוך או יגביה (למעלה פ"ג ה"ד), וכמו כן גם מלוה, ורק במלוה הבאה מחמת מכר שאינה מצויה - לא גזרו, כנ"ל.

ה. הַקְּרָא קִנְיִן²¹ וְהַעֲבָדִים²² וְהַבְּהֵמָה וְשָׂאֵר כָּל הַמְּטַלְטְלִין, כָּל אֶחָד מֵהֶן נִקְנָה בְּחַלִּיפִין. וְהוּא הַיְקָרָא קִנְיִן²³. וְעַרְךָ הַדְּרָךְ הַזֹּאת: שְׂיִתָּן הַקּוֹנֶה לַמִּקְנָה²⁴ כְּלִי כָּל שֶׁהוּא²⁵ וַיֹּאמֶר לוֹ²⁶: קְנֵה כְּלִי זֶה חֲלָף הַחֲצָר או הַיֵּין או הַבְּהֵמָה או הַעֲבָד שֶׁמִּכְרָתָ לִי בְּכֶף וְכֶף. בֵּינָן שֶׁהַגְּבִיָּה²⁷ הַמוֹכֵר אֶת הַכְּלִי וְקָנְהוּ קְנֵה הַלּוֹקֵחַ אוֹתוֹ הַקְּרָע או אוֹתָן הַמְּטַלְטְלִין, אִף עַל פִּי שְׂעֵדִין לֹא מִשְׁכָּן וְלֹא נִתְּן הַדְּמִים²⁸, וְאֶחָד מֵהֶן אֵין יָכוֹל לַחְזֹר בּוֹ.

(21) מתוך השקלא-וטריא בגמרא (בבא-מציעא מז). שתמהו לדעת האומר שקונים בכליו של מקנה, - "נמצא שמקנה לו קרקע אגב מטלטלין" - נראה ברור שקרקע נקנית בחליפין (כסף-משנה). (22) קידושין כב: (23) היינו קנין סתם, ראה להלן הלכה ט. (24) כרב, ולא כלוי (בבא-מציעא שם). וכחכמים דרבי יהודה (שם) הסוברים שמה שכתוב "שלף איש נעלו ונתן לדעהו", היינו, שבעז הקונה שלף ונתן לגואל שהיה המקנה. (25) ו"נעל" שנאמר במקרא אינו דוקא, והוא רק לציין שצריך כלי, אבל לא חשוב איזה

ב. הַחֲלִיף חָמֹר בְּפָרָה וְטֹלָה⁷, וּמִשָּׁף הַפָּרָה וְעֵדִין לֹא מִשָּׁף אֶת הַטֹּלָה - לֹא קְנָה; שְׂאִין פְּאֵן מְשִׁיכָה גְמוּרָה⁸. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּהֵן.

(7) ברייתא שם, לפי פירושו של רבא. (8) כיון שאמר לו מפורש: הא לך פרה וטלה עבור החמור, לא נגמר הקנין עד שימשוך שניהם. והרי זה דומה ליוצא ונכנס ותובע כספו (להלן פ"ח ה"א). אבל להלן פ"ז ה"א כשהסכים לקבל מקצת מעות בתור קנין כתחילת פרעון, קנה הכל.

ג. דְּמִים⁹ שְׂאִין מִקְפִּידִין עֲלֵיהֶם¹⁰ - הֲרִי הֵן כְּשָׂאֵר מְטַלְטְלִין וְקוֹנִין¹¹. פִּיצֵד? הֲרִי שְׁחַפֵּן¹² מְעוֹת בְּלֹא מִשְׁקָל וּבְלֹא מִנְיָן, אֲלֵא נִטְלָן אַכְסְרָה¹³, וְאָמַר לוֹ: מְכַר לִי פְרִתְךָ אוּ יֵין זֶה בְּאֵלוֹ, וְנָתַן לוֹ אֶת הַדְּמִים - קְנָה, וְאֵין אֶחָד מֵהֶם יָכוֹל לַחְזֹר בּוֹ¹⁴; שְׂעֵה דְבָר שְׂאִינוֹ מְצוּי הוּא, וְלֹא הַצְּרִיכוֹ בּוֹ מְשִׁיכָה¹⁵.

(9) מימרא של רבה בשם רב הונא (שם מ"ז). (10) לדעת מנינם המדויק. (11) כלומר בתורת דמים, ולא בתורת חליפין, כי הרי אין מטבע נעשה חליפין (להלן הלכה ו). (12) אסף מלוה חפניו. מפשטות דברי רבינו משמע, שאף הלוקח אינו יודע את כמות הכסף. אך הכסף-משנה כתב שיתכן שגם רבינו מסכים לדעת רש"י, שאף אם המוכר בלבד אינו יודע את הסכום, הרי זה דבר שאינו מצוי, וכן כתב הראב"ד. (13) לפי האומד. מילה זו נמצאת במסכת דמאי פ"ב מ"ג. (14) אף-על-פי שברוך כלל, עקרו חכמים את קנין המעות, וכל זמן שלא משך - יכולים לחזור בהם (למעלה פ"ג הלכה ד). (15) שמכירה וקנין במעות שלא נודע מנינם אינו שכיח, ובדבר שאינו שכיח לא גזרו חכמים שמה יאמר לו: נשרפו חטיף בעליה (סמ"ע סימן קצט סק"ב).

ד. וְכֵן¹⁶ רְאוּבֵן שֶׁמְכַר מְטַלְטְלִין¹⁷ לְשִׁמְעוֹן בְּחַמְשִׁים זוּז, וְקָנָה שִׁמְעוֹן הַמְּטַלְטְלִין וְנִתְחַבַּב בְּדָמִים, וְאַחַר שְׁנִתְחַבַּב שִׁמְעוֹן בְּחַמְשִׁים זוּז אֵילוֹ הָיָה לוֹ יֵין אוּ בְהֵמָה אוּ עֲבָד¹⁸ וּכְיוּצָא בְּהֵן מִשָּׂאֵר הַמְּטַלְטְלִין, וְהָיָה רוּצָה לְמַכְרָן, וְאָמַר לוֹ רְאוּבֵן: מְכַר אוֹתוֹ לִי בְּחַמְשִׁים זוּז שְׂיִשׁ לִי בִּידֶךָ דְּמֵי הַמְּכַר, וְאָמַר לוֹ: הֵן - קְנֵה רְאוּבֵן הַמְּטַלְטְלִין בְּכָל מְקוֹם שֶׁהֵן, וְאִף עַל פִּי שֶׁלֹּא מִשָּׁף וְלֹא הַגְּבִיָּה; שְׁגַם זֶה דְּבָר שְׂאִינוֹ מְצוּי הוּא¹⁹, וְלֹא הַצְּרִיכוֹ בּוֹ מְשִׁיכָה. אֲבָל אִם הָיָה חוֹב לוֹ עֲלָיו שֶׁלֹּא מִחֲמַת הַמְּכַר, וְאָמַר לוֹ: מְכַר לִי מְטַלְטְלִין בְּחוֹב שְׂיִשׁ לִי אֲצֻלְךָ, וְרָצוּ שְׁנֵיהֶם - לֹא קְנָה²⁰ עַד שֶׁיִּגְבִּיָּה, אוּ יִמְשָׁף דְבָר שְׂאִין דְּרַכּוֹ לְהַגְּבִיָּה, אוּ יִקְנֵה בְּאֶחָד מֵהַדְּרָכִים שֶׁהַמְּטַלְטְלִין נִקְנִין בָּהּ.

(16) אף ההלכה הבאה טעם אחד לה עם של ההלכה הקודמת. (17) משנה בקידושין כח. ולפי אחד הפירושים בגמרא שם. ואף-על-פי שלפי ההלכה אין המשנה מתפרשת כן (ראה למעלה הלכה א) - כתב הרי"ף שסברא זו, מכיון

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

למקנה, וכן כתב רב עמרם גאון (הובא בהגהות מיימוניות כאן אות ב). (36) מסקנת הגמרא בקידושין ו: שהאומר הילך מנה על-מנת שתחזירהו לי, שקנה במכר. וכן כתבו הגאונים (מגיד-משנה) [וראה בנדרים מח:]. (37) בבא-מציעא ז. (38) יבואר להלן כמה שיעורו. (39) מעין סברא זו נזכרה בתלמוד (שם ט). בשם רבי אבהו, לענין מציאה: אם אחד רכוב על החמור ואחד תופס המסירה (=החבל), המסירה, אף-על-פי שאינו אוחו את כולה, מאחר שיכול לנתקה ולהביאה אצלו. ואף-על-פי שנדחתה סברא זו (שם), סובר רבינו שלא יתכן שכל עיקר סברת רב אבהו בדויה, אלא עיקר הסברא נכונה ונאמרה לענין מכירה, שדעת אחרת מקנה לו, ורבי אבהו רצה לדמות מציאה למכירה, ודמיון זה הוא שנדחה, אבל עיקר הסברא שנאמרה לענין מכירה לא נדחתה, ועיין ש"ך סימן קצה, ס"ק ו. (40) נקט בגד לדוגמא, שכרגיל לוקחים סודר, אבל הוא-הדין שאר כלים (סמ"ע, שם, ס"ק יב). (41) היינו, שלש על שלש (סמ"ע, שם). (42) בפרק כב מהלכות כלים הלכה א. (43) לדעת הסמ"ע (שם ס"ק יג) הכוונה שיכול לנתק שיעור כלי, דהיינו שלש אצבעות על שלש אצבעות.

ח. **זֶה שְׁפוֹתֵיךְ בַּשְּׁטוּרוֹת**⁴⁴ **וְקִינָא מְפֻלְוֵי בְּכָלִי הַפְּשָׁר לְקִנּוֹת בּוֹ: 'בְּכָלִי' - לְהוֹצִיא פְּרוֹת וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן; הַפְּשָׁר - לְהוֹצִיא אֶסְרוֹי הַנָּאָה; 'לְקִנּוֹת בּוֹ' - לְהוֹצִיא פְּלוֹי שֶׁל מוֹכְרֵי.**⁴⁵

(44) בבא-מציעא מז. (45) בבבא-מציעא שם: "אמר רב ששת בריה דרב אידי - במנא (=בכלי) לאפוקי (=להוציא) מדרב ששת דאמר קונין בפירות, דכשר, למעוטי איסורי הנאה (שם לדעת רב זביד) למיקניא, לאפוקי מדלוי דאמר בכליו של קונה, ביה (=בו), למעוטי מטבע". ורבינו השמיט "למעוטי מטבע", והעיר על זה הראב"ד. ונראה שרבינו גרס שם כגירסת רבינו חננאל: "רב פפא אמר במנא לאפוקי מטבע וכו'" ו"ביה" לא דרשו כלל. ורב פפא לשיטתו (שם מה:): שמטבע לא נעשה חליפין מפני שצורה עלולה להבטל, ולעולם הוא כלי. אבל לדעת רב ששת בריה דרב אידי שלמד מהמילה "במנא" להוציא פירות, ולא למדו להוציא מטבע, היינו מפני שמטבע הוא בכלל פירות ואינו כלי כלל. וזהו שהביא רבינו "בכלי להוציא פירות וכיוצא בהן" דהיינו מטבע, וכו'."]

ט. **זֶה הַקִּנּוּן**⁴⁶ **אֵין צָרִיף לְהִיּוֹת בְּפָנֵי עֲדִים, אֶלָּא אִם הָיָה בֵּינוּ וּבֵין חֲבֵרוֹי⁴⁷ - קִנְיָה. שְׁלֵא הַצְּרִיכָה תּוֹרָה עֲדִים בְּדִינֵי מְמוֹנוֹת אֶלָּא לְכוּפְרֵי⁴⁸; אֲבָל הַמוֹכֵר אוֹ הַנוֹתֵן אוֹ הַשּׁוֹכֵר אוֹ הַמְּשָׁאֵל וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן - אֵין צָרִיף עֲדִים, וְכִיּוֹן שֶׁקִּנְיָה הַקִּנּוּן בְּדִרְף אֶחָד מִן הַדְּרָכִים שֶׁקִּוְנִין בָּהֶן: בֵּין בְּהַגְבְּהָה, בֵּין בְּמִשְׁכָּה, בֵּין בְּמִסְרָה, בֵּין בְּקִנּוּן⁴⁹, בֵּין בְּכֶסֶף, בֵּין בְּשִׁטְר⁵⁰ אוֹ בְּחֻזְקָה - קִנְיָה, וְאֵף עַל פִּי שְׂאִין שְׁם עֲדִים.**

(46) קידושין סה: (47) כלומר, ושניהם מודים, כמו שכתב להלן: "שלא הצריכה כו' עדים כו' אלא בכופר".

כלי (ועיין סמ"ע, קצה, אות א). (26) כמו שכתוב (רות ד, ח): "ויאמר הגואל לבעוז קנה לך" (הגר"א קצה, ס"ק ב). (27) [כיון שהמדובר ב"כלי כל שהוא", כמו שכתב רבינו למעלה - כתב "שהגביה", שכל דבר שדרכו להגביה אינו נקנה אלא בהגבהה (למעלה פ"ג) וראה בשו"ע חו"מ סימן קצה, סעיף א]. (28) כן היא ב'הלכות גדולות' (הלכות הלואה, דפוס וורשא קט ע"ד). והרשב"א (בקידושין כו.) הוכיח כן מהגמרא בבבא-מציעא טז: .

ו. **אֵין קוֹנֵין אֶלָּא בְּכָלִים**²⁹, **וְאֵף עַל פִּי שְׂאִין בּוֹ שְׁוֹה פְּרוּטָה**³⁰. **וְאֵין קוֹנֵין בְּדָבָר שְׂאֶסְרוּ בְּהִנְאָה**³¹, **וְלֹא בְּפְרוֹת**³² **וְלֹא בְּמִטְבַּע**³³. **וְאֵין קוֹנֵין בְּכָלִי שֶׁל מוֹכְרֵי**³⁴, **אֶלָּא בְּכָלִי שֶׁל לוֹקָח.**

(29) כרב נחמן, בניגוד לרב ששת (ב"מ מז.). ולמד כן ממה שנאמר: "שלף איש נעלו" - דוקא נעל וכל הדומה לו, דהיינו כלי ולא פרי. (30) ברייתא שם (ועיין שם ב'תוספות ד"ה קונים בכלי). (31) שם מז: (32) להלן הלכה ה, כתב רבינו: "בכלי, להוציא פירות וכיוצא בהן". ומדבריו למעלה הלכה א נראה שפרה וחמור הם בכלל פרי בענין זה, וראה בכסף-משנה. וכן נראה בגמרא (שם מו:): "ופירי נמי עבדי חליפין, כיצד החליף שור בפרה או חמור בשור". אלא שיש גורסים שם "החליף בשר שור בפרה", עיין שם ברש"י וב'תוספות'. (33) הלכה מפורשת (שם מז. ומז:). והטעם בגמרא (שם מה:): מפני שדעתו של אדם על הצורה שישנה במטבע, וצורה עשויה להבטל, שלפעמים נפסל המטבע על-ידי המלכות. וראה להלן הלכה ח. (34) כרב שם מז. ומז: וכו"ל בהלכה ה. שבועז שלף נעלו ונתן לגואל.

ז. **הַקִּנְיָה אֶחָד פְּלוֹי לְמוֹכֵר פְּדֵי שְׁקִנְיָה הַלוֹקָח אוֹתוֹ הַמְּמַכֵּר - זָכָה הַלוֹקָח**³⁵. **וְאֵף עַל פִּי שְׁהַקִּנְיָה לוֹ הַפְּלוֹי עַל מְנַת לְהַחְזִירוֹ - נִקְנָה הַמְּקָח, וְזָכָה בּוֹ הַלוֹקָח; שְׁהַמְתָּנָה עַל מְנַת לְהַחְזִיר שְׁמָה מִתְּנָה**³⁶. **אֵף עַל פִּי שְׁלֵא תִפְסַס הַמוֹכְרֵי³⁷ כָּל הַפְּלוֹי שְׁהַקִּנְיָהוּ חֲלָף מִמְּכָרוֹ, אֶלָּא אֶחָד מִקְצָתוֹ, וְאֶחָד הַמְּקָנָה לוֹ מִקְצָתוֹ - קִנְיָה הַלוֹקָח. וְהוּא שְׂאֶחָד מִמְּנוֹ פְּדֵי שְׁעוֹר פְּלוֹי**³⁸, **אוֹ יֵאָחֲזֵנוּ אֶחָדָהּ שְׁהוּא יָכוֹל לְנַתֵּק אֶת כָּל הַפְּלוֹי**³⁹ **מִיַּד הַמְּקָנָה לוֹ. לְפִיכֵף, אִם הַקִּנְיָה לוֹ בְּמִקְצַת הַבְּגָד⁴⁰ - צָרִיף שְׂיֵאָחֲזוּ מִן הַבְּגָד שְׁלֵשׁ אֶצְבָּעוֹת**⁴¹, **שְׂאִם יִפְסַק מִמְּקוֹם שְׂאֶחָדוֹ - הָרִי הוּא כָּלִי בְּפָנֵי עֲצָמוֹ; שְׁשִׁלֵּשׁ אֶצְבָּעוֹת מִבְּגַד קְרוּי כָּלִי, כְּמוֹ שְׂבָאֲרָנוּ בְּעִנּוּן טְמֵאת בְּגָדִים**⁴². **וְכֵן אִם אֶחָד פְּחוֹת מְשִׁלֵּשׁ, וְהָיָה יָכוֹל לְנַתֵּק כָּל הַפְּלוֹי**⁴³ **- קִנְיָה.**

(35) מקור הלכה זו בקידושין ז. "הילך מנה והתקדשי לפלוני, מקודשת מדין עבד כנעני" וכן פסק רבינו בפ"ה מהלכות אישות הלכה כב. הרי שאע"פ שהקונה בעצמו לא נתן מאומה למקנה - קנה, כיון שאחר נתן עבורו (אבן האזל). וכן נראה בגמרא (ב"ב קנב:): שאמרו: "וקנינא מיניה", כלומר וקנינו ממנו, הרי שהעדים נתנו את הסודר

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אָצְלוּ, או שְׁבִטְלַת הַמוֹדְעָה שֶׁמָסַר עַל גֹּט זֶה, וְכִיּוּצָא בְּאֵלוּ, אָף עַל פִּי שְׂאִינוּ צָרִיךְ.

(58) וכן דעת הגאונים (מגיד-משנה).

יג. קִנְיָן זֶה שֶׁנִּהְיָה לְהִקְנוֹת בְּאֵלוּ הַדְּבָרִים אֵינוֹ מוֹעִיל כְּלוּם, אֲלָא לְהוֹדִיעַ שְׂאִינוֹ אוֹמֵר דְּבָרִים אֵלוּ כְּמִשְׁחָק וּמְהִלָּה⁵⁹, אֲלָא שֶׁגָמַר בְּלִבּוֹ וְאַחַר כֵּף אָמַר. לְפִיכָף, אִם אָמַר: בְּלִבְּךָ שָׁלַם אֲנִי אֲמַרְתִּי וְגַמְרְתִּי לַעֲשׂוֹת דְּבָר זֶה - אֵין צָרִיךְ דְּבָר אַחֵר כְּלָל.

(59) ראה מה שכתב רבינו בהלכות אישות שם.

יד. הַדְּבָרִים שְׂאִין בְּהֵן מְמַשׁ⁶⁰ אֵין הַקִּנְיָן מוֹעִיל בְּהֵן⁶¹. פִּיצַד? הֲרִי שֶׁפָּתַב בְּשֵׁטֶר: וְקִנְיָנוּ מְפִלוֹנִי שְׁנֵילָף בְּסַחֲוֹרָה עִם פְּלוֹנִי⁶², או שֶׁיִּחְלְקוּ הַשְּׂדֵה שְׁבִינֵיהֶם, או שֶׁיִּשְׁתַּתְּפוּ שְׁנֵיהֶם בְּאֲמָנוֹת⁶³, וְכִיּוּצָא בְּדְבָרִים אֵלוּ כְּלָן⁶⁴ - הֲרִי זֶה קִנְיָן דְּבָרִים, וְאֵינוֹ מוֹעִיל כְּלוּם; שֶׁהֲרִי לֹא הִקְנָה לְחִבְרוֹ דְּבָר מְסִים וְיָדוּעַ⁶⁵, לֹא עָקַר וְלֹא פָרוֹת עָקַר⁶⁶ הַיָּדוּעַ.

(60) כלומר, שאין בהם התחייבות של ממון. (61) בבא בתרא ג. על המשנה: "השותפין שרצו לעשות מחיצה", כלומר להתחלק ביניהם, שמדובר שעשו ביניהם קנין על זה, ולכן מחוייבים לקיים את דבריהם, ועל זה שאלו: "וכי קנו מידם - קנין דברים בעולם הוא?!" (62) כלומר, אין כאן התחייבות של ממון אלא התחייבות הליכה בלבד. (63) [ההתחייבות היתה שיעשו ביניהם שותפות, וזהו דבר שאין בו ממש. אבל השיתוף עצמו, כלומר התניית התנאי שיעבדו שניהם ולכל אחד יהיה חלק שווה בשכר העבודה - זהו דבר שיש בו ממש, ואף-על-פי-כן אין זה קנין טוב מפני שזהו דבר שלא בא לעולם, כמו שכתב רבינו להלן פ"ד מהלכות שלוחין ושותפין הלכה ב. ולדעת הראב"ד שם בשם רבותיו, אין זה דבר שלא בא לעולם אלא כל אחד ואחד קונה בגוף ידי חברו למה שהן עושות ופועלות. וזהו מה שכתב כאן הראב"ד: "אבל השיתוף עצמו נקנה בקנין"]. (64) כגון: ידור פלוני בבית, יאכל פלוני פירות דקל שלי (להלן פ"י מהלכות זכיה ומתנה הלכה טו). שמכיון שאינו מקנה לו אלא את האכילה או את הדירור - אין זה כלום, שהם דברים שאין בהם ממש. (65) ראה להלן פרק כא הלכה ג. (66) שאילו אמר לו פירות דקל זה מכורים לך - קנה, שהרי הפירות דבר שיש בו ממש הוא, אלא שאם עוד לא צמחו, הרי זה דבר שלא בא לעולם ולא קנה, אלא באופן שמכר את העץ לפירותיו (להלן פ"י מהלכות זכיה ומתנה שם).

פְּרָק שִׁשִּׁי

(1) נתבאר בו דיני קניית המטבע ודיני קניית השטרות וההלואות שבעל-פה וכל הנמשך אחר זה.

א. הַפְּרוֹת, אָף עַל פִּי שְׂאִין קוֹנִין בְּהֵן² כְּמוֹ שְׁבִאֲרָנוּ³, הֲרִי⁴ נְקִינִי⁵ בְּקִנְיָן כְּשֶׁאֵר הַמְּטַלְטְלִין. אֲבָל הַמְּטַבֵּעַ - כְּשֶׁשָׂם שְׂאִין קוֹנִין בּוֹ⁶, כֵּף אֵינוֹ נִקְנָה

(48) בגמרא (שם): "לא איברו שהדי אלא לשקרי", כלומר: לא נבראו העדים אלא בגלל השקרנים. אין העדים מהווים חלק אורגאני מפעולת הקנין, תפקידם אינו אלא אינפורמטיבי בלבד, לברר את העובדות. (49) קנין סתם הוא חליפין, למעלה הלכה ה. והראב"ד כתב: "אין הכל מודים בקניין". שהרי אמרו (בבא-בתרא מ.): "קנין בפני שנים ואין צריך לומר כתובו" (מאירי ומגיד-משנה). ולדבריו אין סתירה מכאן למה שאמרו בקידושין סה: "לא איברו שהדי אלא לשקרי" - יש חילוק בין יתר הקנינים שהם בגוף הדבר הנקנה, וכסף הוא שויו של החפץ, אבל קנין חליפין שאינו בגוף החפץ הנקנה ואינו שויו של החפץ אינו נגמר אלא בעדים. ועיין ב"ח בתחילת סימן קצה, ולהלן הלכה י. (50) שהרי הלכה כרבי אלעזר, שעדי מסירה כרתי ואין צריך עדי חתימה (ראה בפ"א מהלכות גירושין הלכה טו, ובשיטה לא נודע למי לקידושין שם, ובר"ן שם).

י. הַמוֹכֵר או הַנוֹתֵן⁵¹ שֶׁקָנוּ מִיָּדוּ - יֵשׁ לְכָל אֶחָד מֵהֵן לְחֹזֵר בּוֹ כָּל זְמַן שֶׁעֹסְקִין בְּאוֹתוֹ עֲנִין⁵², וְאָף עַל פִּי שֶׁהִקְנִין בְּפָנֵי עֲדִים; וְאִם הִפְסִיק הָעֲנִין - אֵין אֶחָד מֵהֶם יְכוֹל לְחֹזֵר, אָף עַל פִּי שְׂאִין בִּינֵיהֶן עֲדִים. וְכִשֶׁם שֶׁחֹזֵר הַמוֹכֵר וְהַנוֹתֵן, כֵּף חֹזֵר הַלוֹקֵחַ וְהַמְּקַבֵּל כָּל זְמַן שֶׁעֹסְקִין בְּאוֹתוֹ עֲנִין; מֵה שְׂאִין בֵּן בְּשֶׁאֵר דְּרָכֵי הַקְּנִיָּה⁵³.

(51) בבא-בתרא קיד. (52) שם, כרב יוסף ולא כרבה. (53) שהרי הזכירו שם רק "קנין". וטעם ההפרש בין קנין סודר ושאר דיני הקנאה, כמו שכתבנו למעלה, ששאר הקנינים כגון חזקה ומשיכה הם בגוף החפץ, ובכסף, מפני שהמוכר מסתלק מיד עם קבלת המעות.

יא. יֵשׁ דְּבָרִים הִרְבֵּה⁵⁴ שְׂאִינָן צָרִיכִין קִנְיָן, וְאֵין לְקִנְיָן בְּהֶם טַעַם. כְּגוֹן הַמְּשַׁחֲרֵר אֶת עַבְדּוֹ וְהַמְּגַרֵּשׁ אִשְׁתּוֹ, או עוֹשֶׂה שְׁלִיחַ⁵⁵, או הַמוֹסֵר מוֹדְעָה או הַמְּבִטֵּל מוֹדְעָה, או הַמוֹחֵל לְחִבְרוֹ⁵⁶ חוֹב או פְּקוּדֵין⁵⁷ שֶׁיֵּשׁ לוֹ בְּיָדוֹ. וְכָל כְּיוּצָא בְּדְבָרִים אֵלוּ.

(54) אלו דברים פשוטים, שלא מצינו בהם קנין בשום מקום, שבאמירה גמר הדברים (מגיד-משנה). (55) ראה להלן פרק א מהלכות שלוחין ושותפין הלכה א. (56) ראה בפרק יז מהלכות אישות הלכה יט. וב'תוספות' לסנהדרין ו. ד"ה צריכה. (57) להלן בפרק ג מהלכות זכיה ומתנה הלכה ב, כתב רבינו: "מחל לחבירו חוב שיש לו עליו, או נתן לו הפקדון שהיה מופקד אצלו, הרי זו מתנה הנקנית בדברים בלבד". הרי שדעת רבינו כהרא"ש שבדבר שהוא בעין, לא שייך לשון מחילה אלא לשון מתנה, וראה בחושן-משפט סימן רמא סעיף ב, ובהג"ה שם (וראה בלחם-משנה ומשנה-למלך שם).

יב. נִהְיָה רַב הַמְּקוֹמוֹת⁵⁸ לְהִקְנוֹת לְמַקְצָת אֵלוּ הַדְּבָרִים או כְּיוּצָא בְּאֵלוּ, וְאוֹמְרִים: וְקִנְיָנוּ מְפִלוֹנִי שֶׁעָשָׂה פְּלוֹנִי שְׁלִיחַ, או שֶׁמְחַל לְפְלוֹנִי חוֹב שֶׁיֵּשׁ לוֹ

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

להלן. (18) כלומר, בתורת קנין כסף. (19) למעלה פרק ג הלכה א. (20) חליפין. כנ"ל בהלכה א. שהמטבע אינו נקנה בחליפין ואינו נעשה חליפין.

ג. בַּמָּה דְּבָרִים אָמוּרִים? ²¹ בְּזִמְן שְׁקוּנָה שְׁאָר מִטְּלָטְלִין ²² בְּאֶחָד מִמֵּינֵי מִטְּבְּעוֹת אֵלוֹ, אוֹ עֲבָדִים וְקַקְעוֹת ²³; אֲבָל הַדִּינָרִין שֶׁל זֶהב לְגַבֵּי מִטְּבְּעוֹת שֶׁל כֶּסֶף ²⁴ - הֲרֵי הֵן כְּפָרוֹת ²⁵. וְכֵן הַמְּעוֹת שֶׁל נַחֲשֶׁת ²⁶ - כְּמוֹ פְּרוֹת לְגַבֵּי מִטְּבְּעוֹת שֶׁל כֶּסֶף ²⁷.

(21) כלומר, שאף זהב ונחושת נחשבים כדמים. (22) שאז היחס הוא כמו בין כסף ומטלטלין, שאין קונים אלא עם משיכת המטלטלין. (23) ואז הם קונים לגמרי, שהרי עבדים וקרקעות נקנים בדמים (מ"מ). [וראה למעלה פרק ה הלכה ד והערה ז]. (24) שאף-על-פי שהזהב יותר חשוב מהכסף, - האחרון יותר חריף וקל יותר להוצאה, ו"כל דבר שהוא חשוב וחריף קרוי מטבע" (נמוקי-יוסף פרק הזהב). (25) משנה (בבא-מציא מד.), שנוסחתה הבללית, בניגוד לירושלמית, היא לפי העריכה האחרונה של רבי. (26) שם. (27) ועל היחס בין זהב ונחושת לא דיבר רבינו, כי אין זה מפורש בתלמוד, אבל נחלקו בזה רבותינו הראשונים: לדעת הרשב"א, ומצטטו המ"מ, זהב נחשב כפירות לגבי נחושת, מפני שזה האחרון הוא יותר בשימוש, אך הנמוקי-יוסף (שם) מביא בשם הירושלמי, שנחושת נחשב כפירות לגבי זהב; את הדעה האחרונה מסביר יפה הסמ"ע (סימן רג ס"ק יב) ומיצי דבריו: המרחק בחשיבות בין זהב ונחושת הוא הרבה יותר גדול מזה שבין זהב וכסף, וחשיבות זו עושה את הזהב מטבע לגבי נחושת, למרות שזה האחרון הוא יותר חריף. לעומת זה, אין מרחק כזה קיים בין זהב וכסף, וזה האחרון אינו הרבה פחות חשוב מן הראשון, ולכן מכריעה כאן החריפות של הכסף, שיחשב מטבע כלפי הזהב. בש"ע (שם) מביא את שתי הדעות ללא הכרעה.

ד. פִּיצָד? ²⁸ נָתַן לוֹ ²⁹ דִּינָר שֶׁל זֶהב בְּעֶשְׂרִים וַחֲמִשָּׁה דִּינָר שֶׁל כֶּסֶף - נִקְנָה הַכֶּסֶף ³⁰, אִף עַל פִּי שְׁעָרֵינוּ לֹא בָּא הַכֶּסֶף לִידוֹ, וַחֲכִיב ³¹ לָתֵן לוֹ עֶשְׂרִים וַחֲמִשָּׁה דִּינָר שֶׁל כֶּסֶף כְּמוֹ שֶׁפָּסַק ³² עִמּוֹ: אִם חֲדָשִׁים - חֲדָשִׁים ³³, אִם יִשְׁנִים - יִשְׁנִים ³⁴. אֲבָל אִם נָתַן לוֹ עֶשְׂרִים וַחֲמִשָּׁה כֶּסֶף בְּדִינָר זֶהב - לֹא קָנָה, עַד שְׂיַקַּח הַדִּינָר שֶׁל זֶהב ³⁵, וְכָל אֶחָד יָכוֹל לַחְזֹר בּוֹ ³⁶.

(28) ברייתא (בבא-מציא מה:). (29) בתורת קנין כסף, אבל בתורת חליפין אינו מועיל כי פירות אינם נעשים חליפין (לחם-משנה). (30) כלומר, במשיכת הזהב נתחייב בעל הכסף לשלם תמורתו בכסף לבעל הזהב, אבל אין הכוונה שכסף מסוים נקנה תמורתו, שהרי אין כסף נקנה בחליפין. (31) בעל הכסף ליתן לבעל הזהב. (32) כמו שקבעו את המחיר; קביעת המחיר - תנאי קודם לכל קנין שהוא, וראה לעיל פ"ד הלכה יא. (33) אם התנו שיתן לו מטבעות חדשים, חייב ליתן לו חדשים, ואמנם "סתם ישנם עדיפים מחדשים" (סמ"ע שם אות יא), אבל לפעמים רוצה הלווקח לשמור את המטבעות לזמן ארוך, ואז יותר טוב לו

בְּקִנְיָן ⁷. נִמְצָא הַמְּטָבֵעַ אֵינוֹ נִקְנָה בְּקִנְיָן, וְאֵינוֹ נִעְשֶׂה הוּא עֲצָמוֹ קִנְיָן לְקָנוֹת פְּשָׁאָר דְּבָרִים.

(2) אם מחליפים פירות בדבר אחר, ומשך אחד את הפירות, לא נקנה הדבר המקביל לשני. (3) לעיל, פ"ה הלכה ו. (4) בבא-מציא מה: (5) אם החליפו פירות בכלי מסויים, ומשך בעל הפירות את הכלי - נקנים הפירות לבעל הכלי. (6) לעיל פ"ה, הלכה ו. (7) מסקנת הגמרא (שם מו.). והטעם: כל ערכו של המטבע היא הצורה, והיא עלולה להבטל ולהפסל, והרי המטבע כמו שטר שאינו נקנה בחליפין (סמ"ע סימן רג ס"ק ד, וכן כתב הרמב"ן בבבא-מציא מה:).

ב. לְשׁוֹנוֹת ⁸ שֶׁל זֶהב וְשֶׁל כֶּסֶף - הֲרֵי הֵן בְּעֶשְׂרִים שֶׁל פְּרוֹל אוֹ שֶׁל נַחֲשֶׁת; וְהַכֶּל פְּשָׁאָר הַמְּטָטְלִין ¹⁰ הֵן, וְנִקְנִין ¹¹ בְּקִנְיָן ¹², וְקוֹנִין זֶה אֶת זֶה בְּהַחֲלָפָה ¹³, כְּמוֹ שְׁבָאֲרָנוֹ ¹⁴. אֲבָל הַמְּטָבְּעוֹת שֶׁל כֶּסֶף אוֹ דִּינָרִין ¹⁵ שֶׁל זֶהב ¹⁶ אוֹ הַמְּעוֹת שֶׁל נַחֲשֶׁת - הֲרֵי הֵן כְּלָן דְּמִים כְּנֶגֶד שְׁאָר הַמְּטָטְלִין ¹⁷; וְהַנּוֹתָן אֶת אֶחָד מֵהֶן דְּמֵי הַמְּטָטְלִין ¹⁸ - לֹא קָנָה, עַד שְׂיַמְשֶׁף אוֹ יַגְבִּייה, כְּמוֹ שְׁבָאֲרָנוֹ ¹⁹; וְאִין אֶחָד מֵהֶן נִקְנָה בְּקִנְיָן ²⁰, וְלֹא נִעְשֶׂה קִנְיָן.

(8) חתיכות ללא צורת מטבע. וכן הוא בדברי רבינו בפ"ד מהלכות מעשר שני הלכה ט: ". . . בלשון של כסף - והוא הנקרא אסימון". ובפירושו המשנה בתחילת פ"ד בבבא-מציא כתב רבינו: "חתיכות כסף שאינן מצויירות והם הנקראים אסימון". (9) רוצה לומר, שאין דינם כמטבעות שאינם נקנים בחליפין, אבל אין הכוונה שהם כעששיות שהם כלים ועושים בהם קנין חליפין, שהרי כתב בסמוך: "וניקנין בקנין וקונין זה את זה בהחלפה" - הרי שאינם עושים חליפין, ראה להלן. ועיין מגיד-משנה ולחם-משנה. (10) כלומר, ודינם כפירות ולא בכלי כמו שכתבנו למעלה. (11) אבל לא קונים, כדין פירות בהלכה א. (12) סתם "קנין" זה חליפין, ומקור הלכה זו בגמרא (ב"מ מו.). "בפירוטוט (=מעוֹת של נחושת שהם עדיין בלא צורה, כעין אסימון של כסף - רש"י) - דליכא עלייהו טבעא (=שאינן עליהם צורה) - פירא הוּו (דינם כפירות) ומשום הכי נקנו בחליפין" (הגר"א סימן רג, ס"ק טו.). (13) כלומר, שוה בשוה, שחפץ אחד שוה כמו השני, ומין חליפין זה נוהג אף בפירות (למעלה פ"ה הלכה א. ועיין מה שכתבנו שם). ומקור הלכה זו במשנה (שם מד.). (14) פרק ה שם. (15) היחידה של מטבעות-זהב היתה: דינר, ושוייו - עשרים וחמשה דינרים של כסף (ראה להלן הלכה ד). (16) הרמב"ם רואה את ה"זהב" כ"מטבע" ביחס לשאר מטלטלין, ו"כפירות" ביחס ל"כסף" (בהלכה הבאה), הרי"ף (פרק הזהב) האריך מאוד להוכיח את הדר-אנפיות זו של ה"זהב" ביחס ל"כסף" ול"מטלטלין", אך רב האי גאון, ומביאו הרי"ף שם, סובר ש"זהב" תמיד נחשב כ"פירות", אף ביחס לשאר מטלטלין. (17) הדגש על "מטלטלין", אבל זהב ונחושת הם כפירות ביחס לכסף, כמו שיבואר

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בְּקִנְיָן זָכָה בְּמַעוֹת. וְהוּא שְׂיָהוּ אוֹתָן הַמַּעוֹת קִיְמִין, כְּגוֹן שְׂיָהוּ מִפְּקֻדֵינָם⁵⁶ בְּמִקוֹם אֶחָד⁵⁷. אָבֵל רְאוּבֵן שְׂהִיָּה לוֹ חוֹב⁵⁸ עַל שְׂמֻעוֹן, וְהִקְנָה לְלוֹי קְרָקַע וְעַל גְּבִיָּה חוֹב שְׂיֵשׁ לוֹ אֶצֶל שְׂמֻעוֹן - נִרְאָה לִי⁵⁹ שְׂאֵל קְנָה הַחוֹב.

51) בכמה מקומות בגמרא (כגון בבא-מציעא מו. ובבא-בתרא קמט:) יש משא ומתן ארוך כיצד להקנות כסף, והמסקנא - אחרי שדחו שורה של קנינים שאן להם מקום בכסף כגון חליפין - שאין רק האפשרות הזאת שמביאה רבינו. 52) היינו, בכסף מסויים, שיזכה בו ויהיה ברשותו, אבל להטיל עליו חוב שישלם לו תמורת החפץ, אפשר עלידי משיכה בחפץ (כסף-משנה). 53) שאם הוא ברשותו - חצרו קונה לו. 54) כלומר, ב'קנין אגב', ראה למעלה פרק ג הלכה ח. 55) המקום, שבו מונחים המעות. 56) ואין לנפקד הרשות להחליפם. 57) וכל-שכן אם נמצאים בידי הנותן. 58) היינו, מלוה על פה, ודין מלוה בשטר מתברר להלן לפנינו. 59) כי בגמרא יש פנים לכאן ולכאן. במקום אחד (בבא-קמא קד:) הביאו עובדא של הקנאת מעות ב'קנין אגב', ויש גורסים שם: "רב פפא הוה מסיק תריסר אלפי זוזי בי חוזיא". כלומר, שהנותן היה לו עליהם מלוה בסכום זה, ויוצא שגם מלוה אפשר להקנות ב'קנין אגב'. אבל במקום אחר (ב"ב עז:): "רב פפא הוה ליה תריסר אלפי זוזי בי חוזיא", ואפשר שהיה לו פקדון אצלם (ויש ספרים שגורסים כן גם בב"ב שם, עיין 'תוספות' בבא-בתרא שם ד"ה רב פפא).

ח. הָיוּ⁶⁰ עוֹמְדִים שְׂלֻשְׁתָּן⁶¹, וְאָמַר לוֹ: מָנָה שְׂיֵשׁ לִי בְיָדְךָ, בֵּין פְּקֻדוֹן בֵּין מְלוּוָה⁶², תְּנֶהוּ לְזֶה - קְנָה לִי⁶³, וְאֵין אֶחָד מִשְׂלֻשְׁתָּן⁶⁴ יָכוֹל לְחַזֵּר בּוֹ. וְדָבָר זֶה⁶⁵ אָמְרוּ חֲכָמִים, שְׂהִיא הִלְכָה שְׂאֵין לָהּ טַעַם⁶⁶. לְפִיכָךְ אֵין לְמַדִּין מִמָּנָה לְדִין אֶחָד⁶⁷.

60) גיטין יג: ויד. 61) ראוּבֵן (המלוה או המפקד) המקנה, שמעון (הלוה או הנפקד) הנותן, ולוי המקבל. 62) אף-על-פי שאין הכסף בעין, שהרי מלוה להוצאה ניתנה, ובכל זאת קונה במעמד שלשתן - שם, במסקנת הגמרא. 63) ראה בפרק ה מהלכות אישות הלכה יז, שגם לענין קידושין מועיל קנין זה. 64) אף לוי המקבל אינו יכול לחזור בו, שאם מקבל זה הוא בעל חוב של הנותן, אין המקבל-המלוה יכול לחזור בו ולתבוע שוב את הלוה (מגיד-משנה), וכמו כן אין ראוּבֵן (המלוה-המקנה) יכול לתבוע חובו משמעון (הלוה-הנותן). כמבואר בהלכה ט (כסף-משנה). 65) שם (יד.). אחרי שקלא-וטריא ארוכה ואחרי שנדחו הטעמים, בהם רצו לבסס הלכה זו. 66) כלומר, אין לה בסיס משפטי, והיא כאילו "קבלה למשה מסיני, שאין לתת בה טעם" (רש"י). אבל יש טעם וסיבה למה עשו חכמים תקנה זו, והיא להקל על המשא-ומתן: "משום תקנת השוק, שמי שקונה סחורה, ואין בידו מעות, מעמידו אצל בעל חובו ואינו צריך להמתין עד שיקנה לו הקניין" ('תוספות' שם ד"ה כהילכתא).

חדשים. 34) שהרי, כאמור, סתם ישנים עדיפים מחדשים. 35) כדין כל המטלטלין שאינם נקנים בכסף אלא בהגבהה או במשיכה (לעיל פ"ג ה"א). 36) כדין הנותן כסף בעד מטלטלין (שם הלכה ד). אבל חייב ב"מי שפרע" (להלן פרק ז הלכה א).

ה. הָיָה לִי³⁷ שְׁלֻשִׁים אֶסְרִי³⁸ שֶׁל נְחֻשֶׁת בְּדִינָר שֶׁל כֶּסֶף - נִקְנָה הַדִּינָר³⁹ שֶׁל כֶּסֶף, וְחַיֵּב לְתַן לוֹ כְּמֹו שְׂפֶסֶק עִמּוֹ: אִם דִּינָר חָדָשׁ - חָדָשׁ, אִם יָשָׁן - יָשָׁן. אָבֵל אִם נִתַּן לוֹ דִּינָר שֶׁל כֶּסֶף בְּשְׁלֻשִׁים אֶסְרִי - לֹא קְנָה, עַד שְׂיַקַּח הָאֶסְרוֹת שֶׁל נְחֻשֶׁת, וְכָל אֶחָד מֵהֶן יָכוֹל לְחַזֵּר בּוֹ.

37) תוספתא בבא-מציעא פרק ג, והובאה ברי"ף וברא"ש. 38) המחיר הרגיל היה עשרים וארבעה איסרים עבור הדינר (קידושין יב.). וכאן המדובר כשהוולו האיסרים (פילפולא חריפתא להרא"ש פ"ד אות א). 39) במשיכת הנחושת, שהוא פרי ביחס ל"כסף", ואף כאן, בקנין דמים ולא בקנין חליפין, כנ"ל בהלכה ד.

ו. וְכֵן⁴⁰ מַעוֹת הָרְעוּת⁴¹ שְׂפֶסֶלְתָּן⁴² מְלֻכוֹת⁴³ או הַמְּדִינָה⁴⁴, או דִּינָרִין שְׂאֵינָן יוֹצְאִין⁴⁵ בְּאוֹתָהּ מְדִינָה וְאֵין נוֹשְׂאִין וְנוֹתְנִין בָּהֶן עַד שְׂמֻשְׁנֵין אוֹתָן לְמַטְבַּע אַחֵר - הָרִי הֵן כְּפָרוֹת⁴⁶ לְכָל דְּבָר, וְנִקְנִין בְּקִנְיָן⁴⁷, וְקוֹנִין אֶת הַמַּעוֹת⁴⁸, וְאֵין הַמַּעוֹת קוֹנוֹת אוֹתָן⁴⁹, כְּשֶׂאֵר כָּל הַפְּרוֹת⁵⁰.

40) כלומר, עוד מקרה שמטבע יש לו דין של פירות. 41) משנה (בבא-מציעא מד.) "מעות הרעות קונות את היפות". 42) בטלתן; כך מפרש הרמב"ם את ביטוי המשנה: "מעות רעות", שהם מעות שנפסלו, ועיין במגיד-משנה מה שכתב בשם הרשב"א. 43) שם (מו:). מלכות כוללת הרבה מדינות; ונחשבות כ"פירות" אף אם האזרחים ממשיכים בחשאי להשתמש עדיין במטבע זו. למרות הביטול הרשמי (בגמרא שם). 44) אזור אחד בתוך המלכות, ועדיין המטבע יוצא באזורים אחרים של אותה מלכות. 45) הרי"ף (פרק הזהב), והיינו שלמעשה חדלו להשתמש בהם, אם כי לא ביטלו אותם עדיין רשמית. 46) אבל לא ככלי, ועיין פ"ה הלכה ו, והלכה ח. 47) כלומר, בקנין סודר. אבל לא קונים כמו פירות. 48) בתורת קנין כסף. כלומר, מחייבין את הצד השני לשלם מעות, אבל לא שקונים מעות מסוימות, שאין מעות נקנין בחליפין. הש"ע כותב בזהירות: "ומתחייבין לתת מעות שפסקו" (סימן רג, סעיף ח). 49) אם נתן מעות טובות ולא משך את הרעות. 50) כלומר, כדרך שאין המעות קונות שאר כל הפירות.

ז. הַמַּטְבַּע אֵין לוֹ דָרָךְ⁵¹ שְׂיִזְכָּה בּוֹ⁵² מִי שְׂאֵינּוּ בְּרִשּׁוֹתוֹ⁵³ אֶלָּא עַל גְּבִי קְרָקַע⁵⁴. כְּגוֹן שְׂקָנָה הַקְּרָקַע וְעַל גְּבוֹ הַמַּעוֹת, או שְׂיִשְׁכַּר אֶת מְקוֹם הַמַּעוֹת⁵⁵. בֵּינָן שְׂזָכָה בְּקְרָקַע בְּכֶסֶף או בְּשֶׁטֶר או בְּחֻזְקָה או

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

דעת רוב הפוסקים שצריך דוקא בכתב. ולפיכך צריך לפרש, ששני הקנינים האלו - שתי מטרות נפרדות להם: המסירה באה להקנות את נייר השטר ואין בכוחה כלל להקנות את השעבוד, שהוא דבר נפרד לגמרי מהשטר, ואינו נגזר אחריו, ואינו כלול בו, ולפיכך יש צורך בקנין אחר, היא הכתיבה, הבאה במיוחד להקנות את השעבוד (וראה בנמוקיי"וסף בבא-בתרא פ' המוכר את הספינה). (77) כגון שאבד ממנו שטר המכר, וטוען שחבירו מכר לו השטר בכתיבה ומסירה כדן, ואילו המוכר מכחישו ואומר לפקדון נתתי לך - אינו צריך להביא ראיה בעדים כי אין זה פקדון אלא קנה ממנו, ומקור דברי רבינו בבא-בתרא קעג. כדעת רבא שם. וכן פסק רבינו בפ"ט מהלכות נחלות הלכה י. וראה בפרק טז מהלכות מלוה ולוה הלכה ז. (78) תביעת החוב מאת הלוח. (79) ובוזה, גם רבא האומר שאינו צריך להביא ראיה להכחיש טענות המוכר, מודה שצריך להביא ראיה להכחיש טענת הלוח (ראב"ד, וראה ב'תוספות' יבמות קטז. ד"ה אמאי, והגר"א ח"ו"מ סימן סו ס"ק מא).

יב. קנין השטרות בדרך הזאת 80 - **מדברי סופרים** 81; **אבל מן התורה אין הראיות נקנות, אלא גוף הדבר** 82 **בלבד קנוי. לפיכך** 83, **המוכר שטר חוב לחברו - צדין יכול למחלו** 84, **ואפלו יורשו מוחלו**.

(80) של מסירה וכתיבה, ויש דרך אחרת שהשטר נקנה בה מן התורה, ראה להלן בדברי הראב"ד ובהערה פג. (81) מתקנת חכמים. זו היא שיטת הרי"ף בכתובות פרק הכותב, והוכיח כן מתוך הסוגיא בבא-בתרא קמז: ויש חולקים על זה וסוברים שקנין שטרות מן התורה, ראה ב'תוספות' בבא-בתרא קמז: ויש חולקים על זה וסוברים שקנין שטרות מן התורה, ראה ב'תוספות' בבא-בתרא עו: ד"ה קני לך. ועיין בש"ך לחושן-משפט סימן סו ס"ק א. (82) ואף השעבוד נחשב כדבר בלתי ממשי. (83) מכיון שכל הקנין אינו אלא מתקנת חכמים, אין לו תוקף מלא. (84) כתובות (פה:), ברם המוכר-המוחל חייב לשלם ללוקה השטר פיצויים מדין מזיק (פרק ז מהלכות חובל ומזיק הלכה י). וכתב הראב"ד בהשגה, שאם כתב הלוח בשטר חובו הריני משועבד לך ולכל הבאים מכוחך - אינו יכול למחול. וכתב הכסף-משנה שכן הוא גם לדעת רבינו. ובאופן זה קנוי השטר ללוקה, מדין תורה, ועיין לעיל הערה עט.

יג. האשה 85 **שהקניסה** 86 **שטר חוב לבעלה - אינה יכולה למחול אלא מדעת בעלה; מפני שגדה פידו** 87.

(85) שם. (86) בנכסי מלוג, או בנכסי צאן ברזל, ראה בחושן-משפט שם סעיף כח. (87) נכסי אשה שייכים לבעל, ואין קנין לאשה בלי בעלה.

יד. המקנה 88 **לחברו קרקע כל שהוא, והקנה לו על גבה שטר חוב** 89 - **הרי זה קנה השטר בכל מקום שהוא** 90 **בלא כתיבה ובלא מסירה** 91. **ונראה לי, שגם זה יכול למחול** 92 **אחר שמכרו. וכן המוכר** 93 **קרקע**

(67) באופן שהנותן אינו חייב כלום למקנה, וכמו שביאר להלן הלכה ט.

ט. היתה 68 **ראובן חייב לשמעון מאה זוז, ואמר ללוי: תן לשמעון מאה זוז אלו שאני חייב לו עד שאאתן לך** 69 **או עד שאעשה עמך השבון, ואמר לו: הן! וקבל שמעון - כל אחד משלשתן יכול לחזור בו, ואפלו פרע לוי לשמעון מקצת חובו. לפיכך, אם לא פרע לוי לשמעון - חוזר שמעון** 70 **ותובע את ראובן בשאר חובו** 71.

(68) מקור הלכה זו בבא-מציאה (קיא). במשנה, וכדעת רבה (שם קיב). שאם המחוח (=שלח את הפועל שלו) אצל חנוני (=שאמר בעל הבית לחנוני: תן לפועל בדינר, פירות שאני חייב לו, ואני אשלם לך) - יכול לחזור בו, שמכיון שאין הנותן חייב למקנה, אין כאן קנין מעמד שלשתן (רי"ף שם). (69) שהרי אין לוי חייב לראובן כלום, בניגוד למעלה בהלכה ח, שהנותן חייב למקנה. (70) ומכאן שאם הנותן חייב מעות למקנה (שקנה המקבל, כנ"ל מהלכה ח), שאין המלוה-המקנה, חוזר ותובע חובו מהלוה-הנותן, כיון שהמקבל קנה החוב במעמד שלשתן (כסף-משנה למעלה הלכה ח, עיין שם). (71) אבל המקצת שפרוע אינו יכול לחזור ולתבוע (משנה-למלך).

י. המוכר שטר חוב לחברו, או נתנו לו במתנה - אינו נקנה 72 **במסירת השטר לידו; שלא מסר לו אלא הראיה שבו** 73, **ואין הראיה נתפסת פידו** 74.

(72) בבא-בתרא (עז). ושם: "אמר אממר, הילכתא: אין אותיות נקנות במסירה" (כן היא גירסת רב האי גאון, הר"ח והרי"ף, אבל גירסת הרשב"ם: "הילכתא: אותיות נקנות במסירה"). (73) שהרי השטר אין גופו ממון אלא ראייה או תעודת-אישור על תביעת ממון. (74) שהראייה שבשטר אינה דבר ממש, ולעולם אין קנין חל אלא על דבר שיש בו ממש.

יא. וכיצד יקנה השטר? שיכתב לו 75 **המקנה: קנה שטר פלוני וכל השעבוד** 76 **שיש בו, וימסר לו השטר. ונמצא שנקנה בכתיבה ומסירה. ואין צריך עדים לענין קנייתו** 77, **אבל צריך עדים לענין תביעתו** 78; **שהרי הנתבע אומר לו: מי יאמר שבעל דברים שלי פתב ומסר לך?** 79

(75) לחזק את קנין השטר עושים קנין כפול, כי המסירה לבדה אינה נחשבת, באופן יחסי, אלא כדיבור, אבל הכתיבה היא כפעולה ('תוספות' בבא-בתרא עז. ד"ה אותיות), ויש עוד הסברה אחרת לקנין כפול זה, וראה דברינו להלן. (76) שם (דף עו:): "צריך למיכתב ליה איהו וכל שעבודא דאית ביה". נוסח זה הכרחי הוא, כי בלי הדגשת מכירת השעבוד, אפשר שאינו מקנה לו אלא את הנייר בלבד "לצור על פי צלוחיתו" (=לעשותו פקק לבקבוק). אבל לפי זה היתה מספיקה אמירה בעל-פה, והרי

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

זמן שלא ידוע שהמוכר חזר בו - יכולים השלוחים למסור את השטר לצד השני, ואין צריכים לחשוש שמא חזר בו (רשב"ם שם, ד"ה חוזר בשטר). (102) שהרי כבר החזיק בה, ואף-על-פי שאין הקרקע נקנית אלא בשטר, במקום שכותבים את השטר (למעלה פ"א הלכה ד), ואם חוזר בשטר, למה לא יחזור גם בשדה? - הרי כבר כתבנו למעלה (שם הלכה ח) שבקנין חזקה אין השטר מעכב, והרי דקדק רבינו לכתוב: "והחזיק הזוכה לו" (וראה למעלה הערה צח). ועיין נמוקייסוף בב"ב שם.

טז. אָמַר לְהֵם¹⁰³ : זְכוּ לוֹ בַּשְּׂדֵה עַל מְנַת שְׂתַקְתְּבוּ לוֹ אֶת הַשְּׂטָר - אִף עַל פִּי שְׂהִיזְקוּ לוֹ בַּשְּׂדֵה, חוֹזֵר מִזֶּה וּמִזֶּה¹⁰⁴ עַד שְׂיִגִיעַ¹⁰⁵ שְׂטָר הַמִּתְנָה לְיַד מְקַבְּל הַמִּתְנָה.

(103 בבא-בתרא שם. 104) שהרי התנה שאינו רוצה להקנות אלא אם יקויים התנאי, והרי לא קויים. (105) ואף-על-פי שאין תנאי זה דומה לתנאי בני גד ובני ראובן, ששם היה המעשה (נתינת עבר הירדן להם) לטובת בני גד ובני ראובן, והתנאי היה לטובת המתנה (הוא משה רבינו בשם כל ישראל, שיעברו חלוצים) וכאן התנאי לטובת המקבל - אף-על-פי-כן יש לתנאי תוקף שצריך לקיימו (מגיד-משנה בשם רמב"ן). [ולדעת רבינו בפ"ו מהלכות אישות הלכה יז שבאומר "מעכשיו" או באומר "על מנת" אין צריך שיהא דומה לתנאי בני גד ובני ראובן - דברי רבינו מוסברים על נכון].

~ יום שישי ב' שבט ~

פָּרָק שְׁבִיעִי

(1) נתבארו בו הדברים שאין המקח נגמר בהם אבל יש בין הקונה והמוכר דין מי שפרע, או שהחזר מחוסר אמנה, ונמשך אחר זה מי שנתן מעות לאחר לקנות לו ולא קיים אמנתו וקנה לעצמו, והנמשך אחר זה.

א. מִי שֶׁנָּתַן הַדָּמִים² וְלֹא מִשָּׁה הַפְּרוֹת - אִף עַל פִּי שְׂלֹא נִקְנוּ הַמַּטְלָטְלִין, כְּמוֹ שְׂפָאֲרָנוּ, כָּל הַחוֹזֵר בּוֹ, בֵּין לֹקַח בֵּין מוֹכֵר³, לֹא עֲשֵׂה מַעֲשֵׂה יִשְׂרָאֵל⁴, וְחֵיב לְקַבֵּל⁵ מִי שֶׁפָּרַע. וְאִפְלוּ נָתַן הָעֲרֹבוֹן⁶ - כָּל הַחוֹזֵר מְקַבֵּל מִי שֶׁפָּרַע⁷.

~ נקודות משיחות קודש ~

"מי שנתן הדמים ולא משך הפרות ... כל החוזר בו ... לא עשה מעשה ישראל"

כמבואר, עניין הקניין ברוחניות הוא מה שהתחוננים (ובפרט ישראל) בעבודתם, מקנים את ענייני העולם לקב"ה שהוא "קונה שמים וארץ" בכסף ובמשיכה. כסף מלשון כיסופים והוא הבא בהמשכה מלמעלה למטה, ואילו משיכה עניינה העלאה מלמטה למעלה. והנה, כל גילוי האור - כסף - אהבה רבה, הוא בכדי שהאדם יעלה את ענייני העולם למעלה, ולכן אם "חזר בו"

וְכָתַב הַשְּׂטָר וְאִין הַלֹּקַח עִמּוֹ⁹⁴ - בֵּין שְׂהִיזְקוּ⁹⁵ הַלֹּקַח בְּקִרְקַע נִקְנָה הַשְּׂטָר בְּכָל מְקוֹם שֶׁהוּא.

(88 בבא-בתרא עז: 89) ויש אומרים (הרא"ש, נמוקייסוף בשם רב האי גאון), שדווקא שטר מכירה של אותה הקרקע הנמכרת, נקנה ב'קנין אגב', והיא הדוגמא המובאת בענין זה בגמרא - אבל לא שטר אחר. (90) כן כתב רבינו למעלה פ"ג ה"ט: "כיון שקנה הקרקע נקנו המטלטלין, אע"פ שאינן צבורין בתוכה". (91) שכיון שמקנה אגב קרקע דינו כקרקע שנקנית בכסף, בשטר ובחזקה ואין צריך יותר (סמ"ע חו"מ סימן סו ס"ק כה). וכתב הכסף-משנה שצריך לומר לו בעל-פה שהוא מקנה לו את השעבוד. ברם רבינו חננאל סובר, ש'קנין אגב' אינו עומד אלא במקום מסירה, ולכן צריך עוד להוסיף קנין כתיבה. (92) בגמרא לא הזכירו מפורש דין המחילה בקנין שטר ע"י 'קנין אגב'. ברם הדבר הוא הגיוני, אחרי שגם 'קנין אגב' הוא רק מדרבנן, וכמו שכתבו ה'תוספות' בבבא-קמא יב, ד"ה אנה, וראה בלחם-משנה. (93) בבא-בתרא שם. (94) שמותר לעשות כן (ב"ב שם, ולהלן פרק כד מהלכות מלוה ולוה ה"א), שהרי לא יכול להיות כאן שום הפסד אלא למוכר בלבד, אם ימצאנו הלוקח (שהשטר נכתב על שמו) וינצלו טרם שקנה את השדה, ואין לנו לחשוש יותר מהמוכר עצמו (רשב"ם שם עז: ד"ה כמותה ששנינו). (95) הראב"ד הוסיף כאן, שצריך לומר מפורש: קנה אגב קרקע. [ויתכן כי דעת הרמב"ם היא ששטר שנכתב על אותה קרקע שהוא "אפשרא דארעא" (= "סן האדמה"), כמו שאמרו בקידושין כז. הרי הוא כאילו צבור בתוך הקרקע (וכן נראה בגמרא קידושין שם), ובצבורין אין צורך לומר קנה אגב קרקע, כמו שכתב רבינו למעלה פ"ג ה"ט, ועיין ראב"ד שם].

טו. הָאוֹמֵר⁹⁶ : זְכוּ בַּשְּׂדֵה זֶה⁹⁷ לְפָלוֹנִי, וְכָתַבוּ לוֹ אֶת הַשְּׂטָר⁹⁸; וְהִחִיזִק הַזּוֹכֵה לוֹ⁹⁹ בְּקִרְקַע - יֵשׁ לְזוֹתָן¹⁰⁰ לְחֹזֵר בַּשְּׂטָר¹⁰¹ עַד שְׂיִגִיעַ לְיַד בַּעַל הַמִּתְנָה, וְאִף עַל פִּי שְׂאִינוּ יָכוֹל לְחֹזֵר בַּשְּׂדֵה¹⁰².

(96) בבא-בתרא עז. וקידושין כז. (97) אומר לשלוחים, שיעשו קנין בקרקע מתוך כוונה לזכות בה בשביל המקבל. (98) וגם מצוה עליהם לכתוב לו שטר. (99) השליח עשה קנין חזקה בשביל המקבל. ולדעת רשב"ם (שם) המדובר בקנין חליפין. וראה להלן. (100) דקדק לכתוב "לנותן", וכן להלן: "בעל המתנה", ולכאורה אפשר להסיק מזה, שסובר רבינו כדעת רבינו-תם (ב'תוספות' שם ד"ה חוזר), שרק במתנה הוא חוזר בשטר, אבל במכירה אינו יכול לחזור בשטר, שוודאי על דעת כן נמכר שיהא ללוקח שטר. אבל המגיד-משנה והלחם-משנה סוברים שמתוך זה שהביא רבינו הלכה זו בהלכות מכירה, נראה שהמדובר גם במכירה. (101) אינו יכול לחזור בקרקע, אחרי שנעשה כבר הקנין, אבל יכול לחזור בשטר, שהרי לא נקנה למקבל עד שיגיע לידו, כי אף-על-פי שנתן לו השדה - אינו רוצה שיכתבו עליה שטר, לפי שעל-ידי השטר ניתן פומבי לדבר, וערכו הכלכלי יורד על-ידי הידיעה בדבר הפחתת הרכוש הקרקעי שלו ('תוספות' שם ד"ה חוזר בשטר). אולם, כל

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

8) מקללין. כרבא ולא כאביי (בבא מציעא שם). וראה למעלה הלכה א. וכתבו התוספות (שם, דיבור המתחיל בעושה מעשה עמך), שאף על פי שהחזיר אינו עושה מעשה עמך ומותר לקללו - אין זה אלא לקללו על המקח הזה, אבל לא לקללו סתם. 9) הביטוי "אותו" לאו דווקא, שהרי, לדעת רבינו, לא מכוננים את הקללה ישר אליו (ראה להלן), אלא הכוונה: בנוכחותו (ועיינין סמ"ע סימן רד, סעיף קטן ז). 10) אבל בפירושו המשנה כתב רבינו: "יש לו לצעוק אותה צעקה במעמד האיש ההוא שהוא צועק עליו, ובאיזהו מקום שירצה - מי שפרע כו". 11) נקט אלו מפני שבהם נתבאר לעינינו ההשגחה הפרטית של השם יתברך ומשום הכי נקט שטבעו בים ולא שאר מכות לפי שטביעתם בים היה מורה על ההשגחה פרטית של השם יתברך וכו". 12) מכאן ואילך אינו במשנה, אבל בביריתא שהובאה בגמרא (ב"מ מח). 13) כלומר, בדיבור שיש בו ליווי של מעשה קצת, כגון מתן דמים. שאילו בדיבור בלבד אין מי שפרע כמו שכתב רבינו להלן הלכה ח (כסף משנה) אבל אין מקללים אותו בלשון נוכח.

ג. הנותן¹⁴ דמי המטלטלין או מקצת הדמים¹⁵, וחזר בו הלוקח¹⁶, ואמר לו המוכר: בוא וטל מעותיך - הרי המעות אצלו כמו פקדון¹⁷, ואם נגנבו או אבדו - אינו חייב באחרייתן¹⁸. אבל אם חזר בו המוכר¹⁹ - הרי המעות ברשותו, וחייב באחרייתן²⁰, ואף על פי שחזר בו ואמר ללוקח: בוא וטל את שלך, עד שיקבל עליו מי שפרע, ויאמר לו²¹ אחר כך: בוא וטל את שלך²².

14) החלק השני של הלכה זו: חזרת המוכר, אין לו מקור מפורש בגמרא, אבל יסודו בדברי הגאונים שהובאו ברי"ף שם. ואילו החלק הראשון: חזרת הלוקח אין לו שום מקור לא בגמרא ולא בדברי הגאונים, וראה להלן. 15) כמבואר בהלכה א שגם הנותן עירבון קנה לעניין מי שפרע. 16) וחייב הוא, כאמור, ב"מי שפרע". 17) והרי הוא כשומר חנם. 18) כמו כל שומר חנם. וראה להלן למה דינו כשומר חנם. 19) בבבא מציעא מט. הביאו עובדה באחד שנתן כסף למוכר שומשומין עבור שומשומין ולפני שעשה משיכה בשומשומין, הוקרו, והמוכר חזר בו ואמר ללוקח שיבוא לקחת בחזרה את כספו ועד שבא לקחת את כספו, נגנב אותו הכסף. ופסק רבא שאין המוכר חייב באחירות כלל לא כשומר שכר ולא כשומר חנם, אבל חכמים אחרים שאלו לפניו: והלא לא קיבל עוד מי שפרע, ואולי לא יקבל והמקח יישאר מקח ונמצא שהכסף ברשותו? והודה להם רבא על זה. ואף על פי שנתברר שכל העובדה הזאת וההוראה של רבא וחזרתו על ידי שאילת החכמים - לא היו במציאות כלל והעובדה הייתה באופן אחר, בכל זאת פסק רב האי גאון (הובא ברי"ף) שהלכה כדעת חכמים וכחזרתו של רבא כמו שהובא שם, באופן שכל זמן שלא קיבל המוכר "מי שפרע" הרי הוא באחירותו של המוכר. וראה להלן. 20) הרי"ף אומר מפורש, שדינו כשואל, לפי שיש לו רשות להשתמש בכסף הזה, וחייב אף באונסין, ברם

היינו שקיבל את הכסף ולא משך, היינו לא העלה את עניני העולם למעלה, צריך לקבל "מי שפרע" כדי שיבין את חומר העניין.

ומה שמזכיר "מי שפרע מדור המבול ... כו" שהיה לפני מתן תורה, הוא מכיון שכל עניין המשיכה הוא מצד גדרי העולם שלא יתברר אם לא שימשכוהו ויעלוהו למעלה, אבל מצד ישראל שהם למעלה מהעולם ונמצאים בו רק מצד ציווי ה' לצאת ממקומם ודרגתם ולירד למטה, יכולה העבודה להיעשות בדרך של מנוחה ושלוש על ידי ריבוי גילוי אור, כבימי שלמה המלך שאז נתקבצו ובאו כל ניצוצות הקדושה למקומו ודרגתו של שלמה, שעליו נאמר "וישב שלמה על כסא ה'" (דברי הימים-א כט, כג). אבל מצד החטא והגלות יש צורך בעבודת האדם בדרך מלחמה דווקא. ומכיון שהירידה בגלות היא מצד אומות העולם ומצד גדרו של העולם, מזכירים לו "מי שפרע מדור המבול" כי הפרעון הוא על העדר העבודה של בירור העולם.

(ספה"ש תשמ"ט ח"ב ע' 683)

מתוך רמב"ם "פרס המלך")

2) בתור קניין כסף. 3) שניהם יכולים לחזור בהם, כמו שכתב רבינו למעלה פרק ג הלכה ד. 4) ואינו בכלל מה שאמרה תורה (שמות כב, כז) "ונשיא בעמך לא תאור" (=לא תקלל), לפי שזה אינו עושה מעשה עמך, מעשה ישראל, שהרי נאמר (צפניה ג, ג): "שארית ישראל לא יעשו עוולה ולא ידברו כזב". ולפיכך מותר לקללו ולאוררו במי שפרע (בבא מציעא מח: ורש"י ורי"ף שם). ושניהם, המוכר והלוקח, כל אחד מהם החזיר בו מן המקח חייב ב"מי שפרע". 5) משנה בבבא מציעא מד. "אבל אמרו, מי שפרע מאנשי דור המבול כו", ולפי המבואר בגמרא (שם מח:): אין זה סיפור דברים בלבד, אלא שחייבים להטיל עליו קללת "מי שפרע" "לעשות חיזוק לדבר, לפי שבהמון העם קל לחזור כל זמן שלא נגמר המקח" (הרא"ש פרק הזהב). ואף על פי שעקרו חכמים קניין כסף, ולא נקנו המטלטלין לקונה - מכיוון שמן התורה הוא קונה, ויש רשות למוכר להשתמש בכסף (להלן הלכה ג), הואיל וכן יש לו קללת מי שפרע אם הוא חוזר בו (קצות החושן סימן רד, סעיף קטן ב). וראה להלן הלכה ה והערה שם [אבל לפי זה יש להבין למה חייבו את הלוקח, שאין לו שום הנאה, במי שפרע]. 6) כלומר: נתן מקצת דמים לקניין בתורת פירעון חלקי, ואת השאר הוא מתחייב להוסיף ולשלם בתאריך יותר מאוחר. 7) לפי שהלכה כרבי יוחנן, לגבי רב (בבא מציעא מח:), שעירבון קונה כנגד כולו. והרי זה כאילו נתן כל הדמים.

ב. וְכִיצַד מְקַבֵּל מִי שֶׁפָּרַע? אֲוֵרְיִין⁸ אֹתוֹ⁹ בְּבֵית דִּין¹⁰ וְאֲוֵרְיִין: מִי שֶׁפָּרַע מְאֲנָשֵׁי דֹר הַמְּבֹבֵל¹¹ וּמְאֲנָשֵׁי דֹר הַפְּלִגָּה וּמְאֲנָשֵׁי¹² סֹדֶם וְעַמּוּרָה וּמְצַרִּים שֶׁטְּבַעוּ בָּיָם, הוּא יִפְרַע מִמֵּי שְׁאִינוֹ עוֹמֵד בְּדַבְּרוֹ¹³. וְאַחַר כֵּן יִחְזַר הַדְּמִים.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

טבעת לחבירו ורצה לחזור בו חוזר בו ואינו מקבל עליו מי שפרע". והטעם בזה: שלא חייבו "מי שפרע" אלא באופן שהוא קונה מן התורה ויש לו רשות להשתמש בכסף (למעלה הלכה א ועיין שם בהערה) וכן נראה בגמרא (בבא מציעא מז): שאמרו: "... מי שפרע, אי אמרת בשלמא מעות קונות, משום הכי קאי באבל [אמרו מי שפרע], אלא אי אמרת מעות אינן קונות, אמאי קאי באבל [אמרו מי שפרע]". וראה להלן הלכה ו בדבר קניין "רושם".

ו. **מְכַר לֹו בְּדָבָרִים בְּלֶבֶד, וּפְסָקוּ הַדְּמַיִם³¹, וְרָשָׁם הַלֹּקַח רָשָׁם³² עַל הַמִּקְח פְּדֵי שְׂהִיָּה לֹו סִמְנָן יְדוּעַ שְׁהוּא שְׁלֹו - אָף עַל פִּי שְׁלֹא נָתַן מִהַדְּמַיִם פְּלוּם, כֹּל הַחֲזוּר בֹו אַחַר שְׂרָשָׁם מְקַבֵּל מִי שִׁפְרָע³³. וְאִם מִנְהַג הַמְּדִינָה הוּא שְׂהִיָּקְנָה הַרָשָׁם קִנְיָן גְּמוּר - נִקְנָה הַמִּקְח³⁴, וְאִין אֶחָד מֵהֵן יְכוּל לְחַזֵּר בֹו, וְיִהְיֶה זֶה חֵיב לְתֵן דְּמַיִם³⁵.**

31) תנאי הכרחי הקודם לכל קניין, וראה לעיל פרק ד הלכה יא. 32) זה פירוש המלה "סיטומתא", המובאת בגמרא (שם). 33) כך מסקנת הגמרא (שם), ופירוש הסמ"ע: "חז"ל תיקנו [אף במקום שאין המנהג שהרושם קונה קניין גמור] להיות לרושם דין נתינת מעות על המקח [שיקבל מי שפרע]". 34) בבא מציעא שם. ומכאן "שהמנהג מבטל הלכה בכל כיוצא בזה, שבכל דבר שבממון על פי המנהג קונין ומקניין" (מגיד משנה בשם הרשב"א). "ובזמן הזה שנהגו הסוחרים שמוסרים לקונה את המפתח וסוגרים בו - קונה בעניין שכירות בית כשסר לו המפתח" (הגהות מיימוניות כאן אות ה בשם ספר המקצועות). 35) [בקניין הגבחה שהיא מן התורה ואף בקניין משיכה שהיא מדרבנן, כתב רבינו (למעלה פרק ג הלכה ה) ש"כופין את הלוקח ליתן הדמים", ואילו "סיטומתא" שאינה אלא מנהג, סובר רבינו, שאין מנהג לכופו ולהוציא ממנו ממון. ועיין רש"י לכתובות צא: דיבור המתחיל מצוה, שסובר שאין כופין אלא במצוה המפורשת בתורה, ובתוספות שם פו. דיבור המתחיל "פריעת" חלקו עליו וכתבו שאף במצוה דרבנן כופין אותו, עיין שם].

ז. **דָּבָר בְּרוּר³⁶ הוּא, שְׂאִין דִּין זֶה אֵלָא בְּשָׂרָשָׁם בְּפָגִי הַמוֹכֵר, אוּ שְׂאֵמֵר לֹו הַמוֹכֵר: רָשָׁם מְקַחְךָ; שְׁהִיָּה גְמֵר לְהַקְנוֹתָן, כְּמוֹ שִׁבְאֵרְנוּ בְּחֻזְקָה וּבְמִשְׁיָכָה.**

36) "זה פשוט, שלא עדיף משאר קניות" (מ"מ).

ח. **הַנּוֹשֵׂא וְנוֹתֵן בְּדָבָרִים בְּלֶבֶד³⁷ - הָרִי זֶה רְאוּי לְעֵמֵד לֹו בְּדָבָרוֹ, אָף עַל פִּי שְׁלֹא לְקַח מִן הַדְּמַיִם פְּלוּם, וְלֹא רָשָׁם, וְלֹא הַנִּיחַ מְשֻׁבֵּן. וְכֹל הַחֲזוּר בֹו, בֵּין לֹקַח בֵּין מוֹכֵר - אָף עַל פִּי שְׂאִינוּ חֵיב לְקַבֵּל מִי שִׁפְרָע, הָרִי זֶה מִמְּחֻפְרֵי אֲמָנָה³⁸, וְאִין רוּחַ חֻזְקָתִים נוֹחָה הַיְמָנוּת³⁹.**

37) בלי פעולת קניין, כמבואר בסמוך בדברי רבינו. 38) לשון הגמרא: "דברים יש בהם משום מחוסרי אמנה" (לפי נוסחת נימוקי יוסף בבא מציעא שם). "הנותן עירבון

מתוך דברי הרמב"ם - ובפרט בהצעת הראב"ד (מ"מ) - נראה שהוא סובר שדינו כשומר שכר, שאף על פי שיש לו רשות להשתמש - כל עוד שלא השתמש בהם אינו כשואל אלא כשומר שכר (ראה בבא מציעא מג. לרב נחמן). 21) הכסף משנה מדגיש כאן, שאחרי שקיבל "מי שפרע", צריך הוא עוד פעם לפנות ללוקח, שייקח את מעותיו, ואז, ורק אז, הוא פטור מאחריות. 22) ואז דינו כשומר חנם, שמכיוון שלפני שקיבל "מי שפרע" היה חייב באחריות כשומר שכר - בזה שאמר לו קח בחזרה את כספך אינו בא להפקיע את כל האחריות אלא להקל על עצמו ולפיכך נשאת עליו קצת אחריות כשומר חנם. ואף על פי שבגמרא (בבא מציעא שם) נראה שאינו חייב באחריות כלל - זהו מפני שרבא סובר שאסור לו להשתמש בכסף, וגם לפני קבלת "מי שפרע" אינו אלא שומר חנם. ואף על פי שבגמרא (בבא מציעא שם) נראה שאינו חייב באחריות כלל - זהו מפני שרבא סובר שאסור לו להשתמש בכסף, וגם לפני קבלת "מי שפרע" אינו אלא שומר חנם, אבל אנו שפוסקים להלכה כרבי יוחנן שמעות קונות מן התורה - מותר לו להשתמש בהם, כמו שכתב הרא"ש בבבא מציעא פרק ד סימן יג. ומאותו הטעם כתב רבינו גם בהלכה הראשונה, בחזרת הלוקח, ששם אין "מי שפרע", שהרי הוא כשומר חנם.

ד. **מִי שְׁהִיָּה לֹו חוֹב אֶעֱלֵ חֲבָרוֹ, וְאֵמֵר לֹו: מְכַר לִי חֲבִית שֶׁל יַיִן בְּחוֹב שִׁישׁ לִי אֶעֱלֶךָ, וְרָצָה הַמוֹכֵר - הָרִי זֶה כְּמִי שֶׁנָּתַן הַדְּמַיִם עִתְּהָ²³, וְכֹל הַחֲזוּר בֹו מְקַבֵּל מִי שִׁפְרָע²⁴. לְפִיכָךְ²⁵, אִם מְכַר לֹו קַרְקַע בְּחוֹבוֹ - אִין אֶחָד מֵהֵן יְכוּל לְחַזֵּר בֹו²⁶, וְאָף עַל פִּי שְׂאִין מְעוֹת הַמְּלֻחָה מְצוּיֹת בְּשַׁעַת הַמְּכָר.**

23) הראב"ד השיג ממה שאמרו חכמים (קידושין מז). מלווה להוצאה ניתנה והמקדש במלווה אינה מקודשת והמוכר במלווה אינו קונה - אבל רבינו סמך על סוגיית הגמרא בבבא מציעא מו: שמלווה קונה במכר, וראה למעלה פרק ה הלכה ד ובהערה שם. 24) כדין כל קונה בכסף וחזור בו (למעלה הלכה א). 25) הואיל ומלווה הוא ככסף בעין. 26) והמדובר במקום שאין כותבין את השטר, שהקרקע נקנה בכסף בלבד (למעלה פרק א הלכה ד).

ה. **הַלֹּקַח מִחֲבָרוֹ קַרְקַע אוּ עֲבָדִים²⁷ אוּ שְׂאֵר מְטֻלְטְלִין, וּפְסָקוּ הַדְּמַיִם, וְהַנִּיחַ מְשֻׁבֵּן²⁸ עַל הַדְּמַיִם - לֹא קִנְהָה²⁹; וְכֹל הַרוֹצֵה לְחַזֵּר מִשְׁנִיָּהֶם - חֲזוּר, וְאִינוֹ חֵיב לְקַבֵּל מִי שִׁפְרָע³⁰.**

27) שנקנים בכסף קניין גמור [וראה למעלה פרק ה הלכה ד והערה שם]. 28) שאם יחזור בו מן המקח יוחלט (=יישאר לחלוטין) המשכון ביד המוכר. וראה להלן פרק י"א הלכה ד. 29) "מנה אין כאן - משכון אין כאן (קידושין ח:). כלומר, מנה (=כסף מנה) לא נתן לו וגם המשכון לא נתן לו במתנה ולפיכך אין כאן שום קניין. וכן אין האשה מתקדשת בנתינה זו (שם). וכן פסק רבינו בפרק ה מהלכות אישות הלכה כג. 30) כן מפורש בירושלמי סוף מסכת שביעית (לפי נוסחת נימוקי יוסף בבא מציעא שם). "הנותן עירבון

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

כיוון שידוע שאינו רוצה למכור לו. קידושין שם. מעשה ברבין חסידא בעניין קידושין וברבה בר בר חנה בעניין מקח וממכר. (47) שהמוכר לא רצה למכור למשלח אלא לשליח ובוה יוציא את עצמו מן החדש (סמ"ע שם סעיף קטן ד).

יב. הוּרֵי מְקַצֵּת הַמּוֹרִים, שְׂאֵם קָנָה לְעַצְמוֹ בְּמַעוֹת חִבְרוּ אַחַר שְׂזַקְפָן עָלָיו מְלוֹחָה⁴⁸ - הַרִי קָנָה לְעַצְמוֹ⁴⁹, וּמְקַבְּלִין מִמּוֹנֵוּ⁵⁰ פֶּשְׁאָמֵר 'זְקַפְתִּי אוֹתָם הַמַּעוֹת עַל עַצְמִי בְּמְלוֹחָה'. וְאֵנִי אוֹמֵר, שְׂאֵין דִּין זֶה דִּין אֲמַת, אֲלֵא הַמְּקַח שֶׁל מְשַׁלַּח⁵¹, פֶּמּוֹ שְׂתִּתְבָּאֵר בְּדִין הַעֵסֶק.

(48) "שחושב בנפשו: מעות הללו שנתן לי המשלח, אקנה לי בהן לעצמי, ויהיו מעותי לי בידי בתורת הלוואה, ואשלם לו היום או מחר" (סמ"ע, סימן קפג, סעיף קטן ב). (49) אחרי ששינה, קנה בשינוי כמו שמצאנו בבבא קמא קב: שאם אמר לו המשלח לקנות חטים וקנה שעורים, שקנה לעצמו (מגיד משנה). (50) כלומר, נאמן הוא עלינו. וראה במגיד משנה. (51) רבינו לשיטתו, שפסק בפרק א מהלכות שלוחין ושותפין הלכה ה כרבי יהודה, שאפילו אמר לו לקנות חטים וקנה שעורים, קנה המשלח.

יג. שְׁלֹשָׁה שְׁנֵתָנוּ מַעוֹת לְאֶחָד לְקָנוֹת לָהֶם הַמְּקַח: אִם הָיוּ הַמַּעוֹת מְעַרְבּוֹת⁵² וְקָנָה בְּמְקַצֵּת הַדְּמִים, אָף עַל פִּי שְׂהִיָּתָה פּוֹנֵת הַשְּׁלִיחַ שֶׁזֶה שְׂקָנָה לְאֶחָד מֵהֶן - הַרִי הַמְּקַח שֶׁל בְּלֹן, וְחוֹלְקִין אוֹתוֹ לְפִי מַעוֹתֵיהֶן.

(52) הטור (חושן משפט סימן קפד) מדייק כאן: "אפילו ערבן השליח", ומביא דעה החולקת על זה.

יד. הָיוּ מַעוֹת שֶׁל אֶחָד מֵהֶן צְרוּרִין⁵³ וְחֲתוּמִין⁵⁴, אָף עַל פִּי שְׂהִיָּתָה בְּלֹב הַשְּׁלִיחַ הַזֶּה שְׂיִקְנָה הַמְּקַח לְבְּלֹן - לֹא קָנָה אֲלֵא זֶה שְׂקָנָה הַמְּקַח בְּמַעוֹתָיו בְּלֹבֵד.

(53) קשורים. וגם כאן סובר הטור: אפילו צרם השליח (סמ"ע סימן קפד סעיף קטן א). (54) שיש להם החותם של בעליו.

פֶּרֶק שְׂמִינִי

(1) נתבאר בו דיני ביטול המקח מפני שהלוקח לא השלים הדמים, ודיני שומת הדמים בעניין המכר.

א. הַמּוֹכֵר² שָׁדָה לְחִבְרוּ בְּאֶלֶף זוּז, וְנָתַן לוֹ מְקַצֵּת הַדְּמִים³, וְהָיָה יוֹצֵא וְנִכְנָס⁴ וְתוֹבֵעַ שְׂאָר הַדְּמִים⁵, אִפְּלוּ לֹא נִשְׂאָר לוֹ אֲלֵא זוּז אֶחָד⁶ - לֹא קָנָה הַלּוֹקֵחַ אֶת בְּלֹה⁷, אָף עַל פִּי שְׂכַתְבַּת הַשְּׂטָרָה⁸ אוֹ הַחֲזִיק⁹.

(2) בבא מציעא עז: (3) שאילו לא היה המוכר יוצא ונכנס ותובע שאר הדמים היה קונה את כל השדה (כמו שכתב רבינו להלן הלכה ב, וכמו שכתב למעלה פ"ז ה"א גבי מטלטלין), ועכשיו שיוצא ונכנס ותובע אינו קונה עד שישלם כל הדמים. (4) בגמרא שם: "עייל ונפיק" (= נכנס ויוצא), והרמב"ם שינה וכתב "יוצא ונכנס". ומכאן שכבר נכנס פעם אחת ויצא ונכנס שוב לבית הלוקח לתבוע ממונו,

(שם מט. כדעת רבי יוחנן לגבי רב). כלומר, אנשים המשנים את דבריהם הם נעדרי אמונה, מחוסרי אמן. ומסתמת לשון רבינו נראה שלעולם הרי הוא מחוסר אמונה אף אם הוקר או הוול (וכדעת הראב"ד והרשב"א שהביא המגיד-משנה). (39) שם מת. "והחזור בו אין רוח חכמים נוחה הימנו".

ט. וְכֵן⁴⁰ מִי שְׂאָמֵר לְחִבְרוּ לְתַן לוֹ מְתָנָה, וְלֹא נָתַן - הַרִי זֶה מְמַחְסְרֵי אֲמָנָה. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּמַתָּנָה מוֹעֲטָה, שְׂהָרִי סְמִכָה דַּעְתּוֹ שֶׁל מְקַבֵּל פְּשֵׁהֲבֵטִיחוּ; אֲבָל בְּמַתָּנָה מְרֻבָּה - אֵין בָּהּ חֶסְרוֹן אֲמָנָה, שְׂהָרִי לֹא הָאֲמִין זֶה שְׂיִתֵּן לּוֹ⁴¹ דְּבָרִים אֲלוֹ, עַד שְׂיִקְנָה אוֹתוֹ בְּדְבָרִים שְׂקוֹנִין בְּהֵן.

(40) שם מט. כרבי יוחנן. (41) אבל במכירה יש סמיכות דעת שימכור לו, שהרי הבטיח לו דמי המקח ואף אם הוקר או הוול - שיוקר וזול הם בכלל מתנה מועטת וסמך דעתו (תוספות שם דיבור המתחיל מודה, ונימוקי יוסף שם וראה למעלה הלכה ח). ויש אומרים שאם רבים אמרו לאחד שיתנו לו מתנה מרובה - אם חזרו בהם הם מחוסרי אמונה, לפי שסמכה דעתו של היחיד שהרבים בוודאי לא יחזרו בהם ויתנו לו. ועוד, שלכל אחד מגיע סכום קטן והרי זו כמתנה מועטת (שולחן ערוך חושן משפט סימן רד סעיף ט וסמ"ע שם סעיף קטן יד).

י. הַנּוֹתֵן מַעוֹת⁴² לְחִבְרוּ⁴³ לְקָנוֹת לוֹ קַרְקַע אוֹ מְטַלְטְלִין, וְהִנִּיחַ מַעוֹת חִבְרוּ אֲצִלוֹ וְהִלֵּךְ וְקָנָה לְעַצְמוֹ בְּמַעוֹתָיו - מָה שְׂעַשֶׂה עִשׂוּי⁴⁴, וְהָרִי הוּא מְפַלֵּל הַרְמָאִין.

(42) משנה בקידושין נח: לעניין קידושין, ובגמרא (שם נט.) מובא דין זה גם בעניין מקח וממכר. וכן דברי רבינו בפרק ט מהלכות אישות הלכה י"ז: "העושה שליח לקדש לו אשה והלך וקדשה לעצמו - ואסור לעשות כן. וכל העושה דבר זה וכיוצא בו בשאר דברי מקח וממכר נקרא רשע". (43) וכל-שכן לשליחו, שדעת המשלח סומכת עליו יותר, שוודאי נקראת רמאות (שם). (44) קידושין נט. ובתוספתא (בבא מציעא פרק ד): "הנותן מעות לחבירו ליקח בהן פירות כו' אם יש עדים שלקח ומכר מוציאין ממנו בעל כורחו" וכן הוא בירושלמי (בבא מציעא פרק ה הלכה ג) - הרי שהמקח שייך למשלח ולא לשליח? כתב בספר המתיבות שהתוספתא עוסקת באופן שהשליח קנה במעותיו של המוכר. וזהו שדקדק רבינו וכתב "וקנה לעצמו במעותיו" (ראה במגיד משנה).

יא. הָיָה יוֹדֵעַ⁴⁵ שֶׁזֶה הַמּוֹכֵר אוֹהֵב אוֹתוֹ וּמְכַבְּדוֹ, וּמוֹכֵר לוֹ וְאֵינוֹ מוֹכֵר לְמְשַׁלְּחוֹ - הַרִי זֶה מְתָר לְקָנוֹת לְעַצְמוֹ⁴⁶; וְהוּא שְׂיִחְזוֹר וְיודֵיעוֹ. וְאִם מְפַחֵד שְׂאָמָ יָבֹא אַחַר וְיִקְדָּמוּ לְקָנוֹת - הַרִי זֶה קוֹנָה לְעַצְמוֹ וְאַחַר כֵּן מוֹדִיעוֹ⁴⁷.

(45) בשעת המקח (ט"ז סימן קפג סעיף ב). (46) ואינו מחוייב להשתדל אצל המוכר שיסכים למכור למשלח -

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מן העידית? - אלא הדברים מוסבים לראש הדברים כשאומר "תן לי מעותי", שאז הרי הוא כבעל-חוב שלוקח מן העידית, ולפי שחזר בו המוכר קנסוהו ונתנו ללוקח מן העידית, וראה בכסף-משנה. (16) שם בגמרא.

ג. **מְכַר שְׂדֵהוּ**¹⁷ **מִפְּנֵי רְעֵתָהּ**¹⁸, אָף עַל פִּי שֶׁהוּא יוֹצֵא וְנִכְנָס וְתוֹבֵעַ שְׁאָר הַדְּמִים - קָנָה הַפֶּל, וְאֵין הַלּוֹקֵחַ¹⁹ יָכוֹל לְחַזֵּר בּוֹ; שֶׁזֶה שְׁתוֹבֵעַ²⁰ וְרוֹדֵף, לֹא מִפְּנֵי שְׂעֵדִין לֹא גָמַר וְהִקְנָה, אֲלֵא פְּדֵי שְׁלֹא יִחְזַר בּוֹ הַלּוֹקֵחַ.

(17) מסקנת הגמרא שם עת. (18) שהקרקע היא רעה, והמוכר מעוניין להפטר ממנה. (19) גם המוכר אינו יכול לחזור, אלא שכאן, מן הסתם, אין הוא מעוניין בזה. (20) לשון הרי"ף (שם).

ד. **וְכֵן הַדִּין**²¹ **בְּמוֹכֵר מְשֻׁלְטִין**: אָף עַל פִּי שֶׁמְשַׁךְ²² הַלּוֹקֵחַ הַפְּרוֹת וְהוֹצִיאָן לְרִשְׁתּוֹ, וְהַמוֹכֵר נִכְנָס וְיוֹצֵא עַל שְׁאָר הַדְּמִים - לֹא קָנָה, וְיָד הַחֹזֵר בּוֹ עַל הַתְּחִלָּה, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ; אֲלֵא אִם כֵּן מְכַר מִפְּנֵי רְעֵת מִמְּכָרוֹ, וְהָרִי זֶה קָנָה הַפֶּל.

(21) כן הוא בגמרא (שם עז): במכירת חמור, ופסק רבא שאינו קונה מכיון שיוצא ונכנס ותובע. (22) כן דעת ה'תוספות' (שם ד"ה עייל ונפיק אזוזי). אבל דעת 'בעל המאור' היא, שאם משך, שוב לא מתבטל המקח. ופסקו של רבא (שם) היה באופן שהיתה רק נתינת דמים בלא משיכה, והשאלה עמדה בקשר לקבלת 'מי שפרע'.

ה. לְקַח שְׁוֵה מֵאֵה בְּמֵאֵתִים²³, וְהַמוֹכֵר יוֹצֵא וְנִכְנָס לְתַבֵּעַ שְׁאָר הַדְּמִים - הָרִי זֶה סִפֵּק אִם הוּא כְּמוֹכֵר שְׂדֵהוּ מִפְּנֵי רְעֵתָהּ, וְאִינוֹ תוֹבֵעַ אֲלֵא מִפְּנֵי שֶׁמְכַר בְּיֹתֵר, אוֹ אִינוֹ כְּמוֹכֵר שְׂדֵהוּ מִפְּנֵי רְעֵתָהּ, וְזֶה שְׁתוֹבֵעַ - מִפְּנֵי שְׂעֵדִין לֹא גָמַר לְהִקְנוֹתוֹ עַד שִׁיקַח כָּל הַדְּמִים. לְפִיכֵךְ, הַרוֹצֵה לְחַזֵּר מִשְׁנִיָּהֶם - אִינוֹ יָכוֹל לְחַזֵּר²⁴; וְאִם תִּפְסֵם הַמוֹכֵר²⁵ מִמְּקַח שֶׁמְכַר כְּנִגְדַּת הַמְּעוֹת שֶׁנִּשְׁאַרוֹ לֹא²⁶ - אֵין מוֹצִיאֵין מִיָּדוֹ.

(23) כן גרס רבינו בגמרא בבא-מציעא שם (מגיד-משנה). ואין אונאה לרקיעות (להלן פרק יג הלכה ח). (24) היינו, לא הלוקח יכול לעכב שאר הדמים, שעדיין לא נתן, ולא המוכר יכול לעכב את מכירת הקרקע, מפני שהקנין עצמו היה ללא ערעור, והספק נולד רק אחרי כן - אין לבטלו (ט"ז לסימן קצ סעיף יג, ועיין משנה-למלך). (25) רק הוא יכול לתפוס, לפי שהוא אומר: ברי לי שתבעתי מפני שעדיין לא גמרתו להקנות עד שאקבל כל הדמים, אבל הלוקח אינו יודע מה כוונת המוכר, ולפיכך אינו יכול לתפוס (נתיבות המשפט). (26) [לפי דברי המוכר, שלא גמר להקנות לא קנה הלוקח כלל ואף כנגד מעותיו (ראה למעלה הלכה א והערה ו) - כן יכול לתפוס כל המקח, אלא שאם יעשה המוכר כן תהיה ידו של הלוקח על העלינה ויבקש בחזרה את מעותיו (למעלה הלכה ב). והמוכר שהאנה את הלוקח:

וכן כתב הרא"ש (בבא-מציעא פ"ו סימן ז), וראה ביאורי הגר"א לסימן קצ, ס"ק כז. (5) ריצה זו אחרי הכסף מוכיחה שסיבת המקח היתה הצורך הדחוף של המוכר בכסף, ורק לשם זה קיים אותו, ומכיון שמטרה זו לא הושגה, מתבטל המקח (נימוקי-יוסף בבא-מציעא פרק השוכר את האומנין). (6) מימרא של רבא, שהושמעה על רקע של עובדה מסויימת. (7) רוצה לומר, בניגוד למה שאמרנו למעלה (פ"ז ה"א) שעירבון קונה כנגד כולו (וכן הוא בהלכה ב כשאינו יוצא ונכנס ותובע) - כאן אין הדין כן אלא אינו קונה את כולה, אבל לעולם אינו קונה אפילו כנגד מעותיו (ראה הגר"א סימן קצ, ס"ק יב), וכן נראה בסמוך. ראה הערה יד. (8) שהרי שטר אינו קונה עד שיתן את הדמים (למעלה פרק א הלכה ז). (9) אף-על-פי שחזקה קונה בלי שטר, אינו קונה עד שיתן את הדמים (למעלה שם הלכה ח והערה לא) - אין זה אלא באופן שאינו יוצא ונכנס ותובע הכסף, אבל אם יוצא ונכנס ותובע אינו קונה עד שיתן דמים - מגיד-משנה למעלה פרק א הלכה ב]. וכתב המגיד-משנה כאן, שהמדובר בין אם החזיק בפניו ובין אם החזיק שלא בפניו ואמר לו "לך חזק וקנה" (ראה למעלה פ"א ה"ח). אבל הרשב"א (הובא בנמוקי-יוסף פרק ו דבבא-מציעא) סובר שאם אמר לו "לך חזק וקנה" - אע"פ שיוצא ונכנס ותובע - קנה, שבאמירתו בוטלה הקפדתו.

ב. חֹזֵר בּוֹ הַלּוֹקֵחַ - יָד הַמוֹכֵר¹⁰ עַל הַעֲלִינָה; רָצָה אוֹמַר לוֹ: הִילָךְ מְעוֹתַי, אוֹ קָנָה מִן הַקְּרָע¹¹ כְּנִגְדַּת הַמְּעוֹת שֶׁנָּתַתָּ לִי. וְנוֹתֵן לוֹ מִן הַזְּבוּרִית שֶׁפָּה¹². וְאִם חֹזֵר הַמוֹכֵר - יָד הַלּוֹקֵחַ עַל הַעֲלִינָה; רָצָה אוֹמַר לוֹ: תֵּן לִי מְעוֹתַי, אוֹ תֵּן לִי קְרָע כְּנִגְדַּת מְעוֹתַי. וְנוֹטֵל¹³ מִן הַיְּפָה¹⁴ שֶׁפָּה¹⁵. וְאִם לֹא הָיָה¹⁶ יוֹצֵא וְנִכְנָס וְתוֹבֵעַ - קָנָה הַלּוֹקֵחַ אֶת פְּלֵה, וְאֵין אֶחָד מֵהֵן יָכוֹל לְחַזֵּר בּוֹ, וְשְׁאָר הַדְּמִים עָלָיו כְּשְׁאָר הַחֹבוֹת.

(10) ברייתא (שם). (11) בגמרא שם הנוסח "הילך קרקע", ורבינו שינה וכתב "קנה", להורות כי עד עכשיו לא קנה גם כנגד מעותיו. (12) כלומר, מן החלק הגרוע ביותר בשדה שקנה. ואף-על-פי שדין בעל חוב לגבות מן הבינונית (פי"ט מהלכות מלוה ולוה ה"א) - כאן קנסוהו חכמים כיון שחזר בו מן המקח ('תוספות' בבא-מציעא שם ד"ה מעידית). (13) לפי המחיר של עכשיו (מגיד-משנה בשם רמב"ן). (14) מן העידית. (15) כדעת רב נחמן בר יצחק בגמרא (בבא-מציעא שם). בניגוד לדעה אחרת שם, שנוטל מן היפה שבכל נכסי המוכר. הרי דעת רבינו, כמו שכתבנו למעלה, שאין המקח חל אפילו כנגד מעותיו, ולפיכך הוא כותב "תן לי קרקע כנגד מעותי ונוטל מן היפה" (וכן כתב בפירוש המשנה בבא-מציעא שם). אבל יש מפרשים שמה שאמרו בגמרא "מהיכן מגביהו מן העידית" - לא מוסב על סוף הדברים "תן לי קרקע", אלא על ראש הדברים "תן לי מעותי", לפי שהם סוברים שכנגד מעותיו המקח קיים, ואם כן הרי זה כ"אומר לחברו חצי שדה אני מוכר לך - שנותן לו מן הכחוש שבה" (להלן פכ"א הכ"ב), ולמה יקח כאן

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בית-דין של שלשה, וראה מגיד-משנה. (39) מכיון שהזכיר "בית-דין", זה מהותו של בית-דין, שהולכין בו אחר הרוב. (40) לדברי רבינו, ישנם שני הבדלים בין הדין הראשון לשני: בראשון הזכיר "שומא" וגם "בית דין", ובשני לא הזכיר לא "שומא" ולא "בית דין". ולפי זה לא ברור מה דינו של המזכיר "שומא" בלי "בית דין". ולדעת רש"י שם, כיון שהזכיר "שומא" אע"פ שלא הזכיר "בית דין" כוונתו ל"בית דין", וזהו לפי נוסחתנו בגמרא שם "כדשיימי בתלתא". (41) שמכיון שלא התכוון לבית-דין, צריך שיהא בהסכמת כל השלשה, ולא בהסכמת הרוב בלבד כמו בבית-דין. (42) מכיון שהוא הזכיר ארבעה, יותר מהמספר הדרוש להרכב בית-דין, סימן שהוא מתכוון - אם כי הוא הזכיר בית-דין - דוקא לדעת כל הארבעה, שאם כוונתו היתה לבית-דין בהרכבו החוקי, לא היה מזכיר ארבעה. (43) כלומר, לא מספיקה הסכמתם לשומא, אלא שגם ימכור לפי שומא זו, שהרי אמר לו "כשאמכרנה", ורק אז היא קנויה לראשון. (44) אבל אם מכר אותה יותר מכפי השומא, אז המכר הוא לשני, כמו בסוף ההלכה הראשונה (לחס-משנה). (45) כרב הונא בר רבי יהושע, ולא כרב פפא (שם). (46) בגמרא (שם) נמקו הלכה זו, ואמרו: מי יודע אם אלו האחרונים הם יותר טובים מהראשונים, ומכיון שהדבר בספק - אין בכוחו של הספק לבטל את המכירה, מאחר שכבר קנו מידו מעכשיו.

פרק השני

(1) נתבאר בו דיני מקח וממכר בהקדשות וביתומים שדינם דומה להקדשות בקצת צדדין, וכן נתבאר בו שיש דבר שאם ניקח בזמן מיוחד שדין כל אדם שווה להקדש שהמקח נגמר מבלתי שלמות תנאיו.

א. המוכר להקדש², ואמר³ לו הגזבר: בכמה אתה מוכר חפץ זה? ואמר: בעשרה - אפלו⁴ היה שנה מאה⁵, פנין שאמר בעשרה אינו יכול לחזור בו; שאמירה לגבוה⁶ פמסירה⁷ להדיוט.

(2) בכא-בתרא קלג: ושם הביאו עובדא, בכנו של יוסף בן יעזר, שמצא מרגלית ורצה למוכרה להקדש, ואמרה לו אשתו, שהוא לא יהיה הראשון לשום מפני שלא יוכל להתחרט יותר, שהרי "אמירה לגבוה כמסירה להדיוט", אף אם השום בטעות, והחפץ שוה יותר, מכיון ששם את החפץ פחות משוויו, הרי התכוון לוותר משלו להקדש ('תוספות' קידושין כט. ד"ה משכו). וראה להלן הלכה ב. (3) בלי כל פעולת קנין וכלי מתן מעות. (4) כלומר: אם היה שוה עשרה, בוודאי קנה הקדש, אלא אפילו היה שוה מאה - קנה. ועיין 'אבן האזל'. (5) שאז אצל הדיוט המקח מתבטל, כדון ביטול המקח באונאה של יותר משות. (6) משנה בקידושין כח: ונזכר בגמרא כמה פעמים. (7) האמירה גרידא להקדש, הרי היא כאילו מסר בקנין להדיוט.

ב. הגזבר שקנה להקדש או שמכר - ידו על העליונה⁸. פיצד? נתן דמים⁹ של הקדש, אף על פי

"שוה מאה במאתים" לא כדאי לו לבטל את כל המקח, ולפיכך אינו תופס אלא חצי השדה כנגד המאה שעוד לא נתן לו הלוקח].

ו. הקונה²⁷ דבר מחברו ונתן לו הדמים וטעה במנין המעות, ולאחר זמן תבעו המוכר ואמר לו: מאה שנתת לי אינם אלא תשעים - נקנה המקח²⁸, ומחזיר לו העשרה אפלו אחר כמה שנים. בין בקרקע²⁹, בין במטלטלין³⁰.

(27) ברייתא (קידושין מז.) לפי רב הונא. (28) כדון נתן כל הדמים (מגיד-משנה). (29) לענין קנין גמור, אבל לא בקידושין, מפני שהאשה מתביישת לתבוע אחרי זה, ומתוך כך אין לה בזמן הקידושין בטחון גמור בקנין זה, ולפיכך אינה מקודשת [כמו שכתב רבינו בפ"ז מהלכות אישות ה"ז, ודברי 'תוספות' המיוחסים לר"י הזקן (שנדפסו בדפוס ווילנא) בקידושין שם, שכתב בשם רבינו שמקודשת, צריכים עיין]. (30) להתחייב ב'מי שפרע'.

ז. האומר לחברו³¹: כשאמכר שדה זו הרי היא מכורה לך מעכשו³² במאה זו, וקנו מידו³³ על פך, ולאחר זמן מכרה לאחר במאה - קנה הראשון. מכרה ביותר על מנה³⁴ - קנה אחרו³⁵. שלא אמר לו אלא 'כשאמכר', שיהיה מוכר מדעתו תחלה³⁶, וזה לא היה רוצה למכר, ולא מכר אלא מפני התוספת שהוסיף זה על שויו, ונמצא פמי שאנאס וימכר.

(31) גמרא בעבודה זרה עב. (הביאה הרי"ף בכא-בתרא פרק ז בסופו). (32) כך כתב הרי"ף שם. וראה בהערה הבאה. (33) גם זה שם בר"ף. שאם לא קנו מידו, ואם לא אמרו לו "מעכשו", בוודאי לא קנה הראשון אם מכרה לאחר. (34) גם זה עובדא בגמרא שם: "זכנה לאיניש אחרנא במאה ועשרין (=מכרה לאדם אחר במאה ועשרים)". וסובר רבינו ש"מאה ועשרים" לאו דוקא, אלא כל שמכר ביותר אין זו מכירה ברצון. (35) כרבי יעקב מנהר פקוד, ולא כרב הונא. (36) כלומר, ברצונו הטוב בלי שום הכרח.

ח. אמר לו³⁷: כשאמכרנה הרי היא קנויה לך מעכשו כמה שישומו אותה בית דין של שלשה³⁸ - אפלו על פי שנים³⁹ מן השלשה. אמר לו: פמו שאמרו שלשה⁴⁰ - עד שאמרו השלשה⁴¹. וכן אם אמר לו: פמו שישומו אותה בית דין של ארבעה - עד שישומו הארבעה פלן⁴² ונסימיו, וימכרו⁴³ לאחר פמו שישומו⁴⁴, ואחר כך קנה הראשון. שמו אותה שלשה או ארבעה, ואמר המוכר: עד שיבואו שלשה אחרים או ארבעה וישומו - אין שומעין לה⁴⁵; שהרי קנו מידו⁴⁶ תחלה שמכר מעכשו.

(37) גם זה שם. (38) בגמרא שם: "כדשיימי בתלתא", אבל ברי"ף (ב"ב שם): "כדשיימי בי תלתא", ו"בי תלתא" היינו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לחייב בימי שפרע' (מגיד-משנה). [וראה למעלה הערה י, שיתכן כי מלים אלה שייכות למעלה אחרי המלים "מכח הקדש"]. שאר הדינים שבברייתא, שאותם השמיט רבינו כאן, הביאם בפ"ז מהלכות ערכין הלכה יב.

ג. נכסי יתומים¹⁵ - הרי הן כהקדש. כיצד? יתומים שפרכו¹⁶ פרות, ונמשכו מהן הפרות ועדין לא לקחו הדמים, והוקרו הפרות - חוזרין בהן¹⁷; שאין נכסי יתומים נקנין אלא בכסף, כהקדש. הוזהרו הפרות¹⁸ - לא יהיה כח הדיוט¹⁹ יותר חמור מפחין.

15) מימרא של שמואל, בגיטין נב. ובמגיד-משנה הביא: "נכסי יתומים קטנים, וכ"ה בכ"י תימן. (16) שם. 17) ואין לחשוש שמה יאמרו הלוקחים ליתומים: "נשרפו חיטיכם", כמו שאנו חוששים כן ביחס למוכר ליתומים (להלן הלכה ו), - שכל זמן שלא חזרו היתומים, הפירות ברשות הלוקחים והם חייבים עליהם אף באונסין (ר"ן בגיטין שם). ולאחר שחזרו - עליהם לקבל הפירות לרשותם, ואם לא קיבלו - הם הפסידו בעצמם. ואין לומר כאן, כמו בהלכה הסמוכה, שזו רעה ליתומים, שמתוך שידם תמיד על העליונה, שהם יכולים לחזור תמיד, ולא הלוקחים, לא ימצאו קונים - שכאן בא העיכוב מצד הלוקח, שלא נתן הדמים. אבל בהלכה הסמוכה, בא העיכוב מצד היתומים, ולא מצד הלוקח, שהרי הוא נתן דמים והם לא נתנו לו עוד את הפירות (משנה-למלך). (18) שם. 19) שהקונה ממנו אינו יכול לחזור בו אחרי שמשך.

ד. וכן אם לקחו²⁰ הדמים ועדין לא נמשכו פרותיהן, והוקרו - חוזרין, כשאר ההדיוטות²¹. אבל אם הוזהרו²² הפרות, ורצו לקוחות לחזור בהן - חוזרין, ומקבלין²³ מי שפרע, כדינם עם שאר העם²⁴. שאם נחייב אותם לקח הפרות כדין תורה - הרי זה רעה ליתומים; שאם יהיה דינם כן, כשיצטרכו למכור לא ימצאו מי יתן להם דמים.

20) שם. 21) שיכולים לחזור לפני המשיכה, ואע"פ שההדיוט מקבל מי שפרע' כשחזור - ביתומים לא הטילו חכמים מי שפרע'. 22) שם. 23) יכולים הם לחזור, אלא שעליהם לקבל מי שפרע'. 24) הדין הרגיל בכל מקח וממכר.

ה. וכן יתומים²⁵ שלקחו פרות, ומשכו הפרות ולא נתנו הדמים, והוקרו - לא יהיה כח הדיוט גדול מפחין²⁶. ואם הוזהרו²⁷ הפרות - אינן חוזרין; שזו רעה להם²⁸, כשיצטרכו לקנות פרות לא ימצאו מי שימכר להם.

25) שם. 26) אלא כשם שהדיוט קונה במשיכה, כמו כן היתומים קונים במשיכה, ואין המוכר יכול לחזור. שהרי התקנה שהיתומים יקנו בדמים היתה לטובתם, ולא לרעתם. 27) ולכאורה הרי כאן זכות היא להם, אם נאמר שיכולים לחזור, כל זמן שלא נתנו הדמים. 28) אבל בהקדש אינו

שלא משך הפרות, אם הוקרו - קנה, כדין תורה¹⁰. ואם הוזהרו הפרות - חוזר; שהרי לא משך, ולא יהא כח הדיוט חמור מפח ההקדש¹¹. וכן¹² אם מכר חפץ של הקדש, ומשכו הלקח ולא נתן דמים, והוזהר החפץ - קנה¹³; שלא יהא כח הדיוט חמור מפח הקדש. ואם הוקר החפץ - חוזר בו; שהרי לא לקח הגזבר דמים, וההקדש אינו נקנה אלא בכסף, שגאמר: ונתן הפסוף וקם לו. ואין הגזבר חייב לקבל מי שפרע¹⁴.

8) שקלים פ"ד ט. וכן הוא בגמרא קידושין כט. 9) אף-על-פי ש"אמירה לגבוה כמסירה להדיוט" (הלכה א) הצריכו כאן קנין כסף, משום ש"אמירה לגבוה" אינה אלא מדרבנן, ואילו קנין כסף הוא מן התורה (מגיד-משנה וכסף-משנה). ויש אומרים, שאמירה גרידא אינה אלא נדר והתחייבות, אבל אין זה נחשב כקנין בגוף החפץ, ברם מתן דמים מהווה קנין בגוף החפץ ('אבן האזל'), אך הלשון: "אמירה לגבוה כמסירה להדיוט", מוכיח ש"האמירה" מקבילה ל"מסירה", ועושה את אותה הפעולה כמו "מסירה". וראה ב'תוספות' המיוחסות לר"י הזקן בקידושין כט. שמיישב דברי הגמרא שם באופן שלא דיבר המוכר מאומה. 10) כן הוא במשנה שקלים שם: "המקבל עליו לספק סלתות [להקדש] - משלש [שלשה סאים בסלע] ועמדו מארבעה, יספק מארבעה". וראה להלן. 11) במשנה שקלים, שם: "המקבל עליו לספק סלתות מארבעה, עמדו משלש יספק מארבעה". ואע"פ שבהדיוט יש מי שפרע' כשחזור בו, הרי שאם הוזהרו הפירות יד ההקדש על העליונה, והמוכר צריך לספק כשער הוזהר. ואע"פ שבהדיוט, באופן זה, אסור למוכר לחזור, ואם הוא חוזר מקבל מי שפרע' (למעלה פרק ז ה"א), והרי כתב רבינו בפרק ז מהלכות ערכין ה"ב: "פדהו במנה (=נתן) ההדיוט דמים לגזבר לפדותו (הקדש) ולא הספיק למשכו עד שעמד במאתיים, מה שפדה פדוי ואינו נותן אלא המנה שכבר נתן. ואין אומרים כאן לא יהא כח הדיוט חמור מכח הקדש, שאפילו הדיוט אינו יכול לחזור בו עד שיקבל מי שפרע' - ואין הקדש ראוי לקבל מי שפרע' " (וכן הוא בקידושין כט.). וכבר העירו על סתירה זו הר"ן בקידושין שם, והמגיד-משנה כאן. והכסף-משנה מתרץ, שאין בהקדש קנין כסף מן התורה, אלא בהדיוט הקונה מן ההקדש, שעל זה נאמר "ונתן הכסף - וקם לו", אבל בהקדש הקונה מן ההדיוט אין קנין כסף מן התורה. ואין קבלת מי שפרע' אלא באופן שכסף קונה מן התורה. ולפיכך יפה כתב רבינו שהקדש הקונה בכסף והוזהרו הפירות - חוזר [ולפיכך כתב למעלה: "קנה כדין תורה" ולא "מדין תורה", שקנין זה אינו מן התורה. ויתכן כי המלים "ואין הגזבר חייב לקבל מי שפרע", שבסוף ההלכה, שאין מקומן שם, אלא כאן אחרי המלים "מכח ההקדש", וכדברי הכסף-משנה, שאין הגזבר חייב כאן מי שפרע' כיון שאין הכסף קונה כאן מן התורה]. 12) קידושין כט. בברייתא. 13) אף שאין קונים מהקדש אלא בדמים. 14) כלומר, שאין כאן לגמרי מי שפרע', שהרי משיכה או שקונה לגמרי או שלא קונה כלל, אף

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

כן היה חביב על הציבור, ומתוך כך הרבו בו בשמחה, ואכלו בו הרבה בשר, משא"כ יו"ט האחרון של פסח, שהוא רק חלק של התג, ולא חג נפרד לעצמו (רש"י שם ד"ה ביו"ט האחרון של חג). (41) ובערב יו"ט הראשון של סוכות, אין פנאי להרבות בשחיטה, מפני שהציבור טרוד במצוות רבות: סוכה, וארבעה מינים ('תוספות' שם ד"ה וכדברי). [וגם אין חיוב שמחה בלילי יום טוב ראשון של חג הסוכות - סוכה מח.]. (42) "מפני שהוא תחילת השנה, מרבים בשמחה שיהיה סימן טוב" (תויו"ט), אבל לא בערב יו"ט, מפני שאז מרבים באכילת עופות ודגים ולא בבשר בהמה ('תוספות' שם). (43) שלא מצא קונים בשביל שאר הבשר. (44) אף-על-פי שלא עשה שום קנין חוץ מקנין כסף. (45) מכריחים אותו לשחוט. (46) אחרי שאנו אומרים שהלוקח קנה. (47) היינו שהלוקח מפסיד את הדינר שנתן (הגהות מיימוניות בשם רש"י).

~ שבת קודש ג' שבט ~

פֶּרֶק עֲשִׂירִי

(1) נתבאר בו דיני אונסי המכירה והמוסר מודעה במכירתו והדומה לזה.

א. מי שאָנְסוּהוּ⁴¹ עַד שְׁמֹכְרֵי³, וְלָקַח דָּמֵי הַמָּקַח⁴, אָפְלוּ תְלוּהוּ⁵ עַד שְׁמֹכְרֵי - מִמְּפָרוּ מִמְּפָר, בֵּין בְּמִשְׁלֵטִין⁶ בֵּין בְּקַרְקָעוֹת⁷; שְׁמִפְנֵי אָנְסוּ גָמַר וּמְקַנְהוּ⁸. אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא לָקַח הַדָּמִים בְּפָנֵי הָעֵדִים⁹. לְפִיכָף, אִם מָסַר מוֹדְעָה¹⁰ קָדַם שְׁמִפְנֵי, וְאָמַר לְשֹׁנֵי עֵדִים¹¹: דְּעוּ, שְׁנֵה שְׁאֵנִי מוֹכֵר חֲפָץ פְּלוֹנִי אוֹ שְׁדָה פְּלוֹנִי לְפְלוֹנִי, מִפְּנֵי שְׁאֵנִי אָנְסוּ - הָרִי הַמְּמָכֵר בְּטֵל. וְאִפְלוּ הַחֲזִיק בְּמָה שְׁנֵים - מוֹצִיאִין אוֹתָהּ מִיָּדוֹ¹², וּמְחִזִּיר הַדָּמִים.

(2) בבא בתרא מז: מימרא של רב הונא: "תליוהו זובין - זביניה זביני" (=תלו את המוכר והכריחוהו למכור ומכר, מכירתו מכירה). ושם מח. פסק רבא הלכה כרב הונא. (3) דווקא במכירה מועיל האונס, ולא כן במתנה, ראה להלן הלכה ג. (4) מיד, כלומר בעת המכירה. ויש אומרים שאפילו אם לקח אחר כך, מכירתו מכירה (הראב"ד, לדעת הרי"ף) וראה במשנה למלך. (5) כלומר, הלוקח תלה את המוכר על העץ, כדי לאנסו למכור. (6) כן נראה בבבא קמא סב. (7) הוזכר מפורש בשקלא וטרייא של הגמרא (בבא בתרא מח:). (8) בגמרא (בבא קמא סב.) אמרו, שאין מכירתו מכירה אלא אם אמר "רוצה אני", אבל סובר רבינו שכל שלא אמר בפירוש שאיננו רוצה, אלא שתק, הרי זה כאומר "רוצה אני" (לחם משנה בשם בית יוסף ועיינין פרק ד מהלכות אישות הלכה א). (9) אלא הודה בפני העדים שקיבל המעות, ומקור הלכה זו בגמרא בבא בתרא מח: "והלכתא בכלוהו דהוו זביניה זביני ואפילו בשדה זו". כלומר, בכל האופנים, מכירתו מכירה בין הרצה לפניו את המעות ובין לא הרצה לפניו את המעות אלא הודה לו על כך (ראה בתוספות שם דיבור המתחיל ואפילו), ואף על פי

כן, אלא אם הוולו חוזר בו ההקדש (למעלה הלכה א). ולא חששו שם לטעם זה, מפני שציבור הלוקחים לא יפרוש ממשא ומתן עם הקדש בגלל זה, שהרי מצוה היא להנות את ההקדש (לחם-משנה, בהלכה ג).

ו. נְתַנּוּ הַדָּמִים²⁹ וְלֹא מְשָׁכוּ הַפְּרוֹת, וְהוֹזְלוּ הַפְּרוֹת - חוֹזְרִין³⁰; לֹא יִהְיֶה פֶת הַדֵּיוֹט³¹ גְּדוֹל מִפְּחוֹ. הוֹקְרֵי³², אִם רָצוּ הַמוֹכְרִים לְחַזֵּר בְּהֵן - חוֹזְרִין³³, וּמְקַבְּלִין מִי שֶׁפָּרַע. שְׁאֵם יִהְיֶה דִינָם שֶׁיִּקְנוּ בְּנִתְיַנְת הַמְּעוֹת, יֹאמְרוּ לָהֶם הַמוֹכֵר: נְשַׁרְפוּ הַפְּרוֹת³⁴ שֶׁלְקַחְתֶּם אוֹ אָבְדוּ בְּאִנְסוּ, וּכְבָר נַעֲשׂוּ בְּרִשְׁוֹתְכֶם מְשַׁעַת נְתִינַת הַמְּעוֹת.

(29) שם. (30) בלי 'מי שפרע', שאין 'מי שפרע' ביתומים, כנ"ל. (31) שגם הדיוט יכול לחזור לפני המשיכה. (32) שם. (33) אף כי היה זה לטובת היתומים להפעיל כאן את תקנת החכמים, שהמשא והמתן נגמר בנתינת הדמים, ולא יוכל המוכר לחזור. (34) ואין לומר שאף לענין זה נפעיל את הכלל: "לא יהא כח הדיוט וכו'", ונאמר שאם קרה אסון של שריפה, שהיתומים לא יסבלו כאילו היו הדיוטות, שאינם קונים בכסף? - מפני שיש תלות הדרית בין שני הדינים האלו "שכיוון שלענין חזרה לא ברשות מוכר הוא, לענין דליקה נמי לא ברשותיה" (רש"י ד"ה נשרפו חיטיך, שם), והטעם הוא עקרוני: שהרי מן התורה קנה הלוקח במתן דמים, ואין המוכר יותר אחראי לחפץ, אף תמורת ההנאה שיש לו למוכר שהוא יכול לחזור, הוא משעבר את עצמו לשאת באחריות, ומתוך כך אם ניטלה ממנו אפשרות החזרה, אין לנו זכות להטיל עליו חובת השמירה (מתוך דברי רש"י שם). אבל בהקדש, אף אם הוקרו הפירות קנה הקדש, ואין המוכר יכול לחזור בו (למעלה הלכה א), ואין אנו חוששים לטענה זו, שלא יאמרו המוכרים: "נשרפו חיטיך וכו'", מפני שבהקדש החמור הטילו אחריות המקח על המוכר, אף שנטולה ממנו ההנאה של אפשרות לחזרה (ראה לחם-משנה).

ז. בְּאַרְבָּעָה³⁵ פְּרָקִים³⁶ בְּשִׁנְהַת הָעֵמִידוֹ דְּבִרְיָהֶם³⁷ עַל דִּין תוֹרָה³⁸ בְּבִשְׂרָה³⁹, מִפְּנֵי שֶׁהָעָם בָּלָן צְרִיכִין לְבִשְׂרָה. וְאֵלוּ הֵן: עֶרֶב יוֹם טוֹב הָאֲחֵרוֹן שֶׁל חֲגוֹ⁴⁰, וְעֶרֶב יוֹם טוֹב הָרֵאשׁוֹן שֶׁל פֶּסַח⁴¹, וְעֶרֶב הָעֶצְרַת, וְעֶרֶב רֵאשׁ הַשָּׁנָה⁴². מִיָּצֵד? הִיא לְטַבַּח שׁוֹר, אָפְלוּ שְׁנֵה מְאָה דִּינָרִין, וְלָקַח דִּינָר אֶחָד מִן הַלּוֹקָח פְּדִי לְתָן לוֹ בִּשְׂרָה פְּשִׁישְׁחַט, וְלֹא נִתְקַבְּצוּ לוֹ כָּל דָּמֵי הַשׁוֹר⁴³ - אֵינּוּ יְכוּל לְחַזֵּר בּוֹ⁴⁴; אֶלָּא מְשַׁחֲטִין אֶת הַטַּבַּח בְּעַל פְּרָחוֹ⁴⁵, וְכוּפִין אוֹתוֹ לְשַׁחַט וְלְתָן הַבִּשְׂרָה לְלוֹקָח. לְפִיכָף⁴⁶, אִם מֵת הַשׁוֹר - מֵת לְלוֹקָח⁴⁷.

(35) משנה, בחולין פג. (36) זמנים. (37) שם לפי פירוש רבי יוחנן, וכן הביאו גם הרי"ף. (38) שקונים בכסף בלי משיכה (למעלה פרק ג הלכה א). (39) ורק בבשר, ולא בחפצים אחרים. (40) אבל לא בערב יו"ט האחרון של פסח. מפני שיו"ט האחרון של חג הוא רגל בפני עצמו, ועל

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

16) בגמרא הביאו: תלייה, וזה רק לדוגמא, והוא הדין: ייסורים אחרים, ואף אונס ממון, כפי שיוצא מהעובדה (להלן. 17) ואין אומרים שאין זה אונס, לפי שהוא יכול לתבוע את ישראל לדין (סמ"ע סעיף קטן טו) - מכיוון שלא תמיד ניתן לביצוע, כמו שאמרו בגמרא, שכותבים מודעה אפילו על אנשים רמימעה (כגון, "עלי ועליך", אביי ורבא על עצמם), כלומר, שבדומי מציתים לדין, מפני שלא תמיד הבית-דין מזומן מייד (רשב"ם דיבור המתחיל עלי ועליך). 18) היינו שטר שכירות, הנקרא אף הוא שטר חוב, שכתוב בו זכותו של המשכיר וחובתו של השוכר (סמ"ע, סעיף קטן טז). 19) שאז יכול המחזיק לטעון שקנה הקרקע מהבעלים ושטרו אבד (פרק יא מהלכות טוען ונטען הלכה ב). 20) שהרי צפוי למוכר, הפסד כל המקח. 21) היינו כל אונס ממון, ואפילו על ידי הפחדה. 22) הרמב"ם מתכוון בהמשך הדברים להסביר לנו כיצד נחבר האונס בעובדא דלעיל. 23) כלומר, שהפחדה זו נודעה על ידי זה, שהשוכר קיים את אימו וכפר באמת בשכירות, וטען שלקוח הוא בידו, וכך יצאו הדברים לאור. 24) והעדים שמעו את הטענה הזאת, אבל לא שמעו את ההפחדה, שהרי אם שמעו את ההפחדה, אין זה אונס, שהרי המוכר יכול להביאם לבית דין, ואם לא יעשה זאת, סימן שהשלים בסוף עם המכירה (מגיד משנה). 25) שהמוכר אומר לבית דין, שהוא יכול לברר את אי-אמינות הטענה של הלוקח, שכל הכפירה באה רק לשם הפחדה כדי שימכור לו, שהרי זה הלוקח מוכן לשלם לו כל הדמים, אם ימכור לו מעכשיו, והרי זה סימן שעדיין לא קנה, והוא מודיע בזה שהוא ימכור רק בכדי לגלות את האיום, אבל אין בדעתו כלל למכור (סמ"ע שם סעיף קטן יז). 26) שאם כי לא שמעו את ההפחדה, אבל שמעו את הכפירה שלו בשכירותו וטענתו שהיא לקוחה, וזהו אונס גמור, שהרי אלמלי לא מכר לו אחרי הכפירה, היה מפסיד הכול על ידי כפירה זו. 27) לכאורה נראה דעת הרמב"ם, שצריך שעדי המודעה ידעו גם את האונס, אבל המגיד-משנה מביא, שמספיק אפילו אם יש עדים אחרים שיוודעים על האונס. 28) כלומר, כל אונס על ידי הפחדה.

שהגזול שדה וחזר ולקחה מהבעלים והודו הבעלים שלקחו ממנו מעות, יכול הגזול לטעון "מחמת יראה הודיתי" ונאמן (פרק ט מהלכות גזילה הלכה ט"ו) - אין זה אלא מפני שהוחזק גזול, אבל כאן שלא הוחזק גזול אין המוכר נאמן בטענה זו (כסף משנה ועיין ראב"ד), וברור הדבר שמי שאנסוהו לתת מתנה אין מתנתו מתנה כיוון שלא קיבל מעות (ראה בבא בתרא מח. בתוספות דיבור המתחיל אמר). ומה שכתב רבינו בפרק ב מהלכות גירושין הלכה כ' עד שמכר או עד שנתן" אין כוונתו אלא להביא דוגמא של "אונס", ולא שתהא מתנתו מתנה. 10) "שמודיע לעדים איך היה העניין" (סמ"ע סימן רה סעיף קטן ו), היינו, שנותן הודעה מוקדמת לעדים על הרקע האמיתי של המכר. 11) בבא בתרא מ. "מודעה בפני שניים". 12) לפי שגזול אין לו חזקה (פרק י"ג מהלכות טוען ונטען הלכה ב והלכה יא).

ב. וצריכין העדים לידע שהוא מוכר מפני האנס ושהוא אנוס ודאי, לא שישמכו על פיו. וכל מודעה שאין פתוב בה: ואנו העדים ידענו שפלוני זה אנוס היה - אינה מודעה.

ג. במה דברים אמורים? במוכר או בעושה פשרה¹³; אבל במתנה או במחילה, אם מסר מודעה קדם מתנה, אף על פי שאינו אנוס - הרי המתנה בטלה. שאין הולכין במתנה אלא אחר גלוי דעת הנותן; שאם אינו רוצה להקנות¹⁴ בקל לבו - לא קנה המקבל מתנה. והמחילה מתנה היא¹⁵.

13) שבאה על ידי טענת התובע וכפירת הנתבע, וכל אחד ואחד מותר קצת לחבירו תמורת זה שחבירו מותר לו קצת והרי זה כמכר (סמ"ע סימן רה סעיף קטן ט). 14) והודעה כל שהיא שאינו רוצה במתנה מספיקה לנו, ולא צריך שיהיה בה אונס, אבל במכירה, מכיוון שמקבל כסף, - אף על פי שמסר מודעה, וודאי נתרצה אחר כך ובטלה המודעה. 15) שהרי אינו מקבל שום תמורה עבורה.

ד. אחד האונס את חברו בפשרה¹⁶ או תלאהו עד שמכר, או שהפחידו בדבר שאפשר לו לעשות, בין בידי עפ"ם בין בידי ישראל¹⁷ - הרי זה אנוס. ומעשה באחד ששכר פרדס מחברו לעשר שנים, ולא היה שטר חוב¹⁸ ביד המשפיר, ואחר שאכלו השוכר שלש שנים¹⁹ אמר לו: אם לא תמכרנו לי, אכבש שטר שכירות ואטען שהוא לקוח בידי; ואמרו חכמים, שזה אנוס²⁰. וכן פל פיוצא פנה²¹ לפיכך, אם²² תבעו המשפיר בבית דין, וכפר בו²³ וטען שהפרדס שלו²⁴, ואחר כך מסר המשפיר מודעה²⁵, ואחר כך מכר לשוכר שפפר בו - הרי הממכר בטל; שהרי יש לו עדים שהוא אנוס. והם העדים שפפר בפניהם²⁶ בבית דין, והם עדי המודעה²⁷. וכן פל פיוצא בזה²⁸.

ה. במה דברים אמורים? באנס; שהרי הוא³⁰ חמסן, מפני שפופה את המוכר למכר שלא ברצונו³¹. אבל הגזול³² והחזק בגזולן ואחר כך לקח שדה שגזל - אין המוכר צריך למסר מודעה, כמו שבארנו בהלכות גזלה.

29) שצריך מודעה. 30) אין זו נתינת טעם למה צריך מודעה, אלא קביעת העובדא כאילו אמר "שהוא" (סמ"ע סימן רה סעיף קטן יח) והמגיד משנה, אמנם, העתיק דברי רבינו "שהוא". וראה להלן פרק יז הלכה ח. 31) שאף על פי שאמר לו: "רוצה אני" או לפי מה שכתבנו למעלה בהלכה א שכל שלא אמר בפירוש שאינו רוצה הרי זה כאילו אמר "רוצה אני" ובאופן זה מכירתו מכירה (למעלה הלכה א) ואינו נקרא חמסן (בבא קמא סב). - כיוון שמסר מודעה בפני עדים. גילה בזה שכל המכירה ואף אמירתו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אונס על ביטול המודעה, יש תוקף לביטול המודעה, שהרי כשם שהוא מחליט למכור מתוך אונס, ועל כן קיים המקח אף שיש אונס, כן הוא מחליט לבטל את המודעה בגלל האונס, והביטול קיים אף שנעשו מתוך אונס. (40) כשם שאפשר לעשות מודעה על עצם המכירה, כך אפשר לעשות מודעה על ביטול המודעה. (41) היינו, שמקבל קניין לבטל את המודעה, ואף את המודעה על ביטול המודעה. (42) אך לדעת התוספות (שם דיבור המתחיל האי מאן דמסר מודעה) יש אפשרות לבטל את המודעה על ביטול המודעה (בגט שהבית דין מעוניין לבטל את המודעה) על ידי נוסח מיוחד של ביטול המודעה, והוא: שמבטל כל המודעות והמודעות היוצאות מתוך המודעות עד עולם, וכן, אומרים התוספות (שם), הנוהג להשתמש בנוסח זה, אך לדעת הרשב"א אין זה מספיק, שהרי הנותן יכול לטעון, שבמודעה האחרונה ביטל גם את הביטול בנוסח זה, אך אף הרשב"א נותן עצה לביטול המודעה, והיא: לכתוב בנוסח ביטול המודעה, שהוא פוסל את עדי המודעה, שהרי אז אין ערך למודעה, אחר שפסל את העדים שלה. וכן הוא הנוהג היום בעצת הרשב"א (אם-כי יש חולקים גם על זה), וגם במתנה אפשר להשתמש בנוסח זה (משנה למלך), אך ייתכן שצריך צו מפורש של הנותן לכתוב את הנוסח הזה (שהיום כבר הפך לשיגרה) של פסול העדים. (43) כלומר, אם כי אין קניין לדברים. אבל יש לו ערך לקניין זה, עד כמה שהוא מגלה שהדברים נאמרו ברצינות, ואין בהם משום היתול, ובכל זאת אחרי שנתן מודעה על ביטול המודעה לא מועיל גם הקניין.

פֶּרֶק אַחַד עֶשְׂרִי

(1) נתבאר בו משפטי התנאין שהן אסמכתא והדומה לזה מחיובים שאינן קיימין מפני שהן אסמכתא.

א. הַמְקַנֵּה בֵּין קָרְקַע בֵּין מִשְׁלֹטְלִין, וְהַתְּנֵה תְּנֵאִין שְׁאֵפְשֵׁר לְקַיְמָן², בֵּין שְׁהַתְּנֵה הַמְקַנֵּה בֵּין שְׁהַתְּנֵה הַקּוֹנֵה: אִם נִתְקַיְמוּ הַתְּנֵאִין - נִקְנֵה הַדְּבָר שְׁהַתְּנֵה; וְאִם לֹא נִתְקַיְמוּ הַתְּנֵאִין - לֹא קָנָה. וְכֵךְ בְּאַרְנוּ מִשְׁפָּטֵי הַתְּנֵאִים בְּהַלְכוֹת אִישׁוֹת³.

(2) כדברי ר' יהודה בן תימא (בבא-מציעא צד). והכריעו בגמרא שם כמותו, שהרי כל דיני התנאים אנו לומדים מתנאי בני גד ובני ראובן (במדבר לב), ושם היה אפשר לקיים את התנאי (סמ"ע סימן רו, ס"ק א). (3) פרק ו.

ב. בְּמֵה דְּבָרִים אֲמֹרִים⁴? בְּשִׁקְנָה⁵ בְּדִרְךָ מִן הַדְּרָכִים שְׁקוּנִין בְּהִין⁶, וְהָרִי יֵשׁ עָלָיו לְקַיְמָן אֶת הַתְּנֵאִין. אֲבָל אִם לֹא קָנָה עֲתָה⁷, וְהַתְּנֵה עִמוֹ: שְׁאִם נִתְקַיְמוּ הַתְּנֵאִין זֶה לְקָנָה, וְאִם לֹא נִתְקַיְמוּ לֹא יִקְנֵה - אָף עַל פִּי שְׁנֵתְקַיְמוּ הַתְּנֵאִין, לֹא קָנָה; שְׁזוֹ אֲסַמְכְתָּא הִיא⁸, שְׁהָרִי סַמְךָ קִנְיָתוֹ לְעִשׂוֹת כְּפֹךְ וְכָד⁹, וְכָל אֲסַמְכְתָּא אֵינָה קוֹנֵה, שְׁהָרִי לֹא גָמַר בְּלִבּוֹ לְהַקְנוֹתוֹ.

(4) שאם נתקיימו התנאים - נקנה הדבר שהוקנה (למעלה הלכה א). (5) שעשה עכשיו פעולת הקנין. (6) כגון

"רוצה אני" - כל זה היה באונס, ויפה קראו רבינו "חמסן". וראה בלחם משנה פרק ד מהלכות אישות הלכה א. (32) בבא בתרא מז: ושם מימרא של רב הונא, שגזלן, אף אם הביא שטר מכירה על השדה שגזל, אין לשטר זה כל משקל; וסובר רבינו שרב ביבי שמסיים בה משמיה דרב נחמן "קרקע אין לו, אבל מעות יש לו" - לא בא לחלוק על רב הונא, אלא להוסיף על דבריו. ולפי זה מפורש בדברי רב הונא שגזלן אין קנייתו קניין, אף שנתן מעות, אף על פי שלגבי חמסן אמר רב הונא: "תלייהו וזבין זביניה זביני" (שם). אבל דעת הרשב"ם שם, שרב ביבי חולק על רב הונא, וכן דעת הר"ף שם. ומה שאמר רב הונא שגזלן אין קניינו קניין - כשלא נתן מעות (רשב"ם ותוספות שם) או שמסר מודעה (רי"ף). ולעולם אין חילוק בין גזלן לחמסן.

ו. עֲדֵי הַמּוֹדְעָה³³ יֵשׁ לָהֶם לְחַתְּמָהּ הֵם עֲצָמָן בְּאוֹתוֹ הַמְּמַכֵּר שֶׁנִּמְסְרָה לָהֶם הַמּוֹדְעָה עָלָיו, וְאִין בְּכֹף פְּלוּם. וְאֶפְלוֹ אָמַר לָהֶם³⁴ בְּפָנָי הָאֵנֶס: בְּרִצּוֹנִי מְכַרְתִּי בְּלֹא אֵנֶס - הָרִי הַמּוֹדְעָה קֵימָת; בְּשֵׁם שְׁאֲנָסוּ שְׁמַכְרָ בְּלֹא רִצּוֹן, כְּפֹךְ אֲנָסוּ עַד שְׁאָמַר: בְּרִצּוֹנִי אֲנִי מוֹכֵר.

(33) בבא בתרא מח: ושם עובדא שרבה בר בר חנה חתם על המודעה ועל המכירה, ורב הונא אישר את המודעה. (34) יוצא מתוך ההלכה הבאה.

ז. וְכֵן אִם הוֹדְרָה³⁵ בְּפָנֶיהֶם³⁶ שְׁלָקַח הַדְּמִים אַחַר שְׁמִסַּר מוֹדְעָה עַל כְּפֹךְ - אֵינּוּ חַיִּב לְהַחְזִיר פְּלוּם; שְׁהָאֵנֶס אֲנָסוּ עַד שְׁיֹדְדָה, וְהַעֲדִים כְּכֹר יָדְעוּ שְׁהוּא אֲנוּס. אֲבָל אִם מָנָה הַדְּמִים בְּפָנֶיהֶם - חַיִּב לְהַחְזִיר.

(35) דין זה מפורש בגזלן (שם מז:). והרמב"ם משווה בעניין זה מוסר מודעה לגזלן (מגיד-משנה וכסף משנה), שטעם אחד לשניהם: שנתפרסם האונס לפני המכירה, ולא כמו באונס סתם שהוא מקרה ראשון, "שעדיין לא גזלו" (לשון הרמב"ם בהלכות גזילה פרק ט, הלכה ט"ז). (36) כלומר, שראו העדים נתינת הכסף (בבא בתרא שם).

ח. הַעֲיָדוֹ עָלָיו³⁷ עֲדֵי הַמְּכַר³⁸ שְׁבִטְלַת הַמּוֹדְעָה³⁹ - הָרִי הַמּוֹדְעָה בְּטֹלָה. וְאִם אָמַר⁴⁰ לְעֲדֵי הַמּוֹדְעָה: הָיִו יוֹדְעִין, שְׁפָל קִנְיָן שְׁאֵנִי לֹקַח לְבִטְלַת הַמּוֹדְעָה, וְמוֹדְעֵי דְמוֹדְעֵי⁴¹, שְׁהַפֵּל בְּטֹל, וְאֵינִי אוֹמֵר כְּפֹךְ אֱלֹא מִפְּנֵי הָאֵנֶס שְׁאֵתָם יוֹדְעִין, וְאִין בְּדַעְתִּי לְהַקְנוֹת לְזֶה הָאֵנֶס לְעוֹלָם - הָרִי הַמְּכַר בְּטֹל⁴². וְאָף עַל פִּי שְׁקִנְיָ מִיָּדוֹ⁴³ לְבִטְלַת הַמּוֹדְעָה, עַל הַדְּרָךְ שְׁבָאֲרָנוּ.

(37) ערכין כא: ב"גט", ו"כל שכן במכר" (מגיד-משנה). (38) אבל במתנה, אם יש אונס, אף אם בטל את המודעה, אין המתנה מתנה (רמ"א, סימן רה, סעיף יא), שהרי במתנה אם יש אונס, אף בלי המודעה אין המתנה מתנה. אבל אם אין אונס ויש רק מודעה, אם ביטל אחרי זה את המודעה, המתנה קיימת (הגהות מיימוניות בשם התוספות, ורמ"א שם בשם הרבה ראשונים). (39) לדעת הכסף-משנה אם יש

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

15) בתורת משכון ולא בתורת פרעון כמו בפרק ח הלכה א. 16) אתן לך קרקע שוה כפליים מהסכום שנתת לי (סמ"ע רז, ס"ק כד). 17) שהרי בבירייתא שם נאמר: "הנותן ערבון לחבירו, ואמר לו: אם אני חוזר בי - ערבוני מחול לך, והלה אמר לו: אם אני חוזר בי, אכפול לך ערבונך - נתקיימו התנאים, דברי רבי יוסי (רבי יוסי לטעמיה דאמר אסמכתא קניא). רבי יהודה אומר, דיו שיקנה כנגד ערבוננו". נראה מזה, שרבי יהודה אינו חולק על כל דברי רבי יוסי שאמר נתקיימו התנאים, בין אם המוכר חוזר בו שמכפיל לו ערבוננו, ובין אם הלוקח חוזר בו שערבוננו מחול - אלא אך ורק באופן שהמוכר חוזר בו, ועל זה אמר רבי יהודה שאינו צריך להכפיל ערבוננו אלא דיו ללוקח שיקנה כנגד ערבוננו. אבל באופן שהלוקח חוזר בו, על זה לא דיבר רבי יהודה - שגם הוא מודה לרבי יוסי שערבוננו מחול, ואין זוה דין אסמכתא, והטעם הוא מפני שהערבון תחת ידו של מוכר. וכמו שאמרו בנדרים כו: "שאני הכא [במשליש שטר זכויותיו] דאמר לבטלן זכותיה", ופירש הר"ן שם: "דכיון דמחילה היא לית בה אסמכתא, דמיד זוכה בה חברו - דליכא אסמכתא אלא באומר אתן או אשלם וכיוצא בהן, וכן דעת הרמב"ם ז"ל". וראה להלן הלכה יג (ועיין מגיד-משנה וספד-משנה וביאור הגר"א סימן רז ס"ק כו).

ה. וכן מי שפירע¹⁸ מקצת חובו, והשליש את השטר¹⁹, ואמר לו: אם לא נתתי לך עד יום פלוני, תן לו שטר; והגיע זמן ולא נתן לו - לא יתן השליש את השטר, שזו אסמכתא היא²⁰.

18) משנה בבא-בתרא קסח. כרבי יהודה, ולא כרבי יוסי. 19) הלוח פרע מקצת החוב, ודאג שמא יחזור המלוה ויתבענו כל החוב, ולפיכך דרש מהמלוה שישליש את השטר ביד אחר, וכן עשה המלוה שהשלישו ביד שלישי. 20) שכיון שאין השטר ביד המלוה, אין זה אלא כאומר: "אתן לך, אשלם לך", ראה למעלה הערה טז. ואמנם אם היה השטר ביד המלוה, שיכול לגבות בו כל החוב, המקצת שכבר שילם, הרי הוא כ"ערבוני מחול לך" (מגיד-משנה).

ו. וכן כל תנאין שמתניין בני אדם ביניהן, אף על פי שהן בעדים ובשטר: אם יהיה פה או אם תעשה פה - אתן לך מנה או אקנה לך בית זה, ואם לא יהיה או לא תעשה - לא אקנה לך ולא אתן לך; אף על פי שעשה או שהיה הדבר - לא קנה. שפ"ל האומר 'אם יהיה אם לא יהיה', לא גמר והקנה²¹; שהרי דעתו עדין סומכת שפ"א יהיה או שפ"א לא יהיה.

21) בבא-מציעא טו: מימרא של רבה: "כל דאי, לא קני". ז. כל האומר²² 'קנה מעכשיו'²³ - אין פ"א אסמכתא כלל, וקנה; שאלו לא גמר להקנותו, לא הקנה מעכשיו. פיצד? 'אם באתי מפ"א ועד יום פלוני, קנה בית זה מעכשיו', וקנה מידו על פה - הרי זה קנה, אם פ"א בתוך הזמן שקבע. וכן פ"א פ"א בזה.

שומר לו קנה מעכשיו ולכשתקיים את התנאי, או שאמר לו קנה על-מנת שתעשה כך וכך, ש"האומר על-מנת כאומר מעכשיו", שבאופן אחר לא מועיל הקנין כלל, כמו שכתב רבינו למעלה פרק ב הלכה ט לענין משיכה, מפני שכלתה משיכתו. והוא הדין לקנין חזקה (חושן-משפט סוף סימן קצא). ומקור דברי רבינו, שבאומר מעכשיו אין דין אסמכתא, הוא בבבא-מציעא טו: וכן הוא בספר המקח והממכר, לרב האי, שער יז (ועיין ביאורי הגר"א סימן רז ס"ק ה, וכן הביא המחבר שם שכאן מדובר באומר מעכשיו). 7) לא עשה עתה פעולת הקנין, וראה להלן בסמוך. 8) "אף-על-פי שהחזיק בבית אחר שקיים התנאי" (להלן הלכה ג) ואילו עשה רק עתה פעולת הקנין - לא קנה, מטעם אחר: - מפני שכלתה חזקתו (ראה למעלה הערה ה). 9) בלשון רב האי, שם: "לפי סמך קנין הקרקע לזמן אחר לאחר שהתנה, ואינו קנין בשעתו". ולהלן הלכה ו בלשון רבינו: "לא גמר והקנה שהרי דעתו עדיין סומכת, שמה יהיה (= יתקיים התנאי) או שמה לא יהיה".

ג. פיצד? המוכר בית לחברו או נתנו לו פ"א על מנת¹⁰ שילף עמו לירושלים ביום פלוני, והחזיק זה בבית - הרי זה קנה פ"א עמו לירושלים באותו היום¹¹; ואם עבר אותו היום ולא הלך - לא קנה. אבל אם התנה ואמר לו: אם תלך¹² עמי לירושלים ביום פלוני או אם תביא לי דבר פלוני, אתן לך בית זה או אקפ"נו לך בכך וכך; והלך עמו באותו היום או שהביא לו, אף על פי שהחזיק בבית אחר שקיים התנאי¹³ - לא קנה, שזו היא אסמכתא. וכן פ"א פ"א בזה.

10) ש"האומר על-מנת כאומר מעכשיו דמי" (למעלה פ"ב הלכה ט), וכן כתב רב האי שם, שבאומר על-מנת אין דין אסמכתא, וכל דברי רבינו לקוחים מדברי רב האי שם (הגר"א בבאורי שם). וב'טור' שם העתיק בדברי רבינו "על תנאי", וכתב שם ב"בית יוסף" שאפשר שכך היה כתוב בנוסחת הרמב"ם שהיה בידי בעל ה'טור'. וכן הוא אמנם ברמב"ם כ"י תימן. אבל הנוסחא שלפנינו עיקר, שאם לא אמר: "על מנת" - לא קנה מחמת שני טעמים: א' שכלתה חזקתו; ב' שזוהי אסמכתא. 11) כלומר: מאז ולמפרע, משעת פעולת החזקה. 12) ואין כאן אמירת מעכשיו. 13) שאילו החזיק קודם - אין זו חזקה כלל וכלל, שהרי בשעת חלות הקנין, כלומר בעת קיום התנאי, כבר כלתה החזקה ואיננה.

ד. לפיכך¹⁴, הנותן ערבון¹⁵ לחברו, ואמר לו: אם אני חוזר פי, ערבוני מחול לך, והלה אומר: ואם אני חוזר פי, אכפול לך¹⁶ ערבונך; אם חזר בו הלוקח - קנה זה הערבון, שהרי הוא תחת ידו¹⁷; ואם חזר בו המוכר - אין מחיבין אותו לכפול הערבון, שזו אסמכתא היא, ואסמכתא לא קנה.

14) בבא-מציעא מח. כרבי יהודה, ולא כרבי יוסי.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מִקְחָ זֶה אִם תִּמְכְּרֶנּוּ לְפִלוֹנִי: אִם נִתְּנוּ אוֹ מִכְרוּ
לְאוֹתוֹ פִּלוֹנִי - קָנָה; וְאִם לֹא קָיָם הַתְּנָאי, וּמְכָרוּ
לְאַחֵר³⁶, אוֹ שֶׁלֹּא מְכָרוּ וְלֹא נִתְּנוּ בְּזִמְן שֶׁקָּבַע לוֹ -
לֹא קָנָה. וְכֵן הַמוֹכֵר אוֹ הַלוֹקֵחַ³⁷ שֶׁהִתְּנוּ שֶׁיַּחְזִיר לוֹ
הַמִּקְחָ בְּזִמְן פִּלוֹנִי אוֹ כְּשִׁיתֵן לוֹ הַמַּעוֹת³⁸ - הֲרִי
הַמִּכְרֵה קָנָם³⁹, וְיַחְזִיר כְּשֶׁהִתְּנָה⁴⁰.

35) מקור דברי רבינו בהלכה זו, הוא בספר המקח והממכר לרב האי, שער יז. ולמד זאת שם מדברי הגמרא בנדרים מח: בענין "קני על-מנת להקנות". ועיין מגיד-משנה. 36) שאף-על-פי שיחזור ויקנה ממנו ואחר-כך יתן או ימכור לאותו פלוני, שעליו התנה תנאו, - אין זה קיום התנאי. שהמקנה מקפיד שלא ימכור בינתיים לאחר, שמא לא ירצה אותו אחד למכרו ולא יבוא הדבר לאותו פלוני (משנה-למלך). וכן דעת רבינו בפ"ט מהלכות גירושין הלכה יג, באומר הרי זה גיטך על-מנת שתנשאי לפלוני - שאם נשאת לאחר קודם שתנשאי לאותו פלוני, שהגט בטל והוולד ממזר ולא מועיל שתתגרש מהאחר ושוב תנשא לאותו פלוני ויהיה הגט הראשון קיים למפרע - לפי שהבעל מקפיד שלא תנשא בינתיים לאחר שמא לא ירצה אחר זה לגרשה ולא תוכל להנשא לאותו פלוני. ועיין אבן-האזל. 37) ואילו בהלכה יא, יש הבדל בין אם התנה המוכר לבין אם התנה הלווקח. וראה להלן. 38) גם זה מוסב על "בזמן פלוני", שכתוב למעלה (סמ"ע רז ס"ק א). וראה להלן. 39) [שכיוון שהתנה עמו שיחזיר לו לזמן קצוב - הרי זו מכירה גמורה, כדין המוכר קרקע לזמן קצוב (להלן פרק כג הלכה ה) ומשתמש הלווקח בגוף הקרקע כחפצו, ואוכל הפירות כל זמן המכירה (שם) ואין זו ריבית כיון שקצב לו זמן. וכן כתב בביאור הגר"א לחושן-משפט סימן ריב סק"י, והביא ראייה לכך מדין שדה אחוזה (ערכין כט:); שזמנו קצוב לשנתיים ואין בו איסור ריבית. מה-שאינ-כן בהלכה יא, שהתנה שיחזיר לו "כשיהיו לו מעות" ולא קצב לו זמן, ראה להלן. 40) [כלומר המכר קיים, והלווקח צריך להחזיר, אבל אין החזרה זו תנאי במקח כמו במתנה על-מנת להחזיר, שאם לא החזיר אין המתנה קיימת והרי הוא כגזלן (פ"ח מהלכות לולב הלכה י) - אלא אף-על-פי שלא החזיר לא נתבטל המקח למפרע].

יא. מִכְרֵה קְרָקַע⁴¹ לְחִבְרוֹ, וְהִתְּנָה הַמוֹכֵר וְאָמַר
לְלוֹקֵחַ: כְּשִׁיחְזִיר לִי מַעוֹת⁴² תִּחְזִיר לִי הַקְּרָקַע זו -
הֲרִי הַפְּרוֹת שֶׁל מוֹכְרִי⁴³. מִכְרֵה לוֹ סֶתֶם, וְאָמַר לוֹ
הַלוֹקֵחַ⁴⁴ מְדַעְתּוֹ: כְּשִׁיחְזִיר לִי מַעוֹת תְּבִיאֵם לִי וְאָנֹכִי
אֲחִזִּיר לִי קְרָקַע זו - הֲרִי הַתְּנָאי קָנָם, וְהַלוֹקֵחַ אוֹכֵל
פְּרוֹת. וְאִין בְּזֶה אֲבָק רִבִּית, שֶׁהֲרִי מְדַעְתּוֹ חֵיב עֲצָמוֹ
בַּתְּנָאי זֶה⁴⁵.

41) בבא-מיצא סה: 42) ולא קצב לו זמן. 43) [אף-על-פי שגוף הקרקע מכור - אסור הלווקח לאכול הפירות, שזוהי ריבית (פ"ו מהלכות מלוה ולוה הלכה ה). וכן הוא במוכר בית בבתי ערי חומה, לפי שיכול לגאול ביתו מיד (ערכין לא. - ביאור הגר"א שם). אבל אם מכר לו בתנאי

22) שם. ואין כאן דין בפני עצמו, אלא מפרש והולך מה שכתב למעלה בהלכה ב-ג (הגר"א סימן רז ס"ק ה). 23) והוא הדין "על מנת" שהוא כמו "מעכשיו", כמו שכתוב למעלה הלכה ג (עיין שם בהערה ט).

ח. מִי שֶׁמְכָר חֲצֵרוֹ אוֹ שְׂדֵהוּ, וּפְרָשׁ²⁴ בְּשִׁעַת
הַמְּכִירָה²⁵ שֶׁהוּא מוֹכֵר כְּדִי לִילֵךְ לְמָקוֹם פִּלוֹנִי²⁶, או
מִפְּנֵי הַמְּטָר שֶׁנִּמְנַע כְּדִי לְקַנּוֹת²⁷ חֲטִים בְּדָמֵי חֲצֵרוֹ²⁸ -
הֲרִי זֶה כְּמוֹכֵר עַל תְּנָאי²⁹. לְפִיכֵךְ, אִם יָרַד הַמְּטָר
אַחַר שֶׁמְכָר, אוֹ בָּאוּ חֲטִין וְהוֹזְלוּ, אוֹ נִמְנַע הַדֶּרֶךְ³⁰ -
לִילֵךְ לְאוֹתָהּ הָאָרֶץ, אוֹ שֶׁלֹּא נִסְתִּיעַ לוֹ לְהַעֲלוֹת³¹
אוֹ לְקַנּוֹת חֲטִים - הֲרִי זֶה מַחְזִיר אוֹתָן הַדָּמִים,
וְתַחֲזֹר לוֹ קְרָקַע; שֶׁהֲרִי פָּרַשׁ שְׁאִינוּ מוֹכֵר אֲלָא
לְעִשׂוֹת דָּבָר פִּלוֹנִי, וְהֲרִי לֹא נַעֲשֶׂה³². וְכֵן כָּל פְּיוּצָא
בְּהֵן.

24) ולא בלשון תנאי, ראה להלן. 25) דוקא בשעת מכירה, אבל אם פירש לפני המכירה ובשעת מכירה לא אמר כלום - אין זה כתנאי (מ"מ להלן הל' ט). 26) קידושין ג. 27) בכ"י תימן: "או כדי לקנות". 28) כתובות צז. 29) אף-על-פי שלא אמר בלשון תנאי, וכל-שכן שלא כפל תנאו - "לפי שאין דרך אדם למכור קרקעותיו שהוא מתפרנס מהן - אם לא היה בדעתו לעבור דירתו מכאן" (כסף-משנה). ולפי זה, אין הדברים אמורים אלא בחצירו או בשדה. אבל לא במטלטלין, שלפעמים אדם מוכר מטלטליו אפילו דעתו להשאר בכאן (שם). 30) קידושין ג. וזהו הפירוש של "אונס בדרך" וכלישנא בתרא שם. וכן כתב בתוספות המיוחס לר"י הזקן. 31) [כן גם בלחם-משנה ומשנה-למלך. אולם, בכ"י תימן ובדפוס רומי: "לעלות", וכן במגיד-משנה. ולפי הנוסח "להעלות", פירוש הדברים: שלא הצליח להעלות לכאן את החטים ממקום פלוני. "או לקנות חטים", כלומר: או שלא הצליח לקנותם כלל. ואילו לפי הנוסח "לעלות" קשה, שהרי זהו מה שכתב למעלה "או נמנע הדרך לילך לאותה הארץ", ועיין מגיד-משנה ולחם-משנה ומשנה-למלך. 32) ודוקא אם נתעכב הדבר מחמת אונס, אבל אם מרצונו הטוב לא עלה - המקח קיים, שגילוי דעת אינו כתנאי גמור. ואילו בתנאי גמור, היינו אם התנה מפורש בלשון של תנאי, שהוא מוכר רק אם יעלה, אז אפילו אם נמנע מלעלות מרצונו - בטל המקח (מגיד-משנה).

ט. אֲבָל הַמוֹכֵר סֶתֶם³³, אִף עַל פִּי שֶׁהִיהָ בְּלָבוֹ
שֶׁמִּפְּנֵי כֶּף וְכֶף הוּא מוֹכֵר, וְאִף עַל פִּי שֶׁמְרָאִין
הַדְּבָרִים³⁴ שְׁאִינוּ מוֹכֵר אֲלָא לְעִשׂוֹת כֶּף וְכֶף, וְלֹא
נַעֲשֶׂה - אִינוּ חוֹזְרִין; שֶׁהֲרִי לֹא פָּרַשׁ, וְדְבָרִים שֶׁבִּלְב
אִינֵן דְּבָרִים.

33) קידושין מט: 34) שם: עובדא באדם שהיה בדעתו לעלות, אבל הוא לא הזכיר כוונתו זו בשעת המכר, ואמרו ש"דברים שבלב אינם דברים".

י. מִי שֶׁהִקְנִיהָ³⁵ לְחִבְרוֹ, וְהִתְּנָה עָלָיו 'עַל מְנַת שִׁתְּתֵן

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

רבינו למעלה (פ"ה הלכה יא) - עשו כן ליתר תוקף, שלא יוכל לטעון כי התכוון לשם היתול (לחם-משנה). (72) והרי במחילת דבר הנמצא ביד הצד האחר, אין משום סמיכות (למעלה הלכה ד). (73) כלומר, שכוונתו היא, שההתחייבות תהיה מעכשיו, אבל לא שאמר כך מפורש, שהרי אז לא היה צורך בשום התחייבות קודמת, כי ב"מעכשיו" אין משום סמיכות (לחם-משנה, המסלק בזה את קושיית הכס"מ) או אף שאמר מפורש "מעכשיו" ולצאת את כל הדעות, אף של אלו הסוברים שלא מועיל מעכשיו. (74) ויש אומרים, שב"שידוכין" ובכל המקרים, שאחר גורם הפסד לשני, אין חשש לאסמכתא (שו"ע חושן-משפט סימן רז, סעיף טז).

פְּרָק שְׁנַיִם עֶשְׂרִי

1) נתבאר בו דיני האונאה ושיעורה והזמן שהיא חוזרת ובאי זה מקום.

א. אָסוּר לְמוֹכֵר אוּ לְקוֹנֶה לְהוֹנִת אֶת חֲבֵרוֹ; שְׁנֵי אֲמָרָא: וְכִי תִמְכְּרוּ מִמְכָּר לְעֵמִיתְךָ אוּ קָנֶה מִיָּד עֵמִיתְךָ, אֵל תוֹנֶה. וְאֵף עַל פִּי שֶׁהוּא עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה - אִינוּ לוֹקָה, מִפְּנֵי שֶׁנֶּמְנָן לְהַשְׁבוֹזֵן.⁶⁷ וּבֵין שְׁהוֹנֶה בְּמִזִּיד, בֵּין שֶׁלֹּא יָדַע שֶׁיֵּשׁ בְּמִכְרָו זֶה הוֹנֵהוּ⁶⁸ - חֵיב לְשַׁלֵּם.

~ נקודות משיחות קודש ~

"אָסוּר לְמוֹכֵר אוּ לְקוֹנֶה לְהוֹנִת אֶת חֲבֵרוֹ"

ובהמשך: "עד מתי יהיה לו לחזור ולחבוע ההוניה או לבטל המקח, עד כדי שיראה להגר או לקרובו" ובנוגע למטבעות: "... עד כדי שיראה לשולחני ... ובכפרים שאין שם שולחני עד ערב שבת" שאז הולך לשוק לקנות לצורך סעודת שבת. ועניינו בעבודת האדם: לפעמים יכול להיות חיסרון בעבודתו של יהודי מצד חשבונות של "לא לשמה" ועלול להתעורר אצלו ספק שמא יש בקניין זה - עבודתו בעולם לפעול את "קונה שמים וארץ" - ענין של הונאה.

הנה כשנמצאים ב"ערבי שבתות" באלף השישי אחר חצות היום וצריכים למהר "לקנות צורך סעודות שבת" אזי אין מקום לעניין של הונאה, והמקח קיים. ובפרט שישנו גם העניין ש"יראה לקרובו" - העבודה באופן של אהבת ישראל "איש את רעהו יעזורו" הרי בוודאי שאין מקום להונאה, ולכן נגמר הקנין בשלימות.

(משיחת ש"פ וארא תשמ"ה מתוך רמב"ם "פרס המלך")

2) משנה בבא-מציעא נא. ושם: "אחד הלוקח ואחד המוכר, יש להם אונאה". (3) ברייתא שם. (4) ועל זה אמרו ב"תורת כהנים" (פ' בהר פרשה ג ד"ד): "זו הניית (=הונאת) ממון". (5) שהרי אפשר להשיב את האונאה, ומתוך כך יתוקן העול, ובגלל זה, שייך "לאור" זה לסוג של "לאו הניתק לעשה", כלומר "לאוין" שהמעשה השלילי

שנים" אפשר להתחייב. וראה להלן הלכה יז והערה סז. (64) בכ"י תימן: "ולכסותך". (65) אבל אם היתה ההתחייבות בתורת תמורה ושכר לשירות שקבל המתחייב - נשתעבד, אף-על-פי שהיתה לדבר שאינו קצוב (משנה למלך בשם הריטב"א). וראה להלן בהלכה יז. (66) ואין סמיכות דעת של המוכר אלא בדבר מסוים, ולא בהתחייבות כללית. ועיין לעיל פ"ה הלכה יד.

יז. וּמִפְּנֵי מָה הַפּוֹסֵק עִם אִשְׁתּוֹ⁶⁷ שִׁיְהִי זָן אֶת בְּתוּהָ - חֵיב לְזוֹנֶה? מִפְּנֵי שֶׁפּוֹסֵק בְּשִׁעַת נִשְׂוֹאִין, וְהַדְּבָר דוֹמֵה לְדְבָרִים הַנִּקְנָיִן בְּאֲמִירָה⁶⁸.

(67) [כלומר, פסק לה מזונות מרצונו הטוב מבלי שאתו תדרוש זאת ממנו. והרי זה כנותן מתנה דבר שאינו קצוב. וראה להלן]. (68) להלן פ"ו מהלכות זכיה ומתנה הלכה יז. ושם אין זה אלא בשעת קידושין, ולפיכך אין צריך קנין. אבל כאן שמדובר בשעת נישואין צריך קנין, ולפיכך כתב רבינו ש"הדבר דומה לדברים הנקנין באמירה". כלומר, אין זה אלא "דומה" בלבד. [והמקור לזה בסוגיית הגמרא בכתובות שם, שהקשו לריש לקיש מהמשנה: "הנושא את האשה ופסקה עמו כדי שיוון את בתה חמש שנים - חייב לזונה", ואילו לרבי יוחנן לא הקשה אע"פ שזהו דבר שאינו קצוב, - שכאן אין זה כמו מתנה אלא כמו מכר, כיון שפסקה עמו, וכנראה שלא הסכימה לנישואין אלא על דעת כן, ולפיכך גמר ומקנה (ראה במשנה-למלך), ומתוך שגם לריש לקיש שאי-אפשר להתחייב, מודה ב"שטרי פסיקתא". ואע"פ שמדובר בשעת נישואין - מפני שהם כדברים הנקנים באמירה. ושוב אין צריך לדחוק שכאן מדובר דוקא באופן שפסקה אשתו עמו על דעת כן, אלא אפילו לא התנתה הנישואין בזה - חל הקנין. ולפיכך העתיק רבינו: "הפוסק עם אשתו" כלומר, פסק מדעתו, ולא כבמשנה: "ופסקה אשתו עמו", שמשמע שהיא דרשה זאת. ובפכ"ג מהלכות אישות הלכה יז שהביא: "הנושא אשה ופסקה עמו" - כתב באמת: "שלא בשעת הקידושין עד שיקנו מידו", ובכלל זה גם שלא בשעת נישואין - שמכיון שהיא פסקה עמו הרי זה כמקח וממכר, שגם דבר שאינו קצוב - נקנה, כנ"ל. ועיי"ש בלחם-משנה, וראה למעלה הלכה טז והערה סב].

יח. בְּשִׁהִיו חֲכָמֵי סְפָרַד רוֹצִים לְהַקְנוֹת בְּאֲסִמְכְּתָא⁶⁹, כִּף הָיוּ עוֹשִׂין: קוֹנֵין מִזֶּה שֶׁהוּא חֵיב לְחֲבֵרוֹ⁷⁰ מֵאָה דִּינָרִין, וְאַחַר שֶׁחֵיב עֲצָמוֹ קוֹנֵין מִבְּעַל חוֹבּוֹ⁷¹, שֶׁפָּל זָמַן שִׁיְהִי כִּף אוּ שִׁיַּעֲשֶׂה כִּף - הָרִי הַחֹב זֶה מְחוּל לִי⁷² מִעַכְשָׁיו⁷³, וְאִם לֹא יְהִי אוּ לֹא יַעֲשֶׂה - הָרִינִי תוֹבְעוֹ בְּמִמּוֹן שֶׁחֵיב עֲצָמוֹ בּוֹ. וְעַל דֶּרֶךְ זוֹ⁷⁴ הָיוּ עוֹשִׂין בְּכָל הַתְּנָאִין שֶׁבֵּין אָדָם לְאִשְׁתּוֹ בְּשִׁדּוּכִין, וּבְכָל הַדְּבָרִים הַדּוֹמִין לָהֶם.

(69) מחמירים היו על עצמם, שהרי בקנין מעכשיו אין "אסמכתא", כמו שכתב רבינו למעלה הלכה ז (הגר"א חו"מ סימן רז ס"ק נג). (70) והתחייבות זו, אחרי שהיא ללא תנאי, אין בה משום "סמיכות". (71) כלומר, מזה שאליו התחייב, ואף-על-פי שמחילה אינה צריכה קנין, כמו שכתב

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בגדר מחילה - מכיון שישנם כאן שני קצוות: מצד אחד ביטול מקח ומצד שני מחילה, יש ללכת בדרך ממוצעת ולפסוק "קנה ומחזיר אונאה" כאילו יש כאן אונאה שתות (עיין לחם-משנה), וגם בשו"ע חו"מ סימן רכו סעיף ג', העתיק כנוסחת המגיד-משנה. 19) ואף מיד אינו יכול לדרוש בחזרה את הסכום שנתאנה בו, שיש לאלתר דין מחילה באונאה זו, וראה להלן הלכה ה', שגם באונאת שתות או יותר משתות אינו חייב להחזיר, אם שהה יותר מכדי שיראה לתגר או לקרובו. 20) שכן הוא דרך מקח וממכר, שאין הלוקח והמוכר יכולים לכוון דמי המקח בצמצום, ודרך העולם למחול עד שתות במקח או במעות, אף שהוא עולה הרבה, כל שאין שם שתות עליו" (טור בשם הרא"ש. הובא בסמ"ע שם ס"ק ב). ויש אומרים שגם לכתחילה התיירו להשתכר בפחות משתות מפני תיקון העולם, שימצאו בני אדם צרכיהם מוכנים בכל מקום (חינוך סוף מצוה שלז, ועיין שו"ע חו"מ שם סעיף ו שנסתפקו בזה).

ד. היתה ההונאה²¹ יתרה על השתות ככל שהוא, כגון שֶׁמְכַר שְׂוה לְשֵׁים בְּחֻמְשֵׁים פְּחוֹת פְּרוּטָה²² - בְּטֵל מְקַח, וְהַמְתַּאנֶּה יְכוּל לְהַחְזִיר הַחֶפֶץ וְלֹא יִקְנֶה כָּלֵל; אֲבָל הַמְתַּאנֶּה אוֹתוֹ אֵינוֹ יְכוּל לְחַזְרוֹ, אִם רָצָה זֶה וְקִבֵּל²⁴. וְאִם עַל פִּי שֶׁבְּטֵל הַמְקַח²⁵, אֵין הַמְתַּאנֶּה²⁶ חַיֵּב לְהַחְזִיר עַד שֶׁתְּהִיֶּה הַהוֹנָה יֹתֵר עַל פְּרוּטָה²⁷. הִיתָה פְּרוּטָה בְּשְׂוה - אֵינוֹ מְחַזֵּיר, שְׂאֵין הוֹנָה לְפְרוּטוֹת²⁸.

(21) בבא-מציעא נ: (22) שבין מצד המקח ובין מצד הכסף, יש כאן אונאה יותר משתות. (23) משנה בבא-מציעא נא. "מי שהטל עליו (= שנתאנה) ידו על העליונה, רצה אומר לו תן לי מעותי וכו'". ואע"פ שמשנה זו עוסקת באונאת שתות, ואין הלכה כמותה בזה (ראה למעלה הלכה ב והערה יב) - הלכה כמשנה זו לגבי עיקרון זה, שרק למתאנה יש זכות לחזור בו, אבל המתאנה אינו יכול להרויח על-ידי העבירה שעשה, וראה להלן הלכה יג. וכן דעת הר"ף בבבא-בתרא פג: לפי דברי רב חסדא שם. ועיין שם דף פד. בתוספות ד"ה אי לאו. (24) ואינו תובע האונאה. אבל אם רוצה שהמקח יהא קיים ותובע שהמוכר יחזיר לו האונאה - גם המוכר יכול לחזור בו (מגיד-משנה וכסף-משנה לפי שיטת הר"ף ורבינו). (25) בכ"י תימן: "אם רצה זה יקבל אע"פ שבטל המקח". ואח"כ מתחילה הלכה ה' "אין המונה וכו'". וגם בדפוסי רומי וקושטא יש רווח ניכר אחרי המילים שבטל המקח. וכן נראה במגיד-משנה ובשו"ע חו"מ רכו סעיף ה' שהחל מהמילים "אין המתאנה" מתחיל ענין חדש. ואח"כ המילים "ואע"פ שבטל המקח" שייכים למעלה. (26) כרב כהנא (בבא-מציעא נה). שאין אונאה לפרוטות, ושכן מוכח מהמשנה שם. (27) אפילו אם היא רק קצת יותר מפרוטה כגון פרוטה וחצי - נחשב אונאה, אבל רש"י מפרש שאין אונאה בכלל לפרוטות (שהן של נחושת) אלא למטבעות של כסף, אף לפחותה ממטבעות הכסף כגון איסר, אבל לא למטבע שאינה מכסף (בבא-מציעא שם ד"ה אין אונאה לפרוטות). (28) זהו לשון

שעליו מזהיר ה"לאו" ניתן לתיקון ע"י עשייה חיובית, ולפיכך אין בהם מלקות, וראה בפ"א מהלכות גזילה ואבירה הלכה א. (6) המקור לזה בגמרא (שם, נא). שביארו שם שלכן הזהירה התורה את שניהם, גם את המוכר וגם את הלוקח, שאפשר היה לחשוב שרק למוכר אסור להונות ש"קים ליה בדובינתי" (= ש"יודע כמה נתן בה ובמזיד הוא עושה" - רש"י), אבל לוקח שאינו יודע, לא. לכן, מסיימת הגמרא, הדגישה התורה, ששניהם ב"בל תוננו", כלומר המזיד והשוגג - שניהם בדין אונאה.

ב. וְכִמְהָ תְּהֵא הוֹנָה? וְהִיָּה חַיֵּב לְהָשִׁיב? שְׁתוֹת⁸ בְּשְׂוה⁹. פִּיצֵד? הָרִי שֶׁמְכַר שְׂוה לְשֵׁ בְּחֻמְשֵׁים¹⁰, או שְׂוה שְׁבַע בְּשֵׁים¹¹, או שְׂוה חֲמֵשׁ בְּשֵׁים¹², או שְׂוה לְשֵׁ בְּשֵׁבַע - הָרִי זֶה הוֹנָה; וְנִקְנֶה הַמְקַח¹³, וְחַיֵּב הַמְתַּאנֶּה לְשַׁלֵּם אֶת הַהוֹנָה וְלְהַחְזִירָה כְּלָה¹⁴ לְמַתְּאָנָה.

(7) משנה בבא-מציעא מט: ומימרת סיכום של רבא שם ג: (8) ששית. (9) כלומר שתות בדיק, חלק ששי של ערך המקח, או חלק ששי של הסכום שנתן, ראה להלן. (10) שאז נתאנה המוכר בשתות משויו של המקח, וזה מוסכם לכל הדעות. (11) שאז שוב נתאנה המוכר, אך הפעם אין כאן שתות ביחס לערך המקח, אבל יש כאן שתות ביחס לסכום הכסף שנתן, ודבר זה שנוי במחלוקת רב ושמואל (ב"מ שם). והכריע הרמב"ם כשמואל, מפני שהביאו בגמרא (שם) ראייה לדבריו (מגיד-משנה). וגם בהתאם לכלל המקובל, שהלכה כשמואל בדיני ממונות (הגהות מיימוניות). (12) כאן נתאנה הלוקח, ושוב אין כאן שתות ביחס למקח. אבל יש שתות ביחס לכסף התמורה, וכדעת שמואל הנ"ל. (13) ואף המתאנה אינו יכול לחזור בו, אלא לדרוש את האונאה בחזרה, כרבי נתן ולא כרבי יהודה הנשיא, ולא כסתם משנה (נא), וכמימרת הסיכום של רבא. (14) כלומר, ולא אומרים שמכיון שפחות משתות הוא מחילה, שיחזיר רק את ההפרש, זאת אומרת את הפרוטה האחרונה, המשלימה לשתות (סמ"ע סימן רסז, ס"ק ד).

ג. הִיתָה¹⁵ הַהוֹנָה פְּחוֹת מְזָה¹⁶ כְּכֵל שְׂהוּא¹⁷, כְּגוֹן שֶׁמְכַר שְׂוה לְשֵׁים דִּינָר בְּחֻמְשֵׁים וּפְרוּטָה¹⁸ - אֵינוֹ חַיֵּב לְהַחְזִיר כְּלוּם¹⁹; וְשֶׁכֵּל פְּחוֹת מְשִׁתוֹת דְּרָף הַפֵּל לְמַחֵל בּוֹ²⁰.

(15) מימרת הסיכום של רבא (בבא-מציעא נ:). (16) פחות משתות. (17) כלומר, כל שהוא במוכן האחוז המספרי, ביחס למקח, אף כי הסכום כשהוא לעצמו הוא גדול. (18) המגיד-משנה מגיה בדברי רבינו: "שוה שבעים דינר בששים ופרוטה", שבזה אין אונאה שתות לא ביחס לשויו של המקח ולא ביחס לסכום הכסף שנתן, שהרי האונאה היתה עשרה דינרים פחות פרוטה. ואילו "מכר שוה ששים דינר בחמשים ופרוטה", כפי הנוסח שלפנינו, שביחס לסכום הכסף שנתן יש אונאה יותר משתות, שבזה אפשר לבטל את המקח, וביחס לשויו של המקח יש פחות משתות שהוא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

פ"י⁵² שְׁהוּא בְּקִי⁵³. וְכֵשֶׁם שֶׁהוֹנְיָה בְּפִרוֹת וּבִבְהֵמָה⁵⁴,
כִּף יֵשׁ דִּין הוֹנְיָה בְּמִטְבְּעוֹת⁵⁵.

51) משנה בבא-מציעא נא. כחכמים ולא כרבי יהודה.
52) בזה מסבירה הברייתא את שיטת רבי יהודה (שם),
שתגר אין לו הונאה. 53) ואפשר היה על כן לחשוב שידע
על האונאה, וויתר עליה. 54) משנה, שם נו: כחכמים ולא
כרבי יהודה. 55) משנה, שם נא: [כלומר: כשם שיש דיני
אונאה בפירות ובבהמה, ש"אם היתה פחות משתות אינה
אונאה], ואם שהה יותר מכדי "שיראה לתגר או לקרובו",
אינו חוזר, כמו כן במטבע. ועיין לחם-משנה].

ט. פִּינֵד? הָרִי שֶׁהֵיָה דִּינָר שֶׁל זָהָב בְּעֵשְׂרִים
וְאַרְבַּעָה דִּינָר שֶׁל כֶּסֶף, וְצִרְפָּה⁵⁶ בְּעֵשְׂרִים דִּינָרִים⁵⁷ או
בְּעֵשְׂרִים וְשִׁמוֹנָה⁵⁸ - הָרִי זֶה מְחִזֵּר אֶת הַהוֹנְיָה.
הֵיָה יָתֵר עַל זֶה⁵⁹ - בְּטֵל הַצְּרוּף⁶⁰. פְּחוֹת מִכָּאן⁶¹ -
מְחִילָה⁶².

56) החליפה, ועיין 'ערוך השלם' (לקאהוט ד"ה "צרף"),
ושם: "הושאל לחילוף מעות גדולות בקטנות", ועיין מס'
שקלים (פ"ב, מ"א) "מצרפין שקלים לדרכונות", וירושלמי
(מעשר שני פ"ב): "המצרף סלע", וירושלמי (פ' הכסף
ה"ה): "חזקיה אמר לצורפה בירושלים". 57) שזה כמו
"שוה שש בחמש", שיש כאן אונאה של שתות משווי של
המקח, ונתאנה המוכר. 58) שזה כמו "שוה שש בשבע",
היינו, שתות מהמקח, אלא שהפעם נתאנה הלוקח.
59) יתר על שתות. 60) כדין ביטול מקח. 61) פחות
משותות. 62) כדעת רבי שמעון במשנה (שם נא: נב.),
וראה להלן הלכה י.

י. וְכֵן⁶³ אִם הֵיָתָה הַסְּלַע חֶסֶד⁶⁴ שְׁתוֹת⁶⁵, וְהָיָה
מוֹצִיאֵיךְ⁶⁶ הַסְּלַעִים בְּמִנְיָן⁶⁷ וְלֹא בְּמִשְׁקָל⁶⁸ - מְחִזֵּר
הַהוֹנְיָה.

63) משנה, שם נא: 64) ממשקלה "כי מטבע היוצא תמיד
הוא שוחק (נשחק) וחסר" (רש"י שם ד"ה כמה תהא הסלע
חסרה). 65) כרבי שמעון, ולא כשאר התנאים שנתנו
שיעורים אחרים. והכריע כמותו, מכיון שבגמרא השוה רבא
(לפי גירסת הרי"ף) דין מטבע עם דין שאר הדברים, שהוא:
שתות. 66) שבמקום זה היו מוציאים וכו'. 67) לפי מנין
הסלעים בלי להקפיד על משקלם (פירוש המשניות פרק
הזהב). 68) שבמקום שמקפידים על משקל המטבעות, אף
בטעות כל שהיא - חוזר, ראה להלן פט"ו הלכה א.

יא. עַד מְתֵי חֵיב לְהַחְזִיר הַדִּינָר⁶⁹ או הַסְּלַע?
בְּפָרְסִים⁷⁰ - עַד כְּדֵי שְׂרָאָה לְשִׁלְחָנִי⁷¹; בְּפָרְסִים⁷²,
שְׂאִין הַשִּׁלְחָנִי מְצוּי שָׁם - יֵשׁ לוֹ לְהַחְזִיר עַד עַרְבֵי
שְׁבָתוֹת⁷³. שְׂאִין מִפִּיר הַסְּלַע וְחֶסְרוֹנָה וְדַמְיָה⁷⁴ אֲלֵא
הַשִּׁלְחָנִי. וְהוּא הַדִּינָר⁷⁵ לְמוֹכֵר סְפָרִים, אֲכָנִים טוֹבוֹת
וּמְרַגְלִיּוֹת, שֵׁישׁ לְלוֹקֵחַ לְחֹזֵר עַד שְׂרָאָה אוֹתָם
לְתַגְרִים בְּקִיָּאִים בְּהֵן כָּכֵל מְקוֹם שֶׁהֵן; שְׂאִין הַכֹּל
בְּקִיָּאִים בְּדָבָרִים אֱלוֹ. לְפִיכָף⁷⁶, אִם לֹא הֵיָה מִפִּיר⁷⁷

הגמרא (שם), וכוונתה: לכל הקניות שההונאה שלהן עולה
פרוטה, ומכאן לשון הרבים: "לפרוטות", במקום
"לפרוטה".

ה. עַד מְתֵי²⁹ יִהְיֶה לוֹ לְחֹזֵר³⁰ וְלְתַבַּע הַהוֹנְיָה³¹ או
לְבַטֵּל הַמְּקָח³²? עַד כְּדֵי³³ שְׂרָאָה³⁴ לְתַגְרִי³⁵ או
לְקְרוֹבוֹ³⁶. וְאִם שָׁהָה יוֹתֵר³⁷ מִזֶּה, אֲפִלוּ לְקַח שְׁוֵה
מֵאָה בְּמֵאָתַיִם - אֵינוֹ חוֹזֵר³⁸.

29) משנה בבא-מציעא מט: 30) במשנה (שם) כתוב:
"מותר", ומזה דייק רש"י (שם ד"ה עד מתי מותר להחזיר),
שאף "מי שפרע" אין כאן. 31) בשותות. וכן הוא בשו"ע
(רכז סעיף ז). 32) ביתר משותות. וכ"ה בשו"ע שם.
33) משנה (שם). וכמו שפסק רבא (שם נ:): "זה וזה (=)
שתות ויותר משותות, כלומר, אונאה וביטול מקח) בכדי
שיראה לתגר או לקרובו". 34) את המקח. 35) סוחר
בעל מקצוע. 36) הבקי בענינים אלו. 37) שאז "מחל על
אונאתו" (רש"י שם). 38) שאין חילוק באונאה של "יותר
משותות" בין חומש לשליש או חצי (סמ"ע רכז, ס"ק טז).
וראה להלן פרק כז הלכה ה, שאם היתה האונאה בכדי
שאין הדעת טועה, אין זו בכלל אונאה, אלא מתנה היא.

ו. בְּמָה דְבָרִים אֲמוּרִים³⁹? בְּלוֹקֵחַ, שֶׁהָרִי הַמְּקָח
בִּידוֹ⁴⁰ וּמְרָאָהוּ⁴¹; אֲבָל הַמוֹכֵר⁴² חוֹזֵר בְּהוֹנְיָה
לְעוֹלָם⁴³, וְאֵין צָרִיף לומר בְּבִטּוֹל מְקָח⁴⁴, שְׂאִינוֹ
יֹדֵעַ דְּמֵי זֶה שֶׁמְכַר⁴⁵ עַד שְׂרָאָה כְּמוֹתוֹ שֶׁנִּמְכַּר
בְּשׁוּק. לְפִיכָף⁴⁶, אִם הֵיָה הַמְּקָח דְּכָר שְׂאִין בְּמִינוֹ
שְׁנוּי וְהוּא כָּלוּ שְׁוֵה⁴⁷, כְּגוֹן פְּלִפְלִיּוֹן⁴⁸ וְכִיּוֹצֵא בְּהֵן
- הָרִי זֶה אֵינוֹ חוֹזֵר אֲלֵא עַד כְּדֵי שִׁישְׂאֵל עַל שְׁעַר
שְׁבִישׁוֹק בְּלָבָד.

39) בבא-מציעא נ: מימרא של רב נחמן. ושם (נא). עובדא,
שבה הורה כן רב נחמן, הלכה למעשה. 40) טעם זה
הביאו בגמרא (שם) בקשר עם עובדא מסויימת.
41) שהלוקח רגיל ללכת ממקום למקום ולהראות את מקחו,
ומתוך כך מעירים לו על האונאה. 42) שאין המקח תחת
ידו. 43) ללא כל הסתייגות בזמן. 44) בעבודא שהורה
בה רב נחמן (שם נא). שהמוכר לעולם חוזר, היתה האונאה
יותר משותות, שהרי אמרו לו לחזור "הגר"א סי' רסז, ס"ק
טז). 45) שוויו האמיתי של המקח. 46) מסקנא הגיונית,
שהוציא הרמב"ם מהדין הקודם, והסכים לו הרמב"ן, אך
הרשב"א חולק עליו וסובר שמוכר תמיד חוזר, ללא כל
הסתייגות שהיא "שלא תחלוק בשיעורין" (מגיד-משנה).
47) שכל בני המין יש להם מחיר אחיד, ללא יוצא מן הכלל.
48) שאין כל הפרש בין פלפל אחד לחבירו.

ז. וְכֵן⁴⁹ אִם נִדְבַע⁵⁰ שְׂבָא לִידוֹ בְּמִמְכָרוֹ, וְיָדַע שֶׁשְׂעָה
וְלֹא תָבַע - אֵינוֹ יָכוֹל לְחֹזֵר וְלְתַבַּע, שֶׁהָרִי מְחַל.

49) אף הלכה זו היא מסקנא הגיונית מן ההלכה הקודמת.
50) = בכירור גמור (סמ"ע, שם ס"ק ב).

ח. כֵּשֶׁם⁵¹ שֶׁהוֹנְיָה לְהִדְיוֹט, כִּף הוֹנְיָה לְתַגְרִי, אִף עַל

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

המקח⁸⁶ בטל כמו שפארנו, ולא הספיק⁸⁷ להראות לתגר או לקרובו עד שהוקר ועמד בשבע - לוקח יכול לחזור בו, ולא המוכר; שהרי הלוקח אומר למוכר⁸⁸: אלו לא הוניתני לא היית יכול לחזור, ועתה שהוניתני תחזור?! היאך יהיה החוטא נשכר?⁸⁹

(85) שאז יש אונאה יותר משתות. (86) כלומר: "שהמקח". וראה להלן פי"ז הלכה ח. (87) שזה הוא התאריך האחרון של חזרת הלוקח (למעלה הלכה ה). (88) מימרת רב חסדא (בבא-בבא פג-פד) באונאת שתות - לשיטתו שיש בשתות משום ביטול מקח. והוא-הדין לשיטתנו ביותר משתות שיש בו משום ביטול מקח (הרי"ף שם). (89) ולפיכך, אף שעכשיו יוצא שהמוכר נתאנה, אין הוא יכול לבטל את המקח בגלל זה, וכל-שכן אם לא נתאנה המאנה, שאין הוא יכול לחזור כל זמן שהמתאנה אינו תובע אונאתו (למעלה הלכה ד).

יד. וכן⁹⁰ מוכר שמוכר שנה חמש בארבע⁹¹, וזל ועמד בשלש⁹² - מוכר יכול לחזור בו⁹³, ולא לוקח; שהרי אומר לו המוכר ללוקח: לא מפני שהוניתני תחזור בך.

(90) גם זה שם. (91) שזה יותר משתות לרעת המוכר. (92) שאז יוצא שהלוקח-המאנה, הוא שהתאנה. (93) כאן לא הזכיר תאריך, שהרי במוכר אין כל הגבלה בזמן לחזרתו (למעלה הלכה ו).

טו. המוכר שנה חמש בשש⁹⁴, ולא הספיק להראותו עד שהוקר ועמד בשמונה⁹⁵ - הרי המוכר חייב להחזיר⁹⁶ האחת של הוניה⁹⁷; שהרי נקנה המקח⁹⁸ וחייב להחזיר, וקשהוקר ברשות לוקח הוקיר. וכן אם מוכר שנה שש בחמש, והוזלו ועמדו על שלש - הרי הלוקח חייב להחזיר סלע אחת של הוניה; שהרי נקנה המקח, וברשות הלוקח הוזל.

(94) שאז יש אונאה של שתות (למעלה הלכה ב). (95) שזהו הנושא במימרת רב חסדא, אלא שזה האחרון סובר שיש דין ביטול מקח אף באונאת שתות, ובהתאם לזה הוא קובע, שאף במקרה זה שבא שינוי במחיר, ויוצא שהמאנה חזר להיות מתאנה כביכול, בכל זאת רק המתאנה (הראשון) יכול לחזור בו ולא המאנה, כדין כל ביטול מקח, ומטעם האמור: שלא יהא חוטא נשכר, וכל-שכן לשיטתנו, שבאונאת שתות המקח קיים, ואין אחד מהם, לא המאנה ולא המתאנה, יכול לחזור בו - שוודאי יש למתאנה הזכות לתבוע את חזרת אונאתו. ואין צורך בנימוק שכתב רבינו למעלה - "שלא יהא חוטא נשכר". (96) אף שעכשיו יוצא שלא התאנה הלוקח כלל. (97) את האחת המהווה את הפרש שבין שווי של המקח וסכום הכסף שנתן בעבורו. (98) שהרי בשתות נשאר המקח קיים (למעלה הלכה ב).

באותה מדינה, והוליה המקח למקום אחר, או שבא הבקי לאחר זמן מרבה והודיעו שטעה - הרי זה חוזר⁷⁸.

(69) המאנה חייב להחזיר למתאנה. והמגיד-משנה העתיק: "עד מתי יש לו להחזיר" (כמו שכתב רבינו למעלה ה"ה), והמדובר במתאנה. (70) משנה, שם נב. (71) האיש שמקצועו החליף מטבעות. והטעם מיד בהלכה זו. (72) בשאר הדברים (חוץ ממטבע) אין הבדל בין כרכים לכפרים (למעלה הלכה ה), שבכל מקום מצויים מומחים לדבר, אבל במטבע אין מומחים חוץ מהשולחנים (שם נב: לדעת רבא). (73) שאז דרכם של הכפריים לבוא לשוק (גמרא שם) לקנות צרכי סעודת שבת (רש"י ד"ה דסלקין לשוקא), ואז יש להם הזדמנות להפגש עם השולחנים. (74) כמה שוויה האמיתי בדמים. (75) זה הוציא הרמב"ם מההלכה הקודמת, ממנה התברר, שהתאריך הוא דבר יחסי והכל תלוי באפשרות הביורר אצל מומחה לדבר. (76) גם זה מסקנה מהעיקרון הקודם. (77) אדם שמכיר ובקי בטיב המקח המסוים. (78) כלומר, יכול המתאנה לחזור בו מהמקח.

יב. הנותן סלע חסרה לחברו, אם היה מכירה⁷⁹, אפלו לאחר שנים עשר חדש⁸⁰ - הרי זה מחזירה⁸¹. ואם היה אפשו להוציאה על ידי הדחק - אינו יכול⁸² להחזירה⁸³ לאחר זמן, אלא אם כן קבלה⁸⁴ ממנו במדת חסידות.

(79) את המטבע, שזו היא שהחליפה לו. (80) [אף-על-פי שכן הוא לשון המשנה (נב.) - אין מקור דין זה ממשנה זו, שהרי בגמרא אמרו על זה, שחובה זו לקבל בחזרה אינה אלא מצד מידת חסידות (ראה להלן) - אבל מקור דברי רבינו מהסוגיא בקידושין ח. שאמרו שם: "התקדשי לי במנה זו, ונמצא של נחושת - אינה מקודשת. דינר רע - הרי זו מקודשת, ויחליף". ומקשה הגמרא: "האי דינר רע, היכי דמי, אי דלא נפיק (אינו יוצא כלל בהוצאה), היינו דינר של נחושת. אמר רב פפא, כגון דנפיק על-ידי הדחק". הרי שאם אינו יוצא כלל, אין זה מקח, ודינו כמוצא מום במקח, שחוזר בו לעולם, להלן פט"ו ה"ג, שלא אמרו חכמים שיעור שיראה לתגר או לקרובו אלא באונאה ולא במומים (מגיד-משנה שם בשם רב האי). וראה באבן-האזל]. (81) הלוקח לשולחני, ומקבל בחזרה את מעותיו. (82) הלוקח. (83) ולתבוע בחזרה את מעותיו. (84) שהסכים המחליף לקבלה בחזרה. משנה (שם נב.): "אם היה מכירה, אפילו לאחר שנים עשר חודש מקבלה הימנו, ואין לו עליו אלא תרעומת - שאינו אלא נפש רעה". וביארו בגמרא (שם): שמקבלה הימנו במדת חסידות, ולפיכך אם אינו מקבלה הימנו, אין לו עליו אלא תרעומת. ושם מפורש בסוף הסוגיא: "והני מילי הוא דסגי להו" (שיוצאה בהוצאה). ובכתב-יד אחד (בדקדוקי סופרים): "והני מילי, דנפיק על-ידי הדחק" וכן הוא ברי"ף.

יג. המוכר לחברו שנה ארבע בחמש⁸⁵, שהרי

שיעורי רמב"ם - פרק אחד ליום

~ יום ראשון כ"ו טבת ~

ספר חמישי והוא ספר קדשה

הלכותיו שלש. וזה הוא סדרון: א. הלכות אסורי ביאה. ב. הלכות מאכלות אסורות. ג. הלכות שחיטה. והמצוות הנכללות בהן מפרשות בשמותן במקומותן.

הלכות אסורי ביאה

יש בכללן שבע ושלושים מצות. מצוה אחת עשה, ושלושים ויש מצות לא תעשה, וזה הוא פרטן: (א) שלא לבא על האם. (ב) שלא לבא על אשת אב. (ג) שלא לבעל אחות. (ד) שלא לבעל בת אשת אב. (ה) שלא לבעל בת הבן. (ו) שלא לבעל הבת. (ז) שלא לבעל בת הבת. (ח) שלא לשא אשה ובתה. (ט) שלא לשא אשה ובת בנה. (י) שלא לשא אשה ובת בתה. (יא) שלא לבעל אחות אב. (יב) שלא לבעל אחות אם. (יג) שלא לבעל אשת אחי האב. (יד) שלא לבעל אשת הבן. (טו) שלא לבעל אשת אח. (טז) שלא לבעל אחות אשתו. (יז) שלא לשכב עם בהמה. (יח) שלא תביא אשה בהמה עליה. (יט) שלא לשכב עם זכר. (כ) שלא לגלות ערות אב. (כא) שלא לגלות ערות אחי אב. (כב) שלא לבעל אשת איש. (כג) שלא לבעל נדה. (כד) שלא להתחתן בעובדי כוכבים ומזלות. (כה) שלא יבוא עמוני ומואבי בקהל ה'. (כו) שלא להרחיק דור שלישי מצרי מלבוא בקהל. (כז) שלא להרחיק דור שלישי אדומי מלבוא בקהל. (כח) שלא יבא ממזר בקהל. (כט) שלא יבא סריס בקהל. (ל) שלא לסרס זכר אפלו בהמה חיה ועוף. (לא) שלא ישא פהו גדול אלמנה. (לב) שלא יבעל פהו גדול אלמנה אפלו בלא נשואין. (לג) שישא פהו גדול בתולה בנערותה. (לד) שלא ישא פהו גרושה. (לה) שלא ישא זונה. (לו) שלא ישא חללה. (לז) שלא יקרב אדם לאחת מפל העריות ואף על פי שלא בעל. ובאור מצות אלו בפסקים אלו:

פרק ראשון

1) יבאר העריות שהן בכרת או במיתת בית דין: שאין מלקין ולא ממיתין בלא התראה אפילו לתלמיד חכם: הבא על אחד מחייבי לאוין או עשה, ושהאנוס פטור מכלום: אין קישוי אלא לדעת: ודין אי זה הוא נקרא מערה והבא על

האשה: ודין ביאה אסורה בלא קישוי או הבא על הערוה כמעסק: ודין הבא על הטריפה, ששכב עם בהמה טריפה או עם הזכר או עם טומטום: בן כמה יהיה האיש ויהיה חייב וכן האשה: אם העדים נזקקים לראות בנאפים כמכחול בשפופרת: מלקין ושורפין וסוקלין על החזקה: ודין האשה שהחזקה נדה בשכונותיה: ודין האב שאמר בתי מקודשת היא לזה או האשה שאמרה מקודשת אני.

א. הבא על אחת מפל העריות² האמורות בתורה במזיד - חייב כרת³; שגאמר: פי כל אשר יעשה מפל התועבת האלה ונקרתו הנפשות⁴ וגומר - שגניהם, הבוזעל והנבעלת⁵. ואם היו שוגגין - חייבין חטאת קבועה⁶. ויש מן העריות שהיא במיתת בית דין⁷, תר על הכרת השוה בכללן⁸.

2) "כל שאסר ביאתו בתורה וחייב על ביאתו כרת, והם האמורות בפרשת אחרי-מות ה הנקראות עריות" (הל' אישות פ"א ה"ה). 3) אפילו אלה שיבואר להלן שעונשם מיתת בית דין, חייבים כרת אם אין עדים כשרים או שלא התרו בו, ומה הוא עונש כרת מבאר רבינו בפ"ח מהל' תשובה ה"א: שלא יזכה לחיי העולם הבא, אלא "נכרת ברשעו ואבד כבהמה", וזה נוסף על העונש שימות תוך זמנו. 4) בכתיב תימן: הנפשות העושות. 5) תורת כהנים (אחרי, פי"ג ה"ז): "אין לי אלא איש שהוא ענוש כרת על-ידי אשה, אשה ענושה כרת על-ידי איש, מניין? תלמוד-לומר הנפשות העושות, הרי כאן שנים". 6) שני סוגי חטאות הם: חטאת קבועה וקרובן עולה ויורד, חטאת קבועה באה מן הבהמה בלבד, וקרובן עולה ויורד: עשיר מביא חטאת בהמה, ועני מביא תורים ובני יונה או עשירית האיפה סולת. ופרטי דיניהם מבוארים בפ"ח מהל' שגגות ה"א. 7) ראה לקמן הלכות ד"ו. 8) אם עשה במזיד בלא עדים והתראה.

ב. אותן העריות שיש בהן מיתת בית דין, אם היו שם עדים והתראה ולא פרושו ממעשיהם - ממיתין אותן מיתה האמורה בהן⁹.

9) בתורה, וכמבואר להלן.

ג. ואפלו היה העובר תלמיד חכם - אין ממיתין ולא מלקיין¹⁰ עד שתהיה שם התראה; שלא נתנה התראה בכל מקום אלא להבחין בין שוגג למזיד¹¹.

10) בעריות שיש בהם חיוב כרת בלבד והתרו בו למלקות, וכמו שכתב לקמן בה"ז "שכל חייבי כריתות לוקין", אבל חייבי מיתות בית-דין אין לוקין, שכל לאו שניתן לאזהרת מיתות בית-דין, אין לוקין עליו (פי"ח מהל' סנהדרין ה"ב). 11) לשונו של רבי יוסי ברבי יהודה (סנהדרין ח: ת) "חבר (תלמיד חכם) אין צריך התראה, לפי שלא ניתנה התראה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

וְהָיָא²⁶. וְאִם בְּשׁוּגָג - פְּטוּרִין מִפְּלוּם²⁷. וְהָבֵא עַל אַחַת מֵהַשְּׁנַיִת²⁸ בְּמַזִּיד - מִכִּין אוֹתוֹ²⁹ מִכַּת מְרֻדוֹת³⁰ מִדְּבָרֵיהֶם. אֲבָל הָבֵא עַל אַחַת מִחֵיבֵי עֲשֵׂה³¹ - אִינוֹ לֹקְהָ. וְאִם הָכּוּ אוֹתָם בֵּית דִּין מִכַּת מְרֻדוֹת פְּדֵי לְהַרְחִיק מִן הָעֵבֶרָה - הִרְשׁוּת בְּיָדָם³².

25) נשים שהתורה אסרה בעילתן בלאו, ולא הטילה על העובר עונש כרת, כגון ממזרת לישראל או גרושה לכהן הדייט, ואלמנה לכהן גדול, ראה פ"א מהל' אישות ה"ז. 26) כריתות י, ב. 27) שאין קרבן על שוגג אלא בחייבי כריתות. 28) עריות האסורות מדברי סופרים, ונקראות שניות מפני שהן שניות לעריות ראשונות האסורות מן התורה, וכולן מניויות בפ"א מהל' אישות ה"ו. 29) חייבים להכותו. 30) "ולמה קורין אותן מכת מרדות? שמרד בדברי תורה ובדברי סופרים" (ערוך). ולא קבעו חכמים מספר המכות, ונמסר לבית-דין להחליט בכל מקרה ומקרה לפי שיקול דעתם. 31) כגון מצרית ואדומית עד דור שלישי לגירות, שנאמר: "דור שלישי יבא להם בקהל ה'" (דברים כג, ט) ולא דור שני, וכן כהן גדול שבא על הבעולה, שנאמר: "בתולה מעמיו יקח אשה" (ויקרא כא, יד) ולא בעולה. ולא הבא מכלל עשה - דינו כעשה. 32) סנהדרין מו, א: "בית-דין מכין ועונשין שלא מן התורה, כדי לעשות סייג לתורה" (מגדל עוז). וזהו שכתב רבינו כדי להרחיק מן העבירה. בשניות לעריות כתב רבינו: "מכין אותו", כלומר בית-דין מצווה להכותו, ואילו בחייבי עשה, דייק וכתב: "הרשות בידם", כלומר לפי שיקול דעתם.

ט. אָנוּס - פְּטוּר מִפְּלוּם, מִן הַמְּלָקוֹת וּמִן הַקְּרָבָן, וְאִין צְרִיךְ לִזְמַר מִן הַמִּיתָה; שְׁנֵאמַר: וְלִנְעֲרָה לֹא תַעֲשֶׂה דְבָרֶיךָ³³. בְּמָה דְבָרִים אָמוּרִים? בְּשְׁנֵאָנְס הַנִּבְעָל; אֲבָל הַבּוֹעֵל³⁴ - אִין לֹא אָנְס³⁵, שְׁאִין קָשׁוּי³⁶ אֲלָא לְדַעַת³⁷. וְאִשָּׁה שֶׁתְּחַלַּת בִּיאָתָהּ בְּאָנְס וְסוֹפָה בְּרָצוֹן - פְּטוּרָה מִפְּלוּם³⁸; שְׁמִשְׁתַּחֲוִי לְבָעַל בְּאָנְס אִין בְּיָדָהּ שְׁלֵא תִרְצָה, שְׁיַצֵּר הָאָדָם³⁹ וְטָבְעוּ כּוֹפֵה אוֹתָהּ לְרָצוֹת.

33) ב'ספרי' (פרשת כי-תצא) דרשו מהמילים היתרות שבכתוב זה, שאונסים פטורים מכל עונש, וגם מקרבן - ששוגג חייב בו (מגיד-משנה). 34) שאנסוהו, כגון שתקפתו אשה וקרבתו לעצמה לאנסו. [כתב במגיד-משנה, שלדעת רבינו, אם אמרו לו גויים שיבוא על הערוה ואם לאו יהרגוהו, ובא עליה - הוא חייב מיתה, שאין קישוי אלא לדעת. ודבריו תמוהים, שהרי רבינו אומר בפ"ה מהל' יסודי התורה ה"ד, ששלוש העבירות החמורות: עבודה זרה, גילוי עריות ושפיכות דמים, שנאמר בהן ייהרג ואל יעבור, אם עבר הרי זה ביטל מצות-עשה של קידוש השם, ועבר על לאו של חילול השם, אבל אין ממיתים אותו ואין מלקים אותו, מכיוון שאנסוהו לכך]. 35) כלומר, אינו יכול להפטר בטענת אונס. 36) אבר המין. 37) אבל אם נתכוין לאשתו ונתקשה, ותקפתו אחת מן העריות, הרי זה נקרא אונס ופטור, כיון שהקישוי לדעת היה בהיתר, וראה

אלא להבחין בין שוגג (שסבור שדבר זה מותר) למזיד" (היודע שדבר זה אסור). ורבינו אף-על-פי שפסק כחכמים - שגם תלמיד חכם צריך התראה - השתמש באותו המשפט אבל במובן אחר, כגון להבחין אם ידע שאשה זו היא קרובתו או שהיא נשואה, והבחנה זו שייכת גם בתלמיד חכם, וצריך התראה שכזו (מגיד-משנה).

ד. הָעֵרִיּוֹת שֵׁישׁ בֵּהֶן מִיתַת בֵּית דִּין - מֵהֶן שְׁמִיתָתָן בְּסִקְלָהּ, וּמֵהֶן שְׁמִיתָתָן בְּשִׂרְפָּהּ, וּמֵהֶן שְׁמִיתָתָן בְּחִנְקָה¹². וְאִלוֹ שְׁמִיתָתָן בְּסִקְלָהּ¹³: הָבֵא עַל אָמוֹ, וְעַל אִשָּׁת אָבִיו, וְעַל אִשָּׁת בְּנוֹ, וְהִיא הַנִּקְרָאת בְּלָתוֹ; וְהַשּׁוֹכֵב עִם זָכָר; וְהַשּׁוֹכֵב עִם בְּהֵמָה; וְהָאִשָּׁה הַמְּבִיאָה אֶת הַבְּהֵמָה עִלְיָהּ.

12) משנה, סנהדרין מט, ב. 13) שם נג, א.

ה. וְאִלוֹ הֵן הָעֵרִיּוֹת שְׁמִיתָתָן בְּשִׂרְפָּהּ: הָבֵא עַל בֵּית אִשְׁתּוֹ בְּחֵי אִשְׁתּוֹ¹⁴, וְעַל בֵּית פִּתְּהּ, וְעַל בֵּית בְּנָהּ; וְעַל אִם אִשְׁתּוֹ, וְעַל אִם אִמָּהּ, וְעַל אִם אָבִיהּ; וְהָבֵא עַל בֵּיתוֹ¹⁵, וְעַל בֵּית בְּנוֹ.

14) אבל לאחר מיתת אשתו, אינן בשריפה אלא בכרת, כמו שיתבאר לקמן פ"ב ה"ח. והוא-הדין לכל קרובות אשתו האמורות להלן, שאינן בשריפה אלא בחיי אשתו (שם). 15) אף-על-פי שאינה בת אשתו, כגון שנולדה לו בזנות - דינם בשריפה, והוא-הדין בתו מאשתו ומתה אשתו, שאמרנו למעלה שאין בה עונש שריפה משום בת אשתו.

ו. אִין לָךְ עֲרוּהַ בְּחִנְקָה אֲלָא אִשָּׁת אִישׁ בְּלִבְד¹⁶; שְׁנֵאמַר: מוֹת יוֹמַת הַנְּאָף וְהַנְּאֻפָּה, וּמִיתָה הָאִמּוּרָה בַּתוֹרָה סֵתָם הִיא חִנְקָה¹⁷. וְאִם הָיְתָה בֵּית כֹּהֵן - הִיא בְּשִׂרְפָּה¹⁸, וּבּוֹעֵלָהּ בְּחִנְקָה¹⁹; שְׁנֵאמַר: וּבֵת אִישׁ כֹּהֵן פִּי תַחַל לְזַנֹּת, בְּאִשׁ תִּשְׂרֹף. וְאִם הָיְתָה נְעִרָה מְאֻרְשָׁה - שְׁנִיחָהּ בְּסִקְלָהּ; שְׁנֵאמַר: פִּי תִהְיֶה נְעִרָה בְּתוֹלָה וְגוֹמֵר, וְסִקְלָתָם אֹתָם בְּאִבְנִים. וְכָל מְקוֹם שְׁנֵאמַר בַּתוֹרָה: מוֹת יוֹמַתוֹ דְּמִיחָה בָּם - הִרִי הֵן בְּסִקְלָהּ²⁰.

16) גם מאורסה בכלל אם היא בוגרת (בת י"ג שנה ויום אחד), ראה לקמן פ"ג ה"ד. 17) סנהדרין נב, א. 18) שם עה, א. 19) שם פט, א. 20) שם נג, א.

ז. שְׁאָר הָעֵרִיּוֹת פְּלֵן - בְּכֶרֶת²¹ בְּלִבְד, וְאִין בְּהֵם מִיתַת בֵּית דִּין. לְפִיכֹךְ²², אִם הָיוּ שְׁם עֲדִים וְהִתְרַאָּה - בֵּית דִּין מְלָקִין אוֹתָן²³; שְׁפָל חֵיבֵי כְּרִיתוֹת - לֹאֲקִינ²⁴.

21) כריתות ב, א. 22) הואיל שהלאו לא ניתן לעונש מיתת בית-דין, אבל כשיש עונש מיתת בית-דין - אין לוקין אפילו אם התרוהו למלקות (ראה למעלה הערה ח). 23) מכות יג, א. 24) שם.

ח. הָבֵא עַל אַחַת מִחֵיבֵי לְאוּיָן²⁵ בְּמַזִּיד - הוּא לֹקְהָ

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לְמוֹת מַחְלֵי זֶה. וְאֶפְלוּ שְׁחַט⁶⁰ בָּהּ שְׁנֵי סִמְנֵי וְעֲדִין
הִיא מִפְרָקֶסֶת - הִבָּא עָלֶיהָ חֵיב, עַד שְׁתָּמוֹת אוֹ עַד
שְׁתִּיתִיז רֵאשָׁה.

53) שלא נתכוין לביאה ובא עליה. ויש מפרשים, שנתכוין
לאשתו ונזדמנה לו אחותו (מגיד-משנה). 54) ובשאר
עבירות - המתעסק פטור מקרבן (כריתות יט.). 55) קרבן,
בגמרא שם: "המתעסק בחלבים ועריות, חייב שכן נהנה",
שההנאה באה לו ממעשה איסור, וכל זה אינו אלא לענין
קרבן, אבל מיתה או מלקות אין עונשין אלא במזיד והתראה
(מגיד-משנה). 56) מתעסק חייב. כלומר, חטא וחייב
עונש מן השמים, כי אין קרבן בחייבי לאוין שווגים, והם
פטורים מכלום (כסף-משנה). וראה ראב"ד. 57) יבמות
נה, ב. 58) סנהדרין עח, א. 59) יבמות קכ, ב.
60) חולין קכא, ב: "והרובעה חייב" (חידושים ומקורות על
הרמב"ם מהרש"ש).

יג. כָּל אִשָּׁה אֲסוּרָה מְאֹלוּ, אִם הִיְתָה בַת שְׁלֹשׁ
שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד וְנִמְעָלָה, גְּדוֹל הִבָּא עָלֶיהָ - חֵיב
מִיְתָה אוֹ פְרֵת אוֹ מְלָקוֹת; וְהִיא פְטוּרָה מִכְּלוּם⁶¹,
אֲלָא אִם פֶּן הִיְתָה גְדוֹלָה. וְאִם הִיְתָה פְחוּתָה מִזֶּה -
הָרִי שְׁנֵיהֶן פְטוּרִין, שְׁאִין בִּיאָתָה בִּיאָה⁶². וְכֵן אִשָּׁה
גְדוֹלָה שְׁבָא עָלֶיהָ קָטָן: אִם הָיָה בֶן תִּשְׁעֵי שָׁנִים⁶³
וְיוֹם אֶחָד וְנִמְעָלָה - הִיא חֵיבַת פְרֵת אוֹ מִיְתָה אוֹ
מְלָקוֹת, וְהוּא פְטוּר; וְאִם הָיָה בֶן תִּשְׁעֵי שָׁנִים
וְלִמְטָה - שְׁנֵיהֶם פְטוּרִין.

61) קטנה אינה בת עונשין, נדה מד, ב. 62) בפירוש
המשנה לרבינו שם כתוב: "זוהו הדבר הלכה למשה מסיני".
וכן משמע מגמרא שם מה, א. במעשה דרבי עקיבא.
63) שם מה, א.

יד. הִבָּא עַל הַזָּכָר אוֹ הִבִּיא זָכָר עָלָיו, פִּיּוֹן
שְׁהֶעֱרָה⁶⁴, אִם הָיוּ שְׁנֵיהֶם גְּדוֹלִים - נִסְקָלִים;
שְׁנֵי אֲמָר: וְאֵת זָכָר לֹא תִשָּׁכֵב - פִּיּוֹן שְׁהִיָּה בּוֹעֵל אוֹ
נִבְעָל⁶⁵. וְאִם הָיָה קָטָן בֶּן תִּשְׁעֵי שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד
וְנִמְעָלָה⁶⁶ - זֶה שְׁבָא עָלָיו אוֹ הִכִּיאוֹ עַל עֲצָמוֹ נִסְקָל,
וְהַקָּטָן פְטוּר⁶⁷. וְאִם הָיָה הַזָּכָר⁶⁸ בֶּן תִּשְׁעֵי אוֹ פְחוּת⁶⁹
- שְׁנֵיהֶן פְטוּרִין⁷⁰. וְרֵאוּ לְבֵית דִּין לְהַפּוֹת הַגְּדוֹל
מִפְּת מְרֻדוֹת⁷¹, לְפִי שְׁשָׁכֵב עִם זָכָר, וְאִף עַל פִּי
שְׁהוּא פְחוּת מִבֶּן תִּשְׁעֵי.

64) סנהדרין נה, א. 65) שנאמר "לא תשכב", אזהרה
לשוכב (לבושל), ואנו קוראים גם "לא תשכב" - אזהרה
לנשכב (לנבעל). כריתות ג, א. 66) סנהדרין, שם.
67) שאינו בן עונשין. 68) השוכב או הנשכב.
69) כלומר, שלא מלאו לו תשע שנים ויום אחד. 70) כרב,
בסנהדרין נד, ב שנשכב (נבעל) פחות מבן תשע שנים ויום
אחד, אינו מחייב את שוכבו. 71) כדרך מכת מרדות על
כל דבר שהוא פטור אבל אסור (מגיד-משנה).

טו. [אֶחָד הִבָּא עַל הַזָּכָר אוֹ] הִבָּא עַל אֲנָדְרוֹגִינוֹס⁷²

בהשגת הראב"ד. 38) כתובות נא, ב - כרבא. 39) שם
בגמרא: "יצר אלבשה", ולפיכך אפילו אם היא אומרת
בפירוש, שהיא רוצה בכך - פטורה.

י. הַמְכַנֵּס רֵאשׁ הַעֲטָרָה⁴⁰ בְּלִבָּד - הוּא הַנִּקְרָא
מַעֲרָה⁴¹, מְלִשׁוֹן: אֵת מְקַרְהַ הַעֲרָה. וְהַמְכַנֵּס כָּל
הָאָבֶר - הוּא הַנִּקְרָא גּוֹמְרָה⁴². וְכָל הַבִּיאוֹת
הָאֲסוּרוֹת, אֶחָד הַמַּעֲרָה וְאֶחָד הַגּוֹמֵר. וְאִף עַל פִּי
שְׁלֹא הוֹצִיא שְׁכֶבֶת זָרָה⁴³, וְאִף עַל פִּי שְׁפָרַשׁ וְלֹא
גָמַר, פִּיּוֹן שְׁהַכְנִס רֵאשׁ הַעֲטָרָה נִתְחַיְבוּ שְׁנֵיהֶם⁴⁴
מִיְתַת בֵּית דִּין אוֹ פְרֵת אוֹ מְלָקוֹת אוֹ מִפְּת מְרֻדוֹת⁴⁵.
(וְאֶחָד⁴⁶ הִבָּא עַל הַעֲרָה פְדֻרְכָּה וְאֶחָד הִבָּא עָלֶיהָ
שְׁלֹא פְדֻרְכָּה⁴⁷) - מְשִׁיעָרָה בָּהּ⁴⁸ יִתְחַיְבוּ שְׁנֵיהֶן מִיְתָה
אוֹ פְרֵת אוֹ מְלָקוֹת אוֹ מִפְּת מְרֻדוֹת. פִּיּוֹן שְׁהָיוּ שׁוֹכְבִין
בֵּין שְׁהָיוּ עוֹמְדִים, עַל הַכְּנָסֶת הַעֲטָרָה הוּא הַחֵיב.

40) של האבר. 41) משנה, יבמות נג, ב. 42) שם,
במשנה. 43) שם נה, ב. 44) בנדה כתיב "את מקורה
הערה", מכאן להעראה מן התורה. ושאר עריות למדים אנו
בהיקש מנדה (שם נד.). 45) כמבואר למעלה בהלכות
ד"ח. 46) כן היא גירסת ה'מגיד משנה' ו'מגדל עוז', וכן
הוא בדפוס רומי ר"מ, ובכת"י התימנים. 47) סנהדרין נד,
א: "משכבי אשה (ויקרא יט, יג). מגיד לך הכתוב ששני
משכבות באשה" - "לחייב בכל עריות כדרכה ושלא
כדרכה" (רש"י שם). 48) ואפילו שלא כדרכה (הוריות ד.)
ובכתב"יד התימנים: משהערה בה שלא כדרכה.

יא. כָּל הִבָּא בִּיאָה אֲסוּרָה בְּלֹא קְשׁוּי⁴⁹, אֲלָא שְׁהִיָּה
הָאָבֶר שְׁלוֹ מְדוּלְדָל כְּמוֹ אָבֶר הַמְּתִים, כְּגוֹן הַחוּלִים,
אוֹ מִי שְׁנֹלְדָל כְּהָ, כְּגוֹן סְרִיס חַמָּה, אִף עַל פִּי
שְׁהַכְנִס אֵת הָאָבֶר בְּיָדוֹ - אִינוֹ חֵיב לֹא פְרֵת וְלֹא
מְלָקוֹת, וְאִין צָרִיף לִזְמַר מִיְתָה; שְׁאִין זוֹ בִּיאָה⁵⁰.
אֲבָל פּוֹסֵל הוּא מִן הַתְרוּמָה⁵¹, וְבֵית דִּין מְפִין אֵת
שְׁנֵיהֶם מִפְּת מְרֻדוֹת⁵².

49) בלשון הגמרא "משמש מת", היינו שהאבר כמו מת.
50) שבועות יח, א. 51) בת כהן כל זמן שהיא בבית
אביה, ואשת כהן מותרת לאכול תרומה. ואם נבעלה לפסול
לה - נפסלה מלאכול תרומה (פ"ו מהל' תרומות ה"ו).
ומשמיענו רבינו כאן, שאם הפסול לה שימש באבר מת, גם
כן פוסל אותה מן התרומה (סוטה כו:). 52) שלא נאמר
פטור אלא ממיתה ומעונש, אבל אסור לעשות כן, וכל
שעבר על דבר שהוא פטור אבל אסור, מכין אותו מכת
מרדות (מגיד-משנה).

יב. הִבָּא עַל עֲרָה מִן הַעֲרִיּוֹת כְּמַתְעַסֵּק⁵³, אִף עַל
פִּי שְׁאִין פּוֹנְתוֹ לְכָה⁵⁴ - חֵיב⁵⁵. וְכֵן בְּחִיבֵי לְאוּיִן
וּבְשָׁנִיּוֹת⁵⁶. אֲבָל הִבָּא עַל עֲרָה מִן הַעֲרִיּוֹת וְהִיא
מִתָּה⁵⁷ - פְטוּר מִכְּלוּם. וְאִין צָרִיף לִזְמַר בְּחִיבֵי לְאוּיִן
שְׁהוּא פְטוּר. וְהִבָּא עַל הַטְּרַפָּה⁵⁸, אוֹ שְׁשָׁכֵב עִם
בְּהֵמָה טְרַפָּה - חֵיב; חֵי הוּא⁵⁹, אִף עַל פִּי שְׁפּוּפוֹ

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

פָּלַן שְׁהִיָּה אֶחָד גְּדוֹל וְאֶחָד קָטָן - הַקָּטָן פְּטוּר, וְהַגְּדוֹל חַיֵּב, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ⁸⁹. אֶחָד עַר וְאֶחָד יִשָּׁן - הַיִּשָּׁן פְּטוּר. אֶחָד מְזִיד וְאֶחָד שׁוֹגֵג - הַמְזִיד חַיֵּב, וְהַשׁוֹגֵג מִבֵּיא קֶרְבָּן. אֶחָד אָנוּס וְאֶחָד בְּרִצּוֹן - הָאָנוּס פְּטוּר, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ⁹⁰.

דֶּרֶךְ זְכוּרוֹתוֹ - חַיֵּב⁷³; [וְאִם פָּא עָלְיוֹ דֶּרֶךְ נְקֻבוֹתוֹ - פְּטוּר]⁷⁴. וְהַטְּמֵטוּם - סַפֵּק הוּא⁷⁵. לְפִיכָף, הַבָּא עַל הַטְּמֵטוּם אוֹ עַל אֲנִדְרוּגִינוּס [דֶּרֶךְ נְקֻבוֹתוֹ] - מִפְּנֵי אוֹתוֹ מִכַּת מְרִדוֹת⁷⁶. וְהָאֲנִדְרוּגִינוּס מִתֵּר לְשֵׁא אֲשֶׁה⁷⁷.

88) בעיא בסנהדרין שם: אם מה שהבמה נסקלת הוא משום שבאה על-ידיה תקלה לאדם שנהרג, וכאן - כששגג - הרי אינו נהרג, גם הבהמה אינה נהרגת. או משום קלון שבא על-ידיה, ואף בשוגג יש קלון, והבעיא לא נפשטה שם, ואין סוקלין אותה מספק (מגיד-משנה). (89) למעלה ה"ג. (90) למעלה ה"ט.

72) אדם שיש לו אברי המין של זכר ושל נקבה נקרא אנדרוגינוס, מלה זו יוונית היא: אנדרו - זכר, גינוס - נקבה ('ערוך' ערך אנתרופי). (73) כבא על הזכר, כרבי אלעזר, יבמות פא, ב (74) שם פג, ב: "במה דברים אמורים, בזכרות שלו. אבל בנקבות שלו - פטור". (75) אברי המין אטומים, ואין אנו יודעים בו אם הוא זכר או נקבה. (76) כמבואר למעלה ה"א, הערה נ. (77) שם פא, א. אע"פ שלגבי קידושין הוא ספק אשה (ראה בפ"ד מהל' אישות ה"א) ו"נשים המסוללות (מתחככות משום תאוה) זו בזו אסור" (להלן פכ"א ה"ח) - באנדרוגינוס מותר (מגיד-משנה).

יט. אין העדים נזקקין לראות המנאפים שהערו זה בזה והכניס ממכחול בשפופרת; אלא משיראו אותן דבוקין זה עם זה⁹¹ פֶּדֶרֶךְ פֶּל הַבּוֹעֲלִין - הָרִי אֵלוֹ נְהַרְגִין בְּרֵאִיָּה זוֹ. וְאִין אוֹמְרִים שְׁמָא לֹא הֵעֲרָה, מִפְּנֵי שְׁחֻזַּת צִוְרָה זוֹ שְׁהֵעֲרָה.

טז. הבא על הבהמה או שהביא בהמה עליו - שניהן נסקלין⁷⁸; שגאמר: ובכל בהמה לא תתן שכבתך - בין שרבעה או הביאה עליו. ואחד בהמה ואחד חיה⁷⁹ ועוף⁸⁰ - הפל בסקילה. ולא חלק הכתוב בבהמה בין גדולה לקטנה; שגאמר: ובכל בהמה - אפלו ביום לדתה⁸¹, (הבא עליה בין פדרפה בין שלא פדרפה)⁸², פינן שהערה בה⁸³ או שהערתה בו חיב.

91) מכות ז, א: "במנאפים - משיראו כמנאפים". כ. מי שהחזיק בשאר פשר - דנין בו על פי החזקה, אף על פי שאין שם ראיה ברורה שזה קרוב. ומלקין ושורפין וסוקלין וחונקין⁹² על חזקה זו. ביצר? הרי שהחזיק שזו אחותו או בתו או אמו, ובא עליה בעדים - הרי זה לוקה או נשרף או נסקל, ואף על פי שאין שם ראיה ברורה שזו היא אחותו או אמו או בתו, אלא בחזקה בלבד. ומעשה באשה אחת שבאת ליירושלים ותינוק מרכב לה על כתפה, והגדילתו בחזקת שהוא בנה, ובא עליה, והביאה לבית דין וסקלוה. ראיה לדין זה: מה שדנה תורה במקלל אביו ומפה אביו שיומת. ומנין לנו ראיה ברורה שזה אביו? אלא בחזקה⁹³. פך שאר קרובים בחזקה.

78) סנהדרין נד, א. (79) שהיה בכלל בהמה, בבא קמא נד, ב. (80) היינו נרבע, שאין רובע בעוף, ראה זכחים פה, ב. ובבבא-קמא נד, ב - אמרו שבכל מקום שוה עוף לבהמה, לומדים בהמה בהמה משבת. (81) סנהדרין נד, ב: "בהמה עשו בה קטנה כגדולה". (82) שם נה, א. (83) שם.

92) קדושין פ, א. (93) 'ירושלמי' קידושין פ"ד, ה"י. כא. איש ואשה שבאו ממדינת הנם, הוא אומר: זאת אשתי, והיא אומרת: זה בעלי, אם החזקה בעיר שלשים יום⁹⁴ שהיא אשתו - הורגין עליה⁹⁵; אבל בתוך השלשים יום - אין הורגין עליה משום אשת איש⁹⁶.

יז. קטן בן תשע שנים ויום אחד שבא על הבהמה או הביאה עליו - היא נסקלת על ידו⁸⁴, והוא פטור. הנה בן תשע⁸⁵ או פחות - אין סוקלין את הבהמה. וכן קטנה פת שלש שנים ויום אחד שהביאה בהמה וחייה עליה, בין בהמה גדולה בין בהמה קטנה, פינן שהערתה בה הבהמה, (בין פדרפה בין שלא פדרפה) - הבהמה נסקלת⁸⁶, והיא פטורה. ואם היתה גדולה - שניהן נסקלין. ואם היתה מפת שלש שנים ולמטה - אין הבהמה נסקלת⁸⁷.

94) בבא-בתרא קסז, ב. (95) אם זינתה. (96) אבל מכת מרדות יש בה משום ספק, כמו שכתוב למעלה ה"ט, ולהלן פ"ג ועוד. ראה בהגהות רבי עקיבא איגור למעלה ה"ט.

84) נדה מה, א. (85) שצריך שיהיה בן תשע שנים ויום אחד, כמפורש בגמרא שם, ולמעלה ה"ד. (86) שם מד, ב: "בת שלש שנים ויום אחד . . . ואם בא עליה אחד מכל העריות . . . מומתין על-ידיה". "אחד מכל עריות ואפילו בהמה" (סנהדרין נה:). (87) שאין ביאתה ביאה.

כב. האשה שהחזקה נדה⁹⁷ בשכונותיה⁹⁸ - בעלה לוקה עליה משום נדה. המקנא לאשתו⁹⁹ ונסתרה, ובא עד אחד והעיד שנטמאה, והיה בעלה כהן ובא עליה אחר כך - הרי זה לוקה עליה¹⁰⁰ משום זונה¹⁰¹; אף על פי שעקר העדות בעד אחד¹⁰², ככר החזקה בזונה¹⁰³.

יח. וכן השוכב עם הבהמה בשגגה⁸⁸, והאשה שהביאה את הבהמה עליה בשגגה - אין הבהמה נסקלת על ידן, ואף על פי שהן גדולים. פל העריות

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

7) בשעת הקידושין, ולכן אין כאן משום "אין איסור חל על איסור" (יבמות לג. ולהלן פי"ז ה"ח), כי הכל מודים שבבת אחת חלים שני האיסורים.

ב. לְפִיכֶךָ, הִבָּא עַל אִמּוֹ שֶׁהִיא אֵשֶׁת אָבִיו - חֵיב שְׁתִּים, בֵּין בְּחַי אָבִיו בֵּין לְאַחַר מִיתַת אָבִיו⁸: אַחַת מִשּׁוּם אִמּוֹ, וְאַחַת מִשּׁוּם אֵשֶׁת אָבִיו⁹. אַחַד אָחִיו מֵאָבִיו אוֹ אָחִיו מֵאִמּוֹ¹⁰, בֵּין מִנְשׂוּאֵינָן בֵּין מִזְנוּת¹¹ - אֵשֶׁת עֶרְוָה¹² עָלָיו. אֲבָל אֵשֶׁת אָחִי אָבִיו מִן הָאִם - הֵרִי הִיא שְׁנֵיהֶם¹³, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנָו¹⁴. וְאַחַד אָחֹתוֹ מֵאָבִיו אוֹ מֵאִמּוֹ¹⁵, בֵּין מִן הַנְּשׂוּאֵינָן בֵּין מִזְנוּת, כְּגוֹן שֶׁזְנוּתָהּ אִמּוֹ אוֹ אָבִיו עִם אַחֲרִים וְהִיתָה לוֹ אָחֹת מִזְנוּת - הֵרִי זוֹ עֶרְוָה עָלָיו; שְׁנֵאֲמַר: מוֹלַדֶּת בֵּית אוֹ מוֹלַדֶּת חוּץ.

8) סנהדרין נד, א. 9) שם נג, א. ולא כתב גם משום "אשת איש", שהרי מדובר כאן גם ב"לאחר מיתת אביו". ראה ב'לחם משנה'. 10) יבמות נה, א. 11) שם כב, א. 12) שאחיו נקרא מכל מקום. 13) מדברי סופרים, שגזרו על אשת אחי האב מן האם, משום אשת אחי האב מן האב - שהיא ערוה מן התורה - שגם כאן יש צד אב (יבמות כא.). 14) הל' אישות פ"א ה"ה. 15) מכות ה, ב - שנאמר: "אחותו בת אביך או בת אמך" (ויקרא יח, ט).

ג. בַּת אֵשֶׁת אָבִיו שֶׁהִיא אָחֹתוֹ מֵאָבִיו - הֵרִי הִיא עֶרְוָה עָלָיו; שְׁנֵאֲמַר: עֶרְוַת בַּת אֵשֶׁת אָבִיךָ מוֹלַדֶּת אָבִיךָ. אֲבָל אִם נָשָׂא אָבִיו אִשָּׁה, וַיֵּשׁ לָהּ בַּת מֵאִישׁ אַחֵר - אוֹתָהּ הַבַּת מִתְּרַת לוֹ¹⁶; שְׁאִין זוֹ מוֹלַדֶּת אָבִיו. וְהִלָּא¹⁷ מִשּׁוּם אָחֹתוֹ חֵיב עָלֶיהָ, וְלָמָּה נֶאֱמַר: בַּת אֵשֶׁת אָבִיךָ? לְחֵיב עָלֶיהָ אֵף מִשּׁוּם זֶה¹⁸.

16) 'תורת כהנים', קדושים סוף פרק יא: "יכול אפילו מאיש אחר, תלמוד-לומר מולדת אביך". 17) חזון לראש דבריו, ומן "אבל" עד "אביו" הוא מאמר מוסגר. 18) כלומר, אף משום בת אשת אב.

ד. לְפִיכֶךָ, הִבָּא עַל אָחֹתוֹ שֶׁהִיא בַּת נְשׂוּאָת אָבִיו - חֵיב שְׁתִּים: אַחַת מִשּׁוּם עֶרְוַת אָחֹתְךָ, וְאַחַת מִשּׁוּם עֶרְוַת בַּת אֵשֶׁת אָבִיךָ. אֲבָל אִם אָנֹס אָבִיו אִשָּׁה אוֹ פִּתְהָ אוֹתָהּ וְהוֹלִיד מִמֶּנָּה בַּת וּבָא עָלֶיהָ - אִינוֹ חֵיב אֲלָא מִשּׁוּם אָחֹתוֹ¹⁹ בְּלֶבֶד; שְׁאִין בַּת הַאֲנוּסָה בַּת אֵשֶׁת אָבִיו.

19) כמבואר בה"ב.

ה. אָחֹת אִמּוֹ, בֵּין אָחֹתָהּ מֵאָבִיהָ בֵּין אָחֹתָהּ מֵאִמָּהּ²⁰, בֵּין מִן הַנְּשׂוּאֵינָן בֵּין מִזְנוּת²¹ - הֵרִי זוֹ עֶרְוָה עָלָיו מִשּׁוּם אָחֹת אִם. וְכֵן אָחֹת הָאָב, בֵּין מִן הָאִם בֵּין מִן הָאָב, בֵּין מִן הַנְּשׂוּאֵינָן בֵּין מִזְנוּת - הֵרִי זוֹ עֶרְוָה עָלָיו מִשּׁוּם אָחֹת אָב.

20) יבמות נד, ב. 21) קרובות אלו הן "שאר בשר", ואסורות אפילו בלא אישות (מגיד-משנה).

97) קידושין פ, א. 98) "שראוה שכנותיה היום מלובשת בגדי נדותה" (רש"י שם). 99) "ירושלמי" סוטה פ"ו ה"ב. 100) אם העירו שנים שבא עליה. 101) שכהן אסור בה שכתוב: "אשה זונה . . . לא יקחו" (ויקרא כא, ז). ולאחר קנוי וסתירה אפילו עד אחד נאמן לומר שנטמאה (ראה פ"א מהל' סוטה הי"ד). 102) "ירושלמי" שם: "עיקר עדותו לא בעד אחד הוא". פירוש: העדות שבא עליה היא העדות העיקרית, ועל זה יש שני עדים. ובדפוס רומי ר"מ: "אע"פ שאין עיקר העדות בעד אחד". והכוונה אף-על-פי שבכל התורה כולה, אין עדות פחות משנים. 103) שלאחר קינוי וסתירה, גם עד אחד שהעיד שנטמאה - נאמן להחזיקה לזונה. [ביבמות נו, א - אמרו, שגם ישראל לוקה משום לא יוכל בעלה וכו', אולם ב'ירושלמי' ה"ג, ששם מקור דין זה, אמרו בפירוש "כהן", ומשמע שישראל אינו לוקה משום טומאה. וראה ראב"ד ומגיד-משנה כאן].

כג. הָאָב שְׁאֲמַר: בַּתִּי זוֹ¹⁰⁴ מִקְדָּשָׁתְּךָ הִיא לְזֶה, אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא נֶאֱמָן¹⁰⁵ וְתִנְשָׂא לוֹ¹⁰⁶, אִם זְנוּתָהּ - אֵינָה נִסְקָלָת עַל פִּי¹⁰⁷, עַד שֶׁיִּהְיֶה שָׁם יְעִיד שְׁנֵתְאָרְסָה בְּפִנְיָהֶם. וְכֵן הָאִשָּׁה¹⁰⁸ שְׁאֲמָרָה: מִקְדָּשָׁתְּךָ אָנִי - אֵינָה נִהְרָגַת עַל פִּיהָ, עַד שֶׁיִּהְיֶה שָׁם יְעִידים אוֹ תַחֲזִיק¹⁰⁹.

104) נערה. 105) שהתורה האמינתו, שנאמר: "את בתי נתתי לאיש הזה" (דברים כב, טז). 106) לאיש הזה ואסורה לאחרים (קידושין סד.). 107) שהתורה האמינה לו רק לאיסורא, אבל לא לקטלא, כרב ולא כרב אסי (שם ג:). 108) שם. 109) באופן האמור בהכ"א.

~ יום שני כ"ז טבת ~

פְּרָק שְׁנַיִם

1) יבאר שארבע נשים אסורות על האדם לעולם: אחותו מנות או בתו שנולדה לו מזנות שהן ערוה עליו: המקדש אשה כמה נשים נאסרו לו: וחמותו לאחר מיתה: עבר ונאף אחת משבע נשים אלו אם נאסרה אשתו עליו: הבעל אשה דרך זנות אם נאסרו עליו קרובותיה: הנטען על הערוה אם ידור עמה במכוי: הבא על אשה ובתה דרך זנות אם נעשות ערוה זו לזו: מצות חכמים שישא אדם בת אחותו.

א. אֵשֶׁת אָבִיו, וְאֵשֶׁת בְּנוֹ, וְאֵשֶׁת אָחִיו, וְאֵשֶׁת אָחִי אָבִיו - אֲרַבְעֵת מִן עֶרְוָה עָלָיו לְעוֹלָם, בֵּין מִן הָאֲרוּסִין בֵּין מִן הַנְּשׂוּאֵינָן, בֵּין שְׁנֵתְגִרְשׁוּ בֵּין שְׁלָא נִתְגִּרְשׁוּ, בֵּין בְּחַי בְּעִלְיָהּ בֵּין אַחַר מִיתַת בְּעִלְיָהּ; חוּץ מֵאֵשֶׁת אָחִיו² שְׁלָא הֵנִיחַ בֵּין³. וְאִם בָּא עַל אַחַת מֵהֶן בְּחַי בְּעִלְיָהּ - חֵיב שְׁתִּים⁴: מִשּׁוּם שְׁאָר בְּשָׂר⁵, וּמִשּׁוּם אֵשֶׁת אִישׁ; שֶׁהֵרִי שְׁנֵיהֶן⁶ הָאֲסוּרִין בְּאִין פְּאֻחָד⁷.

2) שמת מבלי לגרשה. 3) כלומר, זרע, בן או בת או נכד ונין, שמצוה ליבמה, כמפורש בתורה (דברים כה, ה). 4) שתי חטאות, אם שגג (סנהדרין נג.). 5) כלומר, משום קרובה: אשת אביו. 6) בכתב-יד התימנים: שני.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

חדושי הרמ"ה לסנהדרין, ו'מאירי' (שם). 32) כל הקרובות המפורטות בהלכה זו, נלמדו מחמתו (סנהדרין עה. עו.) וכיון שבחמותו לאחר מיתת אשתו אין בה שריפה, הוא-הדין בשאר הקרובות הנלמדות מחמתו (מגיד-משנה).

ט. וכן אֲחֹת אִשְׁתּוֹ - עֲרוּהָ עָלָיו עַד שְׁתֵּמוֹת אִשְׁתּוֹ.³³ בֵּין אֲחֹתָהּ מֵאִמָּה³⁴ בֵּין אֲחֹתָהּ מֵאֲבִיהָ, בֵּין מִן הַנְּשׂוּאִין בֵּין מְזֻנּוֹת³⁵ - הֲרִי זֶה עֲרוּהָ עָלָיו.

33) שכתוב: "ואשה אל אחותה לא תקח . . . בחייה" (ויקרא יח, יח). 34) יבמות נה, א. 35) וכמו שביארנו למעלה: דאין צורך לאישות בקרובות אלו.

י. עֵבֶר וְנֶאֱפָף עִם אֶחָת מִשְׁבַּע נָשִׁים אֱלוֹ, בֵּין בְּדוּדוֹן בֵּין בְּשִׁגְגָה, אָף עַל פִּי שֶׁהוּא וְהַנּוֹאֶפֶת בְּמִיתַת בֵּית דִּין אוֹ בְּכֶרֶת - לֹא נֶאֱסָרָה אִשְׁתּוֹ עָלָיו³⁶; חוּץ מֵאֲחֹת אֲרוּסָתוֹ³⁷, שֶׁהִיא אוֹסֶרֶת אִשְׁתּוֹ עָלָיו, כְּמוֹ שֶׁבִּיאָרְנוּ בְּהַלְכוֹת גֵּרוּשִׁין³⁸.

36) שם צה, א: "שכיבתה אוסרתה, ואין שכיבת אחותה אוסרתה". 37) שם. 38) כלומר, באותו האופן המבואר בפ"י מהל' גירושין הלכה ח"י, היינו במקום שאחות ארוסתו צריכה גט, כגון ששמע שמתה ארוסתו ונשא אחותה ואחר-כך נתברר שהיא חיה - השניה צריכה גט (ראה שם הטעם), ולפיכך נאסרה עליו ארוסתו, שמה יאמרו נושא אחות גרושתו, אבל אם בא על אחות ארוסתו בזנות, אינה צריכה גט, ואינה אוסרת ארוסתו עליו, ובוזה מסולקת השגת הראב"ד (מגיד-משנה).

יא. הַבּוֹעֵל אִשָּׁה דֶּרֶךְ זְנוּת - לֹא נֶאֱסָרוּ עָלָיו קְרוֹבוֹתֶיהָ³⁹, שֶׁהֵן הַשְּׁבַע נָשִׁים שֶׁאֲמָרְנוּ. אֲבָל חֻקִּים אֲסֻרוֹ⁴⁰ עַל מִי שֶׁנֶּאֱפָף עִם אִשָּׁה לִשְׂאֵת אֶחָת מִן הַשְּׁבַע נָשִׁים קְרוֹבוֹתֶיהָ כֹּל זְמַן שֶׁהַזְנוּת קִיָּמָת⁴¹; מִפְּנֵי שֶׁהַזְנוּת בָּאָה לְקְרוֹבוֹתֶיהָ לְבַקֵּר אוֹתָן, וְהוּא מִתְיַחַד עִמָּה, וְלִבּוֹ גָּס בָּהּ, וְיָכוֹל לִידֵי עֲבָרָה שֶׁיִּבְעַל הָעֲרוּהָ. וְלֹא עוֹד, אֲלֵא אֶפְלוּ נִטְעָן⁴² עַל אִשָּׁה - הֲרִי זֶה לֹא יִשְׂאֵת⁴³ אֶחָת מִקְרוֹבוֹתֶיהָ עַד שְׁתֵּמוֹת זֶה שֶׁנִּטְעָן עָלֶיהָ. וְאִם פָּנְסָה⁴⁴ הַקְּרוֹבָה שֶׁזְנוּתָה עִם קְרוֹבוֹתֶיהָ - לֹא יוֹצֵיא.

39) יבמות צז, א. 40) שם: מדרבנן. 41) שם בגמרא על המשנה האומרת: נושאין לכתחילה, היינו לאחר שהזונה מתה. 42) נחשד ויצא עליו קול (רש"י שם צז). 43) שם כז, א. 44) תוספתא יבמות פרק ד, ה.

יב. מִי שֶׁנִּטְעָן עַל עֲרוּהָ אוֹ שִׁיבָע לָהּ שֵׁם רַע עִמָּה - לֹא יְדוּר עִמָּה בְּמִבּוּי אֶחָד⁴⁵, וְלֹא יִרְאֶה בְּאוֹתָהּ שְׂכוּנָה. וּמַעֲשֶׂה בְּאֶחָד⁴⁶ שֶׁהָיוּ מְרַנְּנִין אַחֲרָיו עִם חַמּוֹתָיו, וְהָיוּ אוֹתוֹ חֻקִּים מִפְּתֵי מַדְרוֹת מִפְּנֵי שֶׁעֵבֶר עַל פֶּתַח בֵּיתָהּ.

45) למד דין זה ממעשה שהיה אצל רב ששת (קדושין יב:),

ו. הִפָּא עַל אִשָּׁה דֶּרֶךְ זְנוּת וְהוֹלִיד מִמֶּנָּה בֵּת - אוֹתָהּ הִבַּת עֲרוּהָ עָלָיו מִשׁוּם בִּתּוּ²². וְאָף עַל פִּי שֶׁלֹּא נֶאֱמַר בְּתוֹרָה עֲרוֹת בְּתוֹךְ לֹא תִגְלֶה, מֵאַחַר שֶׁאֲסָר בֵּת הַבַּת שְׂתַק מִן הַבַּת²³. וְאִסּוּרָה מִן הַתּוֹרָה²⁴, וְאִינוּ מְדַבְּרִי סוֹפְרִים²⁵. לְפִיכָךְ, הִפָּא עַל בֵּתוֹ מִנְּשׂוּאָתוֹ - חֵיב שְׂתִימָה²⁶: מִשׁוּם בֵּתוֹ, וּמִשׁוּם עֲרוֹת אִשָּׁה וּבִתָּהּ.

22) סנהדרין עו, א. 23) "שתק הכתוב מלזכרה, להיותה אפשר להתלמד בגזירה-שוה" (ספר המצוות לרבינו, מצות לא-תעשה שלו). 24) שאנו למדים זאת מגזירה שוה, נאמר (ויקרא יח, י) "ערות בת בנך . . . כי ערותך הנה", ונאמר (שם, יז) "ערות אשה ובתה . . . שארה הנה". כמו שבאיסור אשה ובתה נאסרה בתה, כן גם באיסור בת בנו נאסרה בתו (סנהדרין עו.) ובהל' מאכלות אסורות פ"ט ה"ב, כתב רבינו, שמאחר שאסר בת הבת, מובן מאליו שהבת אסורה, וזה כדעת אב"י שם. ואף-על-פי שאין לומדים אזהרה מקל-וחומר, כאן גילויי דברים פשוטים ומובנים (גילוי מילתא בעלמא, שם). 25) אף-על-פי שכל דבר הנלמד באחת משלוש-עשרה מדות (שהתורה נדרשת בהן) נקראים "דברי סופרים" (בשורש השני ב'ספר המצוות) אולם כאן (באיסור בתו) - אם כי זה נלמד בגזירה שוה או בקל-וחומר (כמבואר בהערה הקודמת) - אומר רבינו שאיסורה מן התורה ולא מדברי סופרים, מפני שזה רק גילויי הדברים המובנים מאליהם. ראה מגיד-משנה כאן, ובפ"א מהל' אישות ה"ב. 26) שתי חטאות אם שגג, ששני האיסורין באו כאחד, וכמבואר למעלה ה"א.

ז. בֵּינוֹן שֶׁקָדַשׁ אָדָם אִשָּׁה נֶאֱסָרוּ²⁷ עָלָיו מִקְרוֹבוֹתֶיהָ שֵׁשׁ נָשִׁים, וְכֹל אֶחָת מֵהֵן עֲרוּהָ עָלָיו לְעוֹלָם, בֵּין כְּנִסָּה²⁸ בֵּין גֵּרוּשׁ, בֵּין בְּחַיִּי אִשְׁתּוֹ בֵּין לְאַחַר מוֹתָהּ. וְאִלוֹ הֵן: אִמָּה וְאִם אִמָּה וְאִם אֲבִיהָ, וּבִתָּה וּבֵת בִּתָּהּ וּבֵת בְּנָהּ. וְאִם בָּא עַל אֶחָת מֵהֵן בְּחַיִּי אִשְׁתּוֹ - שְׁנִיחָן נִשְׂרָפִין²⁹.

27) דרך ארץ רבה' ריש פרק א. 28) הכניסה לחופה. 29) סנהדרין עה, א.

ח. בָּא עָלֶיהָ³⁰ לְאַחַר מִיתַת אִשְׁתּוֹ - הֲרִי אֱלוֹ בְּכֶרֶת³¹, וְאִין בְּהֵן מִיתַת בֵּית דִּין³². שֶׁנֶּאֱמַר: בָּאֵשׁ יִשְׂרַף אוֹתוֹ וְאֶתְהֵן; בְּזְמַן שֶׁשְׂתִּיתֵהֶן קִיָּמוֹת, שֶׁהֵן אִשְׁתּוֹ וְזוֹ שֶׁבָּא עָלֶיהָ - הֲרִי הוּא וְהָעֲרוּהָ נִשְׂרָפִין, וּבְזְמַן שֶׁאִין שְׂתִּיתֵהֶן קִיָּמוֹת - אִין שֵׁם שִׂרְפָה.

30) על אחת משש העריות שזכרו למעלה. 31) שם עו, ב - פלוגתא דרבי ישמעאל ורבי עקיבא, ופסק כרבי עקיבא לפי הכלל: "הלכה כרבי עקיבא מחבירו" (מגיד-משנה). ומה שאמרו שם: "ורבי עקיבא סבר איסורא בעלמא", מפרש רבינו דהיינו איסור כרת, וביחס למיתות בית-דין קרא לכרת "איסורא בעלמא", וכן נמצא בקידושין סב, א - "אם שכב . . . אל איסורא בעלמא", אף-על-פי שיש שם כרת

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הַבָּא עַל אִשָּׁת חֲרֵשׁ⁴ וְשׁוֹטָה⁵ וְאִשֵּׁת טְמֻטֹם⁶ וְאִנְדְּרוּגִינוֹס⁷, וְעַל הַחֲרֻשָּׁת⁸ וְעַל הַשׁוֹטָה⁹ אִשֵּׁת הַפְּקֵחַ, וְעַל אִשָּׁה שֶׁהִיא מְקַדְּשֶׁת בְּסַפֵּק אוֹ מְגַרְשֶׁת בְּסַפֵּק - פְּלוֹן פְּטוּרִין¹⁰. וְאִם הָיוּ מְזִידִין - מִפְּיֵן אוֹתָן מִכַּת מְרֻדוֹת¹¹.

(2) וביאה ביבמה אינה צריכה דעת וכוונה ו"הבא על יבמתו בין בשוגג בין במזיד בין באונס בין ברצון... קנה" - אף על פי כן פטור. (3) "אשר ינאף את אשת איש פרט לאשת קטן". (4) שאינו שומע ואינו מדבר, וקידושו ונישואיו אינן אלא מדרבנן. (5) "כל מי שנטרפה דעתו ונמצאת דעתו משובשת תמיד בדבר מן הדברים... בכלל שוטים ייחשב". ונתקדשה ונישאת לו כשהיה שוטה, ואין לו דין קידושין ונישואין כלל. (6) "ספק אשה הוא". (7) "אנדרוגינוס ברייה בפני עצמה היא ולא הכריעו בו חכמים אם זכר או נקבה". "טומטום ואנדרוגינוס שקידשו אשה... הרי אלו קידושי ספק. (8) אינה שומעת ואינה מדברת ונישואיה אינן אלא מדרבנן. (9) נתקדשה ונישאת כשהיא שוטה, ואין לה נישואין אפילו מדרבנן. (10) שאין ממיתין אלא כשהקידושין הם קידושי תורה וודאיים ולא על קידושין ונישואין החלים רק מכוח תקנת חכמים ולא על קידושי ספק. (11) ואפילו בשוטה שאין לה קידושין ונישואין כלל, חייב מכת מרדות כבא על הפנוייה לשם זנות וזה רק כשלא התרו בו, אבל אם התרו בו חייב מלקות מן התורה כדין כל פנוי הבא על הפנוייה.

ב. הַבָּא עַל הַקְטָנָה¹² אִשֵּׁת הַגְּדוּלָה¹³, אִם קִדְּשָׁה אֶבְיָהּ - הָרִי זֶה בְּחֻנְקָה, וְהִיא פְּטוּרָה מִפְּלוֹם¹⁴. וְנֹאסְרָה עַל בְּעֻלָּה¹⁵, כְּמוֹ שֶׁפָּאֲרָנוּ בְּהַלְכוֹת סוֹטָה. וְאִם הִיא בַּת מֵאוֹן¹⁶ - מִפְּיֵן אוֹתוֹ¹⁷ מִכַּת מְרֻדוֹת, וְהִיא מְתַרְתֵּת לְבַעְלָהּ, וְאֶפְלוּ הָיָה פְּהִין¹⁸.

(12) בת שלוש שנים ויום אחד. (13) שנישאת לו, אבל בקידושין לבד היא ארוסה ומיתתו סקילה. (14) שקטנה אינה בת עונשין. (15) אם זנתה ברצון. ודעת רבינו, שקטנה יש לה רצון ואין אנו אומרים ש"פיתוי קטנה אונס הוא"... ואף על פי שמעשה קטנה נחשב כשוגג שאין לך שוגגת על איסור לבעלה, ו"האשה שזינתה תחת בעלה בשגגה... מותרת לבעלה" - סובר רבינו, שהאשה שזנתה אסורה לבעלה, לא מפני שעברה על איסור תורה, אלא מפני שבגדה מרצונה לבעלה, ובתורה כתוב: "איש איש כי תשטה אשתו ומעלה בו מעל", ולכן אף אם לא ידעה שהתורה אסרה זנות תחת בעלה ושוגגת הייתה בדין - אך מכיוון שידעה שבמעשה זה היא כוגרת בו ("ומעלה בו מעל"), נאסרה לבעלה. ומה שאמרנו שאם זנתה בשוגג מותרת, היינו כשהייתה שוגגת בזנות, כגון שלא ידעה שהבועל אינו בעלה, ובקטנה - מכיוון שלדעת רבינו, פיתוי קטנה אינו נחשב כאונס - הרי "מעלה בו מעל" ולפיכך נאסרת לבעלה. (16) שאין לה אב, ואמה ואחיה קיבלו הקידושין, שקידושה אינן אלא מדרבנן. (17) את הבועל, אבל היא פטורה, שאינה בת עונשין. (18) מכיוון שמן

שמוכא בסוף ההלכה כאן. ונראה מדברי רבינו שאין לוקין מכת מרדות אלא בחמתו, מפני שלבו גס בה, אבל לא בשאר עריות (מגיד-משנה). וב'תוספות' המיוחסות לר"י הזקן (קידושין שם) כתוב, שלמדו דין זה מכהן שגירש את אשתו, שאמרו (כתובות כז:): "לא תדור עמו במבוי". (46) קידושין, שם.

ג. הַבָּא עַל אִשָּׁה וּבִתָּה דְרָךְ זָנוּת, אוֹ עַל אִשָּׁה וְאֶחָתָהּ וְכִיּוּצָא בֵּהֶן - הָרִי זֶה כְּמִי שֶׁבָּא עַל שְׁתֵּי נְשִׁים נְכָרִיּוֹת; שְׂאִין נְעֻשׂוֹת עֲרֻה זֶה עִם זֶה אֶלָּא בְּנִשְׂוֵאִין, לֹא בְּזָנוּת⁴⁷. וְכֵן אִם אָנֹס אֶבְיָו⁴⁸ אוֹ בְּנוֹ אוֹ אֶחָיו אוֹ אֶחִי אֶבְיָו אִשָּׁה אוֹ פִּתָּה אוֹתָהּ - הָרִי זֶה מְתַרְתֵּת לוֹ וְיִשְׁאַנָּה; שְׂלֵא נֹאמַר אֶלָּא אִשֵּׁת, וְאִין בָּאן אִישׁוֹת.

(47) יבמות זו, ב: "דרך ליקוחין אסרה תורה", "שהיתה ראשונה לקוחתו, חייב על השניה כשבא עליה" (רש"י). (48) שם.

יד. אֶבְיָו אוֹ בְּנוֹ שֶׁנִּשְׂאָה אִשָּׁה - הָרִי זֶה מְתַרְתֵּת לְשֵׂא בִּתָּהּ אוֹ אִמָּה, כְּמוֹ שֶׁפָּאֲרָנוּ⁴⁹. וּמְתַרְתֵּת לְאָדָם לְשֵׂא אִשֵּׁת בֶּן אֶחִיו⁵⁰. וְנוֹשֵׂא אָדָם אִשָּׁה וּבַת אֶחָתָהּ אוֹ בַּת אֶחִיהָ כְּאֶחָתָהּ⁵¹. וּמִצְוֹת חֻמִּים⁵² שִׁישְׂאָ אָדָם בַּת אֶחָתוֹ, וְהוּא הָדִין לְבַת אֶחָיו⁵³; שֶׁנֹּאמַר: וּמִבְּשֻׂרְךָ לֹא תִתְעַלֵּם⁵⁴.

(49) למעלה ה"ג בכתה של אשת אביו, והוא-הדין לאמה. (50) 'ירושלמי' יבמות פ"א ה"ד, ו'דרך ארץ רבה' פ"א. (51) כריתות יד, ב: "שאשה אחת יכולה להיות חמותו ואם חמותו ואם חמיו והוא בהיתר, על-דרך זה שנשא אשה ובת אחיה ובת אחותה" (מגיד-משנה). (52) יבמות סב, ב. (53) ראה שם רש"י ו'תוספות'. (54) שם. "הנושא את בת אחותו, עליו הכתוב אומר: אז תקרא וה' יענה" (ישעיה נח, ט), "לעיל מיניה כתיב . . . ומבשרך לא תתעלם היינו . . . ונושא בת אחותו" (רש"י).

~ יום שלישי כ"ח טבת ~

פְּרָק שְׁלִישִׁי

(1) יבאר הבא על אשת קטן ואשת חרש ושוטה או על אשה שהיא מקודשת בספק: ודין הבא על קטנה אשת גדול: ובת כהן שזנתה בעודה אשת איש: ודין הבא על נערה מאורסה בוגרת או נערה: וקטנה בבית אביה או חוצה לה: דין מוציא שם רע: ודין נערה מאורסה שהיתה הורתה שלא בקדושה ולידתה בקדושה: ודין ביאה שחייבין עליה משמות הרבה מלקיות הרבה: ודין מהי שפחה חרופה ושדין ביאתה משונה מכל ביאות האמורות בתורה.

א. הַבָּא עַל אִשֵּׁת קָטָן, אֶפְלוּ הִיתָה יְכֻמָּה² שֶׁבָּא עֲלֶיהָ בֶּן תִּשְׁעֵ שָׁנִים וְיֹם אֶחָד - הָרִי זֶה פְּטוּר³. וְכֵן

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

החידוש? שָׁאֵם נִמְצָא הַדָּבָר אִמְתָּ, וּבָאוּ עֵדִים שֶׁזִּנְתָה כְּשֶׁהָיְתָה נְעֵרָה מֵאֲרֻשָּׁה, אָף עַל פִּי שֶׁזִּנְתָה אַחֵר שֶׁיִּצְאָה מִבֵּית אֲבִיהָ³³, וְאִפְלוּ שֶׁזִּנְתָה אַחֵר שֶׁנִּכְנְסָה לְחִפְיָהּ³⁴ קִדְּם בְּעִילַת הַבַּעַל - סוֹקְלִין אוֹתָהּ עַל פֶּתַח בֵּית אֲבִיהָ. אֲבָל שָׂאֵר נְעוּרוֹת מְאֻרְסוֹת, שֶׁלֹּא הָיָה לָהֶן דִּין הוֹצָאָת שֵׁם רַע, שֶׁזִּנְנוּ מֵאַחֵר שֶׁיִּצְאוּ מִבֵּית הָאָב - הָרִי הֵן בְּחֻנְקָה, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ. הָא לְמִדָּת, שֶׁבִּאֲשֶׁת אִישׁ³⁵ שֶׁלֵּשׁ מִיתוֹת: יֵשׁ אִשֶּׁת אִישׁ שֶׁהִיא בְּחֻנְקָה³⁶, וְיֵשׁ אִשֶּׁת אִישׁ שֶׁהִיא בְּשֻׁרְפָּה³⁷, וְיֵשׁ אִשֶּׁת אִישׁ שֶׁהִיא בְּסִקְלָה³⁸.

(32) "מוציא שם רע חידוש הוא". (33) מרשות אביה. (34) "דהא נכנסה לחופה ולא נבעלה בעלמא וזנתה בחנק, ואילו מוציא שם רע בסקילה". (35) אשה נשואה. (36) בת ישראל נשואה שזנתה. (37) בת כהן נשואה. (38) מוציא שם רע ונמצא אמת שזינתה אחר כניסתה לחופה.

ט. וְהִיכָן סוֹקְלִין נְעֵרָה מֵאֲרֻשָּׁה שֶׁזִּנְתָה? אִם זִנְתָה בְּבֵית אֲבִיהָ, אָף עַל פִּי שֶׁלֹּא הִעִידוּ עָלֶיהָ הָעֵדִים אֲלֵא אַחֵר שֶׁבָּאָה לְבֵית חֲמִיָּה (וְנִסָּת) - הָרִי זֶה נִסְקָלָת עַל פֶּתַח בֵּית אֲבִיהָ³⁹; זִנְתָה בְּבֵית חֲמִיָּה קִדְּם שִׁימְסוּ אוֹתָהּ הָאָב⁴⁰, אָף עַל פִּי שֶׁהִעִידוּ עָלֶיהָ אַחֵר שֶׁחֲזְרָה לְבֵית אֲבִיהָ - הָרִי זֶה נִסְקָלָת עַל פֶּתַח שַׁעַר הָעִיר הַהִיא⁴¹.

(39) "כלומר ראו גידולים שגדלתם". (40) שדינה כדן ארוסה. (41) דבזינתה בבית חמיה אין את הטעם "ראו גידולים שגדלתם".

י. בָּאוּ עֵדִים אַחֵר שֶׁבִּגְרָה⁴² או אַחֵר שֶׁבְּעָלָה בְּעָלָה, אָף עַל פִּי שֶׁהִעִידוּ שֶׁזִּנְתָה בְּבֵית אֲבִיהָ כְּשֶׁהָיְתָה נְעֵרָה - הָרִי זֶה נִסְקָלָת בְּבֵית הַסִּקְלָה⁴³.

(42) כעבור שישה חדשים מיום הבאת סימני נערו. (43) "נערה המאורסה שזינתה ומשבגרה הוציא עליה שם רע... מקדימין לבית הסקילה". ודעת רבינו, שכוונת הגמרא: לבית הסקילה, היינו, לא לפתח בית אביה ולא על פתח שער העיר, אלא למקום המיוחד ששם היו סוקלין, וסובר רבינו, כמו שהבגרות הבאה בין זנות לעדות, משנה את דינה, מפתח בית אביה לבית הסקילה, כך אם נבעלה לבעלה בין זנות לעדות, נסקלת בבית הסקילה, מפני שבשניהם, אם הייתה מזונה עכשיו, הרי דינה בחנק ואף על פי שאין דינה משתנה מסקילה לחנק, משתנה היא, מפתח בית אביה לבית הסקילה.

יא. הִיתָה הוֹרְתָה שֶׁלֹּא בִקְדָשָׁה וְלָדְתָה בִקְדָשָׁה⁴⁴ - נִסְקָלָת עַל פֶּתַח שַׁעַר הָעִיר. כָּל מִי שֶׁמְצוֹתָה לְסִקָּל אוֹתָהּ עַל פֶּתַח שַׁעַר הָעִיר, אִם הִיתָה עִיר שֶׁרָפָה עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וּמְזֻלוֹת-סוֹקְלִין אוֹתָהּ עַל פֶּתַח בֵּית דִּין⁴⁵. וְכָל מִי שֶׁמְצוֹתָה לְסִקָּל אוֹתָהּ עַל פֶּתַח בֵּית אֲבִיהָ, אִם לֹא הָיָה לָהּ אָב או שֶׁהָיָה לָהּ

התורה אינה אשת איש, הרי זה כפנוי הבא על הפנוייה שלא עשאה זונה.

ג. בַּת כַּהֵן שֶׁזִּנְתָה כְּשֶׁהִיא אִשֶּׁת אִישׁ, בֵּין שֶׁהָיָה בְּעָלָה כַּהֵן בֵּין שֶׁהָיָה יִשְׂרָאֵל, וְאִפְלוּ הָיָה בְּעָלָה מִמְזוּרָה¹⁹ או נְתִינָה²⁰ או שָׂאֵר מִחֵיבֵי לֵאווִין²¹ - הָרִי זֶה בְּשֻׁרְפָּה, שֶׁנֶּאֱמַר: וּבַת כַּהֵן כִּי תִחַל לְזַנוֹת, וּבּוֹעֵלָהּ בְּחֻנְקָה. וְכֵן בַּת יִשְׂרָאֵל אִשֶּׁת כַּהֵן - בְּחֻנְקָה, כְּדִין כָּל אִשֶּׁת אִישׁ.

(19) "הבא מערווה מהעירות". (20) אחד משבעה עממים (כנעני, אמורי, פריזי, חתי, חוי, יבوسی וגרגשי - שישבו בארץ ישראל לפני שנכבשה על ידי ישראל), - שנתגייר, כמו הגבעונים, נקראים נתינים. (21) אף על פי שביאתן פוסלתה מן הכהונה.

ד. הִבָּא עַל נְעֵרָה²² מֵאֲרֻשָּׁה²³ - שֶׁנִּהְיָה בְּסִקְלָה. וְאִינָן חֵיבִין סִקְלָה עַד שֶׁתִּהְיֶה נְעֵרָה, בְּתוּלָה, מֵאֲרֻשָּׁה, וְהִיא בְּבֵית אֲבִיהָ²⁴. הִיתָה בּוֹגְרָת²⁵, או שֶׁנִּכְנְסָה לְחִפְיָה אָף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִבְעָלָה, אִפְלוּ מִסְרָה הָאָב לְשִׁלוּחֵי הַבַּעַל וְזִנְתָה בְּדֶרֶךְ - הָרִי זֶה בְּחֻנְקָה.

(22) "הביאה שתי שערות למטה בגוף במקומות הידועים לגידול שער והיא מבת שתיים עשרה שנה ויום אחד ומעלה נקראת נערה". (23) שהיו קידושין בלבד ולא נכנסה לחופה. (24) ברשות אביה. (25) אחרי שישה חדשים מיום שהביאה שתי שערות למטה בגוף נקראת בוגרת.

ה. וְהִבָּא עַל קְטָנָה²⁶ מֵאֲרֻשָּׁה בְּבֵית אֲבִיהָ²⁷ - הוּא בְּסִקְלָה, וְהִיא פְּטוּרָה²⁸. וְנְעֵרָה מֵאֲרֻשָּׁה בַּת כַּהֵן שֶׁזִּנְתָה - בְּסִקְלָה.

(26) בת שלוש שנים ויום אחד ומעלה. (27) שאביה קיבל הקידושין. (28) שאינה בת עונשין.

ו. בָּאוּ עָלֶיהָ עֲשָׂרָה וְהִיא בְּתוּלָה בְּרִשׁוֹת אֲבִיהָ זֶה אַחֵר זֶה - הָרִי הִרְאוּשׁוֹן בְּסִקְלָה, וְכֵלֵן בְּחֻנְקָה. (בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? שֶׁבָּאוּ עָלֶיהָ כְּדָרְפָה; אֲבָל אִם בָּאוּ עָלֶיהָ שֶׁלֹּא כְּדָרְפָה - עֲדִין הִיא בְּתוּלָה, וְכֵלֵן בְּסִקְלָה).

ז. נְעֵרָה מֵאֲרֻשָּׁה שֶׁהִיתָה מְשַׁחֲרֶרֶת או גִּיּוֹרֵת, אָף עַל פִּי שֶׁשֶׁמְשַׁחֲרֶרֶת וְנִתְגַּיְרָה וְהִיא פְּחוּתָה מִבֵּית שֶׁלֵּשׁ שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד²⁹ - הָרִי זֶה בְּחֻנְקָה³⁰, כָּכֵל אִשֶּׁת אִישׁ³¹.

(29) ואף אם נבעלה, היא בתולה, לפי שבתוליה חוזרים, אף על פי כן דינה בחנק ולא כנערה המאורסה ישראלית. (30) שלא חייבה תורה סקילה כנערה המאורסה אלא בישראל, שנאמר: כי עשתה נבלה בישראל. (31) כשהיא מבת שלוש שנים ויום אחד ומעלה.

ח. דִּין חֲדָשׁ³² יֵשׁ בְּמוֹצֵי שֵׁם רַע. וּמָה הוּא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

פָּטוּר, עַד שְׁיִגְמֹר בִּיאָתוֹ. וְאִינוּ חֵיב אֶלָּא עַל הַגְּדוּלָּה⁵⁶, הַבְּעוּלָה, הַמְזִידָה, וּבְרִצוֹנָה. אֲבָל אִם הִיתָה קְטָנָה⁵⁷, אוֹ שְׁלֵא הִיתָה בְּעוּלָה, אוֹ הִיתָה שׁוֹגְגָת אוֹ אֲנוּסָה אוֹ יִשְׁנָה⁵⁸ - פָּטוּר. [וְכֵן אִם בָּא עָלֶיהָ שְׁלֵא בְּדַרְכָּה - פָּטוּר; שֶׁבְּשִׁפְחָה חֲרוּפָה לֹא הִשְׁנָה בִּיאָה בְּדַרְכָּה לְבִיאָה שְׁלֵא בְּדַרְכָּה, שֶׁנֶּאֱמַר: שִׁכְבַת זָרַע. אֲבָל בְּשִׁאָר בִּיאוֹת לֹא חָלַק בֵּין בִּיאָה לְבִיאָה; שֶׁנֶּאֱמַר מִשְׁכְּבֵי אִשָּׁה - מִגִּיד [לְךָ] הַפְּתוּב, שֶׁשְׁנֵי מִשְׁכְּבוֹת בְּאִשָּׁה].

~ נקודות משיחות קודש ~

"הַפְּעֵרָה בְּשִׁפְחָה חֲרוּפָה וְלֹא גָמַר בִּיאָתוֹ - פָּטוּר כו".

אבל בעריות, חייב אחד המערה ואחד הגומר ביאתו, בין כדרכה ובין שלא כדרכה, בין לרצונה ובין שלא ברצונה. ויש לומר שטעם הפטור בשפחה חרופה אם לא גמר ביאתו, הוא לפי שנאמר "ביקורת תהיה", היינו שחייב הקרבן שלו הוא רק כשהיא חייבת מלקות, ונמצא כל האיסור תלוי רק בה, לכן צריכה להיות גם הפעולה בה (הביאה) בשלימות וברצונה. מה שאין כן בעריות שהחייב עליו כשם שהוא עליה, ולכן חייב בכל אופן שיהיה.

(לקוטי שיחות חלק י"ז עמוד 240 והערה 65 מתוך רמב"ם "פרס המלך")

(56) "בזמן שהאשה לוקה מביא קרבן אין האשה לוקה אין האיש מביא קרבן". (57) שהיא פטורה ממלקות. (58) שהיא פטורה ממלקות.

טז. כָּל מְקוֹם שֶׁאֲמַרְנוּ בְּשִׁפְחָה שֶׁהוּא פָּטוּר - הוּא פָּטוּר מִן הַקְּרָבָן, וְהִיא פְּטוּרָה מִן הַמְּלָקוֹת. אֲבָל מִפִּי אֹתוֹ מִפְּתֵי מַדְרֵיחַ מְדַבְּרִיהֶם, אִם הָיוּ שְׁנֵיהֶן מְזִידִין וְגְדוּלִים.

יז. בֶּן תִּשְׁעֵי שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד שָׁבַא עַל שִׁפְחָה חֲרוּפָה - הִיא לֹקָה, וְהוּא מְבִיא קְרָבָן⁵⁹. וְהוּא שֶׁתִּהְיֶה גְדוּלָה וּבְעוּלָה וּבְרִצוֹנָה, כְּמוֹ שֶׁבְּאֲרָנוּ; שֶׁאֵין הָאִישׁ חֵיב קְרָבָן עַד שֶׁתִּתְחַיֵּב הִיא מְלָקוֹת. שֶׁנֶּאֱמַר: בְּקִרְתָּ תִּהְיֶה וְהִבִּיא אֶת אֲשָׁמוֹ.

(59) "איש, אין לי אלא איש, בן תשע שנים ויום אחד שראוי לביאה מניין? תלמוד לומר ואיש". "ואיש" גבי שפחה חרופה כתיב.

~ יום רביעי כ"ט טבת ~

פְּרָק רְבִיעִי

(1) יבאר שהנדה הרי היא כשאר כל העריות: אם יש הפרש בין גדולה לקטנה בענין נדות וזבות: ודין נדה וזבה וילדת שלא טבלו במי מקוה: ודין הגויה אם חייבים עליהן משום

אָב וְלֹא הָיָה לוֹ בֵּית - הָרִי זֶה נִסְקָלָת בְּבֵית הַסֵּקִילָה. לֹא נֶאֱמַר פֶּתַח בֵּית אָב אֶלָּא לְמַצְנָה.

(44) שאמה נתגיירה לאחר ההריון ולפני הלידה. (45) והטעם: כי בעיר שרובה גויים אין שער העיר נקרא "שעריך" אלא שערי בית הדין קרויים כך.

יב. הָבֵא עַל עֲרוּהָ מִן הָעֲרִיּוֹת בִּיאוֹת הַרְבֵּה - חֵיב בְּרַת אוֹ מִיתַת בֵּית דִּין עַל כָּל בִּיאָה וּבִיאָה. אִף עַל פִּי שְׂאִין בֵּית דִּין יְכוּלִין לְהַמִּית אֶלָּא מִיתָה אַחַת, הָרִי הַבִּיאוֹת נִחְשָׁבוֹת לוֹ כְּעַבְרוֹת הַרְבֵּה. וְכֵן אִם בָּא בִּיאָה אַחַת שֶׁחִיבִין עָלֶיהָ מִשְׁמוֹת הַרְבֵּה⁴⁶, אִם הָיָה שׁוֹגֵג - מְבִיא קְרָבָן עַל כָּל שֵׁם וְשֵׁם, אִף עַל פִּי שֶׁהִיא בִּיאָה אַחַת, כְּמוֹ שֶׁתִּבְאָר בְּהַלְכוֹת שְׁגוּגוֹת. וְאִם הָיָה מְזִיד - הָרִי זֶה נִחְשָׁב לוֹ כְּעַבְרוֹת הַרְבֵּה. וְכֵן יֵשׁ בָּא בִּיאָה אַחַת וְלוֹקָה עָלֶיהָ מְלָקוֹת הַרְבֵּה, כְּמוֹ שֶׁתִּבְאָר.

(46) מלאוין הרבה.

יג. שִׁפְחָה חֲרוּפָה הָאֲמוּרָה בְּתוֹרָה⁴⁷ הִיא שֶׁחֲצִיָּה שִׁפְחָה וְחֲצִיָּה בֵּת חוֹרִין⁴⁸ וּמְקַדְּשֵׁת לְעֶבֶד עֲבָרִי⁴⁹; שֶׁנֶּאֱמַר: לֹא יוֹמְתוּ כִּי לֹא חִפְּשָׁה. הָאִם נִשְׁתַּחֲרָה כְּלָה - חֵיבִין עָלֶיהָ מִיתַת בֵּית דִּין⁵⁰; שֶׁהָרִי נַעֲשִׂית אִשָּׁת אִישׁ גְּמוּרָה, כְּמוֹ שֶׁבְּאֲרָנוּ בְּהַלְכוֹת אִישׁוֹת.

(47) "ואיש כי ישכב את אשה... והיא שפחה נחרפת לאיש". (48) שפחה של שני שותפים, ואחד שחררה ונשארה משועבדת לשני כפי חלקו, הרי היא חצייה שפחה - החצי שלא שוחררה, וחצייה בת חורין - החצי ששוחררה. (49) כלומר רק לעבד עברי, שהרי לישראל היא אסורה, מצד החצי של שפחות, שאסור לו לקחת שפחה כנענית לאשה, ולעבד כנעני אסורה מצד החצי בת חורין שלה, שאסורה לישראלית להינשא לעבד כנעני וראוייה היא לעבד עברי בלבד, שמוותר לו לקחת שפחה כנענית לאשה. (50) חנק.

יד. בִּיאַת שִׁפְחָה זֶה מִשְׁנָה מִכָּל בִּיאוֹת אִסוּרוֹת שֶׁבְּתוֹרָה, שֶׁהָרִי הִיא לֹקָה, שֶׁנֶּאֱמַר: בְּקִרְתָּ תִּהְיֶה⁵¹, וְהוּא⁵² חֵיב קְרָבָן אִשְׁשֵׁם⁵³, שֶׁנֶּאֱמַר: וְהִבִּיא אֶת אֲשָׁמוֹ. אֶחָד שׁוֹגֵג אֶחָד מְזִיד⁵⁴ בְּשִׁפְחָה חֲרוּפָה מְבִיא אִשְׁשֵׁם⁵⁵. וְהָבֵא עָלֶיהָ בִּיאוֹת הַרְבֵּה, בֵּין בְּזִדּוֹן בֵּין בְּשִׁגְגָה - מְבִיא אִשְׁשֵׁם אֶחָד. אֲבָל הִיא חֵיבַת מְלָקוֹת עַל כָּל בִּיאָה וּבִיאָה, אִם הִיתָה מְזִידָה, כְּשֶׁאָר חֵיבֵי לְאוּיִן.

(51) ובכריתות יא. דרשו ש"ביקורת" זה מלקות וכתבה התורה "תהיה" היינו היא לוקה, אבל הוא לא לוקה. (52) הבעול. (53) אבל אינו לוקה. (54) אבל היא שחייבה מלקות, מוכן, שזה רק במזיד ובהתראה. (55) ודווקא על שפחה אחת, אבל אם בא על הרבה שפחות חייב אשם על כל אחת ואחת "לחלק על כל שפחה ושפחה".

טו. הַמְּעֵרָה בְּשִׁפְחָה חֲרוּפָה וְלֹא גָמַר בִּיאָתוֹ -

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אחת מהן אפלו אחר כמה שנים - חייב פרת; שבימים וטבילה תלה הפתוב, שנאמר: ורחצו במים. זה בגנן אבי¹⁹ לכל טמא, שהוא בטמאתו עד שיטבל.

18) שבעה לנדה ולילודת זכר, וארבעה עשר לילודת נקבה, וימי זיבה ושבעה נקיים לזבה, ואחרי שיעברו היא טהורה. 19) דבר המפורש בתורה במקום אחד, משמש יסוד ללמוד ממנו גם במקומות אחרים. לימוד זה: "ורחצו" כבנין אב לכל הטמאים, לקוח מן הגאונים - שדבריהם דברי קבלה - "ויש מן הגאונים שלמדו זה מן הכתוב "ורחצו במים", זה בנין אב לכל הטמאים שיהיו בטומאתן עד שיטבלו" (רבינו בחיי על התורה, פרשת מצורע - הרב י. ל. מיימון במבוא לרמב"ם דפוס רומי). ראה 'תוספות' יומא עה, 'אוצר הגאונים' חגיגה יא.

ד. העפויים - אין חייב עליהם משום נדה ולא משום זבה²⁰ ולא משום יולדת. וחקמים גזרו²¹ על כל העפויים, הזכרים והנקבות, שיהיו פזבים תמיד, בין ראו בין לא ראו, לענין טמאה וטהרה.

20) נדה לך, א. 21) שם.

ה. כל דם שתראה היולדת בתוך ל"ג של זכר²² וס"ו של נקבה²³ - הוא הנקרא דם טהור²⁴, ואין מונע את האשה מבעלה; אלא טובלת אחר שבעה לזכר ואחר ארבעה עשר לנקבה ומשמשות מטתה²⁵, אף על פי שהדם שותת ויורד²⁶.

22) אחר שבעת ימי הלידה. 23) אחרי שבועיים ללידה. 24) שנאמר (ויקרא יב, ד) תשב בדמי טהרה. 25) מזדווגת עם בעלה. 26) מתוך שבעה של זכר לאחר שבעה, או מתוך ארבעה עשר של נקבה לאחר ארבעה עשר, ואף-על-פי שממעין אחד הוא (שם לח):

ו. כל חייבי טבילות - טבילתן ביום²⁷, חוץ מנדה ויולדת. שהרי הוא אומר בנדה: שבעת ימים תהיה בנדתה - השבעה פלן²⁸ בנדתה, וטובלת בליל שמיני. וכן יולדת זכר - בליל שמיני, ויולדת נקבה - בליל חמשה עשר; שהיולדת בנדה, כמו שבארנו²⁹.

27) יומא ו, א. 28) פסחים ז, א. "עד הערב". 29) למעלה ה"ב.

ז. נתאחרה ימים רבים³⁰ ולא טבלה, כשתטבל - לא תטבל אלא בלילה; שאם תטבל ביום - יטעו, ותבוא נדה אחרת לטבל בפשיעי³¹.

30) וכל השבעה כולן היתה בנדתה. 31) נדה סז, ב.

ח. היתה חולה³², או שהיה מקום הטבילה רחוק ואין הנשים יכולות להגיע לו ולחזור בלילה מפני הלסטים או מפני הצנה או מפני שנועלין שערי

נדה וזבה: ודין טבילת נדה ויולדת בלילה: הלך בעלה למדינה אחרת והניחה טהורה: האשה שאמרה טמאה אני וחזרה ואמרה טהורה אני: היה משמש עם הטהורה ואמרה לו נטמאתי: אם ישמש סמוך לוטה: ושמוזה לבדוק אחר התשמיש: קנחה עצמה בעד שאינו בדוק לה או שמשה ואבד העד, ואם מצא בו דם משוך או עגול: ודין מי שראתה דם בשעת תשמיש פעם ראשונה ושניה ושלישית.

א. הנדה - הרי היא כשאר כל העריות². המערה בה³, [בין פדרפה בין שלא פדרפה⁴] - חייב פרת⁵. ואפלו היתה קטנה פת שלש שנים ויום אחד⁶, כשאר עריות. שהבת⁷ מטמאה בנדה ואפלו ביום לדתה⁸, ובת עשרה ימים⁹ מטמאה בזיבה¹⁰. ודבר זה מפי השמועה למדו¹¹, שאין הפרש בין גדולה לקטנה לטמאת נדות וזבות.

2) כלומר, שלבעול נדה אינו איסור טומאה אלא איסור ערוה. ראה 'ספרא' קדושים פרשה ג, פרק יא; 'ירושלמי' סנהדרין פ"ז, ה"ה. 'תוספות' בבא-קמא יא, א דיבור-המתחיל דאין. 3) יבמות נד, א. 4) ראה למעלה פ"א, הערה מה. 5) כריתות ב, א. 6) שפחות מזה, אין ביאתו ביאה. ראה למעלה פ"א הערה נט*. 7) תינוקת, נדה מג, ב. 8) אם יצא ממנה דם, אלא שאינו חייב עליה משום נדה כשכבא עליה לפני שהיא בת שלש שנים ויום אחד. 9) שם. 10) חלוקין הן דיני נדה מדיני זבה. ואם ראתה דם שלשה ימים רצופים אחר שיעברו עליה שבעה ימי נדתה - הרי היא זבה, כמבואר להלן פ"ו. לפיכך כדי שתטמא בזיבה, צריכה להיות לפחות בת עשרה ימים. 11) שם לב, א: "הלכתא גינהו, ואסמכינהו רבנן אקראי".

ב. ואחד הבא על הנדה כל שבעת הימים, ואפלו לא ראתה אלא יום ראשון¹², ואחד הבא על יולדת¹³ זכר כל שבעה או על יולדת נקבה כל ארבעה עשר, או על הזבה כל ימי זובה¹⁴ וספירתה¹⁵, בין שפחה¹⁶ בין משחררת - הכל כפרת¹⁷. שנאמר בנדה: שבעת ימים תהיה בנדתה; ובזבה נאמר: כל ימי זוב טמאתה פימי נדתה תהיה; וביוולדת זכר הוא אומר: פימי נדת דותה טמא; וביוולדת נקבה: וטמאה שבעים בנדתה.

12) וטבלה בתוך שבעת הימים, שהטבילה אינה מטהרת בנדה אלא אחרי שבעה ימים "שבימים וטבילה תלה הכתוב" (להלן ה"ג). 13) שהיא טמאה כנדה ואף-על-פי שלא ראתה דם, כמבואר להלן פ"ה ה"א. 14) הימים שהיא רואה דם. 15) שהיא סופרת שבעה נקיים להיות טהורה, כמבואר להלן פ"ו ה"ח, ואפילו כשטבלה בתוך אותו הזמן. 16) 'ספרא' מצורע פרק ז פרשה ה: "בין שפחה בין משחררת". 17) שכולן נקראו נדה.

ג. במה דברים אמורים שהטמאה תלויה בימים¹⁸ כשתטבלה במי מקנה אחר הימים הספורים; אבל נדה וזבה ויולדת שלא טבלו במי מקנה, הבא על

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שָׁמָא תְּרָאָה דָּם בְּשַׁעַת תְּשֻׁמִישׁ; שְׁנֹאֲמַר: וְהִזְרַתְּם אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִטְּמֵאָתָם. וְכִמְהָ? אִם הִיָּה דְרָפָה לְרֵאוֹת בְּיָוִם⁴⁸ - אָסוּר לְשַׁמֵּשׁ מִתְּחִלַּת הַיּוֹם; וְאִם הִיָּה דְרָפָה לְרֵאוֹת בְּלַיְלָה - אָסוּר לְשַׁמֵּשׁ מִתְּחִלַּת הַלַּיְלָה.

(47) רק בתשמיש אסור, אבל שאר פרישות לא החמירו עליו, כיון שווסתות אינן אלא מדרבנן (מגיד-משנה). (48) נדה סג. ב.

יג. עֵבֶר וְסִתְּהָ וְלֹא רֵאֲתָהּ - מִתְּרַת לְשַׁמֵּשׁ אַחַר שְׁתַּעֲבֹר עֹנֵת הַיּוֹסֵת⁴⁹. פִּיֶּצֵד? הִיָּה דְרָפָה לְרֵאוֹת בְּשֵׁשׁ שָׁעוֹת בְּיָוִם - אָסוּרָה לְשַׁמֵּשׁ מִתְּחִלַּת הַיּוֹם; עֵבֶר שֵׁשׁ שָׁעוֹת בְּיָוִם וְלֹא רֵאֲתָהּ - אָסוּרָה לְשַׁמֵּשׁ עַד לְעֶרְבֵי⁵⁰. וְכֵן אִם הִיָּה דְרָפָה לְרֵאוֹת בְּשֵׁשׁ שָׁעוֹת בְּלַיְלָה, וְעֵבֶר וְלֹא רֵאֲתָהּ - אָסוּרָה לְשַׁמֵּשׁ עַד שְׁתַּזְרַח הַשֶּׁמֶשׁ⁵¹.

(49) שם. (50) היינו עד שקיעת החמה. (51) מתחילת הנץ החמה (מגיד-משנה).

יד. דֶּרֶךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּבְנֹת יִשְׂרָאֵל לְעוֹלָם לְבָדֵק עֲצָמָם אַחַר הַתְּשֻׁמִישׁ. פִּיֶּצֵד? מְקַנְחֵת הָאִישׁ עֲצָמוֹ בְּמִטְלֵית נְכוּנָה לוֹ, וּמְקַנְחֵת הָאִשָּׁה עֲצָמָהּ בְּמִטְלֵית נְכוּנָה לָהּ, וְרוֹאֵין בְּהֵן שָׁמָא רֵאֲתָהּ דָּם בְּשַׁעַת תְּשֻׁמִישׁ. וַיֵּשׁ לְאִישׁ לְהִנִּיחַ אֶשְׁתּוֹ שְׁתַּבְּדֵק⁵² בְּמִטְלֵית שְׁלוֹ; מִתּוֹךְ שְׁנֹאֲמַנְתָּ עַל שְׁלָה נֹאֲמַנְתָּ עַל שְׁלוֹ.

(52) שכן הוזכר הבדיקה הכל באשה: בדקה, תבדוק (ביאורי הגר"א, יורה-דעה סי' קפו).

טו. בְּגָדִים אֵלוֹ שְׁמֵקְנַחִין בְּהֵן צְרִיכִין שִׁיְהִי שֵׁל פִּשְׁתָּן⁵³, שְׁחָקִים וּלְכַנִּים⁵⁴. וְהֵם הַנְּקָרָאִים עֲדִים בְּעֵנִין זֶה. וְהַבְּגָד שְׁמֵקְנַח בּוֹ הוּא נִקְרָא עַד שְׁלוֹ, וְהַבְּגָד שְׁמֵקְנַחֵת הִיא בּוֹ נִקְרָא עַד שְׁלָה.

(53) שם יז, א. ואפשר לומר שרבינו דקדק בלשונו, דוקא פשתן ודוקא בגד, אבל צמר אפילו נקי ורך אינו יפה לבדיקה. או יש לפרש שזהו רק לדוגמא שיהא דבר רך כמו מטלית של בגד פשתן שחוק ונוח לבדוק בו, והוא-הדין כל דבר רך כמו צמר נקי ורך, כמבואר שם בדברי שמואל (כסף-משנה). (54) אבל בגד שאינו שחוק או אפילו שחוק אלא שהוא צבוע, אינו יפה לבדיקה.

טז. הַצְּנוּעוֹת⁵⁵ אֵין מְשַׁמְשׁוֹת אֲלָא עַד שְׁיַבְדְּקוּ עֲצָמֵן תְּחִלָּה קִדְּם תְּשֻׁמִישׁ. וְאִשָּׁה שְׁאֵין לָהּ וְסֵת - אָסוּרָה לְשַׁמֵּשׁ עַד שְׁתַּבְּדֵק⁵⁶. לְפִיכָךְ הִיא מְשַׁמְשֵׁת בְּשָׁנֵי עֲדִים⁵⁷: אֶחָד לְפָנֵי הַתְּשֻׁמִישׁ⁵⁸, וְאֶחָד לְאַחַר הַתְּשֻׁמִישׁ⁵⁹. אֲבָל אִשָּׁה שִׁישׁ לָהּ וְסֵת - אֵינָה צְרִיכָה עַד לְפָנֵי תְּשֻׁמִישׁ, אֲלָא מִשּׁוֹם צְנִיעוּת בְּלִבָּד. אֲבָל אַחַר תְּשֻׁמִישׁ - הַכֹּל צְרִיכִין שְׁנֵי עֲדִים⁶⁰: אֶחָד לוֹ וְאֶחָד לָהּ, אֲפִלּוֹ מִעֲבֵרַת וּמִנִּיקָה וְזִקְנָה. וְקִטְנָה⁶¹ לֹא

הַמְדִינָה בְּלַיְלָה - הִרִי זֶה טוֹבְלַת בְּיָוִם הַשְּׁמִינִי³³ אוּ בְּיָמִים שֶׁל אַחֲרָיו בְּיָוִם.

(32) שם. (33) לכתחילה, דאמרינן ב'ירושלמי' (נדה פ"ב ה"ד) אסור לשהות בטומאה.

ט. כָּל הַנְּשִׁימִים שִׁישׁ לָהֶן וְסֵת³⁴ - בְּחֻזְקַת טְהוּרָה לְבַעֲלֵיהֶן³⁵, עַד שְׁתֹּאמַר לוֹ: טְמֵאָה אָנִי, אוּ עַד שְׁתַּחֲזַק נְדָה בְּשִׁכְנוּתֶיהָ³⁶. הַלֵּךְ בַּעֲלָהּ לְמִדְיָנָה אַחֲרַת וְהִנִּיחָה טְהוּרָה, כְּשִׁיבּוּא - אֵינּוּ צְרִיךְ לְשַׁאֵל לָהּ; אֲפִלּוּ מִצְּאָה יִשְׁנָה - הִרִי זֶה מִתֵּר לְבֹא עֲלֶיהָ שְׁלֹא בְּעֹנֵת וְסִתְּהָ, וְאֵינּוּ חוֹשֵׁשׁ שְׁמָא נְדָה הִיא. וְאִם הִנִּיחָה נְדָה - אָסוּרָה לוֹ³⁷, עַד שְׁתֹּאמַר לוֹ: טְהוּרָה אָנִי³⁸.

(34) קביעות זמן, רגילה לראות דם נדות באותו יום. (35) נדה טז, א. ודוקא אם יש לה וסת - מותר שלא בשעת וסתה, אבל אם אין לה וסת קבוע - צריך לשאול אותה אם ראתה דם (מגיד-משנה). (36) ראה למעלה פ"א הערה צד. (37) שם יא, ב. כיון שהניחה בחזקת טמאה. (38) טבלתי וטהורה אני.

י. הָאִשָּׁה שְׁאִמְרָה לְבַעֲלָהּ: טְמֵאָה אָנִי, וְחֻזְרָה וְאִמְרָה: טְהוּרָה אָנִי³⁹, וְדֶרֶךְ שְׁחֹק אִמְרָתִי לָךְ תְּחִלָּה - אֵינָה נֹאֲמַנְתָּ⁴⁰. וְאִם נִתְּנָה אִמְתְּלָא⁴¹ לְדַכְרִיָּה - נֹאֲמַנְתָּ⁴². פִּיֶּצֵד? תְּבַעֲהָ בַּעֲלָהּ, וְאַחֲרָיו אוּ אִמּוֹ עֲמָה בְּחֻזְרָה, וְאִמְרָה: טְמֵאָה אָנִי, וְאַחַר כֵּן חֻזְרָה וְאִמְרָה: טְהוּרָה אָנִי, וְלֹא אִמְרָתִי לָךְ טְמֵאָה אֲלָא מִפְּנֵי אַחֲוֹתָךְ וְאִמְךָ שְׁמָא יִרְאוּ אוֹתָנִי - הִרִי זֶה נֹאֲמַנְתָּ. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזָה⁴³.

(39) שלא הייתי נדה. (40) כתובות כב, א. (41) נתינת טעם על "אמרה טמאה אני". (42) שם. (43) כגון בטעות אמרתי, סבורה הייתי להיות נדה, ועתה מצאתי שלא כן, או שאמרתי: מחמת תשות כח אמרתי שטמאה אני, הרי זו אמתלא מתקבלת על הדעת ונאמנת (הגהות מיימוני).

יא. הִיָּה מְשַׁמֵּשׁ עִם הַטְּהוּרָה, וְאִמְרָה לוֹ: נְטִמְאֵתִי - לֹא יִפְרֵשׁ מִיָּד וְהוּא בְּקִשּׁוּיּוֹ, שְׁהִנָּאָה לוֹ בִּיִצְיָאָתוֹ כְּבִיִצְיָאָתוֹ⁴⁴. וְאִם יִפְרֵשׁ וְהוּא בְּקִשּׁוּיּוֹ - חֵיב כִּרְתָּ⁴⁵ כְּמוֹ שְׁבַעֲלָ נְדָה. וְהוּא הִדִּין בְּשֹׁאֵר עֲרִיוֹת⁴⁶. אֲלָא פִּיֶּצֵד יַעֲשֶׂה? נוֹעֵץ צְפָרְנֵי רִגְלָיו בְּקִרְקַע, וְשׁוֹהָה וְאֵינּוּ מְזַדְעָזַע עַד שְׁיִמּוֹת הָאֵיבָר, וְאַחַר כֵּן נִשְׁמַט מִמֶּנָּה.

(44) בהוצאת האבר כהכנסתו. (45) אבל היא פטורה, מכיוון שהיא רק הודיעה לו, אבל לא אמרה לו שיפרוש מידי, הרי היא אנוסה. ראה רמ"א יורה-דעה סי' קפה ס"ו, וב'פתחי תשובה' שם. (46) שבועות יח, א: "כי איתמר דאביי, בעלמא איתמר", "כגון דסבר שהיא אשתו ובא עליה, ונמצאת אחותו" (רבינו חננאל).

יב. וְאָסוּר לוֹ לְאָדָם לְבֹא עַל אֶשְׁתּוֹ סְמוּךְ לוֹסְתָהּ⁴⁷,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

להניחתו תחת הכר (מגיד-משנה). (71) שלא בדקתו מעולם, אבל אם בדקתו והניחתו שעה אחת, ולא נודע שנכתם בו כתם דם, הרי העד בחזקת בדוק (מגיד-משנה). (72) השיעור של כגריס ועוד, מבואר להלן שם.

כ. מי שראתה דם בשעת תשמיש - הרי זו מתרת לשמש בשתטהר פעם שנייה. ראתה דם בפעם שנייה - משמשת פעם שלישית. ראתה דם בשלישית - הרי זו אסורה לשמש עם בעל זה לעולם⁷³. במה דברים אמורים? בשלא היה שם דבר לתלות בו; אבל אם שמשה סמוך לוסתה - תולה בוסת⁷⁴. היתה בה מכה⁷⁵ - תולה במכה⁷⁶. ואם היה דם מפתה משנה מדם שתראה בעת התשמיש - אינה תולה במכה. ונאמנת⁷⁷ אשה לומר: מכה יש לי בתוך המקור שממנה הדם יוצא, ותהיה מתרת לבעלה, ואף על פי שדם יוצא מן המקור בשעת תשמיש.

(73) שם סה, ב. (74) שם סו, א: "ואם יש לה וסת, תולה בווסתה". ראה שם ברש"י. (75) במקום מקור דם נדוטה. (76) שם. (77) כתובות עב, א.

כא. מי שראתה דם בשעת תשמיש פעם ראשונה ושנייה ושלישית, ואין שם דבר לתלות בו - הרי זו תתגרש, ומתרת להנשא לשני⁷⁸. נשאת לשני וראתה דם כך בשעת תשמיש שלש פעמים - הרי זו תתגרש, ותנשא לשלישי. נשאת לשלישי וראתה דם כך בשעת תשמיש שלש פעמים - הרי זו תתגרש, ואסורה להנשא⁷⁹ עד שתבריאה⁸⁰ מחלי זה.

(78) נדה, שם. (79) שהחזקה לראות דם מחמת תשמיש עם כל גבר, וחזקה שלעולם תראה דם מחמת תשמיש, ולפיכך אסורה להנשא. (80) בגמרא שם, הגירסא: "עד שתבדוק עצמה", כלומר, עד שתבדוק אם נתפאה מחולי זה, כמו שיתבאר בסמוך.

כב. כיצד בודקת עצמה לידע אם נרפאת או לא נרפאת? מביאה שפופרת של אבר⁸¹, ופייה רצוף⁸² לתוכה, ומכנסת השפופרת עד מקום שהיא יכולה, ומכנסת בתוך השפופרת מכחול⁸³, ומוף מנה על ראשו⁸⁴, ודופקת אותו עד שנגיע המוף לצנאר הרחם⁸⁵, ומוציאה המוף. אם נמצא דם על ראש המוף - בידוע שהדם שהיה רואה בשעת תשמיש מן המקור; ואם לא נמצא על המוף כלום - בידוע שהדם שרואה מדיחק הצדדין, וטהורה היא, ומתרת להנשא לאחרים, כמו שבארנו בהלכות אישות⁸⁶.

(81) שם. והוא הדין בשאר מיני מתכת שאינם מסרטים, חוץ מברזל (ש"ך). אבל שפופרת של עץ או של קנה, אינה חלקה בראשה ויסרט ויוצא דם. (82) כפול. (83) שאם אין המכחול תוך השפופרת כשנמצא דם בראש המוף, אין ידוע בוודאות שהדם בא מן המקור. לא כן אם המכחול

תשמש אלא בשני עדים: אחד לו ואחד לה. אבל בתולה⁶² יושבת על דם טהרה⁶³ - אינה צריכה עדים, שיהי הדם שותת ממנה.

(55) שם יד, א. (56) שם יא, ב: "אמר רבי זירא אמר שמואל, אשה שאין לה וסת אסורה לשמש עד שתבדוק". (57) שתי בדיקות ב'עדים'. (58) בעד שלה. (59) והאיש בעד אחד בלבד לאחר תשמיש. (60) אפילו אלו שאינן מתנהגות כצנועות. ראה השגת הראב"ד. (61) שם יא, א. אף-על-פי שאינן עלולות לראות דם. (62) שלא ראתה דם מימיה, והדם שרואה בבעילה ראשונה הוא דם בתולים שאינו טמא, והיא מותרת לבעלה כל ארבע היממות הראשונות. כמבואר להלן פ"ה הי"ט. (63) בימי טהרה של יולדת.

זו. המשמש מטתו⁶⁴ פעמים רבות - אינן צריכין לבדק שני העדים שלהן על כל ביאה וביאה, אלא מקנח הוא בעד שלו והיא בעד שלה אחר כל ביאה וביאה של כל הלילה, ולמחר יבדקו העדים. נמצא הדם על עד שלה או על עד שלו - הרי זו טמאה. שמשה מטתה וקנחה עצמה ואבד העד⁶⁵ - הרי זו לא תשמש פעם שנייה עד שתבדק⁶⁶ בעד אחר תחלה, שמה דם היה על העד שאבד.

(64) שם טז, א. (65) שם. (66) "דהרי היא כמו שלא בדקה" (רש"י שם).

יח. הניחה העד⁶⁷ תחת הפר או תחת הפסת, ונמצא עליו דם: אם משוף - טמאה, שחזקתו מן הקנוח; ואם היה עגול - טהורה⁶⁸, שאין זה אלא דם מאכלת⁶⁹ שנהרגה תחת הפר.

(67) שם נז, ב. ומדובר כאן, שבדקה את העד לפני שקנחה בו ולא היה עליו דם, אבל אם העד לא היה בדוק - אינה טמאה אם אין הכתם כגריס ועוד (מגיד-משנה). (68) וכל זה אינו אלא כשהכתם הוא פחות מכגריס ועוד, אבל אם הוא כגריס ועוד, אפילו עגול - טמאה, כמבואר להלן פ"ט ה"ו. וכן אם לא הניחה העד תחת הכר אלא בקופסא, אפילו עגול ופחות מכגריס טמאה, מפני שאז אין לתלות בדם מאכלת (מגיד-משנה). (69) כנה.

יט. קנחה עצמה בעד הבדוק לה וטחתו בירכה, ולמחר נמצא עליו דם - הרי זו טמאה⁷⁰, ואין אומרים: שמה כשטחה אותה בירכה נהרגה מאכלת. קנחה עצמה בעד שאינו בדוק לה⁷¹, ולא ידעה אם היה עליו דם קדם שתקנח בו או לא היה נמצא עליו דם: אם היה הדם כגריס ועוד - הרי זו נדה⁷²; היה פחות מכן - טהורה, שאינו אלא מן המאכלת.

(70) שם יד, א. ואפילו עגול ופחות מכגריס, אין תולין בדם מאכלת כמו בהלכה הקודמת, מפני שאין זה דומה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

וְצוּאָר הֶרְחָם בְּלוֹ, וְהוּא הַמְּקוֹם הָאֶרֶץ שֶׁמִּתְקַבֵּץ
רֵאשׁוּ בְשַׁעַת הָעֶבְרָה כְּדִי שְׂלֵא יִפְל הוֹלֵד, וְנִפְתַּח
הַרְבֵּה בְשַׁעַת לְדָה - קוֹרְאִין אוֹתוֹ פְּרוּזְדוֹר. כְּלוֹמֵר,
שֶׁהוּא בֵּית שַׁעַר לְרֶחֶם.

(11) שם יז, ב.

ד. וּבְשַׁעַת גְּמֵר בִּיאָה הָאֶבֶר נִכְנָס בְּפְרוּזְדוֹר וְאִינוּ
מְגִיעַ עַד רֵאשׁוּ שֶׁמִּבְּפָנִים, אֲלָא רְחוּק מִמֶּנּוּ מְעַט
לְפִי הָאֲצָבָעוֹת¹². וְלִמְעֵלָה מִן הַחֶדֶר וּמִן הַפְּרוּזְדוֹר,
בֵּין חֶדֶר לְפְרוּזְדוֹר, הוּא הַמְּקוֹם שֶׁיֵּשׁ בוֹ שְׁתֵּי בִּיצִים
שֶׁל אִשָּׁה וְהַשְּׂבִילִים שֶׁבֵּינֵן מִתְּבַשְׁלֵת שְׂכַבְת זָרַע
שָׁלָה - מְקוֹם זֶה הוּא הַנִּקְרָא עֲלֶיהָ. וְנִקְבּוּ נִקְבַּת פְּתוּחַ
מִן הָעֲלִיָּה לְגַג הַפְּרוּזְדוֹר, וְנִקְבּוּ זֶה קוֹרְאִין אוֹתוֹ
לוֹל. וְהָאֶבֶר נִכְנָס לְפָנִים מִן הַלוֹל בְּשַׁעַת גְּמֵר בִּיאָה.

(12) כינוי לאבר המין "שאין כל האצבעות שוות" (פסחים קיב:).

ה. דָּם הַבָּא מִן הַחֶדֶר - כְּלוֹ טָמֵא; חוּץ מִדָּם טְהוֹר¹³
שֶׁהַתּוֹרָה טְהוֹרָתוֹ¹⁴, וְדָם קָשִׁי, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר¹⁵. וְדָם
הָעֲלִיָּה - כְּלוֹ טְהוֹר, שֶׁהוּא כְּמוֹ דָּם מִפֶּה שֶׁבִּפְמִיעִים
אוּ בְּכַבֵּד אוּ בְּכַלִּיא וְכִיּוֹצֵא בָהֶן. וְדָם הַנִּמְצָא
בְּפְרוּזְדוֹר: אִם נִמְצָא מִן הַלוֹל וְלִפְנֵים¹⁶ - הֵרִי זֶה
טָמֵא, שֶׁחֲזַקְתּוֹ מִן הַחֶדֶר. וְחִיבִין עֲלָיו עַל בִּיאַת
מִקְדָּשׁ¹⁷, וְשׁוֹרְפִין עֲלָיו תְּרוּמָה וְקִדְשִׁים¹⁸; וְאִין
אוֹמְרִים: שְׂמָא מִן הָעֲלִיָּה יֵרֵד דְּרָף הַנִּקְבּוּ, שְׂרַב
הַדָּמִים הַנִּמְצָאִין פֶּאֵן¹⁹ - מִן הַחֶדֶר. נִמְצָא הַדָּם
בְּפְרוּזְדוֹר חוּץ לְנִקְבּוֹ²⁰ - הֵרִי טָמֵא וְכִיּוֹצֵא, שְׂמָא
מִן הַחֶדֶר בָּא אוּ מִן הָעֲלִיָּה שְׂתַת דְּרָף הַלוֹל. לְפִיכֶף
אִין שׁוֹרְפִין עֲלָיו תְּרוּמָה וְקִדְשִׁים, וְאִין חִיבִין עֲלָיו
עַל בִּיאַת הַמִּקְדָּשׁ²¹.

(13) שגם הוא בא מן המקור, כמבואר להלן פ"ו ה"א.
(14) כמבואר למעלה פ"ד ה"ב. (15) להלן פ"ז ה"ה.
(16) כלומר, לצד החדר. (17) אם נכנסה בשוגג למקדש
בטומאת דם זה, חייבת בקרבן. (18) שנגעה בהם בימי
טומאתה. (19) בכת"י תימן: הנמצאים שם. (20) שנמצא
בפרוזדור, לא לצד החדר אלא לצד חוץ. (21) כדין ספק
טומאה.

ו. לֹא כָּל מִשְׁקָה הַבָּא מִן הַחֶדֶר מִטָּמֵא, אֲלָא הַדָּם
בְּלִבָּד; שְׂנֵאמֵר: דָּם יִהְיֶה זֹבְחָה. לְפִיכֶף, אִם שְׂתַת
מִן הֶרְחָם לְבָן אוּ מִשְׁקָה יִרְקֵץ²², אָף עַל פִּי
שְׂפָמִיקְתּוֹ²³ פְּדָם, הוֹאִיל וְאִין מְרָאִיו מְרָאֵה דָם -
הֵרִי זֶה טְהוֹר²⁴.

(22) כמראה אתרוג (תוספות), ויש מפרשים ירוק כזהב
(מגיד-משנה, 'הגהות מיימוניות'). וכל-שכן ירוק ככרתי.
(23) מעובה כדם. (24) שם יט, א כחכמים.

ז. וְחִמְשָׁה דָּמִים²⁵ טָמֵאִים בְּאִשָּׁה, וְהִשְׁאָר טְהוֹרִין.

בתוך השפופרת, ונמצא דם על המוך, ברור שהוא מן
המקור שהרי השפופרת חוצצת ומפסקת בינו לצדדים ('בית
יוסף'). (84) שראש המכחול לא יסרט ויוצא דם (שם).
(85) המקום שמגיעים לו בתשמיש. (86) פכ"ה ה"ח:
"ויוציא ולא יחזיר לעולם (פירוש: אפילו אם נתרפאה)
שמה תתרפא ונמצא שלא גמר [בלבן] לגרשה בשעת
גירושין". [דעת רבינו שהבדיקה הזו מתירה אותה להנשא
לאחרים, אבל לא לבעל שהוחזקה אצלו לראות דם מחמת
תשמיש, כי מוטב שתינשא לאחרים שמה לא תראה ולא
נצטרך לסמוך על הבדיקה (מגיד-משנה), אבל לא נתברר
למה תצא מבעל שלישי ולא יחזיר, הרי כבר הוחזקה לכל
ואף-על-פי-כן מתירים אותה להינשא מפני שסומכים על
הבדיקה, ואם כן למה לא נתירה לבעל שלישי? ראה
מגיד-משנה כאן].

~ יום חמישי א' שבט ~

פְּרָק חֲמִישִׁי

(1) יבאר שהאשה מתטמאה באונס לנידה ולזיבות: פירוש
חדר, עליה ופרוזדור: ואם מתטמאה בכל שהוא: חמישה
דמים טמאים יש באשה: כיצד בודקין הדם: ואם הפילה
חתיכה קרועה או דברים אחרים ודם בהם: ודין האשה
שהשתינה מים ויצא דם: דם בתולים לקטנה, לנערה
ולבוגרת שראו דם [גדות] או לא ראו.

א. הָאִשָּׁה מִתְטַמְּאֵת בְּאֻנְסָא בֵּין לְנִידָה בֵּין לְזִיבוֹת³.
כִּיצַד? כְּגוֹן שֶׁקָּפְצָה מִמְּקוֹם לְמְקוֹם, או רָאָתָה
בְּהֵמָה או חִיָּה או עוֹף מִתְּעַפְּקִין זֶה עִם זֶה וְחִמְדָּה
וְרָאָתָה דָּם⁴, וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזָה - הוֹאִיל וְרָאָתָה דָּם
מִכָּל מְקוֹם, נִטְמָאֵת. וּמִטְמָאָה בְּכָל שֶׁהוּא⁵. אֲפִלוּ
רָאָתָה דָּם טָפָה בְּחֶרְדֵּל⁶ - הֵרִי זֶה כְּמוֹ שֶׁזָּב מִמֶּנָּה
דָּמִים הַרְבֵּה.

(2) אפילו באונס. (3) נדה לו, ב. (4) שם כ, ב - שדם
חימוד טמא. (5) שם מ, א. (6) שם: "ומטמאין בכל
שהוא, אפילו כעין החרדל ובפחות מכן".

ב. כָּל הַנְּשִׁים מִתְטַמְּאֹת בְּבֵית הַחִיצוֹן⁷, וְאָף עַל פִּי
שְׂלֵא יֵצֵא הַדָּם לַחוּץ, אֲלָא נִעְקַר מִן הֶרְחָם וְלֹא
שְׂתַת, הוֹאִיל וְיֵצֵא מִבֵּין הַשְּׂנַיִם⁸ - הֵרִי זֶה טָמֵא, וְאָף
עַל פִּי שֶׁעֲדִין הַדָּם בְּבִשְׂרָה; שְׂנֵאמֵר: דָּם יִהְיֶה
זֹבְחָה בְּבִשְׂרָה. וְעַד הֵיכָן הוּא בֵּין הַשְּׂנַיִם? עַד מְקוֹם
שֶׁיִּגְיעַ אֵלָיו הָאֶבֶר⁹ בְּשַׁעַת גְּמֵר בִּיאָה. וּבֵין הַשְּׂנַיִם
עֲצָמוּ כְּלָפְנִים¹⁰.

(7) שם. ואפילו שלא יצא הדם לחוץ. (8) שם מא, ב:
"תלתולי בשר בתוך הרחם" (רש"י שם). (9) שם.
(10) שם. ואינן מתטמאות רק ביצא לחוץ מבין השיניים.

ג. מְשַׁל מְשַׁלּוּ חֲכָמִים בְּאִשָּׁה¹¹: הֶרְחָם שְׂנוּצָר בוֹ
הַוֹלֵד, הוּא הַנִּקְרָא מְקוֹר, וְהוּא שְׂדָם נִידָה וְזֹבְחָה יוֹצֵא
מִמֶּנּוּ - וְקוֹרְאִין אוֹתוֹ חֶדֶר, לְפִי שֶׁהוּא לְפָנֵי וְלִפְנֵים.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

או בדם הקזה שפכוס, או במימי אדמה, או במזג שפכוס, ועורף לה⁴⁸ כפי מה שענינו רואות, ומטמא או מטהר. ואינו מביט בזכוכית של כוס מבחוץ, אלא במשקה שפכוס. ויהיה הפוס רחב משקלו מנה ומחזיק שני לגין⁴⁹, כדי שתפנס בו האורה ולא יהיה אפל.

48) משער אם יש מראה אדום הדרוש. (49) שם כא, א. כלומר, אם הכוס מחזיקה שני לוגין, לא יהא משקלה יותר ממנה, שהיא נעשית מזכוכית דקה וקלה במשקל, ולא תהיה הכוס אפלה ותראה בה יותר אדמומית היין. אבל כוס עבה, הזכוכית מאפילה ומראה היין כהה יותר (משקל המנה הוא בערך ארבע מאות וחמשים גרם, ושני לוגין בערך, שש מאות ושמונים גרם).

יב. אין בודקין הדם אלא על גפי מטלית לבנה ובחמה. ועושה צל בידו על הדם, והוא עומד בחמה, כדי שיראה עינו קמות שהיא. ולא כל הרואה צריך לכל אלו הדברים בכל עת שיראה, אלא טביעות עין יש לחכם בדמים, ובעת שיראה מיד יטמא או יטהר. ואם נסתפק לו⁵⁰ במראה מן המראות - צריך להקיף ולערף לדין או לדם הקזה או לשאר המראות.

50) ראה להלן פי"א ה"ג, ובמגיד משנה' שם.

יג. המפלת חתיכה⁵¹, אף על פי שהיא אדמה: אם יש עמה דם - טמאה, ואם לאו - טהורה⁵². ואפלו נקרעה החתיכה ונמצאת מלאה דם - הרי זו טהורה⁵³; שאין זה דם נדה, אלא דם חתיכה.

51) של בשר. (52) שם. ואף-על-פי שנפתח הרחם כשהפילה, מפני שאפשר לפתיחת הרחם בלא דם, ולפיכך אינה טמאה משום נדה, ומשום יולדת אינה טמאה, שהפלת חתיכה אינה נקראת לידה. (53) דדווקא אם יש דם עמה טמאה, ולא דם בתוכה (מגיד-משנה).

יד. הפילה חתיכה קרועה⁵⁴, ודם אגור⁵⁵ בתוכה - טמאה⁵⁶. הפילה כמין קלפה, כמין שערה, כמין עפר, כמו יבחושין⁵⁷, אם היה מראה דברים אלו אדם - תטיל למים פושרין⁵⁸: אם נמוחו⁵⁹ - הרי זו טמאה, שדם הוא וקפה, וכל הרואה דם יבש⁶⁰ - טמאה; ואם שהו פושרין מעת לעת⁶¹ ואחר כך⁶² נמוחו - הרי זו ספק טמאה⁶³; לא נמוחו מעת לעת - הרי אלו ממפה, וטהורה היא.

54) שם כא, ב. ולפי גירסתנו בגמרא שם, יש לקרועה לכתחילה ולבודקה. (55) מכונס. (56) מכיון שיש סדקים מבחוץ של החתיכה והדם שם, הרי נוגע הדם ברחם דרך הסדקין, ונקרא זה 'דם יהיה זובה מבשרה' ('קרית ספר'). (57) יתושים. (58) חומם כחמימות הרוק ('בית יוסף' בשם הריטב"א). (59) לפני שעברו עליהם שתי-עשרה שעות

ואלו הן: האדם, והשחור, וקקרון פרפם²⁶, וכמימי אדמה, וכנין המזוג.

25) שם. (26) "הזך שבכרכום, נגזר מן קרן עור פניו (שמות לר, כט)" (פירוש המשנה לרבינו, שם פ"ב מ"ו).

ח. האדם פיצד הוא? עינו בעמוד²⁷ שיצא ראשון מדם הקזה²⁸ של בני אדם. נותן הדם בפוס ומקיף²⁹ לו ורואהו. והשחור - כעין הדיו היבש³⁰. קקרון פרפם פיצד? יביא פרפם לח בגוש אדמה שעליו, ולוקח מן הפרור שבו הקנה האמצעי שלו. שכלו כמו קנה הוא, ובכל אחד ואחד שלשה קנים, ובכל קנה שלשה עלים. ומקיף הדם לעלה האמצעי שבקנה האמצעי ורואה בו³¹. כמימי אדמה פיצד? יביא אדמה מבקעת סיכני וכיוצא בה, שהיא אדמה, ונותן עליה מים בכלי עד שיעלה המים על העפר בקלפת השום³². ואין שעור למים ולא לעפר. ומעפרן³³ בפלי ומשער בהן לשעתו ובמקומו³⁴ כשהן עכורין. ואם צללו - חוזר ומעפרן³⁵.

27) גון שלה. (28) שם, ב. (29) וסומך לו. (30) שם כ, א. (31) שם. (32) שם. "ומציף מים", שיהיו המים צפים. (33) שאין בודקים בצלולים אלא בעכורים. (34) כלומר, אפילו כשהדם עוד לח כשהיא באה לחכם לשאול, ולא יאמר אילו היה יבש היה טמא, "ראין לדיין אלא מה שענינו רואות" (שם) ראה בש"ך וב"טז" יו"ד סי' קפח. (35) שם.

ט. ארבעה מראות³⁶ הללו³⁷, אם היה מראה הדם במראה כל אחד מהן או עמק³⁸ מהן - הרי זה טמא³⁹; היה דהה⁴⁰ ממנו - הרי זה טהור⁴¹. פיצד? היה הדם שחור יותר מפדיו⁴² היבש - טמאה; היה פחות ממנו, כגון שהיה מראהו כעין הזית השחור או כעין הזפת או כעין העורב - הרי זה טהור. וכן בשאר השלשה מראות.

36) אדום, שחור, כרכום וכמימי אדמה. (37) בכת"י תימן: האלו. (38) יותר אדום או יותר שחור. (39) שם כ, א. (40) פחות אדום או פחות שחור. (41) שם. (42) בכת"י תימן: מן הדיו.

י. פנין המזוג פיצד? חלק אחד יין, מן היין השרוני⁴³ של ארץ ישראל, חתי וחדש, ושני חלקים מים⁴⁵. היה מראה הדם עמק ממנו או דהה ממנו - הרי זה טהור⁴⁶, עד שיהיה פמזג זה בלבד. ונאמנת אשה לומר: כמראה זה ראיתי ואבדתי, והחכם מטמא לה או מטהר⁴⁷.

43) יין גפנים הנטועות בשרון. (44) לא מזוג. (45) שם יט, א. (46) שם כ, א. (47) שם, ב.

יא. פיצד מקיף ורואה? לוקח המטלית שיש בה הדם בידו, ומביט בו ובידיו, או בעלה של פרפם,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

70) שהגיע זמנה לראות. (71) שם סד, ב. (72) שמחמת מכה הוא. (73) שם סה, ב - כרב ושמואל, ורבינו מפרש שמדובר בנערה, וראתה בבית אביה (מגיד-משנה). (74) אחרי עבור ששה חדשים מימי נערות. (75) אבל ראתה, בועל בעילת מצוה.

כ. ארבעה לילות⁷⁶ שנותנין לנערה שלא ראתה דם - אף על פי שהן בסרוגין⁷⁷. בועל לילה הראשון, וממתין אפלו שני חדשים או שלשה, ובוועל לילה שני. והוא שלא חיתה המכה.

(76) כלומר, ארבעה ימים ובלילה, כמבואר למעלה הי"ט. (77) שם סה, ב.

כא. וכן קטנה⁷⁸ שנותנין לה עד שתחיה המכה, אפלו לא חיתה שנה - הרי זה בועל כל השנה, בין בסרוגין בין ביום אחר יום.

(78) אפילו ראתה.

כב. קטנה שנשאת, ונעשת נערה תחת בעלה, ועדין הדם שותת מחמת המכה - כל פעילות שפועל כשהיא קטנה נחשבות לו פלילה אחד, ומשלימין לו כל ארבעה ימים⁷⁹ בימי הנערות. ואפלו היו השלשה ימים שנותנין לו בימי הנערות בסרוגין, ובעל בכל שני חדשים לילה אחד - הרי זה מתר. והוא שלא חיתה המכה.

(79) שם. כמבואר למעלה הי"ט.

כג. כיצד יודעין אם חיתה המכה או לא חיתה? חיתה רואה הדם בעת שתעמד, וכשתשב לא תראה, ובעת שתשב על הקרקע תראה, ואם תשב על גבי כרים וכסתות לא תראה - עדין לא חיתה המכה; פסק הדם ולא ראתה כלל בין עומדת בין יושבת על הפר - ככר חיתה המכה. וכן אם לא פסק כלל, אלא תראה הדם ואפלו כשהיא יושבת על הכרים והכסתות - אין זה דם מכה, אלא דם נדה⁸⁰.

(80) שם.

כד. חיתה רואה בעת תשימי⁸¹ - הרי זה מחמת המכה. שמישה מטטה ולא ראתה דם, ואחר כך ראתה דם שלא מחמת תשימיש - הרי זה דם נדה.

(81) ומחמת תשימיש (שם סד:).

כה. הבועל בתולה ולא יצא ממנה דם, וחזר ובעלה ויצא דם, אפלו חיתה קטנה - הרי זה דם נדה; שאילו היה דם בתולים - היה בא בתחלה. הבועל פחותה מבת שלש ויצא דם - הרי זה דם בתולים⁸².

(82) שם סה, א.

(ראה רש"י שם, ומגיד-משנה כאן). (60) שם. ואפילו יבש מעיקרו. (61) עשרים וארבע שעות. (62) המלים "ואחר כך" אין משמעותן אחר עשרים וארבע שעות, אלא הכוונה היא: אחרי ששהו בפושרין במשך הזמן שנאמר למעלה, היינו מן שתיים-עשרה עד עשרים וארבע שעות. (63) הגמרא שם מסתפקת אם גם בדם צריך מעת-לעת כשרין ונבלה (שמטמאין לחין ולא יבשין) וכשנמוחו תוך המעת לעת, אפילו אחרי עבור שתיים עשרה שעות, הרי זה דם נדה וטמאה. או שבדם שהוא רך מספיקה שהייה של שתיים-עשרה שעות, ואם לא נימוחו אין זה דם נדה, ונשארה הבעיה בתיקו, ולפיכך היא ספק טמאה (מגיד-משנה).

טו. הפילה פמין חגבים, פמין דגים, שקצים ורמשים: אם יש עמהן דם - טמאה, ואם לאו - טהורה⁶⁴.

(64) ראה למעלה הערה נ.

טז. האשה שהכניסה שפופרת בפרוזדור, וראתה הדם בתוך השפופרת - טהורה; ושנאמר: דם יהיה זוכה בכשרה - עד שתראה בכשרה, כדרך שהנשים רואות, ואין דרך האשה לראות בשפופרת⁶⁵.

(65) שם כא, ב.

יז. האשה שהשתינה מים ויצא דם עם מי רגלים, בין שהשתינה והיא עומדת בין שהשתינה והיא יושבת - הרי זו טהורה⁶⁶. ואפלו הרגיש גופה ונודעוזה - אינה חוששת; שהרגשת מי רגלים היא זו שאין מי רגלים מן החדר, ודם זה דם מכה הוא בתחלת⁶⁷ או בפליא.

(66) שם נט, ב. (67) "המעי האחרון שהוא שוה ואין בו עיקום, והוא שהרעי יוצא בו" (פ"ו מהל' שחיטה הט"ז).

יח. דם בתולים - טהור הוא, ואינו לא דם נדה ולא דם זיבה, שאינו מן המקור, אלא כמו דם חבורה. וכיצד דין הבתולה בדמים? אם נשאת קטנה⁶⁸, בין לא ראתה דם ממימה בין שראתה דם בבית אביה - הרי זו מתרת לבעלה עד שתחיה המכה⁶⁹, שכל דם שתראה - מחמת המכה הוא. ואם ראתה דם אחר שתחיה המכה - הרי זו נדה.

(68) לפני שתיים-עשרה שנה ויום אחד, כי זמן ראיית דם מתחיל מימי נערות. (69) שתתרא החבורה הבאה על-ידי השרת הבתולים.

יט. נשאת כשהיא נערה⁷⁰: אם לא ראתה ממימה דם - הרי זו מתרת לבעלה ארבעה ימים⁷¹ ביום ובלילה, אף על פי שהדם שותת⁷². והוא שלא חיתה המכה. ואם ראתה דם בבית אביה ואחר כך נשאת - אין לו לבא עליה אלא בעילה ראשונה ופורש⁷³, ויהיה דם בתולים זה פאלו היא תחלת נדה. ובגורת⁷⁴ שלא ראתה⁷⁵ ממימה - נותנין לה כל לילה הראשון.

~ יום שישי ב' שבט ~

פְּרָק שִׁשִּׁי

1) יבאר שדם הנדה והזבה והיולדת ודם טוהר הכל אחד; ימים הנקראים ימי נדתה וימי זיבה; למה נקראו ככה זבה גדולה וזבה קטנה; הבא על זבה גדולה ביום שביעי של ספירה אחר הטבילה; וזבה סספורה שבעה נקיים ובשביעי ראתה סמוך לשקיעת החמה; נדה שבדקה עצמה בשני לנדתה ומצאה שפסק הדם ולא בדקה עד ימים רבים ומצאה טמאה; האשה שהיא ספק נדה וספק זבה; וימי לידה אם עולין לשבעה נקיים.

א. דם הנדה ודם הזבה ודם הקשי' ודם יולדת ודם טוהר של יולדת - פלו דם אחד הוא, ומן המקור הוא בא, ומענין אחד הוא³, ובזמנים בלבד הוא שישפנה דינו, ותהיה רואה דם - זו טהורה, וזו נדה, וזו זבה.

2) "מעוברת שהתחילה להצטער ואחזזה חבלי לידה והתחיל הדם לצאת קודם שתלד, אותו הדם הוא הנקרא דם הקושי". (3) "מענין אחד הוא, התורה טמאתו והתורה טהרתו".

ב. כיצד? בפשתא האשה דם תחלה⁴, או בפשתא בשעת וסתה, והוא העת שקבעה לנדתה - הרי זו נדה כל שבעת הימים, בין ראתה כל שבעה בין שלא ראתה אלא טפה ראשונה בלבד. ראתה דם ביום השמיני - הרי זה דם זיבה, מפני שהוא בלא עת נדתה⁵.

4) בפעם הראשונה בחייה. (5) הנאמר בעניין זבה.

ג. וכן כל דם שתראה בתוך הימים⁶ שבין וסת נדה לוסת נדה - הרי הוא דם זיבה. והלכה למשה מסיני, שאין בין זמן נדה לזמן נדה אלא אחד עשר יום בלבד.

6) ואפילו ביום האחד עשר שבין נדה לנדה. וראה לקמן בהלכה י"א ההבדל שבין יום זה לעשרת הימים שלפניו.

ד. כל שבעת הימים שנקבעה לה וסת בתחלתן - הן הנקראין ימי נדתה, בין ראתה בהן דם בין לא ראתה בהן דם⁷. ומפני מה נקראין ימי נדה? מפני שהן ראויין לנדתה, וכל דם שתראה בהם - דם נדה יחשב.

7) שיטת רבינו, שכל ימי האשה מהתחלת הווסת עד יומה האחרון מונה שבעה ואחד עשר יום - זה אחרי זה - אפילו לא ראתה בהם דם. וכל דם שהיא רואה בשבעת הימים הוא דם נדה, ודם שהיא רואה בתקופות אחד עשר הימים שלאחריהם, דם זיבה הוא.

ה. וכל אחד עשר יום שאחר השבעה - הן הנקראין

ימי זיבתה, בין ראתה בהן דם בין לא ראתה. ולמה נקראין ימי זיבה? מפני שהן ראויין לזיבה, וכל דם שתראה בהן - דם זיבה יחשב. והזהר בשני שמות אלו, שהן: ימי נדתה וימי זיבתה.

ו. כל ימי האשה, מיום שקבע לה וסת עד שתמות או עד שיעקר הוסת ליום אחר, תספור לעולם שבעה מתחלת יום הוסת, ואחריהן אחד עשר, [ואחריהן] שבעה, ואחריהן אחד עשר. ותזהר במנין, כדי שתדע בעת שתראה דם אם בימי נדה ראתה או בימי זיבה. שכל ימיה של אשה כף הן: שבעה ימי נדה ואחד עשר ימי זיבה, אלא אם פן הפסיקה הלדה, כמו שיתבאר.

ז. אשה שראתה דם בימי זיבתה יום אחד בלבד או שני ימים זה אחר זה - נקראת זבה קטנה, ונקראת שומרת יום פנגד יום. ואם ראתה שלשה ימים זה אחר זה - הרי זו זבה גמורה, והיא הנקראת זבה גדולה, ונקראת זבה סתם. שנאמר: ואשה פי זוב זוב דמה ימים רבים. מעוט 'ימים' - שנים, 'רבים' - שלשה.

ח. אין בין זבה גדולה לזבה קטנה אלא ספירת שבעה והבאת קרבן: שזבה גדולה צריכה לספור שבעה ימים נקיים, וזבה קטנה אינה סופרת אלא יום אחד בלבד; וזבה גדולה מביאה קרבן כשתטהר, [וזבה קטנה אינה מביאה קרבן כשתטהר]. אבל לענין טמאה ואסור ביאה - שתיהן שוות.

ט. כיצד? ראתה דם בימי זיבתה, בין שראתה בתחלת הלילה בין שראתה בסוף היום - הרי אותו היום פלו טמא, וכאלו לא פסק הדם מעת שראתה עד ששקעה החמה, ומשמרת כל הלילה. ואם לא ראתה כלום בלילה - משפמת למחר וטובלת אחר שתגז החמה, ומשמרת כל היום. אם לא ראתה כלום - הרי זה יום אחד טהור פנגד היום הטמא⁸, והרי היא מתרת לבעלה לערב.

8) ולפיכך נקראת שומרת יום כנגד יום.

י. ראתה דם גם ביום השני, בין בלילו בין ביומו אחר שטבלה - הרי היום השני טמא, ומשמרת כל ליל שלישי. אם לא ראתה - משפמת למחר וטובלת אחר שתגז החמה, ומשמרת כל היום. אם לא ראתה כלום - הרי זה יום אחד טהור פנגד שני ימים הטמאים, ומתרת לבעלה לערב.

9) שאם תראה דם תהא זבה למפרע.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

קרי בזב או פולטת שכבת זרע בזבה אינה סותרת את הימים הנקיים שעברו ויכולה להמשיך את ספירתה החל מיום המחרת אחרי טבילתה לפליטת שכבת הזרע. (18) למעלה הלכה ד: "וכל דם שתראה בהם, דם נדה ייחשב".

יז. ומה הוא זה שכתוב בתורה: או כי תזוב על נדתה? שאם ראתה שלשה ימים סמוך לנדתה - הרי זו זבה. כגון שראתה בשמיני לנדתה ובתשיעי ובששירי, שהן ראשון ושני ושלישי מהאחד עשר יום שהן ימי זיבתה. ראתה דם באחד עשר מימי זיבתה וטבלה לערב, שהוא ליל שנים עשר, ושמישה מטתה, אף על פי שהיא טמאה ובוועלה טמא ועושין משקב ומושב - אינם חיבים פרת¹⁹; מפני שאין יום שנים עשר מצטרף ליום אחד עשר לעשותה זבה, הוועילה לה טבילת ליל זה להצילה מן הקרבן.

(19) ואם היה שוגג פטור מן הקרבן כבית הלל, אבל אסורה לשמש מדרבנן.

יח. טבלה ביום שנים עשר אחר שתגן החמה - הרי זו אסורה לבעלה עד לערב, כדין כל זבה קטנה²⁰; ואם עבר ובעלה - שניהן פטורין מכלום. ואפלו ראתה דם אחר שבא עליה ביום שנים עשר - אין בכך כלום²¹; שזה דם נדה הוא, ואינו מצטרף ליום שלפניו.

(20) אף על פי שיום אחד עשר לא צריך שימור מן התורה, אך מדרבנן צריך שימור ודינה כשומרת יום כנגד יום מדרבנן. (21) כלומר אינה זבה קטנה, אלא פסקה טומאת זיבה וטמאה כנדה.

יט. ראתה דם בסוף שבועי לנדתה בין השמשות²², וראתה בתשיעי ובששירי - הרי זו ספק זבה²³; שמא ראייה ראשונה בליל שמיני היתה, ונמצאת שראתה שלשה ימים זה אחר זה מתחלת ימי זיבתה. וכן אם ראתה דם בתשיעי ובששירי מימי זיבתה, וראתה בסוף יום אחד עשר בין השמשות - הרי זו ספק זבה; שמא ראייה אחרונה ביום אחד עשר היתה, והרי ראתה שלשה ימים זה אחר זה בימי זיבתה.

(22) "משתקע החמה עד שיראו שלושה כוכבים בינונים הוא הזמן הנקרא "בין השמשות" בכל מקום, והוא ספק מן היום ספק מן הלילה ודנים בו להחמיר בכל מקום". (23) גדולה, וסופרת שבעה נקיים ומביאה קרבן ואינו נאכל, ככל קרבן הבא על הספק.

כ. נדה שבדקה עצמה בתוך ימי נדתה ומצאה שפסק הדם, ואפלו פסק בשני לנדתה²⁴, ושגגה או הזיזה ולא בדקה עד לאחור נדתה²⁵ ימים רבים, וכשבדקה מצאה טמאה - אין אומרים: שמא כל אותן הימים

יא. ראתה דם גם בשלישי, בין פיומו בין בלילו - הרי זו זבה גדולה, וצריכה לספור שבעה ימים טהורים¹⁰ בלא דם; ושנאמר: וספרה לה שבעת ימים וגומר. וטובלת ביום השביעי אחר הגן החמה, והרי היא מתרת לבעלה לערב. וביום השמיני מביאה קרבנה, שתי תורים או שני בני יונה.

(10) בלשון התלמוד: שבעה נקיים.

יב. זבה קטנה שטבלה בלילה של יום השמור, או זבה גדולה שטבלה בליל שביעי - כאלו לא טבלה, והרי היא כנדה שטבלה בתוך שבעה.

יג. הפא על זבה גדולה ביום שביעי של ספירה אחר שטבלה, או על זבה קטנה ביום השמור אחר שטבלה - פטור מן הפרת; כיון שטבלה בזמן הראוי לטבילתה - טהורה. ולאשה זו יהיה לה תרבות רעה¹¹, שהרי בעילתה ומגעה תלוין¹².

(11) כלומר, לימור וחינוך רע. (12) תלוי ועומד עד שיבורר.

יד. פיצד הן תלוין? אם נשלם היום אחר הטבילה ולא ראתה דם - הרי כל שנגעה בו אחר טבילתה טהור, ובעילתה אחר הטבילה - אין חיבין עליה כלום¹³; ואם ראתה דם ביום זה אחר שטבלה - נמצאת זבה למפרע, וכל שנגעה בו למפרע - טמא, והיא ובוועלה חיבין בקרבן¹⁴. ולפיכך היא אסורה לבעלה עד לערב, שלא תביא עצמה לידי ספק¹⁵.

(13) לא כרת במזיד ולא קרבן בשוגג. (14) כבא על הזבח. (15) "אחר תטהר, אחר מעשה תטהר, אבל אמרו חכמים אסור לעשות כן שמא תבוא לידי ספק".

טו. זבה שספרה ששתי ימים נקיים, ובשביעי ראתה דם, אפלו סמוך לשקיעת החמה - סותרת הכל, וחוזרת למנות מאחר היום השמא שבעה ימים נקיים.

טז. פלטה שכבת זרע בתוך ימי הספירה¹⁶ - סותרת יום אחד; מפני שהוא כזב שראה קרי, שסותר יום אחד¹⁷. ראתה דם בששירי מימי זיבתה ובאחד עשר ובשנים עשר, אף על פי שראתה שלשה ימים זה אחר זה - אינה זבה גדולה, אלא נצאת מזיבות קטנה לנדה; שיום שנים עשר מתחלת נדתה, והרואה בימי נדתה - אינה זבה, כמו שבארנו¹⁸.

(16) והרי היא כאיש שיוצאת ממנו שכבת זרע. (17) ומה שנאמר בהלכה הקודמת שצריכה להתחיל ולספור שבעה ימים נקיים, כשהפסיקה יום טמא אפילו ביום השביעי, היינו אם הפסיקה טומאת זיבה. אבל טומאה אחרת, כגון

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הַיְתָה טְמֵאָה וְתֵהִי זָבָה, אֲלֵא כֹּל אוֹתָן הַיָּמִים שְׁלֵא
בְּדָקָה בְּחִזְקַת טְהוּרָה²⁶. בְּדָקָה עֲצָמָה וּמִצָּאָה טְמֵאָה,
אִפְלוּ בְּדָקָה בְּשָׁבִיעֵי לְגִדְתָּהּ, וּבֵין הַשְּׂמֻשׁוֹת לֹא
בְּדָקָה עֲצָמָה כְּדִי לְפָרֵשׁ מִטְמֵאֵת נְדָה, אֲלֵא הַמְתִּינָה
יָמִים וְאַחַר כֵּן בְּדָקָה וּמִצָּאָה טְהוּרָה - הָרִי זֶה סִפְקָה
זָבָה. וְאִם מִצָּאָה טְמֵאָה - הָרִי זֶה זָבָה וְדֹאֵית; שְׁפִינָן
שְׁבַתְחִלָּה מִצָּאָה טְמֵאָה וּלְכַסּוֹף טְמֵאָה - הָרִי זֶה
בְּחִזְקַת שְׁלֵא פִּסְקָה. וְיוֹם רֵאשׁוֹן שֶׁל נְדָה, אִף עַל פִּי
שְׂמֻצָּאָה בּו טְהוּרָה - הָרִי זֶה כְּמִי שְׂמֻצָּאָה טְמֵאָה;
שְׂיוֹם רֵאשׁוֹן כִּלּוּ הַחִזְקָה הַמְעִינָן פְּתוּחָה.

24) אבל לא בראשון, שיום ראשון כולו הוחזק המעיין פתוח כמו שמסיים בסוף ההלכה. 25) לאחר שבעת ימי נדתה. 26) כלומר, בחזקת שלא ראתה דם ולפיכך אינה זבה, וטובלת לנדתה ותיטרה.

2) מכאובי אשה העומדת לילד נקראים חבלי לידה, "חבלי יולדה יבאו לו" (הושע יג, ג). 3) נדה לו, ב. 4) שם לח, ב. 5) שם "וטמאה שבועיים כנדתה (ויקרא יב, ה), כנדתה ולא כזיבתה. מכלל דזיבתה טהורה, וכמה? שבועיים". ואף-על-פי שתקופת זיבה היא אחד-עשר יום בלבד (למעלה פ"ו ה"ג). ביולדת גילתה התורה שהולד מטהר ארבעה-עשר יום. 6) כלומר, יש לה דין זבה. ואם ראתה שלשה ימים לפני ארבעה-עשר יום קודם הלידה, הרי היא זבה גדולה, ואם יום אחד או שנים - היא זבה קטנה (מגיד-משנה). וראה לקמן בהלכות ה"ז שאר דיני יולדת בזוב.

כא. זָבָה שֶׁבְּדָקָה עֲצָמָה בְּרֵאשׁוֹן מִיָּמֵי הַסְּפִירָה וּמִצָּאָה טְהוּרָה, וְלֹא בְּדָקָה עַד יוֹם שְׁבִיעֵי וּמִצָּאָה טְהוּרָה - הָרִי זֶה בְּחִזְקַת טְהוּרָה, וְכֵאלּוּ בְּדָקָה כֹּל שְׂבִיעֵי וּמִצָּאָה טְהוּרָה.

כב. וְכֵן אִם בְּדָקָה בְּיוֹם רֵאשׁוֹן מִיָּמֵי הַסְּפִירָה וּמִצָּאָה טְהוּרָה, וּבְיוֹם הַשְּׂמִינִי²⁷ וּמִצָּאָה טְהוּרָה - הָרִי זֶה בְּחִזְקַת טְהוּרָה. בְּדָקָה בְּיוֹם שְׁלִישִׁי לְזִיבְתָּהּ וּמִצָּאָה שְׁפִסְקָה הָדָם, וְלֹא בְּדָקָה בְּיוֹם רֵאשׁוֹן מִיָּמֵי הַסְּפִירָה, וּבְשָׁבִיעֵי בְּדָקָה²⁸ וּמִצָּאָה טְהוּרָה - הָרִי זֶה בְּחִזְקַת טְהוּרָה. וְהוּא הַדִּין לְזָב כִּכְלֵל אֵלּוּ הַבְּדִיקוֹת, שֶׁהוּא טְהוּר וְעָלוּ לוֹ יָמֵי סְפִירָה.

27) אף על פי שלא בדקה בשביעי בסוף ימי הספירה ורק בתחילתם. 28) שהבדיקה הייתה בסוף ימי הספירה ולא בתחילתם.

ב. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשְׁלֵא פִּסְקוֹ הַצִּירִים וְהַחֲבָלִים וְהַצֵּעַר, אֲלֵא מִתְקַשָּׁה וְהוֹלֶכֶת עַד שִׁילְדָה; אֲבָל אִם רָאִתָּה דָם שְׁלִשָּׁה יָמִים אוֹ יֶתֶר בְּיָמֵי זִיבְתָּהּ בְּצֵעַר וּחֲבָלִים, וּפִסְקָה לָהּ הַצֵּעַר וְרוּחַ לָהּ מִן הַחֲבָלִים אַחַר הַשְּׁלִשָּׁה יָמִים, וְעִמְדָה בְּנֶחֱת עֲשָׂרִים וְאַרְבַּע שָׁעוֹת אוֹ יֶתֶר, אִף עַל פִּי שְׁלֵא פִּסְקָה הָדָם; וְאִף עַל פִּי שְׁחִזּוֹר הַצֵּעַר וְהַחֲבָלִים אַחַר עֲשָׂרִים וְאַרְבַּע שָׁעוֹת - הָרִי זֶה זָבָה; שְׂאֵלוֹ הִיָּה הָדָם מִחֲמַת הַיּוֹלֵד - לֹא פִּסְקָה הַצֵּעַר וְלֹא הַחֲבָלִים. וְאִם יָלְדָה אַחֲרֵי כֵן - הָרִי זֶה יוֹלְדַת בְּזוּב.

כג. כֹּל אִשָּׁה שֶׁהִיא סִפְקָה נְדָה סִפְקָה זָבָה - צְרִיכָה לִישֵׁב שְׂבִיעַת יָמִים נְקִיִּים מִסִּפְקָה, וְטוֹבֶלֶת בְּלֵיל שְׂמִינִי²⁹, וְאַחַר כֵּן תִּהְיֶה מְתַרְתֵּל לְבַעֲלָהּ. וּמִבִּיאָה קֶרְבָּן זָבָה וְאִינּוּ נֶאֱכָל, כְּמוֹ שִׁיתְבָּאָר בְּמִקְוָמוֹ.

29) כנדה שאינה טובלת ביום.

29) כנדה שאינה טובלת ביום.

~ שבת קודש ג' שבט ~

7) שם לו, ב. 8) שם. ג. רָאִתָּה יוֹם אֶחָד בְּלֹא צֵעַר וּשְׁנַיִם בְּקִשֵׁי וְיָלְדָה, אוֹ שְׁנַיִם בְּלֹא צֵעַר וְיוֹם אֶחָד בְּקִשֵׁי וְיָלְדָה, אוֹ יוֹם בְּקִשֵׁי וְיוֹם בְּלֹא צֵעַר וְיוֹם בְּקִשֵׁי וְיָלְדָה - אֵינָה יוֹלְדַת בְּזוּב. אֲבָל אִם רָאִתָּה יוֹם אֶחָד בְּקִשֵׁי וּשְׁנַיִם בְּלֹא צֵעַר וְיָלְדָה, אוֹ שְׁנַיִם בְּקִשֵׁי וְאֶחָד בְּלֹא צֵעַר וְיָלְדָה, אוֹ יוֹם בְּלֹא צֵעַר וְיוֹם בְּקִשֵׁי וְיוֹם בְּלֹא צֵעַר וְיָלְדָה - הָרִי זֶה יוֹלְדַת בְּזוּב. זֶה הַכֹּלָל: קִשֵׁי סְמוּךְ לְלָדָה - אֵין זֶה יוֹלְדַת בְּזוּב; שְׁפִי סְמוּךְ לְלָדָה - הָרִי זֶה יוֹלְדַת בְּזוּב.

פְּרָק שְׁבִיעֵי

1) יבאר דם קשוי של לידה והיאך דינו; ואי זו היא יולדת בזוב; ויולדת בזוב שלא פסק דמה; היולדת נקבה ואחר ארבעה עשר שלא נתעברה והתחיל דם הקושי בתוך שמונים; אם אפשר שתראה מאה וארבעה עשר יום דם מן המקור יום אחר יום ולא תהיה זבה.

9) נחה מן הצער.

ד. חָל שְׁלִישִׁי לְרֵאשִׁיתָה לְהִיּוֹת בְּיוֹם הַלְּדָה, אִפְלוּ כֹּל הַיּוֹם כִּלּוּ בְּשִׁפִּי - אֵין זֶה יוֹלְדַת בְּזוּב; שֶׁהָרִי יוֹם

א. מִעֲבַרְתָּ שֶׁהַתְּחִילָה לְהַצִּטְעַר וְאַחֲזוּהָ חֲבָלֵי לְדָה³⁰, וְהַתְּחִיל הָדָם לְצֵאת קֶדָם שְׁתֵּלֵד - אוֹתוֹ הָדָם הוּא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אָבֵל עֲצָמוֹ שֶׁל דָּם - טַמְאָה וּמְטַמְאָה¹⁹, פְּדִין דָּם הַנֶּגְדָה, עַד שֶׁתִּטְבֵּל.

18) אע"פ שהדם בא מהמעין שממנו דמי נדה וזבה - אינו סותר בימי הטוהר. (19) כביית הלל שם. שילודת בזוב - בימים וטבילה תלויה טהרתה, וכל זמן שלא טבלה היא טמאה, וממילא הדם היוצא ממנה טמא.

ט. הַיּוֹלֵדֶת נִקְבָה, וְאַחַר אַרְבָּעָה עֶשְׂרֵי שָׁלָה נִתְעַבְּרָה, וְהִתְחִיל דָּם הַקָּשִׁי לָבוֹא לָהּ בְּתוֹךְ שְׁמוֹנִים - הֲרִי הוּא דָם טָהוֹר, אִף עַל פִּי שְׁאִין קָשִׁי לְנִפְלִים²⁰; שֶׁפֶל דָּמִים שֶׁתִּרְאָה בְּתוֹךְ יָמֵי טָהוֹר - טָהוֹר הוּא, עַד שֶׁתִּפְּסֵל הַיּוֹלֵד²¹. וּבְשֶׁתִּפְּסֵל - תִּהְיֶה טַמְאָה לָדָה: אִם הַפִּילָה זָכָר - טַמְאָת זָכָר, וְאִם הַפִּילָה נִקְבָה - טַמְאָת נִקְבָה. וּמוֹנָה יָמֵי טַמְאָה וְיָמֵי מְלֵאת מְוֹלָד שָׁנִי. אֲפִלּוֹ הֵיוּ תְּאוּמִים²², וְהַפִּילָה הַיּוֹם אַחַד וְהַפִּילָה הָאַחַר אֲפִלּוֹ אַחַר כְּמָה יָמִים - מוֹנָה לְשָׁנֵי יָמֵי טַמְאָה וְיָמֵי מְלֵאת.

20) שם, שמטהרים אותה לא משום דם קושי אלא מפני שזה דם טוהר. (21) שם לח, ב. (22) שם כה, ב.

י. זָבָה שֶׁפָּסַק זוֹבָה, וְהִתְחִילָה לְמָנוֹת שִׁבְעַת יָמִים נְקִיִּים, וּבָא לָהּ דָּם קָשִׁי בְּתוֹךְ יָמִים נְקִיִּים - אִינּוֹ סוֹתֵר²³, וְיָמֵי הַקָּשִׁי עוֹלִים לְמִנְיָן שִׁבְעָה²⁴. וְכֵן אִם יוֹלֵדָה בְּשִׁבְעָה יָמִים נְקִיִּים - אִין הַלֵּדָה סוֹתֵר²⁵, וְיָמֵי הַלֵּדָה עוֹלִין לָהּ לְמִנְיָן שִׁבְעָה²⁶, אִף עַל פִּי שֶׁהִיא טַמְאָה בְּהֵן²⁷. שְׁנֵאמַר: וְאִם טָהְרָה מְזוֹבָה. כִּינּוֹן שֶׁטָהְרָה מְזוֹבָה, אִף עַל פִּי שֶׁהִיא טַמְאָה טַמְאָה אַחֲרָת, כְּגוֹן טַמְאָת לָדָה אוֹ טַמְאָת נֶגְדָה אוֹ טַמְאָת צְרַעַת - הֲרִי זֶה סוֹפְרֵת בְּהֵן, וְאִין טַמְאָת אֵלּוּ וְכִינּוֹצָא בְּהֵן סוֹתֵרִין הַסְּפִירָה.

23) שם לו, א. (24) מפני שדם זה טהור גמור הוא, שזבה טמאה רק אם היא רואה מחמת עצמה, לא מחמת ולד, ולכן עולים ימי הקושי למנין השבעה, מה שאין כן דם שראתה בתוך ימי טהרה בעודה סופרת, סותר מניינה, מפני שילודת בזוב אין לה דם טוהר, וממילא הדם הוא טמא, ראה השגת הראב"ד. (25) שם לו, א. אפילו שראתה דם בימי לידתה, כמבואר להלן בהי"א. (26) כשלא ראתה דם. (27) שם לו, א. כרבא.

יא. יָמֵי לְדָתָה וְיָמֵי נֶדְתָה, אִם לֹא רָאָתָה בְּהֵן דָּם - הֲרִי אֵלּוּ עוֹלִין לָהּ לְסְפִירַת שִׁבְעַת יָמִים נְקִיִּים; וְאִם רָאָתָה בְּהֵן דָּם - אִין עוֹלִין לָהּ יָמֵי הָרְאָיָה וְלֹא סוֹתֵרִין כָּל הַיָּמִים, אֲלֵא מִשְׁלֵמַת עַל הַיָּמִים שֶׁסְּפָרָה כְּשִׁפְסַק הַדָּם. שְׁאִין סוֹתֵר הַפֶּל אֲלֵא רְאָיָה שֶׁל זוֹב, אֲבָל אֵלּוּ סוֹתֵרִין יוֹמָן בְּלִבָּד.

יב. מֵאַחַר שֶׁתְּבִין כָּל הַעֲקָרִים שִׁבְּאַרְנוֹ, יִתְבָּא לָךְ מֵהַ שְׁאֵמָרוֹ חֲכָמִים²⁸, שֶׁאֲפָשַׁר שֶׁתִּרְאָה הָאִשָּׁה דָּם

הַלֵּדָה סָמוּךְ לְקָשִׁי¹⁰. רָאָתָה שְׁנֵי יָמִים וּבְשִׁלְשֵׁי הַפִּילָה, וְאִין יָדוּעַ מָה הַפִּילָה - הֲרִי זֶה סָפַק יוֹלֵדֶת וְסָפַק זָבָה¹¹.

10) מפני שאנו צריכין שהיום השלישי - יום המביא לידי זיבה - יהא בשופי, ומכיון שילדה באותו יום - אין לך קושי גדול מזה, ולכן אין זו יולדת בזוב ('קרית ספר'). (11) שם כא, ב. כלומר, ספק יולדת שמא הפילה ולד, וספק זבה, שמא ראתה דם בפתיחת הרחם בלא לידה ונעשית זבה גדולה, ואולי לא ראתה דם, ונשארו רק שני ימים הראשונים.

ה. פִּיּוּצָד דִּין יוֹלֵדֶת בְּזוֹב? צְרִיכָה לִישֹׁב שִׁבְעָה יָמִים נְקִיִּים וְטוֹבְלַת לְעָרֵב, וְאַחַר כֵּן תִּהְיֶה מְתֵרַת לְבַעֲלָהּ, וְאַחַר כֵּן יִהְיֶה לָהּ דָּם טָהוֹר¹², וּמִבִּיאָה קָרְבָן זָבָה וְקָרְבָן יוֹלֵדֶת. לְפִיכָךְ, אִם יוֹלֵדָה זָכָר, אֲפִלּוֹ פָּסַק הַדָּם בְּיוֹם הַלֵּדָה, סוֹפְרֵת שִׁבְעַת יָמִים נְקִיִּים וְטוֹבְלַת¹³; וְאִם יוֹלֵדָה נִקְבָה, וְסְפָרָה שִׁבְעָה נְקִיִּים וְשִׁלְמוֹ עִם אַרְבָּעָה עֶשְׂרֵי שָׁל לָדָה אוֹ לְאַחֲרֵיהֶן - הֲרִי זֶה טוֹבְלַת וּמְתֵרַת לְבַעֲלָהּ; וְאִם שִׁלְמוֹ יָמֵי הַסְּפִירָה בְּתוֹךְ אַרְבָּעָה עֶשְׂרֵי - הֲרִי זֶה אֶסוּרָה לְבַעֲלָהּ עַד לַיִל חֲמִשָּׁה עֶשְׂרִי.

12) עד ארבעים יום לזכר, ושמונים לנקבה. (13) שם לו, א. וימי לידתה עולין לה מן המנין, כמו שמבואר לקמן בה"ו.

ו. פִּיּוּצָד? הֲרִי שֶׁרָאָתָה דָּם שְׁלִשָּׁה, וְסְפָרָה שִׁבְעַת יָמִים נְקִיִּים - הֲרִי עֲשָׂרָה; וְעַדִּין הִיא אֶסוּרָה לְבַעֲלָהּ עַד לַיִל חֲמִשָּׁה עֶשְׂרִי, שֶׁכָּל אַרְבָּעָה עֶשְׂרִי¹⁴ הִיא כְּנֶגְדָה¹⁵. וְלָמָּה אִין מְצַרִּיכִין אֶת הַיּוֹלֵדֶת בְּזוֹב לְסְפִירַת שִׁבְעָה אַחַר שִׁבְעָה שֶׁל זָכָר וְאַחַר אַרְבָּעָה עֶשְׂרֵי שֶׁל נִקְבָה? מִפְּנֵי שִׁימֵי לְדָתָה וְיָמֵי נֶדְתָה שְׁאִינָה רוֹאָה בְּהֵן עוֹלִין לָהּ¹⁶ לְסְפִירַת שִׁבְעָה, כְּמוֹ שִׁיתְבָּאֵר.

14) ללידת נקיבה. (15) כמבואר למעלה פ"ד ה"ב. (16) שם, כרבא.

ז. יוֹלֵדֶת בְּזוֹב שֶׁלֹּא פָּסַק דָּמָה - אִין לָהּ דָּם טָהוֹר¹⁷, אֲלֵא כָּל דָּם שֶׁתִּרְאָה - כְּדָם זִיבָה הוּא. אֲבָל אִם סְפָרָה שִׁבְעַת יָמִים נְקִיִּים, וְשִׁלְמוֹ אַרְבָּעָה עֶשְׂרֵי שֶׁל נִקְבָה וְטַבְּלָה, וְאַחַר כֵּן רָאָתָה דָּם בְּתוֹךְ אַרְבָּעִים שָׁל זָכָר וְשְׁמוֹנִים שֶׁל נִקְבָה - הֲרִי זֶה דָּם טָהוֹר.

17) שם לה, ב. שכל זמן שלא פסק הדם, הרי הוא כדם זיבה.

ח. סְפָרָה שִׁבְעָה יָמִים נְקִיִּים וְלֹא טַבְּלָה, וְאַחַר כֵּן רָאָתָה דָּם - הֲרִי זֶה טוֹבְלַת וּמְתֵרַת לְבַעֲלָהּ מִיָּד; שֶׁפֶל יָמֵי טָהוֹר אִינָן רְאוּיוֹת לֹא לְנֶגְדָה וְלֹא לְזִיבָה¹⁸.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הימים הטהורים הם שומרים ליום הטמא, ובערב הרי היא רגילה לראות מתחילת הלילה, ואסור לשמש פן תראה דם.

טו. היתה רואה שני ימים טמאין ושני ימים טהורים - משמשת בשמיני ובשנים עשר⁴⁷ ובששה עשר ובשניים.

47) שימי ט"י - הימים שהיא רואה, הם מאחד-עשר ימי הזיבה, והיום האחד-עשר הוא יום שימור, ולכן מותרת ביום השנים-עשר וגם בלילה שלפניו, והימים יג"ד שהיא רואה בהם, הם ימי זיבה, ויום חמשה-עשר הוא יום שימור, ומותרת ביום טז, וימי יז"ח הם ימי זיבה, ויום תשעה-עשר הוא יום השימור, ומותרת ביום העשרים ובלילה שלפניו כאמור למעלה.

טז. היתה רואה שלשה ימים טמאין⁴⁸ ושלושה טהורין - משמשת שני ימים מהשלשה הטהורין שאחר ימי נדתה; שהאחד מהן שמור לשנים הטמאין הסמוכים לנדתה. ושוב אינה משמשת לעולם; שהרי החזקה זכה גדולה, ואין לה שבועת ימים נקיים.

48) שראתה דם בימים א, ב, ג בתחילת נדתה, ואחר כן שלשה ימים טהורים, וביום השביעי התחילו שלשה ימים הטמאים ז, ח, ט ושני הימים האחרונים הם מימי זיבה, ויום העשירי הוא יום שימור, ומותרת ביום יא ויב.

יז. היתה רואה ארבעה ימים טמאים⁴⁹ וארבעה ימים טהורין⁵⁰ - משמשת יום אחד⁵¹ שאחר נדתה, ושוב אינה משמשת לעולם⁵².

49) בימים א, ב, ג, ד לתחילת נדתה. (50) ה, ו, ז, ח. (51) יום שמיני. (52) שאין לה שבועה נקיים.

יח. היתה רואה חמשה ימים טמאים⁵³ וחמשה ימים טהורים⁵⁴ - משמשת השלושה הסמוכים לנדתה⁵⁵, ושוב אינה משמשת לעולם⁵⁶.

53) בימים א, ב, ג, ד, ה, לתחילת נדתה. (54) ו, ז, ח, ט, י. (55) שמיני. תשיעי ועשירי, הימים הטהורים. (56) שהיא כבר זכה גדולה שרואה חמשה ימים רצופים בתוך אחד-עשר ימי זיבה.

יט. היתה רואה ששה ימים טמאין⁵⁷ וששה ימים טהורין - משמשת בחמשה⁵⁸ ימים הסמוכים לנדתה תחלה, ושוב אינה משמשת לעולם.

57) ונשאר השביעי טהור. (58) הטהורים מחוץ ליום השביעי שהיתה בנדתה.

כ. היתה רואה⁵⁹ שבעה⁶⁰ טמאין ושבעה⁶¹ טהורין - משמשת השבוע הראשון⁶² הטהור הסמוך לנדתה, ויבוא אחריו שבוע טמא⁶³ - תקבע בו זכה, והשבוע הטהור שיבוא אחריו⁶⁴ - לספינה, ואסורה

מן המקור יום אחר יום מאה וארבעה עשר יום ולא תהיה זכה²⁹. כיצד? שנים לפני נדתה³⁰, ושבעה ימי נדתה, ושנים לאחר ימי נדתה³¹, וארבעה עשר קשי³², ושמונים של נקה, ושבעה ימי נדה, ושנים אחר ימי נדה³³. הא למדת, שכל דם שתראה האשה אחר יום מלאת - הוא תחלת נדתה³⁴, ואין משגיחין על וסתות שמקדם³⁵. לפיכך, הרואה דם בסוף יום מלאת³⁶ בין השמשות³⁷ - הרי זו ספק נדה; שמא בלילה ראתה הדם, שהוא תחלת ימי נדתה.

(28) שם לח, א. (29) גדולה. (30) שני ימים האחרונים של ימי זיבה. (31) שני ימים הראשונים של ימי זיבה. (32) כמבואר למעלה (ה"א). (33) שני ימים הראשונים של ימי זיבה. (34) שהלידה מפסקת המנין, שבלא לידה, דעת רבינו שהיא מונה לפי הסדר: שבעה ימי נדה ואחד-עשר ימי זיבה כל ימי חייה, כמבואר למעלה פ"ו ה"ו, אבל הלידה מפסקת. (35) ואם ראתה אחרי ימי הטהור שלא בשעת וסתה (הקודם) - היא נדה. (36) שם נג, ב. (37) ראה למעלה פ"ו, הערה לח.

יג. כבר בארנו³⁸, שהנדה שראתה דם כל שבועה - מתרת לשמש בליל שמיני אחר שתטבל. וזכה קטנה - משמרת יום אחד טהור וטובלת, ומתרת לשמש לערב. וזכה גדולה - סופרת שבועת ימים נקיים וטובלת, ומתרת לשמש בליל שמיני. ואין בין זמן נדה לנדה אלא אחד עשר יום בלבד, ובאותן האחד עשר תהיה זכה קטנה או גדולה.

(38) למעלה פ"ד ה"ו, פ"ו הלכות ט"א.

יד. ומאחר שתהיה זוכר כל אלו העקרין, יתבאר לך זה שאמרו חכמים³⁹: האשה שהחזקה כל ימיה יום תראה⁴⁰ דם ויום לא תראה - בתחלה⁴¹ משמשת בליל⁴² שמיני וביום שמיני⁴³, שהוא יום אחד אחר ימי נדתה. ומשמשת בכל שמונה עשר יום ארבעה לילות בלבד⁴⁴. ואינה יכולה לשמש בימים הטהורים, שהיום הטהור הוא שומר ליום הטמא⁴⁵. לפיכך, אם היתה רואה הדם בכל יום טמא מתחילת הלילה - אינה משמשת אלא בשמיני בלבד⁴⁶, שהוא יום אחד אחר ימי נדתה.

(39) שם נד, א. (40) כלומר, רק ביום. (41) בראיה ראשונה, שאז מתחילה לספור שבעה ימי נדה. (42) בכת"י תימן: בלילה וביום שמיני. (43) שהרי בשביעי טבלה לערב ולא תראה עד תשיעי, לפיכך משמשת בלילה וביום השמיני, והיום התשיעי לראייתה הראשונה הוא כבר בחשבון של אחד-עשר ימי הזיבה, ויום העשירי הוא יום השימור של יום התשיעי ואסורה לשמש עד הלילה. (44) מלבד ליל השמיני ויום השמיני שאמרנו, והיינו: אור ל"א, יג, טו ויז. (45) ראה למעלה פ"ו ה"י. (46) ששאר

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

עא ר-עב. (78) שני ימים הראשונים של השבוע, משלימים לשבעת ימי נדתה ואסורה לבעלה. (79) המתחיל ביום פה וגומר ביום צא. וימי הזיבה נגמרים ביום צ. (80) המתחיל ביום צב, וגומר ביום צח. (81) המתחיל ביום צט וגומר ביום קה, שהם ימי זיבה. (82) המתחיל ביום קו וגומר ביום קיב. (83) המתחיל ביום קיג, וגומר ב-קיט. וימי הזיבה מתחילים מיום קטז, וראתה ארבעה ימים בימי הזיבה, ונעשית זבה גדולה. (84) בארבעה שבועות הראשונים משמשת שבוע אחד, בשבוע העשירי - ששה ימים. ובשבוע השנים עשר, חמשה ימים. נמצא בסך-הכל שמונה-עשר יום. (85) שבהן היא טהורה אם לא ראתה דם בימי הזיבה.

כא. ובזמן שהיא רואה שבוע טמא ושבוע טהור - משמשת שמונה עשר יום, שהם כמו רביעי הימים.⁸⁶ וזו היא שאמרו חכמים⁸⁷: משמשת רביעי ימיה⁸⁸.

(86) כלומר, בערך, שהרי חסר יום אחד ורביעי, שרביעי משבעים ושבעה הוא יט ימים ורבע יום. (87) נדה נד, א. (88) כך היא גירסת רבינו בגמרא שם. ראה 'מגיד משנה'.

כב. היתה רואה שמונה ימים טמא ושמונה ימים טהור - הרי זו משמשת חמשה עשר יום מתוך ארבעים ושמונה ימים. פיצד? שמונה טמא שבתחלה - שבועה מהן ימי נדתה, ויום אחד זיבות סמוך לנדתה; משמרת לו יום אחד מן השמונה הטהורין, ומשמשת שבועה. ואחר כך יבואו לה שמונה טמאין⁸⁹ - מהן שנים תשלום ימי זיבתה⁹⁰, וששה מימי נדתה. ויבואו שמונה טהורין⁹¹ - יום אחד מהן תשלום ימי נדתה⁹², ומשמשת שבועה שניות. ואחר כך יבואו לה שמונה טמאיים⁹³ - מהן ארבעה תשלום ימי זיבתה⁹⁴, וארבעה מימי נדתה. נמצאת זבה גדולה, וצריכה ספירת שבועה. ויבואו לה שמונה טהורין - סופרת מהן שבועה, ומשמשת יום אחד. נמצאת משמשת חמשה עשר יום בכל ארבעים ושמונה.

(89) מיום השבעה עשר. (90) שהמחזור נשלם ביום השמונה-עשר. (91) מיום עשרים וחמש. (92) יום שביעי למחזור שהתחיל ביום התשעה עשר. (93) אחרי שלושים ושנים ימים. (94) הנגמרים ביום שלושים ושש.

כג. היתה רואה תשעה ימים טמאים ותשעה ימים טהורין - משמשת שמונה ימים בכל שמונה עשר יום לעולם. פיצד? תשעה הטמאיים - שבועה מהן נדתה, ושנים זיבות סמוך לנדתה; משמרת להן יום אחד מן התשעה הטהורין, ומשמשת שמונה. וכן לעולם.

כד. היתה רואה עשרה ימים טמא ועשרה טהור, ומעשרה ולמעלה אפלו אלה יום טמא ואלף יום

לשמש בו. נמצאת שלא שמשה מטתה פארבעה שבועות אלא שבוע אחד⁶⁵. וכל ימיה⁶⁶ משמשת שמונה עשר יום בכל שמונה עשר שבועות. פיצד? שבוע חמישי⁶⁷ - הרי היא זבה. שבוע ששי⁶⁸, שהיא בו טהורה - לספירה. שבוע שביעי⁶⁹ - זבה. שבוע שמיני⁷⁰ - לספירה. שבוע תשיעי⁷¹, שהיא רואה בו חמשה ימים ממנו מימי נדה, ושנים מתחלת ימי זיבה⁷²; משמרת יום אחד⁷³ מן השבוע העשירי הטהור⁷⁴, ומשמשת⁷⁵ ששה. שבוע אחד עשר⁷⁶, שהיא רואה בו - שנים מסוף ימי זיבה⁷⁷, וחמשה מתחלת ימי נדה; ומשמשת חמשה ימים⁷⁸ משבוע שנים עשר הטהור. שבוע שלשה עשר⁷⁹ - זבה, ושבעה ארבעה עשר⁸⁰ - לספירה. וכן שבוע חמשה עשר⁸¹ - זבה, ושבעה ששה עשר⁸² - לספירה, ושבעה שבעה עשר⁸³ - זבה, ושבעה שמונה עשר - לספירה. וסופרת על דרך זו לעולם. נמצאת אומר: שפכל שמונה עשר שבועות משמשת שמונה עשר יום⁸⁴. ואלו לא ארע לה חלי זה, והיתה שבוע נדה ואחד עשר יום טהורה - היתה משמשת בכל השמונה עשר שבועות אחד עשר שבועות⁸⁵, שהן שבועה ושבעים יום.

(59) כל הלכה זו, על פי הסדר הקבוע המבואר למעלה פ"ו ה"ה, שכל ימיה של אשה כך: שבעה ימי נדה ואחד-עשר ימי זיבה. ואחר כל אחד-עשר יום, מתחיל מחדש מחזור ימי נדה, שראיתה בימים אלה אינה עושה אותה לזבה. וחשבון השבועות כאן מתאים למספר שמונה-עשר בכל מחזור, שבעה ימי נדה ואחד-עשר ימי זיבה. שמונה-עשרה שבועות הם מאה ועשרים וששה יום, מהם: ארבעים ותשעה ימי נדה, ושבעים ושבעה ימי זיבה. מי הנדה: מיום 1-7, 19-25, 37-43, 55-61, 73-79, 91-97, 109-115. ימי זיבה: 8-18, 26-36, 44-54, 62-72, 80-90, 98-108, 116-126. (60) בכתב-יד תימן: שבעה ימים. (61) שם: ושבעה ימים. (62) המתחיל מיום ח [שהרי נדה, אפילו רואה כל שבועה - טובלת לערב ומותרת] וגומר ב"ד שבהם לא ראתה דם. (63) המתחיל ביום טו וגומר ב-כא, ועד יום יט הם ימי זיבה. וכשראתה בימים טו-יח נקבעה לזבה. (64) המתחיל ביום כב, וגומר ביום כח, שבהם לא ראתה דם, הם ימי ספירה. (65) השבוע השני, מ"ח השבועות והוא הראשון לטהרה. (66) של אשה שדרכה לראות בדרך זו: שבעה ימים טמאים ושבעה טהורים. (67) המתחיל ביום כט, וכל ימי השבוע הם ימי זיבה. (68) המתחיל ביום לו. (69) המתחיל ביום מג, וביום ה-מד מתחילים ימי הזיבה. וכשראתה בהם דם היא זבה. (70) המתחיל ביום נ. (71) המתחיל ביום נו וגומר ב-סג, וימי הנדה גומרים ביום סא. (72) יום סב ו-סג. (73) לשני הימים של זיבה, כדין שומרת יום כנגד יום. (74) המתחיל ביום סד. (75) אחרי טבילתה לערב כדין זבה קטנה. (76) המתחיל ביום עא, וביום עג מתחיל ימי נדה. (77) יום

מתוך מהדורת חזק

וְתַשְׁעִים וּשְׁלֹשָׁה לְשִׁמוּשׁ. וְכֵן אֵלֶּף. וְכֵן כָּל מִנְיָן וּמִנְיָן עַל דְּרָךְ זֶה.

(95) בימים הטהורים. (96) כלומר, כמנין ימי טומאת יזבתה, ששבעת הימים הראשונים מימי טהרה הם ימי הספירה.

טְהוֹר - יְהִיָּה יְמֵי שִׁמוּשָׁה⁹⁵ כְּמִנְיָן זִיבְתָהּ⁹⁶. בִּיצַד? עֲשֶׂה הַטְּמֵאִים - מִהֶם שְׁבַע נְדָה וּשְׁלֹשָׁה זִיבָה; עֲשֶׂה הַטְּהוֹרִים - סוּפְרַת מִהֶן שְׁבַע, וּמִשְׁמַשְׁתְּ שְׁלֹשָׁה; נִמְצְאוּ יְמֵי הַשִּׁמוּשׁ שְׁלֹשָׁה, וְיְמֵי הַזִּיבוֹת שְׁלֹשָׁה. וְכֵן מֵאָה יוֹם טְמֵאִין וּמֵאָה טְהוֹרִין: וּמֵאָה הַטְּמֵאִין - שְׁבַע מִהֶן לְנְדָה, וְתַשְׁעִים וּשְׁלֹשָׁה זִיבוֹת; הַמֵּאָה הַטְּהוֹרִין - שְׁבַע מִהֶן לְסִפְרֵיהָ,

שיעורי רמב"ם - ספר המצוות

~ יום ראשון כ"ו טבת ~

מצות עשה רמו.

מצות לא תעשה רצנ. רצו.

מצות עשה כפב.

מלְעֲשׂוֹת אֶת־הַעֲבָרָה שֶׁלְּבוּ מִתְּאוּהָ: וְאִם הִתְעַקֵּשׁ וְסָרַב — אַז נִלְחַם בּוֹ. וְאִם נֹכַח לְמַנְעוֹ מִמַּחְשַׁבְתּוֹ בְּכָף שֶׁנִּחְסְרוּ אֲבָר מֵאֲבָרָיו, כְּגוֹן שֶׁנִּחְתָּף יָדוֹ אוֹ רַגְלוֹ אוֹ נִסְמָא אֶת־עֵינוֹ — הָרִי זֶה הַיּוֹתֵר טוֹב: וְאִם אֵי אֶפְשָׁר לְמַנְעוֹ אֲלֵא בְּאִבּוֹד נִפְשׁוֹ — הָרִי זֶה נִהְרַג קֹדֶם שֶׁיַּעֲשֶׂה. וּבָאָה הָאֲזִיזָה מִלְּחוּס עָלָיו וּמִלְּהִמְנַע מִהִרְיָגָתּוֹ, וְהוּא אָמְרוּ: "וְקִצְתָּהּ אֶת־כַּפֶּה לֹא תַחֹס עֵינֶךָ" (שם) וּלְשׁוֹן סִפְרֵי (פֵּרֶשֶׁת תְּצַא שֵׁם): "וְקִצְתָּהּ אֶת־כַּפֶּה — מִלְּמַד שֶׁאֲתָה חֵיב לְהַצִּילוֹ (אֵת הַנֶּרְדֵף עַל יְדֵה) בְּכַפֶּה. מִנֵּין שֶׁאִם לֹא תֹכַח לְהַצִּילוֹ בְּכַפֶּה הַצִּילוֹ בְּנִפְשָׁה? תִּלְמֹד לֹא מֵר: לֹא תַחֹס עֵינֶךָ". וְשֵׁם אָמְרוּ: "מִה מְבוֹשִׁיו מִיְחַד שֵׁישׁ בּוֹ סִכַּנְתָּ נִפְשׁוֹת וְהָרִי הוּא בְּ"קִצְתָּהּ אֶת־כַּפֶּה". כִּף כָּל־דְּבָר שֵׁישׁ בּוֹ סִכַּנְתָּ נִפְשׁוֹת — הָרִי הוּא בְּקִצְתָּהּ אֶת־כַּפֶּה". וְזֶה שֶׁאֲמַרְנוּ שֶׁיְהִרַג הַרֹדֵף עַל חִפְצוֹ — אֵינוֹ בְּכַל־מִי שֶׁיַּחֲפִץ לַעֲשׂוֹת אִיזוֹ עֲבָרָה שֶׁתִּהְיֶה, וְאֵינוֹ אֲלֵא בְּאֶדָם הַרֹדֵף אַחַר חֲבָרוֹ לְהִרְגוֹ, וְאֶפְלוֹ הוּא קָטָן (הַרֹדֵף), אוֹ הַרֹדֵף אַחַר אַחַת מִכָּל־הַעֲרִיּוֹת לְגִלוֹת עֲרוֹתָה — וּבִתְנָאֵי שֶׁלֹּא יִהְיֶה בֵּין תַּשַׁע שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד. וּפְשׁוּט שֶׁהַזְכוּר מִכָּל־הַעֲרִיּוֹת, אָמַר יִתְעַלֶּה: "צַעֲקָה הִנְעִיבָה הַמֶּאֲרָשָׁה וְאֵין מוֹשִׁיעַ לָהּ" (שם כב, כז), הֵא יֵשׁ לָהּ מוֹשִׁיעַ — מוֹשִׁיעָה כְּכָל־דְּבָר שֶׁהוּא יְכוֹל לְהוֹשִׁיעָה. וְהַשְׁנָה דִּין רוֹדֵף אַחֲרֶיהָ וְרוֹדֵף אַחַר חֲבָרוֹ לְהִרְגוֹ, אָמַר: "כִּי כַּאֲשֶׁר יִקְוֶה אִישׁ עַל רַעְיוֹ וְרָצְחוֹ נִפְשׁ בֵּין הַדְּבָר הַזֶּה" (שם, כז) וַיִּכְבֵּר נִתְבָּאֵרוֹ דִּינֵי מִצְוָה זֹאת בְּפִרְק ח' מִסְנֵה־דְרִין (עב — עג).

הַמִּצְוָה הַרַמ"ז — הַצְּוִי שֶׁנִּצְטְוִינוּ לְהַצִּיל הַנֶּרְדֵף מִיַּד מִי שֶׁרוֹדֵפוֹ לְהִרְגוֹ, אֶפְלוֹ בְּנִפְשׁוֹ שֶׁל רוֹדֵף, כְּלוֹמַר: שֶׁאֵנוּ מְצוּיִים לְהִרְגוֹ אֶת־הַרֹדֵף, אִם לֹא נֹכַח לְהַצִּיל אֶת־הַנֶּרְדֵף אֲלֵא בְּנִפְשׁ הַרֹדֵף, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: ("כִּי יִנְצוּ אַנְשִׁים .. וְקִרְבָה אֶשֶׁת הָאֶחָד לְהַצִּיל .. מִיַּד מִכְהוּ .. וְהַחֲזִיקָה בְּמִבוֹשִׁיו ..") "וְקִצְתָּהּ אֶת־כַּפֶּה לֹא תַחֹס עֵינֶךָ" (דְּבָרִים כה, יב). וּלְשׁוֹן סִפְרֵי (כִּי תְצַא): "בְּמִבְשִׁיו (בְּמִקְוֹמוֹת שֶׁהוּא בּוֹשׁ בֵּהֶם) — מִה מְבוֹשִׁיו מִיְחַד שֵׁישׁ בּוֹ סִכַּנְתָּ נִפְשׁוֹת וְהָרִי הוּא בְּ"קִצְתָּהּ", כִּף כָּל־דְּבָר שֵׁישׁ בּוֹ סִכַּנְתָּ נִפְשׁוֹת הָרִי הוּא בְּ"קִצְתָּהּ אֶת־כַּפֶּה". וְקִצְתָּהּ אֶת־כַּפֶּה — מִלְּמַד שֶׁאֲתָה חֵיב לְהַצִּילוֹ בְּכַפֶּה. מִנֵּין אִם אֵין אֲתָה יְכוֹל לְהַצִּילוֹ בְּכַפֶּה, הַצִּילוֹ בְּנִפְשָׁה? תִּלְמֹד לֹא מֵר: לֹא תַחֹס עֵינֶךָ" הִנֵּה נִתְבָּאֵר לָךְ עֲנֵן צְוִי זֶה, וְשֶׁנָּה שֶׁאָמַר "אֲשֶׁת הָאֶחָד" — לֹא דְבָר אֲלֵא בִּהְיָה (בְּמִצְוִי), וְהַפְנָה הִיא: לְהַצִּיל אֶת הַנֶּרְדֵף בְּאֲבָרָיו שֶׁל רוֹדֵף: וְאִם אֵי אֶפְשָׁר לְהַצִּילוֹ אֲלֵא בְּהִרְיָגַת הַרֹדֵף לְגַמְרֵי — הוֹרְגִין אוֹתוֹ. וַיִּכְבֵּר נִתְבָּאֵרוֹ דִּינֵי מִצְוָה זֹאת בְּפִרְק ח' מִסְנֵה־דְרִין (עג).

הַמִּצְוָה הַרַצ"ג — הָאֲזִיזָה שֶׁהִזְהַרְנוּ מִלְּחוּס עַל נִפְשׁ הַרֹדֵף פְּרוּשׁ דְּבָר זֶה: שֶׁנָּה שֶׁאֲמַרְנוּ בְּמִצְוָה שֶׁקְדָּמָה לָזוֹ (לֹא תַעֲשֶׂה רַצַּב), שֶׁלֹּא יִהְרַגוּ הָעַדִּים אֶת־הַחֹטֵא (בַּחֲטָא שְׁחִיבִים מִיָּתָה) עַד שֶׁיִּדְוִיגְהוּ בֵּית דִּין בְּמִיתָה — אֵין זֶה אֲלֵא אִם עָבַר וְעָשָׂה הַמַּעֲשֶׂה שֶׁהוּא חֵיב עָלָיו מִיָּתָה וְסִיִּם אוֹתוֹ: אֲבָל בְּשַׁעַת חִפְצוֹ וְהִלִּיכְתּוֹ לַעֲשׂוֹת, הָרִי אַז הוּא נִקְרָא: רוֹדֵף — וְחֹבֵב עָלֵינוּ לְמַנְעוֹ וְלַעֲכָבוֹ

מתוך מהדורת חזק

מצות לא-תעשה". וכבר נתבארו דיני מצוה זו בריש שקלים (מתלמוד) וירושלמי ובכמה מקומות בסדר נזקין (בבא קמא טו, מו, ועוד).

המצוה הקפ"ד — הצווי שנגצטוינו לסלק המוקשים והמכשולים מכל-משכנותינו, הינו: שנגנה כהלך מקיף סביב הגגות והבורות והשיחין ודומיהם, כדי שלא יפול מישהו בהם או מהם. וכן מקומות הסכנה כלם בונים ומתקנים אותם, כדי שתסור הסכנה, והוא אמרו: "ועשית מעקה לגגך" (שם) ולשון ספרי: "ועשית מעקה לגגך — מצות עשה". וכבר נתבארו דיני מצוה זו במסכת בבא קמא.

~ יום שלישי כ"ח טבת ~

מצות לא תעשה רצט.

מצות עשה רב. רג. מצות לא תעשה ער.

המצוה הרצ"ט — האזהרה שהזהרנו מלהכשיל זה-את-זה בעצה (שאינה הוגנת). והוא: שאם ישאלך עצה בדבר שאינו בקי בו. הרי באה האזהרה מלהטעותו ומלרמותו, אלא תורהו על הדבר שאתה חושבו שהוא טוב וישר, והוא אמרו ותעלה: "ולפני עור לא תתן מכשל" (ויקרא יט, יד) ולשון ספרא (פרשת קדושים): "ולפני סומא בדבר — הנה נוטל ממך עצה אל תתן לו עצה שאינה הוגנת לו". ואמרו שלאו זה כולל גם מי שמשע לעד עברה או גורמה, לפי שהוא בא לאותו האדם שסמאה התאנה את-ראיתו ונעשה עור ועזרו בתעיתו. או יכין לו סבות עברתו ועל דרך זו אמרו על המלכה ברבית והלכה ברבית ששניהם עוברים משום "ולפני עור לא תתן מכשל", לפי שכל-אחד מהם עזר לחברו והכשיר לו השלמת העברה. והרבה דברים מסוג זה אומרים בהם: עובר משום: "ולפני עור לא תתן מכשל". ופשטיה דקרא הוא מה-שהזכרנו תחלה.

המצוה הר"ב — הצווי שנגצטוינו להוריד את-המשא מעל הבהמה שפשלה במשא בשדה, והוא אמרו ותעלה: "כיתראה חמור שנאף רבץ וגו' עזב תעזב עמו" (שמות כג, ח). ולשון המכילתא (פרשת משפטים): "עזוב תעזב — פריקה". ויש אמרו: "עזוב תעזב" — נמצאנו למדין שהוא עובר על עשה ועל לא-תעשה, כלומר: שאנו נצטוינו לפרק מעליה (מצות עשה) והזהרנו מלהניחה רובצת תחת משאה כמו שיתבאר במצות לא-תעשה (המצוה המשלימה ע"ר): ואם הניחה רובצת תחת משאה, עובר על עשה ולא-תעשה. הנה נתבאר לך, שזה שנאמר "עזוב תעזב" — מצות עשה. וכבר נתבארו דיני מצוה זו בפרק ב' [בבא] מציעא (לב).

רעך" (ויקרא, יט, טז). ואמרו שגם הכופר עדותו נכלל באזהרה זו, לפי שהוא רואה את-ממונו אחיו אובר והוא יכול להחזירו לו בקך שיגיד את-האמת. וכבר בא עוד בענין זה: "אם-לוא יגיד ונשא עונו" (שם ה, א) ולשון ספרא (פרשת קדושים): "מנין אם יודע את לו עדות, שאין אתה רשאי לשתוק עליה? תלמוד לומר: "לא-תעמד על-דם רעך". ומנין אם ראיתו טובע בנהר, לסטים באין עליו, תיה רעה באה עליו — תיב אתה להצילו? תלמוד לומר: "לא-תעמד על-דם רעך" ומנין לרודף אחר חברו להרגו שאתה תיב להצילו בנפשו? תלמוד לומר "לא-תעמד על-דם רעך". וכבר נתבארו דיני מצוה זו במסכת סנהדרין (עג).

המצוה הקפ"ב — הצווי שנגצטוינו להבדיל שש ערי מקלט שתהינה מוכנות למכה נפש בשנגה (שהיו עבורו מקלט מפני נקמתו של "גואל הדם"), ולתקן את-הדרך אליהן ולישר אותה, ולא יניחו בה דבר המעכב את הבורח מלרוץ, והוא אמרו ותעלה: "תכין לך הדרך ושלשת את-גבול ארצך" (דברים יט, ג). וכבר נתבארו דיני מצוה זו בסנהדרין (עז). ומכות (ו). ושקלים (פרק א משנה א) וסוטה. וכבר הזכרנו (מצות עשה קעז) אמרם: "ערי מקלט אין נהגות אלא בארץ".

~ יום שני כ"ז טבת ~

מצות עשה קפא. מצות לא תעשה שט.

רחצ. מצות עשה קפד.

המצוה הקפ"א — הצווי שנגצטוינו בעריפת ראשה (של) עגלה. אם נמצא בשדה הרוג שלא נודע מי הרגו, והוא אמרו ותעלה: "כיי-מצא חלל באדמה" (דברים כא, א) וזהו דין עגלה ערופה. וכבר נתבארו דיני מצוה זו בפרק אחרון ממסכת סוטה (מד).

המצוה הש"ט — האזהרה שהזהרנו מלזרוע ומלעבוד את-האדמה בנחל איתן (נחל מים הזורם בחוקה) שנערפה בו העגלה, והוא אמרו: "אשר לא-יעבר בו ולא יזרע" (שם, ד) והעובר על זה-לוקה. ובגמרא מפות (כב). כשהזכירו מחיבי מלקות אמרו: "הא איכא זרע לנחל איתן וזאתה תיה מהכא: "אשר לא-יעבר בו ולא יזרע". הנה נתבאר שזו אזהרה אחת ושהיא במלקות. וכבר נתבארו דיני מצוה זו בסוף סוטה (מה: מו).

המצוה הרח"צ — האזהרה שהזהרנו מלהשאיר מוקשים ומכשולים בערינו ובתוף בתינו כדי שלא יאבדו בהם בני אדם, והוא אמרו ותעלה: "ולא-תשים דמים בביתך" (שם כב, ח) ולשון ספרי (פרשת תצא שם) "ועשית מעקה" (שם) — מצות עשה: "ולא-תשים דמים" —

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

~ יום חמישי א' שבט ~

מצות עשה רמה.

המצוה הרמ"ה — הצווי שִנְצִיטוינו לטעון אֶת-הַמִּשָּׂא על הַהֶמְהָה או על הָאָדָם אם הוא לְבָדוֹ, אַחַר שֶהוֹרְדוּנוּהוּ מִמֶּנּוּ או שֶהוֹרִידוּ זולָתָנוּ. כִּי כִמוּ שִנְצִיטוינו לִפְרָק מִמֶּנּוּ, כִּף נְצִיטוינו לטעון עִמוֹ. וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "הֵקֵם תִּקִּים עִמוֹ" (דברים כב, ד). וְלִשׁוֹן הַמְּכַלְתָּא (פרשת משפטים שם): "הֵקֵם תִּקִּים עִמוֹ — טְעִינָה". וְכִבֵּר נִתְבָּאָרוּ דִינֵי מְצֻנָה זו בְּפָרֶק ב' (מבבא) מְצִיעָא (לב). וְשֵׁם נִתְבָּאָר, שִׁמְצֻנָה מִן-הַתּוֹרָה לְפָרוֹק וּמְצֻנָה מִן-הַתּוֹרָה לטעון.

המצוה הרמ"ה — הַצִּוְיָה הַמְּשַׁלְיָמָה מֵאֲתִים וְשִׁבְעִים — הַאֲזַהְרָה שֶהַזְהָרְנוּ מִלְעֻזֹב אֶת-הַלְכוּיד בַּמִּשָּׂא מְעַכֵּב בְּדַרְךְ, אֲלָא נְעֻזְהוּ וּנְפָרֶק מְעִלּוֹ עַד שִׁיתֵקֵן מִשָּׂאוֹ, וְנִגְבִיָּה עִמוֹ אֶת מִשָּׂאוֹ, או על גְבוֹ או על בְּהֶמְתּוֹ, כִּמוּ שֶׁנִּתְבָּאָר בְּדִינֵי מְצֻנָה זו, וְהוּא אָמְרוּ: "וְחִדְלַתְּ מְעֻזֹב לוֹ" (שמות כג, ה). וְלִשׁוֹן הַמְּכַלְתָּא (פרשת משפטים שם): "וְחִדְלַתְּ מְעֻזֹב לוֹ עֻזֹב תְּעֻזֹב עִמוֹ", נִמְצִינוּ לְמַדִּין שֶהוּא עוֹבֵר עַל עֲשֵׂה וְעַל לֹא-תַעֲשֶׂה". וְכֵא עוֹד לֹא מִיְחַד בְּעִנְיָן זֶה וְהוּא אָמְרוּ בַּמִּשְׁנָה תּוֹרָה: "לֹא-תִרְאֶה אֶת-חֲמוֹר אַחִיד וְגוֹ'" (דברים כב, ד), וּבִסְפָרֵי (פרשת תצא שם): "לֹא-תִרְאֶה אֶת-חֲמוֹר אַחִיד" וְכוּ' — מְצֻנָת לֹא-תַעֲשֶׂה, וְלִהְלֵן הוּא אוֹמֵר: "כִּי-תִרְאֶה חֲמוֹר שֶׁנִּתְבָּאָרְךָ" (שמות כג, ה) — מְצֻנָת עֲשֵׂה". וְכִבֵּר נִתְבָּאָרוּ גַם דִּינֵי מְצֻנָה זו בְּפָרֶק ב' מִבְּבָא מְצִיעָא (לב).

~ יום שישי ב' שבט ~

מצות לא תעשה רנ.

המצוה הרמ"ה — הצווי שִנְצִיטוינו לטעון אֶת-הַמִּשָּׂא על הַהֶמְהָה או על הָאָדָם אם הוא לְבָדוֹ, אַחַר שֶהוֹרְדוּנוּהוּ מִמֶּנּוּ או שֶהוֹרִידוּ זולָתָנוּ. כִּי כִמוּ שִנְצִיטוינו לִפְרָק מִמֶּנּוּ, כִּף נְצִיטוינו לטעון עִמוֹ. וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "הֵקֵם תִּקִּים עִמוֹ" (דברים כב, ד). וְלִשׁוֹן הַמְּכַלְתָּא (פרשת משפטים שם): "הֵקֵם תִּקִּים עִמוֹ — טְעִינָה". וְכִבֵּר נִתְבָּאָרוּ דִינֵי מְצֻנָה זו בְּפָרֶק ב' (מבבא) מְצִיעָא (לב). וְשֵׁם נִתְבָּאָר, שִׁמְצֻנָה מִן-הַתּוֹרָה לְפָרוֹק וּמְצֻנָה מִן-הַתּוֹרָה לטעון.

~ שבת קודש ג' שבט ~

מצות לא תעשה רנ.

המצוה הרמ"ה — הצווי שִנְצִיטוינו לטעון אֶת-הַמִּשָּׂא על הַהֶמְהָה או על הָאָדָם אם הוא לְבָדוֹ, אַחַר שֶהוֹרְדוּנוּהוּ מִמֶּנּוּ או שֶהוֹרִידוּ זולָתָנוּ. כִּי כִמוּ שִנְצִיטוינו לִפְרָק מִמֶּנּוּ, כִּף נְצִיטוינו לטעון עִמוֹ. וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "הֵקֵם תִּקִּים עִמוֹ" (דברים כב, ד). וְלִשׁוֹן הַמְּכַלְתָּא (פרשת משפטים שם): "הֵקֵם תִּקִּים עִמוֹ — טְעִינָה". וְכִבֵּר נִתְבָּאָרוּ דִינֵי מְצֻנָה זו בְּפָרֶק ב' (מבבא) מְצִיעָא (לב). וְשֵׁם נִתְבָּאָר, שִׁמְצֻנָה מִן-הַתּוֹרָה לְפָרוֹק וּמְצֻנָה מִן-הַתּוֹרָה לטעון.

~ יום רביעי כ"ט טבת ~

מצות עשה רמה.

המצוה הרמ"ה — הצווי שִנְצִיטוינו לטעון אֶת-הַמִּשָּׂא על הַהֶמְהָה או על הָאָדָם אם הוא לְבָדוֹ, אַחַר שֶהוֹרְדוּנוּהוּ מִמֶּנּוּ או שֶהוֹרִידוּ זולָתָנוּ. כִּי כִמוּ שִנְצִיטוינו לִפְרָק מִמֶּנּוּ, כִּף נְצִיטוינו לטעון עִמוֹ. וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "הֵקֵם תִּקִּים עִמוֹ" (דברים כב, ד). וְלִשׁוֹן הַמְּכַלְתָּא (פרשת משפטים שם): "הֵקֵם תִּקִּים עִמוֹ — טְעִינָה". וְכִבֵּר נִתְבָּאָרוּ דִינֵי מְצֻנָה זו בְּפָרֶק ב' (מבבא) מְצִיעָא (לב). וְשֵׁם נִתְבָּאָר, שִׁמְצֻנָה מִן-הַתּוֹרָה לְפָרוֹק וּמְצֻנָה מִן-הַתּוֹרָה לטעון.

נביאים

יחזקאל פרק-מוג א-ט

א ויולכני אלהשער שער אשר פנה דרך הקדים: ב והנה פבול אלהי ישראל בא מדרך הקדים וקולו פקול מים רפים והארץ האירה מפבדו: ג וכמראה המראה אשר ראיתי כמראה אשר-ראיתי בבאי לשחת את-העיר ומראות כמראה אשר ראיתי אל-נהר-פבד ואפל אל-פני: ד וכבוד יהוה בא אל-הבית דרך שער אשר פניו דרך הקדים: ה ותשאני רוח ותביאני אל-החצר הפנימי והנה מלא כבוד-יהוה הבית: ו ואשמע מדבר אלי מהבית ואיש היה עמד אצלי: ז ויאמר אלי בן-אדם את-מקום כסאי ואת-מקום פפות רגלי אשר אשפן-שם בתוך בני-ישראל לעולם ולא יטמאו עוד בית-ישראל שם קדשי המה ומלכיהם בונותם ובפגרי מלכיהם במותם: ח בתתם ספם את-ספי ומזוזתם אצל מזוזתי והקיר ביני וביניהם וטמאו | את-שם קדשי בתעבותם אשר עשו ואכל אתם באפי: ט עתה ירחקו את-זנותם ופגרי מלכיהם ממני ושכנתי בתוכם לעולם: (ס)

רש"י

(1) מדבר אלי. מתמלל עמי, כבוד הוא לומר כלפי מעלה מדבר כמו מתדבר כלומר בינו לבין כבודו מדבר והקול בא אלי: (2) ובפגרי מלכיהם. שהיו בתיהם סמוכין (לבית הקברות) כמו שמצינו במלכים בשלמה ובעתליהו ופעמים שהיו קוברין אותם בגו ביתם כמו שהוא מפורש ואמר בתתם ספם את ספי, מצאתי: (3) ואכל. כמו ואכלה וכליתי: (ט) עתה. על כרחם ירחקו את זנותם שהבדלתי לי היקף גבול גדול סביב:

(א) ויולכני. חזר והכניסני לשער הקדים וראיתי הכבוד יורד לעזרה: (ג) וכמראה המראה. תשע מראות כתובין במקרא זה ומתוכן היו רואין הנביאים חוץ ממה רבינו שהיה רואה מתוך מראה אחת לפיכך איספקלריא שלו מאירה ורואה ממש, וזהו שייסד הפייט (שם בסילוק) מחזות המצוחצחות בתשע מחזות: בבואי לשחת את העיר. בפרשת והתוית תיו (לעיל ט) שנאמר שם קרבו פקודות העיר ושם פירש את דוגמת מרכבה:

מצודת ציון

(ב) האירה. מלשון אורה: (ג) וכמראה וגו'. כמראה. שני כפ"י הדמיון יורה על דמיון גמור וכן כעם ככהן (ישעיה כז): אל נהר. על נהר: (ה) ותשאני. ענין לקיחה וכן ובתים ונשאו (מכילת ב): (ז) כפות רגלי. כמו שיקרא שטחית היד כף כן יקרא שטחית הרגל: ובפגרי. כן יקרא גוף המת: במותם. כמו בבמותם והוא מלשון במה ומזבח: (ח) ספם. כן יקרא גם המפתן וכאשר יקראו המזוזות וכן וידיה על הסף (שופטים יט): ואכל. מלשון כליון והשחתה: (ט) ממני. ר"ל ממקום משכן שכינתי:

מצודת דוד

(א) אל השער. הוא שער הר הבית: (ב) כקול מים רבים. מדרגה קול השכינה לקול המים להסביר את האוון כפי שהורגלה: והארץ האירה מכבודו. מזיו השכינה נתמלאה הארץ אורה: (ג) וכמראה המראה וגו'. כמראה וגו'. ר"ל כמראה המראה אשר ראיתי עתה היתה כמראה אשר ראיתי בבואי לנבאות על השחתת העיר הוא מ"ש קרבו פקודות העיר וכו' (לעיל ט) כי אז ראה מראה השכינה כמ"ש שם בענין: מראות. גם ראיתי עתה מראות כמו המראה אשר ראיתי על נהר כבר הוא המראה האמורה בתחלת הספר: ואפול אל פני להשתחות לה': (ד) וכבוד ה'. אחר זה נכנסה השכינה אל

ההיכל בדרך שער המזרחי של הר הבית: (ה) ותשאני רוח. ממקום עמדי בשער הר הבית: (ו) ואשמע. בחצר הפנימי שמעתי קול מדבר בהיכל ומשם בא הקול לאוני: ואיש. הוא המלאך הדובר בי: (ז) ויאמר אלי. ר"ל הקול המדבר בא לאוני וכאלו מדבר אלי: את מקום כסאי. לפי שראה המראה שראה בנהר כבר ושם נאמר שראה את הכסא וגם ראה את המקדש לכן אמר הנה הראיתיך מקום כסאי אשר בשמים ממעל ואת המקדש שהוא מקום כפות רגלי ואחז במשל מכן אדם היושב על הכסא ורגליו יורדות לנוח על השרפרף אשר מתחת לכסא: לעולם. כי לא תחריב עוד: ולא יטמאו. כי לא יטמאו עוד את שם קדשי לא המה ולא מלכיהם במה שטמאו מאז בהזנותם אחר עבודת כוכבים ובמה שטמאו בפגרי מלכיהם וחזרו ומפרש במותם ר"ל במה שהעמידו במות לעבודת כוכבים במקום קברות המלכים: (ח) בתתם. ר"ל ובמה היו בונים מפתן ביתם עם מפתן ביתי בסמוך לה וכן העמידו מזוזתם אצל מזוזת ביתי ורק בנין הכותל היתה מפסקת בין ביתי ובין בתיהם: וטמאו. ובזה טמאו את שם קדשי בתועבותם אשר עשו בבתיהם הסמוכות אל ביתי כי מנשה ואמון נקברו בגן ביתם ושם העמידו במות לעבודת כוכבים: ואכל. ולכן כליתי אותם באפי: (ט) עתה ירחקו וגו'. ירחקו מלבם זנות עכו"ם ולא יעמידו עוד במות על קברות המלכים ואף מקום קברות המלכים ירחיקו מביתי כי ינהגו בו קדושה יתירה, ולכן אשכון בתוכם לעולם ולא תזוז שכינתי מביניהם:

כתובים

דברי הימים ב פרקו מא"ב

מא ועתה קומה יהוה אלהים לנוחך אתה וארון ענך פהניך יהוה אלהים ילבשו תשועה וחסדיך ישמחו בטוב: מב יהוה אלהים אלתישב פני משיחך זכרה לחסדי דויד עבדך: (פ)

דברי הימים ב פרקו איז

א וכבלות שלמה להתפלל והאש ירדה מהשמים ותאכל העלה והזבחים וכבוד יהוה מלא אתהבית: ב ולא יכלו הכהנים לבוא אלבית יהוה כבודיהוה אתבית יהוה: ג וכל א בני ישראל ראים בדרת האש וכבוד יהוה עליהבית ויכרעו אפים ארצה עליהרצפה וישתחוו והודות ליהוה כי טוב כי לעולם חסדו: ד והמלך וכלהעם זבחים זבח לפני יהוה: (ס) ה ויזבח המלך שלמה אתיזבח הבקר עשרים ושנים אלף וצאן מאה ועשרים אלף ויחנכו אתבית האלהים המלך וכלהעם: ו והכהנים עלמשמרותם עמדים והלויים בכלישייר יהוה אשר עשה דויד המלך להודות ליהוה כי לעולם חסדו בהלל דויד בידם והכהנים (מחצרים) מחצרים נגדם וכלישראל עמדים: (ס)

רש"י

(מא) אל תשב פני משיחך. מלעשות טובה עמדי ואם לא למעני עשה למענך: (1) והכהנים על משמרותם. כאשר חילקן דוד לכ"ד משמרות לשרת כל משמרה ומשמרה שבוע שלה והלויים כמו כן על כ"ד משמרות שלהם: להודות. בכלי שיר שהיו אומרים הודו לה' כי טוב כי לעולם חסדו: בהלל דויד. הכלי שיר שהיו אומרים בו הלל של דוד וההודיות בידם של לויים: והכהנים. מחצרים נגדם. שעליהם לשורר בחצוצרות שנאמר ובני אהרן הכהנים יתקעו וגו' (מדבר י')

מצודת ציון

(מא) עזך. ענין חוזק: (א) הרצפה. הקרקע הרצופה במצע אבנים וכן על רצפת בהט וש (אסתר א): (ה) ויחנכו. התחלת הדבר לעמוד בה משם: והלאה קרוי חינוך בלשון מקרא:

מצודת דוד

(מא) קומה ה'. קום ממקומך להשרות השכינה במקום המנוחה והיא בית קה"ק: ילבשו תשועה. ר"ל תשועתך יקיפם מסביב כבגד יעטה: בטוב. בהטובה הבאה ממך: (מב) אל תשב וכו'. ר"ל אל תשב פני ריקם לבל לקבל תפלותי: לחסדי דוד. למעשה החסד שעשה דוד אבי ובעבורו אל תשב פני ריקם:

(א) וכבוד ה' וכו'. ר"ל שכן היה מלא כאשר היה קודם ירדת האש מעת שיצאו הכהנים מן הקדש והתחילו להרים קול וכו' כמ"ש למעלה: (ג) והודות לה'. אמרו הודות לה' את ההילול האמור בה כי טוב וכו' והוא הלל הגדול: (1) על משמרותם. כל משמרה במקום מיוחד: להודות לה'. ר"ל עמדו בכלי שיר להודות לה' בהילול האמור בה כי לעולם חסדו: בהלל דוד בידם. ר"ל בידם היו כלי שיר שעשה דוד להלל בם והוא כפל ענין במ"ש: מחצרים. תקעו בחצוצרות: נגדם. מול הלויים: עומדים. לשמוע ההילול:

משניות מסכת כתובות

ג נערה שנתארסה ונתגרשה – רבי יוסי הגלילי אומר: אין לה קנס. רבי עקיבא אומר: יש לה קנס, וקנסה לעצמה.

ד המפתה נותן שלשה דברים, והאונס ארבעה: המפתה נותן בִּשְׁת, ופגם, וקנס; מוסיף עליו אונס, שנותן את הצער. מה בין האונס למפתה? האונס נותן את הצער, והמפתה אינו נותן את הצער; האונס נותן מיד, והמפתה לכשיצאי; האונס שותה בעציו, והמפתה אם רצה להוציא – מוציא.

ה ביצד שותה בעציו? אפלו היא חגרת, אפלו היא סומא, ואפלו היא מפת שחין. נמצא בה דבר ערוה, או

פירוש ברטנורא

ג רבי יוסי הגלילי אומר אין לה קנס. דאמר קרא (דברים כ"ב) אשר לא אורשה, הא אורשה פעם אחת שוב אין לה קנס: רבי עקיבא אומר יש לה קנס וקנסה לעצמה. דדרשנין אשר לא אורשה לאביה, הא אורשה לעצמה. והלכה כר' עקיבא:

ד האונס נותן את הצער. שאינו רומה נבעלת באונס לבעלת ברצון, והמפתה אין לה צער, שהרי נאמר עינוי בתורה אצל אונס ולא נאמר עינוי אצל מפותה: **האונס נותן מיד.** לאביה אף על פי שכונסה: **לכשיצאי.** כלומר לכללא יכנס. שאם יכנסו אינו נותן קנס, כדכתיב (שמות כ"ב) מהור ימהרנה ואם מאן ימאן כסף ישקול. אבל גבי אונס כתיב (דברים כ"ב) ונתן חמישים כסף ולו תהיה לאשה: **שותה בעציו.** בכלי מאוס שבחר בו, כלומר על כרוה ישאנה: **ה מוכת שחין.** מצורעת:

משניות מבוורות – קהתי

המפתה נותן שלשה דברים – המפתה חייב לשלם בעד שלושה דברים המפורטים להלן, והאונס ארבעה – דברים: המפתה נותן בִּשְׁת, ופגם, וקנס – שלשת הדברים שהמפתה משלם בעדם הם:

א. "בושת" – על הבושה שגרם לה; ב. "פגם" – על שנפגם ונפחת ערכה; ג. "קנס" – כמו שבארנו בהקדמה למשנתנו; **מוסיף עליו אונס, שנותן את הצער –** נוסף לתשלומי בושת ופגם וקנס, חייב האונס לשלם גם בעד "צער", על שעינה אותה, שכן נאמר ב"אונס: "תחת אשר ענה". **מה בין האונס למפתה?** – כיון שנזכר תשלום ה"צער" שיש באונס מה שאין במפתה, מביאה המשנה הבדלים אחדים שיש בין אונס למפתה: א. **האונס נותן את הצער, והמפתה אינו נותן את הצער –** שבאונסה נאמר עינוי, כמו שהזכרנו לעיל, ואילו במפותה לא נאמר עינוי, לפי שאין לה צער; ב. **האונס נותן מיד –** האונס משלם מיד את חמישים הכסף לאביה, אף על פי שכונסה לאשה, שנאמר באונס: "ונתן האיש השוכב עמה לאבי הנערה חמישים כסף ולו תהיה לאשה", **והמפתה –** משלם את חמישים הכסף, **לכשיצאי –** כלומר לכללא יכנס, אם אינו נושא לאשה, שנאמר במפתה: "אם מאן ימאן לתתה לו, כסף ישקול", אבל אם הוא כונסה, אינו משלם את הקנס; ג. **האונס שותה בעציו –** שותה בכלי שבחר בו, אף אם הוא מאוס, כלומר שחייב האונס לקחת את האנוסה לאשה (כשאביה והיא מסכימים), ואסור לו לגרשה, שנאמר בו: "ולו תהיה לאשה תחת אשר ענה, לא יוכל שלחה כל ימיו". **והמפתה אם רצה להוציא, מוציא –** אם המפתה אינו רוצה לכנסה, אין כופים אותו; ואם נשא אותה לאשה, יכול הוא לגרשה.

~ יום שני ~

באור משנה ה

משנתנו היא המשך המשנה הקודמת, והיא באה לפרש את ההלכה ששינונו שם בסיפא: "האונס שותה בעציו".

ביצד שותה בעציו – כלומר מהו המובן וההיקף של ההלכה הזאת? **אפלו היא חגרת, אפלו היא סומא, ואפלו היא מפת שחין –** אף אם האנוסה היא בעלת מום, כגון חגירת או סומה,

~ יום ראשון ~

באור משנה ג

בפרשת האונס נאמר (דברים כב, כח): "כי ימצא איש נערה בתולה אשר לא אורשה", וכבר בארנו, שפסוק זה בא ללמדנו שאין חייב קנס באונס אלא אם כן אנס "נערה" שהיא "בתולה". ולמה נאמר "אשר לא אורשה"? על כך חולקים במשנתנו רבי יוסי הגלילי ורבי עקיבא. לדעת רבי יוסי הגלילי בא פסוק זה להוציא נערה בתולה שהיתה פעם ארוסה, ונתגרשה או נתאלמנה מן האירוסין, שאף על פי שהיא עדיין בחזקת בתולה, מכל מקום האונס אותה אינו חייב לשלם קנס. אבל רבי עקיבא חולק עליו, כפי שיבואר במשנה.

נערה שנתארסה ונתגרשה – או שנתאלמנה מן האירוסין, **רבי יוסי הגלילי אומר: אין לה קנס –** אם אנס אותה אדם, אינו חייב לשלם קנס, שדין קנס לא נאמר אלא באונס "נערה בתולה אשר לא אורשה". להוציא זו שהיתה פעם ארוסה, שאין לה קנס. **רבי עקיבא אומר: יש לה קנס –** רבי עקיבא סובר, שאין הכתוב בא להוציא נערה בתולה שהיתה פעם ארוסה מדין קנס, שכל שנתגרשה או נתאלמנה מן האירוסין והיא בחזקת בתולה, האונס אותה חייב לשלם קנס, **וקנסה לעצמה –** ולא לאביה, שכן דורש רבי עקיבא את הכתוב "אשר לא אורשה": אם לא אורשה – ונתן לאביה חמישים כסף, אבל אם אורשה פעם, משלם האונס את הקנס לאנוסה עצמה. והלכה כרבי עקיבא. – משנתנו נקטה "נערה שנתארסה ונתגרשה" להשמיענו שדווקא אם נתגרשה או נתאלמנה נחלקו בה רבי יוסי הגלילי ורבי עקיבא, אבל האונס נערה בעודה ארוסה, הכל מודים שאין לה קנס, שהואיל והוא חייב מיתת בית דין הריהו פטור מתשלום קנס, כמו ששינונו במשנה הקודמת.

באור משנה ד

בפרשת המפתה נאמר (שמות כב, טו-טז): "וכי יפתה איש בתולה אשר לא אורשה, ושכב עמה, מהור ימהרנה לו לאשה. אם טאן ימאן אביה לתתה לו. כסף ישקול כמהור הבתולות", ולמדו חכמים מן הפסוק "כסף ישקול כמהור הבתולות" – שיהא זה כמהור הבתולות ומהור הבתולות כזה; הקיש הכתוב קנס המפתה לקנס האונס: מה אונס קנסו הכתוב "חמישים כסף" בשביל מהור בתוליה של האנוסה, אף מפתה משלם קנס "חמישים כסף". ומה "כסף" האמור במפתה – שקלים, שכתוב "ישקול", אף "כסף" האמור באונס – שקלים, היינו סלעים. משנתנו באה ללמד, מה בין אונס למפתה.

שְׂאִינָהּ רְאוּיָה לְבֵא בְּיִשְׂרָאֵל – אִינוּ רְשָׁאֵי לְקִימָה, שְׁנֵאמַר (דברים כב, כט): "וְלֹא־תִהְיֶה לְאִשָּׁה" – אִשָּׁה הָרְאוּיָה לוֹ.

ו יְתוּמָה שְׁנֵתְאָרְסָה וְנִתְגַרְשָׁה – רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר: הַמְּפָתָה פְּטוּר, וְהָאוֹנֵס חָיִב.
ז אִזוּהִי בִשְׂתָּ? הַכֹּל לְפִי הַמְּבִישׁ וְהַמְּתַבֵּישׁ. פֶּנָּם? רֹאִין אוֹתָהּ פְּאֵלוּ הִיא שִׁפְחָה נִמְכָּרָת, פְּמָה הִיְתָה יָפָה וְכַמָּה הִיא יָפָה. קָנָם – שְׂוָה בְּכָל אָדָם. וְכָל שְׂיִישׁ לוֹ קֶצֶבָה מִן הַתּוֹרָה, שְׂוָה בְּכָל אָדָם.
ח כָּל מְקוֹם שֵׁישׁ מִכָּר – אִין קָנָם; וְכָל מְקוֹם שֵׁישׁ קָנָם – אִין מִכָּר. קִטְנָה יֵשׁ לָהּ מִכָּר, וְאִין לָהּ קָנָם; נַעֲרָה

פירוש ברטנורא

ו יְתוּמָה שְׁנֵתְאָרְסָה וְנִתְגַרְשָׁה הַאוֹנֵס חָיִב וְהַמְּפָתָה פְּטוּר. רְכוּן דִּיתוּמָה הִיא וְקַנְסָה שְׁלָה הוּא, הָא אֲחִילְתִּיה גְּבִיה, דְּמוּדַעְתָּה נִתְפַתְתָּה לוֹ וּפְטוּר. וְלֹא יְתוּמָה כְּלָבָד אֵלָא כָּל נַעֲרָה שְׁנֵתְאָרְסָה וְנִתְגַרְשָׁה אוֹנֵס חָיִב וּמְפַתָּה פְּטוּר כִּיתוּמָה, דְּהָא קַנְסָה לַעֲצֵמָה כְּדַמְרָא ר' עֲקִיבָא לַעִיל, וְכֵן הִלְכָה:
ז הַכֹּל לְפִי הַמְּבִישׁ. אָדָם בִּיגוּנֵי הַמְּבִישׁ, כְּשֵׁתוֹ קֶשֶׁה מְאֹד כּוּזוּ וּמְאֹדָם חָשׁוּב. כִּךְ מִצְאֵתִי בְּפִירוּשֵׁי רַבּוּתִי. וּבְפִרְקָה הַחֻבֵּל מִצְאֵתִי דַּרְסָם קָל שְׂבִישׁ, כּוּשְׁתוֹ מְרוּכָה. וְכֵן עֵינֵי: וְהַמְּתַבֵּישׁ, לְפִי חֲשִׁיבוֹתוֹ כּוּשְׁתוֹ: פְּאִילוּ הִיא שִׁפְחָה. אוּמְדִין כְּמָה אָדָם רֹצֵחַ לִיתָן בֵּין שִׁפְחָה כְּתוּלָה לַשִּׁפְחָה כְּעוּלָה לְהַשִּׂיאָה לַעֲבָדוֹ שֵׁישׁ לְרַבּוֹ קוֹרֵת רוּחַ הַיְמִנּוּ. וּבְגִמְרָא פְּרִיךְ מְנַלן דְּרִתוֹן כּוּשְׁתוֹ וּפְגָם וְצַעַר, אִימָא חֲמִשִּׁים כֶּסֶף אִמְר רַחֲמָנָא לְכָל מוּלִי. וּמְתַרְקִין, אִמְר קְרָא (דברים כ"ב) וְגַתָּן הָאִישׁ הַשּׁוֹכֵב עִמָּה לְאִבֵי הַנַּעֲרָה חֲמִשִּׁים כֶּסֶף, הַנֹּתֵת שְׂכִיבָה לְבָד הִיא חֲמִשִּׁים כֶּסֶף חוּץ מִחֲבוּשָׁתוֹ וְהַפְגַּם וְהַצַּעַר:
ח כָּל מְקוֹם שֵׁישׁ מִכָּר. לֹאֵב בְּכַתוּ, דְּהֵינּוּ בְּקַטְנוּתָהּ, אִין לוֹ כַּה קָנָם, דַּאִין קָנָם לְקַטְנָה. וְלִית הִלְכָתָא כְּהַא מְתַנְתִּין, דְּהָא מְתַנְתִּין ר' מֵאִיר הִיא דַּמְרָא

משניות מבוארות – קהתי

שהמבייש נקלה יותר בושתו מרובה, וכל שהמתבייש חשוב יותר בושתו מרובה (הר"ן; "תפארת ישראל"). והרמב"ם כותב: "הכל לפי המבייש והמתבייש, שאינו דומה מבייש נערה חשובה וממשפחה מיוחסת למבייש קטנה עניה בזויה, ואינו דומה מתבייש מאדם חשוב וגדול למתבייש מאחד הנבלים וקל מן הקלים". ויש כותבים: אדם בינוני המבייש בושתו קשה מאדם בזוי ומאדם חשוב (וש"י; ברטנורא; ועיין "תוספות יום טוב"). פְּגָם – איזהו שיעורו של פגם? רואין אותה פאלו היא שפחה נמכרת – בית הדין מעריך, כמה היה אדם משלם בעדה, אילו נמכרה לו כשפחה בשביל להשיאה לעבדו הנאמן, שיש לו קורת רוח הימנו (גמרא). פְּמָה הִיְתָה יָפָה – כמה היתה שווה, כשהיתה בתולה, וְכַמָּה הִיא יָפָה – וכמה היא שווה עכשיו לאחר שנבעלה; ואת ההפרש חייב המפתה או האונס לשלם כדמי פגם. קָנָם, שְׂוָה בְּכָל אָדָם – בין הבא על בת מלכים בין הבא על בת קל שבקלים, קַנְסָה "חמישים כסף", והם מאתיים דינר כסף טהור. וְכָל שְׂיִישׁ לוֹ קֶצֶבָה מִן הַתּוֹרָה – כל תשלום ששיעורו קצוב בתורה, כגון "שלושים שקלים" בשור שהמית עבד כנעני (שמות כא, לב), ו"מאה כסף" במוציא שם רע (דברים כב, יט), וכיוצא בהם, שְׂוָה בְּכָל אָדָם – שאין מבדילים בו בין אדם קל לאדם חשוב.

בגמרא שואלים: מניין שחייב בכושט ובפגם ובצער, והרי אפשר לומר, ש"חמישים כסף" שאמרה התורה כוללים את כל הדברים, היינו גם בושט ופגם וצער? ומשיבים: נאמר באונס (דברים כב, כט): "ונתן האיש השוכב עמה לאבי הנערה חמישים כסף" – הנאת שכיבה לבד היא חמישים כסף, מכלל שיש בושט ופגם וצער. משנתנו מבארת את שלשת הדברים שישנם גם באונס וגם במפתה: בושט, פגם וקנס, ואילו צער שישנו באונס בלבד אין משנתנו מפרשת. ויש כותבים הטעם, משום שפשוט הוא ("מלאכת שלמה"). ברם, הרמב"ם מפרש: "צער – לפי קטנותו ובניין גופו ולפי שניו וגופו".

באור משנה ח

כתוב בתורה (שמות כא, ז): "וכי ימוכר איש את בנו לאמה". ופירושו חכמים: בקטנה הכתוב מדבר (גמרא ערכין כט, ב), כלומר שאין אדם זכאי למכור את בנו אלא כשהיא עדיין קטנה, היינו עד שהביאה סימני נערות (שתי שערות) לאחר שהגיעה לגיל שנים עשרה שנה ויום אחד. אבל משהביאה סימני נערות לאחר שנים עשרה שנה ויום אחד, הרי היא נעשית "נערה", ומאז אין אביה זכאי למכרה לאמה. דין זה למדים בקל וחומר: "וזה מנורה כבר יוצאה (זו שמכרה אביה בקטנותה, משהביאה סימני נערות הריהו משתחררת, שנאמר: "ויצאה חנם אין כסף", ודרשוהו חכמים לסימני נערות), עכשיו שאינה מנורה, אינו דין שלא יתמכר?" (עיין גמרא ערכין כט, ב). – תקופת הנערות אינה אלא ששה חדשים, וכעבור ששה חדשים מיום שנעשתה "נערה", הרי היא נעשית "בוגרת".

כָּל מְקוֹם שֵׁישׁ מִכָּר – לאב בכתו, שהוא זכאי למכור אותה לאמה,

ואפילו היא נגועה בצרעת, חייב האונס לשאת אותה לאשה. אבל אם נמציא פה דבר ערוה – שזינתה לאחר שכנסה, או שְׂאִינָהּ רְאוּיָה לְבֵא בְּיִשְׂרָאֵל – כגון שהאנוסה היא ממזרת, שאסורה לבוא בקהל ישראל; ויש כותבים: אפילו היתה מאיסורי עשה, כגון מצרית עד שני דורות (המאירי; רמב"ם). אִינוּ רְשָׁאֵי לְקִימָה – כלומר אם אינה ראויה לבוא בקהל ישראל, אינו רשאי לכנסה; ואם נשאה, אינו רשאי לקיימה אצלו; וכן האנוסה שנשאה כדין, ו"נמצא בה דבר ערוה" לאחר שנשאה, חייב לגרשה, שְׁנֵאמַר: "וְלֹא־תִהְיֶה לְאִשָּׁה", אִשָּׁה הָרְאוּיָה לוֹ – מלשון ה"ל"ו ה"ת"ה" למדים, שאין האונס חייב לקחת את אנוסתו לאשה ולקיימה אצלו, אלא אם כן היא אשה הראויה לו להיות אשתו.

באור משנה ו

משנה זו באה ללמדנו, שאם הנערה בעצמה מקבלת את הקנס, כגון שהיתה יתומה מן האב, יש הבדל בין אונס למפתה, שהמפתה פטור מקנס והאונס חייב. והרי עוד הבדל בין אונס למפתה נוסף על ההבדלים ששינו במשנה ד.

יְתוּמָה – שמת עליה אביה, וקנסה לעצמה, שְׁנֵתְאָרְסָה וְנִתְגַרְשָׁה – בגמרא מבואר, שפיסקה זו אינה מוסבה על היתומה: אלא היא פיסקה בפני עצמה, כאילו כתוב במשנה: "או שנתארסה", כלומר נערה שנתארסה, ונתגרשה מן האירוסין, אף על פי שאביה קיים, הרי היא כיתומה בחיי האב, שקנסה לעצמה; ומשנתנו היא לשיטת רבי עקיבא (רבו של רבי אלעזר), כמו ששינונו לעיל (משנה ג בפרקנו): "נערה שנתארסה ונתגרשה... רבי עקיבא אומר: יש לה קנס וקנסה לעצמה". וכך נשנית, איפוא, משנתנו: יתומה, וכן כל נערה שנתארסה ונתגרשה, אף על פי שיש לה אב, שהרי היא כיתומה בזויה האב, שקנסה לעצמה. רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר: הַמְּפָתָה פְּטוּר – מתשלום קנס, שהואיל ומדעתה נתפתתה לו, הרי מחלה לו את קנסה. וְהָאוֹנֵס חָיִב – אבל האונס חייב לשלם לאנוסתו את הקנס, הואיל ואנסה בעל כורחה.

~ יום שלישי ~

באור משנה ז

לאחר ששינונו לעיל (משנה ד), שהאונס והמפתה חייבים לשלם בושט ופגם, דנה משנתנו בשיעור תשלומים אלו.

אִזוּהִי בִשְׂתָּ – איזהו שיעורה של בושט, כלומר כמה דמי בושט חייב האונס או המפתה לשלם? הַכֹּל לְפִי הַמְּבִישׁ וְהַמְּתַבֵּישׁ – בית הדין מעריך את דמי הבושט לפי המבייש ולפי המתבייש, שכל

יש לה קנס, ואין לה מִכְר. הַבּוֹגֶרֶת אֵין לָהּ לֹא מִכְר, וְלֹא קָנָם.

ט האומר: פתיתי את בתו של פלוני – משלם בשת ופגם על פי עצמו, ואינו משלם קנס. האומר: גנבתי ומבחתי ומכרתי – משלם את הקרן על פי עצמו, ואינו משלם תשלומי כפל, ותשלומי ארבעה וחמישה. המית שורי את פלוני, או: שורו של פלוני – הרי זה משלם על פי עצמו; המית שורי עבדו של פלוני – אינו משלם על פי עצמו. זה הפלל: כל המשלם יתר על מה שהזיק אינו משלם על פי עצמו.

פ ר ק ר ב י ע י

א נערה שנתפתחה – בשתה ופגמה וקנסה של אביה; והצער בתפוסה. עמדה בדין עד שלא מת האב –

פירוש ברטנורא

קטנה אין לה קנס. אבל חכמים אומרים קטנה יש לה קנס, והלכה כחכמים. וקטנה לענין זה היא מבת ג' עד י"ב שנה ויום אחד ותביא שתי שערות: כל מקום שיש קנס. משהיא נערה. והיא כשתהיה בת י"ב שנה ויום אחד והביאה שתי שערות, שזו יש לה קנס: אין מכר. שאין אדם מוכר את בתו כשהיא נערה: הַבּוֹגֶרֶת. ככת שתיים עשרה שנה ושישה חרשים ויום אחד והביאה שתי שערות היא הנקראת בוגרת, ואין אביה יכול למכרה ואין לה קנס: ט האומר פתיתי את בתו של פלוני. לא מבטיח האומר אנסתי שאינו פוגם אותה כל כך שאין לעו של אנוסה גדול כל כך דפשיטא דמשלם בושת ופגם על פי עצמו, אלא אפילו האומר פתיתי, דפגם לה מפי שלעו של מפתה גדול וכו' דלא מהזימנן ליה להזיק הלעו, קמ"ל דנחא לה לדידה להזיק הלעו כדי להשתכר המומן: ואינו משלם קנס. דמודה בקנס פטור, דאמר קרא (שמות כ"ב) אשר ורשיעון אלהים, פרט למרשעין את עצמו: המית שורי את פלוני. והריני חייב בכופר. משלם על פי עצמו, דקסבר כופרא ממונא: עבדו של פלוני. והריני חייב שלשים סלע, פטור, דקנס ננהו, שאפילו אינו שוה סלע נתן שלשים:

ד א נערה. והצער בתפוסה. והצער נמי לאביה באנוסה: מת האב. משעמדה בדין בנערותה, בין בגרה קודם מיתה בין לא בגרה, הרי הן של אחין,

משניות מבוארות – קהתי

וכבר הבאנו לעיל את הפסוק "אשר ורשיעון אלהים ישלם שנים לרעהו". הבא ללמדנו, שהגבש משלם בגניבת כל דבר תשלומי כפל, והוא הדין בגניבת שור או שה בזמן שלא טבחו ולא מכרו. והרי תשלומים אלו – תשלומי כפל ותשלומי ארבעה וחמישה – תשלומי קנס הם; לפיכך, גנב הבא לבית דין ואומר: גנבתי וטבחתי ומכרתי – שור או שה, מִשְׁלֵם אֶת הַקְרָן עַל פִּי עֲצָמוֹ – מחייבים אותו לשלם, על סמך הודאת עצמו, את הקרן בלבד, היינו שווייה של הבהמה, שאין הקרן קנס אלא תשלומי ממון, וְאֵינוֹ מִשְׁלֵם תְּשֻׁלוֹמֵי כֶּפֶל, וְתִשְׁלוֹמֵי אַרְבָּעָה וְחֲמִישָׁה – שתשלומי קנס הם, והמודה בקנס פטור. האומר: הַמִּית שׁוֹרֵי – המועד, אֶת פְּלוֹנֵי – ואני חייב כופר, כמו שכתוב בשור מועד שהמית איש או אשה (שמות כא, ל): "אם כופר יושת עליו, ונתן פדיון נפשו ונפשו ככל אשר יושת עליו". או האומר: המית שורי המועד את שורו של פלוני – ואני חייב בתשלומי נזקו, כמו שכתוב (שמות כא, לו): "שלם ישלם שור תחת השור". הַרִי זֶה מִשְׁלֵם עַל פִּי עֲצָמוֹ – שתשלום כופר ותשלומי נזק של שור מועד אינם קנס אלא תשלומי ממון. אבל האומר: הַמִּית שׁוֹרֵי עֲבָדוֹ שֶׁל פְּלוֹנֵי – שעל כך נאמר בתורה (שמות כא, לב): "כסף שלשים שקלים יתן לאדוניו". אֵינוֹ מִשְׁלֵם עַל פִּי עֲצָמוֹ – כיון שהודה בעצמו אינו חייב לשלם, לפי שתשלום "שלשים שקלים" אינו ממון אלא קנס. זֶה הַפֶּלֶל – בענין קנס: כָּל הַמִּשְׁלֵם יִתֵּר עַל מַה שֶּׁהִזִּיק – כתשלומי כפל ותשלומי ארבעה וחמישה, או בשור שהמית עבד, שאפילו העבד אינו שווה סלע, בעל השור חייב לשלם שלושים סלעים, וכן באונס ובמפתח ובמוציא שם רע, אֵינוֹ מִשְׁלֵם עַל פִּי עֲצָמוֹ – שקנס הוא, והמודה בקנס פטור. בגמרא מבואר, שהוא הדין במשלם פחות ממה שהזיק, כגון חצי נזק של שור חם, שקנס הוא ואינו משלם על פי עצמו, אלא הואיל ויש חצי נזק צוררות (הבהמה שהיתה מהלכת, והיו צוררות מנתין מתחת רגליה, ושכרו כלים, שבעל הבהמה משלם חצי נזק), שהלכה היא מפי הקבלה, שממון הוא, לפיכך נקטה המשנה "כל המשלם יתיר על מה שהזיק".

באור משנה א

משנתנו דנה בזכויותיו של האב בתשלומי אונס ומפתח.

נַעֲרָה שֶׁנִּתְפַּתְּחָה, בְּשִׁתָּהּ וּפְגָמָהּ וּקְנָסָהּ שֶׁל אָבִיהָ – דמי בושת ופגם וקנס שהמפתח משלם, כמו ששנינו לעיל (ג, ד), של אביה הם; וְהַצֵּעֵר בְּתַפּוּסָה – באנוסה; מלבד בושת ופגם וקנס גם

היינו כל זמן שהיא קטנה, כמבואר להלן במשנתנו, אֵין קָנָם – אין לאב בבתו קנס, שאין קנס לקטנה; וְכָל מְקוֹם שֶׁיֵּשׁ קָנָם – היינו כשהיא נערה, שאם אנס או פיתה אותה אדם, חייב לשלם קנס "חמישים כסף", אֵין מִכְר – אין האב זכאי למכרה. והרי פירוש הדברים: קְטַנָּה – עד שהיא מגיעה לגיל שתיים עשרה שנה ויום אחד ומביאה סימני נערות, יֵשׁ לָהּ מִכְר – אביה זכאי למכור אותה לאמה, וְאֵין לָהּ קָנָם – אם אנס או פיתה אותה אדם, אינו חייב לשלם קנס. בגמרא מבואר, שמשנתנו (וכן משנה א בפרקנו) היא לרעת רבי מאיר, אבל חכמים חולקים עליו וסוברים, שגם קטנה (מבת שלוש שנים ויום אחד) יש לה קנס; והלכה כחכמים. נַעֲרָה – משהביאה סימני נערות לאחר שתיים עשרה שנה ויום אחד, יֵשׁ לָהּ קָנָם – אם נאנסה או נתפתחה, וְאֵין לָהּ מִכְר – אין אביה זכאי למכרה לאמה, כמו שבארנו הטעם בהקדמה למשנתנו. הַבּוֹגֶרֶת – כעבור ששה חדשים לאחר שנעשתה "נערה", אֵין לָהּ לֹא מִכְר, וְלֹא קָנָם – אין אביה יכול למכרה לאמה, ואם נאנסה או נתפתחה אין לה קנס. ברם, בושת ופגם יש לה. ודווקא כשנאנסה, אבל בוגרת שנתפתחה אין לה כלום, שכן מחלה לו ("יתוספות יום טוב").

~ יום רביעי ~

באור משנה ט

היסוד ההלכתי של משנתנו הוא הכלל: "מודה בקנס פטור".

הַאֲוֹמֵר – הבא לבית הדין ואומר: פתיתי את בתו של פלוני – והרי הוא נאמן, אף על פי שהוא פוגם אותה, ואין צורך לומר באומר "אנסתי את בתו של פלוני". שאינו פוגם אותה כל כך, שהוא נאמן (גמרא), מִשְׁלֵם בְּשִׁתּוֹ וּפְגָמָהּ עַל פִּי עֲצָמוֹ – מחייבים אותו על פי עדות עצמו, שהודה שפיתה אותה, לשלם דמי בושת ופגם, לפי שתשלומי ממון הם ולא קנס, וְאֵינוֹ מִשְׁלֵם קָנָם – ואין מחייבים אותו לשלם את הקנס "חמישים כסף", שהמודה בקנס פטור מלשלם. דין זה למדים ממה שנאמר (שמות כב, ח): "אשר ורשיעון אלהים ישלם שנים לרעהו", ודרשו חכמים: "אשר ורשיעון אלהים" – פרט למרשיע את עצמו (גמרא בבא קמא סד, ב). הַאֲוֹמֵר: גְּנַבְתִּי וְטַבַּחְתִּי וּמְכַרְתִּי – כתוב בתורה (שמות כא, לו): "כי יגנב איש שור או שה וטבח או מכרו. חמשה בקר ישלם תחת השור וארבע צאן תחת השח":

הרי הן של אב; מת האב – הרי הן של אחיו; לא הספיקה לעמוד בדין עד שמת האב – הרי הן של עצמה. עמדה בדין עד שלא בגרה – הרי הן של אב; מת האב – הרי הן של אחיו; לא הספיקה לעמוד בדין עד שפגרה – הרי הן של עצמה. רבי שמעון אומר: אם לא הספיקה לגבות עד שמת האב – הרי הן של עצמה. מעשה ידיה ומציאתה, אף על פי שלא גבתה, מת האב – הרי הן של אחיו. ב המאָרס את בתו, וגרשה; ארסה, ונתארמלה – כתבתה שלו. השיאה, וגרשה; השיאה, ונתארמלה – כתבתה שלה. רבי יהודה אומר: הראשונה של אב. אמרו לו: משהשיאה – אין לאביה רשות בה.

פירוש ברטנורא

דכיון דעמדה בדין זכה בהן אב: לא הספיקה לעמוד בדין וכו'. כיון דלא עמד בדין לאו ממון הוא להורישו לבניו: רבי שמעון אומר. אע"פ שעמד בדין לא היו ממון דאב להורישו לבניו עד דמטי לדיה, דכתיב (דברים כ"ב) ונתן האיש השוכב עמה לאבי הנערה חמשים כסף, לא זכתה תורה לאב אלא משעת נתינה. ואין הלכה כרבי שמעון: מעשה ידיה. שעשתה בחיי אביה, אף על פי שלא גבתה, כגון שכר פעולה: ומציאתה. כגמרא פריך, מציאתה ממאן נביא. ומשני, הכי קאמר, מעשה ידיה כמציאתה מה מציאתה בחיי האב לאב אחר מיתת האב לעצמה, כלומר שאין האחיים זוכים במה שמצאה הבת לאחר מיתת האב, כך מעשה ידיה בחיי האב לאב, וזכו בהן האחיים אף על פי שלא גבתה שכר פעולתה. אבל מעשה ידיה שלאחר מיתת האב לעצמה, ואין לאחין זכות במעשי ידי הבת שעושה לאחר מיתת האב:

ב כתובתה של אב. כתובתה שהיא גובה משני אירוסין הללו. וקסבר יש כתובה לארוסה. ובימי נערות וקטנות קאמר: כתובתה שלה. דמשהשיאה פקע רשותו, ובתר גוביינא אוליגו, וגוביינא בתר הכי הוא. ולא אוליגו בתר כתיבה לומר הואיל והראשונה נכתבה בעודה ברשות האב תיהיו דאב: הראשונה של אב. דקסבר ר' יהודה בתר כתיבה אוליגו, והואיל וכתובה ראשונה נכתבה לפי הנשואין בעוד שהבת ברשות האב, היא דאב. ואין הלכה כר' יהודה:

משניות מבוארות – קהתי

להשמיענו, שמעשה ידיה כמציאתה, מה מציאתה: בחיי האב – לאב, לאחר מיתת האב – לעצמה, כלומר שאין האחיים זוכים במה שמצאה הבת לאחר מיתת האב, אף מעשה ידיה: בחיי האב – לאב, לאחר מיתת האב – לעצמה, שאין לאחיים זכות במעשה ידי הבת שעושה לאחר מיתת האב (כתובות מג, א).

~ יום חמישי ~

באור משנה ב

משנתנו מוסיפה לדון בזכויותיו של האב בבתו שטרם בגרה, והיא באה ללמד, שהאב זוכה בכתובתה, אם נתגרשה או נתאלמנה מן האירוסין, מה שאין כן אם נתגרשה או נתאלמנה מן הנישואין. ואמנם, כפי שבארנו במקומות אחרים, כותבים את ה"כתובה" בשעת הנישואין, אבל משנתנו עוסקת בכגון שכתב לה הארוס כתובה בשעת האירוסין (ה"ר"). ולכן אף אם נתגרשה או נתאלמנה מן האירוסין, מקבלת היא את כתובתה. ויש מפרשים, שהתנא של משנתנו סובר: יש כתובה לארוסה (רש"י: ברטנורא).

המאָרס את בתו – כשהיא נערה או קטנה, וגרשה – הארוס; והוא הדין לנתאלמנה; **אַרסה** – אביה לאחר, ונתארמלה – ונתאלמנה מן הארוס השני; והוא הדין לנתגרשה, **כְּתֻבְתָּהּ** – כסף הכתובה משני אירוסין אלו, **שָׁלוּ** – של אביה הוא, לפי שעדיין לא יצאה מרשותו. **השיאה** – לאחור, ונתארמלה – ונתאלמנה מבעלה השני, בעלה, **השיאה** – לאחור, ונתארמלה – ונתאלמנה מבעלה השני, **כְּתֻבְתָּהּ שָׁלָה** – אפילו כתובתה מבעלה הראשון, שנכתבה בזמן שהייתה עדיין ברשות אביה, שלה היא, שמששיאה פקעה רשות האב מעליה. **רבי יהודה אומר: הראשונה של אב** – הכתובה הראשונה שנכתבה לפני הנישואין בעודה ברשות אביה, הרי היא של האב, שלדעת רבי יהודה הולכים אחר כתיבת הכתובה. **אָמְרוּ לוֹ** – חכמים לרבי יהודה: **מִשֶּׁהִשְׂיָאָה, אֵין לְאִבֵיהָ רְשׁוּת בָּהּ** – אין הולכים אחר כתיבת הכתובה אלא אחר גבייתה, והרי בשעת גביית הכתובה כבר יצאה מרשות האב, שמששיאה אין לאביה רשות בה, ולכן אם נתגרשה או נתאלמנה מן הנישואין, כתובתה שלה היא. והלכה כחכמים.

בגמרא מבואר, שמשנתנו נקטה "המאָרס את בתו וגרשה" אירסה ונתארמלה, וכן "השיאה וגרשה" השיאה ונתארמלה" (פעם "וגרשה" ופעם "ונתארמלה"), ולא נקטה "ונתארמלה" בשתי הפעמים, לפי שלא רצתה המשנה לנקוט דרך פורענות; ובא התנא ללמדנו דרך אגב סתם משנתנו כרבי, הסובר: "נישאת

תשלומי צער שהאונס משלם הם של אביה (ב"תפוסה" על פי לשון הכתוב: "ותפסה ושכב עמה" – רש"י), **עֲמָדָה בְּדִין** – עם המפתה או עם האונס לתבוע את תשלומיה, **עַד שְׁלֹא מָת הָאָב** – קודם שמת האב, **הָרִי הֵן שֶׁל אָב** – כל התשלומים הם של אביה; **מָת הָאָב** – משעמדה בדין בנערותה, **הָרִי הֵן שֶׁל אַחִין** – הואיל ועמדה בדין בחיי האב, זכה האב בתשלומים, ואלה עוברים אחרי מותו ביירושה לבניו, שהם אחיה. **לֹא הִסְפִּיקָה לְעֹמֵד בְּדִין עַד שְׁמֵת הָאָב, הָרִי הֵן שֶׁל עֲצָמָה** – שקודם שעמדה בדין לא זכה האב בתשלומים, ואין הם ממונוני שירוישם לבניו. ובגמרא למדים ממה שנאמר (ויקרא כה, מו): "והתנחלתם אותם לבניכם אחריכם" – אותם לבניכם ולא בנותיכם לבניכם; מגיד, שאין אדם מוריש זכות בתו (וזכות שזיכתה לו תורה בבתו) לבנו. ברם, יש מפרשים, שדין זה אינו אלא בקנס, אבל בושת ופגם שממון הם, זכה בהם האב אפילו קודם שעמדה בדין, והוא מורישם לבניו (רש"י עפ"י המאירי והרמב"ם); ועיין "תוספות יום טוב". **עֲמָדָה בְּדִין** – עם המפתה או עם האונס, בחיי אביה, **עַד שְׁלֹא בִגְרָה** – קודם שבגרה, **הָרִי הֵן שֶׁל אָב** – התשלומים לאביה הם; **מָת הָאָב** – לאחר שעמדה בדין, **הָרִי הֵן שֶׁל אַחִין** – כמו שבארנו לעיל, שכבר זכה האב בתשלומים, והם עוברים ביירושה לבניו. **לֹא הִסְפִּיקָה לְעֹמֵד בְּדִין עַד שֶׁבִגְרָה** – וכן אם נישאה קודם שעמדה בדין, **הָרִי הֵן שֶׁל עֲצָמָה** – הואיל ובגרה (או נישאה) קודם שעמדה בדין, הרי יצאה מרשות אביה, ולכן התשלומים שלה הם. **רבי שמעון אומר: אם לא הספיקה לגבות עד שמת האב** – אף על פי שעמדה בדין בחיי אביה, מכל מקום אם מת אביה קודם שהספיקה לגבות את התשלומים, **הָרִי הֵן שֶׁל עֲצָמָה** – רבי שמעון סובר, שאף על פי שעמדה בדין מכל מקום אין האב זוכה בתשלומים להורישם לבניו אלא משהגיעו לידו, שנאמר בפרשת האונס (דברים כב, כט): "ונתן האיש השוכב עמה לאבי הנערה חמשים כסף" – לא זיכתה התורה לאב אלא משעת נתינה. ואין הלכה כרבי שמעון. **מִעֲשֵׂה יְדֵיהָ** – שעשתה הנערה בחיי אביה, **וּמְצִיאתָה** – אם מצאה מציאה בחיי האב, **אָף עַל פִּי שְׁלֹא גָבְתָה** – כלומר שעדיין לא גבתה את השכר בעד מעשה ידיה, הרי זה כבר ממון של אביה, ולכן **מָת הָאָב, הָרִי הֵן שֶׁל אַחִין** – שהואיל וזכה האב בממון זה, הרי הוא מורישו לבניו. בגמרא מבואר, שמשנתנו נקטה "ומציאתה", אף על פי שאין ענין של גבייה במציאה, כדי

ג הַיִּזְרֵת שְׁנַתְּגִירָה בְּתֵהָ עִמָּה, וְזִנְתָהּ – הָרִי זֹו בְּחֻנְקָה. אֵינן לָהּ לֹא פֶתַח בֵּית הָאָב, וְלֹא מֵאָה סֻלַּע. הַיִּתְהָ הוֹרְתָהּ שְׁלֹא בְקִדְשָׁה וְלִדְתָהּ בְקִדְשָׁה – הָרִי זֹו בְּסֻקְלָהּ. אֵינן לָהּ לֹא פֶתַח בֵּית הָאָב וְלֹא מֵאָה סֻלַּע. הַיִּתְהָ הוֹרְתָהּ וְלִדְתָהּ בְקִדְשָׁה – הָרִי הִיא כֶּבֶת יִשְׂרָאֵל לְכָל דְּבָר. יֵשׁ לָהּ אָב וְאֵין לָהּ פֶתַח בֵּית אָב; יֵשׁ לָהּ פֶתַח בֵּית אָב וְאֵין לָהּ אָב – הָרִי זֹו בְּסֻקְלָהּ; לֹא נֶאֱמַר: "פֶתַח בֵּית־אֲבִיהָ" (דברים כב, כא) אֶלָּא לְמַצּוּהָ.

ד הָאָב זָכַאי בְּבִתָּהּ בְּקִדְוִישָׁה בְּכֶסֶף, בְּשִׁטָּר וּבְכִיּוּבָה; וְזָכַאי בְּמִצִּיאָתָהּ, וּבְמַעֲשֵׂה יָדֶיהָ, וּבְהַפְרַת נְדָרֶיהָ; וּמְקַבֵּל

פירוש ברטנורא

ג זננתה. מן האירוסין והיא נערה: הרי זו בחנק. ואפילו נתייירה פחותה מכת ג' שנים דבחות בתולה היא. דכי כתיבא סקילה בנערה מאורסה בבת ישראל כתיב, דכתיב (דברים כ"ב) כי עשתה נבלה בישראל: ולא מאה סלע. אם נמצא הבעל שקרן. דכולה פרשה בישראל כתיבא: ולדיתה בקדושה הרי זו בסקילה. דאמר קרא (שם) וסקלה באבנים ומתה, שאין צריך לומר ומתה אלא לרבות הורתה שלא בקדושה. ומירו לקנס לא מרבינן לה, דלמיתה נתרבית ולא לקנס: יש לה אב. בישראלית קמיורי: ואין לה פתח בית אב. כגון שאין לאב בית:

ד האב זכאי בכתו. בקמתה ובנערותה: בקדושיה בכסף. שכסף קדושה שלו, דכתיב באמה העבריה (שמות כ"א) ויצאה חנם אין כסף, ודרשינן, אין כסף לארון זה, כלומר לארון שקנאה שצאה מאתו חנם בסימני נערות, אבל יש כסף לארון אחר, ומנו אב, שכסף קדושה שלו אפילו כשהיא נערה עד שתבגר: בשטר ובכניאה. שמקבל שטר קדושין עליה ומוסרה לביאה לשם קדושין למי שרצה, דכתיב והיתה, אתקוש הויות להדרי, מה כסף שהוא אחד מן ההויות, ברשות אביה, אף קדושי שטר וכיאה ברשות אביה: במציאתה. משום אביה: ובמעשה ידיה. דכתיב (שמות כ"א) וכי ימכור איש את בתו לאמה, מה אמה מעשה ידיה לרבה אף בת מעשה ידיה לאביה: ובהפרת נדריה. דכתיב (במדבר ל) בנעוריה בית אביה: ומקבל גיטת. דכתיב (דברים כ"ד) ויצאה

משניות מבוארות – קהתי

~ יום ששי ~

באור משנה ד

משנתנו ממשיכה בפירוט זכויותיו של האב בבתו עד שתיבגר או עד שתישא; ומזכויות האב עוברת המשנה בסיפא לזכויות הבעל באשתו, וכן לענין חובותיו של הבעל לאשתו.

הָאָב זָכַאי בְּבִתָּהּ – כשהיא קטנה או נערה, **בְּקִדְוִישָׁה בְּכֶסֶף** – שכסף קידושיה שלו; **בְּשִׁטָּר** – שהאב מקבל שטר קידושין על בתו והיא מקודשת; **וּבְכִיּוּבָה** – שרשאי האב למסור את בתו לאיש שיקדש אותה בכיאה; **וְזָכַאי** – האב, **בְּמִצִּיאָתָהּ** – במציאה שבתו מצאה; בגמרא מבואר הטעם: משום איבה. שלא יימנע מלפרנסה; **וּבְמַעֲשֵׂה יָדֶיהָ** – בגמרא למדים זה ממה שנאמר באמה העבריה (שמות כא, ז): "וכי ימכור איש את בתו לאמה" – מה אמה מעשה ידיה לרבה, אף בת מעשה ידיה לאביה. ואף על פי שהכתוב מדבר בקטנה, שהרי נערה אין האב יכול למכרה לאמה (כמו שהזכרנו לעיל ג, ח), מכל מקום הואיל ודורשים מתיבת "לאמה" (שמיותרת היא) להקיש בת לאמה, כמו שהבאנו לעיל, הרי אין צורך בהיקש זה לקטנה, שאם רשאי אביה למכרה, הרי ודאי הוא שמעשה ידיה שלו, אלא ההיקש בא ללמד על נערה, שאף על פי שאין אביה רשאי למכרה, מכל מקום מעשה ידיה שלו; **וּבְהַפְרַת נְדָרֶיהָ** – שאם נדרה, זכאי אביה להפר את נדריה ביום שמעו, כמפורש בתורה (במדבר ל, ח): "ואם הניא אביה אותה ביום שמעו, כל נדריה ואסריה אשר אסרה על נפשה לא יקום"; ובגמרא למדים זה ממה שנאמר (שם שם, ח): "בנעוריה בית אביה", ומפרש רש"י: בנעוריה ברשות אביה היא, כלומר שמפסוק זה למדים שכשהיא נערה זכאי אביה בהפרת נדריה. ויש דורשים פסוק זה על כל זכויות האב בכתו: "בנעוריה בית אביה" – כל שבח נעורים לאביה. וכן כותב הרמב"ם בפירושו למשנתנו: "אלו העניינים שהאב זכאי בהם כל זמן שבתו נערה, לפי שנאמר: "בנעוריה בית אביה", ובא בקבלה: כל שבח נעורים לאביה. אבל משתיבגר אין לאביה רשות בה ואין לו דין עליה כלל"; **וּמְקַבֵּל אֶת גִּטָּהּ** – אם נתגרשה מן האירוסין, בעודה נערה, אביה מקבל את גיטה. בגמרא למדים זה ממה שנאמר (דברים כד, ב): "ויצאה מביתו והלכה והיתה לאיש אחר" – מקיש יציאה להווייה, כשם שהאב זכאי לקבל קידושיה של בתו עד שתיבגר, כך זכאי הוא לקבל את גיטה מן הארוס. אבל משבגרה או משנישאה שוב אין לאביה רשות בה; **וְאֵינָו אֹכֵל פְּרוֹת בְּחֵיטָהּ** – אם נפלל לה נכסים בירושה מבית אבי אמה, אין אביה אוכל

לראשון ומת, לשני ומת, לשלישי לא תישא", שבשתי פעמים מוחזקת היא לקטלנית (ברייחא ביבמות סד, ב). מטעם זה לא נקטה גם המשנה בשתי הפעמים "וגירשה", כדי שתהא נשמעת ממנה ההלכה של רבי (עיין "תוספות יום טוב", "תפארת ישראל").

באור משנה ג

בפרשת מוציא שם רע כתוב (דברים כב, יט-כא): "וענשו אותו מאה כסף ותנתו לאבי הנערה. כי הוציא שם רע על בתולת ישראל... ואם אמת היה הדבר הזה (פירוש: שאבי עדים והעידו שזינתה לאחר האירוסין)... והוציאו את הנערה אל פתח בית אביה וסקלוה אנשי עירה באבנים ומתה. כי עשתה נבלה בישראל לזנות בית אביה". משנתנו באה ללמד, שדין מוציא שם רע ודין סקילה לנערה מאורסה שזינתה אינם אלא ב"בתולת ישראל", כמו שכתוב בפרשה. אבל לא בניירת. אפילו היא בחזקת בתולה. **הַיִּזְרֵת שְׁנַתְּגִירָה בְּתֵהָ עִמָּה** – ואפילו נתייירה בתה כשהיתה פחותה מכת שלש שנים, שהיא בחזקת בתולה, **וְזִנְתָהּ** – הבת כשהיתה נערה מאורסה, **הָרִי זֹו בְּחֻנְקָה** – ולא בסקילה, שלא נאמרה סקילה בנערה מאורסה אלא בבית ישראל, שכתוב: "כי עשתה נבלה בישראל". **אֵינן לָהּ לֹא פֶתַח בֵּית הָאָב** – אין צריכים להוציאה אל פתח בית אביה להרגה, כדון נערה המאורסה, **וְלֹא מֵאָה סֻלַּע** – ואין בעלה חייב לשלם קנס "מאה כסף", אם הוציא עליה שם רע, שדין זה לא נאמר אלא ב"בתולת ישראל" כמו שהבאנו לעיל. **הַיִּתְהָ הוֹרְתָהּ שְׁלֹא בְקִדְשָׁה וְלִדְתָהּ בְקִדְשָׁה** – שהרתה אותה אמה קודם שנתגיירה וילדה אותה לאחר שנתגיירה, **הָרִי זֹו בְּסֻקְלָהּ** – כשזינתה בהיותה נערה מאורסה, שנאמר: "וסקלוה אנשי עירה באבנים ומתה", ודרשו חכמים, שהואיל ואין הכתוב צריך לומר "ומתה" הרי תיבה זו באה לרבות "הורתה שלא בקדושה ולידתה בקדושה", שאף היא בסקילה. ברם, למיתה בלבד נתרבתה, אבל בשאר הדברים אין דינה ככת ישראל: **אֵינן לָהּ לֹא פֶתַח בֵּית הָאָב וְלֹא מֵאָה סֻלַּע** – כמו שבארנו לעיל. **הַיִּתְהָ הוֹרְתָהּ וְלִדְתָהּ בְקִדְשָׁה** – שאף ההריון היה לאחר שנתגיירה האם, **הָרִי הִיא כֶּבֶת יִשְׂרָאֵל לְכָל דְּבָר** – האמור בפרשת מוציא שם רע. **יֵשׁ לָהּ אָב וְאֵין לָהּ פֶתַח בֵּית אָב** – בת ישראל שיש לה אב, אבל אין לה פתח בית אב, כגון שאין לאביה בית; או **יֵשׁ לָהּ פֶתַח בֵּית אָב וְאֵין לָהּ אָב** – שאביה מת, ונמצא שאין אפשרות לקיים בה "והוציאו את הנערה אל פתח בית אביה", מכל מקום **הָרִי זֹו בְּסֻקְלָהּ** – כשזינתה בהיותה נערה מאורסה; **לֹא נֶאֱמַר: "פֶתַח בֵּית־אֲבִיהָ" אֶלָּא לְמַצּוּהָ** – שמצוה להוציאה אל פתח בית אביה, אבל אם אין אפשרות לקיים מצוה זו, אין זה מעכב את עונש סקילה.

את גמלה; ואינו אוכל פרות בחייה. נשאת – יתר עליו הפעל שאוכל פרות בחייה; וחיב במזונותיה, בפרקונה ובקבורתה. רבי יהודה אומר: אפלו עני שבישראל לא יפחת משני חלילים ומקוננת. ה לעולם היא ברשות האב, עד שתפנס לרשות הפעל לנשואין. מסר האב לשלוחי הפעל – הרי היא ברשות הפעל. הלך האב עם שלוחי הפעל, או שהלכו שלוחי האב עם שלוחי הפעל – הרי היא ברשות האב. מסרו שלוחי האב לשלוחי הפעל – הרי היא ברשות הפעל.

ו האב אינו חיב במזונות בתו. זה מדרש דרש רבי אלעזר בן עזריה, לפני חכמים בפרם ביבנה: "הבנים יירשו

פירוש ברטנורא

והיתה, אתקש יציאה להויה, כשם שהאב מקבל קדושה בקטנותה ונערותה, כך מקבל נישת: ואינו אוכל פירות בחייה. אם נפלו לה קרקעות מכות אבי אמה, אין אביה אוכל פירותיהן בחייה, אלא מתה והוא יורשה: יתר עליו הפעל. שהוא זוכה בכל השנויים למעלה שהאב זכאי בבתו, ואוכל פירות הנכסים שנפלו לה בירושה משנישאת לו: ובפרקנתה. אם נשכית חיב לפדותה: בקבורתה. שחכמים תקנו קבורתה תחת ירושתה שהוא יורשה אם מתה: משני חלילים. להספד:

ה לעולם היא ברשות האב. אם בת ישראל מאורסת לכהן היא אינה אוכלת בתרומה, ואפילו הגיע הזמן שקבעו לנשואין ולא נישאת שהבעל חיב במזונותיה אינה אוכלת בתרומה: עד שתפנס לחופה. לשם נישואין, שתהא מסורה לרשות הבעל: מסרו שלוחי האב בשלוחי הבעל ומסרו להם:

ו האב אינו חיב במזונות בתו. בחייו. דאילו לאחר מיתה ניונות מנכסיו מתנאי כתובה. ובתו לאו דוקא, דה"ה בנו, שאין האב חיב לזון לא בניו

משניות מבוארות – קהתי

הקידושין) זו לזו, מה קידושי כסף ברשות אביה, אף קידושי שטר וביאה ברשות אביה.

באור משנה ה

כבר הזכרנו (לעיל א, א) שלפנים קדמו האירוסין (היינו הקידושין) לנישואין זמן רב, ובמשך תקופת האירוסין ישבה האורסה בבית אביה עד שהגיע מועד הנישואין, ואז היה בעלה כונסה לחופה ומביאה כאשתו לביתו. להלן (בפרק ה) שנו, שאם הגיע זמן הנישואין, ולא כונסה לחופה מחמת עיכוב מצד הארוס, הריהו חיב במזונותיה. משנתנו באה, איפוא, ללמד – כהמשך למשנה הקודמת – אימתי עוברת נערה מאורסה מרשות אביה לרשות בעלה. דין זה נישנה כאן בעיקר – כמבואר בגמרא – לענין בת ישראל המאורסה לכהן, שכן כל זמן שהיא ברשות אביה אינה אוכלת בתרומה (עיין יבמות ז, ד).

לעולם היא – הנערה – **ברשות האב –** אפילו מאורסה שכבר הגיע זמן נישואיה, כל זמן שלא עברה לרשות הבעל, הרי היא ברשות האב לכל הזכויות שנימנו במשנה הקודמת; ואם היא בת ישראל מאורסה לכהן אינה אוכלת בתרומה, **עד שתפנס לרשות הבעל לנשואין –** כלומר עד שתיכנס לחופה לשם נישואין, שתהא מסורה לרשות הבעל (רש"י); ויש גורסים: עד שתיכנס לחופה. **מסר האב –** את בתו המאורסה, **לשלוחי הפעל –** ששלח שליחים לקבלה מידי האב, **הרי היא ברשות הבעל –** לכל הזכויות והחובות שנימנו במשנה הקודמת. בגמרא נחלקו אמוראים: "רב אמר: מטירתה לכל חוץ מתרומה" – אם היא בת ישראל מאורסה לכהן, אף שנמסרה לרשות הבעל אינה אוכלת בתרומה עד שתיכנס לחופה; "ורב אסי אמר: אף לתרומה" – ומה ששנינו לעיל: "עד שתיכנס לרשות הבעל לנישואין". מפרש רב אסי: עד שתימסר לרשות הבעל לשם נישואין, כי "מסירתה זו היא כניסתה לחופה". **הלך האב עם שלוחי הפעל –** אם לא מסר האב את בתו לשלוחי הבעל, אלא הלך אתם יחד, **או שהלכו שלוחי האב עם שלוחי הפעל –** שאף על פי שפגשו שלוחי האב את שלוחי הבעל, לא מסרו להם אלא הלכו אתם, וכולם כאחד הוליכו לבית בעלה, **הרי היא ברשות האב –** עדיין היא ברשות אביה. **מסרו שלוחי האב לשלוחי הפעל –** ואם שליחי האב, בפגושם את שליחי הבעל, מסרו להם את הבת, **הרי היא ברשות הבעל –** כמו שארנו לעיל.

~ שבת קודש ~

באור משנה ו

כהמשך למשניות הקודמות, העוסקות בזכויות האב בבתו, דנה משנתנו במזונות הבת, והיא באה להשימיענו, שאמנם לאחר מיתה האב, דינה של הבת להיות ניונות

פירותיהם בחייה; אבל אם מתה, אביה יורשה. **נשאת –** אם נישאה, זוכה הבעל בזכויות שהיו לאב, היינו במציאתה ובמעשה ידיה ובהפרת נדריה, ועוד **יתר עליו הפעל –** יש לבעל זכות יתירה על האב, **שאוכל פרות בחייה –** שהוא אוכל את הפירות מהנכסים שנפלו לה בירושה לאחר הנישואין; **וחיב –** הבעל, **במזונותיה –** לתת מזונות (וכן בגדים ודירה) לאשתו, **בפרקונה –** בפרדיונה, שאם נשבתה חיב הבעל לפדותה, **ובקבורתה –** אם מתה חיב הבעל בקבורתה. בגמרא מובאת ברייתא: "תיקנו מזונות תחת מעשה ידיה, ופרקונה תחת פירות (שאוכל מנכסיה שנפלו לה בירושה לאחר הנישואין). וקבורתה תחת כתובתה (היינו תחת הנדוניה שהכניסה לו, שהיא כתובה בשטר הכתובה, והוא יורש – רש"י). **רבי יהודה אומר: אפלו עני שבישראל לא יפחת משני חלילים ומקוננת –** נוהגים היו בימיהם לשכור להספד המתים ספדנים וחלילים ומקוננות, וסובר רבי יהודה, שאפילו עני שבישראל צריך לשכור לכל הפחות שני חלילים ומקוננת אחת להספד אשתו, שבכלל צרכי הקבורה הוא. בגמרא מבואר, שאם דרך בני משפחתה להספיד בחלילים ובמקוננות, אף על פי שאין דרך בני משפחתו בכך, אף תנא קמא סובר שחיב לעשות לה כמשפחתה, לפי שעולה עמו ואינה יורדת עמו, כלומר שאפילו לאחר מיתה אינה יורדת עמו. אלא שבמשנתנו מדובר כגון פרוק בני משפחתו בכך ולא דרך בני משפחתה, שתנא קמא סובר: דווקא מחיים אנו אורמים שעולה עמו, אבל לא לאחר מיתה. ורבי יהודה סובר: אפילו לאחר מיתה עולה עמו. ומכל מקום אף לדעת רבי יהודה דיה שלא לפחות לה משני חלילין ומקוננת.

בארנו את הרישא של משנתנו – "האב זכאי בקידושה בכסף בשטר ובביאה" – לפי רש"י, וכן מפרש הרב מברטנורא. ויש מפרשים: האב זכאי בקידושה – שזכאי הוא לקדש את בתו כשהיא קטנה או נערה באחת משלש הדרכים – שהאשה נקנית להן, כמבואר במסכת קידושין (א, א), והיינו בבסוף – שאביה מקבל מן המאוס, או בשטר – שכותב המאוס לאביה על הנייר: בתך מקודשת לי, והאב מקבל ממנו את השטר ומקנה לו את בתו, או בביאה – שיכול האב למסור למאוס את בתו לבוא עליה לשם נישואין (ותוספות ר"ד). ויש מפרשים (על פי הירושלמי), שבכל שלשת הדרכים יש לאב זכות של ממון; בבסוף – כמו שארנו, שכסף הקידושין שלו. בשטר – לצור על פי צלוחיתו, ובביאה – שמקבל האב מתנה מהמאוס לכשימסור לו את בתו לקדשה בביאה (המאיר). בגמרא למדים שכסף הקידושין הוא של האב ממה שנאמר באמה העבריה (שמות כא, יא): "ויצאה חנם אין כסף", ודרשו: אין כסף לאדון זה (כלומר לאדון שגאנה, כשיצאת מרשותו בסימני נערוה). אבל יש כסף לאדון אחר, והוא האב, שכסף קידושה שלו, אפילו כשהיא נערה (עיין גמרא כתובות מו, ב). ושטר וביאה למדים מן הכתוב "והיתה לאיש אחר" – הוקשו הוויות (דרכי

וְהַבְּנוֹת יִזוּנוּ – מָה הַבְּנִים אֵינָן יוֹרְשִׁין אֶלָּא לְאַחַר מִיתַת הָאָב, אַף הַבְּנוֹת אֵינָן נִזְוֹנוֹת אֶלָּא לְאַחַר מִיתַת אֲבִיהֶן.

ז לא פתב לה פתבה – פתולה גובה מאתים, ואלמנה מנה, מפני שהוא תנאי בית דין. פתב לה שדה שנה מנה תחת מאתים זזו, ולא פתב לה: פל נכסים דאית לי אחראין לכתבתיך – חיב, שהוא תנאי בית דין.

פירוש ברטנורא

ולא בנותו כשהם קטנים, אלא אם הוא גברא דאמיד, כלומר שהוא איש עשיר, בית דין נוטלים ממנו בעל כרחו כדרך שכופין כל שאר בני העיר על הצדקה ומפרנסים בה בניו ובנותיו הקטנים, והם אינו גברא דאמיד ב"ד מחרפים אותו ומודיעים אותו שאכזריות היא לו אם לא יפרנס את בניו, ושהוא פחות מן החיות המדבריות שהם מרחמין על בניהם, אבל אין יכולין לכופו על זה, בין שהבנים זכרים בין נקבות. ודוקא שהבנים קטנים, אבל קטני קטנים והם הפחותים מבני שש, כ"ד כופין את האב ומוציאים מידו בעל כרחו כדי לפרנס בניו שהם קטני קטנים, אחד זכרים ואחד נקבות: בכרם. על שם שהיו יושבים שורות שורות ככרם: הבנים יירשו והבנות יזונו. מתנאי כתובה, שהבנים זכרים ירשו כתובת אמן והבנות נקבות יזונו מנכסיו: מה הבנים. זכרים: אין יורשין. כתובת אמן אלא לאחר מיתת אביהן: כך הבנות אינן נזונות. מנכסי האב מכח תנאי כתובה אלא לאחר מיתת אביהן: ולא כתב לה כל נכסים בוי חייב. להיות כל נכסיו אחראין לה. ולא יכול למומר אין לך אלא שדה הכתובה לך בכתובתיך:

משניות מבוארות – קהתי

באור משנה ז

היסוד ההלכתי של משנתנו והמשניות הבאות. עד סוף פרקנו, שהכתובה היא תנאי בית דין, כלומר שכל חיובי הכתובה מחייבים את הבעל אפילו לא נכתבו בכתובה. משנתנו עוסקת בעיקר הכתובה, ויש בזה שני דינים: א. דין סכום הכתובה, שהוא לא פחות ממאתים דינר לבתולה וממאה לאלמנה; ב. דין שיעבוד נכסי הבעל לפירעון הכתובה, וכבר הזכרנו (בפתיחה למסכתנו), ששמעון בן טחט התקין, שיהא הבעל כותב לאשתו: "כל הנכסים שיש לי אחראים לכתובתיך" (גמרא כתובות פב, ב).

לא פתב לה פתבה – אם הבעל לא כתב כתובה לאשתו, היינו שלא כתב לה את עיקר הכתובה, **פתולה גובה מאתים** – אם אשתו נישאה לו בתולה, ונתגרשה או נתאלמנה ממנו, הריהי גובה את כתובתה מאתים דינר, **וְאֶלְמָנָה מְנָה** – ואם נישאה לו אלמנה, הריהי גובה את כתובתה מאה דינר, **מִפְּנֵי שֶׁהוּא תְּנָאי בֵּית דִּין** – תנאי שאינו נובע מהסכם הצדדים אלא מחיוב שנקבע על ידי בית הדין, ואפילו הבעל לא כתב אותה, הריהו חייב בו. **פְּתַב לָהּ שְׂדֵה שָׁנָה מְנָה תַּחַת מְאָתִים זִזוּ** – כתב הבעל לאשתו שכתובתה מאתים, שהוא משעבד לכתובתה שדה, וזו לא היתה שווה אלא מנה, **וְלֹא פְּתַב לָהּ: פֶּל נְכָסִים דְּאִית לִי אַחְרָאִין לְכַתְּבִיתִיךְ** – כל הנכסים שיש לי אחראים לכתובתיך; יש מפרשים: ולא נתב לה... או שלא כתב לה, כלומר אפילו כתב לה שדה שווה מאתים, אלא שלא כתב לה אחריות על שאר נכסיו ("מלאכת שלמה"; הרש"ש), **חֵיב** – בקיום תנאי זה, שיהיו כל נכסיו אחראים לכתובתה, אף על פי שלא כתב כך, מפני **שֶׁהוּא תְּנָאי בֵּית דִּין** – ואין הבעל יכול לומר: אין לך אלא שדה הכתובה לך בשטר כתובתיך.

מנכסיו על יסוד תנאי הכתובה, אבל בעודו בחיים אין האב חייב במזונותיה, שאין אדם חייב במזונותיהם של בניו ובנותיו, שהם למעלה מבני שש, אלא משום מצוות צדקה. והרי מה שכותב הרמב"ם (על פי הגמרא): "כשם שאדם חייב במזונות אשתו, כך הוא חייב במזונות בניו ובנותיו הקטנים, עד שיהיו בני שש שנים. מכאן ואילך מאכילין עד שיגדלו כתקנת חכמים. ואם לא רצה, גוערין בו, ומכלימין אותו, ופוצרין בו. ואם לא רצה, מכריזין עליו בציבור, ואומרים: פלוני אכזרי הוא, ואינו רוצה לזון בניו, והרי פחות הוא מעוף טמא, שהוא זן את אפרוחיו. ואין כופין אותו לזונם אחר שש במה דברים אמורים: באיש שאינו אמור, ואין ידוע אם ראוי ליתן צדקה או אינו ראוי. אבל אם היה אמור, שיש לו ממון הראוי ליתן ממנו צדקה המספקת להן, מוציאין ממנו בעל כורחו משום צדקה, ונזין אותו עד שיגדלו" (ה"ל אישות יב, ד-טו).

הָאָב אֵינּוּ חֵיב בְּמִזּוֹנוֹת בְּתוֹ – אין כופים אותו לתת מזונות לבתו. **זֶה מְדַרְשׁ – הַמּוּבָא לְהֵלן, דְּרַשׁ רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה** – ביום שמינהו נשיא הסנהדרין, **לְפָנֵי חֲכָמִים בְּפָרֶם בְּיָבֵנָה** – בבית המדרש הגדול שביבנה, שהיה נקרא "כרם" על שם שהחכמים היו יושבים בו שורות שורות ככרם: **הַבְּנִים יִרְשׁוּ וְהַבְּנוֹת יִזְוּנוּ** – שתי תקנות הן בתנאי הכתובה: א. הבנים יירשו כתובת אמן, כמו שנשנה להלן (משנה י); ב. הבנות יזונו מנכסי האב עד שיתארסו, כמו שנשנה להלן (משנה יא), ודרש רבי אלעזר בן עזריה, שלמדים תקנה אחת מחברתה: **מָה הַבְּנִים אֵינָן יוֹרְשִׁין** – כתובת אמן, **אֶלָּא לְאַחַר מִיתַת הָאָב** – שאין דין ירושה לבנים אלא לאחר מיתת אביהם, **אֵף הַבְּנוֹת אֵינָן נִזְוֹנוֹת** – מנכסי האב מכוח תנאי הכתובה, **אֶלָּא לְאַחַר מִיתַת אֲבִיהֶן** – אבל בחייו אין האב חייב לפרנס את בנותיו, והוא הדין לבניו, כמו שבארנו לעיל (בהקדמה למשנתנו).

המשך ביאור למסכת בבא קמא ליום שישי עמ' ב

1 למחרת בבוקר אָמַר לִיה רב נחמן לרבא, הַמְשָׁה בְּקָר יִשְׁלַם תַּחַת
2 השור שְׁאָמַר רְהִמָּנָא, אינו בדווקא חמשה שלמים אלא וְאֶפִּילוּ
3 הַמְשָׁה הִצְאֵי בְּקָר, ולכן כשגנב שור של שני שותפים, וטבחו,
4 והודיה לאחד מהם, ובאו עדים שגנב וטבח, חייב חצי מתשלומי ה'
5 לשותף השני. וְהָאֵי דְלֹא אָמְרֵי לָךְ פְּאוּרְתָא – ומה שלא אמרתי לך
6 כך בלילה, אלא אמרתי ש'חמשה בקר אמר רחמנא ולא חמשה
7 חצאי בקר'.

1 בְּדִין, אֵינּוּ מְשַׁלֵּם לֵאחֻזוֹ את חלקם מִתְשַׁלְּמוּ הַאֲרֻבָּעָה וְהַמְשָׁה. ואם
2 כן, מוכח שאין מדובר במשנה באופן שעמד אביו בדִין. מתרצת
3 הגמרא: אָמַר לִיה רב נחמן לרבא, הָבֵי נָמִי – אכן יכול היה התנא
4 לומר כך, אלא אֵיךְ דִּנְסִיב – אגב ששנה ברישא 'גַּב מְשַׁל אֲבִיו,
5 וְטָבַח וְטָבַח, וְאַחַר בְּךָ מֵת אֲבִיו, לִכֵּן נָסִיב בְּסִיפָא נָמִי 'גַּב מְשַׁל
6 אֲבִיו, וְיָמַת אֲבִיו, וְאַחַר בְּךָ מָבַח וְטָבַח'.
7 לעיל השיב רב נחמן לרבא שפטור לגמרי מד' וה', אף לְצִפְרָא –

ביאור עם "שפה ברורה - עוז והדר"

רש"י

מלוה ה' חונן דל. קרי ביה מלוה את המקום מי שחונן את הדל ואין לך דל מן המת והמלוה אותו כאלו מלוה את המקום: דלייה. הגביהנו: לא שנית. לא חזרת עליו פעם שנית כדי שתתבונן בו: אלו צדיקים. ומאי יודעים שימותו נותנים אל לבם יום המיתה ומושכים ידיהם מן העבירה ורשעים אינם יודעים מאומה שעושים עצמם כאינם יודעים וחוטאים: הוא הכה. השפיל את השנים של דורות משני מקדשים שלא היה בהם כמות: אריאל. זה בית המקדש שנאמר הוי אריאל אריאל קרית חנה דוד (ישעיהו כט): מואב. על שם שבנאו דוד דאתי מרות המואביה: גזיו דברדא. חתיכות של ברד והקרח שקורין גלאנצ"א בלע"ז והיינו ביום השלג: ונחת וטבל לקריו.

כדי לעסוק בתורה:

אמר ליה רבי יונתן לרבי חייא, ומי ידעי פולי האי - וכי המתים יודעים כל כך ממה שנעשה בין החיים, והא כתיב - והרי נאמר (קהלת ט ה) 'כי החיים יודעים שימתו והמתים אינם יודעים מאומה', וכל שכן שאינם יודעים מדבר קטן כזה להתבייש בו.

אמר ליה רבי חייא לרבי יונתן, אם קרית פסוק זה, לא שנית - לא חזרת עליו פעם שניה כדי שתתבונן בו, ואם שנית, לא שלשת - לא חזרת עליו בשלישית, ואם שלשת את הפסוק, לא פירשו לך את כוונתו, שאינו מתפרש כלל על מתים ממש, אלא כפי שיבואר.

רבי חייא מבאר את הפסוק: מה שנאמר 'כי החיים יודעים שימותו', 'החיים' אלו הצדיקים שפמיתתן נקראו חיים, ויודעים שימותו' היינו שהם נותנים אל ליבם את יום המיתה, ונמנעים מלעבור עבירה. וראיה לדבר שהצדיקים נקראים חיים גם לאחר מותם, שנאמר (שמואל ב' כג כ), 'ובניהו בן יהוידע בן איש חי רב פעלים מקבצאל, הוא הבה את שני אריאל מואב, והוא ירד והכה את הארי בתוך הפור ביום השלג, ויש לשאול, מהי כוונת הפסוק שבניהו הוא 'בן איש חי', ששמע שנולד לאדם חי, אטו פולי עלמא בני מתי ניהו - וכי כל העולם בני מתים הם. אלא כך פירושו, 'בן איש חי', בנו של יהוידע שאפילו במיתתו היה קרוי חי, והיינו לפי שהיה צדיק גמור, וצדיקים במיתתם קרויים חיים.

הגמרא דורשת את המשך הפסוק: 'רב פעלים מקבצאל', היינו שריבה וקבץ פעלים לתורה - שהרבה ואסף לומדי תורה. 'והוא הבה את שני אריאל מואב' - ניצח והתגבר על תקופת שני בתי המקדש המכונים 'אריאל מואב', כלומר, שלא הניח צדיק במותו לא במקדש ראשון ולא במקדש שני. 'והוא ירד והכה את הארי בתוך הפור ביום השלג, איבא דאמרי - יש שאמרו שהכוונה היא דתבר גזיו דברדא ונחת וטבל - ששבר חתיכות של קרח שעל פני המים, וירד וטבל בהם לקריו כדי לעסוק בתורה. ואיבא דאמרי - ויש שאמרו שהכוונה היא דתנא סיפרא דבי רב ביומא דסירתא - ששנה את כל ספר תורת כהנים ביום אחד מימות החורף [שהם ימים קצרים].

41 שאם הגזילה עדיין קעין שגול - כפי שהיתה בשעת הגזילה, נחזור
 42 אותה, ואם לאו, שנשתנתה ואינה כפי שהיתה בשעת הגזילה, אזי
 43 רק דמים בעלמא בעי שלומי - צריך לשלם עבורה, ואינו צריך
 44 להחזירה, אלא נקנית לו. וכן תנינא במשנה דין זה ששינוי קונה
 45 (לקמן צג): הגזול עמים ועשאן בלים, או שגול צמר ועשאן בגדים,
 46 משלם מעות כשווי העצים והצמר בשעת הגזילה, ואם שינוי לא
 47 היה קונה, הרי היה עליו להשיב את הכלים והבגדים. אי נמי -
 48 משנה נוספת שמצינו בה ששינוי קונה (חולין קלה), שהגזוז צמר
 49 מחמש רחלות חייב בראשית הגז, כלומר לתת לכהן חלק מהגז,
 50 אך אם לא הספיק הגזוז ליתנו לו - לכהן עד שצבעו - לפני שצבע
 51 את כל הצמר הגזוז, הרי הוא פטור מלתת לכהן מהצמר הצבוע,
 52 אלמא - מוכח מכאן ששינוי קונה, שכיון שהצמר כולו נצבע, גם
 53 חלק הכהנים נצבע ונשתנה מכפי שהיה בשעת הגזיזה, ונקנה
 54 לצבוע.
 55 אולם מסתפק רבה בקנין אחר, והוא יאוש - שנתיאשו הבעלים
 56 מהגניבה, שהרי אמרי רבנן דניקני - שהגנב קונה את הגניבה
 57 ביאוש בעלים, ואינו חייב להשיבה אלא לשלם מעות, מיהו לא
 58 ידעין - אולם אינו יודעים אי קנין זה קונה מדאורייתא אי רק
 59 דרבנן. ומבאר רבה את צדדי הספק, אי - האם אפשר ללמוד
 60 שיאוש קונה בגניבה דאורייתא, מדי דתנה אמוצא אבידה - משום
 61 שיש להשוותו למוצא אבידה, שבמוצא אבידה, לאו - האם לא
 62 כיון דמיאש טרה מינה טקמי דתיתי לידיה - שהתיאש ממנה
 63 הבעלים לפני שהגיעה ליד המוצא, קני ליה - קונה אותה המוצא,
 64 ולפיכך האי נמי - גם גנב זה, כיון דמיאש טרה - הבעלים, קני
 65 ליה הגנב, אלמא קני - ומכאן יש ללמוד שגנב קונה ביאוש
 66 מדאורייתא, או דלמא אין ללמוד מאבידה, שכן גניבה לא דמיא -
 67 דומה לאבידה, שדווקא באבידה הוא שאמרה התורה שיאוש
 68 קונה, משום דכי אתא לידיה - שכשהגניבה אותה ובאה לידו, כבר
 69 נתיאשו הבעלים, ואם כן פתחיה איתא לידיה - בהיתר באה לידו
 70 ולא נתחייב מעולם להשיבה, אכל האי - הגניבה, כיון דבאורייתא
 71 אתא לידיה ונתחייב להשיבה, אין יאוש הבעלים מפקיע חיוב זה
 72 ולכן אינו זוכה בה, וקניין יאוש בגניבה מדרבנן הוא, דאמרי רבנן
 73 ניקני - שחכמים תקנו שהגנב יקנה ביאוש בעלים, מפני תקנת
 74 השבים - שלא יימנעו הגנבים מלשוב בתשובה, אם יצטרכו לטרוח
 75 ולחפש את הגניבה עצמה כדי להשיבה. ורב יוסף אמר, אין
 76 להסתפק בדבר, שכן יאוש אינו קונה בגניבה ואפילו מדרבנן, שלא
 77 תיקנו כך חכמים.
 78 מקשה הגמרא: איתביה רב יוסף לרבא על מה שאמר שיאוש קונה
 79 בגניבה, (לקמן צו) גול חמין ועבר עילו תפסח ונאסר בהנאה,

1 'הם ולא ולדותיהם' הוא דאמא - באו, שנאסרו רק גוף הניתנים
 2 באתנן זונה ומחיר כלב, ולא הנולדים מהם. מבררת הגמרא: ובית
 3 הלל, מנין הם ממעטים את הנולדים. ומבארת: לדעתם המילה
 4 'הם' משמע שלא נאסרו אלא כמות שהם, ולכן תרתי שמעית מינה
 5 - את שני הלימודים אפשר למעט מה'הם' גם 'הם ולא שינויהם' וגם
 6 'הם ולא ולדותיהם'. שואלת הגמרא: ובית הלל שדרשו מה'הם'
 7 למעט את שינויהם, הכתיב - והרי נאמר 'גם', וממנו דרשו בית
 8 שמאי לרבות את שינויהם, ומה דרשום בית הלל מ'גם'. מסיימת
 9 הגמרא: אכן 'גם', לבית הלל קשיא - קשה מדוע נכתב.
 10 הגמרא מקשה מהברייתא ששנה רבי חנינא, על דברי רב,
 11 שתלומי כפל דו' וה' משתלמים כשעת העמדה בדין: עד כאן לא
 12 פליגי - לא נחלקו רבי אילעא ורבי חנינא אלמא בשינוי של טלה
 13 שנעשה איל וכדומה, דמר - רבי אילעא קמר שבשינוי זה קונה
 14 הגנב את הבהמה, ונעשית שלו להיפטר מד' זה, ומר - רבי חנינא
 15 קמר שאין שינוי זה קונה, וחייב ד' זה' אם טבח או מכר, אכל לענין
 16 שלומי - לענין השעה שמשערים בה את התשלום, בולי עלמא
 17 מודים שפדמיקרא - לפי שעת הגניבה משלם, ואף לדעת רבי
 18 אילעא ששינוי זה פוטר מד' זה, מכל מקום תשלומי הכפל
 19 משתלמים כשעת הגניבה, וכן כשהגניבה לא נשתנה בגופה
 20 אלא שנתיקרה או שהחלה, הגנב משלם כפל דו' זה' כשווי
 21 הגניבה בשעת הגניבה, דקתני בברייתא ששנה רבי חנינא, שהגנב
 22 טלה ונעשה איל, משלם תשלומי כפל ותשלומי ארבעה ותמשה
 23 בעין שהיתה הבהמה בשעה שנגנב, ואם כן, לימא תיהו ברייתא זו
 24 תיזקתא דרב, דאמר רב שהגנב משלם את הקרן בעין שהיתה
 25 הבהמה בשעה שנגנב, ומשלם תשלומי כפל ותשלומי ד' זה' כשווייה
 26 בשעת הקמדה בדין. מתרצת הגמרא: אמר רבא, יש לחלק בין אופני
 27 התשלום, שאם אינו משלם במעות אלא משיב מלאים תחת הטלה
 28 שגנב, משלם את הקנסות פדמיקרא - כפי שהיה הטלה בשעת
 29 הגניבה, שכן טלה גנב וטלה הוא משלם, ובאופן זה שינוי בברייתא
 30 שמשלם כעין שגנב, אך כשמשלם בדמים, וצריך להעריך את שווי
 31 הבהמה כדי לתת שיעור לתשלומיו, בזה אמר רב שמעריכים את
 32 הבהמה כשווייה של עבשיו אילו היתה קיימת.
 33 אגב שהתבאר שגניבה שנשתנתה נקנית לגנב, מביאה הגמרא את
 34 מקור הדין, ודנה באופן קנין נוסף: אמר רבה, הדין ששינוי שעשה
 35 הגנב בגניבה בידיים קונה לו את הגניבה, ואינו משלם לבעלים
 36 אלא מעות, הוא ודאי מן התורה, שהרי פתחיה בתורה לימוד
 37 לכהן, ותנינא במשנה שנתבאר קנין זה. ומבאר, פתיבא, 'השיב את
 38 הגולה אשר גול' (ויקרא ה ג). שנאמר בפרשת המורה שכפר
 39 בממון חברו הנמצא בידו, ויש לדקדק בפסוק, מה תלמוד לומר
 40 'אשר גול', הרי די היה לומר 'השיב את הגזילה', אלא בא ללמד,

המשך ביאור למסכת בבא קמא ליום שני עמ' א

5 קרבנות אלו פסולים ואינם עולים לרצון. ומסייכות 'גזול' ל'פסח'
 6 יש ללמוד שפסול גזול דומיא (דומה) לפסול בעל מום דפסח
 7 (בהמה חגיגת, צולעת). מה פסח דלית ליה תפנתא כלל להיות
 8 כשר לקרבן, שכן מום קבוע הוא,

1 מקור לכך שיאוש אינו קונה בגזילה: אמר עולא, מניין ליאוש
 2 הבעלים שאינו קונה לגזלן את הגזילה לענין שיוכל להקריבה,
 3 שנאמר במלאכי (א יג), 'והבאתם גזול את תפסח ואת החולה,
 4 והבאתם את המנחה, הארצה אותה מידכם אמר ה'". כלומר,

בבא קמא. פרק שביעי - מרובה - דף סו עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזולץ)" ריט

תוספות

רש"י

1 הם ולא ילדותיהם. משמע הכא דשפי מסתבר לאסור חסין וגישאן סולת יותר מולדותיהם
 2 ותימה דכפ' כל הצלמים (ע"ז דף פו. ושם ר"ה הבא) משמע איפכא גבי יש שינוי לעגבר
 3 או לא דכעי למימר דמשמתנהו לחסין קמון מותר לקנותו ואע"ג דאמרין בעיבדו ולבסוף
 4 נרבעו דברי הכל אסורים דהתם מעיקרא בהמה נובקא הוא דאחידה באפה
 5 הכא מעיקרא חסין והשתא קמון ואין לומר דהא
 6 דשריין ולד אנתן היינו גנותן לה ואח"כ עברה
 7 דהא משמע בפ' כל האסורין (תמורה דף לו. ושם
 8 ר"ה דניחא) דדומיא דולד תרבעת שריין ולד
 9 אנתן וי"ל דהתם ודאי יש להחזיר יותר חסין
 10 שנשתנה שנעשה סולת מולד נרבעת דהיא
 11 וולדה נרבעו ובקא בעלמא דאחידה נבקה אבל
 12 גבי אנתן עיקר דעתה קמון גמא בהמה
 13 עיקר דעתה אפרה ולא אולה.
 14 **מלאים** כדמעיקרא. נראה לר"י דה"פ דלענין
 15 טלה ונעשה איל או בחושה ותפסמה
 16 או איפכא לשלם כפל נמי וכן ר"ה כדמעיקרא
 17 כמו גרו אבל דמים דהיינו יוקרא וולא בשל
 18 עכשיו ששמין אותו טלה של שעת גניבה לפי
 19 גילתו או קטנותו שהיה בשעת גניבה לפי יוקרא
 20 וולא דהשתא וטעמא דטלאים משום דא"ל תורא
 21 גנבי מקור והוא הידן בחושה השממה דא"ל
 22 שמינה גנבי מקור אבל לגבי דמים אין שייך למימר
 23 יוקרא גנבי מקור ובלשון דקרא נמי גוף נאן ובקך
 24 נזכרים בפסוק ודרש"י מיהא (למקו דף סו) שאם
 25 גנב שור שוה מנה לא ישלם תחתיו ה' גנדיים
 26 דכתיב תתתיו דמשמע תחת גוף השור ומשם
 27 לישון גוף השור נזכר בפסוק משום הכי אמרין
 28 טלאים כדמעיקרא ואע"פ שעל שעת טביחה כא
 29 ד' ומ"מ כמון בשעת גניבה נקמה לו שאם אין
 30 גניבה אין טביחה ומכירה אבל דמים שקל
 31 עיקרם תלוים בשומתו ב"ד וגם אין נזכרין בפסוק
 32 סבירא הוא דמוקמינן ביה אחייה לקרן דוקא בעין
 33 שגב וזה ר"ה אלא כשעת העמדה בדין שבי"ד
 34 שמין אותה באותה שעה ור"ת מקרש דאין
 35 חילוק בין טלאים ליוקרא וולא וד"פ טלאים
 36 שדבר ביה הברייתא דהיינו טלה ונעשה איל

1 ער כן לא פליגי. ר' אילעא ור' חנינא: אבל לענין שלומי. כגון כפל לר' אילעא ור' ור'
 2 לר' חנינא אינן ביוקרא וולא בלא שינוי דכולי עלמא כדמעיקרא משלם דקתני בעין
 3 שגבו: ל"מא תיהו תיבתא דרב. דאמר לעיל כשעת העמדה בדין כשהולך וכ"ש
 4 כשהוקרה דהתם אפי' קרן מתייב ליה רב כי השתא דהא פרבה ס"ל דאמר תברה או
 5 שהיה משלם ר': מלאים כדמעיקרא. כלומר כא
 6 לשלם טלאים כדמעיקרא טי דטלה גנב וטלה
 7 משלם: שינוי קונה. היבא דשינוי להו בדיים
 8 פשיטא ליה כדמאורייתא ודאי קנה וכי מהדר
 9 לא בעי לאהדרינהו בעיניהו אלא דמים משלם
 10 כגון צמר ועשאו בגדים דהא פתיבא ביהדי
 11 והנינא כו' אבל יאוש מספקא ליה הא דאמר
 12 רבנן קני אי דאורייתא אי דרבנן: לא הספיק
 13 ליתנו לו. לראשית הגז לבחן: ער שצבעו פטור.
 14 מראשית הגז דקתני בשנינו ואפילו דמים לא
 15 משלם דאין ביה יכול להומינו בדין דיכול לומר
 16 לאחר אהנוו אבל קודם שצבעו מי שחטפו וכה
 17 בו: יאוש. שנתיאוש הבגדים אמור רבנן דנקי
 18 ודיו אם משלם דמיו: מוצא אבדה לא בין
 19 המיניאש ליה קרה. מקמי דתיני לדידה קני לה
 20 אם נתיאוש בעלים קודם שמצאה זה קנה
 21 דתניא באלו מציאות (כ"מ דף כב) מנין לאבדיה
 22 ששטפה נהר הואיל ונתיאוש הבגלים שהיא
 23 מותרת קני לאש תאבד ממנו שצבורה ממנו
 24 ומצויה לשאר בני אדם יצתה זו אלמא קני
 25 והכא בגזילה דאתי לדידה מקמי יאוש והדר
 26 אייאוש טי ליה בדמיים: משום תקנת השבים
 27 שלא יתא צריך לחזר ולטרוח אחר הגזילה
 28 עמקה: אינו קונה. והיא עמקה ושלם:
 29 **מלאים** כדמעיקרא. נראה לר"י דה"פ דלענין
 30 טלה ונעשה איל או בחושה ותפסמה
 31 או איפכא לשלם כפל נמי וכן ר"ה כדמעיקרא
 32 כמו גרו אבל דמים דהיינו יוקרא וולא בשל
 33 עכשיו ששמין אותו טלה של שעת גניבה לפי
 34 גילתו או קטנותו שהיה בשעת גניבה לפי יוקרא
 35 וולא דהשתא וטעמא דטלאים משום דא"ל תורא
 36 גנבי מקור והוא הידן בחושה השממה דא"ל
 37 שמינה גנבי מקור אבל לגבי דמים אין שייך למימר
 38 יוקרא גנבי מקור ובלשון דקרא נמי גוף נאן ובקך
 39 נזכרים בפסוק ודרש"י מיהא (למקו דף סו) שאם
 40 גנב שור שוה מנה לא ישלם תחתיו ה' גנדיים
 41 דכתיב תתתיו דמשמע תחת גוף השור ומשם
 42 לישון גוף השור נזכר בפסוק משום הכי אמרין
 43 טלאים כדמעיקרא ואע"פ שעל שעת טביחה כא
 44 ד' ומ"מ כמון בשעת גניבה נקמה לו שאם אין
 45 גניבה אין טביחה ומכירה אבל דמים שקל
 46 עיקרם תלוים בשומתו ב"ד וגם אין נזכרין בפסוק
 47 סבירא הוא דמוקמינן ביה אחייה לקרן דוקא בעין
 48 שגב וזה ר"ה אלא כשעת העמדה בדין שבי"ד
 49 שמין אותה באותה שעה ור"ת מקרש דאין
 50 חילוק בין טלאים ליוקרא וולא וד"פ טלאים
 51 שדבר ביה הברייתא דהיינו טלה ונעשה איל

שנשתנו למעלייתא כדמעיקרא ור"ה ביוקרא וולא דמעיקרא שוין וזוא ולבסוף ארבעה דהיינו כדמעיקרא דלהחמיר על ר' ור' לא אמר רב דמים פ"י דמים דאיידי ביה רב גבול דמעיקרא שוים ארבעה ולבסוף שוים וזוא דנשתנו לגרעיותא בהדיא קאמר רב בשל עכשיו ור"ה בטלאים כגון שמינה והחזיקה דהוי בשל עכשיו והא דאמר לעיל שמינה והחזיקה בעין שגב צ"ל דוקא בהחזיקה בדיים:

לא הספיק ליתנו ער שצבעו פטור. אפי' כשגז שיעור חמשה רחילות יחד שחל עליו חיוב ראשית הגז פטור כשצבעו כדאשכחן בריש הגזול קמא (למקו דף עז. ושם) גבי פיא דמזוזה בקמה וכשנשתנית למיד שינוי קונה פטור וא"ת הא דמיתיה התם גזו ראשון וצבעו פטור מאי ארזא ראשון ראשון אפי' הכל יחד נמי וי"ל דהתם אפי' צבע מקצת והניח מקצת פטור אפי' מה שלא צבע שלא חל עליו חיוב ראשית הגז פון שאין מצטרף אבל הכא שגזו כשיעור החזקה ונתחייב לבחן דוקא צבעו כולו פטור אבל הניח מקצת מה שהניח חיוב אע"פ שאין בו שיעור שפכר נתייב:

ער שצבעו. אין הפרש שצבעו חלקו של כול מה שהפריש לו מן הגזיה ולא שייכא ביה הפרשה כמו גבי תרומה דהפרשה שייכא ביה ואכלא הפרשת הגז הוא אין כלום מה שמפריש לצד אחד וכאילו לא הפרישו: **מצינא** אבדיה לאו פון דמיתיה מנה מנה כו'. אור"י דנפקא לן דיאוש קונה באבדיה מנה דאמר באלו מציאות (כ"מ דף כו. ושם) מה שמקל מיתנות שיש לה סימנין ויש לה תובעים פ"י ע"י שיש לה סימנין יש לה תובעים שאין הבגלים מתייאשין ביה שיש בהם סימן ולא כמו שפ"ה שם שיש לה תובעין שאינה של המקל דמשלח דבר הגעשה בידי אדם הוא דהא ל"ל קרא להכי פשיטא דשל הפקר פטור דלמי ישיב וקשה לר"ת למיד סימנין לאו דאורייתא אי"כ בין דבר שיש בו סימן בין דבר שאין בו סימן אין מחזיר לבגלים מן התורה אלא ע"י עדים ואי מתייאש מדבר שיש בו סימן דהא וזה אין מחזיר לבגלים אלא ע"י עדים וא"כ לא יחזיר אבדיה לעולם ויתירך דאע"ג דסימנין לאו דאורייתא ואין מחזיר כ"א בעדים מ"מ אין מתייאש מדבר שיש בו סימן ששואל לבני אדם אריהם טלית שלי שאבדתי שהיה בו כר וכר סימנין אבל כשאין בה סימנין מתייאש שאין יודע מה לשאלו ואין סבור למצוא עדים לעולם וא"ת אי"כ מה דוחק לשנוי התם למיד סימנין לאו דאורייתא סימנין כדי נסבא הא איכא למימר דלא נקט סימן אלא לומר דע"י כר. כר של תובעין וי"ל דאי לאו דסימנין דאורייתא לא היה לו כלל לתובעים והיה לה למימר טפי אלא מה שמלה מיתנות שיש לה תובעים וממילא ידעין דמשום סימנינים הוא:

הכא נמי פון דמיתיה כו'. אע"פ שאין יאוש מועיל באבדיה בתר דאתי לדידה כדקאמר לאו פון דמיתיה מנה מנה מקמי דאתי לדידה קני ליה וכדאמר באלו מציאות (כ"מ דף כא) בהדיא מ"מ בעי למילף שפיר דיאוש קני בגזול בתר דאתי לדידה דבמציאה נמי נהי שלא היה קונה לענין זה שלא יצטרך להשיב ולהפטר לגמרי הואיל וכבר נתחייב בהשגה מ"מ היה קונה לענין זה שלא יתחייב לשלם פי אם דמים כמון לגבי גזל:

פיון דבאיסורא אחי לדידה. מפאן משמע שישאוש (ו) אין בהפקר גמור דא"כ אפי' בתר דאתא לדידה באיסורא יוכל לקנות מן ההפקר והא דאמר בהשולח (ניסן דף לט) נתייאשתי מפלוני עבדי ולא בעי גט שחרור אי אמרי' ההפקר עבדו יצא לחירות ואין צריך גט שחרור לא משום דכי מתייאש הרי הוא מפקידו דאי יאוש הוי הפקר א"כ אפי' אנתא לדידה באיסורא פון שפוקר וכה ביה אלא התם היינו טעמא דכי היכי דבהפקר אין צריך גט שחרור לפי שאין רשות לרבו עליו ה"ג כשנתייאש אין לרבו רשות עליו:

אילימא

1 אילימא

2 הפעלים שניתן אין

3 חשיב שפיר קרבנו ולא

4 שהקדישו כמו שאפרש

5 ומי קרוש הוא אע"ג

6 דשינוי השם דקאמר

7 והשתא הקדש מימי

8 באותן קרבנות דאין

9 איבא למד שנינו

10 לאוקמיה כב"ד

11 גב דאיבא נמי תנאי

12 ולקמן דף צג) מימי

13 והתם נמי דחי רבא

14 כבי"ה ובבל הגמרא

15 בשינוי החזיר

16 דרב יוסף לא פליג

17 לחודיה אבל שינוי

18 דאירי ביה רבה

19 עליה: דגזול משכב

20 ש"ל משכב גמור

21 משכב הגזירת

22 לרש"י דבטקו"פ

23 לבית תנן

24 עמקה כנעני או

25 היא וכנעני קוב

26 משכב ומושב

27 מדרבנן ועוד קשה

28 מנור"ט מייתי

29 וגזול דבסמוך

30 הגזול יכול שאני

31 שמעון אומר

32 מוציא את הגזול

33 לרבות את זה

34 והתבות ומיעט

35 הבעלים ממנו

36 ורבנן משמע

37 מטמאתו כי

38 יחוד ומפרש ר"י

39 עורות של בעל

40 ואין צריך שום

41 שפיר דומיא

42 בקמה של חז"ל

43 מחוסר מעשה

44 אבל גזל או גנב

45 משכב לב"ע

46 קודם יאוש וזה

47 והפריש קרבן אין

48 למנות אחרים

49 עמו על פסחו

50 כגזול שקצוץ

51 דטחורה עד

52 בלאו הווא

53 השם כשינוי מעשה

54 דמי. לא כשינוי מעשה

לפני יאוש ל"ל קרא פשיטא. ואפילו קדישונה אינו קרוש דגזול ולא נתייאשו הבעלים שניתן אין וכולין להקדישו: **שמע** מזה דאיש לא קני. דאי קני אי"ב חשיב שפיר קרבנו ולא מפיסיל משום מעזה הקאה בעבירה הואיל הוא קני לו קודם שהקדישו כמו שאפרש לקמן (דף סו. ד"ה אמר עולא) כ"ע"ה אכל לא קני ביאוש מפיסיל ומי קרוש הוא אע"ג דאפתי לא ידע טעמא

אומר לו הרי שלך לפנדל והאי פון דקמא עידן איפורא ודאי מייאש ואי ס"ד יאוש קנה אמאי אומר לו הרי שלך לפנדל דמי מעליא בעי שלומי ליה א"ל פי קאמינא אנא זה מתייאש וזה רוצה לקנות האי זה מתייאש וזה אינו רוצה לקנות איתבי' אביי לרבה קרבנו ולא הגזול היכי דמי אילימא לפני יאוש למה לי קרא פשיטא אלא לאו לאחר יאוש ש"מ יאוש לא קני אמר ליה רבא וליטעמיד הא דתניא משכבו ולא הגזול ה"ד אילימא הגזול עמרא ועבדיה משכב מי אפא למ"ד שינוי מעשה לא קני אלא מאי אית לך למימר הגזול משכב דתבריה ה"ג דגזול קרבן דתבריה: איתביה אביי לרב יוסף עורות של בעל הבית מחשבה מטמאתו ושל עבדן אין מחשבה מטמאתן של גנב מחשבה מטמאתן של גזול אין מחשבה מטמאתן רבי שמעון אומר חילוף הדברים של גזול מחשבה מטמאתו ושל גנב אין מחשבה מטמאתו לפי שלא נתייאשו הבעלים וש"מ יאוש קנה א"ל הכא במאי עסקינן פגזן שקיצעו מתקופ לה רבה בר רב חנן והלא עיצבא שנו פאן ועיצבא אין צריכה קיצוע דתנן כל מקום שאין חסרון מלאכה מחשבה מטמאתו יש חסרון מלאכה אין מחשבה מטמאתו חוץ מן העיצבא אלא אמר רבא האי מילתא קשי ביה רבה לרב יוסף עשירין ותרמינן שנין ולא איפרקה עד דתיב רב יוסף גריישא ופרקה שינוי השם כשינוי מעשה דמי שינוי מעשה מאי טעמא התם מעיקרא קרו ליה משכב והשתא אברין והרי נמי מעיקרא קרו ליה משכב ואיכא פשוטא והשתא מריש דאיכא שינוי השם דמעיקרא פשוטא והשתא מללא ותנן על המריש הגזול שנגזל בבירה שנוטל דמיו מפני תקנת השבים טעמא מפני תקנת השבים

אומר לו. לנגזל: הרי שלך לפנדל. בעין כמות שהוא דהיזק שאינו ניכר הוא: קרבנו. אם עולה קרבנו (ויקרא א: וְלֹא נִגְזַל) דגזול לאו לרצון אתי קס"ד דגזול בקמת חז"ל ואימי ה"ד אי נימא כו': וליטעמיד. חס"ד דגזול חז"ל נאקדישניה: הא דתניא: גבי וכן משכבו. איש אשר יגע במשכבו (שם טו) גזירת הכתוב להוציא את המשכב הגזול שאינו נעשה אב הטמאה לטמא אדם: מי איכא למ"ד. חד מביי אמוראי שינוי לא קני הא ביאוש הוא דפליגי: דגזול קרבן דתבריה. שהקדיש חבירו ולעולם לפני יאוש ואיצטרך לשלשמוענין דאינו עולה לרצון כלל ואפי' לבעלים הראשונים ואע"ג דלא היה יאוש. ל"א דגזול קרבן דתבריה דלכך אפי' לאחר יאוש לא קנייה דקרבן אינו נגזל דכל היבא דאיתיה בו גזא דרחמנא איתיה: מחשבה מטמאתו. בעל הבית אינו עשוי למוכרן ועושה מן שמוט ודולקאות וקטבלאות ומשחשב עליהן לדבר שראוי לו בלא חסרון מלאכה מקבלין טמאה מיהו: ושל עבדן. העשוי למכור אין מחשבתו מטמאתו דעבדי דממליך ומזבין והלוקח יעשה מהם מנעלים ועדיין לא נגמרה מלאכתו לכה: של גנב מחשבתו מטמאתו. דקנהו ביאוש דקסבר סתם גנביה יאוש בעלים היא דלא ידע למאן לתבעו: ושל גזול אין מחשבה מטמאתו. ואע"פ שחשבו עליו לדבר שאין בו חסרון מלאכה כגון לכיסוי חבילות סוסים ופרדים כמו שעושים מעורות דובין מ"ט דסתם גזילות ליכא יאוש דבין דידע מאן שקליה אידל ותבע ליה לדניא: חילוף הדברים. סתם גזולה איכא יאוש דבין דלעניה גזולה מיניה איניש אלמא הוא אכל סתם גנביה ליכא יאוש דסבר משחבא ליה לגנב: שקצוץ. דרומי"ד בלעז דאיכא תרתי שינוי מעשה יאוש ולעולם יאוש גרידא לא קני והלא עיצבא שנו פאן. שחשב עליהן לעיצבא דולבקי שאובלין עליו וכעין שלחן הוא: ועיצבא אינה צריכה קיצוע. דבלאו קיצוע נמי מטמאה דתא חזא למילתיה שהקיצוע אינו עשוי אלא לייפות ומנא תימרא דבעיצבא עסקיט דתנן גבי דהתיא ב"מ פ"ב כל מקום שאין חסרון מלאכה כו': חוץ מן העיצבא. שאר"פ שמקסר קיצוע מחשבה מטמאתו: אברין. הוא עיצבא בלשון ארמי אבל יאוש גרידא לא קני: דמעיקרא פשוטא. קודם שניתן בכנין: והשתא מללא. גז לאתר שנתנו בבירה ונתנו עליו תקנת נקרים ועליו: על המריש. קורה ותקנות חשבי וזולל במס' גיטין:

זלעות
קודם יאוש וזה הגזול איירי אף בטר יאוש אין להקפיד אע"ג דאין דומה זה לזה: **דגזול** קרבן דתבריה. תימה ל"ל קרא דאי בחשאת הא אפי' הוא עצמו אם אכל חלב אתמול והפריש קרבן אין מחספר באותו קרבן על חלב שאכל היום ואי בעולה ושלמים הא אמרי' בפסחים (דף פט) המוכר עלתו ושלמיו לא עשה ולא בלום וקהה נראה לאוקמי בפסח שכול למנות אחרים עמו על פסחו ולמוכרו כדמוכח התם אבל קשה דהאי קרא בעולה כתיב אם לא שיעמיד בפסח באם אינו ענין ואין לומר שבא הכתוב לפסול הקרבן דתא אמרין לקמן (דף עו) גבי גנב שאם שחט תמימים לפנים לשם בעלים יחזור קרן לבעלים:
כגזול שקצוץ. ומעיל עם היאוש אבל לחודיה לא קני דלאו שינוי מעשה הוא: **ועיצבא** אינה צריכה קיצוע. ומיהו היבא דחשיב עליה לקיצעה אמרין בפ' דם חטאת (מכאן דף צד.) דטחורה עד שקיצועה מ"מ ודייק הכא שפיר דבין דראויה להשתמש בלא קיצוע אין קיצוע שלה חשוב שינוי מעשה כלל: **כל** שאין בו חסרון מלאכה מחשבה מטמאתו. וא"ת בלאו הווא דעיצבא אמאי לא פריך ליה מהכא דמחשבה מועלת אלמא יאוש קני וי"ל דלמא היה דהכא איירי בבעל הבית:
שינוי השם כשינוי מעשה דמי. לא כשינוי מעשה ממש ושינוי מעשה לחודיה קני כדמוכח לעיל ולקמן (דף סו.) גבי גנב וטבח וקא אחר ונגזב דפרין ושינוי מעשה מי איכא למד דלא קני אבל שינוי השם גרידא לא קני בלא יאוש או שינוי מעשה:

ממחשבתו ולעשות מהם כלים אחרים. ואולם בעורות של עֶבְדָן
 המעבד את העורות כדי למוכרם, אין מִחְשָׁבָה זו מִמְּמַאֲתָן -
 מחשיבה אותם כלים לקבלת טומאה, משום שהוא עשוי לחזור בו
 ממחשבתו ולמוכרם לאחרים שיעשו מהם מנעלים.
 כמו כן מחלקת המשנה בין עורות שברשות הגנב הגונב בסתר,
 לעורות שברשות הגולן הגולל בגלוי: עורות הנמצאים ברשותו של
 הגנב, המִחְשָׁבָה של הגנב להשתמש בהם כמות שהם מִמְּמַאֲתָן -
 מחשיבה אותם לכלים הראויים לקבלת טומאה, שכן מאחר שאין
 הבעלים יודעים ביד מי הם הרי הם מתייחסים מהם, וקונה אותם
 הגולן על ידי היאוש, והרי הוא בעלים גמור עליהם להחשיבם
 לכלים. אולם עורות הנמצאים ברשותו של הגולן, אין המִחְשָׁבָה
 של הגולן מִמְּמַאֲתָן, משום שידועים הבעלים מי הוא הגולן
 ובדעתם לתובעו בבית דין, ואינם מתייחסים. לפיכך אינם נקנים
 לגולן, ואינו בעלים להחשיבם לכלים.
 רבי שמעון אומר, חילוף הדברים. עורות שבידו של הגולן,
 המִחְשָׁבָה שלו להשתמש בהם כמות שהם מִמְּמַאֲתָן, משום שגולן
 הגולל לעיני הבעלים הוא איש אלים, וסבורים הבעלים שלא יוכלו
 להוציא ממנו את הגזילה ומתייחסים ממנה. ואולם עורות שבידי
 של הגנב, אין המִחְשָׁבָה שלו מִמְּמַאֲתָן, לפי שלא מהם נתייאשו
 הנקלים. שכן הגונב בסתר אינו איש אלים, ועל כן סבורים
 הבעלים שבשימצאורו יוציאו ממנו את הגניבה, ואינם מתייחסים
 ממנה.
 מסיים אביי את קושייתו: ושָׁמַע מִיָּמָה ממשנה זו, שְׁקָנָה הגולן את
 החפץ על ידי יאוש הבעלים, שהרי לדברי הכל יאוש קונה במקום
 שידוע לנו בבירור שהתייאשו הבעלים.
 אָמַר ליה רב יוסף לאביי: לא קשיא, שכן הִכָּא בְּמַאי עֲפָקִינָּה, בְּגוֹן
 שְׁקִיפָאָן - שחתך את קצוות העורות, וישר אותם כדי שיהיו
 ראויים לשכיבה, וקונה הגולן את העורות רק על ידי צירוף יאוש
 ושינוי מעשה יחד.
 דחיית תירוץו של רב יוסף: מִתְקַף לָהּ רַבָּה בַּר רַבִּי חֲנָנִי, וְהָלַם עַל
 מחשבת הגולן על העור לעשותו עֵצִיבָא (וכעין שלחן אכילה) שָׁנוּ
 בְּאֵן במשנה שהיא מועילה להחשיבו לכלי, וְעֵצִיבָא אֵין צְרִיכָה
 קִיצוּעָה, אלא ראויה היא לתשמישה כמות שהיא, ועל כן אין
 הקיצוץ נחשב בה לשינוי מעשה. נמצא שביאוש לבד קנה הגולן
 את העורות, ולא כרב יוסף הסובר שיאוש לבד אינו קונה.
 ומוכיח רבה בר רב חנן כדבריו שהמשנה מדברת ממחשבת
 עֵצִיבָא: דְּהָרִי תָּנָן במשנה שפניה (שם מ"ז), כָּל מְקוֹם שָׂאֵין בעור
 חֶסְרוֹן מְלַאכָה, ואינו צריך שום תיקון כדי שיהיה ראוי לתשמיש
 שייחודו הבעלים, המִחְשָׁבָה להשתמש בו לתשמיש זה מִמְּמַאֲתָו
 - מחשיבה אותו לכלי הראוי לקבל טומאה. אולם אם יש בעור
 חֶסְרוֹן מְלַאכָה, והרי הוא צריך תיקון כדי שיהיה ראוי לתשמיש
 המיועד לו, אין המִחְשָׁבָה לעשות ממנו כלי מִמְּמַאֲתָו, כל זמן שלא
 נעשה בו תיקון זה. וכן הוא בכל תשמיש של העור, חֲזִין מִן
 הָעֵצִיבָא. שאף על פי שהיא צריכה מעט קיצוץ כדי לייפותה, מכל
 מקום היא נחשבת לכלי במחשבת ייחוד בלבד כמות שהיא, משום
 שהרבה בני אדם משתמשים בה אף בלא קיצוץ. ואם כן מסתבר
 שאף המשנה שאחריה, העוסקת במחשבת הגנב הגולן על
 העורות, מדברת באופן שייחודו לעֵצִיבָא.
 מביאה הגמרא תירוץ אחר על הקושיא האמורה: אָלַם אָמַר רַבָּא,
 הָאֵין מִיִּלְתָּא קָשִׁי בַּהּ רַבָּה לְרַב יוֹסֵף עֲשָׂרוֹן וְתַרְתִּין שְׁנִי, וְלֹא אִיפְרָקָהּ
 - קושיא זו הקשה רבה לרב יוסף במשך עשרים ושתיים שנים, ולא
 נמצא לה תירוץ. עַד דְּתָתִיב רַב יוֹסֵף בְּרִישָׁא וְפָרְקָהּ - עד שנתמנה
 רב יוסף לראשות הישיבה, וכן תירצה. שְׁנִי הַשֵּׁם של הגזילה
 בְּשִׁנּוּי מַעֲשֵׂה דְּמִי, שהרי שְׁנִי מַעֲשֵׂה שקונה, מַאי מַעֲשֵׂה הָתָם -
 מהו טעמו, הלא הוא משום שְׁמִיעָקְרָא בשעת הגזילה היו עֲצִים

ועתה תובע הנגול מהגולן את דמי החמץ, אָמַר לֹא הגולן, הָרִי
 החמץ שְׁלָךְ לְפָנֶיךָ, ובכך יוצא ידי השבה, ואינו חייב דמים. והרי
 הָאֵין נגול, פִּינָן דְּמִמְּאָ עֵידָן אִיפְרָא - שהגיע זמן איסורו חמצו
 בהנאה, וְדָאֵי מִיִּיאֵשׁ מִמְּנוּ, שהרי אינו שווה כלום. וְאֵין סְלָא דְעִתָּךְ
 שִׂיאֵשׁ קָנָה את הגזילה לגולן, אָמַר אִיפְרָא לֹא הָרִי שְׁלָךְ לְפָנֶיךָ, דְּמִי
 מַעֲלָאֵי בְּעֵי שְׁלֹמִי לִי, שהרי קנה את החמץ מחמת היאוש,
 ונתחייב בדמי הגזילה.
 אָמַר ליה רבה לרב יוסף: כִּי קָאִמְרִינָא אָנָּא שהגולן קונה את הגזילה
 ביאוש, כן הוא רק כאשר נגול זה מתייאש מהגזילה, וְגוֹלָן זֶה רֹצֵחַ
 לְקוֹנָתָה. אבל הָאֵין חמץ, אמנם נגול זה מתייאש ממנו, ואולם גולן
 זֶה אֵינוֹ רֹצֵחַ לְקוֹנָתָה אותה, שהרי אינו שווה כלום, ואין יאוש קונה
 בעל כרחו של הגולן.
 קושיית אביי על ספק רבה ביאוש: אִיתְּרִיבָה אֲבִי לְרַבָּה, הלא שנינו
 בברייתא, שממה שנאמר בפרשת קרבנות (ויקרא א ג), 'אם עולה
 קרבנו למדנו, שהמקריב יוצא ידי חובתו דווקא בקרבנו שלו, ולא
 בקרבן הַגּוֹלָל, משום שאינו עולה לרצון. הִכִּי דְּמִי, אִילִימָא בבחמה
 שהקדישה הגולן לַפְּנֵי יְאוֹשׁ הבעלים, לְמַה לִּי קְרָא לפוסלה. הלא
 פְּשִׁיטָא שאינה ראויה למזבח משום שהיא חולקין, שהרי עדיין היא
 של הגולל, ואין כח ביד הגולן להקדיש דבר שאינו שלו. אָלַם לֹא
 - ודאי מדובר בבחמה גזולה שהקדישה הגולן לְאַחֵר יְאוֹשׁ
 הבעלים, ומשמיענו הכתוב שאף שכבר קנה הגולן את הבחמה
 ביאוש ושינוי רשות, וְחַל הקדשו בה, מכל מקום היא פסולה
 להקרבה. ואם כן, שָׁמַע מִיָּמָה שִׂיאֵשׁ לבדו לֹא קָנִי לגולן את
 הגזילה, ועל כן אינו יכול להקריבה, משום שנעשה ההקדש
 בעבירה, ונפסל הקרבן 'מצוה הבאה בעבירה'. אבל אם יאוש
 לבדו קונה, מדוע היא פסולה למזבח, הלא קנאה לגמרי עוד לפני
 שהקדישה, וההקדש עצמו אינו עבירה.
 תירוץ רבא על קושיית אביי: אָמַר ליה רַבָּא לאביי, וְלִימְעָמֵךְ
 שאתה מעמיד את הברייתא בגזול בהמת חולקין והקדישה, אֵין
 תפרש הָאֵין דְּתִיקָא בברייתא. מִשְׁכָּבוֹ וְלֹא הַגּוֹלָל, שכן נאמר בפרשת
 טומאת הזב (ויקרא טו ה), 'ואיש אשר יגע במשכבו וגו' וטמא עד
 הערב. 'ומשכבו' למדנו שרק משכב שבבעלות הזב נטמא על
 ידי שכיבתו, ולא משכב גזול.
 מפרש רבא את דבריו: הִכִּי דְּמִי, אִילִימָא דְּגוֹלָל עֲמָרָא וְעִבְדָּהּ מִשְׁכָּב
 - אם תאמר שהזב גזול צמר ועשה ממנו משכב, הרי לא יתכן
 לפרש כן, שכן מִי אִימָא לְמָאן דְּאָמַר הסובר ששינוי מַעֲשֵׂה שעשה
 הגולן בידיים לא קָנִי לוֹ את הגזילה. ומאחר שקנאו הרי הוא
 מטמאו בשכיבתו. אָלַם מַאי אֵית לָךְ לְמִימַר, שהברייתא מדברת
 באופן דְּגוֹלָל מִשְׁכָּב דְּהַקְרִיבָה ושכב עליו, שאינו מטמאו בשכיבתו
 משום שאינו שלו. ומעתה חָכִי נְמִי יש לפרש את מה ששנינו,
 'קרבנו ולא הגזול' באופן דְּגוֹלָל קָרְבָן דְּהַקְרִיבָה לאחר שכבר הקדישו
 הנגול, ומקריבו הגולן לעצמו. שְׁמִקְרַבְנָו' למדנו שאינו מרצה לו
 אפילו לאחר יאוש הבעלים. שכן אפילו אם יאוש קונה, מכל מקום
 בקרבן אינו קונה. שהרי הקדש אינו נגול, ואין הגולן קונה בו קנייני
 גזילה, משום שבכל מקום שהוא נמצא הרי הוא ברשות גבוה.
 קושיית אביי על רב יוסף הסובר שיאוש אינו קונה בגזילה: עורות
 בהמה כמות שהם אינם נטמאים אלא אם כן ייחודו אותם לשכיבה
 או לשיבה, אך ללא ייחוד אינם מקבלים טומאה, משום שסתם
 עורות עומדים לעשיית מנעלים או כלים, וכל זמן שלא נגמרה
 מלאכתם עדיין אינם נחשבים כלים לקבלת טומאה.
 אִיתְּרִיבָה אֲבִי לְרַב יוֹסֵף: הלא שנינו במשנה (כלים פכ"ו מ"ח),
 עורות של פֶּלַע הַבֵּית שאינו עומד למכור את עורות בהמותיו אלא
 משתמש בהם לעצמו, המִחְשָׁבָה שלו להשתמש בהם כמות שהם
 לשכיבה מִמְּמַאֲתָן - מחשיבה אותם לכלים גמורים הראויים
 לקבלת טומאה, משום שאין דרכו של בעל הבית לחזור

57 מתרצת הגמרא: אין לדמות את שני הצינורות זה לזה. שכן הָתָם
58 - בצינור שחקקו ואחר כך קבעו, אִיכָא תוֹרַת כְּלֵי עֲלִיּוֹ בְּעוֹד הַיּוֹתוּ
59 תְּלוּשׁ קודם קביעתו בקרקע, ואינה מסתלקת גם לאחר חיבורו.
60 אולם הָתָם - בצינור שקבעו ואחר כך חקקו, אִין תוֹרַת כְּלֵי עֲלִיּוֹ
61 בְּתוֹשׁ, אלא רק לאחר שנעשה מחובר. על כן הקילו בו חכמים
62 שלא יפסלו המים העוברים דרכו את המקוה בלשלה לוגים.
63 חוזרת הגמרא לשיטת רב יוסף שיאוש אינו קונה, ומקשה: מִיִּתְיַב, **הַנֶּבֶב**,
64 **וְהַגִּלְגֹּל**, וְהָאֵם - חמסן שלק חפץ מבעליו בכוח ושיילם להם
65 תמורתו, אם הקדישו את החפץ הַקְּדִישָׁן הַקְּדִישׁ, והרי הוא אסור
66 בהנאה. ואם גבנו או גזלו פירות והפרישו מהם תרומה, תְּרוּמָתָן
67 תְּרוּמָה ואסורה לזרים. וכן מִעֲשָׂוִיתָן שהפרישו מהפירות, הלה
68 עליו תורת מַעֲשֵׂה. ומאחר שאין אדם יכול להקדיש ולתרום דבר
69 שאינו שלו, בהכרח שטעם הברייתא הוא משום שנקנתה להם
70 הגניבה והגזילה מחמת יאוש הבעלים, ולא כרב יוסף הסובר
71 שיאוש אינו קונה בגניבה ובגזילה.
72 מתרצת הגמרא: אִמְרֵי, לעולם יאוש אינו קונה, וְהָתָם בברייתא
73 מלבד היאוש אִיכָא גם שְׁנֵי הַשָּׂם על ידי ההקדש והתרומה, והרי
74 מַעֲשֵׂיכֶם נקראו הפירות 'מִיִּבְלָא' (טבלו), וְהַשְׂתָּא נשתנה שמם
75 ל'תְּרוּמָה, כמו כן הקדשם הַקְּדִישׁ, משום שִׁמְעֵיכֶם נקרא החפץ
76 'חֻלְיָא', וְהַשְׂתָּא נשתנה שמו ונקרא 'הַקְּדִישׁ'.
77 הלשון הראשונה בדברי רב חסדא: אִמְרֵי רַב חֲסֵדָא אִמְרֵי רַב יוֹנָתָן,
78 מִנִּין לְשֵׁנוּ מַעֲשֵׂה שְׂהוּא קוֹנֵה את הגזילה לגזול, שְׁנָאִמְרֵי בפרשת
79 גזילה (ויקרא ה כג), וְהַשִּׁיב אֶת הַגִּזְלָה אֲשֶׁר גָּזַל. והרי היה די
80 שיכתב 'והשיב את הגזילה', מַה תִּלְמֹד לומר 'אֲשֶׁר גָּזַל', שֵׁם
81 בשעת השבת הגזילה עדיין היא כְּעֵין שְׁגוּל אותה מהבעלים, וְחִיד
82 אותה לבעליה כמות שהיא, ואם לאו, אלא כבר אינה כמצבה
83 בשעת הגזילה, דְּמִים כְּעֵלְמָא כְּעֵי הַגִּזְלָן לְשׁוּלְמֵי, והגזילה עצמה
84 נקנית לו.
85 מקשה הגמרא: הרי האי ייתור של 'אֲשֶׁר גָּזַל', מִכְּעֵי ונדרשו לְמַעוּטֵי
86 גֹּל אֲבִיּוֹ, שְׁאִינוּ מוֹסִיף הוֹמֵשׁ על גֹּל אֲבִיּוֹ. שכן חייבה התורה את
87 הגזול שכפר את הגזילה ונשבע לשקר על כפירתו, שאם לבסוף
88 הודה חייב להוסיף חומש מהגזילה, שנאמר בכתוב שלאחריו (שם)
89 כד', 'או מכל אֲשֶׁר יִשְׁבַע עָלָיו לְשַׁקֵּר וְשָׁלַם אֹתוֹ בְּרָאוֹ וְהִמַּשְׁתִּי
90 יִסַּף עָלָיו'. אבל אם נשבע לשקר ומת קודם שהודה, אין בנו
91 מתחייב חומש, שכן משמע מ'אֲשֶׁר גֹּל' שחייב חומש רק על גזילה
92 עצמו ולא על גזילת אביו. אם כן אין כתוב זה מיותר כדי ללמוד
93 ממנו ששינוי קונה.
94 מתרצת הגמרא: אִם כֵּן - אם אכן בא הכתוב רק למעט גזל אביו
95 מחומשו, נִיבְתוּב הַמִּנְיָא וְהַשִּׁיב אֶת גִּזְלֵוֹ, ומשמעות 'גזילו' היינו
96 למדים שאינו מוסיף חומש אלא על גזילו שלו בלבד, ועדיין יקשה
97 'אֲשֶׁר גָּזַל' לְמַה לִּי לְמַכְתָּב. אלא בהכרח שִׁמְעֵי מִינָה תְּרִיתֵי - ששני
98 הדינים גם יחד נלמדים מ'אֲשֶׁר גֹּל', גם שאינו משלם על גזל אביו,
99 גם ששינוי קונה.
100 הלשון השניה בדברי רב חסדא הדורשת את הכתוב האמור בדרך
101 הפוכה:
102 וְאִיכָא דְאִמְרֵי, אִמְרֵי רַב חֲסֵדָא אִמְרֵי רַב יוֹנָתָן, מִנִּין לְשֵׁנוּ שְׁאִינוּ
103 קוֹנֵה, שְׁנָאִמְרֵי וְהַשִּׁיב אֶת הַגִּזְלָה, ומשמע שעליו להשיב את גוף
104 הגזילה מִכָּל מְקוֹם, ואפילו לאחר שנשתנתה מכפי שהיתה בשעת
105 הגזילה.
106 מקשה הגמרא: וְהָא בְּתִיב בהמשך הכתוב 'אֲשֶׁר גָּזַל', ויש לדרוש
107 מייתור זה שאין הגזול מחוייב להשיב את הגזילה עצמה, אלא אם
108 כן היא כפי שהיתה בשעת הגזילה.
109 מתרצת הגמרא: הייתור הוא של 'אֲשֶׁר גֹּל' מִכְּעֵי לִיה ונצרך
110 כדי ללמדנו, שרק על גזילו שְׁלוֹ הוא מוֹסִיף הוֹמֵשׁ על תשלום
111 הקרן, ואִין הבן מוֹסִיף הוֹמֵשׁ על גִּזְלֵי אֲבִיּוֹ שנשבע לשקר ומת קודם
112 שהודה.

1 הָא לֹא הָבִי - אילולא תקנת השבים זו, היה המריש הָרַב כְּעֵינֵיהּ
2 לבעליו כמות שהוא, ואפילו שנשתנה שמו, ומכאן ששינוי השם
3 בלא שינוי מעשה אינו קונה, ולא כרב יוסף.
4 אִמְרֵי רַב יוֹסֵף לתרץ: אין ראייה מכאן ששינוי השם אינו קונה,
5 משום שִׁמְעֵי שְׁמוֹ עָלָיו, ואף לאחר שקבעוהו בבנין הוא נקרא
6 'מריש'. ומאחר שלא נשתנה שמו לא נקאו הגזולין.
7 מוכיח רב יוסף כדבריו שאף קורות הקבועות בבנין קרויות 'מריש':
8 דְּתַנְיָא, נאמר ביחזקאל (מא כו) 'וְצִלְעוֹת הַבַּיִת וְהַעֲוִיבִים', שנראתה
9 צורתם ליחזקאל במראה הנבואה בכלל צורתו של כל בית
10 המקדש העתידי. ומפרשת הברייתא, 'וְצִלְעוֹת הַבַּיִת' אֵלוּ הַמְּלֻמָּטִין
11 - הנסרים המונחים על עובי הכתלים סביב חלל החלונות
12 והפתחים כמסגרת להם. וְהַעֲוִיבִים' אֵלוּ הַמְּרִישוֹת - קורות התקרה
13 עצמם. הרי לנו כי אף לאחר שקבועות הקורות בבנין הן נקראות
14 'מריש'.
15 תירוצו נוסף על קושיית אביי ממריש: רַבִּי יוֹרָא אִמְרֵי, אף ששינוי
16 השם קונה, אך שְׁנֵי הַחֻזְרֵי לְבְרִיתוֹ כְּשֵׁנוּי הַשָּׂם - שינוי השם
17 שיכול לחזור לשמו הקודם, לֹא הוּוּ שְׁנֵי לַקְּנוֹת את הגזילה.
18 לפיכך, אין הגזול קונה את הקורה על ידי קביעתו בבנין, שכן אף
19 שעתה היא קרויה 'שללא', מכל מקום אם יסתר הבנין תחזור
20 להקרא 'מריש' כשמה הראשון. אבל שינוי השם שאינו יכול
21 לחזור לקדמותו, כגון עור שייחודוהו לעיצבא, אינו חוזר לעולם
22 להקרא עור כבתחילתו, ועל כן מועיל שינוי שמו לקנותו.
23 קושיא ממרייתא על רב יוסף הסובר ששינוי השם קונה: גזרו
24 חכמים (מקוואות פ"ג מ"א), שאם נפלו שלשה לוגים מים שאובים
25 לתוך מקוה שאין בו ארבעים טאה, אפילו אם נוספו בו לאחר מכן
26 מי גשמים והשלימו שיעור זה, פוסלים מים שאובים אלו את
27 המקוה.
28 מקשה הגמרא, וְשֵׁנוּי הַשָּׂם שְׁאִינוּ חֹזֵר לְבְרִיתוֹ, מִי וּכְיֵן הוּוּ שְׁנֵי
29 ושוב אינו אותו חפץ שהיה בתחילה אלא הוא כפנים חדשות. וְהָרִי
30 צִינור מעץ ארוך העשוי להולכת מים, דְּמַעֲשֵׂיכֶם לפני שנחקה
31 צורתו נקרא 'קְצִיצָתָא' (ענף קצרין), וְהַשְׂתָּא הוא קרוי 'צִינורֵא',
32 וְתַנְיָא, צִינור שִׁחְקָקוּ והתקינו להולכת המים, וְלְבִסּוֹף קִבְעוּ
33 בקרקע, עדיין הוא נחשב לכלי, ועל כן הוא פוּסֵל אֶת הַמְּקוֹה -
34 שאם עברו דרכו שלשה לוגים מים, ונפלו לתוך המקוה פסלוהו
35 כדין מים השאובים בכלי. אולם אם בתחילה קִבְעוּ את העץ
36 בקרקע וְרַק לְבִסּוֹף חִקְקוּ בצורת צינור, אִינוּ פוּסֵל אֶת הַמְּקוֹה על
37 ידי המים שעברו דרכו ונפלו למקוה. שכן מאחר שהתחבר
38 לקרקע קודם שנעשה כלי, הרי הוא בטל אליה ונעשה בקרקע
39 סמיכה, ושוב אין חל עליו שם כלי אף לאחר שנחקה. לפיכך אין
40 למים העוברים בו דין מים שאובים, אלא הם כמים ההולכים על
41 גבי הקרקע.
42 מסימת הגמרא את קושייתה: וְאִי אִמְרֵי שְׁנֵי הַשָּׂם מִיִּלְתָּא היא,
43 וחפץ שהשתנה שמו נחשב לחפץ חדש, אם כן אִפְּסִלוּ צִינור
44 שבתחילה קִבְעוּ לאדמה וְלְבִסּוֹף חִקְקוּ, נְמִי לְפִסְלֵי - גם הוא יש
45 לפסול את המקוה על ידי המים העוברים דרכו. שכן כשנחקה
46 ונעשה צינור נשתנה שמו ונעשה לחפץ אחר, ושוב אין זה אותו
47 עץ שהתחבר לקרקע בתחילה, אלא תורת כלי עליו, וממילא
48 המים העוברים פסולים מדין מים שאובים.
49 מתרצת הגמרא: שְׁאִינוּ פְּסוּל שְׁאִיכָה, דְּמִדְּרַבְּנָן היא. שכן שלשה
50 לוגים מים שאובים אינם פוסלים את המקוה מן התורה. אלא
51 גזירת חכמים היא.
52 שוב מקשה הגמרא: אִי הָבִי - אם הקילה הברייתא בפסול שאיבה
53 שהוא רק מרבבן, אם כן אִפְּסִלוּ בצינור דְּרִישָׁא שחקקו ולאחר מכן
54 קבעו בקרקע, נְמִי היה לה להקל בו שלא יפסול את מימיו בפסול
55 זה. שכן אף צינור זה קבוע עתה בקרקע, ולגבי פסול דרבנן אין לנו
56 להחשיבו לכלי.

בבא קמא. פרק שביעי - מרובה - דף סז עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזולץ)"

תוספות

רש"י

1 צלעות הבית והעובים. קרא פתיב גבי בית עולמים: המלטיס. המלטיס כדאמרין
2 בהשותפין (כ"ב דף ו). שותפים נקריים סביב פתחי חלונות ופתחי ובמקום חורי קיבת
3 הקורות: אלו המרישות. אלמא בתר הכי קרי ליה נמי מרישות: ו' וירא אמר. מריש ריהיני
4 טעמא דלא מקניא בשינוי השם משום דחוזר לבריותו הוא אם יסתר הוי כשורא
5 דמעיקרא אגל אברון תו לא מקרי משקא:
6 דמעיקרא קניא. שוקדש שחקקו נקרא
7 קניצת עץ בעלמא: ולבסוף קבעו. והמשיר בו
8 מי גשמים או מי נהר למקוה פסלו משום מים
9 שאובין: קבעו ולבסוף חקקו. לאו בלי הוא אלמא
10 ארעא סמיכתא היא: שאיבה. מה שמקוה נפסל
11 בגי' לוגין מים שאובין מדרבנן הוא: אגם. חקקו
12 דרובי דמי: הקדישן הקדש. ואסור ליהנות:
13 והרוממן. אסור לזרים אלמא קני ליה לגזילה
14 באינו: על גזיל אביו. בהגזול (לקמן ד' ק"ו) מפרש
15 לה אפילו נשבע אביו לשקר אבל אקרן מתיב
16 ליה אפילו כדאמרין התם: את גזילו. וממילא
17 אימעתט גזל אביו:

18 ה"ג
19 הא לאו הכי הדר בעיניה אמר רב יוסף מריש שמו
20 עליו דתניא צלעות הבית אלו המלמטוין והעובים
21 אלו המרישות רבי וירא אמר שינוי החוזר לבריותו
22 בשינוי השם לא הוי שינוי ושינוי השם שאינו חוזר
23 לבריותו מי הוי שינוי והרי צינור דמעיקרא קניצתא
24 והשתא צינורא ותניא צינור שחקקו ולבסוף קבעו
25 פוסל את המקוה קבעו ולבסוף חקקו אינו פוסל את
26 המקוה ואי אמרת שינוי השם מולתא היא אפי' קבעו
27 ולבסוף חקקו נמי ליפסל שאני שאיבה דמדרבנן היא
28 אי הכי אפילו דרישא נמי התם איפא תורת פלי
29 עליו פתלוש הקא אין תורת פלי עליו פתלוש מיתיבי
30 תנב והגזל והאגם הקדישן הקדש והרוממן והרומה ומעשרותיו מעשר אמרי התם איפא
31 שינוי השם דמעיקרא מביבל והשתא הרומה הקדש מעיקרא חולין והשתא הקדש אמר
32 רב הסדא א"ר יונתן מניין לשנוי שהוא קונה שגאמר והשיב את הגזלה מה ת"ל אשר
33 גזל אם בעין שגזל חוזר ואם לאו דמים בעלמא בעי שלומי האי אשר גזל מיבעי למעטי
34 גזל אביו שאינו מוסף חומש על גזל אביו א"כ נכתוב רחמנא והשיב את גזילו אשר גזל
35 למה לי למכתב ש"מ תרתי ואיפא דאמרי אמר רב הסדא א"ר יונתן מניין לשנוי שאינו
36 קונה שגאמר והשיב את הגזילה מ"מ והא פתיב אשר גזל ההוא מיבעי ליה על גזילו שלו
37 מוסף חומש ואין מוסף חומש על גזל אביו: אמר עולא מניין לראש שאינו קונה שגאמר
38 והבאתם גזול את הפסח ואת החולה גזול דומיא דפסח מה פסח דלית ליה תקנתא כלל
39 אף

40 לפי שמשנתה שמו ע"י חקקה והלא אין משנתה שמו ע"י חקקה ור"ל את המקוה ור"ל ע"י חקקה ור"ל
41 פתלוש והחטיטה שעושה כאילו עשה אותה בתלוש: שאני שאיבה דרבנן. מפרש פפרק המוכר ואת הבית (כ"ב ד' סו. ושם ד"ה כמלל): ה"ג והגזל. בהגזול בתרא (לקמן ק"ו). פריך
42 אי רבנן קשה גזלן אי רבי שמעון קשה גזל ומשני לה שפיר: מעיקרא טיבלא. ואע"ג דשינוי החוזר לבריותו על ידי שאלה כדאמרין בהאשה רבה (יבמות ד' פ"ה) ובסוף הגזול מן הדיק
43 (נדרים ד' נט). מ"מ לא חשיב ליה שינוי החוזר לבריותו פון דלא שכיחא: מעיקרא חולין והשתא הקדש. בקדשים שאין חייב באחריות לא הוה צריך ליתן טעם וז' דיש כאן שינוי רשות
44 אלא בעי לאומי אפי' בחטאת ובאשם ואע"ג דמעיקרא תורא דראובן והשתא תורא דראובן מכל מקום שינוי השם ש' כאן:
45 אמר עולא מניין לראש שאין קונה. משמע הקא דסבר עולא דראש לא קני וכן בהניזקין (גיטין ד' נה. ושם ד"ה מאי) דאמר עולא דבר תורה בין נודעה בין לא נודעה אין
46 מוכרת מ"ט יאוש כדי לא קני וקשה לר"ת דבהגזול בתרא (לקמן ד' ק"ו). גבי פלוגתא דרבי שמעון ורבנן דגבג ונזקן קאמר עולא מהלוקט בסתם אכל בידוע ד"ה
47 יאוש קני ואור"ת דבכל מקום יאוש קונה רק לענין קרוב משום דהוי מנהא בעבידה ומביא ראיה מזהיה דניזקין גיטין ד' נה: ושם) פריך התם לעולא מזהיה דגבג
48 והקדיש ואח"כ טבח ומכר משלם תשלומי פפל ואין משלם ד' וד' ותני עלה כה"ג בחוץ עגוש כרת ואי אמרת יאוש לא קני כרת מאי עבידתיה והשתא בלאו ההיא דתני
49 עלה הוה ליה למפרך מנופה דאי יאוש לא קני אם כן אין לו כח להקדיש ואמאי פטור מד' וד' האי לא טבח דהקדש אלא ודאי לכל מילי מודה עולא דראש קני רק
50 לענין הקרבה ולהכי פריך מודתני עלה דבחוץ עגוש כרת אלמא ראוי לפתח אהיל מועד ועוד מייתי ראיה ר"ת מריש לולב הגזול (סוכה ד' ל. ושם) דפסלין לולב הגזול אפי'
51 בייט שני ומפרש רבי יוחנן משום מנהא הקאה בעבידה שגאמר והבאתם גזול את הפסח גזול דומיא דפסח בין לפני יאוש בין לאחר יאוש: יאוש שלמא לפני יאוש דלא דידיה
52 היא אלא לאחר יאוש הוא קנייה בינאש מ"ט לא לא חשיב מנהא הקאה בעבידה משמע דסבר בכל דוכתי דראש קני רק לענין מנהא הקאה בעבידה (לקמן ד' ק"ו) דאם כן מאי פריך
53 לעיל אביי לרבה מקרבנו ולא הגזול דלמא בקרבנו מודה רבה כמו עולא וכו' דסבר אביי אין חילוק במיד' בסופה (שם) מתוך שיוצא בשאלו יוצא בגזול דלית ליה טעמא
54 דמנהא הקאה בעבידה הא ע"כ אית ליה דאי לאו הכי בי אמרת נמי יאוש לא קני תקשה ליה אמאי אסור להקריבו פון דשם הקדש חל עליו כדאמר דהוי יאוש ושינוי
55 השם אלא ודאי עושום דהוי מנהא הקאה בעבידה ועוד בהתיא דגיטין (ד' נה: ושם) דבעי רבא בי אוקומה רבנן ברשותיה משעת גניבה או משעת הקדישה ומאי נ"מ לגיזותיה
56 וקלודתיה ואליפא דעולא בעי לה כדמוכח סוגיא דהתם ובי עלמא קני הא ע"כ משעת יאוש גיזותיה וקלודת דידיה הו' ע"כ נראה לר"י דבכל מקום לעולא יאוש לא קני
57 וההיא דהגזול בתרא (לקמן ד' ק"ו). הוי יאוש ושינוי השם דמעיקרא משקא והשתא אברון ואע"ג דגבי קרבן נמי הוי יאוש ושינוי השם כדאמר לעיל דמעיקרא חולין והשתא
58 הקדש מכל מקום פון דאין קנוי לו אלא מחמת שהקדיש ולא הוי לו קנוי קודם פסילה רחמנא להקריבה משום מנהא הקאה בעבידה כדמוכח פפרק לולב הגזול (סוכה ד'
59 ל. ושם) דאמר ליה רב לנהו אונתרי בי ובנינו אסא מן הנכרים לגזוז אינורו כו' ופריך ולקנינורו בשינוי השם משמע דאי קנוי ליה תו לא הוי מנהא הקאה בעבידה ודוחק
60 לומר דסבר כרבי יצחק בן נחמני דלא חייש התם למנהא הקאה בעבידה ועוד אמר התם (ו' ל.א.) האי כשורא דמטלתא עבדו ביה רבנן תקנתא מפני תקנת השבים וסוכה
61 לא בעינן משלכב ולא מיפסל אלא משום מנהא הקאה בעבידה וכי קנייה בתקנתא דרבנן לא חשיב מנהא הקאה בעבידה כ"ש אי קנה קנן גמור והא דאמר בירש הגזול
62 קמא (לקמן ד' צ"ה). גזול סאה חטין סאה חטין קנהה לשה אפאה והרים מפנה חלה ביצד מברך אין זה מברך אלא מנאץ ודחי ליה התם דמצי סבר בעלמא דשינוי קונה והקא
63 משום מנהא הקאה בעבידה ע"ג דקנה קודם לכן לענין קודם פסילה רחמנא בעבידה פון דקודם פסילה רחמנא בעבידה קנאה אלא ודאי יאוש גירדא לא קני אלא מחמת שהקדישה דהיל
64 מברכנו ולא הגזול דאי יאוש קנה בינאש מ"ט לא לא חשיב מנהא הקאה בעבידה פון דקודם פסילה רחמנא בעבידה קנאה אלא ודאי יאוש גירדא לא קני אלא מחמת שהקדישה דהיל
65 יאוש ושינוי רשות או יאוש ושינוי השם כדמסיק לבסוף ולכן מפסל משום דהיל מנהא הקאה בעבידה ובהניזקין (גיטין ד' נה: ושם) נמי אי לא דתני עלה מנופה דבריייתא
66 לא מצי פריך לעולא דאע"ג דראש לא קני שפיר חל הקדש משום דהיל יאוש ושינוי השם ואדרבה מנופה דבריייתא הוי סייעתא לעולא דאי יאוש קני כי לא הקדיש
67 נמי פטור מד' וד' דשלו הוא טובח ושלו הוא מוכר כדפריך מינה לקמן (ו' סח) רבי יוחנן לריש לקיש דאמר יאוש קני ואדרבה מימה דלא פריך מינה לרב יהודה דפליג
68 התם

התם אעולא וקבר ד'אוש כדי הוי יאוש ולפיא לשוני כדמשני לקמן לריש לקיש בגון שהקדישו בעלים ביד גבב דאם פן מאי פריי ה'תם לעולא קרת מאי עבדי'תיהא הא מתחייב קרת שפיר ד'ראי לפתח אהל מועד כיון שהקדישו בעלים ו'ל דהמיל ולטעמיה אי נמי דרב ו'הודיה נמי אית ליה ד'אוש לא קני וטעמא דרב ו'הודיה דאמר בין נודעה בין לא נודעה

ה'נ וב'ת הא כתיב תחתי תחתי חד תחתי כ'ייתר כו'. וב'ת הא כתיב תרי זמני תחתי דמישתמעני חד אשור וחד אשה דאי תרוייהו אחד קיימי הכי איבעי ליה למכתב ה' ד'ב' קר' ו' צאן ו'שלם תחתי לאו מילתא היא דאיכא למימר חד תחתי אייתרף ל'רשעה אחרנא ואכתי תשעה משתמעני בין אשור בין אשה: נ'ידיים. ג'רעים כדמתרגומין ו'גוע ו'איתנגיד

מקפרת משום דלא חייש לטעמא דמ'צוה כב'הא בעב'דה ולא ג'רסין ה'תם מאי טעמא קסבר יאוש כדי קני ו'בסופה (ו' ל' ו'ש) דקאמר אלא לאחר יאוש הא קנייה ביאוש ה'פ' הא קנייה ביאוש ו'שינוי השם ומה שאין מוכיר אלא יאוש משום ד'עיי' יאוש שקדם לכן קא'ה בישינוי השם ו'אית דספרי דלא ג'רסי ביאוש אלא הא קנייה ו'תדע ד'קא ה'תם ר' יוחנן קאמר ליה ר' יוחנן אית ליה ד'אוש לא קני דאמר לקמן חיוביה בין לפני יאוש בין לאחר יאוש ו'אי קבר ד'אוש קני אמאי חייב לאחר יאוש שלו הוא טובח ו'שלו הוא מוכר ו'בהגוזל בתרא קאמר רבי יוחנן משמיה דרבי י'נאי ד'שינוי רשות ואחר כך יאוש לא קני ו'ר'ת הקשה ד'בהגוזל בתרא (לקמן ד' קיד) משמע דלעולא יאוש כדי קני ד'פריי ממתניתין ד'נטלו מוכסים חמורו ותננו לו חמור אחר תרי זה שלו ו'קאמר בשלמא לעולא כ'דוע ו'דברי הכל ו'תננו לו חמור אחר חשיב ליה ה'תם יאוש כדי דקאמר ה'תם תנא ואם נטל מחזיר לבעלים ה'ראשונים ומפרש דקסבר יאוש כדי לא קני וטעמא נראה דלא חשיב ליה שינוי רשות משום ד'ע'כ' נתונים לו ו'תייך ר'י ד'ב'ריתא ע'כ' לא איירי כמתנא ד'קא כמתניתין ק'ני הוא שלו ו'ב'ריתא ק'ני מחזיר לבעלים ה'ראשונים ועוד ד'א'כ דאמתניתין קיימא תשמי מבר'יתא לר'ה דאמר יאוש כדי קני אלא ב'ריתא איירי שהבעלים עומדים ולא תתיישב ע'רין כשנתנו לה א'ע'ג דלסוף אחר ד'אתא ל'דיה תתיישב לא קני ד'שינוי רשות דקדם יאוש לא קני כדמשמע לקמן ו'איש ג'ר'אית ליה ד'אוש לא קני אפי' לר'ה כיון דבאיסורא א'תא ל'דיה ו'צריך להחזיר הדמים א'בל מתניתין איירי לעולא כ'דוע שנתייאש מקמי ד'אתא ל'דיה וכי א'תא ל'דיה ה'ה ליה יאוש ו'שינוי רשות:

מכאן נראה שיש להבין את המשפט "אין מוכרין את הארץ" כפי שפירש רש"י, שכן המשפט מתייחס לארץ ישראל כולה ולא רק לטובחיה. כמו כן, יש לשים לב לשינוי השם "יאוש" שמתבצע כאשר הארץ נמכרת לזר, וזהו שונה מ"איש" שמתבצע כאשר הארץ נמכרת ליהודי.

אף גזול דלית ליה תננתא לא שנתא לפני יאוש ולא שנתא אחר יאוש רבא אמר מהכא קרבנו ולא הגזול אימת אילימא לפני יאוש פשיטא למה לי קרא אלא לאו לאחר יאוש ויש"מ יאוש לא קני ש"מ והא רבא הוא דאמר דגול קרבן ד'חבריה איבעית אימא הדר ביה ואיבעית אימא חד מנייהו רב פפא אמר: ומרת תשלומי ארבעה וחמשה וכו': ואמאי נילף שור שור משבת מה להלן חיה ועוף פיוצא בהן אף פאן חיה ועוף פיוצא בהן אמר רבא אמר קרא שור ושה שור ושה שני פעמים שור ושה אין מידי אחרנא לא אמרי הו מיתר אילימא שור ושה דסיפא מיתר דניכתוב רחמנא פי יגבב שור או שה וטבחו ומכרו חמשה בקר ושלם תחתי וארבע צאן תחתי או פתב רחמנא הכי הוה אימא בעי שלומי תשעה לכל אחד ואחד וכי תימא הא כתיב תחתי תחתי חד תחתי מיתר הוה מופעי ליה ל'דרשה אחרנא דתניא יכול גבב שור שוה מנה ושלם תחתי נגידין ת"ל תחתי תחתי אלא שור ושה דרישא מיתר דניכתוב רחמנא פי יגבב איש וטבחו ומכרו חמשה בקר ושלם תחת השור וארבע צאן תחת השוה אי פתב רחמנא הכי הוה אימא עד דנגיב תרי וטבח להו וטבחו פתבי לחד ואימא עד דנגיב תרוייהו ומזבין להו ומכרו פתבי לחד ואימא הוה אימא עד דנגיב תרי וטבחו וטבחו תרי ומשירי חד או מזבין חד או מכרו פתבי ואפתי הוה אימא עד דנגיב תרוייהו וטבחו תרי ומשירי חד או מכרו פתבי ואפתי הוה אימא עד דרישא מיתר דניכתוב רחמנא פי יגבב איש שור וטבחו ומכרו חמשה בקר ושלם תחתי וארבע צאן תחת השוה שור דסיפא ושה אחרנא לא: אין הגונב אחר הגנב משלם תשלומי כפול: אמר רב לא שנו אלא לפני יאוש א'בל לאחר יאוש קנאו גבב ראשון ונגבב שני משלם תשלומי כפול לגבב ראשון אמר רב ששת אימא פי ניים ושכיב רב אמר להא שמעתא דתניא אמר ר' עקיבא מפני מה אמרה תורה טבח ומכר משלם תשלומי ארבעה וחמשה מפני שזש'ת'ר'ש בחטא אימת אילימא לפני יאוש

ה'נ וב'ת הא כתיב תחתי תחתי חד תחתי כ'ייתר כו'. וב'ת הא כתיב תרי זמני תחתי דמישתמעני חד אשור וחד אשה דאי תרוייהו אחד קיימי הכי איבעי ליה למכתב ה' ד'ב' קר' ו' צאן ו'שלם תחתי לאו מילתא היא דאיכא למימר חד תחתי אייתרף ל'רשעה אחרנא ואכתי תשעה משתמעני בין אשור בין אשה: נ'ידיים. ג'רעים כדמתרגומין ו'גוע ו'איתנגיד

חמשה בקר ושלם תחתי. ומסביר הנה ד'ענא דחמשה בקר קיימא אשור וארבע צאן קיימי אשה: **אין** הגונב כו'. כ'מ'א (ר' סט) דריש לה מ'גונב מבית האישי ולא מבית הגנב ולמאן דמוקי חד בגנב וחד בטוען טענת גבב א"ש א'בל למאן דמוקי תרוייהו לטוען טענת גבב לא שייך בכלל למדרש הכי ו'צריך לומר ד'לדידיה נפקא ליה למעוטי גבב אחר הגנב מ'קרא אחרנא: אמר רבי עקיבא כו'. מפל הנהו ד'פריי ה'כא ל'רב ה'מ' למפרך לעיל ל'ר'ה ה'מ' למפרך ל'רב אלא ד'ר'ה ד'אייירי בגולן פריי ליה ממילי ד'גולן ו'ל'רב ד'מייירי בגנב ניחא ליה למפרך ממילי ד'גבב א'ע'פ' שאין סב'רא לחלק ועוד דכמו שהוקשה בבית המדרש נקבעו כ'מ'א ו'ל'תרוייהו ה'ה מ'צי' למפרך מחתיא ד'גבב והקדיש ד'פריי מ'יה לקמן רבי יוחנן לריש לקיש:

56 שה, משום דהא פתית' פתית' תפתית' פעמיים, ואם כוונת התורה
57 לחייב תשעה היה נאמר 'חמשה בקר וארבע צאן ישלם תחתיו',
58 וממה שהתורה חילקה אותם לשנים וכתבה 'חמשה בקר ישלם
59 תחתיו וארבע צאן תחתיו' יש ללמוד שהכוונה חמשה בקר תחת
60 השור וארבע צאן תחת השוה, וממילא שוב יש לומר ש'שור' ו'שה'
61 שהזכרו כאן, כשאמרה תורה 'חמשה בקר ישלם תחת השור'
62 וארבע צאן תחת השוה, מיותרים הם. אם תאמר כך, יש לדחות
63 את דבריך, משום שה' תפתית' מיותר – מיותר הוא, והוא – אותו
64 'תחתיו' מיכתי' ליה לדרשה אחרת – נצרך הוא לדרשה אחרת,
65 דתניא, 'כול הייתי אומר שאם נגב אדם שור שנה מנה – מאה זוז,
66 שישלם תחתיו שוריים נגדין – כחושים וקרובים למות, תלמוד לומר
67 'תפתית' 'תפתית' פעמיים, 'תחת השור' ו'תחת השוה', ללמד
68 שמשלם שור שהוא תחתיו ושוה כמותו. ומעתה אין לשאול למה
69 כתבה התורה 'תחתיו' פעמיים, כיון שבאה בזה ללמד שמשלם
70 שוריים בשלם בערכם למה שנגב, וכיון שכן שוב יש לומר שאילו
71 נכתב 'חמשה בקר ישלם תחתיו וארבע צאן תחתיו' הייתי אומר
72 שחייבה התורה לשלם תשעה על כל גניבה, ואם כן אי אפשר
73 לומר שהשור ושה המיותרים הם אלו הכתובים בסופו של הפסוק.
74 הגמרא דנה באפשרות אחרת בשאלה איהו שור ושה מיותרים:
75 אלא כוונת רבא לשור ושה דרישא – שבתחילת הפסוק, שנאמר 'כי
76 יגב איש שור או שה', שהוא מיותר, משום דנכתוב דתניא 'כי יגב
77 איש וטבח' (א' מקרא) [א' מקרא] חמשה בקר ישלם תחת השור וארבע
78 צאן תחת השוה, וממה שהזכירה התורה שור ושה גם ברישא, הרי
79 זה בא ללמד שרק על שור ושה נאמר דין ארבעה וחמשה. הגמרא
80 מקשה על הסבר זה בדברי רבא: 'אי כתב דתניא חכי – אם היה
81 נכתב כך, הוה אמנא שאין משלם עד דנגיב תרי וטבח להו – עד
82 שיגנוב שתי בהמות וטבח אותן, ואם כן אין השור והשה שברישא
83 מיותרים שהרי אי אפשר שלא לכתוב ברישא 'שור או שה' שמכך
84 יודעים אנו שחייב ארבעה וחמשה על טביחה הוא אף כשנגב אחד
85 בלבד. משיבה הגמרא: אין לטעות ולומר כך, משום ש'תחתיו'
86 פתית, בלשון יחיד, שהמשמעות היא שטבח לחד בלבד. שואלת
87 הגמרא: ואימא – ועדיין יש להזכיר 'שור או שה' ברישא, בכדי
88 שלא נאמר שאינו חייב ארבעה וחמשה על מכירה עד דנגיב
89 תרנייהו ומוזבין להו – עד שיגנוב שתי בהמות ומכרם. משיבה
90 הגמרא: אין לטעות ולומר כן, משום ש'מכרו' פתית, בלשון יחיד,
91 שהמשמעות היא שמכר לחד בלבד. שואלת הגמרא: ואימא הוה
92 אמנא – ועדיין יש להזכיר 'שור או שה' ברישא, שאם לא כן הייתי
93 טועה לומר שאינו משלם עד דנגיב תרי וטבח תר ומוזבין תר – עד
94 שיגנוב שתי בהמות וטבח אחת ומכר אחת. משיבה הגמרא: גם
95 בזה אין לטעות משום ש'מכרו' או 'מכרו' פתית, שמשמע שעשה
96 או זה או זה. שואלת הגמרא: ואפתי הוה אמנא עד דנגיב תרנייהו
97 וטבח תר ומשייר תר או מוזבין תר ומשייר תר – עדיין הייתי אומר
98 שאינו משלם עד שיגנוב את שניהם, וכאמור בפסוק שמשלם
99 'תחת השור' ו'תחת השוה', ומשמע שנגב את שניהם, ורק לגבי
100 הטביחה או המכירה מדובר שטבח אחד ואת השני השאיר, או
101 שמכר אחד ואת השני השאיר, כאמור ו'טבחו או 'מכרו'.
102 אלא מה שאמר רבא ש'שור' ו'שה' מיותרים, כוונתו שהשור דסיפא
103 והשוה דרישא מיותר – מיותרים הם, כיון דנכתוב דתניא – שיכולה
104 התורה לכתוב 'כי יגב איש שור וטבח' (ומכרו) [א' מקרא] חמשה
105 בקר ישלם תחתיו וארבע צאן תחת השוה, והמשמעות היא שאם
106 יגנוב שור וטבח או מכרו ישלם חמשה ואם יעשה כן בשה ישלם
107 ארבעה, ואם כן, שור דסיפא ושוה דרישא למה לי, שפעם מנה ששור
108 ושוה, אין – כן, רק בהם נאמר דין תשלומי ארבעה וחמשה, ואילו
109 מדי אחרת – בהמות אחרות, וכן חיות ועופות, לא נאמר בהם דין
110 זה:

1 אף פסול קרבן זוויל, דלעולם לית ליה תפנתא להקרב למזבח כמות
2 שהוא, לא שנא לפני יאוש, ולא שנא אחר יאוש, וגם אם הקדישו
3 לאחר שהתיאשו בעליו ממנו אינו כשר למזבח.
4 מקור נוסף לכך שיאוש אינו קונה בגזילה: רבא אמר, מהא למדנו
5 שאין יאוש קונה בגזילה. ששינו בבדייתא. נאמר בפרשת עולה
6 כשר להקריבה, ולא קרבן הגזול. ומכאן שדווקא 'קרבנו' של המקריב
7 כשר להקריבה, ולא קרבן הגזול. מפרש רבא את דברי הברייתא,
8 אימת נאמר דין זה. אילמא שהקדיש הגולן את הבהמה הגזולה
9 לפני יאוש הבעלים ובא להקריבה, הלא פשיטא שאינה ראויה
10 להקריבה, ולמה לי קרא לפוסלה למזבח. שהרי אין חל עליה
11 ההקדש וחולין גמורים היא, שכן אינה של הגולן, ואין אדם
12 מקדיש דבר אינו שלו. אלא לאו – בהכרח שהקדישה הגולן לאת
13 יאוש הבעלים, ומשמיענו הכתוב שגם באופן זה היא פסולה
14 להקריבה. ואם כן שפעם מנה, יאוש לא קני בגזילה.
15 מטעימת הגמרא: אכן שפעם מנה מבייתא שיאוש אינו קונה את
16 הגזילה.
17 שואלת הגמרא: כיצד הוכיח רבא מדברי הברייתא האמורה
18 שיאוש אינו קונה, והא רבא עצמו הוא דאמר לעיל (סו): שברייתא
19 זו מדברת באופן דגול קרבן דתבריה, לאחר שכבר הקדישו בעליו
20 למזבח, שאין הגולן קונה אותה ביאוש משום שהקדש אינו גזול,
21 ואין בו לגולן קנייני גזילה. אבל אם גזל בהמת חולין להקדישה
22 לאחר יאוש יתכן שדיא כשירה להקריבה. ואם כן איך הוכיח
23 שיאוש אינו קונה בגזילה.
24 מתרצת הגמרא קושיא זו בשני אופנים: איבעית אימא, תר (חזרו)
25 ביה רבא ממה שהעמיד לעיל את הברייתא בגזול בהמה מוקדשת,
26 ולבסוף העמידה בגזול בהמת חולין והקדישה, ועל כן הוכיח שפיר
27 מדבריה שיאוש אינו קונה. ואיבעית אימא, תר מינייהו – אחת
28 משתי המימרות אלו הסותרות זו את זו, רב פסא תלמידו של רבא
29 אמרה, ולא רבא.
30 שינו במשנה. ומדת תשלומי ארבעה וחמשה וכו', למי שטבח ומכר
31 בהמה שנגב, אינה נוהגת אלא בשור ושה בלבד:
32 הגמרא מבארת מדוע אין אנו לומדים משור ושה לכל בעלי
33 החיים. שואלת הגמרא: ואימא, נילף – הלא נוכל ללמוד בגזירה
34 שוה 'שור' ו'שור' משבת, מה להלן, לגבי שבת, תיה ועוף כיוצא בהן,
35 אף כן, בתשלומי ארבעה וחמשה על גניבה, תיה ועוף וכל
36 הבהמות כיוצא בהן, שדינם שוה לשורו ושיו. משיבה הגמרא:
37 אמר רבא, אמר קרא 'שור ושוה' 'שור ושוה' שני פעמים, שמתחילה
38 נאמר 'כי יגב איש שור או שה' ושוב נאמר 'חמשה בקר ישלם
39 תחת השור וארבע צאן תחת השוה', ופעם אחת משתידן מיותרת,
40 והרי זה בא ללמד ששור ושוה אין – כן, יהיה נוהג בהם דין זה של
41 תשלומי ארבעה וחמשה, ואילו מדי אחרת – דברים אחרים, לא
42 יהיה נוהג בהם דין זה.
43 הגמרא מבררת את דברי רבא: אמרי – אמרו בני הישיבה ודנו
44 בדברי רבא, ושאלו, תי מיתר – איזו פעם מיותרת, אילמא שור
45 ושוה דסיפא – המוזכרים בסוף הפסוק, מיתר, ומשום דנכתוב
46 דתניא – שיכולה היתה התורה לכתוב 'כי יגב שור או שה וטבח' (ומכרו)
47 [א' מקרא] חמשה בקר ישלם תחתיו וארבע צאן תחתיו' בלא
48 להזכיר שור ושה בסופו כלל, הלא אי כתב דתניא חכי – אם היתה
49 התורה כותבת כן, הוה אמנא בעי שלומי – הייתי אומר שעליו
50 לשלם תשעה פעמים לכל אחד ואחד ממה שנגב, שבין לשור ובין
51 לשה ישלם חמשה בקר וארבע צאן, שהרי לא היה נאמר אלא
52 ישלם חמשה תחתיו וארבעה תחתיו, דהיינו תשעה, ולא היה
53 מפורט בפסוק שהכוונה היא שחמשה על שור וארבעה על שה.
54 הגמרא דנה במה שאפשר לטעון כדי לדחות טענה זו: וכי תימא
55 להשיב על כך, שלא נטעה לחייב תשעה על כל גניבה בין שור בין

56 החפץ לראשון, וכיון דשבר שלו גנג, עליו לשלם לו כפל. אלא
 57 לאו שמע מינה שיאוש לא קני, וקשיא לרב שאמר שיאוש קונה.
 58 דוחה הגמרא: אמר רבא, ותקפרא – אדרבה, הסבר את הברייתא,
 59 הא מתרצתא היא – האם מתורצת ומובנת היא, אלא דקתני סיפא,
 60 בדין השלישי, גנג ומכתב וקא אחר ונגבו ראשון משלם תשלומי
 61 ארבעה וחמשה ושני אינו משלם אלא קרן, ומי אכא למאן דאמר –
 62 האם יש הסובר ששינוי מעשה לא קני, וכאן שטבחה, קנאה בשינוי
 63 והיא שלו, ולמה לא ישלם לו הגנג השני גם כפל. אלא בהכרח יש
 64 לפרש את הברייתא באופן אחר וממילא לא יקשה גם לרב,
 65 שלעולם בולה מדברת שהגנג השני גנבה לפני יאוש ואיפוך סיפא
 66 למציעתא ומציעתא לסיפא – ויש להחליף את פסק ההלכה בין
 67 הדינים השני והשלישי, ואימא הכי, גנג שור או שה ומכר אותו,
 68 וקא אחר ונגבו מהקונה, הגנג הראשון משלם לבעלים תשלומי
 69 ארבעה וחמשה, והגנג השני אינו משלם לגנג הראשון אלא קרן,
 70 דמה שנמכר לאדם אחר שהוא שינוי רשות, בלא שהיה עמו גם
 71 יאוש בעלים לא קני, ונמצא שעדיין הבהמה של הראשון והשני
 72 שגנבה מהגנג פטור מלשלם עליה תשלומי כפל. גנג שור או שה
 73 ומכתב, וקא אחר ונגבו ממנו, הגנג הראשון משלם תשלומי ארבעה
 74 וחמשה לבעלים, והגנג השני משלם לגנג הראשון תשלומי כפל,
 75 משום דקתנייה – שקנאו הגנג הראשון בשינוי מעשה במה שטבחה,
 76 והיא שלו, ונמצא שהגנג השני גונב מהבעלים ודינו לשלם כפל.
 77 באופן זה התיישב גם שתי האלות על רב, שכן מה שהוקשה על
 78 רב הוא מכיון שסברנו שהברייתא מדברת אחר יאוש, כמו שהיה
 79 מוכח מהמציעתא, ומבוואר בברייתא שאף על פי כן לא קנה הגנג
 80 את הגניבה, ועתה שהוחלפו הסיפא והמציעתא, כבר אין להוכיח
 81 זאת.
 82 הגמרא מביאה דחייה למה שהוכיח רבא מהסיפא שיש להגיה את
 83 הברייתא: רב פפא אמר, לעולם לא תיפוך את דברי הברייתא, ומה
 84 שקשה מדוע בגנב וטבח ובא אחר וגנג ממנו אין השני משלם אלא
 85 קרן, הלא קנאו הראשון בשינוי, התשובה לכך היא שהסיפא דעת
 86 בית שמאי היא, דאמרי שינוי במקומה עומד, ואינו קונה. שואלת
 87 הגמרא: אי הכי שעדיין אפשר להעמיד את הברייתא אחר יאוש,
 88 עדיין קשיא רישא ומציעתא של הברייתא לרב, שמבוואר בדין
 89 הראשון והשני שיאוש אינו קונה, וכפי ששאלנו לעיל. מיישבת
 90 הגמרא: אמר רב כיד, לעולם בולה של הברייתא לפני שהיה יאוש
 91 בעלים, ושוב לא קשה דבר על רב, והקא במציעתא, שנאמר שאם
 92 גנב ומכר ובא אחר וגנבו שהגנג הראשון משלם ארבעה וחמשה
 93 לגנג והגנג השני משלם כפל לקונה, שמוזכר מוכח לכאורה
 94 שמדובר אחר יאוש, במאי עסקינן, שנתייאשו תבעלים לאחר
 95 המכירה בעת שהיתה הבהמה אצל הלוקח ולא נתייאשו בעת
 96 שהיתה אצל הגנג, דתהו ליה – שהיה כבר יאוש (ושינוי רשות),
 97 ולפי שלא היה אצל הגנג הראשון יאוש בעלים ולא זכה בשור או
 98 בשא ונמצא שמכר שור או שה של הבעלים, לכך משלם להם
 99 ארבעה וחמשה, אבל אצל הקונה כבר היה יאוש בעלים וזכה בו,
 100 והרי זה ככל חפץ הגנג מבית בעליו ולפיכך הגנג השני משלם
 101 כפל לקונה. ולא תימא – ואל תאמר שמה שהברייתא העמידה
 102 במציעתא את החיוב של הגנג השני בכפל דווקא באופן זה, ולא
 103 ביארה כן כבר ברישא ובאופן פשוט יותר שהשני גנב מהראשון
 104 אחר יאוש בעלים שקנה הגנג הראשון ביאוש ולכך הגנג השני
 105 משלם כפל לגנג הראשון כיון שהוא בעליו של החפץ, אל תאמר
 106 שזהו משום דקתני יאוש ושינוי רשות דווקא, ולכן אין אופן שישלם
 107 הגנג השני לגנג הראשון אפילו היה יאוש ברשותו, אלא באמת
 108 אפילו ביאוש לחודיה – לברו, נמי קני גנג, אלא מה שלא נקטה
 109 הברייתא אופן שהגנג השני גנב מהראשון אחרי יאוש, משום דלא
 110 משפחת דמשלמי תרויהו – שאין אתה מוצא אופן אחד שבו יצויר

המשך בעמוד 45

1 מי אכא – האם הועילו מעשיו שנחשב בכך שנשתרש בחטא, הלא
 2 כיון שלא נתיאשו הבעלים, אין המכירה מועילה כלל, שלכל
 3 הדעות אין שינוי רשות מועיל לגנג לקנות את החפץ בלא יאוש,
 4 אלא לאחר יאוש, ואי סלקא דעתך שיאוש לברו קני והחפץ הוא של
 5 הגנג, אמאי כשהוא טובח ומוכר הוא משלם תשלומי ארבעה
 6 וחמשה, הלא את שלו הוא מוכר ואת שלו הוא מוכר. ועל כרחק
 7 שאין יאוש קונה עד שיהיה שינוי רשות, ואז נקנה לקונה. דוחה
 8 הגמרא: אמר בני הישיבה, כדאמר רבא להלן, שיש לתקן בברייתא
 9 ולומר 'מפני ששנה בהמא, הקא נמי נתקן הברייתא שחיובו הוא
 10 מפני ששנה בהמא, במה שמכרה או טבחה אחר שגנבה, ואף שאין
 11 המכירה מועילה, ובאמת חיוב טבחה ומכירה הוא לפני יאוש
 12 בלבד.

13 הוכחה אחרת שאוש אינו קונה: תא שמע, נאמר (שמות כא לו)
 14 'ומכחו או מכרו, ויש ללמוד זה מזה, מה מביחה, שאינה חוזרת
 15 הבהמה להיות כפי שהיתה קודם, אף מכירה, שאינה חוזרת עוד
 16 לבעלים. ויש לברר, אימת – אימתי היתה מכירה זו, אילימא לפני
 17 יאוש, אמאי אינה חוזרת לבעלים, הלא אינה מועילה כלל, אלא
 18 לאחר יאוש בעלים, ואי סלקא דעתך קנייה הגנג ביאוש לבד, אמאי
 19 משלם ארבעה וחמשה, הלא את שלו הוא מוכר ואת שלו הוא מוכר,
 20 ובהכרח שאין יאוש קונה, וחיוב הוא על ידי המכירה כיון שאצל
 21 הקונה מלבד מה שנתייאשו הבעלים אף נתנה הרשות ולכן אין
 22 המכירה חוזרת. דוחה הגמרא: כדאמר רב נתן להלן, שהברייתא
 23 באה למעט פריט לאופן שהקנה הגנג את הגניבה לעשות מלאכה
 24 שלשים יום, הקא נמי ניישב כאן, שבאה לומר פריט לשהקנה את
 25 הגניבה לשלשים יום, שכיון שאחר שלושים הימים היא חוזרת
 26 אליה, אין זו מכירה אלא שכירות בעלמא, ואינו חיוב עליה
 27 ארבעה וחמשה.

28 הגמרא מקשה מברייתא אחרת: מיהיבי, שינוי בברייתא, שלוש
 29 הלכות בגונב מהגנג. הראשון, גנג ובא אחר וגנג. השני, גנג
 30 ומכר ובא אחר וגנג. השלישי, גנג וטבח ובא אחר וגנג. הדין
 31 הראשון, גנג מחבירו, וקא אחר ונגבו מהגנג, הגנג הראשון משלם
 32 לגנג תשלומי כפל, והגנג השני אינו משלם אלא קרן – את הגניבה
 33 בלבד, ואותה הוא נותן לגנג הראשון, אבל אינו משלם כפל,
 34 שחיוב כפל נאמר רק בגונב מהבעלים ולא מהגנג. הדין השני, גנג
 35 שור או שה ומכר אותו, וקנאו הקונה ביאוש ושינוי רשות, וקא גנב
 36 אחר ונגבו מהקונה, הגנג הראשון משלם תשלומי ארבעה וחמשה
 37 לבעל השור והשה, והגנג השני משלם תשלומי כפל לקונה, שהיה
 38 גנב ממנו דבר שהוא שלו. הדין השלישי, גנג שור או שה ומכתב
 39 אותו, וקא אחר ונגבו ממנו, הגנג הראשון משלם לבעל השור או
 40 השה תשלומי ארבעה וחמשה, והגנג השני אינו משלם לראשון
 41 תשלומי כפל על איברי הבהמה הטבוחים שגנב, אלא קרן בלבד,
 42 כדיון גונב מהגנג שמשלם רק קרן. שואלת הגמרא: קתני מיהא
 43 מציעתא – כתוב באמצעיתיה של הברייתא, בדין השני, שאם גנג
 44 ומכר וקא אחר ונגבו הראשון משלם תשלומי ארבעה וחמשה והשני
 45 משלם תשלומי כפל לקונה, אימת – אימתי היתה מכירה זו, אילימא
 46 לפני יאוש, קשה, שהגנג השני אמאי משלם תשלומי כפל לקונה,
 47 וכי שינוי רשות בלא יאוש, מי אכא למאן דאמר – האם יש האומר
 48 דקני. אלא פשיטא שמכרו לאחר יאוש, שקנאו הקונה על ידי יאוש
 49 ושינוי רשות, ואי סלקא דעתך שיאוש לברו קונה את החפץ לגנג,
 50 אמאי משלם הגנג הראשון תשלומי ארבעה וחמשה לגנג, הלא
 51 דקדיה הוא דבין – את השור והשה שלו מכר. ותו – ועוד קשה,
 52 דקתני ברישא, בדין הראשון, גנג ובא אחר ונגבו ראשון משלם
 53 תשלומי כפל והשני אין משלם אלא קרן, מכר, והרי לאחר יאוש
 54 קיימינן – אנו עוסקים, וכמו שהוכחנו, ואי סלקא דעתך שיאוש
 55 קונה, אם כן הגנג השני, אמאי אינו משלם אלא קרן, הרי נקנה

בבא קמא. פרק שביעי - מרובה - דף סח עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזולץ)"

רכו תוספות

1 הכי קשה מעינתא לרב. דאין לחופכו כיון דבריייתא לא מוכחא מידי שצריך לתרצה
2 ולתקפה:
3 טביחה דאהנו מעשיו. משמע דסבר ר"א דשינוי קונה דאהנו מעשיו משמע לאפקי
4 מרשות בעלים דומיא דאהנו מעשיו דמכירה וקשה לפי רש"ם דמפרש בפ"ק (ר"א).
5 אהא דאמר עולא א"ר אלעזר שמון לגב ולגולן
6 דהיינו לענין פחת נבילה דהוי דנגול משום דלא
7 קני לה גולן בשינוי ו"ל דדוקא בשינוי שאין
8 הגולן עושה בידים לא קני בגון שמתה הנבחה
9 אבל שינוי שעושה הגולן בידים בגון טביחה
10 מודה ר"א דקני א"ר אהנו מעשיו דטביחה היינו
11 שמחקה מן הבעלים ולא דקני ליה ולא הוי
12 כאהנו מעשיו דמכירה:
מה

מי איבא נשתרש. הא לא אהנו מעשיו דשינוי רשות ששינויה מרשותו לרשות לוקח בלא
1 איש ליקא למי' דקני: לאחר יאוש. דאהנו מעשיו דהשתא קני לוקח בתרמי יאוש ושינוי
2 רשות ואי ס"ד יאוש. גרידא קניה גבא אמאי משלם ארבעה וחמשה הא דמי בעלמא הוא
3 דאית להו לבגלים גביה ושליו טבח ומכר: בראמר רבא. לקמן בשמעתין: ששנה בחטא.
4 ולעולם לפני יאוש ואע"פ דלא אהנו מעשיו
5 מתיב: שאינה חוזרת. קס"ד דה"ק קולא מתיב
6 אלא היבא דמכירתו מכירה גמורה וקנייה לוקח:
7 אמאי אינה חוזרת. שינוי רשות בלא יאוש מי
8 קני: לאחר יאוש. דכי מטא ביד לוקח איבא
9 תרתי יאוש ושינוי רשות וקנייה: ואי ס"ד קנייה.
10 גב ביאוש גרידא אמאי משלם כו': בראמר רב
11 נחמן. לקמן בשמעתין: פרש לשהקנה לו
12 לשלשים יום. כלומר לעולם לפני יאוש והאי
13 אינה חוזרת דקתני לא למעשה היבא דלא אהנו
14 מעשיו דאע"פ דלא אהנו חייביה רחמנא הואיל
15 וישנה בחטא אלא למעשה היבא דלא מכר גב
16 ללוקח אלא לעשות בה מלאכה שלשים יום
17 דהוא כשכירות בעלמא: ושני אינו משלם אלא
18 קרו. לגב ראשון דכתיב ונגב מבית האיש גב
19 ומכר. קנייה לוקח בשינוי רשות הלכך (ראשון
20 משלם ד' וה') שני משלם כפל ללוקח: ושני אינו
21 משלם אלא קרו. ולקמן פרוך אמאי לא משלם
22 כפל את קנייה גב ראשון בשינוי מעשה: אימת
23 מקרה אילמא לפני יאוש השני אמאי משלם
24 כפל: אלא פשיטא לאחר יאוש. דאיבא תרתי
25 ביד לוקח: ואי ס"ד כו'. ואי קשיא הא וכול
26 לתרוצה בגון שנתיאשו בעלים לאחר מכירת
27 גב דקונה לוקח וביד גב לא קיה יאוש לקנותה
28 ד"ו משני ליה לקמן: מכרי' לאחר יאוש קיימינן.
29 דע"כ הכי מוקמת לה משום מציעתא: אלא
30 בוקל לפני יאוש. ומש"ה רישא שני פטור מכפל:
31 ואיפוד סיפא למציעתא כו'. ותני במציעתא שני
32 אין משלם אלא קרו דלא קנייה לוקח בשינוי
33 רשות בלא יאוש: א"ל. ולתאר יאוש מוקמת לה
34 קשיא רישא ומציעתא לרב: א"ר זבד בוקל
35 לפני יאוש. ואפסוי נמי לא תפקה וסיפא
36 בדאוקמנא כבי"ש ומציעתא דקתני שני משלם
37 כפל בגון שנתיאשו הבעלים לאחר מכירה ולא
38 נתיאשו בני גב ולחכי ראשון משלם ד' וה'
39 דלא הוי יאוש בני דליקנייה ורישא נמי לפיכך
40 שני פטור מכפל: ולא תיקא. הא דנקט מתני'
41 חיובא דשני גבי לוקח ולא נקט לה לחיוב דשני
42 גבי ראשון ותוקמה נמי בלאחר יאוש בדמשי
43 בלוקח משום דבעי יאוש ושינוי רשות אלא
44 ביאוש לחודיה נמי קני כרב ואם גבה מראשון
45 לאחר יאוש משלם לו כפל: אלא. להכי נקט
46 תנא כלבליה מלקחא בדיקא יאוש גבי גב משום
47 דלא משבחת לה דמשלמי תרנויהו האי
48 דשני ביד ד' וה' והאי כפל: אלא נהכי. דאי הוי
49 יאוש גבי גב לא מתייב קטא במכירתו ד' וה'
50 ובין ומציעתא לא סגי לה אלא לפני יאוש תנא
51 נמי לרישא בלפני יאוש ופטור מכפל: חיובא
52 לאחר יאוש הוא דאתנו מעשיו. משקנאו לוקח ותלקא אמורי' ניבדו רב סבר יאוש קני הלכך לא מתייב אלא בלפני יאוש דאי לאור יאוש שלו הוא טובח ומוכר ורב נחמן ורב ששת
53 סברי יאוש גרידא לא קני ומשום הכי לאחר יאוש מתייב ומיהו בהא פליגי דרב נחמן לא בעי אהנו מעשיו הלכך אפילו לפני יאוש גרידא נמי חייב ורב ששת בעי מכירה גמורה:
54 נשתרש. עשה שרשין משמע דאהנו מעשיו:
55 תדע

שלו הוא טובח שלו הוא מוכר בראמר רב נחמן פרט לשהקנה לשלשים יום הכא נמי פרט
1 לשהקנה לשלשים יום מתייב גב ובא אחר ונגבו הראשון משלם תשלומי כפל והשני אינו
2 משלם אלא קרו בלבד גב ומכר ובא אחר ונגבו הראשון משלם תשלומי ארבעה וחמשה
3 והשני משלם תשלומי כפל גב וטבח ובא אחר ונגבו הראשון משלם תשלומי ד' וה' והשני
4 אינו משלם תשלומי כפל אלא קרו בלבד קתני מיהא מציעתא גב ומכר ובא אחר ונגבו
5 הראשון משלם תשלומי ד' וה' והשני משלם תשלומי כפל אימת אילמא לפני יאוש שני
6 אמאי משלם תשלומי כפל שינוי רשות בלא יאוש מי איבא למ"ד דקני אלא פשיטא לאחר
7 יאוש ואי ס"ד יאוש קונה אמאי משלם תשלומי ד' וה' דידיה הוא דיובין ותו דקתני רישא
8 גב ובא אחר ונגבו ראשון משלם תשלומי כפל והשני אין משלם אלא קרו מכרי' לאחר
9 יאוש קיימינן ואי ס"ד יאוש קונה שני אמאי אינו משלם אלא קרו אלא לאו ש"מ יאוש לא
10 קני וקשיא לרב אמר רבא ותסברא הא מתרצתא היא אלא דקתני סיפא גב וטבח ובא
11 אחר ונגבו ראשון משלם תשלומי ארבעה וחמשה ושני אינו משלם אלא קרו וכו' איבא
12 למ"ד שינוי מעשה לא קני אלא לעולם בוקל לפני יאוש ואיפוד סיפא למציעתא ומציעתא
13 לסיפא ואימא הכי גב ומכר ובא אחר ונגבו הראשון משלם תשלומי ארבעה וחמשה והשני
14 אינו משלם אלא קרו דשינוי רשות בלא יאוש לא קני גב וטבח ובא אחר ונגבו הראשון
15 משלם תשלומי ארבעה וחמשה והשני משלם תשלומי כפל דקנייה בשינוי מעשה רב כפא
16 אמר לעולם לא תיפוד סיפא כ"ש היא דאמרי שינוי במקומה עומד אי הכי קשיא רישא
17 ומציעתא לרב א"ר זבד לעולם בוקל לפני יאוש והב"ע שנתיאשו הבעלים בלוקח ולא
18 נתיאשו בגב דה"ל יאוש (ושינוי רשות) ולא תיקא משום דבעינן יאוש ושינוי רשות אלא
19 אפילו ביאוש לחודיה נמי קני גבי גב אלא דלא משבחת דמשלמי תרנויהו ונגב ראשון ונגב
20 שני אלא בהכי: איתמר המוכר לפני יאוש רב נחמן אמר חייב רב ששת אמר פטור רב
21 נחמן אמר חייב ומכרו אמר רחמנא והא זבין לא שנתא לפני יאוש לא שנתא לאחר יאוש רב
22 ששת אמר פטור חייביה לאחר יאוש הוא דאהנו מעשיו אבל לפני יאוש דלא אהנו מעשיו
23 לא מתייב דומיא דטביחה בעינן דאהנו מעשיו א"ר ששת מנא אמיןא לה דתניא א"ר
24 עקיבא מפני מה אמרה תורה טבח ומכר משלם ד' וה' מפני שנשתרש בחטא אימת אילמא
25 לפני יאוש מי איבא נשתרש אלא לאו לאחר יאוש הוא אמר רבא מפני ששנה בחטא ת"ש
26 ומכרו מה טביחה שאינה חוזרת אף מכירה שאינה חוזרת אימת אילמא לפני יאוש
27 אמאי אינה חוזרת אלא לאחר יאוש וש"מ חיובא לאחר יאוש הוא תרנויהו רב נחמן פרט
28 לשהקנה לו לשלשים יום וא"ר אלעזר סבר חייביה לאחר יאוש הוא דאמר ר' אלעזר
29 תדע

1 תדע
2 מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד
3

57 והמכירה, שכיון שהקדיש את הבהמה נמצא טובח ומוכר בהמה
58 של הקדש שאין חייב עליה כפל וארבעה וחמשה. ומעתה יש
59 לשאול, אימת - אימתי מדובר שהקדיש את הבהמה, אלא
60 שהקדיש אותה לפני יאוש בעלים, קשה, מי קדוש - האם היא
61 קדושה, הלא לגבי הקדש ואיש כי יקדיש את ביתו קדש לה' אמר
62 דהקדש (ויקרא כו יד). מה ביתו שהוא מקדיש שלו הוא, אף כל דבר
63 אינו מוקדש אלא אם הוא שלו, ואיך הוא יכול להקדיש בהמה
64 שאינה שלו. אלא פשיטא שמדובר שהקדיש את הבהמה לאחר
65 יאוש, ובהקדש נעשה שינוי רשות וקנה ההקדש עם היאוש, ויש
66 לדייק מכך, טעמא דהקדוש - דווקא מפני שהקדיש הוא דמינו
67 משלם תשלומי ארבעה וחמשה, דכי קא טבח דהקדש קא טבח -
68 מפני שטבח בהמה של הקדש ואין משלמים ארבעה וחמשה
69 להקדש, אכל אם לא הקדיש את הבהמה, דינו הוא שאם טבח או
70 מכר אותה משלם תשלומי ארבעה וחמשה לבעלים, ואי סלקא
71 דעתך שיאוש קונה את החפץ לגב, אמאי - מדוע משלם, הרי כיון
72 שנתתיאשו נמצא ששלו הוא מוכר שלו הוא מוכר, ויש ללמוד מזה
73 שיאוש אינו קונה אם לא היה גם שינוי רשות.
74 ריש לקיש משיב: אמר ליה ריש לקיש, לעולם מדובר שלא
75 נתייאשו הבעלים, שאילו נתייאשו לא היה חייב על הטביחה
76 והמכירה גם ללא ההקדש, והקא פטאי עסקינן גזון שהקדישוהו
77 בעלים את הבהמה בהיותה ביד הגנב, ולכן אילולי הקדשם היה
78 משלם ארבעה וחמשה לבעלים, אבל כיון שהקדישו פטור, משום
79 שאין משלמים להקדש ארבעה וחמשה. שואלת הגמרא: ומי קדוש
80 - האם חל הקדש זה שהקדישו הבעלים את הבהמה שביד הגנב,
81 והאמר רבי יוחנן, גזל ולא נתייאשו הבעלים, שנינו אין יכולין
82 להקדיש, זה הגולן, לפי שאינו שלו, וזה, הנגול, לפי שאינו ברשותו,
83 ואם כן כיצד יכולים הבעלים להקדישה. מיישבת הגמרא: אמרי
84 - אמרו בני הישיבה, הוא, ריש לקיש, דאמר את דבריו שיכולים
85 הבעלים להקדיש חפץ אף שאינו ברשותם, משום שסבר פצנעין,
86 הסוברים שיכול אדם להקדיש גם דבר שאינו ברשותו. דתנן -
87 ששינוי במשנה (מעשר שני פ"ה מ"א) לגבי כרם רבעי שיש חשש
88 שעוברי דרכים יאכלו ממנו בלא פדיון, שהצנעין, והם חסידים
89 החפצים להציל בני אדם מעבירה, מניחין את המעות במקום ידוע
90 לדבר זה, ואומרים, כל הנלקט מכרם זה היום יהא מהולל על
91 המעות האלו, ועל ידי כך יוצאים הפירות שלקטו לחולין. והנה
92 כאן אף שהפירות הם שלהם, מכל מקום אינם ברשותם, ואף על
93 פי כן מועיל החילול של אותם פירות על המעות, ומוכח
94 שלשיתם יכול אדם לחלל, והוא הדין להקדיש, גם דבר שאינו
95 ברשותו.
96 שואלת הגמרא: אם הקדישו בעלים את הבהמה ברשות הגנב,
97 למה ישלם כפל, והרי חזרה קרן לבעלים, שבכך שהקדישהו
98 הבעלים והם אלו שהעבירה לרשות הקדש, הרי זה כאילו
99 החזירה הגנב לבעליה, ואין גנב משלם כפל אלא כשנמצאה
100 הגניבה כשהיא בידו על ידי שהעידו כן עדים, וכפי שנאמר (שמות
101 כב א) 'אם המצא תמצא בידו הגניבה', מיישבת הגמרא: מדובר
102 בנשואו עדים וקמ"ד פדיון קודם שהקדישו, וכבר נתחייב בכפל קודם
103 שחזרה קרן לבעלים. שואלת הגמרא: היכי דמי, אי דאמר לו בית
104 דין לגנב, צא תן לו לבעלים את הכפל, מאי אריא - למה נאמר
105 בברייתא שדווקא אם הקדיש הבעלים את הבהמה פטור הגנב
106 מארבעה וחמשה כשחזר וטבחה, הלא אפילו לא הקדיש נמי לא
107 לתייבה - גם כן אין לחייבו, דאמר רבא, אם אמרו בית דין לגנב
108 צא תן לו לבעלים את הכפל המגיע לו, וחזר הגנב וטבח ופטר - כיון
109 או מכר את הבהמה, פטור מארבעה וחמשה, מאי טעמא, כיון
110 דפסקיה למילתיה - שהורוהו לשלם כפל ונסתיימה הגניבה, ושוב
111 טבח ופטר, תנה ליה - נעשה מעתה גזלן, וזולן אינו משלם תשלומי
112 ארבעה וחמשה, שרק בגנב אמרה תורה חיוב זה,

1 תרע דין חדש, שפסקם גניבה, דהיינו כל גניבה שלא ידוע עליה אם
2 נואשו בעליה הימנה אם לאו, יאוש בעלים הוא שיש בה מן הסתם,
3 שיש להניח כן, ואם קנאה אדם מיד הגנב הרי היא שלו משום
4 שיש כאן יאוש ושינוי רשות, שהרי אמרה תורה טבח ופטר משלם
5 תשלומי ארבעה וחמשה, ויש לשאול, וילקא לא אייאש - שמא לא
6 נואשו הבעלים ואם כך לא הועילו מעשיו במה שמכר, אלא לאו
7 - האם אין הטעם לדבר משום דאמרין שפסקם גניבה יאוש בעלים
8 היא, ולכן חייב על המכירה, שכן הועילו מעשיו כיון שיש יאוש
9 ושינוי רשות. וממה שלמד רבי אלעזר טעם החיוב על כל מכירה
10 של גנב כיון שודאי היה יאוש, מוכח שסובר כרב ששת שאין חייב
11 על מכירה שמכר קודם יאוש בעלים. שואלת הגמרא: כיצד לומד
12 רבי אלעזר שסתם גניבה יאוש בעלים ממה שחייבה תורה בכל
13 גנב המוכר, וילקא אף על גב דלא אייאש - ושמא אף ללא יאוש
14 הוא חייב, ומשום שחייבה התורה על עצם מעשה מכירה ואף
15 שלא הועילה. משיבה הגמרא: אמרי - אמרו בני הישיבה, לא
16 סלקא דעתך - אל יעלה על דעתך לומר כן, שהרי החיוב שחייבה
17 תורה על המכירה הוא דומיא דמכירה, מה טביחה דאמרו -
18 שהועילו מעשיו, אף מכירה שחייב עליה צריך דאמרו מעשיו
19 להוציאה מרשות בעליה, ואי מכר לפני יאוש הבעלים, מאי אהנו
20 מעשיו, הלא עדיין היא של הבעלים, ומכאן מוכח שסתם גניבה
21 יאוש בעלים, ולפיכך אף שאיננו יודעים שנתתיאשו הבעלים חייב
22 על המכירה. שואלת הגמרא: וילקא מה שאמרה תורה שחייב על
23 המכירה, מדובר דשמינייה דאמרי - ששמענוהו בפירוש
24 שהתייאש, ובזה חייב על המכירה שהועילה עם היאוש להוציא
25 את הגניבה מרשות הבעלים, אבל אין להוכיח שגם סתם גניבה יש
26 בה יאוש בעלים. משיבה הגמרא: אמרי, לא סלקא דעתך, משום
27 שהחיוב שחייבה תורה על המכירה היא דומיא דמכירה, מה
28 טביחה היא אפילו אם טבח לאחר שגנבה, אף מכירה
29 היא גם מכירה שנעשתה לאחר קודם ששמענוהו שהתייאש,
30 ומוכח אם כן שסתם גניבה יש בה יאוש בעלים.
31 הגמרא מביאה את דעת רבי יוחנן בזה: אמר ליה רבי יוחנן לרבי
32 אלעזר, גניבה פגפוש - שגנב נפש, תוכיה, שחייב בה מיתה אם
33 הוסיף ומכר את האדם שגנב, כאמור בתורה (דברים כד ז) 'כי
34 ימצא איש גנב נפש מאחיו מבני ישראל והתעמר בו ומכרו ומת
35 הגנב ההוא', וכאן ודאי שאין יאוש בעלים, שהיה אין אדם מתייאש
36 מעצמו, ותייבה מיתה, ואף שאין מועילים מעשיו ואין המכירה חלה,
37 ואם כן גם במכירת שור ושה יש לומר שחייב גם אם לא הועילו
38 מעשיו ולא חלה המכירה.
39 מדייקת הגמרא מדברי רבי יוחנן מלל - יש ללמוד מזה דקבר רבי
40 יוחנן שאם מכר את השור או השה לפני יאוש, חייב, אף שלא
41 הועילו מעשיו. מבררת הגמרא: באופן שמכרה או טבחה לאחר
42 יאוש, מאי דעת רבי יוחנן בזה, האם יאוש לבדו קונה, ואין לחייבו
43 אחר יאוש ששלו הוא טובח ושלו הוא מוכר, או שמא דעת רבי
44 יוחנן שאין יאוש קונה וחייב אחר יאוש גם כן מקל וחומר ממה
45 שחייב לפני יאוש, שאם לפני יאוש שלא הועילו מעשיו חייב, כל
46 שכן אחר יאוש שהועילו מעשיו וחלה המכירה. מביאה הגמרא:
47 רבי יוחנן אמר, חייב, וריש לקיש אמר, פטור. מבארת הגמרא: רבי
48 יוחנן אמר חייב, משום שהיוביה הוא פין לפני יאוש פין לאחר יאוש,
49 שיאוש אינו קונה ולכן גם אחר יאוש השור והשה של הבעלים הם
50 וחייב על טביחתם ומכירתם, וריש לקיש אמר פטור, שהוא סובר
51 שהיוביה רק לפני יאוש הוא, אכל לאחר יאוש קנה הגנב ביאוש,
52 ושלו הוא מוכר ושלו הוא מוכר, ואין לחייבו על זה.
53 רבי יוחנן מקשה על ריש לקיש: איתבייה רבי יוחנן לריש לקיש,
54 נאמר בברייתא, גנב אדם בהמה, שור או שה, והקדיש אותה לבית
55 המקדש, ואחר כך טבח או מכר אותה, משלם לבעלים תשלומי
56 כפל על הגניבה, ואינו משלם תשלומי ארבעה וחמשה על הטביחה

54 רבי יוחנן, כל מקום ששנה רבן שמעון בן גמליאל במשנתו, דהיינו
 55 כל מקום שהובאו דבריו, הלכה כמותו, חוץ מבבבא וצידן ודאיה
 56 אחרונה, ואם כן היה לרבי יוחנן לפסוק הלכה כמותו שהוא סובר
 57 כצנענים שהקדש וחילול חלים על דבר שאינו ברשותו. מיישבת
 58 הגמרא: אמרי - אמרו בני הישיבה, לא תימא - אל תגרוס במשנה
 59 שהיו הצנענים אומרים 'כל הנלקט מזה הוא מחולל על המעות',
 60 שהוא לשון עבר, שמחללים מזה שכבר נלקט ואינו הצנענים עוד,
 61 אלא אימא - יש לתקן במשנה ולומר שכן היו הצנענים אומרים,
 62 'כל המתלקט מזה הוא מחולל על המעות', לשון עתיד, שהיו
 63 מחללים את הפירות עוד לפני שנלקטו, ואז עדיין הם ברשותם
 64 ויכולים לעשות זאת.
 65 שואלת הגמרא: ומי - והאם אמר רבי יוחנן הכי, דהיינו האם אפשר
 66 לומר כך בשיטתו, והאמר רבי יוחנן עצמו שצנענין במשנה הנוכרת
 67 ורבי דוסא בברייתא שתובא בסמוך, אמרו דבר אחר, ורבי דוסא
 68 נלקט קאמר - סובר שאומרים אל התנאי על מה שלוקטים רק
 69 אחר שלקטו ולא קודם לכן, דהיינו בברייתא לגבי לקט עניים,
 70 שזכות העניים היא ללקוט את השיבולים הנופלים בעת הקצירה,
 71 וההלכה היא שרק אם נפלו אחת או שתיים הן של עניים, אבל אם
 72 נפלו שלוש שיבולים, הרי הן של בעל הבית, ואין כל העניים
 73 בקיאים בהלכה זו ויש מהם שנותלים גם שלוש שיבולים שנפלו
 74 בעת הקצירה, ועל כך רבי יהודה אומר, כל יום בעת שחקרית, בעל
 75 הפירות - בעל השדה שבה מלקטים עניים, עומד ואומר כל שילקטו
 76 עניים היום, אף מה שאינו מגיע להם, יהא הפקר, וממילא לא
 77 יכלו, רבי דוסא אומר, לעיתותי ערב אומר כל שילקטו עניים היום
 78 יהא הפקר. ולרבי דוסא הלא האמירה היא על דבר שאינו
 79 ברשותו, שמפקר שיבולים שכבר נטלו ממנו בגזילה, ומוכח
 80 שסובר שמועילה אמירה זו, ומכיון שרבי יוחנן אמר שרבי דוסא
 81 צנענים בשיטה אחת הם, הרי שאף הצנענים היו אומרים בערב
 82 'כל הנלקט', דהיינו על מה שכבר אינו ברשותו, וכיון שהמשנה
 83 סתמא כמותם, מדוע אמר רבי יוחנן שאין מועיל הקדש על דבר
 84 שאינו ברשותו. מתרצת הגמרא: אפי' - יש להחליף בברייתא את
 85 דרבי יהודה לרבי דוסא ורבי דוסא לרבי יהודה, ונמצא שרבי דוסא
 86 אמר שבעל הבית אומר זאת בבוקר כשעדיין הן ברשותו, ולא
 87 בערב שכבר אינן ברשותו, ושיטתו כשיטת הצנענים כפי
 88 שהעמדנו דבריהם שאומרים 'כל המתלקט', שרק כשהפירות
 89 ברשותם יכולים לחלל על המעות, וכמותם פסק רבי יוחנן שאף
 90 להקדיש אין אדם יכול אלא אם כן הדבר ברשותו.
 91 שואלת הגמרא: אמאי אפקה מתניתא - למה הפכת את דברי
 92 הברייתא, אפקה - יכול הנה להפוך לדברי רבי יוחנן, ואימא -
 93 ונאמר שדבריו היו שצנענין ורבי יהודה אמרו דבר אחר, שלשניהם
 94 מחלל קודם שלקטו, וגם באופן זה היו מתיישבים דברי רבי יוחנן,
 95 שכן נמצא שהצנענים סוברים שאפשר לחלל אף על דבר שאינו
 96 ברשותו. מתרצת הגמרא: אמרי, לא סגי' דלא מתהפכת מתניתא
 97 - אי אפשר בלא להפוך את הברייתא, אף בלא הקושיא על רבי
 98 יוחנן, דבהא מתניתין קתני - שבברייתא זו נאמר דאית ליה - שיש
 99 לרבי יהודה בריה, דהיינו שסובר הוא שאפשר לפעול שיחול דבר
 100 מסוים שיתברר רק אחר כך, שהרי אמר שיכול אדם לומר קודם
 101 שלקטו שמה שילקטו אחר כך יהיה הפקר, ואף שבאותה עת
 102 שהפקיר אין ידוע מה ילקטו ורק מאוחר יותר יתברר כן, ושצנענין
 103 ליה לרבי יהודה בעלמא דלית ליה בריה - ובמקומות אחרים למדנו
 104 מדבריו שסובר שאין בריה, והיינו שאי אפשר להחיל חלות
 105 כלשהי על דבר שאינו מבורר באותה עת, דהיינו,

1 ואם אמרו בית דין לגבי ה'חייב אהה ליתן לו את הכפל', וחזר הגב
 2 וטבה ומכר, משלם תשלומי ארבעה וחמשה, מאי טעמא, כיון דלא
 3 פסקה מילתא - שכיון שלא פסקו את דינו, אפתי - עדיין נגב הוא
 4 נחשב, ודינו לשלם ארבעה וחמשה על טביחה ומכירה. מיישבת
 5 הגמרא: לא צריכא - אכן לא נאמר דין זה לפוטרו מארבעה
 6 וחמשה כשהקדישו הבעלים אלא באופן דאמרי ליה בית דין לגבי
 7 חייב אהה ליתן לו, שזהו גמר דין, ולכן אין חייב יותר על טביחה
 8 ומכירה:
 9 הגמרא מבררת את דעת רבי יוחנן: גופא, אמר רבי יוחנן, גול ולא
 10 גתניאשו תפעלים, שניהם אינן יכולים להקדיש חפץ זה, זה, הגולן,
 11 לפי שאינו שלו, וזה, הנגול, לפי שאינו ברשותו. מקשה הגמרא: ומי
 12 - והאם אמר רבי יוחנן הכי, והאמר רבי יוחנן, הלכה כסתם משנה
 13 - שדין שסתמה המשנה לאומרו, בלא שם תנא, הלכה היא, ותנן
 14 במשנה (מעשר שני פ"ה מ"א) פרים רבעי, שפירותיו אסורים
 15 באכילה מחוץ לירושלים בלא פדיון, והיו הבעלים רוצים להודיע
 16 זאת לעוברי דרכים שהוא כרם רבעי כדי שלא יאכלוהו, היו
 17 מצניינין ומסמנים אותו, בקוויות - רגבי אדמה, על ידי שנתנו פיסת
 18 רגבים סביב גבולותיו. מפרשת הגמרא: סימנא - סימן זה שעשו
 19 היה להורות שהוא כי - כמו אדמה, מה אדמה איכא הנאה מינה -
 20 יהנו ממנה לאחר זמן בחרישה וזריעה וקצירה, אף האי נמי - גם
 21 כרם זה, כי מפרקא שרי לאיתחנני מינה - כשיפודוהו יהיה מותר
 22 להנות ממנו. ממשכבה המשנה: ושדה שיש בה גידולים של ערלה,
 23 ורצו שלא ישגו ויאכלו ממנה, צנינה פתקית שהיא רעפים
 24 כתותים. מפרשת הגמרא: סימנא זה היה להורות שהיא פתקית,
 25 מה פתקית שאין הנאה מינה, שאין בה תועלת, אף האי - גם שדה
 26 זו, היא שדה דלית ביה הנאה מינה - שאין בה הנאה עתה, כיון
 27 שהיא של ערלה שאסורה באכילה ובהנאה. ממשכבה המשנה:
 28 ושדה של קפרות, שקברו בה מת המטמא, ויש להזהיר את
 29 הכהנים ואוכלי טהרה שלא להטמא שם, צנינה פסיד. מפרשת
 30 הגמרא: סימנא זה משום דחיוך - שלבן הסיד בעצמות שהן לבנות.
 31 ממשכבה המשנה: ומתקה - ומערב את הסיד במים ושופך סביבות
 32 הקבר. מפרשת הגמרא: כי חייב דניחור מפי - כדי שילבין יותר.
 33 ממשכבה המשנה: אמר רבן שמעון בן גמליאל, כמה דברים אמורים
 34 שעושים חיבר בכרם רבעי ובערלה לעוברי דרכים, דווקא בשנה
 35 השביעית, שנת השמיטה, דהפקר ניהו - שהפירות הם הפקר, ועל
 36 כן יש לחשוש שלא יכלו, אכל בשאר שני שבוע - בשאר השנים
 37 שאינן שנת שמיטה, שגולנים הם אותם האוכלים מהגידולים, אין
 38 צורך לצייץ כלל, וינחם שיאכלו ויכשלו באיסור, שאנו אומרים
 39 הלעמיהו לרשע ימות, דהיינו שמי שהוא רשע יש להניחו להיכשל
 40 עוד. ממשכבה המשנה: והצנענין, והם בני אדם חסידים הרוצים
 41 לסלק ידי כל אדם מן העבירה, כאשר היה להם כרם רבעי
 42 שחששו שמא יאכלו ממנו עוברי דרכים בלא פדיון, כך היה
 43 מנהגם, מניחין את המעות במקום מסוים, ואומרים כל הפרי הנלקט
 44 מכרם זה, מחולל על המעות הללו, ונמצא שביד הלוקטים פירות
 45 של חולין, עד כאן דברי המשנה. ומכאן קשה על רבי יוחנן, שהלא
 46 הצנענים סוברים שאדם מחלל דבר שאינו ברשותו, ולכן אפשר
 47 לחלל על המעות את קדושת הפירות שכבר ברשותם של
 48 הלוקטים, והמשנה הביאה דעה זו בסתם, ויש לפסוק כן שהלא
 49 הלכה כסתם משנה, ומדוע דעת רבי יוחנן שאין אדם מקדיש,
 50 והוא הדין מחלל, דבר שאינו ברשותו.
 51 ופי' תימא, מאן הנא - מיהו ששנה את מעשה הצנענין, רבן שמעון
 52 בן גמליאל, והמשך דבריו הם, ואין זו סתם משנה, (ורבי יוחנן
 53 כסתם יהודאה לא אמר), עדיין קשה, והאמר רבה בר בר חנה, אמר

בבא קמא. פרק שביעי - מרובה - דף סט עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזולץ)"

תוספות

רש"י

1 בקויות. מוט"ש נותן פיסת רגבים סביבות הגבולים להודיע שהוא פרס רבעי ואסור בלא
2 פרוץ דאיכא הנאה מיניה. לאחר זמן בהרישה חרקה וקצרה: אף האי נמי איכא הנאה
3 מיניה. בפרוץ חרסית. כתותי רעפים טיבל"ש בלע"ז: ומתהך הו'שפך. ממחה את הסיד
4 במים ושופך סביבות הקבר: כד"א. דעבדין להו היפרא לעוברים ושיבים: בשביעית.
5 שהוא הפקר ובהיתר הן באין לאבול: אבל
6 בשאר שני שבעי. שהן באים לגזול גינים ויאבולו
7 דבר האסור והלעיטהו לרשע וימות: כל הנלקט
8 כו'. אלמא אע"ג דליתיה ברשותיה מפרק
9 ותפס פדיונו: וכי תימא צנועין. לאו סתמא היא
10 אלא רשבי"ג מסיים ואזיל ליה למליתיה: ערב.
11 בגט פשוט: צידו. נמי שאחוז קורדיקוס: שיהיה.
12 בפרק שני דסנהדרין: הפתלקט. שעתידין
13 ללקוט: רבי דוסא. לענן לקט קציר קמירי
14 דקיימא לן שני שבולין לקט ששלש אנו לקט ארן
15 כל העניים בקיאיין בהלכה לפיכך צריך בעל
16 הבית להפקיר: דאית ליה לר' יהודה בריה. ר' יואה.
17 דקאמר כל שילקוט וכי לקט אמרין והובר
18 שזה הפקר ואע"פ שאין בעל הבית יודע
19 בשחרית דקמא לא לקטו יותר על דגום.
20 הלוקח

1 **חייב אתה ליתן לו מנח ומכר משלם תשלומי**
2 **ארבעה וחמשה מ"ט פיון דלא פסקה מילתא אפתי**
3 **גנב הוא לא צריכא דאמרי ליה חייב אתה ליתן**
4 **לו: גופא אמר רבי יוחנן גזל ולא נתיי'אשו הבעלים**
5 **שיניהם אינו יכולים להקדישו זה לפי שאינו שלו וזה**
6 **לפי שאינו ברשותו ומי אמר ר' יוחנן הכי והא"ר**
7 **יוחנן הלכה פסתם משנה ותנן פרס רבעי היו מציינין**
8 **אותו בקויות אדמה סימנא פי אדמה מה אדמה**
9 **איכא הנאה מינה אף האי נמי פי מפרקא שרי**
10 **לאתהניו מינה ושל ערלה בחרסית סימנא בחרסית**
11 **מה חרסית שאין הנאה מינה אף האי דלית ביה**
12 **הנאה מיניה ושל קברות בסיד סימנא דחירו פצעמות**
13 **וממחה ושופך פי היכי דניהורו ספי אמר רבן שמעון**
14 **בן גמליאל כד"א בשביעית דהפקר וניהו אבל בשאר שני שובעו הלעיטהו לרשע וימות**
15 **והצנועין מניחין את המעות ואומרים כל הנלקט מזה מחולל על המעות הללו וכי תימא**
16 **מאן תנא צנועין רשב"ג. (ורבי יוחנן פסתם ויחדאה לא אמר) והאמר רבה בר בר חנה**
17 **אמר רבי יוחנן כל מקום שששנה רשב"ג. במשנתנו הלכה פמותו חוץ מערב וצידו וראיה**
18 **אחרונה אמרי לא תימא כל הנלקט מזה אלא אימא כל המתלקט מזה ומי א"ר יוחנן**
19 **הכי והא"ר יוחנן צנועין ורבי דוסא אמרו דבר אחד ורבי דוסא נלקט קאמר דתניא רבי**
20 **יהודה אמר שחרית בעל הבית עומד ואומר כל שילקטו עניים היום יהא הפקר רבי**
21 **דוסא אמר לעיתותי ערב אומר כל שילקטו עניים יהא הפקר איפוד דר' יהודה לר'**
22 **דוסא ורבי דוסא לרבי יהודה אמאי אפכת מתניתא אפכה לרבי יוחנן ואימא צנועין ורבי**
23 **יהודה אמרו דבר אחד אמרי לא סגיא דלא מתהפכת מתניתא דבהא מתניתין קתני**
24 **דאית ליה לרבי יהודה בריה ושמעון ליה לרבי יהודה בעלמא דלית ליה בריה דתנן**
25 הלוקח

1 שאר הפרות לירושלים לפיכך לא היו רוצים לחלל הכל בבת אחת אי נמי לפי שלא היה מועיל לחלל למה שיגדל אחרי כן וא"ת כי קאמר כל המתלקט לא היה מועיל למה שגדל אחר
2 כך ר' דמימ מה שהיו יבולין לתוך הים מתקנים ועוד דשקא היה בטל ברוב ואע"ג דדבר שיש לו מתירין אפילו באלף לא בטיל מכל מקום מדאורייתא: בטייל:
3 **אימא כל המתלקט.** במשמע דחל פרוין במחובר לקרקע שחרי קודם לקיטה היה מתחלל שחרי אחר שנלקט שבא לרשות אחרים אין לבעלים כח בהן לחלל ותימיה דבתוספתא משמע דאין
4 לחלל במחובר דתניא בסוף מעשר שני פרס רבעי ב"ש אומרים אין פודין אותם ענבים אלא יין ובה' אומרים ענבים ויין והכל מודים שאין פודין במחובר לקרקע ונראה דטעמא
5 דילפינן קודם קודם ממעשר ויש לומר דהתם לא הוי טעמא אלא משום דמחובר אין דמיו דועין ולכך אין פודין אפילו על פי שלשה והיינו נמי טעמא דב"ש:
6 **כל** שלקטו עניים היום יהא הפקר. תקנה עושה לעניים לפוטרום מן המעשר כמשלשין יותר מדינים כגון ג' שבולין ואוכלין בלא מעשר לפי שלקט שכחה ופאה פטורים מן המעשר לכך
7 אומר בעדה"ב כל שלקטו יהיה הפקר כדי שפטור הכל ממעשר דהפקר פטור ממעשר וצריך לומר דבעל הבית אין מתייאש דאם היה מתייאש וקשיב יאוש מדעת כמו ממירי דזקא וא"כ
8 למ"ד יאוש כדי קני תקשה ליה מה מועיל הפקר לפטורו מן המעשר והלא כבר נזכר קודם עניים בחורת גזל על ידי יאוש ומיהו זה אין הלשונות אם בעל הבית מתייאש למה צריך דהפקר כדי
9 לפטור מן המעשר והלא יאוש חשוב הוא בהפקר לפטורו מן המעשר כדמובח באלו מציאות (ב"מ ד' בא): ועוד דלקמה לא יועיל כל שלקטו לב"ע דאטו מי גרע מיאוש דהא לא דמי יאוש
10 דהקא דגבי גזלן ל"איש דמציא דאי יאוש קני בכל ענן אפילו אם אין הגזילה ברשות הגזלן בשעת יאוש אם כן יאוש דהקא לא הוי אלא כלפי ידיה והוי כמתנה בעלמא ואין לו
11 לפטור מן המעשר ואפילו את"ל דלא קני אא"כ הגזילה ברשות הגזלן אבל אם היא ברשות הרבים בשעת יאוש כל המחזיק בה ובה גמי למ"ד יאוש כדי לא קני בכלל וכל המחזיק
12 בה ובה גמי אין זה יאוש פטור מן המעשר דנדי דנגזל אין יכול לתבוע מן המחזיק בה אחר יאוש כדאמרין בהגוזל בתרא (לקמן ד' קיא) דדוקא גזל ולא נתיי'אשו הבעלים ובה אחר
13 ואכלו רצה מזה ובה רצה מזה ובה אכל אחר יאוש אין יכול לגבות כלום מן השני מ"מ פיון שקל אדם אסור להחזיק בה מפני שהיא צריכה לגזול ליפטר מן הגזל ואם כבר ובה בה
14 אחר לכל הפחות תיב לשלם דמים לגזול כדאמר לעיל דאפילו למ"ד יאוש לא קני חייב גנב שני לשלם קרן לגנב ראשון לא חייב בהפקר לפטור מן המעשר ודעמא דהפקר פטור מן
15 המעשר משום דכתיב ובה הלוי כי אין לו חלק ונחלה עמך יצא לקט ושכחה ופאה שיש לו חלק ונחלה עמך והיינו טעמא דהפקר והקא אין לו חלק בה שאסור לזכות בה ואם ובה חייב
16 לשלם לכל הפחות דמים ועוד דבסתמא אין מתייאש אלא לגבי עניים ואין מועיל לפטור מן המעשר עד שיהיה הפקר לעניים ולעשירים כמשמטה:
17 הלוקח

הלוקח יין מן הבתים. הכל מפורש בפרק כל הגט (גיטין דף כה. ושם):
אלא לעולם כל הגלגל. הקשה רבינו טוביה תקשה דרבי יוחנן אדרבי יוחנן דלית ליה
לרבי יוחנן בריה דהאמר רבי יוחנן הלכה סתם משנה וסתם מתניתין יהלוקח
כרמ דאית ליה בריה ואע"ג דבסתמא דצנועין לית ליה בריה מימ תקשה מאי אולימה

הלוקח יין מבין הבתים אומר שני לוגין שאני עתיד
להפריש הרי הן תרומה עשרה מעשר ראשון ט'
מעשר שני ומיחל ושותה כ"ד דברי ר"מ ר' יהודה
ור' יוסי ור' ש"ש אוקרוין אמרי סוף סוף אמאי קא אפקת
לה למתניתין משום דקשיא דר' יהודה אדר' יהודה
השתא נמי קשיא דר' יוחנן אדרבי יוחנן דאמרת לר'
יוחנן לא תימא כל הנלקט אלא אימא כל המתלקט
אימא אית ליה בריה והא רבי יוחנן לית ליה בריה
דאמר רב אפי א"ר יוחנן האחיין שחלקו לקהות
הן ומחויירין זה לזה ביובל אלא לעולם כל הנלקט
ורבי יוחנן סתמא אחרניא אשכח דתנן אין הגונב
אחר הגנב משלם תשלומי כפל אמאי בשלמא לגנב
ראשון לא משלם וגונב מבית האישי ולא מבית הגנב
אלא לבעלים נשלם אלא לאו ש"מ זה לפי שאינו
שלו זה לפי שאינו ברשותו ומאי חזית דאילו בתר
ההיא סתמא ליעביד פי האי סתמא דצנועין משום
דמסייע ליה קרא ואיש פי יקדיש את ביתו קדש לה'
מה ביתו ברשותו אף כל ברשותו אמר אביי אי לאו
דא"ר יוחנן צנועין ורבי דוסא אמרו דבר אחד הנה
אמינא צנועין אית להו דרבי דוסא ורבי דוסא לית

הלוקח יין מבין הבתים. בערב שבת בין השמשות פדתנא בתוספתא וקדש עליו חיוס
ואין לו מה לשתות בשבת ואין לו פנאי להפריש. שני לוגין. ממהא. מיחל. מוציא מעשר
שני לחולין על מעות שיש לו בבית דמה שיש לו פנאי לתקן יתקן דהא רבאמריה בעלמא
סגי כדאמרי לקמן אוקרוין. דלית להו בריה לומר מן החולין הוא שותה ותרומה ומעשר
ראשון ותורנין בנוד. לקהות הן. ולא אמרינן
הגובר הקבר שנה חלק המגיע לכל אחד
וירושא לא קאמר רחמנא דתיקדור אלא אמרינן
חלקו של זה היה ראוי לזה והחלפיו ורבי הוא
במקום ותורני ומחליפין ביובל. אלא לעולם כל
הנלקט. אמרו צנועין ורבי דוסא דוקא קשיא
סתם משנה דצנועין לרבי יוחנן. ר' יוחנן סתמא
אחרניא אשכח. ואי קשיא והא לא סגינא דלא
מתהפכא מתניי משום בריה לא תיפוק דאית
ליה לרבי יהודה בריה וטעמא דלוקח יין קתני
התם משום שמוא יבקע הנוד ולא משום בריה
מה ביתו ברשותו. הכי גרסין הקא: מאן תנא
צנועין רבי פאיר. דאמר בקדושים מעשר ממוח
גבוה הוא דכל היבא דאיתיה למעשר לאו
דידיה הוא אלא דגבוה הוא ולענין פדייה
אוקמיה ברשותו דמתיב ליה חומשא ואי לאו
דידיה הוא לא הוה יהיב חומש שאין מוסיף
חומש אלא בעלים דכתיב ממעשרו. הקא נמי
בכרם רבעי אע"ג דלאו דידיה הוא קדש
ממעשר יליף אבל לקט והקדש בעלמא לא אבל
השתא דאמר רבי יוחנן צנועין ורבי דוסא אמרו
דבר אחד ש"מ טעמיהו משום דלא בעי
ברשותו ואפילו במילתא דעלמא דכל כפיה דלא
אינאיש יבול להפקיר ולהחלל.

אורכחא

ליה דצנועין צנועין אית להו דרבי דוסא ומה גנב עבדו רבנן תפנתא עניים צריכא למימר
ר' דוסא לית ליה דצנועין עניים הוא דעבדו להו רבנן תפנתא אבל גנב לא עבדו ליה רבנן
תפנתא אמר רבא אי לאו דא"ר יוחנן צנועין ורבי דוסא אמרו דבר אחד הנה אמינא מאן
תנא צנועין ר"מ היא לאו אומר ר"מ מעשר ממוח גבוה הוא ואפילו הכי לענין פדייה אוקמיה
רחמנא ברשותיה דכתיב ואם גאל יגאל איש ממעשרו חמשותו יוסף עליו קרויה רחמנא
מעשרו ומוסיף חומש פרם רבעי נמי גמר קדש קדש ממעשר כתיב הכא קדש הלולים
וכתיב גבי מעשר וכל מעשר הארץ מוצרע הארץ מפרי הענין לה' הוא קדש מה קדש דכתיב
גבי מעשר אע"ג דממוח גבוה הוא לענין פדייה אוקמיה רחמנא ברשותיה אף האי קדש נמי
דכתיב גבי פרם רבעי אע"ג דלאו ממוח דידיה הוא לענין אוחילי אוקמיה רחמנא ברשותיה
דהא פי איתיה ברשותיה נמי הא לאו דידיה הוא והא מצי מחיל משום הכי מצי מחיל אבל
גבי לקט פיון דממונא דידיה פי איתיה ברשותיה הוא דמצי מפקר ליה פי ליתיה ברשותיה
לא מצי מפקר ליה אמר רבינא אי לאו דא"ר יוחנן צנועין ורבי דוסא אמרו דבר אחד הנה
אמינא מאן תנא צנועין רבי דוסא היא פי היכי דלא תקשי סתם משנה לרבי יוחנן ורבי יוחנן
כסתם

לפרות בע"ז ויל דהא יבול לפרותו ולא אתר היינו לפי שהוא כדו אבל כשהוא ביד אחרים כמו כרם רבעי דלעיל או לא יוכל לפרותו אבל השתא דאשכחן שיהיה חשוב כ"כ
שלו שמוסיף חומש ואחר אפילו בשפודה מדעתו אין מוסיף חומש ש"מ דלגמרי אוקמיה רחמנא ברשותיה ואפילו הוא ברשות אחרים:
קדש קדש יליף ממעשר. מימה דליל למידרש בפרק ביצד מבכרין (ברכות ד' לה. ושם ד"ה אחיה) מדכתיב קדש הלולים אחליה וחדר אכליה פירוש פרם רבעי טעון חילול תיפוק ליה
מקדש קדש דמעשר וי"ל דאי לאו דאשכחן ביה פדיון הנה ילפינן קדש קדש משביעית שאין לו פדיון כלל ואין להקשות כלל למה לי קדש תיפוק ליה מהלולים דגוהרין שוה
דקדש אצטרין למימר ידש לו חומש כדאמר בפ"ה דקדושים (ר"י נד. ושם ד"ה גמר) ורבינו חיים תירץ דאי לאו הלולים מגוהרין שוה לא הוה ידעין שצריך חילול בשביעית שאין מעשר
שני נוהג בשביעית והביא ראיה מירושלמי דמעשר שני פ"ה דקאמר מה דאת אמרת אין מעשר שני נוהג בשביעית דכותיה אין נטע רבעי בשביעית וכו' ודייק התם שגם שלישית וששית
שאין בהם מעשר שני לא יתהו בןן נטע רבעי אמר רבי יוסי שלישית וששית יש בהם מעשרות ושביעית אין בה מעשר כל עיקר. אבל לקט דממוח דידיה הוא. לא הוה צריך למימר
אלא דגבי לקט ליבא קרא אלא לרווחא דמילתיה נקטיה דאפי' איבא קרא לא נמי אהרד:

כסתם

הואי סתמא מהאי סתמא ושמוא רבי יוחנן היבא
שמתנה בפירוש לא קאמר ר' יוחנן דאין בריה
ובריש כל הגט (שם) דקאמר רבי יוחנן אף אחרון
אינו פוסל משום דאין בריה שאני התם דכתיב
ותבא לה דמשמע שיהיה צריך שיהיה מבורך
בשעת כתיבה כמו שמפורש בירוש כל הגט:
ה"א צנועין אית להו דר' דוסא. ולא מן
הדיו דגול ולא נתיאשו הבגלים
שניהן אין יבולין להקדיש ולחלל ולהפקיר
אלא מחמת הפנה הוא דאוקמי רבנן ברשותיה
לחלל ולהפקיר שלא יכשלו עניים וגנב ורבי
דוסא לית ליה דצנועין דבענינים עבדו רבנן
התנה ליה בגנב אבל השתא דקאמר ר' יוחנן
צנועין ור' דוסא אמרו דבר אחד איב סובר
הוא דלא מחמת הפנה אלא מן הדיו ולא בעי
למימר דלענין בריה דוקא קאמרי דבר אחד
דתיקויהו לית להו בריה שהרי דבר אחד
משמע ממש דבר אחד וקשה דבפרק העור
והרוטב (חולין דף כ"ב:) אמר רבי יוחנן ר'
ישמעאל ורבי דוסא בן הרפינס אמרו דבר
אחד דלאו ממש דבר אחד דבמנוע דוקא
אמרו דבר אחד אבל במשא פליגי דהתם בן
שני חצאי וזתים מטמאים במשא ולא במנוע
דברי רבי ישמעאל ובההיא דרבי דוסא תנן
במסכת אהלות בפרק ג' (משנה א' כל
המטמאין באהל שחלקו והכניסו לבית רבי
דוסא בן הרפינס מטרה וחכמים מטמאין ביצד
הנוגע בשני חצאי וזתים מן הגבילה או נושא
כו' משמע דר' דוסא בן הרפינס מטרה במנוע
ובמשא וכן לומר כיון דבמנוע אמרו דבר
אחד אין חושש אע"ג דלא שוה במשא ועוד
אומר ר"י דלגמרי מצית למימר דסבר רבי
דוסא כרבי ישמעאל והא דלרבי ישמעאל
מצטרפים היינו במרודן ור' דוסא איירי
במפורז לגמרי דלגבי משא בעי נושא והוא
דנישא שהוא מחובר יחד כדקאמר עולא
בההיא שמעמא ואוקי עולא כרבי דוסא ולא
ברבנן דבלאו הכי פליגי בה תנאי בדעולא
ומה שיוכל לתרץ אליביה מתרץ אי נמי
עולא מוקי פלוגתייהו במרודן ואתי ברבנן
ולית ליה דאמר דבר אחד:
קרייה רחמנא מעשרו ומוסיף חומש. מימה
לרבי דבלא חומש יבול לדקדק
דאוקמיה רחמנא ברשותיה מכיון שיוכל לפרותו
ואין שום אדם יבול לעכב עליו אבל אחר אין יבול
לפרות בע"ז ויל דהא יבול לפרותו ולא אתר היינו לפי שהוא כדו אבל כשהוא ביד אחרים כמו כרם רבעי דלעיל או לא יוכל לפרותו אבל השתא דאשכחן שיהיה חשוב כ"כ
שלו שמוסיף חומש ואחר אפילו בשפודה מדעתו אין מוסיף חומש ש"מ דלגמרי אוקמיה רחמנא ברשותיה ואפילו הוא ברשות אחרים:

כסתם

59 ליה קרא - שמייע לדעה זו הפסוק (ויקרא כז יד) 'איש כי יקדש
60 את ביתו קדש לה', שיש לדרוש ולומר מה ביתו הוא ברשותו אף
61 כל דבר שמקדיש צריך שיהיה ברשותו.
62 הגמרא חזרת לדון במה שאמר רבי יוחנן שצנועים ורבי דוסא
63 אמרו דבר אחד: אמר אביי, אי לאו - אם לא דאמר רבי יוחנן
64 שצנועין ורבי דוסא אמרו דבר אחר, הוה אמנא שצנועין את להו
65 - סוברים את דברי רבי דוסא ורבי דוסא לית ליה - אינו סובר את
66 דברייהם שצנועין. שצנועין את להו דרבי דוסא, משום שיש לומר,
67 ומה פנגב עקרו רבנן תקנתא - שאם בגנב תינקו חכמים להצילו על
68 ידי שפדו בסוף היום את כל מה שנקטף מכרמם בגניבה, ואף
69 שאינו ברשותו ומעיקר הדין אין אדם פודה מה שאינו ברשותו,
70 וזאת על מנת שלא ישל באיסור אכילת רבעי חוץ לירושלים,
71 עניינים צריכא למימר - וכי צריך לומר שיעשו תקנה זו גם בעניים
72 הלוקטים בטעות מה שאינו מגיע להם, ופשוט הוא שיתקנו כן,
73 ולכן הם מודים לרבי דוסא. אבל רבי דוסא לית ליה דצנועין, משום
74 שהוא יכול לומר שרק בעניים הוא דעקרו להו רבנן תקנתא - רק
75 שם עשו תקנה, אבל להציל נגב לא עקרו ליה רבנן תקנתא שיוכל
76 לפדות דבר שאינו ברשותו.
77 אמר רבא, אי לאו דאמר רבי יוחנן שצנועין ורבי דוסא אמרו דבר
78 אחר, הוה אמנא מאן תנא - מיהו התנא שאמר את הדין האמור
79 בצנועין, שאפשר לפדות דבר שאינו ברשותו, רבי מאיר היא. לאו
80 האם לא אמר רבי מאיר שמעשר שני פמון גבוה הוא, שאינו נחשב
81 כדבר השייך לבעליו, ואי אפשר לקדש בו אשה, ואפילו הכי -
82 ובכל זאת לענין פדויה - שיוכל לפדות ולחלל המעשר על המעות
83 אוקמייה רבנא ברשותיה - העמידה התורה את המעשר ברשותו
84 של הפודה, דכתיב (ויקרא כז לא) 'ואם גאל יגאל איש ממעשרו
85 המשותי יסוף עליו, שנקרייה רבנא - שקראתו התורה 'מעשרו',
86 ומשום כך מוקיף כל מי שפודה מעשר שני שלו, שאילו
87 הפודה מעשר שני על אחרים, שאינו ממעשרו, אינו מוסף
88 חומש, הרי שאף שהוא ממון גבוה בכל זאת לענין פדיון הוא נחשב
89 ברשותו, ולכן הוא גם יוכל לפדותו אף שנגנב ממנו וכדומה,
90 וכיוצא בכך כרם רבני נמי - גם הוא נחשב ברשותו אף שאינו
91 ברשותו, משום שגמר - למדים בגזירה שוה 'קדש' 'קדש' ממעשר
92 שני, כתיב קמא - כאן ברבעי (ויקרא יט כז) 'ובשנה הרביעית יהיה
93 כל פרוי קדש חלולים לה', וכתוב נמי מעשר שני (ויקרא כז ל) 'וכל
94 מעשר הארץ מידע הארץ מפרי העץ לה' הוא קדש לה', ולמדים זה
95 מזה, מה 'קדש' דכתיב נמי מעשר שני, אף על גב דפמון גבוה הוא
96 בכל זאת לענין פדויה אוקמייה רבנא ברשותיה - העמידתו התורה
97 ברשותו, אף הני 'קדש' נמי - גם 'קודש' זה דכתיב נמי כרם רבני,
98 אף על גב דלאו פמון דידיה הוא - אף שכרם רבעי אין הוא ממונו,
99 מכל מקום לענין אחוילי - חילולו ופדיותו, אוקמייה רבנא ברשותיה
100 - העמידתו התורה ברשותו, דהא כי איתיה ברשותיה נמי הא לאו
101 דידיה הוא והא מצי מחיל משום הכי מצי מחיל - שהרי כשהוא
102 ברשותו גם כן אינו שלו ובכל זאת הוא פודה, ועל כן סברו
103 הצנועים שפודה גם כשאינו ברשותו, מכיון שהעמידה תורה
104 ברשותם לענין פדיון, אבל לנפי לקט, שבא להפיק מה שכבר
105 לקטו עניים שלא כדון ועתה אינו ברשותו, כיון דמנא דידיה -
106 כיון שהוא ממונו שלו על כן כי איתיה ברשותיה הוא דמצי מפקר
107 ליה כי ליתיה ברשותיה לא מצי מפקר ליה - כשהוא ברשותו הוא
108 יכול להפקירו אבל כשאינו ברשותו אינו יכול להפקירו.
109 אמר רבינא, אי לאו דאמר רבי יוחנן שצנועין ורבי דוסא אמרו דבר
110 אחר, הוה אמנא מאן תנא שצנועין, שאפשר לפדות דבר שאינו
111 ברשותו, רבי דוסא היא, שאמר כן לגבי לקט, ונח לי לומר כן כי
112 היכי - בכדי דלא תקשי סתם משנה זו של צנועין האומר שאפשר
113 לפדות דבר שאינו ברשותו, לרבי יוחנן שאמר הלכה כסתם משנה
114 ובכל זאת פסק שאין אדם מקדיש, והוא הדין פודה, דבר שאינו
115 ברשותו, וכפי שהקטנו לעיל, שבכך שנעמיד את המשנה של
116 צנועים כרבי דוסא תתיישב קושיא זו, ומשום שרבי יוחנן

1 הלוקטין יין בערב שבת בין השמשות מפני היותם שחודים שלא
2 הפרישו ממנו תרומות ומעשרות ונכנסה שבת ואין לו פנאי עתה
3 להפריש ואין לו מה לשתות בשבת, אומר, שני לוגין מתוך מאה
4 שיש כאן, שאני עתיד להפריש אחר שבת, הרי הן תרויבה, עשרה
5 לוגים שאני עתיד להפריש יהיו מעשר ראשון ותשעה לוגים מעשר
6 שני, ומיחל - ומחלל את המעשר שני על המטבע שיש לו בבית,
7 שהרי די בזה במירה בעלמא ואין זה דורש ממנו פנאי, ומה
8 שאפשר לתקן עתה עדיף לעשות את זה, ושתה מיד את היין, שמיד
9 כשקרא שם לתרומה ולמעשרות יצא מידי איסור טבל, ואף
10 שבפועל יפריש רק אחר כך, דברי רבי מאיר. רבי יהודה ורבי יוסי
11 ורבן שמעון אוקרין לשתות ללא הפרשה, שאי אפשר לומר שמה
12 שהוא שותה מדיין הוא מהחולין שבו ואילו התרומות והמעשרות
13 נשארים בכלי. וכיון שנתבאר שדעת רבי יוחנן שאין ברירה,
14 מעתה אין לומר שרבי יהודה סובר שבעל הבית מפקיר את מה
15 שילקטו עניים, שהרי בעת ההפסק אין מבורר אילו שיבלים ילקטו,
16 ולכן יש להפוך את דבריו לדברי רבי דוסא.
17 שואלת הגמרא: אמרי בני הישיבה, סוף סוף אמאי קא אפקת לה
18 למתניתין שהביאה את דברי רבי יהודה ורבי דוסא, משום דקשיא
19 דרבי יהודה ארבי יהודה - משום הסתייה בדברי רבי יהודה, השתא
20 נמי - גם עתה קשיא דרבי יוחנן ארבי יהודה, שקיימת סתירה בדבריו,
21 דאמרת לרבי יוחנן כדאי שלא יקשה עליו ממעשה הצנועים, לא תימא
22 - שלא תאמר שהיו הצנועים אומרים 'כל הנלקט יהיה מחולל על
23 המעות', משום שאי אפשר לפדות דבר שאינו ברשותו, אלא אמאי
24 שהיו אומרים 'כל המתלקט', שאמרו קודם שנלקט בעוד שהיו
25 הפירות ברשותם, וכיון שצריך לומר כן לפי רבי יוחנן, אלא - מוכח
26 שאית ליה ברירה - שסובר שיש ברירה, שהרי בשעה שהיו הצנועים
27 מחולקין עדיין לא היה מבורר איהו מן הפירות ולקטו ועל מה יחול
28 החילול, וקשה, והא רבי יוחנן לית ליה - אינו סובר שיש ברירה שיש
29 ברירה, דאמר רבי אפי, אמר רבי יוחנן, האחין שקלקו בירושת אביהם,
30 כלקוחות שלקחו זה מזה הן דומים, שאין אנו אומרים במה
31 שחילקו ביניהם הוברר הדבר שמה שנטל כל אחד זהו מה שירש
32 מהאב, אלא אומרים אנו שמה כל אחד נטל חלק שירש חבירו
33 והחליפו ביניהם את החלקים, ונמצא שהם נחשבים כלקוחות זה
34 מזה, ולפיכך מחזירין הם זה לזה את חלקו פויבל, כדון מי שקנה
35 קרקע מחבירו שביובל היא יוצאת ממנו וחוזרת לבעליה הראשון,
36 ואף לקליהם חוזרים הם זה לזה ועליהם לחלוק מחדש ומחליפים
37 את חלקיהם, ולמדנו שדעתנו את ברירה, ולא הוברר בחלוקה מה
38 ירש כל אחד. ונמצאו דברי רבי יוחנן סותרים זה את זה.
39 הגמרא מבארת את דעת רבי יוחנן באופן אחר: אלא לעולם יש
40 לגרוס במשנה שהיו הצנועים אומרים 'כל הנלקט, וכן גם אמר רבי
41 דוסא בדעת הצנועים, שלדעתם יכול אדם לפדות ולהפקיר, והוא
42 הדין להקדיש, דבר שאינו ברשותו, ורבי יוחנן שאמר שאין אדם
43 מקדיש דבר שאינו ברשותו, אף שהוא פוסק כסתם משנה, מכל
44 מקום לא פסק בצנועים, משום שסתמא אחרניא אשכח - מצא
45 סתם משנה אחרת, דתנן במשנתני, אין הונב אחר הנב - מהגנב,
46 משלם תשלומי כפל, ואמאי - מדוע הוא פטור מתשלומים, בשלמא
47 - מוכן הדבר מדוע לנב הראשון לא משלם, שהרי כך נאמר (שמות
48 כב ו) 'ונב מבית האיש' ודורשים שרק אז משלם ולא כשגנב מבית
49 הנב שאין החפץ שלו, אלא לבעלים נשלם כפל, שהרי גנב חפץ
50 שלהם, אלא לאו שמע מינה - האם אין ללמוד מזה שלזה, לגנב
51 הראשון, אין משלם הגנב השני כפל, לפי שהחפץ הגנוב אינו שלו
52 - של הגנב הראשון, ולזה, לבעלים אין משלם כפל, לפי שהחפץ
53 הגנוב אינו ברשותו, והוא הדין שאין להקדיש ולפדות ולהפקיר
54 חפץ שאינו ברשותו, וכדעת משנה זו פסק רבי יוחנן.
55 שואלת הגמרא: ומאי הוית דאזיל בתר הוית סתמא ליעביד כי האי
56 סתמא דצנועין - ומה ראית ללכת אחר סתמא זו שבמשנתני,
57 ולמה לא יעשה כמו שסתמא המשנה כדברי הצנועים שלדעתם
58 אדם פודה דבר שאינו ברשותו. מיישבת הגמרא: משום דמסייע

משנה

במשנה הקודמת הוזכר דין הטובה או מוכר אחר שגנב, שמשלם
 תשלומי ארבעה וחמשה. המשנה ממשיכה לבאר אופנים
 שמתחייב הגנב בתשלומי ד' וה'.
גָּנַב עַל פִּי שְׁנַיִם - שני עדים מעידים עליו שגנב שור או שה, **וְנִכְּחַ**
וְנִכְּרַ עַל פִּיהֶם - ואותם עדים מעידים שטבח או מכר בהמה זו, **או**
עַל פִּי שְׁנַיִם עֵדִים אַחֲרָיִם - או שעדים אחרים מעידים שטבח או
 מכר, **מְשַׁלֵּם תְּשֻׁלְמֵי אַרְבָּעָה וְחֲמִשָּׁה**.
 אם התחייב הגנב בחיוב מיתה תוך כדי מעשה הטביחה או
 המכירה, הרי הוא פטור מתשלומי ד' וה'; מדין קים ליה בדרבה
 מיניה. אך אם **גָּנַב, וְנִכְּרַ בְּשִׁבְתָּהּ**, שאינו מתחייב בזה מיתה, או
שֶׁגָּנַב, וְנִכְּרַ לְעֹבְדֵי זָרָה, שאינו מתחייב בזה מיתה, או **שֶׁגָּנַב,**
וְנִכְּחַ בְּיוֹם הַכְּפֻרִים, שאין חיוב מיתה על טביחה ביום הכיפורים,
 אלא כרת, הרי הוא חייב בתשלומי ד' וה', שכן אין כאן חיוב מיתה
 שיפטור אותו מהם. וכן אם **גָּנַב שור או שה מְשַׁלֵּם אֲבִיו וְנִכְּחַ וְנִכְּרַ,**
 ונתחייב לאביו ד' וה', **וְאָחֵר כֶּף מֵת אֲבִיו וַיִּרְשׁוּ עִם אֲחִיו,** חייב
 לשלם ד' וה' לאחיו לפי חלקם בירושה. וכן **כִּשְׁגָּנַב וְנִכְּחַ וְאָחֵר כֶּף**
הַקְּדִישׁ את הבהמה, בכל האופנים האלו **מְשַׁלֵּם תְּשֻׁלְמֵי אַרְבָּעָה**
וְחֲמִשָּׁה.
גָּנַב וְנִכְּחַ לְרִפְיָאָה או לְכֻלְכִּים - שלא שחט על מנת לאכול את
 הבשר, מכל מקום מתחייב בד' וה'. וכן **הַגּוֹנֵב וְשׁוֹחֵט וְנִמְצְאָה**
מְרִירָה, שאסורה באכילה, וכן **הַגּוֹנֵב וְשׁוֹחֵט חוּלִין פְּעֻרָה,** שנאסרת
 הבהמה באכילה, בכל אלו **מְשַׁלֵּם תְּשֻׁלְמֵי אַרְבָּעָה וְחֲמִשָּׁה**. רבי
שְׁמַעוֹן פּוֹטֵר בְּשֵׁנֵי אֵלוֹ, בנמצאת טרפה ובשוחט חולין בעזרה,
 משום שסובר ששחיטה שאינה מתירה את הבהמה לאכילה לא
 נחשבת שחיטה, ואם כן לא נחשב ששחט, ואינו מתחייב בד' וה'.
 אבל בשוחט לרפואה ולכלבים מודה רבי שמעון שחייב, שהרי
 השחיטה התירה את הבשר באכילה, אף שאין כוונת השוחט
 לאוכלה.

גמרא

שנינו במשנה, 'או על פי שנים אחרים, משלם תשלומי ארבעה
 וחמשה'. שואלת הגמרא: **לִיָּא** - לכאורה מִתְּנִיתִין שחיבה
 בתשלומי ד' וה' על פי עדים שמעידים על הטביחה אף שלא הם
 מעידים על הגניבה, היא דלא פְּרַבֵּי עֲקִיבָא, דְּאִי כְּשִׁיטַת רַבִּי
עֲקִיבָא, הָאִמְרֵי - הרי הוא דרש מהכתוב (דברים יט טו) 'על פי שנים
 עדים יקום דָּבָר', **וְלֹא חֲצִי דָּבָר,** כלומר, שהעדות צריכה להיות
 שלימה ולא חצי דבר, וכאן שהעדים מעידים רק על הטביחה אין
 זו עדות שלימה, ואינו חייב על פיהם, שכן יתכן שטבח את שורו
 שלו, וכדי לחייבו צריך גם את העדות שהעידו העדים הקודמים,
 שהגנב אכן גנב שור זה.
 מביאה הגמרא את הברייתא בה מובאת דרשת רבי עקיבא:
דְּתַנַּי, אָמַר רַבִּי יוֹסֵפִי, בְּשִׁחְלָה אֲבָא חֲלַפְתָּ אֲצִל רַבִּי יוֹהָנָן בֶּן נוּרִי
לְלַמּוֹד תּוֹרָה, וְאָמְרֵי לָהּ - ויש אומרים שכשהלך רבי יוהנן בן נורי
אֲצִל אֲבָא

בְּקִתָּם יוֹדְקָה - כמשנה שהיא לפי דעת יחיד, אף שנשנתה בסתם
 ללא שם אומרה, **לֹא אָמַר** שגם בזה הלכה כסתם משנה, ולכן לא
 פסק כדעת צנועים.
 הגמרא מביאה נידון לגבי כתיבת הרשאה, התלוי בדינו של רבי
 יוחנן: **אָמְרֵי נְהַרְדְּעִי, לֹא פְּתִיבֵין אוֹרְבְּתָא אֲמִטְלִילִי -** שטר הרשאה
 על מטלטלים, שאם יש לו מטלטלים אצל אדם אחר, והוא שולח
 שליח להוציאם מידו, אינו יכול לתת לו הרשאה על כך, וכיון
 שכך, אם נתן הנפקד את המטלטלים לשליח ואבדו בדרך, יכול
 הבעלים לחזור ולתובעם ממנו, מכיון שלא נסתלק במסירתם
 לשליח מאחר שלא היתה לו הרשאה לקבלם. **אָמַר רַב אֲשִׁי**
לְאֲמִירָא, מָאִי מַעְמָא. אָמַר לִיה, טַעַם הַדְּבַר מְשׁוּם דְּרַבִּי יוֹהָנָן, דְּאָמַר
רַבִּי יוֹהָנָן, גִּזְל וְלֹא נְתִיבֵי אֲשׁוּוּ הַבְּעֵלִים, שְׁנִיחָם אֵינָן וְכֹלִין לְהַקְדִּישׁ, וְהוּ,
הַגּוֹלֵן, לְפִי שְׁאִינוּ שְׁלוֹ, וְהוּ, הַגּוֹלֵן, לְפִי שְׁאִינוּ בְּרִשְׁוֹתוֹ, וְכַשֵּׁם שֶׁאֵין
יכול להקדיש, הוא הדין שאין יכול לכתוב שטר הרשאה על דבר
שאינו ברשותו. מביאה הגמרא לשון אחרת: אִבָּא דְּאָמְרֵי, אֲמִירָא
נְהַרְדְּעִי, לֹא פְּתִיבֵין אוֹרְבְּתָא אֲמִטְלִילִי דְּכַפְרִיה - על מטלטלים
 שיש לו אצל אחר ותבעו בבית דין וכפר בהם ואינו רוצה להחזירם
 לו. מדייקת הגמרא: **מַעְמָא דְּכַפְרִיה -** דווקא בגלל שכפר בהם אין
 כותב הרשאה, **דְּמִיחֵי בְּשִׁקְרָא -** שנראה כאילו חתמו על שטר
 שקר, שנתן הוא לשליח דבר שאין לו אצל אותו אדם, **אֲבָל לֹא**
כַּפְרִיה - אם לא כפר בהם, **פְּתִיבֵין שְׁטַר הַרְשָׁאָה**.
 דין נוסף בהלכות הרשאה: **וְאָמְרֵי נְהַרְדְּעִי, אוֹרְבְּתָא דְּלֹא פְּתִיבֵי בִּיה**
- שטר הרשאה שלא נכתב בו לשון זו, 'לו דין וזכי ואפיק לנפשך'
 - לך והתדיין עמו וזכה והוצא ממנו ממון זה לעצמך, לית ביה
מְשִׁשָּׂא - אין בו ממש ואינו מועיל. מבררת הגמרא: **מָאִי מַעְמָא.**
 מנארת הגמרא: **מְשׁוּם דְּאָמַר לִיה הָאֵדָה, הַנִּפְקֵד, שֶׁהַמְטַלְטֵלִין**
אֲצִלוּ, לְשִׁלְיָה הַבָּא לְתַבּוּעַ מִמֶּנּוּ, לֹא עָלַּב דְּבָרִים יְדִידֵי אֶת - אינך
 בעל דברים שלי ואיני נושא ונותן עמך, ולא אביאם לך. **אָמַר אֲבִי,**
וְאִי פְּתִיבֵי בִּיה בשטר ההרשאה לך והתדיין עמו וזכה לעצמך
לְמַחְצָה מהסכום או לְשִׁלְיָה וְלְרַבִּיעַ הֵימְנוּ, מועיל שטר זה אף על
 כל הממון, **מִינֵי דְּמִשְׁתַּעֵי דִּינָא אֲפֻלָּא -** שמתוך שמתדיין הוא עמו
 על מחצית הסכום, ואינו יכול לומר לו שאינו בעל דברים שלו,
 שהרי המחצה שלו הוא, מתוך כך על כורחו **מִשְׁתַּעֵי דִּינָא אֲפֻלָּה**
 - יכול הוא להתדיין עמו על כולו, גם על חלקו של הבעלים.
 מביאה הגמרא מחלוקת אם מועילה תפיסה בזה: **אָמַר אֲמִירָא, אִי**
תְּפִסַּם הַשְּׁלִיחַ וּמַעַב לְעַצְמוֹ את הַמִּמּוֹן שֶׁהוּצִיא מִהַנִּפְקֵד, לֹא
מְפָקֵין מִינֵיהּ - אין מוציאם מידו. רב **אֲשִׁי אָמַר, בֵּינָן דְּכַתְבִּיה לִיה**
בְּשִׁטְר כֶּל דְּמַתְעֵי מִן דִּינָא קְבִילִית עָלֵי - כל מה שתוכה או תחוב
 בדין, עלי לקבל, נמצא ששְׁלִיחַ שְׁנִיחָה - שעשאו שליח בלבד, ולכך
 יכול הבעלים להוציא ממנו. **וְאִבָּא דְּאָמַר -** יש שאמר שבכך
 שכתב לו כל דמתעני וכו', **שִׁתְּפָא שְׁנִיחָה -** עשאו שותף בלבד.
 הגמרא מבררת מה בין שתי הלשונויות. שואלת הגמרא: **לְמָא נִפְקָא**
מִינָהּ אִם עִשְׂאו שְׁלִיחַ או שוֹתֵף. מִיִּישְׁבַת הַגְּמָרָא: לְמִיתְּפַס פְּלָגָא -
 לתפוס מחצה, שאם שותף הוא מועילה תפיסתו על מחצית
 הסכום, אך אם הוא רק שליח אינו יכול לעכב לעצמו כלל.
 הגמרא מביאה את פסק ההלכה: **וְהַלְבְּתָא שְׁלִיחַ שְׁנִיחָה** ואין תפיסתו
 מועילה כלל:

באנחות לבד לא ניוושע. האנחה היא רק 'כפת המנועול' לפתוח את
 הלב ולפקוח את העיניים שלא לשבת בחיבוק ידיים, רק לסדר עבודה
 ופועל, איש איש באשר יוכל לפעול ולעשות בתעמולה לחיזוק התורה
 הרבצת התורה ושמירת המצוות, זה בכתבו וזה בנאומו וזה בכספו
 היום יום כג מטב

בבא קמא. פרק שביעי - מרובה - דף ע עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזליץ)

תוספות

רש"י

1 אורכתא. הרשאה. משום דר' יוחנן. דהואיל ואינו ברשות הבעלים אינו יכול להקנותו
2 לשליח הלכך אם אבד יכול לחזור ולתבוע מיד האגמון. דכפרייה. אם תבעיה מפקדי
3 לנאמן בבית דין וכפר בו. דמיתו. דתתמינן אשיקרא דיהיב ליה לשליח מידי דלית ליה
4 גבי האיך. דאמר ליה האיך. נאמן לשליח לאו בעל דברים דידי אתי. ואי כתב בה למחצה
5 ולשליש. דון חזי לנפשך והמוחרת שלי. מיעו
6 דמשתי. נאמן דיקא בהדי שליח אפלאג על
7 כרחיה דלא מצי למימר ליה לאו בעל דברים
8 דידי את משתיך אבולתה ואי תפס. שליח משל
9 נאמן. לא מסקינן מניה. אף על גב דלא כתיב
10 ביה אפיק לנפשך ל"א ואי תפס שליח ממון
11 שהוציא ועיכבו בעצמו לא מסקינן מניה. כר
12 מהוצאתי כתוב בתשובות הגאונים וזה עיקרו. רב
13 אשי פליג עליה דאמימר. בין דכתיב קבילית
14 עלאי. אלמא שליח שהיה הלכך אי תפס מסקינן
15 מניה וללישנא קמא נמי אי תפס משל נאמן
16 מסקינן מניה דהא שליח בעלמא הוא והרי
17 בתוספתא לבעל חוב: למיתפס פלאג. ממון שהביא
18 אמ רוצה לעכב חצויה ה"ג והלכתא שליח שניה
19 ולא שקיל מידי. מתני' על פי שנים. כלומר
20 שנים מעידין אותו שנגב: נגב ויכפר בשנת. אכל
21 טבא קם ליה כדרכה מניה: וטבח ביום הכפורים.
22 דאין דונו אלא כרת וטבח ומכר ואחר פן מת
23 אביו. אכל מת אביו ואחר טבא ומכר תנא
24 בספיקא דפטור שהרי ירש את אביו ושלח הוא
25 טובח ומוכר. בשני אלו. כהן וכו' וכו' וכו' וכו'
26 דקא סבר רבי שמעון שחשקה שתיקה ראויה. לא
27 שמה שחשקה אכל לרפואה ולכלבים שחשקה
28 ראויה: היא דאי געי מצי אכיל מניה: גמ' דרבי
29 ולא חצי דרבי. על פי שנים עדים יקום דבר והרי
30 עדי טביחה דקתני במתני' או על פי שנים עדים
31 אחרים חצי דבר קמסוקי: דאי לאו עדי נגיבה
32 איכא למימר דידיה קא טבח
הלפתא

24 תשלומי ארבעה וחמשה רבי שמעון פוטר בשני אלו: גמ' לימא מתניתין דלא כרבי
25 עקיבא דאי ר' עקיבא האמר דבר ולא חצי דבר דתניא אמר רבי יוסי פשהלך אבא
26 חלפתא אצל ר' יוחנן בן נורי ללמוד תורה ואמרי לה רבי יוחנן בן נורי אצל אבא
הלפתא

בהרשאה וקא אמרי נהרדעי לא כתבינן אורכתא אמטלטלי הני מילי דכפריה אכל לא כפריה כתבינן וכן בפרק יש כבוד (בבבא דף מט) וכן דהלכתא כלישנא בתרא אם כן אפילו
כפריה כתבינן דהא לישנא בתרא מפרש טעמא דלא כתבינן אמטלטלי דכפריה משום דמיהו כשיקרא ולמיתקא כשיקרא לא חיישנן כדמסיק בהכותב (כתובות דף פה) ובפרק כל הנט
(גיטין דף כו) דליתא לרוב פפי דאמר האי אשרתא דדיני דימיתבא מקמי דלסהרו סהדי אתחייבות דיהוה פסולה משום דמיהו כשיקרא וא"ת בין דלא חיישנן למיתו כשיקרא אם כן
בשבועות (דף לג) ובבבא דף מט) כי פריך מנהרדעי דאמרי לא כתבינן הוה ליה למימר דליתא ו"ל דאורכתא דגמרא למיפרך ממילתא א"ע' דליתא דכפר ב' דכתובות (ר' כא) נמי
פריך מדרב פפי אמילתיה דרב הוה ויורו בה ממתן זה ומניה דברים א"ע' דאמר בהכותב (כתובות ד' פה) דליתיה ומיהו לפי המפרש ה"מ דהא דקאמר ליתא לא קאי ארב פפי אלא
כלומר ליתא לקושיא דאין קושיא דבקים שקרות דוקא חיישנן למיהו כשיקרא אכל בשאר מילי לא מדרב נאמן וזו אין זה ראייה משום דפריך מדרב פפי וא"ת וללישנא קמא
דנהרדעי מאי וקח משני אמתניתין דשבועות ודבכורות ומיהו אמתניתין דשבועות ומצי לאוקמי בקרקעות וכמ"ד נשבעין אכל בהדיא דבכורות דאיידי כפידין כבוד ליכא לאוקמי כמ"ד
פורין כשרקעות דהא קתני בהדיא משנה דאין פורין ויש לומר דאיכא לאוקמינה שהאחד חייב להבירו ושואל מדרבגי נתן אי נמי שנתן לו במעמד שלשתן ומיהו בהדיא דבכורות צריך
לדקדק אם יכול ליתן במעמד שלשתן בין דהוא עצמו לא היה יכול להוציא מיודו כמו שבכתובה אין יכולה ליתן במעמד שלשתן בין דלא ניתנה לגבות מחיים כמו שפירש בהתבול
(לקמן ד' פט) ואין לתמוה על מה שאנו נוהגין לכתוב הרשאה אפי' במלוא א"ע' שאין אדם יכול להקנות הלקוחו לתבירו כדמוכח במי שפת (ב"ב ד' קמח) שדוחק למצוא הלקוחו
בפלוגי איתא כבירי ולא מצי לאשבויה אלא הואיל וירוש וירשה אי נמי במעמד שלשתן משמע דבשום ענין לא מצי מקני ליה דכיון דקדיל באיכא דאמרי ולחך לישנא אמטלטלין
דגולה נמי כתבינן אורכתא א"ע' שאין יכול להקנותו כמו שאין יכול להקדיש דקיימא לן כרבי יוחנן דגול ולא נתקיימו הבעלים שניהם אין יכולין להקדיש כדמשמע בפ"ב דב"מ (ר'
ז. ע"ש) דפריך מניה לרב ומשמע נמי ההם דסבר סתמא דגמרא דאם המסותא מטלטלין לא היה נגול כולו להקדיש היה הלקוח א"ע' שאין יכול להקנותה כתבינן הרשאה וטעמא
דהיא לישנא מסקינן דשליח שנה ועשו תקנה לענין שליות כאילו היה קונה קנין גמור ויש ספק למנהג בהגוזל (בבבא ד' קמ"ד) דרב פפא היה מסיק וזו כי חוצאי אקנינו לרב
שמואל בר יודיה אבא אסיפא דביתיה כי אהא נפק לאפיה עד תרוך ומסיק משמע לשון הלקוחה ויש לרדוק דמסיק בעיקרא מיירי שלא ניתן להוציא עוד דבההב (ב"ב ד' מו) ובהמבור
את הספיקה (ב"ב ד' עו) ל"ג ומסיק אלא הוה ליה וזו כי חוצאי בכל הספרים ואין לדקדק מההיא דבכורות (ר' מט) גבי פירין הבן שיכול להרשות א"ע' שניתן לבתן ע"מ להוציא דלא
מסקי אדעתיהו שימת תוך שלשים אלמא יכול להרשות במלוא הדיהם ע"ב לאו ע"מ להוציא נתנו לו דקיימא לן כשמואל דאמר התם בסמוך להדיא שמתקא (שם) פדורה בנו בתוך

דאָה על גב דעדי ביאה צריך לעדי קדושין. פירוש כל זמן שלא הוזקקה באשת איש: **למעוטי** שנים אומרים אחד בנהגה בו. ולא דמי לשנה ראשונה בפני שנים בו דהתם ראו כל מה שהיו יכולין לראות באותה שנה ורב אלפס פירש משום דהתם מהיו סהרתיהו לענין פירות שאכל בשהגה ראשונה שהיב לשלם אם לא ימצא יותר עדים וטעם ראשון נראה לרי' עיקר דהגן בפרק התקבל גיטין דף סט) האשה שאמרה גיבה התקבל לי גיטי צריכה שתי בתי עדים שנים שיאמרו בפניו אמרה ושנים שיאמרו קבל וקרה אלמא לא חשיב בי האי גזונא חצי דבר אע"ג צריכי אלו לאלו דאפי' למאן דאמר שלש נאמן כשגט בידו ולא צריכי עדי אמירה לעדי בקלה מימי' כיון שצריך שגוראה הגט בידו חצי דבר הוא אלא ע"כ משום שכל בת רואה כל מה שהיא עולה וולראות באותה שנה ואתמי' מתהניתי' ודגיטין' בפרק

באוטר לו עקוז תאינה מתאינתי כו. וא"ת דחיבי דמי אי דקוינא גיבה בחצירו של לוקח בשעת עקיפה מאי פרוך עלה וכוין דאי תקבע ליה כו' מכירה גמי לא הו' מכירה נהי דמתמי' בנפשו מבלי מקום קניה ליה חצירו ללוקח ואלא דתיא בחצירו של לוקח על חיוב שבת מהבא לאו מכירה היא דהא קייל כולל כחמק דאמר פירות לא עבדי חליפין ומיהו לפר"ט נתיא דמפרש דהא דפידי לי עבדי חליפין היינו בתורת קנן סודר שמחזיר לו הסודר ולא יחייב לו אלא לקנן בעלמא אבל במקוין להקנות זה תחת זה שהו בשנה בתורת דמים קני' ואומר ר"י דהקא לא דיני' אלא אלשון מכר דאפי' קאי בחצר הלוקח כיון דלא אמר זיל שלי' א"ו מכירה אלא מתנה ואף על גב דבתשלומי ארבעה וחמשה מתחייב על התמנה כמו על המכר בדאמרינן לקנן מימי' וגב ומכר בשבת תחני ואין זו מכירה וכו' ול עקוז **במאן** כרבי דאמר קלוקוח כמי שהונחה דמאי. ואם תאמר לרבי עקיבא גמי כיון דמקטא לאורי חצירו חייב לענון שבת דרשות התייה עולה עד לקיע לענון קנן לא קני באורי עד דמטי לתוף המחיצות כדמוכח בגיטין בהוורק (דף ע"ט ושם) גבי הוא מלמעהל והיא מלמשה כיון שדינא מרשות הגג מנורשת ומוקי לה בגון שמחיצות התחנות עודפשת על העליונות וי"ל

חלפתא. שם אביו של רבי יוסי: **בשנים אומרים** קודש. פלוגי את האשה בניסן: **ושנים אומרים בעל**. איש אתר באייר. **דאע"ג דעדי ביאת**. הכאים לקמית צריכין לעדות קדושין דאי לא קדשה איבא למימר פניה היא: כיון דעדי קדושין לא צריכין לעדי ביאת. דבלאו ניהור שוה לזה קמאי אשת איש ליאסר על כל העולם. דהו' רב. אף עדות של ביאה קיים ונקורנה: **הקא גמי כו'**. עדי גיבה חייבו ליה בפילא בלאו עדי מביחה אכל הני עדות חוקה שלשטון הכיות צריכות זו לזו: **למעוטי אחד אומר אחת בנהגה וכו'**. וקאתא לשויה גדולה לענון עונשין או לענון שיהיו קדושיה קדושיה בגנה. שיער ראיתי בשקרי אבועותיה: **הצי דבר**. שיער אחד: **הצי עדות**. עד אחד יש לשער ופשיטא דלאו עדות היא: **איתי קמנה היא כו'**. הלכך לא מצטרפין אכל לגבי חוקה כולן מעדיין שהיה מתוק בה: **עמי' תאינה**. לקוט תאינים מתאינתי בדמי הגיבה בשבת וכן עשה התיבחי' מיתה: **וקא אי תבע ליה**. בעל התאינה ללוקח: **ברייא**. לומר התור' לי תאינים שלקטת או תן לי מה שמכרת לי בדמיה: **לא אמרינן**. לגב זיל שלים אשתבח דלאו מכירה הוא (קאמי משלם ד' וה'): **ויזק גיבה לחציר**. בשבת ואני אתן לך מעות וכן עשה קנאה לוקח וזה נתייב מיתה: **כרבי עקיבא דאפי'**. בהוורק (שבת דף ע"ט). קלוקוח כמי שהונחה. הוורק מרשות לרשות כיון שקלטתה האורי נתחייב משום שבת נמצא חיוב שבת וחייב מכירה כיון כהמך שאורי חצר קנה ללוקח דכיון דסופו לנח כמנוח דמי: **אשה תורה**. להביא לבית המקדש לכל נדה: **ואפילו בא על אמו**. ונתן לה טלה באתנה אסור ואף על גב דאי לא הוה יהיב לה ניהלה והואיל תבעה ליה בדינא לא אמרינן ליה קיים לה תקנא דתא מתחייב בנפשיה הוא: **אפי'**

דמיא דאי בפרקין פיון דמטיא לחצר ביתו קנה לענון שבת לא מחייב עד דמטיא לארעא באומר לא תיקני לי גיבותיך עד שתהנין רבא אומר לעולם כרמי בר חמא אתנן אסרה תורה ואפילו בא על אמו ואי תבעה ליה קנן בדינא מי אמרינן ליה קום הב לה אתנן אלא אע"ג דכי קא תבעה ליה בדינא לא אמרינן ליה זיל הב לה ביון דכי יהיב לה הוי אתנן הכא גמי אע"ג דלענון תשלומין אי תבע בדינא קנן לא אמרינן ליה זיל שלי' אפילו

דהבא איירי שורק לחצר דרך פתח או דרך חלון ולא מעל מחיצת החצר וא"ת ומ"ש דבגיטין נקט רבי דהבא נקט רבי עקיבא משום דאיירי בסתם חצר שאין מקורה דרבי לא אמר קלוקוח כמי שהונחה דמיא אלא ברה"י מקורה כדאמרינן בריש שבת דף ע"ה. (ושם) דאמר ביתא כמאן דמלכא דמאי אכל רבי עקיבא אית ליה אפילו ברשות הדיבם שאין מקורה ובגיטין נקט רבי משום דאוקמא בשמחיצות התחנות עודפות דלרבי עקיבא לא מצוי למקטקט דלדידה אפי' בלא מחיצות כולל ככל כומו בהר"ר אית ליה כמי שהונחה דמיא בריש שבת וס"ד דרבי אפילו במחיצות בלא שרי אמרינן כמאן דמלכא דמאי א"נ נמי למאי דבעי לאוקמי כרבי איירי בחצר מקורה: **לענין** שבת לא מחייב עד דנקחה בחצר. וא"ת וכוין שהשקנו בא בין עקירה להנחה אית לו למימר קם ליה בדרבה מיניה כדאמרינן בריש אלו גירות (כתובות דף לא. ושם) דאמר רבי אבין זרק חץ מתחילת ד' לסוף ד' וקרה שיקרא בהליכותו פטור עקירה צורך הנחה הוא ולפי מה שמפרש רבינו תם דאי אפשר לניסוח בלא הנחה ורבי ירמיה דאמר בתנזיקין (גיטין דף נב. ושם) גבי מנשר משעת הנגהה קני מתחייב בנפשו לא הוי עד שעת ניסוח לית ליה הנגהה צורך ניסוח הוא הדין דלית ליה עקירה צורך הנחה אתי שפיר דפרין הכא אליבא דרבי ירמיה ונראה לר"י דהוי מצוי לשנוני דעקירה צורך הנחה הוא אלא לדברי הפקשן שלא היה סובר טעם זה משיב ליה דמשפחת ליה שפיר באומר לא תקנה גיבותיך עד שתהנין:

אתנן אסרה תורה ואפילו בא על אמו. תימה דמנ"ל הא י"מ משום דאמר בהבא על יבמותו (יבמות דף נט. ושם) דאתנן כולל ומחירי זונה מותרין מוכתיב גם שניהם ולא ארבעה ומדמיעט אתנן כולל שהוא במיתה ש"מ באשה בה"ג הוי אתנן ואין נראה פירוש זה דאטו מי כתיב ולא ארבעה שניהם כתיב נאמר שניהם ולא אתא למעוטי אלא מחיר וזנה ונראה לפירש משום דעיקר אתנן בעריות הוא דכתיב כדמוכח בפ' כל האסורים (תמורה דף כט. ושם) דזונה דגבי אתנן כתיבי פירות ממשעתי וא"ת דלמא כו' אסר הכותב אתנן כגון שאמר לה אדם אתר הא לך טלה זה ושמכרי עם בנה דבהנאה לא מחייב מיתה ושיקר אתנן כו"ג דהגון בפרק כל האסורים (שם דף כט. ושם) האומר הא לך טלה זה ותלין שפתיך אצל עבדי ר"מ אומר אינו אתנן וכתבים אומרים הרי זה אתנן ואפילו ר"מ לא קאמר אלא משום דשפחה בעבד שקרא כדמפרש התם דיש לו אשה ובנים רבו מוסר לו שפחה בנענית ותיירי ר"י דפשטי' דקרא דלא תביא אתנן זונה משמע בסתם אתנן שהובעל הוא הנותן אתנן: **ועי' תוס'** בכורות נ: **ד"ה זונה: אפילו** תבעה ליה כו'. אע"ג דמוקמיה בע"ז (דף סד. ושם) דקאי אתנן בחצירה משעם זה לא היה נאסר ולא חשיב אתנן אלא מתנה בעלמא ועיקר טעמא דאתנן דמקמי הכא משום

59 תַּנְיָא הָיִיא דְּפִטְרוּ, הברייתא מדברת באופן שאומר לו הקונה את
60 הבהמה הגנובה מהגנב, עָקוּן (לָדָּה) תַּנְיָא מְתַנְיָא - לקוט תאנים
61 מעץ התאנים שלי, וְתִקְנִי לִי גְּנִיבוֹתֶיהָ - ובזה תיקנה לי הגניבה
62 בקנין כסף בדמי התאנים. ואכן לקט התאנים בשבת. נמצא
63 שבשעה שלקט התאנים שאז חלה המכירה, נתחייב על ידי זה
64 מיתה, ולכך נפטר מתשלומי ד' וה', שכל המתחייב מיתה נפטר מן
65 התשלומים, מדין 'קיס ליה בדרכה מיניה'. והמטנה שחייבה בד'
66 וה' דיברה באופן שמכר בשבת באופן שאינו מתחייב מיתה.
67 מקשה הגמרא: אָמַר, וְכִינֵן דְּכִי תִּבְעַע לִיה קָמֵן בְּדִינָא - הרי אם
68 הקונה (-בעל התאנה) יתבע בדין את המוכר (-הגנב), שיתן לו את
69 הבהמה או שיחזיר לו את התאנים, לא אָמַרִינן לִיה זֵיל שְׁלִים - לא
70 היינו מחייבים את הגנב לשלם, דְּמַחְיִיב בְּנִפְשֵׁיהּ הוּא - שכן נתחייב
71 מיתה בקציצת התאנים, וכל המתחייב בנפשו על ידי פעולה
72 מסימת, נפטר מכל החיובים החלים עליו על ידי אותה פעולה,
73 ואם כן כשרק התאנים לא נתחייב ליתן הבהמה בעבורם, וְהָא
74 מְכִירָה נְפִי לֹא מְכִירָה הִיא - נמצא שלא היתה כאן כלל מכירה,
75 והבהמה עדיין של הגנב, אך מלשון הברייתא 'גנב ומכר' משמע
76 שהמכירה חלה.
77 תירוץ אחר לסתירה מהברייתא למטנה: אָלֵא אָמַר רַב פָּאָא,
78 הברייתא שפטרה את המוכר בשבת, מדברת בְּאִמְרָא לֹא הִלֻּקָה
79 לגנב וְרוֹק גְּנִיבוֹתֶיהָ לְחֻצְרֵי, וְתִקְנִי לִי גְּנִיבוֹתֶיהָ - זרוק את הבהמה
80 לחצרי ואקנה אותה בקנין חצר, ואשלם לך בעדה. ורוק הגנב את
81 המוציא לחצר הלוקח הוצר, ונמצא כשנכנסה הלוקח, נתחייב
82 המוכר מיתה על הוצאה מרשות לרשות בשבת, ונפטר מד' וה'
83 ש'קם ליה בדרכה מיניה.
84 שואלת הגמרא: בְּמָאן - כשיטת מי תירץ רב פפא שהזרוק גניבה
85 לחצר מתחייב מיתה מיד כשנכנסה הגניבה לחצר. משיבה
86 הגמרא: כְּרַבִּי עֲקִיבָא, דְּאָמַר (שבת צו.) קְלוּשָׁה כְּמִי שְׁהוֹנְתָה דְּמִיָּא
87 - מיד כשהיא קלושה באויר הרשות הרי היא כמו שהונוחה ברשות
88 עצמה, ולכן חיוב המיתה הוא מיד כשנכנסה הבהמה לאויר
89 הרשות, ואז גם נקנית הבהמה לקונה, ולכך נפטר מתשלומים, דְּאִי
90 תירוצו הוא כשיטת רַבְּנָן (שם). הרי בִּינֵן דְּמִיָּא הגניבה לאויר
91 חֻצְרֵי בֵּיתוֹ של הלוקח, אמנם קְנָה הִלֻּקָה, אך לְעֵנֵן שֶׁבֵּית לֹא מַחְיִיב
92 הגנב עַד דְּמִיָּא הגניבה לְאִרְעָא - לקרקע החצר, שכן לדעת רבנן,
93 חפץ הקלוט באויר הרשות עדיין אינו נחשב כמי שהונח עד שינוח
94 בפועל בחצר, לגבי חיובי שבת. ואין הגנב פטור מד' וה' משום
95 שכשחלה המכירה עדיין לא נתחייב מיתה. דוחה הגמרא: אִפְשָׁר
96 להעמיד את תירוץ רב פפא אפילו כשיטת רבנן, והיינו באופן
97 שאומר הקונה לגנב, לֹא תִקְנִי לִי גְּנִיבוֹתֶיהָ עַד שְׁתַּנְיָא בְּקַרְקַע
98 החצר, שאז חיוב שבת וקנין המכירה חלים יחד, כשנחה הבהמה
99 בקרקע.
100 חזרת הגמרא ליישב תירוצו של רמי בר חמא: רַבָּא אָמַר, לְעוֹלָם
101 יש לתרץ בְּהַמּוּבָא לעיל בשם רַבִּי פְּרִי הָמָא, שהברייתא שפטרה
102 את המוכר בשבת, מדברת כשאמר הקונה 'לקוט תאנה מעץ
103 תאנתי, ותיקנה לי הבהמה'. ואת קשיית הגמרא שאין זו מכירה,
104 שכן בית דין לא מחייבים את הגנב לתת את הבהמה לקונה או
105 להחזיר את התאנים, יש לתרץ, שהרי טלה הניתן לאשה בְּאִתְנָן -
106 עבור זנות, אִסְרָה תוֹרָה להביאו למקדש לקרבן, וְאִפְּלוּ בָּא עַל
107 אָמוֹ, שנחייב מיתה בזה, אם נתן לה טלה באתנן הרי זה נאסר,
108 וְאִי תִבְעָה לִיה קָמֵן בְּדִינָא, מִי אָמַרִינן לִיה קוּם חַב לָה אִתְנָן - ואף
109 שאם תבעתו אמו בדין שיתן לה את האתנן שהתנה עמה, אין
110 מחייבים אותו, שכן כשבא עליה נתחייב מיתה ונפטר מכל חיובי
111 ממון שבאותו זמן, מכל מקום כשנותן לה האתנן הרי זה נאסר,
112 אָלֵא מוכח מכך, שֶׁאֵף עַל גַּב דְּכִי קָא תִבְעָה לִיה בְּדִינָא לֹא אָמַרִינן
113 לִיה זֵיל חַב לָה, מכל מקום בִּינֵן דְּכִי יְהִיב לָה הוּי אִתְנָן - כיון
114 שמקיים תנאו ונותן לה האתנן הרי זה נאסר, הָכָא נְפִי בסוגייתנו
115 כשקצץ תאנים בשבת תמורת ממכרו, אָף עַל גַּב דְּלִעְנֵן תְּשַׁלְּמוּי, וְאִי
116 תִבְעַע בְּדִינָא קָמֵן, לֹא אָמַרִינן לִיה זֵיל שְׁלִים, שכן נתחייב מיתה,

1 הַלְפָּתָא, אָמַר לֹא, אדם שטען שהשדה שיושב בו חבירו שלו הוא,
2 וְהָרִי הִלָּה טוּעֵן שְׁקָנָא מִמֵּנו וְשֶׁאֵלְהָ שְׁנָה רֵאשׁוּנָה בְּפִנֵי שְׁנִים -
3 ששני עדים מעידים שאכל את פירותיה בשנה ראשונה, ושנה
4 שְׁנָה אַבְל בְּפִנֵי שְׁנִים עֵדִים אַחֵרִים, ושנה שְׁלִישִׁית בְּפִנֵי שְׁנִים עֵדִים
5 נוספים, דהיינו שעל כל שנה יש לו עדות מכת עדים נפרדת
6 שהחזיק בה בשנה ההיא, מָהוּ, האם יועיל צירוף שלושת העדויות
7 שאכל פירות של שלוש שנים ליחשב לחזקה שהשדה שלו, או
8 לא. אָמַר לֹא, הָרִי זֵו חֻזְקָה. אָמַר לֹא, אָף אִנִּי אִמְרָא כֵּן שֵׁוּ חֻזְקָה,
9 אָלֵא שְׂרָבִי עֲקִיבָא חוֹלֵק בְּדָרְךָ ולדעתו אינה חזקה, שְׁהִיָּה רַבִּי
10 עֲקִיבָא אִמְרָא, 'על פי שנים עדים יקום דְּבָרְךָ' וְלֹא חֻצִי דְּבָרְךָ, והרי כל
11 כת מעידה רק על אכילת שנה אחת, שהיא רק חלק מהחזקה, ואם
12 כן עדות כל כת היא רק על חצי דבר, ופטולה היא.
13 הגמרא מיישבת את משנתנו גם כשיטת רבי עקיבא: אָמַר אָבִי,
14 אִפְּלוּ תִּמְאָא שִׁמְשַׁנְתִּינוּ כְּרַבִּי עֲקִיבָא שִׁרְשָׁה דְּבַר וְלֹא חֻצִי דְּבַר,
15 בכל אופן כאן מועילה העדות שהעידו על הטביחה אף שלא הם
16 העידו על הגניבה, שהרי מי (-האם) לֹא מוֹדָה רַבִּי עֲקִיבָא בְּאִוּפֵן
17 שְׁשָׁנִים עֵדִים אִמְרָרִים שִׁפְלוּנִי קִדְּשָׁה אֵת הָאִשָּׁה בְּנִסְנִי, וְשָׁנִים
18 אַחֵרִים אִמְרָרִים עַל אַחַר שֶׁבָּעַל אוֹתָהּ בְּאִיר, ומחוייבת מיתה על
19 שנבעלה לאחר בהיותה אשת איש, דְּאָף עַל גַּב דְּעָרִי הַבֵּינָה, כדי
20 לחייבה מיתה צְרִיבִי לְעַדִי קְרוּשִׁין - עוקים לעדות שהעידו עדי
21 קידושין כדי שנדע שכשנבעלה היתה אשת איש, מכל מקום בִּינֵן
22 דְּעָרִי קְרוּשִׁין לֹא צְרִיבִי לְעַדִי בֵּינָה, שהרי עדי הקידושין מעידים
23 שהיא אשת איש לאוסרה על כל העולם גם בלא עדותם של אלו,
24 ולכן מודה רבי עקיבא שגם עדות הביאה דְּבָרְךָ קְרִינָא בֵּיהּ -
25 נחשבת עדות שלימה, ונהרגת, ואם כן הָכָא נְפִי - הוא הדין
26 במשנתנו, שעדים העידו על הגניבה ועדים אחרים על הטביחה,
27 אָף עַל גַּב דְּעָרִי מְכִיחָה צְרִיבִי לְעַדִי גְּנִיבָה, שבלא עדות הגניבה
28 אינם יכולים לחייבו על הטביחה, מכל מקום בִּינֵן דְּעָרִי גְּנִיבָה לֹא
29 צְרִיבִי לְעַדִי מְכִיחָה, אלא עדותם מחייבתו ככל מבלי לזקק לעדות
30 השניים, לפיכך לאוסרה על כל עדות הטביחה. אך באכל
31 פירות של כל שנה בפני עדים אחרים, כל כת צריכה לשתי
32 העדויות הנוספות כדי שיתברר שהיתה חזקה, שהרי אין חזקה
33 בפחות משלוש שנים, ולכן נחשב שכל כת מעידה על חצי דבר.
34 שואלת הגמרא: וְרַבְּנָן שְׁחולקים על רבי עקיבא, וסוברים שגם
35 בשלוש כתות שכל אחת מעידה על אכילת שנה אחת, מצטרפת
36 עדותם, הָאִי דְרִשָׁה שֵׁל דְּבָרְךָ' וְלֹא חֻצִי דְּבָרְךָ, לְמַעוֹטֵי מָא - איזה
37 אופן היא ממעטת, שלא תועיל עדות על חצי דבר. משיבה
38 הגמרא: הדרשה באה לְמַעוֹטֵי אִוּפֵן שִׁמְעִידִים שאשה מסוימת
39 הביאה שתי שערות ואם כן היא גדולה, לענין עונשין או
40 שקידושיה קידושין, ועד אִתְּרָא אִמְרָא שִׁרָא שִׁיעַר אִתְּרָא בְּנִבְתָה, ועד
41 אִתְּרָא אִמְרָא שִׁרָא שִׁיעַר אִתְּרָא בְּבִרְיָהּ, ומכיון שרק מכת צירוף
42 עדות שניהם יודעים שהביאה שתי שערות, נמצא שכל אחד
43 העיד על חצי דבר, והעדויות פטולה. דוחה הגמרא: הָאִי - באופן
44 שעל כל שעה מעיד רק אחד, חֻצִי דְּבָרְךָ וְחֻצִי עֵדוּת הוּא, שהרי על
45 פי שנים עדים יקום דבר, ופשוט שאינה עדות ואין צריך פסוק כדי
46 למעט זאת.
47 אָלֵא - חזרת בה הגמרא ומבארת שרבנן דורשים מ'דבר' לְמַעוֹטֵי
48 אִוּפֵן שְׁשָׁנִים אִמְרָרִים שִׁרָא שִׁיעַר אִתְּרָא בְּנִבְתָה, וְשָׁנִים אִמְרָרִים שִׁרָא
49 שִׁיעַר אִתְּרָא בְּבִרְיָהּ, שעדותם פטולה שכן זהו חצי דבר, שכן הִנֵּי
50 - השנים שאומרים שראו שיער אחד בגבה אִמְרָא קָטְנָה הִיא -
51 מעידים שקטנה היא, וְכֵן הִנֵּי שִׁרָא אִתְּרָא בְּכִרְיָהּ אִמְרָא קָטְנָה הִיא,
52 שהרי כל כת מעידה על שיער אחד, וזה אינו סימן גדלות שכן גם
53 לקטנה אפשר שיהיה שיער אחד, נמצא שכל כת מעידה שהיא
54 קטנה.
55 שנינו במשנה, גַּב וְיִמְכַר בְּשֶׁבֶת [וְכוּ'] משלם ד' וה', שכן אינו
56 מתחייב מיתה בכך, ואינו נפטר מדין 'קיס ליה בדרכה מיניה'.
57 מקשה הגמרא: וְהַתְנָא, גנב ומכר בשבת פְּטוּר מִלְּשַׁלֵּם כֻּלָּל מִפְּנֵי
58 ש'קם ליה בדרכה מיניה. מתרצת הגמרא: אָמַר רַבִּי פְּרִי הָמָא, כִּי

57 הגמרא מקשה על הדין שהמשלח מתחייב בד' וה' כאשר שלחו
58 טבח בשבת: פתקיף לה מר וזמנא, הרי אם הגנב עצמו היה טובח
59 בשבת או לעבודה זרה, לא היה מתחייב, משום שקם ליה בדרכה
60 מיניה, ואם כן גם כששלחו טבח, איך מתחייב, וכי מי איכא מידי
61 דאילו עבד איהו לא מייתיב, ויכדי שליח ומייתיב - האם יש דבר
62 שאילו עושה אותו בעצמו אינו מתחייב, וכשנעשה על ידי שלחו
63 יתחייב המשלח. מתרצת הגמרא: אמר ליה רב אשי למר זוטרא,
64 הָתָם כשהגנב עצמו טבח בשבת, הוא אמנם פטור מלשלם, אך לאו
65 משום דלא מייתיב הוא - אין זה משום שאינו מתחייב בתשלום,
66 אלא הוא נפטר מדין דקם ליה בדרבנא מיניה. וכיון שנחשב שהוא
67 מתחייב לשלם, לכן כששלחו טבח, שאז אין אצל המשלח קים
68 ליה בדרבנא מיניה, חייב הגנב לשלם.
69 שואלת הגמרא: ואי בברייתא שמחייב רבי מאיר את הגנב על
70 טביחה בשבת, מדובר במוצא על ידי אחר, שאז לא מתחייב הגנב
71 מיתה, אי מאי טעמא דרבנן דפטר - מדוע פטרו חכמים את הגנב
72 מד' וה'. משיבה הגמרא: אמרי, מאן חכמים שחלקו על רבי מאיר,
73 זהו רבי שמעון, דאמר, כל שחיטה שאינה ראויה - שאינה מתרת
74 את הבהמה באכילה, לא שקמה - אינה נחשבת שחיטה, ואין חיוב
75 ד' וה' באופן זה.
76 מקשה הגמרא: אמרי, מדוע השוחט בשבת ושמזכר בברייתא
77 היא שחיטה שאינה ראויה. אמנם בשלמא השוחט לעבודה זרה
78 שנאסרת בהמה בהנאה, והשוחט שזר הנקבל שהוא אסור
79 בהנאה, מוכן שחיטה שאינה ראויה היא, ולכן פטרו רבי שמעון
80 מד' וה'. אלא - אבל השוחט בשבת, הרי שחיטה ראויה היא, דתנן
81 (חולין יד.) השוחט בשבת וביום הכפורים, אף על פי שמתחייב
82 בגפשו, שחיטתו בשריה, ומדוע אם כן פטרו רבי שמעון מד' וה'.
83 מתרצת הגמרא: אמרי, רבי שמעון קבר לה רבבי יוחנן הסנדלר,
84 שאוסר באכילה מאכל שנעשה על ידי מלאכה בשבת, ולכן
85 כשטבח בשבת אין זו שחיטה הראויה לאכילה, ואינו מתחייב בד'
86 וה'.
87 מביאה הגמרא את הברייתא בה מוזכרת שיטת רבי יוחנן הסנדלר:
88 דתנן (שבת לח.) המכשיל - אם בישל בשבת בשוגג, יאכל - מותר
89 לו לאכול את התבשיל אפילו בו ביום, אבל אם בישל במזיד, לא
90 יאכל אותו בו ביום, לא הוא ולא אחרים, דברי רבי מאיר. רבי
91 יהודה אומר, בשוגג, יאכל בין הוא ובין אחרים רק במוצאי שבת,
92 אבל לא בשבת, ובמזיד, הוא לא יאכל עולמית, אבל אחרים
93 אוכלים במוצאי שבת. רבי יוחנן הסנדלר אומר, בשוגג, יאכל
94 למוצאי שבת לאחריה, ולא לו, שהוא אסור בו לעולם, ובמזיד, לא
95 יאכל עולמית, לא לו ולא לאחרים.
96 שואלת הגמרא: מאי טעמא דרבי יוחנן הסנדלר שאסר תבשיל
97 שנעשה בשבת במזיד. משיבה הגמרא: טעמו הוא בדרבי רבי
98 הייא אפיתקא דבי נשיאה - כמו שדרש רבי חייא בפתח בית
99 הנשיא. כתוב בתורה (שמות לא יד) ושמרתם את השבת כי קדש
100 היא לכם, שדימתה התורה את השבת לקודש, כלומר דבר השייך
101 להקדש, שמה - כמו שקדש אסור באכילה, אף מעשה שבת -
102 דברים הנעשים באיסור בשבת אסורין באכילה. ממשיך רבי חייא,
103 הרי דימתה התורה את השבת לקדש, ואם כן נלמד שאי מה קדש
104 אסור בהנאה, אף מעשה שבת אסור בהנאה, תלמוד לומר - לכך
105 נאמר (שם) 'לכם', ללמד ששילכם יהא ליהנות ממנו, ואינו נאסר
106 בהנאה, ויכול שאפילו אם הדבר האסור נעשה בשבת יאסר
107 באכילה, תלמוד לומר (שם) 'מחלליה מות יומת', ללמד שרק במזיד
108 שיש בו טעמו מיתה אמרתי לה שנתסר באכילה, ולא בשוגג, ודרשה
109 זו היא עיומו של רבי יוחנן הסנדלר, שאסר באכילה תבשיל
110 שנעשה בשבת.
111 הגמרא מביאה מחלוקת, האם לדעת ר' יוחנן הסנדלר מעשה
112 שבת אסורים באכילה מדאורייתא: פליגי בה רב אחא ורבניא, הו

1 אפילו הני, בין דקא מקני ליה פהי - כיון שהגנב מקנה ללוקח
2 את הגניבה, תוין מקריה, ומתחייב עליה בתשלומי ד' וה', ונפטר
3 רק מפני שקם ליה בדרבנא מיניה, בחיוב המיתה שעליו על
4 שליטת תאנים בשבת.
5 שנינו במשנה, נגב וקנה ביום הכפורים וכו' משלם תשלומי ד' וה'.
6 מקשה הגמרא: אמרי, אמאי - מדוע משלם ד' וה', הני דקמלא
7 ליכא - אף שאין חיוב מיתה על מלאכה ביום כיפור, הרי חיוב
8 מלקות מיהא ו- מכל מקום איכא משום ששחט ועבר על לאו,
9 וקרימא לה דאינו לוקה ומשלם - והרי שנינו (מכות ד.) שהמתחייב
10 מלקות אינו משלם ממון שנחייב על ידי אותו מעשה, אלא נפטר
11 מהתשלומים. ואם כן, צריך להפטר מתשלומי ד' וה'. מתרצת
12 הגמרא: אמרי, משנתניו אינה כשיטת חכמים הסוברים שאין לוקה
13 ומשלם, אלא הא מיני - משנתניו כשיטת רבי מאיר היא, דאמר
14 לוקה ומשלם.
15 סברה הגמרא שטעמו של רבי מאיר שלוקה ומשלם, הוא משום
16 שאינו סובר את הפטור של 'קים ליה בדרבנא מיניה' כלל, ולכן
17 מקשה הגמרא: אי משנתניו היא כשיטת רבי מאיר, אזי אפילו קנה
18 בשבת ונתחייב מיתה, צריך להיות חייב בתשלומי ד' וה', ולא יפטר
19 משום 'קים ליה בדרבנא מיניה'. ואם כן, מדוע שנינו (להלן ע"ד):
20 'גנב וטבח בשבת, משלם תשלומי כפל ואינו משלם תשלומי ד'
21 וה'. הגמרא מציעה לתרץ שרבי מאיר אכן סובר את דין 'קים ליה'
22 בדרבנא מיניה, אך רק בחיוב מיתה ותשלומין ולא בחיוב מלקות
23 ותשלומים, וכן תיקא שרבי מאיר לוקה ומשלם אית ליה, מת
24 ומשלם לית ליה, וסובר שבחיוב מיתה נפטר מהתשלומים, דוחה
25 הגמרא: ולא - וכי רבי מאיר אינו סובר שגם כשחייב מיתה חייב
26 בתשלומים, והתניא בברייתא, נגב וקנה בשבת, או שנגב וקנה
27 לעבודה זרה, או שנגב שזר הנקבל - שור שהמית אדם ונגמר דינו
28 יתסקל ודינו שאסור בהנאה, וקבחו, בכל אלו משלם ארבעה
29 ותשעה, דברי רבי מאיר. ותקמים פוטרין. הרי שמחייב רבי מאיר
30 תשלומים אפילו כשטבח בשבת או לעבודה זרה, שנתחייב מיתה
31 בטביחה. ואם כן, משנתניו הפטור מתשלומים את הטובח בשבת,
32 אינה כרבי מאיר.
33 מתרצת הגמרא: אמרי, פר מינה דהיא - אין להוכיח מהברייתא
34 שהיא שרבי מאיר מחייב בתשלומים את הטובח בשבת, דהא
35 אתמר עלה - נאמר עליה, אמר רבי יעקב אמר רבי יוחנן, ואמרי לה
36 - ויש שייחסו זאת לאמר רבי רמיא אמר רבי שמעון בן לקיש, שרבי
37 אבין ורבי אלעאי וכל חבריה - בני החבורה משמיה דרבי יוחנן
38 אמרי, שהברייתא שמחייב רבי מאיר בטבח בשבת ולעבודה זרה,
39 מדובר במוצא על ידי אחר - ששלח שליח לטבח לו את הבהמה
40 שגנב, שאז אינו נפטר מהתשלומים מדין 'קים ליה בדרבנא מיניה',
41 שכן חיוב המיתה הוא על השליח, אך תשלומי ד' וה' הם על הגנב
42 ששלחו. ואם כן, משנתניו היא אמנם כשיטת רבי מאיר, והוא
43 סובר שאין אדם מת ומשלם, אך אדם אמנם לוקה ומשלם.
44 מקשה הגמרא: וכי יתכן שזה - השליח חוטא בכך שטובח את
45 הגניבה, ואילו זה - השולח מתחייב בתשלומים, הרי אין שליח
46 לדבר עבירה (קידושין מב:). מתרצת הגמרא: אמר רבא, שאני חכא
47 - שונה חיוב של טביחה, שבו אמנם יש שליח לדבר עבירה, משום
48 דאמר קרא (שמות כא לו) וקבחו ומכרו, שהקיש וסמך הכתוב
49 טביחה למכירה, לומר, מה מכירה על ידי אחר - כשם שאין מכירה
50 אלא בשנים, מוכר ולוקה, אף מכירה מתחייב הגנב אף אם טבח
51 על ידי אחר.
52 מביאה הגמרא לימודים נוספים, שחייב הגנב אף אם טבח על ידי
53 שליח: דבי רבי ישמעאל תנא - בבית מדרשו של רבי ישמעאל
54 שנו, נאמר בתורה (שמות כא לו) 'או מכרו, והמילה 'או' באה
55 לרבות את השליח. דבי חזקיה תנא, נאמר (שם) 'חמשה בקר ושלם
56 תחת השור', 'תחת' לרבות את השליח.

משום דקא ידבי לה הוי אהנו פי' כיון שפריך לתת לה לצאת ידי שמים אפי' לא היה עומד
 בחצירה חשיב אהנו ולא מתנה ה"נ היא מכירה וכן משמע בהשוכר את הפועלים (כ"מ)
 דף עא. ושם דחייב ליתן לצאת ידי שמים דאמר התם החוסס את הפרה ודש בה לוקה
 ומשלם ד' קבים לפרה וג' קבים לקמור ופריך והא קיימא לן דאין לוקה ומשלם ומשני רבא
 אהנו אפורה תורה אפי' בא על אמו וא"ת דבפרק
 בן סורר ומורה (סנהדרין דף עב. ושם) אמרין רבא
 איניגיה ליה ודיכרין במתרתא אהריריהו ניהליה
 ולא קבליהו הואיל ונפק מפומיה דרב דבדמים
 קבליהו ואם הוי חייבין לצאת ידי שמים אמאי לא
 קבליהו וי"ל שהם לא הוי מחזירים אלא משום
 שהיו סבורים שחייבין להחזיר מן הדיון:
והא ק"ל דאין לוקה ומשלם. הכי נמי פריך
 אמתניתין דאלו נגרות (כתובות דף לב.
 ושם) ונימנה דהא בקנס משמע דמורה כולי
 עלמא דלוקה ומשלם דילפינן ממוציא שם רע
 כדמוכח בפרק דמכות (דף ה. ושם) דהיי גמירין
 בכל דוכתין ממוציא שם רע אי לא דאיבא
 למפרך מה למוציא שם רע שכן קנס וכדי
 רשעתו נוקי בשאך ממון דלאו קנס ודוחק לומר
 דרננן פליגי ארבי מאיר וסברי עדים וזממין
 קנסא הוא וכדי רשעתו בעדים וזממין כתיב
 למימרא דאפי' בקנס משום רשעה אחת אהא
 מחייבו ואי אהא מחייבו משום שתי רשעות וי"ל
 דדואי אי לא דאיבא למפרך מה למוציא שם
 רע שכן קנס תהו וילפינן בכל דוכתא דלוקה
 ומשלם והוה דרשינן כדי רשעתו לדרשה אחרת
 כדרשינן באלו נגרות אבל השתא דאיבא
 למפרך ומוקמי כדי רשעתו דאין לוקה ומשלם
 מהשתא וילפינן בכל דוכתין מהתם דאין עדים
 וזממין לוקין ומשלמין אפילו בקנס דבכל ענין
 אמרה תורה דאין עדים וזממין לוקין ומשלמין
 אפי' בשעה שהעידו שקר שחבו ומכור דהוי קנס
 ומעדים וזממין וילפינן טפי ממוציא שם רע
 מלקות כתיב ברוך ומלאו דרשימיה דמינן ליה
 וילפינן לכל המלקות: **במוצא** ע"י אחר. ואם
 התמר ולרבה דאמר בפרק אלו נגרות (כתובות דף
 לו. ושם) דלרבי מאיר חידוש הוא שחידשה תורה
 בקנס דאף ע"ג דמקטל משלם היכי הוה משני
 מתני' דאי בר"מ אפי' טובח בשבת נמי וי"ל דהוה
 מוקים מתני' בדלא אתרו ביה וכרבי יוחנן דאמר
 חייבי מלקות שוגגין חייבין בתשלומין והכי
 משני רבה התם מתניתין דאלו נגרות: **או**
 לרבות את השליח. ומאן דצריך או לחלק דרש
 מתחת לרבות את השליח:
בשלמא ע"ז ושור הנסקל שחיה שאין ראיה
 היא. הך סוגיא אתיא כמ"ד בהשוחט
 (חולין דף מ) אדם אוסר דבר שאין שלו בעשה בה מעשה דפלוגתא דתנאי היא וא"ת והא אמר התם דאפילו למ"ד אדם אוסר דבר
 מילי עובד כוכבים אבל ישראל לצעורי קמכוין ואבתי
 שחיה ראיה היא וי"ל בשנתן רשות לשליח לשחוט ברצונו ואפי' ע"ז דאין שייך לומר לצעורי בעלים קמכוין שהשליח סבור שהוא של גבו:
המבטל בשבת. מפורש בפרק הניזקין
 (גיטין דף נג. ושם): **מה** קדש אסור אף מעשה שבת אסורים. וא"ת ולא ליכתוב לא קדש ולא לכס ואנא ודענא דאסידי מלא תאכל כל תועבה
 כל שתעבתי לך הרי היא בכל תאכל וי"ל דאי
 מתקם היא אפי' שונג להכי איצטריך למיכתב בהא ולמכמה למחללה לומר כמזיד אמרתי לך ולא בשונג.
היא קדש ואין מעשיה קדש. וכן סגי ולא ליכתוב לא היא ולא קדש ומכל שתעבתי לך הוה אסורין באכילה והכי איתא בהר"א בפרק כל הנבשר
 (חולין דף קט. ושם): **אנא** למ"ד דרננן
 אמאי פטרי הוה. הוה מצוי למימר דלא דרשי או תחת לרבות את השליח אלא דלא ניחא ליה למימר דפליגי בשליח ואם התמר והא משמע
 לקמן דאפי' בדרננן פטרינן שחיה שאין
 ראיה דהא בעי למימר אליבא דמתני' דקסבר ר' יוחנן דחולין שנשחטו בעגרה לא דאורייתא וקמי' רבי שמעון פטר בשני אלו וי"ל דעל
 בפרק לא בעי למימר אלא קאל לת"ק
 דבפרק ביטוי הדים (חולין דף פה. ושם) דייקנן בהר"א דסבר רבי שמעון חולין שנשחטו בעגרה דאורייתא אלא קאל לת"ק
 שפרפו וכן הוה וכו' דייק התם ממתניתין דתמונה היא הדין דהוה מצוי למימד ממתניתין דקמי' רבי שמעון פטר בשני אלו:

אפי' הכי. כי יהיב לה חמיל עליה דשלה איסור אהנו הקא נמי כו': מלקות איבא. משום
 לאו: ר' מאיר היא. במשכת מכות (דף ד.) מעידים אנו בפלוני שהיב לחבירו מאתים וזו
 תנמצאו וזממין לוקין ומשלמין שלא השם המביאן לידי מכות מביאן לידי תשלומין: **גנב**
וקטב בשבת. ואפי' דאיבא חייב מיתה: **גנב שור הנסקל**. אפי' דאיסורי הנאה הוא חייב
 וכתבני לקמן טעמא: **וכי**. שליח חוטא ושולח
 מתחייב בתשלומי ד' וז' והא קיימא לן דאין
 שליח לדרב עבידה במשכת קדושין (דף מב:) אין
 מכירה אלא בשנים מוכר ולוקה: **התם**. כי עבד
 איהו דפטרה ליה לאו משום דלא מיתביב אלא
 משום דקם ליה בדרבה מיניה: **ר"ש דאמר**
שחיה שאינה ראיה כו'. דתתן בפרקין רבי
 שמעון פטר בשני אלו: **בשלמא** ע"ז ושור
 הנסקל. איסורי הנאה ניהו דאמר במשכת ע"ז
 (דף נד.) אפי' שאמר המשתתף לכהות חבירו
 לא אסרה עשה בה מעשה אסרה: **בשונג** יאכל.
 אפי' הוא עצמו ואפילו בו ביום: **כמזיד** לא יאכל.
 בו ביום והוא הדין לאחרים ואידי דתנא רישא
 בדידה תנא נמי סיפא בדידה והכי איבעי לן
 לפרוש בהכל שחיתין: **רבי יהודה** אומר בשונג
 יאכל. הוא בעצמו למוציא שבת וכו' ביום לא
 הוא ולא אחרים ואידי דבעי למיתנא סיפא
 בדידה תנא נמי ברישא בדידה: **כמזיד** לא
 יאכל. הוא עולמית אבל אחרים אוכלים: **בדר'**
 יוחנן הסנדלר גרסין יאכל: **יכול אפי' בשונג**.
 דאסר באכילה: **כמזיד** אמרתי לך. קודש הוא
 דהכי דשיך דין מיתה ולא בשונג: **מעשה שבת**
דאורייתא. אסורין באכילה
 להכי
 על ידי אחר מ"ט דרננן דפמרי אמרי מאן חכמים ר"ש דאמר שחיה שאינה ראיה
 לא שמה שחיה אמרי בשלמא ע"ז ושור הנסקל שחיה שאינה ראיה היא אלא שבת
 שחיה ראיה היא דתנן השוחט בשבת וביום הכפורים אפי' שמתחייב בנפשו שחיתו
 כשירה אמרי סבר לה כרבי יוחנן הסנדלר דתנן המבטל בשבת בשונג יאכל כמזיד לא
 יאכל דברי ר"מ רבי יהודה אומר בשונג יאכל במוציא שבת כמזיד לא יאכל עולמית רבי
 יוחנן הסנדלר אומר בשונג יאכל למוציא שבת לאחרים ולא לו כמזיד לא יאכל עולמית לא
 לו ולא לאחרים מ"ט דר' יוחנן הסנדלר כדדריש רבי תימא אפיתחא דבי גשיאה ושמתתם
 את השבת כי קדש היא לכם מה קדש אסור באכילה אף מעשה שבת אסורין באכילה אי
 מה קדש אסור בהנאה אף מעשה שבת אסור בהנאה ת"ל לכם שלכם יהא יכול אפילו
 בשונג ת"ל מחללה מות יומת כמזיד אמרתי לך ולא בשונג פליגי בה רב אהא ורבינא חד
 אמר מעשה שבת דאורייתא וחד אמר מעשה שבת דרננן מ"ד דאורייתא דאמרין ומ"ד
 דרננן אמר קרא קדש הוא הוא קדש ואין מעשיו קדש בשלמא למ"ד דאורייתא אמטו
 להכי

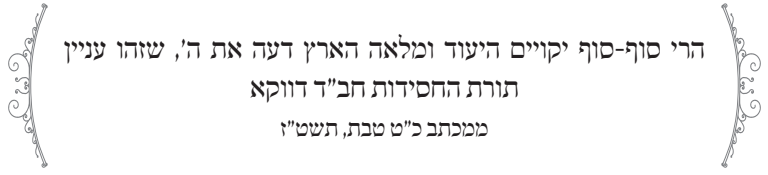
1 **בַּיּוֹן** ששחט בה פורתא אסרה. ואפילו למד אין לשחיטה אלא בסוף נאסרת בפורתא קמא
2 שהיאסור תלוי במעשה ולא בשחיטה כדקאמרין בהשוטת (וחילין דף מ.) אע"ג שאמר
3 המשתתף לבהמת חבירו לא אסרה עשה בה מעשה אסרה ואהווא פורתא לא מחיב
4 בתשלומי דהו' ואפילו למד ישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף כדאמרין לקמן דבעינן
5 וטבחו כוליה באיסורא: **אִיסוּרֵי** הנאה ולא
6 דמריה קשיתי. וא"ת ולמה לי טעמא דלא אסריה
7 קשיתי תיפוק ליה דזה טביחה דמתחרך בעפר
8 בעלמא הוא כדאמרין בהשוטת (שם) גבי השוטה
9 חטאת בשבת בחוץ לע"ז חייב שלשה חטאות
10 ופרקי אשחטי חוץ לא ליחייב מחתך בעפר הוא
11 דאסרה בשחיטה פורתא לע"ז ויש לוומר דהתם
12 נמי לא פריך אלא משום דבעי ראויה לפתח
13 אהל מועד וכיון דנאסרה בשחיטה פורתא תו לא
14 חוץ לפתח אהל מועד ואם תאמר ומה בכך דלאו
15 דמריה קטבה הא כל טובח נמי לאו דמריה קטבה
16 דמכיל שחט בה פורתא קנייה בשנינו מעשה ויש
17 לומר דלא חשיב בשני מעשה לקנות בכך ואם
18 תאמר ומ"ש רדכי מאיר דמתחייב הקא והא בפרק
19 כיסוי הדם (וחילין דף פה.) ושם מפרש טעמא דר'
20 מאיר דלא בעי שחיטה ראויה משום דמנך
21 שחיטה משחטי חוץ דנתיב שחיטה משחיטה
22 ואין דנין שחיטה מטביחה מטבוח טבח והקא אכל
23 הקא דכתבי וטבחו ארבעה אית לן למילף טפי
24 טביחה מטביחה ממאי דנילף טביחה משחיטה
25 וי"ל דהקא איכא למימר דנין שחיטה דבעירה
26 משחיטה דבעירה שאסור לו לנגב ולשחוט
27 משחטי חוץ ואין דנין טביחה מטבוח טבח והקא
28 שהיא שחיטת הימור והא דלא משני הכי בפרק
29 כיסוי הדם (שם) משום דבשוטת אוהו ואת בנו
30 פעמים ששוטת את הטרפה קודם שהוא (שוטה
31 השנית) שחיטת הימור ועי"ל דנתיב דבר הנאמר
32 בסני מדרב הנאמר בסניי אבל וטבחו טבח לא
33 נאמר בסניי והא דלא משני התם הכי משום
34 דאית ליה שנייה ארבעה ומיהו קשה בריש פ"ב
35 דיבמות (דף ה') אמר דנין אחים מאחים ואין דנין
36 אחים מאחוי אע"ג דשנים עשר עבדיך אחים
37 אנחנו לא נאמר בסניי וי"ל כיון דילפינן בכך בחד
38 דוכתא דשמה שחיטה כגון באותו ואת בנו
39 משום דהוי שחיטת משחיטה קסבר רבי מאיר יש
40 לנו לומר בכך מקום ולהכי בתשלומי ארבעה
41 והמשה נמי שמה שחיטה וליכא למימר
42 דארבעה נילף בתשלומי ארבעה והמשה טביחה
43 מטביחה דשחיטה שאין ראויה לא שמה שחיטה
44 ונימא הוא הדין באותו ואת בנו דהא כיון דאיכא

להכי פטרי רבנן אלא למ"ד דרבנן אמאי פטרי רבנן
אשאר אע"ז ושור הנסקל ורבי מאיר אמאי מחיב
שוטה לע"ז כיון דשחט בה פורתא אסרה איך
איסורי הנאה הוא ולא דמריה קא טבח (ולא דיריה
קא טבח) אמר רבא באומר בגמר זביחה הוא עובדה
שור הנסקל איסורי הנאה ניהו לאו דמריה קא טבח
(ולאו דיריה קא טבח) אמר רבא הקא במאי עסקינן
בגון שפסרו לשומר והויק בבית שומר והועד בבית
שומר ונגמר דינו בבית שומר ור"מ סבר לה פרבי
עקב וס"ל פר' שמעון סבר לה פרבי עקב דאמר
אף משנגמר דינו החזירו שומר לבעלים מוהור וסבר
לה פרבי שמעון דאמר דבר הגורם למזון כמזון
דמי דתנן ר"ש אומר קדשים שחייב באחריותו חייב
אלמא דבר הגורם למזון כמזון דמי אמר רב פהנא
אמריה לשמעתא קמיה דרב זכור מנהרדעא מי
מצית מוקמת מתניתין פר"מ ולא פר"ש והא קתני
סיפא רבי שמעון פומר בשני אלו מפלל דכבולה
מתניתין מודה א"ל לא מפלל דמודה בטבח ומכר
לרפואה ולכלבים: גב משל אביו וטבח ומכר וכו':

בעא מיניה רבא מרב נהמן גב שור של שני שותפין וטבחו והודה לאחד מהן מהו המשה
בקר אמר רחמנא ולא המשה הצאי בקר או דלמא המשה בקר אמר רחמנא ואפילו
המשה הצאי בקר א"ל המשה בקר אמר רחמנא ולא המשה הצאי בקר איתביה גב
משל אביו וטבח ומכר ואח"כ מת אביו משלם תשלומי ארבעה והמשה והא הקא כיון
דמת אביו כמו שקדם והודה לאחד מהן דמי וקתני משלם תשלומי ארבעה והמשה א"ל
הקא במאי עסקינן בגון שעמד אביו בדין אבל לא עמד בדין מאי אינו משלם תשלומי
ארבעה והמשה אי הכי אדתינן סיפא גב משל אביו ומת ואח"כ טבח ומכר אינו משלם
תשלומי ארבעה והמשה ניפולג ברירה במה דברים אמורים בשעמד בדין אבל לא עמד
בדין אינו משלם תשלומי ארבעה והמשה א"ל הכי נמי אידי דנסיב רישא גב משל אביו
וטבח ומכר ואח"כ מת אביו נסיב סיפא נמי גב משל אביו ומת ואח"כ טבח ומכר
לצפרא א"ל המשה בקר אמר רחמנא ואפי' המשה הצאי בקר והאי דלא אמרי לה באורחא

למימר הכי והכי סבא דדנין דבר הנאמר בסניי מדרב הנאמר בסניי:
וְכִסְרֵי לה פרבי שמעון דאמר דבר הגורם למזון כמזון דמי. תימה דל' למימר דסבר רבי שמעון לימא דר' מאיר לטעמיה דדאין דינא דגרמי דכל שכן דמתחייב דבר הגורם למזון דהא
אמר בהגוזל קמא (לקמן דף עח.) אימור דאמר ר' שמעון דקמזון דמי דבר שעיקרו מזון דבר שאין עיקרו מזון כגון שורף שטרותיו של חבירו מי שמעת ליה אם כן רבי מאיר
דמתחייב בשורף שטרותיו כדאמרין התם (לקמן דף עח.) דמאן דדאין דינא דגרמי מגבי ביה דמי שטרף מעליא כ"ש דמתחייב דבר הגורם למזון וי"ל דאיכא נמי סבא למימר איכא
דע"כ לא מתחייב רבי מאיר אלא בדינא דגרמי כגון בשורף שטרות של חבירו ויחזיא בו שראוי השטר לכל העולם למימור ולגבות בו וכן במספר גפנו על גבי תבואתו של חבירו ראויה
התבואה לכל העולם אבל דבר הגורם למזון כמו שור הנסקל וקדשים שחייב באחריותו אינו ראוי אלא לזה שפטר בו עצמו לא יחייב רבי מאיר להכי קאמר דסבר לה פרבי שמעון
י"מ דלהכי פטרי רבנן אלא משום דרבי שמעון קאמר בהדיא דחייב ארבעה וחמשה דבר הגורם למזון אבל ממאי דמתחייב רבי מאיר בדינא דגרמי אין להזיק שחייב
ארבעה וחמשה דבר הגורם למזון וריב"א מפרש דבדינא דגרמי לא מחייב רבי מאיר אלא מדרבנן כדמזכר בסוף הבבלי (לעיל דף סב.) ועי' תוס' לעיל נד. ד"ה חמור: **מַפְלַל** דכבולה
מתניתין מודה. קצת קשה דמה דיוק הוא זה: **טַבַּח** והודה לאחד מהם מהו. אליכא דמיר' (לקמן דף עה.) מודה בקנס ואחר כך באו עדים פטור מביע ליה דע"כ קישש עדים דבר מיידי
דאי באין עדים בהודאה לא יתחייב בשום ענין:

דלא

1 לְהִי - לכן כשטבח בשבת פָּטְרָה - פטרו אותו רֶבֶן מִד' /וה/ שכן
2 מהתורה זו שחיטה שאינה ראויה לאכילה, ואינה נחשבת
3 כשחיטה, אֵלָּא לְמֵאן דְּאָמַר שִׁמְעוּשָׁה שבת אסור באכילה רק
4 מִרֶבְבָּנָן, אִמְרֵי רֶבֶן מִד' /וה/ הרי מהתורה מותרת בהמה
5 באכילה, ואם כן זו שחיטה הראויה לאכילה, וצריך להתחייב בד'
6 וה' משיבה הגמרא: רבנן פטרו מד' /וה/ רק אֶשְׁאָרָא - על שאר
7 האופנים המוזכרים בבביתא, אֶעְבֹּדָה וְרַחֲמֵי הַנְּסִיקָה, שבהמות
8 אלו אסורות בהנאה, ושחיטתן לא נחשבת שחיטה שכן אינה
9 מתרת באכילה. אבל הטובח בשבת, גם לדעת חכמים חייב בד'
10 וה' לדעת הסובר שמעשה שבת דרבנן.
11 הגמרא מקשה על דעת רבי מאיר (ע"א), שאם גנב וטבח לעבודה
12 זרה, משלם ד' /וה/ וְרַבִּי מַאִיר, אִמְרֵי - מדוע חייבי שוֹחֵט לְעִבּוּדָה
13 וְרַחֲמֵי בַד' /וה/ הרי בִּינְיָן דְּשֹׁחֵט בַּהּ פָּוְרָא - מעט, כלומר מיד
14 שהתחיל לשחוט מקצת משיעור שחיטה, אֶפְסָרָה את הבהמה
15 בהנאה, משום שנשחטה לעבודה זרה, ואם כן, אִידָךְ - מה
16 שממשיך להשלים את השחיטה שעל זה מתחייב בד' /וה/ כבר
17 אִיפִינְיָה הֵנָּה הוּא, וְכִינּוּ שְׁנֵאסְרָה בהנאה, נמצא שכששחטה לא
18 דְּפָרִיהָ קָא מְבַח (ולא דְּפָרִיהָ קָא מְבַח) - לא שחט בהמה של
19 הבעלים, שכן כשאסר אותה בהנאה הרי הוא כאילו השליך את
20 הבהמה לאש לפני ששחטה, שאינו חייב בד' /וה/ אלא משלם קרן
21 וכפל בלבד. מתרצת הגמרא: אֶמְרָה רַבָּא, רבי מאיר שמחייב את
22 הגונב ושוחט לעבודה זרה, מדבר פָּאוּפֵן שְׁאוּמַר הוֹבִיחָה, שרק
23 כְּמִי הוּא עוֹבְדָה זָרָה, לא היה העובד הזר, ולא בתחילת הוֹבִיחָה,
24 ולכן עד סוף השחיטה לא נאסרת הבהמה, שכן עוד לא נעבדה,
25 וכששחטה הוא שוחט בהמה של הבעלים, ולכן מתחייב
26 בתשלומי ד' /וה/.
27 הגמרא מקשה על דברי רבי מאיר (ע"א), שאם גנב שור הנסקל
28 וטבח, משלם תשלומי ה': היאך חייב הגונב ושוחט שור הַנְּסִיקָה,
29 הרי אִיפִינְיָה הֵנָּה נִינְהוּ, ואם כן, בשעת שחיטה לאו דְּפָרִיהָ קָא
30 מְבַח (ולא דְּפָרִיהָ קָא מְבַח) - לא היה השור של הבעלים. מתרצת
31 הגמרא: אֶמְרָה רַבָּא, הַכָּא מְבַח עֲקָרִין, מדובר בְּגוֹן שְׁמִיקָו הבעלים
32 את השור קודם שהמית לשוֹמֵר, וְהִיךְ - השור המית אדם כשהיה
33 בְּבֵית הַשׁוּמֵר, והוֹעֵד עליו בבית דין שהמית, עוד כשהיה בְּבֵית
34 הַשׁוּמֵר טרם שהוחזר לבעליו, וכן נִמְטָר דְּיַיְנו לִסְקָל עוד כשהיה
35 בְּבֵית הַשׁוּמֵר, ואז גנבו הגנב מבית השומר. וְרַבִּי מַאִיר, כִּכֵּר לָהּ
36 כִּרְבִּי יַעֲקֹב, וְכִכֵּרָא לִיָּה כִּרְבִּי שְׁמַעוֹן. ומבארת הגמרא: כִּכֵּר לָהּ רַבִּי
37 מאיר כִּרְבִּי יַעֲקֹב, דְּאָמַר (לעיל מה). שכשהשור המית בבית
38 השומר, אין יכול הבעלים לתבוע את השומר שיחזיר לו שור
39 אחר, אלא אָף אם מְשֻׁנְמַר דְּיַיְנו של השור לסקילה הִחִיזוּ הַשׁוּמֵר
40 לְפַעְלִים, הרי השור מוֹחָזֵר, ואומר השומר לבעלים 'הרי שלך
41 לפניך', אף ששור זה אסור בהנאה. נמצא שאף שאין השור שוח
42 ממנו, שהרי הוא אסור בהנאה, מכל מקום הוא גורם לממן בזה
43 שיכול השומר לפטור עצמו על ידי שמוחזירו.
44 וְכִכֵּר לָהּ רַבִּי מַאִיר גם כִּרְבִּי שְׁמַעוֹן, דְּאָמַר דְּכָר הַגּוֹרֵם לְמַמּוֹן,
45 כְּמִמּוֹן דְּמִי - נחשב. (ע"ד): רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר, בהמות קְדָשִׁים
46 שְׁחִיבֵי הַמְקֻדָּשִׁים כְּאֶחָדֵיהוֹן, ונגנבו מבית המקדש, חֵיבֵי הגנב
47 לשלם ד' /וה/ לבעלים, אף שהקרבן שיך להקדש, שכן הוא גורם
48 לממון אצל הבעלים, שהרי כל זמן שהוא נמצא, הבעלים נפטרים
49 בו ידי חובתם, וכשמת קודם שהביאודו, חייבים הם להביא קרבן
50 אחר. אֵלָּא שִׁלְדַעְתּוּ דְּכָר הַגּוֹרֵם לְמַמּוֹן, כְּמִמּוֹן דְּמִי. ומכיון שרבי
51 מאיר סובר כרבי יעקב וכרבי שמעון, לכן אמר שהגונב שור
52 הנסקל מבית השומר וטבח, משלם לשומר תשלומי ה', אף
53 שהשור אסור בהנאה, שהרי השומר יכול היה להחזירו לבעלים
54 וליפטור, נמצא, שהשור היה גורם לממון, וגורם לממן נחשב
55 כממון.

35 לבעלים בה שווי ממון, ואינו מתחייב בשחיתתה ד' וה'.

36 דוחה הגמרא: אָמַר לִיה רַב הוּנָא בְּרִיה דְּרַבָּא, יתכן שאמנם ישנה

37 לשחיטה מתחילה ועד סוף, ואכן נאסרת הבהמה מיד בתחילת

38 השחיטה משום חולין בעזרה, אך בכל זאת הוא חייב על הטביחה,

39 משום דכי קָא מְחַיֵּיב - מה שמתחייב תשלומי ד' וה', הוא אָהֵהוּא

40 פְּוִרְתָּא - על החיתוך המועט בהתחלת השחיטה, שרק לאחריו

41 נאסרת הבהמה בהנאה. ואין צריך לשחוט את כולה כדי להתחייב

42 בד' וה'. הגמרא דוחה את דחיית רב הונא בריה דרבא: אָמַר לִיה

43 רַב אֲשֵׁי לְרַב הוּנָא, לֹא תִחַיֵּיב - אל תדחה את הראיה של רב

44 חביבי, שהרי מה שכתוב בתורה 'מִבְּחֹה' שבוזה מתחייב בד' וה',

45 משמע שבולו בְּעֵינָן - לא די בתחילת שחיטה אלא צריך שחיטה

46 שלימה כדי להתחייב, וְלִיבָא - וכאן אין אלא תחילת שחיטה.

47 אָלָא שאם כן קָשְׁיָא, שמהמשה אכן מוכח שאינה לשחיטה אלא

48 לבסוף, וקשה על מי שסובר (להלן) שישנה לשחיטה מתחילה ועד

49 סוף.

50 מתרצת הגמרא: אָמַר לִיה רַב אֲשֵׁי, הֲכִי אָמַר רַב גַּמְדָּא מְשַׁמֵּיה

51 דְּרַבָּא, את משנתנו שחייבה ד' ה' בשוחט בהמת חולין גנובה

52 בעזרה, אפשר להעמיד גם אם ישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף,

53 ומדובר בְּנוֹן שְׂשַׁחַט מְקַצֵּת סִימָנִין - הקנה והושט ושאותם

54 שוחטים בְּחוּץ - מחוץ לעזרה, וְגַמְדָּא או השלימם לרוב שחיטה

55 בְּפָנִים העזרה, ונמצא שעד גמר השחיטה הבהמה של הבעלים,

56 וחזר ד' וה' ואיסור שוחט חולין בעזרה חלים יחד, בגמר השחיטה

57 בפנים.

58 מביאה הגמרא שיש השונים סוגיא זו באופן אחר: אִיבָא דְּמַתְנֵי לָהּ

59 את הסוגיא לעיל (וההוכחה מהמשנה) אָהֵא - על מהלוקת

60 האמוראים שלהלן. אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לָקִישׁ מְשֻׁם דְּרַבִּי לִוִּי סָבָא,

61 אֵינָה לְשַׁחֲטָה אֱלָא לְבַסּוּף. וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר יִשְׁנָה לְשַׁחֲטָה מִתְחִילָה

62 יַעַד סוּף.

63 בקידושין (נו: -נח). נחלקו תנאים, האם חולין שנשחטו בעזרה

64 נאסרים בהנאה מהתורה, או רק מדברי חכמים. שאל וְאָמַר לִיה

65 רַב חֲבִיבִי מְחוֹזְנָא לְרַב אֲשֵׁי, לִימָא קָסְבֵּר - האם סובר רבי יוחנן

66 כמו התנא הסובר שחולין שֶׁנִּשְׁחַטוּ בְּעִזְרָה, איסורם בהנאה לאו

67 מִדְּאִוִּירִיתָא הוא.

1 הוא משום דְּלֹא אָבְלִי בְּשִׂיא דְּתוֹרָא - שלא אכלתי בשר שור,

2 כלומר לא דקדקתי טעמו של דבר.

3 הקשה רבא לרב נחמן: וְאֵלָא לפי זה שחייב אפילו חמשה חצאי

4 בקר, מֵאִי שְׁנָא רִישָׁא וּמֵאִי שְׁנָא סִיפָא - כיון שברישא, כשטבח

5 קודם שמת אביו, משלם לאחיו את חלקם אפילו כשלא עמד אביו

6 בדיו, משום שחמשה בקר אמרה התורה ואפילו חמשה חצאי

7 בקר, אם כן מדוע בסיפא, כשטבח לאחר מיתת אביו, אינו משלם

8 לאחיו. מתרצת הגמרא: אָמַר לִיה רַב נחמן לרבא, מלשון התורה

9 'וטבח' משמע שכל השחיטה היתה באיסור, ולכן בְּרִישָׁא, שטבח

10 כשעוד היתה כל הבהמה של אביו, קָרִינָא בִּיה 'מִבְּחֹה' בולו

11 בְּאִיסוּרָא - שהיתה הטביחה כולה באיסור, ולכן חייב, אבל

12 בְּסִיפָא, שטבח לאחר מיתת אביו, כשכבר היה גם לו חלק בה, לֹא

13 קָרִינָא בִּיה 'מִבְּחֹה' בולו בְּאִיסוּרָא - לא היתה הטביחה כולה

14 באיסור, שהרי את חלקו מותר לו לשחוט, ולכן אינו מתחייב כלל

15 על מה ששחט את חלקם.

16 שנינו במשנה (ע.י.) הַשּׁוֹחֵט וְנִמְצְאָת בְּרִישָׁא וְכוּ', השוחט חולין

17 בעזרה, משלם תשלומי ארבעה וחמשה.

18 שיעור שחיטה היא שישחוט רוב הקנה והושט (חולין כח.), ויש

19 לדון האם אינה לשחיטה אלא לבסוף, כלומר אין שם שחיטה על

20 מעשה השחיטה אלא בסוף השחיטה, או שישנה לשחיטה

21 מתחילה ועד סוף, כלומר שכל חלק וחלק מהשחיטה יש עליו שם

22 שחיטה. הגמרא מביאה ראיה שאינה לשחיטה אלא לבסוף: אָמַר

23 לִיה רַב חֲבִיבִי מְחוֹזְנָא לְרַב אֲשֵׁי, ממשנתנו שחייבה את הגונב

24 בהמה ושוחטה חולין בעזרה בתשלומי ד' וה', שְׁמַעַע מִינָה שְׂאִינָה

25 לְשַׁחֲטָה אֱלָא לְבַסּוּף - אין שם שחיטה אלא בגמר כל השחיטה,

26 ולכן לא נאסרת הבהמה משום חולין בעזרה אלא בגמר השחיטה,

27 ואם כן, נמצא שכל משך השחיטה היתה הבהמה של הבעלים,

28 ולכן חייב בד' וה' על השחיטה, שהרי שחט בהמה של הבעלים.

29 דָּא היה הדין שֶׁיִּשְׁנָה לְשַׁחֲטָה מִתְחִילָה יַעַד סוּף - שכל חלק וחלק

30 מהשחיטה יש עליו שם שחיטה, אזי בִּינוּ דְּשַׁחַטָּה בְּהַהֲמַת הַחֹלִין

31 שגנב, בעזרה, פְּוִרְתָּא - מעט, אָמְרָה בהנאה משום שוחט חולין

32 בעזרה, ואם כן, נמצא שכאשר הוא שוחט את אִיְדָךְ - השלמת

33 שיעור השחיטה, שעל זה מתחייב בד' וה', אזי לֹא דְּמַרִּיה קָא מְבַח

34 - אינו שוחט בהמה של הבעלים, שהרי היא אסורה בהנאה ואין

אגרות קודש

ב"ה, ה' טבת, תשט"ו
ברוקלין.

הרה"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ מוה"ר חיים שאול שי

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מיום ד' דחנוכה - ובטח בינתיים נתקבל מכתבי -

נהניתי ממ"ש אשר נתספו תלמידים בישיבת אחי תמימים דרש"ל, ומ"ש שהם כמו
גאסיקע בחורים, תקותי חזקה - נשען על מרז"ל ע"ד להוציא יקר מזולל - שיוסיף זה בו ובכל אלה
ששייך הדבר אליהם להשתדל גם באלו ככל יכולתם. ואף שידועה הנקודה שטובת הרבים ועאכו"כ
מניעת היזק הרבים דוחה טובת היחיד, הרי מקודם לדיחוי צריך לחפש כל הדרכים ואפשר יש
להמנע ממנה, והשי"ת יצליחו בזה...

בברכת מז"ט,

מ. שניאורסאהן

בבא קמא. פרק שביעי - מרובה - דף עב עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזולץ)" רמג

תוספות

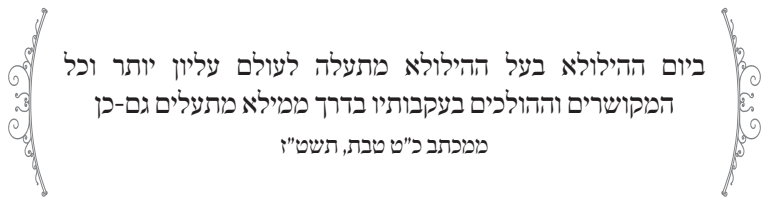
רש"י

1 דלא אכלי בשרא דתורא. לא דקדקתי טעמו של דבר: ומאי שנא סיפא. בין דרישא אפי' 1
2 לא עמד ברין וקאמר רחמנאן דחמשה בקר ואפי' חמשה חצאי בקר סיפא בשמת אביו 2
3 ואתר כף טבח ומכר למא לא ישלם לאחיו את חלקם: ונבחה. כולו משמע: ש"מ. מדקתני 3
4 מתניתין השוחט חולין בעורה חייב: אינה לשחיטה אלא לבסוף. הלכך כל כמה דטבח 4
5 דמריה קא טבח ובגמר שחיטה הוא דמיתסר 5
6 בתנא: גנון ששחט מיטעם סימנין פניין ונקמן 6
7 בפנים. או השלימן לרוב בדגמר טביחה הוא 7
8 דאיתסרא ועד השתא דמריה קא טבח: אינה 8
9 לשחיטה. אין שחיטה נקראת אלא לבסוף ונפקא 9
10 מיהא לענין המחשב בקדשים חוץ למקומם או 10
11 חוץ לזמן או מחשב שלא לשמן איהא מחשבה 11
12 אריב חיטב בסוף שחיטה: מתחילה ועד סוף. 12
13 וכל כמה דחייב תורא מחשבה: חולין שנשחטו 13
14 בעורה. פלוגתא היא במסכת קדושין (דף נה.) א 14
15 דאורייתא היא אי דרבנן: 15

11 מקצת סימנין בחוץ ונקמן בפנים איפא דמתני לה אהא א"ר שמעון משום דרבי לוי סבא 11
12 אינה לשחיטה אלא לבסוף ור' יוחנן אמר ישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף א"ל רב 12
13 חכיבי מחוונא לרב אישי לימא קסבר רבי יוחנן חולין שנשחטו בעורה לאו דאורייתא 13
14 דא

24 אסוגיא דרבה ואביי דפרק נערה (שם) דמיירי הכא כולה מתניתין בשעמד ברין ואמר ליה חייב אתה ליתן לו ולא שיקך 24
25 השתא למפרך ארישא ליפלו דרדייה בטבח ומכר בחי אביו בין עמד ברין ללא עמד וניחא ליה למתני כולה בעמד ברין דתו לא הוי קנס דאפ"ה בסיפא מת אביו ואח"כ טבח דפטור 25
26 משום דבעינן וטבח כולו באיסורא וליכא ודחידה זה אינו יכול להשמיענו אלא במת אביו ואח"כ טבח ומכר אבל מעיקרא דסביקא ליה חמשה בקר אמר רחמנאן ולא חמשה חצאי בקר 26
27 והיינו טעמא דמפטר בסיפא פריך שפיר דליפולוגו ליתניו דרדייה במה דברים אמורים בשעמד ברין ואמר לו צא תן לו אכל לא עמד ברין פירוש שלא אמר לו צא תן לו אלא חייב אתה 27
28 ליתן לו וטבח ומכר ואח"כ מת אביו פטור משמע ולא ה' חצאי בקר דהיינו טעמא דסיפא נמי מיירי בלא עמד ברין בחי אביו שלא אמר לו צא תן לו אלא חייב אתה לו אם כן 28
29 בתנא גנט בסיפא מת אביו ואמר כר טבח דבזה הענין אפי' חצאי בקר דאחר כך מת נמי וקצת נראה דוחק פירוש זה דמאחר דמועלת העמדה ברין דחייב אתה ליתן לו לענין שחשוב כאילו 29
30 נקה שחילב להוריש לבניו אם כן גם לענין זה תועיל שחשוב כאילו נתחייב לבניו ד' בקר שלמים שמוכח האב הוא מתחייב לשלם לאחיו ולא מכתם ור"י הלכך מפרש דבכל קנס אדם 30
31 מוריש לבניו והוא דפרק נערה (שם) לענין קרבן שבוטח איירי כמו שמוכח תחילת הסוגיא דלענין קרבן שבוטח שאל אבי לרבה ועל זה השיבו כי קאמינא קמון הוי לרבי שמעון 31
32 להתחייב עליו קרבן שבוטח להוריש לבניו שאם מת וחקבעוהו אחר מיתת אביהם קנס שהיית חייב לאבינו והעמידן ברין ונתחייבתו לו ברין וכפר ונשבע ואמר כר הודה הואיל ואנלאי 32
33 מילתא דבשעת שפול ליה הורשים כבר היה ממון אצל אביהם שחרי כבר עמד עליו ברין ונתחייב לו ולא היה יכול להודות ולהפטר מהן אם כן לגבי דידוהו אין עקרו קנס וח"ל דומיא 33
34 דפקדון דקרא ומתחייב עליה קרבן שבוטח אבל אם לא עמד ברין אפי' שהיירש יורשו מכל מקום אין דומיא דפקדון ולא מתחייב בטענתו קרבן שבוטח אפי' העמידוהו ברין ונתחייב להו 34
35 ברין ואחר כך עתה כשתבעוהו כפר ונשבע והודה שהרי עיקרו קנס ותא דאמר בטר הכי דאיצטרך קרא וביחש לעמדה ברין ובגדה ואחר כך מתה דהתם כי קא ריית מיהא קא ריית 35
36 מכל מקום אין דומיא דפקדון אפי' שעי' ירושה בא ליה האב עכשיו הואיל ותחילתו קנס לגבי דידה וידידה אפי' מתה אחר שנקרה עיקרו קנס מיקרי לגבי האב ולא מתחייב קרבן 36
37 שבוטח ואם תאמר בפרק אלו נערוהו (שם דף לז.) ושם ד"ה (יש) דקבעי יש בגר בקבר ופקע אב או אינו בגר ולא פקע אב ואמאי פקע אב כשיש בגר בקבר נתי דאין לו מכתו וידיה לו מכת 37
38 ירושה שירש את בןו פון דקנס נמי בר ירושה הוא ויש לומר דהתם אין יכול לזכות ממכה שהבת לא היתה ראיה לזכות בו מעולם ואם תאמר ובי בעי מעיקרא יש בגר בקבר ונדבה 38
39 הוי היא? יכול להיות של בנה הלא איה? יכול? להורשה כדאמרא בבועיא בתרייתא: יש בגר בקבר ופקע אב או יש לומר דבעיא קמייתא הויא בבוישת פונם דהוי ממונא ומורשת שפיר 39
40 לבנה אפי' דבושת פונם איתקש לקנס כדנתן פונם בקרב נערה (שם דף מא.) לא הסיפקי דעמוד ברין עד שמת האב הרי תן של בעצמה דאבושת פונם נמי קאי מדקתני הרי תן לשון 40
41 רבים היינו דוקא לענין גביית האב איתקש לקנס כדכתוב ונתן האיש השוכב עמה לאבי הנערה חמשים וגו' ודרשינן הנאת שכיבה נ' מכלל דאיבא בושת פונם ואת דרריש תחת אשר 41
42 ענה מכלל דאיבא בושת פונם אבל הכא נתי דמפטר המאנס מן הקנס לפי שאין יכולה להוריש שלא נכתה בו מבושת פונם דהוי ממונא לא מפטרי: דא' ישנה לשחיטה מתחילה ועד 42
43 סוף מבי שחיט פורתא כו'. ממאי דחייב רחמנאן אוחלין בעורה ואשחטי חוץ לא מצי למפרך אי ישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף מבי שחיטה פורתא אסרה ואיך מתחך עפר בעלמא הוא 43
44 אפי' דליבא למימר דמתחייב אהווא פורתא כמו שאפרש בסמוך דכיון דאין שם פסול אחר אלא דשחטי חוץ לבדו איבא למימר דבהכי חייב רחמנאן אבל כשיש פסול אחר עמו איש יו לפטור 44
45 אפילו למדי ישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף כדמשמע בפ"ב דחולין (דף נט.) דפרקי מההיא דאירע בה פסול בשחיטה בין קודם פסולה בין לאחר פסולה אין מטמאה בגדים בהזאתה קודם 45
46 פסולה מטמאה בגדים לאחר פסולה אין מטמאה בגדים ויא אמרת? ישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף ניפולוג נמי בשחיטה ומשי נתקלקלה בשחיטה קאמרת פון דנתקלקלה בשחיטה 46
47 לבסוף אינלאי מילתא למפרע דמעיקרא לאו שחיטה היא כלל ואותו קלקול מפי ר"ח דלאו דוקא נתקלקלה בגוף השחיטה כגון נטר ומעקר אלא אפי' נתקלקלה ע"י מלאכה שעשה 47
48 בשעת שחיטה דומיא דאירע בה פסול בהזאתה דמיירי בפסול מלאכה דלא הכי אבתי תקשה לו ניפולוג נמי בשחיטה בפסול מלאכה אלמא משמע התם דאפי' למדי ישנה לשחיטה 48
49 מתחילה ועד סוף שאירע פסול באמצע אין תחילת השחיטה שחיטה ו"ל דהבא נמי ד"מ לאשקושי ליה אלא בלאו הכי מסלק ליה שפיר: ל"מא קסבר רבי יוחנן חולין שנשחטו בעורה 49
50 לאו דאורייתא. ותקשה דידה אדרידה דאידו גופיה אמר בפרק האיש מקדש (קדושין דף נה.) חולין שנשחטו בעורה דאורייתא וליה ליה מקרא: 50

דא

דאי סיד דאורייתא מבי שחיט בה ברי, משמע דאי הנה מדרבנן חשיב דמרה שפיר ומתוך כף הנה נראה לדרקדק דתקרות ע"ז אסורה בהנאה דאורייתא מוקאמר לעיל ור"מ שוחט לע"ז אמאי מחייב כיון דשחט פורחא אסרה אידך לא דמרה קטבה ואי דרבנן הנה חשיב שפיר דמרה ומיהו יש לדחות דתקרות ע"ז אפי' לא אסרה בהנאה אלא מדרבנן

חשיב ליה שפיר לאו דידה כיון דאסרו בחכמים בכל הנאות דאפילו קידש בו אין האשה מקודשת כדתנן בתוספתא דקדושין (פ"ד) המקדש בין נסך (ובע"ז) בערות ולבנים בו אע"פ שקדש בדמיהו אינה מקודשת אבל חולין בעגרה אי הוי דרבנן וקידש בו את הקדש מקודשת לכך חשיב דמרה דכסוף האידי משמע (קדושין דף נה) קתני גבי חולין שבשטו בעגרה רבי שמעון אומר מקודשת ופרקי אלאמא קסבר רבי שמעון חולין שבשטו בעגרה לאו דאורייתא כו' ומיהו איסור אכילה דתריץ ודאי דאורייתא יש לדרקדק משמעתיך דלעיל דפטרי רבנן שוחט לע"ז משום שחיטה שאין ראיה ואי איסור אכילה לא הוה אלא מדרבנן לא הנה חשיב בכך שחיטה שאינה ראיה כמו מעשה שדבת למאן דאמר דרבנן וא"ל דאי אסור באכילה דאורייתא הוהו על כרחיך משום דהוקשו למת מהאי טעמא נמי תיארס בהנאה כמת ו"ל כיון דבתבי ויאלול וכו' מתים לאכילה איתקש ולא לתנאה: **רבא** אמר מפאן ולהבא הוא נפסל: תימה ודברישו חוקק הבתים (כ"ב דף לא. ושם) אמר זה אומר של אבותי והו אומר של אבותי האי אייתי סהדי דאבהתייה היא ואכלה שני חוקק והאי אייתי סהדי ואתא רבא בפרק כל הנשבעין (שבועות דף מת. ושם) אליבא דרב חסדא אבילתא ביהדי ארעא מוכחת אבהתייה אמר ליה רבא והא עדות מוכחת היא והשתא אמאי הוי מוכחשת הא רבא איתי ליה

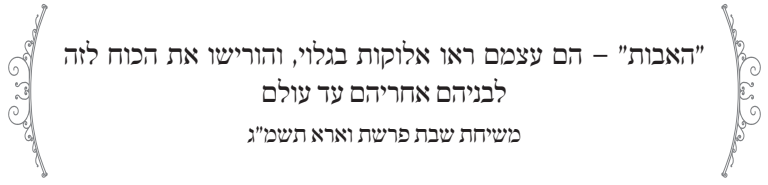
בבא קמא. פרק שביעי - מרובה - דף עב עמוד ב - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזולץ)"

דאי ס"ד דאורייתא. היכי מתריץ רבי יוחנן למתני? הא בפורחא קא מתסרא לה: **כי קא מתייב.** בתשלומין: **אהוהא פורחא.** מחייב דכי היכי דהוי שחיטה לענין חולין בעגרה בתחילתה הוי נמי טביחה לענין תשלומין: **ונתן כפנים.** דאיבא וטבחו כולו קודם שנאסרה בהנאה: **מתני'** משלמין לו את הכל. ובגמ' מוקף לה כשדחמונה תחלה על

הטביחה: והאחרונים משלמים לו. לשור ובגון שדחמונה אחרונים תחילה דאי עדי גניבה דחמונה תחילה בטלה לה עדות טביחה דדלקא בעלים מקרובה לו וכי מיתקמי אמאי משלמין בטלה עדות שניה. והוא משלם כפל משום ראשונים והן פטורין דאין עדים משלמין ממון עד שחזמו שניה: בטלה כל העדות. והוא פטור והן פטורין ואפי' חזרו ודחמונה אחרונים אחרי כן אין משלמין שדרי בטלה עדותן כבר והוכחשו דכיון דלא גנב לא טבח ואכיל לא מחייבו אלא אעמנו הימים שפירו גופה של עדות וכ"ש אם דחמונה שנים הראשונים תחילה שערות שניה בטלה אלא שבמון שלא דחמונה אלא אדך בטלו שתיקו אכל כשהחמו שניהם לא בטלה עדות ראשונה אלא משלמין כפל: **גמ'** למפרע נפסל. העיד גניסין והחם על עדות זו באייר כל העדויות שהעיד בתימים פסולות דמשעה שהעיד עדות זו ונפסל: **מפאן ולהבא.** משדחמו: **א"ל תשת.** ידך עם רשע פסידא

הוא נפסל. אמר למפרע הוא נפסל מההוא שעתא דאסחיה הוה ליה רשע והתורה אמרה **אל תשת רשע עד רבא** אמר מפאן ולהבא הוא נפסל עד וזמם חידוש הוא דהא תרי ותרי נינהו מאי חיות דציית להני ציית להני הלכך אין לך בו אלא משעת חידוש ואילך איבא דאמרי רבא נמו פאפי סבורא ליה דאמר למפרע הוא נפסל והבא היינו טעמיה דרבא משום

הבא מפאן ולהבא הוא נפסל וא"ת לוי למימר לדידה אכילה דאיתכחשו איתכחשו דלא איתכחשו לא איתכחשו מידי דהוי אשנים מעידים אותו שנגנב וטבח ודחמונה אסביחה דלרבא דאמר מפאן ולהבא הוא נפסל אע"ז דתוך כדי ידבור דריבור דמי כיון דמהייה שעתא דקא מתקמי הוא דפסלי אסביחה דקמיתוהם איתוהם אנגיבה דלא איתוהם לא איתוהם כדמוכח וקלן ויהא טעמא דמפרש משום חידוש נתיח אכל טעמא דהוי משום פסידא דלקוחות קשה דאין נראה דנקט לקוחות דוקא מדלא איבא בינייהו כל עדות שאין לענין לקוחות ו"ל דלמאי דמחלק התם בין אותו עדות אחרת נתיח דכיון דהחוקקו משקרים על אותה קרקע תו לא מדימני עלה אבל הבא אע"פ שהחוקקו משקרים על הטביחה לא החוקקו משקרים על הגניבה דלא חשיב ליה באותה עדות: **אין** לך בו אלא משעת חידושו ואילך. אין להקשות מנא ליה דמהימני המזימין לפסולן נמא דאין לך לרבויה אלא חידושו ועשייתם לו כאשר וגם אכל אין נפסלין ודאי כיון דמשלמין ממון ונהרגים כ"ש נפסלין דלא מהימניו רחמנא לחצאין אבל קשה דלרב חסדא דאמר בתקנת הבתים (כ"ב שם) שתי כיתי עדים המכחישות זו את זו בהדי סהדי שקרי למא לי אם כן אין חידוש מה שנפסלין אדרבה מה שהמזימין כשרים הוי חידוש לרב חסדא והתם בעי למימר דרבא כרב חסדא ו"ל דלמאי דבעי למימר התם דרבא כרב חסדא לא הוי טעמא דרבא משום חידוש אלא משום פסידא דלקוחות מוסקקא דהתם דמוקף לה כרב הונא דאמר זו גאח בפני עצמה כו' הוי חידוש מה שנפסלין קמאי והא דמשיב רבא בפרק כל הנשבעין (שבועות דף מת. ושם) אליבא דרב חסדא מתניתין דראש השנה לאו משום דס"ל כוונתיה וע"ל דלרב חסדא מימי הוי חידוש מה שנפסלין ודאי והאי דחשיב להו סהדי שקרי בשתי כיתי עדים אינו אלא מספיקא ואם הוי שנים מן השוק מעידין פלוני לזה מפלוני מנה ואחת משתי כיתי עדים הללו המכחישות זו את זו ואמרת לא לך לא הייתי מוציא ממון מספק ואלו המזימנים פסולים לגמרי אפי' להחזיק הממון על פיהן הלקר חידוש הוא ולגבי הכי אין לך בו אלא משעת חידוש ואילך לחושבם כנדיא פסולין ולפי זה הוי מצי למימר דאיבא בינייהו כל שטרי מלוח ומקח הבאין להוציא דלטעמא דפסידא דלקוחות נאמנים להוציא אלא דלא חשיב אלא מילתא דאיבא בינייהו בין לרב הונא בין לרב חסדא ואם תאמר ולמה הוי חידוש בכל והלא מן הוי יש להאמין בתראי במיגו דאי בעי הוה פסלי לקפאי בגולותא ובשתי כיתי עדים המכחישות זו את זו ליהימני בתראי במיגו בין לרב הונא בין לרב חסדא ואורי' דלא שיקר מיגו אלא באדם לא שיקר מיגו דאין דעת שניהם שונה ומה שירצה לטעון זה לא יטעון זה ועוד נראה דקצת דמי האי מיגו במקום עדים שחרי יש עדים כנגד האי מיגו להכחישם ואע"פ שיש כמו כן עדים עם המיגו אין בכך כלום (ועוד) דלא עדיף מיגו מעדים שאם הוי עדים מסייעים לאלו לא הנה להם כח להכחיש את אלו דהא תרי כפאז וכ"ש מיגו והא דאמר בפ"ב דכתובות (דף יח. ושם) שנים החתומים על השטר ואמרו קטנים או אנוסים היינו כו' אם אין כתב ידם יוצא במקום אתר הרי אלו נאמנים האי לאו מיגו הוא שאין השטר מתקיים אלא על פיהם והנה שאסר הוא הפה שהתיר כדאמרין התם בהזוהא פירקא (דף כ"ב) מנין להפה שאסר הוא הפה שהתיר ופרקי הא למ"ל קרא סברא הוא ובשנים החתומים על השטר ומתו וכאן ב' מן השוק ואמרו קטנים או אנוסים או פסולי עדות הוי דאמר התם דאי כתב ידם יוצא במקום אתר אין נאמנים אלא הוה תרי ותרי צ"ל דפסולי עדות דקאמר היינו קרובים דאי גלוינ' הוי אלו נאמנים אפילו הוי כפנינו ועוד יש תירוצים אחרים ואין להאריך באף: **מפאן** ולהבא הוא נפסל. נראה שאם לא נראה השטר על לאחר השטר על פי שמונה מתקיים אלא על פיהם והנה מודה רבא דלא משלמין בזה דמי יודע שקמא אתר הוקמה כתבו אלו המזימנים זה

43 שנאמר (דברים יט יט) וְעֵדֵיכֶם לֹא כַּאֲשֶׁר זָמַם לַעֲשׂוֹת לְאָחִיו.
 44 נָגַב עַל פִּי שְׁנַיִם, וְכָבֵד וּמְכַבֵּד עַל פִּי שְׁנַיִם אַחֲרֵים - שְׁנַיִם הֵעִידוּ
 45 שִׁגְבָּ, וְשְׁנַיִם אַחֲרֵים הֵעִידוּ שֵׁטְבַח אוֹ מִכָּר, וְאֵלֹהֵי נִמְצָאוּ
 46 זֻמְמִין, הֵעִידִים הָרְאוּשׁוֹנִים מִשְׁלֹמִין תְּשֻׁלְמִין כְּפָל, כְּפִי מֵה שָׂרְצוּ
 47 לַחֲיִיבוֹ, וְהֵעִידִים הָאֲחֵרוֹנִים מִשְׁלֹמִין תְּשֻׁלְמִין ג', כְּפִי מֵה שֶׁבִּאוּ
 48 לַחֲיִיבוֹ בֹּזֵה שֶׁהֵעִידוּ עֲלָיו שֵׁטְבַח אוֹ שִׁמְכָר אֶת הַשּׁוֹר שִׁגְבָּ.
 49 בִּאֲרֹפֶן שֶׁנִּמְצָאוּ רַק הֵעִידִים הָאֲחֵרוֹנִים זֻמְמִין, אִזִּי הוּא - הִגְבַּב מְשַׁלֵּם
 50 תְּשֻׁלְמִין כְּפָל מִשּׁוּם עֵדוּת הָרְאוּשׁוֹנִים, וְהֵן - הֵעִידִים הָאֲחֵרוֹנִים
 51 מִשְׁלֹמִין תְּשֻׁלְמִין ג', כְּפִי מֵה שֶׁזָּמְמוּ לַחֲיִיבוֹ.
 52 בִּאֲרֹפֶן שֶׁנִּמְצָא אַחֶד מִן הֵעִידִים הָאֲחֵרוֹנִים זֻמְמִין, כְּפָלָה כֹּל הָעֵדוּת
 53 הַשְּׁנִיָּה, לְפִי שֶׁאֵין עַל הַטְּבִיחָה אוֹ הַמְכִּירָה אֵלָּא עַד אַחַד. וְהֵעִידִים
 54 הָאֲחֵרוֹנִים פְּטוּרִים מִתְּשֻׁלְמִים, שֶׁאֵין עֵדִים זֻמְמִין מִשְׁלָמִים מִמּוֹן
 55 אֵלָּא אִם הוּזְמוּ שְׁנֵיהֶם. וְהִגְבַּב מִשְׁלֵם תְּשֻׁלְמִין כְּפָל, מִשּׁוּם עֵדוּת
 56 הָרְאוּשׁוֹנִים.
 57 בִּאֲרֹפֶן שֶׁנִּמְצָא אַחֶד מִן הֵעִידִים הָרְאוּשׁוֹנִים זֻמְמִין, כְּפָלָה כֹּל הָעֵדוּת.
 58 עֵדוּת הָרְאוּשׁוֹנִים בְּטֹלָה שֶׁהָרִי אַחַד מֵהֶם הוּזְמוּ, וְעֵדוּת הָאֲחֵרוֹנִים
 59 בְּטֹלָה, אִף שֶׁלֹּא הוּזְמוּ, מִשּׁוּם שֶׁאֵין זֻמְמִין אֵין מְכִיבָה וְאֵין
 60 מְכִירָה, וּבִין הִגְבַּב וּבִין הֵעִידִים פְּטוּרִים מִתְּשֻׁלְמִים.

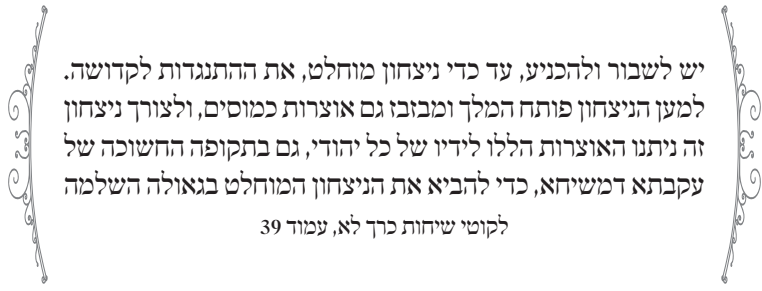
נמרא

61 הגמרא מביאה מחלוקת בדיו עדים וזוממים, ולאחר מכן תשאל על
 62 מחלוקת זו ממשנתנו: איתמר, העיד עדות בניסן, ובאייר באו
 63 עדים והזימוהו ונעשה עד זומם, אכפי אמר, למפרע - משעה
 64 שהעיד, בניסן, הוא נפסל לעדות, וכל עדות שהעיד מאז ואילך,
 65 פסולה. רבא אמר, מכאן ולהבא הוא נפסל - אינו נפסל אלא משעה
 66 שהזום ואילך. מבארת הגמרא במה נחלק: אכפי אמר למפרע הוא
 67 נפסל, שכן מההיא שעתא דאסקיד - מאותה שעה שהעיד את
 68 העדות שהזום עליה, הנה ליה רשע, שהרי העיד שקר, ורשע פסול
 69 לעדות, שכן התורה אמרה (שמות כג א) אֵל תִּשֹׁת יָדְךָ עִם רֶשֶׁע
 70 לְהִיט עֵד הַמָּס', כלומר שלא ישתתף עם עד שקר שהוא רשע,
 71 ודרשו חז"ל מהפסוק ש'אל תִּשֹׁת רֶשֶׁע עֵד', דהיינו אל תקבל רשע
 72 לעדות. רבא אמר מכאן ולהבא הוא נפסל, שכן דין עד זומם,
 73 שנפסלים שני העדים הראשונים על ידי השנים שאינם ואומרים
 74 עמנו הייתם, חידוש הוא, דהא תרי ותרי נינהו - הרי הם שנים כנגד
 75 שנים, שני העדים שאינם להזים כנגד שני העדים שהעידו, מאי
 76 חיות דציית להני - מפני מה העגדת לקבל את העדות של
 77 המזימים, ציית להני - קבל העדות של העדים שהעידו, אלא זו
 78 גזירת הכתוב. הלכך, אין ליה ב' לפסול את העדים הראשונים אלא
 79 משעת חידוש - משעת ההזמה ואילך.
 80 מביאה הגמרא דעה אחרת בביאור שיטת רבא שמכאן ולהבא
 81 הוא נפסל: איתא דאמרי - יש חולקים על מה שנתבאר בדעת רבא,
 82 ואומרים שרבא בעיקר דין עדים וזוממים נמי כאכפי מכירא ליה -
 83 גם הוא סובר כאכפי, דאמר למפרע הוא נפסל, והבא שסובר רבא
 84 שאין נפסלים אלא משעת הזמה ואילך, היינו מעמיה דרבא - טעמו
 85 של רבא הוא

1 דאי פלגא דעתך שרבי יוחנן סובר שחולין שנשחטו בעזרה אסורים
 2 בהנאה מדאורייתא, אם כן איך יתירך את המשנה שחיבה את
 3 הגונב בהמה ושוחטה חולין בעזרה בתשלומי ד' וה' הרי מבי
 4 שחיט לה פורתא, אכרה מדין חולין בעזרה, ואם כן, נמצא שכאשר
 5 הוא שוחט את איך - השלמת שיעור השחיטה, שעל זה מתחייב
 6 בד' וה' לאו דמיה קא מכה - אינו שוחט בהמה של הבעלים,
 7 שהרי נאסרה בהנאה ואין לבעלים בה שווי ממון, ואינו מתחייב
 8 בשחיטה ד' וה'. אבל אם חולין בעזרה אינם אסורים
 9 מדאורייתא, אזי שייך שיתחייב בד' וה' על השחיטה, שהרי שוחט
 10 בהמה של הבעלים.
 11 דוחה הגמרא: אמר ליה רב אחא ברביה דרבא לרב חביבי, יתכן
 12 שאמנם סובר רבי יוחנן שחולין שנשחטו בעזרה אסורים
 13 מדאורייתא, וכי קא מתייב תשלומי ד' וה', זהו נמי אהוא פורתא
 14 - על התחלת השחיטה, שכמו שהתחלת השחיטה נחשבת
 15 לשחיטה לענין שחיטת חולין בעזרה, כך היא נחשבת לשחיטה
 16 לענין תשלומי ד' וה'. דוחה הגמרא את דחיית רב אחא: אמר ליה
 17 רב אשי לרב אחא, לא תידחה - אל תדחה את דברי רב חביבי,
 18 שהרי מה שכתוב בתורה 'ומכיה' שמתחייב בזה בד' וה', משמע
 19 שבוזר בעיני - לא די בתחילת שחיטה אלא צריך שחיטה שלימה
 20 כדי להתחייב, וליבא - וכאן אין אלא תחילת שחיטה.
 21 אלא שאם כן קשיא, שצריך לומר שרבי יוחנן אכן סובר שחולין
 22 שנשחטו בעזרה אינם אסורים מדאורייתא.
 23 מתרצת הגמרא: אמר ליה רב אשי, הכי אמר רב נחמיה
 24 דרבא, כי קא מתייב - את משנתנו שחיבה ד' וה' בשוחט בהמת
 25 חולין גנובה בעזרה, אפשר להעמיד גם אם ישנה לשחיטה
 26 מתחילה ועד סוף, ומדובר בגוון ששחט מקצת סיגנין בחיין - מחוץ
 27 לעזרה, ונקרן או השלימים לרוב שחיטה בפנים העזרה, ונמצא
 28 שאיסור חולין שנשחטו בעזרה חל כשגמר את השחיטה בפנים,
 29 ובאותו זמן חל גם חיוב ד' וה', שכן עד גמר השחיטה הבהמה של
 30 הבעלים, ומתקיים 'וטבח'ו כולו. ואם כן, יתכן שרבי יוחנן סובר
 31 שחולין שנשחטו בעזרה אסורים בהנאה מדאורייתא, אף שהוא
 32 סובר שישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף.

משנה

33 המשנה מבארת, את פרטי הדינים של עדים וזוממין שהעידו לחייב
 34 אדם בתשלומי ארבעה וחמשה, מתי וכיצד מתבטלת עדותם,
 35 וכמה הם מחויבים לשלם.
 36 נגב שור או שה על פי שנים ומכב ומכר על פיהן - שנים שהעידו על
 37 פלוני שגנב, וכן העידו שטבח או מכר, ונמצאו זוממים - ובאו עדים
 38 אחרים ואמרו כיצד אתם מעידים שביום פלוני ראיתם את פלוני
 39 שגנב וטבח, הרי באותו היום עמנו הייתם במקום אחר, משלמין
 40 העדים לפלוני שהעידו עליו בשקר הכל, בין תשלומי כפל שרצו
 41 לחייבו על ידי שהעידו עליו שגנב, ובין תשלומי ד' וה' שרצו לחייבו
 42 על ידי שהעידו עליו שטבח או מכר, שזהו דינם של עדים וזוממין.

מתורת רבותינו נשיאי חב"ד

א.

**הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן
אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע**

~ שולחן ערוך עם הערות וצייונים - הלכות שבת ~

ט וְכֵן זֶה בְּטִלְטוּל גְּמוּר, אֲבָל טִלְטוּל מִן הַצֵּד, דְּהֵינּוּ לְהַפְכוֹ מִמְּטָה לְמְטָה - מִתֵּר אֶפְלוּ לְצַרְף כְּהַנִּים, אוֹ אִם צָרִיף לְמָקוֹם הַמֵּת, אוֹ לְדַבֵּר שְׁהֵמַת מִנַּח עֲלָיו, מִפְּנֵי שֶׁלֹּא אָסְרוּ טִלְטוּל מִן הַצֵּד אֶלָּא בְּשִׁמְטִלְטָל לְצַרְף הָאֶסוּר, דְּהֵינּוּ לְצַרְף הַמֵּת הָאֶסוּר בְּטִלְטוּל, אֲבָל כָּאֵן אֵינוֹ מְטִלְטָל לְצַרְף הַמֵּת אֶלָּא לְצַרְף דְּבַר אַחֵר הַמִּתֵּר מִבּוֹ.

וְאִם אֵין לוֹ מְטָה אַחֵרֶת [גג] - מִתֵּר לְטִלְטְלוֹ בְּמְטָה זֹו, בִּיּוֹן שְׂאֵי אֶפְשֵׁר לְנַעֲרָה לְהַפִּיל אוֹתוֹ מֵעֲלִיָּה לְאַרְץ מִדְּ, שְׁהֵרִי שׁוֹב לֹא יוּכַל לְטִלְטְלוֹ בְּטִלְטוּל מִן הַצֵּד, וְכֵן שְׂאֵי אֶפְשֵׁר לְנַעֲרָה - מִתֵּר לְטִלְטְלָהּ בְּדַרְבָּהּ כְּשֶׁאֵינוֹ מְטִלְטָל לְצַרְף הָאֶסוּר, כְּמוֹ שְׁנִתְבָּאָר בְּסִימָן ש"ט בְּשׁוּכַח אֲבָן עַל פִּי הַחֲבוּת:

הלך ב סימן שיא, דין מת בשבת ושאר טלטול מן הצד, סעיף ט:

ביאורי הלכה

מב [דבר אחר המותר - שהוא השתמשות במקום זה⁴⁰]
מג [מעליה לארץ - כשמטלטל לצורך דבר אחר ואינו יכול לנער האיסור, נחשב כטלטול מאליו שלא כדרכו⁴²].

מותר במטלטול מן הצד, ודהינו להפכו ממטה למטה - מתר אפלו לצרף כהנים, או אם צריך למקום המת, או לדבר שהמת מנח עליו, מפני שלא אסרו טלטול מן הצד אלא בשמטלטל לצרף האסור, דהינו לצרף המת האסור בטלטול, אבל כאן אינו מטלטל לצרף המת אלא לצרף דבר אחר המתר מבו.

ואם אין לו מטה אחרת [גג] - מתר לטלטלו במטה זו, ביון שאי אפשר לנערה להפיל אותו מעליה לארץ מד, שהרי שוב לא יוכל לטלטלו בטלטול מן הצד, וכל שאי אפשר לנערה - מתר לטלטלה בדרבה כשאינו מטלטל לצרף האסור, כמו שנתבאר בסימן ש"ט בשוכח אבן על פי החבית:

הלך ב סימן שיא, דין מת בשבת ושאר טלטול מן הצד, סעיף ט:

צייונים והוספות

40 פיניו מוקצה לצורך מקומו נחשב כצורך דבר המותר, ומותר בטלטול מן הצד (להלן סעיף יד).
41 כיון שכבר טלטל ולא היטה בלבד את המיטה נחשב כ"אי אפשר לנער" (כדין חבית שבין החביות שעליה אבן דלעיל סי' שט ס"ו; ויש לומר שהמבואר שם "שהניעור לא מספיק לו" כולל גם מקום שכדי לנער חייב להגביה או להזיז מעט, ובזה יובן מדוע לעניין כרית שעליה מעות לא הצריך להביא כר אחר ולנערם מכר לכר (ראה תהל"ד ס"ק (1).

42 כשמטלטל המיטה לצורך המת, נחשב כטלטול המת עצמו וחמור מטלטול מן הצד (כדלעיל הערה י), אך כשהוא לצורך דבר אחר נחשב כטלטול כלאחר יד (כדלעיל סי' שח הערה תצז). ואם דרכו לטלטל כך נחשב כ"ידא אריכתא" אפילו כשהוא לצורך מקומו (כמבואר בסי' רנט קו"א ס"ק ג שאסור להסיר המוקצה המכסה את הקדירה על ידי הקנה שבידו אף שבכוונתו להסירו), ואינו דומה לטלטול בגופו דלהלן סעיף טו המותר אפילו כשדרכו בכך.

~ שולחן ערוך רבנו הזקן לפי לוח "רב יומי" - הלכות יום-טוב ~

~ יום שני ~

ג כל המינים שצריך לברך כשאוכלם בתוך הסעודה כגון תפוחים ותמרים יאמר הבקשה אחר התחלת האכילה מפני שאסור להפסיק בין הברכה לאכילה:

ד ויש נוהגים לטבל פרוסת המוציא בדבש ויש אוכלין רמונים ואומרים נרבה זכות כרמון ונוהגין לאכול בשר שמן ולשתות דבש וכל מיני מתוקה כדי שתהא השנה הזאת מתוקה ושמינה וכן כתוב בעזרא אכלו משמנים ושתו ממתקים:

ה יש לאכול ראש איל זכר לאילו של יצחק ואם אין ראש איל יאכל ראש כבש ואם אין ראש כבש יאכל ראש אחר לומר נהיה לראש ולא לזנב:

ו יש מודקדים שלא לאכול אגוזים ולוזים (פירוש אגוזים קמנים) מפני שהם מרבים כיחה וניעה ומבטלים התפלה:

ז ונוהגים לילך אל הנהר שיש בו דגים חיים לסימן שלא תשלוט בנו עין הרע ונפרה ונרבה כדגים ואומרים שם פסוק ישוב ירחמנו וגו' ותשליך וגו' וטוב שיהיה מחוץ לעיר ויש לילך ביום ראשון של ראש השנה אחר מנחה קודם שקיעת החמה ולומר פסוק מי אל כמוך וגו':

ח ונוהגין שלא לישן ביום ראש השנה כדי שלא יישן מולו והיושב ובטל הרי זה כישן ויש נוהגים לישן אחר חצות היום:

חלק ד סימן תקפד סדר קריאת התורה בראש השנה:

א אין אומרים הלל בראש השנה ויום הכיפורים לפי שהקב"ה יושב על כסא דין וספרי חיים וספרי מתים פתוחים לפניו ואיך יאמרו שירה ואותם האומרים תהלים בכל יום ואירע להם בראש השנה ויום הכיפורים אמירת הלל מותרים לומר כדרך כיון שאין אומרים אותן דרך שירה רק דרך תחינה ובקשה:

~ יום שלישי ~

ב ונוהגים לומר אבינו מלכנו על הסדר ויש שמדלגין בראש השנה אבינו מלכנו חטאנו לפניך לפי שאין אומרים וידוי בראש השנה שלא ליתן פתחון פה למקטרג אבל לומר פסוקים שיש בהן הזכרת חטא אין קפידא כיון שאינו דרך וידוי ואפילו וידוי ממש אין למנוע בשעת התקיעות שהשמן הוא מעורבב ונכון הדבר להתוודות בלחש בין התקיעות בשעה שהציבור אומרים יהי רצון מלפניך וכו':

ג צריך לומר סלח ומחל מוחה והעבר חטאתינו ופשעינו כי מחילה גדולה מסליחה ופשע גדול מחטאת וצריך לבקש

~ יום ראשון ~

חלק ד סימן תקפב סדר תפלות עשרת ימי תשובה וראש השנה:

י בראש השנה ויום כיפור אין אומרים מועדים לשמחה חגים וזמנים לששון מפני שימים אלו לא ניתנו לשמחה ולששון וכן אין אומרים והשיאנו את ברכת מועדיך כו' לפי שדבר זה לא נאמר אלא בשלש רגלים שנאמר שלש פעמים בשנה וגו' כברכת ה' אלהיך וגו' ובמוסף אין אומרים ואין אנו יכולים לעלות ולראות לפניך אלא ואין אנו יכולין לעשות חובותינו לפי שמצות ראייה אינה אלא בשלש רגלים:

יא בחתימת הברכה אומרים ודברך אמת וכו' בין בתפלה בין בהפטרה בין בקידוש ולא יאמר ודברך מלכנו אלא ודברך אמת:

יב שהשלטן בקמ"ץ תחת השי"ן שניה שפירושו הממשלה ולא יאמר בחורי"ק שפירושו אדם השליט:

יג והרשעה בחורי"ק תחת (השי"ן) [הרי"ש]:

יד אין אומרים ואז צדיקים אלא ובכן צדיקים:

טו אין אומרים באהבה מקרא קודש אלא יום תרועה מקרא קודש ובשבת זכרון תרועה מקרא קודש:

טז ככל הקדישים מראש השנה עד יום הכיפורים אומרים לעילא [ו]לעילא מכל ברכתא:

יז ונוהגין שכל אחד ואחד אומר לחבירו לשנה טובה תכתב ואין לומר דבר זה ביום שני של ראש השנה אחר חצות היום לפי שכבר נגמרה הכתיבה של ראש השנה:

חלק ד סימן תקפג דברים שנוהגים לאכול בראש השנה:

א יהא אדם רגיל לאכול בראש השנה כרתי סילקא דהיינו תרדין תמרי קרא רוביא דהיינו תלתן והוא הדין מה שנקרא בלשונות אחרים לשון רבוי יאכלו כל אנשי מדינה ומדינה כלשונם וכשאוכל רוביא וכיוצא בו יאמר יהי רצון מלפניך שירבו זכותינו וכשיאכל כרתי יאמר יהי רצון מלפניך שיכרתו שונאינו וכשיאכל סילקא יאמר יהי רצון מלפניך שישתלקו אויבינו וכשיאכל תמרי יאמר יהי רצון מלפניך שיתמו שונאינו וכשיאכל קרא יאמר יהי רצון מלפניך שיקרע גזר דיננו ויקראו לפניך זכותינו.

יש נוהגים לאכול תפוח מתוק מטובל בדבש ואומרים תתחדש עלינו שנה מתוקה ויברך על התפוח ולא על הדבש לפי שהדבש הוא טפל לתפוח:

ב ויש אוכלים דגים לפרות ולרבות כדגים ואין מבשלים בחמוץ:

תחלה על המועט ואח"כ מוסיף והולך:

ד צריך לומר רוע גזר בנשימה אחת דהיינו שיקרע הוא יתברך הרוע שבגורה ומה שנשאר בגורה יהיה לרחמים:

ה אין אומרים אבינו מלכנו בשבת מפני שאסור לתבוע צרכיו בשבת ואפילו בערב שבת במנחה אין אומרים אותו:

ו בראש השנה מאריכין בפיוטים ובתפלות עד חצות היום לכל הפחות ואם חל בשבת אין להאריך יותר מחצות אבל בחול יכול להאריך יותר כמה דברים אמורים בפיוטים ובתפלות אבל בניגונים אין להאריך יותר מחצות כיון שהוא יו"ט:

ז מוציאין שני ספרי תורה בראשון קורין חמשה מן וה' פקד את שרה עד פרשת העקידה לפי שבראש השנה נפקדה שרה ואם הוא שבת קורין בו שבעה ומפטיר קורא בספר תורה שני בפרשת פנחס ובחודש השביעי ומפטיר בתחלת ספר שמואל עד וירם קרן משיחו לפי שגם חנה נפקדה בראש השנה:

ח ויש מקומות שנוהגים לקרות התוקע ממנין חמשה העולים לספר תורה ויש מקומות נוהגים לקרות גם המתפלל מוסף וכן ביום הכיפורים:

ט אם יש תינוק למול בראש השנה אין ממתנינים למולו עד אחר גמר התפלה משום דרזיין מקדימין למצוה אלא מלין אותו אחר קריאת התורה קודם תקיעת שופר לפי שעל ידי תקיעת שופר הקב"ה זוכר עקידת יצחק טוב לסמוך המילה ברית אברהם ועקדת יצחק כמה דברים אמורים במקום שמלין בבית הכנסת אבל במקום שנוהגים למול כל אחד בביתו מלין אותו אחר יציאה מבית הכנסת:

~ יום רביעי ~

חלק ד סימן תקפה סדר התקיעות מיושב:

א צריך לתקוע מעומד שנאמר יום תרועה יהיה לכם ולהלן הוא אומר וספרתם לכם מה לכם האמור שם מעומד כמו שנתבאר בס' תפ"ט אף כאן מעומד ולפיכך לא יסמוך על שום דבר בענין שאם ינטל אותו דבר שסמך עליו היה נופל שאין זו עמידה אלא סמיכה ומכל מקום אם עבר ותקע אפילו מיושב יצא ואין צריך לחזור ולתקוע מעומד לפי שעמידה זו אינה אלא מדברי סופרים כמו שנתבאר בס' ח' ובס' תפ"ט ע"ש:

ב השומעין התקיעות אף על פי שעדיין לא יצאו ידי חובתן אף על פי כן אינן צריכים לעמוד:

ג נוהגים לתקוע על הבימה במקום שקורין וראוי ליתן לתקוע לצדיק והגון ובלבד שלא יהא מחלוקת בדבר:

ד קודם שיתקע יברך מעומד אשר קדשנו במצותיו וצונו

לשמע קול שופר ולא יאמר בקול שופר דמשמע לציית לקול השופר ולמה אין מברכין לתקוע בשופר לפי שהתקיעה אינה עיקר המצוה אלא שמיעת קול שופר הוא עיקר המצוה שהרי התוקע ולא שמע קול שופר לא יצא כמו ש[י]תבאר בס' תקפ"ז ע"ש ומכל מקום אם עבר או טעה ובירך לתקוע בשופר או על תקיעת שופר יצא:

ה ואחר ברכה זו יברך שהחיינו לפי שהיא מצוה הבאה[ה] מזמן לזמן ואחד התוקע לעצמו ואחד מי שיצא ידי חובתו ותוקע להוציא אחרים ידי חובתן מברך שתי ברכות אלו כמה דברים אמורים כשאין השומע יודע לברך אבל אם הוא יודע לברך יברך בעצמו ולא ישמע ממי שכבר יצא ידי חובתו כמו שנתבאר בס' רע"ג ע"ש:

ו ואחר שבירך שתי ברכות אלו יתקע תשר"ת ג' פעמים ותשר"ת ג' פעמים ותשר"ת ג' פעמים כמו שיתבאר בס' תק"צ ע"ש.

ז מי שנסתפק לו אם שמע קול שופר ביום ראשון של ראש השנה שהוא מן התורה צריך לתקוע אבל לא יברך שספק ברכות להקל ואם הוא ביום שני שאינו אלא מדברי סופרים אין צריך לתקוע דספק דברי סופרים להקל.

ח טוב לתקוע בצד ימין של פיו אם אפשר לו בכך משום שנאמר והשטן עומד על ימינו והתקיעה מערבת השטן:

~ יום חמישי ~

א וטוב שיעמיד פה השופר למעלה ולא יטנו לצדדים שנאמר עלה אלהים בתרועה וגו':

ב אם התחיל לתקוע ולא יכול להשלים כל השלשים תקיעות יתקע אחר תחתיו ואם גם השני אינו יכול להשלים ישלים אחר תחתיו וכן לעולם וכולם אינם צריכים לברך לפי שכבר נפטרו כולם בברכת הראשון ואפילו אם הראשון לא היה יכול לתקוע אפילו תקיעה אחת אעפ"כ לא היתה ברכתו לבטלה כיון שכונתו היתה בברכתו להוציא כל השומעין וא"כ התוקעין אחרונים וכל הקהל ששמעו ברכתו אינם צריכים עוד לברך.

ג אבל אם בא לתקוע תחתיו מי שלא שמע ברכתו צריך לברך קודם שיתקע שהרי הוא לא יצא בברכת הראשון:

ד כמה דברים אמורים כשתוקע זה לא יצא עדיין ידי חובתו שלא שמע עדיין כל התקיעות אבל אם כבר יצא ידי חובתו ששמע כבר כל התקיעות בבית הכנסת אחרת אינו צריך לברך קודם שיתקע שהרי הצבור שמעו כבר הברכה מן התוקע הראשון:

ה נוהגין שהמתפלל שחרית מקרא סדר התקיעות לפני התוקע מלה במלה כדי שלא יטעה בתקיעותיו ומנהג יפה הוא ועיין בס' תק"צ:

ו (אסור ליטול שכר לתקוע שופר בראש השנה אפילו

ביו"ד סי' קל"ט וצריך לשרפה וכל העומד לשרף הרי הוא ככבר נשרף וא"כ אין בו שיעור טפח:
חסר

ז וכן הדין אם הסדק הוא רחב וכשמדבקו בדבק ניכר הדבק בין הסדקים מפני שהוא סותם את החלל שביניהם דינו כסותם נקב בדבר שאינו ממין השופר שנתבאר למעלה:

~ שבת קודש ~

ח נסדק מיעוט אורך השופר ונשאר רוב ארכו שלם ולא דבקו בדבק ולא חיברם באור יש אומרים שדינם כניקב שאפילו לא נשתייר מסיום הסדק עד מקום הנחת הפה כדי שיעור שופר כשר כמו שנתבאר ויש אומרים שאינו דומה לניקב נקב שיש בו חסרון מגוף השופר שיש מקום להרוח שמחמת התקיעה להכנס שם דרך החסרון ויוצא החוצה ואינו מתחזק להסדיק השופר משא"כ בסדק שאין בו חסרון מגוף השופר ואין מקום להרוח לצאת שם ועל כן הוא מתחזק ומסדיק הסדק יותר וסופו להסדיק כל אורך השופר ולפיכך אפילו אם לא נסדק אלא כל שהוא פסול לפי שאין שם שופר עליו כיון שסופו להסדיק כולו ואם הדקו הרבה בחוט או במשיחה כשר שהרי החוט מעמידו שלא יתבקע יותר.

זענין הלכה יש להחמיר כסברא האחרונה אבל בשעת הדחק שאין שופר אחר מצוי יש לסמוך על סברא הראשונה:

ט נסדק השופר לרחבו דהיינו סביב הקיפו אם הסדק הוא מיעוט היקף השופר ונשתייר רוב הקיפו באותו מקום שלם כשר אפילו אם נשתנה קולו מכמות שהיה קודם שנסדק שכל הקולות כשירים בשופר ואפילו אין בסדק חסרון מגוף השופר שאין שם מקום לרוח לצאת לפי שאין הרוח מסדיק יותר אלא אם כן נסדק לארכו.

אבל אם לא נשתייר רוב הקיפו שלם אם אין מהסדק עד מקום הנחת הפה כדי שיעור שופר פסול דכיון שנסדק רובו הרי הוא כאלו נחתך כולו באותו מקום וא"כ הרי נחסר השופר משיעורו ולפיכך אע"פ שלא נשתנה קולו מכמות שהיה קודם שנסדק פסול אבל אם יש מהסדק עד מקום הנחת הפה כדי שיעור שופר אע"פ שנשתנה קולו מכמות שהיה קודם שנסדק כשר ואף על פי שהקול יוצא דרך החלק שלמעלה מהסדק אין פוסלין אותו משום קול שופר ודבר אחר או משום קול שני שופרות דכיון שבשעת עשיית השופר היה זה החלק מחובר לעיקר השופר ולא נפרד ממנו לעולם לכן הן נחשבין כשופר אחד לענין זה שלא לפוסלן משום שני שופרות אבל מכל מקום אינן נחשבין כשופר אחד לגמרי כדי להשלים לשיעור שופר כיון שנסדקו ונפרדו זה מזה ברוב היקף:

שכרוהו מערב יו"ט לפי שהוא נוטל שכר יו"ט ואסור ממעם שנתבאר בס' ש"י ע"ש ואם נטל אינו רואה סימן ברכה מאותו שכר לעולם):

חלק ד סימן תקפו דיני שופר של ראש השנה:

א שופר של ראש השנה מצותו שיהיה כפוף כדי שיכפפו את לבם להקב"ה בתפלה.

וכל השופרות הכפופין כשירים חוץ משל פרה ושל שור מפני שאינו נקרא שופר אלא קרן שנאמר בכור שורו וגו' וקרני ראם קרניו והוא הדין קרני רוב החיות שהם עצם אחד ואין שם שופר שאין נקרא שופר אלא קרנים החלולים שיש להם זכרות בפנים ונקלף גידן מן הזכרות כגון של כבשים ואילים ועזים כי שופר הוא מלשון שפופרת אבל קרני רוב החיות הם עצם אחד ופסולין אפילו בדיעבד כמו של פרה ושל שור:

~ יום שישי ~

ב ומצוה מן המובחר לתקוע בשופר של איל כדי שיוכור לנו עקידת יצחק אבל אם אין לו שופר של איל יוצא בשאר מינים חוץ משל פרה וכיוצא בו ואפילו בפשוט אם אין לו כפוף שלא אמרו כפוף אלא לכתחלה אבל בדיעבד אם תקע בפשוט יצא וזה שאין לו כפוף הרי זה כדיעבד:

ג שופר מבהמה טמאה יש לפוסלו אפילו בדיעבד לפי שלא הוכשרו למלאכת שמים אלא טהורים בלבד:

ד הגזול שופר ותקע בו יצא אפילו לא נתייאשו הבעלים ממנו ואינו דומה ללולב ומצה וציצית הגזולים לפי שמצות השופר אינו אלא השמיעה בלבד ואין בשמיעת קול דין גזול שהרי בשמיעתו אינו נוגע בשופר כלל ולפיכך אע"פ שתקע בו באיסור גזול כיון שבעיקר המצוה דהיינו השמיעה אין בה איסור גזול יצא ידי חובתו.

ומכל מקום כיון שעל ידי גזול באה המצוה אליו לא יברך עליה כדון מצוה הבאה בעבירה שנתבאר בס' י"א ובס' תרמ"ט ע"ש:

ה מותר ליטול שופר של תבירו שלא מדעתו לתקוע בו תקיעה של מצוה ומברך עליו דמן הסתם נוח לו לאדם שיעשו מצוה כממונו בדבר שאין בו חסרון כים כמ"ש בס' י"ד ע"ש:

ו התוקע בשופר של עבודה זרה של ישראל כגון שהשתחוהו להשופר לא יצא משום דשופר צריך שיהא בו טפח כמו שיתבאר וזה שהוא עומד לשרף שהרי עבודה זרה של ישראל אפילו אם יבטלנה גוי אינה מבטלת כמ"ש

~ 'תורה אור' פרשת וארא - הפרשה החסידית ~

ויאמר גו' את מטף גו' יהי לתנין¹

ברוך-הוא (כמו שכתוב (מלכים ב, ה, טו): "חי ה' אשר עמדתי לפניו"), והיינו משום שאז לא היה דבר המחשיך ומסתיר עליה גילוי אלקות, לכך היתה בטילה למקורה בתכלית.

וכיון שירדה למטה ונתלבשה בגוף החומרי, אזי הגוף מסתיר עליה להיות נדמה העולם ומלאו איש ודבר נפרד בפני עצמו, ואין רואה בחינת הפטול של כל העולמות לגבי אור אינסוף ברוך-הוא המתיה ומהנה אותם תמיד.

וכך על דרך משל הוא ענין שבירת-הכלים: שנפלו הנצוצין דתהו ונתלבשו בקליפות דבי'ע, שהקליפות מחשיכות על הנצוצות ומסתירים אותם מכל צד, שלא יגישו גילוי אור אינסוף ברוך-הוא, עד שיוכלו להיות יש ודבר בפני עצמו, וכמאמר פרעה⁸: "לי יארי ואני עשיתיני"⁹, רק "דקרו ליה אלהא דאלהיא"¹⁰.

ואף שקודם השבירה היו הנצוצים בטלים ומיוחדים באינסוף ברוך-הוא, מפני שאז היה מתגלה אור אינסוף בהם בגילוי ויחוד גמור, אכל לאחר השבירה, שירדו הנצוצין ונתלבשו בתוך הקליפות, שהם מלבישים אותם

"ויאמר ה' אל משה ואל אהרן לאמר כו'², קח את מטף והשליך לפני פרעה יהי לתנין כו'³, עד: ויבלע מטה אהרן את מפותם" (פרשתנו ג, חיים): להבין ענין המטה שנהפך לנחש (ואחר כך חזר ונהפך למטה).

וגם, מה שזה היה המופת הראשון שנתנו לפרעה, וקדם לכל העשר מכות):

הנה כתיב (בא יב, לו): "וינצלו את מצרים", ואמרו רז"ל (פסחים קיט): "שעשאוהו כמנצלה שאין בה דגים". פירושו: שלקטו כל הנצוצין שנפלו בשבירה אליהם, ונתרוקנו מצרים מהם עד שגשאוהו כמנצלה כו', ולא השאירו שם אפילו נצוץ אחד⁴.

והנה, להבין ענין הנצוצות שנפלו בשבירת-הכלים וענין העלאתם - הענין:

כי הנה ידוע, ענין השבירה הוא מיתת ז' מלכין קדמאין דתהו⁵, שגשגברו ונפלו למטה לבי'ע בבחינת הקליפות וסגרא-אהרא.

והיינו, כמו על דרך משל בנשמת האדם, שקודם בואה לגוף היתה בטילה בתכלית לגבי אור אינסוף

1) (דבור המתחיל ויאמר גו' יהי לתנין: תורת חיים דבור [שמות לב, ג] המתחיל [להבין כללות] ענין האורות" לו, ג] ודבור המתחיל "ויאמר גו' מנה בך" לו, ד] - ציון כבוד קדישת אדמו"ר.

נאמר ליל שבת פרשת וארא, כו מטה, מברכים החודש שקט תס"ה בסעודת שחרית. נוסח המאמר שלפנינו הוא על פי הנחת רבי משה בן אדמו"ר הנזון - נדפס בספר המאמרים תס"ה חלק א עמוד קפח.

נדפס בשינויים קלים עם הנחות וקיצורים - באור התורה שמות פרך ז עמוד ב'תרו ותוכאו תרוקפות ותקיצורים בהערות לקמן במקומם.

נוסח ב - הנחת אדמו"ר האמצעי - נדפס בתורת חיים דבור המתחיל "ענין האורות" ה"ל.

על מאמר זה מוסר פרך ד ואלף מדבור המתחיל "ויאמר גו' מנה בך" תקפ"ב - תורת חיים ה"ל).

2) "כי ודבר אלכם פרעה לאמר תנו לכם מופת ואמרת אל אהרן".

3) ("ישליכו איש מטהו ויהיו לתנינים").

4) "ולכך היו משועבדים בגלות רד"ו שנה, כי היה צריך להיות משך זה, שבמשך זמן זה הוא שנתקבר מהם כל הנצוצים הנ"ל, ונכרד משך זמן הגלות לפי ערך מספר הנצוצים שהיה בשבירה במצרים (ענין מה שנתקבר ריש פרשת וישב על פסוק "מאלמים אלומים" [לקמן כה, א]). ונצוצים אלו שברדו מהם הן הנשמות שירדו אחר כך בכמה דורות בעולם הנה בישראל, שהנשמות הללו

היו תחילה מובדלים בהם בבחינת שבירה ועל ידי הגלות לקטו מהם הנצוצים להיות יורדים אחר כך בכמה דורות בתוך ישראל (וענין מה שנתקבר פרשת וישב על פסוק "ויבךך יעקב את פרעה" [באורי הנהר קלה, ד סח, ג] - קלו, ג עא, ב)).

קצור: נתקבר ענין "וינצלו את מצרים" שהוא ענין שבירתו וקטנו כל הנצוצים דקדישה שנפלו שם בשבירת הכלים, והן נשמות שירדו אחר כך בישראל בכמה דורות - אור התורה).

5) "המלכים אשר מלכו בארץ ארם לפני מלך מלך. וימלך... וימת". - וישלח לו, לא ואלף. עין חיים שער הכללים פרקים א-ב. לקוטי תורה להארז"ל סוף פרשת וישלח).

6) (מדבר בנשמתו קודם שירדה למטה שלכן אומר "אשר עמדתי ולא אשר אני עומד" (זהר חלק ג סח, א. וראה גם בן שם חלק א רלב, ב). - הערת כבוד קדישת אדמו"ר בספר המאמרים ת"ש עמוד 13).

7) (ראות באור התורה: נראה).

8) (וכן הוא בלקוטי תורה שיר השירים כ, א ועוד. וראה לקוטי שיחות חלק כא עמוד 40 הערה 33).

9) (יחזקאל כט, ג. וראה לקוטי שיחות שם הערה 32).

10) (שהם קוראים לו אלף האלקים. מנחות ק, א).

לזה. דהיינו, "פישון" – "גילום" – שר של מצרים¹⁶, נמשכו ונפלו בו נצוצים רבים מעולם התהו – יותר ממה שנפלו לכבל¹⁷ כו¹⁸ :

ועתה יובן ענין המופתים שהראה השם יתברך למצרים, וכמו שכתוב: "וידעו מצרים כי אני ה' ה' פירוש, "וידעו" הוא מלשון שבירה, כמו שכתוב²⁰ "וידעו²¹ עם את אנשי סבות".

והענין, כמבואר למעלה, שבדי להוציא הנצוץ מן הקליפה המכסה עליה, אי אפשר להיות כי אם על ידי שבירת הקליפה, וכמשל האגוז כו'. והענין: שעל ידי שבירת הקליפה יוכל להיות גילוי אור אין-סוף ברוך-הוא להנצוץ עד שיוכלל באלקותו יתברך.

וזהו ענין "סוס ורוכבו רמה" (בשלה טו, א) – פירוש: הרוכב הוא הקליפה הרוכב ומכסה על הנצוץ. וזהו ענין "מרכבת פרעה כו'" (שם, ד). ועל ידי שבירתם נתגלו הנצוצות ונכללו באין-סוף ברוך-הוא.

(ובזה יתורץ מה שכתוב בקריעת ים סוף (בשלה יד, ד. יח): "וידעו מצרים כי אני ה'". ולכאורה תמוה, שהרי להלן פתיב (שם, כח): "לא נשאר בהם עד אחר"?)

אלא דפירוש "וידעו" – לשון שבירה כו', ועל ידי זה היה גילוי אור אין-סוף להנצוץ, והם ידעו וידעה ממש "כי אני ה'". וענין מה שנתפאר במקום אחר על קושיא זו²²).

ועל דרך זה היה ענין העשר מפות²³ – בכדי לשבר הקליפות, להוציא מהם הנצוץ. אבל ישראל עצמן לא היו צריכים למופתים כלל, כי הם "מאמינים בני מאמינים"²⁴, וכמו שכתוב (שמות ה, לא): "ויאמן העם

ומסתירים הגילוי אלקות, כמשל הגוף שמסתיר ומחשיך לנבי הנשמה כנ"ל, לכך אינם יכולים להיות בבחינת בטול כמו שהיו תחלה.

ולכך נקראים בשם "קליפות"¹¹, שהם כמשל הקליפה שהיא חופפת ומקפת על הפרי הפגום בתוכה ומסתרת אותה, כמשל קליפת האגוז, ואין תרופה להוציא הפרי, כי אם על ידי שבירת הקליפה;

וכך, כדי להוציא נצוץ הקדושה מהקליפות המסתירים עליהם, היה צריך להיות שבירת-הקליפות. וזה היה ענין אותות ומופתים ומכות שבמצרים כדלקמן אם ירצה השם¹² :

והנה פתיב (בראשית ב, ייא): "וַנְהַר יוֹצֵא מֵעֵדֶן כו', וּמִשֵּׁם יַפְרֵד וְהָיָה לְדֹ"ר¹³ רָאשִׁים. שם האחד פישון כו"¹⁴.

ופירוש: "נהר היוצא מעדן" היא המשכה והארה הנמשכת מחכמה-עילאה דאצילות, שבה מלוכש אור אין-סוף ברוך-הוא, ובה ועל ידה נמשך אור אין-סוף ברוך-הוא בכל האצילות, ונמשך עד בחינת מלכות דאצילות הנקרא "גן", וזהו "השקות את הגן" (שם). ושם באצילות "איהו וגרמוהי חד בהו"¹⁵. ולכן הנהר – אחר, שהוא עולם האחרות. וכיון שהגיע לראש הבריאה, אזי "מטש יפרד" – בבחינת פירוד והתחלקות ד' נהרות – שהוא תחלת ההתחלקות.

והנה, כמשל הנהרות שאין נהר אחר דומה לחבירו: לא במהותו – שזהו מים מתוקין וצלולין והשני אינו כן; ולא בגודלו – שזה נמשך מאתים פרסאות והשני נמשך מאה ובהאי גוונא – כך אין דומים הנהרות עליונות זה

11) (ראה גם לקמן בשלה סא, ד. לקושי תורה תורע כג, ד. ביאר "אחר" הנדפס בסוף ספר "דרך מצותיך" קפט, ב ואיך – נסמנו ב"מראי מקומות, הנהות והעזות קצרות לספר של ביונים" פרק א).

12) (קיצור: נתבאר ענין נפילת הנצוצות בקליפה שהוא כמשל הגוף שמסתיר על הנשמה וכדי להוציא הנצוץ צריך להיות שבירת הקליפה. – אור התורה).

13) ("לארבעה").

14) ("ומבואר בנ"ל שד' נהרות אלו הם ד' שרים הפוללים כל הע' שרים, והם שר של מצרים ושר כלל, ובזה נזכר שהם ד' יסודות: אש רוח מים עפר, והכל ענין אחר. ולכן גלו ישראל לשם ד' גליות, והראשון היה גלות מצרים כו". אור התורה).

15) (הוא אחר עם כליו. תקונו וזר בהקדמה ג, ב).

16) ("פישון הוא גילום נהר מצרים". – רש"י על הפסוק. וראה זר חלק א לך לך פא, ב. חי שרה כבה, א ברעיא מתימנא).

17) (ראה בראשית רבה פרשה טו, ד: "לארבעה ראשים – אלו ארבעה גליות

כנגד ארבעה ראשים: שם האחד פישון – זו כבל כו").

18) (וכן על דרך זה שאר הנהרות אינן דומים זה לזה וכפי מספר הנצוצים כך נמדד זמן הגלות, ולכך במצרים היו צריכים להיות רד"ו שנה כדלעיל בענין "ונצלו כו'", שבמשך זמן זה ליקטו ויבררו כל הנצוצים שנפלו בהם. קיצור: נתבאר ענין ד' נהרות – שהם ד' המושכות בב"ע, והם ד' שרים שנפלו בהם הנצוצים, ולכן יש ד' גליות. – אור התורה)

19) (פרשתנו ג, ג. ה: "והרפיתי את אחתי ואת מופתי בארץ מצרים. . וידעו מצרים כי אני ה'").

20) (שופטים ה, טו. ושם: "בהם").

21) ("ידעו" – תרגם יונתן (הויבא במקראשים): "והכיר" – ושבר).

22) (ראה דבור המתחיל "או ישר" תקס"ג – לקמן בשלה סב, א. תורת חיים שמות סכב, א ובנסקן שם הערה 1).

23) ("רצף עך"ש בא"ב" – אור התורה).

24) (שבת צו, א).

המשכת סדר ההשתלשלות דקדושה מריש כל דרגין עד סוף כל דרגין נקרא "מטה".

ו"תנינן" היא מקור הקליפות דמצרים, כמו שכתוב: "התנים הגדול הרוכז בתוך יאוריו"²⁹.

והראו לו משה ואהרן איד שהמטה נהפך לנחש, דהיינו, שמבחינת אור והמשכה דקדושה הנקרא "מטה" נמשך החיות ונקיים לה"תנין" מקור הקליפות. וכמו שכתוב (משלי ה, ה): "רגליה יורדות כו"; "ומלכותו בכל משלה" (תהלים קג, יט). אלא שגוהו על ידי השתלשלות וצמצומים רבים כנ"ל, עד שיוכל להיות נהפך ממטה לנחש³⁰, שעל ידי צמצומים רבים אלו מסתתר השפע מבחינת המטה כל כך, עד שיוכל להיות התהוות בחינת "התנים הגדול הרוכז בתוך יאוריו" ואומר "לי יאורי כו", כנ"ל.

ואחר כך הראו לו איד שהנחש נהפך למטה, וגם (פרשתנו ג, יט): "וירבע מטה אהרן את מטתם". היינו שחזר בחינת התנין להתפטר לגבי הקדושה האלקית כבראשונה (וזהו ענין העלאת הנצוצות הנ"ל);

– בזה הראו לפרעה ולמצרים אשר אינם "יש" ודבר בפני עצמו, כי אם ככל רגע נמשך להם החיות מאלקות, אלא שהוא ותברך "אל מסתתר" (ישעיה מה, טו) (וברצותו נהפך הנחש למטה והיו בלא היו³¹ תקליפות). ועל דרך זה היו כל המופתים – להיות: "וידעו מצרים כי אני ה'" כנ"ל³².

וישמעו פי פקד ה' כו"; רק בשביל להוציא הנצוצות המובלעים תוך הקליפות ממש הוצרך להיות עשר מכות הנ"ל, שגוהו בשביל "וידעו מצרים כו"²⁵.

ובזה יובן ענין המופת הראשון שהראה השם"ת תברך לפרעה, שהוא ענין שנהפך המטה לנחש²⁶ – שגוהו הקדמה לכל העשר מכות:

כי הנה ענין העשר מכות מבואר שהוא לשבר הקליפות, שהם בחינת יש ודבר בפני עצמו, כמו שכתוב (חוקאל כג, א): "לי יאורי כו", רק "דקרו ליה אלהא דאלהיא" כנ"ל. וענין המופתים הוא להראות להם איד שעם היותם בחינת קליפות וסמרא-אחרא ממש, אף על פי כן הם מקבלים חיות תמיד מקדושה בכל רגע, ושפאמת אינם יש ודבר נפרד בפני עצמו כדמונם הפזוב, אלא שהם בטלים בתכלית לגבי אלקותו ותברך. רק שהחיות נמשך להם על ידי מסכים והשתלשלות מדרגות רבים ועצומים, ונברו כל כך הצמצומים וההסתרים עד שיוכלו לומר "לי יאורי כו". ולכן בהגלות הארה רבה שלמעלה מן הצמצומים הם בטלים ומבופלים, וזה היה ענין המופתים כו.

ועל זה היה מורה המופת הראשון בענין המטה שנהפך לנחש – פירוש:

"מטה" הוא לשון המשכה והטויה²⁷; וכן "שכט" – גם כן לשון המשכה, כמו "כוכבא דשביט"²⁸. דהיינו, כל

29 (חוקאל כג, ג): "התנים הגדול הרוכז בתוך יאוריו אשר אמר לי יאורי ואני עשיתני".

30 (וענין ב"תקוני זהר" תקון כ"ב, בענין פירוש מטה). (אולי צריך להיות תקון כיכא דף מג, א).

31 (והיו בלא היו: עובדיה א, טו).

32 (קיצור: נתבאר ענין המופתים – שהם לשבר הקליפות, להראותם איד ש"אין עוד". וזהו ענין שממטה דקדושה נהפך ונמשך החיות לנחש, ואינם דבר נפרד, ואחר כך נהפך מנחש למטה. – אור התורה).

25 (קיצור: נתבאר ענין המופתים והמכות, שהוא כדי להוציא הנצוצות על ידי שבירת הקליפה המכסה עליה כו. – אור התורה).

26 (פרשתנו ז, י: "ויבא משה ואהרן אל-פרעה ויעשו כן כאשר צוה ה', וישלך אהרן את-מטתו לפני פרעה ולפני עבדיו ויהי לתנין").

27 (ראה לקוטי אמרים להרב המגיד סימן קלד. מאמרי אדמו"ר תקון חס"ג חלק א עמוד שט. תורת חיים בשלח קמו, ב. ויש נקמן).

28 (ברכות נח, ב. ובפירוש רש"י שם: "בוכב היורד כחץ בקוץ ממקום למקום ואורך בשכט, שהוא יורה ונראה כמו שפוחת רקיע". וזר חלק א רלג, א. ראה גם לעיל וצא כר, א. ויהי קי, ב. לקוטי תורה פמדרג ג, א. ראה כו, א).

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער - אדמו"ר האמצעי

~ תורת חיים ~

ויהי כל הארץ שפה אחת

הן עם אחד כו' וזה החילום לעשות כו' דמשמע מזה שחשש ה' לאיזה דבר גדול ביותר שיוכלו לפעול ע"י בנין המגדל הזה ומהו הדבר שלא יבצר מהם כל אשר יזמו לעשות מהו חששא גדולה זו שחשש כ"כ על מה שיוכלו לעשות וזה כבר החלו לעשות ועתה לא יבצר מהם עוד כל אשר יזמו כו' בלי שום מונע כו' דהיינו שיוכלו להוציא מכח אל הפועל ככל רצונם לעשות אשר עדיין לא החלו כעת מהו הדבר שיזמו לעשותו כו'. והנה לכאורה פשט הפשוט מדברים האלה משמע דקאי אדסמוך ל' במעם שאמרו ונעש' לנו שם פן נפוץ כו' שבנין המגדל זה יעשה להם שם ולא יפוצו כו' שזהו ענין החששא הגדולה הזאת שמא יוכלו לעשות להם שם וזהו שכבר החלו לעשות ולא יבצר מהם כל אשר יזמו שלא יפוצו כו'. אך גם זה לפלא גדול יחשב ואין לזה הבנה כלל דמה איכפת לו אם יעשו להם שם בארץ ולא יפוצו ע"פ הארץ אלא יקבצו יחד ומהו החששא בב' דברים אלה הלא נאמר השמים שמים לה' והארץ נתן לבנ"א דוקא ומאחר שנתן הארץ לבנ"א (ובכמ"ש לבני נח פרו ורבו ומלאו את הארץ כו' ומוראכם כו') במתנה ודאי רצון ה' הוא שיעשו להם שם בארץ וייראו מהם כל הארץ כו' ולמה ירע לו בזה שיעשו להם שם בארץ וגם למה ירע לו בהקבצם וחבורם יחד אל העיר ומגדל שבנו כו' מה יש כה באדם לעשות דבר נגד רצון בוראם כו' ובאמת בעיקר הענין במה שהם חפצו בבנין מגדל זה לעשות להם שם וכדי שלא יפוצו כו' דאינו מוכן כלל כנ"ל כמ"כ אינו מוכן בהפוך מה שלא חפץ ה' בבנין מגדל זה עד אשר ירד בעבור זה לראות את המגדל ובלל שפתם להפיצם כו'. והד' יש לדקדק בעיקר מעם החשש שלא יבצר מהם כו' לפי שהן עם אחד ושפה אחת לכולם וזה החילום לעשות ועתה כו' דמשמע שמחמת זה הטעם דוקא מפני שהן עם א' ושפה אחת יכולים לפעול בכל רצונם בכל אשר יזמו כו'. ולכאורה מה שייך זה לענין זה שעו"י יוכלו לעשות כל אשר יזמו כו' וגם סוף הענין מוכיח כן דמשום שהן שפה אחת ה' עיקר החשש שהרי נתבטל הבנין רק מפני שבלל שפתם כו' וד'ל:

(א) ויהי כל הארץ שפה אחת ודברי' אחרים ויהי בנסעם מקד' כו' עד ויאמרו הבה נבנ' לנו עיר ומגדל וראשו בשמים ונעשה לנו שם פן נפוץ ע"פ כל הארץ וירד ה' לראות את העיר כו' ויאמר ה' הן עם אחד ושפה אחת לכולם וזה החילום לעשות ועתה לא יבצר מהם כל אשר יזמו לעשות הבה נרדה ונבלה שם שפתם כו' ויפיץ ה' אותם ע"פ כל הארץ ויחרלו לבנו' העיר כו'. והנ' יש לדקד' הרב' בהבנת הפשט הפשוט בכל דברי הפ' הזאת. הא' מה שרצו לבנות העיר ומגדל מטעם שיעשו להם שם מהו השם שיעשו להם בעיר ומגדל זה כשיהיה גבוה ראשו בשמים דוקא. והב' במעם השני שא' פן נפוץ ע"פ כל הארץ אין בזה מעם והבנה כלל א' מה יועיל להם המגדל הזה שלא יפוצו ע"פ כל הארץ והב' מה חששו ופחדו כ"כ אם יפוצו ע"פ כל הארץ אדרבה הם היו צריכי' לזה לבקש ישוב הארץ לבני אדם שצריך לפוץ ע"פ כל הארץ למצוא מקומות טובי' כו'. ועוד למה אמרו ב' טעמים שרחוקי' זה מזה אם הטעם מפני שרוצים לעשות להם שם מה ענין הטעם הב' לזה שא' פן נפוץ כו'. והראב"ע פי' ע"ד הטבע הפשוט האנושי' משום דבנ"א מעט היו וכדור הארץ רחבת ידיים מאד ואם יתרחקו זה מזה בקצה הארץ לא ימצאו זא"ז לעול' כי זה ילך לבקש מרעה בקצה העולם וזה בקצה השני ואין תיקון לישוב העולם כ"א בהקבץ יחדיו דוקא כל בנ"א שיהיו באגודה אחת באחדות דוקא וע"כ מפני שהיו חפצים באחדות שיתקבצו כולם יחד במקום א' אמרו נבנה לנו עיר ומגדל גבוה ראשו בשמים דוקא שע"י המגדל הגבוה הזה יהי' אות וסימן מצד שיוכלו לראות אותו מקצה הארץ להקבץ שם גם לכל שנתרחק בקצה הארץ יבא שם. ובוה יתפרשו ב' הטעמים בענין א' ונעשה לנו שם כאשר יהיו באגודה אחת ע"י המגדל פן נפוץ כו' ובלא מגדל לא יזכר שמם בארץ כי כל א' יהי' בסוף העולם ולא יקבצו לעולם כו'. ואמנם גם זה אין מתיישב בפשט הדברים באמרם ונעשה לנו שם דשם זה הוא ע"י בנין המגדל דוקא אין זה שייך לענין חשש הנפיצה כלל ופן נפוץ הוא מעם אחר כו'. והג' מ"ש ויא' ה'

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל - אדמו"ר ה'צמח צדק'

~ דרך מצותיך ~

מאמרי אדמו"ר הצמח צדק - מה יפו פעמיך

ירידה, והיינו שהשבחים הנזכרי' בהפסוקים האלו יש שבה שמשבח על עוצם בחי' ההתנשאות והעליי' שהוא מוגבה בעצמותו ית' כמו לך ה' הגדולה כו' וכדומה, ויש שבה שמשבח בהפלות ירידתו להתפשט להחיות רוח שפלים דבי"ע כמו מונה מספר לכוכבים, מצמיה חציר כו', והענין כי הנה השבחי' שהן מרמוז' על י"ם עליונות וי' כלולי' מי' כולם הם רק בחי' לבושי' לבד לגבי עצמותו ית' שהוא ית' לא בחכמה ידיעא ולא דאית לך צדק ידיעא כו' אלא שמתלבש בחכמה ובשאר כל המדות וענותנותו הוא שמתלבש בבחי' גדולה כידוע, ולהיות שהם רק בחי' לבוש אעפ"כ כמו שע"י הלבוש מגיע תפארת ללובושו כנ"ל פ"ג ובפרט כשהוא כלול מכמה גוונין שונים במראה שהוא עיקר היופי וההידור, כך הוא ית' משובח ומפואר ע"י לבושי' הנ"ל והעיקר כשהם כלולים מכמה בחי' שונות שזהו ענין פרטי השבחים והנפש המתפללת ומדברת שבחים אלו בפסוק שמדבר מבחי' עלי' הרי גם היא בבחי' עליי' לה' ובפסוק שבבחי' ירידה גם היא כן, ונמצא הילוכה ודרכה בקדש שבתפלה הוא בבחי' עליי' וירידה ועם שעיקר היא העלי' אעפ"כ היא כלולה מירידה ג"כ והוה עיקר יופי הילוך כדלעיל פ"ג, והוה יופי פעמיך, ולפי שהילוך זה היפה מצד עצמו שבתפלה הוא ג"כ בצירוף התהפכות נה"ב שהוא ענין יופי הנעלים שבהן היא מהלכת הילוך יפה ע"כ אמר מה יפו פעמיים בנעלים וכנ"ל ע"ש הצמרפותן שני מיני יופי הנ"ל:

ד. והנה עתה יובן ג"כ ענין ב' מיני יופי הנ"ל בעבודת ה' בתפלה כי התפלה היא ג"כ עליי' המל' מבי"ע לאצ'י' כמ"ש בפע"ח ובפרט הוא עליית הניצוץ אלקי שבאדם שהוא הארה פרטי' מהמל' כי כל ישראל בני מלכים הם וענין עליית' היינו לצאת ממאסר הגוף ונפש הבהמית שהם מסתירים עליה ולהפך המדות דנפש הבהמ' ממרירו למיתקא ע"י התבוננות בגדולת ה' ותפארתו והיינו כענין רחצתי את רגלי הנ"ל פ"ב שהמנעלים נעשים יפים כי הנפש הבהמית נק' ג"כ מנעל של עור על היותה נמשכת מבחי' נוגה שהיא בחי' לבוש שק הנק' מנעל של עור וכמש"ל פ"א ולכן היא מסתרת על אור הנפש האלהית ע"ד בחי' הסתר הנוגה לגבי המל' דאצ'י' הנ"ל פ"א, וכשמתהפכת בתפלה לאהבת ה' ויראתו הרי המנעלים נעשים יפים מצד שרשן בעולם התהו (כנ"ל באורך פ"ב ג') והוה יופי של הנעלים, יופי ב' הוא יופי פעמיך פי' יופי ההליכה מצד עצמה כנ"ל כי הנה התפלה נק' סולם כמו הסולם שעשוי ממדרגות ועל ידו עולים מלמטה למעלה כך ע"י התפלה עולים מעשי' לאצ'י' והיינו ענין ד' חלקי התפלה עד ב"ש הוא עליית העשי' ומב"ש עד יוצר הוא עליית היצירה ומוצר עד ש"ע הוא עליית הבריאה ובש"ע האצ'י' ובכל עולם מעולמות אלו יש ג"כ עליי' כמה פרטי מדרגות, והן הן כל פרטי הפרשיות והמוזמרים שבפד"ו וברכות ק"ש שביוצר וכו', והנה אנו רואים שהפסוקים שבפד"ו שסידרו אנשי כה"ג הן ג"כ יש בהם כמה בחי' יש פסוק שהוא בחי' עליה ויש שהוא בחי'

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל - אדמו"ר מוהר"ש

~ תורת שמואל תרל"ג ~

ששה משמותם

מדרגות בתפלה פסוד"ו ויוצר אור וק"ש ושמו"ע, וז"ע ד' מדרגות שנא' באל' וכמ"ש במלכים א' ס' י"ט פסוק י"ב י"ג ויאמר צא ועמדת בהר לפני הוי' והנה הוי' עובר ורוח

(ג) והנה עכשיו תפלות כנגד תמידין תקנו, שהוא ג"כ כדי להמשיך את בחי' המשכת שם הוי', ולזה ענין התפלה הוא בחי' ברוך אתה הוי'. והנה בדרך כלל יש ד'

משיגים את בחי' קדוש אך שהוא קדוש ומובדל בו, לפי שהשרפים הם כבריאה ואימא מקנא בכורסייא לכך יש להם השגה בבחי' קדוש. והנה כשרפים מאיר גם מבחי' ה' עילאה שהוא בחי' בינה ליבא, בינה הוא בחי' בן י"ה רשפי' רשפי' אש שלהבת י"ה שהשלהבת שלהם (דהיינו של השרפים) נמשך מבחי' ה'. והנה בנפש האדם יש ג"כ מבחי' שרפים ואופנים, שורש הנה"ב נמשך משמרי האופנים וכדי שיתפעל הנה"ב זהו ע"י ברכת יוצר אור שהוא התבוננו' מבחי' היות ואופנים שורש הנה"ב כי אין הדינין נמתקין אלא בשרשן, ומדרגת הנה"א הוא בחי' שרפים, שמשיגים את בחי' קדוש, כך הנה"א שרשה מבחי' עצמותו בחי' קדוש, וזהו ברכת אהבת עולם אהבתנו (ומזה בא לבחי' הביטול דק"ש).

אך כ"ו הוא רק בחי' ה' עילאה אבל היו"ד של שם הוי' אינו מאיר בהם, וזהו לא באש הוי' לפי שעיקר שם הוי' הוא בחי' היו"ד שהיו"ד מורה על התמדת הפעולה (כמו ככה יעשה איוב) כך היו"ד מורה שתמיד הוא מהווה מאין לישי, שהיו"ד הוא בחי' חכ' וקוצו של יו"ד הוא בחי' כתר, וזהו לא באש הוי' שאפי' בבחי' אש של שרפים אינו נמשך ג"כ שם הוי' בשלימות. אך קול דממה דקה תמן קאתי מלכא, קול דממה דקה הוא בחי' תורה וכמ"ש והאלקי' יענגו בקול דהיינו בקול תורה הקל קול יעקב, שאורייתא מח"ע נפקת שמאיר בה גם היו"ד של שם הוי', וזהו שד' אמות של הלכה הוא כנגד ד' אותיות שם הוי' שיש בה שם הוי' בשלימות בו, וגם תפלה נק' בחי' קול דממה דקה שתפלה נק' ג"כ בחי' קול בו, והיינו שע"י התפלה נמשך ג"כ בחי' המשכת שם הוי' כמו שבכהמ"ק הי' נמשך ע"י הקרבנות בחי' המשכת שם הוי', כך עתה ע"י התפלה ממשיכים שם הוי', וזהו שתפלה הוא כרוך אתה הוי' דהיינו המשכת שם הוי' למטה, ולזה בתי כנסיות נק' מקדש מעט וכמ"ש ואהי' להם למקדש מעט, והיינו לפי שהוא ע"ד כהמ"ק בו.

גדולה וחזק מפרק הרים ומשבר סלעים לפני הוי' לא ברוח הוי' ואחר הרוח רעש לא ברעש הוי', ואחר הרעש אש לא באש ה', ואחר האש קול דממה דקה, ותמן דוקא קאתי מלכא (וע' בפ"ט דברכות דנ"ח ע"א גבי רב ששת, ובפ' ב' דחגיגה דט"ז רע"א, ובוהר פ' צו דף למ"ד ע"א), והיינו שרוח הוא בחי' פסוד"ז כי פסוד"ז הוא ענין התבוננות מבחי' בריאת העולמות וכמ"ש הללו את ה' מן השמים הללוהו במרומים הללוהו כל מלאכיו בו, ששורש התהוותן הוא מבחי' רוח וכמ"ש בדבר ה' שמים נעשו וברוח פיו כל צבאם, ולא ברוח הוי', שבחי' רוח זה הוא רק מבחי' רוח אלקי' וכמ"ש ורוח אלקי' מרחפת ע"פ המים, ולא מבחי' רוח הוי', ובבחי' רוח זה אינו נמשך עדיין שם הוי', רק שבחי' ה' אחרונה של שם הוי' הוא מלוכש בבחי' רוח זה, ומ"ש לא ברוח הוי' היינו שם הוי' בשלימות כל ד' אותיות שם הוי' לא יש ברוח רק בחי' ה' אחרונה.

ואחר הרוח רעש שהוא בחי' יוצר אור שהוא בחי' התבוננות מחיות ואופנים שנא' בהם והאופנים וחיות הקדש ברעש גדול מתנשאים לעומת השרפים, והיינו כי שרפים אומרים קדוש שמשיגים אך שהוא קדוש ומובדל בו, והנה חיות ואופנים שהם ביצי' שאינם משיגים את בחי' קדוש עי"ז נעשה להם רעש גדול, והנה בחי' רעש זה הוא בחי' וי"ו של שם הוי', כי הרעש נמשך מבחי' קדוש שאומרים השרפים והם אינם משיגים את בחי' קדוש ע"כ נעשה בהם הרעש נמצא שהרעש שלהם נמשך מבחי' קדוש שהוא ו' כי קדוש הוא בחי' ו' המשכה מבחי' קדש כי קדש הוא מלה בגרמיו', וקדוש כו"ו הוא המשכה מבחי' קדש שהוא המשכת בחי' סוכ"ע בו' וזהו לא ברעש הוי' דהיינו שם הוי' בשלימות כ"א רק בחי' ו"ה. ואחר הרעש אש שהוא בחי' הרשפי' אש שבשרפים, שלכך נקראו שרפים ע"ש הרשפי' אש דהיינו שכמו שהאש שהוא שורף ומכלה כך השרפים הם נשרפו ונכללו בבחי' ביטול שיש להם לפי שהם

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער - אדמו"ר מוהרש"ב

~ המושך תער"ב ~

שופטים ושוטרים תתן לך, שבת פרשת שופטים, תער"ג

היא בבחי' חד ממש בו. אך הענין הוא דגם בבחי' פנימי' התו' יש בחי' נגלה ונסתר, וכמ"ש בזהר בהעלותך הנ"ל פקע"ג שיש בתו' בחי' נשמתא ונשמתא לנשמתא בו. והענין

קפב) **אך** כ"ו אינו מתיישב עדיין דהרי במא' דתלת קשרין או' וכולהו דרגין על דרגין פתים וגליא, הרי שגם סתום דתו' הוא בבחי' התקשרו', ולפי הנ"ל הרי פנימי' התו'

חב"ד דנוק' ששרשם משערות דו"א אינו יכול לבא בעולמו' ב"ע רק בחי' שערות לבד, וזהו דלת ראשך כארגמן כו'. ולכן בפנימי' התו' יש נגלה ונסתר וכן בחיצוני' התו', והוא דבחי' ודלת ראשך כארגמן זהו טעם הנגלה ממש כמו אוקי ממונא כו' והממע"ה כו', והן רק בחי' שערות דנוק' כו', אבל מוחין עצמן דנוק' הן למע' מהשגה כבי"ע, וזהו הנסתר של זה הטעם שלא בא לידי גילוי כו'. וכן ב"א בחי' קווצותיו תלתלים זהו הנגלה שע"פ הסוד, ועצם המוחין דו"א זהו הנסתר שע"פ הסוד כו', דבר"כ בחי' מל' היא בחי' חיצוני' התו' וכמו מל' פה תושבע"פ קרינן לה דהיינו בחי' הנגלה כו', ו"א בחי' פנימי' התו' כו', ובשניהם יש נגלה ונסתר, דבחי' הנגלה הוא ע"י השערות ובחי' הנסתר זהו מעצם המוחין כו', והיינו דבנגלה דתו' דבר"כ הוא בחי' המל' הנה הטעם הנגלה הוא מבחי' שערות דנוק' כו', וע"ז הוא שא' בת"י דודלת ראשך כארגמן הן טעמי תו' היינו הטעם הנגלה דחיצוני' התו' כו', והטעם הנסתר בזה הוא מהמוחין עצמן דנוק' כו', ופנימי' התו' שהיא בחי' ז"א דאצי' הסוד הנגלה בזה הוא מבחי' שערות דו"א, ו"ע קווצותיו תלתלים המכו' באר"ר, והנסתר היינו שאינו בא גם בבחי' סוד נגלה זהו מהמוחין עצמן דו"א כו'. ולפ"ז י"ל דהנגלה שע"פ הסוד זהו התו' כמו שהיא ברוחני', וכמו העסק בתו' דנשמו' בג"ע וכמו תו' דאצי' דהגם שמדבר בענין ההשתל"ה"ז בחי' סתום דתו' רק שזהו הנגלה שע"פ הסוד כו', והנסתר הוא בחי' העונג וזהו עצם המוחין כו', וכמ"ש במ"א דהמוחין בעצם מהותם הם בחי' תענוג כו', וכמשי"ת, ובר"כ הוא בחי' חיצוני' החכ' ופנימי' החכ' דפנימי' אבא פנימי' עתיק כו', ועפמ"ש במ"א (בר"ה ביום ההוא יגלה כו') התפרש בין שערות הראש לשערות הזקן דע"ה שניהם מבחי' מותרי מוחין, הנה שערות הזקן הם ממותרי מוחין דגדלות, משא"כ שערות הראש הן ממותרי מוחין דקטנות כו', ומכו' שם דג' מיני שערות דודלת ראשך וקווצותיו תלתלים ושער ריש' כו', כ"ז הוא בחי' שערות הראש והן הלכות דתו' כו' יעו"ש. ולפ"ז י"ל דבחי' הנגלה גם מבחי' פנימי' התו' והיינו התו' כמו שהיא למע' זהו מבחי' שערות הראש דבר"כ זהו בחי' קטנות כו', והן בחי' מותרות ונובלות שיוצאין בבחי' פירוד כו', ועו"א דאורייתא מתקשראה בקוב"ה כו', ובחי' הסתום זהו מבחי' שערות הזקן וכמ"ש כשמן הטוב על הראש יורד על הזקן כו', והוא ההמשכה מבחי' פנימי' הכתר כו', ועו"א אורייתא וקוב"ה כולא חד כו'. וע"פ הנ"ל יובן מ"ש צדק תרדוף כו'.

קיצור. אך צ"ל שהרי גם סתים דתורה היא בהתלת קשרין, אך הענין דגם בסתים יש נגלה ונסתר וכן בגליא דתו', דגלי' דתורה היא בחי' מל', והנגלה שבוה הוא מבחי' שערות דמל', והנסתר מעצם המוחין, וסתים ב"א,

דהנה גם בחיצוני' התו' היינו בחי' הנגלית בהכרח שיש בזה בחי' סתום שלמע' מהשגה וכמו"כ גם בפנימי' התו' יש בחי' גליא כו', דהנה יש בנמו' כמה שרשים ויסודות שעליהם נבנו בניני התו' כו', וכמו אוקי ממוני בחזקת מרא, והמוציא מחבירו עליו הראי', ועל שרש הזה בנינים כל הסברות והטעמים על כל דין לומר שראובן נק' מרא קמא או ששמעון נק' מוציא מחבירו וכה"ג, וזה מושג היטב בשכלנו הטעם ששמעון נק' מוציא מחבירו וכה"ג, אך אם באנו לחקור ולפלפל על עצם הכלל מדוע אוקי ממונא בחזקת מרא שהרי חברו טוען נגדו ואפי' שחברו אומר כרי והוא אומר שמא מ"מ אוקי ממונא כו', זה לא נוכל להשיג בשכלנו היטב כו', וכן בענין רשויות לשבת אחר שנגלה לנו השרשים שרה"י הוא כך ורה"ר הוא כך אז נחקור ונפלפל אם זהו רה"י או רה"ר וביציאה והכנסה מול"ז וכה"ג, אבל המקור והשרש מדוע רה"י הוא כך ורה"ר כך דוקא זה אינו מושג לנו, הרי שגם בנגלה דתו' עצם הדבר הוא סתום ונעלם מהשגה כו'. והענין דהנה באר"ר אי' ע"פ קווצותיו תלתלים שחורות כעורב שהן שערות דו"א בחי' שערות שחורות דאחידין בי' דכין ומסאבן, ומכאן אתאחדן טעמי אורייתא בדכיא ובמסאבא כו', הרי דטעמי תו' כמ"ע ומל"ת הן משערות דו"א, ובת"ז אי' ודלת ראשך כארגמן הם טעמי תו' והן בחי' שערות דנוק', ובאמת לא סתרי אהרדי, דהנה מוחין דו"א שרשם משערות דא"א, דאו"א מקבלים המוחין ממזל ונוצר ונקח ומשפיעים אותם לז"א כו' (ו"ל שזהו בחי' גדלות המוחין, שממשיכים ע"י עבודה שזהו בר"כ המשכה מלמע' מס' השתל"ה וכמ"ש במ"א בהב"י דצדקת פורוגו), וגם קוצי דשערי דא"א עצמו מכה בעורף ז"א ועי"ז מחלק הדעת דו"א לב' מוחין דח"ג (עמ"ש מזה בהב"י דזכור את אשר עשה לך עמלק בתו"א פ' תצוה, ושם דע"ז נעשה פכ"פ היינו שמאירים פנימי' המוחין להיות האה' בדרך ממילא לא רק בדרך חיוב והכרח כו' וכמ"ש במ"א, ולעיל פקל"ד נת' דכ"ו הוא מבחי' המוחין השייכים למדות לא עצמי' המוחין ממש כו', ובר"כ הוא בחי' מוחין דיניקה כו'), ועצמי' בחי' ומדר' זו (היינו עצמי' ההמשכה שמבחי' א"א וח"ב כו"א שזהו בחי' עצמי' המוחין ממש כו'), א"א לבא בהתגלו' בבחי' טעם גם לא ע"פ סוד, רק מבחי' שערות דו"א בא ההתגלו' דבחי' היכלות דו"א (י"ל דזהו במדר' אצי', והיינו שגם נשמו' דאצי' מה שמושיגים טעמי תו' זהו רק מבחי' שערות דו"א כו', ועמ"ש בספ"ש פל"ט דנשמו' עומדים בהיכלות ומדורין דבר' או יצירה ונהנין מזוי השכינה כו', הוא זיו תורתן ועבודתן כו', וי"ל דכמו"כ הוא ג"כ בנשמו' דאצי' כו', ועמ"ש באגה"ק ד"ה איהו וחיוהי חד). וזהו קווצותיו תלתלים שהן שערות דו"א שבהם תליין דכין ומסאבן היינו שזהו הגילוי דבחי' טעמי תו' המתגלה בהיכלות דו"א כו', וכמו"כ מבחי' מוחין

והנגלה משערות דז"א, והנסתר מעצם המוחין דז"א, וי"ל
דהנגלה שבסתים זהו התו' שברוחניות, והנסתר הוא בחי'
העונג, ובבחי' זו הוא כולא חר.

1.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק - אדמו"ר מוהרי"צ

~ ספר המאמרים תרפ"ט ~

מרגלא וכו' תכלית חכמה תשובה - י"ט כסלו פ"ט בסעודה

מדות ואלפים שנה הב' אלפים היינו הב' אלפין אאלפך
חכמה ואאלפך בינה שהם למעלה מהעולמות, ולכן במדרי'
זו היחוד הוא בבחי' יחו"ע דכולא קמו' כל"ח, דוהו הפרש
בין שמע שוהו עליית המל' בז"ת דבינה לבשכמל"ו שהוא
בבחי' מל' עצמה דכספ' המל' הביטול הוא בבחי' יחו"ת
להיות כי המל' הוא מקור על עולמות וא"א לומר בזה שאין
העולמות תופסים מקום כלל דא"כ מה מהוים, אלא שהן
בבחי' ביטול היש לבד, אבל לגבי אוא"ס שלמע' מעולמות
הרי העולמות אינם תופסים מקום כלל, היינו שאינם בבחי'
מציאות כלל, וכידוע דאוא"ס שלמעלה מהעולמות ה"ה
ג"כ מאיר על העולמות (וכמ"ש במ"א דעל בחי' ומדרי' זו
אין הצמצום מסתיר כלל) וממילא העולמות בטלים במציאות
לגמרי, אבל לגבי ההארה שנעשה מקור לעולמות הן בבחי'
מציאות אלא שבטלים בבחינת ביטול היש, וזהו שמע ישראל
הוי' אלקינו הוי' אחד, דאחד הוא בחי' יחו"ע להכלל ביחודו
ית', דהכל הוא אלקות ממש, והרגש זה, דער דערהער, הוא
רק בישראל, דישראל הוא יש ששים רבוא אותיות לתורה,
וכל א' מישראל יש לו אות בתורה, והיינו דכאשר מניח א"ע,
או ער לייגט זיך אוועק אל קדושת האותיות שבתורה, או
ה"ה מגיע להביטול דיחו"ע, ובשכמל"ו הוא בחי' יחו"ת,
והיינו איך שבכל דבר יש אור וחיות אלקי והעיקר הוא
האלקות, וע"י כל זה נעשה ואהבת את הוי'.
קיצור. וכללות ב' התבוננות אלו הם בתפלה בפסוד"ו,
וברכת ק"ש, ובק"ש הוא ההתבוננות בעצמות
אוא"ס, שלילה וחיוב כאחד, ומ"מ הרי יש בזה עניני השגה
ג"כ, שמע ישראל, עליית המל' בז"ת דבינה, ובשכמל"ו
הוא המל' מקור העולמות, אחד יחו"ע וברוך שם יחו"ת
דהכל הוא אלקות והרגש זה בישראל הוא ע"י חיבת
התורה.

ה) והנה כללות ב' התבוננות אלו, הא' ההתבוננות בהארה
האלקית המתלבשת בעולמות להחיותן והב'
ההתבוננות בהאוא"ס ב"ה שמופלא מן העולמות, הרי
שניהם הוא בתפלה, דתפלה היא סולם ההתקשרות ע"י
המדרי' שבה, פסוד"ו וברכות ק"ש, דבפסוד"ו ההתבוננות
הוא בגדולת ה' בענין בריאת והתהוות העולמות ואיך
שבמאמר אחד נבראו כל העולמות, ובברכות ק"ש בענין
קדוש איך שאוא"ס קדוש ומובדל ומופלא מעולמות, ובק"ש
העיקר הוא ההתבוננות בעצמות אוא"ס, דהנה עצמות
אוא"ס ב"ה סיבת כל הסיבות ושליטת כל החיוב והשלילות,
שהם ב' ענינים הפכים בעצם ענינם, דסבת כל הסבות הוא
דכל ההתהוות של העולמות והנבראים וכל פרטי עניניהם
הרי הכל הוא מעצמות אוא"ס ב"ה, ושליטת כל החיוב
והשלילות הוא שהכל ישנו והכל אינו וכחדא אינו, ולכן הנה
שם שמים שגור בפי כל, וכמאמר גילייבט דער אייבערשטער,
מיט דעם אייבערשטיגם הילף, דער אייבערשטער זאל
רחמנות האבין, דער אייבערשטער ועט העלפין, ועם זה הנה
גם הנאצלים הראשונים אינם משיגים את העצמות וכדאי'
באדרא האי עתיקא אשתכח בג' רישין, ורדל"א הוא הראש
שבג' רישין, ופי' הארז"ל ודע דההוא רישא דלאו רישא אשר
שם חביון עוז העצמות הוא עצמו אינו משיג מה שיש בו,
וזהו פי' דלא ידע ולא איתיידע מה דהוה ברישא דא כביכול
כאדם שאינו משיג מהות הנשמה שבו. ומ"מ הרי יש גם
עניני השגה וכתו' שמע ישראל כו', דשמע הוא ל' הבנה
וההבנה הוא בחי' שמע עצמו, דשמע הוא שם ע', והיינו
כמו שבחי' מלכות עולה בז"ת דבינה שהו"ע ע' רכתו, כמו
שכל ספי' מהו' מדות כל אחת כלולה מעשר, דהנה הביטול
דיחו"ע איך שכולא קמו' כל"ח כי המוחין הן למעלה
מעולמות, דהנה אלפים שנה קדמה תורה לעולם, דעולם הם

~ לקוטי דיבורים – בלה"ק ~

חג השבועות, תרצ"ד

רחום יכפר עון ולא ישחית והרבה להשיב אפו ולא יעיר כל חמתו בחלק הראשון של הניגון, בעצבות עמוקה ובתחנונים, דבר שעורר לבבות כל הנוכחים, והמלים ה' הושיעה המלך יעננו ביום קראנו – עם החלק השני של הניגון, בשמחה גדולה ובהתלהבות.

טו. י"ט כסלו תרס"ג, הורה אבי לנגן ניגונו הידוע של הרבי, הוא החל לנגן וכולם הצטרפו אליו. כשסיימו לנגן, הסביר אבי ארבעת הבבות של הניגון שהן כנגד ארבעת העולמות: אצילות, בריאה, יצירה, עשיה, ואמר שניגון יש ללמוד ולהתעמק בו.

נחוץ להבין היטב את הענין, להבין היטב פירושו שההבנה מביאה לידי רגש, שמרגישים את הענין – אפסיק כאן את הסיפור ואסביר את הענין, כשהחל הרב מברדיצ'וב לנגן, התרגשו כולם מהקול הנעים ומרגש הצער והרחמנות, שאחד לא ראה מה עושה השני.

כל אחד היה עסוק בעצמו, כל אחד כאילו חי באותו רגע בעולם אטום ונעלה יותר, עולם של יחיד. הרי זה רשות היחיד ולא רשות הרבים, עולם של מחשבה, לא שומעים איש ולא רואים איש, כאילו האדם הוא יחיד החי באויר ודואג ובוכה על חייו בעבר.

בכל תנועה מהניגון שניגן הרב מברדיצ'וב בעמדו לפני העמוד, לפני שהתחיל לומר והוא רחום וכו' נשקעים יותר במרירות בשל החיים הלא טובים, עד התנועה בחלק ניגון זה בקול דממה דקה של שברים, גנוחי גנח וילולי ליל, אנחה לבבית עמוקה שקטה עם בכיה פנימית עמוקה, כאחד העומד לפני כלות הנפש.

התנועה של הניגון מבטאת בבירור שהכוחות הולכים וכלים, הנשמה בוכה על הגוף והגוף מיילל על הנשמה, ושניהם יחד כאילו מתעלפים מגודל המרירות.

שניהם – הנשמה והגוף – רוצים עוד להיות ביחד, שניהם רוצים לחיות, אבל שניהם מרגישים וחשים שהרגעים ספורים, עוד רגע ועוד רגע מוכרחים להיפרד – עונש על התנהגותם הלא טובה.

בתוך כך משתתק הרב מברדיצ'וב, חלק מהנוכחים התעלף, חלק אחר סתם מבולבל, וההתרגשות שאפפה את כולם אי אפשר לתאר.

פתאום נשמע קול אדיר, הרב מברדיצ'וב החל בחלק השני של הניגון, המתחיל בתנועה של קול מבשר. קול גבוה וחזק הנושא בתוכו זיק של תקוה, איתנות של חיי נשמה, תוקף ובטחון.

יג. הרב מברדיצ'וב מתפלל מנחה, ובעל הבית מתהלך מבולבל. ניכר עליו שהוא חי מחדש חוויה מיוחדת ואינו מוצא מקום לעצמו.

ניכר שהנזק עם הכלב לא איכפת לו כלל, שכן הוא הורה לאחד המשרתים להעביר את הנבלה ליער ולקברה שם, דבר שהתמיה את הכל.

תפלת המנחה של הרב מברדיצ'וב (בודאי עם הכוונות הגורמות להעלאת זכרונות – כסיפור הידוע מהוד כ"ק אאזמו"ר אדמו"ר מוהר"ש זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע –) גרם למהפכה בבעל הבית.

אחרי זמן מסויים שהתהלך טרוד ביותר, ניגש אל התלמידים והתעניין בהתנהגותו של הרב מברדיצ'וב.

בהילוכם לעבר החווה, פגשו היהודים במספר גויים מהכפר שעברו בחווה והם סיפרו להם שעובר כאן צדיק אחד שהיה צריך להתפלל, עצר ליד ביתו של מנהל האחוזה וביקש רשות להתפלל שם, המנהל התרגז מאד, תפס באקדחו כדי לירות בצדיק, אך האקדח לא ירה, ובלי כוונה ירה בעצמו בכלב והרגו.

יד. בשמעם שהם נפטרו מ"הקליפה השחורה", הבינו שאין זה דבר פשוט כל כך, שהרב מברדיצ'וב רצה להתפלל מנחה דוקא בביתו של הצורר שלא הרשה ליהודי לעבור על סף ביתו וחווהו.

כולם הבינו שמהו נעלם יארע כאן, והמשיכו דרכם ביתר שמחה. בבואם לחווה נפגשו במשרתים והם סיפרו להם עוד הפעם כל אשר אירע ביתר פרטים, הם גם סיפרו להם שהמנהל הביע רצונו שהצדיק ילון בביתו.

בינתיים התחילה השמש לשקוע והתחיל להחשיך. היהודים ניגשו לבית בו שהה הרב מברדיצ'וב, ובראות התלמידים את היהודים, יצאו אליהם, והיהודים בקשו אותם לפעול אצל הרב לקבל אותם ב"יחידות". בעל הבית בראותו את היהודים, התמלא שמחה, והורה לכבד אותם במשקה, בבירה, דגים מלוחים ופירות.

וכך הגיע זמן תפלת ערבית, והרב מברדיצ'וב אמר שצריכים להתפלל מעריב והוא עצמו התפלל בתור שליח ציבור.

לפני שהתחיל לומר והוא רחום יכפר כו', נכנס להביקות חזקה וניגן ניגון. בתחילה בעצבות עמוקה ובתחנונים, כמי שבוכה ומבקש רחמים מעומק הלב, דבר שחדר ללב כולם, ולאחר מכן בשמחה גדולה ובהתלהבות עד לכלות הנפש ממש. אחרי הניגון אמר המלים והוא

הנשמה הנמצאת בעולמות השמימיים הנעלים ביותר ויורדת מעולם לעולם, עד שהיא מתלבשת בגופו של אדם.

חלקו הראשון של הניגון מביע את הרגש הפנימי של הנשמה. בשעה שהיא מקבלת את הידיעה הראשונה שעליה לרדת ולהתלבש בגוף, היא הולכת ונפרדת ממקומה באוצר הנשמות, מהאורות והגילויים העליונים, מנשמות חבריה, מהרבי המלמד אותה.

וכשהנשמה נפרדת מכל אלה, ומתחילה ללכת בדרכה, לבצע השליחות שהטיל עליה הבורא ברוך-הוא להחיות גוף – היא מתמלאת יאוש מר על שאין היא יודעת להיכן היא הולכת.

שהרי, נשמות בהיותן באוצר הנשמות, אין להן שום ידיעה מהו העולם הזה ומהו גוף גשמי. הידיעה הכללית שעליה לרדת בעולם הזה ולהתלבש להחיות גוף גשמי, מביאה אותה לרגש של יאוש ולחרדה גדולה.

הניגון השמח, הנעים ורחב הלב, אפף את כולם, ריענן ועורר את כולם, וכל אחד חש בחיות חדשה, וברגש נעלה ופנימי בלתי מודע.

טז. אי אפשר לספר ולתאר את הרושם שעשה הניגון על התלמידים. כולם שמעו והרגישו את המשל בלבד, הניגון החדיר אותם עד לנקודת הלב, והעלה אותם לעולם בלתי מוכר להם.

ברם, לא היתה להם שום אחיזה בהבנת הענין, מכל-שכן בנמשל של ירדת הנשמה בגוף שתיאר הרב מברדיצ'וב בניגונו.

ואילו התלמידים שידעו והרגישו בכל תנועה את הנמשל, חיו אז מחדש את כל פרשת ירדת הנשמה בגוף. ניגונו של הרב מברדיצ'וב היה לגבם כסיפור דברים, כאילו דיבר איתם וסיפר להם. לאמיתו של דבר, ניגון – למי שמבין מה שהוא שומע – יש בו יותר מאשר סיפור דברים.

התלמידים שמעו מה שהניגון סיפר על אירוע ירדת

~ רשימת המאסר ~

הרבי הרי"צ

בְּאֵמֹר, אֵין מוֹרָה שְׁעוֹת בְּחֹדֶר הַבְּלָא, וְלִזְאֵת עַל פִּי הַכְּרוֹזִים שֶׁל הַקִּיצָה, חֲלוּקֵת לְחֶם, חֲמִין, אוֹכֵל, דִּי־סָא, חֲמִין, שִׁינָה, יוֹדְעִים בְּעֶרְךָ שְׁעוֹת הַיּוֹם, כִּי בְּקִיץ זְמַן הַעֲמִידָה מְחֻצֵי הַשְּׁבִיעִית עַד הַשְּׁבִיעִית, לְחֶם חֻצֵי הַשְּׁמִינִית, חֲמִין מְחֻצֵי הַתְּשִׁיעִית וְהַלְּאָה, אוֹכֵל מְשַׁעָה רֵאשׁוֹנָה וְהַלְּאָה, דִּי־סָא מְשַׁעָה חֲמִישִׁית וְהַלְּאָה, חֲמִין הַשְּׁנִי מְשַׁעָה הַשְּׁשִׁית עַד שְׁעָה הַשְּׁבִיעִית בְּעֶרְךָ, שְׂכִיבָה חֻצֵי הָאָחָד עֶשְׂרֵה.

* * *

אֵיתָא בְּמִדְרָשׁ¹⁰³ וּמִנֵּין יָדַע מִשָּׁה מְתֵי יוֹם וּמְתֵי לַיְלָה. בְּשִׁשְׁמַע שְׂמֵלְאֲכֵי הַשְּׂרֵת אוֹמְרִים קְדוֹשׁ, יָדַע שְׁהוּא יוֹם. וּכְשִׁשְׁמַע אוֹתָם אוֹמְרִים בְּרוּךְ, יָדַע שְׁהוּא לַיְלָה.

* * *

טָרַם עֲזָבֵי אֵת חֲדָרוֹ הַקָּטָן שֶׁל הַפְּקִיד הָרֵאשִׁי דְּמַחֲלָקָה הַשְּׁשִׁית שְׂאֵלְתִיו, אֵיזוֹ שְׁעָה הִיא, וּבְחֶסְדוֹ הַטוֹב הִרְשָׁה לִי לְהַבִּיט בְּשַׁעוֹנוֹ אֲשֶׁר עַל יְדוֹ הַשְּׂמֵאלִית, וְהִרְאָה חֲמִשָּׁה מִינוּט קוֹדֵם שְׁעָה הַשְּׁשִׁית.

* * *

הַזְּמַן הוּא אַרוּךְ וְקָצֵר, וְאֵינּוֹ אֶלָּא תְּלוּי בְּתוֹכָנוֹ. לְפַעְמִים הִנֵּה שְׁעוֹת רַבּוֹת עוֹבְרוֹת כְּרָגְעִים אֶחָדִים, וְלְפַעְמִים הִנֵּה רַק שְׁלֹשָׁה שְׁעוֹת נִמְשָׁכוֹת וְנִרְאוֹת כְּזִמְן אַרוּךְ אַרוּךְ מְאֹד.

[103] ילקוט שמעוני תשא רמז תו. מדרש תהלים יט, ג. וראה גם ספר המאמרים תש"ח ע' 274.]

נזכרתי בהיותי ילד בן י"ב שנה – תחילת שנת השלש עשרה, אלול תרנ"ב – חתונת דודתי¹⁰⁴ הכבודה¹⁰⁵ עם בן גילה ר' משה שיחיה הפהן הארינשטיין ביום ו' ערב שבת קודש ב"ב אלול¹⁰⁶ היתה החופה למזל טוב ובמוצאי שבת קודש אחר ההבדלה בשעה התשיעית בערב, באו המחותנים והרבה חסידים אל הוד כ"ק אאמור"ר הרה"ק זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע, עם ביקור (וויזיט) לשמות חמין של מוצאי שבת קודש.

לפי מצב הזמן של שמחה נהפכו המים חמין למים מחממין, כוס של שמחה, סעודת מלנה מלכה, ובשעה האחד-עשר כבר היתה השמחה בהתגלות והחדר הגדול של הוד כ"ק אאמור"ר הרה"ק אשר ארכו שנים עשר אמה על עשר אמות, וחדר הביאה אשר ארכו ורחבו כחדר הראשון היו מלאים אנשים.

ובחצי שעה השתים עשרה, התחיל הוד כ"ק אאמור"ר הרה"ק לאמר הדרוש כל הנהגה¹⁰⁷, וביין הבאים על החתונה היו חסידים בעלי הבנה ובעלי עבודה, וגם הבעלי בתים היו בעלי דעה אשר ההשגה והפועל היו בלולים יחדיו ומתאימים אל אמיתת תורת החסידות.

* * *

כבר נשאלה שאלה גדולה בבית מושב חסידים בעת התועדותם יחדיו: החסידות מה היא אם השפלה והבנה, או הדרכה והנהגה בעבודה בפועל.

שאלה זו התעוררה בשלשים שנה האחרונות בערב, כי קודם לזה לא נשאלו שאלות כאלו. הפל ידעו כי החסידות היא סמי המרפא של הארת הנשמה המלוכשת בגוף, החסידות מעוררת את הנשמה מהתעלפותה¹⁰⁸, מקיצה אותה משינתה, ומדיחה את הגוף לטהרו מזוהמתו.

החסידים בימי רבינו הגדול נ"ע היו מחולקים בשני מפלגות רחוקות זו מזו, הריחוק היה ריחוק עצמי, ריחוק מהותי, פלומר מהותים נבדלים בעצם ענינם.

מפלגה אחת היתה בעלי דעה גדולה ורחבה בידיעת התורה, רובם (בזמן הראשון) היו בקיאים בש"ס בבלי וירושלמי, ספרא, ספרי, רמב"ם וד' חלקי שולחן-ערוך במקורם, ספרי הקבלה הידועים וספרי מחקר.

והמפלגה השנייה היו אנשים בינונים בידיעה, ומתם גם פשוטים ביותר, אבל בכל דבר מצוה והנהגה טובה אשר עשו היה כל פונתם אשר יהיה לשם שמם כפי הפונה אשר יודעים ומבינים מביני מדע, והם עוררו את מדת האמת וטהרת הנקודה הפנימית שלהם.

סיבת התחלקות בפלוגות האמורות המה פנודע אשר רבינו הגדול נ"ע נסמך מאת מורו ורבו כ"ק המגיד נ"ע בתור מרדך ומנהל עדת ישראל בפלכי וסניא הלכנה וליטא.

השיחות תרצ"א ע' 224. ע' 271 הערה 9. ע' 278. (108) ראה כתב"ד דא"ח ישן - לא נודע למי (הובא בלקוטי שיחות חלק ב ע' 516. ועוד) - נדפס בכתר שם טוב (הוצאת קה"ת תשנ"ט ושל אחרי-יזה) בהוספות; מגדל עז (כפר חב"ד, תש"מ) ע' שנה; ספר המאמרים תרס"ג ע' רנ"א ואילך.

104) ראה ספר התולדות - מהר"ש [קה"ת, תש"ז. תשנ"ז] ע' כב.
105) הרבנית מרת חי' מושקא בת כ"ק אדמור"ר מהר"ש.
106) או צריך להיות: יו"ד אלול, כי י"ב אלול תרנ"ב חל ביום א' בשבוע. וראה ספר השיחות תרפ"ז ע' 114 הערה 4.
107) נדפס בספר המאמרים תרנ"ב ע' צא ואילך. וראה ספר

* * *

ידוע¹⁰⁹ כי ההתנגדות הכי גדולה אל תורת והדרכת הנהגת מורנו כ"ק הבעל שם טוב נ"ע היתה מליטא בכלל ומעיר הבירה ווילנא יע"א בפרט, והתחלתה היתה עוד בשנת תקט"ו, או קודם לזה, היינו עוד בחיי מורנו כ"ק הבעל שם טוב נ"ע ששה שנים בערך.

כשהתחזקה תורת מורנו כ"ק הבעל שם טוב נ"ע על ידי אמצעות תלמידים שרי התורה וגבורי יראת אלקים, התחדדו פני המלחמה על ידי גדולי התורה מכת המנגדים אשר פונתם היתה לשם שמים.

סיבת יראתם של המתנגדים היתה – מאורעות שונות של הפילוסופיא החדשה של שפינוזה, התפשטות המופתים על ידי קבלה מעשית, מעשה התועבה של שבתי צבי ימ"ש, כת פראנק, ונוסף על זה בדירותם של גדולי התורה בליטא, ריחוקם מן החיים ואמונתם בדוכרי שקר על מורנו כ"ק הבעל שם טוב ותלמידיו, כל זה פעל ועשה שמות בתוככי ישראל.

צואת מורנו כ"ק הבעל שם טוב נ"ע והסתלקותו, גרמה התאחדות התלמידים וחיזוק רווחם לקחת שלובי זרוע בהסתדרות שיטת ההדרכה של עדת בני ישראל על-פי הוראותיו של מורם ורובם הקדוש.

התמנותו של מורנו כ"ק המגיד נ"ע, גאונותו הגדולה והרחבה בחידושי תורה בנגלה, וחידידו הרחבים (לפי ערך זמן ההוא) בגילוי סתרי תורה ועוצם גודל שקידתו באריכות התפלה, הלהיב לב חבירי תלמידי מורנו כ"ק הבעל שם טוב נ"ע והותתלו להראות נטעים חדשים בכרם ישראל.

קבוצת התלמידים החדשים אשר התקבצו והתגדלו במשך החמשה-ששה שנים, כבר הספיקו לתת יבול, וריח הבושם טוב נשמע בקרב ישראל, בכל מרחבי המדינות.

109) בהבא לקמן - ראה גם-כן "אבות החסידות" בחוברת "התמים" חלק ב ואילך.

~ אגרות קודש - אדמו"ר הרי"צ ~

תמימים" ויקבץ נערים בעלי כשרון ויודעים פרק בסוגיא עמוקה. ויתנם על יד רועה נאמן, אשר קיבל חינוכו מזקני החסידים ואנשי מעשה.

עברו חמשה שנים ובשנת תרס"ג נשתכללה ישיבת תומכי תמימים, בהאולם הגדול אשר בליובאוויטש (שהיא לב הישיבה) נמצאים כששים שבעים תלמידים, ובהסניפים בשני עיירות הסמוכות כארבעים תלמידים, ובחדר ושיעור המכין תלמידים כשלישים תלמידים ובית ד' משגשג מזמן לזמן.

עברו עוד חמשה שנים, ונתוספו ספסלים בביהמ"ד, גם

[ח' שבט תרפ"ב]

הרצאה כללית עפ"י בקשת-פקודת בן רבינו שליט"א

שלום וברכה.

חיי כ"ק אדמו"ר הרה"ק זצוקלה"ה נ"ע זי"ע הוא השתלשלות פעולות, דרישות והתענינות בהנוגע לקהל עדתינו עדת חסידי חב"ד שי"הן בחיינו הפרטיים, שיהיו כפי רצון ה' וצור מחבבתינו והן בהשתתפותינו לעזור בחיי כלל שיחיי מכוון אל הרצון פנימי של רבותינו הקדושים זי"ע.

בשנת תרנ"ז יסד כ"ק אדמו"ר, את הישיבה "תומכי

ועזרת לבות טהורות, אשר רוח ישראל סבא בהם ינשב, בהדרת גאון יעקב.

הרוח, אשר העמיד ועד ההנהגה של הישיבה תומכי תמימים, מיום הראשון, לאמר: יָדַע יָדַע כל תלמיד, אשר הבא בהיכל ד', וכותלי ביהמ"ד יסוככו עליו, עליו להתמסר בכל כחו ואונו אל מטרת המוסד: לימוד התורה, קנין המדות המעולות, הרחק כל דאגה ומחסור, התרועע את חביריו באהבת אחים, אהוב וירא את פלוגת המורים והמנהל. הם בניו, והוא אביהם. ואל ידמו בנפשם כי לחם מתנה הם אוכלים, ובעבור הכלכלה עליהם להיות כפופי ראש.

בנים אנחנו כלנו לד' אלקינו, וההולכים בחוקותיו יתי בהתמסרות האמיתי לתורה ותעודת האדם עלי אדמות, ככל אשר צִוָּה ד', לכללתם נתונה מאת ד', עי"י אמצעות אנשים, הדורשים מהם (מאת התלמידים יחיו) אשר פניהם לא יחנפו, בעבור חסדם וטובם, או מדויק יותר בעבור אשר ימלאו חובתם לאלקים ותורתו.

אחת דורשת ועד ההנהגה, "ההתמסרות הפנימי". ושתים תעשה, בכל כחם משתדלי לתת לכל תלמיד ותלמיד היכולת, בעז"י, רכוש לו הידיעות הנחוצות, עי"י מורים ומלמדים להועיל, ובכל אונם יתנו דעתם הלוך שלוב זרוע עם התלמיד, גם בבואו לסדר חייו הפרטים, ולהיות בעזרו ברוח ובחומר, גם לבנות בית בישראל, להרחיק הפתגם המקובל בעם הארץ, בטלן, חובס ספסלי ביהמ"ד, נזירים וכו', וירוממו קרן הלומדים, ויעריצו כל הולך תום, וידרשו כבוד יודעי התורה והולכי ישר, ועם זה לא נשאו פני התלמיד, ועיניהם פקוחות על מהלך נפשו ושאיתפו.

במשך העת, כתב כ"ק אדמו"ר זצוקלה"ה נ"ע זי"ע, קונטרסים, אגרות, בסדר הלימוד, ואופני העבודה לאני"ש ש"י ולהתלמידים התמימים יחיו, הלומדים בביהמ"ד, ואשר יצאו על פני תבל לעבדה ולשמרה, ברוח התורה והיראה, ערוכים בדברים מעוררי הלב ומראים לדעת ארחות חיים, ותעודת האדם בכוננת בריאתו על פני האדמה, באשר הוא אדם, בכלל, ובהדרת גאון יעקב תורתו וחכמתו האלקית בפרט, ובהם ידובר, בחסרוני אנוש, ותיקונם בארחי יושר.

כל אלה, בעז"י האירו לב ומוח ידידינו אני"ש ש"י, הרים רוחם, רמס נפשם, ואיש איש מצא חוב מוסרי, מבלי לישב בחבוק ידים, בעבודתו או השתתפותו בכל מפעל טוב בעירו ומקום מגורו, או גם ליסד מוסד חדש.

בעת ההיא, כאשר התרכז ועד ההנהגה של הישיבה, באנשים אשר כח בהם עמוד איש איש על משמרתו, אחד

סניפים נתוספו, ומבלי להתחשב עם המעצורים השונים ובלבולים כלליים ופרטיים. ועד ההנהגה של הישיבה תחת בן רבינו שליט"א, נותן לבו וכל כחו על התפתחות הישיבה, וכבר הועמדו תלמידים רבנים, שו"בים, סוחרים וכו' בעלי הנהגה ישרה וקנו להם שם לתפארה.

מספר התלמידים והסניפים התרבו ת"ל, באולם הגדול כמאה איש, בשלשת הסניפים כששים וחמשה, במפלגת המכנים הנחלקה לשלשה חדרים ושני שיעורים (תחת הנהגת פלוגת מורים, שלשה מלמדים שני ראשי ישיבה, משגיח על ההנהגה בתפלה ודרך ארץ ושמירת הזמן ומנהל המפלגה) כתשעים נערים.

אז יעמוס אדמו"ר זצוקלה"ה נ"ע על בנו הרב שליט"א, כי ישים לב, איך לגשת לבנות ישיבה, ברוח תומכי תמימים, בארצנו הקדושה.

כעבור זמן החקירה והדרישה בבחירת המקום והמנהל הראוי לזה, ויסדר בן רבינו הצעתו לפני כ"ק אדמו"ר זצוקלה"ה נ"ע, ויחליט לקנות בית ונחלה בחברון ת"י (ע"י פרטי) על שמו, ואשר שם יחזיק את הישיבה, עד זמן שיחפוץ (כלומר אינו מקדיש את הבית כ"י איתנה על זמן, ושלו היא, וכחפצו יוכל עשות בה בכל זמן), ויוקנה חצר רומאני בחברון ת"י ויסודר, כי יסע מנהל עם פלוגת ששה תלמידים משיבת תומכי תמימים מאשר כבר רכשו ידיעה נכונה בלימוד וברוח.

ויהי כן. ויסע הרב ר' ש"י ש"י האוולין (אחד מתלמידי הישיבה הראשונים, ואשר נהל תחלה אחד הסניפים של המרכז), ובכל מקום עברם, לנסוע אל הקדש, עורכים להם פגישות נהדרות, ומקבלים פניהם בשמחה. ויבואו חברונה וישבו בבית רומאני, וביום בהיר נפתחה ישיבת "תורת אמת" בעיר חברון ת"י, עם תלמידים אברכים מצויינים יחיו, וכעבור זמן, מתארגן סניף בירושלים ת"י.

עברו כשבע עשרה שנה, והנה כרוח אחרת לבשו פני העניינים הרוחניים במדינתנו. פה ושם אנו פוגשים תלמידי המוסד תומכי תמימים מכהנים פאר בתור רבנים, שו"בים, מלמדים, סוחרים, עוזרי בתי מסחר, ורוח טהרה ילבבם, איש איש כמו קנין בנפשו, עבוד ועשה בהחזקת עיני הדת, והתורה, ומבלי התחשב עם מעמדו, יוצא ראשונה לעבוד ולפעול לטובת הרחבת והגדלת המוסדות הרוחניים, חדרי תלמוד-תורה, קביעות שיעור גמרא, משניות ואגדה, התועדות אני"ש ש"י בקביעות שיעורי לימוד דא"ח, בפנים ובעי"פ בשי"ק במועד ובחול כפי האפשר, דבר המביא תועלת בלתי מוגבלת בכל מקום מושב מחונך תומכי תמימים, ורוכש לו עזרת אני"ש ש"י

כעבור ירחים אחדים, התחיל הוד כ"ק אדמו"ר הרה"ק זצוקלה"ה נב"מ ז"י"ע השתדלותו ע"ד הפש הרבנים השו"בים ועוד, מעבודת הצבא, ואחרי יגיעה רבה, ונסיעה פעמיים לפטראגראד, פעל זאת בעזרתו יתי. וגבולי חו"ל סגורים ומסוגרים. הישיבה היתה במקומה, והם מפה שלחו התמיכה שהתקבצה, ועמדו על משמרתם לדאוג בכל המצטרך לה, ואחת תקותם היתה כי ישובו לליובאוויטש.

בתחלת שנת תרע"ז הגיד כ"ק אדמו"ר הרה"ק זצוקלה"ה נב"מ ז"י"ע אשר למצב הענינים אין לחכות בעתיד קרוב כי יוכל לשוב לליובאוויטש, ותנאי החיים בליובאוויטש היו קשים ורחוק המקום, ע"כ התחילו להתעסק דבר העתקת המוסד תומכי תמימים מליובאוויטש, אשר היו בו אז, כזאת, חדר מיוחד לבני רוסטוב,

(שבו בשנת תרע"ד כשבעה ילדים מרוסטוב, אשר בקשו הוריהם כי יקבלום באחד החדרים של הישיבה, וכאשר הי' מעמדם בידיעה קלה מאד, שלא ידעו גם קרוא אותיות עבריים, ודיבורם בשפת המדינה, ויקחו להם מלמד מיוחד (ע"ח תו"ת, והוצאתם הפרטי באכו"ש הי' ע"ח עצמם), ובמשך כשתי שנים למדו גמרא, והנהגתם היתה טובה. ואלה ראשונה יצאו מליובאוויטש, ויחפצו להחזיקם באחד העירות שבחרו לטוב להם, אמנם הוריהם, ואשר התראו להם כאוהבים, עמדו לנגד זה, וביאום הַנְּהָ, למקום מולדתם, אם כי ידעו מראש, אשר יתקלקלו ח"ו, אבל אחרת לא יכלו לעשות, מפני אבות הילדים כנ"ל),

חדר, ובו שני מלמדים, לכל אחד הי' כחמשה עשר וי"ח תלמידים, שיעור ובו שני ראשי ישיבות, לאי כארבעים תלמידים, ולהשני כשלשים, אולם הגדול (לפני בחורים גדולים יחיו, הנקי זאל הגדול) כשבעים תלמידים, בס"ה קרוב (עם אלו אשר לרגלי עניניהם הפרטים אלו למדו מלאכת השחיטה, ואלו ישבו בבית הרבנים להתלמד להוראה, אשר לכל אלה היתה בית פקידת הישיבה שולחת להם תמיכתם, כפי אשר הוקצב לכל אחד ביחוד) לשני מאות תלמידים יחיו.

וישלחו איש לפלך חערסאן פאלטאווע לתור מקום להישיבה, במקום אשר האכל מצוי, וגם אשר תוכל המקום שאת הוצאתם במקצת, וגם אשר יתאים המקום בהנהגתו בחיבת התורה ויראת שמים.

בעת ההיא, הוד כ"ק אדמו"ר זצוקלה"ה נ"ע קרא לפה את אחד מתלמידינו הנעלים, שהי' רב בעיר

המיוחד בכשרונו הנפלא, הרב ר' משה שי' ראזענבלום הו"ר והועמד על משמרת נכונה, בוא בכתובים עם התמימי המחונכים בהמוסד (אשר לרגלי עניניהם הפרטים, כבר עזבו את בית הישיבה, זה רב וזה שו"ב כו וכנ"ל), במכתבים פרטיים, בדיבור של אהבה בהחזקת רוחם, לדעת משלום איש איש, מטרתו, עבודתו ושאיפתו, וגם עזור לו בפתרון שאלות יומי מקומיים, איך להביאם לתוצאות נכונות בדרכי יושר. ובעבור זמן מה יצא לאור מכ"ע "האח" ערוך ברוח המעורר אהבה, לתורה, וחום ישראל, הדרת יִשְׂרוּן, עם אלקי אברהם מאמרים מלהיבי לב אבות ובנים גם יחדיו לתורה ותעודה.

העבודה הגדולה הלזו, נתנה יבולה, בהחדרים, תלמוד תורה והישיבות, להרים רוח הלומדים, המלמדים, ומחבבי התורה, וירים נס בין ילדי ישראל, לאמר "תורה היא הדרת אלקים בקרב ישראל, וללמוד אני צריך", וכארבעת אלפים אכסמפליארים "האח" נשלחים שבוע בשבוע, ומספר הקוראי יש לחשוב עדי עשרים אלף מנערי וילדי בניי, כי חדר שלם, ותלמוד-תורה שלמה, יקחו רק אכסמפליאר אחד או שנים.

ויהי בחדש העשירי בתשיעי לחדש, בשנת תרע"ד רעדה אחזה מדינתנו, לקול רעם המלחמה, ותביא משבר ר"ל גם בהמוסד הגדול ישיבת תומכי תמימים. מקורי ההכנסה מתמעטים, הבלבול מקריאה לצבא כו' וכו', העבודה בועד הנהגה מתנהלת בחריצות וכח עז, אבל בשארית כחו יעבוד.

וכה עבר שנה תמימה, הרבה מהתלמידים יחיו, הוכרחו לרגלי ענינים שונים עזוב את ביהמ"ד, ולהיות במקומות פרטיים, על עבודות אמיתית ומלאכותיים, וגם בשם הושט להם יד עזרה מאת ועד הנהגה, והכחות מתמעטים מיום אל יום.

מהלכי הענינים בהמדינה, מכריחים אשר כ"ק אדמו"ר זצוקלה"ה נ"ע ז"י"ע, ובני ביתו שליט"א לעזוב את מגורם בליובאוויטש, ללכת אל ארץ בלתי נודע. ולרגלי בריאות כ"ק אדמו"ר החלושה, ובסיבת המלחמה ושבר המדינה בכללות בגוף ועסקים, רבו הבאים לדרוש בעצתו, זה בכה וזה בכה, גם התעסקותו הצבורית לתמוך עניני הכוללי בחומר וברוח, וכולם יחד פעלו על מצב בריאותו החלושה, ואשר בכל שנה (בשנים האחרונות) בימי החורף הי' נוסע למדינת צרפת ואיטאליע, אשר בדרך הטבע זה החזיק את בריאותו, וכאשר גבולי הארץ הוסגרו, מצא כי מתאים יותר עיר הקרובה לקאוקאז, ויסעו וילכו לעיר רוסטוב, ויבואו בסוף מ"ח תרע"ו.

אדמו"ר זצוקלה"ה ני"ע מכתב כללי גלוי לכל אחינו בני ישראל באמעריקא ד' עליהם יחיו, ויתאר מצב המדינה בקצרה, ומצב לומדי תורה והרבנים, ויבקש עזרה בעד כל המדינה, וכי ישתדלו ע"י אופנים שונים שימצאו לנכון, לשלוח עזרה מיוחדת בשביל הסובלים, וכל ידיעה לא ידענו ולא נדע מזה, האם בא הנוסע למקום חפצו, או שנשאר בדרך, לא ידענו כל מאומה.

באמצע חורף תר"פ התחילה לא עתה ולא עליכם מחלאות שונות בכל המדינה, סיפנאיי טיף, ברושנאיי טיף, ועוד ועוד ר"ל. הקור התגבר והרעב התחזק, פה ושם ידיעות שונות, נוסף לזה חיי פחד ומגור מסביב, מכל הבאנדעס השונות, אשר רובם ככולם עושים פרעות בישראל, ירחם ד'.

בזמן ההוא התמוטטה הישיבה לגודל הרעב הקור והמחלה ר"ל, וקשה כח הסבל והדאגה בהכלל והפרט, ובכל יום ויום באו ידיעות מבהילות ע"ד הבאנדעס העושים נקמות ביהודים ר"ל והנופלים ושוודים גם מסעות נוסעים.

בסוף חודש אדר, נחלה הוד כ"ק אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע, אשר בריאותו היתה חלושה, וסבל הרבה עגמ"י מידיעות השונות שהתקבלו מכל המקומות, ובד"כ לא גילה מצב בריאותו גם להמקורבים ביותר, וחזות פניו הקדושים היו תמיד בסבר פנים לכל אדם, במילא לא היו ניכר את אשר יסבול פנימה.

בימים הראשונים למחלתו אמרו הרופאים כי אין שום חשש כובד במחלתו, ואשר הוא דבר קל, שאין להסתפק בו, ואין זה מחלה כבדה.

ביום השלישי למחלתו הוגבר החום ביותר, ויאמרו כי מחלתו אנושה, וזה היו ביום השני (לשבוע), ומיום ליום התחזקה המחלה וכחותיו רפו ולא טעם כל מאום. בכל יום היו מתפלל בטלית ותפילין, מנחה ומעריב, עד יום ועש"ק (האחרון) שרק הניח תפילין רש"י ר"ת גם ראב"ד ושי"ר. בשי"ק התפלל, ובמושי"ק דיבר דיבורים אחדים עם בנו הרב שליט"א, ויבקש כי יכניסוהו לחדרו (מחדר השינה לחדר אשר היו לומד שם ויושב כל היום), ויבקש כי יתנו לו מעט קאפע (בלא חלב) וינענע בשפתיו (כנראה אמר ברכת הבדלה) אמנם, לא דבר כל מאום, רק שכב במנוחה, ואחרי כן דיבר ולא ידענו מה. בשעה שקודם חצות יצאו כל האנשים מן החדר, וישארו רק משפחת כ"ק אדמו"ר, כבוד הרבנית תחי', בנו הרב שליט"א (כלתו תי' שכבה בחולי לא עתה ולי"ע), שלש נכדותיו יחיו, ואחרי כן נקרא גם התמים ר' שמרי' שי' ברמ"מ שי' גורארי,

ראקשיק, הרב ר' שמואל שי' לעויטין, ויבחר בו לשלחו לערי גרוזיא לסדר שם חדרים ותלמוד תורה, ויבחר עיר כותאיס לשבת ר"ש שי' הנ"ל עם ב"ב שיחיו, ויתן לו משכורתו כפי המצטרך למחיתו (כמובן במדת האפשרי), ויצו לו ליסד חדרים בכל מרחבי המדינה, ויעד לו עזרה מקופת הישיבה תומכי תמימים, ויתן על ידו מכתב גלוי לכל אחינו בני ישראל, ד' עליהם יחיו, במדינת גרוזיא, ויעוררם על התורה והמצוה.

כן קרא את אחד התלמידים המצויינים, שה"י רב בעיר קורעניץ (נוחל כסא אביו, הרב המפורסם חסיד י"ש ולמדן מו"ה משה ליב ז"ל לאנדא) הרב יעקב שי' לאנדא, ויבחר בו לשלחו בכל מרחבי מדינת רוסיא הפנימית, מקום מושב אחינו ישראל, הפליטים והנוודים מפני מצב המלחמה, הנק' בעשענצ'עס, מפלכי ויטעבסק, מינסק, קאוונא, ואהלין, קיוב, וילנא ועוד, שהתיישבו בפלכי פענזא, ואראניז, טולא, ולאדימער, ועוד, ויצו עליו לחקור בכל מקום מצב אחינו וישלח להם ספרים שקיבץ וקנה, תפילין, מזוזות, גם תמיכות ככל האפשרי. ויעש אגודה לבנות בתי טבילה, כי הרבה התיישבו בכפרים גדולים, או עיירות שלא היתה שם מאום מהנוגע לחיי ישראל. ויבן בכמה מקומות בתי טבילה, וגם נתן עזר לתיקון המקוואות הנהרסות, ויעודד את רוח הנוודים בכל אשר יוכל.

בקיץ תרע"ז העתיקו את המוסד תומכי תמימים לעיר קרעמענטשוג פלך פאלטאווע, וכל בני העיר צהלו לקראתם, ותלמידינו הגביר הנודע ר' יחיאל צבי שי' גורארי נתן אחת הבתים אשר לו בשביל הישיבה, וכה התנהגה הישיבה שנת תרע"ח תרע"ט, והממשלה ההוית הכירה את בית ספר לימוד התורה, להבדיל כשאר בתי ספר אשר נותנת להם פטור מהתחייבות עבודה. אמנם היוקר עלה מאד, באופן שהכביד מאד עול הישיבה, וכמה מקומות ממדינתנו עיני הפרנסה התמוטטו מאד ר"ל וכמה גבירים גדולים ירדו מעשרותם, ולעומת זה אלו שהתעשרו שכחו ח"ו צור מתצבם בתורה או אנשים פשוטים ביותר, אשר מעולם לא ידעו יוקר התורה.

בתחלת חורף תר"פ הנה מצב המדינה בכללותה היתה רע מאד, וביותר סבלו הישיבות, תלמודי תורה, חדרים, והרבנים (ואז עוד טרם ידענו אשר טוב גם כאשר יש פרוסת לחם פעם בשני ימים ר"ל, ונדמה עוד כי צריכים לאכול בכל יום, אח"כ נשתנו, לא עתה ולא עליכם, הענינים, עוד יותר, ואחרים אוכלים ר"ל מאכלי בהמה, ירחם השי"ת), ויזדמן אחד, רוסי (שמו לא אדע רק ע"י אחד ממכירינו פה נודע) נוסע לנויארק דרך נאוואראסיסק, ויכתוב הוד כ"ק

שליטי"א עשו ניתוח ברגלו הימנית וכעבור חדש ימים הוטב ת"ל.

בחצי חורף תרפ"א מגודל היוקר וריבוי החובות בכלל ובפרט, הוכרח לשלוח כמה תלמידים שיי לביתם, וכמה תלמידים שיי התחילו להתעסק זה בתור מורה, וזה בתור סוחר, ונשאר בערך ארבעים תלמידים שיי והיו חיים חיי דוחק ולחץ, ובן רבינו שליטי"א הי' לזה כסף למענם לכלכלם, והיי סובל יסורים גדולים ל"ע, בכ"ז התאמץ בכל כחו להחזיקם וכה התנהג בדוחק עצום.

בחדש אד"ר יצאו אחדים - לדאבון לבינו מגזע ישראל - מחפשי הדת לגמרי, ויעריכו משפט על הישיבה, וילשינו אותה לפני הממשלה בעלילות שוא ושקר וידרשו בכח כי יסגרו את הישיבה, ומבלי כל טענה ומענה דין ודברים העידו עדות שקר, ויוחלט מטעם כי הישיבה תסגר והתלמידים שיי יומסרו לצבא העובדים (לא לאנשי חיל, כי אם לעבודה בעיר ובשדה). ובאחד הימים באו למעון בן רבינו שליטי"א ויקחו כל אשר לו בבגדים, כל בגדי הוד כ"ק אדמו"ר הרה"ק זצוקלה"ה נבג"מ ז"ע, מאשר הי' אתו בבית, כלי כסף שהיי להם בירושה מדור דור, בגדי כבוד הרבנית תיי וכלי הבית וכל נְעֵש של פסח (שהיי מונחים בתיבה מיוחדת) והפּאָסודע של פסח הכפות והמזלגים, הבגדים של בן רבינו שליטי"א של קיץ ושל חורף (לבר דברים אחדים שמסיבה לא הי' בעת ההיא בבית) של כל בני הבית על גי' אוטומאבילין (היינו שבשלשה פעמים באבטאמאביל גדול לקחו כל הרכוש), גם הטאפיאקין מן המטות לקחו, באמרם אשר זה קנס עבור שבן רבינו שליטי"א החזיק את הישיבה, ויאסרו שלשה תלמידים, ואת החתן (אז) ר' שמרי' שיי כי הוא הי' מנהל הישיבה, ויושיבו במאסר מקום שם נאסרים גנבים כו', וישבו ל"ע משך חמשה ימים, עד כי הלך בן רבינו שליטי"א אל החוקר דין, ויוכיח לו כי שקר ענו בו, ואשר הראה כי יש לו רשיון על החזקת הישיבה, ולאחר ריבוי הדיבורים והטענות והראיות, חופשה ניתן להאסירים, אמנם כל רכוש שנשדד לוקח.

המצב הזה הכריח להעתיק את הישיבה מפה למקום אחר, ויעתיקה לעיר פאלטאווע, והיוקר עלה פי שלשה מאשר בראשונה, לא אוכל לבאר כל היסורים והעגמי"נ אשר סבל בן רבינו שליטי"א מכל אלו הענינים, ונוסף לזה הדוחק והלחץ המשונה, ועלה העתקת הישיבה לסכום גדול, אשר היו צריכים להלוות, וגם מקומי הלואה אפסו.

ביום ועשי"ק שאחר חגה"ש י"א סיון העבר, היתה ת"ל חתונת נכדת כ"ק רבינו אדמו"ר, עם ב"ג התמים ר' שמרי' ברמ"מ שיי גורארי', יברכם השי"ת, עיני הוריהם

אשר הוד כ"ק אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ ז"ע, בחרו לחתן עבור נכדתו, בת בנו הבכירה תיי (שהוא עתה ת"ל חתנו של בן רבינו שליטי"א), וכנראה ברכם אז, ואיש זולתם לא הי' שם במעמד ההוא. ואח"כ עברו כמה שעות, פני הקדש האירו כאיש ח"י, לפי דברי הרופאים כבר הי' בלא דפיקא פנימית, ואח"כ פקח עיניו ויביט על ימין ועל שמאל, ויביט בעין חמלה על בנו, וישחק בשחוק קל מרחף על שפתיו, ויפנה ראשו הקדושה למעלה, ויפשט ידיו ורגליו, ויקמוץ פיו וימסור נשמתו הקדושה ליוצרה. זכותו הקדוש יגן עלינו ועל כל הנלוים לרצונו הקדוש.

בימים האלו התמוטטה עיר קרעמענטשוג ורבים מגבירי העיר נסעו, ותתחיל הישיבה הלך ודל, והיו ימים אשר לא הי' מה לאכול, וכמובן אשר בן רבינו שליטי"א לא עצר מלעשות כל מאומה, מגודל האבילות, שברון רוחו מעמדם ומצבם בהסתלק הוד כ"ק אדמו"ר זצוקלה"ה ז"ע מחמד לב ורוח נשמת כל אנ"ש שיי בכל העולם כולו.

למען החזיק מצב הישיבה הביאו את הישיבה פה ורסטוב, וילוו סכומי כסף באופנים שונים, למען האכילם בהכרחיות, גם (וזה העיקר) כי הגביר הנודע ר' שמואל גורארי' ז"ל שישב פה מאחרי הפסח תרע"ט (באמרו כי איננו יכול להיות מרוחק מאת כ"ק אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ ז"ע, והוא הי' האחד אשר בכל עת מסר נפשו בשביל כ"ק אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ ז"ע, ובשביל רצונותיו הקדושי אשר הי' נותן ביד רחבה מבלי התחשב כלל, וזכה אשר קבורתו בתוך אהל כ"ק אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ ז"ע. הוא שירת אותו בחייו (הוא נפטר בחדש אד"ר תרפ"א), וזכה לזה) לקח חלק בהחזקת הישיבה, וכאשר באו התלמידים לפה, גם שהיי דחוק לו לעצמו על הוצאותיו, בכל זה הי' לזה, ומכר כמה חפצים יקרים שעלו לסכומים עצומים, והיי נותן בשביל התלמידים, ובאופן כזה התנהגה חוק הישיבה במספר כששים תלמידים כל הקיץ דשנת תר"פ וחצי חורף תרפ"א.

בסוף מ"ח תרפ"א נחלה ל"ע ולי"ע בן רבינו שליטי"א במחלת הסיפנאי טיף, ואחרי כן כבוד אמו הרבנית תיי ושלשת בנותיו יחיו, והרבה מתלמידי הישיבה, ומצב בריאות כולם היתה חלושה ביותר, וההוצאה היתה מרובה מאד, ומסוכן יותר מכולם הי' לא עתה ולי"ע מצב בן רבינו שליטי"א, עד כי הרופאים המומחים אמרו כי אפס כו' ח"יו וח"יו, והאחד לא ידע כי גם השני חולה ר"ל, וזכות כ"ק אבות העולם התעורר וישלח עזרתו מקדש, ובי"ט כסלו התחילה ההטבה והתמשך בערך כשני חדשים עד שת"ל עליון בעד חסדו הטוב שבו לאיתנם, ולבן רבינו

הקדושים והקונטרסים, יעזור השי"ת ויבוא לידי פעילות בקרוב.

ענה כאשר עניי המדינה הותחלו להסתדר במעט לשמחת לבבינו, התלמידים התמימים יחיו, הרב, והבעלי מסחר, וידידינו אני"ש שי בעיר זלאבין (פלך האמעל) פתחו ישיבה (עי"ח העיר) בשם מערכת תומכי-תמימים דליובאוויטש אשר בעיר זלאבין, יברכם האלקים.

כן בעיר האמ"י, התלמידים התמימים יחיו בעלי מסחר וידידינו אני"ש שי פתחו ת"ל ישיבה (עי"ח העיר) בשם מערכת תומכי-תמימים דליובאוויטש אשר בעיר האמ"י, יעזרם השי"ת.

על פי הצעת בן רבינו שליט"א, נפתחה מערכת ישיבת תומכי-תמימים בעיר ווארשא, ויסע לשם אחד המנהלים (אשר נהל סניף ישיבת תומכי תמימים בשצעדרין) הרב ר' אלטער שי שימחאוויץ, לנהל מערכת ווארשא. עפ"י הידיעות המתקבלים, לומדים שם כעשרים וחמשה תלמידים יחיו בעלי כשרון נעלה, יעזרם האלקים.

בחדש כסלו העבר, שולח אחד התלמידים הראשונים הרב ר' שמרי" שי סאסנקין, אל היהודים ההררים (גאָרצ'י) אשר בקאווקאז ליסד גם אצלם חדרים וישיבות, ובשבוע העברה נתקבלה ממנו הרצאה כללית, באופן יכולת הסתדרות החדרים וישיבות בין היהודים ההרריים יחיו, ואשר למבחן יסד חדר בבאקו, בקרבת המפלגה ההררית הנמצאת שם, ואשר הוא יוצא בקרב הימים ללכת לפני המדינה לחקור ולתור מקום מושבם, ואופן ההסתדרות הנחוצה. יעזרהו השי"ת, ויצליח לכל העושים והמעשים בגוי"ר לטובת כל אחביי יחיו.

בזה בארתי מעט דמעט מהרבה דהרבה (כפי היכולת) מאת אשר עבר על כ"ק אדמו"ר הרה"ק זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע, יבדלו לחיים טובים ארוכים משפחת רבינו, והישיבה הקדושה תומכי תמימים, למן יום צאתם מליובאוויטש עד היום, ונקוה להא"ל הטוב כי הוא ישמח לבבינו, להשמיע איש לרעהו בשורות טובות ומנעימות.

בברכה וכט"ס, ידידם בלתי מכירם, אחד התמימים.

מזכיר אלחנן דוב מרזוב

עינינו ועיני כל אוהבינו וידידינו יראו בהם ובכל משפחת בית רבינו רוב נחת וגדולה בגוי"ר. חתן בן רבינו שליט"א הוא אברך יקר, בן חסיד וגביר, למד כל העת כמו שאר חברינו התמימים שי, למדן ויודע הרבה דא"ח, בעל חושים טובים, וענה הוא גם סוחר גדול איש אמונים מתון בכל עניינו, יעזרהו השי"ת.

בתחלת חדש אלול, שלח בן רבינו שליט"א את ידינו הרב ר' זלמן שי האוולין לאה"ק על משמרתו לנהל ישיבת תורת אמת אשר יסד הוד כ"ק אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע, וכבר זה כחדש ויותר אשר התקבל ידיעה מירושלים ת"ו כי הממשלה המקומית שלחה הרשיון לרש"ז שי המחכה בקאנסטאני, לבוא לארץ הקדש ת"ו.

ענה מתקבלים ת"ל ידיעות טובות מהישיבה בפאלטי כי שוקדים ת"ל בלימוד, ההוצאה מרובה מאד, אך בן רבינו שליט"א מקוה כי ידידינו אני"ש שי יקיימו רצון ה' הנאמר עיי עבדו כ"ק אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע, ויחזיקו ידו להחזיק את המוסד הקדוש.

מידידינו הרב ר' שמואל שי לעויטין מגרוזיא מתקבלים ידיעות טובות כי מהלכי הישיבות והתלמוד תורה שישד בהרבה קהלות הולכים וגדלים ת"ל, ולומדים הרבה הרבה ילדים וצעירים (שיעלה מספרם בכל המדינה יותר ת"ל על אלפים כן ירב) יהי ד' בעזרם, וכבר ישנם תלמידים כאלו שהם משפיעים מידיעתם לאחרים, והם הראשי ישיבה במקום שצויה להם מורם ומדריכם הרב ר"ש שי הנ"ל.

בחורף תרפ"א כאשר עמד בן רבינו שליט"א ממחלתו לא ענה ול"ע, יסד אגודה חדשה בשם "קופת רבינו", ומטרתה להביא בפועל את אשר יצוה הוד כ"ק אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע בדבר התרחבות לימוד החסידות, והלימוד בקביעות עתים בכלל, ומקופה זו יוקח על הוצאת משפיעים, הנוסעים לכמה מקומות בפנים המדינה לחזור דא"ח, ועזר תמיכה לכמה אברכים, על שמן למאור ללמוד, והדומה. ובעתיד הקרוב כאשר יהי השי"ת בעזרי בן רבינו שליט"א ידפיס מאמרים דרושי הוד כ"ק אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע, אגרותיו

עיקר קיבול שכר הנשמה יהיה לעתיד-לבוא בתחיית המתים, שאז תהיה הנשמה בגוף דווקא ממאמר כ"ה טבת ה'תשכ"ז

מכות של חם וקר?

בפרשה שלנו, נארא, פרעה מתחיל לקבל מכות. שתי המכות הראשונות הן: דם וצפרדע. כפי שאנו אומרים בשנים-עשר הפסוקים: "בכל דור ודור חיב אדם לראות את עצמו כאלו הוא יצא ממצרים" - אם כן, גם המכות שבאו על מצרים, באות ללמד אותנו משהו חשוב בחיים שלנו. אהרן הכהן הפה עם המטה שלו על מי היאור והם הפכו לדם. המים הם בדרך כלל קרים ואלו הדם הוא חם.

מצרים זה היצר הרע, והיאור רומז על הקרירות שהיצר הרע רוצה להטיל בלבו של יהודי, כשהוא אומר לו: תתפלל, אבל (חלילה) אל תתלהב בתפלה. אל תתרגש מהזכות לעזר לחבר או לאבא ולאמא.

אנחנו צריכים "להכות ביאור" - להלחם ביצר הרע ולהפוך את המים הקרים לדם חם. להתלהב ולהתרגש בכל מצוה ומעשה טוב שאנו עושים!

המכה השניה היא צפרדע. הצפרדע שורצת ביאור, במים שמסמלים קרירות. אם כן, גם הצפרדע מסמלת קר. במכת צפרדע עלו הצפרדעים מן היאור ושרצו בכל מצרים, אפלו בתנורים! במקום החם ביותר... זו היתה ממש מסירות נפש מצדם לקפץ לתנורים...

מה זה אומר לנו? התנור של מצרים רומז על ההתלהבות והחמימות של היצר הרע, שאומר לנו: אוי, תראה! איזו סכריה מתוקה... איזה אוטו יפה... כדאי שגם לי יהיה כדור כמו של החבר, וכן הלאה.

עלינו להכניס צפרדע בתוך התנור... לקרר את ההתלהבות של היצר הרע. את החם וההתלהבות אנחנו צריכים לשמר לתורה ולמצוות!

(מעובד ע"פ לקו"ש ח"א ש"פ וארא. מתוך 'נשמתא דאורייתא')

"סור מרע" אינו אלא הכנה שלאחרי-זה יוכל להיות עניין השראת השכינה - "שכינה" על-שם ששוכנת בתחתונים - על-ידי עניינים של עשייה, שכללותם הוא-עניין רמ"ח מצוות-עשה

משיחת יו"ד שבט, ה'תשל"ד

פרשת וארא

אברהם, יצחק ויעקב, לא הייתה בגלל מעלתם הפרטית של כל אחד ואחד מהם, כפיאם משום שהם היו אבות האמה. הם, האבות, מסרו את כל מה שקיבלו, לבניהם אחריהם. (לקוטי שיחות, כרך ג עמ' 860 - מתוך 'התקשרות')

שני יי אלה ראשי בית אבתם בני ראובן בכר ישראל חנוך ופלווא חצרון וכרמי אלה משפחת ראובן: י ובני שמעון ימואל וימין ואהר ויבין ויצחר ושואל בן הכנענית אלה משפחת שמעון: יי ואלה שמות בני לוי לתלדתם גרשון וקהת ומררי ושני חיי לוי שבע ושלישים ומאת שנה: יי בני גרשון לבני ושמי למשפחתם: יי ובני קהת עמרם ויצהר וחברון ועזיאל ושני חיי קהת שלש ושלישים ומאת שנה: יי ובני מררי מחלי ומושי אלה משפחת הלוי לתלדתם: יי ויקח עמרם את יוכבד דדתו לו לאשה ותלד לו את אהרן ואת משה ושני חיי עמרם שבע ושלישים ומאת שנה: יי ובני יצהר קרח ונפג וזכרי: יי ובני עזיאל מישאל ואלצפן וסתרי: יי ויקח אהרן את אלישבע בת עמינדב אחות נחשון לו לאשה ותלד לו את נדב ואת אביהוא את אלעזר ואת איתמר: יי ובני קרח אפיר ואלקנה ואביאסף אלה משפחת הקרחי: יי ואלעזר בן אהרן לקח לו מבנות פוטיאל לו לאשה ותלד לו את פינחס אלה ראשי אבות הלויים למשפחתם: יי הוא אהרן ומשה אשר אמר יהוה להם הוציאו את בני ישראל מארץ מצרים על צבאתם: יי הם המדברים אל פרעה מלך מצרים להוציא את בני ישראל ממצרים הוא משה ואהרן: יי ויהי ביום דבר יהוה אל משה בארץ מצרים: יי

ו וידבר אלהים אל משה ויאמר אליו אני יהוה: יי וארא אל אברהם אלי יצחק ואלי יעקב באל שדי ושמי יהוה לא נודעתי להם: יי וגם הקמתי את בריתי אתם לתת להם את ארץ כנען את ארץ מגריהם אשר גרו בה: יי וגם אני שמעתי את נאקת בני ישראל אשר מצרים מעבדים אתם ואזכר את בריתי: (י) לכן אמר לבני ישראל אני יהוה והוצאתי אתכם מתחת סבלת מצרים והצילתי אתכם מעבדתם וגאלתי אתכם בזרוע נטויה ובשפטים גדלים: יי ולקחתי אתכם לי לעם והייתי לכם לאלהים וידעתם כי אני יהוה אלהיכם המוציא אתכם מתחת סבלות מצרים: יי והבאתי אתכם אל הארץ אשר נשאתי את ידי לתת אתה לאברהם לי יצחק וליעקב ונתתי אתה לכם מורשה אני יהוה: יי וידבר משה בן אל בני ישראל ולא שמעו אל משה מקצר רוח ומעבדה קשה: פ (ישראל) וידבר יהוה אל משה לאמר: יי בא דבר אל פרעה מלך מצרים וישלח את בני ישראל מארצו: יי וידבר משה לפני יהוה לאמר הן בני ישראל לא שמעו אלי ואיך ישמעני פרעה ואני ערל שפתים: פ יי וידבר יהוה אל משה ואל אהרן ויצום אל בני ישראל ואל פרעה מלך מצרים להוציא את בני ישראל מארץ

מצרים: ס

~ נקודות משיחות קודש ~

וארא: אל האבות (רש"י)

מה מוסיף רש"י בפרושו על לשון הפתוב?

אלא רצונו של רש"י לומר לנו שההתגלות האלוקית אל

למצרים, אכל בהקרח שיש בהן משרה נוספת ביחס לכני ישראל.

(לקוטי שיחות, כרך לו עמ' 35)

רביעי ה' ויאמר יהוה אל-משה ואל-אהרן לאמר: כ' כי ידבר אלכם פרעה לאמר תנו לכם מופת ואמרת אל-אהרן קח את-מטתך והשלך לפני-פרעה יהי לתנין: ויבא משה ואהרן אל-פרעה ויעשו כן כאשר צוה יהוה וישלך אהרן את-מטהו לפני פרעה ולפני עבדיו ויהי לתנין:

יא ויקרא גם-פרעה לחכמים ולמכשפים ויעשו גם-הם חרטומי מצרים בלהטיהם כן: יב וישליכו איש מטהו ויהיו לתנינם ויבלע מטה-אהרן את-מטותם: יג ויחזק לב פרעה ולא שמע אליהם כאשר דבר יהוה: יד ויאמר יהוה אל-משה כבד לב פרעה מאן לשלח העם: טו לך אל-פרעה בפקר הנח יצא המימה ונצבת לקראתו על-שפת היאר והמטה אשר-נהפך לנחש תקח בידך: טז ואמרת אליו יהוה אלהי העברים שלחני אליך לאמר שלח את-עמי ויעבדני במדבר והנה לא-שמעת עד-כה: יז פה אמר יהוה בזאת תדע כי אני יהוה הנח אנכי מכה | במטה אשר-בידי על-המים אשר ביאר ונהפכו לדם: יח והדגה אשר-ביאר תמות ובאש היאר ונלאו מצרים לשמות מים מן-היאר: יט ויאמר יהוה אל-משה אמר אל-אהרן קח מטתך ונטה-ידך על-מימי מצרים על-נהרותם | על-יאריתם ועל-אגמיהם ועל כל-מקוה מימיהם ויהיו-דם והיה דם בכל-ארץ מצרים ובעצים ובאבנים: כ ויעשו-כן משה ואהרן כאשר | צוה יהוה וירם במטה ויך את-המים אשר ביאר לעיני פרעה ולעיני עבדיו ויהפכו כל-המים אשר-ביאר לדם: כא והדגה אשר-ביאר מתה ויבאש היאר ולא-יכלו מצרים

~ נקודות משיחות קודש ~

ויקח עמרם את יוכבד דודתו לו לאשה (ו, ט)

הפסוק מדגיש את מעלתו של משה, שנוהד מיחוד נעלה ביותר. דהנה מבאר בחסידות, שאסורי עריות מורים על יחודים נעלים ביותר (מיחוד זעיר-אנפין ומלכות, הנקראים אך ונחות), ולכן נאסרו, כי גלוי אורות נעלים אלו בעולם עלול לגרם נזק, וכדגמת המביט בשמש ללא מגן (והאסור הוא לכלם לשוה, "תורה אחת יהיה לכם"). אך לפני מתן תורה, לפני שנאסרו יחודים אלו, אין בהם פגם למי שמוסגל לקבל אורות נעלים אלו; ואדרבה, זוהי מעלה עבורה.

(לקוטי שיחות, כרך ו עמ' 44)

שלישי כט וידבר יהוה אל-משה לאמר אני יהוה דבר אל-פרעה מלך מצרים את כל-אשר אני דבר אליך: לו ויאמר משה לפני יהוה הן אני ערל שפתים ואיך ישמע אלי פרעה: פ ז' ויאמר יהוה אל-משה ראה נתתיך אלהים לפרעה ואהרן אחיד יהיה נביאך: כ אתה תדבר את כל-אשר אצוה ואהרן אחיד ידבר אל-פרעה ושלח את-בני-ישראל מארצו: ג ואני אקשה את-לב פרעה והרביתי את-אתני ואת-מופתי בארץ מצרים: ד ולא-ישמע אלכם פרעה ונתתי את-ידי במצרים והוצאתי את-צבאתי את-עמי בני-ישראל מארץ מצרים בשפטים גדלים: ה וידעו מצרים כי-אני יהוה בנטתי את-ידי על-מצרים והוצאתי את-בני-ישראל מתוכם: ו ויעש משה ואהרן כאשר צוה יהוה אתם כן עשו: ז ומשה בן-שמנים שנה ואהרן בן-שלוש ושמנים שנה בדברם אל-פרעה: פ

~ נקודות משיחות קודש ~

ואני אקשה (ז, א)

ותפירו את גבורתי (רש"י)

יש לשאל, הרי המכות באו להעניש את המצרים ("וגם את הגוי אשר יעבדו דן אנכי"), וכן כרי שידעו שיש אלקים; ומדוע אומר שבאו גם ללמד את ישראל. ויש לומר, דהנה העולם נברא בשביל התורה ובשביל ישראל, ומוכן אפוא, שכל מארע ומארע הוא בפנימיות "בשביל ישראל". ואף כן: המשרה העקרת של המכות אמנם הייתה ביחס

מצב שבו עליו 'לשבר' ולבטל את הזולת, עד כדי 'בליעה' – העלמה מחלטת של מציאותו. אף פעלה זו דורשת שני תנאים. א. משה אהרן – מי שמשתמש בדרך זו חייב להיות חדור כל פלו באהבת ישראל, כאהרן הכהן. ב. מאמר שחזר ונעשה משה - יש לעשות זאת מתוך אפוק, כמשה דומם, ולא מתוך פנעס והתרגשות.

(לקוטי שחות, כרך כו עמ' 56)

חמישי: וסרו הצפרדעים ממך ומבתיך ומעבדיך ומעמך רק ביאר תשאננה: ה ויצא משה ואהרן מעם פרעה ויצעק משה אל-יהוה על-דבר הצפרדעים אשר-שם לפרעה: ט ויעש יהוה כדבר משה וימתו הצפרדעים מן-הבתים מן-החצרות ומן-השדות: י ויצברו אתם חמרם חמרם ותבאש הארץ: יא וירא פרעה כי היתה הרוחה והכבד את-לבו ולא שמע אלהם כאשר דבר יהוה: יב ויאמר יהוה אל-משה אמר אל-אהרן נטה את-מטהך והך את-עפר הארץ והיה לכם בכל-ארץ מצרים: יג ויעשו כן ויט אהרן את-ידו במטהו ויך את-עפר הארץ ותהי הכנם באדם ובבהמה כל-עפר הארץ היה כנם בכל-ארץ מצרים: יד ויעשו כן החרטמים בלטיהם להוציא את-הכנם ולא יכלו ותהי הכנם באדם ובבהמה: טו ויאמרו החרטמים אל-פרעה אצבע אלהים הוא ויחזק לב-פרעה ולא-שמע אלהם כאשר דבר יהוה: טז ויאמר יהוה אל-משה השכם בפקר והתיצל לפני פרעה הגה יוצא המומה ואמרת אליו כה אמר יהוה שלח עמי ויעבדני: יז כי אם-אינד משלח את-עמי הנני משליח בך ובעבדיך ובעמך ובבתיך את-הערב ומלאו בתי מצרים את-הערב וגם האדמה אשר-הם עליה: יח והפליתי ביום ההוא את-ארץ גשן אשר עמי עמד עליה לבלתי היות-שם ערב למען תדע כי אני יהוה בקרב הארץ:

לשנות מים מן-היאר והי הדם בכל-ארץ מצרים: כ ויעשו כן חרטמי מצרים בלטיהם ויחזק לב-פרעה ולא-שמע אלהם כאשר דבר יהוה: כא ויפן פרעה ויבא אל-ביתו ולא-שת לבו גם-לזאת: כב ויחפרו כל-מצרים סביבת היאר מים לשנות כי לא יכלו לשנות ממימי היאר: כג וימלא שבעת ימים אחרי הבות-יהוה את-היאר: כד ויאמר יהוה אל-משה בא אל-פרעה ואמרת אליו כה אמר יהוה שלח את-עמי ויעבדני: כה ואם-מאן אתה לשלח הנה אנכי נגף את-פלג-גבולך בצפרדעים: כו ושרץ היאר צפרדעים ועלו ובאו בביתך ובחדר משכבך ועל-מטתך ובבית עבדיך ובעמך ובתנוריד ובמשארותיך: כז ובכה ובעמך ובכל-עבדיך יעלו הצפרדעים: כח ויאמר יהוה אל-משה אמר אל-אהרן נטה את-ידך במטהך על-הנהרות על-היארים ועל-האגמים והעל את-הצפרדעים על-ארץ מצרים: כט ויט אהרן את-ידו על מימי מצרים ותעל הצפרדע ותכס את-ארץ מצרים: ל ויעשו כן החרטמים בלטיהם ויעלו את-הצפרדעים על-ארץ מצרים: לא ויקרא פרעה למשה ולאהרן ויאמר העתירו אל-יהוה ויסר הצפרדעים מפני ומעמי ואשלחה את-העם ויזבחו ליהוה: לב ויאמר משה לפרעה התפאר עלי למתי א אעתיר לך ולעבדיך ולעמך להכרית הצפרדעים ממך ומבתיך רק ביאר תשאננה: לג ויאמר למחר ויאמר כדברך למען תדע כי-אין ביהוה אלהינו:

~ נקודות משיחות קודש ~
 ויבלע משה אהרן (י, יב)
 מאמר שחזר ונעשה משה (רש"י)
 כאשר יהודי עוסק בהשפעה על יהודי אחר, יש לפעמים

~ נקודות משיחות קודש ~

כי אני ה' בקרב הארץ (ח, יח)

לפעמים פוגשים יהודי שגלוי ובחינוניות הוא ירוד בתכלית, "בקרב הארץ". מלמדנו שם פרשתנו, 'וארא', הפולל את כל עניני הפרשה: לא זו בלבד שנתן לקרבו לתורה, ואף לפנימיות התורה, אלא אפשר לפעל שיהיה אצלו בחינת ראיה, כאלו רואה את עניני התורה בעיניו ממש.

(לקוטי שיחות, כרך כו עמ' 317)

כָּבֵד מְאֹד: - וְהַפְלָה יְהוָה בֵּין מִקְנֵה יִשְׂרָאֵל וּבֵין מִקְנֵה מִצְרַיִם וְלֹא יָמוּת מִכָּל־לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל דְּבָר: הַיְשָׁם יְהוָה מוֹעֵד לֵאמֹר מָחָר יַעֲשֶׂה יְהוָה הַדְּבָר הַזֶּה בְּאַרְצִי: וַיַּעַשׂ יְהוָה אֶת־הַדְּבָר הַזֶּה מִמַּחֲרֵת וַיָּמָת כָּל מִקְנֵה מִצְרַיִם וּמִמִּקְנֵה בְנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא־מָת אֶחָד: וַיִּשְׁלַח פְּרֹעֶה וְהִנֵּה לֹא־מָת מִמִּקְנֵה יִשְׂרָאֵל עַד־אֶחָד וַיִּכְבֵּד לֵב פְּרֹעֶה וְלֹא שָׁלַח אֶת־הָעַם: פ הַיְאֹמֵר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן קָחוּ לָכֶם מִלֵּא חַפְנֵיכֶם פִּיחַ כִּבְשָׁן וְזֶרְקוּ מֹשֶׁה הַשְּׂמִימָה לְעֵינֵי פְרֹעֶה: וְהָיָה לְאַזְכָּק עַל כָּל־אַרְצֵי מִצְרַיִם וְהָיָה עַל־הָאָדָם וְעַל־הַבְּהֵמָה לִשְׁחִין פֶּרַח אֲבַעֲבַעַת בְּכָל־אַרְצֵי מִצְרַיִם: וַיִּקְחוּ אֶת־פִּיחַ הַכִּבְשָׁן וַיַּעֲמְדוּ לִפְנֵי פְרֹעֶה וַיִּזְרַק אֹתוֹ מֹשֶׁה הַשְּׂמִימָה וְהָיָה שְׁחִין אֲבַעֲבַעַת פֶּרַח בָּאָדָם וּבַבְּהֵמָה: וְלֹא־יָכְלוּ הַחֲרָטְמִים לַעֲמֹד לִפְנֵי מֹשֶׁה מִפְּנֵי הַשְּׁחִין כִּי־הָיָה הַשְּׁחִין בְּחֲרָטְמָם וּבְכָל־מִצְרַיִם: וַיַּחֲזֹק יְהוָה אֶת־לֵב פְּרֹעֶה וְלֹא שָׁמַע אֲלֵהֶם כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה: ס הַיְאֹמֵר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה הַשֹּׁכֵם בְּפָקֵד וְהַתְּיַצֵּב לִפְנֵי פְרֹעֶה וְאָמַרְתָּ אֵלָיו כֹּה־אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי הָעִבְרִים שְׁלַח אֶת־עַמִּי וַיַּעֲבֹדֵנִי: ז כִּי א בְּפַעַם הַזֹּאת אֲנִי שְׁלַח אֶת־כָּל־מִגְפְּתֵי אֶל־לִפְךָ וּבַעֲבָדֶיךָ וּבַעֲמֻדְךָ בַּעֲבוּר תִּדְעַ כִּי אִין כְּמוֹנֵי בְּכָל־הָאָרֶץ: ח כִּי עַתָּה שְׁלַחְתִּי אֶת־יָדִי וְאָדָּה אֹתְךָ וְאֶת־עַמֻּדְךָ בַּדְּבָר וְתִפְחַד מִן־הָאָרֶץ: ט וְאוֹלָם בַּעֲבוּר זֹאת הַעַמֻּדִיךָ בַּעֲבוּר הָרֵאֲתֶךָ אֶת־כַּחֲצֵי וְלִמְעַן סַפֵּר שְׁמִי בְּכָל־הָאָרֶץ:

~ נקודות משיחות קודש ~

ויכבד לב פרעה (ט, טז)

לפעמים מגרה האדם את יצור־הרע יותר ממה שהיצור רוצה מצד עצמו. אפילו השכל של הנפש הבקמית אומר שהוא עושה שטות ומזיק לעצמו, אכל מצד הכבדות של הפרעה שבלבו הוא מגרה את יצור־הרע גם כאשר היצור

שישי וְשִׁמְתִי פֶדֶת בֵּין עַמִּי וּבֵין עַמֻּד לְמַחֵר יְהוָה הָאֵת הַזֶּה: ז וַיַּעַשׂ יְהוָה כֵּן וַיִּכְאֵל עָרֵב כָּבֵד בֵּיתָה פְרֹעֶה וּבֵית עַבְדָּיו וּבְכָל־אַרְצֵי מִצְרַיִם תִּשְׁחַת הָאָרֶץ מִפְּנֵי הָעָרֵב: ח וַיִּקְרָא פְרֹעֶה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן וַיֹּאמְרוּ לָכֹו זָכְחוּ לֵאלֹהֵיכֶם בְּאַרְצִי: ט וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לֹא נָכוֹן לַעֲשׂוֹת כֵּן כִּי תוֹעֲבַת מִצְרַיִם נִזְבַּח לַיהוָה אֱלֹהֵינוּ הֵן נִזְבַּח אֶת־תוֹעֲבַת מִצְרַיִם לְעֵינֵיהֶם וְלֹא יִסְקְלֵנוּ: י דַּרְךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים גָּלַד בְּמִדְבָּר וּבְחִנּוּ לַיהוָה אֱלֹהֵינוּ כַּאֲשֶׁר יֹאמֶר אֱלֹהֵינוּ: יא וַיֹּאמֶר פְּרֹעֶה אֲנֹכִי אֲשַׁלַּח אֶתְכֶם וּזְבַחְתֶּם לַיהוָה אֱלֹהֵיכֶם בְּמִדְבָּר רַק הֲרַחֵק לֹא־תִרְחִיקוּ לִלְכַת הַעֲתִירוּ בַּעֲדַי: יב וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה הִנֵּה אֲנֹכִי יוֹצֵא מֵעַמֻּדְךָ וְהַעֲתִרְתִּי אֶל־יְהוָה וְסָר הָעָרֵב מִפְּרֹעֶה מֵעַבְדָּיו וּמֵעַמּוֹ מָחָר רַק אֶל־יִפֶּה פְרֹעֶה הַתֵּל לְבִלְתִּי שְׁלַח אֶת־הָעַם לִזְבַּח לַיהוָה: יג וַיִּצְא מֹשֶׁה מֵעַם פְּרֹעֶה וַיַּעֲתֵר אֶל־יְהוָה: יד וַיַּעַשׂ יְהוָה כַּדְּבָר מֹשֶׁה וַיִּסַּר הָעָרֵב מִפְּרֹעֶה מֵעַבְדָּיו וּמֵעַמּוֹ לֹא נִשְׁאַר אֶחָד: טו וַיִּכְבֵּד פְּרֹעֶה אֶת־לִבּוֹ גַם בְּפַעַם הַזֹּאת וְלֹא שָׁלַח אֶת־הָעַם: טז הַיְאֹמֵר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה בֹּא אֶל־פְּרֹעֶה וּדְבַרְתָּ אֵלָיו כֹּה־אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי הָעִבְרִים שְׁלַח אֶת־עַמִּי וַיַּעֲבֹדֵנִי: יז כִּי אִם־מָאֵן אַתָּה לְשַׁלַּח וְעוֹדֶךָ מַחֲזִיק בָּם: יח הִנֵּה יַד־יְהוָה הַזֹּאת בְּמִקְנֶדְךָ אֲשֶׁר בַּשָּׂדֶה בְּסוּסִים בְּחֲמֹרִים בְּגַמְלִים בְּפָקֵד וּבְצֵאֵן דְּבָר

מצד עצמו אינו חפץ בקד. וכפי שאנו רואים, שלפנינו אדם אינו עומד בנסיון והוא ממלא את תאוותו, ולאחר מכן יש לו רגש של הפך שביעות רצון, כיון שאפלו הצר אינו מרצה מקד ששמעו אליי.

(תורת מנחם, כרך כב עמ' 44)

שביעי ה' עוֹדֶךָ מִסְתּוֹלֵל בְּעַמִּי לְבַלְתִּי שְׁלַח־מִמֶּנִּי הַגִּנִּי מִמִּטְוֵי פַעַת מִחֵר בְּרַד כְּבֵד מְאֹד אֲשֶׁר לֹא־הָיָה כְּמֹהוּ בְּמִצְרַיִם לְמִן־הַיּוֹם הַזֶּה וְעַד־עַתָּה: י ועַתָּה שְׁלַח הַעֲזוֹ אֶת־מִקְנֶךָ וְאֵת כָּל־אֲשֶׁר לָךְ בַּשָּׂדֶה כָּל־הָאֲדָמָה וְהַבְּהֵמָה אֲשֶׁר־יִמְצָא בַּשָּׂדֶה וְלֹא יֵאָסֵף הַפִּיֶתָה וְיֵרַד עֲלֵהֶם הַבְּרַד וְמָתוּ: כ הִירָא אֶת־דְּבַר יְהוָה מֵעַבְדֶּי פְרַעֲה הַגִּים אֶת־עַבְדָּיו וְאֶת־מִקְנֵהוּ אֶל־הַתְּבַתִּים: כג וְאֲשֶׁר לֹא־שָׂם לְבוֹ אֶל־דְּבַר יְהוָה וַיַּעֲזֹב אֶת־עַבְדָּיו וְאֶת־מִקְנֵהוּ בַּשָּׂדֶה: פ כב וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה גַּמָּה אֶת־יָדְךָ עַל־הַשָּׁמַיִם וְהִי בְרַד בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם עַל־הָאֲדָמָה וְעַל־הַבְּהֵמָה וְעַל כָּל־עֶשֶׂב הַשָּׂדֶה בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם: כד וַיֵּט מֹשֶׁה אֶת־מַטְּהוֹ עַל־הַשָּׁמַיִם וַיְהִי נָתַן קָלָת וּבָרַד וְתַהֲלֹךְ־אֵשׁ אֶרֶץ וַיִּמְטַר יְהוָה בְּרַד עַל־אֶרֶץ מִצְרַיִם: כה וְהִי בְרַד וְאֵשׁ מִתְּלַקַּחַת בְּתוֹךְ הַבְּרַד כְּבֵד מְאֹד אֲשֶׁר לֹא־הָיָה כְּמֹהוּ בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם מֵאִזְ הָיְתָה לְגֹי: כו וַיֵּךְ הַבְּרַד בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם אֶת כָּל־אֲשֶׁר בַּשָּׂדֶה מֵאֲדָמָה וְעַד־בְּהֵמָה וְאֵת כָּל־עֶשֶׂב הַשָּׂדֶה הַכֹּהֵה הַבְּרַד וְאֶת־כָּל־עֵץ הַשָּׂדֶה שָׁבַר: כז רַק בְּאֶרֶץ גֹּשֶׁן אֲשֶׁר־שָׂם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא הָיָה בְּרַד: כח וַיִּשְׁלַח פְּרַעֲה וַיִּקְרָא לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים חַטָּאתִי הִפָּעַם יְהוָה הַצַּדִּיק וְאֲנִי וְעַמִּי הָרָשָׁעִים: כט הַעֲתִירוּ אֶל־יְהוָה וְרַב מֵהָיָה קָלָת אֱלֹהִים וּבְרַד וְאֲשַׁלַּח אֶתְכֶם וְלֹא תִסְפּוּן לַעֲמֹד: לו וַיֹּאמֶר אֱלֹהֵי מֹשֶׁה בְּצַאתִי אֶת־הָעִיר לֹא יִהְיֶה־עוֹד לְמַעַן תִּדַּע כִּי לִיהוָה הָאֶרֶץ: לו וְאַתָּה וְעַבְדֶּיךָ יִדְעֵתִי כִּי טָרַם תִּירְאוּן מִפְּנֵי

יְהוָה אֱלֹהִים: לא וְהַפְּשַׁתָּה וְהִשְׁעַרְתָּ נִפְתָּה כִּי הִשְׁעַרְתָּ אֲבוֹב וְהַפְּשַׁתָּה גְבַעַל: לב וְהַחֲטִיָּה וְהַכַּסְּמַת לֹא נָפוּ כִּי אֶפִּילַת הַנֶּה: לד וַיֵּצֵא מֹשֶׁה מֵעַם פְּרַעֲה אֶת־הָעִיר וַיִּפְרֹשׁ כַּפְּיוֹ אֶל־יְהוָה וַיַּחְדְּלוּ הַקָּלוֹת וְהַבְּרַד וּמִטְרַר לֹא־נָתַד אֶרֶץ־הָ: לה וַיִּרְא פְּרַעֲה כִּי־חָדַל הַמִּטְרַר וְהַבְּרַד וְהַקָּלָת וַיִּסַּף לַחֲטֹא וַיִּכְבַּד לְבוֹ הוּא וְעַבְדָּיו: לו וַיַּחֲזֹק לֵב פְּרַעֲה וְלֹא שָׁלַח אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר

יְהוָה בְּיַד־מֹשֶׁה: פפפ

חצי קריש

וְתַגְדֵּל וְיִתְקַדֵּשׁ שְׁמוֹה רַבָּא. אמן בְּעֵלְמָא דִּי בְרָא כְרַעוּתָה וַיִּמְלִיךְ מְלֻכוּתָה, וַיִּצְמַח פּוּרְקָנָה וַיִּקְרַב מְשִׁיחָה. אמן בְּחַיִּיבוֹן וּבְיוֹמִיבוֹן וּבְחַיִּי דְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל, בְּעַגְלָא וּבְזִמְן קָרִיב וְאִמְרוּ אָמֵן: אמן יְהֵא שְׂמוֹה רַבָּא מְבָרַךְ לְעָלַם וּלְעָלְמֵי עָלְמַיָּא. יְהַבְרַד: יְהֵא שְׂמוֹה רַבָּא מְבָרַךְ לְעָלַם וּלְעָלְמֵי עָלְמַיָּא. וְהַבְּרַד, וְהַשְׁתַּבַּח, וְהַתְּפַאֵר, וְהַתְּרוֹמֵם, וְהַתְּנַשֵּׂא, וְהַתְּהַדָּר, וְהַתְּעַלָּה, וְהַתְּהַלָּל, שְׂמוֹה דְקַדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. אמן לְעֵלָא מִן כָּל בְּרַכְתָּא וְשִׁירְתָּא, תְּשַׁבְּחָתָא וְנַחְמָתָא, דְאִמְרוּן בְּעֵלְמָא, וְאִמְרוּ אָמֵן: אמן

קכ"א פסוקים, גיבעו"ל סימן. יעיא"ל סימן.

נקודות משיחות קודש ~

וְאֵשׁ מִתְּלַקַּחַת בְּתוֹךְ הַבְּרַד (ט. כד)

בְּרַד - רומז לאדם שהוא קר בתכלית כלפי הוולת ואין השני נוגע לו כלל. אש מתלקחת בתוך הברד - סבת קרירות זו ופנימיותה היא, היותו חם בתכלית כלפי עצמו. האש של אהבת עצמו גורם לו להיות שקוע בעצמו עד שאין לו מקום לזולת.

(רשימות, חוברת כו עמ' 10)

מִפְטִיר: לד וַיֵּצֵא מֹשֶׁה מֵעַם פְּרַעֲה אֶת־הָעִיר וַיִּפְרֹשׁ כַּפְּיוֹ אֶל־יְהוָה וַיַּחְדְּלוּ הַקָּלוֹת וְהַבְּרַד וּמִטְרַר לֹא־נָתַד אֶרֶץ־הָ: לה וַיִּרְא פְּרַעֲה כִּי־חָדַל הַמִּטְרַר וְהַבְּרַד וְהַקָּלָת וַיִּסַּף לַחֲטֹא וַיִּכְבַּד לְבוֹ הוּא וְעַבְדָּיו: לו וַיַּחֲזֹק לֵב פְּרַעֲה וְלֹא שָׁלַח אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה בְּיַד־מֹשֶׁה: פפפ

רעג בעת הגבחה הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבחה הספר תורה, ויאמר:

וְזֹאת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר־שָׂם מֹשֶׁה לְפָנָי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

עֵינַיִים הֵיא לְמַחְזִיקִים בָּהּ, וְתִמְכִיךָ מֵאֲשֶׁר. דְּרָכֶיךָ דְרָכֵי־נַעַם, וְכָל־נְתִיבְתֶיךָ שְׁלוֹם. אַרְךְ יָמִים בַּיּוֹמָהּ, בְּשִׂמְאֹלָה עֵשֶׂר וְכָבוֹד. וַיַּחֲפֹץ לְמַעַן צִדְקוֹ, וַיְגַדִּיל תּוֹרָה וַיֹּאדִיר: מדייקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. * האבנט חוגרים בתחילת שלישי התחתון של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפניה

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בַּנְּבִיאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדַבְרֵיהֶם הַנּוֹאמְרִים בְּאַמַּת בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַפוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבְמֹשֶׁה עַבְדּוֹ וּבִישְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבַנְּבִיאֵי הָאֱמֶת וְצִדֵּק:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים לזוהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר). שולחן ערוך אדמו"ר הו"ק, חלק ב סימן רפד סעיף יא

עטרת מרים

כַּה בְּהֵאמֵר אֲדַנִּי יְהוָה בְּקִבְצֵי | אֶת־בֵּית יִשְׂרָאֵל מִן־הָעַמִּים אֲשֶׁר נִפְצוּ בָם וּנְקַדְשִׁי אֶתְּךָ מְקוֹדֵשׁ בָּם עַל יְדֵיהֶם לְעֵינֵי הַגּוֹיִם בְּאוֹתוֹת וּמוֹפְתִים שְׂאֵעֶשֶׂה אִז עִם בֵּית יִשְׂרָאֵל וְיִשְׁבּוּ עַל־אֲדָמְתָם אֲשֶׁר נָתַתִּי לְעַבְדֵי לְיַעֲקֹב: כּו וְיִשְׁבּוּ עָלֶיהָ לְבָטָח כִּי לֹא יִמָּצֵא עוֹד מִי וְרַע לָהֶם וּבְנֵי בָתָיִם וְנִמְעָנוּ כְרָמִים וְיִשְׁבּוּ לְבָטָח בְּעִשׂוֹתֵי שְׂפָטִים כָּל־הַשָּׂאֲטִים הַמְּצַרִּים אֹתָם מִסְכִּיבוֹתָם וַיִּדְעוּ כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם הַעֹשֶׂה מִשְׁפָּטִים מִיַּד הַכְּבָלִים: א בְּשָׁנָה הַעֲשִׂרִית לְגִלּוֹת יְהוֹכֵן וּמַלְכוּת צִדְקָהּ בְּעִשְׂרֵי בַחֲדָשׁ הָעֲשִׂירִי בְּשָׁנִים עָשָׂר לַחֲדָשׁ הָיָה דְבַר־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר: ב בֶּן־אָדָם שִׁים פְּנִיד עַל־פְּרַעַה מֶלֶךְ מִצְרַיִם וְהִנְבֵּא עָלָיו וְעַל עַדְתּוֹ מִצְרַיִם כֹּלָה: ג דַּבֵּר וְאָמַרְתָּ כֹּה־אָמַר | אֲדַנִּי יְהוָה הִנְנִי

הפטרה לפרשת וארא לקריאה בציבור

ולשמו"ת ביחזקאל פרק כח

כַּה בְּהֵאמֵר אֲדַנִּי יְהוָה בְּקִבְצֵי |

אֶת־בֵּית יִשְׂרָאֵל מִן־הָעַמִּים אֲשֶׁר נִפְצוּ

בָּם וּנְקַדְשִׁי בָם לְעֵינֵי הַגּוֹיִם וְיִשְׁבּוּ

עַל־אֲדָמְתָם אֲשֶׁר נָתַתִּי לְעַבְדֵי לְיַעֲקֹב: כּו וְיִשְׁבּוּ עָלֶיהָ לְבָטָח

וּבְנֵי בָתָיִם וְנִמְעָנוּ כְרָמִים וְיִשְׁבּוּ לְבָטָח בְּעִשׂוֹתֵי שְׂפָטִים כָּל־

הַשָּׂאֲטִים אֹתָם מִסְכִּיבוֹתָם וַיִּדְעוּ כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם: כט

א בְּשָׁנָה הַעֲשִׂרִית בְּעִשְׂרֵי בְּשָׁנִים עָשָׂר לַחֲדָשׁ הָיָה דְבַר־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר: ב בֶּן־אָדָם שִׁים פְּנִיד עַל־פְּרַעַה מֶלֶךְ מִצְרַיִם וְהִנְבֵּא עָלָיו וְעַל־מִצְרַיִם כֹּלָה: ג דַּבֵּר וְאָמַרְתָּ

שי למורה

כַּה) וּנְקַדְשִׁי בָם, אֶתְּךָ מְקוֹדֵשׁ עַל יְדֵיהֶם, בְּאוֹתוֹת וּמוֹפְתִים שְׂאֵעֶשֶׂה אִז. כו) הַשָּׂאֲטִים אֹתָם, הַבּוֹזִיִּים אֹתָם. א) בְּשָׁנָה הַעֲשִׂרִית, לְמַלְכוּת צִדְקָהּ. בְּעִשְׂרֵי, בַחֲדָשׁ הָעֲשִׂירִי (טבת). ג) הַתְּנִינִים, כְּמוֹ הַתְּנִינִי. וְלִפִּי שֶׁכֵּל גְּדֻלַּת מִצְרַיִם וְכָל

השבע שבת הוא על ידי יאורי גילום, לפיכך המשיל את מלכה להנין, ואת עמה לדנת יאור. לי יארי, היאור הוא לי להשקות את שדותי, ואין לי צורך במטר השמים. ואני עשיתני, אני גדלתי ורוממתי את עצמי, בחקמתי ובפועל ידי. (ד) חחים, חפז שצדים בהן את הדגים, על ידי זה שהן נתקעות בלתי תדג בנסותו לבלע את המזון ששמים בהן. והדבקתי דנת יאריך וגו', כלומר, אתן בלב כל גבוריך לצאת עמך למלחמה, ויפלו בלם. (ה) ונטשתיך המדברה, אפור אותך במדבר. ובשם שהדגים כשפאים ליבשה הם מתים, כך יבשה אותו ואת עמו מן העולם. (ו) משענת קנה, קנה זה שהוא רך ואינו סומך את המשען עליו. (ז) תרוץ, תהיה רצוץ. ובקעת להם כל בתי, חדיגי השברים של הקנה ודקרו ויבקעו להם את הכתפים. והעמדת להם כל מתנים, כיון שחשבר, וצטרפו לחזק את המתנים ולעמוד בעצמם כפי פח מתניהם. (י) חרב שממה, חרבן של שממון. ממגדל סונה, שם מקום הוא בתחלת גבול

עליך אלחם עמך פרעה מלך מצרים המהפאר שבחו כמו התנים הגדול הרבץ בתוך יארו ותמצרים היו מאמינים שיש בו אלהות, ואשר אמר לי יארי להשקות שדותי ואין לי צורך במטר השמים ואני עשיתני רוממתי את עצמי בחקמתי ובפועל ידי: ד ונתתי חחים בלתי תדג להעלותו מן המים בלתי תדג והדבקתי אדבוק דנת יאריך בקשקשתיך והעליתך מתוך יאריך ואת כל דנת יאריך בקשקשתיך תדבק כי בנפול השר יפול כל העם: מצרים נחרבה כמה פעמים, ופרעה היה מושל תחילה עד נהר פרת, והכהו נבוכדנצר במלוד והוכיחו פמבא במלכים ב כ"ה, וכן בשנה הרביעית ליהויקים הבהו בכרמלש פמבא ברמניהו מ"ו, ואחר כך יצא שלישי בעת שצרו על ירושלים ושב לארצו (ירמיה ל"א), וכל זה היה חוץ לארצו, ועל זה אמר במשל שימת חחים בלתי - כמו שמושבים הדג הגדול בחחים שלא בראו, כי אז יצא ממצרים בהכרח על פי גזרת ה' להענישו: ה ונטשתיך אפור אותך המדברה אותך ואת כל דנת יאריך ששמה ברא לא יהיו עלי פני השדה תפול חרב, שיכלה אותו ואת עמו, גם לא תאסף אל הקבר וגם ולא תקבץ פי לחית הארץ ולעוף השמים נתתיך לאכלה: ו וידעו בלתי ישיבי מצרים כי אני יהיה הנאמן לשלם גמול יען היותם משענת קנה חלשה לבית ישראל: ז בתפושם בעת אחו בך בכף תרוץ משברת ובקעת להם על ידי השברים כל בתיך כי נקסו בתיך ובהשענם עליך על המשענת הוא כפוף מעט תשבר ובהשבר המשענת והעמדת להם כל מתנים יעמוד מלהכפה להיות עומדים וקופים בדרך עמידה בלי משענת כי לא תסמוך עוד עלי: ח עת צר מלך בבל על ירושלים ושעמו כי חיל פרעה יצא ממצרים ונתחלף ועל ידי זה נבקע להם הכתף, כי הוצרכו לחת כמזגם שחזר למלך מצרים (כמו שנאמר (ישעיה ל') ישאו על בתיך צירים חיליהם וכו' לא לעור וכו' כי לבושת וכו'), ואחר כך נשענו עליו והוצרכו לעמוד על מתניהם ולהלחם בעצמם, והגליהם כבר עופו ונקשלו: ט לכן בא עליהם נבוכדנצר אל ארצם, וזה היה אחר החורבן ועל זה אמר אומר אדני יהוה הנני מביא עליך חרב והכרתי מן אדם ובהמה: ט והיתה ארץ מצרים לשממה וחרפה וידעו כי אני יהוה הנאמן לשלם גמול. יען אמר פרעה יאר לי לצרפי להשקות שדותי ואני גדלתי ורוממתי את עצמי בחקמתי ובפועל ידי: עתה באר חורבן שלישי כללי ליהוה למצרים, שנה היה בשנת כ"ו למלכות נבוכדנצר, שמונת שנים אחר החורבן ששבר נשא עונו מה שלא עור לבני ישראל. רק היה מספה אחרת, וען אמר יאר לי ואני עשיתי - שעדון היה מיחס כל חסו אל היאור ואל עצמו שאמר שיש בו פח אלהות, כי גם אחר המפה הנקברת שהחריב קצת מארצו עדיו לא נבטלה מלכות מצרים מכל וכל: י לכן הנני אליך אלחם עמך ואל ועם יאריך ונתתי את ארץ מצרים לחרבות חרב שממה חורבן גדול מאד, יותר משה שפתיב למעלה שממה וחרבה, וכן יהיה כולל כל הארץ

בה אמר | אדני יהוה הנני עליך פרעה מלך מצרים התנים הגדול הרבץ בתוך יארו אשר אמר לי יארי ואני עשיתני: ד ונתתי חחים בלתי תדג והדבקתי דנת יאריך בקשקשתיך והעליתך מתוך יאריך ואת כל דנת יאריך בקשקשתיך תדבק: ה ונטשתיך המדברה אותך ואת כל דנת יאריך על פני השדה תפול לא תאסף ולא תקבץ לחית הארץ ולעוף השמים נתתיך לאכלה: ו וידעו בלתי ישיבי מצרים כי אני יהוה יען היותם משענת קנה לבית ישראל: ז בתפושם בך בכף תרוץ ובקעת להם כל בתיך ובהשענם עליך תשבר והעמדת להם כל מתנים: ח לכן פה אמר אדני יהוה הנני מביא עליך חרב והכרתי מן אדם ובהמה: ט והיתה ארץ מצרים לשממה וחרפה וידעו כי אני יהוה יען אמר יאר לי ואני עשיתי: י לכן הנני אליך ואל יאריך ונתתי את ארץ מצרים לחרבות חרב שממה ממגדל סונה ועד-

המשענת הוא כפוף מעט תשבר ובהשבר המשענת והעמדת להם כל מתנים יעמוד מלהכפה להיות עומדים וקופים בדרך עמידה בלי משענת כי לא תסמוך עוד עלי: ח עת צר מלך בבל על ירושלים ושעמו כי חיל פרעה יצא ממצרים ונתחלף ועל ידי זה נבקע להם הכתף, כי הוצרכו לחת כמזגם שחזר למלך מצרים (כמו שנאמר (ישעיה ל') ישאו על בתיך צירים חיליהם וכו' לא לעור וכו' כי לבושת וכו'), ואחר כך נשענו עליו והוצרכו לעמוד על מתניהם ולהלחם בעצמם, והגליהם כבר עופו ונקשלו: ח לכן בא עליהם נבוכדנצר אל ארצם, וזה היה אחר החורבן ועל זה אמר אומר אדני יהוה הנני מביא עליך חרב והכרתי מן אדם ובהמה: ט והיתה ארץ מצרים לשממה וחרפה וידעו כי אני יהוה הנאמן לשלם גמול. יען אמר פרעה יאר לי לצרפי להשקות שדותי ואני גדלתי ורוממתי את עצמי בחקמתי ובפועל ידי: עתה באר חורבן שלישי כללי ליהוה למצרים, שנה היה בשנת כ"ו למלכות נבוכדנצר, שמונת שנים אחר החורבן ששבר נשא עונו מה שלא עור לבני ישראל. רק היה מספה אחרת, וען אמר יאר לי ואני עשיתי - שעדון היה מיחס כל חסו אל היאור ואל עצמו שאמר שיש בו פח אלהות, כי גם אחר המפה הנקברת שהחריב קצת מארצו עדיו לא נבטלה מלכות מצרים מכל וכל: י לכן הנני אליך אלחם עמך ואל ועם יאריך ונתתי את ארץ מצרים לחרבות חרב שממה חורבן גדול מאד, יותר משה שפתיב למעלה שממה וחרבה, וכן יהיה כולל כל הארץ

המשענת הוא כפוף מעט תשבר ובהשבר המשענת והעמדת להם כל מתנים יעמוד מלהכפה להיות עומדים וקופים בדרך עמידה בלי משענת כי לא תסמוך עוד עלי: ח עת צר מלך בבל על ירושלים ושעמו כי חיל פרעה יצא ממצרים ונתחלף ועל ידי זה נבקע להם הכתף, כי הוצרכו לחת כמזגם שחזר למלך מצרים (כמו שנאמר (ישעיה ל') ישאו על בתיך צירים חיליהם וכו' לא לעור וכו' כי לבושת וכו'), ואחר כך נשענו עליו והוצרכו לעמוד על מתניהם ולהלחם בעצמם, והגליהם כבר עופו ונקשלו: ח לכן בא עליהם נבוכדנצר אל ארצם, וזה היה אחר החורבן ועל זה אמר אומר אדני יהוה הנני מביא עליך חרב והכרתי מן אדם ובהמה: ט והיתה ארץ מצרים לשממה וחרפה וידעו כי אני יהוה הנאמן לשלם גמול. יען אמר פרעה יאר לי לצרפי להשקות שדותי ואני גדלתי ורוממתי את עצמי בחקמתי ובפועל ידי: עתה באר חורבן שלישי כללי ליהוה למצרים, שנה היה בשנת כ"ו למלכות נבוכדנצר, שמונת שנים אחר החורבן ששבר נשא עונו מה שלא עור לבני ישראל. רק היה מספה אחרת, וען אמר יאר לי ואני עשיתי - שעדון היה מיחס כל חסו אל היאור ואל עצמו שאמר שיש בו פח אלהות, כי גם אחר המפה הנקברת שהחריב קצת מארצו עדיו לא נבטלה מלכות מצרים מכל וכל: י לכן הנני אליך אלחם עמך ואל ועם יאריך ונתתי את ארץ מצרים לחרבות חרב שממה חורבן גדול מאד, יותר משה שפתיב למעלה שממה וחרבה, וכן יהיה כולל כל הארץ

המשענת הוא כפוף מעט תשבר ובהשבר המשענת והעמדת להם כל מתנים יעמוד מלהכפה להיות עומדים וקופים בדרך עמידה בלי משענת כי לא תסמוך עוד עלי: ח עת צר מלך בבל על ירושלים ושעמו כי חיל פרעה יצא ממצרים ונתחלף ועל ידי זה נבקע להם הכתף, כי הוצרכו לחת כמזגם שחזר למלך מצרים (כמו שנאמר (ישעיה ל') ישאו על בתיך צירים חיליהם וכו' לא לעור וכו' כי לבושת וכו'), ואחר כך נשענו עליו והוצרכו לעמוד על מתניהם ולהלחם בעצמם, והגליהם כבר עופו ונקשלו: ח לכן בא עליהם נבוכדנצר אל ארצם, וזה היה אחר החורבן ועל זה אמר אומר אדני יהוה הנני מביא עליך חרב והכרתי מן אדם ובהמה: ט והיתה ארץ מצרים לשממה וחרפה וידעו כי אני יהוה הנאמן לשלם גמול. יען אמר פרעה יאר לי לצרפי להשקות שדותי ואני גדלתי ורוממתי את עצמי בחקמתי ובפועל ידי: עתה באר חורבן שלישי כללי ליהוה למצרים, שנה היה בשנת כ"ו למלכות נבוכדנצר, שמונת שנים אחר החורבן ששבר נשא עונו מה שלא עור לבני ישראל. רק היה מספה אחרת, וען אמר יאר לי ואני עשיתי - שעדון היה מיחס כל חסו אל היאור ואל עצמו שאמר שיש בו פח אלהות, כי גם אחר המפה הנקברת שהחריב קצת מארצו עדיו לא נבטלה מלכות מצרים מכל וכל: י לכן הנני אליך אלחם עמך ואל ועם יאריך ונתתי את ארץ מצרים לחרבות חרב שממה חורבן גדול מאד, יותר משה שפתיב למעלה שממה וחרבה, וכן יהיה כולל כל הארץ

מצרים. יא) ולא תשב, ולא תהיה מושבת. יד) ארץ פתרום, שם מקום מצרים, וכאן הוא פנוי למצרים. מכורתם, מולדתם. טז) למבטח מזכיר עון, לכפחון המזכיר עון ישראל במה שהיו פונים אחריהם ולא כפחו בה. יז) בעשרים ושבע שנה, למלכות נבוכדנצר (כך כתוב ב"סדר עוקם").

ממגדל סוגה ועד־גבול פוש: יא לא תעבר־בה רגל אדם ורגל בהמה לא תעבר־בה במצרים, מגדל השקמון ולא תשב לא תהיה מושבת באנשים ארבעים שנה: יב ונתתי את־ארץ מצרים שממה בתוך | ארצות נשמות ששם הארצות סביבותיה תהינה נשמות ועריה

בתוך ערים מחרבות של השכנים תהיון שממה ארבעים שנה והפצתי את־מצרים בגוים כי הפלטים והשרדים משם לא יתושבו במקום אחר במדינה אחרת רק יפצו בין הגוים כי וזריתם בארצות:

יג כי כה אמר אדני יהוה מלך מסוף ארבעים שנה ולא בתוך הזמן אקבץ את־מצרים מן־העמים אשר־נפצו שמה: מצרים נהרבה בשנת כ"ו לנבוכדנצר והוא מלך המש וארבעים שנה, נשארו י"ח למלכותו, ואחריו מלך אויל מרודך כ"ב שנה, הם ארבעים שנה, כי בשנת א' לכל־שאר נאמרה נבואת פרס לדניאל, ופאו התחילו הגולים לשוב בימי מלך פרס, והתחילו להקמין. יד ושבתל את־שבות בני השבי של מצרים פרשיון מלך פרס והשבתי אתם ארץ פתרום הוא מארץ מצרים על־ארץ מכורתם מגורתם והיו שם ממלכה שפלה: מוזמן משאר־הממלכות תהיה שפלה ולא־תתנשא עוד על־הגוים והמעטמים אמעט אנשיה לבלתי רדות למשול בגוים: מז מעתה ולא יהיה־עוד לבית ישראל מצרים למבטח לכפחון אשר מזכיר עון ישראל בפנותם במה שהם פונים אחריהם ואינם פוטים בה, על ידי כך וידעו הכל כי אני אדני יהוה והכל ביד: יז ויהי בעשרים ושבע שנה למלכות נבוכדנצר בראשון בתרש הראשון באחד לחדש היה דברי־יהוה אלי לאמר: שבשנת

גבול פוש: יא לא תעבר־בה רגל אדם ורגל בהמה לא תעבר־בה ולא תשב ארבעים שנה: יב ונתתי את־ארץ מצרים שממה בתוך | ארצות נשמות ועריה בתוך ערים מחרבות תהיון שממה ארבעים שנה והפצתי את־מצרים בגוים וזריתם בארצות: יג כי

כה אמר אדני יהוה מלך אקבץ את־מצרים מן־העמים אשר־נפצו שמה: יד ושבתל את־שבות מצרים והשבתי אתם ארץ פתרום על־ארץ מכורתם והיו שם ממלכה שפלה: טז מן־הממלכות תהיה שפלה ולא־תתנשא עוד על־הגוים והמעטמים לבלתי רדות בגוים: טז ולא יהיה־עוד לבית ישראל למבטח מזכיר עון בפנותם אחריהם וידעו כי אני אדני יהוה: יז ויהי בעשרים ושבע שנה בראשון באחד לחדש היה דברי־יהוה אלי לאמר: יה בני־אדם נבוכדנאצר מלך־כבד העביר את־חילו עבדה גדולה אל־צור כל־ראש מקרח וכל־פתח מרוטה ושכר לא־היה לו ולחילו מצר על־העבדה אשר־עבד עליה: יח לכן כה אמר אדני יהוה הנני נתן לנבוכדנאצר מלך־כבד את־ארץ מצרים ונשא המנה ושלל שללה ובזז בזזה והיתה שכר לחילו:

כ"ו למלכות נבוכדנצר כבש את ארץ מצרים, ופירוש בעשרים ושבע למלכות נבוכדנצר התחילו אותם ארבעים שנה, לכן הודיע הכתוב שכ"ו למלכות נבוכדנצר היה הרב מצרים, ומשם נגא לנו שבמות אויל מרודך נשלם החשבון פנזר לעיל: יח בני־אדם נבוכדנאצר מלך־כבד העביר הכרית את־חילו לעבוד עבדה גדולה אל־צור לצור עליה ימים רבים וכל־ראש אנשי חילתיו מקרח נעשה ברת מפרח משא האבנים שנשא על הראש וכל־פתח והעור שעל הכתף מרוטה נהיה חלש ודק מרוב נשיאת המשאות ושכר לא־היה לו ולחילו מצר מהשלל והבזה על־העבדה אשר־עבד עליה כי לא מצאו בה בעד שוי העבדה: יח לכן כה אמר אדני יהוה הנני נתן לנבוכדנאצר מלך־כבד את־ארץ מצרים ונשא המנה לעבדים ולשפחות ושלל

עטרת מרים

שְׁלָלָהּ וּבָנוּ בַּיָּהּ כָּל הַרְבוּשׁ וּמִן מִתְנֶה לְחַלּוֹת וְהוֹתֶה שָׂכָר לְחִילוֹ עַל עֲבֹדַת צוּר: ב בַּעֲבוּר פְּעֻלָּתוֹ אֲשֶׁר־עֲבַד בָּהּ בַּצּוּר נָתַתִּי לָוּ אֶת־אֶרֶץ מִצְרַיִם הַיּוֹגוּ שְׂלֵא וְחִרְבָּהּ וְכִן תִּשָּׂאֵר מִמְּלֶכֶת תַּחֲמוּוּ וְלֹא אֶתֶן לָוּ אֶרֶץ מִצְרַיִם לְשִׂכְרָה, מִפְּנֵי הַרַע אֲשֶׁר עָשׂוּ לִי שְׂמֵרָה בְּה' כִּמּוֹ שְׂנֵאֲמֵר לְמַעַלְהָ אֲשֶׁר אָמַר לִי יְאֹדִי וְאֲשֶׁר

הָיָה מִשְׁעֵנֶת קִנְיָ לְבֵית יִשְׂרָאֵל נָאִם אֲדַנְי יְהוָה: כֹּא בַיּוֹם הַהוּא מוֹסֵב עַל מַה שְּׂאֲמֵר לְמַעַלְהָ מִקֶּץ אַרְבָּעִים שָׁנָה אֲצַמִּיחַ קֶרֶן לְבֵית יִשְׂרָאֵל וְלֶךְ יִחְסָאֵל אֶתֶן פִּתְחוֹן פֶּה בְּתוֹכְכֶם כְּשִׂרְאֵי נְבוּאָה מִתַּקְנִימַת וְיִדְעוּ אִוּ פִּי־אֲנִי יְהוָה נֶאֱמַן בְּמֵאֲמָרוֹ: (כֹּא) בַיּוֹם הַהוּא - מוֹסֵב עַל מַה שְּׂאֲמֵר לְמַעַלְהָ מִקֶּץ אַרְבָּעִים שָׁנָה אֲקַבֵּץ אֶת מִצְרַיִם וְאֲמַר

כַּפְּעֻלָּתוֹ אֲשֶׁר־עֲבַד בָּהּ נָתַתִּי לָוּ אֶת־אֶרֶץ מִצְרַיִם אֲשֶׁר עָשׂוּ לִי נָאִם אֲדַנְי יְהוָה: כֹּא בַיּוֹם הַהוּא אֲצַמִּיחַ קֶרֶן לְבֵית יִשְׂרָאֵל וְלֶךְ אֶתֶן פִּתְחוֹן־פֶּה בְּתוֹכְכֶם וְיִדְעוּ פִּי־אֲנִי יְהוָה:

שי למורא רבושה. (ב) אשר עשו לי, שעשו מצרים רעה במשענתם שהכתימו את עורקם לישראל. (כא) ביום ההוא, כמו, בזמן ההוא. אצמיח קרן לבית ישראל, אצמיח קרן ממשלה לבית ישראל, וזה פא על די נצחון בורש מלך פרס על מלכות בבל, והוא נתן לישראל לחור לארץ הקדש ולהתחיל לבנות את בית המקדש. ולך אתן פתחון פה, כי כלם ישמעו לך, בראותם שנבואתך מתקממת. פי אני ה', נאמן במאמרי.

ביום ההוא אצמיח קרן ממשלה לבית ישראל, כי ארבעים שנה נשלמו בשנת מלוד בלשצר, כי נבוכדנצר מלך מ"ה שנה, ובג"ו למלכו כבש את מצרים, אם כן נשאר משנותיו ח"י שנים אויל מרודך בנו מלך כ"ג שנים אלא שנבלעה שנה אחת במלכות אביו כי השנה הראשונה עלתה לזה ולזה הרי נשלמו ארבעים שנה ביום שמת אויל מרודך ומלך בלשצר ואז נאמרה לדינאל נבואת נצחון פרס כמו שנאמר: בשנת חדה לבלשצר וכו' וארו וכו' דמיה לרב (דניאל ז) ועל פרס ואמר, ונבואת ביאת פרס על בבל היתה צמיחת קרן לבית ישראל כי על די נצחון פרס יצאו חפשי מתחת יד בבל. ולך אתן - רוצה לומר: או תוכל לפתוח פיה להוכיחם גם מלפני כי אז ישמעו לך בראותם שנבואתך מתקממת. וידעו - ואז ידעו שאני ה' נאמן במאמרי:

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

בְּרוּךְ אַתָּה יי, אֱלֹהֵינוּ מְלֶכֶּ הָעוֹלָם, צוּר כָּל הָעוֹלָמִים, צַדִּיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת, הָאֵל הַנְּאֻמָּן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְדַבֵּר וּמְקַיֵּם, שְׂפָל דְּבַרְיוֹ אֱמֶת וְצַדִּיק: נְאֻמָּן, אַתָּה הוּא יי אֱלֹהֵינוּ וְנֶאֱמָרִים דְּבַרְיֶךָ, וְדַבֵּר אֶחָד מִדְּבַרְיֶךָ אַחֲזוֹר לֹא יֵשׁוּב רִיקָם, כִּי אֵל מְלֶכֶּ נְאֻמָּן וְרַחֲמָן אַתָּה. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הָאֵל הַנְּאֻמָּן בְּכָל דְּבַרְיוֹ:

רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיִּינוּ, וְלַעֲלוּבַת נַפְשׁ תּוֹשִׁיעַ וּתְשַׂמַּח בְּמַהֲרָה בְּיַמֵּינוּ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, מְשַׂמַּח צִיּוֹן בְּבִנְיָהּ: שְׂמַחְנוּ, יי אֱלֹהֵינוּ, בְּאַלְיָהוּ הַנְּבִיא עֲבָדְךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֶךָ, בְּמַהֲרָה יָבוֹא וַיַּגֵּל לַבְּנוּ, עַל כִּסְאוֹ לֹא יֵשֵׁב זָר, וְלֹא יִנְחָלוּ עוֹד אַחֲרֵים אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי בְּשֵׁם קֹדֶשְׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לָוּ, שְׂלֵא יִכְפֹּה גֵרוֹ לְעוֹלָם וְעַד: בְּרוּךְ אַתָּה יי, מִגֵּן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוּדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשְּׂבִיבָה הַזֶּה, שְׂנַתַּתְּ לָנוּ יי אֱלֹהֵינוּ לְקִדְשָׁה וְלִמְנוּחָה, לְכָבוֹד וּלְתַפְאֲרָת. עַל הַכֹּל, יי אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ

מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ, יתְפַרֵּךְ שְׁמֶךָ בְּפִי כָל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד: בְּרוּךְ
 אַתָּה יי, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

קריאת התורה למנחת שבת קודש

אֲבֹתֶיךָ וְאֲבוֹת אֲבֹתֶיךָ מִיּוֹם הַיּוֹתֵם עַל-
 הָאָדָמָה עַד הַיּוֹם הַזֶּה וַיִּפֶן וַיֵּצֵא מֵעַם פְּרָעָה:
 (ישראל) ז וַיֹּאמְרוּ עֲבָדֵי פְרָעָה אֵלָיו עַד-מָתַי יְהוָה
 זֶה לָנוּ לְמוֹקֵשׁ שְׁלַח אֶת-הָאֲנָשִׁים וַיַּעֲבְדוּ
 אֶת-יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם הַטֶּרֶם תִּדְעַע פִּי אֲבָדָה
 מִצְרַיִם: ח וַיּוֹשֵׁב אֶת-מֹשֶׁה וְאֶת-אַהֲרֹן אֶל-
 פְּרָעָה וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם לְכוּ עֲבְדוּ אֶת-יְהוָה
 אֱלֹהֵיכֶם מִי וּמִי הַהִלְכִים: ט וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה
 בְּנַעֲרֵינוּ וּבְזֻקְנֵינוּ גִלְדָּה בְּכַנֵּינוּ וּבְכַנּוּתָנוּ בְּצֹאֲנוּ
 וּבְבִקְרָנוּ גִלְדָּה פִּי חַג־יְהוָה לָנוּ: י וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם
 יְהִי כֵן יְהוָה עִמָּכֶם כַּאֲשֶׁר אֲשַׁלַּח אֶתְכֶם
 וְאֶת-טַפְכֶם רְאוּ פִּי רָעָה נֶגֶד פְּנֵיכֶם: יא לֹא כֵן
 לְכוּ נָא הַגְּבֵרִים וְעֲבְדוּ אֶת-יְהוָה פִּי אַתָּה אַתֶּם
 מְבַקְשִׁים וַיַּגִּישׁ אֹתָם מֵאֵת פְּנֵי פְרָעָה: יב

י « וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה בֹּא אֶל-פְּרָעָה
 פִּי-אֲנִי הַכְּבִדְתִּי אֶת-לְבוֹ וְאֶת-לֵב עֲבָדָיו לְמַעַן
 שְׁתִּי אֶתְתִּי אֵלָה בְּקַרְבּוֹ: יג וְלִמְעַן תִּסְפֹּר בְּאָזְנִי
 בְּגִד וּבֶן-בְּגִד אֶת אֲשֶׁר הִתְעַלְלִיתִי בְּמִצְרַיִם
 וְאֶת-אֶתְתִּי אֲשֶׁר-שָׁמַתִּי בָם וַיִּדְעֶתֶם פִּי-אֲנִי
 יְהוָה: יד וַיָּבֹא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן אֶל-פְּרָעָה וַיֹּאמְרוּ
 אֵלָיו כֹּה-אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי הָעֲבָרִים עַד-מָתַי
 מֵאֲנֵת לַעֲנַת מִפְּנֵי שְׁלַח עַמִּי וַיַּעֲבֹדְנִי: (ל) ה פִּי
 אִם-מֵאֵן אַתָּה לְשַׁלַּח אֶת-עַמִּי הַנְּנִי מִבְּיַד מַחַר
 אַרְבָּה בְּגִבְלֶךָ: טו וְכִסְפָּה אֶת-עֵינֵי הָאָרֶץ וְלֹא יוּכַל
 לְרַאת אֶת-הָאָרֶץ וְאֶכֶל | אֶת-יֵתֶר הַפְּלִטָּה
 הַנְּשְׁאֶרֶת לָכֶם מִן-הַבְּרִד וְאֶכֶל אֶת-כָּל-הַעֵץ
 הַצִּמַּח לָכֶם מִן-הַשָּׂדֶה: יז וּמֵלֹא כְתִיב וּבְתִי
 כָּל-עֲבָדֶיךָ וּבְתִי כָל-מִצְרַיִם אֲשֶׁר לֹא-רָאוּ

אגרות קודש

ב"ה, י"ח טבת, תשט"ו
 ברוקלין.

הרו"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ מוה"ר זאב שי

שלום וברכה!

... נתעכב שילוח מכו זה. ובינתיים נתקבל מכתב זה מהר"ד שי (וכותב א) שההשקה היא
 כמו ח, ויעץ לעשות חור ההולך ישר ולא בדרך מלמעלמ"ט. ומסכים הנני לדעתו. ב) שהתיר והורה
 להם לעשות שטאפער מגומי. ואין דעתי כן, ע"פ הוראת כ"ק אדמו"ר מהרש"ב נ"ע - נדפסה בסו"ס
 טהרת מים ובסי של הנ"ל טהרת יו"ט ח"ו בהקדמה - וצריך לעשותה מעץ.

לוח זמנים לשבוע פרשת וראה - בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת
(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

זמני יום ראשון שבת	זמני יום שבת	צאת הכוכבים		שקיעה		מנחה גדולה		סוף זמן תפילה		סוף זמן קריאת שמע				זריחה		מדינה ועיר
										אדמו"ר ^ז		מג"א				
		ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	
17:37	16:38	17:26	17:22	16:58	16:53	12:19	12:17	10:06	10:05	09:13	09:12	08:37	08:35	06:40	06:40	באר שבני (ח)
17:34	16:23	17:23	17:18	16:57	16:52	12:18	12:16	10:07	10:05	09:14	09:13	08:37	08:36	06:43	06:43	חיפה (ח)
17:35	16:20	17:24	17:19	17:01	16:56	12:18	12:15	10:05	10:03	09:12	09:11	08:36	08:34	06:40	06:40	ירושלים (ח)
17:36	16:34	17:25	17:20	16:57	16:52	12:19	12:17	10:07	10:05	09:14	09:13	08:38	08:36	06:42	06:42	תל אביב (ח)
17:16	16:05	17:02	16:55	16:24	16:17	12:33	12:31	10:36	10:35	09:51	09:51	09:03	09:02	07:42	07:45	אוסטרליה, וינה (ח)
21:31	20:27	21:17	21:19	20:46	20:47	14:05	14:03	11:03	10:59	09:48	09:44	09:02	08:57	06:12	06:06	אוסטרליה, מלבורן (ק)
17:23	16:14	17:10	17:03	16:33	16:26	12:36	12:33	10:37	10:36	09:50	09:50	09:04	09:03	07:38	07:40	אוקראינה, אודסה (ח)
16:51	15:40	16:37	16:30	15:59	15:52	12:07	12:05	10:10	10:09	09:24	09:24	08:37	08:36	07:15	07:18	אוקראינה, דניינץ' (ח)
17:01	15:49	16:47	16:40	16:09	16:01	12:18	12:16	10:22	10:21	09:36	09:36	08:48	08:48	07:28	07:31	אוקראינה, דנייפרופטרובסק (ח)
17:22	16:08	17:07	17:00	16:27	16:19	12:44	12:41	10:50	10:49	10:05	10:06	09:15	09:15	08:01	08:04	אוקראינה, ז'יטומיר (ח)
17:14	15:59	16:59	16:51	16:19	16:11	12:36	12:34	10:42	10:42	09:58	09:59	09:08	09:08	07:54	07:57	אוקראינה, קייב (ח)
18:30	17:33	18:20	18:16	17:54	17:49	13:01	12:59	10:43	10:42	09:48	09:46	09:14	09:12	07:08	07:08	אהוד אמירויות, אבו דאבי (ח)
17:52	16:44	17:38	17:32	17:06	16:59	13:02	12:59	11:02	11:01	10:14	10:14	09:29	09:29	08:01	08:03	אטליה, מילאנו (ח)
19:00	18:08	18:50	18:48	18:27	18:24	12:53	12:51	10:21	10:19	09:19	09:16	08:48	08:45	06:19	06:16	אקוודור, קיטו (ח)
20:53	19:52	20:40	20:41	20:11	20:11	13:38	13:36	10:40	10:36	09:26	09:22	08:44	08:39	05:55	05:49	ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)
22:08	21:02	21:54	21:56	21:19	21:21	14:31	14:29	11:25	11:21	10:09	10:04	09:19	09:13	06:28	06:22	ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח)
17:48	16:46	17:36	17:31	17:05	16:59	12:45	12:43	10:39	10:37	09:48	09:48	09:08	09:07	07:25	07:26	ארה"ב, בולטימור (ח)
17:35	16:31	17:23	17:17	16:51	16:44	12:34	12:32	10:29	10:28	09:39	09:39	08:58	08:57	07:18	07:20	ארה"ב, ברוקלין (ח)
17:35	16:32	17:23	17:17	16:51	16:45	12:35	12:32	10:30	10:28	09:40	09:39	08:59	08:58	07:19	07:20	ארה"ב, גרסי סיטי (ח)
18:08	17:03	17:55	17:49	17:22	17:16	13:11	13:08	11:07	11:06	10:18	10:18	09:36	09:35	08:00	08:01	ארה"ב, דמרויט (ח)
18:20	17:23	18:10	18:05	17:43	17:38	13:00	12:58	10:46	10:44	09:52	09:51	09:17	09:15	07:18	07:18	ארה"ב, הווסטון (ח)
17:44	16:45	17:33	17:28	17:04	16:59	12:31	12:28	10:20	10:18	09:27	09:26	08:50	08:49	06:57	06:58	ארה"ב, לוס אנג'לס (ח)
18:27	17:31	18:16	18:12	17:50	17:46	12:59	12:57	10:43	10:41	09:47	09:46	09:13	09:12	07:09	07:09	ארה"ב, מיאמי (ח)
17:30	16:25	17:17	17:11	16:45	16:38	12:30	12:28	10:26	10:24	09:36	09:36	08:55	08:54	07:16	07:18	ארה"ב, ניו הייבן (ח)
18:00	16:56	17:47	17:42	17:15	17:09	12:59	12:56	10:53	10:52	10:03	10:03	09:22	09:21	07:42	07:43	ארה"ב, פיטסבורג (ח)
17:27	16:23	17:15	17:09	16:42	16:35	12:29	12:27	10:25	10:24	09:36	09:35	08:54	08:53	07:17	07:18	ארה"ב, שיקגו (ח)
19:47	18:54	19:37	19:36	19:12	19:11	13:14	13:11	10:31	10:28	09:24	09:21	08:51	08:47	06:10	06:07	בוליביה, לה-פס (ח)
17:56	16:41	17:41	17:33	17:00	16:52	13:21	13:18	11:28	11:27	10:45	10:45	09:53	09:53	08:42	08:45	בלגיה, אנטוורפן (ח)
17:58	16:42	17:42	17:35	17:02	16:54	13:21	13:19	11:28	11:27	10:44	10:44	09:53	09:53	08:41	08:44	בלגיה, בריסל (ח)
19:36	18:41	19:25	19:25	19:04	19:03	12:49	12:47	10:01	09:57	08:51	08:48	08:16	08:12	05:31	05:27	ברזיל, סאו פאולו (ח)
19:22	18:27	19:12	19:11	18:45	18:45	12:37	12:34	09:49	09:46	08:40	08:37	08:05	08:01	05:21	05:17	ברזיל, ריו דה-ז'נירו (ח)
17:14	16:00	16:58	16:50	16:19	16:10	12:39	12:36	10:46	10:46	10:03	10:04	09:11	09:11	08:01	08:05	בריטניה, לונדון (ח)
17:16	15:59	17:00	16:52	16:16	16:07	12:47	12:45	10:58	10:58	10:16	10:17	09:21	09:21	08:19	08:23	בריטניה, מנצ'סטר (ח)
17:17	15:59	17:01	16:53	16:20	16:11	12:45	12:43	10:54	10:54	10:12	10:12	09:18	09:18	08:12	08:16	גרמניה, ברלין (ח)
17:42	16:28	17:27	17:20	16:48	16:40	13:04	13:01	11:09	11:09	10:25	10:25	09:35	09:35	08:20	08:23	גרמניה, פרנקפורט (ח)
19:43	18:47	19:32	19:32	19:12	19:12	12:50	12:48	09:59	09:56	08:49	08:46	08:12	08:08	05:26	05:22	דרום אפריקה, יוהנסבורג (ח)
18:54	18:01	18:45	18:41	18:19	18:16	13:17	13:14	10:56	10:54	09:59	09:57	09:26	09:25	07:14	07:13	הודו, מומבאי (ח)
18:51	17:58	18:42	18:38	18:17	18:13	13:13	13:11	10:52	10:50	09:54	09:53	09:22	09:20	07:10	07:08	הודו, פונה (ח)
17:07	15:57	16:53	16:46	16:16	16:09	12:22	12:20	10:24	10:23	09:38	09:38	08:51	08:51	07:28	07:31	הונגריה, בודפשט (ח)

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		מנחה גדולה		שקיעה		צאת הכוכבים		ניצת שבת	
			מג"א		אדמו"ר											
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
טורקיה, איסטנבול (ח)	07:24	07:25	09:02	09:03	09:44	09:45	10:33	10:34	12:36	12:39	16:48	16:54	17:20	17:26	16:35	17:39
יוון, אתונה (ח)	07:41	07:41	09:25	09:26	10:04	10:05	10:55	10:56	13:01	13:04	17:21	17:27	17:52	17:58	17:08	18:09
מולדובה, קישינב (ח)	07:48	07:50	09:11	09:12	09:58	09:58	10:44	10:45	12:41	12:43	16:32	16:39	17:09	17:16	16:20	17:29
מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)	07:12	07:12	09:22	09:24	09:55	09:56	10:52	10:54	13:12	13:14	18:13	18:16	18:38	18:42	17:58	18:51
ניו-זילנד, קרייסטצ'רץ (ח)	05:06	04:58	07:47	07:54	08:46	08:51	10:05	10:08	13:16	13:18	20:18	20:14	20:57	20:52	19:57	21:08
נפאל, קטמנדו (ח)	06:56	06:56	08:56	08:57	09:31	09:32	10:25	10:27	12:40	12:42	17:24	17:28	17:51	17:55	17:10	18:06
סין, בייג'ין (ח)	07:35	07:36	09:15	09:16	09:56	09:57	10:46	10:47	12:50	12:53	17:04	17:10	17:37	17:42	16:49	17:54
סנגפור, סנגפור (ח)	07:09	07:09	09:37	09:39	10:08	10:10	11:10	11:12	13:41	13:43	19:12	19:15	19:36	19:38	18:56	19:48
פולין, ורשא (ח)	07:40	07:44	08:47	08:47	09:41	09:41	10:23	10:23	12:12	12:14	15:40	15:49	16:23	16:31	15:29	16:47
פרו, לימה (ח)	05:50	05:50	08:28	08:31	09:00	09:03	10:06	10:09	12:46	12:49	18:38	18:40	19:03	19:04	18:22	19:14
צרפת, ליון (ח)	08:19	08:21	09:46	09:47	10:32	10:32	11:18	11:19	13:17	13:19	17:12	17:19	17:48	17:55	17:00	18:09
צרפת, פריז (ח)	08:41	08:43	09:59	09:59	10:48	10:48	11:32	11:33	13:27	13:29	17:12	17:20	17:49	17:56	16:59	18:11
קולומביה, בוגוטה (ח)	06:09	06:07	08:32	08:34	09:03	09:05	10:04	10:06	12:33	12:35	17:58	18:01	18:22	18:25	17:43	18:34
קנדה, טורונטו (ח)	07:49	07:51	09:21	09:22	10:05	10:06	10:53	10:54	12:54	12:56	17:00	17:06	17:31	17:37	16:44	17:50
קנדה, מונטריאול (ח)	07:34	07:34	09:00	09:00	09:45	09:45	10:32	10:33	12:30	12:33	16:28	16:35	17:03	17:10	16:15	17:23
קפריסין, לניקה (ח)	06:53	06:54	08:43	08:44	09:21	09:22	10:12	10:14	12:21	12:24	16:49	16:55	17:19	17:24	16:36	17:35
רוסיה, לובאנוב (ח)	09:14	09:18	10:10	10:10	11:08	11:07	11:48	11:48	13:32	13:35	16:47	16:56	17:34	17:42	16:36	17:59
רוסיה, מוסקבה (ח)	08:52	08:57	09:44	09:44	10:44	10:43	11:23	11:23	13:06	13:08	16:19	16:28	17:03	17:12	16:05	17:29
רוסיה, רוסטוב על-הדון (ח)	08:07	08:07	09:28	09:28	10:15	10:15	11:01	11:01	12:57	13:00	16:47	16:55	17:25	17:32	16:35	17:45
שווייץ, ציריך (ח)	08:10	08:12	09:33	09:33	10:20	10:20	11:05	11:06	13:02	13:04	16:57	17:04	17:29	17:36	16:40	17:50
תאילנד, בנגקוק (ח)	06:45	06:43	09:00	09:02	09:32	09:34	10:31	10:33	12:54	12:57	18:05	18:08	18:29	18:33	17:50	18:42

* הזמנים נערכו על-פי תוכנת 'חזון שמים'.

סדר מצות הדלקת נרות לערב שבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

ויש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מזלה שבוע קודם או כמה ימים קודם!

משיחת י"ג תשרי תשד"מ סכ"ח - התועדויות תשד"מ ח"א עמ' 162

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה. מנהגו הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות - כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחרי ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחרי הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שַׁבַּת קֹדֶשׁ:

תפילת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:

יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותצעדנו לשלום ותדריךנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מכף כל־אויב ואורב ולסטים וחיזת רעות בדרך ומכל־פורענות המתרגשות וקאות לעולם. ותשלח ברכה בכל־מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל־רואינו, ותנמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל־פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה וזוגתו אולגה שרה בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי ומשפחתו

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי וזוגתו מוריאל

אילת ובעלה גדעון יעקובסון

יהושע הלוי וזוגתו מעיין חנה

אור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

לעילוי נשמת הרה"ח ר' טובי' ב"ר יעקב ע"ה

לבקשות ושינויים: Israel@DvarMalchus.org

בארה"ב וקנדה: USA@DvarMalchus.org

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל: Office@Chazak.co.il

ללימוד שיחות קודש ומאמרים:

Biurim.co.il Otzar770.com Chasidut.tv Lahak.org

הרשמה כחניינים
דבר מלכות

03-9601001

DvarMalchus.org

חפשו 'דבר מלכות' בעמדות נדרים פלוס

2 3 0 4 - 3 3 7 7

P.P.
שולם
1949
תל אביב